T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

SÜHEYLÎ'NİN
ACÂİBÜ'L-MEÂSİR VE GARÂİBÜ'N-NEVÂDİR'İ

-Metin ve Küçük Hikâye Üzerine Teorik Bir İnceleme-

107685

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan: Şerife YAĞCI

Danışman: Prof. Dr. Tunca KORTANTAMER

İZMİR 2001

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 31.01.2001 tarih ve 269 sayılı kararı ile oluşturulan jüri, Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalı doktora öğrencisi Şerife YAĞCI'nın "Süheylî'nin Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'i -Metin ve Küçük Hikâye Üzerine Teorik Bir İnceleme-" başlıklı tezini incelemiş ve adayı ...1/ 3 / Perşembe..... günü saat ..10..'da tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda jüri, adayın tez savunmasını ve tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı olduğuna oybirliğiyle / ~~oyçokluğu~~yla karar vermiştir.

BAŞKAN
Tuncer Kortantamer

ÜYE
Prof Dr. Ö. Faruk Huyugüzel

ÜYE
Prof Dr. Adnan İnce

ÜYE
Prof. Dr. Rıza Filiz

ÜYE
Doç Dr. İlhan Genç

İÇİNDEKİLER

Önsöz I
Kısaltmalar III

Giriş 1

I. Bölüm: Yazar 20

A. Hayatı 21
B. Eserleri 29
C. Yazarın İçinde Yaşadığı Topluma Bakışının Eserdeki Görüntüsü 40

II. Bölüm: Eser İncelemesi 44

A. Eser 45

1. Mukaddime 45
2. Yazarın Tasnifine Göre Hikâyelerin Değerlendirilmesi 45
3. Hikâyeler 69
   a. Yapıları Bakımından 69
   b. Konuları Bakımından 73
   c. Nitelikleri Bakımından 76
4. Fasıllar ve Hikâyeler Tablosu 78

B. Eserin Başka Metinlerle İlişkileri 112

1. Eserde Kaynak Gösterilen Kitaplar 112
2. Başka Eserlerle Ortak Olan Bazı Hikâyeler 115
3. Eserdeki Alıntılar 121
   a. Dinî Alıntılar 121
   b. Manzum Alıntılar 128

C. Bazı Anlatım Özellikleri 134

1. Atasözleri ve deyimler 135
2. Kalıp ifadeler 137

III. Bölüm: Metin 140

A. Nüsha Tavsifleri 141
B. Nüshalarının Değerlendirilmesi ve Şecere 167
C. Tenkitli Metnin Kurulmasında Dikkat Edilen Bazı Esaslar 172
D. Nüshalara Göre Hikâyelerin Varak Başlangıçları 174
E. Tenkitli Metin 193

Sonuç 537
Bibliyografya 540

ÖNSÖZ

Eski Türk Edebiyatı alanı, uzun süre şiirden ibaret olarak algılanmıştır. Orta öğretim edebiyat kitaplarıyla temel edebiyat bilgileri kitaplarının çok önemli bir kısmı, hatta bazı akademik çalışmalar, hikâyenin Türk edebiyatına Batı ile temasla birlikte girdiği bilgisini içerirler. Eski kültürde halk hikâyeleri, destanî metinler bir tarafa bırakılırsa "Divan Edebiyatında mesnevî nazım şekliyle yazılmış Leyla ile Mecnun, Yûsuf u Züleyhâ vb. birkaç aşk hikâyesi dışında hikâyenin olmadığı" bilgisini tekrarlarlar. Bugün bu yanılgılar, yerini büyük ölçüde bilgi temelinde yeni bakışlara bırakmaktadır. Her geçen gün eski edebiyatımızın mensur eserlerinin metin yayınları ve incelemeleri gün ışığına çıkmaktadır. Böylece klâsik edebiyatımızın tüm eserlerini daha çok "aşk ve şarap konulu manzum eserler"de görme eğiliminde olan yaklaşımlar yerini yavaş yavaş yeni bilgilere bırakırken, hikâye türü de tekrar gözden geçirilmektedir.

Bu çalışma Klâsik Türk Edebiyatı geleneği içerisinde yer alan mensur bir hikâye külliyatını konu edinerek bu yeni değerlendirme ve bakışların bir halkası olma amacındadır.

Klâsik Türk Edebiyatı geleneği içerisinde yer alan hikâyelerin bugünün modern hikâyesini ilgilendireceğine inanıyoruz. Üstelik bütün ayrı görme ve gösterme çabalarına rağmen Türk edebiyatında Tanzimat Edebiyatıyla farklılaşarak yeniden doğan hikâye türü, gelenekteki Halk ve Divan Edebiyatı hikâyelerinden kopuk değildir. Her şeyden önce temel *hikâye etme* kalıpları dil ile taşınmıştır. Türkçe yazılan bir metnin geçmiş dil birikimlerinden kopuk olması mümkün olamaz. Bugün bırakalım bu türün gelenekte *var veya yok olması* tartışmalarını, türün adlandırmasında bile terim problemleri vardır. Bu nedenle *Giriş Bölümü*'nde türün adlandırılması ve gelenekle olan bağlantısı konusundaki tartışmalara yer verdik. Ayrıca Klâsik Türk Edebiyatı alanında mensur hikâye konusunda yapılmış araştırmaların da kısa bir tanıtımını ve değerlendirmesini yapmaya çalıştık.

Üzerinde çalıştığımız eserin *musannifi* olan Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde hakkında kaynaklarda sınırlı, zaman zaman da eksik ve yanlış bilgiler mevcuttur. Eserlerinde Süheylî mahlâsını kullanan aynı zamanda bir Osmanlı tarihçisi olan bu yazar, tarihçiler tarafından da tanınmamaktadır. Yazarın diğer eserlerini ve hakkında kaynakların verdiği bilgileri kullanarak Süheylî'yi hayatı ve eserleri ile tanıtmaya

çalıştığımız *I. Bölüm* bu amaçla kaleme alınmıştır. Bu bölümde, Süheylî'nin yaşadığı çağa ilişkin gözlem ve değerlendirmelerinin eserine nasıl yansıdığına da yer verilmiştir.

Çalışmanın *Eser İncelemesi* başlığını taşıyan *II. Bölümü* dört ana kısımdan oluşmaktadır. Bu bölümün ilk kısmında eserin kendisi merkez alınmıştır. İkinci ana kısımda eserin *başka metinlerle olan ilişkileri* tartışma konusu edilmiştir. Bu bölümün üçüncü ana maddesi ise eserin *bazı anlatım özelliklerine* ayrılmıştır.

Bir eser üzerine yapılabilecek tüm görüş ve değerlendirmeler referanslarını metinden aldıkları için, çalışmamızın *III. Bölümü* metne ayrılmıştır. Bu bölümde önce eserin mevcut nüshaları tanıtılmış, daha sonra da değerlendirilerek şecere tesbiti yapılmıştır. Bunun ardından da karşılaştırmalı metin verilmiştir.

Çalışmaya, inceleme sonuçlarının özetlendiği ve değerlendirildiği bir *Sonuç* bölümü eklenmiş, sonda da bir *Bibliyografya* sunulmuştur.

Elbette bu uzun çalışma süreci boyunca alanın danıştığım, fikir sorduğum pek çok uzmanı oldu. Yardımları için her birine teşekkür borçluyum. Araştırmalarım sırasında pek çok Anadolu şehri ile birlikte, özellikle Ankara ve İstanbul'da, çeşitli yazma kütüphanelerinde çalıştım. Bu kütüphanelerin müdür ve personeline sağladıkları kolaylıklar için teşekkür ediyorum. Yazma merkezlerine uzakta çalışmak, kaynağa ulaşmada maddî - manevî büyük yükler, zorluklar getirmektedir. Ailem bu konuda bana hep destek oldu. Verdikleri maddî – manevî destek ve paylaşılamayan zamanlara gösterdikleri sabır için anneme, babama ve kardeşlerime şükran borçluyum.

Arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Şahin Baranoğlu metnin dil özellikleriyle ilgili olarak, Arş. Gör. Dr. Sait Toprak hadis problemlerimde, Ferzane Devletabadi Farsça problemlerimde çok çilemi çektiler. Hocalarım Doç. Dr. Samira Kortantamer ve Rüştü Balcı Arapça ile ilgili çıkmazlarımda yol gösterdi. Doç. Dr. İlhan Genç'in fikirlerini aldım. Ayırdıkları zamanlar ve paylaştıkları bilgiler için hepsine teşekkür ediyorum.

Hocam Prof. Dr. Tunca Kortantamer bana tam anlamıyla *doktora babalığı* yaptı. Bana ve arkadaşlarıma bilgiyi paylaşmanın erdemini ve güzelliğini gösterdi. Kendisine ayırdığı zaman, verdiği emek ve öğrettiği her şey için teşekkür ederim.

Şerife Yağcı

İzmir 2001

KISALTMALAR

age.: adı geçen eser

agm.: adı geçen makale

bk.: bakınız

C.: cilt

H.: Hicrî

İA: İslam Ansiklopedisi

M.: Milâdî

no; nr.: numara

OM: Osmanlı Müellifleri

s.: sayfa

S.: sayı

str.: satır

TDK: Türk Dil Kurumu

TDVİA: Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TSMK: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

vdğ.: ve diğerleri

vr.: varak

Nüsha Kısaltmaları:

B.: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat, 180

Hz.: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, 1622

EH.1:Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Eski Hazine, 1331

EH.2: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Eski Hazine, 1332

V.: Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Efendi Blm., 2267 / I

F.: Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Blm., 4431

E.: Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Blm., 2837

HM.: Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Blm., 4887

L.: Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Blm., No: 250

H1-2: Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölm., No: 606 (H1) – 607 (H2)

H3: Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölm., No: 649

T.: Süleymaniye Kütüphanesi, Tercüman Gazetesi Kitapları Bölümü, No: 359

M.: Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Bölümü, No: 202

NA.: Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Bölümü, No: 34

N1: Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nr. 4117

N2: Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nr. 4357

İÜ1: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, TY. 764

İÜ2: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, TY. 3349

İBN.: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İbnülemin Kitapları Bölümü, No: 2897

O1: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Muzaffer Ozak Yazmaları, No: M. Ozak I / 81

O2: Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Muzaffer Ozak Yazmaları, No: M. Ozak I / 220

O3: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Muzaffer Ozak Yazmaları, No: M. Ozak I / 1065

TDK.: Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, A. 238

NP.: Tire Necip Paşa Vakfı Kütüphanesi, No: 627

İMK.: İzmir Millî Kütüphane, No: 955

Giriş

Giriş

Hikâye etmenin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Modern hikâye öncesinde yazılı ve sözlü edebiyat geleneklerine sahip tüm kültürlerde bir hikâye geleneği mevcuttur. Hikâye kelimesi sözlük anlamlarıyla bu konu ile ilgili yapılmış pek çok incelemede tartışıla gelmiştir, hikâyenin çeşitli tanımları yapılmıştır[1] ve yapılmaya devam edilecektir. Kelime Arapça *hakeye* (ح - ك - ى) kök anlamıyla, *"taklit etmek, bir nesnenin kopyasını çıkarmak"* anlamını taşır. Zamanla *"nakil, rivayet, beyan, haber vermek"* kavramlarını içine almış ve daha sonra da *"anlatma, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, rivayet"* anlamlarını ihtiva etmiştir[2].

En temel anlamıyla hikâyeyi "bir nesneyi veya durumu bir olay örgüsü içerisinde anlatma" olarak tanımlayabiliriz. Olay örgüsü hikâyeyi hikâye yapan vazgeçilmez bir unsurdur.

Türk Edebiyatında hikâye türünün bilinen ilk örneklerine Uygur edebiyatında rastlıyoruz[3]. Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemi dil yadigârlarında hikâye kelimesinin yerine *sav ve ötkünç*, *ötükünç* ve *ötük* kelimeleri kullanılmıştır[4]. Köktürk, Uygur ve Karahanlı metinlerinde *sav* kelimesi atasözü, hikâye, mektup ve tarihi olaylar anlamı taşımaktadır[5]. Türklerin İslamiyet'i kabulünden itibaren müstakil bir tür olarak takip edebildiğimiz manzum, mensur, manzum - mensur karışık bir hikâye geleneği vardır.

Hikâye, Türk edebiyat geleneği içerisinde çeşitli ad ve şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bir kavramı adlandırmadaki çeşitlilik onun dildeki kullanım alanlarının

---

[1] Hikâye kelimesinin sözlük anlamları konusunda geniş bilgi için bk. Hasan Kavruk: Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler, MEB Yayını, İstanbul 1998, s. 1-2.

[2] Fevziye Abdullah Tansel: *Hikâye*, Türk Ansiklopedisi, C. 19, s. 132; İnci Enginün – Mustafa Kutlu: *Hikâye*, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 4 (1985), s. 225. Fevziye Abdullah Tansel'in adı geçen makalede hikâye kelimesinin kökünü Steingass'a (Steingass, Persian-English Dictionary) dayanarak *hakeve* göstermesi yanlıştır.

[3] Hüseyin Namık Orkun: Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası, İstanbul 1940; Saadet Çağatay: *İki Kardeş Hikâyesi*, Türk Lehçeleri Örnekleri, Ankara 1963, s. 33-34; Altun Yaruktan İki Parça, Ankara 1945; Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler, Ankara 1978; Semih Tezcan: *En Eski Türk Dili ve Yazını*, Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe, TTK Yay., Ankara 1978; Ahmet Bican Ercilasun: *Başlangıçtan XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri*, Büyük Türk Klâsikleri, Akçağ Yayınları, İstanbul 1985, C.1, s. 82-83.

[4] bk. Besim Atalay: Divânü Lugati't-Türk Dizini, TDK Yayını, Ankara 1943, s. 468-469; Kutadgu Bilig'de *ötgünç* kelimesinin 'taklit', *ötgür-* kelimesinin ise 'taklit etmek, benzemeye çalışmak' anlamlarıyla kullanıldığına rastlıyoruz. bk. Reşit Rahmeti Arat: Kutadgu Bilig III, İndeks (İndeksi neşre haz.: Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979, s. 366.

[5] Sav kelimesinin hem hikâye, hem de tarih anlamına gelmesi dikkat çekicidir. Kelimenin bu anlamı için bk. Besim Atalay: Divânü Lugati't-Türk Tercümesi, TDK Yayını, Ankara 1941, C. III, s. 154.

çeşitliği ve sıklığı ile bağlantılıdır[1]. Türk halk hikâyelerine de devirlere ve yörelere göre değişik adlar verilmiştir. Dede Korkut'ta *boy* olarak geçen kelime[2], Azeri sahasında *hekât*, Doğu Anadolu'da ve Azerbaycan'da *nağıl* olarak adlandırılmaktadır.

Arapçada hikâye kelimesi ile eş veya yakın anlamlı pek çok kelime bulunmaktadır[3]. Bunlardan önemli bir kısmı Türkçe eserlerde de karşımıza çıkar. Bunların başında *kıssa* kelimesi yer almaktadır. *Kıssa*[4] (çokluğu *kısâs*, anlatıcısı *kassâs* veya osm. *kıssahân*) kelimesi Türk edebiyatında hikâye yerine ve daha çok dinî nitelikli hikâyeler, özellikle de peygamber hikâyeleri için yaygın bir şekilde kullanılmıştır. *Sîre* veya sîret kelimesi için de benzer bir durum söz konusudur. Bu kelime daha çok biyografik hikâyelere ad olmuştur. *Megâzî* (gazavatnâmeler), *semîr* (çokluğu *esmâr*: gece hikâyeleri), *mesel* (çokluğu emsâl: ders verici hikâyeler, bizde masal), *makâme* (bir vaaz veya hutbe havasında anlatılan dinî hikâyeler)[5], *hurâfe* (efsâne) ve *ustûre* (çokluğu esâtir: uydurma hikâye, efsâne) Arap edebiyatında hikâye ile ilişkili diğer türler ve adlandırmalardır. Türk edebiyatında hikâye karşılığı çok kullanılan *latîfe* ve *nâdire* (çokluğu *nevâdir*) kelimelerini de bu listeye eklemeliyiz. Hatta eski metinlerde *hikâye* kelimesinin tarih anlamı taşıması gibi *târîh* (çokluğu *tevârîh*) kelimesi de hikâye anlamıyla karşımıza çıkmaktadır[6].

Farsça *destân (dâstân)*, *efsâne* ve *sergüzeşt* (daha çok *sergüzeştnâme* olarak) kelimeleri de Türkçe metinlerde hikâye karşılığında çokça kullanılmıştır.

Hikâye türünün bizdeki macerasına tekrar dönmek üzere kelimenin Batı dillerindeki anlamlarına bakacak olursak, bu tür İngilizcede *short story*, Almancada *Kurzgeschichte, Erzählung, Geschichte, Novelle, Kleine Geschichte*, Fransızcada *nouvelle, nouvelette, récit, histoire* şeklinde adlandırılmıştır. Ayrıca, *anectode* (fıkra), *beast epics* (hayvan destanları), *beastiary* (hayvan meselleri), *bylina* (Rusça, uyaksız halk şarkıları, destanlar), *exemplum*

---

[1] Dilciler bunu Arapçada deve ile ilgili kelimelerin çokluğu ile izah ederler. Aynı şekilde eski Türk kültüründe atın yüzlerce adının olduğunu biliyoruz. Bugün bazı Türk lehçe ve şivelerinde bu adlandırmalar yaşamakla birlikte Anadolu insanının dilinden ata duyulan ihtiyacın azalmasıyla birlikte bu kelimeler de çıkmıştır.

[2] Dede Korkut Hikâyelerinde *boy* kelimesi 'destan' anlamıyla, *boyla-* fiili ise 'destan söylemek, hikâye anlatmak' anlamlarıyla kullanılmıştır. bk. Muharrem Ergin: Dede Korkut Kitabı II, İndeks- Gramer, 2. baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 56.

[3] Bu kelimeler ve anlamları için bk. M. Kayahan Özgül: *Hikâyenin Romanı*, Hece, Hece, Ekim- Kasım 2000, Yıl: 4, S. 46 / 47, s. 31-33; ayrıca Nurettin Turgay: Arap Edebiyatında Kısa Hikâye, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995, s. 1-2.

[4] Kıssa kelimesi Kur'an'daki dinî hikâyeleri de anlatmaktadır. Kur'an-ı Kerîm'deki kıssalar hakkında geniş bilgi için bk. M. Sait Şimşek: Kur'an Kıssalarına Giriş, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1993 ve İdris Şengül: Kur'an Kıssaları Üzerine, Işık Yayınları, İzmir 1994.

[5] Makâmât türü için bk. Turgay: a.g.t., s. 115-129.

[6] Söz gelimi, Târih-i Azâdbaht, Azâdbaht'ın tarihi değil, Azâdbaht hikâyesi demektir.

(Ortaçağ vaazlarında anlatılan öyküleri tanımlar), *fable* (fabl), *fabliau* (koşuk masal), *fabulation* (uydurmaca), *fairy tale* (peri masalı), *folk tale* (halk masalı), *frame story* (çerçeve hikâye), *gesta* (yaşanmış ya da hikâye edilmiş serüven hikâyeleri), *grotesk* (grotesk öğeler kullanılan anlatı), *nouvelle, novelette, novella* (uzun hikâye) Avrupa'da hikâye ile ilişki kurulan temel türlerdir[1].

Hikâyenin modern bir tür olup olmadığı konusu ve dünya edebiyatlarındaki tarihî geçmişi, farklı yazarlar tarafından ele alınmış, çeşitli yazı ve kitaplarda söz konusu edilmiştir. Bu türün gelenekle bağlantısının olup olmadığı uzun uzun tartışılmıştır. Üstelik bu tartışma sadece Türk edebiyatına ait bir tartışma da değildir. Bu türle ilgili tartışmalara örnek olmak üzere W. Allen'in görüşlerini verebiliriz:

> *"Eski dönemlerde insanların biribirlerine anlattıkları öyküler ya da masallar günümüze kadar kalmıştır elbette; ama ilk öykülerin ya da masalların nasıl şeyler olduklarını, daha yakın bir geçmişten bize kalanlardan, örneğin Arabian Nights Entertainment'ten, Gesta Romanorum'dan, Boccaccio'nun Decameron'undan kestirebiliriz. Bu öykü ya da masalları bugün hala okumaya devam ediyoruz ama onları Çehov'un ya da Maupassant'ın öyküleriyle karıştırmıyoruz. Bu ikisi arasında temel bir ayrım, konuşulan sözle yazılı söz arasındaki farkı aşan bir ayrım vardır. Çehov, Maupassant, Kipling ve öbürleri bizde Şehrazat'ın ve Boccaccio'nun uyandırdıklarından çok başka beklentiler uyandırır; bu başkalığı da Çehov'un Kipling'in öykülerinin, adını andığımız başka yazarların öykülerinin önüne 'modern' sözcüğünü eklediğimizde belirlemiş oluruz."*[2]

Allen yaptığı keskin sınır çizişlere istisna getirme ihtiyacı duyarak şunları söyler:

> *"Bu türden ayırımlar, elbette değişmez ve şaşmaz olamaz. Eski dönem öyküleri arasında modern öykülere yaklaşan örnekler bulmak zor değildir; Eski Atik'te Ruth'un öyküsü buna bir örnektir."*[3]

Hikâyenin gelenekten gelen bir tür olarak tanımlanmasına bir örnek olarak da Austin M. Wright'ın, *Kısa Öyküyü Tanımlama Üzerine* başlıklı yazısında dile getirdiği görüşleri verebiliriz:

> *"Kısa öykü eleştirisi alanında son zamanlarda görülen gelişmeye karşın günümüzde kısa öykünün yalnızca tanımını değil kapsamını, hangi yapıtların kısa öykü olup hangilerinin olmadığını da tartışıyoruz. Bu nedenle türün Boccaccio'ya, Binbir Gece Masalları'na ve Kutsal Kitap'a kadar gittiğini tartışanlar ve türün Irving ya da Poe, ya da daha dar bir kapsamda Çehov ya da Joyce ile başladığını söyleyenler*

---

[1] Bu türler hakkında bk. Yurdanur Salman- Deniz Hakyemez: *Öykülemenin Öyküsü*, Adam Öykü, Eylül - Ekim 1997, S. 12, (Özel Sayı: Kısa Kısa Öykü), s. 6-8.

[2] Walter Allen: *İngilizcede Kısa Öykü*, (Çev. Yurdanur Salman), Adam Öykü, Mart - Nisan 1997, S. 9, s. 35-36.

[3] Allen: agm., s. 36.

arasında bir tartışma süregelmekte. Kimi kısa öykü ile çağcıl kısa öykü arasında ayrım olduğunu öne sürüyor; kimi de var olan tek kısa öykünün çağcıl olduğunu savlıyor."[1]

Ardından da kendi tanımını şöyle veriyor:

"Deneyecek olsaydım kendi sürecim şöyle olurdu. Saygın eleştirmenler, okurlar ve her türden yazar tarafından kısa öykü olarak adlandırılan türlerden oluşan en geniş kümeyi anımsayarak başlardım. Kendimi Irving ve Poe ile başlayan öykü türleriyle sınırlamaz, çağcıl kısa öykünün bir ya da daha fazla alt türüyle karşılaşma olasılığını göz önünde tutardım. Bu nedenle başlangıçta yaptığım liste Boccaccio'ya, Kutsal Kitap'a ve Binbir Gece Masalları'na kadar uzanırdı...."[2]

Hikâyeyi yoktan var olan bir tür olarak gösterme çabalarına itirazlar Batı dünyasının temel edebiyat el kitaplarında da karşımıza çıkmaktadır:

"Bu uzun gelişim çizgisi göz önüne alındığında bir kişiyi kısa öykünün kurucusu olarak nitelemek ve gelişimini bir ulusa mal etmek anlamsız görünmektedir. Uzak geçmişten bize gelen, hem Batı'da, hem Doğu'da bilinen, ilk soluğunu sözlü gelenekten alan, bütün devirlerde insanın yazınsal anlatımının bir parçası gibi varolan bir biçimin, sonuçta insanoğlunun öykü anlatma ve dinleme isteğini gideren özündeki yaratıcı ruhundan daha başka özgül bir kaynağı olamaz. Yine de 19.yy.da, aralarında Amerika'da Poe, Fransa'da Merimee ve Balzac, Almanya'da E. T. A. Hoffman gibi tanınmış kimseler de bulunan bir küme yazar, kısa öyküyü bilinçli bir sanat biçimi olarak belirlemişlerdir. Bu gelişme Amerika'da öylesine hızlı ve güçlü bir biçimde olmuştur ki çağdaş kısa öykü, biraz abartma ile, Amerikan sanat biçimi olarak niteledirilmektedir."[3]

Bu edebî türün Türkçedeki durumuna bakacak olursak tartışma daha türün adlandırılması konusunda başlar. Dilimizde bu anlatma tarzı için *hikâye* veya *öykü* kelimeleri kullanılmaktadır. Bizim tercihimizin *hikâye*den yana oluşunda dilin ideolojik kullanımına bir âlet oluş değil (neticede *hikâye* kelimesi de *öykü* kelimesi de birer adlandırmadır ve bizim bu adlandırmalara yüklediğimiz anlamlar önemlidir) hikâye kelimesinin türün anlamını daha iyi kavradığını düşünmemiz ve hikâyenin edebiyat tarihi boyunca *tahkiye etme*nin en yaygın ve uzun süreli adı olmasındandır. "*Taklit, nakil, rivayet, beyan, haber vermek*" gibi anlamlar taşıyan hikâye kelimesi anlamca *tarih* kelimesi ile bağlantılıdır. Benzer bir bağlantı İngilizcede *story* ve *history* kelimeleri arasında da vardır. İngilizcede *story* kelimesinin kökü, Latincedeki *historia* (tarih) kelimesinden geldiği için 'edebî niteliği

---

[1] Austin M. Wright: *Kısa Öyküyü Tanımlama Üzerine* (Çev.: Taner Karakoç), Adam Öykü, Mayıs - Haziran 1998, S. 16, s. 19.

[2] Wright: agm., s. 22-23.

[3] W. F. Thrall - A. Hibbard - C. H. Holman: Kısa Öykü, (A Handbook to Literature, The Odyssey Press, New York'dan çev. Ahmet Kocaman), Çağdaş Türk Dili Öykü Özel Sayısı, S. 113-115 (Temmuz - Ağustos - Eylül 1997), s. 24.

olan hikâyelerin tarihsel olayların sunuluşuna olan ilişkisini ima eder'[1]. Fransızcada da *histoire* kelimesi özellikle konuşma dilinde bugün bile hikâye karşılığı kullanılmaktadır. Aynı şekilde Almancada da *Geschichte* kelimesi hem tarih, hem de hikâye anlamına gelmektedir.

Türün adlandırılmasındaki en önemli problemlerden birisi İngilizcedeki *short story* teriminin Türkçede hikâye olarak mı, küçük hikâye olarak mı (ya da öykü ve kısa öykü) karşılanacağı konusudur. Hikâye kelimesinin başına getirilen "küçük", "kısa", "uzun", hatta günümüz hikâyeleri söz konusu olduğunda "kısa kısa", "mini", "minimal" sıfatları neyi anlatırlar ve neye karşılıktırlar? Pek çok alanda olduğu gibi bu alanda da bir terim problemi ile karşı karşıya bulunmaktayız. Hikâye her şeyden önce bir *narration* (anlatma) ve *fiction* (kurgu)dur. Pek çok alt türü içinde barındıran genel bir tür adıdır[2]. Hikâye kelimesinin hem günlük kullanımda, hem de araştırma kitapları[3] ve inceme yazılarında *short story* terimine tam karşılık olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bununla birlikte *short story* kelimesinin *kısa öykü* olarak karşılandığı durumlar da söz konusudur. Sözgelimi *Adam Öykü*'de Edgar Allan Poe'nun hikâyelerinin *öykü* diye adlandırıldığı yazılarla, *kısa öykü* olarak adlandırıldığı bir yazı beraber yer almaktadır[4]. Aynı dergide Poe'nun yetmiş kadar hikâyesi, tüm hikâyeleri içerisinde ayrı bir grup olarak düşünülmüş ve bunlar için ise *küçük öykü* tanımı kullanılmıştır[5]. Bununla birlikte *öykü* ve *kısa öykü* terimleri zaman zaman o kadar aynılaşır ki günümüz hikâyesi üzerine düşünen yazar ve eleştirmenler İngilizcede *short short story* olarak tanımlanan türün karşılığını *kısa kısa öykü* olarak adlandırmakta hiçbir sakınca görmezler. Halbuki kastedilen bizdeki *küçük* (ya da kısa) hikâyelerdir[6].

---

[1] Bu konuda bk. Ed. William Benton, Encyclopaedia Britannica, Cilt 20, London, 1971, s. 449; Lale Demirtürk: *Kısa Öykü Estetiğine Kuramsal Bir Yaklaşım*, Argos, Yeryüzü Kültürü Dergisi, Ağustos 1990, No: 24, s. 74.

[2] 'Hikâye etmenin mahiyeti ve Hikâye Tarzları' bk. Rene Wellek – A. Warren (Ömer Faruk Huyugüzel): Edebiyat Biliminin Temelleri, Akademi Kitabevi, İzmir 1983, s. 187-200.

[3] Hikâye konusunda araştırma dünyasında model ve çerçeve teşkil ettiğini düşündüğümüz Mehmet Kaplan'ın Hikâye Tahlilleri'nde de böyle bir kullanım söz konusudur. bk. Mehmet Kaplan: Hikâye Tahlilleri, Dergah Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 1979.

[4] Sevinç Özer, Poe'nun "tek etki" kuramı üzerinde yazdığı yazıda Poe'nun anlatmaları için "kısa öykü" terimini kullanır. Nedret Tanyolaç Öztokat, Uğur Kökten, Gökçen Ezber v.d. ise aynı anlatmaları *öykü* olarak adlandırırlar. bk. Sevinç Özer: *Kısa Öykü Kuramının Manyetik Alanı: Poe'nun "Tek Etki" Kuralı*, Adam Öykü, Temmuz – Ağustos 1999, S. 23, s. 78 –88; Nedret Tanyolaç Öztokat: *Fransız Yazınında E. A. Poe İmzası, aynı dergi, s. 89- 92;* Uğur Kökden: *E. A. Poe'nun Karanlıktaki Yüzü*, aynı dergi, s. 73-77; Gökçen Ezber: *Öyküler Konağı Usher*, aynı dergi, s. 54-57.

[5] U. Kökden: *agm.*, s. 76.

[6] M. Kayahan Özgül de *Hikâyenin Romanı* başlıklı yazısında bu konuyu tartışmış ve inglizcede *short story*'nin hikâye karşılığında kullanıldığını bu nedenle de *short – short story* ve *long – short story* kavramlarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Yazar, bu tartışmaya çözüm olarak Arapçadaki 'kıssa

Küçük hikâye terimi, zaman zaman hikâye ile eş anlamlı, zaman zaman da kuruluş ve bir takım yapı özellikleriyle hikâyeden ayrılan, daha küçük anlatmalara karşılık kullanılmaktadır. Bu yapıdaki "küçük" sıfatı, özellikle İngilizcedeki *short* kelimesinin yönlendirmesiyle "kısa" olarak da karşımıza çıkar. Dilimizde *novelette* kelimesine karşılık olarak ise *uzun hikâye* (ya da *uzun öykü*) kullanılmaktadır.

Hikâye için "kısa" ya da "uzun" sıfatlarını kullanmanın hikâyede uzunluk ve kısalık gibi ikincil ölçütleri çağrıştırdığını, ve 'beş yüz kelimeden bin beş yüz – iki bin kelimeye kadar olan anlatmaları *short story*, daha uzunlarını *novelette* olarak görmek'[1] gibi eskimiş bir tanıma gönderme yaptığını düşünüyoruz.

Klâsik Türk Edebiyatı incelemelerinde araştırmacıların[2] bu türe dair kullandıkları terminoloji farklılıklar içermekle birlikte, büyük kopmalar ve ayrılıklar taşımaz. Hasibe Mazıoğlu hikâye konusundaki incelemesinde sadece *çerçeve hikâye* ve *hikâye* terimlerini kullanır[3]. Agâh Sırrı Levend hikâye konusundaki çalışmalarında, *küçük hikâye*den ve *latife, fıkra, münazaradan* bahseder ama *büyük hikâye* veya *çerçeve hikâye* terimlerini kullanmaz. Hikâyet-i Anabacı, Binbirdirek Batakhanesi gibi eserleri de küçük hikâye olarak tanımlar[4]. Mustafa Nihat Özön de *Türkçede Roman* adlı eserinin Eski Edebiyatımızda Hikâye bölümünde tüm tasnif ve değerlendirmelerinde *hikâye* terimini kullanmakla yetinir[5]. Hasan Kavruk, hikâyeleri şekil bakımından gruplandırırken Hikâyet-i Anabacı, Binbirdirek Batakhanesi, Hikâyet-i Tayyarzâde gibi eserleri *'müstakil, büyük hikâyeler'* olarak adlandırır. Çerçeve hikâyelere ise ikinci grupta yer verir, bu tasnifte belli konularda toplanmış hikâye külliyatlarına ve "hikâyât" nevinden çeşitli konularda hikâyeleri toplayan mecmualara değinir ama küçük hikâye terimini kullanmaz[6]. Klâsik Türk Edebiyatındaki mensur hikâye külliyatlarından bir başkası üzerinde çalışan Zehra Toska ise, Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesut Çevirileri başlıklı doktora tezinde

---

sagîre' ve 'kıssa kasîre' kelimelerine benzer kısa ve uzun hikâye denilebileceğini söyler. bk. Özgül: agm., s. 34.

[1] Bu konuda bk. Özgül: agm., s. 35.

[2] Eski Türk Edebiyatında hikâye konusundaki çalışmalar bu terim açıklanırken verilen örneklerle sınırlı değildir. Burada özellikle mensur hikâyeler üzerine yapılan çalışmaları sözkonusu ettik.

[3] Hasibe Mazıoğlu: *Divan Edebiyatında Hikâye*, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1975, s. 19-36.

[4] Agâh Sırrı Levend: *Divan Edebiyatında Hikâye*, TDAY Belleten, 1967, s. 71-117; A. S. Levend: Türk Edebiyatı Tarihi, Giriş I. Cilt, TTK Basımevi, Ankara 1984, s. 122-148.

[5] Mustafa Nihat Özön: Türkçede Roman, İletişim Yayınları, 2. bas., İstanbul 1985, s. 39-107.

[6] H. Kavruk: a.g.e, s. 8.

çerçeve hikâye ve ara ya da iç hikâyeler için de *münferit hikâye* terimini kullanır[1]. Mübeccel Kızıltan, *Târih-i Âzâdbaht* hikâyesi üzerindeki incelemesinde çerçeve hikâye yapısı gösteren hikâyeler için *büyük hikâye* terimini, *iç* veya *ara anlatma*lar için de *küçük hikâye* terimini kullanmıştır[2]. Araştırmacının yayımlanmamış doktora tezinde ise sadece *çerçeve hikâye* ve *hikâye* adlandırmaları tercih edilmiştir[3].

Bu çalışmada hikâyeyi bir temel tür olarak görüp, hikâyeleri yapılarına göre adlandırma yöntemi tercih edilmiştir. Türk edebiyatı söz konusu olduğunda söz gelimi *novelette* gibi bir tür mevcut olmadığına göre adlandırmanın bizdeki anlatma türleri düşünülerek yapılması gereklidir. *Hikâye* genel adlandırmasının altında hikâye karakteri gösteren mesnevîleri, müstakil büyük hikâyeleri ve çerçeve hikâye özelliği gösteren anlatmaları *büyük hikâye*, hikâye antolojisi türünden mecmualarda veya bir plân dahilinde anlatılan hikâye külliyatlarında yer alan hikâyeleri ise *küçük hikâye* olarak adlandırmak bir çözüm olarak görülmektedir. Klâsik Edebiyattaki hikâye metinlerimiz içinde *küçük hikâye* sayamayacağımız anlatmalar da söz konusudur. Çalışmamızda bunları yeni bir adlandırma yapılana kadar *fıkra, latife* ve *anektod* olarak tanımladık.

Hikâye konusunda tartışılması gereken konulardan biri de bu türün manzum olup olamayacağı meselesidir. Eski edebiyat geleneğimiz söz konusu olduğunda hikâye adlandırmasında böyle bir ayrım yoktur. Halk hikâyeleri de içlerinde hikâyeye dahil manzum bölümler barındırırlar. Bununla birlikte söz konusu olan şey modern hikâye olduğunda araştırmacılar bu türün manzum olamayacağı görüşündedirler[4]. Bununla birlikte bugün dergilerde bazı hikâye yazarlarının küçük hikâyeyi şiirle akraba gören yaklaşımları, onu romandan çok şiire yakın görmeleri ve yazdıkları metinlerin şiirselliği, hikâye konusunda yazılmış pek çok yazı bu tanımın tekrar gözden geçirilmesi gereğini göstermektedir[5].

---

[1] Zehra Toska: Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesut Çevirileri, , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayımlanmamış doktora tezi), İstanbul 1989, 2 cilt, 438s.

[2] Mübeccel Kızıltan: *Manzum - Mensur Karışık Bir Yazma Eser, Târih-i Âzâdbaht*, Türklük Araştırmaları Dergisi, S. 8, s. 311-356.

[3] M. Kızıltan: Kırk Vezir Hikâyeleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayımlanmamış doktora tezi), İstanbul 1991, 2 cilt, XXII + 634s.

[4] Sadık Kemal Tural, Yeni Türk Ansiklopedisi'ne yazdığı hikâye maddesinde bunu şöyle açıklar: "Hikâye kavramı bir edebiyat terimi olarak nesir olmak şartıyla, 'uzun hikâye', 'kısa hikâye' ve gazetecilik ve magazin dergiciliğinin ortaya çıkardığı 'mini hikâye' türlerinin hepsini içine almaktadır." bk. Sadık Kemal Tural: *Hikâye* , Yeni Türk Ansiklopedisi, C. 4, s. 1288.

[5] Birkaç örnek olmak üzere, Sevim Burak'ın, Ferid Edgü'nün, Ali Cengizkan'ın, Hürriyet Yaşar'ın bu tarz metinleri ve Yurdanur Salmaz – Deniz Hakyemez'in, Uğur Kökten ve Nedret Tanyolaç

Türk edebiyatında hikâye türünü tarih boyunca kesintisiz olarak tâkip etmek mümkündür. Elbette özellikle Tanzimat'tan[1] sonra hikâyeyi Avrupa'dan girmiş yeni bir tür olarak anlama ve anlatma çabaları bizde de yaşanmıştır. Bunda *short story*'nin yeni bir tür olarak doğuş macerasının etkisi olduğu kadar, edebiyatımızdaki yenileşme cereyanının da etkisi vardır. Tanzimat döneminde edebiyatımıza giren türler olarak hikâye ve roman kavramları üzerinde düşünülürken Avrupa'dan yeni bir tür olarak giren *short story*'nin bizde geleneği ve tarihi olan *hikâye* kelimesi ile karşılanması anlatma geleneği içinde halkanın tamamen kopmasını engellemiştir. Edebiyatımızda *roman* türünün macerasının ise, yeni bir adlandırma olması yüzünden daha çetin ve zorlu olduğu düşüncesindeyiz. Çünkü *roman* kendisine geçmiş mesnevîlerle de, büyük hikâyelerle de bir geri plân oluşturamamış, tarihî köklerini bulamamıştır. Bu türün başlangıçta *hikâye* olarak adlandırılması da bu arayışın ürünüdür[2].

Klâsik hikâyelerimiz söz konusu olduğunda bunların masal ve halk hikâyesiyle benzerlik ve farklılıkları da sürekli gündeme gelmektedir. Konu ile ilgili olarak çalışanlar bu meseleye de temas etmişlerdir. Zehra Toska ve Mübeccel Kızıltan doktora çalışmalarında bu konuya değinirler. Her ikisi de bu konuda Pertev Naili Boratav'ın masal ve hikâye tanımı yaptığı bazı makale ve kitaplarını kullanırlar[3]. Ayrıca Toska, Propp'a[4], Kızıltan'da Boratav üzerinden Stith Thompson ve Antti Aarne'a göndermeler yapar. Son referansları ise Eski Türk Edebiyatında Nesir'de Fahir İz'in Klâsik hikâyelerin halk hikâyelerinden ayrı düşünülmesi gerektiğine dair bir kaydıdır[5]. Vardıkları netice inceledikleri eserlerin masal veya halk hikâyesi sayılamayacağı, Eski Türk Edebiyatı içinde hikâye türü altında ele alınması gerektiğidir[6].

Sadece yukarıda verilen referanslar değil, şu ana kadar bu alanda yapılmış bütün metin yayınları ve incelemeler Klâsik kültürün ayrı bir şiir geleneği yarattığı gibi bir hikâye

---

Öztokat'ın yazıları için bk. Adam Öykü, S. 12 (Kısa Kısa Öykü Özel Sayısı), s. 5-19, 36-37, 41-45, 57-65, 77-79.

[1] Eski hikâyelerin Tanzimat sonrası romana etkisi ve Tanzimat dönemi roman ve hikâyeleri için bk. H. Kavruk: age., s. 9-12.

[2] Hâlid Ziyâ Uşaklıgil'in Hikâye adlı eseri, roman konusundadır. bk. Uşşâkîzâde Hâlid Ziyâ: Hikâye, Kostantiniyye 1307.

[3] Pertev Naili Boratav: Folklor ve Edebiyat, İstanbul 1945, 2 cilt, s. 216; 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, 2. bas. İstanbul 1973.

[4] Vladimir Propp: *Masal Araştırmalarının Geçmişi* (çev.: Hamit Çelikoğu), Folklora Doğru (İstanbul 1973), s. 31.

[5] Fahir İz: Eski Türk Edebiyatında Nesir, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul 1964, s. 360.

[6] Toska: a.g.t., s. 27; Kızıltan: a.g.t., s. 36-39.

geleneğinin de olduğunu göstermektedir[1]. Bu mesele, Eski Türk Edebiyatı geleneği içinde yazılmış hikâye kitapları tek tek metin olarak ortaya çıkıp incelendikçe daha da belirginleşecektir.

Mensur hikâye kitaplarının Özön, Levend, Mazıoğlu tarafından çeşitli tasnifleri yapılmıştır[2]. Mustafa Nihat Özön bu konuda ilk düşünen araştırmacılardan biridir. Araştırmacı, hikâyeyi manzum – mensur bir bütün olarak, ele almış ve şu şekilde tasnif etmiştir[3]:

1. Klâsik edebiyatımızın manzum hikâyeleri,
2. Aynı edebiyatın mensur hikâyeleri,
3. Halk arasında yazılısından okunan hikâyeler,
4. Halk arasında ağızdan ağıza aktarılan hikâyeler,
5. Zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekle soktukları hikâyeler

Bu tasnifin ilk iki maddesi hikâyelerin şeklî özelliklerine, 3. ve 4. maddeleri hikâyelerin yayılmalarına göre, son maddesi ise amaçlarına göre yapılmıştır. Dolayısıyla bir ortaklık içermezler.

A. S. Levend, Eski Türk Edebiyatı hikâyeleri için üç ayrı sınıflandırma yapar. Bunlardan ilki, hikâyelerin konularına göre yapılmış çok genel bir tasnifdir. Araştırmacı 'konuları kutsal kitaplardan, ya da Arap ve Fars edebiyatlarından alınmış anonim hikâyeler'le, 'konuları ulusal hayatımızdan alınmış yerli hikâyeler'i iki grup olarak düşünür[4]. Hikâyeleri hem konularına, hem de niteliklerine göre değerlendirdiği bir başka tasnifinde ise hikâyeleri yedi gruba ayırır[5]:

1. Dinî konular, enbiyâ ve evliyâ menkabeleri,
2. Aşk hikâyeleri
3. Kahramanları tarihten alınmış hikâyeler
4. Temsilî hikâyeler
5. Tasavvufî hikâyeler
6. Serüven hikâyeleri
7. Sergüzeşt-nâme ve hasbıhal yollu hikâyeler

---

[1] Aşağıda temel hikâye kitaplarından söz edilirken bu alanda yapılmış yayın ve çalışmalardan da kısaca bahsedilmiştir.
[2] Bu tasnifler için bk. H. Kavruk: age., s. 12-14.
[3] Özön: age., s. 39-40.
[4] Levend: agm., s. 72.
[5] Levend: agm., s. 72-73.

Araştırmacı, hikâyeleri yapısı ve kahramanlarının durumuna göre de tek kahramanlı ve çift kahramanlı hikâyeler olarak ikiye ayırmıştır[1].

Hasan Kavruk, A. S. Levend'in 1973'de çıkardığı Türk Edebiyatı Tarihi'nde aynı tasnifleri yapmasına rağmen eserleri sınıflama ve maddeleri örneklendirme konusunda 1967'de yazdığı yazıya uymadığına dikkat çeker[2]. Gerçekten Levend, edebiyat tarihinde makalesindeki sınıflandırmayı örneklerine kadar aynen tekrarlar, ama iş hikâyeleri örneklemeye gelince bambaşka başlıklar açar. Eserde bir tasnif fikri gözetilmeden açılan ana başlıklar şunlardır[3]: Dinî hikâyeler, dinî kahramanlık hikâyeleri, çift kahramanlı aşk hikâyeleri, tek kahramanlı hikâyeler, tasavvufî hikâyeler, temsilî hikâyeler, türlü hikâyeler, sergüzeştnâmeler - hasbıhaller, mensur hikâyeler, küçük hikâyeler, mensur küçük hikâyeler.

Hasibe Mazıoğlu *Divan Edebiyatında Hikâye* başlıklı yazısında hikâyeleri önce şekillerine göre; manzum, mensur ve manzum-mensur karışık olarak üç grupta değerlendirir. Daha sonra gerek manzum gerekse mensur hikâyelerin dil ve ifade bakımından üç ayrı özellik taşıdığını belirterek yeni bir sınıflama yapar ve hikâyeleri üç gruba ayırır[4]:

1. Divan edebiyatı estetiği ile Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerle ve sanatlı bir üslupla yazılmış olan hikâyeler,

2. Sade bir dille ve yalın bir üslupla yazılmış olan hikâyeler,

3. Dilde ve üslûpta bu iki ifâde özelliğinden her ikisini de az çok taşıyan hikâyeler

Mazıoğlu'nun yaptığı bir başka hikâye tasnifi de hikâyelerin kaynaklarına göredir. Araştırmacı, hikâyeleri kaynakları bakımından *yerli hikâyeler* ve *yabancı kaynaklı hikâyeler* olarak ikiye ayırmakla birlikte bir çok yerli hikâyemize yabancı kaynaklı motifler ve temalar girdiğini de sözlerine ekler. Hikâyelerin din, tasavvuf, ahlâk, aşk gibi belli konulara göre de tasnif edilebileceğini söyleyen Mazıoğlu, birçok hikâyelerde bu konulardan birisinin hâkim olmasına rağmen çok defa başka konular da yer aldığından böyle bir tasnifte eksiklikler ve tedahüller olacağını belirterek böyle bir sınıflandırmadan kaçınır[5].

---

[1] Levend: agm., s. 73.
[2] H. Kavruk: age., s. 13.
[3] Levend: age., s. 125-148.
[4] Mazıoğlu: agm., s. 19-20.
[5] Mazıoğlu: agm., s. 20.

Mensur hikâyeler konusundaki bir başka tasnif denemesi Hasan Kavruk'a aittir. Araştırmacı Eski Türk Edebiyatı mensur hikâyelerini *şekil olarak* ve *kaynakları bakımından* iki ayrı grupta tasnif eder[1]:

Şekil olarak:

a. Müstakil büyük hikâyeler
b. Çerçeve hikâyeler
c. Belli konularda derlenip gruplandırılmış müstakil hikâyeler
d. Hiçbir tasnife tâbi tutulmadan rastgele derlenip gruplandırılmış müstakil hikâyeler

Kaynakları bakımından:

a. Te'lif hikâyeler
b. Çeviri hikâyeler
c. Adaptasyon hikâyeler

Bu tasnifte *şekil bakımından* yapılan değerlendirme manzum eserlerin de içine dahil edilebileceği temel bir çerçevedir. Fakat müstakil eserleri konu ettiği için farklı konularda yazılmış eserlerdeki küçük hikâyeleri (ör. Tefsir metinlerindeki küçük mensur hikâyeler, tarih kitaplarındaki hikâyeler vb.) kapsamamaktadır. Araştırmacının *kaynakları bakımından* yaptığı tasnif ise kendisinin de belirttiği gibi[2] Eski edebiyat metinlerimiz söz konusu olduğunda böyle sınırların çizilebilme güçlüğünden dolayı, ancak çok genel bir ayrım olarak düşünülebilir.

Muhsin Kalkışım ise Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi başlıklı çalışmasında bir başka tasnif yapar. Kalkışım 'Eski Türk Edebiyatında anlatma esasına dayalı itibârî metinleri' altı grupta toplar[3]:

a. Klâsik mensur hikâyeler (Kelile ve Dimne Tercümesi, Kırk Vezir, El-Ferec Ba'de'ş-Şidde...)
b. Mesnevîler (Yusuf u Züleyhâ, Leylâ vü Mecnûn, Hüsrev ü Şirin...)

---

[1] H. Kavruk: age., s. 8.

[2] "Bu arada te'lif yerli hikâyelerde pek çok yabancı kaynaklı tercüme hikâye motiflerinin bulunduğu bazı hikâyelerin Hindçeden Arapça ve Farsçaya geçip oradan dilimize tercüme edilmiş olduğu ileriki bölümlerde görülecektir." bk. H. Kavruk: age., s. 8; bir başka yerde "Ayrıca bazıları tamamen te'lif, bazıları da dinî, edebî, tarihî, ahlâkî, mizahî ve ilmî eserlerde hoşa giden ibretli hikâyelerin seçilerek bir araya getirilmesinden oluşan derlemeler de bulunmaktadır." bk. Hasan Kavruk – İskender Pala: *Hikâye (Divan Edebiyatı)*, TDVİA, C. 17 (İstanbul 1998), s. 493.

[3] Muhsin Kalkışım: Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi -Tahkiye Unsurları-, Derya Kitabevi Yayınları, Adana 1998, s. 11.

c. Destânî hikâyeler (Kitâb-ı Dede Korkut, Köroğlu, Manas Destanı, Hamzanâme...)

d. Halk hikâyeleri (Ercişli Emrah ile Selvi Han, Âşık Garîb, Tâhir ile Zühre...)

e. Destânî tarihler (Selçuknâme, Gazavâtnâme...)

f. İslâm Târihi (Siyer, Kısâs-ı Enbiyâ...)

Kalkışım'ın tasnifi manzum – mensur ve halk hikâyesi Klâsik hikâye ayrımı yapılmamasına karşın pek çok hikâye türünden eseri dışarıda bırakmaktadır. Örneğin bu tasnifte hikâye külliyatları (Câmiü'l-hikâyâtlar) yer almaz.

Doğrudan doğruya hikâye konusunda yapılmış bir tasnif olmasa da mesnevînin hikâyeyi içerisinde barındırabilen bir nazım şekli olması dolayısıyla burada İsmail Ünver'in mesnevîler için yaptığı tasniften de kısaca bahsetmek istiyoruz[1]. Ünver, mesnevîleri dört ana grup altında şöyle tasnif eder:

1. Grup: Bilgi vermek ve eğitmek amacıyla yazılan mesnevîler
    a. Dinî
    b. Tasavvufî
    c. Ahlâkî
    d. Ansiklopedik
2. Grup: Tarihî – menkabevî mesnevîler
    a. Konusunu menkabelerden alanlar
    b. Konusunu tarihten alanlar
3. Grup: Edebî yönü ağır basan aşk ve macera mesnevîleri
4. Grup: Görülen ve yaşanılan hayata dair mesnevîler

Bu tasnif mesnevîler için olmakla beraber, hikâye kitaplarımız için de büyük oranda model sunmaktadır[2].

Söz etmek istediğimiz bir başka çalışma da Agâh Sırrı Levend'in *Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız* başlıklı makalesidir[3]. Bu çalışma esas itibariyle hikâye konusunu ele

---

[1] İsmail Ünver: *Mesnevî*, Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-417, Temmuz-Eylül 1986, s. 439-443.

[2] Kendi hikâye tasnifimizi yaptıktan sonra İsmail Ünver'in mesnevî tasnifiyle büyük benzerlikler içerdiğini farkederek, özellikle C. ana maddesinde yer alan ayrı ayrı düzenlemeyi düşündüğümüz başlıkları Ünver'in mesnevîler için yaptığı tasnife uyarak "bilgi verme ve eğitme amacı güden eserler" olarak birleştirdik.

[3] Agâh Sırrı Levend: Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY Belleten, 1963, Ankara 1964, s. 89-115.

almamakla beraber, ahlâk kitaplarının çok önemli bir kısmının hikâyeden ayrı düşünülememesi sebebiyle bizim tasnifimize yardım sağlamıştır. Levend, bu yazısında ahlâk kitaplarını on iki ana başlıkta tasnif eder[1]:

1. Genel ahlâk,
2. Siyâsetnâmeler,
3. Nasihatnâmeler,
4. Mevıza yollu eserler,
5. Ahlâkî güzel sözler,
6. Fütüvvetnâmeler,
7. Kâbusnâme çevirileri,
8. Kelile ve Dimne çevirileri,
9. Hikâyelerle süslenmiş ahlâkî eserler,
10. Ahlâkî fıkralar ve hikâyeler,
11. Atasözleri,
12. Türlü eserler.

Hikâye kültürümüzün içine işlemiş bir türdür. Dolayısıyla geçmiş asırlar söz konusu olduğunda sadece edebî eserlerde değil hemen her tür eserde hikâye görmek mümkündür. Eski Türk Edebiyatı geleneği söz konusu olduğunda içinde hikâye barındıran veya hikâye olarak tanımlanabilecek eserleri şöyle sınıflandırabiliriz:

A. Edebî eserler

I. Bir grup mesnevî ve hikâye kitapları:

1. Bir çerçeve hikâyeye bağlı küçük hikâyeler içeren manzum, mensur ya da manzum – mensur karışık hikâye kitapları
2. Sohbet, nefha tarzı ile oluşturulmuş mesnevîler, hikâyelerin belli temalar altında toplandığı hikâye külliyatları
3. İki kahramanlı aşk ve macera mesnevîleri, müstakil büyük hikâyeler
4. Hikâyelerin hiçbir tasnife tâbi tutulmaksızın bir araya getirildiği hikâye mecmuaları

II. Divanlarda yer alan manzum küçük hikâyeler

III. Mizâhî eserlerdeki hikâyeler

---

[1] bk. Levend: *Ümmet Çağında....*, s. 96-97.

B. Tarih kitapları ve tarihî - menkabevî eserler

C. Eğitme ve öğretme amacı güden eserler

1. Dinî eserler

2. Tasavvufî eserler

3. Ahlâk kitapları

4. Ansiklopedik eserler

D. Diğer

Bu tasnifte edebî eserler içinde hikâye kitapları dört ayrı maddede toplanmıştır. Bu tasnif Hasan Kavruk'un mensur hikâyeler için yaptığı tasnife uymakla birlikte mensur hikâyeler manzum metinlerle birlikte düşünülmüş ve aynı karakterlerdeki manzum metinler de tasnife dahil edilmiştir.

Bizim tasnif denememiz, içinde hikâye içeren eserlere göredir. Hikâyelerinin özellikle yapı bakımından tasnifinde manzum gelenekten koparılmaması gerektiğini düşünüyoruz. Aksi takdirde fasıllar halinde yazılan ve belli konularda tasnif edilen hikâye külliyatlarıyla, pendnâmeleri ve nefha veya sohbet tarzında yazılan mesnevîleri; münferit konuları işleyen aşk ve mâcerâ mesnevîleriyle müstakil büyük hikâye kitaplarını ayrı düşünmek gerekecektir. Üstelik manzum ve mensur eserler aynı geleneğin mahsûlüdürler ve pek çok hikâye kitabı da manzum - mensur karışık olarak kaleme alınmıştır.

Edebî eserler başlığı altında verilen ilk grubun ilk maddesini bir çerçeve hikâyeye bağlı küçük hikâyeler içeren manzum, mensur ya da manzum – mensur karışık hikâye kitapları oluşturmaktadır. Bunlar Binbir Gece Hikâyeleri türünden Kırk Vezir Hikâyeleri, Tûtînâme, Bahtiyârnâme vb. eserlerdir[1]. İkinci maddede sohbet, nefha tarzı ile oluşturulmuş mesnevîler, pendnâmeler, hikâyelerin belli temalar altında toplandığı hikâye külliyatlarına yer verilmiştir. Atâyî'nin Sohbetü'l-ebkâr ve Nefhatü'l-Ezhâr'ı[2] türünden eserlerle, fasıllar veya konu başlıklarıyla belirli konularda tasnif edilmiş hikâyelerin yer aldığı hikâye külliyatları (ör. Süheylî'nin eseri) bu gruba dahil edilebilir. Bu grup yapısı gereği C. ana tasnif grubuna çok yakın olmakla birlikte bunları temel yazılış gayesi olarak edebî eser kapsamı içerisinde düşündük. Eğer konu değil de yapı bakımından bir tasnif yapılacak olsaydı, ki bu henüz mensur metinlerimizin çoğunun metin yayını yokken oldukça zordur,

[1] Bu eserler hakkında bilgi için bk. H. Kavruk: age., s. 31-35, 39-45, 109-116.

[2] Tunca Kortantamer: Nev'izâde Atâyî ve Hamse'si, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 1997, 458s.

bir kısım pendnâmeleri ve siyâsetnâmeleri de bu grupla birlikte düşünebilirdik. Üçüncü maddede yer alan İki kahramanlı aşk ve macera mesnevîleriyle müstakil büyük hikâyeler tek bir konuda yazılmış hikâyeleri içerdikleri için beraber maddelenmiştir. Müstakil büyük hikâyelerden kasıt, Hikâyet-i Anabacı, Binbirdirek Batakhânesi gibi eserlerdir[1]. Bu ilk grubun son maddesi hikâyelerin hiçbir tasnife tâbi tutulmaksızın bir araya getirildiği hikâye mecmualarını içine alır. Bu mecmualar genellikle Hikâyât, Câmiü'l-Hikâyât, Cevâmiü'l-Hikâyât gibi adlar taşımaktadırlar[2].

Edebî eserlerin ikinci grubunu divanlarda yer alan manzum küçük hikâyeler teşkil etmektedir. Hikâyât başlıklı bu manzumeler ayrıca inceleme konusudur. Tunca Kortantamer, böyle bir incelemeyi, Nedim'in bazı kasidelerinin nesib bölümlerinde yer alan hikâyeleri için yapmıştır[3]. Ayrıca Mine Mengi, kaside nesiblerinde yer alan *hasb-ı hâl*lerin zaman zaman bir küçük hikâye kurgusuna dönüşebildiğine dikkat çeker[4].

Edebî eserlerin üçünü grubunu mizâhî eserlerdeki hikâye örneklerine ayırabiliriz. Bunlar Letâifnâmeler ve Mecmuâü'l-letâif gibi eserlerdir[5].

İkinci ana başlık tarihî - menkabevî eserler hakkındadır. Çeşitli tarih kitapları, İskendernâme, Gazavatnâme vb. türünden eserleri bu başlık altında düşünebiliriz. Geçmiş yüzyıllar söz konusu olduğunda pek çok tarih eseri içerisinde, olayların anlatımını renklendirmek veya olayları açıklamak için yerleştirilmiş hikâyelerle karşılaşmaktayız. Bunun tipik bir örneği olarak Süheylî'nin Târih-i Şâhî'sini verebiliriz[6]. İskendernâmeler, Gazavatnâmeler de bu gruba dahil edilebilir[7].

Üçüncü ana başlık olarak bilgi verme eğitme amacı güden eserler düşünülmüştür. Bu başlık altında yer alan dinî eserler içinde hikâyenin varlığına örnek olarak çeşitli tefsir ve fıkıh kitaplarında vb. dinî eserlerde konunun izâhı için anlatılan hikâyeler gösterilebilir[8]. Aynı şekilde tasavvufî eserler (tasavvufî risâleler), ahlâk kitapları (pendnâmeler,

---

[1] Bu eserler hakkında geniş bilgi için bk. H. Kavruk: age., s. 70-102.

[2] bk. H. Kavruk: age., s. 138-139; 144-145.

[3] Tunca Kortantamer: Nedim'in Küçük Hikâyeleri", EÜSBFD Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, V (1989), s. 13-29 (ayrıca aynı yazar: Eski Türk Edebiyatı- Makaleler-, Ankara 1993, s. 391-412).

[4] Mine Mengi: *Kaside Nesiplerindeki Hasb-ı Hâller Üzerine*, Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 122-138.

[5] bk. H. Kavruk: age., s. 149-156; Yaşar Çalışkan (Haz.): Lâmiîzâde Abdullah, Lâtifeler, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1978.

[6] Süheylî: Târih-i Şâhî, Süleymaniye Ktp., Fatih Bl. No: 4356.

[7] Bir örnek olarak bk. İsmail Ünver: Ahmedî: İskendernâme, İnceleme – Tıpkıbasım, TDK Yay., Ankara 1983.

[8] Buna bir örnek olmak üzere Fahir İz'in tefsir örneklerine bakılabilir. bk. İz: age., s. 3-26.

siyasetnâmeler vb.)[1], ansiklopedik eserler (tezkireler, biyografik eserler vb.) de bu grupta yer almaktadır. Bu grup eserlerin de hemen hepsinde konu ile ilgili hikâyeler anlatılmıştır.

Bu tasnifte *"diğer"* ana başlığına tıp, astronomi ve benzeri konularda eserler yayımlandıkça onlarda da hikâye parçacıkları bulacağımız düşüncesiyle ihtiyaç duyduk.

Bu tasnifte manzum ve mensur gelenekleri koparmamaya ve hikâyeye bir bütün olarak bakmaya çalıştık. Bununla beraber Eski Türk Edebiyatı geleneğinin manzum eserlerden ibaret görülmesi ve özellikle hikâye söz konusu olduğunda mensur metinlerin yok farz edilip bu edebiyatın bütün hikâyelerinin çift kahramanlı manzum mesnevîlerden ibaretmiş gibi düşünülmesi şeklindeki genel geçer bir algılamayı yok etmek için mensur hikâyelerin ayrıca ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla biz de bizden önceki hocalarımıza ve konu ile ilgili çalışan araştırmacılara uyarak ve üstünde çalıştığımız eser mensur bir hikâye kitabı olduğundan *mensur hikâyeleri* özel olarak vurguladık ve ayırdık.

Eski Edebiyatımızda manzum hikâyeler üzerine hem metin yayını hem de inceleme olarak pek çok çalışma yapılmıştır[2]. Mensur hikâye metinlerimiz üzerine yapılan çalışmalar ise henüz çok sınırlıdır[3]. Manzum, mensur, manzum – mensur hikâye geleneklerinde mensur eserlerin temel özelliklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, hikâye türünün bugünkü mensur yapısı göz önüne alındığında daha da önem kazanmaktadır. Günümüzde Klâsik hikâyelerin modern edebiyat metotlarının kullanılması yoluyla incelendiği örnekler, gelenekteki hikâyelerin günümüz modern hikâyesiyle bağlantılarının kurulması anlamında çok önemlidirler[4].

---

[1] Ahlâk kitapları ve siyasetnâme türünden eserler hakkında geniş bilgi için bk. bk. Levend: *Ümmet Çağında...*, s. 89-115.

[2] Mesnevî nazım şekli ile yazılmış hikâye metinleri hakkında bilgi ve bibliyografya büyük oranda Ünver'in makalesinde ve Tunca Kortantamer'in Atâyî'nin Hamsesi üzerine yaptığı çalışmada verildiği için ve konumuz mensur hikâye metinleri olduğundan burada tekrar listelenmelerine gerek duyulmamış, bu çalışmalara gönderme yapılmakla yetinilmiştir. bk. Ünver: agm., s. 430-463; Kortantamer: age.

[3] Hasan Kavruk, Eski Türk Edebiyatında mensur hikâyeler üzerinde yapılan yerli ve yabancı çalışmaların geniş bir listesini vermiştir. Burada tekrarı gereksiz görüyor, Kavruk'un çalışmasına gönderme yapmakla yetiniyoruz. bk. H. Kavruk: age., s. 15-19. Bu listeye Toska ve Kızıltan'ın yukarıda zikredilen doktora tezleriyle (bk. s. 6), Kavruk'un çalışması bittikten sonra yayımlanan Günay Kut'un (bk. Günay Kut: *Hint Edebiyatından Türk Hikâyelerine*, Türklük Araştırmaları Dergisi, İstanbul 1997, S. 8), Mübeccel Kızıltan'ın ve (bk. yukarıda s. 6) ve Yekta Saraç'ın yazılarını (A. Yekta Saraç: *'Divan Edebiyatı'nda Hikâye*, Hece, Ekim – Kasım 2000, Yıl: 4, S. 46 / 47, s. 122-126) ekleyebiliriz.

[4] Şerif Aktaş: *Roman Olarak Hüsn ü Aşk*, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 27, s. 94-108; T.Kortantamer: agm., Namık Açıkgöz, *Tahkiyevî Bir Metin Olarak Riyâzî'nin Sâkînâme'si*, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 55 (Ağustos 1988), s. 73- 84; Osman Horata, *Esrar Dede'nin Şiirlerinde*

Hikâyeler, bir edebî tür olarak kendisi için var olmaları ve *anlatılmanın zevki için anlatılmaları*nın[1] yanında tarih boyunca çeşitli amaçlar için de kullanılmışlardır. Yukarıda hikâyelerin tasnifini verirken bu türün bilgi vermek ve eğitmek amacıyla nasıl kullanıldığına da işaret etmiş olduk. Bugün de hikâyelerden bu ve benzeri amaçlarla yararlanılmakta ve hikâyelerin bu rolleri tartışılmaktadır. Reklâm dünyası, sinema - televizyon sanayii, yazılı basın bu malzemeyi yaygın olarak kullanmaktadır. Dil eğitim ve öğretiminde hikâye metinlerinden yararlanma tarih boyunca olduğu gibi öğrenenin dikkatini çekmek ve bazı dil kalıplarını akılda kalıcı bir şekilde öğretmek için bugün de kullanılmaktadır. Psikoloji, sosyal psikoloji gibi alanlarda da hikâyeden yararlanma çabaları görülmektedir[2]. Bir grup ilahiyatçı bir eğitim – öğretim metodu olan hikâyeden bugüne kadar nasıl yardım alındığını ve nasıl yardım alınabileceğini tartışmaktadırlar[3]. Hikâyeler zaman zaman siyâsî, toplumsal veya dinî formlar yaratılması amacıyla kullanılmış ve istenildiği takdirde de hiç de masum olmamıştır[4].

Bugün pek çok dergi, hikâye özel sayılarıyla Türk edebiyatında bu türü gündeme getirmekte ve gelenekteki hikâyeler konusunu tartışmaya açmaktadır[5]. Yine sadece hikâye yayımlayan ve hikâye ile ilgili yazılara yer veren pek çok hikâye dergisi yayın hayatına girmiştir[6].

Tahkiye I-II, Türk Dili, S. 544, 546 (Nisan 1997, Haziran 1997), s. 423-434, s. 593-599; Mehmet Kahraman, *Modern Romanla İlgili Bilgilerin Işığında Fuzûlî'nin Leylâ ile Mecnûn'u,* Yayımlanmamış Tebliğ, IX. Millî Türkoloji Kongresi, 15-19 Eylül 1997, İstanbul; M. Fatih Köksal: *Tahkiyeli Bir Eser Olarak Taşlıcalı Yahya'nın Şâh u Gedâ'sı,* Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 5, (Prof. Dr. Kaya Bilgegil Armağanı), Sivas 1997, s. 245-282.

[1] Klâsik hikâyeler tüm anlatma ve öğretme gayelerinin yanında bir tarafıyla da "anlatmanın keyfi için anlatılmış"tır. İhsan Oktay Anar'ın Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri isimli çerçeve hikâye tekniğiyle yazılmış eserinde verdiği bu tanımın, hikâyelerin bu özelliğini çok güzel anlattığını düşünüyoruz. bk. İhsan Oktay Anar: Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri, İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1999, s. 17.

[2] Bu konuda bir örnek olarak bk. Nossrat Peseschkian: Doğu Hikâyeleriyle Psikoterapi (Çev. Hürol Fışıloğlu), Sistem Yayıncılık, İstanbul 1997; William L. Randall: Bizi 'Biz' Yapan Hikâyeler (Çev. Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.

[3] Bu konuda Prof. Dr. Beyza Bilgin'in yaptırdığı ve devam etmekte olan pek çok tez bulunmaktadır. Bir örnek olarak bk. Osman Tekeli: Kıssa ve Kur'an-ı Kerîm'de Bir Eğitim Öğretim Metodu Oluşu, Basılmamış lisans tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1984.

[4] Ülkemizde yayımlanan bir grup çizgi romanı içerik analizine tâbi tuttuktan sonra bunların hikâye tekniğinde seks ve şiddet unsurlarının bolca serpiştirildiğine dikkat çeken Nuri Bilgin, bu hikâyelerin hiç de masum olmadıklarına işaret eder. Bk. Nuri Bilgin: İçerik Analizi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 2000, s. 154-166.

[5] Bu konuda bk. Hüseyin Su: *Öykümüzün Yayın Serüveni*, Hece, Ekim – Kasım 2000, Yıl: 4, S. 46 / 47, s. 389-400.

[6] Adam Öykü, Düşler / Öyküler, Fayton Öykü, Üçüncü Öyküler şu anda düzenli olarak çıkmaya devam eden hikâye dergileridir.

Günümüzde pek çok yazar klâsik hikâyelere, anlatmalara veya anlatma tarzlarına yönelmektedir. Bu ihtiyâcı Umberto Eco, Gülün Adı romanına yazdığı bir açıklamada şöyle özetler[1]:

> *"Ama bir an gelir, avangard (modern) daha ileri gidemez; çünkü olanaksız metinlerden söz eden bir üst dil (kavramsal sanat) üretmiştir artık. Modern sonrasının moderne yanıtı –geçmişin ortadan kaldırılışı suskuya götürdüğünden yıkılamayacağı için- geçmişe dönülmesi gerektiğinin bilincine varmakta yatar: geçmişe ironiyle, masum olmayan bir biçimde yeniden dönüş. Modern sonrasının tutumunu, çok kültürlü ve kendisine 'seni umutsuzca seviyorum' diyemeyeceği bir kadına âşık olan birinin durumuna benzetiyorum; çünkü bu cümlenin daha önce Liala tarafından yazılmış olduğunu bildiğini (bunu kendisinin de bildiğini) bilmektedir. Şöyle diyebilir: 'Liala'nın dediği gibi seni umutsuzca seviyorum.' Bu noktada yapmacık masumluktan kaçınmış, artık masumca konuşulamayacağını açıkça söylemiş olacak, ama gene de kadına söylemek istediğini söyleyecektir; onu sevdiğini, ama onu yitik bir masumluk çağında sevdiğini. Eğer kadın oyuna katılırsa, gene de bir aşk ilânını kabul etmiş olacaktır. Hiçbiri kendisini masum hissetmeyecek, ikisi de geçmişin –ortadan kaldırılmayacak geçmiş olanın- meydan okuyuşunu kabul edecek, ikisi de bilinçli olarak ve zevk duyarak ironi oyunu oynayacaklardır. Ama ikisi de, bir kez daha aşktan söz etmeyi başarmış olacaklardır."*

Mensur hikâye metinlerimizin ve bunların inceleme ve değerlendirmelerinin ortaya çıkması, araştırma dünyası için olduğu kadar, günümüz sanatçısına kaynak teşkil etmesi bakımından da büyük önem taşımaktadır.

---

[1] Umberto Eco: *Sonrası (Postille),* (çev. Şadan Karadeniz), Gülün Adı, Can Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 1997, s. 595-596.

I. BÖLÜM:
YAZAR

A. HAYATI

Süheylî'nin hayatı hakkında bilgi veren geniş kapsamlı bir kaynak bulunmamaktadır. Bazı temel kaynak ve kataloglardaki bilgiler ise önemli yanlışlıklar ve eksiklikler içermektedirler. Bu yanlışlıkların önemli bir kısmını Agâh Sırrı Levend düzeltmişse de bir biyografi kurmamıştır[1].

Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde'ye dair verilen doğruya en yakın bilgiye İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu'nda rastlanmaktadır. Katalogda, yazara ait Sicill-i Osmânî ve Osmanlı Müellifleri'nde verilen bilgilerin yanlışlıklar içerdiği ve bu nedenle yazarın hâl tercümesinin eserlerinden derlendiği söylenmiştir. Bu konuda da yazarın Târih-i Şâhî'si ve Târih-i Mısr-ı Cedîd'i kullanılmıştır. Buna rağmen bu biyografi de oldukça eksiktir[2].

Süheylî'nin hayatı ve eserleri hakkında şimdiye kadar yapılan tek müstakil çalışma Mordtmann'a aittir[3]. Mordtmann, Der Islam'a yazdığı makalesinde kendi kolleksiyonu arasında mevcut olan Süheylî'nin eserlerini tanıtır.

Süheylî hakkında bilgi veren kaynak[4] ve kataloglarla[5] ve yazarın kendi eserlerinin verdiği bilgilerin ışığında onun hayatı hakkında şunları söyleyebiliriz:

---

[1] Agâh Sırrı Levend: Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavatnâmesi, Ankara 1956, s. 34-36.

[2] İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu, Maarif Matbaası, İstanbul 1943, s. 15-26, nr. 5.

[3] J. H. Mordtmann: *Die orientalischen Handschriften der Sammlung A. D. Mordtmann sr.*, Der Islam, Berlin und Leipzig, 1925, s. 361-377.

[4] Franz Babinger (GOW): Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, Leipzig 1927, s. 162-163, nr. 138; , Coşkun Üçok (Çev.): Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1982, s. 178-179, nr. 138.); Bağdatlı İsmail Paşa, Keşfü'z-zünûn Zeyli, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1972, C.I, s. 509; Fâizî: Zübdetü'l-eş'âr, Süleymaniye Kütüphânesi, Şehit Ali Paşa Bölümü, No: 1877, vr. 54a-54b; Joseph von Hammer (GOR): Geschichte des Osmanischen Reiches, Peste 1829, s. 665; Katip Çelebi (Hacı Halife): Keşfü'z-zünûn, 1. cilt, İstanbul 1941, s. 284; Vasfi Mahir Kocatürk: Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara 1970, s. 497; Levend: a.g.e; Mehmed Süreyyâ: Sicill-i Osmânî, İstanbul 1316, C. 3, s.115; Mehmed Tahir (Bursalı): Osmanlı Müellifleri, Matbaa-yı âmire, İstanbul H. 1342, 3. cilt, s.68; Mordtmann: *agm.*; Nâil Tuman: Tuhfe-i Nâilî, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar No: 611 (müellif hattı), 2 cilt, Cemâziyel-âhir 1363 / Mart 1947, C. 1, s. 661-662; Mehmed Ali Kırboğa: Kâmusu'l-kütûb ve Mevzuâti'l-Müellefât, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1974, s. 214; Haluk İpekten vdğ.: Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 458; Atilla Özkırımlı: *Süheylî*, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. IV, s. 1053; *Süheylî*, Meydan Larousse, C. 11, s. 638; Haydar Ali Dirioz: *Süheylî*, Türk Ansiklopedisi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara 1981, C. 30, s. 21; Hasan Kavruk: Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler, MEB. Yay. İstanbul 1998, s.140-143; Şemsettin Kutlu: Türk İslâm Târihinden (Nevâdir-i Süheylî), Tercüman 1001 Temel Eser, 2 cilt, tarihsiz..

[5] Ali Hilmi: Fihristu'l-Kütubi't-Turkiyyati'l-Mevcûdeti fi'l-Kutubhâneti'l-Hıdıvıyye, Kahire 1306 / 1888-9; Edgar Blochet: Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale, Paris 1932-1933, s. 52, nr. 749; s. 74-75, nr. 838; 63, nr. 153; s. 343, nr. 402; Edward G. Browne: A Handlist of Turkish Books, Cambridge University, Cambridge 1906, s. 7, nr. 42; Catalogue of Arabic, Persian, and

Asıl adı Ahmed bin Hemdem Kethüdâzâde'dir. Yazar kimi yerlerde adını sadece Süheylî olarak verirken, kimi yerlerde tam söylemiş, kimi zaman da kendisini *divan kâtibi* olarak tanıtmıştır:

Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir'de:

"Binâen ʿalā-ẕālik iḫvān-ı ṣāḥib-vefānuñ ḫān-ı muḥabbetlerinüñ tufeyli aʿnī faḳīr-i bī-riyā Aḥmed ibni Hemdem Kethudāü'ş-şehīr be-Süheylī..."[1]

Târih-i Şâhî'de:

"Ammā baʿd bu faḳīr-zāde-i derūn-ı şikeste-nihād muḥarrir-i tevārīḫ-i şaḥīḥü'l-isnād Süheylī-i münkesirü'l-fuʿāduñ ḫāṭır-ı fāṭırına bu ḫāṭıra ḫuṭūr éderdi ki..."[2]

"Bu nüṣḥa-i ʿaliyyenüñ müsevvidi olan zinde ḫaḳīr Süheylī-i pür-taḳṣīr..."[3]

"Bu tārīḫ-i ḫaḳīrün mü'ellifi olan Aḥmed b. Hemdem Kethüdāü'ş-şehīr be-Süheylī ol sene-i seniyyede velī-niʿmetüm ve efendüm olan Caʿfer Paşa ..."[4]

Târih-i Mısr-ı Cedîd'de:

"Ġubār-ı āsitān ẕü'l-meʿālī
Süheylī kātib-i dīvān-ı ʿālī"[1]

Ottoman Turkish Books (Harvard University Library), Cambrid University Press, Cambridge, Massachusetts, 1968, s. 534; Catalogue of Manuscrips in the Koprülü Library, İstanbul H.1406 / M. 1986, Vol: II, s. 632, Vol: III, s. 211; Barbara Flemming: Türkische Handschriften I, Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1968, s. 344, nr. 441; Gustav Flügel: Die arabischen, persischen, türkischen Handschriften der kaiserlichen und königlichen Hofbibliothek zu Wien II, Verlag, Hildesheim New York, 1977, s. 125, nr. 896; James Ludovic Lindsay Crawford: Bibliotheca Lindesiana. Handlist of Oriantal Manuscripts, Aberdeen Universty Press, 1898, s. 241-242; İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya...: s. 15-16; Fehmi Edhem Karatay: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No:11, İstanbul 1961, s. 295-296, nr. 2801-2804; Mehmed Ali Kırboğa: Kâmûsu'l-Kütüb ve Mevzûâti'l-müellefât, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1974, s. 214; Günay Kut: Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, İstanbul 1989, C. I, s. 276, nr. 308; Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu (TÜYATOK), C.I, 2. ks., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı, Ankara 1988, s.103; Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu, C.II, s. 1421; Seyfettin Özege: Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, İstanbul 1971, C.I, s. 32; Fehmi Ethem Karatay: Türkçe Basmalar Alfabetik Kataloğu, İstanbul 1956, C. II, s. 756; Charles Rieu: Catalogue of the Turkish Manuscripts in British Museum, London 1988, s: 59-60; Ettore Rossi: Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana, Biblioteca Appostolica Vaticana, 1953, s. 72-73; Hanna Sohrweide: Türkische Handschriften und Einige in den Handschriften enthaltene persische und arabische werke, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1974, s. 212-123, nr. 145; C. J. Tornberg: Codices Arabici, Persici et Turcici Bibliothecae Reglae Universitatis Upsaliensis, Biblio Verlag, Osnabrück 1988, s.187-188 (nr. CCLXVII); I. Aumer: Verzeichniss der Orientalischen Handschriften der K.Hof und Staatsbibliothek in München, Otto Harrassowittz, Wiesbaden 1970, s. 21 (nr. 69).

[1] bk. Metin, s. 196.

[2] Süheylî: Târih-i Şâhî, Süleymaniye Ktp., Fatih Bl. No: 4356, vr. 2b.

[3] Târih-i Şâhî, vr. 6b.

[4] Târih-i Şâhî, vr. 335b.

"Bu Süheylî bendeleri her çend ḳıṭ'a ve ḳaṣîde ile medḥ-i şerîfleri taḥrîr olınup vérdükde selâset-i ṭab' ile..."[2]

"Bu müsevvedât-ı perîşân-taḳrîrüñ muḥarriri Süheylî-i faḳîr-i pür-taḳṣîr rikâb-ı kâm-yâblarına her ḳaṣîde vü târîḫ 'arż éyledükçe..."[3]

Târih-i Mescid-i Harem'de (Târih-i Mekke-i Mükerreme):

"Bu mü'ellif-i risâle olan Süheylî-i faḳîr kendülerden istimâ' édüp taḥrîr éylemişdür."[4]

"Bu 'abd-ı faḳîr Süheylî-i şikeste-żamîr bu ḫuşûṣda muḫtaṣar u müfîd bir risâle taḥrîrine şürû' éyledüm..."[5]

Fezâil-i Şâm risâlesinde:

Ġubâr-ı âsitân ẕü'l-me'âlî
Süheylî kâtib-i dîvân-ı 'âlî[6]

Şam'da doğmuş[7] ve uzun yıllar doğduğu şehirde ilim tahsil etmiştir. Bunu Fezâil-i Şâm risâlesinde şöyle anlatır:

Vaṭanumdur benüm o cây-ı laṭîf
Şehr-i dârü's-selâm maḳâm-ı şerîf

Mevlidümdür o şehr-i rûḥ-efzâ
Anda buldum faḳîr neşv ü nemâ
.....
Éyledüm nice yıldur anda maḳâm
Şuġl-ı 'ilme édüp teṭabbu'-ı tâm[8]

Babası Hemdem Kethüdâ, Eğri Savaşında şehit düşmüştür (H. 1005 / M. 1596)[9]. Süheylî'nin doğum tarihi hakkında kaynaklarda bir bilgi mevcut değildir. İstanbul

---

[1] Süheylî: Târih-i Mısr-ı Cedîd (Mısr-ı Kadîm ile birlikte), İbrahim Müteferrika Baskısı, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1142, s. 3a. Bu beyit H.1008 / M. 1599'da tamamlanan Fezâil-i Şâm risâlesinde de yer almaktadır.
[2] Târih-i Mısr-ı Cedîd, s. 60b.
[3] Târih-i Mısr-ı Cedîd, s. 61a.
[4] Süheylî: Târih-i Mescid-i Harem, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, No: 3745 / 2, vr. 44b.
[5] Târih-i Mescid-i Harem, vr. 174b.
[6] Süheylî, Fezâil-i Şâm, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İbnülemin Kitapları, No: 3287, vr. 22a.
[7] Babinger, yazarın Şam'da ya da Suriye'de doğmuş olabileceğini kaydetse de kaynak göstermemiştir. bk. Babinger, GOW, s. 162.
[8] Fezâil-i Şâm, vr. 4b.
[9] İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya..., s. 15.

Üniversitesi Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu'nda Süheylî'nin H. 988 / M. 1580'de Kefe Beğlerbeyi Cafer Paşaya intisâb ettiği ve H. 990 / M. 1582 yıllarında Cafer Paşanın Tebriz muhafızlığı sırasında maiyetinde olduğu kaydı vardır. Biz bu intisâb tarihinin kaynağını Süheylî'nin eserlerinden teyid edemedik[1].

Süheyli bir ara Osman Paşa[2] ile Tebriz fethinde bulunmuştur (H. 993 / M. 1585). Bunu Târih-i Şâhî'sinde şöyle anlatır:

> *"Âḳıbet 93 senesinde vezîr-i aʿẓām ʿOṯmān Paşayla Tebriz feṯḥine vardugumuzda ol gün ki Salmās nām maḥalle vuṣūl bulduḳda ḫān-ı mezbūr (İslām Girāy Ḫān) dört ḫiḍmetkārı ile furṣat bulup ḫalāṣ olup ʿOṯmān Paşayla mülākat étdükleri ḥīnde rāḳım-ı ḥurūf olan mü'ellif-i tārīḫ ... Süheylî b. Hemdem Kethüdā ol seferde bile olup ḫān-ı celîlü'ş-şān ile ol seferde āşinālıḳ müyesser oldı."*[3]

Süheylî, H. 1001 / M. 1592 yılında Cafer Paşanın Tebriz muhafızlığı sırasında onun yanındadır. Cafer Paşa'ya Bağdat eyaletinin muhafazası verilince onunla bir iki ay Bağdat'ta kalır. Daha sonra Hz. Ali ve Hz. Hüseyin türbelerini ziyaret arzusuna düşer ve Han Ahmed'le bu makamları ziyaret için Cafer Paşadan izin alır. Bir süre Ahmed Hanın hizmetinde bulunur[4], bu ziyaretlerin sonrasında ise tekrar Cafer Paşanın yanına döner. Süheylî bu olayları Târih-i Şâhî'sinde kendi diliyle şöyle anlatır:

> *"Bu tārīḫ-i ḥaḳīrüñ mü'ellifi olan Aḥmed b. Hemdem Kethüdāü'ş-şehīr bi-Süheylî ol sene-i seniyyede velî-niʿmetüm ve efendüm olan Caʿfer Paşa ki Tebriz ḳalʿası feṯḥ olınduḳda serdār-ı ekrem ʿOṯmān Paşa ḳalʿa muḥafaẓasına efendümüzi alıḳoyup bir ḳaç sene muḥāfaẓadan ṣoñra 1001 sālinde vezīr Caʿfer Paşaya eyālet-i Bagdād vérilüp żabṭ u ṭaṣarruf üzre iken Ḫān Aḥmed ḥażretleri daḫı āsitāne-i devletden Bagdād'a gelüp efendüm istiḳbāle çıḳup tekrīm ü taʿẓīm ile bir sarāy-ı celîle ḳondurdılar. Ve bir iki aydan ṣoñra Ḥażret-i İmām ʿAlî ve İmām Ḥüseyn ziyāretlerin murād édüp Caʿfer Paşadan icāzet ṭaleb eyledükde bu Süheylî bendelerini kendü ṭaraf-ı ʿālîlerinden Ḫān-ı celîlü'ş-şānuñ ḫiḍmetine taʿyîn buyurdılar. Ḥıṭṭa-i Bagdād içinde olan merāḳıd-ı evliyā-yı güzîni ve meşhed-i İmām ʿAliyyü'l-Murṭażā ve meşhed-i İmām*

---

[1] İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya..., s. 15. Katalogda yararlanıldığı söylenen Târih-i Şâhî'de ve Mısr-ı Cedid'de böyle bir kayda rastlayamadık. Bizim bulabildiğimiz Süheylî ve Cafer Paşa bağlantısı Süheyli'nin Osman Paşa ile Tebriz fethine katılmasından sonradır ve takriben H. 993 / M. 1585 yılından sonraya dayanmaktadır. Verilen H. 990 / M. 1582 tarihinde Süheyli'nin Cafer Paşanın yanında olduğuna dair bir bilgi mevcut değildir.

[2] Özdemiroğlu Osman Paşanın muharebeleri,Tebriz'i zabtı ve o sırada Cafer Paşanın Tebriz muhafızı oluşu hakkında bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı: Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. baskı, Ankara 1995, C. III, I. Kısım, s. 60-62.

[3] Târih-i Şâhî, vr. 255a.

[4] Hatta Ahmed Hanın vefatı üzerine yazdığı Farsça bir dörtlüğü de vardır. Bu dörlük Târih-i Şâhî'sinde kayıtlıdır. bk. Târih-i Şâhî, vr. 336a.

Ḥüseyn'i ziyāret édüp tekrār Bagdād-ı şafā-bünyādda olan maḳarr-ı şa'ādetlerine nüzūl édince bu 'abd-i faḳīr ḫidmet-i şerīflerinde istiḫdām édüp envā'-ı mekārim-i luṭf u iḥsānlarına maẓhar olurdum. El-ḥaḳḳ böyle bir vücūd-ı şerīf ve kerem ü aḫlāḳı zā'idü 'ani't-tavṣīf pādişāh-ı hünermend ü 'āḳil görilmiş degildür. Birḳaç sene ol diyārda iḳāmet édüp raḥmet-i (Raḥmān'a) intiḳāl buyurdılar. Ve meşhed-i ḫazret-i İmām 'Alī'de defn olındılar."[1]

Süheylî'nin eserleriyle izini sürebildiğimiz bir başka tarih ise H. 1000 / M. 1591'dir. Yazar Târîh-i Şâhî isimli hükümdârlar tarihini bu senede yazmaya başladığını eserinde şöyle anlatır:

"Ve hicretüñ biñ senesinde merḥūm Sulṭān Murād Ḫān b. Selīm Ḫān 'aṣrında taḥrīrine mübāşeret étmiş idüm."[2]

Süheylî'nin hayat seyrini takip edebildiğimiz kopuk parçalardan biri de H. 1008 / M. 1599 tarihidir. Süheylî, bu tarihte Fezâil-i Şâm risâlesini yazmıştır:

Tārīḫ-i itmām-ı kitāb

Minnet ol kādir-i bī-hemtāya
Geldi érişdi suḫen itmāma

Raḳam étdükde Süheylī ḳaleme
Düşdi tārīḫ-i Fezā'il tāme

Ġubār-ı āsitān ẕü'l-me'ālī
Süheylī kātib-i dīvān-ı 'ālī[3]

Süheylî'nin bu tarihten H. 1014 / M. 1605 tarihine kadar olan hayatına dair elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Yazarın Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir adlı eserinin Nuruosmaniye Kütüphânesi'nde 4117 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshasında[4], önce hikaye gibi görünen ve "ve mine'n-nevâdir" başlığını taşıyan bir bölümde yazarın hayatı hakkında önemli ipuçları bulunmaktadır. Müellif hattı olmayan bu nüshada birinci teklik şahıs ağzından bir nakil, önce bizi bu bölümün Târih-i Şâhî'nin, Târih-i Mısr-ı Cedîd'in veya Târih-i Mescid-i Harem'in bir bölümü olabileceği ve müstensihin esere dahil ettiği

[1] Târih-i Şâhî, vr. 335b-336a.
[2] Târih-i Şâhî, vr. 3a.
[3] Fezâil-i Şâm, vr. 22a.
[4] Bu nüsha ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. ileride s. 153-154.

düşüncesine götürdü. Ancak söz konusu tarih eserlerinde böyle bir bölüm bulunmamaktadır. Müstensihin istinsah ettiği eserin müellifine ait görerek esere dahil ettiği bu bölümün kaynağını tespit edemedik. Önce kaynağını tespit edemediğimiz bu bölümde anlatılanları Süheylî'nin hayatına dahil etme konusunda tereddüt ettik; fakat tarihler ve adı geçen kişiler Süheylî'nin hayatına uymakta ve hayat hikayesiyle çelişmemektedir. Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir ile organik bağı bulunmayan ve sadece tek bir nüshada karşımıza çıkan bu bölümden Süheylî'nin H. 1014 / 1605 senesinde İstanbul'da bulunduğunu ve Halep muhasebeciliği görevi ile Canbuladzâde Ali Bey ile birlikte İstanbul'dan Halep'e doğru yola çıktığını öğreniyoruz. Yazar, bu sırada bir müddet Kilis'te kalmıştır:

> *"Bu faḳīr-i pür-taḳṣīr aʿnī Süheylī-i ḥaḳīr biñ on dört senesinde āsitāne-i devlet-i Şāhīde sākin idüm. Min sene-i mezbūrede ḥażret-i pādişāh-ı ʿālī-şān sulṭān Aḥmed fermānıyla Çaġal-zāde Sinān Paşa Şarḳ seferine serdār olup müteveccih olduḳda eyālet-i Ḥaleb'de Naṣūḥ Paşa merḥūm beglerbegi idi. Eyālet-i meẕbūreden tebdīl olunup serdār-ı mūmā ileyh ʿarżiyla eyālet-i Ḥaleb faẓl u ʿirfānla meşhūr-ı āfāḳ ve cūd [u] seḫā ve şecāʿatle şāḥib-i istiḥḳāḳ olan Canbulad-zāde Ḥüseyin Paşa ḥażretlerine verilüp ve Ḥaleb defterdārlıġı Şahūnī-zāde Muḥammed Efendiye verilüp bu kemīne-i nāçize daḫı Ḥalebüñ muḥāsebeciligi inʿām olunup Ḥüseyin Paşa-yı merḳūmuñ birāder-zādesi ve dāmādı olan ʿAli Beg ḥażretleri ki vālī-i merḳūmuñ vekīli ve mübāşir-i meşāliḥi idi āsitāne-i devletden maʿan çıḳup Ḥaleb cānibine revāne olduḳ. Müddet-i sefer mūnḳażī olup Ḥaleb ḳurbında Ḥüseyn Paşa ḥażretlerinüñ eban ʿan ceddin ocaḳlıḳ ile mutaşarrıf oldugı Kilis nām maḥalle vuṣūl bulduġumuz gün Ḥüseyn Paşa ḥażretleri daḫı birāder-zādesi ve ketḫüdāsı ʿAlī Begi ve defterdār Şahūnī-zādeyi istiḳbāle ḳarşu gelüp ...* [1]

Bu sırada Halep'te Nasuh Paşanın Halep'ten çıkışına ve Hüseyin Paşanın Halep'e girişine tanık olur. Bu olaya da bir beyit ile tarih düşürür:

> *"Naṣūḥ'ı ḥarbile iḫrāc éylediler buldı tārīḫin*
> *Ḥüseyn Paşa-yı kāmil vālī-i şehr be-Ḥaleb oldı"* [2]

Hüseyin Paşa bu tarihi çok beğenerek Süheylî'ye çeşitli ihsanlarda bulunur ve ondan İstanbul'a gidip ailesini de Halep'e getirmesini ister. Ona bir çiftlik hediye edecektir:

> *"...envāʿ-ı luṭf u keremler édüp birḳaç zamān ʿişret ü şafādan şoñra kendüler Şarḳ seferine serdār ṭarafına teveccüh-i niyyet édüp bu bendelerine bu şarṭ üzre icāzet*

---

[1] Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir, Nuruosmaniye, 4117, vr. 7a.
[2] Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir, Nuruosmaniye, vr. 8b.

vérdiler ki: "Var İstanbūl'dan ʿıyāl ū evlāduñı getür gel Kilis'de senüñle berāber olalum ve saña bir aʿlā çiftlik hibe éyleyelüm saña yeter dedi."[1]

Bu kayıtlardan Süheylî'nin ailesinin İstanbul'da olduğunu da öğrenmekteyiz.Bu olaylardan sonra ne olup da Süheylî'nin Mısır'a gittiğini bilmiyoruz. Ama onun hayat seyrini H. 1015 / M. 1606 tarihinden itibaren Mısır'da divan kâtipliği sırasında tekrar takip edebiliyoruz. Süheylî bu yıllarda Mısır'da divan kâtipliği yapmıştır. Târih-i Mısr-ı Cedîd'inde bu görevi sırasında çeşitli Mısır valileriyle olan ilişkilerini ve onlara kasideler sunuşunu anlatır. Bu ilişkide bulunduğu kişilerin en önemlilerinden biri Mustafa Paşadır:

"Bu Süheylī bendeleri her çend ḳıṭ'a vü ḳaṣīde ile medḥ-i şerīfleri taḥrīr olınup vérdükde selāset-i ṭabʿ ile sükker-miṣāl tekrār be-tekrār oḳuyup nice teraḳḳī vü iḥsānları ile şād-kām buyururlar idi."[2]

Daha sonra Mustafa Paşanın halefi Sûfî Mehmed Paşa için de kasideler sunmuştur. Süheylî H. 1020 / M. 1611 yılı olaylarını anlatırken bunu şöyle dile getirir:

"Bu müsevvedāt-ı perīşān-taḳrīrüñ muḥarriri Süheylī-i faḳīr-i pür-taḳṣīr rikāb-ı kām-yāblarına her ḳaṣīde ve tārīḫ ʿarż éyledükçe kemāl-i sürūr u ḥubūr birle telaḳḳī-i bi'l-ḳabūl édüp nüvāziş-i ḫāṭır-ı kesīr içün hezār taḥsīn ü āferīn ile ..."[3]

Süheylî, Sûfî Mehmed Paşadan sonra Mısır'a vali olan Vezir Ahmed Paşadan eleştiriyle bahseder ve hatta onun hakkında bir beyit kaydeder. Beyit Süheylî'ye ait olmalıdır:

"ʿAdl ü dād ü sedāddan ʿārī
Ẓulm ü cevr ü fesād idi kārı"[4]

Süheylî'yi takip edebildiğimiz bir başka tarih de H. 1036 / M. 1626 tarihidir. Yazar bu tarihi Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'inde şöyle verir:

"Şimdiki sālde ki tārīḫ hicretüñ biñ otuz altı senesidür. Bizüm ḥükkām-ı vaḳtümüzüñ...."[5]

---

[1] Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir, Nuruosmaniye, vr. 8b.
[2] Târih-i Mısr-ı Cedîd, s. 60b.
[3] Târih-i Mısr-ı Cedîd, s. 61a.
[4] Târih-i Mısr-ı Cedîd, s. 61a.
[5] bk. Metin, s.309. Bu bölümün alındığı hikayenin başında ağır bir devir tenkidi vardır. Bu konuya ileride değinileceği için burada sadece işaret etmekle yetiniyoruz. bk. s. 41-43.

Aynı eserde H. 1037 / M. 1627 tarihi de geçer. Bu bölümde yazar Mısır'daki yönetim bozukluklarını dile getirir:

"Şimdiki târîḫ ki sene biñ otuz yedi târîḫi duḫûl éylemişdür..."[1]

H. 1038 / M. 1628 tarihi Süheylî için önemli tarihlerden biridir. Yazar Târih-i Şâhî adlı eserinde bu yıla kadar geçen tarihi olayları işlediğini şu şekilde ifade eder:

"Sulṭân-ı selâṭîn-i zamân Ḥażret-i Sulṭân Murâd Ḫân bin Sulṭân Aḥmed Ḫân eᶜazzallâhu serîre'l-mülkehu bi-vücûdihi ve efażâ'l-ᶜale'l-ᶜâlemîne âṣâri ᶜadlihi ve cûdihi ol şehenşâh-ı ᶜadl-iḳtirân u ḳadr-tüvânuñ hengâm-ı ᶜadlinde ve ᶜahd-ı ḫilâfetinde ki târîḫ-i sâl-i ḥuceste-me'âl ... biñ otuz sekiz ᶜadedine vuṣûl-i mülḥaḳ oldukda...."[2]

Yazar, Târih-i Mısr-ı Cedîd'inde de naklettiği olayları H. 1038 / M. 1628 tarihine kadar getirir. Levend, Keşfüzzünûn'da[3] Süheylî'nin Târîh-i Mısr-ı Cedîd'inde H. 1030 / M. 1620 yılına kadar olan olayları anlattığına ilişkin kaydın yanlış olduğuna, eserin H. 1038 / M. 1628 yılına kadar olan olayları anlattığına dikkati çeker[4]. Bu durum eserin muhtevasından açıkça anlaşılmaktadır. Süheylî Târih-i Mısr-ı Cedîd'de eserinin sonunda bu tarihi şu şekilde verir:

"Baᶜde eyâlet-i Mışr âsitâne-i ᶜarş-âşiyân-ı pâdişâhîde imrâḫor-ı kebîr manṣıbıyla ser-efrâz olan vezîr-i ḥuceste-tedbîr Meḥemmed Paşa-yı rûşen-żamîr cenâbına ṣadaḳa olınup şehr-i Żi'l-hiccenüñ yigirmi yedinci güni vérilüp şehr-i Muḥarremüñ yigirmi üçüncü güni fî-seneti 1038 müsellem gelüp Ṣâliḥ Begi ḳâ'im-i maḳâm taᶜyîn buyurmışlar..."[5]

Süheylî'nin bu tarihlerde ömrünün sonuna doğru yaklaşmış olduğunu naklettiği olaylarla ilgili yorumlarından ve eleştirilerindeki sert ve cesur ifadelerden çıkarmak mümkündür.

Yazarın, Târih-i Mescid-i Harem adlı eserinde ise H. 1040 / M. 1630 tarihi bulunmaktadır:

*"Sebeb-i ḥâdiṣ budur ki vech-i ᶜarżda ḫubûṭ-ı Âdem ᶜaleyhi'ṣ-ṣalâtü ve's-selâmdan devr éden devr-i medâr ḫâtim-i enbiyâ ᶜaleyhi's-selâma gelince binâ-yı beytullâhi'l-

---

[1] bk. Metin, s. 289.
[2] Târih-i Şâhî, vr. 3a.
[3] Kâtip Çelebi: Keşfüzzünûn, s. 284.
[4] Eser hakkında bilgi için bakınız ileride s. 35-36.
[5] Târih-i Mısr-ı Cedîd, s. 65b.

muaẓẓam ḳaç kere tecdîd olınmışdur ve kimler binā éylemişdür ve hicret-i nebevî ᶜaleyhi's-selāmdan biñ ḳırḳ sāline gelince ki pādişāh-ı rubᶜ-ı meskūn ve ḫāḳān-ı nuṣret-maḳrūn ... Sulṭān Murād Ḫān ibni Sulṭān Aḥmed Ḫān ... gelince ḳaç defᶜa binā olınmışdur."[1]

Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde ile ilgili olarak takip edebildiğimiz son tarih, Târih-i Şâhî'de yer almaktadır. Yazar bu eserinde Ahmed Han için yazdığı bir Farsça dörtlükten sonra H. 1042 / M. 1632 tarihini verir. Eserinde H. 1038 / M. 1628 yılına kadar geçen olayları anlatmakla birlikte, H. 1042 / M. 1632 tarihi, bu tarih eserin kaleme alındığı yılların daha geç olduğunu göstermektedir:

"Ve ol ḫān-ı ẕī-şāndan soñra ḥükūmet-i Keylān, Şāh ᶜAbbās Ṣafevī ṭarafına düşüp anlar cānibinden ḥākim taᶜyīn olınup ḥükūmet-i Keylān-ı semīn anlaruñ taḳlīdine merhūndur. Ḥālā bizüm ᶜaṣrımuzda biñ ḳırḳ ikinci sālinde vech-i meşrūḥ ḥavżа-yı memālik-i şāhiye mülḥaḳ idi."[2]

Mehmed Süreyyâ'nın Sicill-i Osmânî'de[3] ve Bağdatlı İsmâil Paşanın Keşfüzzünûn Zeyli'nde[4] yazarın ölümüne dâir verdikleri H. 1008 / M. 1599 tarihi yanlıştır. Bu yanlış Agâh Sırrı Levend tarafından Dürretü'l-yetîme'de Sultan Murad Han b. Sultan Ahmed Han adının geçmesi göz önüne alınarak düzeltilmiştir. Sicill'deki bu tarih Ankaralı Süheylî'nin ölüm tarihiyle karıştırılmış olmadır[5].

Süheylî'nin hayat hikayesinde 54 yılı kaynaklarla takip edebiliyoruz. Bununla birlikte H. 988 / M. 1580 tarihinde yazarın Kefe Beglerbeyi Cafer Paşaya intisâb ettiği ve H. 990 / M. 1582'de Tebriz muhafizlığı sırasında paşanın yanında bir tarihçi olarak bulunduğunu düşünürsek o sıralarda en az 18-20 yaşlarında olduğunu tahmin edebiliriz. Böyle bir hesaplamayla yeni bir bilgi elde edilinceye kadar yazarın H. 970 / M. 1562'lerde doğduğunu ve H. 1042 / M. 1632'den sonra 70 yaşını aşkın vefat ettiğini söylemek mümkündür.

B. ESERLERİ

Kimliği konusunda pek çok karışıklık ve ihtilaf olan Süheylî'nin, eserleri de kaynaklar tarafından tartışma konusu edilmiştir. Sözgelimi, A. S. Levend, Sicill-i

---

[1] Târih-i Mescid-i Harem, Yazma Bağışlar 3745 / 2, vr. 2a.
[2] Târih-i Şâhî, vr. 336a.
[3] Mehmed Süreyya: Sicill, s.115.
[4] Bağdatlı İsmail Paşa: Keşfü'z-zünûn Zeyli, s. 509, Divân-ı Süheylî maddesi.
[5] Fâizi tezkiresinde Ankaralı Süheylî'nin H. 1008 / M. 1596'da vefat ettiğini kaydeder. bk. Fâizî: Zübdetü'l-Eş'âr, Süleymaniye Kütüphânesi, Şehit Ali Paşa Bölümü, No: 1877, vr. 54a.

Osmânî'de Divan kâtiplerinden olan, H. 1030 / M. 1620 yılına kadar geçen olayları anlatan bir başka Süheylî'nin kaydedilmekte olduğunu oysa divan sahibi[1] olarak geçen Süheylî ile tarih yazarı olan Süheylî'nin ayrı kişiler olmadığını belirtir[2].

Ali Hilmî'nin kataloğunda da Nevâdir-i Süheylî yazarı Hemdem Kethüdâ ile Mısır tarihçisi olarak Süheylî (Mısırlı Süheylî olarak) ayrı kişilermiş gibi gösterilmektedir[3]. Bu yanlışlık da Agâh Sırrı Levend tarafından düzeltilmiştir[4].

Süheylî'nin eserleri konusundaki karışıklıklar, A. S. Levend'in işaret ettikleriyle sınırlı değildir. Süheylî'nin kimliği ve eserleri konusundaki en önemli ihtilâflardan birinin Mısır'da divan kâtipliği yapan tarih yazarı Süheylî ile, Nevâdir-i Süheylî (Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir) yazarı Süheylî'nin ayrı kişiler zannedilmesi olduğuna yukarıda değinilmişti. Franz Babinger, GOW'da[5] Şamlı, yahut Suriyeli, divan kâtibi, IV. Murad devrinde yaşayan Mısır tarihi ve Mekke-i Mükerreme yazarı Süheylî ile Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir yazarı Süheylî mahlaslı Kethüdâ Ahmed bin Hemdem'in karıştırılmaması gerektiğine işaret eder. Babinger, Kethüdâ Ahmed bin Hemdem'in 1610'da ölmüş olması gerektiğine işaret eder ve onun eserini I. Ahmed'e sunduğunu belirtir. Tarihi değeri olmayan Dürre-i Tâcü'l-mülûk isimli bir başka eserinin de İstanbul Kütüphanesi'nde 3456'da kayıtlı olduğunu kaydeder[6]. Babinger'in 1610 tarihini ve eserin I. Ahmed'e sunulduğunu nereden çıkardığı belli değildir; çünkü Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'de eserin IV. Murad devrinde yazıldığı açıktır ve metinde H. 1036 / M. 1626 ve H. 1037 / M. 1627 tarihleri geçmektedir.

Süheylî'nin kimliği ve eserleri konusundaki karışıklıklara bir açıklık kazandırmak için eserleri üzerinde düşünmek gerekmektedir.

1. Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir

Eserle ilgili ayrıntılı bilgi nüshaların tanıtımı ve tavsifi bölümüyle inceleme kısmında verilmiştir. Eserin 25'i Türkiye ve 6'sı yurtdışında olmak üzere 31 nüshasını tespit etmek mümkün oldu[7]. Türkiye'deki tüm nüshaları inceledik, pek çok teşebbüsümüz olduysa da

---

[1] Süheylî'nin divan sahibi oluşu ve şairliği meselesine ileride değinilecektir. bk. s. 37-39.
[2] Levend: Gazavatnâmeler, s. 35.
[3] Ali Hilmi: age., s. 138.
[4] Levend: Gazavatnâmeler, s. 35.
[5] Babinger: GOW, s. 162-163, nr. 138.
[6] Bu eser Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Bl, No: 4356'da kayıtlıdır. Târih-i Şâhî adıyla da anılır.
[7] Nüshaların tavsif ve değerlendirilmeleri için bk. 141-166.

yurtdışı nüshalarını temin edemedik. Eser İstanbul'da 1256 / 1840, 1276 / 1859 tarihlerinde iki defa, 1268 / 1851'de Kahire'de ve 1882'de Kazan'da olmak üzere toplam 4 defa basılmıştır[1]. Matbu nüshaları Nevâdir-i Süheylî adıyla meşhurdur. Eserin matbu nüshalarının çokluğu ve Kazan ve Kahire'de de basılmış olması onun çok okunduğunun bir göstergesidir. Eserin Şemsettin Kutlu tarafından yapılan sadeleştirilmiş bir yayını da bulunmaktadır[2]. Şemsettin Kutlu sadeleştirilmiş metnini, 1276 / 1859'da Beyoğlu Kışla-yı Hümâyun'unda basılan matbu nüsha üzerine kurmuştur. Kutlu'nun Tercüman 1001 Temel Eser arasında yayınlanan bu çalışması bütün iyi niyetli çabasına rağmen çeşitli yanlışlıklar ve eksiklikler içermektedir.

Hasibe Mazıoğlu Divan Edebiyatında Hikâye başlıklı makalesinde Süheylî'nin bu eseri hakkında şunları söyler[3]:

> *"IV. Murad devrinde Ahmed b. Hemdem tarafından yazılmış olan Nevâdir-i Süheylî, çeviri mensur bir hikaye külliyatıdır. Ahmed b. Hemdem münşiyâne bir üslupla yazdığı eserinin önsözünde hikayeleri aldığı tarih kitaplarının ve biyografik eserlerin adlarını vermiş, ayrıca her hikayenin başında hangi kitapta bulunduğunu belirtmiştir. Arapça ve Farsça çeşitli eserlerden çevrilmiş olan hikayelerin çoğu Emevî ve Abbâsî devirlerine aittir. İçlerinde Sultan Sencer, Ahmed b. Tolon ve Fatih'le ilgili birer hikaye vardır. İbret ve ders vermek amacıyla derlenmiş olan bu hikayelerde tarihî gerçeklere uygunluk aramamak gerekir."*

2. Târih-i Şâhî:

Eser Hz. Âdem'den itibaren tüm peygamberleri naklederek önce bir peygamberler tarihi gibi başlar, daha sonra genişçe bir bölüm Hz. Muhammed'e[4] ayrılır ve sırasıyla dört halife[5] ve oniki imam[6] tarihlerinden bahisle Türk tarihine geçilir. Sırasıyla Anadolu'da kurulan beylikler ve Anadolu dışında hüküm süren Türk yönetimlerinden[7], Acem, Şirvan,

---

[1] bk. Seyfettin Özege: Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, İstanbul 1971, C.I, s. 32; Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu, 2. bas., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphâne Başkanlığı, Ankara 1988, s. 103; Fehmi Ethem Karatay: Türkçe Basmalar Alfabetik Kataloğu, İstanbul 1956, C. II, s. 756.

[2] Şemsettin Kutlu: Türk İslâm Târihinden (Nevâdir-i Süheylî), Tercüman 1001 Temel Eser, 2 cilt, tarihsiz.

[3] Mazıoğlu: agm., s. 30.

[4] Târih-i Şâhî, vr. 61a.

[5] Târih-i Şâhî, vr. 81a.

[6] Târih-i Şâhî, vr. 108a-109b.

[7] Birkaç örnek olmak üzere Târih-i Şâhî'deki şu bölümler verilebilir: Danişmendliler (vr. 110a), Selçuklular (vr. 112b), Harzemşahlar (vr. 119a), Moğollar ve Cengiz Han (vr. 125a), Atabeyler (vr. 150a), İlhanlılar (vr. 163a), Karakoyunlular (vr. 167b), Akkoyunlular (vr. 170b).

Semerkant vb. vilayetlerin hanlarından[1], Hicaz, Yemen ve Mısır yönetimlerinden[2] bahisle söz vilâyet-i Rûm'a yani Osmanlılara[3] ve Osman Gazi'ye[4] getirilir. Yazar IV. Murad'dan[5] ve döneminden bahisle eserini tamamlar. Eserde H. 1038 / M. 1628 tarihine kadar geçen olaylar anlatılmıştır.

"Sulṭān-ı selāṭīn-i zamān Ḫażret-i Sulṭān Murād Ḫān bin Sulṭān Aḥmed Ḫān eᶜazzallāhu serīre'l-mülkihi bi-vücūdihi ve efāża'l-ᶜale'l-ᶜālemīne āṣāra ᶜadlihi ve cūdihi ol şehinşāh-ı ᶜadl-iḳtirān ḳadr-tüvānuñ hengām-ı ᶜadlinde ve ᶜahd-ı ḫilāfetinde ki tārīḫ-i sāl-i ḫuceste-me'āl ... biñ otuz sekiz ᶜadedine vuṣūl mülḥaḳ olduḳda...."[6]

Daha önce yazarın hayatından bahsederken söz edildiği gibi eserde H. 1042 / M. 1632 tarihi, belki olayların geçtiği ve anlatıldığı bir tarih olarak değil ama yazarın eserini kaleme aldığı bir zaman dilimi olarak yer almaktadır[7].

Yazar eserinde adını şu şekilde verir[8]:

"Bu tārīḫ-i ḥaḳīrüñ mü'ellifi olan Aḥmed b. Hemdem Kethüdāü'ş-şehīr be-Süheylī ol sene-i seniyyede velī-niᶜmetüm ve efendüm olan Caᶜfer Paşa ..."[9]

Yetmiş sekiz tarih kitabının[10] incelenmesi ve değerlendirilmesi yoluyla oluşturulmuş bir eserdir. Süheylî eserini kaleme almaya H. 1000 / M. 1591 yılında başladığını eserinde şöyle anlatır:

"Ve hicretüñ biñ senesinde merḥūm Sulṭān Murād Ḫān b. Selim Ḫān ᶜaṣrında taḥrīrine mübāşeret étmiş idüm."[11]

Eserin Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir yazarı Süheylî'ye aidiyetini kanıtlayan tek delil, eserde geçen Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde adı değildir. Her iki eserde de kullanılan tarih kitapları ortaktır, her iki eserde bazı benzer hikâyeler ve üslup benzerliği bulunmaktadır. Elbette Taberî, İbni Esîr, İbni Hallikân vb. önemli tarihçilerin ve Mir'atü'z-zamân, Târîh-i Güzîde, Vefâyatü'l-A'yân, Târîh-i Muntazam vb. meşhur kitapların ortaklığı

---

[1] Târih-i Şâhî, vr. 184a-200b.
[2] Târih-i Şâhî, vr. 305-338.
[3] Târih-i Şâhî, vr. 371a.
[4] Târih-i Şâhî, vr. 373a.
[5] Târih-i Şâhî, vr. 486b-490a.
[6] Târih-i Şâhî, vr. 3a.
[7] Ayrıntılı bilgi için bk. Hayatı, s. 29.
[8] Daha önce yazarın hayatı anlatılırken Süheylî'nin bu eserinde tam adını Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde olarak söylediğine değinilmişti. bk. Hayatı, s. 22.
[9] Süleymaniye Ktp., Fatih Bl. No: 4356, vr. 335b.
[10] "...yetmiş sekiz muᶜteber kütüb-i tevārīḫi tetabbuᶜ édüp..." Târih-i Şâhî, vr. 6a.
[11] Târih-i Şâhî, vr. 3a.

belirgin bir ölçü sunamaz. Bununla birlikte yazarın her iki eserinin başında da yararlandığı tarih kitaplarını aynı şekilde sayması bir ipucu olabilir.

Yazar, Târih-i Şâhî'nin bir yerinde İbni Sünbül tarihini tercüme ettiğinden bahseder. Bu tercüme Târih-i Mısr-ı Kadîm adlı eseridir:

> *"Bu taḳrîr ü taḥrîr olınan Tâcü't-tevârîḫ naḳlidür. Lâkin Sulṭân Ġavrî'nüñ otuz ḳırḳ yıldan beri ictinâbından daʿvâ-yı intisâb édüp zamân-ı salṭanatında enîs-i meclisi ve rûz-nâme-nüvîsi olan muḳaḫḫar-ı enbiyâ-yı güzîn zübdetü'l-müverrîḫîn Şeyḫ Aḥmed Maḥallî ki İbni Sünbül Remmâl démekle meşhûrdur ve ʿulûm-ı maṣnûʿada mâhir ḫuṣûṣan ʿilm-i nücûmda nice te'lîfâtı ẓâhir şeyḫ-i meẕbûr Sulṭân Selîm Ḫân'la vaḳʿa-yı Çerâkiseyi kendü müşâhedesi oldugı üzre ḫaṭṭ u taḥrîr édüp bir müdevven târîḫ éylemişdür. Târîḫ-i zamân fî vakʿai'l-Çerâkise maʿa Âl-i ʿOṯmân déyü nâm vérmişdür. Mü'ellif-i târîḫ olan ʿabd-i faḳîr Aḥmed Süheylî-i şehîr ol târîḫi ʿArabî'den Türkî lisâna tercüme éyledüm."*[1]

Eserin iki nüshasını tespit edebildik. Biri Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü'nde 4356 demirbaş numarası ile, diğeri ise Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Eski Hazine Bölümü'nde 1437 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüsha kayıtlara müellif hattı olarak geçmişse de eser istinsah edilmiştir. Zaten eserdeki istinsah kaydı da bunun delilidir.

a. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, 4356[2]

196 x 126 mm. cilt. Eser 490 varaktır, her varakta 21 str. bulunmaktadır. Güzel bir nesihle yazılmıştır. Söz başları surhludur. Kağıdı incedir. Kenarları meşin, mıklepli cilt. Metin 1b'de başlamaktadır. Eserin başlığı Târîḫi Dürretü't-tâc el-mülûk ve Ġurreti Subh es-sülûk şeklinde atılmıştır. 1a'da I. Mahmud'a ait bir vakıf mührü bulunmaktadır.

Baş (1b): Bismike Allâhümme mâlikü'l-mülki te'vettâü'l-mülki min teşâ'ü ...

Son (490a): Ve menbaʿından zuhûr u şûdûr édecek veḳâyiʿ ü aḥvâl ʿavn-ı Ḫudâ-yı müteʿâl ile ʿömrden mühlet muḳarrer ise tafṣîl ü beyâna şürûʿ olına.

---

[1] Târih-i Şâhî, vr. 461a.

[2] Eserin tavsifi için ayrıca bk. İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya..., s. 15-16. Bu yazmanın Süleymaniye Kütüphanesi'nde mikrofilmi de bulunmaktadır. Mikrofilm no: 699.

Temme kaydı: Temmetü't-târîḫ es-Süheylî el-müşemmâ bi-Şâhî ᶜavnillâhi taᶜâlâ ve tevfîḳihi ve'l-ḥamdulillâhi vaḥdehu ᶜalâ yedi ez̀ᶜafi'l-ᶜibâd el-müşehher bi-Süheylî-i faḳîr-i nâ-murâd ġafarallâhu ẕünûbehû.

b. TSMK, E.H. 1437[1]

Kahverengi deri cilt. 140 x 260 mm. boyutlarında aharlı kağıt. Her sayfada 90 mm. uzunluğunda 31 str. Yazılar yaldızla cetvellenmiş. 1b'de tezhip var. 443 varak. Sözbaşları surhlu. Karatay, nüshanın XVII. asrın sonlarında kopya edilmiş olabileceğini kaydetmiş. Esere Dürre-i tâc el-mülûk ve Ġurre-i Subh es-sülûk başlığı atılmış. Metin öncesinde bir fihrist vardır.

Baş (1b): Bismiki Allâhümme mâlike'l-mülki tü'ti'l-mülke men teşâ'ü...

3. Târih-i Mısr-ı Kadîm:

Hz. Âdem'in yaratılışından Tûfan'a, Tûfan'dan Çerkez hükümetlerinin sonuna kadar geçen olayları ihtivâ eden bir eserdir. H. 1141 / M. 1728'de Matbaâ-i Âmire'de basılmıştır. Ed-Dürretü'l-Yetîme Fî Evsâfi Mısri'l-Kadîme adıyla da bilinir.

Baş: İbtidâ'ātü's-şenâ bismillâh...

Son: ... ol vaḳtden bu ana gelince ne miḳdâr beglerbegi Mışr'a ḥâkim olmışdur maᶜlûm ola.

Tarih-i Mısr-ı Cedîd'le birlikte İbrahim Müteferrika matbaasında 1142 / 1729 tarihinde basılmış olan bu eserin[2] pek çok yazma nüshası da bulunmaktadır.

Eser Nureddin Ahmed b. Sünbül'ün (Batı kaynaklarında adı Zenbel olarak geçer) Arapça yazdığı Mısır tarihinin Türkçeye tercümesidir[3].

Yazma nüshalarından tespit edebildiklerimiz şunlardır:

a. Tornberg, CCLXVI[4]

Katalogda Kitâb-ı Tevârîh-i Mısr adıyla yer alır. 133 varaktır, her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Nesihle yazılmıştır.

---

[1] TSMK, C. 1, s. 190-191, no: 586.
[2] Karatay: Türkçe Basmalar..., s. 756; Browne: A handlist..., s. 7, no: 42.
[3] Rieu, s. 59.
[4] Tornberg, s. 187-188.

b. Aumer, 69[1]

Nüsha hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. 134 varaktır, her varakta 31 satır vardır.

c. Blochet, 838[2]

18.yy.da yazıya geçirildiği tahmin edilen bir nüshadır.

d. Lindesiana[3]

Ölçüsü 276 x 155 mm. Cildi koyu kahverengi meşin, mıklep yok. Kapaklar sarı cetvel içine alınmış köşeleri süslü, ortada sarı süs göbegi, arka kapakta da aynı. Kağıt beyaz saykallı. Yazı siyah mürekkeple nesih. Yazılar siyah çift çizgili cetvel içinde. Başlıklar kırmızı. 1b'den itibaren sayfa numaraları verilmiş. 276 sahife. Her sayfada 25 satır var.

e. TSMK, R. 1417[4]

Aharlı kâğıt. 275 x 180 mm. boyutlarında 129 varak. Her sayfada harekeli nesihle 105 mm. uzunluğunda 23 str. Cetveller kırmızı. Mıklep ve şemseli, vişne çürüğü deri cilt. Katalogda nüshanın tahminen XVI. yy.da kopya edildiği kaydedilmiştir.

Târih-i Mısr-ı Kadîm'le Süheylî'nin bu eserin devamı olarak yazdığı Târih-i Mısr-ı Cedîd'i aynı ciltedir. Târih-i Mısr-ı Kadîm 75b'de başlamaktadır.

Ayrıca İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi TY.9752, TY. 2403.

4. Târih-i Mısr-ı Cedîd:

H. 921 / M. 1515'ten H. 1030 / M. 1621 senesine kadar geçen Mısır olaylarını anlatır. Târih-i Mısr-ı Kadîm'in zeylidir. Matbaa-i Âmire'de İbrahim Müteferrika tarafından basılmıştır. Sonuna İbrahim Müteferrika tarafından bir Mısır bölge haritası ilave edilmiştir.

Başı: Bismillāhi'rraḥmāni'rraḥīm ve bihi nesta'īn istimā' el-ḳavl ...

Sonu: ... cümle ümerāya ḫil'atlar géydürüp naẓar-ı iltifāta maẓhar buyurmışlardur.

---

[1] Aumer, s. 21, nr. 69.
[2] Blochet, s. 74-75, nr. 838
[3] Crawford: Bibliotheca Lindesiana..., s. 242. Bu nüsha ile ilgili bilgileri Kemal Eraslan'dan temin ettik. Sayın Eraslan, Süheylî'nin iki eserinin birer nüshasına ait hiçbir yerde yayımlanmadığı bilgileri, tekrar gözden geçirilmesi gerektiği notu ile bizimle paylaşma inceliğini gösterdiler. Hocama teşekkür ederim.
[4] TSMK, C.1, s. 195-196, nr. 601.

Çoğu nüshada Mısr-ı Kadim'le birlikte ciltlenmişlerdir. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi İbnülemin Kitapları, nr. 2929, TY. 2601, 2403, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 3121 (52b'den itibaren Mısr-ı cedîd), Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Bölümü, nr. 4229 (70b'den itibaren Mısr-ı cedîd).

5. Târih-i Mescid-i Harem:

Târih-i Mekke-i Mükerreme adıyla da anılır. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed zamanına gelinceye kadar Kâbe'nin kaç defa binâ olduğu ve Hz. Muhammed asrından H. 1040 / M. 1630 tarihine kadar kaç defa onarıldığını anlatan bir eserdir. İki nüshasını tespit edebildik. Birisi Flügel kataloğunda, nr. 896'da kayıtlıdır. 99 varaklık bu nüsha nesihle yazılmıştır.[1] Diğerinin tavsifini veriyoruz:

Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 3745 / II

Nr. 3745'te ikinci eser olarak kayıtlıdır. 210 x 128 mm. Ebrulu kağıt kaplı karton cilt. Şirazesi kahverengi deri. 211 x 133 mm. ebadında krem rengi kaba kağıt. 153 x 71 mm. boyutunda nesihle yazılmış 51 varak. Her sayfada 23 str. Bazı ibareler surhlu. Tezhip, cetvel yok.

Baş (1b): Bismillāhi'rraḥmāni'rraḥīm ve bihi nesta'īn elḥamdülillāh elleẕi...

Son (51b): ... Bu vechle bir nice def'a Beyt-i Şerīfüñ kisve ḫuşūşında mülūk-ı İslām'uñ eşerleri olmışdur déyü meşṭūrdur.

Temme kaydı: Temmet 1112.

6. Fezâil-i Şâm

Hiçbir kaynakta adı geçmeyen bu eserin bildiğimiz tek nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde İbnülemin Kitapları arasında, No: 3287 numara ile kayıtlıdır. Şam'ın faziletleri hakkındadır. Süheylî ile ilgili de önemli ipuçları taşımaktadır.

Eserin iç kapağında şöyle bir ibare bulunmaktadır:

"Kâtib-i dîvân-ı âli Süheylî-i Şâm'un 1008'de nazm eyledügi Fezâ'il-i Şâm isimli risâledür. Nâzımun yazısı olmak melhûzdur. Başdan biraz eksikdür."

[1] Flügel, s. 125, nr. 896.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Baş (eksik 4a):
Dā'imā düşmeni olup maḫhūr
Cümle aḥbābı olalar mesrūr

Budur ümmīdüm ol Ḫudā-yı Mecīd
Éyleye ᶜömr ü devletini mezīd

Son (22a):
Tārīḫ-i itmām-ı kitāb

Minnet ol Kādir-i bi-hemtāya
Geldi érişdi suḫen itmāma

Raḳam etdükde Süheylī ḳaleme[1]
Düşdi tārīḫ Fezā'il-i tāme

Temme: Sene 1008.
Ġubār-ı ās itān-ı ẕü'l-meᶜālī
Süheylī kātib-i dīvān-ı ᶜālī[2]

7. Münşeât

İki nüshasını tespit edebildik. Birisi İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde TY. 238'de kayıtlıdır. Diğer nüshası ise Berlin Staatsbibliothek'tedir (Hs. or. oct. 895). Sohrweide, Berlin nüshasının ayrıntılı tavsifini ve içindeki inşa metinlerinin dökümünü yapmıştır[3]. Eser Süheylî'nin mektuplarını içermez. İnşa ilmiyle ilgili bir el kitabı olarak düzenlenmiştir. İçinde çeşitli mektup örnekleri vardır.

8. Divân

Kâtip Çelebi Keşfü'z-zünûn'unda Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde'nin divan sahibi olduğunu kaydeder. Süheylî'nin bir divanı var mıydı, acaba çeşitli mecmualarda şiirlerine rastlanan Süheylî, aynı mahlası taşıyan bir başka şair midir? Bu soruların cevaplarını henüz veremiyoruz. Bir kısmı yurt dışında olan çeşitli mecmualarda Süheylî'ye ait şiirler bulunmakla birlikte bu Süheylî'nin kimliği konusu araştırılmaya muhtaçtır.

---

[1] Bu mısrada vezin aksamaktadır.
[2] Süheylî'nin imza gibi kullandığı bu beyit, metinden farklı bir vezindedir ve Mısr-ı Cedîd'inde de geçmektedir.
[3] Sohrweide, nr. 145, s. 120-124.

Kaynaklar Ankaralı Mustafa Süheylî Çelebi adında dîvânı olan bir başka Süheylîden daha bahsederler[1]. Rıza[2] ve Riyâzî[3] tezkirelerinde Süheylî mahlaslı Ankaralı Mustafa Çelebi'den (öl. H. 1011 / M. 1602 olarak kaydedilmiştir) bahsedilmektedir. Adı geçen tezkirelerde mülâzım olduktan sonra müderrislik yaptığı belirtilen bu şairin ölüm yeri İstanbul olarak gösterilmiştir. Rıza, tezkiresinde Süheylî mahlasını kullanan bu şaire ait bir beyite de yer verilmiştir[4]. Ankaralı Süheylî'den bahseden bir başka kaynak da Fâizî tezkiresidir. Fâizî, tezkiresinde hem Ankaralı Süheylî'ye hem de Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde Süheylî'ye yer vermiştir[5]. Fâizî Ankaralı Süheylî'nin ölüm tarihi olarak H. 1008 / M. 1596 tarihini nakleder. Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde hakkında ise "müretteb dîvânı görilüp andan intihâb olındı" kaydı ile[6] şu üç beyiti nakleder:

Étmesün yoḳ yére kendin tîr-i bārāna hedef
Dür gerekse ḳulaġın benden yaña ṭutṣun ṣadef
...
Esîr-i bend-i çarḫ u pāy-māl-i rūzgāram ben
Ṣikāf-ı dār-ı miḥnetde ḳalmış bir ġubāram ben[7]
...
Géyüp ey ṣūfi-i ḫar ḫırḳa-i peşmîneñi dā'im
Varup erbāb-ı ʿirfānı el altından depersin sen

Osmanlı Müellifleri'nde[8] ise Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde maddesinde şu şiir kayıtlıdır:

Cihān-ı bî-vefā bākî degüldür kimseye ey yār
Degüldür bir ḳarāra çün bilürsün çarḫ-ı nā-hemvār

Dilerseñ olasun bāġ-ı cihān içinde ber-ḫurdār
Bu ḳavli cān ile güş ét saña pendüm budur her bār

---

[1] Haluk İpekten vdğ.: Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 458.
[2] Rıza: Tezkire-i Rızâ, İkdâm Matbaası, Der Saâdet 1316, s. 51.
[3] Riyâzî: Riyâzü'ş-şu'arâ, Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 3724, Süheylî mad.
[4] *Dür-i dendân-ı yâre muttasıl nisbet eder kendin / Hele bir göresin nice Süheylî satulur lü'lü.* Tezkire-i Rızâ, s. 51.
[5] Fâizî, vr. 54a.
[6] Filiz Kılıç'ın Fâizî tezkiresinde müretteb divanı olan şairler arasında saydığı Hemdem-i Kethüdâzâde Süheyl, Hemdem Kethüdâzâde Süheylî'dir. bk. Filiz Kılıç: XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 327.
[7] Mısrada vezin aksamaktadır.
[8] OM, s. 131.

Eli altında olma kimsenüñ ḫātem gibi zinhār
Kimesneye déme tā kim gözün üstünde ḳaşun var

Bu şiir Tuhfe-i Nâilî'de[1] de karşımıza çıkmaktadır. Tuhfe-i Nâilî'de Mustafa Süheylî Çelebi'den de bahis vardır. Ankaralı bu şairin müderris olduğu ve H. 1008 / N. 1599'da vefat ettiği kaydedilir. Seyyid Rıza'nın bu ölüm tarihini yanlış olarak H. 1011 / M. 1602 olarak verdiği de nakledilen bilgiler arasındadır.

Araştırmamız sırasında Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde Süheylî'nin bir divan nüshasıyla karşılaşmadık. Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 3824 numarada Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde Süheylî adına kayıtlı Divân-ı Süheylî, Süheylî mahlaslı Nizâmeddin Ahmed el-Harezmî'ye aittir ve Farsçadır[2].

Şu aşamada Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde Süheylî'nin şair olup olmadığını, mecmualarda Süheylî mahlasıyla geçen Türkçe şiirlerin ona mı, mahlasdaşı bir başka Süheylî'ye mi ait olduğunu tespit edemedik[3]. Bir şiir mecmuasında bulduğumuz şiirin hangi Süheylî'ye ait olduğu cevap bekleyen bir problemdir. Bu problem çözülene kadar şiiri bu araştırmaya bir ön hazırlık olarak naklediyoruz[4]:

Gözlerüm nūrı ciger vaṣlası cān pārecügi
Göñül eglencesi bī-çāre dilüñ çārecügi

Gördügine baḳıcı göz ḳıpıcı dil ḳapıcı
Ẓālimüñ öte ucı ġamze-i mekkārecügi

Yaşlu bağruma devā merhem olan zaḫm-ı dile
Cānuma cān ḳatıcı ḫaste dilüñ çārecügi

Şīve vü nāz édici göñlümi benden alıcı
Çāh-ı Bābil ẕekanı beñleri seḥḥārecügi

Nice bir éde cefā bir gün ola éde vefā
Ey Süheylī ḳala aġyāre yüzi ḳaracuġı

---

[1] Tuhfe-i Nâilî, C. 1, s. 661-662.
[2] Nizâmeddin Ahmed el-Harezmî: Divân-ı Süheylî, Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 3824.
[3] Bu probleme Der Islam'da yazdığı makalesinde Mordtmann da işaret eder. bk. Mordtmann: agm., s. 376.
[4] Ankara Millî Kütüphâne, Yazma no: A. 801, vr. 43a.

C. YAZARIN İÇİNDE YAŞADIĞI TOPLUMA BAKIŞININ ESERDEKİ GÖRÜNTÜSÜ

Klasik Türk Edebiyatının manzum ve mensur eserlerinde zaman zaman içinde yaşanılan devir tenkid edilir. Bu eleştiriler eser içinde bir bölüm olduklarında "şikâyet-i rûzgâr" vb. adlarla adlandırılırlar. Süheylî'nin eserinde ise devir tenkidi ayrı bir bölüm olarak yer almaz, eserin içine nüfûz etmiştir. Yazar iki yerde hikâyeyi keser ve tarih de vererek zamanı ile ilgili değerlendirmelere geçer. O, yaşadığı çağın problemleriyle ilgili kaygıları olan bir aydındır. Eserinde devrinin yönetim aksaklıklarını, göreve getirilişlerdeki usulsüzlükleri ve rüşveti ağır bir dille tenkit etmiştir.

Yazar XII. Faslın 1. hikâyesinde yer verdiği, H. 1037 yılı olaylarında devri ile ilgili ciddî eleştirilerde bulunur[1]. Süheylî, bu bölümde, zamanındaki hükümdarların ellerine bir fırsat düşse kendisinde geçmiş bir sülalenin malının emaneti bulunduğu söylenen bir şeyhin hiç sorup soruşturmadan tüm malını alacaklarını, daha gizlediği mal vardır diye şeyhi işkence ile öldüreceklerini ve bu şeyh hakkında kendilerine bilgi veren gammazı da bir köle olarak satacaklarını kaydeder. Bu öyle bir devirdir ki bir Müslüman vefat ettiğinde evlatları hayatta bile olsa tüm malı alınmakta, evladına bir habbe bile verilmemekte, evlatlar babalarının mirasından mahrum edilmektedir. Şeriata asla uyulmamaktadır. Şeriat sadece dillerde bir söz olarak kalmıştır. Allahtan korku, peygamberden utanma kapısı kapanmıştır.

Ona göre bu uğursuz bir tarihtir ve bu asırda Mısır'da olan zulüm, hiçbir asırda görülmemiştir. Halbuki Mısır, en eski İslam merkezlerinden biridir:

> *"Zîrā bu târîḫ-i menḥûsada iḳlîm-i Mışr gibi Dârü'l-İslâm-ı ḳadîmde olan ẓulm u teᶜaddî bir ᶜaṣırda vâḳiᶜ olmış degüldür."*

Süheylî bu durum karşısında öyle öfkelidir ki bölümün sonunda bu felaketleri doğuranlara ah eder, lanet okur:

> *"Ḥaḳḳ taᶜālā cezālarını Nemrûd u Firᶜavn ile bir yérde ḥaşr édüp ᶜiḳāb u ᶜaẕābların ᶜadlile göre ve ḥaḳḳından gele."*

Bu ifadelerden yazarın özellikle Mısır'daki divan kâtipliği sırasında üzücü olaylara tanık olduğu ve bu rahatsızlıklarını dile getirdiği görülmektedir. Benzer eleştiri ve tenkitler yazarın Târih-i Mısr-ı Cedîd isimli eserinde de mevcuttur.

---

[1] XII / 1, s. 96

Eserdeki tenkit bölümlerinden biri de XII. faslın 8. hikâyesindedir[1]. Bu bölümde de Osmanlı devletine ait değerlendirmeler ve yönetim sınıfına ağır eleştiriler getirilmiştir. Bu eleştirileri ve değerlendirmeleri şöyle sıralayabiliriz:

Yazar, Osmanlı devletinde Osman Gazi asrından II. Selim zamanına kadar devletin eteğine ve memleket gelinine nâmahrem eli dokunmadığını söyler. Sultanlar bu Hak ve adalet yolunda gitmiş, Osmanlı kanunlarından, Kanûnî'nin koyduğu esaslardan sapmamışlardır. Bu nizam III. Murad devrinde de devam eder. Bunun en temel sebeplerinden biri Sadrazam Sokullu Mehmed Paşanın memleketi yerleşmiş kanunlara göre idare etmesidir. Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa şehit olup öldükten sonra sadrazam olanlar da ona uymuş, kanundan bir adım dışarı çıkmamışlardır. Rüşvet Osmanlı ailesinden bir padişahın eşiğinden içeri girmemiştir. Vakıf malının, yetimlere ayrılan ödeneğin sarfından titizlikle kaçınılmıştır.

Bu noktada Süheylî sözü Şemsi Paşaya getirir ve onun Osmanlı soyunu rüşvete alıştırdığını söyler. Bu kimsenin Sultan Murad'a hediye adı altında rüşvet aldırdığını ve zamanla görevlendirmelerin rüşvetle alınır satılır hâle geldiğini kaydeder:

> *"Baʿżı kimseler Şemsî Paşa'ya isnâd édüp dérler ki: Rüşvetüñ nâmını hedâyâ taʿbîri ile Sulṭân Murâd Ḫân ḥażretlerine aldurup muḳâbelesinde menâṣıb-ı celîle vérilüp vükelâ-yı devlet olanlar daḫı hedâyâ déyerek mâl-i rüşvete el uzadup hemân ol günden berü menâṣıb aḥvâli muḫtell olup ḥarâm u ḥelâl birḳaç aḳça rüşvet vérmekile menâṣıb-ı pâdişâh ṣatılmaġa başlayup olur olmaz aṣlı vü ferʿi nâ-maʿlûm erâzil menâṣıb-ı celîle ṣâḥibleri olup ebân ʿan ceddin ḫânedân-ı ʿOṯmânî'nüñ bende vü bende-zâdeleri olan ḥaseb ü neseb ṣâḥibleri olan ricâl zillet-i ʿazlile pâymâl oldılar."*

Yazar, devlet vekili olanların hediye diye rüşvete alıştıklarını, o günden itibaren mansıpların bozulduğunu, padişahın mansıplarının birkaç akça rüşvet karşılığında satılmaya başladığını kaydeder. Olur olmaz ne idüğü belirsiz reziller büyük mansıpların sahipleri olmuş, atadan ve babadan Osmanlı hanedanının hizmetinde olan soy sop sahibi olan devlet ileri gelenleri azledilmiştir.

Rüşvetle iş başına gelen yeni yetmelerin eskilerin tavırlarına uymadıklarını, kendileri gibi sefilleri ve rezilleri öne geçirip becerikli, işbilir ve görüp geçirmişleri sürgüne gönderdiklerini kaydeden Süheylî bunun devlet düşmanlarına fırsat verdiğini de sözlerine ekler.

---

[1] XXII / 8, s. 112-116.

Süheylî bu noktada kimi kararlarında III. Murad'ı takdir eder. Onun İran'a bir adamını serdar ederek İran vilayetlerini hükmü altına aldığını söyler. Bu kişi, Çağalzâde Sinan Paşadır. Süheylî, Sinan Paşanın yanısıra Ferhad Paşadan da övgü ile söz eder. Onları işbilir, dindar, akıllı ve tedbir sahibi kimseler olarak tanımlar ve özellikle Ferhad Paşanın İran şahının oğlunu alıp devlet merkezine getirmesiyle âlemin barışına ve huzuruna sebep olduğunu kaydeder. Her iki şahıs da yazarın hayatında önemli rol oynamışlardır.

Süheylî, Sultan Murad'ın ölümünden sonra her taraftan fitnenin ortaya çıktığını kaydeder:

> *"Bir ṭarafdan Ḳızılbaş-ı bed-maʿāş ḳıyām édüp dāmen-i memlekete el uzadup ve bir ṭarafdan küffār nice memālike ḫasāret érişdürüp ḫuṣūṣā miyān-ı iḳlīm-i salṭanatda Anaṭolu'da Celālī eşḳıyāları ẓuhūr édüp on yıla ḳarīb memālik-i ʿOṯmānī'nüñ içinde yüz biñ tüfeng-endāz eşḳıyā-yı Celālī memleketi fenāya vérüp ʿālemi ḫarāb u yebāb édüp nice efser ü cāh şāḥiblerini bī-pāy u ser ḳılup tā kim kevkeb-i iḳbālle Sulṭān Aḥmed Ḫān ʿāleme pertev-endāz olup cihānı nūrānī ḳılduḳda ol ʿaṣruñ baḳiyye-i selefinden vezīr-i aʿẓam Murād Paşa'yı ekrem-i serdār édüp ser-ʿaskerlik dādını vérüp eger cānib-i küffār ve eger Ḳızılbaş-ı füccār cāniblerine sefer édüp bi-ʿavnillāhi'l-kerīm her birin bir vechle tekmīl ü tetmīm édüp ḫuṣūṣā Anaṭolu içinde olan eşḳiyā-yı Celālī ṭā'ifesine sell-i seyf édüp vücūd-ı nuḫūset-ālūdların ṣaḥīfe-i ʿālemden ḥakk édüp ḫıṭṭa-yı ḫāk-i ʿālemi çirk-i şirk-i eşḳiyādan pāk éylemişdür."*

Sultan Ahmed'in tahta geçmesiyle, Sadrazam Murad Paşa serdarlığında tekrar sükûnet temin edilir. Murad Paşa, özellikle Anadolu içinde olan Celâlî eşkiyasına son verir.

Süheylî'ye göre Murat Paşa'dan sonra vezirlik payesine yükselen sadrazamların işlerine başkaları karışmış, hürriyetleri ellerinden alınmıştır:

> *"...menāṣıb-ı ʿOṯmānī bit bāzārında satılan metāʿ-ı köhne mānendi dellāl eline düşüp her biri bir ḳapuda beyʿ ü şirāya başlayup menāṣıb alınup vérilüp vezīr-i aʿẓam olanlarıñ medḫali olmayup iʿtimād u iʿtibārdan ḳalup sā'ir erkān-ı devletde daḫı ber-iḫtiyār iş görmiş kimseler olmayup ḳānūn u ḳāʿide bi'l-külliyye metrūk olup bir bölük nev-resīde ḥādiṯ ādemler birḳaç akça rüşvet ile menāṣıb-ı celīle ṣāḥibi olup devletü'l-erzāli āfetü'r-ricāli mefhūmı nümāyān olup ḳırḳ elli yıldan berü devlet-i ʿOṯmānī'de çārūkeş-i ḫarīm-i salṭanat olup yoluyla gelen ve yigirmi otuz yıl manṣıbdan manṣıba istiḫdām olınan ṣāḥib-i rūzgārıñ ʿazl ü naṣbını mükerrer görüp aḥvāl-i memālike vuḳūf taḥṣil édenler iʿtibārdan ḳalup akçasıyla alanlar kāmrān-ı ʿālem olup her biri vardıḳları menāṣıbda reʿāyā vü berāyāyı ṣoyup vérdügi rüşvet mālınıñ taḥṣīline saʿy éder. Ġayret ü nāmūs-ı salṭanat yanlarında nāmūs-ı ḥaḳīr deñlü riʿāyet olınmayup reʿāyāyı pāymāl édüp pādişāhı vebāl ıssı ve kendüleri māl ıssı olup Ḫaḳḳ Sübḥānehu ve taʿālā āʿmāllerinüñ cezāsını vérüp ne ʿömürden ve ne māldan behremend olmayup yıldız böcegi gibi parlayup şemʿ-i ḥayātları söyindügi*

bir olur. Fuḳarānuñ bağrı yağından yanan sirāc-ı devletüñ şu'lesinde ne ḳadar beḳā olsa gerek."

Osmanlı mansıpları bit pazarında satılan eski bir eşya gibi satıcıların eline düşüp her biri bir kapıda satışa başlayıp mansıplar alınıp verilmeye başlar. Bütün bunlara sadrazam olanlar müdahale edemeyip güvenilirliklerini kaybederler. Diğer devlet erkânı da iş görecek kişiler arasından seçilmediğinden kanun ve kurallar tümden terk edilir. Bir takım yeni yetme kişiler birkaç akça rüşvet ile büyük mansıplar elde ederler. Osmanlı devletine gerçekten hizmet edenler ard arda azl edilir. Memleketin halini bilip gözetenler itibardan düşünce, mansıpları akçasıyla satın alanlar dünyanın tadını çıkarmaya, görev aldıkları her mansıpta halkı soymaya, verdikleri rüşveti çıkarmaya çalışırlar. Halkı perişan edip padişahı vebal sahibi, kendilerini mal sahibi yaparlar.

Yazar, Allah'ın bunların işlediklerinin cezalarını verdiğini, ömürden de maldan da fayda görmediklerini sözlerine ekler ve fakirlerin bağırlarının yağından yanan saadet kandilinin şulesinde hayat olmaz, der.

Süheylî'ye göre, nizam ve intizamın bozulmasına sebep rüşvetle mansıpların sık sık alınıp verilmesi ve iş bilmezlerin göreve geçmesidir. Padişahın kendi memleketinin halinden haberdar olmaması ve yetenekli vezirlerin yokluğu da bunda etkili olmuştur.

Yazar bu eleştirilerin ardından tarihi verir. H. 1036 / M. 1626 yılı olaylarını anlattığını kaydeder. Zamanının devlet ricalinin yapıp ettiklerinin bir memlekete vali olduklarında o memleketin halkını zulmle perişan etmekten, şeriat ve kanuna riayet etmeyip her kimde mal sezerler ise bir belâya uğratıp malını almaktan, malı yok ise hiçbir şekilde merhamet etmemekten ibaret olduğunu belirtir.

Tek tesellisi halka ve fukaraya zulm edenlerin hesabının Allah huzurunda âhirette görülecek olmasıdır. O, birkaç akça rüşvet vermekle vezirlik payesine yükselselerin devlet sahibi oluşları ile ölümleri arasında beş on yıl bile olmadığına inanır, hatta bunun için dua eder.

Bu cümlelerden yazarın mevcut durum karşısında son derece karamsar olduğu anlaşılmaktadır. Çizdiği tablo çok ürkütücüdür. Yine de herşeyin düzelmesini dilemekten ve dua etmekten geri kalmamaktadır.

II. BÖLÜM:
ESER İNCELEMESİ

A. ESER

1. MUKADDİME

Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir, ağır dilli, seçili bir mukaddime ile başlamaktadır. Bu tarz eserlere ağır bir girişle başlamak gelenektir. Yazarlar böyle bir yola hem sanatlarını göstermek hem de eserlerine dinî bir hava vermek için başvururlar. Bu eserde de aynı ihtiyaçlar söz konusudur. Üstelik dilin ağırlığı mukaddimede anlatılan konuya da uygundur.

Süheylî, eserine kıt'a formunda bir dua ile başlar. Bu dua kıt'asının hemen ardından Allah'ın birliğine dâir düşüncelerin verildiği ve Allah'a yakarışın besmele ve hamdele bölümleri gelir. Bu kısımda Allah için yapılacak bütün hamd ve senâların, tüm şükür ve rızaların az olacağı söylenir. Yazar, yaratıcının büyüklüğü ve haşmeti karşısında dilin sustuğunu, bütün akılların hayran kaldığını söyledikten sonra, söz konusu Hz. Peygamberin methi olduğunda ise insanların şaşkın ve başı dönmüş kalakaldıklarını söyleyerek salveleye geçer. Sözün burasında Hz. Muhammed Kur'an-ı Kerim'de kendisine atıfta bulunulan bir kısım âyetin iktibas edilmesiyle övülür. Bu bölümde Hz. Muhammed zikredilirken Nûr sûresinin 35., Necm sûresinin 8 ve 9., Yûsuf sûresinin 3. ve Hûd sûresi 120. âyetlerine atıfta bulunulur.

Bu bölümleri yazarın kendi adını verdiği bölüm takip eder. Daha sonra yazar, eserini oluştururken yararlandığı, hikâyelerine başvurduğu kaynaklardan bahseder. Bu kısım mukaddimenin en orijinal ve önemli bölümüdür. Süheylî âdeta kendi eserinin bibliyografyasını verdiği bu bölümde eserleri yazarlarıyla birlikte zikreder. Bunlar çeşitli tarih, tezkire ve hikâye kitaplarıdır[1].

2. YAZARIN TASNİFİNE GÖRE HİKÂYELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Manzum veya mensur pek çok klasik eserde bölümleme mevcuttur[2]. Ahlâk, siyaset, âdâb-ı muâşeret kitapları, kimi tezkireler ve mesneviler ya da farklı konularda meseleleri anlatan çeşitli kitaplar fasıl, bâb, ravza, sohbet, nefha v.b. adlar verilen bölümlendirmeler

---

[1] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Eserde Kaynak Gösterilen Kitaplar, s. 112-115.

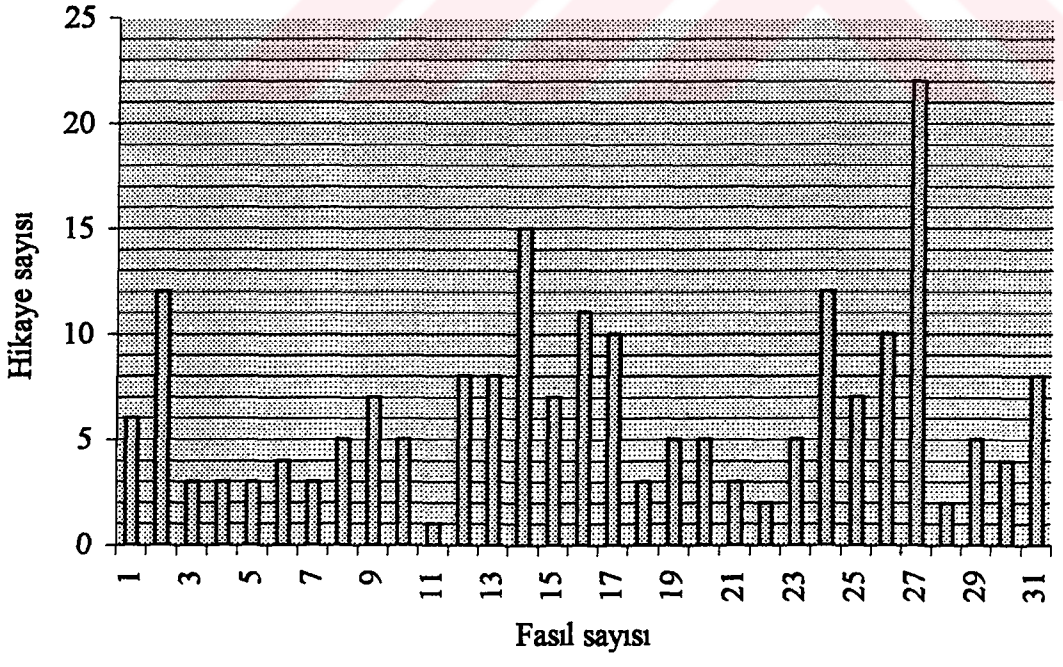
[2] Bölümlerden oluşan bu tarz eserler hakkında geniş bilgi için bk. Agâh Sırrı Levend: Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY Belleten (1963), s. 110-111; Tunca Kortantamer: Nev'îzâde Atâyî ve Hamse'si, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 1997, s. 175-177.

içerirler. Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir, bu tarz bir yapılanma içerir. 31 fasıla ayrılmıştır. Eserde 204 hikâye yer almaktadır.

Fasıllara göre hikâye sayıları şu şekilde gösterilebilir:

I. Fasıl: 6	XII. Fasıl: 8	XXIII. Fasıl: 5
II. Fasıl: 12	XIII. Fasıl: 8	XXIV. Fasıl: 12
III. Fasıl: 3	XIV. Fasıl: 15	XXV. Fasıl: 7
IV. Fasıl: 3	XV. Fasıl: 7	XXVI. Fasıl: 10
V. Fasıl: 3	XVI. Fasıl: 11	XXVII. Fasıl: 22
VI. Fasıl: 4	XVII. Fasıl: 10	XXVIII. Fasıl: 2
VII. Fasıl: 3	XVIII. Fasıl: 3	XXIX. Fasıl: 5
VIII. Fasıl: 5	XIX. Fasıl: 5	XXX. Fasıl: 4
IX. Fasıl: 7	XX. Fasıl: 5	XXXI. Fasıl: 8
X. Fasıl: 5	XXI. Fasıl: 3	
XI. Fasıl: 1	XXII. Fasıl: 2	

Bu dağılımı grafikle şu şekilde ifade edebiliriz:

Yazarı tarafından yapılan bu bölümleme, okura okuyacağı hikâyeleri bir tasnif fikri içerisinde algılama, ilgilendiği konu ile ilgili bölümü okuma veya okuyacağı hikâyelerle

ilgili bir ilk fikri edinme şansı verir. Bazı fasıllar ortak yapılanmalar gösterirler. Eserdeki ortak konulu fasıllar şunlardır:

I ve II. fasıllarda kişiler öne çıkarılmıştır. Bu fasıl başlıklarıyla bile kendisini ele verir. Yazar daha sonra övülecek insanlardan, övülesi davranışlarla ilgili hikâyelerin anlatımına geçer.

III – XII. fasıllar model sunma, ders verme amacıyla yazılmış hikâyeleri barındırırlar.

XVII ve XXIX. Fasıllar, ilm-i nücüm, ilm-i remil, ilm-i simyâ gibi gizli ilmler hakkındadır.

XX, XXI ve XXIII. fasıllar güldürücü hikâyeler hakkındadır.

XXVIII, XXX ve XXXI. Fasıllar başlıksızdır, çeşitli konulardaki hikâyeleri konu edinirler.

I. Fasıl:

İlk fasıl "Akl u zekâ vü firâset ile ma'rûf ve hüsn-i tedbîr ü letâfet ile mevsûf olanlar beyânındadur" başlığını taşır ve adından da anlaşılabileceği gibi akıl ve ferâset sahibi kimseler hakkındadır. Bu fasılda altı hikâye vardır. İlk hikâyenin tefsir kitaplarından, 2. hikâyenin tarih kitaplarından, 6. hikâyenin de Mir'âtü'z-zamân'dan alındığı söylenmiş, diğer hikâyelerin kaynakları belirtilmemiştir. Bu fasıldaki tüm hikâyeler hâkim bakış açısından 3.t.ş.la ve görülen geçmiş zamanla anlatılmışlardır.

Birinci faslın tüm hikâyelerinde ve eserdeki pek çok fasılda ortak bir motif yapısı dikkati çekmektedir. Daha fasıl başlığıyla konuya hazırlanan okurun hikâyelerdeki bu ortak motif yapısıyla olayları kolayca yerine oturtabilmesi, hikâyelerden ders çıkarması kolaylaşmış olur. Bu tarz hikâye kitaplarında anlatılacak olan veya çıkarılması istenen şey sürpriz değildir ve olması da istenmez, ustalık iç bezemelerde gizlidir[1]. Bu yapıyı şöyle formüle edebiliriz[2]:

---

[1] Tüm olay örgüsünü bildiğimiz eski Türk filimleri gelenekteki hikâye etme tarzının bir devamıdır. Seyirci daha ilk sahnede olayın tüm motif şemasını bilir ama film yine de seyredilir. Aynı şekilde Umberto Eco'nun Bond romanları için yaptığı bir tespit bizim klâsik hikâyelerimizdeki motif şemaları için de geçerlidir. Eco, James Bond romanlarındaki ortak motif şemasını tesbit ettikten sonra, bu romanları Harlem'in basketbol maçlarına benzetir. Seyirci maçtan önce Harlemlerin kazanacağını bilmektedir. Bu durumda seyirciye zevk veren şey, oyundaki incelikler, beceriler, detaylardır. "Oyunda deseni önceden çizili bir kaneviçe, ustalıkla işlenmekte ve renklendirilmektedir." bk. Nuri Bilgin: İçerik Analizi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 2000, s. 82.

[2] Benzeri motif şemalarını Todorov, Decameron hikâyeleri üzerindeki incelemesinde kullanmıştır. Todorov'un bu incelemesi hakkında bk. Tzvetan Todorov: (Çev. Bülent Aksoy), *Anlatı Türünde*

aklı ile övülen kişi → karşılaşılan problem → çözüm → *tahsin ü âferîn* kalıbı

Bu hikâyelerden 3, 5 ve 6. hikâyelere söz konusu edilen kişinin övgüsü ile girilir. 1, 2 ve 4. hikâyelerde ise övülecek kişi veya kişiler olayın içinden çıkarlar. 2. hikâye hariç tüm hikâyeler övülen kişiye "tahsîn ü âferîn" edilmesi ile sona ererler. Yazar sonuç bölümünde bu kalıbı kullanarak hem çıkarılacak dersi özetler, hem de hikâyeleri başladığı gibi secîli bir kalıpla bitirmiş olur[1].

İlk fasıldaki hikâyelerin yapılarına bakılacak olursa 2. hikâye dışında diğer 5 hikâyenin yalın bir kurguya sahip olduğu görülür. Ef'îâ-yı Cürhemî ve dört kardeşin hikâyelerinin anlatıldığı 2. nâdirede ise iki ana kesitte üç hikâye mevcuttur. Dört kardeşin bir miras anlaşmazlığını halletmesi için Ef'îâ-yı Cürhemî'ye mürâcaatları (1) ve ona giderken yolda karşılaştıkları kayıp deve problemi (a) ilk bölümde iç içe verilmiştir. Kayıp deve hikâyesi ana hikâyeye bağlı bir yan hikâye durumundadır. Dört kardeşin Ef'îâ-yı Cürhemî'nin ziyafet sofrasındaki tahmin ve çıkarımları ile Ef'îâ-yı Cürhemî'yle olan diyalogları (2) ise ayrı bir bölümdür. Bu yapıyı şu şekilde sembolize edebiliriz: 1(a) + 2[2].

Eserde hikâyeler genel olarak *ve mine'n-nevâdir* başlığı ile başlatılmıştır. Bu fasılda ilk hikâyenin başlığı *nâdire*dir. Bunun istinsahtan kaynaklanan bir durum olmadığını bu farklılığın yazar tarafından bilinçli olarak yaratıldığını düşünüyoruz.

II. Fasıl:

Başlığında "Cûd u sehâ ve kerem ü atâ ile mevsûf ve hilm ü hayâ birle ma'rûf olanlarun beyânındadur" ibaresini taşıyan bu fasıl 12 hikâye içermektedir. II. fasıl 12. hikâye dışarıda bırakılacak olursa, başlığından da anlaşılabileceği gibi cömertlikle meşhur olanlar hakkındadır. 12. hikâye din ve hakkaniyet sahibi olma, şeriat hükümlerine uygun hareket etme konusunu işler. Bu hikâye Mutazıd Billah'ın karpuzları çalınan kişiye, zararını unutturacak büyük bir ihsanda bulunması olayı, ana tema olacak gibi başlar, ama anlatılanlar maksadı aşar ve hikâye bambaşka bir temayı anlatır hâle gelir. Bu hikâye, VIII. faslın 1. hikâyesine çok benzemektedir[3].

Yapısal Analiz, Birikim, (Yapısalcılık Özel Sayısı), S. 28 / 29, Haziran - Temmuz 1977, s. 87-92; Tzvetan Todorov: *Öykülemede Söz Dizimi*, (La Poétique adlı yazıdan Çev.: Salâh Birsel), Türk Dili, S. 234, Mart 1971, s. 675-682

[1] Eserdeki başlama ve bitirme kalıpları için bk. s. 137-138.

[2] bk. ileride s. 72.

[3] VIII. faslın 1. hikâyesi için bk. s. 52.

İkinci fasılda bazı hikâyelerin kaynakları verilmiş (1. İbne'l-Cevzî tarihi, 2. Ahmed İbni Haldun, 3. Mir'âtü'z-zamân, 6. Ukayl b. Ubeyd ve 8. Mevlânâ Sûlî), 10. hikâyenin genel olarak tarih kitaplarından alındığı söylenmiş, 4, 5, 7, 9, 11 ve 12. hikâyelerin hangi kaynaktan alındığı ise belirtilmemiştir.

Faslın dört hikâyesi (1, 2, 6 ve 8. hikâyeler) 1.t.ş. ağzından anlatılmıştır. Bu anlatmalara geçilmeden önce yazarın genel giriş ve hikâye takdim cümleleri hâkim bakış açısından 3.t.ş. ile verilmiştir. Ayrıca bu hikâyelerin bir kısmında ve eserin tamamında 1.t.ş. anlatımının olduğu pek çok hikâyede yazarın zaman zaman araya girdiği de görülmektedir.

İkinci faslın hikâyeleri için motif yapısı şu şekilde formüle edilebilir:

cömert kişi → cömertliğini gösteren olay → rahmet okuma (2, 3, 5, 6, 9, 10, 11)

→ ders / bilgi verme (1, 4, 7, 8)

Hikâyelerde dikkati çeken bir başka özellik de kimi hikâyelerin şairlere karşı cömertlik konusunu işlemesidir (3, 6, 7 ve 8. hikâyeler).

III. Fasıl:

"Fasl-ı sâlîs va'de vefâ şîme-i erbâb-ı nihâddan idügi beyânındadur" başlığı ile sunulan üçüncü fasılda üç hikâye yer almaktadır. Fasıl adından da anlaşılabileceği gibi verdiği sözü tutmak, ahde vefa göstermek hakkındadır. Fasıl başlığı konu ile ilgili iki âyet ve Arapça bir şiirle açıklanmış, hikâyelere bunların ardından geçilmiştir. Faslın ilk hikâyesi konu ile ilgili bir başlık taşır.

3. hikâye 1.t.ş. ağzından, diğer iki hikâye hâkim bakış açısıyla 3.t.ş. ağzından anlatılmışlardır. 3. hikâyenin kaynağı verilmiştir (Hasan b. Ukbâ tarihi). Bu faslın hikâyeleri için ortak motif yapısı şöyledir:

verdiği söze → sadakatini göstermesine → sonuç → övgü (1) / dua (2, 3)
sâdık kişi sebep olan olay

Üçüncü faslın son hikâyesinde iki farklı zaman ve ana hikâye içine gizlenmiş bir ikinci hikâye mevcuttur. Hikâyenin anlatım zamanında Kâfûr rüyâsında bir zamanlar kendisine saltanat müjdesi veren müneccimi görür, uyanınca müneccime olan vefa borcunu ödemek için ailesini buldurur ve onlara büyük ihsanlarda bulunur. İç hikâyede ise Kâfûr'un müneccimle olan macerası anlatılmıştır. Bu hikâye kurgusunu 1(a) şeklinde sembolize

edebiliriz. Fasıldaki diğer hikâyeler yalın bir yapıya sahiptirler.

IV. Fasıl:

Dördüncü fasıl "Faslu râbi' fi'l-mükâfâti" başlığını taşır. Fasılda anlatılacak olanlar başlığın hemen ardından bir hadisle desteklenir. Fasıl nimet hakkını bilme ve vefâkârlık hakkındadır. Fasılda üç hikâye mevcuttur. Üç hikâyede de yazar hikâyeyi naklettiği kaynak ve kişileri zikreder (1. Hasan b. Sehl, 2. Aliyy b. Abbas, 3. Mes'ûdî, Mürûcu'z-zeheb).

Bu fasıldaki her üç hikâyede de şu motif şeması görülür:

vefâlı kişi → vefasını göstermesi gereken olay → vefa sebebi → övgü (1, 2, 3)

→ dua (2, 3)

Faslın 1. ve 2. hikâyesi 1.t.ş. ağzından verilir. İlk iki hikâye iç içe iki hikâye zamanı, yani ana hikâyeye bağlı bir başka hikâye içerirler (1 (a)).

Faslın ilk hikâyesinde Yahyâ b. Hâlid Bermekî'nin meclisine Ahmed b. Hâlid Ahvel isimli bir kişinin gelmesi ve Bermekî'nin oğlu ile konuşması anlatılır (1). İç hikâyede ise Yahyâ b. Hâlid Bermekî'nin, Ahmed b. Hâlid Ahvel'in babası ile olan hikâyesi (a) nakledilir.

Faslın ikinci hikâyesinde çerçeve hikâye Ali b. Abbas'a halife tarafından bir adamın emanet edilmesini anlatır (1). İç hikâye ise Ali b. Abbas'ın, kendisine hapsetmesi için verilen adamın geldiği yeri öğrendikten sonra o yerde başından geçen bir olayı anlatmasıdır (a).

V. Fasıl:

Beşinci faslın konusu uzunca bir girişle açıklanmıştır: "Re'y-i rezîn-i erbâb-ı dîn ve akl-ı mübîn ashâb-ı yakîne pûşîde degüldür ki selâtîn ü hükkâmun hulûs-ı niyyet ile ra'iyyeti himâyetleri bâ'is-i izdiyâd-ı erzâk olup hilâfiyla amel ki sûy-ı niyyetde bâ'is-i hüsrân u zelel ve mûcib-i kıllet ü kesel olması ma'lûm-ı âfâkdur." Bu açıklamanın ardından konu ile ilgili bir de hadis nakledilir. Bu fasıl padişahların halklarına iyi muamele etmelerinin, iyi niyetler beslemelerinin bolluk ve bereketi arttırması, aksinin ise bereketi azaltması ve yok etmesi hakkındadır.

Bu fasılda üç hikâye yer alır. Hikâyelerde kişilerden çok anlatılmak istenen konu öne

çıkarılmıştır. Bu nedenle faslın 1. ve 3. hikâyelerinde temel şahısların adları bile verilmez, "bir padişah", "hükümdarın biri" gibi tanımlarla geçiştirilir. 2. hikâyede ise Mehdî Billah sadece bir isimdir, anlatılanların onun tarihî şahsiyetiyle bir bağlantısı yoktur.

Bu fasıldaki hikâyelerdeki motif yapısı şu şekildedir:

hükümdarın kötü niyeti → bereketsizlik → niyet değişikliği → bereket → ders / dua

Hikâyeler hâkim bakış açısından nakledilmişlerdir. İlk hikâyenin "inanılır kimseler"den, 3. hikâyenin ise İbni Abbâs'tan nakledildiği belirtilmiştir. 2. hikâyenin nereden ya da kimden nakledildiği kaydedilmemiştir.

VI. Fasıl:

"Fasl-ı sâdis der-sîret-i hasene-i mülûk-ı huceste-sülûk ve der-inkiyâd-ı şeri'at-i Muhammedî" başlığını taşır. Şeriat hükümlerine uyan, yaradılıştan hükümdar olan kimseler hakkındadır. Dört hikâye içerir. 1. ve 4. hikâyelere konu ile bağlantılı sıfatlarla örülü tanıtımlarla girilmiştir. İlk hikâye 1.t.ş. ağzından anlatılmıştır. 4. hikâye Osmanlı sultanı Fatih Sultan Mehmed hakkındadır. Bu hikâye bir olaya değil, Fatih'in devletlerin sonunun nasıl geldiği hakkındaki bir sorusuna dayanır. Bu soruya Molla Gürânî'nin ve Fatih'in vezirinin verdiği cevaplar birer ders niteliğindedir. Hikâyeler bir davada âdil olma, bir kâfirden alınan borca sadakat, bir huzursuzlukta sert tedbir almak yerine olayı araştırmak gibi farklı temaları işledikleri için her biri için ortak bir motif şeması çıkarmak güçtür[1].

Süheylî'nin eserinin tamamına yaydığı ders vermek, öğretmek ve model sunmak gayesi bu fasılda son derece belirgindir. Bu fasıl Süheylî'nin dönemi ile ilgili olarak da değerlendirilebilir. Yazarın farklı yer ve zamanlara ait verdiği örnekler, aslında kendi devri için de bir örnek niteliğindedir.

VII. Fasıl:

Yedinci fasıl "Fasl-ı sâbi' der-emânet ü diyânet beyânındadur" başlığını taşır. Üç hikâye içermektedir. 3. hikâye bu fasıldan çok cömertlik konusunu işleyen II. fasla uygun bir hikâyedir. Hikâyeler 3.t.ş. ağzından anlatılmışlardır. Sadece ikinci hikâyenin kaynağı tarih kitaplarından olduğu söylenerek verilmiştir.

---

[1] Bu ve bundan sonraki fasıllarda farklı karakterde hikâyeler bir araya getirildiğinden ortak bir motif şeması belirlemek güçtür. Bu nedenle, ortak bir motif şeması taşıyan fasıllar haricinde, sonraki pek çok fasıl incelemesinde *motif yapısı*na değinilmeyecektir.

"Nâdireî der-mertebe-i vezâret" başlığı ile anlatılan 2. hikâye bir iç hikâye kurgusu taşır. Ana hikâyede Cafer Bermekî ve Süleyman b. Abdülmelik karşı karşıya gelirler (1). İç hikâye ise Cafer Bermekî'nin Taberistan padişahı ile yaptığı deniz yolculuğunda meydana gelen bir olay hakkındadır (a). Bu hikâyede tarihî bir karıştırma söz konusudur. Yazar, Cafer Bermekî'nin (767-803) doğumundan yarım yüzyıl kadar önce tahta geçen Halife Süleyman ile Cafer Bermekî'yi karşı karşıya getirmiştir[1].

Fasılda tema olarak farklılaşan 3. hikâye cömertlik konusunda üstünlükleri yarıştırılan üç kişiyi konu eder. Bu üçüncü hikâye de başlıkla verilmiştir: "Kerem ü lutfa mu'tâd olan ecvâd beyânındadur. Nâdire" Bu hikâyenin yapı şeması 1 (a + b + c) şeklindedir. Bir cömertlik iddiası (1) çerçevesinde üç kişinin cömertlik hikâyesi anlatılır. Bu kişiler Abdullah Razavî (a), Kays ibni Ubâde (b) ve Garâbetü'l-Evsâ'dır (c). Hikayenin sonunda yazar, hikayede hakemin verdiği kararın aksine (hakemin kararı Garâbetü'l-Evsâ lehinedir), Razavî'nin cömertliğini ve keremkârlığını diğer ikisinden daha üstün tutar. Çünkü ona göre Hz. Ali'nin değerli yadigarını hediye edebilecek kadar cömert olmak önemli bir ölçüdür. Bu bize yazarın Hz. Ali muhipliğini gösteren ipuçlarından biridir[2].

Bu fasıldaki 2. ve 3. hikâyelerde de yazar *nâdire* başlığını tercih etmiştir.

VIII. Fasıl:

"Fasl-ı sâmin adl ü dâd ve ra'iyyet-perverlik ile hüsn-i ittihâd eden selâtîn-i âlî-nejâd âlemde hayr ile yâd ve derece-i devletleri izdiyâd bulması beyânındadur." başlığı ile sunulan sekizinci fasılda beş hikâye mevcuttur. İlk iki hikâye adaleti temin konusunda iken, 3-5. hikâyeler kendileri zarar görseler bile makamları ve yaradılışları gereği güç durumlara tahammül gösterebilen kişiler hakkındadır.

Fasıldaki tüm hikâyeler 3.t.ş. ağzından nakledilmişlerdir. 3. (Vezir Abdullah) ve 4. (Câmiü'l-hikâyât'ın yazarı Nureddin b. Muhammed) hikâyelerde nakil kaynağı verilmiştir.

İlk iki hikâye Selçuklu hükümdarları hakkındadır (Melikşah ve Sultan Mahmud Han). Bu faslın ilk hikâyesi II. faslın 12. hikâyesine çok benzemektedir[3]. Karpuz hırsızlığı yapan askerler ve hükümdarın bunu anlaması konusunu işler.

---

[1] Şemsettin Kutlu, eserle ilgili sadeleştirilmiş yayınında bu yanlışa işaret eder. bk. Ş. Kutlu: Türk - İslam Tarihinden Seçmeler, Tercüman 1001 Temel Eser, tarihsiz, s. 107.

[2] Bu konuda bk. XIII / 1 ve XIV / 7, XXX / 1-2.

[3] bk. s. 48.

2. hikâye bir başlıkla verilmiştir: "Sultân Mahmud'un kemâl-i adl ü diyâneti beyânındadur."

3. nevâdir iki hikâyeden oluşmaktadır. Bu iki hikâye birbirine organik olarak bağlı değildir. Sadece benzer bir tema ile birbirlerine ilişkili görüldükleri için bir arada verilmişlerdir. Bir hizmetkârın yelpaze sallarken Mutazıd Billah'ın sarığını düşürmesi (1) ve bir hizmetkarın elindeki sahanı Zeynelâbidin'in oğlunun üstüne dökmesiyle çocuğun ölmesi konularını (2) işlerler. Yapıyı 1 + 2 şeklinde sembolize edebiliriz.

3. nevâdirdeki iki hikâye ve 5. hikâye için anektod denilebilir. Bunlar Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'in genel yapısı içinde diğer hikâyelere göre kısadırlar.

IX. Fasıl:

Başlığı "Faslu tâsî' fi'l-yusri ba'de'l-usri ve'l-ferec ba'de'ş-şidde kemâ kâlullâhi ta'âlâ: *ba'de usrin yusran*[1]"dır. Görülebileceği üzere bir ayet iktibâsı ile birlikte verilmiştir. Başlığın hemen ardından konu ile ilgili bir beyite de yer verilmiştir. Fasılda zorluktan sonra kolaylığın gelmesi konusunun işlendiği yedi hikâye anlatılmıştır. Hikâyeler 1.t.ş. ağzından nakledilen 4. hikâye hariç, hâkim bakış açısından 3.t.ş. ile anlatılmışlardır. 1., 2. ve 4. hikâyelerin kimden veya hangi eserden nakledildiği söylenmiş (1. Sirâcü'l-mülûk sahibi Tartûsî, 2. Bidaye ve Nihâye yazarı Şeyh İmâdeddîn b. Kesîr, 4. Kadı Ebû Amr), 5. hikâyede naklin bir vezirden olduğu söylenmekle yetinilmiştir. Hikâyelerde ana motif sıralaması şu şekildedir:

zorluğa düşen bir kişi → zorluğa düşme sebebi → kolaylığın / kurtuluşun tezâhürü

Bu fasıldaki hikâyelere yapıları bakımından baktığımızda faslın 1. ve 4. hikâyelerinde 1 (a) yapısını görebiliriz. İlk hikâyede ıtriyat sattığı tablasını kıran fakir adamın feryat etmesi (1) çerçevesi içinde adamın bir zamanlar bir kese altın kaybettiğini anlatması (a) bir ara hikâye görevindedir. 4. hikâyede ise Kadı Ebû Amr'ın soylu arkadaşıyla sohbeti ana hikâyedir (1). Bu kişinin fakirlikten zenginliğe geçiş hikâyesi (a) ise ara hikâye olarak ana hikâyeye bağlanmıştır.

Faslın 2. hikâyesi motif olarak faslın ilk hikâyesine çok benzemekle beraber iç içe geçmiş bir hikâye yapısı göstermez. 1. hikâyede ara hikâye olan konunun benzeri, bir kişinin bir altın halka kaybetmesi yüzünden fakir düşmesi, 2. hikâyede bir cümle ile verilir.

---

[1] "(Allah) bir güçlükten sonra bir kolaylık (yaratacaktır.)" Talâk (65): 7.

5. hikâye bir padişahın yanında görevli olan Firûz'un karısına göz koyması ve kadının güzel cevaplarla onu bu niyetinden uzaklaştırması hakkındadır. Kadın burada emiri hem zekâsı, hem de dil yeteneği sayesinde uzaklaştırmayı bilmiştir. Aynı motif Decameron hikâyelerinde, birinci günün beşinci hikâyesinde de geçer[1].

6. hikâyenin konu ile ilgili bir başlığı vardır: "Sultân Hüseyin Baykara hikâyesidür"

X. Fasıl:

Fasıl başlığı "Onuncı fasl nân u nemek hakkını mürâ'ât ile rütbe-i sa'âdete irtifâ edenlerün beyânındadur ki tafsîl olındı" şeklinde verilmiştir. Fasıl 5 hikâye ihtiva etmektedir. Hikâyelerin hepsi tuz ekmek hakkını gözetmek ve gözetmeyenlerin cezalarını bulmaları hakkındadır. Hepsi hâkim bakış açısı ile anlatılmışlardır. 2, 3 ve 4. hikâyelerin alındığı kişi ve kaynaklar isim olarak verilmiş (2. Mevlânâ Suyûtî , 3. İbni Cevzî tarihi, 4. Ebu'l-Ferec Maâf b. Zekeriyâ-yı Nehrevânî-i Şarkî), 1. hikâyenin tarih kitaplarından, 5. hikâyenin ise eskilerin anlattıklarından nakledildiği belirtilmiştir.

İlk dört hikâyede ortak bir yapı söz konusudur:

tuz ekmek hakkı gözeten kişi → arayı açan kişi → cezasını bulması

4. hikâye, XIV. fasılda ara hikâye olarak nakledilen *kaçak at* ve *ceylanlar* hikâyeleri[2] istisna edilirse eserdeki tek müstakil hayvan hikâyesidir. Hikâyede hayvanlar insan özellikleri gösterirler ve temsilî karakterleri sembolize ederler.

5. hikâye ilk dört hikâyeden biraz farklı bir karakter göstermekle birlikte öz oğlunu öldürmekten çekinmeyen bir babanın cezasını çekmesi hakkındadır.

XI. Fasıl:

Fasıl başlığı, "On birinci fasl halîfe-i âlem Hârûnü'r-reşîd ile Berâmekî kıssasıdur" şeklindedir. Eserde bir hikâye ihtiva eden tek fasıldır. Yazar, bu fasılda vezir Bermekî ailesinin başına gelenleri hikâye eder. Eserde Bermekîleri konu edinen başka hikâyeler de bulunmaktadır. Hikâyenin başında uzun bir tarih bilgisi vardır.

Hikâyenin yapısı 1 + 2 (a) şeklinde özetlenebilecek iki ayrı olayı ve ikinci hikayeye bağlı bir ara hikâyeyi içerir. İlk hikâye Cafer Bermekî'nin annesinin Bermekî soyunun kötü

---

[1] Giovanni Boccaccio: Decameron, (Çev. Rekin Teksoy), 2. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 1997, I. Cilt, s. 71-74, birinci gün, beşinci öykü.

[2] XIV / 4. hikâye için bk. s.58.

günlerindeki durumu ile ilgilidir (1). İkinci olay örgüsü ise Harun Reşid'in Bermekîlerin mezarlarını ziyareti yasaklaması ve mezar ziyareti yapan bir kimsenin yakalanmasını (2) anlatır. Bu kişinin Bermekîlere bağlılığını anlatmak için naklettiği kendi hikâyesi (a) ise 2. hikâyeye bağlı bir ara hikâye görevindedir. Yazar bu hikâyeyi Harun Reşid'in pişman olup Bermekî soyunu affettiğini söyleyerek bitirmiştir.

Nâdirenin girişi ve ilk hikâye 3.t.ş. ağzından, 2. hikâyenin ara hikâyesi ise mezar ziyareti yapan kişinin ağzından (1.t.ş.) anlatılmıştır.

Bu hikâye aynı zamanda bir *"ile hikâyesi (iki kahramanlı hikâye)"*dir[1]. Harun Reşid ve Cafer Bermekî üzerine kurulmuştur.

XII. Fasıl:

Bu fasıl, "On ikinci fasl ilm ü hilm ve safh u afv ve kezm-i gayz ve kabûl-i ma'zeret ve gayret-i şecâ'at beyânındadur" başlığını taşır. İyi huylu, bağışlayıcı, şeriata uygun hareket eden yönetici ve hükümdarlar hakkındadır. Fasılda sekiz hikâye bulunmaktadır. Son hikâye hariç yedi hikâyenin konuları fasıl başlığına uygundur.

1., 2. ve 5. hikâyelerde anlatım kişisi olarak 1.t.ş. ve 3.t.ş. karışık kullanılmıştır. Bu hikâyelerde anlatıcının zaman zaman yer değiştirdiği görülür. Böyle bir anlatım, tek düzeliği kırması ve hikâyeyi okuyanın / dinleyenin dikkatini çekmesi açısından önemlidir. Fasıldaki diğer hikâyeler 3.t.ş. ile anlatılmışlardır.

Faslın ilk hikâyesinde Emevîlerin malını saklamakla suçlanan bir şeyhin halife tarafından hemen cezalandırılmayıp olayın tetkik edilmesi anlatılır. Yazar nâdirede bu olayı örnek göstererek kendi zamanına sıçramış ve aynı şey kendi zamanında olsa şeyhin hiç sorup soruşturulmadan suçlu ilân edilebileceğine değinmiştir. Yazar bu bölümde devrinin adalet mekanizmasını, karar organlarını da ciddî bir tenkide tâbi tutar[2].

Faslın 2. hikâyesinde iki ana olay kurgusu vardır. Bu hikâyenin yapısı 1 + 2 şeklinde sembolize edilebilir. Halifenin bir alacak meselesinde kendi oğlunu suçlu bulması (1) ve bir ramazan günü iftar sofrasının sadeliği (2) ayrı hikâyelerdir. Aynı kişiyi konu etmek dışında ortak bir özellikleri yoktur.

---

[1] İki kahramanlı hikâyeler için bk. 77.

[2] Bu hikâye ve diğer hikâyelerdeki devir tenkidi için bk. s. 40-43.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Fasılda yapısı ile dikkati çeken bir başka hikâye ise 5. hikâyedir. Vezir Bermekî soyu ile ilgili bu hikâyenin başında Cafer Bermekî'nin Harun Reşid'in gazaba gelmesiyle öldürülmesi hakkında bir bilgi mevcuttur. Hikâyenin yapısı 1 (a + b) şeklindedir. Çerçeve hikâyede bir şairin her yıl olduğu gibi bir şiir sunma ve ihsan alma beklentisi ile Cafer Bermekî'ye gelmesi ve onun öldüğünü öğrenerek mezarı başında nöbet tutması anlatılır. Bu şair mezar başında uykuya dalar rüyasında Cafer Bermekî'yi görür. Şairin rüyası ana hikâye içindeki ilk ara hikâyedir (a). Şair rüyaya uyarak Cafer'in yolladığı kişiye gider. Bu kimsenin Cafer'le olan hikâyesi (b) ise ikinci ara anlatmadır. Hikâyede ara anlatmalar 1.t.ş. ağzından verilmiştir.

Faslın 6. hikâyesi İbni Sâid'in Hazîneti't-târîh adlı eserinden nakille İbni Hallikân tarihinden alınmıştır. Bu hikâyede de 1 + 2 yapı özelliği dikkati çekmektedir. Mutemîd Billâh'ın karısı Zemiykiyye için bir misk ve anber çamuru yaptırması (1), kendisinin ve karısının zindana düşmeleri, kızlarının zengin bir tüccarla evlenmesi (2) hikâyeleri ardarda anlatılmıştır.

Benzer bir yapı faslın 7. hikâyesinde de mevcuttur. Bu hikâyede ise Kadı Ebu Yusuf'un İbrâhim b. Mehdî (1) ve Harun Reşid için bulduğu şeriata uygun tedbirler ve bu kişilerle ilgili olarak anlatılanlar iki ayrı olay örgüsü oluştururlar ve 1 + 2 yapısıyla açıklanabilirler.

Faslın, son hikâyesi içerdiği devir tenkidiyle eserin de en önemli hikâyelerinden birisidir. Bu hikâyede Cemşid ve Cemşid soyundan gelen Dahhak'ın hikâyesi anlatılır.

XIII. Fasıl:

Fasıl "On üçünci fasl devlet-i İslâm'da vâki intikâl-i devlet ü emâret beyânındadur" başlığıyla verilmiştir. Fasıl sekiz hikâyeden oluşmaktadır. İlk dört hikâye fasıl başlığına uygundur.

Ferâset sahibi olma konusunun işlendiği 5 – 8. hikâyeler ayrı bir grup oluşturmaktadır. Bunun istinsah sonucu iki ayrı faslın tek bir fasıl olarak birleştirilmesinden kaynaklanmadığı görüşündeyiz. Bazı nüshalarda özellikle 13. fasıldan itibaren bir karıştırma mevcuttur ama nüshalardaki karışıklık ayrı bir fasıl teşkil edebilecek olan 5. hikâyeden değil 2. hikâyeden başlar. Bazı nüshalardaki bu karışıklığın sebebinin 2. hikâyenin başlığındaki "Dördüncü Benî Ümeyye.." ibâresinin olduğunu düşünüyoruz. Bu hikâyenin başındaki

"dördüncü" sözü bir müstensih tarafından göz yanılmasıyla "on dördüncü" olarak algılanmış olmalıdır. Zaten bu yanlışı devam ettiren nüshalar şecerede de bir grup oluşturmaktadır[1]. Bu yanlışın yapıldığı nüshalar 4. hikâyeden sonrasını da 15. fasıl olarak ayırmışlardır. Bir tek nüsha bile 13. faslı 5. hikâyeden itibaren ayırmamıştır. Üstelik faslın temasına uymayan hikâyeler başka fasıllar için de söz konusudur. Bu da bizi yazarın konu ile ilgili birkaç hikâye anlattıktan sonra o fasla konu olarak çok uymayan farklı konuda hikâyeleri kullanmakta sakınca görmediği düşüncesine götürmektedir.

Faslın ilk üç nâdiresi, bir hikâye niteliği göstermez. İlk hikâyede Hz. Ali ve Muâviye arasındaki ilişki konu edilir. İkinci nâdire Emevî devletinin zayıflayıp ortadan kalkması ve Abbâsî halifelerinin talihlerinin parlaması hakkındadır. Konu, yazar tarafından hikâye başlığı ile de verilmiştir. Konusu başlığıyla verilen bir başka nâdire de 3. hikâyedir, o da hikâye niteliği göstermez. Bu nâdirede Abbâsî halifelerinin şan ve kemâli, en ihtişamlı devirleri, daha sonra da bu ihtişâmın yok oluşu örneklerle anlatılır.

4. hikâye de konusu ile ilgili bir başlık taşır ve içinde tarihî bilgi barındırır. Bu nâdire ilk üçünden farklı olarak içinde 1 + 2 (a) şeklinde formüle edilebilecek üç hikâye kurgusu taşır. Birbiri ardına anlatılan iki ayrı hikâyeden ilki, Ebû Şucâ'nın bir müneccimden saltanat müjdesi alması (1) hakkındadır. Hemen ardından gelen hikâye İmâdüddevle'nin Şiraz'ı ele geçirip İbni Yâkut'un sarayına girdiğinde bir yılanın işaret ettiği bir hazine bulması ve askerlerin maaşlarını bu hazineden vermesi (2) hakkındadır. Nâdirede bu hazinenin bulunuşu ile bağlantılı bir ara hikâye de anlatılmıştır. İmâdüddevle bu hazineden arta kalan para ile elbiseler diktirmek için bir terzi çağırtır. Terzi İbni Mercân'ın terzisidir ve sağırdır. Halifenin arşını getir sözünü, değneği getir anlar ve korkarak İbni Mercân'dan kalan tüm değerli kumaşları ortaya çıkarır (a).

Fasılda konunun değiştiği 5. nâdire bir hikâye vasfi taşımaz, akıl sâhibi kimselerin akıllarının bazı delillerle anlaşılması hakkındadır[2]. "Nevâdirü't-temsîl" başlığını taşır. Bu nâdirenin arkasından gelen 6. – 8. hikâyeler konuları bakımından bir grup oluşturabilirler. Hz. Süleyman'ın, Adüdüddevle'nin ve genç bir hekimin ferâseti hakkındadırlar.

---

[1] bk. Nüshaların Değerlendirilmesi ve Şecere Tesbiti, s. 167.

[2] Bu beşinci nâdire ardından gelen hikâyelerden çok XIV. faslın 6. ve 8. hikâyeleriyle ilgilidir.

XIV. Fasıl:

XIV. Fasıl, "Faslu râbi' aşara fi-mezemmeti'l-humk ve kılleti'l-akl ve sû'i'l-hulk" başlığını taşır. 15 hikâye içeren bu fasılda sadece ilk üç hikâye başlığa uygundur. İlk nâdire bir hikâye vasfi taşımaz, ahmaklığın ölçülerini sunar.

Faslın 4-8. hikâyeleri kendi aralarında bir grup oluştururlar.Bu hikâyeler "*güzel ve etkili konuşmanın güçlükleri aşması*" hakkındadırlar. Bu beş hikâyeyi birleştiren tema hikâyelerde açıkça söylenmez. Yazar bu hikâyeleri ve özellikle 6. ve 8. hikâyeyi âdeta 13. faslın 5. hikâyesine uygun ve bu hikâyeyi açıklayıcı olarak kaleme almıştır. 13 / 5. hikâye, akıllı kişinin aklının elçisinden, mektubundan ve gönderdiği hediyesinden anlaşılabileceği ölçüsünü sunmuşken bu faslın 6. hikâyesi bir kimsenin gönderdiği elçiye göre ferâsetine karar verilmesi, 8. hikâye ise bir Hin hükümdarının İskender'e yolladığı ve İskender'de çok olumlu etkiler bırakan mektubu ve hediyeleri hakkındadır. Burada daha önce geçen bir konunun bir başka fasılda tekrar ortaya çıkması söz konusudur. Bunu *devam eden izlek* şeklinde adlandırmak mümkündür. Yazar, *devam eden izlek*lere de tek düzeliği kırmak, okuru /dinleyeni zaman zaman geriye döndürmek ve düşündürmek için başvurmuş olmalıdır. Sözgelimi eser, aklıyla övülen kişilerle başlar ama bu tema sadece ilk fasılda değil devam eden bir izlek olarak pek çok hikâyede karşımıza çıkar. Elbette yazarın eserini yazdıktan sonra fasılları bir kez daha düzenleme şansının olmamış olabileceği ihtimâli de gözden kaçırılmamalıdır.

Faslın 4. ve 5. hikâyeleri eserin en uzun hikâyeleridir. Bunları *uzun hikâye* diye nitelendirmeyi uygun gördük. Bu hikâyeler sadece hacim olarak diğerlerinden uzun olmakla kalmazlar, olay örgülerinin yalınkat olmayışı, şahıs kadrolarının kalabalıklığı, zamanın ve mekânın değişmesi ile diğer hikâyelerden ayrılırlar. 4. hikâye aynı zamanda *çerçeve hikâye tekniğ*inin de çok başarılı bir örneğidir. Bu hikâyenin yapısı 1 (a [x+y+z]) şemasına uygundur. Çerçeve hikâye Şâbur'un kayser-i Rum'un memleketine gelmesi ve başına gelenlerden (1), ara hikâye ise vezirinin Şâbur'u teselli etmek için anlattığı *Aynelehl'in hikâyesi*den (a) oluşur. Aynelehl hikâyesi içinde de bir acuze kadının Şâbur gibi zor durumda olan Aynelehl'i teselli için anlattığı üç ara hikâye vardır. Bunlar *kaçak atın hikâyesi* (x), *büyük ve küçük ceylanın hikâyesi* (y) ve *acuze kadının kendi hikâyesi* (z) dir. Acuze

kadının anlattığı bütün hikâyeler Aynelehl hikâyesine bağlandıktan sonra ana hikâyeye dönülür.

Şâbur'un hikâyesi ile vezirin anlattığı Aynelehl hikâyesi ve bu hikâyede acuze kadına anlattırılan kaçak at ve ceylanlar hikâyeleri hep aynı temel motifi taşırlar ve vezir tarafından Şâbur'a temsil yoluyla ders verme amacına hizmet ederler. Bu ortak motif şöyle özetlenebilir:

merakı yüzünden → düştüğü tehlike → aldığı ders → suçunu kabullenişi → kurtuluşu
rahatını bozan kişi

Şâbur'un ve Aynelehlin hikâyelerinde *"alınan ders"* anlatılan hikâyelerle sağlanmıştır.

Faslın diğer uzun hikâyesi Nuam ile Numa'nın hikâyesidir. Bu hikâye de konusuna uygun bir başlığa sâhiptir. Hikâyenin şeması şu şekilde özetlenebilir:

1. Numan ile Numa'nın beraber büyümeleri ve saf aşkları
2. Araya giren engel (Numa'nın Haccac tarafından kaçırılması)
3. Nuam'ın Numa'yı araması
4. Nuam'ın hastalanması, babasının bir filozof hekimden yardım alması
5. Nuam'ın filozof hekimle Şam'a gelişi ve tabiplik etmeleri

---

3. Numa'nın Haccac tarafından halifeye hediye edilişi ve Şam'a gönderilişi
4. Numa'nın hastalanması, halifenin kızkardeşi Abbâse'nin Numa'yı iyileştirme çabası
5. Numa'nın hizmetkârı Kahramâne'nin Numa için Nuam'a yardım eden filozof hekime mürâcaâtı
6. Birbirlerine bulmaları
7. Nuam'ın gizlice saraya girmesi ve Abbâse'nin durumu öğrenmesi
8. Abbâse'nin bir hikâye ile halifeyi duruma hazırlaması
9. Halifenin gençleri birbirlerine vermesi ve Haccac'ı cezalandırması

Görülebileceği üzere hikâyede Nuam'la Numa'nın birbirlerinden ayrı iken yaşadıkları (3, 4, 5) *eşzamanlı* olarak son derece güzel bir teknikle anlatılmıştır.

6 - 8. hikâyeler konuya uygun başlıkları olan dilin güzel kullanımının ve kişinin ferasetinin öne çıkarıldığı hikâyelerdir. Bunlardan Hz. Hasan'ın kendisine meydan

okuyanlara balagatle verdiği cevaplar hakkında olan 7. hikâye yazarın Hz. Ali muhipliğini göstermesi bakımından dikkate değerdir[1]. Hindli filozof ile İskender arasındaki hikâye ise Nasreddin Hoca ile Timur arasında da benzer şekilde anlatılması bakımından dikkat çekicidir.

Her biri konu ile ilgili bir başlık taşıyan 9 – 15. hikâyeler ise çeşitli konularda farklı amaçlarla yazılmışlardır. Bunlardan 11. hikâye daha önce anlatılan "karpuz hırsızlığı" temalı iki hikâye ile paralellik göstermesi bakımından dikkat çekicidir[2]. Hikâye, Celaleddin Melikşah'ın adamlarının yaşlı bir kadının öküzünü pişirip yemesi ve bunu öğrenen hükümdarın kadına ihsanı hakkındadır. Fakat bu hikâyenin merkezinde padişahın adaleti temin için adamlarını cezalandırması değil, kadına yapılan ihsânın büyüklüğü ve kadının sultana duacı oluşu yer almaktadır.

Fasılda dikkati çeken bir başka hikâye 12. hikâyedir. Bu hikâye zâlim ve âdil iki hükümdar hakkındadır. Bu hikâyeyi de bir *"ile hikâyesi"* olarak tanımlamak mümkündür.

13. hikâye Sultan Selahaddin'e satılan ve zengin olan bir kölenin öldükten sonra tüm malının padişaha kalması ve bunu öğrenen eski köle sahibi tacirin padişahı dava etmesi hakkındadır. Kendisi zarar görse bile adaleti yerine getiren hükümdar motifi yazarın başka hikâyelerde de kullandığı bir motiftir[3].

Faslın son iki hikâyesi dervişleri hoş tutmak, onların gönlünü almak, onları unutmamak hakkındadır.

XV. Fasıl:

XV. fasıl, "Fasl-ı hâmis aşara ulüvv-himmet ve nezâhet-i nefs ve şeref-i müfâhere bâbındadur" başlığını taşır. Yüce yaradılışlı olma, nefsini ve şerefini koruma konularında yedi hikâye ihtivâ eder.

İlk üç hikâyede şu şema göze çarpmaktadır:

onurlu kişi → onurunu zedeleyen olay → onurunu korumak için sunulan nimeti reddi

4. hikâye bu gruptan farklı bir karakter gösterir. Fasılda 1.t.ş. ağzından bir anlatım içeren tek hikâyedir. Aynı zamanda 1(a) yapı özelliği gösterir. Nâdirede, Ahnef b. Kays'a yüce ve temiz ahlâkını kimden aldığının sorulması (1) ve onun Kays b. Âsım'ın hikâyesini

[1] Bu konuda ayrıca bk. VII / 3 ve XIII / 1.
[2] Bunlar II / 12 ve VIII / 1. hikâyelerdir. bk. s. 48, 52.
[3] bk. VIII / 3.

anlatması (a) içiçe hikâye edilmiştir. Bu nâdirede, bir cariyenin elindeki sahanın ağır kapağını Kays b. Âsım'ın çocuğunun başına düşürmesi ve çocuğun ölmesi temasını işleyerek Kays b. Âsım'ın bağışlayıcılığını ve keremini anlatan ara hikâye, daha önce Zeynelâbidin ile ilgili olarak anlatılan hikâyeye çok benzemektedir.

Diğer üç hikâye de (5-7. hikâyeler) kendi aralarında bir grup oluştururlar. Üçünde de şu temel motif işlenmiştir:

hırsızlık yapan bir kişi → bunu fark eden ve sessiz kalan bir hükümdar → hükümdarın bu yapan kişiye bir daha çalmak zorunda kalmayacak kadar büyük ihsanı

Bu fasıldaki son iki hikâyenin bir başka özelliği ise (6 ve 7. hikâyeler) İran hükümdarlarıyla ilgili olmalarıdır (Behrâm-ı Gûr ve Nûşirevân-ı Âdil). Süheylî eserinde genellikle Emevî ve Abbâsi dönemine ait hikâyeler anlatmayı tercih etmekle birlikte zaman zaman farklı devir ve milletlerden de hikâyeler anlatmıştır.

XVI. Fasıl:

Bu fasıl, "On altıncı fasl. İttifâkât-ı acîbe vü eşyâ-yı garîbe vü acâ'ib-i mahlûkât beyânındadur" başlığı ile verilmiştir. Acayip şeyler, şaşırtıcı olaylar, tuhaf yaratıklar hakkında 11 hikâye ihtivâ eder. Bunlardan bazıları çok basit bir olay örgüsü barındırmakla birlikte bu fasıldaki nâdireleri hikâye olarak tanımlamak güçtür. Bu faslın dikkat çeken bir özelliği de 7, 9 ve 11. nâdirelerin "ve min u'cûbeti'n-nevâdir" şeklinde adlandırılmasıdır. Bu başlık fasıldaki tüm hikâyelere uygun olmakla birlikte, yazar tarafından zaman zaman tercih edilmiştir.

İlk nâdirede 1 + 2 + 3 yapısı yani üç ayrı konu yer alır. İki ayrı konuyu işleyen bir başka nâdire de 6. nâdiredir. Bu nâdirenin yapısı ise 1 + 2 şeklinde oluşturulmuştur.

3. ve 5. hikâyelerde ortak bir motif söz konusudur. Her iki hikâye de deniz kızları hakkındadır.

Hikâyelerin önemli bir kısmının, 4. ve 8. hikâye hâriç, kimlerden nakledildiği belirtilmiştir. Bunun temel sebebi okuyanı / dinleyeni anlatılan acâyibât nev'inden hikâyelerin gerçekliğine inandırmak olmalıdır. Aynı şekilde 4., 5., 8. ve 11. hikâyelerin dışında tüm hikâyelerin anlatımının 1.t.ş. ile yapılması da bu amaca hizmet etmektedir. Gözle görüldüğü özellikle vurgulanan bir olayın ya da *şey*in inandırıcılığı daha fazladır.

Yazar da bu temel bilgiden yararlanmıştır.

XVII. Fasıl:

XVII. fasıl, "On yedinci fasl ilm-i nücûmda vü evkâtde mahâreti olanlar beyânındadur" başlığını taşır. Yıldız ilminde ve vakit tayininde yetenek sahibi olan kişiler hakkında 10 hikâye içerir.

Bunlardan 1., 3., 6. ve 7. nâdireler bir kimsenin ölüm vaktini ve sebebini bilmesi hakkındadır. Asr-ı saâdet dönemine ait altıncı nâdire, 1 + 2 yapısındadır, iki ayrı olay örgüsü içerir. İlk olay örgüsü Hz. Muhammed'in Ümeyye b. Ebîssalt'ın şiirini beğenmesi (1), ikincisi ise şairin bir karganın ötüşünden öleceğini anlaması (2) hakkındadır.

7. hikâye III. Murad zamanında, 9. hikâye ise Yavuz Sultan Selim zamanında geçmesi bakımından dikkat çekicidir.

XVIII. Fasıl:

XVIII. fasıl, "On sekizinci fasl. Sevk-i irâdet-i Bârî ile perde-i takdîrden zuhûr éden hükm-i garîbedür ki bilâ-kasd mahalle muvâfaka vü musâdafa eyleye." başlığını taşır. Yaşanan bir olayla ilgili olarak adı geçen kişinin bir şiirinin oradaki bir kimse tarafından tamamen tesâdüfen okunması hakkındadır. 3 hikâye barındırır. Tüm hikâyelerde beyitler konuya dahildir ve hikâyenin bir parçasıdırlar.

Fasıldaki 3. hikâye 1(a) yapısındadır. Muâviye ve Ubeydü'l-Cürhemî'nin sohbetleri ana hikâye zamanıdır (1).Ubeydü'l-Cürhemî'nin anlattığı hikâye (a) ise ara hikâye durumundadır.

XIX. Fasıl:

XIX. fasıl, "On tokuzıncı fasl gaddârlık yolında hareket şe'âmeti gene kendüye râci' olup '*Herçe kuned be-hod kuned nîk eger ki bed kuned*' mazmûnında hissedâr olmak inhâ vü beyândur" başlığını taşır. Gaddarlık etmek isterken kendi cezasını bulanları konu edinen beş hikâye ihtivâ eder. Bununla birlikte Emevî soyu ile ilgili olan son üç hikâye (3 - 5. hikâyeler) bir ayrı bir grup teşkil edebilir.

Yazar 4. hikayede Emevî soyu ile ilgili olarak tarafını çok net bir şekilde ortaya

koymakta ve Emevîleri çok sert bir dille suçlamaktadır. 5. hikâyede ise Mervân soyundan gelen Velid, Süleyman, Yezid (II) ve Hişâm'ın bu topraklarda halifelik ettiğini kaydedilmiştir. Süheylî bu kişileri Emevî tarihinin karanlık defterinin başında gelenler olarak nitelendirir. Onların halifelik makamına gelerek İslama musallat olduklarını ve halifelikleri süresince arka arkaya kötülükler yaparak tarihe ad bıraktıklarını kaydeder.

XX. Fasıl:

Bu fasıl, "Yigirminci fasl ekûl olanları beyân eder" başlığını taşır. Fasıl obur kişilerle ilgili fikralardan oluşmaktadır. Bu fasıldaki nâdireler hem çok kısa oluşlarıyla, hem de güldürücü hikâyeler olmalarıyla *fıkra* adlandırması altında değerlendirilmişlerdir. Fasılda 5 fıkra yer almaktadır. Bunlardan ilk üçü meşhur oburlar Müyessiretü'l-Berrâş (1 ve 2. nâdireler) ve Hilâl-i Mâzenî (3. nâdire) hakkındadır. 4. fıkra oburluğu ile meşhur Emevî halifesi Süleyman b. Abdülmelik'i konu edinir. Son fıkra ise formel fıkra kalıplarına uygun olarak *"ekûllerden biri"*ni konu eder.

XXI. Fasıl:

Fasıl, "Yigirmi birinci fasl sıfat-ı bahlile mevsûf olan mezmûmlar beyânındadur" başlığını taşır. Cimri olanlar hakkındadır. Bu hikâyeler de fıkra karakteri gösteren güldürücü hikâyelerdir. Fasılda üç fıkra yer almaktadır. Bunlardan Mir'âtü'z-zamân kaynaklı Ebû'l-Kâsım Tanbûrî hikâyesi Irak'da ve Sûriye'de ilk ve ortaokul ders kitaplarına bile geçmiş iyi bilinen bir hikâyedir.

XXII. Fasıl:

Bu fasıl, "Yigirmi ikinci fasl keyfiyyet-i aşk u muhabbet ile âlûfte vü âşûfte-hâl olanlar beyânındadur" başlığını taşıyan bu fasılda iki hikâye yer almaktadır.

İlk hikâye Müslüman bir kimsenin Hıristiyan bir kadına âşık olup onunla öte âlemde görüşebilmek için din değiştirerek ölmesi, buna karşılık sevdiği kadının bundan habersiz âşığını mutlu etmek için Müslüman olarak vefat etmesi konusunu işler. Hikâye anlatıcı şahsı ve zamanı açısından dikkat çekicidir. Hikayenin ilk yarısındaki anlatıcı İbni Cevzî, üstadı Şeyh Ebu'l-Hasan'dan dinlediği bir olayı öğrenilen geçmiş zamanla anlatır. Hikayenin ikinci

yarısında ise anlatıcı kahramanlardan biri olan aşığın dostu olan zattır ve olaylar onun ağzından görülen geçmiş zamanla hikaye edilir.

İkinci hikâye ise üçlü umutsuz bir aşk hikâyesini ve üç âşığın da ölümünü anlatır.

XXIII. Fasıl:

Fasıl, "Yigirmi üçünci fasl ba'zı letâ'ife müte'allik hikâyeler beyân eder" başlığını taşır. Bedevîlerin cahillikleri üzerine kurulmuş fikralardır. Bedevî özellikle Arap gramerini bilmeyişi ve dinî bilgilerinin yokluğu yani cehâleti ile alaya alınır. 2. ve 4. hikâyelerde "*bir bedevî*" yerine "*Mûsâ*" adı söylenir.

XXIV. Fasıl:

Bu fasıl, "Yigirmi dördinci fasl fi't-tevekkül alellâh" başlığını taşır. 12 hikâye ihtivâ eder. Bu hikâyelerden ilk üçü tevekkül sâhibi olma konusunu işler. Diğer hikâyeler (4 – 12) bazı şeyhler ve ermiş kişilerin kerâmetleri hakkındadır.

Bu faslın hikâyelerinde şeyhlerin kerâmetlerine bağlı olarak yer ve zaman sıçramaları da görülür. Sözgelimi 4. hikâyede böyle bir çeşitlilik sözkonusudur. Dımışkî'nin Cebel-i Lübnan'da bir mağarada İbrâhim Kirmânî ile tanışması ve onun kerâmetlerine tanık olması konusunu işleyen 4. hikâye Cebel-i Lübnan, Şam ve Mekke'de geçer. Hikâyede 1(a) yapı özelliği de dikkati çekmektedir. Dımışkî'nin arkadaşlarını kaybettikten sonra bir mağarada İbrâhim Kirmânî ile karşılaşması ve başından geçenler ara hikâyeyi oluşturur. Hikâyede dikkat çekici bir motif de İbrâhim Kirmânî'nin hayvanlara hükmedebilmesidir. Şeyhe her gün yemek taşıyan bir kuş, Dımışkî'yi bir anda evine kadar götüren bir arslan hep şeyhin hizmetindedirler.

Bu fasılda hayvanların şeyhlere hizmet ettiği tek hikâye bu değildir. 6. ve 7. hikâyelerde de bu motif karşımıza çıkar. 6. hikâyede Tüsterî'nin bir ayının getirdiği su ile abdest alması, 7. hikâyede Ebû Hamza-yı Sûfî'nin içine düştüğü kuyudan bir arslanın yardımı ile kurtulması hikâye edilir.

Bu hikâyelerde itâat eden ve hizmet veren sâdece hayvanlar değildir. Çeşitli tabiat varlıkları da benzer bir görev üstlenmişlerdir. Örneğin 5. hikâye başı üzerinde bir bulutla dolaşan bir zâhidi anlatır.

9. ve 10. hikâyeler, efsânevî "Evliyâlar Şehri" hakkındadır ve büyük benzerlik taşırlar. 11. hikâye Âd kavminin efsânevî İrem şehrini konu edinir.

12. hikâye Şeyh Şiblî'nin bir Hıristiyan kızına âşık olarak dinini terk etmesi ve domuz çobanlığı yapması hakkındadır. Bu hikâye Şeyh-i San'an veya Şeyh Abdürrezzak Destânı adıyla meşhurdur. Burada Şeyh Şiblî için anlatılmıştır[1]. Bu hikâye aynı zamanda *uzun hikâye* tasnifi içinde değerlendirdiğimiz bir anlatmadır.

XXV. Fasıl:

"Mülûk-i huceste-sülûk ve mekârim-i ahlâk u hüsn-i vifâkları beyânındadur" başlığını taşıyan bu fasılda 7 hikâye mevcuttur. Fasıl başlığı ilk hikâyeye uygundur. Diğer altı hikâye farklı konuları işlerler. İlk hikâye Cafer Bermekî ve Harun Reşid kıssasıdır. Bu konu yazarın anlatmayı çok sevdiği ve eserinde sıkça yer verdiği bir konudur.

İlk iki hikâyede anlatıcılar değişmektedir. 1. hikayenin ilk yarısı olaylara tanık olan İbrahim Mehdî ağzından, sonu ise hakim bakış açısından, 2. hikayenin ilk kısmı hakim bakış açısından geniş zaman ile, diğer yarısı Minâr'ın ağzından görülen geçmiş zaman İle anlatılmıştır.

3. hikâye bir babalık davasında hâkimin cerrah hekim yardımıyla babalık testi yaptırmasıdır. Hikâyede babanın mezardan çıkarılan kemiğine oğlunun ve oğulluk iddiasında bulunan kölenin kanları damlatılır. Adamın kendi oğlunun kanı kemiğin içine işlerken kölesinin kanı kemikten akar gider, hâkim de buna dayanarak gerçek evladı tesbit eder.

4 – 7. hikâyeler kadınlar hakkındadır. Bu fasıldaki 4 – 6. hikâyeler olumlu kadın tiplemeleriyle ilgilidir. 4. hikâyede ağzından bir hata sözü, bir günah çıkar korkusuyla ağzına Allah kelâmından başka bir söz almayan bir kadın hikâye edilir.

5. hikâyede akıllı bir kadının aklı ve dili kullanma becerisiyle Haccac'dan kurtulup halifeye gelin oluşu anlatılır. 6. hikâye güzel ve akıllı bir kadının âşığına verdiği remizli bir cevap hakkındadır.

Faslın son hikâyesi hilekâr bir kadın hakkındadır. Bu hikâyede de hilekârlık vasfı kadınlar için genellenmemiştir.

---

[1] Bu hikâye için bk. ileride s. 117.

XXVI. Fasıl:

"Yigirmi altıncı fasl hukûk-ı ni'am u ihsân bâbında" başlığını taşıyan bu fasılda 10 hikâye mevcuttur. Bu faslın hikâyeleri hakka riâyet etme hakkındadır.

1. hikâyede Süfyân-ı Sevrî'nin iyilik ettiği bir bülbülün şeyhe gösterdiği sadâkat hikâye edilir. Hikâyede bir hayvanın bile kendisine gösterilen bir iyiliğe vefâ göstermesi vurgulanır. 2. hikâyede konu olumsuz bir örnekle ele alınır. Hikâyede bir amcanın padişahlığı hak eden yeğenine oynadığı oyunlar, ettiği zulümler ve tahta sâhip çıkışı işlenir. Hikâyenin en dikkat çekici yanı, şehzâdenin çektiği eziyetlerden kurtulmak ve tekrar sağlığına kavuşup amcasından intikâmını alabilmek için perilerden yardım almasıdır. Bu hikâye teması ve içindeki olağanüstü şahıslarla bir masal karakteri gösterir. Eserde *masal* özelliği taşıyan tek anlatmadır[1].

Faslın 4. ve 5. hikâyelerinin ana tema ile bağlantısını kurmak için biraz zorlamaya gerek vardır. Behram'ın yağmurlu bir günde sığındığı evin akıllı kızına talip olması ve bu niyetinin bereketi arttırması konusunu işleyen 4. hikâyede kızın anlayış sahibi oluşu öne çıkar. Bu hikâyedeki *ineklerin sütünün kesilmesi* motifi daha önce de kullanılmıştır[2]. Fakat burada bereketin kesilme sebebi padişahın kötü niyeti değil, padişaha saygıda kusur edilmesi, gönlünün kırılmasıdır. Elbette bu hikâye *padişahın hakkına riâyet etmenin gereği* gibi bir çıkarımla ana tema ile ilişkilendirilebilir. 5. hikâyenin ise ana temayla bağlantısını kurmak hayli güçtür. Hikâye fesahat sahibi Arap'ın bir dil oyunu ile kendisini öldüren kişiyi ele vermesi ve fesahat ve ferâset sahibi kızlarının bunu anlaması hakkındadır. Hikâyede kızların ferâseti ve dil yetenekleri öne çıkarılmıştır. Eserde benzer konulu başka hikâyeler de bulunmaktadır[3].

Abdullah b. Âmir Irak hâkimi olduğunda iki samimi dostundan Sakafî'nin onu ziyarete gitmesi, Ensârî'nin tevekkül ederek daha çok ihsana nail olması konusunu işleyen 6. hikâye ise daha çok bir *tevekkül hikâyesi*dir.

7-10. hikâyeler vefa konusunu işlerler. Elbette *vefâ* hakka riâyet ana teması içinde düşünülebilir. Bu grup hikâyelerden 7-9. hikâyeler aynı zamanda kadınlar üzerine kurulmuştur. Yedinci hikâye *kadınların vefasızlığı* hakkındadır.

---

[1] bk. Nitelikleri Bakımından Hikâyeler, s. 76.

[2] bk. V / 3. Benzer bir motif olarak şeker kamışlarının suyunun azalması V /1 ve nehrin suyunun kesilmesi V / 2.

[3] XXVII / 17 ve 18. hikâyeler de fesahat bilgisi ve ferâsetle çözülen sırlar hakkındadır.

10. hikâyede bir kuyumcunun yakın arkadaşı nakkaşa gösterdiği vefasızlık hikâye edilir. Bu hikâye aynı zamanda bir *ile hikâyesi*dir.

XXVII. Fasıl:

"Takallübât-ı dehr ile şikeste ve pür-gam iken avn-i Hudâ-yı lem-yezel birle mazhar-ı kerem olan erbâb-ı ni'am" başlığını taşıyan 27. fasıl eserin sayıca en fazla hikâyesini barındırır. Fasılda 22 hikâye mevcuttur. Faslın 1 – 14. hikâyeleri aşk konusundadırlar.

Bu 14 hikâyeden, bir padişahın kendisini kadınlara karşı uyaran vezirine akıllı cariyesinin hazırladığı oyunu anlatan 3. hikâye aynı zamanda kadınların hile ve kurnazlıkları konusunu da işlemektedir. Bu faslın 4. hikâyesi ise yapı bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Hikâye 1(a) yapısını taşır. Mehemmed b. Yesâr'ın işret meclisinde bir cariyenin ve saz çalan gencin intiharları (1) ana hikâyesi, bir ara hikâye olan Halife İbni Abdülmelik'in satın aldığı cariyeye âşık bir gençle bir cariyenin halifenin işret meclisinde intiharları (a) ara hikâyesini doğurmuştur.

Fasıldaki 5. nâdire aşk konusunu işlemekle birlikte bir hikâye değildir. Aşk konusunu işleyen hikâyeler hakkında dikkati çeken bir hikâye örgüsü de Kesir ile İzze'nin aşklarını konu alan 6 ve 7. hikâyelerdir. Bu âşıkların hikâyeleri de *ile hikâyesi* olarak ele alınabilir.

Bir kadının kocasına öldükten sonra da sâdık kalma sözü ve kocasının öldükten sonra evlendirilmek istenen kadının rüyasına girmesi konusunu işleyen faslın 9. hikâyesi bir *rüyâ hikâyesi* olarak değerlendirilebilir.

Faslın 15 – 18. hikâyeleri ikinci bir grup oluştururlar. Bu hikâyeler zekâ sahibi olma konusunu işlerler. Bu hikâyelerden zeki bir kâtibi anlatan 18. hikâye dışarıda bırakılacak olursa 15-17. hikâyeler kadınlar hakkındadır. Bunlardan 16. hikâye kadının kötüye âlet ettiği zekasını yani kurnazlığını konu edinir.

19 – 22. hikâyeler fasılda üçüncü hikâye grubu olarak değerlendirilebilirler. Bu hikâyeler *acâyibât* nev'inden olaylarla ilgilidir. Bu grupta 20. hikâye, 1 + 2 yapı örgüsü ile dikkati çeker. İki ayrı hikâye benzer görülerek birlikte anlatılmıştır. İsmail Edib adlı bir tabibin sıcak koyun postu yiyen adamın öleceğini bilmesi ve onun duran kalbini çalıştırması konusunu işleyen 21. ve Kutbakî adlı bir tabibin kalp sektesinden vefat eden adamı

kamçılatarak hayata döndürmesini anlatan 22. hikâyeler tedâvi metotlarıyla ilgilidir.

XXVIII. Fasıl:

Bu fasıl başlıksızdır. İki hikâye içerir. Hikâyelerden ilki vezirin güzel kızının padişahın gazabına uğramaması için bir sandıkta satılması ve kızın macerâları konusunu işler[1]. Bu hikâye yapısı ve işlenişi gereği *uzun hikâye* olarak değerlendirilebilir.

Faslın ikinci hikâyesi bir hekimin öldü sanılan hastayı iyileştirmesi hakkındadır. Konusu itibâriyle bir önceki faslın üçüncü grubuna dâhil edilebilir.

XXIX. Fasıl:

"İlm-i simyâ vü nârencâtda mahâreti olanlardur." başlığını taşıyan bu fasılda 5 hikâye yer almaktadır. Bunlardan Hâfiz'ın Şeyh Abdullah Endülüsî'ye simyâ ilmi ile Kurâfe dağının üstünde havada asılı bir şehir kurdurması hakkındaki ilk hikâye faslın ana temasına uygundur. Bir şeyhin kerametini konu edinen ikinci hikâye ise yapısı bakımından diğer hikâyelerden ayrılır. Hikâye 1(a) yapı şemasındadır. İç hikaye bir rüyadan meydana gelmektedir ve en önemlisi modern kurgulu hikayelerde olduğu gibi hikayenin sonuna kadar olanların rüya olduğu anlaşılmamaktadır. Hikayenin ilk kısmı hakim bakış açısından, ikinci kısmı sarrafın ağzından anlatılmıştır.

Faslın 3. hikâyesi dört ayrı hikâye örgüsünden oluşmaktadır (1 + 2 + 3 + 4). Bu dört olay örgüsü de Yâkub Sekkâkî'nin, Çağatay Han'ın vezirine ilmiyle oyunlar yapması neticesinde vezirin, hanı Sekkâki'ye karşı kışkırtması ve hapsettirmesi konularını işler.

Faslın son iki hikâyesi bir *arslan tarafından kaçırılma* motifini taşırlar. Arslan tarafından kaçırılacağını sezen kişiler hakkındadırlar.

XXX. Fasıl:

Bu fasıl başlıksızdır. Dört hikâyeden oluşmaktadır. İlk hikâye yine Bermekîlerle ilgilidir. Mehemmed Dımışkî'nin bir zamanlar doğumuna kaside sunduğu Fazl b. Yahya'nın oğlu ile hamamda tellallık ederken karşılaşmasını konu eder. 2. hikâye Emir Süvâr'ın bir iç sıkıntısının bir hayra vesile olması ve onun bir şeylerden haberdar olmasını sağlaması hakkındadır. 3. ve 4. hikâyeler *rüyâ* motifi üzerine kuruludur. İmam Musa'nın fakir bir

[1] Bu hikâye hakkında bk. Ortak hikâyeler, s. 119.

adamın rüyasına girmesi ve adamın tekrar zengin olması ve Firdevsi'nin Rüstem'i rüyada görmesi, rüyada işaret edilen yerde altın bir halka bulunması konularını işlerler.

XXXI. Fasıl:

Eserin son faslı olan XXXI. fasıl başlıksızdır. Sekiz hikâyeden oluşmaktadır. İlk hikâye İsmail Harkayl'ın oyluğunda bir yara çıkması ve tabiplerin iyileşmez demesine rağmen yaranın bir Şiî imam tarafından iyileştirilmesi konusunu işleyen ilk hikâye ile cüzzama yakalanan bir kadını iyileştirmek için Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Fatma ve Hz. Hatice'nin ortaya çıkmasını anlatan ikinci hikâye, yazarının Hz. Ali ailesine ve imamlara duyduğu saygıya bir işarettir.

Faslın 3. hikâyesi Hz. İsâ hakkındadır. 4. hikâye Hz. Musâ'nın ilâhî adalete tanıklık etme arzusunu konu alır[1].

7. hikâye konu olarak diğerlerinden farklılaşır. Harun Reşid'in Hâşim b. Süleyman'a bir tespih hediye etmesi (1) ve bunun Hâşim b. Süleyman'a hatırlattıkları (a) hakkındadır. Bu hikâye yapı olarak da 1(a) olay örgüsüne sahiptir.

Son faslın 5, 6 ve 8. hikâyeleri de rüya motifi içerirler. 5 ve 6. hikâyeler Halife Mutazıd Billah'ın gördüğü rüyalar ile adaleti tesis etmesi hakkındadır. Faslın ve eserin son hikâyesi olan 8. hikâye Mütevekkil Alellah'ın bir sebeple cariyesine küsmesi ve cariye ile aynı rüyayı görerek barışmaları konusunu işler.

3. HİKÂYELER

Süheylî'nin hikâyeleri yapıları, konuları ve nitelikleri bakımından üç ana grupta tasnif edilebilir:

a. Yapıları Bakımından:

Çerçeve hikâye tekniği ile yazılanlar:

Çerçeve hikâye kaynaklarda, bir ana hikâye etrafında anlatılan bir dizi hikâyeden oluşan anlatmalar, olarak tanımlanır[2]:

> "*Çerçeve*den kasıt, her ne kadar kendisi tek başına ilginç olsa da esas olarak bir dizi hikayeyi birbirine bağlayıp bütünlük oluşturma amacını güden anlatımlardır."

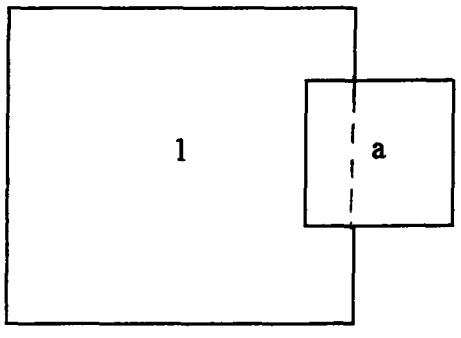
[1] Hz. Musa ile ilgili bu hikâye için bk. Ortak Hikâyeler, s. 117.

[2] Geoffrey Chaucer: Conterbury Hikayeleri, (Çev.: Nazmi Ağıl), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1994, s. 21.

Bu sınıflandırmada bir ana hikâye içinde anlatılan bir, ya da iki iç hikâyeden oluşan anlatmalar da çerçeve hikâye kapsamında düşünülmüştür. Çünkü şemalardan da görülebileceği gibi tek bir iç hikâye içeren anlatmalar, bir dizi hikâye içeren anlatmalarla aynı yapı şemasına sahiptirler.

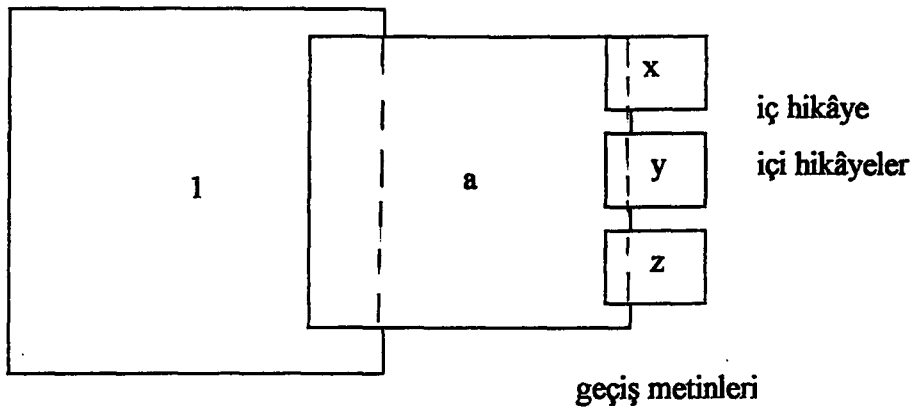
Sınıflandırmada madde başlarında rakamla gösterilen değerler ana hikâyeyi, harfle gösterilenler ise iç hikâyeleri temsil etmektedir. Birbirine + işareti ile bağlanan ana ve iç hikâyeler arasında bir yapı bağı yoktur. Bu işaret hikâyelerin birbirlerinden müstakil olarak ilişki kurulmadan anlatıldığını gösterir. Madde başlarının karşısına o yapıyı içeren tüm hikâyeler fasıl ve hikâye numaralarıyla listelenmiş, hikâyeleri fasıl açıklamalarından ve metinden bu numaralarla bulmak mümkün olduğu için sayfa numaralarının verilmesine gerek duyulmamıştır. Eserde çerçeve tekniği gösteren hikâyeleri yapı özelliklerinde göre şöyle tasnif edebiliriz.

1 (a): III / 3, IV / 1, IV / 2, VII / 2, IX / 1, IX / 4, XV / 4, XV / 5, XVIII / 3, XXVI / 7, XXVI / 8, XXVII / 4, XXIX / 2, XXX / 4, XXXI / 1, XXII / 2, XXXI / 7

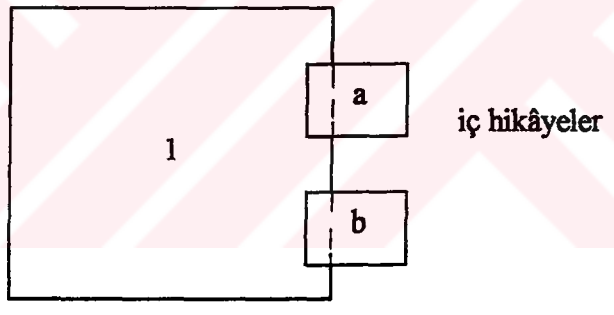

ana hikâye geçiş metni iç hikâye

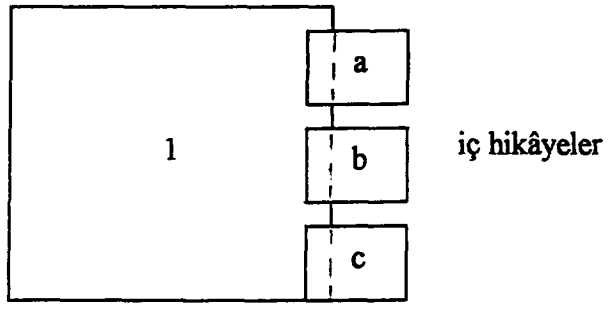
1 (a [x + y + z]): XIV / 4

1 (a+b): XII / 5

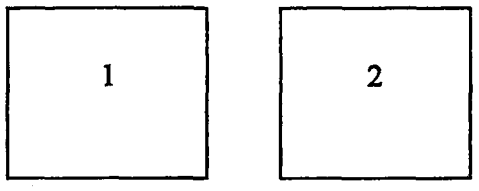
1 (a+b+c): VII / 3

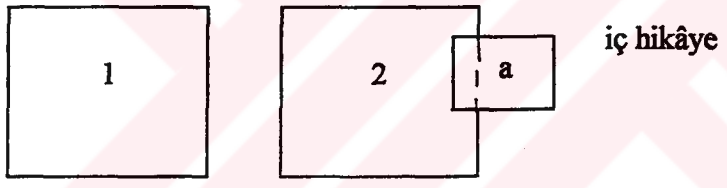
İki veya daha fazla hikâyenin birbiri ardına anlatıldığı hikâyeler:

Bu hikâyeler birbiri ardına anlatılırlar. Anlatımlarında organik bir bağ yoktur. Yazar bunların her biri için ayrı bir hikâye başlığı açabilecekken bir şekilde bunları ilişkili görüp bir arada anlatmayı tercih etmiştir. Bunların bir kısmı iç hikâyeler de içerirler. Bunları şu şekilde listeleyebiliriz:

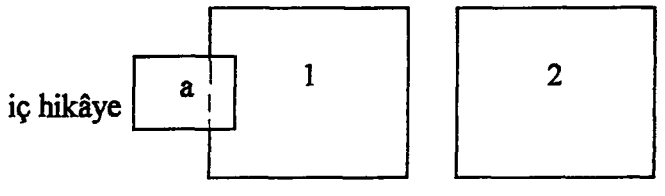
1 + 2: VIII / 3, XII / 2, XII / 6, XIV / 8, XVI / 6, XVII / 2, XVII / 6, XXVI / 10, XXVII / 20

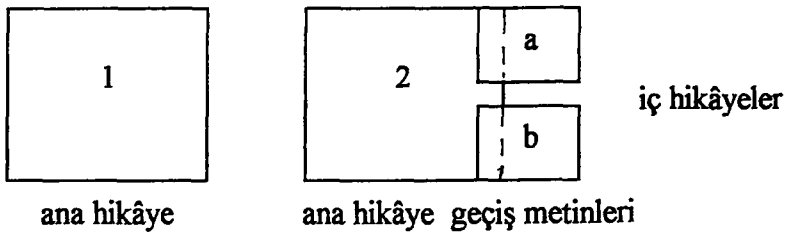
1 + 2 (a): XI / 1

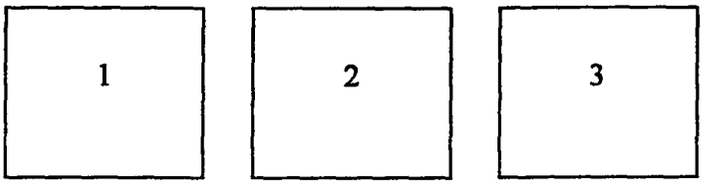
1 (a) + 2: I / 2

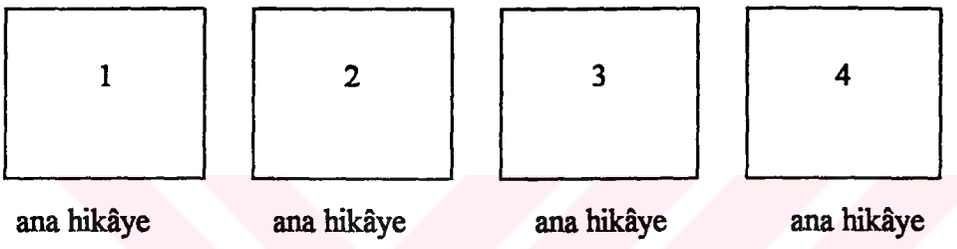
1 + 2 (a + b): XII / 4, XVI / 1

1 + 2 + 3: XXIV / 6

1 + 2 + 3 + 4: XXIX / 4

b. Konuları Bakımından:

Süheylî'nin eserindeki hikâyeleri çeşitli yönlerden tasnif etmek mümkündür. Bu hikâyeler işledikleri konular bakımından yazarın kendisinin yaptığı konuya dayalı fasıl tasnifinden bağımsız olarak birtakım temel konularda yoğunlaşırlar. Bu tasnif, Süheylî'nin tüm hikâyelerini içine alma iddiasında olan yeni bir düzenleme veya bölümleme değildir. Dolayısıyla burada Süheylî'nin hikâyelerinin yoğunlaştığı bazı konular tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tasnifte bazı şahısların da listeye dahil edildiği görülecektir. Bu konuda *kahramanları bakımından* ayrı bir tasnife gidilmemesinin sebebi, bu şahısların söz konusu hikâyede bir *kahraman* olmalarından çok eserin bunları anlatmasındandır.

1. *Ders Veren, Model Sunan Hikâyeler:*

Yazar bir grup hikâyesinde okuyana / dinleyene ders verme ve ideal modeller sunmayı amaçlamıştır. Eserin özellikle hükümdarlarla ve halifelerle ilgili olarak anlatılan hikâyelerinde bu amaç çok belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu da eseri pendnâme ve siyâsetnâme tarzı eserlere yaklaştırmaktadır. Eserde en fazla öne çıkarılan değerler, *akıl, cömertlik, dine bağlılık, adalet, söze sadakat, vefa sahibi olmak, tuz ve ekmek hakkını gözetmek* ve *bağışlayıcı olmak*tır. Eserdeki pek çok hikâye bu konuları işler. Bu nedenle tek tek zikredilmelerine gerek görülmedi.

2. *Tarihî Bilgi Veren Hikâyeler:*

Süheylî eserinde bazen bir hikâyeye başlamadan önce, bazen de anlattığı bir hikâyenin hemen ardından anlattığı hikâyede geçen bazı önemli tarihî şahsiyetler veya önemli tarihî olaylarla ilgili bilgiler vermiştir. Hikâyeden organik olarak hemen ayrılıveren bu bölümler yazarın bazı olaylar karşısındaki tavırlarını, meselelere bakışını ve değerlendirmesini vermesi bakımından da önemlidir. Bunlardan Osmanlı devlet mekanizmasındaki bozuklukları ve yönetim aksaklıklarını tenkit ettiği XII / 1 ve XII / 8. hikâyeler yazarın kendi toplumu ve devleti hakkındaki düşünce ve eleştirilerinin içerdiği için ayrıca dikkat çekicidir[1]. Bu hikâyeleri konularına göre şöyle sıralayabiliriz:

VI / 2: Mutazıd Billah'ın halifeliğe gelişi ve hilafeti

VIII / 1: Selçuklu saltanatı ve Melikşah'ın tahta çıkışı

IX / 6: Hüseyin Baykara'nın edebiyat meclisleri

X / 1: Saffârîlerin kuruluşu

XI / 1, XII / 5, XXV / 1: Bermekî soyu hakkında[2]

XII / 1, XII / 8: Osmanlı yönetim mekanizmasının tenkidi

XIII / 1: Dört halife devri

XIII / 2, : XIX / 3, XIX / 4, XIX / 5: Emevîler

XIII / 3, XIX / 1: Abbâsîler

XIII / 4: Büveyhoğulları

Görüldüğü gibi eserde 17 yerde yazar hikâyeyi anlatmayı bırakarak tarihî bir konu hakkında bilgi vermiştir.

3. *Aşk hikâyeleri:*

Eserde aşk konusuna da özel bir önem ve yer verilmiştir. XXII. fasıl müstakil olarak bu konuya ayrılmıştır. Eserde aşk konusunu işleyen 21 hikâye şunlardır: XII / 1-2, XIV / 5, XXVII / 1-14. Eserdeki aşk hikâyeleri bunlarla sınırlı değildir. Farklı konuları işleyen pek çok hikâyede aşk konusunun öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: IX / 6-7, XII / 6-7 v.b. Bu hikâyelerde işlenen genel tema aşktaki ısrar ve sadakat, saf ve temiz aşk sahibi olmanın önemi ve aşk için ölümü göze almaktır. Eserde sonu ölümle biten umutsuz

---

[1] Bu konuda bk. Devir Tenkidi, s. 40-43.

[2] Eserde Bermekîlerden bahseden başka hikâyeler de bulunmakla beraber burada sadece aile hakkında tarihî bilgi veren hikâyeler örneklenmiştir. "Bermekîlerle ilgili hikâyeler" maddesinde tam liste verilecektir. Bk. s. 76.

aşklara da, mutlu sonla biten aşklara da yer verilmiştir. Eserde iki erkeğin birbirine duyduğu, araya cinselliğin girmediği türden bir sevgiyi anlatan hikâyeler vardır (IX / 7 ve XII / 2).

Eserde bazı ünlü âşıklar da söz konusu edilmiştir. Bunları şöyle listeleyebiliriz:

Urve – Gufran: XXVII / 13

Kesîr – İzze: XXVII / 6, XXVII / 7

İbnü'l-Himyerî – Leylâ-yı İhliyye: XXVII / 14

Bu üç âşıktan Urve ve Gufran öldükten sonra mezarlarında bile âşıklıklarının izleri seyredilen ünlü âşıklar olarak anlatılır. Kesîr ve İzze, birbirine kavuşamadıkları halde sadakat gösteren âşıkların sembolüdürler. Üçüncü aşk ise İbnü'l-Himyerî'nin bir başkası ile evli olan Leylâ-yı İhliyye'ye duyduğu karşılıksız ve samimî aşkın hikâyesidir.

4. *Güldürücü Hikâyeler:*

Eserdeki *fıkra* niteliği gösteren güldürücü hikâyeler cahiller, oburlar ve cimriler hakkında olmak üzere üç ana grupta tasnif edilebilirler. Eserde 13 güldürücü hikâye yer almaktadır. Bu hikâyeler şunlardır:

Cahiller: XXIII / 1-5

Oburlar: XX / 1-5

Cimriler: XXI / 1-3

5. *Acayip ve Şaşırtıcı Şeyler Hakkındaki Hikâyeler:*

Eserde XVI. fasıl, acayip ve şaşırtıcı şeyler, tuhaf yaratıklar hakkındadır. Bu fasılda 11 hikâye bulunmaktadır. Ayrıca XXVII. fasıldaki 19-22. hikâyeler de bu grup içerisinde değerlendirilebilir. Kimi hikâye kitaplarında bu türden hikâyeler önemli bir yer tutmaktadır. Süheylî de bu geleneği devam ettirmiş ve eserinde bu tarz hikâyelere yer vermiştir. Yazar bu hikâyeleri kimi zaman "ve min u'cûbeti'n-nevâdir" şeklinde adlandırmıştır (XVI. fasıldaki 7, 9 ve 11. nâdireler). Eserde bu türden toplam 15 hikâye yer almaktadır.

6. *Gizli İlimler Hakkındaki Hikâyeler:*

Eserde nücum ve evkât ilimleriyle, remil konusunda maharet sahibi kimseleri anlatan bir fasıl mevcuttur. XVII. faslın tüm hikâyeleri bu konuya dâirdir. Fasılda 10 hikâye yer almaktadır. XXIX. faslın tüm hikâyeleri ise ilm-i simyâya ayrılmıştır. Bu fasılda 5 hikâye mevcuttur.

7. *Kadınlarla İlgili Hikâyeler:*

Ortaçağ Avrupası edebî eserlerinde görülen kadına olumsuz bakışlar ve kadının kötülük kaynağı olduğu algısı Süheylî'de yer almaz. Süheylî'de kadının olumlu ve olumsuz tiplemelerle ele alındığı hikâyeler mevcuttur. Kadının aklıyla övüldüğü örneklerin yanında, hilekâr ve vefasız olarak gösterildiği örnekler de vardır. Hikâyeler arasında zekâü'n-nisâ başlığı taşıyanlar da bulunmaktadır (XXVII / 5).

Akıllı Kadınlar: IX / 5; XXV / 4, 5, 6; XXVII / 5, 15, 17 (6 hikâye)

Kurnaz, Hilekâr, Kötü Kadınlar: XXV / 7; XXVI / 7, 8, 9; XXVII / 3, 16 (6 hikâye)

Buradaki tasnifimiz ağırlıklı olarak kadına değinen ve merkeze kadın tiplemelerini alan hikâyelerle yapılmıştır. Eserde daha pek çok hikâyede kadın kahramanlar mevcuttur.

8. *Tarihî Şahsiyetleri Konu Edinen Hikâyeler:*

Eserde çok büyük oranda hikâye Emevîler ve Abbâsîler dönemine aittir. Üstelik bu hikâyelerin önemli bir kısmı sadece bu dönemlerde geçmekle kalmamakta, aynı zamanda bu sülalelerin tarihî şahsiyetlerini konu edinmektedir.

Eserde en çok konu edilen tarihî şahsiyetlerden birisi de *Bermekîler*dir. Bu hikâyeler şunlardır: IX / 1, VII / 2, XI / 1, XII / 5, XXV / 1, XXX / 1.

9. *Şairler*

Eserde şiir ve şairler de konu edilmiştir. Bu hikâyeler en çok şairlere karşı cömert olma (II / 3, 6, 7, 8), şairlere ihsanda bulunma (XII / 5) konularında yoğunlaşırlar. Yerinde okunan şiirler hakkında olan bazı hikâyeleri de bu grupta düşünebiliriz. XVIII. fasıl yerinde okunan şiirleri konu eden üç hikâye içerir. Hikâyeler söz konusu şiir örnekleriyle zenginleştirilmiştir.

c. Niteliklerı Bakımından:

Eserdeki nâdireler genel olarak hikâye niteliği gösterirler. Bunun dışındakileri şöyle sıralayabiliriz.

Hikâye olmayanlar:

XIII / 1, XIII / 2, XIII / 3, XIII / 5, XIV / 1, XXIV / 11, XXVII / 5

Masal: XXVI / 2

Anektodlar: VIII / 4, VIII / 5

Fıkralar: XX / 1, XX / 2, XX / 3, XX / 4, XX / 5; XXI / 1, XXI / 2, XXI / 3; XXIII / 1, XXIII / 2, XXIII / 3, XXIII / 4, XXIII / 5.

Küçük hikâyeler: Eserdeki iç anlatmaları bu gruba dahil edebiliriz.

Büyük hikâyeler: XIV / 4 (Şabur ve kayser), XIV / 5 (Naim ile Naime), XXIV / 12 (Şeyh Şiblî), XXVIII / 1 (vezirin kızı).

İki kahramanlı hikayeler (ile hikâyesi):

XI / 1 (Harun Reşid ile Cafer Bermekî), XIV / 4 (Şabur ile Kayser), XIV / 5 (Nuam ile Numa), XIV / 8 (İskender ile Hindli filozof), XIV / 12 (âdil hükümdâr, zâlim hükümdâr), XXVI / 10 (nakkaş ile kuyumcu)

4. Fasıllar ve Hikâyeler Tablosu

Bu bölümde hikâyelerin özetlerini vermek yerine hikâyelerin konularıyla, temel şahıs /şahıslarıyla, yer ve zaman dökümleriyle bir tablosunu vermeyi tercih ettik. Tabloda önce fasılların numarası, sonra varsa başlıkları verilmiştir. Ardından hikâye numarası ve hikâyenin konusu verilmiştir. Nakil başlığı altında kastedilen Süheylî'nin hikâyeyi kimden veya hangi eserden naklettiğidir. Bu başlıkta esere sâdık kalınmıştır. Nakil kaynağı bilinen bir eser bile söz konusu olsa Süheylî'nin verdiği bilgi kaydedilmiştir, ya da bu konuda açıklama yapmadığı durumlarda ayrılan yer boş bırakılmıştır. Anlatım şahsı ile eserin hangi şahıs ağzından anlatıldığı bilgisine yer verilmiştir. Yer ve zaman bilgileri ise hikâyede nakledildiği ölçüde kaydedilmiştir. Tabloda hikâyenin geçtiği zamanın belirlenmesi, ya da bir mekan tahmini yapılmamıştır. Söz gelimi, bir Abbâsî halifesinin sarayında anlatılan bir olay Bağdat'ta geçiyor demektir; ama eğer Süheylî hikâyesinde Bağdat'tan bahsetmemişse yer bölümü boş bırakılmıştır. Burada amaç yazarın gerçek yer ve zaman belirlemelerini ne kadar yaptığını görmektir. Eser özellikle mekanlar konusunda ayrı bir incelemeye tâbi tutulabilir.

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
I	....akl u zekâ vü firâset ile ma'rûf ve hüsn-i tedbîr ü letâfet ile mevsûf olanlar beyânındadur	1	bağ ve koyun sahipleri arasındaki bir anlaşmazlık	tefsir kitapları	3 t.ş.	Hz. Süleyman	-	Hz. Süleyman 12 yaşlarında
		2	miras taksimindeki bir problem, kayıp bir deve, Efîâ'nın sırrı	tarih kitapları	3 t.ş.	Ef'îa-yı Cürhemî, İyaz, Mazarr, Enmâz, Rebiâ	belz. bir yer ve Bahran	-
		3	bir zahide mal emanet eden adam	-	3 t.ş.	İyâs b. Muâviye ibni Kara	-	-
		4	İslam'a savaş açmak isteyen Humeyrliler	-	3 t.ş.	Humeyrli yaşlı bir kumandan	-	Mutasım Billâh'ın öl. z. (Abbasi Hal.)
		5	Dicle'de bulunan kadın eli	-	3 t.ş.	Mutazıd Billah	Dicle nehri kenarı	Mutazıd Billah dev. (Abbasi Hal.)
		6	katil işçinin kendini gizlemek için hırsla çalışması	Mir'âtü'z-zamân	3 t.ş.	Mutazıd Billah	Dicle nehri kenarı	Mutazıd Billah dev. (Abbasi Hal.)
II	...cûd u sehâ ve kerem ü atā ile mevsûf ve hilm ü hayâ birle ma'rûf olanlarun beyânındadur	1	Halife Memûn'un gelen bir hazineyi yanında bulunanlara ve askerlere taksimi	İbne'l-Cevzî tarihi	Yahya b. Ekseme 1.t.ş.	Memûn	Şam	Memûn dev. (Abbasi Hal.) H. 204
		2	Mustaîn Billah'ın kasrına annesinin dokuttuğu halı	Ahmed İbni Haldun'dan	Ahmed İbni Haldun 1.t.ş.	Mustaîn Billah (Abbâsî hal.)	Bağdat, Dicle nehri üstünde bir kasr	Mustaîn Billah dev. (Abbâsî hal.)
		3	Maan ve bir tahta parçasına şiir yazarak nehre atan şair	Mir'âtü'z-zamân	3 t.ş.	Maan b. Zâid	-	-
		4	Rızavî'nin kendisini ve yanındakileri misafir eden Arap'a ihsanı	-	3 t.ş.	Abdullah b. Cafer Rızavî	Mekke ile Medine arasında Şam civarı bir yer ve Medine	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		5	Ensar'dan bir kimsenin Abdullah b. Abbas'tan gördüğü lutf	-	3 t.ş.	Abdullah b. Abbas	-	-
		6	Yezid b. Mühelleb'in Ukayl b. Ubeyd'e bir beyti dolayısıyla ihsanı	Ukayl b. Ubeyd	Ukayl b. Ubeyd 1.t.ş.	Yezid b. Mühelleb	Vâsıt	-
		7	İbni Mühelleb'in Haccac tar. habsi ve kurtuluş parasını şair Ferezdak'a ihsanı	-	3 t.ş.	Yezid b. Mühelleb	-	-
		8	Emîr İsâ ve rüyasında menekşe rengi elbiseler giydiğini söyleyen şair	Mevlânâ Sûlî	Mevlânâ Sûlî 1.t.ş.	Emîr İsâ	-	Mutemîd Billah (Abbâsî hal.) zamanı
		9	Hâmid b. Abbâs'ın evi yanmış bir aileye bütün eşyalarıyla ev ihsanı	-	3. t.ş.	Hâmid ibni Abbâs	-	Muktedir Billah (Abbâsî hal.) zamanı
		10	Abdullah b. Ebubekir ve ona su sunan fakir kadın	tarih kitapları	3. t.ş.	Abdullah ibni Ebubekir	-	-
		11	Yezid'in Rızavi'ye büyük miktarda para vermesi ve onun da bunu dağıtması	-	3. t.ş.	Abdullah b. Cafer Rızavî	Şam	Yezid (Abbâsî hal.) zamanı
		12	Mutazıd Billah'ın karpuz hırsızlarını hapsi ve idamı	-	3. t.ş.	Mutazıd Billah (Abbasi Hal.)	-	Mutazıd Billah (Abbasi Hal.) zamanı
III	Fasl-ı sâlîs va'de vefâ şîme-i erbâb-ı nihâdden idügi beyânındadur	1	İbni Munzur'un ölüm fermanı verdiği Tâî'ye Şerîk b. Adî'nin kefaleti	-	3. t.ş.	Şerîk b. Adî	-	-
		2	Semevîl'in İmrülkays'ın emanet malını koruması	-	3. t.ş.	Hadîs-i Semevîl b. Âdiyâ	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	Kâfûr'un kendisine saltanat müjdesi veren müneccimin ailesine ihsanı	Hasan b. Ukbâ tarihi	Ebû'l-feth Muntakî 1.t.ş.	Kâfûr-ı Ahşîdî	-	-
IV	Faslu râbi' fi'l-mükâfâti	1	Yahyâ b. Hâlid Bermekî'nin vezirliği kendisine ihsanda bulunan Halid Ahvel'in oğluna bırakma isteği	Hasan b. Sehl	Hasan b.Sehl 1.t.ş.	Yahyâ b. Hâlid Bermekî	-	Muhtedî Billah (Abbâsî hal.) zamanı
		2	Aliyy b. Abbas'ın kendisine iyilik eden esire yardımı	Aliyy b. Abbas	Aliyy b. Abbas 1.t.ş.	Memûn (Abbâsî hal.)	Şam ve Bağdat	Memûn (Abbâsî hal.) zamanı
		3	Süleyman b. Abdülmelik'in Haccac'a karşı İbni Mühelleb'i koruması	Mes'ûdî Mürûcu'z-zeheb	3.t.ş.	Süleyman b. Abdülmelik	Şam	-
V	...selâtîn ü hükkâmun hulûs-ı niyyet ile ra'iyyeti himâyetleri bâ'is-i izdiyâd-ı erzâk olup...	1	Bir şeker kamışı bahçesinin padişahın kötü niyeti üzerine bereketinin kesilmesi	İnanılır kimseler	3.t.ş.	bir padişah	Magrib diyarı	-
		2	Halifenin halkla ilgisizliği yüzünden bir derenin suyunun kesilmesi	-	3.t.ş.	Mehdî Billah	-	Mehdî Billah (Abbasi Hal.) zamanı H. 158
		3	Hükümdarın tama ile bakışından bol süt veren bir ineğin sütünün azalması	İbni Abbas	3.t.ş.	bir hükümdar	-	-
VI	Fasl-ı sâdis der-sîret-i hasene-i mülûk-ı huceste-sülûk ve der-inkiyâd-ı şeri'at-i Muhammedî	1	Kadı Hüseyin'in bir halife nedimini bir tacirle olan davada suçlu bulması ve buna Mutazıd Billah'ın onayı	Kadı Ebû Amr	Kadı Ebû Amr 1.t.ş.	Mutazıd Billah	-	Mutazıd Billah (Abbasi Hal.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		2	Mutazıd Billah'ın zengin bir Mecûsi tüccardan sefer için para alması	Mehemmed b. Abdullah b. Abdülmelik	Mehemmed b. Abdullah b. Abdülmelik 3.t.ş.	Mutazıd Billah	-	Mutazıd Billah (Abbasi Hal.) zamanı
		3	Halifenin bir huzursuzlukta sert tedbir almak yerine olayı araştırtması	İsmail b. Bülbül	İsmail b. Bülbül 3.t.ş.	Mutazıd Billah	-	Mutazıd Billah (Abbasi Hal.) zamanı
		4	Fatih'in bir memleketin harap oluş sebebini Molla Gürânî'ye ve sadrazama sorması	-	3.t.ş.	Fatih Sultan Mehmed	-	Fatih devri
VII	Fasl-ı sâbi' der-emânet ü diyânet beyânındadur	1	Sultan sencer'in kuş zannederek bir çocuğu vurması	-	3.t.ş.	Melikşahoğlu Sultan Sencer	Talkan	H. 501
		2	Cafer Bermekî'nin aileden vezir oluşu ve vezirliğe uygun oluşunun hikâyesi	tarih kitapları	3.t.ş.	Cafer Bermekî	-	Süleyman b. Abdülmelik (Emevî hal.) zamanı
		3	Cömertlik konusunda üstünlükleri yarıştırılan kimselerin davranışları	-	3.t.ş.	Abdullah Rızavî, Kays ibni Ubâde, Garâbetü'l-Evsî	-	-
VIII	...adl ü dâd ve ra'iyyet-perverlik ile hüsn-i ittihâd eden selâtîn-i âlî-nejâd âlemde hayr ile yâd ve derece-i devletleri izdiyâd bulması bulması beyânındadur	1	Melikşah'ın bir köylünün karpuzlarını alan askeri köylüye köle olarak vermesi	-	3.t.ş.	Melikşah	-	H. 486
		2	Mahmud Han'ın bir dervişin karısına musallat olan Türk askerini öldürmesi	-	3.t.ş.	Selâtin-i Sebuktekîn Sultan Mahmud Han	-	Sultan Mahmud Han

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	Bir hizmetkârın yelpaze sallarken Mutazıd Billah'ın sarığını düşürmesi. Bir hizmetkarın elindeki sahanı Zeynelâbidin'in oğlunun üstüne dökmesiyle çocuğun ölmesi.	Vezir Abdullah	Vezir Abdullah, 3.t.ş.	Mutazıd Billah Zeynelâbidin	-	Mutazıd Billâh (Abbasi Hal.) zamanı
		4	Hasan Meymendî'nin ayağına batan kılıca rağmen derdinin anlatmaya gelen kişiyi dinlemesi	Câmiü'l-hikâyât'ın yazarı Nureddin b. Muhammed	3.t.ş.	Hasan Meymendî	-	-
		5	Hasan Meymendî'nin üç acı salatalığı getiren kişi üzülmesin diye yemesi ve kimseye ikram etmemesi	-	3.t.ş.	Hasan Meymendî	-	-
IX	Faslu tâsi' fi'l-yusri ba'de'l-usri ve'l-ferec ba'de'ş-şidde...	1	Koku satan bir fakirin kaybettiği para torbasına kavuşması	Sirâcü'l-mülûk sahibi Tartûsî	3.t.ş.	koku satan bir fakir	Bağdad	-
		2	Mekke'de kaybettiği altın halkasını Bağdad'da bulan fakir hacı	Bidaye ve Nihâye yazarı Şeyh İmâdeddîn b. Kesîr'den	3.t.ş.	Bir hacı	Mekke, Bağdad	-
		3	Halifeye gammazlanan suçsuz Şiî'nin Maan b. Zâid'in kefâleti ile affı	-	-	Halifeye gammazlanan suçsuz Şiî	-	Muhtedî Billâh (Abbasi Hal.) zamanı
		4	Kadı Ebû Amr'ın dostu soylu bir kişinin tekrar zengin olmasının hikâyesi	Kadı Ebû Amr	Kadı Ebû Amr, 1.t.ş.	Kadı Ebû Amr'ın dostu soylu bir kişi	Şam, Mısır	Muktedir Billâh (Abbasi Hal.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		5	Padişahın Firûz'un karısına göz koyması ve kadının güzel cevaplarla onu bu niyetinden uzaklaştırması	Güzel konuşan, olgun bir padişahın vezirinden	3.t.ş.	Fîrûz	-	-
		6	Zengin bir tacirin boşadığı karısı ve kadının hülle ile evlendiği fakir adam	-	3.t.ş.	fakir kimsesiz bir adam	pâyitaht	Hüseyin Baykara zamanı
		7	Fakir bir âşığın padişahın da gönül verdiği bir vezirzâdeye olan bağlılığı	-	3.t.ş.	fakir âşık	-	-
X	...nân u nemek hakkını mürâ'ât ile rütbe-i sa'âdete irtifâ edenlerün beyânındadur	1	Yakub b. Leys'in babasının Derhem b. Nasr'ın hazinesini soyarken yanlışlıkla tattığı tuzdan dolayı soygundan vazgeçmesi	tarih kitaplarından	3.t.ş.	Yakub b. Leys'in babası	-	Derhem b. Nasr hükûmeti ve Saffârîler zamanı H. 258 - H. 550
		2	Ahmed Yetim'i Ebû'l-ceyşe gamz eden oğlanın cezasını bulması	Mevlânâ Suyûtî	Mevlânâ Suyûtî, 3.t.ş.	Ahmed Yetîm	-	-
		3	Mutazıd Billah'ın Arap nedimi ve onu kıskanan vezirin cezası	İbni Cevzî tarihi	3.t.ş.	Arap halkından terbiyeli bir zât	-	Mutazıd Billah (Abbasi Hal.) zamanı
		4	Arslanla tilkinin arasını bozmaya çalışan kurdun cezası	Ebu'l-Ferec Maâf b. Zekeriyâ-yı Nehrevânî-i Şarkî	3.t.ş.	tilki	orman	-
		5	Bir tâcirin gayr-ı meşru oğlunu defalarca öldürmeye çalışması ve cezasını görmesi	eskilerin anlattıkları	3.t.ş.	tacirin oğlu Ebu'l-cevâlık	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
XI	Onbirinci fasl halîfe-i âlem Hârûnü'r-reşîd ile Berâmekî kıssasıdur	1	Halifenin Bermekîlerin mezarlarını ziyareti yasaklaması ve onlardan yardım gören bir kimsenin hikâyesi	Derûn-ı defâtir-i eyyâm	3.t.ş, 1.t.ş.	Harun Reşid - Cafer Bermekî	Bağdat	Harun Reşid (Abbasi Hal.) zamanı
XII	Onikinci fasl ilm ü hilm ve safh u afv ve kezm ü gayz ve kabûl-i ma'zeret ve gayret-i şecâ'at beyânındadur	1	Halifeye bir şeyhte Emevîlerin malı olduğunu söylerler. Halifenin olayı soruşturması ve şeyhin iftiraya kurban gittiğini anlaması	Rebî	Rebî, 1.t.ş., 3.t.ş.	Mansur Billâh	Bağdat	Mansur Billâh (Abbasi Hal.) zamanı
		2	Halifenin bir alacak meselesinde kendi oğlunu suçlu bulması. Bir ramazan günü halifenin iftar sofrasının sadeliği.	Mevlânâ İskâfî	Mevlânâ İskâfî, 1.t.ş., 3.t.ş.	Muhtedî Billah	-	Muhtedî Billah (Abbasi Hal.) zamanı
		3	Halifenin birgün işrette iken Haşimoğullarından bir esireden bir mektup alması ve o kadını kurtarana dek eline kadeh almaması	-	3.t.ş.	Mutasım Billah	Bağdat, Ankara	Mutasım Billah (Abbasi Hal.) zamanı
		4	Nedimi Ebu'l-aynâ-yı Mekkî 'nin bir rahatsız olduğu bir öğlen dinlenmesinde halifeye kapıcılıktan elde ettiği ihsanlar	-	3.t.ş.	Muktefî Billah	Bağdat	Muktefî Billah (Abbasi Hal.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		5	Vezir Cafer Bermekî'ye kaside sunarak ihsanını gören bir şairin onun ölümünden sonra da onun bir zamanlar ihsanda bulunduğu bir başka kimseden yardım görmesi	-	Ebû Atâ b. Adâ Ertâh (1.t.ş.), Ebu'l-fazl Mecdeddin (1.t.ş.), yazar (3.t.ş.)	Cafer Bermekî	Bağdat, Basra	Harun Reşid (Abbasi Hal.) zamanı
		6	Mutemîd Billâh'ın karısı Zemiykiyye için bir misk ve anber çamuru yaptırması, Mutemîd Billâh ve karısının zindana düşmeleri ve kızlarının zengin bir tüccarla evlenmesi	İbni Hallikân tarihinden, İbni Sâid'in Hazîneti'l-târîh adlı eserinden nakille	3.t.ş.	Mutemîd Billâh ibni Abbâd	Merâkeş	Mutemîd Billâh b. Abbâd zamanı
		7	Kadı Ebû Yûsuf'un bulduğu şeriata uygun tedbirlerle hem İbrâhim b. Mehdî'ye, hem de Harun Reşid'e yardımı	-	3.t.ş.	Kadı Ebû Yûsuf	Bağdat	Harun Reşid (Abbasi Hal.) zamanı
		8	Gâve'nin ve daha sonra Feridun Ferrûh'un zâlim Dahhâk'a isyânı	-	3.t.ş.	Gâve, Feridun Ferrûh	-	-
XIII	On üçüncü fasl devlet-i İslâm'da vâki' intikâl-i devlet ü emâret beyânındadur	1	Dört halife devri ve Hz. Ali'nin halifeliği sırasında Muâviye ile olan savaşları	-	3.t.ş.	-	-	Dört halife devri

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		2	Beni Ümeyye Devleti'nin zayıflayıp ortadan kalkması ve Abbâsî halifelerinin talihlerinin parlaması hakkında	-	3.t.ş.	-	-	Emevîlerin sonu, Abbâsîlerin yükselişi zamanı
		3	Abbasi Devletinin şan ve şevketlerinin kemale erişi hakkında.	-	3.t.ş.	-	-	Abbâsîlerin yükselişi zamanı
		4	Cürcânî devletinin sonu ve Deylemiyân'ın saltanatı hakkında	Mîr Hând Şâh tarihi	3.t.ş.	-	-	Cürcânî devletinin sonu ve Deylemiyân'ın saltanatı zamanı
		5	Akıl sahibi kimselerin akıllarının bazı delillerle anlaşılması hakkında.	-	3.t.ş.	-	-	-
		6	Hz. Süleyman'ın bir kaz hırsızını tesbiti	Habîbullah Hafiz Marûf İbnü'l-İmmâtî	3.t.ş.	Hz. Süleyman	-	Hz. Süleyman zamanı
		7	Azadüddevle'nin bir tacirin Hacca giderken gizlediği parayı çalan kişiyi tesbiti	-	3.t.ş.	Azadüddevle	-	Azadüddevle zamanı H.640
		8	İbni Sînâ ve Alâüddevle'nin bir sebeple aralarının açılması ve İbni Sina'nın genç bir hekimle hikâyesi			Genç bir hekim	Isfahan ve adı verilmeyen bir şehir	H.398

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
XIV	Faslu râbi' aşara fi-mezemmetü'l-humk ve kılletü'l-akl ve sû'ü'l-hulk	1	Ahmaklığın ölçülerinin sunulur.	-	3.t.ş.	-	-	-
		2	Esmâî'nin aklının derecesini sınadığı gösterişe düşkün kimse	Esmâ'î	Esmâ'î 1.t.ş.	-	Basra	-
		3	İki ahmağın tartışmasında hakemlik eden kişinin ahmaklığı	-	3.t.ş.	-	-	-
		4	Şâbur'un Rum kayserinin memleketini görmek istemesi ve başına gelenlerden akıllı veziri sayesinde kurtulması	-	3.t.ş., Acûze hakıdının hikâyesi 1.t.ş.	akıllı vezir	-	-
		5	Haccâc'ın bir hile ile Numan'ın aşık olduğu Naime'yi kaçırtıp halifeye cariye olarak hediyesi ve iki âşığın başına gelenler	-	3.t.ş.	Abbâse	Kûfe, Şam	Abdülmelik (Emevî hal.) zamanı
		6	Haccâc'ın emir İbni Mühelleb'in yolladığı elçi ile müzâkeresi	-	3.t.ş.	bir elçi	-	Emevîler zamanı
		7	Hz. Hasan'ın kendisine meydan okuyanlara balagatle verdiği cevaplar	-	3.t.ş.	Hz. Hasan	-	Hz. Hasan'ın sağlığı zamanı
		8	İskender'in hindli filozofu değerlendirmesi ve filozofun kabiliyeti	-	3.t.ş.	Hindli filozof	-	İskender zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		9	Cengiz soyundan gelen Köpük Han'ın bir Hıristiyan rahibi kendisine rehber edinmesi	-	3.t.ş.	Hıristiyan rahip	-	Cengiz soyundan gelen Köpük Han zamanı H. 643
		10	Bir Müslüman çocuğun Moğollara esir düşmesi ve başına gelenler	Tabâkât sâhibi Nâsır	3.t.ş., Hâkim Belhî 1.t.ş.	Moğollara esir düşen Müslüman çocuk	Belirsiz bir Moğol şehri ve Tirmiz	H. 648
		11	Celaleddin Melikşah'ın adamlarının yaşlı bir kadının öküzünü pişirip yemesi ve bunu öğrenen hükümdarın kadına ihsanı	-	3.t.ş.	Celaleddin Melikşah b. Arslan	Isfahan	Celaleddin Melikşah b. Arslan (Selçuklu hük.) zamanı
		12	Zâlim ve âdil iki hükümdar kardeşin hikâyesi	-	3.t.ş.	adil hükümdar, zâlim hükümdar	-	Benî İsrâil zamanı
		13	Sultan Selahhattin'e satılan ve zengin olan bir kölenin öldükten sonra tüm malının padişaha kalması ve bunu öğrenen eski köle sahibi tacirin padişahı dava etmesi	Târih-i Ravzateyn fî Ahbâri'd-devleteyn adlı kitapta Kâdı-i Kudât-ı Şâfiyye'den	3.t.ş.	Sultan Selahaddin Eyyûbî	Diyarbakır, Şam ve Mısır	Selahaddin Eyyûbî zamanı
		14	Fakir bir dervişin yemek yerlerken evine gelen zengin tacirin oğlunu sofraya buyur etmemesi ve	-	3.t.ş.	tâcir	-	-
		15	Melik Sâlih'in bir dervişin gönlünü alma çabası	-	3.t.ş.	Melik Sâlih	Şam	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
XV	Faslu hâmis aşara ulüvv-i himmet ve nezâhet-i nefs ve şeref-i müfâhere bâbındadur	1	Ammâr ibni Hamza'nın nefsini korumak adına kendisinden şikayetçi olan adama ihsanı	-	3.t.ş.	Ammâr ibni Hamza	-	Mansur Billah (Abbâsi Hal.) zamanı
		2	Ümmü Selme'nin Ammâr ibni Hamza'nın methini işitip onu denemesi	-	3.t.ş.	Ammâr ibni Hamza	-	Ebu'l-Abbâs (Abbâsi Hal.) zamanı
		3	Abdullah b. Tahir'in, Mısır valiliğini tebrik etmek bahanesiyle bir zenginin yolladığı hediyeleri reddi	-	3.t.ş.	Abdullah ibni Tahir	Mısır	-
		4	Ahnef b. Kays'a yüce ve temiz ahlâkını kimden aldığının sorulması ve onun Kays b. Âsım'ın hikâyesini anlatması	-	3.t.ş. Ahnef b. Kays 1.t.ş.	Kays b. Âsım	-	-
		5	Bir nediminin Cafer b. Süleyman'ın armağan ettiği mücevheri satması ve Cafer'in nedimine bir daha bu duruma düşmemesi için ihsanları	-	3.t.ş.	Cafer b. Süleyman	-	-
		6	Behrâm-ı Gûr'un at takımını çalan çobanı affı ve ona ihsanı	-	3.t.ş.	Behrâm-ı Gûr	-	Behrâm-ı Gûr (İsl. ön. İran hük.) zamanı
		7	Nûşirevân'ın bir işret meclisinde bir nedimini tepsi hırsızlığı yaparken görmesi ve görmezden gelmesi	Nizâmü's-selâtin	3.t.ş.	Nûşirevân-ı Âdil	-	Nûşirevân-ı Âdil (İsl. ön. İran hük.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
XVI	On altıncı fasl. İttifâkat-ı acîbe vü eşyâ-yı garîbe vü acâ'ib-i mahlûkât beyânındadur	1	Boyu 25 arşından uzun adamın ve kendisi gibi güçlü kızdardeşinin başına gelenler	Tuhfetü'l-elbâb adlı eserin sahibi Şeyh Abdullah'tan	Şeyh Abdullah 1.t.ş.	boyu 25 arşından uzun adam ve kız kardeşi	Bulgarlar ülkesi	H. 500
		2	İmam Şâfiî'nin gördüğü Belinden yukarısı iki bedenli adamın ölümü	İmam Şâfiî	İmam Şâfiî 1.t.ş.	belinden yukarısı iki bedenli adam	Yemen dolaylarında bir yer	-
		3	Bir denizcinin gemi ile giderken bir deniz kızları görmesi ve onlardan biri ile evlenmesi	Kazvinî	denizcilerden biri 1.t.ş.	deniz kızları ve tayfalardan biri ile evlenen deniz kızı	-	-
		4	Nâsırüddevle'nin kendisine gönderilen yapışık ikizleri ayırmak için tabiplere danışması	-	3.t.ş.	yapışık ikizler	Bataraka-yı İrmen	Nâsırüddevle zamanı
		5	Bir kimsenin bir deniz kızıyla evlenmesi, ondan çocuğu olması ve bir gün deniz kızının çocuğu ile denize dönmesi	İbni Devlak tarihi	3.t.ş.	bir deniz kızı	Endülüs Cezireleri	-
		6	İran'da görülen dört gözlü ve iki ayaklı bir buzağı ile vücudu ayı postu gibi tüylü, konuşamayan bir adamın görülmesi	Târih-i Güzîde'de Celaleddin Türk	1.t.ş.	dört gözlü ve iki ayaklı bir buzağı, vücudu ayı postu gibi tüylü, konuşamayan bir adam	İran	İran'da Sultan Ebû Sait zamanında

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		7	Kazvin şehrinde başı dışında her yeri ayı gibi olan kadının görülmesi	Tarih-i Güzîde sahibinden	1.t.ş.	başı dışında her yeri ayı gibi olan kadın	Kazvin şehri	-
		8	Bir kızın buluğ çağından sonra erkeğe dönmesi	-	3.t.ş.	buluğ çağından sonra erkeğe dönen kız	Havlincan	Sultan Mehemmed Hudâyende zamanı
		9	Harzem ulemasından Necmeddin Hıfs'ın kızının başı insan, bedeni yılan olan bir çocuk doğurması	Mevlânâ Kutbiddîn Allâme-i Şerh-i Külliyât-ı Kânûn'undan	Mevlânâ Cemâleddîn Türkistânî 1.t.ş.	başı insan, bedeni yılan olan çocuk	Harzem	-
		10	Bir çocuğun beşikte konuşmaya başlayarak Kur'an okuması ve gaibten haber vermesi	Ali ibni Ebâ Tâlib Divanı Şerhi'nden	Kadı Mîr Hüseyin Meyyidî, 1.t.ş.	beşikte konuşmaya başlayan çocuk	Yezd	-
		11	Bir köpeğin öldüğü halde memelerinden süt gelmesi ve bu sütle altı yavrusunu 28 gün beslemesi	İmam Safadî'nin eserinde, Kadı Fâzıl'dan	3.t.ş.	öldüğü halde memelerinden süt gelen köpek	Bâb-ı Züveyl	-
XVII	On yedinci fasl ilm-i nücûmda vü evkâtde mahâreti olanlar beyânındadur	1	Halife Memûn'un, ilm-i nücûmda sivrilmiş olan veziri Fazl b. Sehl'i öldürtmesi	-	3.t.ş.	Fazl b. Sehl	Serhas	Memûn (Abbâsi Hal.) zamanı
		2	Halife Memûn'un müneccimi Yakub b. İshak'ı bir fakihten daha üst mertebede kabulü ve müneccimin fakihlere üstünlüğünü kanıtlaması	-	3.t.ş.	Yakub b. İshak	Bağdat	Memûn (Abbâsi Hal.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	Şeyh Ebu'l-Hasan Ali b. Abdurrahman'ın ölüm anını bilmesi	-	3.t.ş.	Şeyh Ebu'l-Hasan Ali b. Abdurrahman	-	-
		4	Şeyh Ebu'l-Hasan Ali b. Abdurrahman'ın selden yıkılacak diye Hâkim Biemrullah'ın hediye ettiği evi istememesi ve evin yıkılması	-	-	Şeyh Ebu'l-Hasan Ali b. Abdurrahman	-	-
		5	Bir halifenin dostlarından birini öldürmeye kalkışması üzerine Ebû Ma'şer Belhî'nin adamı sanatını kullanarak saklaması	İbni Hallikân'ın Vefeyâti'l-âyân'ından	3.t.ş.	Ebû Ma'şer Belhî	-	-
		6	Hz. Muhammed'in Ümeyye b. Ebîyüssalt'ın şiirini beğenmesi; Şairin bir karganın ötüşünden öleceğini anlaması	İbni Kesîr tarihinde : İbni Sekîyyet'den nakille	3.t.ş	Ümeyye b. Ebîyüssalt	-	Hz. Muhammed zamanı
		7	Mevlânâ Tâkiyüddîn-i Şâmî'nin kardeşinin öleceği zamanı bilmesi	-	3.t.ş.	Mevlânâ Tâkiyüddîn-i Şâmî'nin kardeşi	Diyarbakır	III. Murat devri H. 990
		8	Vezir Mahmud ibni Sâlih'in Mu'terî'ye haksız isnadları ve Mu'terî'nin kendisini öldürmeye gelen veziri ilmiyle helâk etmesi	Kitâbi'l-enbâ fî Târîhi'l-etibbâ'dan	3.t.ş.	Mu'terî	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		9	Yavuz Sultan Selim'in hangi kapıdan şehri terkedeceğini sorarak remilci Haydar'ın ilmini ölçmesi	-	3.t.ş.	Remilci Haydar	İstanbul	Yavuz Sultan Selim zamanı
		10	Bir âlim ile tacir Hacca giderler, tacir orada bir kese altınını kaybeder. Bulması için gittikleri remilci hem keseyi hem de adamın varlığından haberi bile olmadığı oğlunu bulur.	Zeyyad ibni Mesud'tan naklen Naim ibni Abdullah	Ulemâdan bir kimse 1.t.ş.	Mekkeli remilci	Mekke	-
XVIII	On sekizinci fasl. Sevk-i irâdet-i Bârî ile perde-i takdîrden zuhûr eden hükm-i garîbedür ki bilâ-kasd mahalle muvâfaka vü musâdafa eyleye.	1	Melik Tâhir Ahmed ibni Sâid'i sır kâtipliği göreviyle Mısır'a çağırması ve kabul esnasında tesadüfen okuduğu şiirin Ahmed b. Sâid'e ait olması	Emîr İzzeddîn Aydemir Devâdâr'dan	3.t.ş.	Ahmed ibni Sâid'in şiiri	Mısır	Mısır Çerkez Sultanlarından Melik Tâhir zamanı
		2	Şerif Râzî'nin saraylarını dolaşan bir gurup fasihten birinin tesadüfen okuduğu şiir ve şiirin Şerif Râzî'ye ait olduğunu öğrenmesi	İbni Hallikân	3.t.ş.	Şerif Râzî'nin beyitleri	Sürremenreâ	-
		3	Ubeydül-Cürhemî'nin bir gün bir seyahatinde bir cenaze törenine rastlaması ve hale uygun okuduğu şiirin defn edilen adamın şiiri olduğunu öğrenmesi	Dürretü'l-gavvâs sahibi Harîrî'den	3.t.ş., Cürhemî 1.t.ş.	defn edilmeye hazırlanan adamın şiirleri	Şam	Muâviye'nin hilâfeti zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
XIX	...gaddârlık yolında hareket şe'âmeti gene kendüye râci' olup herçe kuned be-hod kuned nîk eger ki bed kuned mazmûnında hissedâr olmak...	1	Mehdî'nin Horasan'da çıkan bir ayaklanmanın sorumlusu olarak suçsuz İbrahim b. Zekvân'ı öldürtmeye karar vermesi ama kendisinin ölmesi	-	3.t.ş.	Mehdî Billah	Bağdat ve Horasan	Mehdî Billah (Abbâsî hal.) zamanı H. 160
		2	Hâdî ibni Mehdî'nin Herseme ibni A'yân'dan Yahyâ b. Hâlid'in ve evlatlarının başını istemesi, Herseme'nin görevi reddi ve öldürülmek üzere iken halifenin öldürülmesi	-	Herseme ibni A'yân 1.t.ş.	Hâdî ibni Mehdî	Bağdat	Hâdî ibni Mehdî (Abbâsî hal.) zamanı
		3	Tarık ibni Zebbâ'nın Endülüs fethinden elde ettiği paha biçilmez ganimetleri halifeye sunması	-	3.t.ş.	Velid ibni Abdülmelik	-	Velid b. Abdülmelik (Emevî hal.) zamanı
		4	Hişâm ibni Abdülmelik'in bir gezinti sırasında bir pir ile karşılaşması ve yaşlı adamın Emevî soyuna lanet etmesi	Târîh-i Ahtem-i Kûfî'den	3.t.ş.	Hişâm ibni Abdülmelik	-	Hişâm ibni Abdülmelik (Emevî hal.) zamanı
		5	Abdülmelik ibni Mervân'ın rüyasında Kâbe'ye dört kere idrarını yaptığını görmesi	-	3.t.ş.	Abdülmelik ibni Mervân	-	Abdülmelik ibni Mervân (Emevî hal.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
XX	Yigirminci fasl ekûl olanları beyân eder	1	Müyesseretü'l-Berrâş'ın bir seher vakti yiyecek bir şey bulamayıp yüz ekmek ile bir mekük hurma yemesi	Vehîb b. Cerîr'den	3.t.ş	Müyesseretü'l-Berrâş	-	-
		2	Bir Arap aşiretini Müyesseretü'l-Berrâş'a hizmet için eşeğini pişirip ona sunmaları ve tek başına yemesi	-	3.t.ş.	Müyesseretü'l-Berrâş	-	-
		3	Hilâl-i Mâzenî'nin semiz bir deveyi boğazlayıp içini kıymayla doldurması ve karısıyla birlikte yemesi	Muammer b. Süleyman'dan	Hilâl-i Mâzenî 1.t.ş.	Ḥilâl-i Mâzenî	-	-
		4	Süleyman ibni Abdülmelik'in doymak bilmeden kazanlarca yemeği tek başına yemesi	Asmâî'den	3.t.ş.	Süleyman ibni Abdülmelik	-	Süleyman ibni Abdülmelik (halife)
		5	Bir rahibin kendisini ziyarete gelen obur dostunu doyurmaktaki güçlüğü	-	3.t.ş.	oburun biri	-	-
XXI	Yigirmi birinci fasl sıfat-ı bahlile mevsûf olan mezmûmlar beyânındadur	1	Ömer b. Yezid Esedî'nin hekimin kendisine yaptığı yağ şırıngası boşa gitmesin diye idrarıyla kandil yaktırmak istemesi	-	3.t.ş.	Ömer b. Yezid Esedî	-	-

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULUĞU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		2	Halife Mansur'un Hacca giderken kendisine kaside sunan Sellem Hâdî'ye cimrilik göstermesi	-	Rebî ağzından, 1.t.ş	Halife Mansur	-	Halife Mansur (Abbâsi hal.) zamanı
		3	Ebu'l-Kâsım Tanbûrî'nin eski pabuçlarının başına belalar açması	Mir'âtü'z-zamân'dan	3.t.ş.	Ebu'l-Kâsım Tanbûrî	Bağdat	-
XXII	Yigirmi ikinci fasl keyfiyyet-i aşk u muhabbet ile âlüfte vü âşüfte-hâl olanlar beyânındadur	1	Hıristiyan bir kadına âşık bir kişinin din değiştirerek ölümü ve ölümünü haber alan kadının da ahirette görüşme arzusuyla Müslüman olması	Ebu'l-ferec ibni Cevzî'den naklen Şeyh Ebû'l-Hasan'dan	3.t.ş., 1.t.ş.	Hıristiyan bir kadına âşık kişi	-	-
		2	Güzel bir kız, bir tâcirin oğlu ve bir köle arasındaki üçlü umutsuz aşk ve üçünün de ölmesi	Abtî tarihinden	3.t.ş.	Güzel bir kız, bir tâcirin oğlu ve bir köle	-	-
XXIII	Yigirmi üçüncü fasl bazı letâ'ife müteallik hikâyeler beyân eder	1	Bir bedevî'nin Yezîd b. Mezîd'in meclisinde yemek yerken yellenmesi	-	-	bir bedevî	-	-
		2	Musa adlı bir bedevinin mescitte imamın okuduğu ayeti kendisine hitap sanması ve hırsızlık ettiği için korkarak kaçması	-	-	Mûsâ adlı bir bedevi	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	Hırsızlık eden bir bedevînin mescitte okunan ayeti anlamayarak suçu anlaşıldı zannederek kaçması	-	-	bir bedevî	-	-
		4	Musa adlı bir bedevînin mescitte imamın okuduğu ayeti anlamaması ve öldürüleceğini sanması	-	-	Mûsâ adlı bir bedevi	-	-
		5	Bir bedevîye namaz için gece içinde kalkıp kalkmadığının sorulması onun bunu idrar için kalkmak anlaması	-	-	bir bedevî	-	-
XXIV	Yigirmi dördinci fasl fi't-tevekkül alellâh	1	Bütün halk kıtlıktan kırılırken Harun Reşid'in Allah'a tevekkül edip oynayan bir Arap'tan ders alarak tevekkül etmesi	-	3.t.ş.	Harun Reşid	-	Harun Reşid zamanı
		2	Fakir bir adamın ailesini zengin komşusu İbni Abdullah'a emanet ve Allah'a tevekkül ederek nafaka temini için gitmesi	-	3.t.ş.	fakir bir adam	Bağdat	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	Hâtem-i Asem'in çok fakir olduğu halde Hacca gitme isteği, küçük kızının babasını desteklemesi ve tevekküllerinin mükâfatını görmeleri	Mir'âtü'z-zamân'dan	3.t.ş.	Hâtem-i Asem	-	-
		4	Dımışkî'nin Cebel-i Lübnan'da bir mağarada İbrâhim Kirmânî ile tanışması ve onun kerâmetlerine tanık olması	-	Dımışkî 1.t.ş.	Cebel-i Lübnan	Cebel-i Lübnan, Şam ve Mekke	-
		5	Başı üstünde bir bulut taşıyan bir zahidin kaybolan bulutunun zâhid bir padişahın ve karısının duasıyla tekrar ortaya çıkması	-	3.t.ş., 1.t.ş.	Başı üstünde bir bulut taşıyan zahid	-	-
		6	Sehl b. Abdullah'ın çocukken gece namazına kalkması oruç tutması; Bir ayının şeyhe abdest için su getirmesi; Vahşi hayvanları evinde beslemesi.	-	Sehl b. Abdullah 1.t.ş.	Sehl b. Abdullah Tüsterî	-	-
		7	Ebû Hamza-yı Sûfî'nin düştüğü kuyudan tevekkülü sayesinde bir arslan tarafından kurtarılması	-	Ebû Hamza-yı Sûfî 1.t.ş.	Ebû Hamza-yı Sûfî	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		8	Sehl b. Abdullah'ın Âd kavminin bir zamanlar yaşadığı yerde ibâdet eden bir pîrle karşılaşması ve onun cin olduğunu öğrenmesi	-	Sehl b. Abdullah 1.t.ş.	Sehl b. Abdullah	-	-
		9	Abdullah b. Mehemmed el-Belhî'nin Şeyh Mehemmed Abdullah el-Basrî'nin kerâmetiyle evliyâlar şehrini ziyâreti	-	Abdullah b. Mehemmed el-Belhî 1.t.ş.	Abdullah b. Mehemmed el-Belhî	Mekke	-
		10	İmâm Yâfeî'nin üç ermişin peşine takılarak evliyalar şehrini görmesi	-	İmâm Yâfeî 1.t.ş.	İmâm Yâfeî	Yemen, Mekke	-
		11	Ad kavminin İrem şehrini, o şehirdeki Kûş ibni Şeddâd ibni Âd'ın kabrinin başındaki sofranın tasviri	Fevâyıh-ı Miskiyye'de Abdurrahman el-Bistâmî'den	3.t.ş.	-	-	-
		12	Şeyh Şiblî'nin bir Hıristiyan kızına âşık olarak domuz çobanlığına başlaması ama neticede İslam dinine dönmesi	-	3.t.ş, Şeyh Şiblî 1.t.ş.	Şeyh Şiblî	Bağdat	-
XXV	Mülûk-i huceste-sülûkun mekârim-i ahlâk ve hüsn-i vifâkları beyânındadur	1	Cafer Bermekî'nin Abdülmelik b. Sâlih'e halife adına verdiği sözler ve bunların halife tarafından kabul edilmesi	-	İbrahim b. Mehdî 1.t.ş, 3.t.ş.	Cafer Bermekî	-	Harun Reşid (Abbâsi Hal.) zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		2	Halifenin, Menâr'dan kendisine çekiştirilen zengin bir adamı alıp getirmesini istemesi, adamın tevekkülle davranışının Menâr'ı ve halifeyi etkilemesi ve halifenin adamın suçsuzluğuna inanması.	Tarih kitaplarından	3.t.ş, Menâr 1.t.ş.	Harun Reşid	Bağdat ve Şam	Harun Reşid (Abbâsi Hal.) zamanı
		3	Bir tacirin küçükken aldığı kölesinin tacir öldükten sonra gerçek oğlu ile evlatlık davasına girmesi, devrin hakiminin durumu anlaması	İbni Havkala	3.t.ş.	Hâkim-i âdil	-	-
		4	Abdullah b. Mübârek'in Hac yolunda Kur'ân âyetleriyle konuşan bir kadınla karşılaşması ve bunun sebebini öğrenmesi	-	Abdullah b. Mübârek 1.t.ş.	Kur'ân âyetleriyle konuşan kadın	-	-
		5	Haccac'ın Hint binti Numan'ı boşaması ve güzelliği kadar dildeki ustalığıyla da tanınan kadının halifeye gelin gitmesi	-	3.t.ş.	Hint binti Numan	Maarra-yı Numan, Şam	Abdülmelik b. Mervân (Abbâsi hal.) zamanı
		6	Kerîmü'l-mülk'ün âşık olduğu güzel bir kadına hediyeler yollaması ve kadının bu hediyelere zarif, sır dolu bir cevap vermesi	-	3.t.ş.	güzel ve akıllı bir kadın	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		7	Hilekâr bir kadının hamam dönüşü eve geç kaldığını eve gidemeyeceğini söyleyerek valiye sığıması, valinin onu kazaskere emaneti ve kadının açtığı dertler	-	3.t.ş.	hilekâr kadın	Kâhire	Mısır sultanlarından Baybars zamanı
XXVI	Yigirmi altıncı fasl hukûk-ı ni'am u ihsân bâbında..	1	Süfyân-ı Sevrî'nin bir gün bir bülbülü âzâd etmesi ve o bülbülün şeyh öldükten sonra bile ondan ayrılmaması	-	3.t.ş.	bir bülbül	-	-
		2	Bir hükümdarın ölümü, oğlu buluğa erene kadar yönetimin kardeşine bırakılması, amcanın yeğenine haksızlığı ve şehzâdenin periler yardımıyla hakkını alışı	-	3.t.ş.	Şehzade	Bâbil	-
		3	Bir kimsenin Kâbe'yi tavaf ederken bir kese altın bulması ve onu ertesi yıl sahibine teslim ederek müjdelik alması o paranın ona getirdiği bereket ve kısmetler	Şeyh Abdülmutî	haramdan kaçan kişi 1.t.ş.	haramdan kaçan bir kimse	Mekke, Bağdat	-
		4	Behram'ın yağmurlu bir günde sığındığı evin akıllı kızına talip olması ve bu niyetinin bereketi arttırması	-	3.t.ş.	çiftlik sahibinin akıllı kız	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		5	Fesahat sahibi Arap'ın bir dil oyunu ile kendisini öldüren kişiyi ele vermesi ve fesahat ve ferâset sahibi kızlarının bunu anlaması	-	3.t.ş.	fesahat sahibi Arap, fesahat ve ferâset sahibi kızları	-	-
		6	Abdullah b. Âmir Irak hâkimi olduğunda iki samimi dostundan Sakafî'nin onu ziyarete gitmesi, Ensârî'nin tevekkül ederek daha çok ihsana nail olması	-	3.t.ş.	Ensârî	Irak	-
		7	Bir baykuşun Hz. Süleyman'a insanlardan kaçma sebebini anlatması. Kocasına sadâkat yeminleri eden bir kadının yeniden evlenmesi ve ölmüş kocasına saygısızlığı	-	3.t.ş.	bir baykuş vefasız kadın	-	-
		8	Bir seyyahın bir savaş gazisinden iki kulağının ve burnunun kesilme sebebini dinlemesi, adamın kafir beyiyle evlenen vefasız karısı	-	seyyah 1.t.ş.	bir seyyah vefasız kadın	Karelli	-
		9	Bir adamın karısını arkadaşının evinde bulması ve kadının adama oynadığı oyun	-	3.t.ş.	hilekâr kadın	Kâhire	H. 958

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		10	Usta bir nakkaşın malına el koyan kuyumcuya hünerini ve aklını kullanarak oynadığı oyun	-	3.t.ş.	nakkaş ve kuyumcu	Acem diyarı	-
XXVII	Takallübât-ı dehr ile şikeste ve pür-gam iken avn-i Hudâ-yı lem-yezel birle mazhar-ı kerem olan erbâb-ı ni'am	1	Humâraveyh'in kendi cariyesine âşık olan bir gence hem bir evle birlikte cariyeyi ihsanı	-	3.t.ş.	Humâraveyh	-	-
		2	İbni Muammer'in cariyenin ve sahibinin aşklarına tanık olarak satın aldığı cariyeyi tekrar sahibine ihsanı	-	3.t.ş.	İbni Muammer	-	-
		3	Bir padişahın kendisini kadınlara karşı uyaran vezirine akıllı cariyesinin hazırladığı oyun ve padişahın cariyeyi vezire ihsanı	-	3.t.ş.	bir padişah	-	-
		4	Mehemmed b. Yesâr'ın işret meclisinde bir cariyenin ve saz çalan gencin intiharları; Halife İbni Abdülmelik'in satın aldığı cariyeye âşık bir gencin ve cariyenin halifenin işret meclisinde intiharları	Câhiz'den	Câhiz 1.t.ş.	Mehemmed b. Yesâr, Halife Süleyman ibni Abdülmelik	-	Mütevekkil Billah (Abbâsi hal.) zam ve Süleyman ibni Abdülmelik (Emevi hal.) zam.

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		5	Fazl b. İyaz'ın eğer Allah bir duasını kabul edecek olsa, çaresiz aşıklar için dua edeceğini söylemesi	-	Fazl b. İyaz 1.t.ş.	Fazl b. İyaz	-	-
		6	Ömer b. Abdülaziz'in kız kardeşinin İzze'den Kesîr'e vadettiği öpücüğü vermesini istemesi	-	3.t.ş.	Ömer b. Abdülaziz'in kız kardeşi	-	-
		7	Kesîr'in kölesinin bir alışveriş esnasında efendisini aşkı İzze için alınan alınan eşyaların parasını almaması	-	3.t.ş.	Kesîr'in kölesi	Şam	-
		8	Benî Uzre kabilesinden bir gencin aşkı yüzünden ölmesi ve âşık olduğu kadının da onun başında can vermesi	Mehemmed b. Dâvud et-Tâî, Kitâbü'z-zâhire	3.t.ş.	güzel bir maşuka	-	-
		9	Bir kadının kocasına öldükten sonra da sâdık kalma sözü ve kocasının öldükten sonra evlendirilmek istenen kadının rüyasına girmesi	-	3.t.ş.	kocası ölen kadın	-	-
		10	İbni Cevher adlı bir tacirin âşık olduğu kızı korumak için hırsızlığı kabulü ve Hâlid b. Abdullah Kuşeyrî'nin âşıkları evlendirmesi	-	3.t.ş.	Hâlid b. Abdullah Kuşeyrî	Bağdat	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		11	Hz. Ebubekir'in bir gece dolaşırken bir cariyenin ağladığını duyması ve o cariyeyi satın alarak âşık olduğu kişiye ihsanı	-	3.t.ş.	Hz. Ebubekir	Medîne	Hz. Ebubekir zamanı
		12	Sittî Sekîne'nin şair Ferezdak'a cariyesini ihsanı	-	3.t.ş.	Sittî Sekîne	-	-
		13	San'ânî'nin Urve ve Gufran'ın kabirlerini ziyareti ve kabirlerindeki birbirine sarılmış ağaçları görmesi	Musâriü'l-uşşak sahibi Yahyâ b. Maâz San'ânî'den	San'ânî 1.t.ş.	Yahyâ b. Maâz San'ânî	San'a	-
		14	Leylî-i İhliyye'nin kocasının ısrarı ve alayı ile âşığı İbnü'l-Himyerî'nin mezarını ziyareti ve Leylâ'nın orada korku ile ölümü	-	3.t.ş.	Leylî-i İhliyye	-	-
		15	Bir adamın İbni Ziyâd'ın adamlarının saldırısından akıllı câriyesi sayesinde kurtulması	Medânî'den	3.t.ş.	akıllı cariye	-	-
		16	Yakub ibni Davud'un Mehdî Billah zamanında bir cariyenin ihaneti ile hapse düşmesi ve Harun Reşid zamanında affı	-	Yakub ibni Davud 1.t.ş.	hilekâr cariye	Bağdat	Mehdî Billah ve Harun Reşid (Abbâsi hal.) zamanları

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		17	Memun'un Abdullah b. Tahir'i öldürmeye karar vermesi, sır kâtibinin bir rumuzla duruma işaretini akıllı cariyesinin anlaması	-	3.t.ş.	akıllı cariye	-	Memun (Abbâsi hal.) zamanı
		18	Selçuklu sultanlarından birinin kâtibine gazabı ve akıllı vezirinin kendisi gibi akıllı kâtibe durumu bir rumuzla anlatarak onu koruması	-	3.t.ş.	zeki kâtip	-	Selçuklu hükümeti zamanı
		19	Belkıs'ın bir cin anneden doğumunun hikâyesi	-	-	Belkıs	Saba ülkesi	-
		20	Baklan'ın bir askerinin okla vurduğu kuş yuvasından düşen inci ile bir kese altın bulunması; Bir Moğol beyinin atlarının gece çekişmesiyle bir ağacın yarılması ve sabah ağaç içinde bir kese altın bulunması	-	3.t.ş.	Baklan'ın bir askeri, bir Moğol beyi	-	-
		21	İsmail Edib adlı bir tabibin sıçak koyun böbreği yiyen adamın öleceğini bilmesi ve onun duran kalbini çalıştırması	Mecmuâtü'n-nevâdir'den	3.t.ş.	İsmail Edib adlı bir tabip ve kasap	Herat	Sultan Melikşah zamanı

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		22	Kutbakî adlı bir tabibin kalp sektesinden vefat eden adamı kamçılatarak hayata döndürmesi	tarih kitaplarından	3.t.ş.	Kutbakî adlı bir tabip ve kalp sektesinden vefat eden adam	Mısır	-
XXVIII	-	1	Vezirin güzel kızının padişahın gazabına uğramaması için bir sandıkta satılması ve kızın macerâları	-	3.t.ş.	vezirin kızı	-	-
		2	Birgün halifenin amca oğlu İbrahim ağır hastalanması, Hekim Cibrîl'in öleceğini, Hekîm Hindî'nin ise iyileşeceğini söylemesi ve öldü sanılan hastayı iyileştirmesi	-	3.t.ş.	Hekîm Cibrîl ve Hekîm Hindî	-	Harun Reşid (Abbâsi hal.) zamanı
XXIX	İlm-i simyâ vü nârencâtda mahâreti olanlardur	1	Hâfız'ın Şeyh Abdullah Endülüsî'ye simyâ ilmi ile Kurâfe dağının üstünde havada asılı bir şehir kurdurması	-	3.t.ş.	Şeyh Abdullah Endülüsî	-	Hâfiz (Mısır Fâtımî sultanı) zamanı
		2	Şeyh Abdullah Endülüsî bir gün bir sarraftan borç para istemesi parayı vermek istemeyen sarrafın gördüğü düş	-	3.t.ş., sarraf 1.t.ş.	Şeyh Abdullah Endülüsî	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	Yâkub Sekkâkî'nin Çağatay Han'a hanın vezirine ilmiyle yaptığı oyunlar sonunda vezirin hanı Sekkâki'ye karşı kışkırtması ve hapsettirmesi	-	3.t.ş.	Yâkub Sekkâkî	-	-
		4	Bir kişinin bir arslan tarafından kaçırılacağını sezmesi ve olayın gerçekleşmesi	Câmiü'l-hikâyât sahibinden	olaya tanık olan bir kişi 1.t.ş.	arslan tarafından kaçırılan kişi	-	-
		5	Bir kişinin bir arslan tarafından kaçırılması, Ebû Ali Ömer'in bu adamın babasının da arslan tarafından kaçırıldığını söylemesi	Kitâbu Ferec Ba'de'ş-şidde'den	Kadı Ebu'l-Kâsım Musa 1.t.ş.	arslan tarafından kaçırılan kişi	Kûfe	-
XXX	-	1	Mehemmed Dımışkî'nin bir zamanlar doğumuna kaside sunduğu Fazl b. Yahya'nın oğlu ile hamamda tellallık ederken karşılaşması	-	Mehemmed Dımışkî 1.t.ş.	Fazl b. Yahya'nın oğlu	-	Memûn (Abbâsî Hal.) zamanı
		2	Emir Süvâr'ın bir tacirle gittiği bir kenar mahallede kendisinden yardım istemeye gelen bir âmâ ile karşılaşması ve onun eski bir dostunun oğlu olduğunu öğrenmesi	Mehemmed b. Kasım Ebtârî'den	Emir Süvâr 1.t.ş.	Emir Süvâr ve âmâ	Bağdat	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		3	İmam Musa'nın fakir bir adamın rüyasına girmesi ve adamın tekrar zengin olması	-	3.t.ş.	fakir adam	-	-
		4	Firdevsi'nin Rüstem'i rüyada görmesi, rüyada işaret edilen yerde altın bir halka bulunması	-	3.t.ş.	Firdevsi	-	Sultan Mahmud zamanı
XXXI	-	1	İsmail Harkayl'ın oyluğunda bir yara çıkması ve tabiplerin iyileşmez demesine rağmen yaranın bir Şiî imam tarafından iyileştirilmesi	Keşfü'l-gummâ sahibinden	Keşfü'l-gummâ Sahibi ve İsmail Harkayl 1.t.ş.	İsmail Harkayl	Bağdat	Mustansır Billah (Abbâsî Hal.) zamanı
		2	Cüzzama yakalanan bir kadı iyileştirmek için Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Fatma ve Hz. Hatice'nin ortaya çıkması	İbni Cevzî'nin Muntazam isimli tarihinden	3.t.ş.	cüzzama yakalanan kadın	-	H. 404
		3	Hz. İsa'nın gaipten gelen bir sesle kör ve kötürüm bir kadınla cennet komşusu olacağını öğrenmesi ve kadının tevekkül ve dualarından etkilenmesi	-	3.t.ş.	Hz. İsa ile kör ve kötürüm kadın	-	-
		4	Hz. Musa'nın ilâhî adalete tanıklık etme arzusu	Muteber kitaplardan	3.t.ş.	Hz. Musa ve Cebrâil	-	-

Fas. No	Fasıl Başlığı:	Hik. No:	Konu	Nakil	Anlatım kişisi	Temel Kişi / Kişiler	Yer	Zaman
		5	Mutazıd Billah'ın uykuda iken adaleti temini ve uyandığında olanları hatırlamaması	Miratü'z-zaman müellifi İbni Cevzi'den	Kadı Hüseyin, 1.t.ş.	Mutazıd Billah	-	Mutazıd Billah (Abbâsî Hal.) zamanı
		6	Mutazıd Billah'ın bir gece rüyadan uyanarak bir gemiden çıkan bir adamı getirtmesi ve adamın katil olduğunun anlaşılması	-	3.t.ş.	Mutazıd Billah	-	Mutazıd Billah (Abbâsî Hal.) zamanı
		7	Harun Reşid'in Hâşim b. Süleyman'a bir tesbih hediye etmesi ve bunun Hâşim b. Süleyman'a hatırlattıkları	-	3.t.ş.	Harun Reşid	-	Harun Reşid (Abbâsî Hal.) zamanı
		8	Mütevekkil Alellah'ın bir sebeple cariyesine küsmesi ve cariye ile aynı rüyayı görerek barışmaları	-	Ali b. El-Cehîm 1.t.ş.	Mütevekkil Alellah	-	Mütevekkil Alellah (Abbâsî Hal.) zamanı

B. ESERİN BAŞKA METİNLERLE İLİŞKİLERİ

Bir edebî eserde çeşitli metinler arası ilişki tarzları mevcuttur. Bir metinle önceki veya sonraki metinler arasında kurulan ilişkilerin okur tarafından algılanmasını, günümüz edebiyat kuramcıları *metinler arası* ilişkiler olarak tanımlarlar[1]. Adı yeni verilse de geçmiş kültürümüze ait birçok metinde o günün okuyucusunun ya da metni bugün okuyan ve yorumlayanların kurabileceği türden pek çok metinler arası ilişki mevcuttur.

Süheylî'nin eserinin de başka metinlerle etkileşim ve ilişkileri tespit edilebilir. Süheylî'nin eserindeki metinler arası ilişkilerin en bariz göstergesi bazı eserlerin temel kaynak olarak kullanması ve bunlara da eserinin mukaddimesinde işaret edilmesidir. Yine dinî metinlere göndermeler ve iktibaslar da Süheylî'de karşımıza çıkan bir başka metinler arası ilişki tarzıdır. Eserdeki şiir alıntıları da şairin çeşitli şiir metinleriyle kurduğu ilişkinin bir göstergesidir. Süheylî'nin eseri merkez alındığında farklı metinlerle kurulan ilişkilerin tek taraflı olmadığı görülür. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde farklı hikâye kitaplarını incelerken rastladığımız bir hikâyeler seçkisi metinler arası ilişkinin Süheylî'nin eserine doğru kurulmuş bir örneğidir[2]. Bu da bize alış verişin Süheylî'nin eserinde kurulan ilişkiler ve Süheylî'nin eseriyle kurulan ilişkiler olmak üzere iki türlü ve çift taraflı olduğunu gösterir. Ayrıca Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir, Süheylî'nin başka eserleriyle de ortak göndermeler içerir. Elbette hikâye metinleri incelendikçe sözü edilen ilişki tarzlarının başka örnekleri ortaya çıkacaktır. Kaldı ki bir edebî metin okunmaya devam ettikçe onunla kurulan metinler arası ilişkiler de artmakta ve bunları fark edebilen bir okur için eser farklı metinlerle çoğalmaktadır. İskender Pala'nın *Şairler Şiirler ve Meclisler* adlı eserinde *Kasideler ve Mesneviler Çağı* olarak adlandırdığı XVII. yüzyıl bölümüne, Süheylî'nin 12. hikâyesinde Osmanlı devlet mekanizmasındaki aksamaları tenkit ettiği kısmı epigraf yapması, bugün Süheylî'nin metni ile kurulan bir *metinler arası* ilişki tarzıdır[3].

---

[1] Bu konuda bkz. Zeynel Kıran – Ayşe (Eziler) Kıran: Yazınsal Okuma Süreçleri, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000, s. 277-288.

[2] Bu yazma için bkz. ileride s. 119-120.

[3] İskender Pala: Şairler Şiirler ve Meclisler, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997, s. 115 – 116.

1. ESERDE KAYNAK GÖSTERİLEN KİTAPLAR[1]

1. Mehemmed İbni Ahmed Müstevfî[2], *Târîh-i Mehemmed İbni Ahmed Müstevfî)*[3].

2. Mes'ûdî (el-Mes'ûdî, Ebû'l-Hasan Ali b. el- Hüseyn)[4]'nin *Mürûcu'z-zeheb'i (Mürûcu'z-zeheb-i Mes'ûdî).*

3. İbnü'l-Cevzî (İbn el-Cevzî, Ebu'l-ferec Abdurrahman b. Ali)[5], *Muntazam-ı İbnü'l-Cevzî (Muntazam fi târîh el-ümem).*

4. Hâce Reşîd Vezîr (Reşîdüddîn Fazlullah b. İmâdüddevle Ebü'l-Hayr Ali)[6], *Câmiü't-tevârîh-i Hâce Reşîd Vezîr*[7].

5. Sibt İbnü'l-Cevzî (Sibt b. el-Cevzî, Yusuf b. Kızoğlu)[8], *Mir'âtü'z-zamân-ı Sibt İbne'l-Cevzî.*

6. Abdullâh Yâfiî (el-Yâfi'î, Abdullah b. Es'ad)[9], *Mir'âtü'l-hayât-ı Abdullâh Yâfiî.*

7. Taberî (el-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr)[10], *Târîh -i Taberî.*

8. Câmi'ü'l-hikâyât: Bu adla pek çok hikaye kitabı mevcuttur[11]. Süheyli, bunlardan hangisini veya hangilerini kullandığını belirtmiyor.

9. Belâzûrî (el-Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir)[12], *Târîh-i Belâzûrî.*

10. Ahmed bin Âsem Kûfî (İbn el-A'sem, Ahmed el-Kûfî)[13], *Târîhü'l-fütûhi tasnîf-i Ahmed bin Âsem Kûfî.*

11. Hamdullâh Müstevfî (Hamdullâh el-Müstevfî, Ahmed b. el-Atabek Tâceddîn Ebû Bekr Hamd)[14], *Târîh-i Güzîde (Hamdullâh Müstevfî), Nüzhetü'l-kulûb-i Hamdullâh Müstevfî*

12. Nizâmü'l-mülk Vezir,[15] *Vesâyâ-yı Hâce Nizâmü'l-mülk Vezîr*

---

[1] Eser ve yazar adlarında yararlanılan kaynağın yazımına uyulmuştur.
[2] R. Levy: "Müstavfî", İA, C. VIII, s. 837-838.
[3] Ramazan Şeşen: Müslümanlarda Tarih Coğrafya Yazıcılığı, İSAR, İstanbul 1998, s. 62.
[4] M. Şemseddin Günaltay: İslam Tarihinin Kaynakları -Tarih ve Müverrihler, Endülüs Yayınları, İstanbul 1991, s. 68-73; Şeşen: a.g.e., s. 60-61; C. Brockelmann: "Mes'ûdî", İA, C. VIII, s. 144-145.
[5] Şeşen: a.g.e., s. 122; C. Brockelmann - A. Ateş: "İbnü'l-Cevzî", İA, C. V / II, s. 848-850.
[6] Şeşen: a.g.e., s. 234-237; Zeki Velidi Togan: "Reşidüddin Tabîb", İA, C. IX, s. 705-712; Günaltay: a.g.e., s. 260-278.
[7] Günaltay: a.g. e., s. 279-284.
[8] Şeşen: a.g.e., s. 144-145; T. H.: "İbnü'l-Cevzî (Sibt İbn el-Cevzi)", İA, C. V / II, s. 850.
[9] Şeşen: a.g.e., s. 271-272; F. Krenkoî: "Yâfiî", İA, C. XIII, s. 333-335.
[10] Şeşen: a.g.e., s. 52-57; Günaltay: a.g. e., s.34-50; Fikret Işıltan: "Taberî", İA, C.XI, s. 594-598
[11] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Hasan Kavruk: a.g.e, s.
[12] Şeşen: a.g.e., s.48-49; C.H. Becker: "Belâzurî", İA, C. II, s. 467-468.
[13] Şeşen: a.g.e., s. 62; Zeki Velidi Togan: "İbn A'semü'l-Kûfî", İA, C. V / II, s. 702.
[14] Şeşen: a.g.e., s. 240-242; Günaltay: a.g. e., s. 309-319;
[15] İbrahim Kafesoğlu: "Nizâmü'l-mülk", C. IX, s. 329-333.

13. Minhâc bin Sirâc-ı Cürcânî (el-Cürcânî, Minhâceddîn Osman b. Muhammed)[1], *Tabakât-ı Nâsırî tasnîf-i Minhâc bin Sirâc-ı Cürcânî.*

14. Vassâf Abdullâh bin Fazl Şîrâzî (Vassâf, Abdullah b. Fazlullah el-Şirâzî)[2], *Târîh-i Vassâf Abdullâh bin Fazl Şîrâzî.*

16. Fahreddîn Dâvûd Benâketî (el-Benâketî, Fahreddîn Dâvud b. Muhammed)[3], *Târîh-i Fahreddîn Dâvûd Benâketî.*

17. Nizâm Arûzî-i Semerkandî (Nizâmî Arûzî)[4], *Mecmaü'n-nevâdir-i Nizâm Arûzî-i Semerkandî*

18. Şerefeddîn Yezdî (Şerefeddîn el-Yezdî, Ali)[5], *Zafer-nâme-i Şerefeddîn Yezdî.*

19. Cüveynî (el-Cüveynî, Alâeddîn Atâ Melik b. Muhammed)[6] (Hâce Atâ Melek-hûy), *Târîh-i Cihân-güşâ-yı Hâce Atâ Melek-hûy.*

20. Abdü'r-rezzâk Semerkandî (Kemâleddîn Abdürrezzak Celâleddîn İshak Semerkandî)[7], *Matlaü's-sa'deyn Abdü'r-rezzâk Semerkandî.*

21. Mehemmed bin Hâvend Şâh Belhîü'l-meşhûr be-Mîrhând (Mirhond, Hamîdüddîn Muhammed b. Hondşah b. Mahmud el-Belhî)[8], *Ravzatü's-safâ-yı Mehemmed bin Hâvend Şâh Belhîü'l-meşhûr be-mîr Hâned.*

22. Gıyâseddîn Hândmîr (Gıyâseddin Hondmîr Muhammed bin Hamîdüddîn Mîrhond)[9], *Habîbü's-siyer Gıyâseddîn Hândmîr.*

23. Devletşâh (Devletşah b. Alâeddevle Bahtîşah el-Semerkandî)[10], *Tezkire-i Devletşâh.*

24. Mîr Alî Şîr (Ali Şir Nevâî), *Mecâlisü'n-nefâ'is.*

25. Alî bin İsâ-yı Erîlî[11], *Keşfü'l-gummâ te'lîf-i Alî bin İsâ-yı Erîlî.*

---

[1] Şeşen: a.g.e., s. 162-163; "Cürcânî", TDVİA, C. VIII, s. 98-99; M. Fuad Köprülü: "Cûzcânî", İA, C. III, s. 230-237.

[2] Şeşen: a.g.e., s.238-239; Erdoğan Merçil: "Vassâf", İA, C. XIII, s. 232-234.

[3] Şeşen: a.g.e., s.240; Günaltay: a.g. e., s. 305-308; Barthold: "Benâkitî", İA, C. II, s. 513.

[4] H. Massé: "Nizâmî Arûzî", İA, C. IX, s. 327-328.

[5] Şeşen: a.g.e., s.243-244; Günaltay: a.g. e., s. 371-379; Tahsin Yazıcı: "Şerefeddin", İA, C. XI, s. 427.

[6] Şeşen: a.g.e., s. 165-166; Günaltay: a.g. e., s. 219-240; M. Fuad Köprülü: "Cüveynî", İA, C. III, s. 249-255; "Cüveynî", TDVİA, C. VIII, s. 140-141.

[7] Şeşen: a.g.e., s. 244-245; Günaltay: a.g. e., s. 384-386; Î. Barthold: "Abdürrezzak Kemaleddin", İA, C. I, s. 109.

[8] Şeşen: a.g.e., s. 247-248; Günaltay: a.g. e., s. 398-402; Tahsin Yazıcı: "Mirhond", İA, C. VIII, s. 360-361.

[9] Şeşen: a.g.e., s. 248-250; Günaltay: a.g. e., s. 405-408; Zeki Velidi Togan: "Hândmîr", İA, C. V / I, s. 210-211.

[10] Şeşen: a.g.e., s. 246-247; "Devletşah", TDVİA, C. IX, s. 244-245; Fuad Köprülü: "Devletşah", İA, C. III, s. 560-562.

[11] E. Mitwoch: "Ali b. İsâ-yı Erîlî", İA., C. I, s. 312.

Bunların yanısıra yazar daha az bilinen ve kullanılan bazı yazarlar ve eserlerden de yararlanmıştır. Bunlar; Eberkûhî[1], Hüsrev Berkohî, Hûmî gibi yazarlarla, *Târîh-i Kıvâmi'l-mülk-i Eberkûhî, Firdevsü't-tevârîh-i Hüsrev Berkohî* ve *Târîh-i Kıvâmü'l-mülk* başlıklı eserlerdir.

2. BAŞKA ESERLERLE ORTAK OLAN BAZI HİKÂYELER

Bu maddede, "ortak olan bazı hikâyeler" tabirini kullanmak zorunda kalışımız bu konunun ayrı bir inceleme konusu olmasından ve burada halledilemeyecek kadar geniş olmasındandır[2]. Eski Türk Edebiyatı alanında ortak hikâyelerin izini süren bazı çalışmalar yapılmıştır[3]. Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'de kaynak gösterilen kitapların her biri için ortak hikâye mukayeseleri yapılabilir. Bu mukayeselerin her biri bir yazı veya inceleme konusudur. Sözü edilen eserlerle ilgili çalışmaların artması ve bu eserlerdeki hikâyelerin dökümünün yapılması gelecekteki karşılaştırmalı çalışmalar için büyük önem arz etmektedir. Süheylî'nin eserinin tarih kitaplarıyla olduğu kadar pek çok hikâye külliyatı ile de ilişkisi vardır. Sadece Kelile ve Dimne ve Kırk Vezir Hikâyeleri'nde iç hikâyelerle kurulan paralellikler bile bunun bir göstergesidir. Söz gelimi Süheylî'nin hikâyelerinin, Avfî'nin efsânevî İran tarihinden, destânî mitolojik kahramanlardan bahseden ve Celalzâde Sâlih Çelebi tarafından 16. yüzyılda tercüme edilen *Cevâmiü'l-Hikâyât ve Levâmiü'r-rivâyât*[4] adlı eserindeki hikâyelerle mukayesesinin çok önemli paralellikler taşıyabileceğini düşünüyoruz.

Süheylî'nin eserindeki metinler arası ilişkiler açısından bir fikir vermesi için tespit edebildiğimiz bazı hikâye ortaklıklarına dikkati çekmek istiyoruz. Bu dökümde Süheylî'ye olan tesirler ile Süheylî'den olan tesirler ayrılmaya çalışılmamış, sadece ortak bazı hikâyelere ve hikâye motiflerine dikkat çekilmiştir.

---

[1] Şeşen: a.g.e., s. 207.

[2] Bir edebî metindeki ortak motif tespit çalışmalarının güzel bir örneği olarak Hasan Özdemir'in şarabın icadı ve dört vasfı ile ilgili olarak izini sürdüğü iki efsanenin incelemesini verebiliriz. Bkz. Hasan Özdemir: *Şarabın İcâdı ve Dört Vasfı*, Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, C. IX, S. 1, s. 135-160.

[3] Mevlânâ'daki hikâyeler karşılaştırmalı çalışmalarda en çok izi sürülen hikâye metinleridir. Bu konudaki çalışmalar için bkz. Nezahat Öztekin: Mevlânâ'nın Mesnevisi'ndeki Hikâyelerin XII-XV. Yüzyıl Anadolu Mesnevilerine Etkisi, Ege Üniversitesi edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 2000, s. 63-65.

[4] Avfî'nin bu eseri büyüklü küçüklü 2113 hikâyeden meydana gelmektedir. Bu eser ve Celâlzâde Sâlih tercümesi için bkz. H. Kavruk. a.g.e., s. 46-50.

1. Muhammed b. Tartûşî, Sirâcü'l-Mülûk[1]:

a. Bir ıtır satıcısının elinden tablasını düşürüp ağlaması ve bunun üzerine neden bu kadar feryat ettiğini soranlara kaybettiği altınlarından bahsetmesi ve bunu duyan bir kimsenin ona kayıp altınlarını teslimi hikâyesi[2],

b. Kâfirlerin Müslüman halklar arasındaki kavgadan istifade ile taarruz istekleri ve içlerinden yaşlı birinin onlara birbiriyle kavga eden köpeklerin üzerine saldığı kurt temsili ile bunun olmayacağını anlatması[3],

c. Bir hükümdarın tama gözüyle bakması yüzünden ineklerin sütünün azalması[4],

d. Bir hükümdarın tama gözüyle bakması yüzünden şeker kamışlarından şeker elde edilememesi[5].

2. Câmî, Bahâristân[6]:

a. Şairin birinin menfaat umudu ile Maan İbni Zâid'e gelmesi, ona ulaşamayınca da o bahçede iken bir tahta parçasına bir beyit yazıp suya atarak Maan'a göndermesi[7],

b. Hz. Ebubekir'in bir gün dolaşırken bir kapıdan ağlama sesi duyması, ağlayan cariyenin Hâşimoğullarından birine âşık olduğunu öğrendikten sonra onu âşık olduğu gence bağışlaması[8],

c. Abdullah bin Cafer'e (Süheyli'de Abdullah Rızavî) beytülmalden verilen 1000 akçeyi Yezid'in 5000 akçeye çıkarması ve bunun Abdullah'ın cömertliği sayesinde bütün Medine halkına ihsan olduğunu söylemesi[1],

---

[1] Muhammed b. Tartûşî: Sirâcü'l-mülûk, (Yayına Haz.: Said Aykut), İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

[2] Süheylî'de: *IX. Fasıl, 1. hikâye* olarak anlatılan hikâyenin Tartuşî'den menkul olduğu belirtilmiştir. Bu hikâyenin Tartûşî'deki şekli için bkz. Tartûşî: a.g.e., s. 446-448.

[3] Süheylî'de Abbâsîlerle ilgili anlatılan *I. Faslın 4. hikâyesi* için bkz. Tartûşî: a.g.e., s. 187-188.

[4] Süheylî'de *V. Fasıl, 3. hikâye* olarak anlatılır. Bkz. Tartûşî: a.g.e., s. 116.

[5] Süheylî'de *V. Fasıl, 1. hikâye* olarak anlatılır. Bkz. Tartûşî: a.g.e., s. 116-117; aynı hikâye Kırk Vezir Hikâyelerinde padişah ve üzüm bağı olarak anlatılmaktadır. Bkz. Kızıltan: a.g.t., s. 243-244.

[6] Câmî: Baharistan, (Çev.: M. Nuri Gencosman), Şark – İslam Klasikleri, Maarif Matbaası, Ankara 1945.

[7] Süheylî'de *II. Fasıl, 3. hikâye* olarak anlatılır. Bkz. Câmî: a.g.c., , s. 77-78.

[8] Süheylî'de *XXVII. Fasıl, 11. hikâye* olarak anlatılır. Bkz. Câmî: a.g.e., s. 81.

3. Attâr, İlâhinâme[2]:

Bir padişahın ve vezirinin birer kızı vardır. İkisi de güzellikte eşsizdir. Padişahın kızı vezirin kızını kıskanınca padişah vezirden kızını öldürmesini ister. Vezir kızını öldürmeye kıyamaz ve onu bir sandığa koyarak sattırır. Sandığı bir saka alır. İçinden çıkan kızın hikayesini bilmez ama onunla evlenir. Fakat bir süre sonra çalışmak için şehri terk etmek zorunda kalır. Hikâye bu noktada Attâr'ın İlâhinamesi'ndeki "Kocası sefere giden namuslu kadın hikayesi" ile benzeşir. Özellikle iftiraya kurban gitme, erkek kılığına girip hükümdar olma ve kendisine kötülük yapan erkeklerden intikam alma motifleri ortaktır. Süheylî'de hikaye motif açısından zenginleşmiştir[3].

4. Attâr, Mantıku't-tayr[4]:

Bir şeyhin bir Hıristiyan kızına âşık olarak dinini terk etmesi ve domuz çobanlığı yapması. Bu hikâye Şeyh-i San'an veya Şeyh Abdürrezzak Destânı adıyla meşhurdur[5]. Süheylî'de Şeyh Şiblî için anlatılmıştır[6].

5. İbni Kesîr, El-Bidâye ve'n-Nihâye[7]:

Memun'un bir adamın Bermekîler'in mezarlığına gidip orada onlar için ağlayıp feryad ettiğini duyması ve sebebini sorması[8].

6. Şems-i Tebrîzî, Makâlât[9]:

Hz. Musa'nın, Allah'a kendisine ilahî adaletini göstermesi için yalvarması ve kendisine âdil değilmiş gibi görünen olayların gerisinde ilâhî sırların var olması hikâyesi.

---

[1] Süheylî'de *II. Fasıl, 11. hikâye* olarak anlatılır. Bkz. Câmî: a.g.e., s. 70.

[2] Ferideddin-i Attar: İlâhinâme, Şark – İslam Klasikleri, (Çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1993.

[3] *Süheylî'de XXVIII. Fasıl, 1. hikâye* olarak anlatılır. Bkz. Attâr: a.g.e., s. 38-60.

[4] Gülşehrî: Mantıku't-Tayr (Haz. Agâh Sırrı Levend), Tıpkıbasım, Ankara 1957.

[5] Bu konuda bkz. Amil Çelebioğlu: Sultan III. Murad Devri Mesnevileri, s. 39-40.

[6] Süheylî'de XXIV. Faslın 12. hikâyesi olarak anlatılmıştır. Bkz. Gülşehrî. a.g.e., s. 22-51.

[7] İbni Kesîr, El-Bidâye ve'n-nihâye -Büyük İslam Tarihi-, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995, 14 cilt. Hepsi tarandığında ortak hikayeler çoğalabilir.

[8] Süheylî'de: XI / 1. hikâye olarak anlatılmıştır. İbni Kesir'deki şekli için bkz. İbni Kesir: a.g.e., C. 10, s. 334-336.

[9] Süheylî'de XXXI. Fasıl 4. hikâye olarak anlatılır. Makâlât'taki şekli için bkz. Şems-i Tebrîzî: Makâlât, (Çev. Mehmet Nuri Gençosman), Hürriyet Yayınları, İstanbul 1974, C. I, s. 262.

Makâlât'da Hızır'ın Hz. Musâ'ya yoldaşlığı ile anlatılan bu hikâye Mevlânâ'nın Mesnevîsi'nde de geçer[1]. Elbette bu iki eser yoluyla yayılmış olması da muhtemel olan bu motifle ilgili olarak Süheylî'nin kaynağını tespit edebilmek mümkün değildir. Aynı hikâye Kırk Vezir Hikâyeleri'nde de geçmektedir[2]. Burada ancak ortaklığa işaret etmekle yetiniyoruz.

6. Kırk Vezir Hikâyeleri[3]:

a. Bir tacirin üç talâk ile karısını boşaması sonra onunla tekrar evlenebilmek için karısını hülle ile bir gençle evlendirmesi. Kadının gençten hoşnutluğu ve genci boşanmamaya ikna etmesi[4].

Süheylî'de kadına ve gence yardım eden Sultan Baykara'nın övgüsü için anlatılan bu hikâye, Kırk Vezir Hikâyeleri arasında kadınların vefasızlığı için anlatılmıştır.

b. Padişahın çok sevdiği nedimi ve ona haset eden kişi[5].

Süheylî'de haset eden kişi vezir, Kırk Vezir'de ise bir beydir. Süheylî'de nedim, padişahın ağzının koktuğunu yaymakla, Kırk Vezir'de ise cüzzam olduğunu söylemekle itham edilir. Her iki hikâyede de sarmısaklı yemek yiyen nedimin padişahtan uzak durması, padişahın dedikoduya inanması ve verilen cezanın hasetçiye dönmesi motifleri ortaktır.

c. Burnu ve kulakları kesik adamın hikâyesi[6].

d. Hz. Musâ'nın ilâhi adalete tanıklığı[7],

e. Bir hükümdarın tama gözüyle bakması yüzünden şeker kamışlarından şeker elde edilememesi[8].

---

[1] Hikâyenin Mevlânâ'daki şekli için bkz. Öztekin: a.g.e., s. 44.
[2] Hikâyenin Kırk Vezir Hikâyeleri'ndeki şekli için bkz. Kızıltan: a.g.t., s. 223.
[3] Kızıltan: a.g.t.
[4] Süheylî'de IX. Fasıl 6. hikâye olarak anlatılır. Kırk Vezir'deki şekli için bkz. Kızıltan: a.g.t., s. 210-211 (Bağdat Hâcesi ve avratı hikâyesi).
[5] Süheylî'de X. Fasıl 3. hikâye olarak anlatılır. Kırk Vezir'deki şekli için bkz. Kızıltan: a.g.t., s. 228-229.
[6] Süheylî'de XXVI. Fasıl 8. hikâye anlatılır. Kırk Vezir'deki şekli için bkz. Kızıltan: a.g.t., s. 295-296.
[7] Bu hikâye için bkz. yukarıda, Şems-i Tebrîzi Makâlât, aynı sayfa.
[8] Bu hikâye için bkz. yukarıda, Tartûşî, Sirâcü'l-mülûk, d. maddesi, s. 116.

7. Atâyî, Nefhatü'l-Ezhâr:

Bir Hıristiyan kızına aşık olan delikanlının ona kavuşmak için ölüm döşeğinde din değiştirmesi, bundan habersiz onun ölüm haberini alan kızın da ona kavuşmak için Müslüman olması hikayesi[1].

8. Decameron'da:

Bir kadının ustalıklı bir cevapla kralı (hükümdarı) reddi hikayesi[2].

9. Meddah Hikâyeleri:

Meddah Aşkî'nin hikâyesi adıyla meşhur olan "Sandıktaki Kız" adlı bir meddah hikâyesi Süheylî'de vezirin kızı olarak anlatılmaktadır. İki hikâyede de ortak pek çok motif bulunmaktadır[3].

10. Nasreddin Hoca Fıkraları:

Hindli filozof ile İskender arasındaki hikâye, Nasreddin Hoca ile Timur için de benzer şekilde anlatılmaktadır[4].

10. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, TY. A. 142[5]

Bu hikâye mecmuasında pek çok hikâye kitabından, ve Süheylî'nin Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'inden hikâyeler derlenmiştir. Özellikle iki hikâyedeki "Süheylî'nin

---

[1] Süheylî'de, XXII. Fasıl, 1. hikâye. Bu hikâyenin Atayî'deki şekli için bkz. Kortantamer: a.g.e., s. 184-185 (Nefhatü'l-Ezhâr, nefha 2).

[2] Bu noktada, Süheylî'deki bir hikâyenin Decameron'dan alıntılandığı gibi bir iddiamız olmadığı gibi bu ortak motifin Decameron'a da Arap, Fars veya Hind edebiyatından tercüme yoluyla girmiş olabileceğini düşünüyoruz. Buradaki amacımız sadece ortaklığa işarettir. Süheylî'de, *IX. Fasıl, 5. hikâye.* Hikâyenin Decameron'daki şekli için bkz. Giovanni Boccaccio: Decameron, (Çev. Rekin Teksoy), 2. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 1997, I. Cilt, s. 71-74, birinci gün, beşinci öykü.

[3] Süheylî'deki vezirin hikâyesinden yukarıda Attâr'ın İlâhinâme'siyle ortaklığı bakımından değinilmişti. Bkz. yukarıda s. 6. Hikâyenin meddah hikâyesi olarak anlatılması ve metni için bkz. Özdemir Nutku: Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri, 2. baskı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 227-234.

[4] Bu hikâye Süheylî'de XIV. Fasıl, 8. hikâye olarak anlatılmaktadır.

[5] Hikâyât, TDK. Kütüphanesi, TY. No: A. 142. Bu yazma hakkında bkz. Müjgan Cumbur – Dursun Kaya: Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1999, s. 147, 150-151-155-156.

Nevâdir'inde mestûrdur ki..."[1] ve "Nevâdir-i Süheylî'de mestûrdur ki..."[2] ibâreleri bunun açık delilidir[3].

a. Hikâye-i ekûlden bir adamın bir deveyi kebâb edüp ekl éyledügi[4]

b. Havlican'da buluğ çağında erkeğe dönen kız[5]

c. Hikâye-i bir zâhid merhûm olup kendü avratı anı kabrinden çıkarup...[6]

d. Hikâye-i bir zâlim avratun ıyâlünün burnını ve kulaklarını kesmesi[7]

e. Hikâye-i bir zen-dûst adamun avratı fâhişe olup...[8]

f. Hikâye-i bir zen-i mekkâre ve kadının hânesini soyduğu[9]

g. Dört gözlü iki ayaklı buzağı ve vücudu ayı gibi adam[10]

h. Yılan gövdeli kız[11]

ı. Beşikte Kur'an okuyan bebek[12]

11. Süheylî'nin Kendi Eserlerinden Târih-i Şâhî'siyle Ortak Hikâyeler:

Süheylî'nin Târîh-i Şâhî'sinde tarihi bilgileri keserek anlattığı iki hikâye, Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'inde de yer almaktadır. Bunlar şunlardır:

a. Bedeni ayı kılı olan adam[13],

b. Buluğ çağında erkeğe dönen kız[14].

---

[1] TDK, TY. A. 142, vr. 311b.
[2] TDK, TY. A. 142, vr. 313b.
[3] Hikâye başlıklarında katalogdaki yazımlar esas alınmıştır. Bk. Cumbur- Kaya: a.g.e., s.147- 156.
[4] Süheyli'de XX. Fasıl, 3. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 260b; Cumbur-Kaya: a.g.e., s. 147, Kat. No.: 357 ana başlığının altında.
[5] Süheyli'de XVI. Fasıl, 8. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 287b.
[6] Süheyli'de XXVI. Fasıl, 7. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 316a-317b; Cumbur- Kaya: a.g.e., s. 155, Kat. No.: 379, Ayrıca benzer bir başka hikâye için bkz., s. 147, Kat. No.: 356.
[7] Süheyli'de XXVI. Fasıl, 8. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 296b-305a; Cumbur- Kaya: a.g.e., s. 156, Kat. No.: 380.
[8] Süheyli'de XXVI. Fasıl, 9. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 311b-313a; Cumbur- Kaya: a.g.e., s. 156, Kat. No.: 381.
[9] Süheyli'de XXV. Fasıl, 7. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 313b-316b; Cumbur- Kaya: a.g.e., s. 156, Kat. No.: 382.
[10] Süheyli'de XVI. Fasıl, 6. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 285a.
[11] Süheyli'de XVI. Fasıl, 9. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 285b.
[12] Süheyli'de XVI. Fasıl, 10. hikâye. Yazmadaki şekil için bkz. Hikâyât, A. 142, vr. 285b-286a.
[13] Târîh-i Şâhî, vr. 141b; bu hikâye için ayrıca bkz. yukarıda s. 9, 10 / g. maddesi.
[14] Târîh-i Şâhî, vr., 141b; bu hikâye için ayrıca bkz. yukarıda s. 9, 10 / b. maddesi.

3. ESERDEKİ ALINTILAR

a. Dinî Alıntılar

Ayetler:

Anlamları metne dahil edilmiştir. Metin onlarsız okunduğunda konteks bozulur. XXV. Faslın 4. hikâyesi Kur'an ayetleriyle konuşan bir kadın hakkında olduğundan bu hikâyede yoğun bir ayet iktibâsı vardır. Bu hikâye istisnâ tutulacak olursa yazar, en çok ayete mukaddeme kısmında yer vermiştir.

Mukaddemede:

1. er-raḥmānu ᶜale'l-ᶜarşi'stevā[1], *2. Allāhu nūru's-semāvāt*[2], *3. sümme denā*[3], *4. kābe ḳavseyni ev ednā*[4], *5. naḥnu naḳuṣṣu ᶜaleyke aḥsene'l-ḳaṣaṣi*[5] (s. 1'den); *6. ᶜaleyke min enbāi'r-rusuli mā nuṯebbitu bihi fu'ādeke*[6] (s. 195); *7. uli'n-nühā*[7], *8. ke'ennehum lü'lüün meknūnun*[8], *9. Hel yestevilleẕīne yaᶜlemūne ve'lleẕīne lā yaᶜlemūne?*[9] (s. 196)

I / 1:

10. Ve Dāvūde ve Suleymāne iẕ yaḥkumāni fi'l-ḥarṯi iẕ nefeşet fihi ġanemu'l-ḳavmi ve kunnā li-ḥukmihim şāhidīne. Fe-fehhemnāhā Suleymāne ve kullen āteynā ḥukmen ve ᶜilmen[10] (s. 199)

III. Fasıl:

11. Yā eyyuhelleẕīne āmenü evfü bi'l-ᶜuḳūdi[11] (s. 221); *12. Ve evfü biᶜahdillāhi iẕā ᶜāhedtum ve lā tenḳuẓü'l-eymāne baᶜde tevkīdihā*[12] (s. 221)

---

[1] "Rahman, Arş'a istiva etmiştir." Tâ-hâ, (20): 5.
[2] "Allah göklerin nurudur." Nûr, (24): 35.
[3] "Sonra (Muhammed'e) yaklaştı..." Necm, (53): 8.
[4] "İki yay arası kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, (53): 9.
[5] "(Ey Muhammed) Biz sana (bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini) en güzel bir şekilde anlatıyoruz." Yûsuf, (12): 3.
[6] "Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz." Hûd, (11): 120.
[7] "akıl sahipleri", Tâ-hâ (20): 54, 128.
[8] "..(kabuklarında) saklı sadef gibi..." Tûr, (52): 24.
[9] "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Zümer, (39): 9.
[10] "Davud ve Süleyman'ı da an. Bir zaman bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı: Bir grup insanın koyun sürüsü, geceleyin başıboş bir vaziyetde bu ekinin içine dağılıp ziyan vermişti. Biz de onların hükmünü görüp bilmekte idik. Böylece bunu (bu fetvayı) Süleyman'a biz anlatmıştık. Biz onların her birine hüküm (hükümdarlık, peygamberlik) ve ilim verdik." Enbiyâ Sûresi,(21):78-79.
[11] "Ey iman edenler!Akitleri(n gereğini) yerine getiriniz." Mâide, (5): 1.
[12] "Anlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin ve (Allah'ı üzerinize şahit tutarak)

VIII / 3:

13. Ve'l-kāẓimīne'l-ġayẓa ve'l-ᶜāfine ᶜani'n-nāsi.[1] (s. 257)

IX. Fasıl:

14. baᶜde ᶜusrin yusrāᵑ[2] (s. 259); *15. İnne maᶜa'l-ᶜusrᵑ*[3] (s. 259)

XII / 5:

16. Yā Mecid lā-taḫzen fe-innellāhe taᶜālā yerzuḳu men yeşā'u bi-ġayri ḥisābin[4] (s. 299)

XII / 8:

17. yerzuḳu men yeşā'u bi-ġayri ḥisābin[5](s. 305)

XIV / 7:

18. Ulāike ᶜalā-hüden min rabbihim[6] (s. 360); *19. İnne şānieke hüve'l-ebterü*[7] (s. 360)

XIV / 14:

20. lā-yüs'el ᶜammā yefᶜal[8] (s. 377)

XV / 3:

21. Fe mā ātāniyallāhu ḫayrün mimmā ātāküm bel entüm bi-hediyyetiküm tefreḥüne.[9] (s. 379)

XIX / 4:

22. Efemen kāne mü'minen kemen kāne fāsıḳan[10] (s. 402)

XXIII / 2:

23. Ve mā tilke bi-yemīnike yā Mūsā[11](s. 413)

---

pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. " Nahl, (16): 91.

[1] "..Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler." Âl-i İmrân suresi, (3): 134.

[2] "(Allah) bir güçlükten sonra bir kolaylık (yaratacaktır.)" Talâk (65): 7.

[3] "Gerçekten, zorlukla beraber (bir kolaylık daha vardır)." İnşirâh, (94): 6.

[4] "Ey Mecid, üzülme, muhakkak ki Yüce Allah dilediğine sayısız rızk verir." yerzuḳu men yeşā'u bi-ġayri ḥisābin: " (Allah) dilediğine sayısız rızk verir." Bakara, (2) : 212; Âl-i İmrân, (3) : 37; Nûr, (24): 38.

[5] "(Allah) dilediğine sayısız rızk verir." Bakara, (2): 212; Âl-i İmrân, (3): 37; Nûr, (24): 38.

[6] "İşte onlar, Rabbleri tarafından gösterilmiş doğru yol üzeredirler." Lokman Sûresi, (31): 5.

[7] "Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir." Kevser, (108): 3.

[8] "Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz." Enbiya, (21): 23.

[9] "Allah'ın, bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Hediyenizle (ben değil) siz sevinirsiniz." Neml, (27): 36.

[10] "Öyle ya, mümin olan, yoldan çıkmış kimse gibi midir?", Secde (32): 18.

[11] "Şu sağ elindeki nedir, ey Mûsâ?" Tâ-hâ, (20): 17.

XXIII / 3:

24. Hel etāke ḥadīṣü'l-ġāşiyeti[1] (s. 414); *25. Vucūhün yevmeiẓin ḫāşi^{c}atün*[2](s. 414)

XXIII / 4:

26. Yā Mūsā inne'l-melee ye'temirūne bike liyaḳtülüke faḫrüc innī leke min l/en-nāşıḥīne[3] (s. 221); *27. Ve mā tilke bi-yemīnike yā Mūsā*[4] (s. 414)

XXIV. Fasıl:

28. Ve tevekkel ^{c}ale'l-ḥayyi'llezī lā-yemūtü.[5] (s. 415)

XXIV / 3:

29. Ve men yetevekkel ^{c}alallāhi fe-hüve ḥasbühu[6]. (s. 419)

XXIV / 4:

30. men ^{c}alleme'l-insāne mā-lem ya^{c}lem[7] (s. 420); *31. Ve men yetteḳıllāhe yec^{c}al lehü maḫrecen. Ve yerzukhü min ḥayṯu lā-yaḥtesibü.*[8] (s. 420)

XXIV / 8:

32. Kul uḥiye ileyye ennehü'steme^{c}a neferün mine'l-cinni[9] (s. 426)

XXIV / 11:

33. İreme ẕāti'l-^{c}imādi elletī lem yuḫlaḳ miṯlühā fī'l-bilādi[10] (s. 429); *34. Vallāhu yeḳülü'l-ḥaḳḳa ve hüve yehdī's-sebīle*[11] (s. 430)

XXIV /12:

35. mā-hāẕā beşer[12] (s. 430); *36. men yühinillāhü femā lehu min mükrimin*[13] (s.

---

[1] "(Resülüm !) Dehşeti herşeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi?" Gâşiye, (88): 1.

[2] "O gün bir takım yüzler zelildir." Gâşiye, (88): 2.

[3] "Ey Mûsâ, ileri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar. Derhal (buradan) çık! İnan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim, dedi." Kasas (28): 20.

[4] "Şu sağ elindeki nedir ey Mûsâ?" Tâ-hâ, (20) : 17.

[5] "Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a güvenip dayan." Furkân, (25): 58.

[6] "Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter." Talâk, (64): 3.

[7] "İnsana bilmediği şeyleri öğretti." Alak, (96): 5.

[8] "Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir." Talâk, (65): 2-3.

[9] "(Resulüm !) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de (şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur.).Cinn (72): 1

[10] "Direkleri (yüksek binaları) olan, ülkelerde benzeri yaratılmamış İrem şehrine..." Fecr, (89): 8.

[11] "Allah gerçeği söyler ve doğru yola eriştirir." Ahzâb, (33): 4.

[12] "Bu bir beşer değil.", Yûsuf, (12): 31.

[13] "Allah kimi hor ve hakir kılarsa, artık değerli kılacak bir kimse yoktur.", Hacc (22): 18.

433); *37. men yetebeddeli'l-küfre bi'l-īmāni feḳad żalle sevāe's-sebīl*[1] (s. 433)

XXV / 4:

38. kavlen min Rabbin raḥīmin[2], *39. Yerḥamukallāh*[3], 40.Ve *men yudlilillāhü felā hādiye lehu*[4], *41. Subḥāne'lleẕī esrā biᶜabdihi leylen mine'l-Mescidi'l-Ḥarāmi ile'l-Mescidi'l-ᶜAḳṣā*[5], *42. Selāṣe leyālin seviyyen.*[6], *43. Hüve'lleẕī yuṭᶜımünī ve yesḳīni.*[7], *44. Fe-inne lem tecidü mā'en feteyemmemü ṣaᶜīden ṭayyiben.*[8], *45. Etimmu's-ṣıyāme ile'l-leylī.*[9], *46. Ve men teṭavvaᶜa ḫayran feinnallāhe şākirün ᶜalīmün.*[10], *47. Ve en teṣūmü ḫayrun leküm.*[11], *48. Mā yelfiẓu min ḳavlin illā ledeyhi raḳībün ᶜatīdün.*[12], *49. Ve lā taḳfü mā leyse leke bihi ᶜilmün inne's-semᶜa ve'l-baṣara ve'l-fu'āde küllü ulāike kāne ᶜanhü mes'ülen.*[13], *50. Lā teṯrībe ᶜaleykumu'l-yevme yaġfirullāhu lekum.*[14] (s. 442'den); *51. Ve mā tefᶜalü min ḫayrin feinnallāhe bihi ᶜalīmin*[15] (s. 442-443), 52. *Ḳul lil-mü'minīne yeġuddü min ebṣārihim.*[16], *53. Ve mā eṣābeküm min muṣībetin fe-bimā /kesebet eydīküm.*[17], *54. Fefehhemennāhā Süleymāne*[18], *55. Sübḥāne'l-leẕī seḫḫare lenā hāẕā ve mā künnā lehu muḳrinīne ve innā ilā-Rabbinā le-münḳalibüne.*[19], *56. Vaḳṣıd fī meşyike*

---

[1] "Kim imanı küfre değişirse, şüphesiz dosdoğru yoldan sapmış olur.", Bakara, (2): 108.

[2] "Onlara merhametli Rabb'in söylediği selam vardır." Yâsin (36): 58.

[3] Allah sana merhamet etsin, seni bağışlasın. Arapça.

[4] "Allah kimi şaşırtırsa, artık onun için yol gösteren yoktur.", A'râf, (7): 186.

[5] "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan (...) Mescid-i Aksa'ya götüren Allah..." İsrâ, (17): 1.

[6] "Üç gün (üç gece)..." Meryem, (19): 10.

[7] Ayetin ilk kısmı karıştırılmış, *hüvelleẕi* değil, *Velleẕī hüve* olacak. "Beni yediren içiren O'dur." Şu'ârâ (26): 79.

[8] Ayetin başı *fe-inne lem* değil *felem olacak.* "Su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin." Nisâ, (4): 43; Mâide, (5): 6.

[9] "Akşama kadar orucu tamamlayın." Bakara, (2): 187.

[10] "Her kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkıyla bilir." Bakara, (2): 158.

[11] "...Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır." Bakara, (2): 184.

[12] "İnsan hiçbir söz söz söyleyemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın." Kaf (50): 18.

[13] "Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur." İsrâ, (17): 36.

[14] "Bugün sizi kınamak yok. Allah sizi affetsin." Yûsuf, (12): 92.

[15] "Şüphesiz Allah yapacağınız her hayrı bilir." Bakara, (2): 215.

[16] "(Resulüm !) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini ... söyle." Nûr (24): 30.

[17] "Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir." Şûrâ (42): 30.

[18] "Bunu Süleyman'a biz anlatmıştık." Enbiyâ, (21): 79.

[19] "Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik

vaġdud min şavtike.[1]*, 57. Faḳreū mā teyessere mine'l-Ḳur'āni.*[2]*, 58. ḳad utiye ḫayren keŝîren*[3]*, 59. Ve mā yeẕẕekkerū illā ulū'l-elbābi.*[4]*, 60. Yā eyyühelleẕîne āmenū lā tes'elū ᶜan eşyāe in tübdelekūm tesū'kūm.*[5]*, 61. El-mālü ve'l-benūne zînetü'l-ḥayāti'd-dünyā.*[6]*, 62. Ve ᶜalāmātin ve bi'n-necmi hüm yehtedūne.*[7]*, 63. Vetteḫaẕallāhu İbrāhîme ḫalîlen.*[8] (s. 443'ten); *64. Ve kellemallāhu Mūsā teklîmen.*[9] (s. 443-444'ten); *65. Yā Yaḥyā ḫuẕi'l-kitābe biḳuvvetin.*[10]*, 66. Febᶜaşū eḥādekūm biveriḳıkūm hāẕihi ile'l-medîneti fe'l-yanẕur eyyuhā ezkā ṭaᶜāmen felye'tikūm bırızḳın minhü.*[11]*, 67. Küllü veşrebū heniyen bimā esleftüm fi'l-eyyāmi'l-ḫāliyeti.*[12] (s. 444'den)

XXVI. Fasıl:

68. Le'in şekertum leezîdennekum ve le'in kefertum inne ᶜaẕābi leşedîdun[13] (s. 451)

XXVI / 2:

69. innellāhe ye'mürükūm en tüeddü'l-emānāti ilā-ehlihā[14] (s. 453)

XXIV / 4:

70. Faḥkūm beyne'n-nāsi bi'l-ḥaḳḳı[15] (s. 456)

XXVII / 4:

71. İnnā lillāhi ve innā ileyhi rāciᶜūn[16] (s. 478)

---

diyesiniz. Biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz (demelisiniz)." Zuhruf (43): 13, 14.

[1] "Yürüyüşünde tabiî ol, sesini alçalt." Lokman (31): 19.

[2] "Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun." Müzzemmil (73): 20.

[3] "...Ona bir çok hayır verilmiş demektir." Bakara, (2): 269.

[4] "Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar." Bakara, (2): 269.

[5] "Ey iman edenler ! Açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayın." Mâide, (5): 101.

[6] "Servet ve oğullar dünya hayatının süsüdür.." Kehf, (18): 46.

[7] "Daha nice alâmetler (yarattı). Onlar yıldızlarla da yollarını doğrulturlar." Nahl, (16): 16.

[8] "Allah, İbrahim'i dost edinmiştir." Nisa, (4) : 125.

[9] "Ve Allah Musa ile gerçekten konuştu." Nisâ, (4) : 164.

[10] "Ey Yahya, kitabı bütün kuvvetinle tut." Meryem, (19): 12.

[11] "Şimdi siz, içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, (şehrin) hangi yiyeceği temiz ise size ondan erzak getirsin." Kehf, (18): 19.

[12] "(Onlara denir ki:) Geçmiş günlerde işlediklerinize (iyi amellerinize) karşılık, afiyetle yiyin, için." Hâkka (69): 24.

[13] "Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." İbrahim, (14): 7.

[14] "Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ... emreder." Nisâ, (4): 58.

[15] "O halde insanlar arasında adaletle hükmet." Sâd, (38): 26.

[16] "Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz." Bakara, (2) : 156.

XXVII / 17:

72. Yā Mūsā inne'l-melee ye'temirūne bike liyāḳtulūke.[2] (s. 493)

XXVII / 18:

73. inne melee[3] (s. 494); *74. İnnā len nedḫulehā ebeden mā dāmū fīhā.*[4](s. 494)

XXVII / 19:

75. Hel cezāü'l-iḥsāni ille'l-iḥsānü[5] (s. 495)

Hadisler

1. IV. Fasıl, s. 227: *Üsdī ileykum maᶜrūfen fe-kefāhū. Fe-in lem taḳdiru fedᶜū lehu*[6].

2. V. Fasıl, s. 234: *İẓāhumu'l-vālī bi'l-cevri ve ᶜamile bihi edḫālu'llāhu en-naḳse fī-ehli memleketihi fi'l-esvāḳı ve'z-zurūᶜi ve'd-ḍurūᶜi ve kulli şey'in. Ve iẓāhum bi'l-ḫayr ve'l-ᶜadli ve ᶜamile bihi edḫalu'llāhu'l-berekete fī-ehli memleketihi ke-ẕālike.*[7]

3. XII / 5, s. 295: *Ke-ennehū beyne'n-nevmi ve'l-yaḳaẓati.*[8]

4. XIII / 1, s. 312: *El-ḫilāfetū baᶜdī şelāṣūne seneten.*[9]

5. XIII / 2, s. 313: *"İnnallāhe yabᶜaṯu li-hāzihi'l-ümmeti rā'se kulli mi'etin min yüceddidu lehā dīnehā*[10]

6. XIII / 5, s. 321: *Men ḫarreme müdāreti'n-nāsi feḳad ḫarreme't-tevfīḳa.*[11]

7. XIV / 1, s. 325: *El-ḫumḳu ebġaḍu'l-ḫulḳi illāllāh.*[1], 8. *ᶜĀceletü'l-aḥmaḳu fe-*

---

[1] "Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz." Bakara, (2) : 156.

[2] "Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar." Kasas (28): 20.

[3] "İnne melee" şu ayete telmihtir: "Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar." Kasas (28): 20.

[4] "Onlar orada bulundukları müddetçe biz oraya asla girmeyiz." Mâide, (5) : 24.

[5] "İyiliğin karşılığı iyilikten başka birşey midir?" Rahmân, (55): 60.

[6] "Size bilinen bir şeyi veriyorum, onun kıymetini biliniz. Eğer gücünüz yetmezse (onun kıymetini bilmek için) dua ediniz."

[7] "Bir yer adâletsiz bir şekilde yönetilince Allah oranın halkının çarşılarını bereketsiz, tarlalarını verimsiz, hayvanlarını sütsüz bırakır. Kim hayır ve adâletle hükm ederse Allah o memleketin ahâlisine bereket ve bolluk verir."

[8] "Uykuyla uyanıklık arasında oldu." "Beyne'n-nevmi ve'l-yakaza": Hz. Peygamber'in Mirac hadisesini anlattığı bir hadis parçasıdır. Bkz. Ahmed Davudoğlu: Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, İstanbul 1974, C. 2, s. 609.

[9] "Benden sonra otuz yıl halifelik gelecektir."

[10] "Muhakkak ki Allah, bu ümmete her yüzyılın başında bir din müceddidi gönderir." Aclûnî, İsmail b. Muhammed: Keşfü'l-Hafâ, Beyrut 1988, C. I, s. 243, hadis no: 740.

[11] "Kim insanları idare etmeyi haram kılarsa, muhakkak o, Allah'ın yardımını men eder."

aʿyānū[2]

9. XIV / 7, s. 360: *Allāhumme ennā li-aḥseni'ş-şiʿr velākin ilʿan ʿAmr bin ʿĀş bekülli beyti laʿneti.*[3], 10. *Men küntü mevlāhü fe-ʿAliyyün mevlāhü*[4], 11. *Enā medīnetü'l-ʿilm ve ʿAliyyi bābuhā*[5], 12. *Allāhümme vāli men vālāhu ve Allāhümme ʿādi men ʿādāhu*"[6]

13. XIV / 7, s. 361: *Lehu'n-nār*[7]

14. XIV / 9, s. 368: *Allāhümme şallıṭ ʿaleyhi kelben min kilābike*"[8]

15. XXIV. Fasıl, s. 415: *Ve iẕā se'elte fes'elillāhe ve iẕesteʿante festaʿin billāhi vaʿlem enne'l-ümmete lev-icteme ʿat ʿalā-en yenfeʿake bi-şey'in lem yenfeʿüke bi-şey'in illā /ketebehullāhü leke. Ve in-icteme ʿat ʿalā-en yeḍurrüke lem yeḍurrüke illā bi-şey'in ḳad keteballāhü ʿaleyke rufiʿati'l-aḳlāmü ve ceffetü's-suḥufü.*[9]

16. XXIV / 12, s. 433: *men beddeli dīnehu faḳtilühü*"[10]

17. XXV / 5, s. 446: *İẕā velegʿa'l-kelbü fī inā'i eḥādikūm fagʿsilühü sebʿan ve ʿaffiruhü'ş-şāminete.*[11]

18. XXV / 5, s. 446: *Bi't-türābi fagʿsili'l-inā'e yaḥillü'l-istimālü.*"[12]

19. XXVI / 4, s. 456: *Es-sulṭānü ẓıllullāhi fi'l-arḍi ye'vī ileyhi küllü maẓlūmin.*"[13]

---

[1] "Ahmaklık, Allah'ın en hoşlanmadığı huydur."

[2] "Ahmak kişinin acelesi açıkça ortadadır."

[3] "Yarabbi, ben Amr b. Âs'ın şiirini güzel bulurum, fakat onu her beytine karşılık bir lanetle lanetle."

[4] "Ben kimin dostuysam, Ali de onun dostudur." Bu hadisi Taberânî, Ahmed b. Hanbel, El-Muhtâre'de Zeyd b. Erkâm, Ali ve sahabeden otuz kişi tarafından gelen rivayetle almıştır. Mütevâtir gelen lafız şudur: Allâhümme vâli men vâlâhu ve ʿâdi men ʿâdâhu." Bu hadis mütevâtir ya da meşhurdur. Bkz. Aclûnî: a.g.e., C. II, s. 274, hadis no: 2591.

[5] "Ben ilm şehriyim ve Ali de onun kapısıdır." Aclûnî: a.g.e., C. I, s. 203, hadis no: 618

[6] "Alahım, ona dost olana dost ol, düşmanlık edene düşmanlık et." bkz. dip not: 6.

[7] "Onun için cehennem var."

[8] "Yarabbi, ona köpeklerinden bir köpeği musallat et."

[9] "Sen istediğin zaman Allah'tan dile. Yardım dilediğin zaman Allah'tan iste. Bil ki bütün halk sana birşey hususunda faydalı olmak için toplansa, Allah'ın sana takdir ettiğinin dışında birşeyle fayda veremezler. Ve yine halk, sana birşey hususunda zarar vermek için toplansa, Allah'ın senin aleyhinde yazdığının dışında bir zarar veremezler. Kalemler kaldırıldı, sayfalar kurudu." Tirmîzi, Ebû İsâ b. Muhammed: Kitâbu Sıfâti'l-Kıyâme, İstanbul 1992, C. IV, s. 667, bâb: 59, hadis no: 2516.

[10] "Kim dinini değiştirirse onu hemen öldürün." Suyûtî, Celâleddin b. Ebûbekr es-Suyûtî: El-Câmiü's-sagîr, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1990, C. II, s. 520, hadis no: 8559.

[11] "Eğer bir köpek sizlerden birinin yemek kabını yalayacak olursa, siz o kabı yedi kere yıkayın ve sekizinci seferde de toprakla ovun."

[12] "Kap (böylece) tamamıyla yıkandığı zaman (artık) onu kullanmak helal olur."

[13] "Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir ki her mazlum kendisine sığınır." Beyhâkî: Şihâbü'l-

20. XXVII / 3, s. 475: *"Men ᶜāşıḳa ve keteme ve ᶜaffe ve şabera ġafarallāhū lehū ve edḫālehū'l-cennete.*[1]

Metinde bazı hadisler, "Kāle ᶜaleyhi's-selām", "ḳāle'n-nebī ᶜaleyhi's-selām", "nebī-i aᶜẓām salallāhu ᶜaleyhi ve sellem buyururlar" vb. ibarelerin ardından nakledilmiştir: 1, 2, 6, 7, 8, 19, 20.

Kimi hadislerin sonunda "Ṣadaḳa'l-ḥabību'ṣ-ṣādıḳu", "Sadaḳa Resūlullāh ve naṭaḳa Ḥabībullāh" kalıbı yer alır: 1, 2, 15.

Kimi hadis iktibasları "*ᶜAn Vehb bin Münebbih*", "Rāviye ᶜan Mücāhidin ᶜani'bni ᶜAbbāsin ᶜani'n-nebiyyi ᶜaleyhi's-selāmü ennehu" gibi rivâyet zinciri kurularak verilmiştir: 2, 18.

Bazı sözlerin hadis olduğuna işaret yoktur: 3.

Bazı hadisler "Hazret... buyurmuştur", "hazret..." vb. kalıplarla nakledilirler: 4, 9, 13.

Bazen "...hadīṣ-i şerīfine maẓhar düşmişdür", "hep bu eḥādīṣ-i şerīfe....", "ḥadīṣ-i nebevī ᶜaleyhi's-selāmuñ maᶜnā-yı laṭīfi muḳtezāsınca", "Ve eḥādīṣ-i şerīfeden" gibi bir ibare ile sözün hadis oluşuna dikkat çekilmiştir: 5, 10-12, 14, 16, 17, 18.

Metinde hadislerin kullanımı ayetlerin kullanımından farklıdır. Ayetler metnin içine nüfuz etmişken yazar hadislere düşüncesini açmak için bir araç olarak başvurmuştur. Metinden çıkarıldıklarında, hadislerin hikâyeye katıldığı XIV. faslın 7. hikâyesi hariç, anlam bozulmaz.

b. Manzum Alıntılar:

Eserde 30 Türkçe, 28 Farsça, 40 Arapça manzum alıntı bulunmaktadır. Metinde yer alan manzum metinler hikâyeyi devam ettirme görevi üstlenmemişlerdir, birer tezyinat unsuru görevi görürler, metinden çıkarıldıklarında hikâye anlamsızlaşmaz. Eserde Arapça, Farsça ve eserin yazıldığı dil olan Türkçe manzum alıntılar bulunmaktadır.

îmân, C.IV, s. 15 - 16, hadis no: 7369.

[1] "Kim âşık olur, aşkını gizler, iffetini korur ve sabrederse Allah ona magfiret eder ve onu cennete koyar." Kaynaklarda şu şekillerde geçer: "Men ᶜāşıḳa fe-keteme ve ᶜaffe fe-māte fe-hüve şehīdun." Aclûnî: a.g.e., C. II, s. 263, hadis no: 2538; "Men ᶜāşıḳa fe-ᶜaffe şümme māte, māte şehīden." Suyûtî: a.g.e., C. II, s. 534, hadis no: 8853.

Türkçe manzum alıntılarda en çok tercih edilen şekiller beyit, dörtlük ve kıt'adır. Türkçe şiirlerde mısra adedine göre şöyle bir sıralama yapılabilir[1]: 1 mısralı (4 alıntı), 2 (13), 4 (9), 6 (3), 8 (1).

28 Farsça manzum alıntıda ise en çok beyit tercih edilmiştir. En uzun manzum alıntı 12 mısradan yani 6 beyitten oluşmaktadır. Mısra sayısına göre alıntıların sayısı şöyledir: 1 (5), 2 (14), 4 (2), 6 (3), 8 (2), 10 (1), 12 (1).

40 Arapça şiir alıntısında mısra tercihi şöyledir: 1 (2), 2 (7), 4 (19), 6 (6), 8 (3), 10 (2), 22 (1). Arapça alıntılarda en fazla rastlanan kıt'a ve dörtlüklere rastlanır.

Dikkat edilecek olunursa Arapça metinlerin eserin sonuna doğru yoğunlaştığı görülebilir. Süheylî eserin başlarında daha çok Türkçe ve daha sonra da Farsça alıntıları tercih etmişken özellikle eserin sonlarına doğru Arapça şiir alıntılarına yönelmiştir. Dili gayet ağır olmakla birlikte mukaddemedeki şiir alıntılarından sadece tek bir mısra Arapçadır, diğer beş alıntı Türkçedir. Özellikle 24. fasıldan sonra ise, eserde Türkçe manzum alıntı görülmez ama Arapça alıntılar artar. Bazı hikayelerde manzum alıntılar artmaktadır.

Aşağıda Türkçe şiir alıntıları metinleriyle birlikte, Farsça ve Arapça alıntılar da yerleri gösterilmek sûretiyle listelenmiştir.

Türkçe Şiirler:

1. Mukaddime, s. 194 (4)
   Yā Rab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl
   Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl
   Mir'āt-i dilüm pāk ḳılup jeng-i kederden
   Sen şāhid-i maḳsūdı bańa çehre-nümā ḳıl
2. Mukaddime, s. 194 (4)
   Zihī sulṭān-ı iḳlīm-i ḳıdem kim
   Edā kim éde şükr-i niᶜmetin kim
   Ġanīdür nuṣret-i ẖayl ü ẖaşemden
   Şayılur ol daẖı cümle niᶜamden
3. Mukaddime, s. 195 (6)
   Maᶜni-i Kur'ān u nikāt-ı Zebūr
   Āyine-i ṭalᶜat-ı *Allāhu nūr*

[1] İlk verilen mısra sayısını, parantez içinde yer alanlar ise, bu mısra adedinin kaç şiirde yer aldığını göstermektedir. Örneğin 2 (13): 13 alıntının iki mısradan oluştuğunu, yani beyit olduğunu, ya da 6 (3): 3 alıntının 6 mısradan yani 3 beyitten kurulmuş olduğunu gösterir.

Menbaᶜ-ı nehreyn-i vücūd u ᶜadem
Mecmaᶜ-ı baḥreyn-i ḥudūṯ u ḳıdem
Server-i dīn tāc-ı ser-i enbiyā
Şāh-ı rüsül māh-ı sübül Muṣṭafā

4. Mukaddime, s. 195 (2)
Cüvān-baḫt-ı Dārā-yı kişver-sitān
Cihāndār-ı sulṭān-ı ṣāḥib-ḳırān

5. Mukaddime, s. 197 (4)
Himmet-i iḫvān-ı ṣadāḳat-simāt
Éyleseler ẕerre ḳadar iltifāt
Seng-i siyeh laᶜl-i Bedeḫşān olur
Ẕerre iken mihr-i dıraḫşān olur

6. IX / 6, s. 270 (1)
Gönüldendür şikāyet kimseden feryādumuz yoḳdur

7. XII / 8, s. 308 (2)
Reşk étme görüp surḫ pilavın ümerānuñ
Ḫūn-ı cigeri gözi yaşıdur fuḳarānuñ

8. XIII / 4, s. 319 (4)
Kime devlet el vérse bī-ḳahr u renc
Yılan yoḳlar iken bulur gizlü genc
Sitāre o maḫdūma kim baş eger
Eli genc ararken yılana deger

9. XIV / 4, s. 330 (2)
Kime şikāyet éyleyeyin bu cefāyı ben
Kendü élümle başuma aldum belāyı ben

10. aynı hik., s. 333 (2)
Yemeden içmeden berī olmış
ᶜUżudan ᶜaẓmıla deri ḳalmış

11. aynı hik., s. 334 (2)
Cürmine iᶜtirāf éden miskīn
Yegdür andan ki ola tāᶜat-bīn

12. aynı hik., s. 335 (2)
Ne ḫoş bildüñ devāsın derdmendüñ
Eger yoġısa aña rīş-ḫandüñ

13. 11. aynı hik., s. 336 (1)
Elbetde bunuñ ᶜāḳıbeti ḫayr olacaḳdur

14. XIV / 5, s. 342 (2)
Bir duḫter idi ki yoḳ naẓīri
ᶜĀlem ser-i zülfinüñ esīri

15. aynı hik., s. 343 (4)
Her fende olup ferīd-i ᶜālem

Şānīsini görmemişdi ādem
Her nagme ki ol meh étse peydā
Anı işiden olurdı şeydā

16. aynı hik., s. 344 (6)
Seḫḫār-ı zamāne idi kāfir
Evler yıḳıcı ᶜacūz-ı sāḥir
Maᶜlūm idi aña rāh-ı fitne
Hārūt'a ḳazardı cāh-ı fitne
Rūbāh iken olup āfet-i şīr
İblīs'e vérürdi ders-i tezvīr

17. aynı hik., s. 346 (4)
Bir duḫter-i pāk yoḳ naẓīri
ᶜĀlem ser-i zülfinüñ esīri
Gülzār-ı vefāda tāze bir gül
Şürīdesidür hezār bülbül

18. aynı hik., s. 346 (8)
Mevzūn u laṭīf ü nāzik ü ter
Başından ayagˇa zīnet ü fer
Şīrīn lebine zülāl érişmez
Nāzik beline ḫayāl érişmez
Dendānı ṣafāda reşk-i encüm
Ḫāli daḫı ḫān gözine merdüm
Ġonca açılur tebessüm étse
Gevher ṣaçılur tekellüm étse

19. aynı hik., s. 347 (2)
Sen bu kemāl-i ḫüsnile māh-ı felek misin nesin
Nevᶜ-i beşerde görmedük yoḳsa melek misin nesin

20. aynı hik., s. 348 (4)
Aḥvālin añup köpürdi ṭaşdı
Ser-çeşme-i çeşmi ḥadden aşdı
Pür-dagˇ idi bagˇrı lāle-mānend
Yaşı dökülürdi jāle-mānend

21. aynı hik., s. 349 (1)
Ṭabīb nabżumı gördi devādan el çekdi

22. aynı hik., s. 351 (2)
Teşḫīṣ-i mizāc u ger ṭabīᶜat
Maᶜlūmıdurur cemīᶜ-i ḥikmet

23. aynı hik., s. 352 (6)

Ey sīne sūrūrı dīde nūrı
Maḥsūd-ı perī vü reşk-i ḥūrī
Bu ḥāletüñ özge ḥālet ancaḳ
ᶜĀlemde ᶜaceb melālet ancaḳ
Āyīne-i dilde gird-i ġam var
Beñzer yüregüñde bir elem var

24. aynı hik., s. 353 (4)
Hergiz yéme ġam ki Ḥaḳḳ oñara
Şāyed bulavuz bu derde çāre
Ben saña muᶜāvinem ölince
Ḳan aġlayayın yüzüñ gülince

25. aynı hik., s. 353 (2)
Reng étmiş egerçi bu kühen deyr
Ġam yéme kim āḫiri olur ḫayr

26. aynı hik., s. 354 (2)
Kimsin vaṭanuñ ne yérdür āḫir
Aḥvāl-i nihānuñ éyle ẓāhir

27. XIV / 9, s. 368 (2)
Her ḫār-ı cefā kim dikesin yolına ḫalḳuñ
Āḫir cigerüñ zaḥmına ḫançer olur ol ḫār

28. XIX / 2, s. 400 (4)
Maḥv olup gitmez mürūr-ı dehr ile bāḳī ḳalur
Nice müddet ṣafḥa-yı evrāḳda mesṭūr olan
Ṣafḥa-yı ᶜālem ne resme levḥdür kim altına
Neşf éyler bir nefesde üstine mesṭūr olan

29. XXII / 2, s. 412 (1)
Ḳuldur ammā fendiden yegdür

30. XXIV / 11, s. 430 (2)
Cem cāmını nūş étdi geçdi nice biñ Rüstem
Ol bezm girü bāḳī ᶜālem yine bu ᶜālem

Farsça Şiirler:

1. III / 3, s. 226 (2)
2. IX. fasıl, s. 259 (2)
3. XIV / 4, s. 329 (1)
4. XIV / 4, s. 330 (1)
5. XIV / 4, s. 336 (1)
6. XIV / 4, s. 336 (2)

5. XIV / 4, s. 336 (1)
6. XIV / 4, s. 336 (2)
7. XIV / 4, s. 339 (1)
8. XIV / 4, s. 341 (2)
9. XIV / 11, s. 371 (6)
10. XIV / 12, s. 373 (10)
11. XIV / 14, s. 376 (4)
12. XIV / 14, s. 376 (2)
13. XIV / 15, s. 377 (6)
14. XIX / 4, s. 403 (4)
15. XIX / 4, s. 403 (1)
16. XXVI. fasıl, s. 451 (2)
17. XXVI / 2, s. 454 (2)
18. XXVI / 3, s. 455 (2)
19. XXVI / 3, s. 456 (2)
20. XXVI / 4, s. 456 (2)
21. XXVI / 4, s. 457 (2)
22. XXVI / 4, s. 457 (2)
23. XXX / 3, s. 517 (2)
24. XXX / 4, s. 519 (2)
25. XXX / 4, s. 519 (8)
26. XXX / 4, s. 521-522 (12)
27. XXXI / 2, s. 526 (6)
28. XXXI / 4, s. 529 (8)

Arapça Şiirler:

1. Mukaddime, s.194 (1)
2. II / 3, s. 211 (2)
3. II / 6, s. 214 (2)
4. II / 7, s. 215 (6)
5. II / 8, s. 216 (4)
6. III. fas., s. 221 (4)
7. III / 1, s. 223 (6)
8. IX / 5, s. 265 (4)
9. aynı hik., s. 266 (4)
10. XII / 6, s. 302-303 (22)
11. XIV / 1, s. 325 (2)
12. XIII / 1, s. 396 (4)
13. XIII / 2, s. 396 (6)
14. XIII / 3, s. 397 (4)
15. XXII / 2, s. 412 (2)
16. XXIV / 2, s. 416 (4)
17. XXIV / 12, s. 432 (6)

20. XXVI / 5, s. 459 (4)
21. XXVI / 6, s. 460 (8)
22. XXVII / 2, s. 473 (6)
23. XXVII / 2, s. 473 (6)
24. XXVII / 4, s. 476 (4)
25. XXVII / 4, s. 476 (2)
26. XXVII / 4, s. 477-8 (4)
27. XXVII / 4, s. 478 (4)
28. XXVII / 4, s. 478 (4)
29. XXVII / 6, s. 479 (2)
30. XXVII / 7, s. 480 (1)
31. XXVII / 8, s. 481 (4)
32. XXVII / 8, s. 481 (4)
33. XXVII / 9, s. 482 (8)
34. XXVII / 10, s. 483 (10)
35. XXVII / 10, s. 484 (10)
36. XXVII / 11, s. 484 (4)
37. XXVII / 11, s. 485 (2)
38. XXVII / 13, s. 487 (4)
39. XXVII / 14, s. 488 (4)
40. XXXI / 8, s. 535 (8)

C. BAZI ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Süheylî'nin eserindeki dil kullanımı hakkında Fahir İz, Eski Türk Edebiyatında Nesir isimli çalışmasında şunları kaydeder:

> *"Halk hikâyelerinden farklı olarak saraylarda ve çoğu klasik eğitimden geçmiş aydın çevrelerde okunmak üzere yazılan eserler, Arap ve İran edebiyatında olduğu gibi, Türk edebiyatında da ayrı bir tür teşkil eder. Bunlar çokluk Arapça ve Farsça eserlerden çevrilmiş ya da o örneklere uyularak yazılmıştır. Kelile ve Dimne, Kırk Vezir, El-ferec bade'ş-şidde, Nevâdir-i Süheylî bunlardandır. Bu eserler süslü nesrin (inşâ) henüz yaygın bir moda olmadığı bir zamanda yazıldığı için dilleri halk dilinden çok ayrı değildir. Yalnız XVII. yüzyılda yazılmış olan Nevâdir-i Süheylî'de dil ağırlaşmaya başlamıştır."*[1]

Bu bahiste bir dil ve üslup incelemesine girilmemiş, sadece eserde dikkat çeken bazı anlatım özelliklerine işaret etmekle yetinilmiştir.

[1] Fahir İz: a.g.e., s. 360.

1. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Eserde sadece üç Türkçe atasözü yer almaktadır. Böyle bir hikâye kitabında atasözlerinin bu kadar az olması dikkat çekicidir. Bu Süheylî'nin atasözleri yerine Arapça'nın deyim kalıplarını, kelam-ı kibarlarını kullanmasıyla açıklanabilir. Eserde yer alan üç atasözü şunlardır:

1. Er lokması er kursağında kalmaz. (s.213, str. 2)
2. Kuyuyı kendü boyunca kazdur düşdükde çıkmağa mecâl el vere. (s.283, str.14)
3. Her ne sanursan eşüne hep başına gelse gerek. (s.283, str.15)

Eserdeki deyim kullanımı çok zengindir. Eserde yer alan bazı deyimleri eserin dil ve anlatım kalıpları hakkında bilgi vermesi açısından metinde kazandıkları anlamlarla şöyle sayabiliriz:

aklı başına gel-: kendine gelmek, iyileşmek (s.281, str.25)

alan talan ol-: karmakarışık, altüst olmak (s.285, str.21)

alıp ver-: atıp tutmak, yüksekten atmak (s.436, str.2)

at boynuna düş-: ata binmek (s.528, str. 19)

at kopar-: hızla at sürmek (s.262, str.20)

ayağına yüz ü göz sür-: saygı sunmak (s. 494, str.12)

başına teng ol-: kasvet vermek (s.361, str. 19)

boynın bur-: mahçup olmak (s.272, str. 9)

beline vurulmış Mısr tatına dön-: çaresiz ve kötü durumda kalakalmak (s.451, str.8)

bir yere gel-: toplanmak (s.327, str.13)

can başına sıçra-: çok sinirlenmek (s.268, str.26-27)

cigerin dağla-: çok acı çekmek (s.497, str. 11)

çerâğın subha çıkar-: sabahlamak (s.339, str.9)

dile getirme-: anmamak (s.213, str.21)

dünya gözüyle gör-: ölmeden önce görmek (s.353, str. 14)

dögüp soy-: kötü konuşmak (s.467, str.17)

el uzat-: yeltenmek (s. 306, str.16); musallat olmak (s.307, str.9-10)

el ver-: yetişmek (s.283, str. 14)

el ver-: yetişmek (s.283, str. 14)

elden git-: kalmamak (s.347, str.1-2)

gönül ver-: âşık olmak (s.485, str. 3)

görüp gözet-: korumak, kollamak (s.453, str. 4)

gözden sürmeyi sil-: bir şeyi kolayca yapmak (s.448, str.19)

gücile bul-: beklemek, arzu etmek (s.280, str.9)

hayat bul-: canlanmak (s.417, str.22)

kan ağla-: çok üzülmek (s.353, str. 7)

kan dök-: öldürmek (s.220, str.14)

kat kal-: gücü yetmek (s.340, str.14)

kendü gözinden sakın-: esirgemek, korumak (s.271, str. 9)

kendüye gel-. Ayılmak (s.514, str.18)

nazar sal-: bakmak (s.223, str.10)

önüne düş-: götürmek (s.347, str.2)

pok yemiş it gibi: bir iş halletmenin keyfini taşımak (s.450, str.20)

sözünden dönme-: vazgeçmemek (s.318, str. 21)

sözü azdur-: tartışmak (s.326, str.18)

söz aç-: bahsetmek (s.353, str.8)

sözünden çıkma-: dediğini yapmak (s.511, str.7)

şevke gel-: neşelenmek, coşmak (s.343, str. 12)

tuz ekmek hakkı: hak hukuk gözetmek (s.274, str.7-8)

vaktine hâzır ol-: ölümüne hazırlanmak (s.363, str.3)

yağdan kıl çek-: bir şeyi kolayca yapmak (s.448, str.20)

yerinde yeller es-: yokolmak (s.528, str. 19)

yerlere girecek: kötü (s.417, str.12)

yoluyla iziyle gel-: usûle uygun görevlendirilmek (s.306, str.24)

yüzü gül-: sevinmek (s.272, str.14)

yüzü kalma-: utanmak, mahçup olmak (s.271, str.15)

2. KALIP İFADELER

Eserde özellikle hikâye başlangıçlarında bazı kalıp ifadeler göze çarpmaktadır. Yazar genellikle hikâyelerine Arapça, Farsça alıntı kelimelerle ve sıfat tamlamalarıyla örülmüş secîli kalıp ifadelerle başlamakta; fakat hikâyeyi anlatmaya geçtiği yerden itibaren alıntı kelimeler azalmakta, dil sadeleşmektedir. Süheylî, hikâyelerini de çoğu kez bir dua veya övgü kalıbı ile bitirmektedir.

Yazarın hikâye başlatmada kullandığı bazı kalıpları şöyle sıralayabiliriz

1. Nakil kalıbı ile girilenler hikâyelerde:

a. ...mestûrdur ki... (s.206, str.17)

b. ...menkûldür ki... (s.416, str.24)

c. ...meşhûrdur ki...(s.278, str.6); ...mufassal u mestûr ve ....katında musarrah u meşhûrdur ki... (s.198, str.5-6)

d. rivâyet olunur ki... (s.379, str.14); rivâyet ederler ki... (s.377, str.6); ...rivâyet eder ki... (s.416, str.12)

e. hikâyet olunur ki...(s.414, str.5); hikâyet ederler ki...(s.379, str.6)

2. Kişi tanıtımı ile başlayan hikâyelerde:

a. ...mevsûf, ...ma'rûf idi : ...mevsûf (s.327, str.10-11); ....ma'rûf olanlardan biri dahı... (s.267, str.13)

b. ...hazretleridür ki ... ile ... ve ... ile ... idi. (s.267, str.13-15)

Kişi tanıtımlarıyla girilen hikâyelerde secîler ve uzun sıfat tamlamaları dikkati çekmektedir:

...fehm ü zekâ ile ma'rûf ve hüsn-i firâset ile mevsûf olanlarından Nezâr bin Ma'd bin Adnân... (s.199, str.15-16)

Ekâbir-i ukalâdan kuvvet-i akl ile mevsûf ve haddet-i zekâ ile ma'rûf olanlardan İyâs bin Muâviye bin Karra'dur ki (s.202, str.22-23)

Mu'tasım Billâh gāyet şecî ü şîr-dil pâdişâh-ı bî-muâdil kimse idi (s.203, str.19-20)

Mu'tazıd Billâh *yenzur binûrullâh* rütbe-i âliyyesinde bir sâhib-i firâset ü zekâ vü kiyâset ve heybet ü şecâ'at sâhibi hünermend, âdil her umûrda mu'tedil bir kâmil pâdişâh-ı bâ-intibâh idi. (s.204, str.22-24)

Metindeki hikâyelerin önemli bir kısmı dua, rahmet okuma ve övgü kalıpları ile bitirilmektedir. Hikâyelerin bitişinde en fazla karşımıza çıkan yapılar şunlardır:

a. rahmetulâhi aleyhi; rahmetullâhi aleyhim ecma'în...; rahmetulâhi ta'âlâ aleyhi.
b. tahsîn ü âferîn eylediler..; tahsîn ü âferîn okudılar; tahsîn ü âferîn okuyup ... eylediler...
c. zihî .... ve zihî ....
d. hamd-i firâvan eylediler
e. dedi, oldu, eylediler, yaptılar...

Eserde bazı arkaik yapılar ve az kullanılan Türkçe kelimeler de dikkati çekmektedir:

amrud: armud (metatezli) (s.398, str.14)

dey-: anlamak (s.266, str.10)

erlicük: erlik, yiğitlik (s.464, str.16)

eyüsini: iyisini (s. 245, str. 21)

geç-: gammazlık etmek (s.280, str.10)

givür-: getirmek, katmak, eklemek (s.417, str.17)

ısıcak: sıcak (s.257, str.20)

kaçan: ne zaman (s. 339, str. 3)

kovla-: gammazlık etmek (s.276, str.14)

olavüz: oluruz (s.518, str.6)

olur-: oturmak (s. 284, str.17)

söyündür-: söndürmek (s.256, str.12)

şol: şu (s.271, str.17)

taşra: dışarı (s.272, str.1)

uc: sebeb, benüm ucumdan: benim yüzümden (s.340, str.10)

ugurla-: çalmak (s. 128, str.15)

yat yarak: silah (s.505, str.12)

Metin söz dizimi açısından da ayrıca incelenebilir. Eserde Türkçe sağlam cümlelerle karşılaşmaktayız. Metinde hikâye başlatan kalıplar dışında "ki" edatı ve "ki'li birleşik cümle" yer almamaktadır. Metnin transkripsiyonunda "ve" ile başlayan cümleler birleştirilmemiş,

cümleleri uzatmamak için ve ile cümle başlatılmıştır. Bunun temel sebebi, bu bağlacın metinde bir *noktalama işareti* gibi görev yapmasıdır. Dolayısıyla metin *ve*'lerle noktalanmıştır[1].

Sonuç olarak eserin dil araştırmaları için önemli bir kaynak olduğunu söyleyebiliriz. Eserde yer yer ağırlaşmakla birlikte Türkçenin *hikâye etme kalıplarını* barındıran dönemi için çok rahat takip edilebilir bir dil kullanımı vardır. Bu eserin ve benzer tarzdaki eserlerin sözlü halk geleneğindeki hikâyelerden en temel farkları da bu noktadadır. Süheylî mukaddimesiyle, fasıl ve hikâye başlangıçlarında kurduğu seçili yapılarla, bu dilin bütün klasik süsleme imkânlarını kullanmakla birlikte, hikâye anlattığı bölümlerde son derece yalın bir dili tercih etmiştir.

[1] Ve'lerin bu tarz bir işlevine Kırk Vezir Hikayeleri üzerine çalışan Mübeccel Kızıltan da üzerinde çalıştığı hikayelerde dikkati çekmiştir. Bk. Mübeccel Kızıltan: Kırk Vezir Hikâyeleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul 1991, s. 193.

III. BÖLÜM:

METİN

A. NÜSHA TAVSİFLERİ

Yazma Nüshaları:

1) Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat, 180 (B)[1].

Eser, kahverengi, kalın, zarar görmemiş deri cilt içindedir. Şemsesi ve mıklebi vardır. 275 x 161 -cilt- (277 x 167 -kağıt-) mm. boyutlarında, 166 varaktan oluşur. Her varakta 23 satır bulunmaktadır. Yazı ebadı 175 x 90 mm.dir. Yazmada sonradan kurşunkalemle konulmuş sayfa numaraları bulunmaktadır. Kağıdı, soğuk damgalı, kalın Avrupa kağıttır. Bazı varaklar beyaz, bazıları sarı (51-100. vr.) renklidir. Güzel bir nesihle yazılmıştır. Fasıl ve hikaye başlıkları ile bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhludur. 1b ve 2a altın yaldızla, diğer varaklar surhla çerçevelenmiştir. 1b'de altın yaldız üzerine pembe ve kırmızı çiçeklerle bezeli, yeşil yollu güzel bir tezhib bulunmaktadır. Kağıtların soğuk damgası var. 1a'da bir padişah tuğrası ve eserin ismi var. Metin sonrası arka yüzü dolu bir varak. Başlığı: Ḫulāṣa-yı feṯḥ-nāme-i Cerbe merhūm Ġāzī Piyāle Pāşā feṯḥ-kerde der-delālet-i Sulṭān Süleymān bin Selīm Ḫān. Yazma, Temmetü'l-kitāb be-ᶜavnillāhi'l-mülkü'l-vehhāb kaydıyla sona eriyor.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm-i rıżā ḳıl

Son (166b): Sen daḫı icrā-yı şerᶜ eyle buyurdılar ol idi hemān bīdār olduġum gibi şāḥib-i şurṭayı ṭaleb eyledüm dédi. El-ḥamdülillāhi taᶜālā emr-i şerīfleri üzre edā-yı ḫiẓmet müyesser oldı dédidler.

2) Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, 1622 (Hz.)[1].

Bordo rengi, mıklepli, kenarları çeharkuşe yaldızlı deri cilt içinde tahrip olmamış güzel bir nüsha. 213 x 148 -cilt- (214 x 149 -kağıt-) mm. ebadında 175 varaktan oluşur. Her varakta 23 str. bulunmaktadır. Yazı ebadı 153 x 89 mm.dir. Metin öncesi iki, sonrası üç boş varak vardır. Sayfa numaraları kurşun kalemle sonradan koyulmuştur. Kalın krem rengi kağıda talikle yazılmıştır. Fasıl

---

[1] Ayrıca bkz. Fehmi Edhem Karatay: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. II, s. 295, nr. 2801.

ve hikaye başlıkları ile bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhlu. Yazmada duracaklar ve bütün varaklardaki çerçeveler altın yaldızla yaldızlanmıştır. 1b'de altın yaldızlı ve rengarenk çok güzel bir tezhib bulunmaktadır. Eserde mühür veya damga bulunmamaktadır. Metin öncesi iki varaktan ilkinin ön yüzünde eserin adı ve yazarı kayıtlı. İlk varağın arka yüzünde ve ikinci varağın ön yüzünde fasıl başlıklarının verildiği bir fihrist var. Fihristte sadece fasıl başlıkları yer almaktadır. Temme kaydında müellif hattı nüshalarda görülen *ḳad vaḳa'a'l-ferāġ* ibaresi müstensih tarafından aynen tekrar edilmiştir. Bu kayıtta müstensihin adı ve kitabın istinsah tarihi yer alır. Bu kayıttan anlaşıldığına göre, yazmanın müstensihi Muṣṭafa Rodōsī'dir. Yazma, H.1157 / M. 1744-45'de istinsah edilmiştir.

Baş (1b): Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü şenā ve efānīn-i ferā'id-intiẓām-ı şükr-i rıżā ol sulṭān-ı mesned-nişīn-i evreng-i ceberūt u kibriyā er-raḥmānu...

Son (175a): ...Ḫalīfe eyitdi billāhi'l-ᶜaẓīm ben daḫı menāmda ᶜaynıyla bunı gördüm ve ᶜAlīye ḥikāyet idüp seni dinlerdüm dédi. Ve bī-nihāye inᶜām u iḥsān éyledi. Ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı.

3) Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Eski Hazine, 1331 (EH.1)[2].

Ortası gri-yeşil mukavva, çeharkuşe yaldızlı, kırmızı deri şirazeli, mıklepli bir cilt içindedir. 212 x 120 -cilt- (213 x 120 -kağıt-) mm. ölçülerindedir. 180 varaktan oluşur. Her sayfada 19 satır vardır. Yazı ebadı 155 x 65 mm.dir.Metin öncesi ve sonrası kapağa birleşik birer boş varak vardır. Yazmaya sayfa numaraları kurşun kalemle sonradan verilmiştir. Metin aharlı, su yollu krem rengi kağıda talik kırması ile yazılmıştır. Fasıl ve hikaye başlıklarıyla bazı ibareler surhludur. Bütün varaklarda altın yaldızlı çerçeve bulunmaktadır. Altın yaldızlı, rengarenk çiçeklerle bezeli bir tezhibi vardır. Yazmada mühür ve damga yoktur. 1a'da çeşitli temellük kayıtları ve okunamayan Arapça ibareler ve H.1145 ile H. 1199 tarihleri vardır. Temme kaydından eserin müstensihi ve istinsah tarihi öğrenilmektedir. Eser Şeyḫ Mehmed b. ᶜAlī el-Brusevī tarafından, H. 1127 / M. 1715'de istinsah edilmiştir.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

[1] Ayrıca bkz. Karatay: a.g.e., C. II, s. 295, nr. 2802.
[2] Ayrıca bkz. Karatay: a.g.e., C. II, s. 295-296, nr. 2803.

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm-i rıżā ḳıl

Son (180b): ..Āgāh olduġumda şurṭayı ṭaleb idüp ḫerīfi getirtdigümüñ aşlı bu. İmdi el-ḥamdülillāhi taᶜālā emr-i şerīfleri üzre edā-yı ḫizmet müyesser oldı deyü ḥamd u şenā eyledi deyü naḳl u taḫṣīṣ ederler.

4) Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Eski Hazine, 1332 (EH.2) [1].

Mıklepli, koyu patlıcan moru, çehar kuşe yaldızlı deri cilt. Ebadı 197 x 129 (197 x 130) mm. (cilt ve kağıt) ölçülerindedir. Yazı ebadı 146 x 78 mm.dir. 159 varaklık yazmada her sayfada 27 satır vardır. Eserde metin öncesi üç, metin sonrası bir varak boştur.Sayfa numaraları sonradan kurşun kalemle koyulmuştur. Kağıdı, krem rengi, aharlı, su yolludur.Eser küçük, ince bir nesihle yazılmıştır. Fasıl ve hikaye başlıklarıyla bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhludur. 1b ve 2a altın yaldızla, diğer varaklar surhla çerçevelenmiştir. 1b'de yaldızlı, renkli çiçeklerle süslü güzel bir tezhib vardır. Metin öncesi ilk varakta Topkapı Sarayı Tahrir Komisyonu'nun mührü vardır. Metin öncesi ikinci varakta sayfanın üst tarafında bir beyit yazılıdır. Metin öncesi üçüncü varak boştur. 1a'da ise sayfa altında TSMK. mühürleri ve ortasında ise Şefiᶜ Mustafa'ya ait bir mühür ve temellük kaydı bulunmaktadır.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (159b): ... Billāhül-ᶜaẓīm ben daḫı menāmumda ᶜaynıyla bunı gördüm ve ᶜAlī'ye ḥikāyet idüp seni dinlerdüm dédi. Ve bī-nihāye inᶜām u iḥsānlar eyledi. Ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı. Temmet.

5) Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Efendi Blm., 2267 / I (V.)

223 x 146 mm. (cilt) ve 223 x 152 mm. (kağıt) ölçülerinde mıklepli, ebrulu kağıt kaplı mukavva cilt. Cilt içi açık pembe kağıtla kaplı. Yazı ebadı, 149 x 84 mm. Ciltte aynı elden çıkmış iki ayrı eser mevcut: 1. ᶜAcā'ibü'l-me'āṣir ve ġarā'ibü'n-nevādir, vr. 1b-74b (eksik); 2. Ḥᵛāb-nāme-i Veysī, vr. 74b-100a. 100 vr., 17 str. Beyaz, aharlı orta kalınlıkta kağıda nesihle yazılmış. Hikaye ve

[1] Ayrıca bkz. Karatay: a.g.e., C.II, s. 296, nr. 2804.

fasıl başlıklarıyla bazı ibareler surhlu. Sayfalar surhla çerçevelenmiş. 1b'de surhla basit bir tezhib var. Eserin bazı sayfalarında mor mürekkeple vurulmuş Bağdatlı Vehbî Efendi'nin (ölm. 1352 / 1933) mührü vardır[1]: 1a, 2a, 3a, 14a, 24a, 33a, 42a, 52a, 65b, 71b, 90b, 92b, 93a, 94a. Mühürlerin mürekkebi ön ve arkadaki sayfalara geçmiş. Cilt kapağının içindeki kısma eski rakamlarla bir toplama yapılmış, hemen yanında öznesiz bir eski yazıyla Nevādir-i Süheylī, ṣaḥīfe 142, ṣaṭır 17, kelime 9 ve Ḫᵛāb-nāme-i Veysī, ṣaḥīfe 75 yazılmış. Bu yazılar eserin çeşitli sayfalarına vurulan mor mührün mürekkebiyle yazılmış. 1a'da da yine aynı mürekkeple eserin ismi ve yazarın adı var.

Baş (1b): Ammā baᶜd ārāyendegān-ı encümen-i esrār ve pīrāndegān-ı çemen-i aḫbār ᶜālimān-ı ᶜulūm iḫtilāf-ı ....

Son (74b): beyt:

Müsāvī eylemekden ḫalḳı ey yār

Tek oldur idesin lāġ u laṭīfe

muḳarrerdür her işde muᶜteberdür kebīre-i irtikābdan ḥaḳīḳa.

Eserde temme kaydı bulunmamaktadır.

6) Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Blm., 4431 (F.)

220 x 154 mm. (cilt) ve 221 x 161 mm. (kağıt) ölçülerinde koyu kahve rengi, şemseli, salbekli ve mıklepli meşin cilt, ön cilt kapağı kopuk. Cilt içi kartonu vişne rengi üzerine sarı çiçekli kağıt. Yazı ebadı, 117 x 98 mm.dir. Metin 215 varaktır. Her sayfada 15 satır vardır. Başta 4, sonda 3 boş varak bulunmaktadır. Baştaki boş varakların ilkinde eski harflerle eserin ismi, sayfa ve satır sayısı ve muhtemelen eseri kütüphane için tavsif eden kişinin koyduğu mükerrer sayfaların numaraları var. 3. boş varakta Süleymaniye Kütüphanesi'nin damgası ve 4. varağın b yüzünün alt köşesinde de kütüphanenin kayıt yeri, numarası ve kitabı tavsif eden kişi olarak M. Salih ismi var. Metne müstensih tarafından sayfa numaraları konulmuş, her 5-10 sayfada bir de eseri tavsif eden kişiye ait olduğunu düşündüğümüz yeni rakamlı numalalar var. Tekrar edilen sayfaların kenarına (27 ve 192)

[1] Günay Kut - Nimet Bayraktar: Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984, s. 116.

eski harflerle mükerrerü'l-ᶜaded ibaresi düşülmüş. Eserde iki cins kağıt karışık kullanılmış. Bir kısım kağıt açık sarı (baştaki boş varakların kenarları rutubetten kararmış), bir kısmı ise aharlı beyaz kağıt. Eser nesihle yazılmış. Fasıl ve hikaye başlıkları surhlu. Eserde tezhib bulunmamaktadır. İlk sayfa (1a) yeşilleşmiş bir sarı mürekkeple çerçevelenmiş. Metin 1a'dan başlıyor. Bu ilk sayfanın sol üst köşesinde bir büyük mühür ve altında temellük kaydı ve onun da altında küçük bir mühür var.

Üsteki mühür I. Mahmud'a (1143 / 1730 – 1168 / 1754) aittir[1]. alttaki imzada ise "Muḥammed Muştafa ve ᶜAlī vaḳfi" ibareleri seçiliyor.

Temellük kaydı talik yazıyla noktasız yazılmıştır. Eser ᶜAbdullāh ibni Nuᶜmān tarafından H. 1114 / M. 1702'de istinsah edilmiştir.

Baş (1a): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Yā beste-i ser-rişte-i teslīm-i rıżā ḳıl

Son (215a) ...Ve ᶜAlī'ye ḥikāye idüp mestī diñlerdüm ve bī-nihāye inᶜām u iḥsānlar eyledi ve muḥabbet-i ṭarafeyn daḫı ziyāde éyledi.

Eserde temme kaydı bulunmamaktadır.

7) Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Blm., 2837 (E.)

193 x 131 (cilt) ve 190 x 134 ~ 136) mm. (kağıt) ölçülerinde kahverengi, mıklepli meşin cilt. Şirazesi siyah renkli, yıpranmış ve dağılmış. Cilt içi kartonu yeşil. Yazı ebadı, 160 x 95 mm. Metin 215 varaktır, her sayfada 23 satır vardır. Metin öncesi 5 varak (metinden ayrı bir fasikül olarak cilde tutturulmuş) eserin fihristi olarak düzenlenmiş. Bu fihrist kısmında mürekkepler akmış, bir çok yeri okumak çok zor, hikayelerin sayfa numaraları da verilmiş. (Metin ve fihrist aynı elden çıkmış, yazı aynı.) Metin sonrası 4 varak var. Bu varakların ilkine "vüzerāya ᶜarżıḥāl şüretidür" başlığı atılmış, bu varak dolu. 2. varağın a yüzünün 2/3'ü ve b yüzünün tamama yakını bu arzuhalle dolu, 3. varağın a yüzü dolu, b yüzünde 3 blok halinde yazı ve rakamlar var. 4. varağın altına altın suyuyla şu ibareler yazılmış:

[1] Kut-Bayraktar: Vakıf Mühürleri, s. 31.

Sulṭān ᶜAbdülmecid Ḫān Efendimiz ḥażretleri elli beş senesi rebīü'l-āḫirüñ on ṭoḳuzuncı eşniye güni .... ve'l-iḳbāl ... Dilerüm Allāhu Taᶜālā ᶜömrini efzün eyleyüp merḥametini ..... üzerine mezdād iderek füşūr iyleye āmīn.

Bu dört sayfanın ardından iki karton iç kapak ve yeşil bir cilt iç kapağı geliyor. İlk kartonun 2/3'si dolu, arka yüzüne iki ayrı dörlük yazılmış:

Dökdükçe zülf-i perçemüñ
Zülfi ṭolaşur ᶜālemüñ
Hep ᶜālemi başdan çıḳarur
Ġāyet güzeldür perçemüñ

ve:

Kerem ḳıl bul dil-zāde
Oldum ᶜaşḳuñila āvāre
Kim ḳapılmaz böyle yāre
Oldum ᶜaşḳuñila āvāre

Metin muhtemelen müstensih veya metni daha sonra okuyan bir kişi tarafından siyah mürekkeple numaralandırılmış. Bazı sayfalarda numaraların yarısı kesik ve bazılarında da sadece çok az bir kısmı görülüyor. Bu da bizde eserin daha sonra ciltlenirken kesildiği düşüncesi yaratıyor. Eserin sayfa boyutlarındaki 1-2 mm.lik değişikliklerin sebebi de bu olmalıdır.

Eser sarımtrak aharlı kağıda nesih ile yazılmış. Sayfaların çoğu şirazesinden kopmuş. Hikaye ve fasıl başlıklarıyla bazı ibareler surhlu. 1b ve 2a sayfaları yeşil çerçeveli, diğer varaklarda çerçeve yok. 1a'da Esad Efendi'nin iki vakıf mührü var[1]. Metin öncesi 1a'da ..... ibaresi var. Ayrıca eserin adı ve eski rakamlarla eserin kütüphane kayıt numarası yazılmış. 1b'de kavuniçi, eflatun mavi çiçeklerle bezenmiş çok güzel bir tezhib var.

Baş (1b): Ḳavānīn-i cevāhir-i niẓām-ı meḥāmid u şenā ve efānīn-i *ferāyid*-i intiẓām-ı şükr *ü rıżā* mesned-nişīn-i evreng-i ceberrūt u kibriyāü'r-raḥmānu *ʿale'l-ʿarşi'stevā*nuñ ᶜarşa-yı faṣīḥa-yı mülk ü melekūtda temhīd olınmaḳ ḳaṣd olınsa lisān-ı nāṭıḳa-yı belāġat mıntıḳa-yı ...

Son (211b): ...Ḫalīfe eyitdi: billāhu'l-ᶜaẓīm ben daḫı menāmumda ᶜaynıyla bunı gördüm ve ᶜAlī'ye ḥikāyet idüp *seni* diñlerdüm *dédi* ve bī-nihāye inᶜām u iḥsānlar eyledi ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyād oldı.

Eserde müstensihin adı kayıtlı değil, ama temme kaydında istinsah tarihi H. 19 Receb 1081 / M 1670 olarak verilmiş: *Temmet. Temmeti'l-kitābü be-ᶜavni'llāhi'l-meliki'l-vehhāb. Tārīḫ 19 fī-şehru Receb, sene 1081 leyletu erbaᶜâ.*

8) Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Blm., 4887 (HM.)

204 x 142 mm. (cilt) ve 196 x 140 mm. (kağıt) ölçülerindedir. Sonradan ciltlenmiş bir nüshadır. Kahverengi deri cilt. Şirazesi koyu kahverengi, sırtına "tārih-i nevādir" yazılmış. İç kartonu pembe. Yazı ebadı, 156 x 95 mm.dir. Bazı sayfalarda yazı ebadı değişmektedir. 73 varaklık bu yazmada satır sayısı da değişmektedir. Metin kalın, aharsız, kaba, beyaz kağıda yazılmıştır. Kağıt yer yer kararmış ve sararmıştır. Yazı cinsi nesihtir. Yazının niteliği yer yer değişmektedir. Bazı varaklar çok özensizdir, özellikle 62. varaktan itibaren karmakarışık bir yazı vardır. Fasıl ve hikaye başlıkları ile bazı ibareler surhludur. 1b ve 2a yeşille çerçevelenmiştir, diğer varaklar çerçevesizdir. 1a'da sağ üst köşede "gazel-i Kelīm" başlığı altında iki beyit kayıtlı, hemen altında surhla yazılmış Hafiz'a ait bir mısra var. Bu beyitlerin yanında sol üst köşede "müfred-i Kelīm" başlığı altında bir beyit ve hemen altında Hacı Bektāş-ı Veli'nin neseb bilgileri var. Sayfanın sağ ortasına Kelim'in yukarıda iki beyiti verilen şiirinin mahlas beyiti yazılmış. Sayfanın sağ alt köşesinde yatay olarak yazılmış bir doğum kaydı var. Mürekkebi akmış, yer yer okunmuyor. Bu kayıt o sırada Rūm ili kazaskeri olduğu söylenen Okçızade Efendinin ... dünyaya geldiğinde söylediği tarihten çıkarılmış: Şaban, H. 1113 / M. 1701. Ve bu tarih beyti de kaydedilmiş. Bu tarih aynı zamanda eserdeki en eski tarihleme olduğundan eserin istinsah tarihinin H.1113'ten önce olduğunu göstermektedir.

50a'da yatay olarak şunlar yazıyor: Cumᶜa ertesi güni ..... pādişāh-ı āl-i ᶜOsmān olup Edirne-i şerīfde .. muḥārebesinden kendüyi ᶜazl idüp maḥbūs olan Sulṭān Muṣṭafa ibni Mehemmed Hān bugün merḥūm olup dār-ı fenādan dār-ı beḳāya rıḥlet eylemiş. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi büyük vālidesi cāmiᶜi

[1] G. Kut: Vakıf.., s .143-144.

ḳarībinde .... babası Sulṭān Meḥemmed Ḫān yanında defn olındılar. Raḥmetullāhu ᶜaleyhi 1075 senesinde dünyāya gelmişdür. Vezīr-i aᶜẓāmı Köprülü Fāżıl Aḥmed Pāşā.....

Bu bilgiden bu kaydın IV. Mehmed oğlu II. Mustafa'nın doğum tarihini H. 1075 / M. ... olarak öğreniyoruz. Ayrıca II. Mustafa'nın vefatından bahsedildiği için, bu kaydın H.1115'te / M. 1703'te yazıldığını da çıkarabiliriz.

69a'da sayfa kenarında H.1114 tarihi var.

Metin 52a'da bittikten sonra metne ait olmayan bir hikaye daha başlamış. Bu hikayenin başlığı şöyle: Ḥikāyet Mersed bin ᶜAbd Kelāl nām pādişāhuñ aḥvāli.

Baş (1b): Der sitāyiş-i pādişāh-ı mülk-sipāh ḫaledallāhu mulkehu ve bekāhu. Elḥamdulillāh sāṭıḫ-ı serīr-i salṭanat cemāl-i ᶜālem-ārāsıyla müşerref ve evreng-i ḫilāfete muḳaddem-i humāyūnı ile kevkebe ve şeref-baḫş olan beyt ....

Son (52a): ... Ḥāceti olan maḥallin fevāyıḫ-ı miskiyyede yuyup defᶜ-i fikr-i fāsid eyledi.

Eserde temme kaydı bulunmamaktadır.

9) Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Blm., No: 250 (L.)

225 x 155 (cilt) ve (230 x 163) mm. (kağıt) ölçülerindedir. Siyah, mıklepli, şirazesi yıpranmış, gömme şemseli bir cilt içindedir. Yazı ebadı 195 x 115 mm.dir. 200 varaktan oluşmaktadır. Her varakta ortalama 19 satır mevcuttur. Yazma 40a'ya kadar siyah mürekkeple önce eski, ardından da yeni rakamlarla, 40a'dan sonra kurşunkalemle eski rakamlarla, mürekkeple yeni rakamlarla numaralandırılmıştır. Kağıdı belli belirsiz aharlı, ince, açık sarıdır. Kağıtlar çok yıpranmış ve rutubetten zarar görmüştür. Bazı sayfalarda mürekkep akmış, bazı sayfalar sonradan tamir görmüştür. Yazı cinsi harekeli nesihtir. Fasıl ve hikaye başlıkları ile bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhludur. 1b ve 2a sayfaları yeşille, diğer varaklar surhla çerçevelenmiştir. Tezhipsizdir.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm-i rıżā ḳıl

Son (196a): ... Ḳıṣṣadan ḥiṣṣe oldur ki gāhīce fuḳarāyı unıtmayup bir pāre nān ile añalar. Zīrā ṣadaḳa vérmenüñ bu ḳadar fā'idesi olduġı *iẓhāre mine'ṣ-ṣemsi fī vasaṭi'n-nehār*dur.

Eserin sonuna Gâzî Bâlî Beg Hikâyesi başlığı taşıyan bir hikâye ile (196a – 198a) hikâyenin sonunda ise "taḥrîren fî-şehri ramażan. Sene 1135" şeklinde bir temme kaydı bulunmaktadır. 198b'ye "Evā'il-i zamānda bir māldār bāzirgān vardı. Babasından ḳalan mālı..." cümleleriyle başlayan bir hikâye daha eklenmiştir. Bu hikâye ise 200b'de şu cümlelerle sona ermektedir: "Benüm bu cürmüm ḳabūl éderseñ ben de bilürem ki Rabbüm daḫı ..."

10) Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölm., No: 606 (H1) – 607 (H2)

Ayrı nüshalarmış gibi ciltlenen ve ayrı kağıt boyutları taşıyan bu iki nüsha aynı yazmanın iki parçasıdır. Hüsrev Paşa Bölümü 607 numaralı yazma, aynı bölümde 606 numara ile kayıtlı yazmanın devamıdır. Kağıt ve yazıları aynı olan bu ciltlerden H1 kesilip ciltlenmiş, H2 ise kesilmeden ebrulu kağıt kaplı bir kartona ciltlenmiştir. Bu yüzden varak boyutları farklıdır. Üstelik H1'in sonundaki çoban H2'yi başlatmaktadır ve hikaye hiç kesintiye uğramadan H2'de 1a'dan devam etmektedir. Bu nedenle bu iki yazmayı birleştirdik ve H1-2 şeklinde değerlendirdik. Her iki yazmanın cilt ve kağıt tavsiflerini ayrı ayrı, yazı ve metinle ilgili özelliklerini aynı eserin parçaları olduklarından beraber veriyoruz.

606 numaralı yazma 255 x 150 (256 x 152) mm. (cilt ve kağıt) ebatlarındadır. Kahverengi deri cilt. Üzerinde sarı yaldızlı iki çeharkuşe var. Mıklepsiz, iç kapağı ebrulu kağıt. 607 numaralı yazma 260 x 202 (262 x 201) mm. (cilt ve kağıt) ebatlarındadır. Üstü ebru kağıt kaplı karton kapakla ciltlenmiştir. Ebrulu kağıdın kenarları kartondan sıyrılmıştır. Şarı şirazeli. Parçalanmış bir yazmanın sonu olduğu anlaşılan yazma, basit bir şekilde defter görünümünde cilt haline getirilmiştir.

H1 ve H2'nin yazı ebadı 170 x 83 mm.dir. 120 (H1) + 47 (H2) = 167 vr.dır. Her varakta 25 str bulunmaktadır. Kağıt, aharlı, ince, açık sarıdır. Metin öncesi bir varak. Metin 1b'de başlıyor. Metin bittikten sonraki boş varağın ön yüzünde bir doğum kaydı var. Metin ince, çok güzel bir nesihle yazılmıştır. Fasıl ve hikaye başlıkları ile bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhludur. Çerçevesizdir, tezhip bulunmamaktadır. 1a'da Hüsrev Paşa Kütüphanesi'nin ve Süleymaniye Kütüphanesi'nin mühürleri vardır.

Metin öncesi boş varağın ön yüzünde siyah yaldızla eserin ismi ve IV. Murad'ın zamanında tercüme edildiğini belirten bir ibare var.

Baş (606): (1b): Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü şenā ve efānīn-i ferā'id-intiẓām-ı şükr ü rıżā ol sulṭān-ı mesned-nişīn-i evreng-i ceberrūt u kibriyyā erraḥmānu ᶜale'l-ᶜarş-i istivānuñ ᶜarşa-yı fesīḥa-yı ...

Son (606): (eksik, 120b) taᶜẓīm ü tekrīm ile defn éyledük. Bir géce ᶜālem-i menāmda ḥażret-i şeyḫi gördüm. Bir mücevher-i ᶜālī-serīr (kesilen yerden 607 başlıyor.)

Baş (607): (1a) üzre oturmış ve ol ṣāliḥā ḳız şeyḫüñ yanında dayanmış ḫūrī eṭrāfında ḫiḍmet éderler ve cenāb-ı ᶜāliyyenüñ saḥnında seyr ü şafā édüp her cānibe ṣalınup gezeler. Raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

Son (607): (47a – H1 + H2: 167a) ...ve vüsᶜātine göre tenāsüb-i aᶜzāyı tetmīm ü tasvīr édüp mebde-i feyyāz cānibinden istiᶜdād-ı ḳābile göre ruḥ-baḫş olur.

11) Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölm., No: 649 (H3)

205 x 129 (205 x 134 ~ 132) mm. (cilt ve kağıt), 138 x 66 mm. (yazı) ölçülerindedir. Şirazesi ve cilt kenarları kahverengi deri kaplı, ön ve arka cilt kapağı ebru kağıtlı, mıklepsiz, mukavva cilt içindedir. İç kapak kahverengi naylonumsu pütürlü kağıttan oluşmaktadır. Bu kağıdın ardından hem başta hem sonda toprak rengi kağıtlar vardır. 314 vr.lık yazmada her varakta 21 str. bulunmaktadır. Metin öncesi boş bir varak vardır. Yazmanın varaklarının tamamına yakınının alt kısmını, bir kısmının ise üst kısmını kurt yeniğidir. Varak altlarının iyice tahrip olmasına rağmen yazılar zarar görmemiştir. Bazı varaklar tamir görmüş (2. ve 20 varaklar). Son derece güzel bir nüshadır. Güzel ince bir nesihle yazılmıştır. Fasıl ve hikaye başlıkları ile bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhludur. 1b'de güzel bir tezhip bulunmaktadır. Metin çerçevelenmiştir. 1b'deki çerçevenin dışı kırmızı, orta çizgisi siyah ve en iç çizgisi altın yaldızlıdır. 1b'de ve 2a'da metin içindeki duracaklar da yaldızlıdır. 1a'da Hüsrev Paşa Kütüphanesi'nin ve Süleymaniye Kütüphanesi'nin mühürleri ve küçük bir damga vardır.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Bāyeste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (314 b): Ḫalīfe éyitdi: "Billāhü'l-ᶜaẓīm ben daḫı menāmda ᶜaynıyla bunı gördüm ve ᶜAlī'ye ḥikāyet édüp seni dinlerdüm." dédi. Ve bī-nihāye inᶜām u ihsān éyledi. Ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı.

Temme kaydı: Temmet.

12) Süleymaniye Kütüphanesi, Tercüman Gazetesi Kitapları Bölümü, No: 359 (T)[1]

Ciltsiz, kapağı kopmuş, sonu eksik, şirazesi dağılmış bir nüsha. Formaları dağılmış. 207 x 129 mm. (kağıt), 140 x 78 mm. (yazı) ölçülerinde. Bazı sayfalara mürekkep akmış, kurt yenikli. 69 vr.dır. Her varakta 17 str. var. Sayfa numaraları kurşunkalemle koyulan nüshanın numaralamasında 17. varak atlanmış. Metin öncesi üç boş varak. Metin belli belirsiz aharlı, filigranlı kalın krem rengi kağıda talikle yazılmış. Fasıl başlıkları yer yer surhlu. 1b'de surhlu hiçbir kelime yok. Çerçeve ve tezhip yok. Metin öncesi boş varakların ilkinin ön yüzünde iki beyit ve kitabın adı yazılı (Kitābu ᶜAcā'ibü'l-me'āsir ve Garā'ibü'n-nevādir ism-i kitāb budur. Beyne'n-nās mine'n-nevādir kitābı diyerek şāyiᶜdür.).

Baş (1b): Şükūfe-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü şenā ve (mervārid)-intiẓām-ı şükr-i rıżā mesned-nişīn-i evreng-i ceberrūt-ı kibriyā er-raḥmānu ᶜale'l-ᶜarşı istevā....

Son (69b, eksik): Ve ol cüvān éyitdi: "Ben ol cüvān idi ol mār-ı sefīdem ki fulan saḥrāyı ol māre-i siyāh ile ceng ü cidālin (burada kesiliyor)...

13) Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Bölümü, No: 202 (M)

210 x 132 (212 x 133) mm. (cilt ve kağıt), 147 x 71 mm. (yazı) ebatları taşıyan bir mecmua içindedir. Vişne çürüğü renginde deri cilt. Ön ve arka kapaklarda gömme şemsesi var. Mıklepli. Mıklebinde de küçük bir şemsesi var. Cildin iç kapağı ebrulu kağıt kaplı. Bu yazmanın başındaki mühürden eserin, M Ataullah tarafından, Valide Mihrişah Sultan Kütüphanesi'nden çıkarılmamak şartıyla vakfedildiği anlaşılmaktadır. 29 vr., her varakta ortalama 19 str. Fasıl ve hikaye başlıkları ile

[1] Bu yazma için ayrıca bkz. Günay Kut: Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, İstanbul 1989, C. I, s. 276, nr. 308.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

bazı ibareler ve kelam-ı kibarlar surhlu. Surhla çerçevelenmiş. Kağıdı krem rengi, orta kalınlıkta, su yollu, aharlı. Metin nesihle yazılmış.

Süheylî'nin metni, 101b-130a arasındadır. Eserin sadece 24. ve 25. fasıllarından hikâyeler içeren eksik bir nüshasıdır. Metnin başında hikâyelerin eserden alındığı söylenmiştir.

Baş (101b): Naḳl mine'l-ᶜAcā'ibü'l-me'āṣir ve Ġarā'ibü'n-nevādir. Ve mine'n-nevādir. Ḥikāyet olınur Hārūnu'r-reşīd zamānında bir ᶜaẓīm ḳatḥ u ġalā oldı...

Son (130b): ... Kerīmü'l-mülk nigāruñ nezāketine ve fiṭnat u ẕekāsına taḥsīn ü āferīn oḳudı ve maḫdūm-ı me'ābuñ eṣġāline ve iẕᶜān u kemāline ḥamd ü firāvān éyledi.

14) Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Bölümü, No: 34 (NA)

Eser, 279 x 189 mm. ölçülerinde büyük boy bir cilt içindedir. Kağıt ölçüsü, 270 x 184 mm. dir. Cilt vişne rengi deri ve siyah şemselidir, yenidir. Şirazesine yaldızla, eserin adı Câmiü'l-hikâyât olarak yazılmıştır. İç kapağı kırmızı, küçük çiçekli ve ince bir kağıttandır. Kağıdı sararmıştır. Metin açık sarı, toprak renginin açık bir tonunda ve beyazımtrak kağıtlara iri bir nesihle yazılmıştır. 276 varaktır. Yazı boyutu 217 x 120 mm. dir. Sayfalara göre satır sayıları farklılıklar göstermektedir. Bir fikir vermesi bakımından bazı sayfalara ait satır sayıları şöyle sıralanabilir: 1b 20, 2a 23, 2b 25, 3a 23, 3b 25, 5b 28 str. Bazı varak ve sayfalar tamir görmüştür: 11, 12, 30a, 21, 69a, 276.

Metin öncesi 1a'da iki yere eski harflerle Câmiü'l-hikâyât, bir yere de Tevârîh-i Acâ'ibü'l-me'âsir ve Garâ'ibü'n-nevâdir yazılmıştır. Aynı sayfada kağıdın üst ortasında bir ilaç tarifi yer almaktadır. Sağ kenarda ise Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn El-hâc Mîr Ali Rıza adına ve H. 1314 tarihine rastlanmaktadır. Aynı sayfada iki beyit ve Gazi Sultan Mahmud b. Sultan Mustafa adının verildiği bir ibare de bulunmaktadır.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (276a): ... Ve ᶜAlī'ye ḥikāyet édüp seni dinlerdüm dédi ve bī-nihāye inᶜām u iḥsānlar éyledi ve muḥabbetlerin daḫı ziyāde éyledi.

15) Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nr. 4117 (N1)

190 x 114 mm. Üstü gri – beyaz ebru kağıt kaplı mukavva cilt. Şirazesi ve cilt kenarları kahverengi deri. Mıklepli. Kağıt ebadı 191 x 119 mm. 111 varak. Kağıt beyaz aharlı, orta kalınlıkta. Her sayfada talîkle 19 satır. Çerçevesiz. Fasıl ve hikâye başlıkları bazı sözler surhlu. Yazı ebadı 143 x 69 mm. Metin öncesi altı boş varak vardır. Bunların ilkine *Nevâdir-i Süheylî* yazılmıştır. Metin öncesi 1a'da *El-Hac İbrahim Hanîf* adının verildiği bir vakıf kaydı vardır. Metin 111a'da bitiyor. Metin sonrası iki boş varak bulunmaktadır.

Baş (1b): İftitāḥ-ı maḳāl ve ḥamd-i Ḫudā-yı müteᶜāl celle sultānuhu ᶜani'ş-şibihi ve'l-miṣāl. Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü ṣenā...

Son (111a): ... Bu maḳūle āṣār-ı ᶜacībelerine nihāyet yoḳdur. Ḳaddeṣallahu rūḥu'ş-şerīf.

Yazmada temme kaydı yer almamaktadır.

Yazmanın istinsahına bir seçme gibi başlanmıştır. 1b - 30b arasında farklı fasıllara ait hikâyeler ardarda anlatılmıştır. Daha sonra müstensih eseri tam olarak istinsaha karar vermiş olmalıdır ki bu kez 30b varağına kadar istinsah ettiği hikâyeleri atlayarak eseri tamamlamıştır. 1b-30b arasında anlatılan hikâyelerin hangi hikâyeler olduğu *Hikâyeler ve Varak Başlangıçları* başlıklı tabloda listelenmiştir[1].

Bu yazmanın bir başka önemli yanı da 7a-9b varakları arasında Süheylî'nin hayat hikayesiyle ilgili ipuçları içeren bir bölüm taşımasıdır. Müstensihin istinsah ettiği hikâyelerin yazarının hayatıyla ilgili görüp metne *ve mine 'n-nevâdir* adıyla dahil ettiği bu bu bölümün kaynağını tesbit edemedik.

16) Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nr. 4357 (N2)

213 x 132 mm. cilt ve 230 x 138 mm. kağıt ebadlarındadır. Açık kahverengi, şemse ve salbekleri içe gömük, mıklepli deri cilt içindedir. Şemsesi sarı yaldızlıdır. Cilt kapağının ön ve arkasında şiraze hizasına mukavva yapışmıştır. Cilt mukavva bir koruma içerisinde muhafaza ediliyor. Cilt kapağının içi deri ve dışı gibi ama bu kez gömmesiz şemse ve salbekle süslenmiş. Metin öncesi bir boş varak mevcut. Bu boş varağın ön yüzünde şu ibare var: *Bu kitâbun târîh ve*

[1] Bkz. İleride s. 174.

hikâyelerle münasebeti vardır ve bazen edebiyata da menâsidir. Hâfız-ı kütüb Mehemmed Kâtib. 1a'da yaldızla 4357 tarihi, iki vakıf mührü, bir vakıf kaydı ve Nuruosmaniye Kütüphanesi'nin kaydı var. N1 nüshası ile aynı olan bu vakıf kaydında *El-Hac İbrahim Hanîf* adı geçmektedir. Orta kalınlıkta, kahverengiye yakın koyu krem rengi aharlı kağıt. Yazı ebadı 150 x 68 mm. (cetvelli sayfalarda 154 x 73mm.). Her sayfada talîkle 21 satır. Metin 1b'de başlıyor, metin başı tezhipli. Hikâye, fasıl başlıkları ve bazı ibareler surhlu. 191 varak. Sayfalar kurşunkalemle eski rakamlarla numaralandırılmış.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (191a): ... Ve Alī'ye ḥikāyet édüp seni dinler idüm dédi ve bī-nihāye inʿām u iḥsānlar éyledi ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı.

Temme kaydından anlaşıldığı üzere eserin müstensihi Surûrî Mustafa'dır. Yazmanın istinsah tarihi belli değildir.

17) İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, TY. 764 (İÜ1)

193 x 126 mm. cilt ve 194 x 126 mm. kağıt ölçülerindedir. Yazı ebadı 152 x 80 mm.dir. Şemseli, mıklepli, kahverengi deri cilt içindedir. Salbekleri ve gömme şemsesi yaldızlıdır. Şirazesi bordo rengidir. Cilt içi kartonu sarıdır. 237 varaklık metinde her sayfada 21 satır bulunmaktadır. Metin öncesi bir boş varak ve metin sonrasında da iki dolu varak bulunmaktadır. Sayfa numaraları eski numaralarla verilmiştir. Kağıdı orta kalınlıkta, sarı, belli belirsiz aharlı kağıttır. Nesihle yazılmıştır. Başlıklar ve bazı ibareler surhludur. Metin 1b ve 2a'da altın yaldızla, diğerlerinde surhla çerçevelenmiştir. 1b'de oldukça sade, yaldızlı bir çerçeve bulunmaktadır. 1a'da okunamayan iki küçük mühür vardır. Bunlardan birinde *Abduhu Hasan* adı seçilmektedir. Yazmanın cilt içi sarı kartonunda İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi mührü bulunmaktadır. Eserin adı ve kayıt numarası eski harf ve rakamlarla yazılmıştır.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (237b): ...Ve babañda olan devlet-i ᶜuzemāyı bāña naṣīb éyledi. Ḳıṣṣadan bize ḥiṣṣe oldur ki hīç fuḳarāyı añmayup bir pāre nān ile añarsañ ṣadaḳanuñ bu ḳadar fā'idesi olduġı *iẓhāre mine'ṣ-ṣemsi fī vasaṭü'n-nehār.*

Temmede 21 Şevval 1123 tarihi bulunmaktadır. Metin sonrası ilk sayfanın ön yüzünde yaldızla okunamayan bir kayıt ve bazı ibareler bulunmaktadır. Sayfanın b yüzünde ise "Kaṣīde-i der-beyān-ı aḥvāl-i zamān" başlıklı bir metin vardır.

18) İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, TY. 3349 (İÜ2)

236 x 176 mm. cilt ve 229 x 169 mm. kağıt ölçülerindedir. Kenarları sararmış, beyaz, orta kalınlıkta aharsız kağıt. Lajivert kaplı, mıklepsiz mukavva cilt. Şirazesi kahverengi. İç kağıdı ebruludur. Ebrulu kapağın arka yüzünde İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi mührü ve eserin numarası bulunnmaktadır; ayrıca eski harflerle yazmanın bir mecmua olduğu da yazılmıştır. Yazma bir mecmua niteliğindedir. Süheylî'nin metni, 171b – 309b. varaklar arasındadır (277 varak). Her varakta ortamala 22 satır bulunmaktadır (bazı sayfalarda satır sayısı 23-24 olabilmektedir. Yazma eski rakamlarla ve eserin mürekkebiyle numaralandırılmıştır. Talîkle yazılan metinde başlıklar da siyah mürekkeple yazılmıştır. Hikâyeler ve fasıl başlıkları, metinden ayrılabilmeleri için ortalanarak yazılmışlardır. Metinde çerçeve ve tezhip yer almamaktadır.

Baş (171b): Bismillāḥirraḥmānirraḥīm

Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (309b): ...fuḳarāyı unutmayup bir pāre nān ile añarsañ ṣadaḳanuñ bu ḳadar fā'idesi olduġı izhārumuz olmışdur.

Temme kaydından eserin İbrahim Şâkir ibni Süleymân el-İmâm tarafından H. 1288'de, Şaban ayında istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

19) İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İbnülemin Kitapları Bölümü, No: 2897 (İBN)

203 x 145 mm. cilt ve 199 x 147 mm. kağıt ölçülerindedir. Koyu kahverengi, şemseli, salbekli, mıklepsiz cilt içindedir. Şirazesi açık kahverengidir. İç kapağının kağıdı saman rengidir. Yazı ebadı 163 x 98 mm.dir. Eser 157 varaktır, her varakta 21 satır bulunmaktadır. Metne sonradan verilen sayfa numaraları yanlıştır. Metin, krem rengi, orta kalınlıkta, kenarları sararmış, aharlı kağıda nesihle yazılmıştır. Bazı sayfalar tamir görmüştür. 1. varağın kenarında bir bölüm kopmuş ve yapıştırılmıştır. 144. varağın 1 / 3'i yoktur, sayfa bir başka kağıtla tamamlamıştır. Yazmada tezhip bulunmamaktadır. 1b ve 2a'da surhlu birer çerçeve vardır; diğer varaklar çerçevelenmemiştir. Metin öncesi 5 varak bulunmaktadır. Bunlardan 1. varağın a yüzünde, İbnülemin Mahmud Kemal İnal Kütüphanesi'nin iki mührü, bir hadis ve iki beyit bulunmaktadır, b yüzünde ise üç beyit kayıtlıdır. 2. varakta ise Harun Reşid ve Cafer Bemekî hakkında bir metin yer almaktadır. 3. varağın a yüzü boştur, b yüzünden itibaren ise eserin fihristi verilmiştir.

1a'da yaldızla karıştırılmış siyah bir mürekkeple eserin adı kaydedilmiştir. Sayfanın tamir gören kısmında kapanmış bir mühür bulunmaktadır. Metin 1b'de başlamaktadır.

Baş (1b): Bismillāḥirraḥmānirraḥīm

Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (157b): Ḫalīfe éyitdi: Vallāhü'l-aẓīm ben daḫı menāmumda ᶜaynıyla bunı gördüm ve ᶜAlī'ye ḥikāyet éyledüm ve bī-nihāye inᶜām u iḥsānlar éyledi ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı.

Temme kaydından eserin H. 12 Receb 1129'da istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Müstensih adını kaydetmemiştir.

20) Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Kütüphenesi, Muzaffer Ozak Yazmaları, No: M. Ozak I / 81 (O1)

133 x 210 mm. cilt ve 211 x 136 mm. kağıt ölçülerindedir. Kahverengi deri kaplı cilt. Şirazesi açık kahverengi, mıklepsiz, şemseli, ön cilt kapağı alt köşesinden hasar görmüş. Kağıdı beyaz, orta kalınlıkta. Yazılar altın yaldızla çerçeve içine alınmış. Yazı ebadı, 76 x 158 mm. çerçeveli, 81 x 162

mm. çerçevesiz. Metin son derece güzel bir nesihle yazılmış. Metinde başlıklar surhlu. Metin 211 varak. Metin öncesi 3 varak ve metin sonrası 1 varak bulunmaktadır. Metin öncesi ilk varağın ön yüzünde "*Yigirmi sekiz ᶜaded ḳudemā-yı müverriḫīnüñ teʾlīf éyledükleri ᶜind-i fużalā maḳbūl ü muᶜteber olan tārīḫlerden ᶜārif ü müş'ir ü fāżil merḥūm Süheyl Efendi her birinden intiḫāb édüp ġayūr-ı cihāngīr Sulṭān Murād Ḫān-ı rābiᶜ ᶜaleyhi raḥīmehu içün teʾlīf éyledügi ᶜAcā'ibü'l-meʾāṣir ve Ġarā'ibü'n-nevādir tesmiye olınan kitābdur.*" İbaresi yer almaktadır. Sayfanın üst köşesinde ise kitabın Elhâc Abdullâh'a ait olduğuna dâir bir temellük kaydı vardır.

Metinde 26. ve 27. varaklar eksiktir. 43. varağın sağ alt sayfa kenarına yakın bir bölümü yırtıktır ve metin bu kısmı okunanamaktadır.

Metin öncesi ilk sayfanın arka yüzü, 2. Ve 3. Sayfa ile 1a sayfası ise fihrist olarak düzenlenmiştir. 1b'de çok güzel bir tezhip bulunmaktadır. Kitabın 1b sayfasının sağ köşesinde ve 2a sayfasının sağ ve sol köşelerinde dağılmış altın yaldızla ve surhla bezenmiş çiçek motifleri bulunmaktadır. 1b ve 2a'da duracaklar altın yaldızlıdır. Metin sonrası 211b boştur. Bu varağın ardından bir de boş varak bulunmaktadır. Boş varağın ön yüzünde üçü silik dört mühür bulunmaktadır. Kağıttaki soğuk damgalar onun Avrupa kağıt olduğunu gösterir niteliktedir.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (211a): Ḫalīfe eyitdi: Billāhü'l-ᶜaẓīm ben daḫı menāmumda ᶜaynıyla bunı gördüm ve ᶜAlī'ye ḥikāyet éyledüm ve bī-nihāye inᶜām u iḥsānlar éyledi ve muḥabbet-i ṭarafeyn daḫı ziyāde oldı.

Temme kaydından eserin istinsahının Zilhicce aymda bir Cuma günü H. 1133 tarihinde, Mustafa bin Hüseyin tarafından tamamlandığı anlaşılmaktadır.

21) Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphenesi, Muzaffer Ozak Yazmaları, No: M. Ozak I / 220 (O2)

192 x 113 mm. cilt ve 199 x 119 mm. kağıt ebatlarındadır. Siyah deri cilt içindedir. Şirazesi yıpranmıştır, mıklepsizdir. Cilt kağıda küçük gelmiştir. Metin, beyaz kenarları sararmış, belli belirsiz aharlı orta kalınlıkta kağıda çok güzel ve ince bir nesihle yazılmıştır. Bazı varaklar şirazeden

kopuktur. Fasıl ve hikâye başlıkları surhludur. Kırmızı mürekkebin rengi zaman zaman değişmektedir (bazı yerlerde kavuniçi, bazı yerlerde vişne rengi). Yazmanın şirazeye yakın iç kısımları rutubetten zarar görmüştür. Yer yer mürekkebi dağılmış bu kısımlar okumayı engellememektedir. Yazılar çerçeve içine alınmamıştır. Sayfalar kurşunkalemle numaralandırılmıştır. Numaraları koyan kişi şirazeden kopan 26. fasıla ait 103 ve 104. varakları 4 ve 5. varak olarak numaralamıştır. 4. varaktan sonra yeni sayfayı başlatan kelimenin bir sonraki varağı başlatmamasından ve hikâyenin anlamca kesilmesinden metinde eksik sayfa olduğu anlaşılmaktadır. Metnin sonrası boş bir varak bulunmaktadır. Eser 109 varaktır. Her sayfada 23 satır bulunmaktadır. Metin öncesi 1a'da *"...Ḫalifesi Evliyāzādeden istinsāḫ içün alınmışdur.... yazılup itmām oldı."* İbarede sayfa üstüne denk gelen, kesilmiş, yıpranmış ve kararmış okunamayan bir bölüm bulunmaktadır. Metin sonrası boş bir varak mevcuttur. Metnin sonu eksiktir.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (109b): ... Nāgāh ol hemyān ile altını ferāmūş éden cüvān at boynına düşüp geldi ve çeşme kenārını aradı gördi ki hemyān yoḳ ol aᶜmāya ḳanı hemyān ...(eksik)

22) Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Kütüphenesi, Muzaffer Ozak Yazmaları, No: M. Ozak I / 1065 (O3)

212 x 142 mm. cilt ve 214 x 147 mm. kağıt ebatlarındadır. Koyu kahverengi, mıklepsiz, deri kaplı cilt içindedir. Şirazesi açık kahverengi, iç kapak kağıdı mavi kartondur. Sarı renkli, belli belirsiz, aharlı, orta kalınlıkta kağıda talîkle yazılmıştır. Yazı ebadı 171 x 71 mm.dir. Her sayfada 19 satır bulunmaktadır. Metin 276 varaktır. 1b'de başlayan eser, 276a'da bitmektedir. 1a'da çeşitli toplama işlemleri yapılmıştır ve çapraz olarak yazılmış bir beyit bulunmaktadır. Metin sonrası boş sayfada ise (276b) ters olarak surhla yazılmış bazı ibareler bulunmaktadır. Metinde fasıl ve hikâye başlıklarıyla bazı ibareler surhludur. Metin çerçevesizdir.

Metinde bazı varaklarda tahribat vardır. 285b'de sayfanın ortasında bir bölgeye, 259a da 3 satıra okunamayacak derecede mürekkep dağılmıştır. 2b ve 3a'da bazı satırlar okumayı çok güçleştirecek şekilde tahrip olmuştur.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (276a): ...nān ile añalar. Zīrā ṣadaḳa vérmenüñ bu ḳadar fā'idesi oldugı *iẓhāre mine'ş-şemsi fī vasaṭi'n-nehārdur.*

Temme kaydından eserin istinsahının Receb ayında H. 1116 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.

23) Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, A. 238 (TDK)

Eser, 205 x 125 mm. ebadında mavi - kirli sarı desenli ebru kağıt kaplı mukavva cilt içindedir. Şirazesi kopuk ve mıklepsizdir. Kağıt ebadı 205 x 125mm., yazı ebadı ise 163 x 87 mm.dir. 195 varaktır. Her sayfada talîkle 21 satır bulunmaktadır. Metin kirli krem rengi aharlı kalın kağıda yazılmıştır. Eser çerçevesiz ve tezhipsizdir. Mürekkep ilk sayfalarda yer yer akmıştır. Kenarları kararmış ve sararmış bir nüshadır. Metnin sayfaları numaralandırılmıştır. Metin öncesi yarısı kopmuş bir varak vardır. Bu kopuk varağın b yüzünde bazı hikâyelere ve sayfa numaralarına dair kayıtlar yer almaktadır. 1a sayfasında eserin ismi, yazarı ve "Dördüncü Murad devri" ibaresi yer almaktadır.

Metin 1b'de başlayıp 190b'de bitmektedir. 191a boştur. 191b'de "Ġāzī Sulṭān Süleymān Ḫān" başlıklı bir hikaye başlamakta ve 195b'de bitmektedir. Metin sonrası 195. varaktan sonra tekrar boş bir varak gelmektedir. Bu boş varağın arka yüzüne TDK mührü basılmıştır.

Baş (1b): Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl

Son (190b): Ḳıṣṣadan ḥiṣṣe oldur ki gāhīce fuḳarāyı unıtmayup bir pāre nān ile añalar. Zīrā ṣadaḳa vérmenüñ bu ḳadar fā'idesi oldugı *iẓhare mine'ş-şemsi fī vasaṭi'n-nehār*dur.

24) Tire Necip Paşa Vakfı Kütüphanesi, No: 627 (NP)

292 x 168 mm. ölçülerinde, kahverengi, gömme şemseli, çeharkuşe, mıklepli, şirazesi sağlam, mıklebi kırmızı deri ile tamir görmüş cilt içindedir. Kağıt ebadı 293 x 165 mm., yazı ebadı 190 x 98 mm.dir. Kağıt orta kalınlıkta, krem rengi, aharlı kağıttır. Kağıdın kenarları sararmıştır. Bazı başlıklar

ve ibareler surhludur. Yaldızla çerçevelenmiş olan metin çok güzel bir nesihle yazılmıştır. 135 varaktır. Metin öncesi sayfaya eserin ismi kaydedilmiştir. Ayrıca maşallah ve bedûh mühürleri ile eserin kayıt numaraları da bu sayfadadır. Bu varağın arka yüzünde ise "İbtidā-yı ẓuhūr-ı āl-i ᶜOṣmān" başlığı altında Sultan Osman'ın doğum (H. 606) ve cülûs tarihleriyle (H. 699), saltanat (27 yıl) ve hayat süresi (70 yıl) verilmiştir. Metin öncesi varağın b yüzünde Necip Paşa'nın mührü de yer almaktadır. 1b'de renkli bir tezhip yer almaktadır.

Baş (1b): Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü şenā ve efānīn-i ferā'id-intiẓām-ı şükr ü rıżā sulṭān-ı mesned-nişīn-i ...

Son (135b): ...ᶜAlī'ye ḥikāyet édüp seni dinlerdüm dédi. Ve bī-nihāye inᶜām u iḥsān éyledi. Ve muḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı.

Metnin sonunda H. 1144 tarihi ve Necip Paşa'nın mührü yer almaktadır.

25) İzmir Millî Kütüphane, No: 955 (İMK)[1]

210 x 140 mm. cilt ve 212 x 140 ~ 142 mm. kağıt ebatlarındadır. Kahverengi çeharkuşe yaldızlı, mıklepsiz deri bir cilt içindedir. Cildin yaldızları silinmiştir. Kağıdı kalın, aharsız, krem rengidir. Bazı başlıklar ve ibareler surhludur. Yazı ebadı varaklara göre değişmektedir (178 x 150 mm. ile 195 x 120 mm. arasında). Satır sayısı sabit değildir (27, 29 ve 31 gibi). Nüshada çerçeve ve tezhib yoktur. 86 varaklık bu nüsha bir hikayenin ilk 45 varağı Süheylî'nin eserinden seçilen hikâyeleri içerir. 46. varaktan itibaren farklı hikayeler yer almaktadır. 1a'da müstensihin bu nüshadaki hikayelerin "ᶜAcā'ibü'l-me'āṣir ve Ġarā'ibü'n-nevādir isimli kitābdan min evvelihu ilā āḫirihu naẓar olınup naẓara ġalebe olan ḥikāyātdan intiḫāb" olunduğuna ilişkin bir kaydı vardır.

Metin öncesi 2 varak mevcuttur. Metin öncesi ilk varağın ön yüzünde Osman Atâullâh adı kayıtlıdır. Ayrıca 13 adet beyit ve bir de rubâî yer almaktadır. Bu varağın arka yüzünde ise biri Bâkî'den 5 beyit ile Nihânî'den bir gazel yer almaktadır. Sol üst köşede çeşitli tarih kayıtları vardır

[1] Ayrıca bk. Ali Yardım: İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, İzmir Millî Kütüphane Vakfı Yayınları, İzmir 1997, C. III, s. 332. Katalogda eser Nevâdir ve Hikâyât başlığı ile anonim olarak kaydedilmiştir.

(1194, 1195, 1198, 1201, 1205, 1210, 1211). Metin öncesi 2. varağın ön yüzü Arapçadır; arka yüzünde ise 4 gazel ve 6 beyit mevcuttur.

Baş (1b): Ez ᶜAcā'ibü'l-me'āşir ve Ġarā'ibü'n-nevādir. Ve mine'n-nevādir. Kütüb-i tevārīḫde meşţūr ve erbābı ḳatında...

Son (45b): ...ṣāḥib-i şurţayı ţaleb éyledüm, dédi. Elḥamdülillāhi taᶜālā, emr-i şerīfleri üzre edā-yı ḫizmet müyesser oldı dédiler.

Temme kaydı: Temmetü'l-kitāb sene 1119.

26) Blochet, Ancien Fonds, 153[1].

H. 1099 / M. 1688 tarihlidir. Nesihle yazılmıştır. 172 varaktır. 22,5 x 15 cm. ebadındadır.

27) Blochet, Supplément, 402[2].

H. 1224 / M. 1809 tarihlidir. 297 varaktır. 23 x 14 cm. ölçülerindedir.

28) Vaticana, Vat. Turco 90[1].

23,8 x 16 cm. boyutlarındadır. 154 varaktır. Her varakta 25 satır mevcuttur. Nesihle yazılmış bir nüshadır.

Baş: Yārab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl

Yā beste-i ser-rişte-i teslīm (ü) rıżā ḳıl

Temme kaydından anlaşıldığına göre Mehemmed b. Abdurrahman tarafından H. 1135 senesinde istinsah edilmiştir.

---

[1] Edgar Blochet: Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale, Paris 1932-1933, s. 63, nr. 153.

[2] Blochet: age., s. 343, nr. 402.

29) Malburg, Ms. Or. Fol. 3130[1].

Gömme şemseli ve çerharkuşe süslü siyah meşin cilt. Sarımsı renkte kağıt. 109 ve 110. varaklar yırtılmış; 109b ve 110a varaklarında üç satır sonradan tamamlanmış; 3. varak tamir edilmiş; 131a varağında 8. satır, üzerine yapıştırma yoluyla tamamlanmış. Sonu eksik. 141. varak sonradan ilave edilmiş. 141 varak. 24 x 13 cm. 19 x 8 cm. ölçülerinde 27 satır. Nesih yazı. 141. varağın sonu bir başka elden çıkmış. 1a sayfası altın ve gümüş süslü başlıkla tezhiplidir.

30 fasıldır. Metin 140b'de biter. Son varak Mutazıd Billah üzerine bir hikâyeyi ihtivâ eder.

30) Lindesiana, 133[2].

272 x 174 mm. H. 1181. Cildi siyah meşin. Mıklebi var. Kapak sarı, yaldızlı cetvel içinde. Ortada sarı süslü şemse. Kağıdı krem ve saykallı, kırmızı cetvel içine alınmıştır. Yazı siyah, okunaklı bir nesih, başlıkları surhlu. 227 varaktır, her sahife 25 satır bulunmaktadır. 191a'dan itibaren yazı değişmekte, kalınlaşmakta ve çirkinleşmektedir. Başta bulunan numarasız varaklarda eserin fihristi yer almaktadır. 1a'da ise eserin adı verilmiştir. Aynı sayfada kırmızı mürekkeple eserin kaydı verilmiştir. Ayrıca sol üst köşede de bir mühür vardır. 1b'de renkli bir tezhip yer almaktadır. Eserin adının yazıldığı bölüm boştur. 2b'de padişaha sitayiş bölümlerinden sonra yazarın adı geçmektedir.

Baş (1b): Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü şenā ve efānīn-i ferā'id-intiẓām-ı şükr ü rıżā sulṭān-ı mesned-nişīn-i ...

Metinden Bazı Parçalar:

1) Köprülü Kütüphanesi, kayıtlı bir mecmua içinde[3]:

Süheylî'nin Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir adlı eserinin, Köprülü Kütüphanesinde 360 numara ile kayıtlı bir mecmua içinde 2-5. varaklar arasında talik hatla yazılmış bir bölümü

---

[1] Barbara Flemming: Türkische Handschriften I, Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1968, s. 344, nr. 441.

[2] James Ludovic Lindsay Crawford: Bibliotheca Lindesiana. Handlist of Oriantal Manuscripts, Aberdeen Universty Press, 1898, s. 241.; Crawford'da sadece eserin adı ve cilt ölçüleri ve eserin istinsah tarihi yer almaktadır. Bu nüsha ile ilgili bilgileri Kemal Eraslan'dan temin ettik. Sayın Eraslan, hiçbir yerde yayınlanmadığı bu bilgileri, tekrar gözden geçirilmesi gerektiği notu ile bizimle paylaşma inceliğini gösterdiler. Hocama teşekkür ederim.

[3] Catalogue of Manuscrips in the Koprülü Library, İstanbul H.1406 / M. 1986, Vol: II, s. 632.

bulunmaktadır.

Bu bölüm "Faşlu min ᶜAcā'ibü'l-me'āşir ve Ġarā'ibü'n-nevādir fī esbābi zevāli'd-devleti'l-ᶜAbbāsiyye" başlığını taşımaktadır. Bu varaklar 19 satır ihtiva etmektedir. Bu bölüm eserin Abbâsi devletinin sona ermesi ile ilgili olan XIII. faslın 3. hikâyesidir.

2) İzmir Millî Kütüphane, İzmir Millî Kütüphane, No: 955'de kayıtlı nüshanın içinde[1]:

İzmir Millî Kütüphane'de kayıtlı olan 955 numara ile kayıtlı Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâdir'den seçmelerin de yer aldığı bir yazmanın içinde bir başka elyazmasına ait iki yaprak bulunmaktadır. Bu varaklar bir başka yazmadan kopmuş olmalıdır. Mavi, yeşil, kırmızı ve siyah mürekkeple çapraz olarak ve son derece güzel bir nesihle yazılmışlardır. Üzerlerinde 110 ve 117 varak olduklarını gösteren sayfa numaraları bulunmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi beğenilen birkaç hikâyenin yeniden istinsahı değildirler, bir başka nüshadan kopmuşlardır. Bu nüsha kütüphanede mevcut değildir. Bu iki varağın hiçbir yerde kaydı yoktur[2].

110. varakta Fazl b. Yahyâ Bermekî'nin hikâyesinin anlatıldığı XI. Faslın 1. hikâyesi yer almaktadır. 117. varakta ise XX / 1-5 ve XXI / 1. hikâyeler bulunmaktadır.

Matbu Nüshaları:

İstanbul'da 1256 / 1840, 1276 / 1859 tarihlerinde iki defa, 1268 / 1851'de Kahire'de 1882'de Kazan'da olmak üzere toplam 4 defa basılmıştır[3]. Türkiye ve yurtdışı kütüphanelerinde İstanbul

---

[1] Bu iki varak hiçbir yerde kaydedilmemiştir.

[2] Bu iki varağı, kütüphanedeki elyazmalarını tavsif eden Prof. Dr. Ali Yardım'a sorduk. 955 numaralı nüshadaki farklı iki varağın dikkatini çekmediğini belirttiler.

[3] Seyfettin Özege: Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, İstanbul 1971, C.I, s. 32; Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu, 2. bas., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphâne Başkanlığı, Ankara 1988, s. 103; Fehmi Ethem Karatay: Türkçe Basmalar Alfabetik Kataloğu, İstanbul 1956, C. II, s. 756.

Matbu nüshalarda fasıllara göre hikâye dağılımı şu şekildedir:

I. Fasıl: 6	XII. Fasıl: 8	XXIII. Fasıl: 3
II. Fasıl: 12	XIII. Fasıl: 1	XXIV. Fasıl: 2
III. Fasıl: 3	XIV. Fasıl: 2	XXV. Fasıl: 5
IV. Fasıl: 3	XV. Fasıl: 5	XXVI. Fasıl: 12
V. Fasıl: 3	XVI. Fasıl: 14	XXVII. Fasıl: 7
VI. Fasıl: 4	XVII. Fasıl: 7	XXVIII. Fasıl: 10
VII. Fasıl: 3	XVIII. Fasıl: 11	XXIX. Fasıl: 22
VIII. Fasıl: 5	XIX. Fasıl: 10	XXX. Fasıl: 2
IX. Fasıl: 7	XX. Fasıl: 3	XXXI. Fasıl: 5
X. Fasıl: 5	XXI. Fasıl: 5	XXXII. Fasıl: 4
XI. Fasıl: 1	XXII. Fasıl: 5	XXXIII. Fasıl: 10

Matbu nüshaların bir başka özelliği de son faslın 10 hikâye ihtivâ etmesidir. Süheylî'nin metninde XXXI. Fasla denk gelen bu fasıl, matbu nüshalarda XXXIII. fasıl olarak görünmektedir. Bazı nüshalarda yer alan bu fasıl altındaki 9 ve 10. hikâyeler, Süheylî'nin metnine dâhil değildir.

Sadeleştirilmiş Yayını:

Eserin Şemsettin Kutlu tarafından yapılmış bir sadeleştirilmiş yayını mevcuttur. Şemsettin Kutlu sadeleştirilmiş metnini, 1276 / 1859'da Beyoğlu Kışla-yı Hümâyun'unda basılan matbu nüsha üzerine kurmuştur. Kutlu'nun Tercüman 1001 Temel Eser arasında yayınlanan bu çalışması bütün iyi niyetli çabasına rağmen çeşitli yanlışlıklar ve eksiklikler içermektedir.

Kutlu'nun yayını eserin matbu iki nüshasına göre bazı farklar taşımaktadır. Kutlu, eserdeki bazı bölümleri, Arapça ve Farsça ibarelerin önemli bir kısmını ve bir kısım hikâyeleri atlamıştır. Bu yayının bazı özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Mukaddime atlanmış, sadece mukaddimede Süheylî'nin yararlandığı kitapları listelediği bir bölüm eksik olarak önsöze dahil edilmiştir. Şemsettin Kutlu, sadeleştirilmiş metni kurarken mukaddimeye yer vermeme sebebini eserinin önsözünde şu şekilde açıklar[1]:

> *"Yukarıda eserin dil ve anlatım bakımından sade ve rahat bir Türkçe'yle yazıldığını belirtmiştik. Kitabın sadece önsözü –genellikle- bu dil ve anlatıma istisna teşkil etmektedir. Bu sebeple bu önsöz, mecburen sadeleştirdiğimiz genel metne alınmamıştır. Bunun böyle olması şundan ileri gelmiştir: Bu önsöz ya olduğu gibi aktarılacaktı, ya da sadeleştirilmeye çalışılacaktı. Olduğu gibi aktarılacak olsaydı bundan herhangi bir fayda sağlanamazdı; çünkü günümüzde onu anlayacak ve zevkine varacak kimse, kalmamış denilecek kadar, azdır. Sadeleştirmeye girişmek ise, güzelliğini mânâdan değil, sadece elfazdan alan bu metni bozmaktan başka işe yaramayacaktı. Çünkü bilindiği üzere bu çeşit nesir örnekleri mânâya değil, kelime ve tamlama ustalığına ve süse dayalıdır. Dolayısıyla ancak o şekliyle bir değer ve güzellik taşır, sadeleştirilemez; sadeleştirme çabasına girmek onu heder etmekten başka işe yaramaz."*

2. III. faslın girişi, hikâye gibi numaralanmıştır. Bu nedenle bu fasılda 4 hikâye başlığı açılmıştır. Halbuki fasılda üç hikâye yer almaktadır.

3. VII. faslın son hikâyesi (VII / 3), VIII. faslın ilk hikâyesi zannedilmiştir. Bu nedenle Kutlu'da VII. fasıl 2, VIII. fasıl ise 6 hikâyedir. Üstelik Kutlu'da VIII. faslın hikâyeleri numaralandırılırken 2 rakamı atlandığı için VIII. fasılda 7 hikâye varmış gibi görünmektedir. Oysa Kutlu'nun yayını atlanan hikâye ve bölümler dışında matbu nüshalara uymaktadır.

4. IX. faslın 7. hikâyesi Kutlu'nun metninde yer almamaktadır. Fakir bir âşığın, padişahın da gönül verdiği bir vezirzâdeye olan aşkı hakkındadır. Bu hikâyede iki erkek arasında geçen, araya cinselliğin girmediği bir aşk anlatılmaktadır. Kutlu, yararlandığı matbu nüshada yer alan bu hikâyeyi tamamen ahlâkî bir tercih olarak sadeleştirilmiş metnine dahil etmemiş olmalıdır.

5. İÜ2 elyazması nüshasında ve eserin matbu nüshalarında XIII. fasıldan itibaren görülen kayma matbu nüshalardan birini kullandığı için Kutlu'nun metnine de yansımıştır. İÜ nüshasında ve matbu nüshalarda XIII. fasıl 2. hikâyeden itibaren XIV., 4. hikâyeden itibaren ise XV. fasıl gibi yer almaktadır.

---

[1] Bk. Şemsettin Kutlu: Türk İslâm Târihinden (Nevâdir-i Süheylî), Tercüman 1001 Temel Eser, tarihsiz, C.1, s. 10. Bu konuda Kutlu'nun mukaddimenin sadeleştirilemeyeceği ve tüm güzelliğini anlamdan çok süsten aldığına ilişkin görüşlerine katılmak mümkün değildir. Mukaddimede anlatılanlar için bk. 45.

6. Kutlu'da XIII. faslın 5. hikâyesi (İÜ2'de ve matbu nüshalarda, XV / 2. hikâye) yer almaz. Bu hikâye akıl sahibi kimselerin akıllarının bazı delillerle anlaşılması hakkında bilgiler verir. Bir hikâye niteliği göstermediği için Kutlu tarafından metne dahil edilmemiş olmalıdır.

7. Kutlu ikinci cilde geçerken bu fasılı 5. hikâyeden itibaren tekrar birden başlayarak numaralandırmış, XIV. faslın 7. hikâyesini ise (İÜ2'de ve matbu nüshalarda, XVI / 7. hikâye) metne dahil etmemiştir. Bu hikâye Hz. Hasan'ın kendisine meydan okuyanlara balagatle verdiği cevaplar hakkındadır.

8. XXII. faslın 4. hikâyesi (İÜ2'de ve matbu nüshalarda, XXV / 4. hikâye), Kutlu'nun metninde yer almaz. Bu hikâye, Musa adlı bir bedevînin mescitte imamın okuduğu ayeti anlamaması ve öldürüleceğini sanması hakkındadır. Hikâye Arapçanın bir dil oyununa dayanmaktadır. Kutlu metni sadeleştirdiği için hedef kitlesi için bu hikâyeyi gerekli görmemiş olmalıdır.

9. XXVI. faslın 5. hikâyesi (İÜ2'de ve matbu nüshalarda, XXVIII / 5. hikâye) atlanan bir başka hikâyedir. Bu hikâye, fesahat sahibi Arap'ın bir dil oyunu ile kendisini öldüren kişiyi ele vermesi ve ferâset sahibi kızlarının bunu anlaması hakkındadır. Bu hikâye de Arapçanın bir dil oyununa dayandığı için atlanmış olmalıdır.

10. XXXI. faslın 4. hikâyesi (İÜ2'de ve matbu nüshalarda, XXXIII / 4. hikâye) atlanan bir başka hikâyedir. Bu hikâye Hz. Musa'nın ilâhî adalete tanıklık etme arzusunu anlatır.

B. NÜSHALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ŞECERE

Eserin tenkitli metin neşri yapılmadan önce, eserin Türkiye kütüphanelerinde tesbit edilen 25 nüshasının tamamı görülmüş, bu nüshaların münderecâtları çıkarılmış ve tavsifleri yapılmıştır. Ulaşılamayan yurtdışı nüshaları için katalog bilgileri ile yetinilmiştir.

Nüshalar üzerindeki bu ilk araştırmadan, bu nüshaların hiç birinin yazarın kaleminden çıkan müellif hattı bir nüsha olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu durumda nüshaların *tenkitli metin neşri* usûllerine göre değerlendirilmelerine geçilmiştir[1].

Eserin nüshlarının değerlendirilmesi sonucunda dört ana grup dikkati çekmektedir. Bu yazma kolları şunlardır:

I. Grup:

V, N1, İBN ve O1 nüshalarının dördü de, 5. faslın 12. hikâyesini atlamış ve 3. fasılda 8. fasıl başlığına ve bu 8. faslın ilk hikâyesine yer vermişlerdir. Böylece bu grupta bir kayma başlar. Bu kaymada V nüshası, 4. fasılda İBN ve O1'e uyarken N1 farklılaşır. 5. fasıldan itibaren bu grup yazmalar, N1 hariç, Süheylî'nin kaleminden çıktığını düşündüğümüz fasıl düzenlemesine tekrar uyarlar.

Bu grup içinde N1 nüshasını diğerlerinden ayırmak gerekir. Bu nüsha, eserin istinsahı amacıyla değil, bir hikâye seçmesi olarak başlamış, daha sonra eseri kopya eden kişinin 30b'den itibaren eseri istinsaha girişmesi ve bu varağa kadar kaydettiği hikâyeleri atlayarak metni tamamlamasıyla oluşmuştur. Bu nüshanın bir başka özelliği ise sonuna Süheylî'nin eserine dahil olmayan bazı

---

[1] Tenkitli metin neşrinin usûlleri konusunda ilk ve önemli kaynak olarak Ahmet Ateş'in *Metin Tenkidi Hakkında*, başlıklı yazısı kullanılmıştır. Bk. Ahmed Ateş: *Metin Tenkidi Hakkında –Dâstân-ı tevârih-i mülûk-ı âl-i Osman münâsebeti ile-*, Türkiyat Mecmuası 1940-1942, İstanbul 1942, C. VII-VIII, Cüz: I, s. 253-267; Ayrıca bu konuda mevcut metin neşirleri incelenmiş ve listesi verilen şu yazılardan faydalanılmıştır. Bk. Rıdvan Canım: *Tezkiretü'ş-şuara ve Yazma Nüshaları*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 1-22; Filiz Kılıç: *Meşâirü'ş-şuâra ve Tenkitli Metni Oluşturulurken İzlenen Yöntem*, age., s. 23-42; Aysun Sungurhan: *Beyânî Tezkiresi*, age., s. 43-61; Metin Akkuş: *Nef'î Divanı'nda Metin Tenkidi Öncesi Nüshalar Şeceresinin Tesbiti Üzerine*, age., s. 63-89; Ali Fuat Bilkan: *Nâbî Divanı Nüshalarının Şecerelendirilmesi*, age., s. 91-118; Muhsin Macit: *Nedim Divanı'nın Tenkidli Metni Nasıl Hazırlandı?*, age., s. 119-136.

hikâyelerin ilâve edilmiş olmasıdır[1]. Bu nüshanın diğer nüshalarda kayma devam ederken 10. fasılda Süheylî'nin fasıl düzenlemesine uygun bir hâl alması onun İBN, O1 veya V'den değil, bu üç nüshayla beraber kayıp bir yazmadan istinsah edildiğini göstermektedir.

V (İstinsah tarihi: ?) ve N1 (İstinsah tarihi: ?) nüshaları bir tarafa bırakılırsa bu kolun belirleyicileri İBN ve O1'dir. Bu nüshalardan İBN. H. 1129 / M. 1716, O1. ise H. 1133 / M. 1720 istinsah tarihini taşımaktadır. Üstelik, O1'de atlanan 4. fasıl, 6. hikâye (edisyon kritikteki 4.fasıl / 3. hikâye) ve 5. faslın başlığı ile 5. faslın ilk hikâyesi İBN nüshasında mevcuttur. Bu verilerden de anlaşılabileceği gibi, O1 nüshası İBN nüshasından istinsah edilmiştir. Her iki nüsha da aynı koldan gelmekte ve 33 fasıl ihtiva etmektedir. İBN'de fasıl sayısının 34 görünmesi, müstensihinin fasılları numaralarken 32. fasıl başlığını atlamasındandır. Bu atlama O1'in müstensihi tarafından farkedilerek düzeltilmiştir. Biz bu koldan kolbaşı olarak İBN nüshasını tenkitli metne dahil ettik.

2. Grup:

EH2, EH1, O2 ve N2 nüshaları ikinci nüsha grubunu oluşturmaktadırlar.

Bu grubu oluşturan yazmaların temel özellikleri 13. faslın 2-8. hikâyelerinin atlanmış olmasıdır. Atlanan bu hikâyelerin 1. grup nüshada varlığı bu iki kolun birbirinden bağımsız olarak ana nüshaya bağlılığını gösterir. Bu grupta, Süheylî'nin fasıl düzenlemesini bozarak hataya sebebiyet veren nüsha EH2'dir. N2'deki fazla hikâyeler (1. fasılda 7 ve 8. hikâyeler, 2. fasılda 13-15. hikâyeler) yazmanın müstensihi tarafından ilişkili görülerek metne dâhil edilmişlerdir.

Ayrı bir bağlantı taşıyan O2 ve EH1 nüshaları son fasla kadar tüm hikâyelerde paralel gitmektedirler. 31. fasıldaki Hz. Mûsâ ile ilgili olarak anlatılan 4. hikâyenin EH1'de yer almaması ve EH1'de mevcut olan 5. ve 6. hikâyelerin O2'de bulunmaması, önce çok mümkünmüş gibi görünse de, EH1 (istinsahı: 1127 / M. 1715)'in O2 (istinsahı: 1123 / M. 1711)'den kopya edilmediğini göstermektedir. Bu da bu iki yazmanın bir başka yazmadan istinsah edildiğinin delilidir. Her iki yazmanın aynı sapmalarla istinsah edildiği kayıp nüsha ise EH2'ye bağlı olmalıdır.

Bu gruptan tenkitli metin için N2 nüshası seçilmiştir.

---

[1] Bu nüsha ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. s.153.

3. Grup:

Bu grup bir ana nüshaya bağlı üç ana koldan oluşmaktadır. Bu grup nüshaların aralarında temel farklılıklar ve kopmalar yoktur.

Bu gruptaki O3 (istinsahı: H. 1116 / M. 1704), L (istinsahı: H. 1135 / M. 1722) , TDK ve geç tarihli İÜ2 (istinsahı: H. 1288 / M. 1871) nüshaları ana gruba bağlı bir kol teşkil ederşer. Bu nüshalarının birleştiği yanlışlara örnek olarak, bu nüshaların *Abdullah bin Abdülmelik* kelimesini *Abdullah el-melik* olarak yazmaları, VII. faslın 2. hikâyesinin başlığında *Nâdire. Der mertebe-i vezâret* başlığının yerine, *Kıssa-yı rütbe-i vezâret* başlığını, VIII. faslın 2. hikâyesinde, *Mahmûd ki* ibaresi yerine *Mahmûd nâmına Şehnâme'yi* ibaresini tercih etmeleri gösterilebilir.

E. (İstinsah tarihi: H. 1081 / M. 1670), H1-2 (İstinsah tarihi: ?), NP. (İstinsah tarihi: H. 1144 / M.1731) ve Hz. (İstinsah tarihi: H. 1157 / M. 1744-45) nüshalarından oluşmaktadır. Bunlar, şiirsiz olarak, "Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid" şeklinde başlayan nüshalardır. Bu temel özellikleri diğer nühalarla aralarında büyük fark olmasa da onları birleştirmektedir.

E nüshasının "acâib-i garâib-i bedîadan" ibaresi yerine, "acâib-i sanâyi ve garâib-i bedâyi" ibâresini tercihetmesi onu O3, L, TDK ve İÜ2 nüshalarıyla ortaklaştırmaktadır. Dolayısıyla bu nüsha bu grubun ilk kolu ile aynı nüshadan istinsah edilmiş olmalıdır.

Bu gruptan tenkitli metne dahil edilmek üzere TDK nüshası seçilmiştir.

4. Grup:

Bir başka kol, H3, F, HM. (İstinsah tarihi: 1113 / M. 1701), İÜ.1. (İstinsah tarihi: 1122 / M. 1710), NA. (İstinsah tarihi: ?), B. (İstinsah tarihi: ?) nüshaları aralarında önemli farkların ve kopmaların olmadığı, şahsî istinsah atlamaları dışında ortak hataların yer almadığı nüshalardır.

Bu gruptan H3 nüshası tenkitli metne dahil edilmiştir.

İMK., bir seçme hikâyeler şeklinde oluşturulmuştur. T. oldukça eksik bir nüshadır. M. nüshası sadece 24 ve 25. fasıllardan ibarettir. Bu sebeplerle İMK, T. ve M. nüshaları şecereye dâhil edilmemişlerdir.

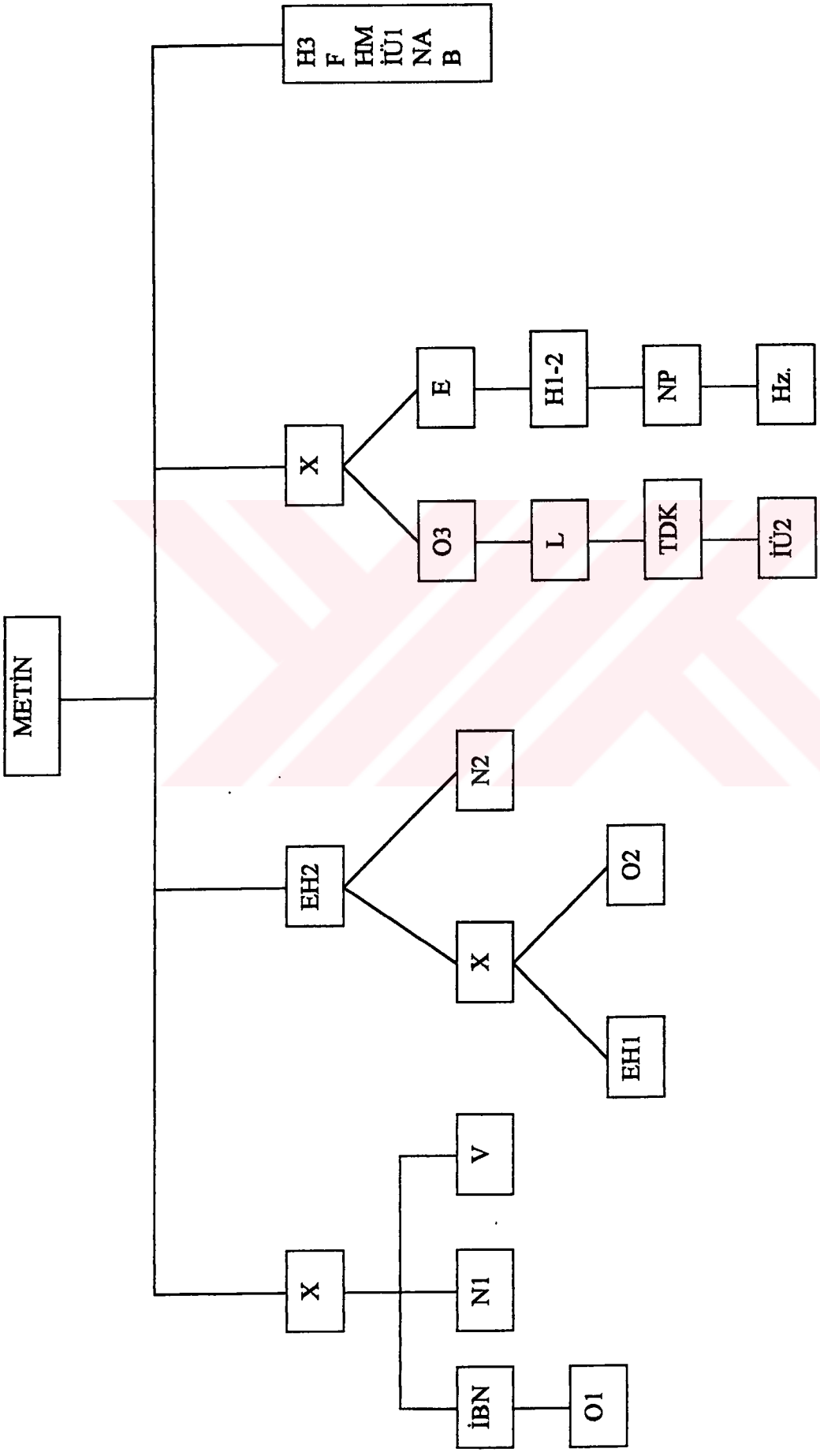
Tenkitli metinde kullanılan nüshlar ve kısaltmaları şunlardır:

H3: Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölm., No: 649

N2: Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nr. 4357

TDK: Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, A. 238

İBN: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İbnülemin Kitapları Bölümü, No: 2897

METİN
H3
F
HM
İÜ1
NA
B
X
E
H1-2
NP
Hz.
O3
L
TDK
İÜ2
EH2
N2
X
O2
EH1
X
V
N1
İBN
O1

C. TENKİTLİ METNİN KURULMASINDA DİKKAT EDİLEN BAZI ESASLAR

Tenkitli metin kurmanın en temel amacı yazarın kaleminden çıkan nüshayı bulmak veya ona yaklaşmaktır. Bu noktada yaptığımızın yazarın kaleminden çıktığını düşündüğümüz metne bir yaklaşma denemesi olduğunu kabul etmek durumundayız.

Tenkitli metni oluştururken tek bir nüshanın tertibini esas almadık. Bununla birlikte, takibi kolaylaştırmak için fasıl, tertibinde ve hikâye sayısı olarak Süheylî'nin metnine uyan bir temel nüsha olarak H3 nüshasının varak başlangıçlarını metne işaretledik. H3 nüshasına göre varak değişmelerini de metnin içine eklediğimiz (/) işaretiyle gösterdik. Tenkitli metin kurulurken kullanılan diğer nüshaların varak başlangıçlarını, her fasıl ve hikâye başlangıcında dipnotla zikrettik. Dipnota Arapça ve Farsça ibareleri, şiirleri, ayet ve hadisleri açıklamak için de başvurduk. Dipnotları, aparattan ayırmak için biraz dışarıda yazmayı tercih ettik. Ayrıca her hikâyenin hangi fasılda yer aldığını ve kaç numaralı hikâye olduğunu da dipnota kaydettik.

Bu noktada, aparatları kendi oluşturduğumuz metnin satır numaralarına göre vermek bir çözüm olarak göründü. Söz konusu olan bir mensur metin olduğunda bu iş büyük oranda zorlaşmaktadır. Metni rakamlar yığınına boğmamak için satırları beşer beşer sayfa kenarına numaraladık ve nüsha farklarını da bu satır numaralarına göre verdik. Aparatta önce metinde kabul ettiğimiz kelimeyi yazıp onu farklarından (:) işareti ile, o kelime ile ilgili olarak nüshaların farklı rivayetleri varsa onları birbirinden (;) ile ayırdık. Aynı satırda nüsha farkı taşıyan kelimeleri birbirinden (/) işareti ile ayırdık. Aparatta satırlar arası geçişleri (//) işareti ile yaptık. Nüsha farkları verilirken bir nüshada veya nüshalarda olmayan kelime ya da ibareleri (...'de yok) şeklinde belirttik.

Metni kurarken mevcut ilmî transkripsiyon sisteminden faydalandık. Arapça ve Farsça ön eklerin ve edatların, sona gelen ek ve edatların yazımında ise Ünver'in tesbit ettiği esaslara uyduk[1]. Özel adların yazımında Arapça tamlama kurallarına uymadık. Bunların bir tamlama görevi görmediğini, özel isim olduklarını düşünerek Necmü'd-dîn, yerine Necmüddîn yazılışını tercih

---

[1] Bu konuda bk. İsmail Ünver: *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, C. XI, S. 1, s. 51-89; Bu konuda Adnan İnce'nin aynı konudaki yazısından da yardım aldık. Bk. Adnan İnce: *Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler*, İlesam I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, 17-18 Ocak 1992, Ankara.

ettik. Allah kelimesinin muzafun ileyh olduğu yapılarda bu kelimelerdeki *lam*ların işaretle ayrılmaması genel tavrına uyduk. Mehmed adını metin içinde Mehemmed olarak okuduk.

Metni, anlaşılmayı kolaylaştırması açısından bazı temel işaretleri kullanarak noktaladık. Özel isimlerin yazımında ve cümle başlarında büyük harften yararlandık, özel isimlere gelen ekleri kelimeden kesme ile ayırdık.

Elimizdeki metnin telifi 17. yy.dadır. Bu yüzyıla ait bir metnin fonetik olarak nasıl okunacağı dilciler için hâlâ tartışma konusudur[2]. Biz fonetik olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminden itibaren devam edegelen düzlük – yuvarlaklık kaidelerine uyduk. Eserde klişeleşmiş imlâya aykırı, fakat dilin gelişmesini gösteren münferit örnekleri bir *imlâ yanlışı* olarak görmek yerine, aparatta tesbit etmeye çalıştık[3].

[2] 17. yüzyıl fonetik değişmeler konusundaki tartışmalar için bk. Musa Duman: Evliya Çelebi Seyahatnâmesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 1-13.

[3] Mevcut imlâya aykırı yazımların bir *imlâ yanlışı* görülmesi konusunda bk. Mertol Tulum: *Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkidler*, Türk Dünyası Araştırmaları (ayrı basım), Ankara 1983, s. 1-2.

D. NÜSHALARA GÖRE
HİKÂYELERİN VARAK BAŞLANGIÇLARI

	1	1	2	3	4	5	6	7	8	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
B.	3b	3b	4b	6b	6b	7b	8b			9b	9b	10a	11a	11b	12b	13a	13b	14a	14a	15a	-	15b
Hz.	5b	6b	8b	9a	9a	9b	11a			11b	11b	12b	13b	14a	15a	15b	16a	16b	16b	17b	18a	18b
EH.1	4b	4b	5b	8b	9b	10b	12a			13b	13b	14b	16a	17a	18b	19a	19b	20b	21a	22b	23a	24a
EH.2	3a	3a	3b	5b	6a	6b	7b			8a	8a	8b	9b	10b	11a	11b	12a	12a	12b	13b	13b	14a
V.	2b	3a	4a	6b	7b	8b	10a			11a	11a	12a	13b	15a	16a	16b	17b	18a	18b	20a	20b	-
F.	3b	4a	5a	8a	8b	9b	11a			12b	12b	13a	15a	16a	17a	17b	18a	19a	19a	20b	21a	21b
E.	3b	3b	4b	6b	7a	7b	9a			10a	10a	10b	12a	12b	13b	14a	15a	15b	15b	17a	17b	18a
HM.	4a	4a	1 / 5 5b	3 / 2 7b	5 / 2 8a	6 / 4 10b	-			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	3b	3b	4b	7a	8a	8b	10a			11a	11a	11b	13a	14a	14b	15a	16a	16b	18a	18a	18a	18b
H1-2	3b	3b	4a	6a	6b	7a	8a			9a	9a	9b	10b	11b	12a	12b	13a	13b	14a	15a	15b	15b
H.3	4b	4b	5b	8b	9b	10b	12b			13b	13b	14b	16a	17b	18b	19b	20a	21a	21b	23a	23b	24b
T.	4a	4a	5a	7b	8a	9a	10a			11a	11a	12a	13b	14a	15a	15b	16a	16b	17a	18b	18b	19b
M.	-	-	-	-	-	-	-			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	3a	3a	3b	5a	5a	5b	7a			8a	8a	9a	10b	12a	13a	13b	14b	15a	15b	17a	17b	18a
N.1	30b	30b	-	31a	31b	32a	33a			34a	34a	34b	35b	36a	36b	37a	37b	38a	38a	38b	39a	-
N.2	4a	4a	5a	7a	7b	8b	10a	11a	11a	11b	11b	12a	13b	14b	15a	15b	16b	17a	17b	18b	19a	19b
1Ü.1	4a	4a	5a	7b	8b	9a	10b			12a	12a	12b	14a	15b	16b	17a	17b	18b	18b	20a	20b	21b
1Ü.2	173a	173a	173b	175a	175b	175b	176b			177a	177a	177b	178b	179a	179b	180a	180b	181a	181a	182a	182b	182b
İBN.	3b	3b	4a	6a	6b	7a	8b			9b	9b	10a	11a	12a	12b	13a	13b	14a	14b	15b	15b	-
O.1	3b	3b	4b	6b	7a	8a	9a			10a	10a	10b	12a	13a	13b	14a	15a	15b	15b	17a	17b	-
O.2	3b	3b	4b	(x)	7a	7b	9a			9b	9b	10b	11b	12a	13a	13b	14a	14b	15a	15b	16a	16b
O.3	4a	4a	5b	8b	9b	10b	12b			14a	14a	15a	17a	18a	19a	20a	21a	21b	22a	23b	24b	25a
TDK	3a	3a	4a	6a	6b	7a	8a			9a	9a	9b	10b	11a	12a	12b	13a	13b	13b	14b	15a	15b
NP.	3a	3a	3b	5a	5b	6a	7a			7b	7b	8a	9a	9b	10b	10b	11a	11b	11b	12b	12b	13a
İMK	-	-	1b	2b	-	-	-			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	13	14	15	3	1	2	3	4	4	1	2	3	4	5	6	5	1	2	3	4	6	1	2
B.				16b	16b	18a	18b		19a	19a	20b	22a				23a	23b	24a	25b		26a	26a	26b
Hz.				19b	19b	21a	21b		22b	22b	23b	25b				26b	26b	27b	29a		29b	29b	30b
EH.1				25b	26a	28a	29a	30a	30a	30a	32a	35a				36b	37a	37b	40b		41b	41b	42b
EH.2				15a	15a	16a	16b		17a	17b	18a	19b				21a	21a	21b	23a		23b	23b	24a
V.				8 / 21a	2 / 12 21b	-	-		3 / 22b	3 / 1 22b	3 / 2 24b	3 / 3 25a	4 / 1 26a	4 / 2 27b	4 / 3 30a	32a	32a	33a	35b		36a	36a	37a
F.				22b	23a	24b	25a		26a	26a	27a	29b				31a	31a	32a	34a		34b	34b	35b
E.				19a	19b	21a	21b		22b	22b	23b	26a				27a	27b	28a	30a		30b	30b	31b
HM.				-	-	-	-		-	-	-	-				-	-	-	-		-	-	-
L.				20a	20a	21b	22a		23a	23a	24a	26a				27a	27b	28a	30a		30b	30b	31a
H1-2				16b	17a	18a	18b		19b	19b	20b	22a				23b	23b	24a	26b		26a	26a	26b
H.3				26a	26a	28b	29a		30b	30b	32b	35a				37a	37b	38a	41b		42a	42a	43a
T.				20b	20b	22a	23a		24a	24a	25a	27a				28b	28b	29b	31b		32a	32a	32b
M.				-	-	-	-		-	-	-	-				-	-	-	-		-	-	-
NA.				19b	20a	22a	22b		23b	23b	25a	27b				29b	29b	30b	33a		33b	33b	34b
N.1				8/ 39b	2/12 40b	-	-		3 / 41b	3 / 1 41b	3 / 2 42b	3 / 3 43a				4 / 44a	4 / 1 44a	4 / 2 45a	4 / 3 47a		5 / 48a	5 / 1 48a	5 / 2 48b
N.2	20b	20b	21a	21a	21b	23a	23b	24b	24b	24b	25b	27b				29a	29b	30a	32b		33a	33a	33b
İÜ.1				23a	23a	25a	25b		27a	27a	28b	31a				32b	33a	33b	36b		37a	37a	37b
İÜ.2				183b	183b	184b	185a		185b	185b	186b	187b				188b	189a	189b	190b		191a	191a	191b
İBN.				8/ 16a	2/12 16a	-	-		3 / 17a	3 / 1 17a	3 / 2 18b	3 / 3 19a	4 / 1 19b	4 / 2 20b	4 / 3 22b	23b	23b	24a	26a	6 / 1 26b	27a	-	27a
O.1				8/ 18a	2/12 18a	-	-		3 / 19a	3 / 1 19b	3 / 2 21a	3 / 3 21b	4 / 1 22b	4 / 2 23b	-	-	-	28a	30b	6 / 1 31a	31b	-	31b
O.2				17b	17b	19a	19b		20a	20b	21b	23a				24a	24b	25a	26b		27a	27a	27b
0.3				27a	27a	29b	30a		31b	31b	33b	36b				38b	38b	39b	42b		43a	43b	44a
TDK				16b	16b	18a	18b		19a	19a	20a	22a				23a	23b	24a	26a		26a	26a	27a
NP.				14a	14a	15a	15b		16a	16a	17a	18b				19b	19b	20a	21b		21b	21b	22a
İMK				-	(7b)	-	-		-	-	3a	-				-	-	-	-		-	-	-

	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	9	1	2	3	4
B.	27b	28a			29a	29a	30a	32a					33a	33a	34a	34b	35a	35b	36a	36a	36b	37a	37b
Hz.	31a	32a			33a	33a	34a	36a					37a	37a	38a	38b	39a	39b	40a	40a	40b	41a	42a
EH.1	43b	44b			46a	46a	47b	51a					53a	53a	54b	55b	56a	57a	57b	57b	59b	-	60b
EH.2	24b	25b			26a	26a	27a	29a					30a	30a	31a	31b	32a	32b	32b	33a	33b	34a	34b
V.	-	38a			39b	39b	40b	43a					45a	45a	46a	47a	47b	-	48b	48b	-	-	-
F.	36a	37a			38b	38b	39b	42a					43b	43b	44b	45b	46a	46b	46b	47a	47b	48b	49a
E.	32a	33a			34b	34b	35b	38a					39a	39a	40b	41b	42a	42b	43a	43a	44a	44b	45a
HM.	-	-			12b	12b	14a	-					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	31b	32b			33b	33b	34b	37a					38a	38a	39a	40a	40b	41a	41a	41a	42a	42b	43b
H1-2	27b	28a			29a	29a	30a	32a					33b	33b	34a	35a	35a	35b	36a	36a	36b	37a	38a
H.3	44a	45b			47a	47a	48b	52a					53b	53b	55a	56a	57a	58a	58a	58a	59b	60b	61b
T.	33a	34a			35a	35a	36a	38a					39a	39a	40a	41a	41b	42a	42a	42a	43a	43b	44a
M.	-	-			-	-	-	-					-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	35b	36b			38a	38a	39b	42b					44a	44a	45b	46b	47a	48a	48b	48b	49b	50a	51a
N.1	5 / 3 50b	-			6 / 51a	6 / 1 51a	6 / 2 51b	6 / 3 51b	6 / 4 52b	8 / 3 53a	8 / 4 53b	8 / 5 54a	9 / 54a	9 / 1 54a	9 / 2 55a	9 / 3 55b	9 / 4 56a	-	?/ 56b	9 / 5 56b	9 / 6 58a	9 / 7 59b	-
N.2	34b	35a			36b	36b	37b	40a					41a	41a	42b	43a	43b	44a	44b	44b	45b	46a	47a
İÜ.1	38b	40a			41a	41b	42b	45b					46b	47a	48a	49a	49b	50b	50b	50b	52a	52b	53b
İÜ.2	192a	192b			193b	193b	194a	195b					196b	196b	197a	198a	198a	198b	199a	199a	199b	200a	200b
İBN.	27b	28b	7 / 1 29b	7 / 2 30b	32b	-	-	32b					33b	33b	34b	35a	35b	36a	36b	36b	37b	38a	38b
O.1	32b	33b	7 / 1 34b	7 / 2 36a	38b	-	-	38b					39b	39b	41a	41b	42a	43a	43a	43b	44b	45a	45b
O.2	28b	29a			30b	30b	31b	33b					34b	34b	35b	36b	37a	37b	37b	37b	38b	39a	39b
O.3	45b	46b			48b	48b	50a	54a					55b	55b	57a	58a	59a	60a	60b	60b	61b	62b	63b
TDK	27b	28b			29b	29b	30b	32b					34a	34a	35a	35b	36a	36b	36b	37a	37b	38a	38b
NP.	22b	23a			24a	24a	24b	26a					27a	27a	28a	28b	28b	29a	29a	29b	30a	30a	30b
İMK	-	-			-	-	4a	-					-	-	(9b)	(10b)	-	5a	-	-	-	-	-

	5	6	7	10	1	2	3	4	5	11	1	2	3	4	5	12	1	2	3	4	5	6	7
B.	38b	39b	41b	43b	43b	44a	45a	46a	46b	48a	48a					50a	50a	51a	51b	52b	53b	57a	58b
Hz.	42b	43b	46a	47a	47a	48b	50a	51a	51b	53a	53a					55a	55a	56a	56b	57b	58b	62a	63b
EH.1	62a	63b	67a	69b	69b	71b	73b	75a	76a	78a	78a					81b	81b	83a	84a	85a	86b	93a	95a
EH.2	35a	36a	38a	39b	39b	40b	42a	42b	43b	44b	44b					46b	46b	47b	48a	48b	49b	53a	54b
V.	49b	51a	53a	-	-	-	-	-	-	-	-					-	-	-	-	-	-	-	-
F.	50a	51b	54a	55b	55b	57b	59a	60a	61a	62b	62b					65b	65b	66b	67a	68a	69b	74a	75b
E.	46a	47b	50a	51b	51b	53a	54b	56a	56b	58b	58b					61a	61a	62b	63a	64a	65a	70a	72a
HM.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17b	17b	12 / 7 20b	14/10 21b	16 / 1 22b	16 / 2 23a	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	44a	45b	47b	49a	49a	50b	52a	53a	54a	55b	55b					58a	58a	59a	59b	60b	61b	65b	67a
H1-2	38b	39b	41b	43a	43a	44a	45b	46b	47a	48b	48b					50b	50b	51b	52a	52b	53b	57a	58b
H.3	62b	64b	68a	70a	70a	72b	74b	76a	77b	80a	80a					83b	83b	85b	86b	88a	89b	96a	98b
T.	45a	46a	48b	50a	50a	51b	53a	54b	55a	56b	57a					59b	59b	60b	27 / 7 61a	27 / 8 61b	27 / 9 62a	27/10 62b	27/11 63b
M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	52a	54a	57a	59a	59b	61a	63a	64b	65b	68a	68a					71a	71a	73a	73b	75a	76b	82a	84b
N.1	-	-	-	61a	61a	62b	64a	64b	-	65a	10 /5 65a	11 / 1 66a				68a	68a	69a	69b	70a	-	-	-
N.2	47b	48b	51a	52b	52b	54a	55b	56b	57b	59a	59a					61a	61a	62b	63a	64a	65a	69a	70b
İÜ.1	54b	56a	59a	61a	61a	62b	64b	66a	67a	69a	69a					72a	72a	73b	74b	75a	76b	81b	83b
İÜ.2	201a	201b	203a	204a	204b	205a	206a	207a	207b	208b	208b					210a	210a	210b	211a	212a	212b	215a	216b
İBN.	-	-	-	?/ 39a	9 / 5 39a	9 / 6 40b	9 / 7 42b	-	-	10 / 44a	10 /1 44a	10 / 2 45b	10 / 3 47a	10 / 4 48a	10 / 5 48b	11 / 50b	11 / 1 50b	-	-	-	-	-	-
O.1	-	-	-	? / 46b	9 / 5 46b	9 / 6 48a	9 / 7 50b	-	-	10 / 52b	10 / 1 52b	(x)	10 / 3 55b	(x)	(x)	11 / (x)	11 / 1 58a	-	-	-	-	-	-
O.2	40b	41b	43b	45a	45a	46a	47b	48b	49a	50b	50b					52b	52b	53b	54a	55a	56a	59b	61a
O.3	64b	66b	69b	72a	72a	74a	-	78a	79a	71b	71b					85a	85a	86b	87b	89a	90b	96b	99b
TDK	39a	40b	42b	44a	44a	45b	47a	48a	48b	50a	50a					52a	52b	53b	54a	54b	56a	60a	61b
NP.	31b	32a	34a	35a	35a	36a	37a	37b	38a	39b	39b					41a	41a	42a	42b	43a	43b	46b	47b
İMK	(11b)	(12a)	-	-	6a	-	(9a)	-	6b	-	(13a)					-	8b	14a	-	14a	-	-	14b

9/	8	9	10	11	12	13	14	15	16
V.	10 / 1 55a	10 / 2 56b	10 / 3 58b	10 / 4 60a	10 / 5 61a	11 / 1 63a	12 / 1 65b	12 / 3 66b	12 / 5 68a

11/	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
HM.	19 / 3 23b	20 / 4 24b	12 / 6 25a	13 / 3 27b	7 / 2 31b	19 / 4 32a	21 / 3 33a	24 / 4 35a	24/11 37b	24/12 38a	? / ? 42a	30 / 3 45a	2 / 1 46a	14/11 47a	27 / 5 47b	27 / 6 47b	? / ? 48a	27/19 48b	? / ? 51b	24/11 51b	? / ? 52b

	8	9	10	11	12	13	14	13	1	2	3	4	5	6	7	8	14	1	2	3	4	5	6
B.	59a							62b	62b	63a	64b	66b	67b	68a	68a	68b	70a	70a	70a	70b	71a	79a	87a
Hz.	64a							67b	67b	68a	69a	71b	72b	73a	73a	73b	74b	74b	75a	-	75a	83b	91b
EH.1	96a							101a	101a	-	-	-	-	-	-	-	13 / 2 102a	13 / 2 102a	13 / 3 103b	13 / 4 107b	13 / 5 109a	13 / 6 109b	13 / 7 110a
EH.2	55a							58a	58a	-	-	-	-	-	-	-	13 / 2 58b	13 / 2 58b	13 / 3 59b	-	-	-	-
EH.2																	64b	64b	65a	65a	65b	73a	80b
V.	-							-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F.	76a							81a	81a	81b	83a	86a	87b	87b	88a	88a	90a	90a	90b	90b	91a	101b	110b
E.	72b							76b	76b	77b	79a	82a	83a	83b	84a	84b	86a	86a	86b	86b	87a	97a	107a
HM.	-							-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	68a							71b	71b	72b	73b	76a	77b	78a	78a	78b	80a	80a	80a	80b	81a	90a	99a
H1-2	59a							62b	62b	63a	64a	66a	67a	67b	67b	68a	69a	69a	69b	69b	70a	77b	85a
H.3	99b							105b	105b	106a	108a	112a	114a	114b	115a	115b	118a	118a	118b	118b	119b	134b	149a
T.	27/12 64a	27/13 64b	27/14 65a	27/15 65b	27/17 68a	27/18 68b	27/19 69a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M.	-							-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	85b							90b	90b	91b	93b	97a	99a	99b	100a	100b	102b	102b	103a	103b	104a	117a	129b
N.1	-							71a	-	-	-	71a	72b	-	-	-	73a	73a	73b	-	-	-	-
N.2	71a							75a	75a	-	-	-	-	-	-	-	13 / 2 75b	13 / 2 75b	13 / 3 76b	-	-	-	-
N.2																	82b	82b	83a	83b	84a	92b	101a
İÜ.1	84a							88b	88b	89b	91a	94a	95b	96a	96b	97a	98b	98b	99a	99b	100a	110b	121a
İÜ.2	217a							219b	219b	-	-	-	-	-	-	-	13 / 2 220a	13 / 2 220a	13 / 3 220b	-	-	-	-
İBN.	-							12 / 52b	12 /1 52b	12 /2 54a	12 /3 54a	12 /4 55b	12 /7 56a	12 /5 56b	12 /8 60b	-	13 / 64a	13 /1 64a	-	-	-	-	-
O.1	-							12 / 62a	12 / 1 62b	12 / 2 63b	12 / 3 64a	12 / 4 65b	12 / 7 66b	12 / 5 67b	(x)	12 / 8 72a	13 / 76b	13 / 1 76b	-	-	-	-	-
O.2	61b							64b	64b	-	-	-	-	-	-	-	13 / 2 65b	13 / 2 65b	13 / 3 66b	13 / 4 68b	13 / 5 70a	13 / 6 70a	13 / 7 70b
O.3	100b							107a	107a	108a	110a	114a	-	116b	117a	117b	120a	120a	120b	121a	121b	133b	146a
TDK	62a							66a	66a	66b	68a	70b	71b	72a	72a	72b	74a	74a	74b	74b	75a	84a	93b
NP.	48a							50b	50b	51a	52a	53b	54b	55a	55a	55a	56a	56a	56b	56b	57a	63b	69b
İMK	-							-	-	-	-	-	-	-	-	15a	15b	-	-	15b	15b	19a	22a

	7	8	9	10	11	12	13	14	15	15	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
B.	-	87b	90b	91a	92a	93b	94a	95a	96a	96b	96b	96b	97a	97a	97b	97b	98a					
Hz.	92a	93b	96a	97a	97b	99a	99b	100b	101b	102a	102a	102a	102b	102b	102b	103a	103b					
EH.1	13 /8 110b	-	-	-	-	-	-	-	-	14 / 112b	14 /1 112b	14 /2 113a	14 /5 113a	14 /7 125b	14 /8 127b	14 /9 131b	14/10 132b	14/11 134a	14/12 135b	14/13 136b	14/14 138a	14/15 139a
EH.1										139b	-	139b	-	140a	140a	140b	-					
EH.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13 / 61b	13 / 4 61b	13 / 5 62b	13 / 6 63a	13 / 7 63a	13 / 8 63b	-	-					
EH.2	81a	82b	85a	86a	86b	87b	88b	89a	90a	90b	90b	90b	91a	91a	91a	91b	91b					
V.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
F.	111b	113a	116b	117b	118b	119b	120b	122a	123a	123b	123b	124a	124a	124b	124b	125a	125a					
E.	107b	109b	113b	114a	115b	116b	117b	118b	120a	120b	120b	120b	121a	121a	121b	121b	122a					
HM.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
L.	99b	101a	104a	105a	106a	107a	108a	109a	110a	110b	110b	110b	111a	111a	111a	111b	112a					
H1-2	85b	87a	89b	90a	91a	92a	92b	93b	94b	95a	95a	95a	95b	95b	95b	96a	96b					
H.3	150a	152b	158a	159a	161a	162b	164a	166a	167b	168a	168a	168b	169a	169b	169b	170a	171a					
T.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
NA.	130a	132b	137b	138a	140a	141b	143a	144b	145b	146b	146b	147a	147b	147b	148a	148b	149a					
N.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	74a	74a	74a	74b	-	-	-	-					
N.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13 / 79a	13 / 4 79a	13 / 5 80b	13 / 6 80b	13 / 7 81a	13 / 8 81b	-	-					
N.2	102a	103b	106b	107a	108a	109a	110a	111a	112a	112b	112b	112b	113a	113a	113b	113b	114a					
İÜ.1	121b	123b	127b	128b	129b	131a	132a	133a	134a	135a	135a	135a	135b	135b	136a	136b	136b					
İÜ.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13 / 222b	13 / 4 222b	13 / 5 223b	13 / 6 224a	13 / 7 224a	13 / 8 224b	-	-					
İBN.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13 / 64b	13 / 2 64b	13 / 3 65b	-	-	-	-	-					
O.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13 / 77a	13 / 2 77a	13 / 3 78b	-	-	-	-	-					
O.2	13 /8 71a	-	-	-	-	-	-	-	-	14 / 72a	14 / 1 72a	14 / 2 72b	14 / 5 72b	14 / 7 80a	14 / 8 81b	14 / 9 84b	14/10 85a	14/11 86a	14/12 86b	14/13 87b	14/14 88a	14/15 89a
O.2										89a	-	89a	89b	89b	90a	90a	-					
O.3	146b	149a	153b	154b	156a	157b	158b	160a	161b	162a	162a	162b	163a	163a	163b	164a	164b					
TDK	94a	95b	99a	99b	101a	102a	103a	104a	105a	105b	105b	106a	106a	106b	106b	107a	107a					
NP.	-	70a	72b	73a	73b	74a	75a	75b	76b	76b	76b	77a	77a	77a	77a	77b	77b					
İMK	-	22b	-	-	-	-	-	24a	-	-	-	-	-	24a	-	-	-					

	16	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	17	1	2	3	4	5	6	7	8
B.	98b	98b	99a	99a	99b	99b	-	100a	100a	100a	100b	100b				100b	100b	101a	101b	101b	102a	102b	103a	103a
Hz.	104a	104a	104a	104b	104b	105a	105a	105a	105b	105b	105b	105b				106a	106a	106a	106b	106b	107a	107b	108a	108a
EH.1	141a	141a	141b	16/4 141b	16/3 142a	-	-	142b	143a	-	143a	143a				143b	143b	144a	144b	144b	145a	146a	146b	147a
EH.2	92a	92a	92b	92b	93a	93a	93b	93b	93b	93b	94a	94a				94a	94a	94b	94b	95a	95a	95b	96a	96a
V.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				-	-	-	-	-	-	-	-	-
F.	126a	126a	126b	126b	127a	127a	127b	127b	127b	128a	128a	128a				128b	128b	128b	129a	129b	129b	130a	130b	131a
E.	123a	123a	123a	123b	124a	124a	124b	124b	125a	125a	125a	125b				125b	125b	126a	126b	126b	127a	127b	128a	128b
HM.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	112b	112b	112b	113a	113a	113b	113b	113b	114a	114a	114a	114a				114b	114b	114b	115a	115a	115b	116a	116b	116b
H1-2	96b	97a	97a	97a	97b	98a	98a	98a	98a	98a	98b	98b				98b	98b	99a	99b	99b	99b	100a	100b	101a
H.3	172a	172a	172b	'73a	173b	174a	174b	174b	174b	175a	175a	175b				175b	175b	176a	177a	177b	177b	178b	179b	180a
T.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				-	-	-	-	-	-	-	-	-
M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	150a	150a	150b	150b	151b	151b	152a	152a	152b	152b	153a	153a				153b	153b	154a	154b	155a	155b	156a	157a	157b
N.1	15/4 74b	15/4 74b	15/5 75a	15/6 75a	15/7 75b	-	-	-	-	-	-	-				16/ 75b	16/1 75b	16/2 76a	16/4 76a	16/3 76b	16/5 76b	-	-	-
N.2	114b	114b	115a	115a	115b	115b	116a	116a	116a	116a	116b	116b				116b	116b	117a	117b	117b	117b	118a	118b	119a
İÜ.1	137b	137b	137b	138a	138b	138b	139a	139a	139b	139b	139b	139b				140a	140a	140b	141a	141a	141b	142a	142a	143a
İÜ.2	14/ 225b	14/1 225b	14/2 225b	14/3 226a	14/4 226a	14/5 232a	14/6 238b	14/8 238b	14/9 240b	14/10 241a	14/11 241b	14/12 242a	14/13 243b	14/14 244a	14/15 244b	15/ 245a	15/1 245a	15/2 245b	15/3 245b	15/4 245b	15/5 245b	15/6 246a	15/7 246b	-
İBN.	13/4 67b	13/4 67b	13/5 69a	13/6 69a	13/7 69b	13/8 69b	-	-	-	-	-	-				14/ 71a	14/1 71a	14/2 71a	14/3 71b	14/4 72a	14/5 79b	14/6 87a	14/7 87b	14/8 88b
O.1	13/4 81b	13/4 81b	13/5 83a	13/6 83b	13/7 84a	13/8 84b	-	-	-	-	-	-				14/ 86a	14/1 86a	14/2 86b	14/3 86b	14/4 87a	14/5 97b	14/6 108a	14/7 108b	14/8 110a
O.2	90b	90b	90b	16/4 91a	16/3 91a	-	-	91b	91b	91b	91b	92a				92a	92a	92a	92b	93a	93a	93b	94a	94a
O.3	165a	165b	166a	166a	166b	167a	167b	167b	167b	167b	168a	168a				168b	168b	169a	169b	169b	170a	171a	171b	172a
TDK	108a	108a	108a	108b	109a	109a	109b	109b	109b	109b	110a	110a				110a	110a	110b	111a	111a	111b	112a	112b	113a
NP.	78a	78a	78b	78b	79a	79a	79a	79a	79a	79b	79b	79b				79b	79b	80a	80a	80b	80b	81a	81a	81b
İMK	-	24b	24b	24b	(25a)	25a	-	-	25a	25a	25b	25b				25b	25b	26a	26a	26a	26a	26b	26b	27a

	9	10	11	12	13	14	15	18	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	19	1	2	3
B.	104a	104a						105a	105a	105b	106a									106a	106a	106b	107b
Hz.	108b	109a						110a	110a	110a	110b									110b	111a	111a	112a
EH.1	147b	17/9 147b	17/10 148a					149b	-	-	149b									150a	150a	-	151a
EH.2	96b	97a						98a	98a	98a	98b									98b	98b	99a	100a
V.	-	-						-	-	-	-									-	-	-	-
F.	131b	132a						133a	133a	133b	134a									134a	134b	135a	136a
E.	129a	129b						130b	130b	131a	131b									132a	132a	132b	133b
HM.	-	-						-	-	-	-									-	-	-	-
L.	117a	117b						118b	118b	119a	119a									119b	119b	120a	121a
H1-2	101b	101b						102b	102b	103a	103a									103b	103b	104a	105a
H.3	181a	181b						183a	183a	184a	184a									185a	185a	186a	187b
T.	-	-						-	-	-	-									-	-	-	-
M.	-	-						-	-	-	-									-	-	-	-
NA.	158b	159a						160b	160b	161a	161b									162a	162a	163a	164b
N.1	-	-						17/ 77a	17/1 77a	17/3 77a	17/4 77b	17/5 77b	17/6 77b	17/7 78b	17/8 78b	17/9 79a	18/1 79b	18/3 80a		20/ 80a	20/1 80a	20/2 80b	20/3 80b
N.2	119b	120a						120b	121a	121a	121b									122a	122a	122b	123b
İÜ.1	143b	144a						145b	145b	145b	146a									146b	146b	147a	148b
İÜ.2	-	-						16/ 246b	16/1 246b	16/2 247a	16/3 247a	16/4 247b	16/5 247b	16/6 248a	16/7 248a	16/8 248a	16/9 248a	16/ 10 248b	16/ 11 248b	17/ 248b	17/1 248b	17/2 249a	17/3 249a
İBN.	14/9 91a	14/10 91b	14/11 92b	14/12 93a	14/13 93b	14/14 94a	14/15 95a	15/ 95b	15/1 95b	15/2 95b	15/3 96a	15/4 96a	15/5 96a	15/6 96b	15/7 96b					16/ 97a	16/1 97b	16/2 97b	16/3 97b
O.1	14/9 114a	14/10 114b	14/11 116a	14/12 117a	14/13 118a	14/14 119a	14/15 120a	15/ 121a	15/1 121a	15/2 121a	15/3 121b	15/4 121b	15/5 122a	15/6 122a	15/7 122b					16/ 123a	16/1 123a	16/2 123a	(x)
O.2	94b	95a						96a	-	-	96a									96a	96a	-	96b
O.3	173a	173b						175a	175a	175b	175b									176b	176b	177a	178b
TDK	113b	114a						115a	115a	115b	115b									116a	116a	116b	117b
NP.	81b	82a						82b	82b	83a	83a									83b	83b	84a	84b
İMK	27a	27a						-	-	-	27b									-	-	-	-

	4	5	6	7	8	9	10	11	20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	21	1	2	3
B.	108a	109a							109b	109b	109b	110a	110a	110b						110b	110b	111a	111a
Hz.	112b	113b							114a	114a	114a	114a	114b	114b						115a	115a	115a	115b
EH.1	151b	-							153a	153a	153a	153b	153b	-						154a	154a	-	154b
EH.2	100b	101b							101b	101b	102a	102a	102a	102b						103a	103a	103a	103b
V.	-	-							-	-	-	-	-	-						-	-	-	-
F.	136b	138a							138a	138a	138b	138b	138b	139a						139b	139b	140a	140a
E.	134b	135b							135b	135b	136a	136a	136b	137a						137b	137b	137b	138a
HM.	-	-							-	-	-	-	-	-						-	-	-	-
L.	121b	123a							123a	123a	123a	123b	123b	124a						124b	124b	124b	125a
H1-2	105b	106b							106b	106b	107a	107a	107a	107b						108a	108a	108a	108b
H.3	189a	190b							191a	191a	191b	191b	192a	192b						193b	193b	193b	194b
T.	-	-							-	-	-	-	-	-						-	-	-	-
M.	-	-							-	-	-	-	-	-						-	-	-	-
NA.	165b	167b							167b	167b	168a	168a	168b	169b						170a	170a	170b	171a
N.1	20/4 80b	20/5 81a							21/ 82a	23/1 82a	23/2 82a	23/3 82b	23/4 82b	23/5 82b						24/ 82b	24/1 83a	24/2 83a	24/3 83b
N.2	124a	125a							125a	125a	125b	125b	126a	126a						126b	126b	126b	126b
İÜ.1	149b	150b							151a	151a	151a	151b	151b	152a						152b	152b	153a	153b
İÜ.2	17/4 249b	17/5 249b	17/6 250a	17/7 250b	17/8 250b	17/9 251a	17/ 10 251b		18/ 252a	18/1 252a	18/2 252b	18/3 252b								19/ 253a	19/1 253a	19/2 253a	19/3 254a
İBN.	16/4 98a	16/5 98a	16/6 98b	16/7 98b	16/8 98b	16/9 99a	16/10 99a	16/11 99a	17/ 99a	17/1 99a	17/2 99b	17/3 100a	17/4 100a	17/5 100a	17/6 100b	17/7 101a	17/8 101b	17/9 102a	17/10 102b	18/ 103a	18/1 103a	18/2 103b	18/3 103b
O.1	(x)	(x)	16/6 125a	16/7 125a	16/8 125a	16/9 125a	16/10 125b	16/11 125b	17/ 125b	17/1 125b	17/2 126a	17/3 126b	17/4 126b	17/5 127a	17/6 127b	17/7 128a	17/8 128b	(x)	(x)	(x)	(x)	18/2 131a	18/3 131b
O.2	97a	-							98a	98a	98a	98b	98b	-						99a	99a	-	99a
O.3	179b	181a							181b	181b	181b	181b	182a	182b						183a	183a	183b	184a
TDK	118b	119b							119b	119b	120a	120a	120b	120b						121a	121a	121b	122a
NP.	85a	86a							86a	86a	86a	86a	86b	86b						87a	87a	87a	87b
İMK	-	-							-	28a	28a	28a	-	28a						-	-	-	-

	4	5	6	7	8	9	10	11	12	22	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
B.										112b	112b	113a									
Hz.										117a	117a	117b									
EH.1										156b	156b	157a									
EH.2										104b	104b	105a									
V.										-	-	-									
F.										142a	142a	142b									
E.										139b	139b	140b									
HM.										-	-	-									
L.										126b	126b	127a									
H1-2										109b	109b	110a									
H.3										197a	197a	198a									
T.										-	-	-									
M.										-	-	-									
NA.										173b	173b	174a									
N.1	24/4 85a	24/5 85b	24/6 87b	24/7 88a	24/8 88a	24/9 88b	24/10 89b	24/11 90a	24/12 90b	25/ 92b	25/1 92b	31/5 94a	31/6 95a	31/7 95b	31/8 96a	25/2 96b	25/3 98a	25/4 98a	25/5 99b	25/6 100b	25/7 101a
N.2										128b	128b	129a									
İÜ.1										155a	155b	156a									
İÜ.2	19/4 254b	19/5 255a								20/ 255b	20/1 255b	20/2 255b	20/3 255b	20/4 256a	20/5 256a						
İBN.										19/ 104a	19/1 104a	19/2 104a	19/3 105b	19/4 106a	19/5 107a						
O.1										19/ 131b	19/1 132a	19/2 132b	19/3 133b	19/4 134b	19/5 135b						
O.2										100a	100a	100b									
O.3										186a	186a	187a									
TDK										123b	123b	124a									
NP.										88b	88b	89a									
İMK										-	28a	28b									

	23	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	24	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
B.	114a	114a	114a	114b	114b	114b						114b	115a	115a	115b	117a	118b	119b	120a	120b	120b	121b	122b
Hz.	118a	118a	118b	118b	118b	119a						119a	119a	119b	119b	121a	122b	123b	124a	124a	124b	125b	126a
EH.1	158a	158a	158b	158b	-	-						-	-	-	159a	161a	-	-	-	-	-	-	-
EH.2	106a	106a	106a	106a	106b	106b						106b	106b	107a	107a	108b	110a	111a	111b	111b	112a	112b	112b
V.	-	-	-	-	-	-						-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F.	143b	143b	143b	144a	-	144a						144a	144b	144b	145a	146b	148b	149b	150a	150b	151a	152a	153a
E.	141a	141a	141b	141b	141b	142a						142a	142a	142b	143a	(x)	145b	146b	147a	147b	148a	149a	150a
HM.	-	-	-	-	-	-						-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	128a	128a	128b	128b	128b	129a						129a	129a	129b	129b	131a	133a	134a	134b	135a	135a	136a	137a
H1-2	111a	111a	111a	111a	111a	111b						111b	111b	112a	112a	113b	115a	115b	116a	116b	116b	117b	118b
H.3	199b	199b	199b	200a	200a	200b						200b	201a	201b	202a	204b	207b	209a	210a	210b	211a	213a	214b
T.	-	-	-	-	-	-						-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M.	-	-	-	-	-	-						-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	175b	175b	176a	176a	176b	176b						177a	177a	177b	178a	180b	183a	184b	185b	186a	186b	188a	189b
N.1	26/ 103a	26/1 103a	26/2 103a	26/3 104a	? 105b	26/5 106a	26/6 106a	26/7 107a	22/1 108b	22/2 109a	29/1 109b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
N.2	130a	130a	130a	130a	130b	130b						130b	130b	131a	131b	132b	134b	135b	136a	136a	136b	137b	138a
İÜ.1	157a	157a	157b	157b	157b	158a						158a	158a	158b	159a	160b	163a	164a	164b	165a	165b	166b	167b
İÜ.2	21/ 256b	21/1 256b	21/2 256b	21/3 257a								22/ 258a	22/1 258a	22/2 258b	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İBN.	20/ 107a	20/1 107a	20/2 107a	20/3 107a	20/4 107b	20/5 108a						21/ 108a	21/1 108a	21/2 108a	21/3 108b	-	-	-	-	-	-	-	-
O.1	20/ 136a	20/1 136a	20/2 136a	20/3 136b	20/4 136b	20/5 137a						21/ 137b	21/1 137b	21/2 137b	21/3 138a	-	-	-	-	-	-	-	-
O.2	101b	101b	101b	101b	-	-						101b	-	-	102a	103a	-	-	-	-	-	-	-
O.3	188a	188a	188a	188b	188b	188b						189a	189b	189b	190a	192a	194a	195b	196b	197a	197a	198b	200a
TDK	125a	125a	125b	125b	125b	125b						126a	126a	126b	126b	128a	130a	131a	132a	132a	132b	133b	134b
NP.	89b	89b	89b	90a	90a	90a						90a	90a	90b	90b	91b	93a	93b	93b	94a	94b	95a	95b
İMK	-	-	-	-	-	29a						-	-	-	29a	29b	30a	30b	-	-	30b	31a	-

	12	25	1	2	3	4	5	6	7	26	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
B.	123a	125a	125a	126b	128a	128b	129b	131b	131b	133b	133b	134a	135a	136a	137a	137b	138a	139a	140b	141b		
Hz.	126b	128b	129a	130a	131b	132a	133a	134b	135a	136b	136b	137a	138a	139a	139b	140b	141b	143a	144a	-		
EH.1	-	164a	-	-	-	164a	-	-	-	-	165b	166a	-	-	-	-	168a	-	-	-		
EH.2	113b	116a	116a	117b	118b	119a	120a	121b	122a	123b	123b	124a	125a	126a	126b	127a	127b	128b	130a	131a		
V.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
F.	153a	156a	156a	157b	159a	160a	161b	163a	163b	165b	166a	166a	167b	168b	169b	170a	171a	172a	174a	175a		
E.	150b	153b	153b	155a	157a	157b	159a	160b	161a	163a	163a	163b	165a	166a	167a	167b	168a	169b	171a	172b		
HM.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
L.	137b	140a	140a	141b	143a	143b	145a	146b	147a	149a	149a	149b	150b	151b	152b	153a	154a	155a	156b	158a		
HP.1	118b	1a	1a	2a	3b	4a	5a	6b	7a	8b	8b	9a	10a	11a	11b	12a	12b	14a	15a	-		
H.3	215a	220a	220a	222b	225a	226a	228b	231a	232a	253a	253b	236a	238a	240a	242a	242b	243b	246a	248b	250b		
T.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
NA.	190b	194a	194a	196b	199a	200a	202a	204b	205a	207b	208a	208b	210b	212a	213b	214b	215b	217b	220a	221b		
N.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
N.2	138b	141a	141a	142b	143b	144a	145b	147a	147b	149a	149b	149b	150b	151b	152b	153a	153b	155a	156b	157b		
İÜ.1	168a	171a	171a	173a	175a	175b	177a	179a	179b	181b	182a	182b	183b	185a	186a	186b	187b	189a	191a	192b		
İÜ.2	-	23/ 259a	23/1 259a	23/2 259a	23/3 259b	23/4 259b	23/5 259b	-	-	24/ 259b	24/1 260a	24/2 260a	24/3 260a	24/4 261a	24/5 262b	24/6 263a	24/7 263b	24/8 264a	24/9 264a	24/10 265a	24/11 265b	24/12 265b
İBN.	-	22/ 109b	22/1 109b	22/2 110a	-	-	-	-	-	23/ 111a	23/1 111a	23/2 111a	23/3 111a	23/4 111b	23/5 111b	-	-	-	-	-		
O.1	-	22/ 139b	22/1 139b	22/2 140b	-	-	-	-	-	23/ 141b	23/1 141b	23/2 141b	23/3 142a	23/4 142a	23/5 142a	-	-	-	-	-		
O.2	-	101b	-	-	-	104b	-	-	-	105b	106a	-	-	-	-	-	107a	-	-	-		
O.3	200b	204a	204a	206a	208a	209a	210b	212b	213b	215b	216a	216a	218a	219b	220b	221a	222a	223b	226a	227b		
TDK	135a	137b	137b	139a	140b	141a	142b	144a	144b	146b	146b	147a	148a	149a	150a	150b	151a	152b	154a	155a		
NP.	96a	98a	98a	99a	100a	100b	101b	102b	103a	104a	104a	104b	105b	106b	107a	107b	108a	109a	110a	111a		
İMK	31b	-	32b	-	33a	33b	34a	-	34b	35a	35a	35a	-	-	-	-	35b	36a	36b	37a		

	27	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
B.	143b	143b	144a	145a	145b	-	-	-	-	-	147a	148a	148a	149a	-	149a	149b	151a	151b	151b	-	154a	154b
Hz.	145b	145b	146a	147a	147b	149b	149b	149b	150a	150b	150b	151b	151b	152b	152b	153a	153b	155a	155b	155b	?	158a	?
EH.1	170a	170a	-	171a	-	-	-	-	-	-	-	172a	-	172b	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EH.2	132b	132b	133a	134a	134b	136a	136a	136b	136b	137a	137b	138a	138b	139a	139b	139b	140a	141b	142a	142a	144a	144b	144b
V.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F.	177a	177a	178a	179a	180a	182a	182a	182a	182b	183b	184a	184b	185a	186a	186a	186b	187a	189a	189b	190a	193a	193a	193b
E.	174a	174b	175a	176a	177a	179a	179a	179a	179b	180a	181b	182a	182b	182b	183a	183b	184a	186a	186b	186b	189b	190a	190a
HM.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.	160a	160a	160b	161b	162a	164a	164b	164b	165a	165b	166a	166b	167a	167b	168a	168b	169a	171a	171b	171b	174b	174b	175a
H1-2	16a	16a	16b	17b	18a	20a	20a	20a	20b	21a	21b	22a	22b	23a	23b	24a	24b	26a	26a	26b	28b	29a	29a
H.3	254a	254a	255a	257a	258a	261b	261b	262a	263a	263b	264b	266a	266b	268a	268b	269a	270a	273b	274a	275a	279b	280a	280b
T.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.	224b	224b	225b	(x)	227b	230a	230b	230b	231b	232a	232b	233a	234a	235b	236a	236b	237a	240a	241a	241b	245b	246a	246b
N.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
N.2	159b	159b	160a	161a	161b	163b	163b	163b	164a	164b	165a	165b	166a	166b	167a	167b	168a	169b	170a	170a	173a	173a	173b
İÜ.1	194b	194b	195b	196b	197b	200a	200a	200b	201a	201b	202a	202b	203a	204a	204b	205a	205b	207b	208a	208b	212a	212a	212b
İÜ.2	25/ 267b	25/1 267b	25/2 268b	25/3 270a	25/4 270a	25/5 271a	25/6 272b	25/7 272b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İBN.	24/ 111b	24/1 111b	24/2 112a	24/3 112b	24/4 113b	24/5 115a	24/6 116a	24/7 116b	24/8 117a	24/9 117a	24/10 118a	24/11 118b	24/12 119a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
O.1	24/ 142a	24/1 142b	24/2 142b	24/3 143a	24/4 144b	24/5 146b	24/6 148a	24/7 148b	24/8 148b	24/9 149a	24/10 150a	24/11 151a	24/12 151a	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
O.2	107b	107b	-	108a	-	-	-	-	-	-	-	109a	-	109a	-	-	-	-	-	-	-	-	-
O.3	230a	230a	230b	232a	233a	235b	235b	236a	236b	237a	237b	238b	239a	240a	240b	241a	241b	244a	245a	245a	-	-	-
TDK	157a	157a	157b	158b	159b	161a	161b	161b	162a	162b	163a	163b	164a	164b	165a	165a	165b	167b	168a	168a	171a	171a	171b
NP.	112a	112a	112b	113a	113b	115a	115a	115a	115b	115b	116a	116b	117a	117a	117b	118a	118a	119b	119b	120a	121b	122a	122a
İMK	-	-	37b	38a	38a	-	-	-	-	-	39a	39a	-	-	-	-	39b	40a	40a	40b	-	41b	41b

	28	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	29	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
B.	154b	154b	-									157a	157a	-	158b	159b	160a	30/3 160a					
Hz.	158b	158b	161a									161b	161b	162a	163a	163b	164a						
EH.1	-	-	-									-	173a	173b	175b	-	-						
EH.2	145a	145a	147b									148a	148a	148a	149b	150a	150b						
V.	-	-	-									-	-	-	-	-	-						
F.	194a	194a	197b									198a	198a	198b	199b	200b	201a						
E.	190b	190b	194a									194b	194b	196a	197a	197b	197b						
HM.	-	-	-									-	-	-	-	-	-						
L.	175a	175b	178b									179a	179a	179b	180b	181b	182a						
H1-2	29b	29b	32a									32b	32b	32b	33b	34b	34b						
H.3	281a	281a	287a									288a	288a	288b	290b	292a	293a						
T.	-	-	-									-	-	-	-	-	-						
M.	-	-	-									-	-	-	-	-	-						
NA.	247a	247a	252a									252b	252b	253a	255a	256b	257a						
N.1	-	-	-									-	-	-	-	-	-						
N.2	173b	173b	176b									177a	177b	177b	178b	179b	180a						
İÜ.1	213a	213a	217a									217b	217b	218a	219b	220b	221a						
İÜ.2	26/ 274a	26/1 274a	26/2 274b	26/3 274a	26/4 275a	26/5 276b	26/6 277a	26/7 277b	26/8 278a	26/9 279b	26/10 280b	27/ 281b	27/1 281b	27/2 282a	27/3 283a	27/4 283b	27/5 285a	27/6 285a	27/7 285a	27/8 285b	27/9 286a	27/10 286b	27/11 287a
İBN.	25/ 121b	25/1 121b	25/2 123a	25/3 124a	25/4 124b	25/5 125b	25/6 126b	25/7 127a				26/ 128a	26/1 128b	26/2 128b	26/3 129b	26/4 130b	26/5 131a	26/6 131b	26/7 132a	26/8 132b	26/9 133b	26/10 134b	
O.1	25/ 154b	25/1 154b	25/2 156a	25/3 158a	25/4 158b	25/5 160a	25/6 161b	25/7 162a				26/ 164a	26/1 164a	26/2 164b	26/3 166a	26/4 167a	26/5 168a	26/6 168b	26/7 169a	(x)	(x)	(x)	
O.2	-	-	-									109b	109b	109b	110b	-	-						
O.3	249a	249a	253a									254a	254a	254b	256a	257a	257b						
TDK	171b	171b	175a									175b	175b	175b	177a	177b	178a						
NP.	122a	122a	124b									125a	125a	125a	126a	126b	126b						
İMK	41b?	41b?	-									-	42a	-	42b	42b	-						

	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
B.												31 / 160b	31 / 1 160b	31 / 2 162a	31 / 3 163a	31 / 4 163b	31 / 5 164a	31 / 6 165b					
Hz.												164b	164b	165a	166a	166b							
EH.1												-	-	-	-	-							
EH.2												150b	150b	151a	152a	152b							
V.												-	-	-	-	-							
F.												201b	201b	202b	203b	204b							
E.												198a	198a	199a	200a	200b							
HM.												-	-	-	-	-							
L.												182a	182a	183a	184a	184b							
H1-2												35a	35a	35b	36b	37a							
H.3												293a	293b	295a	296b	298a							
T.												-	-	-	-	-							
M.												-	-	-	-	-							
NA.												257b	257b	259a	260b	261b							
N.1												-	-	-	-	-							
N.2												180b	180b	181a	182a	183a							
İÜ.1												221b	221b	222b	223b	224a							
İÜ.2	27 /12 287a	27 /13 287b	27 /14 288a	27 /15 288b	27 /16 289a	27 /17 290b	27 /18 290b	27 /19 291a	27 /20 293a	27 /21 293a	27 /22 293b	28 / 293b	28 / 1 293b	28 / 2 296a									
İBN.												27 / 135b	27 / 1 135b	27 / 2 136a	27 / 3 136b	27 / 4 137a	27 / 5 138b	27 / 6 139a	27 / 7 139a	27 / 8 139b	27 / 9 139b	27 /10 140a	27 /11 140b
O.1												(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	27 /10 182a	27 /11 183a
O.2												-	-	-	-	-							
O.3												258a	258a	259a	260b	261b							
TDK												178b	178b	179a	180a	181a							
NP.												127a	127a	127b	128b	128b							
İMK												-	-	-	43a	-							

	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B.												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hz.												168b	168b	169b	170b	171a	172a	173a	173b	174b	-	-
EH.1												-	-	-	-	-	178a	179b	-	-	-	-
EH.2												154b	154b	156a	156b	157a	-	157b	158a	159a	-	-
V.												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F.												206b	206b	208b	209a	210a	211a	213a	213b	214b	-	-
E.												203a	203a	204b	205b	206b	207b	209a	210a	211a	-	-
HM.												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
L.												186b	186b	188b	189a	190a	191a	192b	193a	194a	194a	194b
H1-2												39a	39a	-	40b	41a	41b	43a	43b	46a	46b	47a
H.3												301b	301b	304b	305b	307a	308b	311a	312b	313b	-	-
T.												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M.												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
NA.												265a	265a	267b	268b	270a	271b	273a	274a	276a	-	-
N.1												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
N.2												185a	185a	186b	187b	188a	-	188a	189b	190a	-	-
İÜ.1												227a	227a	229a	229b	230b	231b	233b	234a	235a	236a	236a
İÜ.2												29 / 296b	29 / 1 296b	29 / 2 296b	29 / 3 297b	29 / 4 298b	29 / 5 298b					
İBN.	27 /12 141a	27 /13 141b	27 /14 141b	27 /15 142a	27 /16 142b	27 /17 143b	27 /18 144a	27 /19 144a	27 /20 146a	27 /21 146a	27 /22 146b	28 / 146b	28 / 1 146b	28 / 2 148b								
O.1	27 /12 183a	27 /13 184a	27 /14 184a	27 /15 184b	27 /16 185a	27 /17 187a	27 /18 187b	27 /19 188a	27 /20 190b	27 /21 191a	27 /22 191a	28 / 191b	28 / 1 191b	28 / 2 195a								
O.2												-	-	-	-	111b	-	-	-	-	-	-
O.3												264a	264a	266a	267a	268a	269b	271b	272a	273a	274a	274a
TDK												183a	183a	184b	185a	186a	187a	188a	189a	189b	190a	190b
NP.												130a	130a	131b	132a	132b	133a	134a	134b	135a	-	-
İMK												43a	43a	44a	44a	-	44b	45a	-	-	-	-

TÜBİTAK
DOKÜMANTASYON

	32	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	33	1	2	3	4
İÜ.2	30/ 299a	30/1 299a	30/2 299b	30/3 300b	30/4 301a									31/ 302a	31/1 302b	31/2 303b	31/3 304a	31/4 305a
İBN.	-	-	-	-	-									29/ 149a	29/1 149a	29/2 149a	29/3 150a	29/4 151a
O.1	29/ 195b	29/1 195b	29/2 196a	29/3 197a	29/4 198a	29/5 198b								30/ 199a	30/1 199a	30/2 200a	30/3 201a	30/4 201b

33/	5	6	7	8	9	10	11	12	34	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
İÜ.2	31/5 305b	31/6 306b	31/7 307a	31/8 307b	31/9 308a	31/10 308b															
İBN.	29/5 151a								30/ 151b	30/1 151b	30/2 152a	30/3 152b	30/4 153a	31/1 154b	31/2 155b	31/3 156a	31/4 156b	31/5 157a	31/6 158a	31/7 158b	31/8 159a
O.1	31/1 204a	31/2 205b	31/3 206b	31/4 207a	31/5 208a	31/6 210a	31/7 210b	31/8 211b													

N.1'de 1b -30b arasında fasıl başlığı açılmadan verilen hikayeler:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
N.1	17/2 3a	30/1 3b	31/3 5b	12/7 6b	Süh. 7a	30/1 9b	30/2 10a	26/8 11a	- 12a	26/9 12b	14/9 14b	14/10 15a	26/4 16a	14/8 17b	16/6 19b	- 19b	16/7 19b	16/8 19b
	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
N.1	16/9 19b	16/10 19b	14/13 20a	28/2 21a	19/1 21b	19/2 22a	- 22b	14/14 23b	14/15 24b	19/4 25a	19/5 26a	- 26a	- 27a	- 27b	- 27b	- 28b	- 29a	- 30a

TİM KURULU
ON MERKEZİ

E. TENKİTLİ METİN

H3 1b Yā Rab beni müstaġraḳ-ı envār-ı Hüdā ḳıl
Pā-beste-i ser-rişte-i teslīm ü rıżā ḳıl
Mir'āt-i dilüm pāk ḳılup jeng-i kederden
Sen şāhid-i maḳṣūdı bāña çehre-nümā ḳıl

Ḳavānīn-i cevāhir-niẓām-ı meḥāmid ü şenā ve efānīn-i ferā'id-intiẓām-ı şükr ü rıżā ol sulṭān-ı mesned-nişīn-i evreng-i ceberūt u kibriyā *er-raḥmānu ʿale'l-ʿarşi'stevā*[1] nuñ ʿarşa-yı fesīḥa-i mülk ü melekūtda temhīd olınmaḳ ḳaṣd olınsa lisān-ı nāṭıḳa-i belāġat mıntaḳa-yı edā-yı maʿnā-yı maʿẕereti mü'eddā ḳılup kemāl-i ʿacz ile iʿtirāf-ı ḳuṣūr édüp dér, naẓm:

Zihī sulṭān-ı iḳlīm-i ḳıdem kim
Edā kim éde şükr-i niʿmetin kim
Ġanīdür nuṣret-i ḫayl ü ḫaşemden
Şayılur ol daḫı cümle niʿamden

ʿAẓamūtı şānında zebān-ı nāṭıḳa lāl ü ʿaḳīm ve ceberūt u ʿünvānı beyānında *mıṣraʿ: fehmu ẕevī'n-nuhyeti fīhā yehīmu*[2] ġāyet-i ʿuḳūl-i ʿuḳalā mebādī-i işrāḳ-ı cemālinde ḫayrān ve nihāyet-i eẕkār-ı fuḥūl-i ʿulemā vü ednā ʿirfān-ı şemme-i nuʿūt-ı celālinde vālih ü ser-gerdān. Der-naʿt-ı sulṭān-ı enbiyā-i güzīn ve ḳavā'id-i fevā'id-intisām-ı şalavāt u selām ve ḳalā'id-i le'ālī-irtisām-ı tebcīl ü ikrām niṣār-ı merḳad-i
H3 2a muṭahhar ve īṣār-ı ravża-i /münevver fihris-i medāric-i maḥlūḳāt şeh-beyt-i ḳaṣīde-i mevcūdāt ḫulāṣa-i kā'ināt ve neḳāve-i mümkināt mişḳāt-ı envār-ı lemeʿāt-ı *Allāhu nūru's-semāvāt*[3] mesned-nişīn-i serā-perde-i *sümme denā*[4] sulṭān-ı çār-bāliş-i *ḳābe ḳavseyni ev ednā*[5] muḫāṭab-ı ḫiṭāb-ı müsteṭāb-ı *naḥnu naḳuṣṣu ʿaleyke aḥsene'l-ḳaṣaṣi*[6] teşrīfiyle müşerref ü müfaḫḫam ve kelām-ı ḥikmet-encām-ı *ve kullen naḳuṣṣu*

---

2 pā-beste: bāyiste: H3 // 3-4. mısralar TDK'da yok. // 5 ḳavānīn-i: neşr ḳavānīn-i İBN // 6 ol sulṭān-ı: TDK'da yok. / evreng-i: āver-tāb-ı İBN // 7 ʿarşa-yı: ʿareme H3 / melekūtda: melekūtında H3 // 8 mü'eddā: müvellā H3 / kemāl-i: İBN'de yok. // 10 Zihī sulṭān-ı iḳlīm-i ḳıdem kim: H3'te yok. // 11 edā kim: édem kim H3 / şükr-i niʿmetin H3, N2: şükr-i niʿmet İBN; şükrin niʿmetin TDK // 14 ʿaẓamūtı H3, N2: ʿaẓameti TDK; neşr ʿaẓamūtı İBN / şānında: şānından H3 / ceberūt u ʿünvānı: ceberūt ʿünvānı TDK // 15 mıṣraʿ N2, İBN: ʿayn H3; TDK'da yok. / ẕevi'n-nuhyeti: zevi'n-nühā TDK / fihā yehīmu: ebkem (ü) saḳīm TDK // 15-16 işrāḳ-ı cemālinde: eşrāf-ı cemālinden TDK // 16 vü ednā ʿirfān-ı H3, N2: vādī-i ʿirfān-ı İBN; TDK'da yok // 17 sergerdān N2, İBN: sergerdāndur H3, TDK / Der-naʿt-ı sulṭān-ı enbiyā-i güzīn N2, İBN: H3, TDK'da yok // 18 şalavāt: şalāt İBN // 19 medāric-i: meddāḥ-ı İBN // 20 mişkāt-ı N2, İBN: müşkilāt TDK; H3'te yok / lemeʿāt-ı N2, İBN: lemeʿān-ı H3, TDK.

[1] "Rahman, Arş'a istivâ etmiştir." Tâ-hâ, (20): 5.
[2] "İçinde vehim olan akıl sahibinin anlayışı."
[3] "Allah göklerin nurudur." Nûr, (24): 35.
[4] "Sonra (Muhammed'e) yaklaştı..." Necm, (53): 8.
[5] "İki yay arası kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, (53): 9.
[6] "(Ey Muhammed) Biz sana (bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini) en güzel bir şekilde anlatıyoruz." Yûsuf, (12): 3.

ᶜaleyke min enbāi'r-rusuli mā nuṯebbitu bihi fu'ādeke[1] tekrīmiyle mükerremdür. Ṣallallāhu ᶜaleyhi ve sellem. Meṯnevī:

Maᶜni-i Kur'ān u nikāt-ı Zebūr
Āyine-i ṭalᶜat-ı *Allāhu nūr*
Menbaᶜ-ı nehreyn-i vücūd u ᶜadem
Mecmaᶜ-ı baḥreyn-i ḥudūṯ u ḳıdem
Server-i din tāc-ı ser-i enbiyā
Şāh-ı rüsül māh-ı sübül Muṣṭafā

Ḥabīb-i Ḫudā ve Resūl-i kibriyā *ᶜaleyhi mine'ṣ-ṣalāti ezkāhā ve mine't-taḥiyyāti etemmehā*[2] ol ḥażretüñ cenābına ve āl ü aṣḥābına ve evlād-ı emcād ve aḫfād-ı mālikü'l-irşādınuñ nüfūs-ı muṭahhara ve ervāḥ-ı eşbāh-ı muḳaddes-i münevvereleri üzerine olsun ki şehryārān-ı erā'ik-i medāyin-i dīn ve şeh-suvārān-ı muᶜādil-i meyādīn-i /yaḳīndür. Rıḍvānullāhu taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn. Der-sitāyiş-i pādişāh-ı melik-sipāh *ḫalledallāhu mülkehu ve beḳāhu*[3] *lillāhi'l-ḥamd*[4] saṭḥ-ı serīr-i saltanat cemāl-i ᶜālem-ārāsıyla müşerref ve evreng-i ḫilāfete maḳdem-i hümāyūnı ile kevkebe vü şeref-baḫş olan, beyt:

Cüvān-baḫt-ı Dārā-yı kişver-sitān
Cihāndār-ı sulṭān-ı ṣāḥib-ḳırān

Neyyir-i eşīr-i evc-i iḳbāl dürrī-i kevkebe-i cāh u celāl sulṭān-ı selāṭīn-i zamān Sulṭān Murād bin Sulṭān Aḥmed Ḫān bin Meḥemmed Ḫān *eᶜazzellāhu serīre'l-mülki bi-vücūdihi ve efāża ᶜale'l-ᶜālemīne āṯāra ᶜadlihi ve cūdihī*[5] şīt-ı maᶜdelet-i cihāndārīleri ḳubbe-i cihānı pür-ṭanīn ve āvāze-i maᶜdelet-i kāmkārīleri vāṣıl-ı mekān u mekīn olup menşūr-ı celālet ü ᶜünvān-ı şehriyārī ve berāt-ı saltanat u nişān-ı baḫtiyārī nām-ı nāmī ve ism-i sāmīleri ile muvaşşaḥ ḳılınup menşūr-ı mücibü's-sürūr-ı felek ḳamer-i ṭuġrā-yı ġarrā-yı hilāl-i ferḫunde-eşer ile muṭallā vü muḥallā olalı dīvān-ı ᶜālī-şān-ı kevn ü mekān böyle bir pādişāh-ı celīlü'ş-şān kāmilü'l-ᶜirfān cüvān-baḫt-ı cemīlü'l-ᶜünvān ḫüdāvend-i kāmkār ve saᶜādetmend-i rüzgār görmiş degüldür. *Allāhümma'ḥfaẓ fī kenefā'l-emne ve'l-emāne bi-ḥürmeti men ürsile /min Benī*

---

1 tekrīmiyle N2, İBN: tekrīmi ile H3, TDK // 2 meşnevī: naẓm N2 // 6 ḥudūṯ u: ḥudūṯ-ı H3 // 7 dīn tāc-ı ser-i: dīn ü ser-i tāc-ı İBN // 8 Muṣṭafā: aṣfiyā İBN // 11 münevvereleri üzerine: münevverleri üzerlerine İBN // 13 yaḳīndür: yaḳīn TDK / der-sitāyiş: sitāyiş N2 // 14 beḳāhu: ebḳāhu İBN // 16 olan: ola TDK // 19 neyyir-i: neṣr neyyir-i İBN // 22 cihāndārīleri H3: cihāndārī N2, İBN, TDK / mekān u: u H3'te yok. // 24 ḳılınup: ḳılup H3 // 25 eşer: eşeri İBN // 26 kevn ü: ü H3'te yok.

[1] "Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz." Hûd, (11): 120.

[2] "Salavatın en güzelleri, selamların en mükemmelleri ona olsun."

[3] "Allah saltanatını ve bekâsını daim etsin."

[4] "Hamd Allah'a mahsustur."

[5] "Allah saltanat tahtını onun varlığıyla aziz kılsın, adaletinin ve cömertliğinin eserlerini âlemler üzerine saçsın."

ᶜAdnāne[1] Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā dergāh-ı ẕü'l-celālinden recā vü temennāmuz budur ki vücūd-ı ᶜizzeti ṣadr-ı saᶜādetde dā'im, baḫt u devlet ve feṯḥ ü nuṣret rikāb-ı kām-yābına ṣubḥ u mesāda mülāzım ola. Ecdād-ı ᶜiẓām ve emcād-ı kirāmından ziyāde ṣarḳ u ġarb cevlāngāh-ı rikāb olup fütūḥāt-ı cezîle ile ṣadr-ı saᶜādetde kām-yāb olalar āmîn. *Bi-ḥürmeti'n-nebiyyi'l-ümmiyyi'l-emîn*[2] āmîn. Ammā baᶜd ārāyendegān-ı encümen-i esrār ve pirāyendegān-ı çemen-i aḫbār ᶜālimān-ı ᶜulūm-ı aḫlāf ve mütetebbiᶜān-ı tevārîḫ-i eslāf olan aḫbār-ı aḫyāra *ke'ş-şemsi fî vaṣati'n-nehâri*[3] āşikārdur ki ᶜilm-i tevārîḫ ü muḥāẕarāt meşāḳıl-i ṭıbāᶜ-i pür-kelāl ve jeng-zidā-yı ḫavāṭır-ı bā-melāldür. Ve fenn-i esmār ve nevādir muvaşşaḥ-ı ṣudūr-ı maḥāfil ü maḥāẕır ve müferraḥ-ı ṣudūr-ı bādî vü ḥāẕırdur. Binā'en ᶜalā-ẕālik maᶜrūẕ-ı *uli'n-nühâ*[4]dur ki aṣḥāb-ı rivāyet ü dirāyet ki cevdet-i ẕihn-i pāk ve sürᶜat-i fehm ü idrāk ile meşḥūn her biri ẕü-fünūn *ke'ennehum lü'lüün meknūnun*[5]dur. *Hel yestevilleẕîne yaᶜlemūne ve'lleẕîne lâ yaᶜlemūne?*[6] Pes aṣḥāb-ı ḫayret ve erbāb-ı ᶜibretüñ fünūn-ı tevārîḫ ü siyer tedvînininden ġaraẕları
H3 3b istinbāṭ-ı ġarā'ib-i ḥālāt ve istiḫrāc-ı /nevādir-i ittifāḳiyyātdur. Lā-cerem bu ḳaẕiyye herkes suhūlet ile dest-res bulmaḳ müyesser degül. Ve kütüb-i mebsūṭa tetebbuᶜından ġayrı ile istiḫẓārı mutaṣavver degül. Bināen ᶜalā-ẕālik iḫvān-ı ṣāḥib-vefānuñ ḫ'ān-ı maḥabbetlerinüñ ṭufeyli aᶜnî faḳîr-i bî-riyā Aḥmed ibni Hemdem Ketḫudāü'ş-şehîr bi-Süheylî *esbaġallāhu niᶜamehu ᶜaleyhi ve ġafaralehu ve li-vâlideyhi*[7] bu dürer-i ġureri biḥār-ı muᶜtebereden ve cevāhir-i ābdārı maᶜādin-i mü'ellefāt-ı müştehireden ki āṣār-ı selef ü ḳudemā anda münṭavî ve aḫbār-ı aḫyār-i ᶜulemā vü ḥükemā muḥtevîdür, cemᶜ édüp ġarā'ib-i vāḳıᶜātı ve ᶜacā'ib-i muᶜteberātı derc ve bu nefā'is-i girān-māye taḫşîline naḳd-i ᶜömri ḫarc édüp zebān-ı ᶜArabî ve lisān-ı Farsî'den terceme édüp zîver-i cedîd ile muraṣṣaᶜ ve lisān-ı Türkî birle mülemmaᶜ ḳılup ᶜAcā'ibü'l-me'āṣir ve Ġarā'ibü'n-nevādir nāmıyla tesmiye olındı. Ve bu kitābda nevᶜan ġarābeti ve fi'l-cümle nedreti

---

1 dergāh-ı ẕül-celālinden İBN, TDK: dergāh-ı ẕül-celālinde H3; dergāhından N2 // 2 dā'im: dā'im ve H3 // 5 nebiyyi'l-ümmiyi'l-emîn H3, N2: nebiyyi'l-emîn İBN, TDK / āmîn H3, N2: İBN, TDK'da yok. / esrār: esrāra İBN // 6 ᶜālimān-ı ᶜulūm-ı aḫlāf ve mütetebbiᶜān-ı tevārîḫ-i eslāf olan aḫbār-ı aḫyāra: TDK'da yok. // 7 olan H3, İBN: (evlā) N2; TDK'da yok. / āşikārdur ki: ve āşikārdur ki TDK // 8 meşāḳıl H3, İBN, TDK: maᶜāḳıl N2 / bā-: tā H3 // 9 maḥāẕır TDK, İBN: zı ile H3, N2 // 10 ẕālik H3: hāẕā N2, İBN, TDK // 11 cevdet-i: cūd-ı H3 // 12 pes H3, TDK: istinbāṭ-ı ġarā'ib-i ḥālāt ve istiḫrāc-ı N2, İBN // 13 ᶜibretüñ: ᶜibret TDK / tevārîḫ: tārîḫ TDK / tedvîninden: tedvîninde TDK // 15 suhūlet ile H3, N2: suhūletle İBN; suhūlet TDK / bulmaḳ: olmaḳ TDK // 17 ibni H3, İBN: bin N2, TDK // 20 ḥükemā: ḥükemāyı TDK. // 23 lisān-ı Türkî birle: Türkî dil ile TDK // 24 nedreti: ḳudreti İBN.

[1] "Yarabbi, Adnan oğullarından gönderilenin (Hz. Muhammed) hürmetine, bizim tarafımızda emniyeti ve amanlığı koru."

[2] "Ümmiü'l-emîn olan Hz. Peygamber'in hürmetiyle."

[3] "Günün ortasındaki güneş gibi aşikardır ki..."

[4] "akıl sahipleri", Tâ-hâ (20): 54, 128.

[5] "..(kabuklarında) saklı sadef gibi..." Tûr, (52): 24.

[6] "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Zümer, (39): 9.

[7] "Allah ona nimetlerini bollaştırsın, onu ve ana babasını bağışlasın."

olan muḳaddemāt-ı lāzımetü'l-iḥtiyāc ve ḳażāyā-yı beyyinetü'l-intāc iltizām olınmışdur. Bir vechile ki mā-naḥnu fīh münāsebet-i tāmmesi ve aṣḥāb-ı fehme menfaᶜat-i ᶜāmmesi olduġı vāżıḥ u ẓāhir ve siyāḳ u sibāḳda cihet-i cāmiᶜası bāhir idügi muḳarrer ve bir nice kütüb-i muᶜtebere ki esāmīleri bu ṣaḥīfede muḥarrerdür, nevādir-i
H3 4a 5 ġarībe ve ḥikem-i ᶜacībe istinbāṭ olınup benān-ı beyāna getürildi. Ve ol kütüb-i muᶜtebere bunlardur ki ẕikr olındı: Tārīḫ-i Meḥemmed İbni Aḥmed Müstevfī ve Mürūcu'ẕ-ẕeheb-i Mesᶜūdī ve Munṭaẓam-ı İbnü'l-Cevzī ve Cāmiᶜü't-tevārīḫ-i Ḫᵛāce Reşīd Vezīr ve Mir'ātü'z-zamān-ı Sibṭ İbnü'l-Cevzī ve Tārīḫ-i Ḳıvāmi'l-mülk-i Eberḳūhī ve Mir'ātü'l-ḥayāt-ı ᶜAbdullāh Yāfiᶜī ve Firdevsü't-tevārīḫ-i Hüsrev Berḳūhī
10 ve Tārīḫ-i Ṭaberī ve Cāmiᶜü'l-ḥikāyāt ve Tārīḫ-i Belāẕurī'den ve Ḫumī'den ve ġayrdan ve Tārīḫü'l-fütūḥi Taṣnīf-i Aḥmed bin Āᶜṣem Kūfī ve Keşfü'l-ġummā-i teᶜlīf-i ᶜAlī bin ᶜĪsā-yı Erīlī ve Tārīḫ-i Güzīde ve Nüzhetü'l-ḳulūb-i Ḥamdullāh Müstevfī ve Veṣāyā-yı Ḫᵛāce Niẓāmü'l-mülk Vezir ve Tārīḫ-i Ḳıvāmü'l-mülk Ṭabaḳāt-ı Nāṣırī taṣnīf-i Minhāc bin Sirāc-ı Cürcānī ve Tārīḫ-i Vaṣṣāf ᶜAbdullāh bin Faẕl Şīrāzī ve
15 Tārīḫ-i Faḫreddīn Dāvūd Benāketī ve Mecmaᶜü'n-nevādir-i Niẓāmī-i ᶜArūżī-i Semerḳandī ve Ẓafer-nāme-i Şerefeddīn Yezdī ve Tārīḫ-i Cihān-güşā-yı Ḫᵛāce ᶜAṭā Melik Cuveynī ve Maṭlaᶜü's-saᶜdeyn-i ᶜAbdü'r-rezzāḳ Semerḳandī ve Ravżatü'ṣ-ṣafā-yı Meḥemmed bin Ḫaşāvend Şāh Belḫiyyü'l-meşhūr bi-Mīrḫᵛānd ve Ḥabībü's-siyer-i
H3 4b Ġıyāseddīn Ḫᵛāndmīr ve Teẕkire-i Devletşāh ve Mecālisü'n-nefā'is-i Mīr ᶜAlī Şīr
20 cemᶜ ü tertīb olınup libās-ı ᶜArabī vü Derī'sin ḳaba-yı zer-keş-i Rūmī'ye mübeddel ve sımṭ-ı naẓmın ṭarz-ı Rūm'a muḥavvel ḳıldum ki iḫvān-ı vefā ve yārān-ı bā-vefā teşḫīẕ-i ḫāṭır içün müṭālaᶜa-yı dil-güşāsından ṣafā-peẕīr olduḳça bu ᶜabd-ı faḳīri kelīme-i cezīle-i ḫayr ile yād ve bir fātiḥa-i fāyiḥa ile rūḥumuzı şād buyuralar. Naẓm:

25 Himmet-i iḫvān-ı ṣadāḳat-simāt
Éyleseler ẕerre ḳadar iltifāt
Seng-i siyeh laᶜl-i Bedeḫşān olur
Ẕerre iken mihr-i dıraḫşān olur

---

3 vāżıḥ u: H3'de u yok. / siyāḳ u sibāḳda N2, İBN: siyāk u sibāḳdan TDK: siyāḳ sibāḳdan H3 / idügi: édüp N2 // 4 bu ṣaḥīfede: ṣaḥīfe-i seyyi'ātda TDK. // 5 bunlardur ki: bunlardur H3 // 6 olındı: olınur TDK // 7 Reşīd Vezīr: Reşīdü'l-Vezīr N2 // 8-9 ve Mir'ātü'l-ḥayāt-ı ᶜAbdullāh Yāfiᶜī ve Firdevsü't-tevārīḫ-i Hüsrev Berḳūhī: TDK'da yok. // 10 Belāẕūrī 4 nüshada da dal ile yazılmış / Ḫumī'den N2, TDK: Ḫamīs'den İBN: Ḫamsī'den H3 / ġayrdan: ġayrdan Munṭazam-ı İbnü'l-Cevzī İBN // 11 Aḥmed bin Āᶜṣem: İbni Āᶜṣem TDK. // 13 Minhāc bin: Minhāc ibni TDK // 16 Ḫᵛāce: İBN'de yok. // 18 Ḫaşāvend: Ḫāvend H3 // 20 ḳaba-yı: H3'te yok. // 21 bā-vefā: ṣafā TDK // 22 ṣafā-peẕīr: ẕevḳ-yāb TDK. // 23 fātiḥa-i fāyiḥa ile: fātiḥa ile TDK / buyuralar: édeler N2

Faṣl-ı Evvel: ᶜAḳl u zekā vü firāset ile maᶜrūf ve ḥüsn-i tedbīr ü leṭāfet ile mevṣūf olanlar beyānındadur.[1]

Nādire[2]

Kütüb-i tefāsirde mufaṣṣal u meşṭūr ve erbāb-ı tārīḫ ḳatında muṣarraḥ u meşhūrdur ki: Bir gün Ḥażret-i Dāvūd nebī ᶜaleyhi's-selām ḥużūrına iki ādem gelüp iẓhār-ı şikāyet ve birbiriyle ḫuṣūmet éylediler. Ḫaṣmuñ birisi dédi ki: "Bu ādemüñ ḳoyunları géce içinde benüm bāġuma girdiler ve içinde olan ḥarṣı yéyüp helāk éylediler." Ve ḥarṣ dédügi üzüm aşmaları idi. "Muḥaṣṣal cümle bāġumda olan kermüñ dalların ve budaḳlarını yéyüp helāk éylediler." dédi. Ḥażret-i Dāvūd ᶜaleyhi's-selām ol
H3 5a ādemüñ ḳoyunlarını helāk olan bāġı muḳābelesinde kerm ṣāḥibine ḥükm éyledi. İki ḫaṣm Ḥażret-i Dāvūd ᶜaleyhi's-selām meclīsinden çıḳdılar. Yolda giderken Ḥażret-i Dāvūd'uñ oġlı Ḥażret-i Süleymān ᶜaleyhi's-selām cenābına rāst geldiler. Ḥażret-i Süleymān ol zamānda henüz on iki yaşında idi. "Ḳandan gelürsiz?" dédi. Ol iki ḫaṣm Ḥażret-i Süleymān'a mā-cerālarını taḳrīr éylediler ve Ḥażret-i Dāvūd'uñ kerm muḳābelesinde taᶜaddī éden ḳoyunları ḫaṣma ḥükm éyledügin bildürdiler. Ḥażret-i Süleymān ᶜaleyhi's-selām eyitdi: "Sizüñ ḥaḳḳuñuzda bundan erfaḳ u evfaḳ ḥükm vardur. Gelüñ benümle ḥużūr-ı pedere varalum, tekrār mürācaᶜat éyleñ, görüñ ne buyurur." dédi. Ḫaṣmeyn daḫı döndiler Ḥażret-i Süleymān ile Ḥażret-i Dāvūd ᶜaleyhi's-selām ḥużūrına girdiler ve Süleymān ᶜaleyhi's-selāmuñ cevābını taḥḳīḳ éylediler. Ḥażret-i Dāvūd, Süleymān ᶜaleyhi's-selāma: "Bunlar ḥaḳḳında evfaḳ olan ḥükm nedür?" dédi. Ḥażret-i Süleymān eyitdi: "Bu ādemüñ ḳoyunı bu ḫaṣmuñ bāġına girüp érişdügi mertebe dalınuñ ve budaḳlarınuñ baᶜżısını yéyüp kökine żarar olmamışdur. Aṣl yerinde olıcaḳ cüzʾi müddetde gene ḥāṣıl olur. Nihāyet bu ādemüñ ḳoyunlarınuñ sūdi ile bu bāġ ṣāḥibi müntefiᶜ olsun, tā kim kermüñ dalı ve budaḳları
H3 5b kemā-kān érişüp ḥāṣıl olduḳda kendü bāġına mutaṣarrıf olup bu ādemüñ

---

1 leṭāfet ile: leṭāfetle İBN // 2 olanlar: olanlaruñ N2 // 4 nādire: TDK'da yok. // 7 ḳatında: ᶜindinde TDK. // 8 içinde H3: ile N2 // 9-10 Ve ḥarṣ dédügi üzüm aşmaları idi. "Muḥaṣṣal cümle bāġumda olan kermüñ dalların ve budaḳlarını yéyüp helāk éylediler.": N2'de yok. // 10 budaḳlarını H3, İBN: budaḳların TDK; N2'de yok. // 11 bāġı: bāġ TDK. // 12 ᶜaleyhi's-selām: N2'de yok. // 13 ᶜaleyhi's-selām: ᶜaleyhümā es-selām N2 / geldiler: gelüp N2. // 15 mā-cerālarını taḳrīr éylediler N2, İBN: mā-cerāları taḳrīr éylediler TDK, mā-cerālarını taḳrīrini taḳrīr éylediler H3. / Dāvūd'uñ: Dāvūd N2. // 16 muḳābelesinde: muḳābelesinden H3 // 17 ᶜaleyhi's-selām: İBN'de yok. / erfaḳ u evfaḳ: evfaḳ u erfaḳ İBN // 18 varalum N2, TDK: H3 ve İBN'de yok. // 19 ḫaṣmeyn daḫı: ḫaṣmı ile maᶜan TDK // 20 ᶜaleyhi's-selām ḥużūrına: ᶜaleyhi's-selāma İBN // 21 Dāvūd: Dāvūd ᶜaleyhi's-selām TDK / Süleymān ᶜaleyhi's-selāma: Süleymān'a N2 // 22 ḥükm: İBN'de yok. // 23 dalınuñ: dallarınuñ TDK / baᶜżısını: baᶜżısın N2 // 24 olmamışdur: éylememişdür TDK / olıcaḳ H3, İBN: N2'de yok; olıcaḳ o gene TDK // 25 dalı ve budaḳları: dalları ve budaḳları TDK

[1] *I. Faṣıl (H3 4b, N2 4a, TDK 3a, İBN 3b)*

[2] *I. Faṣıl, 1. hikâye (H3 4b, N2 4a, TDK 3a, İBN 3b)*

ḳoyuncuḳlarını ᶜaynıyla gene şāḥibine redd ü teslīm éylesün" dédi. Ḥażret-i Dāvūd nebī ᶜaleyhi's-selām Ḥażret-i Süleymān'a *rāḍıyallāhu ᶜanke ve ᶜan vālideyke ve aḥsene le-humā ve ileyke*[1] déyü duᶜā éyledi ve "Ḥaḳḳ u ᶜadl üzre ḥükm budur ki éyledüñ." dédi. Ve iki ḫaşm bu ḥükūmete rāżı olup ḥükm-i Süleymān ile ᶜamel édüp kerm zamānı érişdükde aġnāmı şāḥibine teslīm édüp kendü bāġına mutaşarrıf oldı. Ve ol ḫuṣūsda Ḥażret-i Ḥaḳḳ celle ve ᶜalā ḥabībine Kur'ān-ı ᶜaẓīminde bu āyet-i şerīfe ile beyān buyururlar, el-āyetihu: "*Ve Dāvūde ve Suleymāne iẕ yaḥkumāni fī'l-ḥarṣi iẕ nefeşet fīhi ġanemu'l-ḳavmi ve kunnā li-ḥukmihim şāhidīne. Fe-fehhemnāhā Suleymāne ve kullen āteynā ḥukmen ve ᶜilmen*[2]. Ṣadaḳallahu'l-ᶜaẓīm. Ḥażret-i Süleymān'uñ maᶜrifet ü dirāyetine ve ḫaḳlarında ẓuhūr éden elṭāf-ı Rabbāniyye ve ᶜināyet-i ṣamedāniyyeye ḥamd-i firāvān éylediler.

Ve mine'n-nevādir[3]

Kütüb-i tevārīḫde meşṭūr ve erbābı ḳatında meşhūrdur ki: Ecdād-ı ḥabībü'r-Raḥmān *ᶜaleyhi ṣalātu'l-mennān*[4]uñ fehm ü ẕekā ile maᶜrūf ve ḫüsn-i firāset ile mevṣūf olanlarından Neẕār bin Maᶜd bin ᶜAdnān'dur ki, ol güzīde beşerüñ dört maḫdūm-ı ḫuceste püseri varıdı. Birinüñ nāmına İyāz ve birine /Mażarr ve biri Enmāz ve biri Rabīᶜa ile müştehir kimseler idi. Pes peder-i ṣaᶜādetmendleri ḥīn-i vefātında cümle mā-melekini dört oġlına taḳsīm édüp "Ḳubbe-i ḥamrā ve aña müşābih olanlar Mażarr'a ve ḫibā-yı esved ve aña mānend Rabīᶜa ve cāriye-i şemṭā ve aña müşābih İyāz'a ve bedre vü meclis Enmāz'a vérile." déyü vaṣiyyet éyledi. Ve evlādına eyitdi: "Benden şoñra eger bu taḳsīmde bir işkāl ü nizāᶜ düşerse mā-beynüñüzde emīr-i ḫıṭṭa-i Baḫrān olan

H3 6a

·1 ḳoyuncuḳlarını ᶜaynıyla gene H3, İBN: ḳoyuncuḳlarını ᶜaynıyla yine N2; ḳoyunlarını ᶜaynı ile TDK // 2 ᶜaleyhi's-selām: N2'de yok. // 3 déyü duᶜā: dédi bu duᶜāyı TDK / ḥaḳḳ u İBN, TDK: H3 ve N2'de u yok. / ḥükm: ḥükm-i ḳażā TDK // 6 ḫuṣūṣda: ḫuṣūṣında H3 / ḥażret-i N2, TDK: H3 ve İBN'de yok. // 7 buyururlar: buyurdılar N2 / el-āyetihu H3: N2, İBN, TDK'da yok. / ve: TDK'da yok. // 10 Süleymān'uñ: Süleymān ᶜaleyhi's-selāmuñ TDK // 10-11 Rabbāniyye ve ᶜināyet-i ṣamedāniyyeye H3: Rabbāniyye ve ᶜināyet-i ṣamedāniyye N2, İBN: Rabbānī ve ᶜināyet-i ṣamedānīye TDK // 13 Ve mine'n-nevādir: Ve kemāl-i ḥüsn ü firāset ve ᶜaḳl u kıyāset ile ferīd-i ᶜaṣr olanlaruñ beyānında İBN // 14 ḳatında: ᶜindinde TDK // 15 ẕekā ile: ẕekāyla H3 // 15 firāset ile İBN, TDK: firāsetle H3, N2 // 16 olanlarından: olanlardandur TDK // 17 İyāz N2, TDK: İyād H3, İBN // 18-19 mā-melekini: milkini TDK // 19 olanlar: olanları TDK // 20 mānend Rabī'a H3, N2: mānendi Rabīᶜa'ya İBN; mānend olanları Rabīᶜa TDK / müşābih: muᶜādil olanları TDK / İyāz'a: İyād'a İBN // 21 Enmāz'a vérile: ve aña mümāṣil olanları Enmāz'a taḳsīm éyleñ TDK / ve evlādına eyitdi: TDK'da yok. // 21-22 benden şoñra eger: eger benden şoñra TDK // 22 düşerse: vāḳiᶜ olursa TDK /mā-beynüñüzde: mā-beynüñüzi ışlāḥa TDK

[1] "Allah senden ve ana-babandan razı olsun. O ikisine ve sana iyilikte bulunsun."

[2] "Davud ve Süleyman'ı da an. Bir zaman bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı: Bir grup insanın koyun sürüsü, geceleyin başıboş bir vaziyetde bu ekinin içine dağılıp ziyan vermişti. Biz de onların hükmünü görüp bilmekte idik. Böylece bunu (bu fetvayı) Süleyman'a biz anlatmıştık. Biz onların her birine hüküm (hükümdarlık, peygamberlik) ve ilim verdik." Enbiyâ Sûresi,(21):78-79.

[3] *I. Faṣıl, 2. hikâye (H3 5b, N2 5a, TDK 4a, İBN 4a)*

[4] "Çok nimetler verenin salatı üzerine olsun."

ḥakīmü'z-zamān Efʿī-i Cürhemī ḥużūrına varup şübheñüzi ʿarż éyleñ. Ol sizüñ daʿvāñuzı faṣl éder." dédi. Bir zamāndan ṣoñra vaṣiyyet-i peder üzre bu dört maḫdūm nizāʿa düşüp āḫir Efʿī-i Cürhemī cānibine müteveccih olup gider iken eṣnā-yı rāhda bir çerāgāha uġradılar ki ol maḥalde bir deve otlayuraḳ gitmiş. Maẓarr gördükde "Bunı otlayan şütür aʿver imiş." Rabīʿa eyitdi: "Ezverdür." İyāz eyitdi: "Ebterdür." Enmāz eyitdi: "Şürüddur." Zīrā ʿArab ṭā'ifesi bir gözlüye aʿver ve gögsi bir cānibe egri olana ezver ve ḳuyruḳsuza ebter ve ḳaçaġan deveye şürūd taʿbīr éderler. Bu dört birāder bu güft ü güda gider iken devesini żāyiʿ éden şütürbāna düş oldılar. Bunlara şütür-i
H3 6b /gümgeşteden istifsār éyledükde Maẓarr cevāba mübāderet édüp: "Deveñ aʿver miydi?" dédi. Şütürbān: "Belī." dédi. Rabīʿa eyitdi: "Ezver midür? ", "Belī" dédi. İyāz eyitdi: "Ebter midür?", "Neʿam" dédi. Enmāz eyitdi: "Şürūd mıydı?" Ol daḫı "Belī." dédi. Tekrār Maẓarr eyitdi: "Devenüñ bir cānibi bal ve bir cānibi yaġ imiş." dédükde "Neʿam" dédi. Rabīʿa eyitdi: "Ġālibā üstinde bir ʿaẕrā cāriye de var idi." İyāz daḫı eyitdi: "Ol cāriye ḥāmile imiş." Şütürbān "Belī." dédi. Şebtü'l-müddeʿā "Luṭf u iḥsān édüp baña devecügümi inʿām éyleñ" dédi. Meẕbūrlar ḳasem-i ʿaẓīm édüp: "Biz senüñ deveñi görmedük." dédiler. El-ḳıṣṣa mā-beynlerinde nizāʿ ü cidāl iʿtidālden geçüp şütürbāñ bunlar ile bile Efʿī-i Cürhemī ḥużūrına geldi. Ve "Bunlar benüm şütür-i gümgeştemüñ ḫaberin ve cümle evṣāfını beyān édüp ṭaleb éyledügümde görmedük déyü cevāb éderler. Benüm devemi ḫalāṣ éyle." déyü feryād éyledi. Efʿī daḫı bunları su'āl étdükde "Görmedük" dédiler. Pes bunlara: "Görmedügüñüz, devenüñ ne vechile nişānından ḫaber vérürsiz?" dédi. Maẓarr ve birāderi eyitdiler: "Eṣnā-yı rāhda bir çerāgāha uġraduḳ. Gördüm ol çerāgāhuñ bir ṭarafınuñ ʿalefī bi'l-külliyye telef olmış ve bir ṭarafına taʿarruż éylememiş. Ḳarīne ile bildüm ki otlayan deve aʿverdür. Rabīʿa
H3 7a eyitdi: "Gördüm ki ol /devenüñ bir ayaġınuñ nişānı ẓāhir ve biri nā-peydādur eṣer-i lengī hüveydā olmaġın ezver dédüm." İyāz eyitdi: "Ḥīn-i reftārda gördüm ki devenüñ baʿżı müteferriḳ degüldür, bir yerde müctemiʿ olduġından ebter dédüm." Enmāz eyitdi: "Gördüm ki otlu yerde otlar iken otsuz yere tecāvüz éylemiş bildüm ki şürüddur." Efʿi eyitdi: "Bārekallāh zihī firāset! Yā ol rüġan u ʿasel-i muṣaffā ve bālāsında olan

---

1 ḥakīm: ḥükm H3 //4 otlayuraḳ: otlayup İBN / gördükde: gördükde eyitdi TDK // 8 düş: ṭüş İBN / bunlara H3, TDK: ve bunlara N2, İBN // 9 aʿver miydi H3, TDK: aʿver mi idi N2, aʿver midür İBN // 10 dédi. Şütürbān H3, TDK: N2 ve İBN'de yok. / ezver midür: ezver miydi TDK // 11 ebter midür: ebter miydi TDK / şürūd miydi TDK, N2: şürūd idi H3; şürūd midür İBN / ol daḫı H3, N2: İBN ve TDK'da yok ./ Belī: neʿam TDK // 13 ʿaẕrā cāriye de var idi N2, İBN: ʿaẕrā-ʿiẕār cāriyede var idi H3; ʿaẕrā-ʿiẕār cāriye var imiş dédükde "Belī" dédi TDK / daḫı: H3'de yok. // 14 eyitdi: TDK'da yok. / imiş: dédükde TDK /dédi H3, TDK: N2, İBN'de yok. // 15 devecügümi: devemi TDK / édüp: İBN'de yok //19-20 Efʿia daḫı bunları su'āl étdükde "Görmedük" dédiler İBN: H3, N2 ve TDK'da yok.//20 Pes bunlara, "Görmedügüñüz İBN: Efʿia-yı Cürhemī bunlara, "Pes görmedüñüz H3; Efʿa daḫı su'āl étdükde, "Pes görmedügüñüz N2; Efʿia-yı Cürhemī bunlara ḫiṭāb édüp dédi ki, "Görmedügüñüz TDK / devenüñ: deveden TDK // 21 dédi: TDK'da yok. // 22 ve: H3'te yok. // 25 ezver: ezverdür TDK // 26 ebter: ebterdür TDK // 27 otsuz: āḫir TDK / Efʿia: Efʿia-yı Cürhemī TDK

cāriye-i ᶜaẕrāyı ve ḥamlini neden bildüñüz?" Maẕarr eyitdi: "Ol maḥalde izdiḥām-ı mūr u ẕūbābdan intiḳāl éyledüm. Zīrā siñek bala ve ḳarınca yaġa cemᶜ olurlar." Rabīᶜa eyitdi: "Ol maḥalde cāriye deveden inmiş iki ayaġı nişānesini gördüm ve élüme bir deste giyāh alup şemm éyledügümde şehvet-i behimiyyenüñ teveḳānı lemaᶜān olduḳda bildüm ki nişān-ı pāy-i zendür." İyāz eyitdi: "Eşer-i ḳademinden ġayrı ṣıḳlet-i ḥamlden ḥīn-i ḳıyāmında iki elini zemīne müstenid ḳılduḳda iki deste gül gibi resmi zemīnde münaḳḳaş ḳalmış. Bildüm ki ḥāmiledür." dédi. Pes Emīr Efᶜī taḥsīn-i belīġ édüp şütürbāna ḫiṭāb éyledi ki: "Bunlar sen gümān étdügüñ ādemler degüldür. Var kendü deveñi tecessüs ü tefaḥḥuṣ éyle." dédi. Ve bunlara tevḳīr ü taᶜẓīm édüp dārü'ż-
H3 7b ziyāfesine ḳondurdı ve "Ḫidmet-i /şerīfüñüz nedür?" déyü istifsār éyledi. Bunlar daḫı emr-i mīrāṣda nizāᶜları ḫuṣūṣında babalarınuñ kendüye mürācaᶜat emr éyledügin bildürdiler. Ve mā-cerāların taṣvīr éylediler. Pes Efᶜī eyitdi: "Sizüñ gibi ezkiyā mā-beynine yād ādem girmek münāsib degüldür. Lākin ḫoş geldüñüz ve ṣafā geldüñüz." dédi. Ve "Babañuzuñ vaṣiyyeti üzre ḳubbe-i ḥamrāya müşābih dédügi altun ve deve ḳısmıdur, Maẕarr'uñdur. Ve ḫibā-yı esved ve añа müşābih siyāh atlar ve cümle siyāh renginde olanlar Rabīᶜa'nuñdur. Ve cāriye-i şemṭāya müşābih ḳoyun ve alacaya beñzer eşyā İyāz'uñdur. Ve bedre vü meclis aḳça ve cümle beyāż ḳısmı Enmāz'uñdur." dédi. Ve bu vech üzre taḳsīm éyledi. Ve zād u zevādelerin müheyyā édüp ẕiyāfet éyledi.

Ve bir gün melik bunlara bir ẓarf şarāb ve bir ḳuzı kebāb édüp ve birḳaç beyāż ekmek ile irsāl éyledi. Ve kendüsi bir yerde pinhān olup bunlaruñ kelāmların ışġā éderdi. Bunlar ᶜayş u nūşa şürūᶜ édüp Maẕarr bir ḳadeḥ nūş éyledi ve eyitdi: "Bu şarābuñ üzümi güristānda ḥāṣıl olmışdur." Rabīᶜa eyitdi: "Bu ḳuzı şübhesiz perverde-i kelbdür." İyāz eyitdi: "Bu ekmegi yoġuran cāriye ḫā'iżā imiş." Enmāz eyitdi: "Bu
H3 8a melik Efᶜī ṣāḥib-neseb degüldür, bir ṭabbāḫ bélinden gelmişdür." /dédi. Melik çünki bu aḳvāli güş éyledi ġāyet müte'essir olup bunlaruñ naḳd-i idrāklerin meḥekk-i tecribede kāmil görmegin sözleri bī-sebeb degüldür, dédi. Ve bāġbānı daᶜvet éyledi. Ve ol şarābuñ keyfiyyet-i ḥālinden su'āl éyledi. Bāġbān eyitdi: "Babañuzuñ türbesi üstinde olan kermüñ şarābıdur." dédi. Çobandan daḫı su'āl éyledi. Çoban eyitdi: "Ol

---

1ᶜaẕrāyı: ḥüsnāyı İBN // 2 zübābdan: dübāy H3 // 3 nişānesini N2, İBN: nişānesin TDK, nişānını H3 // 6 ḥamlden ḥīn-i ḳıyāmında İBN: ḥamlden ḥīn-i ḳıyāmda TDK; ḥamlinden ḥīn-i ḳıyāmında N2; ḥamlden ḳıyāmında H3 / elini: elin de H3 // 7 ḳalmış: olup ḳalmış TDK / Efᶜīa: Efᶜī-i Cürhemī TDK // 8 éyledi ki: édüp H3 // 9 tefaḥḥuṣ: N2'de yok. // 11 emr-i mīrāṣda: emīre mīrāṣda olan TDK // 12 mā-cerāların: mā-cerāların H3 / Efᶜīa: Efᶜīa-yı Cürhemī TDK // 14 babanuzuñ: pederüñüzüñ H3 / dédügi: N2'de yok. // 15 müşābih H3, İBN: müşābih olan N2; mümāṣil TDK // 16 Rabīᶜa'nuñdur: Rabīᶜüñdür H3 // 17 İyāz'uñdur N2, TDK: İyād'uñdur H3, İBN / bedre vü N2, İBN: ḫamār u H3, TDK // 19 bunlara: bunları H3 / ẓarf N2, İBN: ṭarf H3, ṣırf TDK // 20 ile: N2'de yok. / yerde: yere TDK // 24 Efᶜīa: Efᶜīa-yı Cürhemī TDK // 25 aḳvāli: aḳvāl H3 // 26 bāġbānı: bāġbān H3 // 27 ve ol şarābuñ keyfiyyet-i ḥālinden İBN: ol şarābuñ keyfiyyet-i ḥālinden N2; ve ol şarābuñ keyfiyyetinden TDK; ve ol ḫamruñ keyfiyyet-i ḥālinden H3 / babañuzuñ: babañuz H3 / üstinde: üzre TDK

ḳuzı ṭoġduḳda anasını ḳurd ḳapdı ve ol ḥālde bir kelb daḫı yavrulamış idi. Ol kelb emzürüp anuñ südi ile ḥāṣıl olmışdur." dédi. Ṣıdḳ-ı maḳālleri ẓāhir olup melik māderi yanına vardı ve kendü pederi kimdür déyü su'āl éyledi. Māderi eyitdi: "Meşhūr olan babañdur." dédi. Melik, "Maḳṣūdum bilmekdür, baña ḥaḳīḳat-i ḥāli söyle." dédi. Māderi eyitdi: "Babañ egerçi bir celīlü'l-ḳadr ādem idi. Lākin evlādı olmaz idi. Ġāyet pīr oldı gördüm ki bu māl ü cāh u devlet yādlara müntaḳil olur, ol ḫavfdan kendümi bir ṭabbāḫ ḫiẕmetkāra teslīm édüp sen ḥāṣıl olduñ. Ḥaḳīḳat-i ḥāl budur." dédi. Pes
H3 8b meliküñ anlar ḥaḳḳında iʿtiḳādı ziyāde oldı. Ve anlar ile ʿişrete başlayup eṣnā-yı suḫanda, "Ol /ḳabr şarābı oldıġı ne vechle maʿlūmuñuz oldı?" dédi. Maẕarr eyitdi: "Bādenüñ şānı izāle-i ġam u melāldür. Bunı içdükde ġuṣṣa vü infiʿāl peydā oldı. Bildüm ki bu tāk erbāb-ı helāk türbesinden ḥāṣıl olmışdur. Rabīʿa eyitdi: "Kebābı aġzıma aldıġumda damaġuma bī-meze bir luʿāb ʿāriẓ oldı. Ve cümle ḫayvānuñ yaġları etinüñ üstinde olur, illā kelbüñ yaġı altında olur. Anuñla bildüm ki perverde-i kelbdür." İyāz eyitdi: "Ekmegi tiride ṭoġraduḳda aṣlā ḳabarmadı. Bildüm ki yoġuran ḫā'iẓadur." Enmāz eyitdi: "Efʿīa şarāb u ṭaʿām iḥẓār édüp kendü bizüm ile simāṭa ḥāẓır olmadı. Nitekim babası, mühimmātlarını ebā vü ecdādumuz rivāyetleri üzre eger aʿlā ve eger ednā ẓuyūfını ikrām édüp simāṭa ḥāẓır olurlar imiş. Melikde ol vaẓʿuñ ḫilāfi ẓuhūr étdügünden bildüm ki ol nesebden ve ol bélden ẓuhūr éylemeyüp ḫilāfındandur." Melik Efʿī anlara ikrām u taʿẓīm édüp vilāyetlerine irsāl éyledi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ekābir-i ʿuḳalādan ḳuvvet-i ʿaḳl ile mevṣūf ve ḥaddet-i ẕekā ile maʿrūf olanlardan İyās bin Muʿāviye bin Ḳarra'dur ki ʿulūm-ı ʿaḳliyye vü naḳliyyede ʿaḳl-ı
H3 9a rāciḥ fikr-i ḳādiḥ ṣāḥibi /idi. Cümle-i zekāsındandur ki bir gün bir müsāfir gelüp iẓhār-ı taẓallüm éyledi ki: "Fülan zāhide bir kīse altun emānet ḳodum ve ḥacca müteveccih olup gitdüm. Ḥālā gelüp emānetümi ṭaleb éyledükde inkār éyledi. Benüm ḥālüm nice

---

1 ḳapdı: yédi H3 / daḫı N2, İBN: H3 ve TDK'da yok // 4 maḳṣūdum bilmekdür H3: maḳṣūd olan bilmekdür N2; maḳṣūd bilmekdür İBN; maḳṣūd kimüñ ṣulbinden ḥāṣıl olduġumı bilmekdür TDK / dédi: dédükde TDK // 5-6 Ġāyet pīr oldı gördüm ki bu māl u: Zīrā ġāyet pīr olmış idi. Ol sebebden ötürü TDK // 7 ḥaḳīḳat-i ḥāl: ḥaḳīḳat H3 // 8 ḥaḳḳında iʿtiḳādı ziyāde: ḥaḳḳında olan iʿtiḳādı daḫı ziyāde TDK // 8-9 ḳabr şarābı: şarābuñ ḳabrde TDK // 10 içdükde: içdükçe TDK // 11 türbesinden H3, TDK: türbesinde N2, İBN / damaġuma TDK: damaġum N2, İBN: damaġumda H3 // 12 ve cümle: ve daḫı cümle TDK / ḫayvānuñ: ḫayvānlaruñ H3 // 13 yaġı: İBN'de yok. / eyitdi: H3'te yok. / ekmegi: etmegi N2 // 14 İyāz N2, TDK: İyād H3, İBN / ṭoġraduḳda: yoġurduḳda N2 / Efʿīa: Efʿīa-yı Cürhemī TDK // 14-15 şarāb u ṭaʿām: ṭaʿām u şarāb İBN // 15 mühimmātlarını: İBN'de yok. // 16 ebā ve ecdādumuz N2, İBN: ebā ve ecdādumuzdan TDK; ebā ve ecdādumuzuñ H3 // 17 ol nesebden: nesebinden H3 // 18 ikrām u taʿẓīm édüp H3, İBN: ikrām édüp N2; ikrām u taʿẓīm éyleyüp TDK // 23 Ḳarra H3, İBN: Merre N2; Ferre TDK / ʿaḳl-ı: İBN'de yok. // 25 zāhide: rāhibe N2 / ḥacca: ḥiccete H3 // 26 emānetümi: emāneti TDK / éyledükde H3, N2, İBN: éyledügümde TDK

[1] *I. Faṣıl, 3. ḥikâye (H3 8b, N2 7a, TDK 6a, İBN 6a)*

olur?" dédi. Ḳāżı eyitdi: "Bunı benden ġayrıya dédüñ mi?". "Yoḳ" dédi. "Var imdi, iki günden şoñra gel, cevābın al." dédi. Ve ḳāżı ol zāhide bir ādem irsāl édüp daʿvet éyledi. Zāhid geldükde ḳāżī ʿaẓīm tevḳīr ü tekrīm éyledi. Ve zāhide eyitdi: "Bu diyārdan sefer iḳtiżā éyledi, birḳaç kīse altunum vardur. Sizlerde emānet ḳomaḳ isterem. Ve sizden emīn kimse daḫı bulmadum. ʿİlm-i ilāhī ile ikimüz mā-beyninde bir emānetdür. Yarın géce ḫücreñüze irsāl éderem. Ḥıfẓ u ḥırāseti sizüñ kendü zimmetüñüze menūṭdur." dédi. Ve zāhid ḳalḳup gitdi. Értesi ol emānet ṣāḥibi olan müsāfir geldi. Ḳāżı eyitdi: "Var zāhidden emānetüñi ṭaleb éyle. Vérmez ise senden Ḳāżı Muʿāviye ḫużūrına şikāyet éderem dé görelüm ne ẓuhūr éder" dédi. Müsāfir tekrār zāhide vardı. Emānetini ṭaleb éyledi. Zāhid beride birḳaç kīse emānet işitmekle
H3 9b müsāfirüñ yüzine güldi. /"Biz senüñ ḫavṣalañı tecribe éylemek idi murādumuz. Yoḳsa işte emānetüñ." déyü ḫerīfe kīseyi teslīm éyledi. Ol ādem emānetini alup ḳażı ḫużūrına geldi ve duʿā vü ṣenā éyledi. Ve çekildi kārına gitdi. Birḳaç günden şoñra zāhid bir gün ḳāżı ḫużūrına geldi. Ḳāżı zāhide şetm-i ġalīẓ ile sebb ü laʿn édüp "Bre mürāyī, fāsıḳ (u) fāsid" déyü ḫalḳ içinde teşhīr édüp sūy-ı efʿālini bildürdi. Cümle-i ʿālem ḳāżınuñ kemāl-i zekāsına taḥsīn ü āferīn oḳudılar. Raḥmetullāhi ʿaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḫulefā-yı ʿAbbāsiyye'den emīrü'l-mü'minīn Muʿtaṣım Billāh ġāyet şecīʿ ü şīr-dil pādişāh-ı bī-muʿādil kimse idi. Dā'im iḳlīm-i küffāra ġazā ve şīme-i kerīmede selef-i ṣāliḥīn zümresine iḳtiżā üzre idi. Ḫalīfe-i mezbūr raḥmet-i Raḥmān'a intiḳālden şoñra kefere-i liyām ehl-i İslām üzerine hücūm olınsa vaḳt-i furṣatdur déyü cümlesi bir yere gelüp cemʿiyyet ü ḫurūca meşveret éylediler. Ve şimdi ehl-i İslām birbirine düşüp mā-beynlerine ʿaẓīm tefriḳa düşmişdür. Kendü nefsleri ile meşġüllerdür dem-i furṣatdur, dédiler. Cümle emīr nāmında olan ḥamīrler bu şūr üzre ḳavl ü ḳarārı üstüvār
H3 10a éylediler. Kefere ümerāsından bir sāl-ḫurde, kār-āzmūde /kelb-i kebīr var idi ki cümlenüñ iḫtiyārı idi. Ol seferde imiş. Şehre geldi cümlesi ḳalḳup anuñ ḫānesine

---

1 "Yok." dédi: "Yok." dédüm N2 // 2 cevābın H3, N2: cevābuñ İBN, TDK / bir ādem irsāl édüp H3, İBN: ādem gönderüp N2, TDK // 3 zāhid geldükde: daʿvete icābet édüp zāhid geldükde TDK / ve zāhide: döndi zāhide TDK // 4 vardur: var N2 / sizlerde H3, N2, İBN: sizlere TDK // 5 bulmadum: H3'te yok // 10 emānetini ṭaleb éyledi N2; emāneti ṭaleb éyledi H3, TDK; emānetini ṭaleb éyledükde İBN // 11 biz: ben N2 // 11-12 yoḳsa işte emānetüñ: yoḫsa işte māluñ İBN // 12 kīseyi: kīsesin TDK / emānetini: emāneti TDK // 13-14 ve duʿā vü ṣenā éyledi. Ve çekildi kārına gitdi. Birḳaç günden şoñra zāhid bir gün ḳāżı ḫużūrına geldi: TDK'da yok. // 14 ġalīẓ: ġalīẓe H3 // 15 fāsıḳ (u) fāsid: cümle işde fāsıḳ u fācir TDK / cümle-i: TDK'da yok. / ḳażınuñ: N2'de yok. // 16 raḥmetullāhi ʿaleyhi N2, TDK: raḥmetullāhi İBN; H3'te yok. // 20 kimse: kimesne TDK / şīme-i: şemme-i TDK // 22 üzerine: üzre TDK // 25 cümle: ve cümle N2 / şūr: söz TDK // 26 āzmūde: āzmūrde İBN / ki: TDK'da yok. // 27 idi: N2'de yok. / seferde imiş N2, İBN: kāfir seferde imiş TDK; seferden inmiş idi H3

[1] *I. Faṣıl, 4. ḥikâye (H3 9b, N2 7b, TDK 6b, İBN 6b)*

vardılar ve meşveretlerini ᶜarż éylediler. Zīrā ol kelb-i yuḥsebu's-sinn cümleden iḫtiyār ve nīk ü bed görmiş murdār idi. Ol kelb-i kebīr eyitdi: "Bu tedbīr ü ittifāḳuñuz ṣavābdan dür ve ᶜuḳalā ḳatında merdūd u mehcūrdur. Bugün baña mehl vérüp yarınki gün gelüñ bu kāruñ maḫżūrını size tafṣīl üzre beyān édeyin." dédi. Ḳalḳup gitdiler ve
5 értesi gün gelüp bir yere cemᶜ oldılar. Ve dünki müşāvereye cevāb istediler. Fī'l-ḥāl ḳalḳdı ve bir evüñ içinden iki ᶜaẓīm mehīb demür zincīrler ile baġlu iki kelbi meydāna çıḳardı, zencīrlerin alup şalıvérdi. Hemān bu iki kelb birbirine hücūm édüp bir iki sāᶜat ceng éylediler ve ṭāḳatleri ṭāḳ u bī-mecāl olup ḥareketden ḳaldılar. Ve her biri bir cānibde düşüp yatdılar. Bu ḥālde iken nā-gāh taşradan bir ḳurdı getürüp bu
10 kelblere ᶜarż éyledi. Kelbler ḳurdı gördükleri gibi yek-dil olup ḳurdı ortaya aldılar ve her biri bir ṭarafdan hücūm édüp pāre pāre édüp berāberce oturup yédiler. Ve ḳan yalaşup ḳardaş /oldılar. Döndi ol ḫāne ṣāḥibi eyitdi: "İşte sizüñ ehl-i İslām birbirine
H3 10b düşüp tefriḳa üzre déyü ṭamaᶜa düşmeñüz hemān bu ḳurd ile bu kelbler mişlidür. Müslimānlar birbirine düşüp her ne denlü ḫuşūmet üzre olsalar hemān ḫilāf-ı dīn olan
15 düşmen gördükleri gibi yek-dil ü yek-cihet olup ol ḫilāfdan olan düşmen üzerine hücūm éderler. İmdi benüm bildügüm budur ki hemān kendü ḥālüñüz ile muḳayyed olup uyur ejderüñ ḳuyruġını başmayasız. Şoñra defᶜi ḫayli müşkil olur." dédi. Cümlesi mezbūruñ ᶜāḳıbet-endīş ü dür-bīnlügine taḥsīn ü āferīn oḳuyup ḳavli ile ᶜamel éylediler.

20

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muᶜtażıd Billāh *yenṣur binūrullāh* rütbe-i ᶜāliyyesinde bir ṣāḥib-i firāset ü zekā vü kiyāset ve heybet ü şecāᶜat ṣāḥibi hünermend, ᶜādil her umūrda muᶜtedil bir kāmil pādişāh-ı bā-intibāh idi. Bir gün
25 nüdemāsıyla Dicle kenārında bir ḳaṣr-ı ᶜālīde seyr ü temāşā-yı ḫavālī éderken bir ṣayyād-ı māhī gelüp şebekesini atdı ve devşirüp çekdükde üç dört balıḳ çıḳdı. Ḫalīfe ṣayyāda buyurdılar ki: "Bizüm baḫt u naṣībümüze niyyet éyle ve şebekeñi at görelüm
H3 11a ne ẓuhūr éder." dédi. Balıḳçı daḫı Ḫalīfe niyyetine /şebekesini atdı bir cüzᶜī zamāndan

---

1 meşveretlerini: müşāverelerini H3 / zīrā ol kelb-i: ol H3 // 2 iḫtiyār ve nīk ü bed görmiş murdār idi H3, N2: iḫtiyār idi ve nīk ü bed görmiş murdār idi TDK; iḫtiyār dīnüñ murdārı idi İBN // 3 ṣavābdan dür: ṣavābdandur TDK / ḳatında: ᶜindinde TDK / vérüp: vérüñ TDK // 5 dünki H3: dünki gün N2, İBN: dünki gün olan TDK // 6 içinden: içinde H3 / ᶜaẓīm mehīb demür H3, TDK: ᶜaẓīm mehīb temür N2; ᶜaẓīm ü mehīb iki demür İBN // 7 çıḳardı zencīrlerin TDK: çıḳardı ve zencīrlerin H3; çıḳarup zencīrlerin N2: çıḳarup zencīrleri İBN // 8 ve bī-mecāl: ve N2'de yok. // 10 kelbler: H3'te yok. // 12 işte: uşta N2 // 14 üzre: üzredür N2 / düşmen: düşmān İBN // 14-15 ḫilāf-ı dīn olan düşmen H3, TDK: hilāfda olan düşmen N2; hilāf-ı dīn olan bir düşmān İBN // 16 ki hemān: TDK'da yok. / kendü: N2'de yok. // 17 ejderüñ: ecderüñ H3 // 22 Muᶜtażıd: (bir Muᶜtaḳıd) TDK // 23 ü TDK: H3, N2 ve İBN'de yok. / heybet: ḥamiyyet TDK / ṣāḥibi H3, TDK: ṣāḥib-i N2, İBN // 27 buyurdılar: dédiler N2 / şebekeñi: şebekeyi // 28 dédi: dédiler TDK

[1] *I. Faṣıl, 5. ḥikâye (H3 10b, N2 8b, TDK 7a, İBN 7a)*

şoñra devşirüp çekmege mübāşeret olduḳda şebeke ḫaylī ṣaḳīl görindi. Ḫattā ziyāde sengīn olduġından ṣayyāda muᶜāvenet édüp çekdiler. Şebeke içinden bir meşinden cirāb çıḳdı. Aġzı muḥkem baġlu cirābı açdılar. İçinden bir miḳdār ṭop dédükleri kiremid çıḳdı. Ve añ şoñra bir müḥennā ter ü tāze ᶜavrat eli çıḳdı. Ḫalīfe hemān ol eli gördügi gibi "Vā muṣībetā!" déyü feryād éyledi. Ve "Bu ne ḥāldür ve ne ġafletdür ki ᶜibādullāhı ḳaṭᶜa édüp deryālara atalar ve bizüm ᶜālemden ḫaberümüz olmaya. İmdi bu fiᶜl-i şenīᶜ ṣāḥibi bulınmaḳ gerekdür." dédi. Ve Ḫalīfenüñ Ḳāżı Hüseyin dérler bir muṣāḥibi var idi. Ol eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn mübārek ḫāṭır-ı şerīfüñüze keder vérmeñ. Yümn-i teveccühüñüz bunı ẓuhūra getürür, te'ennī ile tefaḫḫuş ister." dédi. Ḫalīfe ḥażretleri hemān sāᶜat vālī-i şehri daᶜvet éyledi. Ve ol cirābı eline vérdi ve "Var çārşū vü bāzārda cirāb dikicilere bunı göster, bu kimüñ işidür? Anlar birbirinüñ işini bilürler. Eger bulursañ ol ādemi benüm ḥużūruma iḥżār éyle." dédi. Ve Ḫalīfe ol gün yémedi ve içmedi, ıżṭırābından mütefekkir ü maġmūm idi. Bir miḳdār zamāndan
H3 11b
şoñra vālī çārşūlarda /ol cirābı dikicilere gösterdi. Bir pīr ṣūfī kimesne gördükde "Bu benüm işümdür. Bu yaḳında benden bunuñla on ᶜaded kīse daḫı evlād-ı Mehdīden Yaḫyā el-Hāşimī nām kimesne almışdur." dédi. Vālī eyitdi: "Gel imdi ādem seni Ḫalīfe ḥażretleri ister. Ḳorḳma senden baᶜżı su'āli vardur." dédi. Ve ṣūfiyi ḫalīfe ḥużūrına alup gitdi. Ḫalīfe ḥażretleri bundan su'āl éyledükde yine evvelki gibi "Yaḫyā el-Hāşimī'ye beyᶜ éyledüm yā emīrü'l-mü'minīn. Egerçi bir celīlü'l-ḳadr ādemdür. Lākin ġāyet cebbār u fāsıḳ u fācirdür. Dā'imā Müslimānlaruñ ḥarem-i ḥürmetini hetk ü ifsād u fesāddan ḫālī degüldür. Ve herkes şerrinden ḫavf édüp keyfiyyet-i ḥālini ḥużūr-ı ḫalīfeye bildürmezler." dédi. "Cümle-i fesādından biri kendü civārında sākin ᶜİnān-ı Muġannī dérler bir ḫatun biñ dīnāra bir cāriye iştirā éylemiş idi. Hem muġannī vü hem şāᶜire vü ẓarīfe cāriye idi. Baña elbette ol cāriyeyi beyᶜ éyle déyü iḳdām éyledi. Ol ḫatun āzād éyledüm beyᶜe ḳādir degülem dédi. Bir müddetden şoñra dügünüm vardur ol cāriyeyi gönder déyü ṭaleb éyledi. Ol daḫı irsāl éyledi ve üç günlük ücretini vérdi. Ve cāriyeyi alıḳodı. Dört beş günden şoñra cāriye ṣāḥibi vardı,

---

1 devşirüp: N2'de yok / çekmege: çekmek İBN // 2 çekdiler: bile çekdiler TDK / içinden: içinde N2 // 3 içinden: içinde H3 // 4 ḫalīfe: N2'de yok. // 5-6 ᶜibādullāhı ḳaṭᶜa édüp N2: ᶜibādullāh ḳaṭᶜa édüp H3; ᶜibādullāh ḳaṭᶜa ḳaṭᶜa olup TDK; ᶜibādullāhı ḳaṭᶜa ḳaṭᶜa édüp İBN // 7 ol: N2'de yok. // 10 hemān sāᶜat: hemān ol sāᶜat N2 // 11 bilürler: bilür H3 // 12 benüm: TDK'da yok. / iḥżār éyle: getür N2 // 13 ve içmedi N2, İBN, TDK: ve H3'te yok / ıżṭırābından mütefekkir ü maġmūm idi. Bir miḳdār zamāndan şoñra vālī çārşūlarda ol: TDK'da yok. // 15 işümdür: işümdür dédi TDK. // 16 kimesne: kimse N2 / ādem H3, İBN: N2, TDK'da yok. // 17 senden: TDK'da yok. / su'āli: su'āl H3 / ḫalīfe ḥużūrına: N2'de yok. // 18 alup gitdi: getürdi TDK / ḥażretleri N2, TDK: ḥażreti H3, İBN / éyledükde: éyledi TDK / yine N2, TDK: gene H3, İBN // 20 cebbār u fāsıḳ u fācirdür N2, TDK: fāsıḳ u fācirdür İBN; cebbār u fāsıḳdur H3 // 20-21 hetk ü ifsād u fesāddan İBN: hetk ü ifşā vü fesāddan N2; hetk ü ifsāddan TDK; heng ü ifsād u fesāddan H3 // 22 ḥużūr-ı ḫalīfeye H3: ḫalīfe ḥużūrına N2, İBN, TDK // 22 biri N2, İBN: H3 ve TDK'da yok. / kendü: N2'de yok. // 26 ol cāriyeyi gönder: N2'de yok. / daḫı: H3'te yok. / ve N2, İBN, TDK: H3'te yok.

H3 12a cāriyesini ṭaleb éyledi. /"İki gündür benden çıḳup gitdi", déyü cevāb éyledi. Her çend ki feryād u niyāz éyledi müfid olmadı. Cāriye-i derdmend aralıḳda żāyiᶜ oldı. Ol faḳīre şerrinden ḫavf édüp sükūt éyledi. Ve cümle ḳoñşuları ḳatl éylemişdür dérler. *El-ᶜalemu ᶜindullāhi.*[1]" dédi. Ḫalīfe ḥażretleri secde-i şükr édüp ᶜaẓīm mesrūr oldı ve "Tīz bāña ol ādemi iḥżār éyleñ" déyü emr éyledi. Vardılar mezbūrı Ḫalīfe ḥużūrına iḥżār éylediler. Ve ol cāriyenüñ mühennā elini gösterüp "Bunı bilür misün?" déyü gösterdükde levni müteġayyir olup ḫalṭ-ı kelāma başladı. Ve cāriyenüñ sittīsini daḫı ıḥżār éylediler. Ve ol eli gösterdiler aġlayup "Belī benüm cāriyemüñ elidür." dédi. Ḫalīfe Hāşimī'ye, "Ṭoġru söyle benüm başum içün" dédi. ᶜĀḳıbet iḳrār éyledi. Ḫalīfe ḥażreti eşrāf-ı Benī Hāşim'den olmaġla emr éyledi, cāriyenüñ bahāsını, biñ altını tażmīn étdürdi. Ve yüz biñ dirhem daḫı terk-i ḳışāş içün vérdürdi. Ve üç gün mehl vérdi ki ḳaṭᶜ-ı ᶜalāḳa édüp üzerine ādem ḳodı ve mezbūrı şehrden nefy éyledi. Ve ḫalḳ-ı ᶜālem Ḫalīfe ḥażretine H3 12b duᶜā vü şenā édüp kemāl-i firāsetine taḥsīn /ü āferīn oḳudılar. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Mir'ātü'z-zamān nām tārīḫ-i celīlü'l-ᶜünvānda mesṭūrdur ki Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muᶜtażıd Billāh şecāᶜat-nihād pādişāh-ı bahādır ve ᶜilm-i firāsetde naẓīri nādir ḫalīfe-i celīlü'l-me'āşir idi. Bir gün Dicle üstinde bir ḳaşr-ı ᶜālī bināsına şürūᶜ édüp haftada bir gün bi'ẕ-ẕāt kendüleri varup bināsını görüp bennālara ve ġayra inᶜām u iḥsān éderler idi. İttifāḳ bir gün ol bināyı görmege varduḳda görür ki ol bināya naḳl-i aḥcār éden fuᶜalā her biri bir ṭaş getürüp iskeleden teʼennī üzre çıḳar. İçlerinden bir zeber-dest siyāh-çerde ādem ikişer ṭaşı bir yerden arḳasına alup iskeleden ṣıçrayaraḳ ᶜaẓīm beşāşet ü şeṭāret ile çıḳar ve iner. Ḫalīfe bu ırġada firāset ile naẓar édüp muṣāḥiblerinden Ḳāżı Hüseyin'e: " Şol fāᶜilüñ şeṭāret ile ᶜameline sebeb nedür? Firāsetle ne ḥükm édersün?" dédi. Ol daḫı "Sizler aᶜlemsiz" dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Bu ādemüñ ḥāli ikiden ḫālī degüldür. Yāḫud bir küllī meblaġa mālikdür. Ol ḳuvvet-i ḳalb ve neşve-i ṣafā ile ᶜamel éder. Veyāḫud ḥarāmīdür. Kendüyi tesettür içün bu şekle

---

·1 iki gündür benden çıḳup gitdi İBN, TDK: iki gündür cāriye benden çıḳup gideli N2; iki gündür çıḳup gitdi H3 / éyledi İBN, TDK: vérdi N2; H3'te yok. / çend: çende H3 / u niyāz H3, TDK: N2 ve İBN'de yok. // 2 aralıḳda: āzādlıḳda N2 // 3 ḳoñşuları: ḳoñşular N2 / ᶜindullāhi: ᶜindullāhi taᶜālā N2 // 4 édüp: éyledi TDK // 6 gösterdükde: gösterdi ve ol kimsenüñ TDK // 7 sittīsini: ıssısını N2 // 10 altını: altın H3 // 11 vérdürdi: vérdi TDK / mehl: mühlet İBN // 12 ve ḫalḳ-ı: ve N2'de yok. // 13 firāsetine: firāsete H3 // 13-14 Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok. // 17 Mir'ātü'z-zamān: Hātü'z-zamān N2 // 18 Muᶜtażıd: Muᶜtaşım H3 // 19 naẓīri: naẓīr-i H3 // 20 bi'ẕ-ẕāt kendüleri TDK: bi'ẕ-ẕāt kendüler H3, İBN; bi'ẕ-ẕāt kendüler bi'ẕ-ẕāt N2 / ġayra: ġayrılara TDK // 21 éderler idi: éderlerdi H3 // 22 içlerinden: içlerinde TDK // 23 ṭaşı: ṭaş N2 // 25 şol: H3'te yok. // 28 tesettür: setr TDK

[1] "Doğrusunu Allah bilir."

[2] *I. Faṣıl, 6. ḥikâye (H3 12b, N2 10a, TDK 8a, İBN 8b)*

H3 13a girmişdür." dédi. "Hele ben /bu ādemüñ ḳıyāfetine iylik devşürmezem." dédi. Ve ol fāʿili ḥużūrına getürdi ve "Ṣanʿatuñ nedür?" dédi. Ol ādem "Fāʿillikdür" dédi. "Yā hīç yaturca aḳçecügüñ var mıdur?" dédi. "Yoḳdur." dédi. Ḫalīfe "Ṭoġru söyle." dédi. Gene "Yoḳdur." dédi. Ḫalīfe vālīye emr éyledi ki "Şuña birḳaç yüz savṭ ursunlar." dédi. Fermān üzre cellād birḳaç savṭ urdıġı gibi amān recā éyledi. Şubaşı hemān "Ṭoġru söyle." dédi. "Sāña amān, yoḳsa ölince ururam." dédi. Fāʿil eyitdi: "Vallāhi benüm ṣanʿatum kiremid işlemekdür. Bir gün bir furını tamām tertīb édüp ateşini yaḳdum ve ḳapusını bend üzre iken gördüm bir eşege binmiş bir ādem geldi ve furunum yanında indi. Eşegini ḳodı ve kendü şoyındı. Belinden bir kemer çıḳardı yanına ḳodı ve kehlelenmege başladı. Ben daḫı ʿālemi ʿaġyārdan ḫālī bulup ol ḥerīfi dürdüm ve büḳdüm. Ve ol kiremit furınınuñ içine ḳoyup ḳapusını bend éyledüm. Ve kemerini aldum. Ve eşegi daḫı boġazlayup furuna atdum." dédi. "Ve işte kemer bélümdedür." dédi. Kemeri ḫalīfe öñine getürdiler. Biñ ʿaded altun çıḳdı ve ṣāḥibinüñ nāmı kemer üstinde yazılmış idi. Ḫalīfe emr éyledi. Şehrde münādī /çaġırdı. "Kimsenüñ żāyiʿ
H3 13b ādemīsi varısa gelsün." dédiler. Bir ḫatun geldi "Oġlum biñ altun ile ticāret içün gitmiş idi. Nā-bedīddür." dédi. Ve ol kemeri gösterdiler. Feryād édüp "Oġlumuñ kemeridür." dédi. "Ve ismi daḫı yazılmışdur." dédi. Ḫalīfe kemeri ḫatuna teslīm éyledi. Ve "İşte oġluñuñ ḳātili daḫı budur." dédi. Ḫatun ḳışāş recā éyledi. Ol fāʿil ḳātili maḳtūlüñ ḳapusı öñinde ṣalb éylediler. Ve cümle ʿālem emīrü'l-mü'minīnüñ kemāl-i firāsetine ve ẕekāsına taḥsīn ü hezār āferīn oḳudılar. Raḥmetullāhi taʿālā ʿaleyhi.

Faṣl-ı ṣānī cūd u seḫā ve kerem ü ʿaṭā ile mevṣūf ve ḥilm ü ḥayā birle maʿrūf olanlaruñ beyānındadur[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ʿAbbāsiyyeden Me'mūn Ḫalīfe ʿilm ü faẓılda ṣāḥib-fünūn ʿulūm-ı keşīrede yed-i ṭūlāya mālik ẓāhir ü bāṭını maʿmūr ṭarīḳ-i reşāda sālik pādişāh-ı hünermend ḥilm ü ḥayāda bī-mānend maʿārif-i küllī vü cüz'īde ʿale'l-ıṭlāḳ ḫalīfe-i

---

2 fāʿillikdür: ṣanʿatum fāʿillikdür H3 // 3 yaturca aḳçecigüñ H3, İBN; yaturca aḳçañ N2; yatar aḳçañ TDK // 6 āmān yoḳsa ölince ururam İBN: āmān yoḳsa ölince vururam H3; āmān yoḫsa ölince ururam N2; āmān véreyüm yoḫsa ölince ururam TDK // 8 bend: bend étmek TDK // 10 ol ḥerīfi dürdüm: düritdüm H3 // 11 ve ol H3: ol N2, İBN; TDK'da yok. // 12 kemer H3: N2, İBN, TDK'da yok. // 14 münādī çaġırdı H3, İBN; münādī çaġırdup N2; münādī édüp hīç TDK // 16 nā-bedīddür: nā-bedīddür TDK // 17 kemeridür." dédi. "Ve ismi daḫı H3: kemeridür." dédi. "Ve adı daḫı N2; kemeri budur." dédi. "Ve adı daḫı İBN; kemeridür." dédi. "Ve adı TDK // 18 işte: uşta N2 / daḫı: TDK'da yok. / dédi: dédi ve N2 // 19 ḳapusı: evi N2 / firāsetine ve: firāset ü N2 // 20 taʿālā H3, TDK: N2 ve İBN'de yok. / ʿaleyhi H3, TDK: ʿaleyhi. Raḥmeten vāsiʿaten N2; ʿaleyhi. Āmīn İBN // 22 cūd u İBN: cūd (u) H3; cevdet ü N2, TDK // 23 olanlaruñ beyānındadur İBN, TDK: olanlar H3, N2 // // 25 faẓılda: faẓīletde N2 / ṣāḥib-: ẕü- TDK // 26 keşīrede TDK, İBN: keşīrde H3; keşīre N2 // 27 ḥilm ü ḥayāda N2: ḥilm ü ʿaṭāda H3, İBN; ʿilm ü ʿaṭāda TDK

[1] *II. Faṣıl (H3 13b, N2 11b, TDK 9a, İBN 9b)*

[2] *II. Faṣıl, 1. hikâye (H3 13b, N2 11b, TDK 9a, İBN 9b)*

ẓāhirü'l-istiḥḳāḳ idi. Dā'imā memālik-i mühimmiyyeyi geşt ü güẕār édüp aḥvāl-i ᶜāleme ıṭṭılāᶜa muḳayyed idi. Hicretüñ iki yüz dördünde ḫilāfet serīrine cülūs éylemiş idi. Şiḳatü'l-müverriḫīn İbne'l-Cevzī tārīḫinde /mesṭūrdur ki Yaḥyā bin Ekşeme'den H3 14a rivāyet éder ki: Bir zamān Me'mūn Ḫalīfe ile Şām-ı Şerīf'de idük. ᶜAskere mevācib zamānı yaḳın oldı. Ve sefer étmek arzūsında idi. Lākin ḫazīne gelüp érişmedüginden müte'ellim idi. Bir gün birāderi Muᶜtaşım Billāh ile Dārü's-saᶜāde'de bir ḥavż kenārında oturup aᶜyān-ı Şām'dan baᶜżı sāḥib-ᶜirfān kimseler ile ᶜayş u ᶜişret üzre iken Diyārbekir ü Ḫorāsān cānibinüñ ḫazīneleri ikisi bir yerden vāṣıl olup ḫalīfe ḥużūrına ᶜarż dāḫil éylediler. Ḫalīfe ḥażreti Yaḥyā bin Ekşem'e ve sā'ir ḥużżāra "Ḳalḳuñ gelen ḫazīneye bir naẓar édelüm." "Ve gelen ḫademenüñ ḫātırların cebr édelüm." dédi. Ve cümle ḳalḳup ḫalīfe bir mürtefiᶜ yérde cülūs éyledi. Ve sā'ir ḫalḳ daḫı ḫazīne seyrine serāyuñ ḥavşına cemᶜ olmışlar idi. ᶜAẓīm zīb ü zīver ile ḫazīneyi dībā örtüler ile tezyīn édüp ḫalīfeye ᶜarż éylediler ve yükleri indirdiler. Ḫazīneyi naḳl ṣadedinde iken Ḫalīfe Yaḥyā bin Ekşem'e buyurdılar ki: "Yā Yaḥyā ḫazīnemüz gele, bu ḳadar aḥbāb naẓarında biz anı alup tenhā taṣarruf éylemek ḳatı bī-mürüvvetlikden nāşīdür H3 14b ḫuṣūṣā cümlenüñ /naẓarı taᶜalluḳ éde ve dönüp ḫā'ib gideler. Bu ḳatı melāmetdür." Ve Meḥemmed bin Dāvūd Mevaḳḳiᶜ'ye fermān éylediler ki: "Bu meclisde ḥāżır olanlardan her birine şānına vü liyāḳatlerine göre onar biñ altun u beşer biñ eñ aşaġı ikişer yüz altun." İḥsān riḳᶜaların yazup cümle ol meclisde tevzīᶜ ü ᶜaṭā buyurduḳların ḥisāb u kitāb éylediler. Yüz biñ altun ve elli sekiz biñ altun olmış. "Māᶜadāsını ᶜaskere ᶜulūfelerin vérüñ" deyü tenbīh édüp ḫalḳı selāmlayup yine maḳarr-ı saᶜādet olan maḥalle ᶜavdet buyurmışlar. Devlet-i āl-i ᶜAbbās'uñ ḳuvvet ü ḳudret ü şevket ü ᶜaẓametlerini bundan ḳıyās éyleñ ki ednā mertebedür.

Ve mine'n-nevādir[1]

Zümre-i Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyyeden Müstaᶜīn Billāh ᶜünvān-ı salṭanat u cāh ve cūd u seḫāda beyne'n-nās ekrem-i āl-i ᶜAbbās bir pādişāh-ı ḥaḳīḳat-şināsı şehāmet-libās idi. Aᶜyān-ı devletden Ahmed bin Ḥamdūn rivāyet éder ki: Müstaᶜīn Billāh Dicle-i Baġdād üzre bir ḳaṣr-ı bī-naẓīr binā éylemiş idi. Ve ol ḳaṣr-ı bī-hemtāya

---

3 Şiḳatü'l-müverriḫīn İbne'l-Cevzī N2, TDK: Şiḳatü'l-müverriḫīn el-Cevzī H3; ᶜUmdetü'l-müverriḫīn İbne'l-Cevzī İBN / Ekşeme'den: Ektem'den İBN // 4 ḫalīfe: İBN'de yok. // 9 Ekşem'e: Ektem'e İBN // 9 ḫazīneye: ḫazīneleri TDK // 10 édelüm dédi N2, TDK: dédi H3 ve İBN'de yok. / ḫātırların: ḫātırın İBN // 12 ḥavşına H3, N2: ḥavālisine İBN; ḥavş yerine TDK / idi: idi. Cülūs éyledi N2 / zīb ü zīver: zīver ü ziynet İBN / dībā H3, TDK; zībā N2, İBN // 13 ḫazīneye: ḫazīneyi H3 // 14 Ekşem'e: Ektem'e İBN // 15 naẓarında: TDK'da yok. / bī-mürüvvetlikden nāşīdür: bī-mürüvvetlikdür TDK // 17 Mevaḳḳiᶜ'ye: Muvaffaḳ'a H3 // 18 liyākatlerine: liyāḳatine İBN / eñ İBN: atun eñ N2; ve eñ TDK; andan H3 / yüz: biñ N2 // 20 yüz: yedi yüz TDK // 21 saᶜādet: saᶜādetleri N2 // 22 buyurmışlar: éylediler TDK / şevket u: şevketlerin ve N2; İBN'de yok // 28 bin: H3'te yok.

[1] *II. Faṣıl, 2. ḥikâye (H3 14b, N2 12a, TDK 9b, İBN 10a)*

vālide-i muᶜaẓẓamaları bir bisāṭ işletmiş idi. Gün-ā-gün ḫarīrden ve içinde cemīᶜ vuḥūş
H3 15a u ṭuyūr eşkālini altun u gümüş şırmadan /işledüp ve ol eşkālüñ cümlesi ḫāliş altundan
ve gözleri yāḳūt u fīrūzeden ve sā'ir cevāhir-i nefiseden idi. Hemān yalñız bisāṭa yüz
otuz biñ dīnār-ı kāmilü'l-ᶜayār ṣarf olmışıdı. Ve ol bisāṭa münāsib ālāt u esbāb u sā'ir
5 levāzımātı cümle-i defter ile iki yüz biñ dīnār ṣarf olınmışıdı. Vālideleri bezl ü ᶜaṭāda
kemāl-i ifrāṭ üzre olduġı maᶜlūmları olduġı eclden oġlından recā éyledi ki: "Ḳaṣr tertīb
üzre döşenmişdür. Senden recā éderem ki nüdemāñ ile bir güncegiz ᶜayş u ᶜişret édüp
seyr éyle şoñra sen bilürsin neylerseñ éyle." dédi. Müstaᶜīn Billāh ol gün varmaḳda
tekāsül édüp varmadı. Aḥmed bin Ḥamdūn eydür: Ḫalīfenüñ nüdemāsından Eterce-i
10 Hāşimī bāña eyitdi ki: "Ḳaṣr-ı fīrūz-ı zīver ferş ile tezyīn olınmışdur. Gel senüñle tenhā
iken varup temāşāsın édelüm." dédi. Eterce ile ikimüz varduḳ ḥācib-i ḳaṣr bize icāzet
vérdi. İçerü girdük fī-nefsü'l-emr ᶜacā'ibāt-ı dünyādan tuḥaf eşyā ile müzeyyen böyle
bir ḳaṣr-ı bī-hemtā görilmiş degül idi. Cümleden manẓaralarda vaᶜ olınan tuḥaf
H3 15b eşyādan bir altundan ġazāle ḳomışlar. İki gözi /yāḳūt-ı aḥmerden ve sā'ir cevāhir ile
15 muraṣṣaᶜ. Ol ġazāli aldum ve yeñüm içine ḳodum. Ve çıḳduḳ ḫalīfe ḥuẓūrına varduḳ.
Ve ol bisāṭ-ı bī-hemtāyı ve ḳaşırda olan tuḫaf eşyāyı vaṣf éylemege başladum. "Bārī
bir kimseye hībe éylemezden muḳaddem bir kerrecük teşrīf buyursañuz" dédüm. Ben
bisāṭ vaṣfında iken Eterce işāret édüp "Bir mücevher ġazāle ṣayd éyledi." dédi. Ben
daḫı ġazāli yeñüm içinden çıḳardum. Seyr éyledi. Ve ol meclisde olan nüdemāya
20 "Beni sevenlere icāzet, varsunlar, herkes begendügi yādgārdan alsunlar." dédi. Cümle
nüdemā meclisden ḳalḳup ve ol ḳaşra girüp tuḫaf eşyādan ḳoynumuzı ve ceplerümüzi
ṭoldurduḳ. Ve ḥuẓūrına geldük. Kendü ᶜaẓīm münşeriḥ olup inbisāṭ peydā éyledi. Sā'ir
erbāb-ı meclis "Yā emīrü'l-mü'minīn yā bizüm günāhumuz nedür?" dédiler. Ḫalīfe
"Cümleñüze icāzet." dédi. Ve cümlesi segirdüp ol tuḫaf eşyāyı yaġmaya başladılar.
25 Kendüsi daḫı ḳalḳup bir köşeden seyr édüp mesrūr oldı. Ve cümle nüdemā ve erbāb-ı
meclis tuḫaf eşyādan muġtenem oldılar. Anı gördüm ki İbni Mühelleb bir gümüş ṣaṭl
ṭoptolu misk-i ezfer ve şemāme-i ᶜanber kendü eliyle götürüp gider. Ḫalīfe: "Yā İbni
Mühelleb ḳanda gidersin?" dédi. Ol daḫı "Ḥammāma giderem." dédi. Ḫalīfe ᶜaẓīm

---

3 cevāhir-i nefiseden: H3'te yok // 4 dīnār-ı kāmilü'l-ᶜayār: kāmilü'l-ᶜayār dīnār N2 / esbāb: eṣvāb N2 / ṣarf olmışıdı: ṣarf olınmışdur N2 // 5 ṣarf olınmışıdı: ṣarf olmışıdı TDK // 6 üzre olduġı: üzre olduġını N2 / maᶜlūmları olduġı: H3'te yok. // 9 eydür ḫalīfenüñ: İBN'de yok. / Eterce kelimesi İBN nüshasında Ötrücce olarak harekelenmiş. // 11 ḥācib-i: ṣāḥib-i N2 // 12 tuḫaf: İBN'de geçtiği yerlerde tuḥife harekelenmiş // 13 bir: TDK'da yok. / bī-hemtā: bī-hemtā ki N2 // 14 aḥmerden H3, İBN: ḥamrādan N2, TDK / sā'ir: sā'iri İBN // 15 ve çıḳduḳ: çıḳdum ve N2 // 16 ve ol: ve H3'te yok. // 17 ben: H3'te yok. // 21 ḳalḳup N2, İBN: ḳalḳduḳ H3; ḳalḳdı TDK / ve ceplerümüzi H3, İBN: ve ceplerümüz TDK; N2'de yok. // 22 ve: İBN'de yok. / olup inbisāṭ peydā éyledi: oldı. N2 // 23 yā bizüm günāhumuz nedür?" dédiler. Ḫalīfe "Cümleñüze icāzet." Ve TDK: H3'te yok. // 24 başladılar: başladılar ve H3 // 26 gördüm: görem N2 // 27 kendü: ve TDK / ḫalīfe: ḫalīfe eyitdi H3 // 28 gidersin, dédi: gidersin, dédükde TDK

H3 16a şafālandı. Ve cümle /ḥarem ü ḫāṣṣ-ı ḥüddāmına ve ferrāşlarına ḫalīfe emr éyledi ki: "Varuñ siz de ol ḳaşrda olan bisāṭı mā-beynüñüzde ᶜale's-seviyye taḳsīm édüp siz daḫı inbisāṭ peydā éyleñ." dédi. Bu ḥālde iken vālide-i muᶜaẓẓamaları geldi. "Bārī bir gün seni ol bisāṭ üzre görmiş olaydum. Ḫidmet ü saᶜyum hebā oldı." dédi. Emīrü'l-mü'minīn ḫātırın ele alup emr éyledi ki ḫazīneden maṣrūf vérilsün bir bisāṭ daḫı işletsünler seyyide ḫazretlerine. Emr éylediler, ḫazīneden yüz otuz biñ altun daḫı vérdiler. Evvelki bisāṭdan daḫı mükellef ol ḳaşra bir bisāṭ işledüp zīb ü zīver ile tezyīn olınup döşendi. Emīrü'l-mü'minīn cümle aḥālī vü erkān-ı devlet ile ḳaşrda ᶜayş u ᶜişret édüp şafālandılar. Ve devletle ḳalḳdıġı zamān da "Bunda ḥāżır olanlara icāzet." dédi. Ol bisāṭı daḫı yaġmalaşdılar. Ḫalīfe şafālanup "Bize bulınmayan hemān saġlıḳdur. Yoḫsa mal gelür gider şeydür. Aḥbāb u aṣḥābumuz sāye-i devletümüzde behremend olduḳları niᶜmet-i celīldür." déyü buyururlar imiş. Böyle bir ṣāḥib- kerem luṭf u seḫāda müsellem pādişāh-ı muḥteremler imiş. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

Ve mine'n-nevādir[1]

H3 16b Mir'ātü'z-zamān nām tārīḫden menḳūldür ki ḫulefā devletinde bir merd-i mihmān-nüvāz kerem ü seḫāda cūd u inᶜām ile ser-efrāz āyende vü revendeye niᶜmeti āmāde geh ü bī-gāh der-i devleti küşāde cūd u ᶜaṭā leşkerine ḳā'id ümerā-yı ᶜArab'dan Maᶜan bin Zā'id démek ile meşhūr-ı ᶜālem ve Ḫıṭṭā-yı Şām'dan iḳlīm-i Baġdād-ı şafā-bünyāda varınca ḥükmi cārī şecāᶜatde müsellem bir emīr-i cemīlü'ş-şiyem kimse idi. Emīr-i mezbūr birḳaç yārān-ı bā-iḥtişām ile bir bāġ-ı cennet-miṣālde ᶜayş u ᶜişret ü şafāda şoḥbet-i ḫāṣ eşnāsında iken şuᶜarā-yı şāḥib-kelāmdan bir sitem-dīde-i rūzgār Maᶜan bin Zā'id'e mülāḳāt recāsıyla gelüp ol bāġ-ı cennet-medārı üç dörd gün pergāl-miṣāl devr édüp mülāḳata ḳādir olmaz. Ve rāh-ı vuṣūle reh-ber olmaġa bir vesīle daḫı bulmaz. Meger ol bāġ-ı behişt-nümānuñ ḥavż-ı pür-bahāsına aḳan āb-ı revānuñ mecrāsı bāġuñ ḫāricinden idi. Şāᶜir-i mezbūre bir taḫta pāre üzerine bu beyti taḥrīr édüp ḥasb-i ḥālini taḳrīr éder ve ol cūy-ı cūd u seḫā oturduġı ḥavża revān olan ṣuya ol taḫta pāreyi ḳoyup irsāl édüp āb-ı ṣāfī şāᶜirüñ ᶜarż-ı ḥālini ḥużūr-ı Maᶜan'a īṣāle

---

4 seni ol bisāṭ üzre: ol bisāṭ üzre seni TDK // 6 işletsünler H3, N2: işletsün ve İBN; işlensün TDK / emr éylediler H3, TDK: İBN'de yok; emr éyledi ki N2 / otuz: N2'de yok. // 8 olınup: olup H3 // 10 bize: TDK'da yok. / hemān: N2'de yok. // 11 şeydür H3, TDK: N2 ve İBN'de yok. / aḥbāb u aṣḥābumuz N2, TDK: aṣḥābumuz H3; aṣḥāb u aḥbābumuz İBN // 12 luṭf: TDK'da yok. / seḫāda: seḫā İBN // 13 müsellem: müsellemdür TDK / Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn H3, İBN: Raḥmetullāhi ᶜaleyhi raḥmeten vāsiᶜaten N2; Raḥmetullāhi ᶜaleyhi TDK // 16 nām tārīḫde: tārīḫinde H3 // 17 inᶜām ile: inᶜāmla H3 // 18 küşāde: küşāde ki N2 // 19 bin: ibni H3 // 19-20 şafā-bünyāda: behişt-ābāda TDK // 20 ḥükmi: ḥükm H3 / kimse: kimesne TDK // 22 kelāmdan: kelām İBN // 23 bin: ibni H3 / pergāl: pergār TDK // 24 vusūle: sebīle N2 / daḫı: N2'de yok // 25 behişt: cennet N2 // 26 mezbūre: mezbūr N2 // 27 éder: édüp H3 / ol taḫta: ol TDK'da yok // 27 édüp: éder N2 // 28 şāᶜirüñ: TDK'da yok / ᶜarż-ı: H3'te yok.

[1] *II. Faṣıl, 3. hikâye (H3 16a, N2 13b, TDK 10b, İBN 11a)*

H3 17a vesīle-i kāfī olup ol cüy-ı /himmetüñ naẓarına cilveger olduḳda Maᶜan-ı ṣāḥib-kerem gördi ki ol taḫta pārede bu beyt-i laṭīf taḥrīr olınmış -şi'r-:

Eyā cūdi Maᶜnin nādahu maᶜnen bi-ḥāceti

Ve leyse ilā-Maᶜanin sivāke şefīᶜun[1]

Maᶜan-ı sütüde-seyr "Varuñ görüñ bāġuñ ḫāricinde kim var ise meclise iḥżār éyleñ" déyü fermān éder. Vārurlar ol şāᶜiri iᶜzāz u ikrām ile Maᶜan'uñ meclisine īṣāl éderler. Taᶜẓīm ü ikrām ile ḥālin ḫāṭırın tefaḳḳud ile dil-şād édüp "Ḳaç gündür şehrümüze geleli?" déyü su'āl éder. Şāᶜir daḫı "Üç gündür şeref-i mülāḳāt recāsıyla mülāzımuz" déyü ḳıyl u ḳāl éder. Mīr-i mezbūr: "Ehlen ve sehlen ve merḥabān! Ġafletümüzi ᶜafv éyleñ." déyü ḫāṭırın talṭīf édüp ve bu üç gün mülāzemetüñüz muḳābelesinde üç yüz biñ aḳça inᶜām édüp ol gün ᶜişret ü ṣafāda bile olup aḫşam mekānına ᶜazīmet éderler. Érteси ᶜale'ṣ-ṣabāḥ "Görüñ mihmānumuz ne ḥāldedür bāġa daᶜvet édüñ" déyü ādemler irsāl édüp bāġa getürdüp envāᶜ-ı luṭf u iḥsān u tevḳīrden ṣoñra yüz biñ aḳça daḫı inᶜām éder. Muḥaṣṣal üç gün bu minvāl üzre her gün ẓiyāfet édüp yüz biñ aḳça inᶜām éder. Şāᶜir ᶜazīm ḥicāba düşüp ḫāk-pāy-i Maᶜan'a bir ᶜarż-ı ḥāl H3 17b /tesvīd édüp duᶜā vü senālar éder. Ve şehrden çıḳup kendü diyārına gider. Érteси Maᶜan şāᶜiri daᶜvete gene ādemler irsāl éder. Yerinde bulamayup ᶜarż-ı ḥālini getürüp ḥicābından gitmiş dérler. Maᶜan-ı kerīm te'essüf édüp ḳasem-i ᶜazīm éder ki "Eger çıḳup gitmese ḫazīnemüzde bir ḥabbe ḳalmayınca her gün yüzbiñ dirhem vérmek taşmīm olınmışdı ᶜan şamīm." déyü yemīn édüp "Ne ᶜaceb bize iᶜlām étmeden gitmiş." déyü ᶜazīm te'essüf éder. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Defter-i küremāda nām-ı nāmīleri meşṭūr elsine-i ᶜālemde ẕikr-i sāmīleri meẕkūr olanlardan biri daḫı ᶜAbdullāh bin Caᶜfer Rıżavī ḥażretleridür ki meşhūrdur bir gün Caᶜfer Rıżavī ve Ebū Dıḥye-i Enṣārī ve Ḥassān Mekke-i Mükerreme'den Medīne-i

---

2 gördi: görür N2 / şiᶜr: H3'te yok // 5 kim: bir kimse İBN // 6 éder: éyledi TDK / vārurlar: vardular TDK / ile: éderek TDK // 7 éderler: éylediler. Ḥīn-i duḫūl-i bezm olduḳda TDK / ḥālin: ḥāl ü N2; İBN'de yok / ile dil-şād édüp: édüp dil-şād étdükden ṣoñra dédi ki TDK // 8 geleli: geldüñüz TDK / déyü su'āl éder: TDK'da yok // ḳıyl u ḳāl éder: ḳāl ü ḳıyl éyledi TDK // merḥaban: merhaban ve ᶜizzen N2, İBN // 10 éyleñ: édüñ İBN // 11 muḳābelesinde: muḳābelesine TDK / édüp: olına déyü fermān éyledi. Baᶜde TDK // 11-12 aḫşam mekānına: iḫtitām?? mükāfata TDK // 12 éderler: éder H3 / mihmānumuz: mihmānumuza TDK / bāġa : TDK'da yok // 13 getürdüp: getürüp TDK / iḥsān u H3, N2: iḥsān ile TDK; iḥsānla İBN // 14 éder: éderler N2 / her gün H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 16 çıḳup: ṭaşra çıḳup TDK // 17 daᶜvete gene: gene daᶜvete TDK // 20 édüp: éder ve H3 / ne ᶜaceb: ve taᶜaccüb H3 // 21 raḥmetullāhi ᶜaleyhi: raḥmetullāhi İBN; H3'te yok // 24 meşṭūr: meşṭūr ve İBN /meẕkūr: TDK'da yok // 25 bin: ibni N2 / Rıżavī ḥażretleridür ki: Rıżavī'dür ki İBN / meşhūrdur: TDK'da yok // 26 Caᶜfer Rıżavī: TDK'da yok / Dıḫye: Ḫayfe N2 / Mükerreme: Mükerrem H3

[1] "Benim gereksinimlerime Ma'an'ın cömertliği nerede? Ma'an'a senden başka şefaat edici yoktur."

[2] *II. Faṣıl, 4. hikâye (H3 17b, N2 14b, TDK 11a, İBN 12a)*

Münevvere'ye giderler idi. Eşnā-yı seferde bunları bir ᶜazīm yaġmūr işābet édüp şıġınmaġa bir yer bulamayup vefret-i bārān u şiddet-i berd-i bī-pāyān gider iken Şām'a ḳarīb bir bādiye ᶜArabınuñ ḫaymesi ẓāhir olup ol ḫaymeyi penāh édinmek recāsıyla varurlar. Ḫaymeden bir ᶜArab istiḳbāl édüp bunları daᶜvet éder. ᶜArab'uñ ḫaymesine nüzūl édüp ol géce mihmān olurlar. ᶜArab bunlara bir keçi ẕebḥ édüp ᶜArab'uñ ḫatunı ḫizmetlerinde /dāmen der-miyān édüp iḫżār-ı ṭaᶜām éder. Ol géce şafā üzre yéyüp içüp yaturlar. Értesi ᶜazīmete niyyet édüp ᶜAbdullāh Rıżavī ᶜArab'a dérler ki "Mā-beynümüzde ḥuḳūḳ-ı niᶜmet ṣābit olmışdur. Senden recāmuz budur ki sen daḫı bir kerrecük gelüp Mekke'de bize mihmān olasun ki ḫizmetde der-miyān olavuz" dédi. Ve ibrām ve'l-ḥāc éyledi. ᶜArab daḫı "Ber-ser ü çeşm" dédi. Ve binüp Medīne'ye revāne oldılar. Bir müddet-i medīdden şoñra ᶜArab müżāyaḳaya düşüp ᶜālem başına teng olur. Elem-i faḳr ile mükedderü'l-ḥāl olur. ᶜArab'a ḫatunı dér ki "Bārī Medīne-i Münevvere'ye varsañ, belki ol zamānıla bize mihmān olan maḫdūmlardan birinden bir nefᶜ érişe idi." ᶜArab eyitdi: "Nāmlarını bilmezem." ᶜAvrat eyitdi: "İbnü'ṭ-Ṭayyār déyü su'āl éyle. Zīrā ben anlaruñ şemā'ilinde kerem ᶜalāmetlerin müşāhede éyledüm. Ümīdüm budur ki saᶜyuñ hebā olmaya. ᶜArab nāḳasına süvār olup Medīne-i Münevvere'ye vuṣūl bulup "İbni Ṭayyār kimdür?" déyü su'āl éderken meger Ḥażret-i İmām Ḥüseyn rāst gelüp "ᶜArab, ol şorduġuñ maḫdūm benüm ᶜammum oġlıdur. Sen anı neden bilürsin?" dédi. ᶜArab eyitdi: "Bir zamānda baña mihmān olmışlar idi." /İmām Ḥüseyn "Merḥabā yā aḫā'l-ᶜArab senüñ evṣāfuñı éylemişlerdür déyü bir ḫādim taᶜyīn édüp ᶜArab'ı saᶜādet-ḫānesine ḳondurdı. Ve ᶜArab'a tevḳīr ü ikrām édüp yüz ᶜaded nāḳa inᶜām éyledi. Ardında tebaᶜları ile maᶜan ve sürüci ḫādimi ile bile. Baᶜde Ḥażret-i İmām Ḥasan geldi. Ol daḫı yüz ᶜaded dişi keçi inᶜām éyledi. Baᶜde ᶜAbdullāh Rıżavī geldi. ᶜArab ile müṣāfaḥa édüp yüz biñ dirhem bağışladı. Ve elli biñ dirhem daḫı ᶜArab'uñ ḫatunına irsāl éyledi. Baᶜde Ebū Dıḫye geldi. ᶜArab'a iᶜtiżār éyledi ve "Benüm anlar gibi ḳudretüm yoḳdur." dédi. "Lākin getür develerüñi saña ᶜacve yükledeyüm." dédi. Muḥaṣṣal ᶜArab Medīne-i Münevvere'den ᶜaẓīm ġınā vü ṣervet

H3 18a

H3 18b

·1 édüp N2, TDK: eder H3, İBN // 2 gider iken: ile gider iken İBN // 3 bir bādiye ᶜArabınuñ İBN, N2: bir bādiyede ᶜArabuñ H3; bir bādiyede bir ᶜArabuñ TDK // 5 bir: N2'de yok // 6 dāmen: vāfir TDK // 7 édüp: éderler İBN / ᶜAbdullāh Rıżavī: ᶜAbdullāh bin Caᶜfer Rıżavī TDK / dérler H3, İBN: dér N2, TDK // 9 kerrecük: kerre TDK / olasın: olasız N2 / ḫizmetde: ḫizmetde biz de TDK / dédi ve: déyüp İBN // 10 revāne: revān H3 // 11 müżāyaḳaya düşüp TDK, İBN: müżāyaḳa düşüp H3; müżāyaḳaya düşdiler N2 / olur: olup TDK // 12 mükedderü'l-ḥāl: mükedderü'l-aḥvāl N2 // 14 érişe idi: érişeydi İBN / İbnü't-ṭayyār: İbnü'ṭ-Ṭayyāre H3 // 15 ᶜalāmetlerin: TDK'da yok // 16 ümīdüm budur ki: ümīddür ki N2 // 17 İbni Ṭayyār: İbnü'ṭ-Ṭayyār N2 / éderken: éyledükde TDK // 18 ᶜArab ol şorduġuñ: ᶜArab'a: "Ol su'āl étdügüñ TDK / ᶜammum: N2'de yok // 19 olmışlar idi: olmışlardı İBN // 23 Ḥasan: Ḥüseyn N2 // 23-24 ᶜAbdullāh Rıżavī: ᶜAbdullāh bin Caᶜfer Rıżavī TDK // 25 Dıḫye geldi. ᶜArab'a: Dıḫye-i Enṣārī geldi ve TDK / éyledi ve: édüp N2 // 26 lākin: N2'de yok // 27 Medīne-i Münevvere'den: Medīne'den N2

şāḥibi olup ḳavm u ḳabīlesine bir iḥtişām-ı küllī ile vardı. Artıḳ ᶜusret yüzin görmedi. Er loḳması er ḳursaġında ḳalmaz, dédükleri ḥikmet-āmīz sözdür.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ṣaḥā'if-i ᶜālemde menāḳıb-ı celīlesi meşṭūr ve beyne'l-kirām cūd u ᶜaṭā ile meşhūr olanlardan biri ol ekrem-i nās ᶜAbdullāh bin ᶜAbbās'dur ki: Bir gün cemāᶜat-ı Enṣār'dan bir merd-i feṣāḥat-be-nām gelüp "Yā ibni ᶜamm-ı Muḥammed ᶜaleyhi's-
H3 19a selām" dédi. "Bu géce bu ᶜālem-i /fenāya bir oġlum vücūda geldi. Teberrüken ve istiḥbāben senüñ nām-ı şerīfüñ ile tesmiye éyledüm. Lākin vālidecügi raḥmet-i Ḫudā'ya intiḳāl éyledi. Senüñ vücūd-ı şerīfüñ şaġ olsun, yā Ebü'l-Kerem" dédi. İbni ᶜAbbās buyurdılar ki: *"Yā aḫā'l-Enṣārī bārekallāh leke'l-hey'ete ve ecirke ᶜalā'l-muṣībeti."*[2] déyü tehniye vü taᶜziye édüp ve ḫiẓmet-i şerīfinde olan vekīline emr éyledi: "Var bu Enṣārī ḳardaşa bir cāriyecük aluver ki ol veled-i necībüñ ḫiẓmet ü terbiyesi ile muḳayyed olup pederi ġamdan āzād ola. Ve kendüsine daḫı iki yüz şerīfi teslīm éyle ki sā'ir mühimmāt-ı lāzımelerine ṣarf édüp dilşād ola." dédi. Ve ol Enṣārī'ye tenbīh ü teᶜkīd éyledi ki: "Birḳaç günden şoñra bizi gelüp teşrīf éyle. Zīrā ġāyet-i mālumuzuñ ḳılleti zamānında geldüñ. Maᶜẕūr olsun. Ṣaḳın ihmāl édüp bizi ḫāṭırdan dūr éyleme. Ve gelmede ihmāl éyleme. Bize cefāyı revā görme."déyü kemāl-i eltāfī ile mesrūr édüp Enṣārī duᶜā vü şenā édüp *"Fedāke ümmī ve ebī ye'bne ᶜAbbās, bi-ḥaḳḳı ilāhi'n-nās*[3]. Taḥḳīḳ eger sen bu ᶜāleme Ḫātem'den bir gün muḳaddem gelmiş olayduñ ṭā'ife-i ᶜArab Ḫātem'üñ nāmını dile getürmezleridi." dédi. Ve şenā-yı cemīlini
H3 19b dilde tekrār éderek gitdi. Raḥmetullāhi /taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

Ve mine'n-nevādir[4]

Kerem ü cūd ile beyne'l-ecvād meẕkūr ve defter-i küremāda mekārim evṣāf ile nāmı meşṭūr olanlaruñ biri daḫı Yezīd bin Mühelleb'dür ki ᶜUḳayl bin Übeyd'den menḳüldür ki: Meẕbūr İbni Mühelleb imāret-i Vāsıṭ ile nām-zed olup eyālet-i Vāsıṭ'a

---

6 ᶜAbdullāh bin: ᶜAbdullāh ibni H3; ᶜİbādullāh bin N2 // 9 şerīfüñ: şerīfüñüz İBN / vālidecigi: vālidesi TDK // 9-10 raḥmet-i Ḫüdā'ya: raḥmete H3 // 11 Enṣārī: ᶜArab İBN / leke'l-hey'ete H3, N2: leke fī'l-hey'eti İBN; leke'l-heşīmete TDK // 13 ḳardaşa: ḳarındaşa TDK / cāriyecük: cāriye TDK / veled-i necībüñ: veled-i nīk TDK // 14 terbiyesi ile H3, N2: terbiyesiyle TDK, İBN // 18 cefāyı H3, TDK: cefā N2, İBN / ihmāl éyleme: ihmāl H3 // 19 şenā édüp: édüp İBN'de yok / ümmī ve ebī H3, İBN: ebī ve ümmī N2, TDK // 20 eger sen: sen eger TDK // 21 getürmezlerdi: getürmezler idi H3 // 22 cemīlini H3, İBN: cemīlin N2; cemīli TDK / dilde: TDK'da yok / Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn: N2'de yok / taᶜālā: İBN'de yok // 25 beyne'l-ecvād: el-ecvād H3 / mekārim: (mekām) H3 / nāmı: TDK'da yok // 27 Vāsıṭ: Vāsıṭa H3

[1] *II. Faṣıl, 5. ḥikâye (H3 18b, N2 15a, TDK 12a, İBN 12b)*

[2] "Ey Ensar'ın kardeşi, Allah durumunu iyi etsin, seni musibetlere karşı korusun."

[3] "Ey İbni Abbas, Yaradan'ın hakkı için, anan ve baban sana feda olsun."

[4] *II. Faṣıl, 6. ḥikâye (H3 19b, N2 15b, TDK 12b, İBN 13a)*

müteveccih olup giderken vedāᶜ içün vardum. Bana luṭf u ikrām édüp benden ᶜahd aldı ki elbette birḳaç eyyāmdan ṣoñra Vāsıṭ'a gelüp birḳaç gün bizümle bilece muᶜāşeret ü ṣafāda olalum, dédi. Ve ziyāde iḳdām u ibrām éyledi ve gitdi. Bir müddetden ṣoñra tekrār mektūb irsāl édüp elbette ᶜahde vefā édüp gelesiz démiş. Ben daḫı sefer édüp Vāsıṭ'a öyle vardum. Beni istiḳbāl édüp bir laṭīf mekāna iskān éyledi. Ve bī-nihāye zeḫā'ir ü levāzımātumuzı hep müheyyā édüp aḫşam olduḳda bir ādemisi gelüp "Emīr sizi ister buyuruñ." dédi. Ben daḫı vardum. Gördüm cümle muṣāḥibleri ile müsāmere édüp muṣāḥabet éderler. Netīce-i kelām cevāri ḳısmına müteᶜallik olup söylemege başladılar. Emīr Yezīd baña ḫiṭāb édüp "Yā ᶜUḳayl bu bābda sen ne dérsin?" dédi. Ben daḫı bu beyti inşād éyledüm -şiᶜr-:

Efāże'l-ḳavmi fī ẕikri'l-cevārī

H3 20a */Fe-ammā'l-aġrebūne fe-len yeḳūlū*[1]

dédüm. Güldi ve baña sen daḫı ġarīb degülsin dédi. Bir iki saᶜāt oturup muṣāḥabetden ṣoñra ḳalḳdum vedāᶜ édüp menzilüme geldüm. Gördüm ki bir bedr-i münīre beñzer bir cāriye ile bir esb-i tāzī ve on bin dirhem ḫarclıḳ irsāl éylemiş: Ḥāṣıl-ı kelām on gün müsāfiri oldum. Her géce onar biñ aḳça irsāl édüp ᶜāḳıbet ḥicābumdan icāzet ṭaleb éyledüm. Ve "Yā emīr beni luṭf u iḥsānuñla maᶜmūr éyledüñ icāzetüñle varup eḳārib ü ᶜaşā'irümi daḫı inᶜāmuñla mesrūr édeyin" dédüm. Döndi baña "Ol saña vérdügüm ḥaḳḳü'l-ḳudūm idi. Ṣafā geldüñ." dédi. Ve yüz biñ dirhem daḫı iḥsān éyledi. "Ve elbette bizi dūr u dırāz ferāmūş éylemeyesin. Gene gelmeñ gereksin." déyü benden tekrār ᶜahd aldı. Duᶜā éderek ve envāᶜ-ı riᶜāyetler édüp teşyīᶜ édüp döndi. Ben daḫı duᶜā éderek mekānuma sefer éyledüm, dédi. *Raḥmetullāhi vāsiᶜatun.*

Ve mine'n-nevādir[2]

Ol resm-i mürüvvetde ferd ve kişver-i şecāᶜatde yegāne-i merd olan kerīm-i bī-muᶜādil ve şecīᶜ-i şīr-dil zübde-i aṣḥab-ı edeb aᶜnī İbni Mühelleb-i ṣāḥib-ḥaseb içün

---

1 ikrām H3, İBN: iḥsān N2; kerem TDK / aldı: éyledi İBN // 2 bizümle: TDK'da yok // 5 öyle H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 6 zeḫā'ir ü levāzımātumuzı N2, İBN: levāzımāt (u) zeḫā'irümüzi H3; zeḫā'ir ü levāzımāt TDK / hep: TDK'da yok / ādemisi gelüp: ādemisin gönderüp TDK // 6-7 emīr sizi: sizi emīr TDK // 7 ister: daᶜvet eder TDK // 9 başladılar N2, İBN: başladur H3; başladı TDK / Emīr Yezīd: Emīr Yezīd bin Mühelleb TDK // sen: ya sen H3 / dédi: N2'de yok // 10 daḫı bu: daḫı bedīhi bu N2 / éyledüm: éyledüm. Raḥmetullāhi taᶜālā N2 / şiᶜr TDK, İBN: beyt H3, N2 // 13 ġarīb H3, TDK: ᶜarab N2; ġarb İBN / degülsin H3: degül misün N2 / dédi: dédi ve N2 / bir: TDK'da yok // 14 geldüm: gitdüm TDK / beñzer bir H3, N2: beñzer TDK, İBN // 15 cāriye: bir cāriye N2 / tāzī: revān İBN / ḫarclıḳ: aḳça N2 // 16 müsāfiri oldum H3, İBN: müsāfiri olup N2; müsāfir oldum TDK / aḳça: aḳça altun N2 // 17 emīr: emīrü'l-mü'minīn TDK // 19 ḳudūm: ḳıdem N2 // 20 gene: yine TDK // 21 duᶜā éderek H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / riᶜāyetler édüp: riᶜāyetle İBN / Raḥmetullāhi vāsiᶜatun H3: Raḥmetullāhi ᶜaleyhi N2; Raḥmetullāhi raḥmeten vāsiᶜaten TDK; Raḥmetullāhi İBN // 25 yegāne-i: N2'de yok // 26 muᶜādil: suᶜāduñ H3

[1] "Cariyelerin zikrinde kavim coştu; fakat, garib kişiler hiçbir şey söylemeyecekler."

[2] *II. Faṣıl, 7. hikâye (H3 20a, N2 16b, TDK 13a, İBN 13b)*

H3 20b mervîdür ki: Ḥaccāc-ı Ẓālim'üñ imāreti ᶜahdinde meşhūr /İbni Mühelleb'üñ māl-i ḫarācdan ẕimmetinde bir miḳdār māl ḳalmışıdı. Ḥaccāc-ı leʿîm mezbūrı ḥabs édüp ᶜaẓîm cefā ḳaṣd édüp şöyle ki "Yarın yüz biñ aḳçayı iḥżār édüp teslîm éylemez iseñ ḍarb-ı şedîd ile saña bir ᶜaẕāb-ı cedîd éderem." déyü teʿkîd édüp ḥabse gönderdi. İbni Mühelleb'üñ adamları yüz biñ dirhemi taḥṣîl édüp getürdiler. Ol maḥalde Ferezdaḳ şāᶜir-i ḳadîmi iḥsān-dîdesi olmaḳ ile İbni Mühelleb'i tesliye-i ḫāṭır içün ziyārete geldi. Ve adamlarına bulışmaḳ mümkin midür, dédi. İbni Mühelleb, Ferezdaḳ'uñ āvāzını işidüp "Ḳatı dostumuzdur ḳoñ gelsüñ" dédi. Ferezdaḳ içerü girdi. Ve İbni Mühelleb'i görüp aġladı. Ve bu ebyātı inşād éyledi. Şiᶜr:

Ebā Ḫālidin żāḳāt Ḫorāsān baᶜdeküm
Ve ḳāle ẕevi'l-ḥācāti ibni Yezîd
Femā ḳaṭarat bi'ş-şarḳi baᶜdeke ḳaṭratun
Velā iḥżarra bi'l-Merveyn baᶜdeke ᶜūdun
Ve mā li-surūrin baᶜde ᶜizzike behcetün
Ve mā li-cevādin baᶜde cūdike cūdun[1]

Yezîd ḥācibine eyitdi: "Ḳanı ol yüz biñ dirhemi Ferezdaḳ'a teslîm éyle. Nāmūs yerin bulsun. Ve Ḥaccāc bildüginden ḳalmasun. Ve baña her ne éylerse éylesün" dédi. Ferezdaḳ aḳçayı alup gitdi. Ḥaccāc'uñ ādemleri ḥāżır idi. Vardılar Ḥaccāc'a Yezîd'üñ bu mużāyaḳada kerem ü himmetini naḳl éylediler. ᶜAzîm taᶜaccüb édüp "Kerem-i H3 21a celîli olıcaḳ /ṣāḥibi bî-iḫtiyār olur" dédi. Ve İbni Mühelleb'i ḥabsden çıḳarup ḫāṭırın ele aldı. Ve ḫilᶜatler géydürüp ikrām éyledi. Zihî ṣıfāt-ı cemîle ki Ḥaccāc gibi bir bî-raḥmı teʿsîr ü telyîn édüp bî-iḫtiyār meyl ü maḥabbete bādî oldı.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muᶜtemed Billāh ᶜaṣr-ı bāhirü'n-nāṣrında ümerā-yı nāmdār ṣāḥib-iḳtidārdan Emîr ᶜÎsā nām bir zübde-i kirāmdan emîr-i be-nām var idi. Diyārbekr ü Mārdîn ḥākimi idi. Cūd u seḫāda ve bezl ü ᶜaṭāda ferîd-i ᶜālem ve vāḥid-i

---

2 ḳalmışıdı N2, İBN: ḳalmış idi H3, TDK // 3 ᶜaẓîm cefā ḳaṣd édüp şöyle: ol şarṭla TDK; cefā kelimesi N2'de yok / aḳçayı: aḳça İBN / édüp H3, TDK: olınup N2, İBN // 4 édüp ḥabse gönderdi: éylemiş idi. Ol ecldeN TDK // 5 getürdiler: getürmişler idi TDK / maḥalde: eṣnāda TDK // 6 olmaḳ ile H3, TDK: olmaġıla N2, İBN // 7-8 Ferezdaḳ'uñ āvāzını işidüp "Ḳatı dostumuzdur ḳoñ gelsüñ" dédi: H3'te yok // 9 ebyātı: ebyāt H3 // 10 ebā: eyā TDK / baᶜdeküm: (beveddeküm) TDK // 16 Yezîd: kelimeden önce neşr ibaresi İBN / teslîm éyle: vér İBN // 18 gitdi: N2'de yok / ḥāżır idi: H3, N2: ol ḥālde ḥāżır idiler TDK, ḥāżır idiler İBN // 19 mużāyaḳada: mużāyaḳada olan TDK // 20 celîli: cibilli İBN // 21 ele: İBN'de yok / géydürüp ikrām éyledi TDK, İBN: géydürdi ikrām éyledi N2, géydürdi H3 / cemîle: kerîme İBN // 22 raḥmı: merḥameti TDK // 27 ve vāḥid-i: H3'te yok

[1] "Ey Ebû Hâlid, sizden sonra Horasan sıkıntıya düştü. Hâcet sahipleri İbni Yezîd'e dediler ki: Sizden sonra şarkta bir damla bile yağmur düşmedi ve Merveyn'de sizden sonra bir dal bile yeşermedi. Senin izzetinden sonra (izzetin yok olduktan sonra) sevincin hiç bir parlaklığı kalmadı, hiç bir cömertin senin cömertliğinden sonra cömertliği anılmadı."

[2] *II. Fasıl, 8. hikâye (H3 21a, N2 17a, TDK 13b, İBN 14a)*

benī ādem idi. Üstādü'l-fużalāü'l-müteḳaddimīn Muᶜtemedü'l-müverrihīn Mevlānā Ṣūlī'den menḳūldür ki: Bir gün emīr-i meẕbūr ile ᶜişret (ü) muṣāḥabetde iken bir şaḫṣ-ı ġarīb vāṣıl u bilā-taḳrīb meclise dāḫil olup mīr-i müşārünileyhe duᶜā vü ṣenādan ṣoñra bu ebyātı inşād éyledi. Şiᶜr:

Rā'eytuke fī'l-menāmi rā'eytu ḫazzen
ᶜAleyye benefsecān ve ḳażaytu deyni
Feᶜaccil lī fidāke ebī ve ümmī
Maḳālen fī'l-menāmi rā'ethu ᶜaynī[1]

Emīr-i ᶜālī-şiyem tebessüm édüp ḫazīnedāra su'āl éyledi ki "Ḫazīnemde benefsec renginde ne maḳūle ḳumaşuñ vardur?" dédi. Ḫazinedār eyitdi: "Yetmiş ṭop ḳumaş vardur aṭlās u kemḫā ve ġayrdan benefsec renginde. Emīr ᶜĪsā "Var imdi ol ḳumaşları bu ādeme teslīm /éyle ve on biñ aḳça daḫı vér ki sā'ir levāzımātına ṣarf éylesün." dédi. Ve şāᶜire laṭīfe ḳaṣd édüp "Ṣaḳın bir düş daḫı görmeyesin. Cā'iz ki vāḳıᶜañı murāduña muṭābıḳ bir taᶜbīr éder muᶜteber bulmayasın." dédi. Ve envāᶜ-ı luṭf (u) kerem birle ḫāṭırın cebr ü mesrūr gönderdi.

H3 21b

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muḳtedir Billāh'uñ vezīri Ḥāmid bin ᶜAbbās cūd u iḥsānda ḫayrü'n-nās idi. Bir gün mevkib-i ᶜazīm ile binüp bāġçesine ᶜazīmet éder iken eṣnā-yı rāhda gördi ki bir muḫterem hey'et bir iḫtiyār ādem feryād u vā-veylā ile mātem édüp aġlar. Meger derdmendüñ evi āteşe yanup cümle mā-meleki iḫtirāḳ olup ser-i rāhda ehl ü ᶜıyāli ile pāymāl olup ḳalmış. Ve ḫālleri tebāh olmış. Kendü bir ṭarafda kemāl-i ḫayretinden bī-iḫtiyār feryād éder. Ve evlād u ᶜıyāli bir cānibde nā-çār ᶜarż-ı bī-dād éder. Ol iḫtiyāruñ girye-i bī-iḫtiyārı ve eṭfāl-i perīşān-ḫālüñ girye vü zārı vezīrüñ cānına kār édüp seyr-i gülzār dükel gülşen-i ᶜālem çeşmine teng ü tār olup vükelāsından birini daᶜvet édüp fermān éder ki "Bu ādemüñ elem ü ıżṭırābı derūnumı

---

1 üstād: üstāẕ İBN // 2 Ṣūlī: Uṣūlī N2 / emīr-i: İBN'de yok / ile: TDK'da yok / ᶜişret (ü) muṣāḥabetde: ᶜişretde N2 // 3 ġarīb: ḳarīb H3 / duᶜā vü ṣenādan: duᶜādan N2 // 4 ebyātı N2, İBN: ebyāt H3, TDK / inşād: inşā N2 / şiᶜr: beyt N2 // 9 ḫazīnedāra: ḫazīnedārına İBN / ḫazīnemde: ḫazīnemüzde H3 // ḳumaşuñ: ḳumaş TDK // 11 ᶜĪsā: ᶜİsā eyitdi TDK // 12 aḳça: dirhem aḳça H3 // 14 murāduña: TDK'da yok / muᶜteber H3, N2: muᶜabber İBN, TDK'da yok // 15 cebr N2, TDK: ḫayr H3; mecbūr İBN / gönderdi: gönderdi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi TDK // 21 meger: N2'de yok / iḫtirāk H3, İBN: iḫrāḳ N2; iḫrāḳi bi'n-nār TDK // 22 ᶜıyāli ile: ᶜıyāl ile H3 // 24 bī-dād éder: bī-dād éder. Ol vezīr-i żī-şān bu ḥāli görüp sebeb-i feryādların maᶜlūm édindükde bir muᶜtemed erini daᶜvet édüp buyurdı ki N2 / Ol iḫtiyāruñ girye-i bī-iḫtiyārı ve eṭfāl-i perīşān-ḫālüñ girye vü zārı H3: Ol .... perīşānuñ nāle vü zārı TDK; İBN ve N2'de yok // 25 seyr-i gülzār dükel gülşen-i ᶜālem çeşmine teng ü tār olup H3: seyr-i gülzār ve gül-i gülşen-i ᶜālem çeşmine teng ü tār olur TDK; İBN ve N2'de yok // 24-26 girye vü zārı vezīrüñ cānına kār édüp seyr-i gülzār dükel gülşen-i ᶜālem çeşmine teng ü tār olup vükelāsından birini daᶜvet édüp fermān éder ki "Bu ādemüñ: N2'de yok // 26 fermān éder ki "Bu ādemüñ H3, TDK: Ol iḫtiyāruñ girye-i bī-iḫtiyārı ve eṭfāl-i perīşān-ḫālin İBN

1 "Uykuda seni gördüm. Üzerinde menekşe renkli bir ipek kumaş vardı. Ve borcumu ödedim. Anam babam rızasına, uykuda iken gördüğüm bu sözü benim için acele et (yerine getir)."

2 *II. Faṣıl, 9. ḥikâye (H3 21b, N2 17b, TDK 13b, İBN 14b)*

H3 22a kebāb éylemişdür. İmdi netīce-i ḫizmetüñ baña budur ki biz bugün /bāġdan ᶜavdet édüp geldükde bu ādemüñ evcügezini evvelkiden maᶜmūr ve kendüyi vü evlādını ḫandān u mesrūr görüp ġamdan āzād ve sürūr u ṣafāda görmek gerekdür ki ḫizmetüñ meşkūr ve her ne me'mūlüñ var ise ḥuẓūrumda ḳabūle mevṣūl olması bu ḫizmete mevḳūfdur." dédi ve "Bu ādemün eṣvāb u erzāḳından ve yat u yaraġından celīl ü ḥaḳīr ḳalīl ü keşīr ta ev süpürgesine varınca defter édüp cümlesini alıvérüp müheyyā éyledükden şoñra bir ol ḳadar daḫı ziyādesiyle ḫānesinde ḥāẓır u āmāde édesüñ ki bu ḫizmetüñ baña ᶜazīm minnet ve saña sebeb-i ᶜizzetdür." dédi. Ve ᶜazīm teᶜkīd édüp çekildi bāġına gitdi. Vekīl olan ṣāḥib-himem daḫı eṭrāf-ı cevānibden bī-nihāye bennālar getirüp ᶜaẓīm niᶜmetler bişürdi. Ve ol ḫānenüñ bināsına şürūᶜ éylediler. Ḫalḳ-ı ᶜālem ol bināya ṣarf olınan himmetüñ temāşāsına cemᶜ olup Vezīr İbni ᶜAbbās'a duᶜā vü ṣenā éderlerdi. Vekīl-i bī-ᶜadīl himmet ü iḳdām édüp ṣabāḥdan yatsu zamānına degin evvelkiden bir nice vechle mükellef bir ḫāne-i bī-hemtāyı binā édüp ve maḥallenüñ dörd dīvārını çerāġlar ile zeyn édüp meşᶜaller yaḳup dünyāyı münevver H3 22b éyledi. /Ve ber-mu'cīb-i defter żāyiᶜ olan esbāb u sā'ir metāᶜı yerlü yerine tedārik édüp bir ol ḳadar daḫı ziyādesiyle ṣāḥib-i ḫānenüñ evlād u ᶜıyālinüñ ḳāmetlerine ḫilᶜat-ı zerrīn ve ez-pā-tābe-farḳ zer ü zīvere ġarḳ édüp baᶜde'l-ᶜaşā Vezīr Ḥāmid bin ᶜAbbās bāġdan rücūᶜ édüp geldükde gördi ki feryād u mātemleri ke'l-evvel ẕevḳ u şādīye mübeddel girye vü zārīleri ᶜişret ü ṣafāya bedel olmış. Ḫalḳ-ı ᶜālem devām-ı devletine duᶜā vü ṣenāda ol derdmendler ḫazīne-i ġaybdan behre-yāb olup feraḥ u ṣafāda. Vezīrüñ ḫāṭırı münşeriḥ olup vekīline taḥsīn ü āferīn édüp ḳat ḳat ḫilᶜat-i zerrīn géydürdi. Ve ṣāḥib-i ḫāne vü evlādı dest-būs édüp devām-ı ᶜizzetine ṣenā vü duᶜālar édüp "Maḳṣūd ber-vech-i me'mūl ḥāṣıl oldı mı?" déyü su'āl éyledi. Ṣāḥib-i ḫāne "Müstedām-ı ᶜömr ü devlet olasız cümle eṣvāb u eşyāmuz iki mertebe ziyādesiyle vāṣıl olmışdur. Ḫudā-yı bī-hemtā-yı vāhibü'l-ḥasenāt dā'imā vücūduñuzı ḫayrāta muvaffaḳ

·1 biz bugün H3, İBN: bugün biz N2; ben bugün TDK // 2 geldükde: gelince TDK // evcegizini: evi TDK // 3 ġamdan: ġamından N2 / āzād N2, İBN: āzāde H3, TDK / görmek gerekdür ki: bulam ol zamānda TDK / ḫizmetüñ: ḫizmete H3 // 4 ḳabūle: ḳabūl-i İBN // 5 esbāb İBN: eṣvāb N2, TDK; eṣbāb H3 / yat u: İBN'de yok // 7 éyledükden: éyledüginden TDK / āmede: müheyyā TDK // 10 bişürdi (?) H3, İBN: pişürdi N2; bişürüp TDK // 11 bināya: binānuñ TDK / olup: oldılar TDK // 11-12 İbni Abbās'a N2, TDK: İbni ᶜAbbāsī'ye H3; Ḥamīd'e İBN // 12 vü ṣenā: N2'de yok / éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2, TDK // 14 çerāġlar ile N2, İBN: çerāḳlar ile TDK; çerāġlarla H3 / zeyn: müzeyyen TDK / meşᶜaller: meşᶜaleler TDK // 15 eṣbāb: eṣvāb N2 / sā'ir metāᶜı: emtiᶜāyı TDK / tedārik édüp: ḳoyup TDK // 16 ziyādesiyle: ziyāde TDK // 17 pā-tābe-farḳ: tā-pā-be-farḳ İBN / zer ü: N2'de yok / Vezīr Ḥamīd bin ᶜAbbās: İBN'de yok // 18 geldükde: gelince N2 / ke'l-evvel: TDK'da yok // 19 zārileri TDK: zārīye H3, N2, İBN / ṣafāya TDK, İBN: ṣafā H3, N2 / bedel N2, İBN: bezl H3; muḥavvel TDK // 20 ṣenāda ol: ṣenāda oldılar. Ol N2 / ṣafāda: ṣafādadur N2 // 21 vekīline: vezīrine TDK / ḫilᶜat-i zerrīn: ḫilᶜatler TDK // 23 édüp: éyledüklerinde TDK / ber vech H3: derece N2, TDK; vech İBN // 24 eṣvāb N2, İBN: eṣbāb H3, TDK / iki mertebe H3: iki mertebede TDK; N2 ve İBN'de yok // 25 olmışdur: oldı İBN / vāḥib: vācib N2

édüp devlet ü ᶜömrüñe berekāt vérsün." déyü şenālar éyledi. Defter mücibince ḥisāb
H3 23a éylediler. Bināya şarf olan ile sā'ir metāᶜa on iki biñ dīnār /şarf olınmış. Vezīr-i ḫuceste-żamīr ḫāne-i kerem-nihādına kemāl-i sürür ile revāne oldı. Értesi gün tācir-i meserret-meᶜāşir vezīrüñ saᶜādet-ḫānesine varup şükr ü şenā ḫiżmetin edā éyledi. Vezīr-i rūşen ikrām u tevķīr édüp yüz biñ dirhem daḫı iḥsān éyledi ki dükkānuñda sermāye olsun dédi. Zihī ᶜaṭā vü mürüvvet zihī seḫā vü kerem. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

Ve mine'n-nevādir[1]

Kütüb-i tevārīhden menķüldür ki ᶜAbdullāh bin Ebābekr cūd u seḫāda güzīde-i ecvād ᶜālī-nijād ve ᶜarṣa-yı heycāda merd-i şecāᶜat-nihād bir merdüm-i pāk-sīret ve maḫdūm-ı ḫuceste-şüret vücūd-ı şerīf idi. Bir gün seyr ü şikār ķaşdına saᶜādet-ḫānesinden ḫurūc édüp gideriken eşnā-yı rāhda ᶜazīm ᶜaṭaş peydā édüp bī-iḫtiyār bir kimesnenüñ ķapusını daķķ édüp şu ṭaleb éylediler. Bir ḫatun kimesne bir pākīze küze ile şu çıķarup kendüsi ķapunuñ ardında ṭurdı. ᶜAbdullāh ol şuyı nūş édüp tecdīd-i ḥayāt éyledi. Ve "Ķanı bir ḫiżmetkār gelsün küzeyi alsun" dédi. Ḫatun eyitdi: "Sizlere ᶜömür cāriyecügümüz vefāt éylemişdür maᶜzūr olsun yalñızam küzeyi ķapu eşigine ķoñ"
H3 23b dédi. ᶜAbdullāh-ı /şāḥib-kerem ḫüddāmından birine fermān éyledi ki şol mestūre-i muḫteremeye yigirmi biñ akça īṣāl éyle." Ḫatun ķapu ardından: " *Es'elüllāhe'l-ᶜāfiyet lī ve le-kem.*"[2] ᶜAbdullāh ḫādimine eyitdi: "Yigirmi biñ dirhem daḫı vér." dédi. Ve ķırķ biñ dirhemi teslīm édüp çekildi. Şikārgāha ᶜazīmet éyledi. ᶜAbdullāh ġāyet ile ehl-i ḫayr u ḥasenāt şāḥibi celīlü'l-mürüvvet kimse idi. Rivāyet éderler ki her ᶜıyd-ı saᶜīd güninde yüz nefer ķul āzād éderdi. Ve olduġı saᶜādet-ḫānesinüñ ķırķ ev şaġ ṭarafından ve ķırķ ev şol ṭarafından her sene kifāfların ve kisvelerin inᶜām u iḥsān édüp ve āyende vü revendeye niᶜmeti mebzūl bir kerīmü'ş-şān şāḥib-saᶜādet idi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

·1 ömrüñe: ömrüñüze TDK // 5 dükkānuñda: dükkānda İBN // 6 dédi: N2'de yok / Zihī: daḫı H3 / taᶜālā: N2'de yok // 7 ᶜaleyhim ecmaᶜīn H3, TDK: ᶜaleyhi N2, İBN // 10 tevārīḫden: tevārīḫde TDK // 11 nijād: nijāda H3 / sīret: (sīred) N2 // 12 şüret TDK: sīret N2; serīret H3, İBN // 17 cāriyecügümüz: cāriyemüz TDK / yalñızam: TDK'da yok / ķoñ: ķoyuñuz TDK // 19-20 Es'elüllāhe'l-ᶜāfiyet lī ve le-kem H3, N2: Es'elüllāhe le-kem el-ᶜāfiyeti TDK; Es'elüllāhe lī ve le-kem el-ᶜāfiyeti İBN // 20-21 Ve ķırķ biñ dirhemi teslīm édüp çekildi. Şikārgāha ᶜazīmet éyledi: N2'de yok // 21 çekildi: TDK'da yok / ᶜAbdullāh: H3'te yok // 22 u ḥasenāt şāḥibi: ve sāḥib-ḥasenāt N2 / mürüvvet: ķadr TDK / kimse: kimesne TDK // 24 ṭarafından: cānibinden H3 // 26 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi TDK; raḥmetullāhi İBN; N2'de yok.

[1] *II. Faṣıl, 10. hikâye (H323a , N2 18b, TDK 14b, İBN 15b)*

[2] "Sizin ve benim için Allah'tan afiyet dilerim."

Ve mine'n-nevādir[1]

Rivāyet olınur ki Ḥażret-i Muᶜāviye rażıyullāhi taᶜālā ᶜanhu vefāt édüp yerine oġlı Yezīd-i belīd saltanat ile nāmzed olduḳda Medīne-i Münevvere'den ᶜAbdullāh Rıżavī Şām'a sefer édüp Yezīd'e vardı. Hem tehniye vü hem taᶜziye ḫizmetin edā
5 éyledi. Ve Muᶜāviyye rūḥına raḥmet oḳudı. Yezīd ᶜazīm tevḳīr ü ikrām édüp "Babam
H3 24a ṭarafından sizlere her sene ᶜādet-i muḳarrereñüz ne vérilür idi?" déyü /su'āl éyledi. ᶜAbdullāh eyitdi: "Her sene üç yüz biñ dirhem muᶜtād idi." Yezīd eyitdi: "Merḥaban ehlen ve sehlen üç yüz biñ dirhem bī-minnet olan ᶜavā'idüñüz içün ve üç yüz biñ dirhem daḫı babama raḥmet oḳuduġuñuz içün. Ve üç yüz biñ dirhem daḫı bizden
10 sizlere her sene muḳarrer olsun." dédi. Ve cümle meblaġı taḥmīl édüp ᶜAbdullāh'uñ saᶜādet-ḫānesine irsāl éyledi. ᶜAbdullāh ḳalḳdı meclisden gitdükde erbāb-ı meclisden Yezīd'e dédiler ki: "Bu mālı yalñuz bir ādeme vérmekden ise birḳaç erbāb-ı istiḥḳāḳa taḳsīm olınsa evlā degül miydi?" dédiler. Yezīd eyitdi: "Lā vallāhi yalñuz bir ādem degüldür. Belki cümle Medīne ḫalḳına iḥsāndur." dédi. "Maᶜlūm oldı ki siz Caᶜfer
15 Rıżavī maḫdūmı kim idügin bilmez imişsiz." Ve erbāb-ı meclis maᶜrifetiyle bir ādem taᶜyīn éylediler. "ᶜAbdullāh Rıżavī Medīne'ye vāṣıl olduḳda var gör anda tevżiᶜ şudūr éderse gel bize ḫaber vér." dédiler. ᶜAbdullāh sefer édüp Medīne'ye vardıġı günüñ értesi ol mālı cümle āhālī-i Medīne'ye tevżiᶜ éyledi. Kifāyet étmeyüp ḳırḳ biñ aḳça
H3 24b daḫı ḳarż alup erāmil ü eytāme taḳsīm édüp bir ferd-i āferīde maḥrūm ḳalmadı. /Ol
20 firistade Şām'a gelüp Yezīd öñinde bir bir ḫaber vérdi. Yezīd "Gördüñüz mi?" dédi. Cümlesi ᶜAbdullāh'uñ kerem ü seḫāsına taḥsīn ü āferīn oḳudılar. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'nüñ pādişāh-ı şāḥib-intibāh ᶜazamet-penāh olan emīrü'l-mü'minīn Muᶜtażıd Billāh ᶜadl ü seḫāda ferīd ve raᶜiyyet-perverlik ü cihāngīrlik
25 resminde vaḥīd idi. Mir'ātü'z-zamān nām tārīḫden menḳūldür ki ḫalīfe-i merḳūm ṭā'ife-i Rūm üstine hücūm édüp ᶜasker-i bī-gīrān ile sefer édüp gider iken bir ḳarye kenārında ḳondılar. Ve bir bāġa ḳarīb yerde ḫayme-i hümāyūn ḳurılup nüzūl éylediler. Meger bir zamāndan ṣoñra bāġdan bir feryād-ı ᶜazīm işidildi. Ḫalīfe ḥażreti istimāᶜ édüp "Tīz görüñ bu feryāduñ aṣlı ve sebebi nedür?" dédi. Ḫüddām-ı ḫayme

---

· 2 belīd H3: TDK'da yok; pelīd laᶜnetullāh N2; belīd laᶜnetullāh İBN // 4 vardı: vardı ve TDK // 5 Muᶜaviye: Muᶜaviye'nüñ İBN // 6 muḳarrereñüz: muḳarrereñüze H3 // 8 dirhem: dirhem daḫı TDK / olan: TDK ve İBN'de yok // 11 ḳalḳdı: ḳalḳup TDK / meclisden: meclis İBN // 15 maḫdūmı: maḫdūmını TDK / tavżiᶜ: ne vaż İBN // 17 vér: éyle TDK / erāmil: erāsil H3 // 21 taḥsīn u: taḥsīn édüp ve H3 / raḥmetullāhi ᶜaleyhi: N2 ve İBN'de yok// 22 ve mine'n-nevādir: faṣlu ṣālis ᶜadl ü dād ve raᶜiyyet-perverlik ile ḥüsn-i ittiḥād éden selāṭīn-i ᶜālī-nejād ᶜālemde ḫayr u iḥsānla yād oolduḳları beyānındadır. Ve mine'n-nevādir İBN // 23 ᶜAbbāsiyye'nüñ: ᶜAbbāsiyye'den TDK / pādişāh-ı şāḥib-intibāh N2, TDK: pādişāh-ı bāh şāḥib-intibāh H3, İBN // 24 ferīd: N2, TDK ve İBN'de yok // 25 tārīḫden N2, İBN: tārīḫinden H3; tārīḫde TDK // 26 üstine: üzerine TDK // 27 hümāyūn: hümāyūnī H3 // 28 ᶜażīm: N2'de yok // 29 ve: H3'te yok.

[1] *II. Faṣıl, 11. ḥikâye (H3 23b, N2 19a, TDK 15a, İBN 15b)*

[2] *II. Faṣıl, 12. ḥikâye.* (İBN'de III /1) *(H3 24b, N2 19b, TDK 15b, İBN 16a)*

varup ḫaber getürdiler ki bāġbānlar bir miḳdār ḳavun ve ḳarpuz zirāᶜat éylemişler. ᶜAskerden baᶜżılar girmişler ve bāġa taᶜarruż éylemişler déyü ḫaber vérdiler. Ḫalīfe adamlar taᶜyīn éyleyüp: "Varuñ her kimüñ ḫaymesinde ḳavun ḳabuġı görürseñüz ol ḫayme ṣāḥibini baña iḫżār éyleñ." déyü buyurdılar. Ḳaṣṣādlar bir iki ḫayme öñinde
H3 25a /āṣārını bulup ol ḫayme ṣāḥiblerini getürdiler. Ḫalīfe su'āl éyledükde "Bizüm ḫaberümüz yoḳdur. Ḫiżmetkārlar getürmişler." dédiler. Ḫalīfe ol ḫiżmetkarları ṭaleb éyledi. Vardılar getürdiler. Ḫalīfe ḫabse emr éyledi. Ve bāġbāna bir avuç altun inᶜām édüp ḫāṭırın tatyīb éyledi. Értesi ᶜale'ṣ-ṣabāḥ irtiḥāl zamānında üç nefer maḥbūsı ᶜasker içinde teşhir édüp ḫalīfe öñinde bunların boyunların urdılar. Ve binüp çekildiler. Ḫalīfe ḫażretinüñ muṣāḥiblerinden Ḳāżı Ḥüseyin nām kimse rikāb-ı şerīflerine yanaşup muṣaḥabet édüp gideriken ḫalīfe buyurdılar ki: "Mevlānā bizüm āyīn-i ḥükümetümüze kā'il misün? Ḥaḳīḳat üzre söyle. Ḫoş-āmed olmasun." dédi. Ḳāżı Ḥüseyin eyitdi: "Her emrde müsellemsiz, lākin itlāf u isrāf-ı nüfūsa cerīsiz. Bir miḳdār ḳan dökmede tevaḳḳuf u riᶜāyet-i şerᶜ olınsa ġāyet münāsib idi." dédi. Muᶜtażıd Billāh eyitdi: "Vallāhü'l-ᶜaẓīm ecdād-ı ᶜiẓāmuñ rūḥıçün ben ḫilāfet serīrine cülūs édeli ḫilāf-ı şerᶜ muṭahhar-ı ḥükme iḳdām éylemedüm." dédi. "Ve bir ferdüñ ḳanına girmedüm." dédi. Ḳāżı Ḥüseyin eyitdi: "Ya dünki gün ḳavun yaġma éden adamları
H3 25b şerᶜile mi ḳatl éyledüñüz?" Ḫalīfe eyitdi: "Anları /ḫalḳ içinde siyāset ü taḫvīf içün teşhīr édüp maḥbūs-ı mücrimlerden üç nefer ḳātil var idi anları ḫalḳ içinde götürüp ḳatl éyledüm." dédi. "Fi'l-ḥaḳīḳa baᶜde zamān ol adamları gördüñ." dédi ve ḫalīfeye duᶜālar éyledi. Ḳāżı Ḥüseyin eyitdi: "Ya evvel gün eṣnā-yı rāhda bir ḳara yaġız adamı yolda rāst gélüp aṣlā su'āl ü cevābsız mezbūrı ḳatl éyledüñüz anuñ ḥikmeti ne idi?" Ḫalīfe eyitdi: "Ol bed-baḫt tā'ife-i Ḳarāmıṭa-yı bī-dīnden gélüp babama iṭāᶜat édenlerden idi. Ġāyet bī-raḥm, seffāk bir ẓālim idi. Ve Ḳarmaṭīlerüñ ġalebesi eyyāmında dönüp her kim iṭāᶜat éyledi ise terġīb içün ol bī-dīnleri ḥadden ziyāde iltifāt éder idi. Cümleden ol melᶜūn, babam ḫilāfetinde bir gün bir sāde-rū oġlanı cebr édüp

---

1 bāġbānlar: bāġbān N2 // 2 taᶜarruż: taᶜarrużlar H3 // éyleyüp N2: édüp TDK; éyledi İBN; éylediler H3 // 4 ḳaṣṣādlar: ḳāṣıdlar İBN // 6 ḫiżmetkārlar: ḫiżmetkārlarumuz H3 // 7 ḫalīfe: ḫalīfe ol ḫiżmetkārları TDK / altun: dürüst altun TDK // 8 tatyīb: taṭayyüb H3 / édüp ḫāṭırın tatyīb éyledi: éylediler İBN // 9 bunların: TDK'da yok / ve: İBN'de yok // 10 ḫażretinüñ: ḫażretlerinüñ İBN / kimse: kimesne İBN // 11 gideriken ḫalīfe: giderken H3 // 12 ḥaḳīḳat üzre: ve degül misin? Müdāḥane éyleme, ḥaḳīḳatü'l-ḥāl ne ise anı TDK / Ḫoş-āmed olmasun: TDK'da yok // 13 emrde: emr TDK / müsellemsiz: müsellemsiz dédi N2 // 14 dökmede: dökmeden N2; dökmekde İBN / şerᶜ: şerᶜ-i şerīf TDK // 15 ᶜiẓāmuñ: ᶜiẓāmum TDK / ben: TDK'da yok // 16 ferdüñ: kimesnenüñ TDK // 18 siyāset ü taḫvīf içün: TDK'da yok; siyāset ü teḥavvüf ü İBN // 19 édüp: içün İBN / ḫalḳ içinde: TDK'da yok // 22 éyledüñüz: éyledükde gör N2 / anuñ ḥikmeti ne idi H3, N2: dédükde TDK; anuñ cürmi ne idi İBN // 23 ol: ḥikmeti budur ki ol TDK / bī-dīnden: bī-dīnden olup TDK // 24 ġāyet bī-dīn: bī-dīn H3 ve TDK'da yok // 25 terġīb içün: anları daḫı döndürüp TDK / bī-dīnleri : bī-dīnler āyīn-i bātılların terġīb içün TDK // 26 cümleden: cümle-i ḳabāyihindendür TDK / melᶜūn: melᶜūnuñ TDK / bir sāde-rū: bir TDK'da yok / oġlanı: oġlana TDK

çekmek istedükde oġlan rıżā vérmeyüp feryād éyledi. Müslimānlar ḫalāṣa geldüklerinde ol bed-mest-i laᶜīn ḫançer çeküp oġlanı ᶜalā-rü'üsü'l-işhād urup ḳatl éyledi. Müslimānlar gelüp şehādet édüp ṭutup babam ḥużūrına getürdiler. Ḳatl ṣābit
H3 26a oldı. Lākin merḥūm ḳışāṣda ihmāl éyledi. Berāy-ı maṣlaḥat ben ol meclisde ḥażır
5 idüm. Ol saᶜātde /ᶜahd éyledüm eger ki emr-i Ḥaḳḳ ile ḫilāfet bana müyesser olursa ol maẓlūmuñ ḳanını ol bī-dīne ḳomayam. Ol tārīḫden berü görmek müyesser olmadı. İllā evvel gün yolda gideriken rāst geldüm. Ḥudūdallāh icrāya saᶜy édüp mezbūrı ḳatl éyledüm. Ḳışāṣ yerin buldı. İşte anuñ daḫı sebebi budur." dédi. Ḳāżı Ḥüseyin ve sā'ir ḥużżār-ı meclis emīrü'l-mü'minīnüñ diyānet ü ḥaḳḳāniyyetine teslīm édüp duᶜālar
10 éylediler. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Faṣl-ı ṣālīṣ vaᶜde vefā şīme-i erbāb-ı nihāddan idügi beyānındadur[1]

Nitekim Kitāb-ı Yezdānī ve Furḳān-ı Ṣamedānī'de vāriddür. El-āyetihi: *Yā eyyuhelleẕīne āmenū evfū bi'l-ᶜuḳūd*[2]. Ve ḳālullāhi taᶜālā *Ve evfū biᶜahdilāhi iẕā*
15 *ᶜāhedtum ve lā tenḳużū'l-eymāne baᶜde tevkīdihā*[3]. Zīrā vefā-şiyem nüfūs-ı şerīfeden ve aḫlāḳ-ı kerīmeden maᶜdūddur. Ve ḫilāfiyla ᶜamel her yerde meẕmūm u mühmel ve merdūd-ı ehl-i şühūd olduġı ẓāhirdür. Şiᶜr:

İẕā ḳulte fī şey'in neᶜam fe-etimmehū
20 *Fe-inne neᶜam deynūn ᶜale'l-ḥurri vācibun*
Ve illā fe-ḳul lā vesteriḥ ve eriḥ bihā
Li-ellā yeḳūle'n-nāsū inneke kāẕibūn[4]

·1 oġlan: TDK'da yok / éyledi: éyledükde TDK / ḫalāṣa: ḫalāṣına İBN // 2 geldüklerinde N2, İBN: geldükde H3; gelüp TDK / rü'ūs: rü'yet TDK // 3 éyledi: éylemiş. Ḥāżır bulınan TDK / Müslimānlar: Müslīmīn TDK / ḳatl: ḳatl éyledügi TDK // 4 lākin: velākin TDK / ben: ben de TDK // 5 ᶜahd éyledüm eger H3, N2: öyle ᶜahd éyledüm TDK; ᶜahd eyledüm İBN / Ḥaḳḳ ile: Ḥaḳḳ H3 / olursa H3, TDK: olur ise N2, İBN // 6 bī-dīne: bī-dīnde TDK / ḳomayam: ḳomam İBN // 7 ḥudūdallāh H3, TDK: ḥudūd-ı ilāhi N2; ḥudūdallāhı İBN // 8 daḫı: İBN'de yok // 10 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 12 ṣālīṣ: rābiᶜ İBN / vaᶜde: vaᶜd H3 / nihāddan idügi İBN: tehīden idügi H3, N2; tehī TDK // 13 Furḳān: Ḳur'ān TDK / Ṣamedānī'de H3, İBN: Ṣamedānī N2, TDK / vāriddür: vardur N2 / el-āyetihi: İBN'de yok // 15 şiyem: şīme TDK // 17 merdūd-ı ehl-i şühūd olduġı: merdūddur. Böyle olduġı ehl-i şühūd ᶜindinde TDK

[1] *III. Faṣıl (*İBN'de 4. faṣıl) *(H3 26a, N2 21a, TDK 16b, İBN 17a) (N2'de III. Faṣıl öncesinde, 20 b ile 21a arasında metne dahil olmayan üç nâdire yer almaktadır.)*

[2] "Ey iman edenler!Akitleri(n gereğini) yerine getiriniz." Mâide, (5): 1.

[3] "Anlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin ve (Allah'ı üzerinize şahit tutarak) pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. " Nahl, (16): 91.

[4] "İnsanların sana yalancıdır dememeleri için: Bir şey hakkında evet dediğinde onu yerine getir. Evet, sözü hür kişi için vacib bir borçtur. Yoksa hayır de. Sen de rahat et ve onu da rahata kavuştur."

Niᶜam ile bu'us ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir.[1]

ᶜAcā'ib ü ġarā'ib-i bedāyiᶜden biri daḫı ḳıṣṣa-i Ṭā'ī vü şerīkidür ki Nuᶜmān
H3 26b ibnü'l-Munẕur'uñ eḫaṣṣ-ı ḫavāṣından /idi. Netīce-i ḥikāye budur ki Nuᶜmān bin Munẕur mülūk-ı ᶜArab beyninde cūd u kerem ile meşhūr cūd u seḫāsı ṣaḥā'if-i
5 ᶜālemde mesṭūr āyende vü revendeye niᶜmeti mebẕūl bir emīr-i ṣāḥib-ḳabūl idi. Ve her haftada iki güni var idi. Birinüñ nāmına niᶜam ve birine yevm-i bu'us dérlerdi. Ve bu iki günde ebā vü ecdādından ḳalmış bir āyinleri var idi. Anı elbette icrā étmege saᶜy éderlerdi. Yaᶜnī ol niᶜam ile mevsūm olan günde ḥuẓūrına her kim gelse maẓhar-ı iḥsān-ı bī-pāyān olup ṣafā-yı ḫāṭır ile gider idi. Ve ol yevm-i bu'usda gelüp meclisine
10 dāḫil olan nā-çāruñ eşk-i çeşm-i maẓlūm gibi ḥükm-i siyāsetile kelle-i bī-devletin ḫākde ġalṭān édüp ḳanın revān éderdi. Ḥikmet-i Ḫudā ile Ṭā'ī nām bir merd-i aṣīl ṣadme-i rūzgār ile ber-geşte-ḥāl ü ẕelīl düşüp keṩret-i ᶜıyāl ve faḳr u fāḳa ile pāymāl olup derdine devā ümīdi ile ol bī-ser ü pā ehl-i ᶜıyāline vedāᶜ édüp āstān-ı Nuᶜmān-ı celīlü'ş-şāna ᶜaẓīmet édüp keyfiyyet-i ḥālden bī-ḫaber ḥuẓūr-ı Nuᶜmān'a dāḫil oldı. Ve
15 şenā-yı cemīle āġāz édüp bir iki beyt ile ḥasb-i ḥālini ḳā'il oldı. Meger ol yevm ᶜabūs-ı
H3 27a ṭāliᶜ-i menḫūsına göre yevm-i bu'us imiş. Nuᶜmān'uñ /Ṭā'ī-i faḳīre çeşmi düş olup muᶜtād olan āyinlerin tafṣīl éyledükleri gibi ol bī-çāre bī-hūş olup ṭāliᶜ-ı şūm nā-müsāᶜid olup mevtini muḳarrer bildi. Ve zebān-ı faṣīḥ ile Nuᶜmān'a şenāya āġāz édüp ḥasb-i ḥālini bu vechle şüret-i beyāna īrād éyledi ki: "Yā emīr bu faḳīr-i nā-çāruñ
20 birḳaç evlād-ı miḥnet-muᶜtādı vardur ki ḳıllet-i kifāf ile açlar ve bir ḥabbeye muḥtāclardur. Yüzüm şuyunı beẕl édüp ol ẓaᶜīflere bir miḳdār zaḫīrecük ḥāṣıl édem

---

·1 Niᶜam ile bu'us ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir H3: Ve mine'n-nevādir. Niᶜam ile bu'us ḥikāyesidür TDK; Niᶜam ḥikāyesidür. İBN // 2 ᶜAcā'ib u: ᶜAcā'ib-i şanāyiᶜ ve TDK / bedāyiᶜden: bedīᶜadan İBN / şerīkidür: şerīkdür H3 / ki: TDK'da yok // 2-3 Nuᶜmān ibnü'l-Munẕur'uñ H3, N2: Nuᶜmān bin el-Munẕur'uñ TDK; İBN // 3 netīce-i ḥikāye budur ki: TDK'da yok / Nuᶜmān bin Munẕur: Nuᶜmān bin el-Munẕur İBN // 4 mülūk-i N2, İBN: ise mülūk-ı TDK; melik-i H3 / cūd u kerem ile: kerem ü cūdla TDK / cūd u seḫāsı N2, İBN: cūd u seḫāsını H3; ve nāmı seḫā ile TDK // 6 idi H3, İBN: idi ki N2, TDK / birine H3, İBN: birinüñ N2; birinüñ ismine TDK / niᶜam: naᶜīm İBN / dérlerdi H3, İBN: dérler idi N2, TDK // 7 günde: gün TDK / āyīnleri var idi: āyīn-i bāṭıl idi TDK / elbette: TDK'da yok / étmege: étmekde TDK / saᶜy: saᶜy u ihtimām TDK // 8 éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2, TDK / ol: N2'de yok / mevsūm: müsemmā TDK / ḥuẓūrına her kim: her kim ḥuẓūrına İBN / gelse: gelür ise TDK // 9 meclisine: meclisinde TDK // 10 nā-çāruñ: bī-çārenüñ TDK / eşk-i çeşm-i maẓlūm gibi: TDK'da yok / siyāset ile: siyāsetle H3 // 10-11 kelle-i bī-devletin ḫākde ġalṭān édüp: İBN'de yok // 11 édüp ḳanın revān: ve ḳanın eşk-i çeşm-i maẓlūm gibi revān TDK / Ḫudā ile N2, İBN: Ḫudā'yla H3, TDK // 13 bī-ser ü pā: merd-i şecāᶜ TDK // 15 ḥālini ḳā'il oldı: ḥālin söyledi TDK / ol yevm N2, İBN: ol gün yevm-i TDK; ol H3 // 16 Tā'ī-i faḳīre çeşmi N2, İBN: çeşmi Tā'ī-i faḳīre: TDK; Tā'ī-i faḳīre çeşm H3 // 17-18 nā-müsāᶜid olup: nā-müsāᶜidden TDK // 19 ḥasb-ı ḥālini: TDK'da yok / īrād: ibrāz İBN // 20 kifāf ile açlar: kifāfdan ᶜāciz TDK // 21 zaḫīrecük: zaḫīre TDK; eki kalın sırada İBN / édem: étdüm TDK

[1] *III. Faṣıl, 1. ḥikâye (İBN'de IV / 1) (H3 26a, N2 21b, TDK 16b, İBN 17a)*

déyü anları intiẓārda ve kemāl-i cūʿla āh u zārda ḳodum ve geldüm. Ṭāliʿ beni böyle bir şūm eyyāma sevḳ éyledi. Ümīdüm ye'se bedel düşdi el-ḥükmilillāh. Lākin evlādum cūʿdan telef maḳāmındadurlar. Kemāl-i keremüñden recām oldur ki benüm ḳatlümde bir miḳdār teʾḫīr olsa nesne fevt olmaz. Bir miḳdār zaḫīrecük taḥṣīl éyledüm evlāduma
5 īṣāl ü teslīm édeyüm. Ve ʿahd olsun ki ġurūb-ı şemsden muḳaddem ḥuẓūruña ḥāẓır olayum. Her ne dilerseñ éyle." dédi. Emīr Nuʿmān ṣüret-i kelāmı Ṭāʾī'den istimāʿ édüp derūnından teraḥḥum édüp evlādınuñ ẓiyāʿını mürüvvet görmedi. Ṭāʾī-i faḳīre eyitdi:
H3 27b "Bu iltimāsuñı ḳabūl éyledüm. Lākin nefsüñe bir kefīl /olur kimesne gerekdür. Eger senden ḫilāf ẓuhūr éderse senüñ yeriñe kefīlüñi ḳatl édevüz. Ṭāʾī eṭrāf u cevānibe
10 naẓar ṣaldı. Bir kimseden bir mürüvveti fehm éylemedi. İllā Nuʿmān'uñ bir vekīl-i müşīri var idi. Cümleden yanında muḳarreb idi. Nāmına Şerīk bin ʿAdī dérlerdi. Bir ṣāḥib-mürüvvet ü ḥaseb kimse idi. Ṭāʾī Şerīk'üñ yüzine naẓar ṣaldı. Ve bu ebyātla ḥasb-i ḥālin beyāna şürūʿ éyledi. Şiʿr:

Yā Şerīk bin ʿAdiyyin mā mineʾl-mevti inhizāmūn
15 *Minne li-eṭfālin ẓıʿāfin ʿadimū ṭaʿāmeʾṭ-ṭaʿāmi*
Beyne cūʿin veʾntiẓārin veʾftiḳārin veʾsḳāmin
Yā aḫā kulli kerīmin ente min ḳıvāmiʾl-kirāmi
Yā aḫāʾn-Nuʿmāni ciddeli bi-ẓımānin veʾltizāmin
Ve lekallāhū bi-enni rāciʿun ḳableʾṭ-ṭaʿāmi[1]

20 Nuʿmān'uñ muṣāḥibi olan Şerīk ayaġa ḳalḳdı ve "Yā emīr bu adama ben kefīl oldum. Buña icāzet vérüñ." dédi. Emīr Nuʿmān Tāʾī'ye icāzet vérdi. Ṭāʾī eyitdi: "Ġurūb-ı şemse dek baña muntaẓır oluñ." dédi. Ve evlādına ṭoġrı gitdi. Vaḳt-i ʿaṣr oldı. Nuʿmān eyitdi: "Ḥāẓır ol yā Şerīk! ʿArab bir daḫı gelmege ne iḫtimāldür." Şerīk

---

·1 déyü: Zīrā ben TDK / cūʿla: cūʿ ile intiẓārda ve TDK / ve: TDK'da yok / āh u: İBN'de yok / beni: beni ise TDK // 2 ümīdüm: N2'de yok / lākin evlādum: velākin evlādlarum ġalebe-i TDK // 3 maḳāmındadurlar: maḳāmındadurlar. İmdi TDK / recām oldur: recā éderem TDK // 4 nesne: sünnet İBN / bir miḳdār zaḫīrecük: TDK'da yok // 4-5 éyledüm evlāduma īṣāl u: éyledügüm zaḫīreyi evlādlaruma TDK // 5 ki: TDK'da yok / ḥuẓūruña: ḥuẓūruñda TDK // 6 dilerseñ éyle: dilerseñüz öyle éyleñ TDK // 7 édüp: ḳopdı TDK / evlādınuñ ẓiyāʿını: evlādlarınuñ ẓāyiʿ olmasını TDK; evlādınuñ ṣıyāʿını N2 // 8 éyledüm lākin: éderdüm velākin TDK // 9 senüñ: TDK'da yok / édevüz: éderem dédükde TDK // 10 bir mürüvveti: bu mürüvveti İBN// 12 mürüvvet ü ḥaseb H3, TDK: mürüvvet ü neseb ü ḥaseb N2, İBN / ebyātla H3, İBN: ebyāt ile N2, TDK // 13 şiʿr H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 14 ʿAdiyyin mā: ʿAdiyyin! Şiʿr: cā İBN // 20 verüñ: vérüñ gitsün TDK / Nuʿmān'uñ: neşr: Nuʿmān'uñ N2 / ve: ve dédi TDK // 21 Emīr Nuʿmān N2, TDK: emīr eyitdi H3; Nuʿmān İBN / vérdi N2: vérdi ve TDK, İBN; dédi H3 // 22 evlādına ṭoġrı: evlādları ṭarafına TDK // gelmege H3, İBN: gelmek N2, TDK

[1] "Ey Şerik bin Adâ, ölümden dolayı mahvoluş yoktur. Yoksulluk, hastalık, açlık ve beklenti arasında yemeğin tadından mahrum kalan zayıf çocuklara iyilik yap. Ey bütün cömertlerin kardeşi, sen cömertlerden toplumu ayakta tutanlardansın. Ey Numân'ın kardeşi, bana bu çok gerekli borcu vererek beni ciddiye al. Sana Allah adına yemin ederim ki yemek vaktinden önce mutlaka dönücüyüm."

H3 28a eyitdi: "Mevᶜidemüz maḥall-i ġurūbdur. Ben ḫizmetüñüzde /ḥāżıram." Aḫşam érişdi. Nuᶜmān eyitdi: "Yā Şerīk ḥāżır ol bir vaşiyyetüñ var ise éyle." dédi. Şerīk tecdīd-i vużū' édüp meydān-ı siyāsete diz çökdi. Ol ḥālde şaḥrā ṭarafından bir ādem görditer ki segirderek sürᶜatle geliyor. Meger Ṭā'ī-i derdmend imiş. ᶜAraḳ-rīz olup geldi. Şerīk'i meydān-ı siyāsetde görde. Şerīk'üñ gözlerini öpüp ḳaldurdı. Ve kendüsi yerine oturdı ve "ᶜAhdümüz yerin buldı. Şimden gerü néylerseñ éyle yā emīr" dédi. Emīr Nuᶜmān başını zānū-yı ḥayrete şalup bir miḳdār tefekkürden şoñra baş ḳaldurdı. Ve eyitdi: "Ben ᶜömrümde sizlerden ᶜacīb nesne görmedüm. Yā Ṭā'ī sen ᶜālemde ᶜahde vefā cihetinden ḳıyāmete dek bir kimseye vefā nāmıyla añılmaġa yer ḳomaduñ. Ve yā Şerīk sen daḫı kerem bābına bir mühr urduñ ki bir kerīmüñ daḫı nāmı żikr olmaġa bir ḥāl ḳomaduñ. İmdi bu ḳadar müddetden berü ḳabīlemüzde icrā olınan ḳā'ide-i nā-şāyesteden estaġfurullāhu'l-ᶜaẓīm. Bir daḫı bu yevm-i bu'us dédükleri menḫūsı terk éyledüm. Ve ol bidᶜati refᶜ édüp niᶜam ᶜalā-niᶜam olsun. Ve bu iki günde meclisümüze H3 28b vāṣıl olanlar niᶜam-ı bī-pāyānla behremend olsun." dédi. Ve Ṭā'ī-i /nā-murādı inᶜām-ı bī-ḥisābla ehl ü ᶜıyāline şād u ḫandān gönderdi. El-ḥaḳḳ zihī mürüvvet ü seḫā ve zihī diyānet ü ᶜahde vefā. Bu mertebeden ziyādesi mutaṣavver degüldür.

Ve mine'n-nevādir[1]

İḳlīm-i Şām u ᶜIraḳ'da belki bu ᶜarṣa-yı āfākda vaᶜde vefā ile meşhūr ve elsine-i ᶜālemde meẕkūr olan Ḥadīṣ Semevʾīl bin Āᶜdiyā'dur ki meḥāsin-i żikri ile buṭūn-ı evrāḳ memlūdur. Maᶜnā-yı mülaḫḫaṣı budur ki şol zamān ki İmrü'l-Ḳays ki künd-i melik Rūm ṭarafına gitmege ᶜaẓm éyledi. Ve cümle māl ü menālinden ẕī-ḳıymet olan esbāb u silāḥlarını meẕkūr Semevʾīl yanında emānet vaż̇ᶜ édüp gitdi. Ve ol seferde ecel reh-ber-i ṭarīḳ olup menzil-i ᶜuḳbāya yetdi. Çünki fevt éyledi. Melik-i künd ādemler irsāl édüp ol emānet olan esbābları ṭaleb éyledi. Semevʾīl eyitdi: "Şarṭ-ı emānet budur ki ḥaḳḳı müsteḥaḳḳına teslīm édem." Melik-i künd leşker çekūp Semevʾīl

---

2 eyitdi: H3'te yok // 3 édüp: éyleyüp TDK // 4 segirderek sürᶜatle: segirdüp sürᶜat ile TDK / ᶜaraḳ-rīz olup N2, İBN: ġark-ı ᶜaraḳ olmış TDK; ġarḳ-ı zīr olup H3 // 5 gözlerini öpüp H3, İBN: gözlerini öpdi N2; gözlerin öpüp TDK // 6 ve ᶜahdümüz: vaᶜde TDK / yā emīr: TDK'da yok // 7 baş: başın TDK // 8 ᶜacīb: ᶜaceb N2 // 10 bir mühr: bir TDK'da yok / kerīmüñ: İBN'de yok // 12 bir daḫı: İBN'de yok / yevm-i: TDK'da yok // 14 bī-pāyānla behremend olsun." dédi. Ve Ṭāy-ı nā-murādı inᶜām-ı: TDK'da yok // 14 bī-pāyānla H3, İBN: bī-pāyān ile N2; TDK'da yok // 15 bī-ḥisābla N2, TDK: bī-hesāb ile H3, İBN / gönderdi: gideler dédi TDK / ve Zihī: ve recī H3 // 19 elsine-i: (sine-i) H3 // żikri ile TDK: ẕikri H3; zikr ile N2, İBN // 21 mülaḫḫaṣı: muḫlişi N2 / Ümerāü'l-Ḳays H3, İBN: İmrü'l-Ḳays N2, TDK / ki kendi H3, İBN: gitdi N2; kendi TDK // 22 ᶜaẓm: ᶜaẓīmet N2 / menālinden: menālden H3 // 23 esbāb H3, İBN: eṣvāb N2, TDK / silāḥlarını: eslaḥasın TDK / vaż̇ᶜ édüp H3, İBN: ḳodı N2; vaż̇ᶜ éyledi ve TDK // 25 esbābları H3, İBN: eṣvābları N2; eṣvābı TDK // 26 édem: édüp İBN / künd: kendü H3

[1] *III. Faslın 2. hikâyesi (İBN'de IV / 2) (H3 28b, N2 23a, TDK 18a, İBN 18b)*

olduġı şehri gelüp muḥāṣara éyledi. Ol ḥālde Semevʾīl'üñ bir oġlı var idi. Babasına imdāda gelür iken Melik-i künde ᶜaskerinüñ eline düşdi. Ṭutup ḳayd u bend ile babasınuñ olduġı ḳalᶜa altına getürdiler. Ve eyitdiler: "Eger oġluñ saña gerek ise ol
H3 29a emānet /esbābı vér ve illā oġluñı ḳatl étmek muḳarrerdür." Semevʾīl eyitdi: "Emānete ḫıyānet éylemek muḥāldür. Mādām ki vereşe-i İmrüʾl-Ḳays ḥāżır olmaya, vérmek iḫtimāli muḥāldür." dédi. Ve oġlını gözine ḳarşu ḳatl éylediler. Ve ḳalᶜasını muḥaṣara ile almaġa ḳādir olmayup döndiler gitdiler. Bir müddetden şoñra İmrüʾl-Ḳaysʿuñ oġulları gelüp Semevʾīlʾi taᶜziye éylediler. Semevʾīl iᶜzāz u ikrām édüp babalarınuñ emānetini bī-ḳuṣūr teslīm éyledi ve kendü cigeri pāresinüñ mevtini iḫtiyār éyledi. Emānete żarar érişdürmedi. Ol cihetden Semevʾīlʾüñ ṣadāḳati dillerde ḍarb-ı meṣel oldı. Bārekallāhu taᶜālā ve tecāvez ᶜanhu.

Ve mineʾn-nevādir[1]

Meḥāsin-i şiyemden maᶜdūd ve mekārim-i aḫlāḳdan maḥmūd olan ṣıfātüʾl-vefā, biʾl-ᶜahddür démişler. Nitekim Ḥasan bin ᶜUḳba tārīḫinde Ebūʾl-feṯḥ Muntaḳīʾden menḳūldür ki Sulṭan-ı Mıṣr u Şām olan Kāfūr Aḫşidī meclisinde ḥāżır idüm. Salṭanat u şānı ve kevkebe-i ᶜünvānı zamānı idi. Bir gün cümle ekābir ü aᶜyānı meclisinde cemᶜ olup simāṭ-ı celīl çekildi ve yéyüp içildi. Ve herkes menziline geçüp
H3 29b merātib ile oturdılar. Kāfūr ḳalḳup tenhāsına girüp /bir miḳdār istirāḥat édüp yine geldi. Ṣadr-ı devlete geçüp oturduġı gibi eyitdi: "Fülān yerde bir mekān maᶜlūm idi bir müneccim oturur idi, bir gözi aᶜverce bilür misiz ᶜacebā ḥayātda mıdur baña ḫaber éyleñ. Eger ḫayātda ise ᶜaleʾt-taᶜcīl getirüñ. Ve eger fevt éyledi ise vereşesinden her kim var ise baña iḫżār éyleñ." dédi. Vardılar maḥallesinden suʾāl éylediler. Fevt éylemiş ve bir oġlı ile bir ḳızı ḳalmış. Ġāyet-i faḳr u fāḳa ile żelīl olmışlar. Meẕbūrları

---

2 u TDK, İBN: H3 ve N2'de yok // 3 saña: TDK'da yok // 4 esbābı H3, İBN: eşvābı N2, TDK / étmek: éylememüz TDK // 6 iḫtimāli: iḫtimālüm TDK / ve: ol sāᶜat TDK // 8 Semevʾīlʾi TDK, İBN: Semevʾīl'e H3; N2'de yok / iᶜzāz u ikrām N2, TDK: ikrām u iᶜzāz H3; iᶜzāz u (ikrāb) İBN // 9 éyledi N2, İBN: éyleyüp H3, TDK / cigeri H3, N2: ciger TDK, İBN // 10 emānete: emānetine İBN / dillerde: elsine-i nāsda TDK // 11 taᶜālā ve tecāvez ᶜanhu H3, N2: taᶜālā tecāvez ᶜanhu TDK; İBN'de yok // 14 aḫlāḳdan: aḫlāḳda İBN // 15 vefāyı: vefā İBN / ᶜuhūddur: ᶜuhūd TDK // 16-18 ḥāżır idüm. Salṭanat u şānı ve kevkebe-i ᶜünvānı zamānı idi. Bir gün cümle ekābir ü aᶜyānı meclisinde H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / menziline: menzilinde H3 // 19-20 oturdılar. Kāfūr ḳalḳup tenhāsına girüp bir miḳdār istirāḥat édüp yine geldi. Ṣadr-ı devlete geçüp oturduġı gibi eyitdi: yine ṣadr-ı devlete gelüp geçdi, oturdı. Ve suʾāl éyledi ki TDK // 20 mekān maᶜlūm idi H3, N2: mekān-ı maᶜlūm vardur, anda TDK; mekān-ı maᶜlūm var idi İBN // 21 aᶜverce bilür misiz H3: aᶜverce bilür misin N2; aᶜver TDK; aᶜverdür bilür misiz İBN // 22 éyleñ H3, TDK: aluñ N2; getürüñ İBN / ve: N2'de yok / éyledi: oldı TDK // 22-23 vereşesinden her kim H3: ᶜıyāl ü aḳrabāsından kim N2; aḳrabāsından kim TDK; bir vārişi İBN // 23 iḫżār éyleñ dédi: getürüñ İBN // 23-24 éylemiş ve H3: éylemiş N2; olmış ancak TDK; olmış ve İBN // 24 ile: TDK'da yok.

[1] *III. Faslın 3. hikâyesi (İBN'de IV / 3) (H3 29a, N2 23b, TDK 18b, İBN 19a)*

meclis-i sulṭāna iḫżār éylediler. Kāfūr ḫāllerin ve ḫātırların su'āl édüp babaları ḥālinden tefaḥḥuş éyledi. "Ḫayli zamāndur fevt édeli." dédiler. Kāfūr ol sa^{c}ātde ol faḳīrlere fāḫir libāslar géydürdi. Ve iki ev iştirā édüp birin müneccimüñ oġlına ve birini ḳızına temlīk édüp ve her birine māl-i cezīle in^{c}ām édüp ḳızı ümerā-yı erkāndan birine nikāḥ édüp ^{c}azīm dügünler éyledi. Ve cümle a^{c}yān-ı devletine "Beni sevenler bunlara ri^{c}āyet éylesünler." dédi. Ve "Bunlar benüm yetimlerümdür." dédi. Ve "Size bunlaruñ ḥālinden ḫaber véreyüm." dédi: "Ol zamānda ki ben ^{c}Abbās Kātib'üñ ḳulı idüm. Bana efendüm bir gün "Var ol /müneccimi da^{c}vet éyle getür." dédi. Ben daḫı vardum gördüm ki ḫalḳ dükkānına cem^{c} olup bunlara reml açar. "Seni efendüm ister." dédüm. Ve ḳur^{c}asını alup kendüm içün "Bir reml éyle." dédüm. Ve ḳur^{c}ayı atdum. Ḳur^{c}aya naẓar édüp bana eyitdi: "Saña ^{c}azīm müjde ḫaberin véreyüm. Ammā senden ziyāde müjdegānī aluram. Zīrā senüñ öñüñde bir devlet-i ^{c}azīm ve ni^{c}met-i cesīm var. Kevkebüñ ġāyet-i ḳuvvetde ṭāli^{c}üñ salṭanat burcında kemāl-i rif^{c}atde görindi. Sen bu iḳlīmde cümlesine ḥükümet ü emāret éylemek muḳarrerdür. ^{c}An ḳarīb ẓuhūr éder. Bana neñ vardur?" dédi. Benüm ise ol zamānda iki dirhemden ġayrı bir nesneye mālik degül idügümi beyān édüp ^{c}öẕr éyledüm. Ve iki dirhemi öñine ḳodum. "^{c}Öẕrüñ maḳbūldür." dédi ve almadı. Ve "Bu senüñ ẕimmetüñde ḳarż olsun. Eger ben zamān-ı devletüñde ṣaġ bulınursam mürüvvet senüñdür. Ammā zinhār ^{c}ahd éyle beni ḫātırdan çıḳarmayasun." dédi. Ve "Eger ben ṣaġ olmaz isem evlādumı tefaḳḳud édüp va^{c}deye vefā éyleyesin." dédi. "Bī-vefālıḳ étmeyesin." dédi. Ve bana salṭanat beşāretini éyledi. Ol günden berü benüm /daḫı kevkeb-i iḳbālüm teraḳḳīde oldı. Ve ^{c}izzetüm efzūn oldı. Bu güne gelince ḫātırumdan gitmiş. Ve ben sizüñle ṭa^{c}āmdan ṣoñra içerü girüp bir miḳdār istirāḥat içün yatdum. Müneccimi düşümde gördüm. Bana "^{c}Ahde vefā éylemedüñ inṣāf bu mıdur?" dédi. Ve bu beyti oḳudı. Beyt:

Dest-i vefā der kemer-i ^{c}ahd kūn
Tā ne-şevī ^{c}ahd-şiken cehd kūn[1]

H3 30a

H3 30b

---

1 sulṭāna H3, TDK: sa^{c}ādete N2, İBN / vü ḫātırların: N2'de yok // 2 édeli: olalı TDK / ol sa^{c}ātde: bilā-te'ḫīr TDK // 3 fāḫir H3, TDK: fācir N2, İBN // 4 birini H3, İBN: birin N2, TDK / cezīle: cezīl H3 / édüp: éyledi ve TDK // 4-5 ümerā-yı erkāndan birine: erkān-ı devletden bir emīre İBN // 5 devletine: devlete ḫiṭāb édüp // 6 éylesünler dédi ve: éylesün zīrā TDK / benüm N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 7 ^{c}Abbās H3, TDK: İbni ^{c}Abbās N2, İBN // 9 açar. Seni efendüm: édiyor. Buyuruñ efendüm sizi TDK // 14 iḳlīmde: iḳlīmde olan (silik) TDK // 15 neñ vardur: ne vérürsiz TDK / dirhemden H3, TDK: dirhemcükden N2, İBN // 17 almadı: iki dirhemi almadı İBN // 18 bulınursam H3, İBN: bulınur isem N2, TDK // 19 ve: N2'de yok // 20 éyleyesin dédi H3, TDK: édüp İBN; éyleyesin N2 / étmeyesin dédi: étmeyesin déyü tenbīh éyledi TDK / éyledi: vérdi TDK // 21 oldı: olup TDK // 22 ve: TDK'da yok / ṭa^{c}āmdan ṣonra içerü girüp: ṭa^{c}ām édüp ba^{c}de içerü girdüm TDK // 24 bu mıdur: bu H3'te yok / dédi: İBN'de yok / beyt: şi^{c}r TDK // 25 kün: keşen H3

[1] "Vefa elini ahdın kemerine sar, ahdı bozmamaya çalış.

dédi. Ben daḫı ol ḥālde ḫ̬ābdan bīdār olup ṭaşra çıḳdum. Elḥamdülillāhi taᶜālā ki bu bendesini ᶜahde vefāya muvaffaḳ éyledi." dédi. "Ol idi ki müneccimi bilür misiz déyü sizlerden istifsār éyledüm." Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Faşlu rābiᶜ fi'l-mükāfāti[1]

Ḳāle ᶜaleyhi's-selām: *Üsdī ileykum maᶜrūfen fe-kefāhu. Fe-in lem taḳdiru fedᶜū lehu*[2]. Şadaḳa'l-ḥabību'ṣ-ṣādıḳu.

Ve mine'n-nevādir[3]

Ḥasan bin Sehl'den mervīdür ki bir gün Yaḥyā bin Ḫālid Bermekī'nüñ vezāreti ᶜaşrında meclisinde ḥāżır oldum. Erbāb-ı ḥācātdan baᶜżılar gelüp ḥācetlerin ᶜarż édüp murādlarınca müsāᶜade édüp herkes duᶜā édüp giderler idi. Eñ şoñra meclisden Aḥmed bin Ḫālid Aḥvel dérler bir ādem ḳalḳup gitdi. Yaḥyā bin Ḫālid, Aḥmed'i oġlına
I3 31a gösterüp "Unutma" /déyü "Eᶜazz ber-ṭaraf olduḳdan şoñra bu ādemüñ aḥvālini benden şor." dédi. Bes dīvānı şavdı. Tamām étdükden şoñra oġlı, Aḥmed'üñ ḳıṣṣasını su'āl éyledi. Yaḥyā eyitdi: "Ol zamān ki ben bu diyāra geldüm, Muhtedī Billāh ḥażretinüñ zamān-ı ḫ̬ilāfeti idi. Ve bunuñ babası Ḫālid müdebbir-i memleket idi. Ve benüm ġāyet-i faḳr u fāḳa ile ḥālüm şikeste ve teng-destlik elemiyle ġāyet ḫasta idüm. Bir gün ᶜıyālüm baña aġlayup dédiler ki: "Biz ḥicābumuzdan saña ḥālümüzi ġam vérmeyelüm déyü söylemezüz. Üç dört gündür ki evde bir ḥabbe zād u zevādumuz yoḳdur" dédiler. Ben daḫı ol ġamla evümden çıḳdum. ᶜAzīm ġam baña ᶜārż olup aġladum. ᶜĀḳıbet belümden maḳremecügümi çıḳardum. On yedi pāreye ṣatup ᶜıyālüme vérdüm, "Maṣraf éyleñ" dédüm. Ve ol ġamla evden çıḳdum. Ḫālid'üñ serāyına ṭoġrı vardum. Meger Ḫālid binmiş kevkebe vü iḫ̬tişām ile ḫalīfenüñ serāyına gidiyor idi. Yol üstünde beni gördü. Yaḳın geldükde selām vérdi. Ve baña "Ḥālüñ nedür?" déyü su'āl éyledi. Ben daḫı "Devletüñ mezīd olsun yā Ebā Ḫālid belinden on yedi pāreye maḳremesini beyᶜe

---

1 ḥālde: ḥāletde İBN // 2 vefāya: vefā étmege TDK // 3 sizlerden: sizden İBN / istifsār: su'āl TDK / Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi H3, TDK: Raḥmetullāhi taᶜālā İBN; N2'de yok // 5-7 Faṣl-ı rābiᶜ fi'l-mükāfāti. Ḳāle ᶜaleyhi's-selām: *Men üsdī ileykum maᶜrūfen fe-kāfühü. Fe-in lem taḳdiru fedᶜū lehu.* Şadaḳa'l-ḥabību'ṣ-ṣādıḳu: İBN'de yok // 6 men N2: men ihdā TDK; H3'te yok // 7 Şadaḳa'l-ḥabību'ṣ-ṣādıḳu H3, TDK: N2'de yok // 11 oldum: idüm TDK / édüp: éderler TDK // 12-13 Eñ şoñra meclisden Aḥmed bin Ḫālid Aḥvel dérler bir ādem ḳalḳup gitdi: TDK'da yok // 13 Aḥvel H3, İBN: N2'de yok // 15 şor: su'āl éyle TDK / bes: pes TDK // 18 elemiyle H3, İBN: elemi ile N2, TDK // 20 zevādumuz: zevādemüz N2 // 21 baña: TDK'da yok // 22 maṛemecügümi: maḳrememi TDK / yedi: N2'de yok / maşraf: maşrūf TDK // 25 déyü: dédi N2 // 26 yedi TDK, İBN: H3 ve N2'de yok

[1] *IV. Faṣıl (İBN'de bu faṣıl başlığı yoktur) (H3 30b, N2 24b, TDK 19a)*

[2] Hz. Peygamber dedi ki: "Size bilinen bir şeyi veriyorum, onun kıymetini biliniz. Eğer gücümüz yetmezse (onun kıymetini bilmek için) dua ediniz."

[3] *IV. Faslın 1. hikâyesi (İBN'de IV / 4) (H3 30b, N2 24b, TDK 19a, İBN 19b)*

H3 31b muḥtāc olanuñ ḥāli ne olsa gerekdür?" dédüm. Ol geçdi Muhtedī /Billāh serāyına gitdi. Ben döndüm kendü evüme geldüm. ᶜIyālüme keyfiyyet-i ḥāli beyān éyledüm. ᶜIyālüm "Kāşkī ḥālüñi bildürmemiş olayduñ. Bir ādeme sırruñı keşf éyledüñ, naẓarında kendüñi ḫor u ḥaḳīr éyledüñ." dédiler. Ben daḫı "Emr Ḫudā'nuñdur olacaḳ oldı." dédüm. Ve "Mānic ü muᶜṭī, ḳullarına Allāhu Rabbü'l-ᶜālemīn ḥażretidür." dédüm. Értesi gün şabāḥdan ḳalḳup ḫalīfe ḥażretlerinüñ serāyına ṭoġru geldüm. Gider iken ḳarşudan bir ādem baña eyitdi: "Dīvānda vezīr seni añayordı. Lākin sebebini bilmezem." dédi. Bu ḥālde iken bir ādem daḫı geldi. "Gel seni vezīr ister" dédi. Ben daḫı müteveccih olduḳda yolda rāst geldüm dīvāndan ḳalḳup evine gider idi. Beni gördükde naẓar-ı luṭf ile baḳup rikābına yanaşdum. Tā serāyına varınca ḫāṭırum tefaḫḫuş édüp luṭf ile muᶜamele éyledi. serāyına varduḳda "Tīz fülān nāḥiyenüñ ṭāliblerini baña getürüñ." dédi. Ol ādemleri getürdiler. Ḥuẓūrına varduḳda "Fülān naḥiyenüñ ġallesini size on sekiz biñ dināra şol şarṭla vérdüm ki Yaḥyā sizüñle şerīk ola." dédi. Anlar daḫı ḳabūl éylediler. Ṭaşra çıḳduḳda beni daᶜvet édüp "Var ol
H3 32a ādemler ile şirket üzre mutaşarrıf ol." dédi. /Ben daḫı çıḳdum. Ol ādemler baña eyitdiler: "Bir nice zamān renc ü taᶜab çekmekden ise bī-zaḥmet saña iki yüz biñ dirhem vérelüm. Biz varalum mutaşarrıf olalum" dédiler. Ben daḫı vezīre vardum. Ḳavllerin beyān éyledüm. "Maᶜḳuldür al ḳabż éyle. Ve bunı mühimmātuña ṣarf éyle. Ve ḥāżır ol saña neẓāret-i sulṭānī ḫizmetini vérdüm. Var bir ḫoşça başīret üzre żabt u taṣarruf éyle. Benüm murādum saña babañdan gördügüm inᶜām u iḥsānuñ mükāfātını edā éylemekdür." dédi. Ve döndi oġlı Faẓl'a ḫiṭāb édüp eyitdi ki: "Bir kimse senüñ babaña böyle bir iḥsān éylese anuñ cezāsı nedür?" Oġlı eyitdi: Niᶜam-ı sābıḳa riᶜāyet olınup edāsı ẓimmetüñüze her vechle vācib olmış." dédi. Döndi oġlına eyitdi: "Ol luṭf u iḥsānuñ mükāfātına bir ṭarīḳ bilmezem. İllā kendü nefsümi vezāretdan refᶜ édüp kendü yerime bunı naṣb édem." dédi. "Ve niyyetüm daḫı budur inşāllāhu taᶜālā." dédi. Ve fi'l-ḥaḳīḳa ol ḫizmetden geldügüm gibi beni ḫalīfe ḥuzūrında ᶜaẓīm terbiye éyledi. Ve kendü yerine vezāret ḫizmetine naṣb éyledi. Raẓıullāhi taᶜālā ᶜanhu. Ḥaḳḳ-ı nān u

---

2 ᶜıyālüm H3, TDK: ᶜıyālüm dédi ki N2, İBN // ḥālüñi: aḥvālüñi TDK / éyledüñ: éyledüñ ki TDK // 4 Ḫudā'nuñdur: Ḫudā'nuñ İBN // 6 ḫalīfe ḥażretlerinüñ: N2'de yok / geldüm: N2'de yok; çekildüm TDK, İBN // 7 añayordı H3, N2: müẓākere éderdi TDK; añdı İBN // lākin: velākin TDK // 8 Bu ḥālde iken bir ādem daḫı geldi. "Gel seni vezīr ister" dédi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 9 idi: TDK'da yok // 10 gördükde: gördi TDK / ḫāṭırum: ḫāṭır TDK // 11 luṭf ile: ḥüsn-i TDK / serāyına: serāya N2 // 12 varduḳda: varduḳlarında TDK // 15 dédi: İBN'de yok // 16 renc ü taᶜab çekmekden H3, İBN: renc ü taᶜab çekmeden N2; taᶜab u zaḥmet çekmeden TDK / bī-zaḥmet: TDK'da yok // 18 al: var İBN // 19 ḫizmetin N2, İBN: ḫizmetini TDK; H3'te yok / var: N2'de yok // 21 senüñ: sizüñ N2 // 22 babaña: pederüñe H3 / éylese: éyleye TDK / nedür: nedür dédi TDK / eyitdi: eyitdi ki N2 // 25 édem: éyleyem N2 / taᶜālā H3, N2: İBN ve TDK'da yok // 27 rāżıullāhi taᶜālā anhu H3: rāżıullāhi anhu TDK; N2 ve İBN'de yok

H3 32b iḥsān böyle riᶜāyet olınmaḳ gerekdür. Ṣıfat-ı aḫrār /ve ḥaḳīḳat-i aḫyār budur.

Ve mine'n-nevādir[1]

ᶜAliyy bin ᶜAbbās ki Me'mūn ḫalīfenüñ muḳarreblerinden ṣāḥib-i şurṭası yaᶜnī şehīr şubaşısı idi. Ol ḥikāyet éder ki: "Bir gün emīrü'l-mü'minīn ḥuẓūrında idüm. Bir ādemi ḳayd u bend ile getürdiler. Aḫşama ḳarīb idi beni çaġırup: "Yā ᶜAlī al şu ādemi bu géce bir ḫoşça ḥıfẓ éyle ve yarın baña iḫẓār éyle." dédi. Ben daḫı ol ādemi alup bir merkebe bindirüp evüme getürdüm. Gördüm ki ḫalīfenüñ ġaẓabı buña ziyāde şedīd ve ġayẓı nihāyetde olmaġla ḫavfumdan kendü ḥaremümde bir yerde ḥıfẓ éyledüm. Ve bu ādemüñ gördüm ᶜaẓīm yaraları var. Cerrāḥ getürdüp merhem ü ᶜilācla taḳayyüd éyledüm. Ve "Nereden getürdiler seni ḳanḳı diyār ādemlerindensin?" déyü su'āl éyledüm. Ol ādem eyitdi: "Diyār-ı Şām'dan Bābü'l-Cābiye dédükleri maḥalledenem." dédi. Ben daḫı "Ḥayyakallāh diyārü'ş-Şām ḥuşūṣā Bābü'l-Cābiye ehli ve'n-niᶜam." dédüm. Bu ādem eyitdi: "Yā emīr diyārumuza ᶜarż-ı maḥabbet éyledügüñüz ḫuṣūṣā maḥallemüze bir sebebi var mıdur?" dédi. Ben daḫı "Belī." dédüm. "Ol maḥalle ḥayātuma sebeb olmışdur bir tārīḫde. Anda bir vaḳᶜamuz ẓuhūra gelmişdür dédügümde "Tafṣīl buyurursañuz" dédi. Ben daḫı eyitdüm ki: "Bir zamānda ḫalīfe ṭarafından
H3 33a emāret-i Şām vérilüp bir ḥākim-i cedīd ile Şām'a varduḳ. Maᶜzūl /olan ḥākim-i ḳadīm Dārü's-saᶜādetden ṭaşındılar. Biz Dārü's-saᶜāde'ye girdük. Ḥākim-i ᶜatīḳ ile ḥākim-i cedīd mā-beynlerinde ḳıyl u ḳāl ziyāde oldı. Ḥākim-i ᶜatīḳ ġaflet üzre iken bir miḳdār ādem ile gelüp serāyı başup yoldaşlarumuza ḳılıc üşürdiler. Ben daḫı pencereden kendümi serāydan ṭaşra atup birḳaç ādem yalıñ ḳılıc ile arduma düşüp anlar serāy ḳapusından ṭolanınca ben ḳaçup Bāb-ı Cābiye'de fülān maḥallede bir açıḳ ḳapuda bir ādem oturur, "Meded beni ẓaleme elinden ḫalāṣ éyle. Baña muᶜīn ol." dédüm. Ol "Gel

---

1 aḫyār: ebrār TDK / budur H3, TDK: budur. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi raḥmeten vāsiᶜaten N2; budur. Raḥmetullāhi taᶜālā İBN // 3 nevādir H3, İBN: nevādir Kemāteddīn Tedān N2, TDK // 5 şehīr: şehr N2 // 6 ᶜAlī: ᶜAbbās İBN // 8 ziyāde: TDK'da yok // 9 ḥaremümde H3, N2: ḥarīmümde TDK, İBN // 9-10 Ve bu ādemüñ gördüm ᶜaẓīm yaraları var. Cerrāḥ getürdüp merhem ü: TDK'da yok // 10 getürdüp H3, İBN: getürüp N2 / ᶜilācla H3, İBN: ᶜilāc ile N2 // 10-11 taḳayyüd éyledüm: muḳayyed oldum TDK // 11 getürdiler seni: seni getürdiler İBN / ādemlerindensin: ādemisin TDK // 13-14 ve'n-niᶜam dédüm H3: ve'n-niᶜam dédi N2; velīü'n-niᶜam dédüm TDK; dédi İBN // 14 bu: ol İBN / éyledügüñüz: éyledüñüz H3 // 14-15 Bābü'l-Cābiye dédükleri maḥalledenem." dédi. Ben daḫı "Ḥayyakellāh diyārü'ş-Şām ḥuṣūṣā: H3'te yok // 15 sebebi: sebeb N2 / var mıdur H3, N2: vardur TDK, İBN / dédüm İBN: ne aṣl sebeb H3, N2, TDK / ol: bir tārīḫde ol İBN // 16 ḫayātuma: ḫayātumuza TDK / bir tārīḫde: İBN'de yok / Anda bir vaḳᶜamuz ẓuhūra gelmişdür dédügümde TDK: benüm dédi.Ben daḫı H3, N2; dédi. Ben daḫı İBN // 17 dédi. Ben daḫı eyitdüm H3, TDK: dédüm, eyitdi N2, İBN // 20 iken: iken ḥākim-i ᶜatīḳ TDK // 21 üşürdiler: üşürüp N2 // 22 saraydan: TDK'da yok / ḳılıc ile TDK, İBN: ḳılıclar ile N2; yaraġla H3 / anlar: anlar daḫı H3 // 23 ḳapusından: ḳapusını H3 / ṭolanınca: ṭolanıncaya dek TDK / maḥallede: maḥalde H3 // 24 ol: ol daḫı İBN

[1] *IV. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de IV / 5) (H3 32b, N2 25b, TDK 20a, İBN 20b)*

gir." dédi. Ve beni tā ḥaremi içinde bir yerde ḥıfẓ éyledi. Ol beni arayan ādemler geldiler. Evin her cānibin aradılar. ᶜĀḳıbet ḥarem içine hücūm éylediler. Ḫatunı feryād édüp ol ādemleri defᶜ éyledi, gitdiler. Baᶜde baña ev ṣāḥibi ve ḫatunı "Şimden gerü ġam çekme ṣafā-yı ḫāṭır üzre ol." déyü başka bir mesken döşediler. Baña bir mertebe riᶜāyet ü ḫiẓmet éylemişlerdür ki bir vechle taᶜbīr mümkin degüldür. Bir aydan ṣoñra "Baġdād ḳāfilesi yarın şehrden çıḳarlar." dédi. Benüm ise ne atum var ve ne H3 33b ḫiẓmetkārum var. Bir ḥabbeye ḳudretüm yoḳ piyādece gitmege taşmīm éder /idüm. Értesi ᶜale's-seḥeri baña gelüp "Giderseñ ḥāżır ol." dédi. Ve benüm kendüm içün bir mükemmel at ve bir bār-ḫāne içün bir seyis-ḫāne bār-gīri ve bir siyāh ᶜArab ḫiẓmetkārlıḳ içün bindirüp zād u zevādumı ve Baġdād'a varınca ḫarc-ı rāhumı vérüp öñüme düşüp ehl ü ᶜıyāliyle beni Baġdād ḳāfilesine ulaşdurup dostlarından birḳaç kimseler ile hem-rāh édüp kendüler vedāᶜ édüp şehre döndiler. İşte ol maḥallede şöyle bir iḥsān gördüm. Ḥażret-i Ḫaḳ'dan recā vü temennā éderem ki ölmezden muḳaddem ben daḫı bir mükāfāta ḳādir olam." dédi. Döndi ol maḥbūs olan ādem baña eyitdi: "*Bārekallāh feyke*[1] yā aḫī işte ol mükāfāt niyyetinde olduġuñ ādem ayaġuña geldi." dédi. Ve benüm ol gün vāḳiᶜ olan ḥālāt u ḥarekātumdan bir bir ḫaber vérdi. Fī'l-ḥāl boynımdan zencīr ve elindeki bendlerini çözdüm. Yüzin gözin öpdüm: "*Li-bā'se ᶜaleyke baᶜde'l-yevm.*"[2] dédüm. Ve "Ne sebeb oldı saña bu muṣībet neden işābet éyledi?" dédüm. "Ser-güẕeştüñi baña sen daḫı beyān éyle." dédüm. eyitdi ki: "Senüñ başuña gelen ḳażā gibi baña daḫı bir töhmet-i ᶜazīm iftirā éylediler. Ve emīrü'l-mü'minīn ḥuẓūrına ḫilāf-ı H3 34a vāḳiᶜ inhā édüp /ḳayd u bend ile getürdiler. Hemān ġam budur ki ehl ü ᶜıyālüm tafṣīl-i ḥālümi bilmezler. Baña senden mürüvvet ü mükāfāt budur ki emr-i Ḫaḳḳ muḳadder ise benüm aḥvālümi yazup ᶜıyālüme bir mektūbla bildüresün." dédi. Ben eyitdüm: "Yā aḫī

---

1 gir: gir içerüye TDK / ḥaremi H3, N2: ḥarīmi TDK, İBN / yerde: küşede TDK / éyledi: étdi TDK // 2 her cānibin: dört cānibini N2 / ḥarem: ḥarīm İBN // 3 éyledi: édüp İBN / baña: İBN'de yok / ḫatunı: ḫatunı geldiler İBN // 4 ġam çekme: İBN'de yok / döşediler H3, N2: döşediler ve TDK, İBN // 5 taᶜbīr mümkin H3: taᶜbīri mümkin TDK; mümkin-i taᶜbīr TDK, İBN // 6 ve ne: ne İBN // 7 piyādece: piyāde TDK / gitmege: gitmegi İBN // 8 ᶜale's-seḥeri H3, İBN: ᶜale's-seḥer TDK; ᶜala'ṣ-ṣabāḥ N2 / giderseñ N2: gider iseñ TDK, İBN; gidersin H3 // 9 içün bir: içün H3 / ᶜarab: TDK'da yok / ḫiẓmetkārlıḳ: ḫiẓmetkār TDK // 10 içün bindirüp: alıvérüp TDK / zevādumı H3, İBN: zevāde TDK, zevādemi N2 / ve: tedārik édüp TDK / varınca: varınca kifāyet édecek TDK / rāhumı: rāh TDK // 11 ᶜıyāliyle: ᶜıyāli ile N2 / dostlarından: İBN'de yok / kimseler: kimesneler TDK // 12 maḥallede: maḥalde H3 // 14 dédi: dédüm N2 // 14 ādem: H3'te yok // 15 işte: uşta İBN // 16 gün: günde TDK / vāḳiᶜ: N2'de yok // 17 zencīr ve elindeki bendlerini: zencīrleri ve elinden bendleri TDK / çözdüm yüzin: çözdüm ve yüzin ve TDK // 18 neden: TDK'da yok // 19 ser-güẕeştüñi H3, N2: ser-güẕeşti TDK, İBN / sen daḫı: bir bir TDK / éyle dédüm: éyledi ve TDK // 21 vāḳiᶜ: TDK'da yok / édüp: éyleyüp TDK / kayd u N2, TDK: u H3ve İBN'de yok / ġam: ġamum TDK // 22 Ḫaḳḳ H3, İBN: Ḫaḳḳ ile N2, TDK / ise: isem TDK // 23 mektūbla H3, İBN: mektūb ile N2, TDK

[1] "Allah, mübarek etsin."

[2] "Bundan sonra senin için korkacak bir şey yok."

ġam çekme. İnşallāhu taᶜālā ᶜıyālüñe şıḥḥat u şafāyla gene kendüñ varup cümlesini şād u tebşīr édesün." dédüm. Ve Baġdād'uñ tuḥafından ol ādeme vāfir hedāyā vérdüm. Ve ḫatunına daḫı başḳa hedāyā tedārik édüp yüz biñ dirhem daḫı ḫarclıḳ vérdüm. Ve elbette "Var ehl ü ᶜıyālüñe çekil git." dédüm. "Ḫalīfe beni senüñçün neylerse éylesün." dédüm. Ol ādem rıżā vérmedi. "Bu mürüvvet degüldür ki sen benüm içün maẓhar-ı ġażab olasın." dédi. Nihāyet "Ben bunda ḳarār édeyin, sen eger emīrü'l-mü'minīn ḥażretine recā édüp ᶜafv éderse ve'n-niᶜam. Ve eger ġażabı müşedded olursa ben kendü ayaġum ile ḥużūr-ı şerīfine varuram. Beni neylerse éylesün." dédi. "Tek saña bir żarar érişmesün." dédi. Értesi şabaḥ oldı ḫalīfe ḥużūrına vardum. Görüm ki ḫalīfe ġażab libāsların géymiş. Beni gördügi gibi "Yā ᶜAlī ḳanı ol saña vérdügüm ādem?" dédi. Ve
H3 34b cellād /istedi. Ben daḫı sükūt édüp tekrār buyurdılar. Ben daḫı "Yā emīrü'l-mü'minīn bir ġarīb ḳażiyye vāḳiᶜ olmışdur. Luṭfila istimāᶜ buyurursañuz déyeyüm." dédüm. Ġażaba gelüp "Ceddüm rūḥıçün şöyle ki ḳaçdı déyesin başuñı keserem." dédi. Ben daḫı ḳażiyyemüzi istimāᶜ buyuruñ. İkimüz daḫı ḥāżıruz. Fermān sizüñdür." dédüm. "Söyle." déyü buyurdılar. Ben daḫı bir bir ikimüzüñ başumuza gelen muṣā'ibi beyān éyledüm. Ve benüm ḥaḳḳumda sebḳat éden mürüvvet ü iḥsānı ḥikāyet éyledüm. Ol faḳīr daḫı benüm gibi ḳażā-yı nāgehānīye mübtelā olmış. Emirü'l-mü'minīn bir mürüvvet kānıdur. Ol bāña éyledügi iḥsān muḳabelesinde mükāfāt ḳaṣd édüp, var git, dédüm. Rıżā vérmedi. Fermān senüñdür. Me'mūn ḥażreti ol ādemüñ mürüvvetine taᶜaccüb édüp "*ᶜUfūnā ᶜanhu.*"[1] dédi. Mübārek ayaġın öpdüm. Buyurdılar ki: "Ol seni bilmez iken bu denlü iḥsān éyleye ol mürüvvete mükāfāt olmaz. Bārī bunda iken bildürseñ biz daḫı iḥsān éylesek." dédi. Ben daḫı "Maḥall oldı her çend ki var git dédüm gitmedi. Eger buyurursañuz ḫāk-pāyüñüze yüz sürsün." dédüm. Ḫalīfe taᶜaccüb édüp "Bu evvelkiden ziyādedür." dédi. Vardum getürmege beşāret éyledüm.
H3 35a /Secde-i şükr éyledi. Ve benümle gelüp ḫalīfe ḫāk-pāyine yüz sürdi. Ḫalīfe luṭfila ḫāṭırın şordı. Ve ḫilᶜatler géydürüp ḫalīfe ṭarafından on at ve on ḳatır ve on deve

---

·1 taᶜālā: H3'te yok / ṣafāyla H3, İBN: ṣafā ile N2, TDK / gene H3, İBN: N2'de yok; yine TDK // 2 tebşīr: TDK'da yok / édesin: édersin TDK / ve: N2'de yok // 4 var: N2'de yok / çekil: TDK'da yok / senüñçün: senüñ içün N2 // 6 dédi: İBN'de yok / ben: TDK'da yok / sen: İBN'de yok // 7 ve'n-niᶜam H3, N2: ne güzel TDK; fīhā ve niᶜmet İBN / müşedded H3, TDK: müştedd N2, İBN // 8 ayaġum ile H3, TDK: ayaġum ile N2, İBN // 10 géymiş beni: gitmiş N2 // 11 édüp: étdüm N2 / daḫı: "Yā: daḫı eyitdüm: "Yā TDK // 12 buyurursañuz: éderseñüz N2 / déyeyüm dédüm N2: déyeyüm H3; dédüm TDK; déyem dédüm İBN // 15 ben daḫı N2, İBN: H3'te yok; daḫı TDK / başumuza N2, İBN: daḫı başumuza H3; başına TDK / muṣā'ibi: muṣā'ibi bir bir İBN // 16 iḥsānı: iḥsān H3 / éyledüm: ḳıldum TDK // 17 faḳīr: İBN'de yok // 19 senüñdür: senüñdür dédüm İBN // 22 éylesek: éyler idük TDK / maḥall oldı: dédüm ki TDK // 23 gitmedi: maḥall oldı gitmedi TDK / eger: eger icāzet TDK // 24 ziyādedür: ziyāde mürüvvetdür TDK / vardum: TDK'da yok / getürmege: getürmege vardugumda TDK // 25 ḫalīfe H3, İBN: ḫalīfenüñ N2; ḫalīfe ḥużūrına gelüp TDK // 26 şordı ve: şorup TDK / géydürüp ḫalīfe ṭarafından: géydürdi ve TDK / at: esb N2

[1] "Onu affettik."

inᶜām ve sā'ir tuḥaf eşyādan inᶜām édüp ve on biñ şerīfī inᶜām édüp ve Şām ḥākimine tevḳīᶜler yazdı ki mezbūr her vechle mürāᶜāt olınup zirāᶜatden ᶜöşr alınmaya ve buyurdılar ki her bār aḥvāl-i Şām'ı tafṣīl üzre yazup bildürmeden ḫālī olmayasun. Ve Şām-ı Şerīf'e irsāl éylediler. Dā'imā ḫalīfe ḥuẕūrına mektūbı geldükçe ḫalīfe "Dostuñdan kāġıd geldi." déyü ḳullarını tebşīr buyururlar idi. Ḫalīfenüñ keremini göر ki maḥẕā istiḫbār ile bu deñlü luṭf u iḥsān u inᶜām buyuralar. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Mürūcü'ẕ-ẕeheb-i Mesᶜūdī'den menḳūldür ki Ḥaccāc-ı Ẓālim-i keşīrü'l-meẕālim ol cūd u keremde meşhūr-ı ᶜālem ve müsellem-i benī Ādem olan Yezīd bin Mühellebī'ye cefā ḳaṣd édüp mā-melekini ġāret ve kendüyi ḥabs u ihānet ile ᶜaẕīm ḫaḳāret éyledi. İbni Mühelleb daḫı zindānda olan dīdebānlara vü seccānlara beẕl-i iḥsān ile şermende édüp kendü /cānlarını İbni Mühelleb yolına fedā édüp bir géce zindāndan çıḳardılar ve Şām'a ṭoġrı reh-ber olup ḳaçurdılar. İbni Mühelleb ṭoġrılup selāṭīn-i Benī Ümeyye'den ḫalīfe-i vaḳtüñ ḳarındaşı Süleymān bin ᶜAbdü'lmelik ḥuẕūrına varup şıġındı. Süleymān bin ᶜAbdü'lmelik ḫalīfenüñ velī-ᶜahdı idi. İbni Mühelleb'e tevḳīr ü taᶜẓīm édüp beyne'n-nās istiḳbāl ve iclāl ü ikrāmla iltifāt éyledi. Ve yanında alıḳodı. Bir müddetden şoñra Ḥaccāc-ı Ẓālim ḫaberdār olup ḫalīfe ḥuẕūrına bir ᶜarż yazdı. Ve İbni Mühelleb ḥaḳḳında ḫilāf-ı vāḳiᶜ nice mefāsid isnād éyledi. Ve "Ḥabsi başup firār éyledi. Ve ẓimmetinde bī-nihāye māl-i pādişāhī variken varup ḳarındaşuñuza arḳa vérdi. Emr ḫalīfe ḥażretlerinüñdür." dédi. Ḫalīfe ᶜarżı oḳuyup ᶜaẓīm ġażab édüp "İbni Mühelleb'i varan ādemlere ḳayd u bend ile teslīm édesün. Bir vechile ᶜöẕr bahāne éylemeyesin benüm rıżāmı isterseñ" déyü ᶜaẓīm

H3 35b

·1 inᶜām: TDK'da yok / inᶜām édüp ve: maᶜādā TDK // 2 yazdı ki N2: yazdurdı ki TDK; yazdılar ki İBN; inᶜām édüp H3 / olınup: édüp İBN / zirāᶜatden H3, İBN: zirāᶜatinden N2; zirāᶜatinden daḫı TDK / ve: déyü TDK // 3 üzre: üzre bize İBN / olmayasun: olmayasız İBN / ve: déyüp TDK; H3'te yok // 4 geldükçe ḫalīfe: geldükçe N2 // 5 déyü: déyü bu İBN // 6 ᶜaleyhi H3: taᶜālā N2, İBN; taᶜālā ᶜaleyhi TDK // 11 cefā H3, İBN: cevr ü cefā N2, TDK / mā-meleküñi: memleketin TDK // 12 İbni: Yezid bin TDK / 13 iḥsān: inᶜām u iḥsān TDK / İbni: Yezid bin TDK / fedā édüp: fedā éyleyüp TDK // 14 çıḳardılar: çıḳarup N2 / Şām'a: Şām-ı şerīfe TDK / İbni: Yezid bin TDK / ṭoġrılup: TDK'da yok //15 selāṭīn-i Benī Ümeyye'den: İBN'de yok // 16 ḥuẕūrına varup şıġındı. Süleymān bin ᶜAbdü'lmelik: H3'te yok / İbni: Yezid bin TDK // 17 istiḳbāl: H3'te yok / ikrāmla H3, İBN: ikrām ile N2, TDK // 18 müddetden: müddet geçdükden N2 // 19 bir: N2'de yok / İbni: Yezid bin TDK / ḥaḳḳında: ḥaḳḳına İBN // 20 ḫabsi başup: ḫabs iken TDK / firār éyledi ve: firār édüp TDK // 21 ḫalīfe ḥażretlerinüñdür: ḫalīfenüñdür İBN // 22 ᶜaẓīm ġażab édüp H3: ġażaba gelüp N2; ġażaba geldi TDK; ġażab édüp İBN // 22 İbni Mühelleb'i varan ādemlere: ādemlerine emr éyledi ki varuñ Yezīd bin Mühelleb'i TDK // 22-23 teslīm édesin: bu cānibe getürüñ TDK // 23 bir vechle: eger ḳarındaşum size teslīm étmeyüp TDK / ᶜöẕr bahāne: ᶜöẕr ü bahāne N2 / éylemeyesin: éder ise bir vechle maḳbūlüm degüldür TDK / benüm rıżāmı ister iseñ déyü: rıżām iser ise mektūbum vüṣūlinde īṣāl éder déyü mektūbında daḫı TDK

[1] *IV. Faṣıl, 3. hikâye (İBN'de IV / 6) (H3 35a, N2 27b, TDK 22a, İBN 22b)*

tehdīd ü te'kīd eyledi. Ḫalīfenüñ mektūbı Süleymān'a vāṣıl olduḳda oḳudı. Tekrār ḫalīfe ḥużūrına mektūblar taḥrīr édüp mefhūmında: "İbni Mühelleb ḳadīmī ebā vü
H3 36a ecdādumuz ile ḥaḳīḳat üzre dostlar olup ḥāliyā Ḥaccāc-ı bī-dīn mezbūra ġadr /u ḥayf ve nām u nāmūs ve ikrām-ı żayf étdügine ḥased édüp nā-ḥaḳḳ yere ḳanına sell-i seyf
5 éylemişdür. Mezbūr ḥaḳḳında ḫilāf-ı vāḳi^{c} iftirā vü bühtānlar éylemiş ve dört yüz biñ aḳçasını alup ḥālā ẕimmetinde üç yüz biñ aḳça ḳalmışdur démiş. Mezbūr nā-çār olup bize müstecīr olup gelmişdür. Ḫalīfe ḥażreti ikrām éderler ise ben ol mālı kendü yanumdan edā édeyin tek ḫalḳ içinde ^{c}ırżumuza bir şe'n ^{c}ārıż olmasun." dédi. Ve tekrār ^{c}arżla bir ādem irsāl éyledi. Mektūb vüṣūl bulduḳda Ḥaccāc'uñ hevādārları ḫalīfeyi
10 aġżāb édüp "Elbette varan ḳāṣıd ile İbni Mühelleb'i irsāl éyleyesin." dédi. Süleymān bin ^{c}Abdü'lmelik mektūbı oḳudı ġāyet mükedder olup bir altun ṭavḳ édüp kendü nūr-dīdesi Eyyūb'uñ boynına geçürdi. Ve bir altun ṭavḳ daḫı İbni Mühelleb'üñ boynına geçürdi. Ve mektūbında yazdı ki "Yā emīrü'l-mü'minīn benüm ḳaṣdum bu iki der-zencīr olanlaruñ ṣālişi olmaḳ idi, eger ^{c}ırż-ı ḫilāfeti ṣıyānet éylemesem. Lākin emr-i
15 şerīfüñüz üzre ḳardaşuñ oġlı Eyyūb'ı irsāl éyledüm, İbni Mühelleb ile ma^{c}an. Eger
H3 36b Ḥaccāc-ı le'īm sōziyle İbni Mühelleb'e bir żarar ḳaṣd olınursa pederüñ /rūḥıçün olsun evvel Eyyūb'ı ḳatl édesin, şoñra Mühelleb'i ve üçüncileri ben olam." dédi. Ve ḫalīfe ḥużūrına gönderdi. Çünki Yezīd bin Mühelleb ve Eyyūb'ı zencīr ile gördi ve mektūbını oḳudı, ^{c}azīm ḥicāba düşdi. Ve "Ebā Eyyūb'uñ ḫāṭırına ṭoḳınduḳ ḫaṭā
20 éyledük." déyü yerinden şıçrayup Eyyūb'uñ boynından ṭavḳı çıḳardı ve yüzin gözin öpdi ve İbni Mühelleb'i ke-ẕālik. Fāḫir ḫil^{c}atler géydürdi ve i^{c}tiżār édüp Eyyūb'ı

---

1 tehdīd ü te'kīd: te'kīd ü tehdīd N2 / éyledi: éylemiş idi. Çünki TDK / olduḳda: oldı TDK / tekrār: TDK'da yok // 2 İbni Mühelleb H3, İBN: İbni Mühelleb'i N2; Yezid bin Mühelleb TDK // 3 ebā vü ecdādumuz ile: ebā vü ecdādı ebā vü ecdādumuz ile H3 // 5 ḫilāf-ı vāḳi^{c} iftirā vü bühtānlar éylemiş ve: vārid olan inhā hilāf-ı vāḳi^{c} ve iftirā-yı meḥażdur TDK / bühtānlar: inhālar N2 // 6 aḳçasını: aḳçasın TDK / démiş: ol ecIden TDK // 7 müstecīr olup: müstecīrlıġa TDK / ḥażreti: ḥażretleri N2 / ben: İBN'de yok / kendü: N2'de yok // 8 ve: İBN'de yok // 8-9 tekrār ^{c}arżla: TDK'da yok // 9 ādem: ādem ile TDK / Ḥaccāc'uñ: Ḥaccāc H3 // 10 édüp: édüp tekrār mektūb taḥrīr éyledi ki TDK / İbni: Yezid bin TDK / dédi H3, İBN: déyü te'kīd éyledi TDK, N2'de yok // 11 olup: oldı TDK / édüp: düzüp TDK // 12 Eyyūb'uñ: ya^{c}nī Eyyūb'uñ gerdenine TDK / İbni: Yezid bin TDK / Mühelleb'üñ boynına: Mühelleb'üñ gerdenine TDK // 14 ṣālişi olmaḳ: malını almaḳ İBN / éylemesem: éylsem İBN / lākin: velākin TDK // 15 şerīfüñüz üzre H3, İBN: şerīfüñ üzre N2; şerīfüñüze ittibā'en ol TDK / Eyyūb'ı H3, N2: Eyyūb'ı İbni Mühelleb ile mā^{c}an İBN; Eyyūb ile mā^{c}an Yezid bin Mühelleb'i TDK / İbni Mühelleb ile mā^{c}an H3, N2: İBN ve TDK'da yok // 16 İbni: Yezid bin TDK / żarar: żarar olup N2 / pederüñ H3: babañ N2, TDK, İBN // 17 evvel: muḳaddem TDK / Mühelleb'i: Yezid bin Mühelleb'i TDK / olam H3, N2: olayum TDK, İBN // 18 Yezīd bin Mühelleb ve Eyyūb'ı N2, İBN: Yezīd Mühelleb ve Eyyūb'ı H3; Eyyūb'ı ve Yezīd bin Mühelleb'i TDK // 19 ebā: āyā TDK / ṭoḳınduḳ: ṭoḳınduḳ mı TDK // 20 boynından: gerdeninden TDK / çıḳardı: çıḳarup N2 / yüzin: yüzin ve TDK // 21 İbni: Yezid bin TDK / ḫil^{c}atler H3, TDK: libāslar, ḫil^{c}atler N2; libāslar u ḫil^{c}atler İBN

kenārına aldı. Yezīd'e iltifātlar éyledi. Ve "Ḥaccāc-ı Ẓālim'üñ senüñ ḥaḳḳuñda olan ḫabāṣeti maʿlūm oldı." dédi. Ve Eyyūb'a üç yüz biñ dirhem inʿām éyledi. Ve Yezīd'e daḫı yüz biñ dirhem iḥsān éyledi. Mülūkāne ẕiyāfetler édüp ikrām éyledi. Ve Ḥaccāc-ı Ẓālim ṭarafına ḳāṣıdlar irsāl édüp "İbni Mühelleb'üñ her nesi alındı ise māl ü metāʿ cümlesini getürdüp kendüye teslīm éyledi. Ve ẕimmetinde ḳalīl ü keṣīr salṭanata müteʿallik deyni cümle bize vāṣıl olmışdur. Anda olan etbāʿına daḫl u taʿarruẓdan ḥaẕer éyleyesün." déyü teʾkīdler éyledi. Ve ḳarındaşına iʿtiẕār-nāmeler taḥrīr édüp ḳarındaşınuñ ḫātırın ele aldı. Ve Yezīd"e "Her ḳanḳı vilāyetüñ ḥükūmetini münāsib görürseñ *ʿarż* édesün, vérilsün." dédi. Ve ikisini daḫı Şām'a ḳarındaşına irsāl éyledi. Şām'a vāṣıl olduḳları gün Süleymān bin ʿAbdü'lmelik cümle aʿyānla istiḳbāl édüp İbni Mühelleb'i yanında alıḳodı. Ecel-i muḳarrebīnden rütbe-i ʿaẓīme ṣāḥibi olmışdı. Ẓihī ḥamiyyet ü mürüvvet bir pādişāhuñ ḳarındaşı iken velī-ʿahd-i salṭanat iken maḥżā mürüvvet recāsıyla cār olan bir düşkünüñ yolına bu mertebe cān-sipārlıḳ édüp kendü cānını ve cāndan ʿazīz maḫdūmını fedā éylemegi muḳarrer éde. Fī'l-ḥaḳīḳa ḥamiyyet ü nāmūs bu yüzden olmaḳ gerekdür. Raḥmetullāhi ʿaleyhi.

H3 37a

H3 37b

Faṣl-ı ḫāmis[1]

Re'y-i rezīn erbāb-ı dīn ve ʿaḳl-ı mübīn aṣḥāb-ı yaḳīne püşīde degüldür ki selāṭīn ü ḥükkāmuñ ḫulūṣ-ı niyyet ile raʿiyyeti ḥimāyetleri bāʿiṣ-i izdiyād-ı erzāḳ olup ḫilāfıyla ʿamel ki sūy-ı niyyetde bāʿiṣ-i ḫüsrān u ẕelel ve mūcib-i ḳıllet ü kesel olması maʿlūm-ı āfāḳdur. Nitekim ḥadīṣ-i nebevīde vāriddür: *ʿAn Vehb bin Münebbih ḳāle'n-nebī ʿaleyhi's-selām*[2]: *İẕāhumu'l-vālī bi'l-cevri ve ʿamile bihi edḫālu'llāhu en-naḳse fi-ehli memleketihi fi'l-esvāḳı ve'z-zurūʿi ve'ḍ-ḍurūʿi ve kulli şey'in. Ve iẕāhum bi'l-ḫayr ve'l-ʿadli /ve ʿamile bihi edḫalu'llāhu el-berekete fī-ehli memleketihi ke-ẕālike.*[3] Ṣadaḳa Resūlullāh ve naṭaḳa Ḥabībullāh.

---

1 Yezīd'e: Yezīd'e ʿaẓīm İBN // 2 ḫabāṣeti H3, TDK: ḫıyāneti N2, İBN // 3 iḥsān éyledi: iḥsān éyledi ve N2 / édüp ikrām: İBN'de yok // 4 İbni: Yezid bin TDK / alındı ise: alındıysa İBN // 6 cümle: cümlesi TDK // 7 teʾkīd éyledi: teʾkīdler éyledi İBN / iʿtiẕār-nāmeler: iʿtiẕār éyledi. Nāmeler N2 // 8 ḳarındaşınuñ: TDK'da yok / ḫātırın ele aldı: ḫātırın aldı H3 // 9 vérilsün déyü: bilā-tavaḳḳuf vérilür déyü iʿlām éyledi TDK // 10 İbni: Yezid bin TDK // 11 rütbe-i: mertebe-i İBN // 13 cān-sipārlıḳ: çāre-sāzlıḳ TDK / kendü: gitdi N2 // 14 cāndan: cānından TDK // 15 ʿaleyhi H3: ʿaleyhim ecmaʿīn N2, İBN; taʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn TDK // 19 ḫulūṣ-ı: TDK'da yok / raʿiyyeti: raʿiyyete TDK // 20 niyyetde N2, İBN: niyyetdür H3; niyyet TDK // 25 ve naṭaḳa Ḥabībullāh H3: men naṭaḳa N2, TDK, İBN

[1] *V. Faṣıl (H3 23a, N2 29a, TDK 23a, İBN 23b)*

[2] "Hz. Peygamber'den Vehb b. Münebbih nakleder."

[3] "Onlar bir yeri adaletsiz bir şekilde yönetince Allah oranın halkının çarşılarını bereketsiz, tarlalarını verimsiz, hayvanlarını sütsüz bırakır. Kim hayır ve adaletle hüküm ederse Allah o memleketin ahâlisine bereket ve bolluk verir."

Ve mine'n-nevādir[1]

Ruvāt-ı ṣiḳātdan menḳūldür ki Maġrib diyārında bir pādişāha bir ḫatunuñ bir bāġını taᶜrīf éylediler. "Ġāyet arż-ı laṭīfdür. Ḥāṣıl olan meyvesi cümle iḳlīm-i ᶜArab'da bir yerde ḥāṣıl olmaz." dédiler. "Sā'irlerden vücūh-ı şettā ile aᶜlādur. Ḥuṣūṣā bir şeker ḳamışı ḥāṣıl olur ki ᶜacā'ibāt-ı dehrdendür." dédiler. Ol ḳadar vaṣf éylediler ki pādişāh bī-iḫtiyār binüp ol bāġuñ temāşāsına ᶜazīmet éyledi. Varduḳda gördi ki vaṣf éyledükleri mertebeden ziyāde. Şāhuñ ḥużūrında biraz şeker ḳamışı kesüp getürdiler. Ve ol ḳamışuñ bir iki danesini ṣıḳdılar. Her bir dānesinden bir ḳadeḥ ṭoldı. Pādişāh görüp ġāyet pesend édüp ṭabᶜına ṭamāᶜ müdaḫale édüp her ne isterse véreyin ve ḥüsn ü rıżāsıyla bu bāġı alayın déyü iştirā éylemege niyyet éyledi. Ve bir cüzʾī zamāndan ṣoñra pādişāh "Bir iki ḳamış daḫı ṣıḳsunlar" dédi. Bir deste ḳamışı ṣıḳdılar bir ḳamış vérdügi ḳadar ṣuyı çıḳmadı. Pādişāh müteᶜaccib olup ḫatuna su'āl éyledi ki "Bu
H3 38a ḳamışuñ birbirinden tefāvüti /olur mı?" dédi. Ḫatun eyitdi: "Cümlesi bir nevᶜdür ve şimdiye degin bir dane ḳamışdan bir ḳadeḥ ṭolar idi. Şimdiki ḥālde muᶜtāda muḫālif görindi. Ḥikmetini bilmezüz. *El-ᶜalimu ᶜindullāhi*[2]. Ġālibā pādişāhumuzuñ niyyeti raᶜiyyeti ḥaḳḳında tebdīl olmışa beñzer, sümeye degüldür." dédi. Pādişāh ᶜavratdan bu kelāmı işidüp éyledügi niyyetden rücūᶜ édüp tevbe vü istiġfār éyledi. Bir miḳdār zamāndan ṣoñra ḫatuna eyitdi: "Bize bir iki dane ḳamış daḫı ṣıḳsunlar." dédi. Ḫatun bir ḳamış ṣıḳdı. Gördi ki gene evvelki gibi bir ḳadeḥ māl-ā-māl oldı. Ḫatun gelüp pādişāha şundı. Duᶜā vü şenā édüp "Elḥamdülillāhi taᶜālā devletlü pādişāhumuz raᶜiyyetine merḥamet édüp niyyetlerini taṣḥīḥ buyurmışlar. Bu āṣār-ı bereket ol teveccüh-i vecīh ve niyyet-i ḫayruñ āṣārıdur ki ẓāhir oldı. Zīrā selāṭīn ü ḥükkāmuñ ḫayr-ı niyyeti ve ḥüsn-i himmeti ḫayr u berekātı celb édicidür. Ve fesād-ı niyyeti her nesnenüñ ḫayr u berekātın ve āṣār-ı menāfiᶜ-i vefretin selb édüp götüricidür." dédi. Pādişāh ᶜaẓīm ḥaẓẓ édüp ḫatuna inᶜām u iḥsānlar éyledi. Kemāl-i intibāh-ı şāha sebeb oldı.

---

4 aᶜlādur: evlādur TDK // 8 dānesini: dānesin N2 / bir dānesinden H3, TDK: birinden N2, İBN // 9 véreyin ve H3, N2: véreyin TDK, İBN // 10 alayın déyü N2, İBN: alayın dédi ve TDK / bir: TDK'da yok // 12 ṣuyı: ṣu H3 // 15 ᶜindullāhi: ᶜindullāhi taᶜālā İBN // 16 olmışa beñzer: olmış gibi TDK / sümeye H3: sümeyhe İBN; bī-maᶜnā TDK, N2 // 19 ḳamış H3, N2: ḳamışı TDK, İBN / gene H3, İBN: yine N2, TDK // 20 şundı H3: TDK'da yok; şundı ve N2, İBN / pādişāhumuz H3, İBN: pādişāhumuzuñ N2; pādişāhum TDK // 21 buyurmışlar: édüp İBN // 23 ḫayr niyyeti: ḫayr niyyetleri TDK / himmeti: himmetleri TDK / édicidür: éder TDK / fesād-ı niyyeti: fesād-ı niyyetleri TDK // 24 berekātın: bereketin H3 / dédi: H3'te yok

[1] *V. Faṣıl, 1. hikâye (H3 23b, N2 29b, TDK 23b, İBN 23b)*

[2] "Allah bilir."

Ve mine'n-nevādir.[1]

H3 38b /Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Mehdī Billāh ḥażretleri hicretüñ yüz elli sekiz sāl-i saᶜādet-meʾālinde serīr-i ḫilāfete cülūs éyledi. Şöyle rivāyet éderler ki Mehdī Billāh bir gün ümerā-yı muḫteşem ve cümle-i ḥayl u ḥaşem ile binüp ṣayd u şikār ārzūsında iken nā-gāh bir sūri ceyrān ẓuhūr édüp bī-iḫtiyār ᶜasker ṣayd ardına düşüp her biri bir cānibe çekildi. Ḫalīfe daḫı ceyrānuñ ardına at ṣalup ḳovmaġa başladı. Bir ḫayli menzil ᶜaskerden dūr olup bu ceyrānuñ ṣaydında ṭāḳati ḳalmadı. Her ne ḥāl ise yetişüp yıḳdı, şikārın aldı. Lākin ardına baḳdı, görd ki ᶜaskerden nām u nişān görinmez. Tek ü tenhā yektā ḳalmış. Ceyrānı götürür kimse de yoḳ. Aḫşam zamānı daḫı érişdi. Eṭrāf u cevānibe naẓar ṣalup ḫayretde ḳaldı. Ve elem-i ᶜaṭaş daḫı cānına kār éyledi. Hele dūr u dırāz yerde bir ᶜArab obası görüp ṭoġrıldı. Aña cān atdı. Vāṣıl olduḳda görd ki bir ṣuyı çekilmiş dere kenārında bir ᶜArab obasıdur. Nā-çār olup vardı görd ki bir ᶜArab bir ḫatunı bir ḳızı ve bir oġlı var. ᶜArab ḳarşu gelüp pādişāha selām vérdi. Ve "Ḫoşḳ
H3 39a ḳabūl /éder misiz?" dédi. ᶜArab "Merḥaban ehlen ve sehlen." dédi. Pādişāhuñ rikābına el urdı pādişāh atından indi. ᶜArab atı baġladı. Ve pādişāhuñ altına bir kilim döşedi. Pādişāh bir miḳdār istirāḥat içün yatdı ve ḳalḳdı. Görd ki aḫşam érişmiş ᶜaskerden eṣer yoḳ. Pādişāh ᶜArab'a "Şehr yaḳın mıdur?" dédi. ᶜArab eyitdi: "Ḫayli yerdür, bu géce faḳīrāne mihmānumuz olursun." dédi. Pādişāh ol géce ᶜArab'a mihmān olup ḫaymeden ḳalḳup dere kenārına geldi. Ve ᶜArab'a eyitdi: "Ne ᶜaceb böyle derenüñ ṣuyı çekile ve bunda yalñız sākin olasız?" dédi. ᶜArab eyitdi: "Yā emīr bunda biz yalñız degül idük. Lākin Allāhu taᶜālā pādişāh-ı vaḳte intibāh müyesser éde. Aḥvāl-i ᶜālemden āgāh ola." dédi. Ve "Bu gördügüñ nehr ᶜaẓīm cārī idi. Yigirmi biñ ᶜArab u Türkmān ḳavm u ḳabīlemüz ile bunda sākin idük. Lākin emr-i Ḥaḳḳ'la fevt éden pādişāhumuz ᶜādil kimse idi. Raᶜiyyet aḥvāliyle biʾẕ-ẕāt muḳayyed olup ẓaleme eli fuḳarādan kūtāh idi. Ḥālā yerine ḫalīfe olan maḫdūmı kendü ᶜayş u ᶜişret ile taḳayyūd édüp kendü

---

2 Mehdī: Muhtedī TDK / ḥażretleri: ḥażretüñ İBN // 2-3 sāl-i saᶜādet-meʾālinde: sālinde N2 // 3 Mehdī: Muhtedī TDK // 5 ᶜasker: N2'de yok // 6 ṣalup: ṣaldı TDK // 7 olup: oldı TDK / ḳalmadı H3: tāḳ olup N2, TDK, İBN // 8 aldı lākin: alup TDK // 9 yektā: N2'de yok // 9-10 eṭrāf u cevānibe H3, TDK: eṭrāf u dört cevānibe N2; dört cānibe İBN // 10 hele: TDK'da yok // 11 ṭoġrıldı: TDK'da yok / aña: aña ṭoġrı TDK // 11-12 Vāṣıl olduḳda görd ki bir ṣuyı çekilmiş dere kenārında bir ᶜArab obasıdur. Nā-çār olup vardı: TDK'da yok // 12 obasıdur. obasıdur ve N2 // 12-13 ᶜArab bir ḫatunı TDK: ḫatun ile N2, İBN; ᶜArab ḫatunı H3 // 13 pādişāha N2, TDK: pādişāh H3, İBN // 14 éder misiz H3: éder misin N2, TDK, İBN / ᶜArab: N2'de yok // 15 indi: inüp İBN / baġladı: baġlayup TDK // 18 olursun H3: olursız N2, TDK, İBN // 20 çelkile: çekildi H3 / olasız: olursuñuz H3 / emīr: emīrü'l-mü'minīn TDK // 21 vaḳte: H3'te yok / éde: éde bu yere TDK // 22 ola dédi: olaydı TDK // 23 lākin H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / Ḫaḳḳ'la fevt éden H3, İBN: Ḫaḳḳ ile vefāt éden N2; Ḫaḳḳ'la fevt olan TDK // 24 aḥvāliyle H3, İBN: aḥvāli ile N2, TDK / biʾẕ-ẕāt muḳayyed olup H3, TDK: biʾẕ-ẕāt kendüsi muḳayyed olmaġla N2, İBN / fuḳarādan: faḳr (u) fuḳarādan İBN

[1] *V. Fasıl, 2. hikâye (H3 38a, N2 30a, TDK 24a, İBN 24a)*

H3 39b mülkiyle taḳayyüd éylemedüginden vükelā-yı salṭanat /ve mübāşirīn-i devlet daḫı kendü şafāsına ve hevāsına tābiᶜ oldılar. Ẓaleme her ṭarafda bildügin işleyüp ẓālim ü maẓlūm şorılmaz oldı. Sitem-dīde fuḳarā pādişāha elleri érişmez ki ḥāllerin bildireler. Vükelā ḳapusına varan dād-ḫᵛāhlar maḫrūm u maḫzūn ḥāllerine kimse merḥamet éylemez. Merḥamet ile taḳayyüd éylemeyüp şikāyetleri diñlenmeyüp bī-çāreler ẓulme taḥammülden ḳalup bir bir celā-yı vaṭan édüp göçmişlerdür. Ḥikmet-i Ḫudā'yla böyle bir nehr-i ᶜaẓīm daḫı ḳuruyup şuyı çekilmegin raᶜiyyet göçüp gitmişlerdür. Bu gécelik sizüñ naşībüñüz bizi alıḳomış. Yoḳsa ben daḫı yarın inşāllāh göçsem gerekdür." dédi. Pādişāh bu sözleri işidüp ġāyet ġamnāk oldı elem çekdi ve derūn-ı dilden tevbe vü istiġfār édüp niyyetin ḫayra taḥvīl édüp "Şimden gerü umūr-ı Müslimīn'i Allāh ile ᶜahd olsun kendüm taḳayyüd édüp göreyüm." dédi. Ve "Fuḳarānuñ aḥvāliyle taḳayyüd édüp şerᶜ-i şerīf üzre ḥareket ü ᶜamel éyleyeyin." dédi. Ve ᶜArab daḫı mevcūd her nesi var ise ḥuẓūr-ı şāha getürdi. Ve bir ḳıdre yoġurt ile bir iki yumurda bişürdi. Ve "Bir
H3 40a ḳıdre şarābçügüm var cā'iz midür ?" /dédi. Ḫalīfe "Getür." dédi. Meydāna getürdi. Ve bir iki ḳadeḥ ṭoldurup şāha şundı. Şāh içdi ve ᶜaẓīm keyf müşāhede édüp dönd ᶜArab'a eyitdi: "Ben ḫalīfe ḥażretinüñ muḳarreb ḳullarındanam. Benden saña inşāllāhu ᶜaẓīm nefᶜ ḥāṣıldur." dédi. ᶜArab daḫı "Müstedām-ı devlet ol. Bizi bu géce teşrīf éyledüñ" dédi. Ve bir ḳadeḥ daḫı ṭoldurdı vérdi. Şāh anı daḫı içdi. Keyfi ziyāde olup ᶜArab'a eyitdi: "Beni bilür misün?" ᶜArab eyitdi: "Demin ifāde buyurduñuz." Şāh eyitdi: "Ben pādişāhuñ vezīr-i aᶜẓam ve vekīl-i mükerremiyem." dédi. ᶜArab ayaġa ḳalḳdı gene duᶜā éyledi. Bir ḳadeḥ daḫı ṭaleb éyledi. Vérdi. Anı dahı içdi. Ve ᶜArab'a eyitdi: "Yā aḫā'l-ᶜArab ḳonuġuñ kim olduġını bildüñ mi?" dédi. ᶜArab "Neᶜam, demin buyurduñuz"

---

1 mülkiyle: memleketiyle TDK // 2 ṭarafda H3, N2: ṭarafdan TDK, İBN // 5 éylemez. Merḥamet ile N2, İBN: ile TDK; éylese H3 / éylemeyüp: éylemeyüp ve N2 / ẓulme H3, İBN: ẓulmden N2; ẓulmden tāḳātleri tāḳ olup TDK // 6 ḳalup: ḳalmışlardur. Ol sebebden TDK // 6-7 göçmişlerdür. Ḥikmet-i Ḫudā'yla böyle bir nehr-i ᶜaẓīm daḫı ḳuruyup şuyı çekilmegin H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 7 gecelik: gece İBN // 8 yoḳsa H3, İBN: yoḫsa N2, TDK / ben: biz TDK / inşāllāh: inşāllāhu taᶜālā N2 // 9 güş édüp H3, TDK: işidüp N2, İBN // 10 Müslimīn'i: Müslimīn'e N2 / Allāh: Allāhu taᶜālā N2 // 10-11 Allāh ile ᶜahd olsun kendüm taḳayyüd édüp göreyüm." dédi: göreyüm déyü Allāh ile ᶜahd olsun kendüm taḳayyüd édeyüm dédi TDK // 11-12 aḥvāliyle taḳayyüd édüp: aḥvālin yoḳlayup TDK // 12 éyleyeyin: éyleyem TDK / mevcūd her nesi: her nesi mevcūd N2 // 13-14 "Bir ḳıdre şarābçügüm var cā'iz midür ?" dédi. Ḫalīfe "Getür." dédi. Meydāna getürdi: N2'de yok // 14 şarābçügüm H3, İBN: şarābum TDK; N2'de yok / getür TDK, İBN: gelsün H3, N2'de yok / meydāna getürdi H3, İBN: getürdi meydāna ḳodı TDK; N2'de yok // 15 ḳadeḥ: sāġar TDK / ṭoldurup: ṭoldurdı TDK // 16 inşāllāhu: inşāllāhu taᶜālā N2 / ᶜaẓīm: çoḳ // 17 ol: olasız TDK / éyledüñ: éyledüñüz TDK // 18 ṭoldurdı: ṭoldurup TDK // 19 demin: bundan evvel TDK / buyurduñuz: buyurduñuz idi TDK // 20 aᶜẓam ve vekīl-i mükerremiyem: aᶜẓamıyam N2 /ḳalḳdı gene: ḳalḳup TDK // 21 bir: ve bir N2 / ṭaleb éyledi: ṭoldurup TDK / içdi ve H3, N2: içdükde dönüp İBN; içdi TDK // 22 ḳonuġuñ kim olduġını bildüñ mi: beni bilür misün İBN / demin buyurduñuz: TDK'da yok

dédi. Şāh eyitdi: "Bārī saña mihmānuñı bildüreyüm. Çünki bu ḳadar ḫizmetüñ sebḳat éyledi. İşte ben ḫalīfe-i ᶜālem ve sulṭān-ı zümre-i benī Ādem'em." dédi. ᶜArab ayaġa ḳalḳdı "Ecellekellāh"[1] dédi. Pādişāh eyitdi: "Bu ṣoḥbetüñ āṣārını yarın müşāhede édersün." dédi. ᶜArab eyitdi: "Elḥamdülillāh yümn-i ḳadīmüñüz ile bizi müşerref
[3 40b 5 éyledüñüz */el-minnetullāhi taᶜālā*[2]*."* dédi. Ve bir miḳdār muṣāḥabet édüp bāde keyfi ile ṣafālandı. Ve bir ḳadeḥ daḫı ṭaleb éyledi. ᶜArab vérmedi. Pādişāh "Niçün vérmezsün?" dédi. ᶜArab eyitdi: "Bir ḳadeḥ vérdüm, ümerā-yı şāhdanam dédüñüz, ikinci ḳadeḥde vezīr-i pādişāham buyurduñuz, üçünci ḳadeḥde pādişāh-ı vaḳt olduñuz. İmdi ḫavfum budur ki bir daḫı vérürsem peyġamberlik daᶜvāsın éyleyesiz." dédi. Pādişāh ᶜaẓīm ḫaẓẓ
10 édüp güldi münşeriḥ oldı. ᶜArab'uñ kemāl-i neẓāket-i ṭabᶜından ḫaẓẓ éyledi. Ol géce mihmān olup ṣabāḥ olduḳda ᶜArab'uñ ḫatunı bir iki keçileri var idi südini sağmaḳ içün bir küçük ḳızı var idi. Çağırdı ve bir ḳıdre ṭaleb éyledi. Ḳız getürdi ve gene ṭaşra gitdi. Nā-gāh ḳız ᶜaẓīm feryād éyledi. Anasına "Gel, yetiş ḳıdreleri ḳaldur. Yoḫsa derenüñ ṣuyı geliyor cümlesi gider." dédi. ᶜArab ve ḫatunı segirdüp geldiler. Görditer ki bunca
15 yıldan berü çekilen nehr ᶜaẓīm ṭuġyān édüp aḳup geliyor. ᶜArab secde-i şükr éyledi. Geldi pādişāha ḫaber vérdi. Ve "Zihī mübārek ḳadem ki bā'iṣ-i ḥayāt-ı ᶜālem olan
H3 41a nehr-i ᶜaẓīm senüñ /berekātuñla geldi. Ġālibā devletlü pādişāhumuza tevfīḳ Ḥaḳḳ ile muvaffaḳ olup niyyetini ḫayra tebdīl éylemişdür ki Ḥaḳḳ taᶜālā ᶜāleme yeñiden irsāl-i raḥmet ü berekātını icrā éyledi. Bir kerre çıḳuñ ve şu āṣār-ı raḥmeti temāşā éyleñ."
20 dédi. Pādişāh görüp Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a şükr-i firāvān éyledi. Ve ᶜArab'uñ kelimātından müteʼeṣṣir olup aġladı. Ve secde-i şükr éyledi. ᶜArab rikābına düşüp giderken şāh ᶜArab'a eyitdi: "Cümle ḳavm u ḳabīleñi cemᶜ éyle ve seni cümleye reʼīs éyledüm. Ve on yıla degin sizi muᶜāf u müsellem ḳıldum. Eküp biçüñ ṣafā vü refāhiyyet ile āsūde oluñ ve sizden ᶜöşr ṭaleb olınmaya." déyü elüñe temessük vérdi. Göreyüm seni

---

·1 bildüreyüm: bildürem TDK // 2 Ādem'em: Ādem benem TDK // 4 bizi H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 5 taᶜālā: TDK'da yok // 7 vérdüm H3, TDK: vérdüm nüş étdükde N2, İBN // 9 vérürsem: vérsem N2 / éyleyesiz H3, İBN: éyleyesin N2, TDK / dédi: TDK'da yok / pādişāh: ḫalīfe İBN // 10 édüp: éyledi TDK / nezāket-i ṭabᶜından ḫaẓẓ: nezāketine bi'ṭ-ṭabiᶜ meyl TDK // 11 südini: südin İBN // 12 var idi: N2'de yok / gene H3, İBN: yine N2, TDK // 14 cümlesi gider: cümlesin giderür TDK ḫatunı TDK, İBN: ḫatun H3, N2 // 15 aḳup: TDK'da yok / éyledi: éyledi ve TDK // 17 berekātuñla: bereketüñle İBN / pādişāhumuza tevfīḳ Ḥaḳḳ ile: pādişāhumuz tevfīḳ-i Ḥaḳḳ'la İBN // 18 niyyetini: niyyeti TDK / éylemişdür: éylememişdür TDK // 18-19 irsāl-i raḥmet u: irsāl éylemişdür ve N2 // 19 kerre çıḳuñ ve şu N2: kerrecük ve şür-ı H3; kerre çıḳuñ ṭaşra TDK; kerre çıḳuñ ve İBN / raḥmeti: raḥmete H3 // 20 pādişāh: pādişāh da TDK / şükr-i firāvān: şükr N2 // 20-21 Ve ᶜArab'uñ kelimātından müteʼeṣṣir olup aġladı: N2'de yok // 21 Ve secde-i şükr éyledi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 23 ḳıldum: H3 ve N2'de yok; éyledüm İBN / biçüñ H3, TDK: biçüp N2, İBN / āsūde H3, TDK: āsūde-ḥāl N2, İBN // 24 eline temessük vérdi H3, TDK: elüñe temessükler vérilsün N2, İBN

[1] "Allah sizi yüceltsin."

[2] "Minnet Allah'adır."

her ḫuṣūṣda senden himmet ve bizden saña kemāl-i muᶜāvenet." dédi. Ve şehre dāḫil oldı ve baḫt-ı saᶜādete cülūs éyledügi gibi şehre ᶜadl ü ᶜadālet içün münādîler nidā étdürdi. ᶜAdl u dād üzre niẓām u intiẓām-ı ᶜāleme bir mertebe taḳayyüd éyledi ki ḥüsn-i muᶜāmelesi ve şîve-i ḥükūmeti dillerde ḍarb-ı meṡel oldı. Ve müddet-i ḥayātında umūr-ı reᶜāyā vü berāyāyla kendü muḳayyed olup ᶜālem ü ādem zamān-ı saᶜādetinde maᶜmūr u mesrūr olup ḳurd ile ḳoyun merᶜālarda seyr ü çerāda yeksān idi. ᶜİnāyet-i / Ḥaḳḳ bu yüzden mürşid-i rāh olup ḫayrete muvaffaḳ éyledi.

H3 41b

Ve mineᶜn-nevādir[1]

İbni ᶜAbbās rāżıyullāhu taᶜālā ᶜanhu ḥażretlerinden menḳūldür ki mülūk-ı ᶜālemden biri kendü memālikini geşt ü güẓār ḳaşdı ile gezüp bir ḳaryede bir ādemüñ evine nüzūl éyledi. Aḫşama ḳarîb olduḳda ol ādemüñ merᶜādan inekleri geldi. Ve içinden bir inek sūdini sağmağa başladı. Ol mihmān meliküñ ḥuẓūrında getürüp ṣağdılar. Yalñız bir inekden otuz batman süt ṣağdılar. Melik ol inegüñ sūdini gördi niyyet éyledi ki "Yarın bu inegi ṣāḥibinden her ne dilerse vérüp iştirā éyleyem." dédi. Értesi ṣabāḥ oldı melik inegi ṭaleb éyledi. Getürdiler ve ḥuẓūrında ṣağmağa başladılar. Beş batman değlü sūd ḥāṣıl oldı. Ve sā'ir inekleri ṣağdılar. Cümlesinden sā'ir eyyāmda birinden ḥāṣıl olan sūd ḥāṣıl olmadı. Melik taᶜaccüb édüp "Bu ne ḥikmetdür merᶜā gene ol merᶜā ola bu noḳsāna sebeb nedür?" dédi. Ol dihḳān eyitdi: "Ḥikmetin Allāh bilür. Lākin ġālibā melik-i ᶜālem olan ḥākim tağyîr-i niyyet édüp zîr-i ẓimmetinde olan ḫalḳuñ mālına göz dikip ṭamaᶜa düşmeden nāşîdür. Ve ḳadîmden tecribe olınmış /maᶜnādur ḥākim-i vaḳt olan kimse çeşm-i ṭamaᶜla baḳsa ve māllarına ḥırşla naẓar éylese Ḥaḳḳ taᶜālā ol ṭā'ifeden bereketi refᶜ éder." dédi. Melik tevbe vü istiġfār édüp ol niyyetden rücūᶜ éyledi. Aḫşam zamānı dihḳānuñ davarları merᶜādan geldi. Çobanlar

H3 42a

---

1 her ḫuṣūṣda senden himmet: ne yüzden ḥareket TDK / dédi: olur dédi TDK // 2 oldı: olup TDK / éyledügi H3, N2: étdügi TDK, İBN / şehre: TDK'da yok / ᶜadālet: dād TDK // 3 ᶜadl ü dād: ᶜadālet TDK // 4 muᶜāmesi: muᶜāmeleleri H3 // 5 u ādem: İBN'de yok // 5-6 zamān-ı saᶜādetinde maᶜmūr u: zamānında TDK // 6 çerāda H3, TDK: çerāgāhda N2, İBN / idi: idiler TDK // 7 olup: olup bu yüzden TDK / éyledi H3, İBN: éyledi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi N2; éyledi. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi TDK // 12 aḫşama: aḫşam TDK / geldi: N2'de yok / ve: ol sürinüñ TDK // 13 başladı ol mihmān olan melik TDK: ol melik mihmānuñ H3, N2, İBN / ḥuẓūrında: öñine N2 / getürüp ṣağdılar: getürdiler TDK // 14 bir: her N2 / süt: süd N2 // 15 ne dilerse vérüp: neye dilerse ele alup N2 / éyleyem TDK, İBN: éyleyeyüm N2, éyleyeyin H3 / dédi: N2'de yok // 16 ṣabāḥ oldı melik inegi ṭaleb éyledi. Getürdiler ve ḥuẓūrında: TDK'da yok // 17 oldı: oldı melik ṭaleb étmekle TDK / inekleri H3, TDK: ineklerini N2, İBN // 17-18 Ve sā'ir ineklerini ṣağdılar. Cümlesinden sā'ir eyyāmda birinden ḥāṣıl olan süd ḥāṣıl olmadı: İBN'de yok // 18 édüp: éyledi TDK / gene H3, İBN: yine N2, TDK // 19 ol: evvelki İBN / merᶜa ola bu noḳsāna sebeb: merᶜadur ve bu noḳsān sebebi İBN // 20 édüp: étmişdür N2 // 22 kimse: kimse ḫalḳa N2 / 23 éylese: éyleye H3 / melik: hemān melik İBN // 24 zamānı H3, İBN: namāzı N2; zamānı oldı TDK / davarları: ṭavarları N2, TDK, İBN / merᶜādan: İBN'de yok / çobanlar: İBN'de yok

1 *V. Faṣıl, 3. hikâye (H3 41b, N2 32b, TDK 26a, İBN 26a)*

sūdini ṣaġdılar. ᶜAlā-cerīü'l-ᶜāde belki muᶜtāddan ziyāde sūdi ḥāṣıl oldı. Raᶜiyyet görüp "Elḥamdülillāh melikümüz gene taṣḥīḥ-i niyyet éylemiş ancaḳ." déyü meliklerine duᶜāya başladılar. Ve āṣārı ẓāhir oldı.

Faṣl-ı sādis der-sīret-i ḥasene-i mülūk-ı ḫuceste-sülūk ve der-inḳiyād-ı şerīᶜat-i Muḥammedī[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muᶜtażıd Billāh ġāyet seciyyᶜ ü şīr-dil ᶜadl ü seḫāda bī-
10 muᶜādil ṣāḥib-firāset ü dirāyet ḥāmī-i şerᶜ ve ehl-i siyāset bir pādişāh-ı celīlü'l-me'āṣir ḳāhirü'l-mütemerridīn bahādır kimse idi. Zamān-ı ḫilāfetinde ḳāżıu'l-ḳużāt-ı ᶜaskeri Ḳāżı Ḥüseyn dérler bir ᶜilmile ᶜāmil kimse idi. Ḳāżı Ebū ᶜAmr ḥikāyet éder ki: "Bir gün Ḳāżı Ḥüseyn'üñ meclisinde ḥāżır idüm. Ḫalīfe ḥażretlerinüñ muḳarreb ḳullarınuñ birisinden, bir tācir meclis-i şerᶜa gelüp daᶜvā-yı ḥaḳḳ édüp taẓallüm éyledi.
H3 42b 15 Ḳāżı Ḥüseyn /ādem taᶜyīn édüp meclis-i şerᶜa iḥżār édüp "Ḫaṣmuñla ḳalḳ berāber ṭur." dédi. Mezbūr ᶜinād édüp "Benüm efendimüñ ᶜırzı yoḳ mıdur ki beni bir ḥażarī şehrlü ādem ile berāber ṭurdurasız?" dédi. Ḳāżı Ḥüseyn ġazaba gelüp "Vallāhu'l-ᶜaẓīm sen degül bi'ẕ-ẕāt efendüñ daḫı olsa ḫasmıyla berāber ṭurdurur idüm." Ve ādemlerine "Ḳalduruñ şunı ḫaṣmıyla berāber ṭursun." dédi. Mezbūrı ḳaldurdılar. Daᶜvālarını
20 istimāᶜ édüp tācirüñ ḥaḳḳını ḥükm éyledi. Ve üzerine ādem taᶜyīn éyledi ki "Eger ḥaḳḳını vérmekde taᶜallül éderse kendüyi dellāl eliyle beyᶜ éyleñ ve bu ādeme ḥaḳḳını vérüñ. Eger bahāsından bir nesne artar ise alup gidüñ ve emīrü'l-mü'minīne teslīm

---

1 ᶜAlā cerīü'l-ᶜāde belki ᶜādetden ziyāde sūdi ḥāṣıl oldı. Raᶜiyyet görüp: evvelki gibi oldı İBN / belki H3, N2: TDK ve İBN'de yok / muᶜtāddan N2, TDK: ᶜādetden H3; İBN'de yok / sūdi: sūd TDK // 2 elḥamdülillāh: elḥamdülillāhi taᶜālā N2 / gene: yine N2 / meliklerine: İBN'de yok // 3 Ve āṣārı zāhir oldı H3: Ve āṣārı zāhir oldı. Bārekallāhi N2; Ve ol sāᶜat āṣārın müşāhede éylediler TDK; İBN'de yok // 5-6 Faṣl-ı sādis der-sīret-i ḥasene-i mülūk-ı ḫuceste-sülūk ve der-inḳiyād-ı şerīᶜat-i Muḥammedī: İBN'de yok // 5 der-sīret-i: sīret-i TDK / der-inḳiyād-ı: inḳiyād-ı TDK // 6 Muḥammedī: Muḥammedī ṣalallāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem TDK // 10 ḥāmī-i şerᶜ ve ehl-i: ehl-i şerᶜ ü İBN // 11 kimse: kimesne N2 // 11-12 ḳāżıu'l-ḳużāt-ı ᶜaskeri: ḳāżıu'l-ḳużāt İBN // 12 dérler bir: idi TDK / kimse H3, İBN: kimesne N2; bir kimesne TDK / idi: olup fużalā-yı dehrden idi TDK / ᶜAmr: ᶜÖmer TDK // 14 ḳullarınuñ birisinden bir tācir: ḳullarından birisinde bir tācirüñ ḥaḳḳı var imiş. Daᶜvā ile TDK / daᶜvā-yı ḥaḳḳ édüp: TDK'da yok // 16 ḥażarī: ḥaḳīr İBN // 17 ādem: N2'de yok // 18 ḫasmıyla: TDK / ṭurdurur idüm: ṭurduram TDK // 19 daᶜvāların H3, N2: daᶜvāların TDK; daᶜvāsın İBN // 20 ḥaḳḳını: ḥaḳḳını üzerine TDK // 20-21 ḥükm éyledi. Ve üzerine ādem taᶜyīn éyledi ki "Eger ḥaḳḳını: İBN'de yok // 21 vérmekde taᶜallül: vérmede ᶜinād u muḫālefet İBN / ādeme: ādemüñ İBN // 22 vérün: teslīm éyleñ dédi TDK / eger: İBN'de yok / alup gidüñ ve H3, N2: alup gidüñ dédi ve TDK; varup İBN / emīrü'l-mü'minīne H3, TDK: emīrü'l-mü'minīn ḥażretlerine N2, İBN

1 *VI. Faṣıl (H3 42a, N2 33a, TDK 26a, İBN 27a)*

2 *VI. Faṣıl, 1. hikâye, (İBN'de V/ 4) (H3 42a, N2 33a, TDK 26a, İBN 26b)*

éyleñ." dédi. Ve ol taᶜyīn olan kimse bī-ḳuṣūr tācirüñ ḥaḳḳını mezbūrdan ḫalāṣ édüp ḳoyuvérdi. Ve ol ḫādim aġlayaraḳ emīrü'l-mü'minīn ḥużūrına vardı. Ṣarıġını yere çaldı ve "Emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ ḥürmeti bu mıdur ki beyne'n-nās Ḳāżı Ḥüseyn baña böyle ḥaḳāret éyleye, varuñ beyᶜ éyleñ déye? Ve ben emīrü'l-mü'minīnüñ emekdārī ḳullarından olam" dédi. Ḫalīfe ḥażreti ġażaba gelüp ḫādime ḳaḳıdı ve "Ceddüm rūḥıçün eger seni gönderüp beyᶜ /éylemiş olsa şerᶜ-i şerīfi şıyaneten beyᶜüñe rıżā vérürdüm." dédi. "Ve icāzet dérdüm ḳabūl éderdüm. Eger sen benüm ᶜırżumı vü rıżāmı gözleseñ ol ādemüñ ḥaḳḳını vérüp şerᶜa mürācaᶜata muḥtāc éylemezdüñ." dédi ve ḳovdı. Bārekallāh şerᶜ-i şerīfe inḳiyād pādişāhlarda bu yüzden olmaḳ gerekdür ki dünyāda vü ᶜuḳbāda derece-i rifᶜatleri irtifāda ola.

H3 43a

H3 43b

Ve mine'n-nevādir[1]

Meḥemmed bin ᶜAbdülmelik'den menḳūldür ki: Ḫalīfe-i ᶜadālet-sipāh Muᶜtażıd Billāh ḥażretlerinüñ zamān-ı saᶜādetinde ġazāya ᶜasker göndermek lāzım geldi. Ve mühimmāt-ı ᶜaskere kifāyet miḳdārı ḥazīne mevcūd olmayup küllī mużāyaḳa var idi. Zīrā ḫilāfetinüñ evā'ili idi. Devlet-i āl-i ᶜAbbās bi'l-külliyye elden gitmiş idi, eger Muᶜtażıd Billāh olmasa. Zīrā her ṭarafdan aᶜdā baş ḳaldurup ḫuṣūṣā Ḳarāmıṭa ṭā'ifesi iḳlīm-i Şām u Yemen ü ᶜAden'de ḥükūmet édüp ümmet-i Müslimīn pāymāl-i kefere ve ṭavaġīn olup Başra ve'l-Ḥaṣṣa'da temekkün bulup Baġdād üstine hücūm édüp nice fesādāt éylediler. Çünki Muvaffiḳ Billāh ḫalīfe iken umūr-ı ᶜaḳd u ḥalli Muᶜtażıd Billāh ḥażretine teslīm éyledi. Her cānibe ᶜasker-i cerrār ile sefer édüp eşḳiyā-yı dīnüñ /ırḳını her cānibden ḳatᶜ édüp rü'esā-yı Ḳarāmıṭa'yı bir bir ele getürüp şehr-i Baġdād

---

·1 éyleñ dédi. Ve ol taᶜyīn olan kimse bī-ḳuṣūr tācirüñ ḥaḳḳını: édüñ déyü ḥükm éyledi. Varup taḥsīl édüp tācire ḥaḳkın İBN / kimse H3, TDK: kimesne N2; İBN'de yok // 1 mezbūrdan ḫalāş édüp: İBN'de yok // 2 ḳoyuvérdi H3, N2: ḳoyuvérü vérdi TDK; vérdi İBN // 3 Emīrü'l-mü'minīn H3, İBN: Emīrü'l-mü'minīn'üñ N2, TDK / beyne'n-nās Ḳāżı Ḥüseyn baña: Ḳāżı Ḥüseyn baña beyne'n-nās İBN // 4 emīrü'l-mü'minīn'üñ: sulṭānumuñ İBN / emekdārī: emekdār İBN // 5 ḳullarından H3, İBN: ḳulı N2, TDK / ḥażreti H3, İBN: N2'de yok; bu sözden TDK / ve: İBN'de yok // 6 éylemiş: étdürmiş İBN // 6-7 rıżā vérürdüm: rāżı olurdum N2 // 7 Ve icāzet dérdüm ḳabūl éderdüm: İBN'de yok / dérdüm H3, N2: dérdüm ve bunı TDK; İBN'de yok // 8 gözleseñ H3, TDK: gözetseñ N2; isterseñ İBN / mürācaᶜata: mürāfaᶜata TDK / muhtāc: iḫtiyāc İBN / éylemezdüñ H3, N2: olmazduñ TDK; olmaz idüñ İBN / dédi: déyüp İBN // 9 ve: öñinden İBN // 10 ᶜuḳbāda: āḫiretde İBN / irtifāda: inkiyād H3 / ola H3: ola. Raḥmetullāhi taᶜālā N2; ola. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi TDK; ola. Raḥmetullāhi İBN // 12 Ve mine'n-nevādir: Faṣl-ı sādis der-sīret-i ḥasene-i mülūk-ı ḫuceste-sülūk Muḥammedī İBN // 16 evā'ili: evveli TDK // 17 her ṭarafdan aᶜdā: aᶜdā her ṭarafdan TDK // 18 Yemen ü ᶜAden'de N2, TDK: Yemen ᶜAden'de ve H3; Yemen'de İBN / pāymāl-i kefere ve: pāymāl ve kefere-i İBN // 19 olup: İBN'de yok / vel-Ḥaṣṣa'da: ve'l-Ḥıṭṭa'da TDK / üstine: üzerine İBN // 20 fesādāt: fesād İBN / çünki: İBN'de yok // 21 éyledi: éylemiş idi TDK / her cānibe ᶜasker-i cerrār ile: ve kendüsi İBN / édüp eşḳiyā-yı dīnüñ: édüp cevānib-i erbaᶜanuñ eşḳiyāsın İBN // 22 ᶜırkını her cānibden: İBN'de yok / rü'esā-yı: İBN'de yok / getürüp şehr-i: getürdi İBN

[1] *VI. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de VI / 1) (H3 43a, N2 33b, TDK 27a, İBN 27a)*

içinde siyāset ile vücūdların maḥv éyledi. Ḫilāfet kendülere degdükde bir mertebe ᶜālem emn ü emān ve niẓām u intiẓām bulmışdı ki Hārūnü'r-Reşīd ᶜaşrından ziyāde olmışdı. Ol sebebden Muᶜtaẓıd Billāh cenābına Seffāḥ-ı Ṣānī déyü laḳab vérmişler idi. Maḥẓā ᶜālem elden gitmiş iken tecdīd-i salṭanat éylemiş idi. Netīce-i kelām çünki ġazāya ᶜasker göndermek lāzım oldı. Muẓāyaḳa kemālinde, ḫazīneleri ḳılletde olup ol tārīḫde Mecūsīlerden bir tācir-i māldār kimse var idi. "Andan bir miḳdār aḳça istiḳrāẓ éyleñ." dédiler. Muᶜtaẓıd Billāh ḥaẓretleri daḫı cā'iz gördi ve ol Mecūsī tāciri daᶜvet éylediler. Mecūsī ḫalīfe ḥuẓūrına iḥẓār olınup ḫalīfe buyurdılar ki "Eṭrāfdan ḫazīnelerümüz gelince bize yüz biñ altun ḳarẓ vérmek mümkün midür?" dédi. Mecūsī eyitdi: "Ben de mālum da ḫiẓmet-i şerīfüñüzde ḥāẓırdur. Hemān ḫiẓmet buyuruñ." dédi. Ḫalīfe ḥaẓreti buyurdılar ki: "Bu ḳadar meblaġı bize vérmege ne vechle iᶜtimād édersin?" Mecūsī eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā bu deñlü ᶜibād u bilādını saña mü'temendür déyü inandı. /Ḥaḳḳ-ı ᶜadl üzre emāneti şıyānet édüp H3 44a yerlü yerinde edāda ḳuṣūr éylemeyüp alup vérürsiz. Ya birḳaç manḳur nedür ki ben anı cenābuñuza iᶜtimād éylemeyem." dédi. Ḫalīfe Mecūsī'den bu sözleri işidüp gözleri yaşıla ṭoldı. Ve ḫalīfe ḥamd-i firāvān édüp ve ol Mecūsī'ye eyitdi: "Allāhu taᶜālā māluñı tevfīr édüp berekāt vére ve bizi daḫı istiḳrāẓdan aġnā édivére. Ve tamām edā-yı ḫiẓmetde ḳuṣūr éylemedük. Görelüm eger iḳtiżā éderse alavüz ve her ḳaçan bir ḫiẓmetüñ düşerse bī-tereddüd gelüp ᶜarẓ édesin. Ḳapumuz saña küşāde, mürācaᶜatda ḳuṣūr éylemeyesin." dédi. Mecūsī duᶜā vü şenā éderek gitdi. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

İsmaᶜīl bin Bülbül ki ḫalīfe-i ᶜaşruñ ecell-i nüdemāsından idi. Mezbūrdan menḳüldür ki: Bir gün emīrü'l-mü'minīn Muᶜtaẓıd Billāh vüzerāsı ve zümre-i

---

1 vücūdların: vücūdlarını İBN / degdükde: degdi İBN / bir mertebe: İBN // 2 bulmışdı: olmışdur N2 // 3 olmışdı: idi TDK / déyü: TDK'da yok // 4 éylemiş idi: éyledi TDK / netīce-i kelām: İBN'de yok // 5 muẓāyaḳa: muẓāyaḳa ise N2, TDK, İBN / kemālinde: kemālde N2 / ḳılletde: ḳıllet üzre İBN // 6 Mecūsīlerden: Mecūsīden N2 / kimse: kimesne N2 / aḳça: H3'te yok // 7 ḥaẓretleri: N2'de yok / ol: bu TDK // 8 Mecūsī ḫalīfe ḥuẓūrına: İBN'de yok / iḥẓār olınup H3, N2: gelüp TDK, İBN'de yok / buyurdılar ki H3, TDK: buyurdılar N2; buyurdı ki İBN // 9 vérmek: İBN'de yok // 10 ben deH3, İBN: ben de ve N2, TDK // 11 buyurdılar: buyurdı İBN / meblaġı: meblaġ İBN // 12 édersin: éderseñ N2 // 13 emāneti N2, TDK, İBN: emānetini H3 // 14 edāda: irādā H3 / vérürsiz İBN: vérürsin N2; véresiz TDK; vériyorsız H3 // manḳur H3, İBN: manḳır N2, TDK // 15 cenābuñuza: cenāb-ı şerīfüñüze İBN // 16 ḫalīfe: Ḫālıḳ'a N2 / eyitdi: dédi TDK // 17 aġnā H3, TDK: muġannī N2; ġanī İBN / edā-yı: mertebe İBN // 18 alavüz H3, İBN: alalum N2; alıruz TDK // 19 édesin: éyleyesin İBN // 20 éylemeyesin: étmeyesin İBN // 20-21 Rahmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi: Ol sulṭānuñ rūḥına Ḥaḳḳ'uñ himmeti olsun N2

[1] *VI. Faṣıl, 3. hikâye (İBN'de VI / 2) (H3 44a, N2 34b, TDK 27b, İBN 27b)*

nüdemāsı ile ᶜişret ü şafāda iken ümerādan biri ḫalīfeye bir riḳᶜa refᶜ éyledi. Mefhūmında ifāde olınan bu ki "Fülān maḥalde raᶜiyyetden ve ġayrdan bir miḳdār ādem cemᶜiyyet édüp bī-edebāne ḥarekātları vardur. Evżāᶜ u eṭvārlarından nāmūs-ı
H3 44b devlete ḫalel görinür, iḥtirāz lāzımdur." démiş. /Muᶜtażid Billāh riḳᶜayı oḳuyup
5 çehresinde āṯār-ı ġażab nümāyān oldı. Vezīr-i aᶜẓamı olan ᶜAbdullāh'a "Bunlar ḥaḳḳında re'yüñ nedür?" dédi. Vezīr eyitdi: "Bir miḳdār ādem irsāl édelüm. Cemᶜiyyetlerin ṭaġıdup ḥaḳlarından gelsün ki sā'irlere daḫı mücib-i ᶜibret olsun." dédi. Ḫalīfe buyurdılar ki: "Senüñ bu ḳasvet-i ḳalbüñ ve raᶜiyyete bī-raḥmligüñ benüm olanca ġażabumı zā'il éyledi. Ve anlara bāᶜiṯ-i merḥamet oldı." dédi. "Bunı daḫı bildüñ
10 mi ki reᶜāyā vedāyiᶜ-i ḫālıḳü'l-berāyādur. Yarın ḳıyāmetde benden ṣorılsa gerekdür." dédi. "Ben seni kendü kendümden artıḳ raᶜiyyete miḥrbān u müşfiḳ ḳıyās éderdüm. Sen ḫod gerek merdüm-ḫᵛār ṣıfatında bī-raḥm imişsin. Ḳalḳ var bir ḫoşça tecessüs éyle. Gör ne sebebdendür. Elbette raᶜiyyet bir nā-sezā vażᶜa sülük éylemege bir mücib vardur. Ya ḥükkāmdan cevr ü teᶜadī görmişlerdür veyā teklīf-i mā-lā-yuṭāḳ
15 olınmışdur. Ve kendü aḳrabā vü aṣḥābına bir dāhiye işābet éylemişdür. Bir sebebsiz degüldür. Teftīş ü tefaḥḥuṣ éyle. Ẓulm görmişler ise ḥaḳlarını iḥḳāḳ ile ẓālimüñ ḥaḳḳından gel ve ᶜāciz ü miskinleri beytü'l-māldan imdād ile ḥāline göre ḥācetlerin
H3 45a revā éyle. Ve anlar ki maḥżā baṭrānlıḳdan şeḳāya sülük /éylemişlerdür. Ḥabs u te'dīb ile ḳorḳup niẓām-ı umūra saᶜy éyle ki ᶜālem ṣalāḥ-peẕīr ola yoḳsa mücrim ile bī-
20 günāhı yoḳlamayup ḥavāle-i tīġ éderseñ vāy āḫiretde bizüm ḥālümüze. Ḥużūr-ı Ḥaḳḳ'da ne yüzden cevāb vérürüz." dédi. Fī'l-ḥaḳīḳa vezīr çıḳup aḥvāllerin teftīş ü tefaḥḥuṣ éyledi. Ẓālim ü maẓlūm maᶜlūm olup ḥaḳlarından gelindi. Ḫalīfe ḥażretlerinüñ re'y-i şerīfleri üzre ᶜaẓīm işābet oldı. Cümle ᶜālem içinde ḫalīfenüñ raᶜiyyet ḥaḳḳında rıfḳ u şefḳatleri ve vezīre olan pend ü naṣīḥatleri şāyiᶜ olup bilād u

---

1 nüdemāsı ile: nüdemāsıyla İBN / bir: İBN'de yok // 2 bu ki H3, TDK: bu N2; budur ki İBN / maḥalde H3, N2: maḥallede TDK, İBN // 3 ḥarekātları H3, N2: ḥarekātı TDK; ḥareketleri İBN / vardur: var İBN /eṭvārlarından: eṭvārlarında TDK // 5 ᶜAbdullāh'a N2, TDK: ᶜAbdullāh H3; ᶜAbdullāh bin Veheb İBN / bunlar: bunlaruñ N2 // 7 gelsün H3, TDK: gelsünler N2, İBN // 8 ḳasvet-i H3, İBN: ḳasāvet-i N2, TDK // 9 merḥamet: raḥmet TDK // 11 dédi N2, İBN: H3 ve İBN'de yok // 12 gerek H3, N2; görk(?) TDK; İBN'de yok / ḳalḳ var: var ḳalḳ İBN / tecessüs: tefaḥḥuṣ u tecessüs İBN // 13 sebebdendür: sebebden TDK / elbette: TDK'da yok / bir: böyle TDK / bir mücib: elbette bir aṣlı TDK // 15 ve: veya TDK / bir sebebsiz: beyhūde TDK // 16 teftīş ü tefaḥḥuṣ éyle H3, N2: İBN'de yok; teftīş ü tefaḥḥuṣ édüp ḥallerine ıṭṭılāᶜ ḥāṣıl éyle TDK // 17 ᶜāciz ü miskinleri: ᶜāciz ü miskinler ise TDK; ᶜāciz miskinleri görüp İBN / ile ḥāline: édüp ḥāllerine TDK // 18 maḥżā: TDK'da yok / éylemişlerdür H3: édüp der-muṭlaḳ anları TDK; éylemişler N2, İBN // 19 ḳorḳup H3, İBN: ḳorḳıdup N2, TDK / yoḳsa: yoḫsa TDK // 19-20 ile bī-günāhı H3, İBN: ve bī-günāhı N2; ü ġayr-ı mücrimi TDK // 21 aḥvāllerin: aḥvālleri İBN // 21-22 teftīş ü tefaḥḥüs éyledi TDK: teftīş ü tecessüs édüp H3; teftīş ü tecessüs éyledi N2; İBN'de yok // 22-23 ḫalīfe ḥażretlerinüñ: halīfenüñ İBN // 23 re'y-i şerīfleri: re'yi İBN / ᶜaẓīm H2, N2: İBN'de yok; olan tedbīr TDK / oldı: éyledi TDK // 24 şefḳatleri: şefḳatlerin N2

ḳurāda söylendükçe ᶜāmme-i ᶜālem devām-ı devlet-i ḫalīfe-i vaḳte duᶜālar ve ṣenālar édüp iḳlīm iḳlīm ᶜadl ü dādı söylenür idi. Fī'l-ḥaḳīḳa pādişāhlara lāzım u mühimm olan aḥvāl-i ᶜāleme taḳayyüd édüp umūr-ı ᶜālemi bi'ẕ-ẕāt görmek gerekdür. Yalñız vezīre iᶜtimād u istinād édüp kendüleri aḥvāl-i ᶜālemden ġaflet üzre olmaḳ ḳatı ᶜabeṣ nesnedür. Eṭrāf u cevānibde olan aᶜdā-yı devletüñ ḫurūcına sebebdür. Ṣāḥib-i mülk kendü umūr-ı memleketini ẓāhiren ve bāṭınen tefaḳḳud u taḳayyüd üzre olduḳda pādişāhumuz aḥvāl-i ᶜālemden ġaflet üzre degüldür déyü anlar daḫı ḫavf u ḥaẕer édüp H3 45b /edā-yı ḫiẕmetde saᶜy u ihtimām üzre olur niẓām u intiẓām bulınur.

Ve mine'n-nevādir[1]

Selāṭīn-i ᶜālī-şān-ı āl-i ᶜOṣmān'dan fātiḥ-i Ḳosṭanṭīnīye olan ġuzāt-ı İslām'uñ ferīd ü mümtāzı Sulṭan Meḥemmed Ḫān Ġāzī ᶜaleyhi'r-raḥmetü ve'r-rıżvān ᶜāmilü'l-ᶜirfān seciᶜ ü dilīr ve aḥvāl-i salṭanat ile muḳayyed ü ḫabīr pādişāh-ı bā-intibāh idi. Dā'imā meclis-i şerīflerine ᶜulemāyı daᶜvet édüp anlar ile mücāleset ve ᶜulūm-ı müteferriᶜadan baḥṣ u cidāl ü ṣoḥbet éderler imiş. Ve rūz u şeb ẓāhir ü pinhān şehr ü bāzārı gezüp eṭrāf-ı ᶜālemden ḳarīb ü baᶜīd aḥvāl-i ᶜāleme vuḳūf taḥṣīl éderler imiş. Ḫuşūṣā ol ᶜaṣruñ vüzerāsı ve cümle vülāt-ı umūr olan vükelāsı ᶜilm ü ᶜamel ile ārāste ve dīn ü diyānet ile pīrāste ṣāḥib-saᶜādetler idi. Bir gün meclis-i pādişāha Mollā Ḳırīmī ki ol ᶜaṣruñ fużalā-yı ᶜiẓāmından idi, ḥāżır olup umūr-ı memālikden ṃuṣāḥabet éderleridi. Sulṭān Meḥemmed Ḫān Ġāzī Mollā Ḳırımī ḥażretine ḫiṭāb édüp buyurdılar ki: "Mollā şöyle istimāᶜ olınur ki Ḳırım vilāyeti bir ᶜaẓīm maᶜmūr sevād-ı muᶜaẓẓam imiş. ᶜUlemā vü fużalā ile meşḥūn āb-rūy-ı rubᶜ-ı meskūn yalñız hemān fetvāya H3 46a müstaᶜidd on iki biñ müftīsi /var imiş Mevlānā Ṭaşkendī ḥażretleri tārīḫinde naḳl u tafṣīl étdügi üzre. Eger ricāl ve eger raᶜiyyet ü māl cihetinden ḳuṣūr u ᶜaczleri yoġıken böyle iḳlīm-i ᶜaẓīm az zamānda ḫarāba yüz ṭutmaġa bāᶜiṣ ü bādī ne idi?" buyurmışlar. Mollā Ḳırımī ḥażreti cevāb vérmişler ki: "İḳlīm-i mezbūruñ ḫarābına bādī ḫiẕmet-i

---

1 devām-ı devlet-i ḫalīfe-i vaḳte: ḫalīfeye İBN / u ṣenālar: İBN'de yok // 2 iḳlīm iḳlīm H3, N2: ekālim TDK; iḳlīm İBN / u mühimm: İBN'de yok // 3 bi'ẕ-ẕāt: İBN'de yok // 6 tefaḳḳud u: İBN'de yok / olduḳda: olduḳda ḫüdemāt daḫı TDK // 7 ḥaẕer: İBN'de yok / édüp: üzre olup TDK // 8 ḫiẕmetde: ḫiẕmetinde İBN / üzre olur H3, N2: édeler ve TDK; üzre olurlar İBN / bulınur: bunuñla bulınur TDK // 12-13 ġāyet kāmilü'l-ᶜirfān N2, İBN: ᶜāmilü'l-ᶜirfān H3; mükemmelü'l-ᶜirfān // 13 seciᶜ ü dilīr H3, N2: bir seciᶜ ü bahādır u dilīr TDK; ġāyet seciᶜ ü dilīr İBN / idi: TDK'da yok // 14 mücāleset: mücāneset N2 // 15 müteferriᶜadan: mütenevviᶜadan // 16 ᶜālemden: ᶜālemde İBN // 17 vülāt-ı umūr: vükelān-ı umūrda TDK / vükelāsı: vükelāsını TDK // 18 Mollā Ḳırīmī: Monlā Gürānī TDK // 19 ki: İBN'de yok // 20 Ḫān H3, N2: TDK'da ve İBN'de yok / Mollā Ḳırīmī ḥażretine H3, İBN: Monlā Gürānī'ye TDK; Mollā Ḳırīmī ḥażretlerine N2 // 21 Mollā H3, N2: Monlā TDK; İBN'de yok // 22 meşḥūn: meşḥūr TDK / hemān: TDK'da yok // 25 idi: imiş déyü TDK // 26 Mollā Ḳırīmī: Monlā Gürānī TDK / ḥażreti: ḥażretleri N2 / cevāb: cevābları H3

[1] *VI. Faṣıl, 4. ḥikâye (İBN'de VI/3) (H3 45b, N2 35a, TDK 28b, İBN 28b)*

şāhīde vezīr-i şāḥibü't-tedbīr yoḳlugı." démiş. Ḥażret-i pādişāh Mollā'dan bu sōzi işitdügi gibi tīz vezīr-i mükerrem Maḥmūd Pāşā'yı daᶜvet édüp geldükde buyurmışlar ki: "Maḥmūd, Mollā ḥażretlerinden iḳlīm-i Ḳırım'uñ ḫarābına bāᶜiş ne olmışdur? déyü su'āl éyledüm. Buyurdılar ki: Vezīr-i şāḥib-tedbīr yoḳlugı sebeb olmışdur." Maḥmūd Pāşā daḫı cevāb éylemiş ki: "Belī benüm pādişāhum ḥaḳḳ buyurmışlar. Lākin Mollā ḥażreti devletlü pādişāh ḥużūrında riᶜāyet-i edeb édüp vezīr yoḳlugı taᶜbīr buyurmışlar, lākin ḥaḳīḳatde sebeb pādişāh-ı āgāh yoḳlugı olmışdur. Zīrā şöyle ki şāḥib-i mülk olan pādişāh zīr-i ḥükminde ve ḳalem-revinde olan memālike kendüler bi'ẕ-ẕāt taḳayyüd édüp aḥvāl-i ᶜālemden ḫaberdār olmaḳ gerekdür ki ḫiẓmet-i şerīfinde olan vükelāsı H3 46b daḫı aña göre olur. İmdi benüm saᶜādetlü pādişāhum bu ḥuşūsda mücrim /vezīr degüldür ḥażret-i sulṭāndur ki ol maḳūle vezīr ü vüzerā intisābı umūr-ı dīn ü devlet ve meṣālīḥ-i dünyā vü āḫiretde kendüye şerīk ü sehīm édüp ve ᶜıyālullāh olan reᶜāyā vü berāyāya ḥuşūşā ᶜulemā-yı ᶜālī-sened üzerine ol denīyi kendü cānibinden velī-i ḥamīm éyleye. Zīrā mücerred vezīr ile maşlaḥat bitmez. Vezīr bir ednā ḳuldur istiḫdām olınur. Ḫiẓmetinde işābet üzre olursa istiḫdām olınmaġa lāyıḳ olur. Ve eger kem olursa ᶜazl ile ve tebdīl ile ḥaḳḳından gelinür. Bir ġayrı vezīr daḫı bulınur edā-yı ḫiẓmet éder. Ve pādişāhlar umūr-ı ᶜāleme kendüler muḳayyed olınca vezīr olan kimse daḫı pādişāhumuz āşikāre vü nihān umūr-ı ᶜālem ile taḳayyüd üzredür déyü her vechile ḥisāb ḥisāblayup me'mūr olduġı ḫüdemātuñ edāsına saᶜy u ictihād édüp eṭrāf-ı memālikde olan vülāt-ı umūr daḫı pādişāhumuz dā'imā aḥvāl-i memāliki teftīş ü tafaḫḫuş üzredür. Ḳullarınuñ eyüsini ve kemini bilür déyü ḫiẓmetlerinde saᶜy édüp taḳṣīr ü ihmālden ḥaẕer éderler. Ve eṭrāf u cevānibde olan aᶜdā-yı devlet ṣīt u ṣadā-yı şāhīden mütenebbih olup pādişāh-ı raᶜiyyet-penāh kendü muḳayyeddür déyü iştihār ile

---

1 şāhīde: pādşāhīde İBN / Mollā'dan: Monlā'dan TDK // 3 Mollā: Monlā TDK // 4-5 Maḥmūd Pāşā: sen ne cevāb vérürsin İBN // 5 benüm: N2'de yok / Mollā: Monlā TDK // 6 ḥażreti: ḥażretleri N2 / yoḳlugı H3, TDK: yoḳlugı déyü N2; yoḳluġa déyü İBN / buyurmışlar: éylemişler N2 // 7 lākin: TDK'da yok / ḥaḳīḳatde sebeb H3, İBN: ḥaḳīḳatde N2; ḥaḳīḳatü'l-ḥāl budur ki TDK / yoḳlugı H3, N2: yoḳlugı sebeb TDK; yoḳluġa İBN / şöyle: TDK'da yok // 7-8 yoḳlugı olmışdur. Zīrā şöyle ki şāḥib-i mülk olan pādişāh: N2'de yok // 9 aḥvāl-i ᶜālemden: aḥvāllerinden TDK / olmaḳ gerekdür ki: olur ise TDK / ki: İBN'de yok // 10 olur: ola N2 / mücrim: mücrim olan TDK // 11 ḥażret-i: bil ki TDK // 12 āḫiretde: āḫiret İBN / sehīm: sehm H3 / édüp H3, TDK: éder N2, İBN / ve: TDK'da yok // 12-13 reᶜāyā vü berāyāya ḥuşūşā ᶜulemā-yı ᶜālī-sened üzerine ol denīyi kendü: İBN'de yok // 13 sened: ḳadr TDK / denīyi: bī-dīni TDK / cānibinden: cenābından İBN / ḥamīm: ᶜaşīl TDK // 14 zīrā: TDK'da yok // 15 istiḫdām olınmaġa lāyıḳ olur. Ve: TDK'da yok / kem: ketm İBN // 15-16 ᶜazl ile vü tebdīl ile: ᶜazl ü te'dīb ile İBN // 16 gelinür: gelinüp N2 // 17 kimse daḫı: kimesne TDK // 18 āşikāre vü H3, İBN: āşikār u N2, TDK // 19 ḥisāb ḥisāblayup: ḥisāb u kitābda TDK / édüp: üzre olur TDK // 20 daḫı: N2'de yok / teftīş ü: İBN'de yok // 22 éderler: üzre olurlar İBN / ṣīt: ṣayd H3 // 23 iştihār: ictihād H3

H3 47a herkes ḫavf u ḫaşyet /üzre olur." dédükde, saᶜādetlü pādişāh "Sözüñ ḥaḳdur. Ber-ḫūdār ol Maḥmūd. Bizi ḫᵛāb-ı ġafletden bīdār olmaġa bādī olduñ." déyü ḫilᶜatler géydürüp inᶜām u iḥsānla ser-efrāz éylemişler. Ḥaḳḳ sözden pādişāh elem çekmeyüp güş éylemek gerekdür. Lāyıḳ-ı devlet ve mekārim-i aḫlāḳ-ı salṭanat budur. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Faṣl-ı sābiᶜ der-emānet ü diyānet beyānındadur[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Selāṭīn-i sālife ve ḫevāḳīn-i sābıḳa-yı Selāçuḳa'dan Melikşāh oġlı Sulṭān Sencer ḫāḳān-ı maᶜdelet-reh-ber pādişāh-ı dīndār ᶜadl-güster idi. Bir zamānda sipāh-ı deryā iştibāh ile şehr-i Ṭālḳān'a ᶜazīmet édüp debdebe-i şāhīden zamāna ġulġule ve ṭanṭana-yı ᶜaskerden zemīne velvele şalup herkes temāşā-yı mevkib-i şāhī seyrine rāġıb olup her biri bir köşeden temāşāya ṭālib idi. İttifāḳ o eṣnāda şehrüñ civārında bir tell-i refīᶜ var idi ki farḳ-ı ebre peyveste idi. Ve ol şehr ḫalḳından bir faḳīr-i dil-ḫastenüñ bir ṭıfl-ı nev-restesi ol tell-i menīᶜüñ zirvesine şuᶜūd édüp aşaġadan mürūr éden ᶜasker ü sipāha naẓar édüp tek ü tenhā oturmış idi. Leşker-i şāhī mānend-i seyl
H3 47b /ol sebīlden mürūr üzre iken Şāh Sencer ol tell-i bālāya naẓar şalup eṭrāf u cevānibe nigerān édüp gördi ki zirve-i cebelde bir nesne oturur ḳuşa beñzer ġāyet. Ol depenüñ ᶜulüvvinde neydügi bilinmez. Ġālibā ẓann éyledügi murġ olmaḳ üzere. Ġāyet tīr-endāzlikde māhir idi ve kemān-keşlikde mişli nādir idi. Mürūr üzre iken aşaġadan bir oḳ atdı ḳażā-yı ilāhī gibi. Nişāne-i tīr ol ṭıfl-ı ṣaġīrüñ bedenine teᶜşīr édüp fi'l-ḥāl düşdi, bī-cān oldı. Sulṭān Sencer vurup şikār düşdügini gördi. "Varuñ getürün." déyü emr éyledi. Ḫüddām segirdüp ol telle çıḳdılar. Gördiler ki bir ṭıfl-ı ṣaġīr ḫāk u ḫūna

---

·1 dédükde: dérken İBN // 1-2 Ber-ḫūdār ol Maḥmūd. Bizi ḫᵛāb-ı ġafletden bīdār olmaġa bādī olduñ: TDK'da yok // 2 ḫᵛāb-ı ġafletden: ḫᵛābdan N2 // 3 iḥsānla H3, İBN: iḥsān ile N2, TDK / éylemişler: éylemişlerdür N2 // 5 Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi: Raḥmetullāhi ᶜaleyhi N2, TDK; İBN'de yok // 7 Faṣl-ı sābiᶜ der-emānet ü diyānet beyānındadur H3, N2: Faṣl-ı sābiᶜ der-emānet ü diyānet est TDK; İBN'de yok // 10 reh-ber: perver H3 // 11 iştibāh TDK, İBN: istinād H3, N2 / debdebe-i: demdeme-i TDK / zamāna N2, TDK: zamān H3, İBN // 13 olup: TDK'da yok / köşeden temāşaya ṭālib idi: köşede neẓẓareye ṭālib iken TDK /o H3, TDK: ol N2, İBN // 14 peyveste idi: peyveste TDK / ve: İBN'de yok / şehr: şehrüñ N2 // 15 nev-restesi ol tell-i: nev-reste ve ol dil-bestesi TDK // 16 şāhī: şāh TDK // 17 şalup: ve TDK // 18 nigerān édüp TDK: nigerān H3; nigerān üzre iken N2; nigerān iken İBN / ġāyet: İBN'de yok // 18-19 beñzer ġāyet. Ol depenüñ ᶜulüvvinde neydügi bilinmez: TDK'da yok // 19 ᶜulüvvinde: ᶜulüvvinden N2 / olmaḳ: N2'de yok / neydügi: ne idügi İBN / üzere: iḫtimālin vérüp İBN // 19-20 Ġālibā ẓann éyledügi murġ olmaḳ üzere. Ġāyet tīr-endāzlikde māhir idi: Ẓann-ı ġālibi bu oldı ki şayda ġālib bir murġ-ı āvāredür, déyüp tīr-endāzlikde ġāyetde māhir TDK // 22 düşdi: düşüp TDK / bī-cān oldı: öldi İBN / vurup H3, N2: urılup TDK; İBN'de yok / şikār: TDK'da yok // 23 éyledi: étdi TDK / ḫūna: ḫūta H3

[1] *VII. Faṣıl (H347a, N2 36b, TDK 29b, İBN 32b)*

[2] *VII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de VI / 4) (H3 47a, N2 36b, TDK 29b, İBN 29b)*

ālūde olmış bī-cān yatur. Ol ṭıflı bir ḳalḳana ḳoyup ḥużūr-ı şāha getürdiler. Şāh görди ki murġ degül bir ṭıfl-ı şaġīr ġarḳa-yı ḫūn olmış. Şāh-ı merḥamet-sipāh derūndan bir āh édüp kendüden geçdi. Atından inüp ḫāke düşdi ve cigeri āteş-endūh ile büryān ve dīdesi giryān olup "Ne ᶜaceb vebāl-i ᶜaẓīme giriftār oldum." déyü zār zār aġladı. ᶜĀḳıbet şehre ādemler irsāl édüp "Meded bu ṭıfluñ velīsini buluñ." dédi. Cūst ū cū édüp buldılar. Meger Ṭālḳān şehrinden bir faḳīr-i nā-murāduñ /oġlı imiş. Faḳīr-i bī-çāre nūr-ı dīdesini bu ḥālde görüp ṣabrı ḳalmayup yaḳasını çāk ve derūn-ı dilden bir āh-ı sūz-nāk éyledi. Ol faḳīrüñ bu nālesi pādişāhı helāk édüp ol faḳīrüñ elin eline alup ḫaymegāhına getürdi. Ve öñine bir bedre altun ve bir şemşīr-i āteş-nümūn ḳodı. Ve taẋarruᶜ u niyāz édüp Ḫudā-yı Bī-çūn'a ḳasem-i ᶜaẓīm éyledi ki "Ḫaṭāyıla bir günāhdur ṣādır oldı. İşte zer ve işte ser yā ṣafā-yı ḫāṭır ile ᶜafv u ḳabūl éyle veyā ḫud başumı kes. Oġluñ yerine beni daḫı maḳtūl éyle. Tek yarın rūz-ı ḳıyāmetde beni ᶜaẓāb u ᶜiḳāba giriftār éyleme. İḫtiyār elüñde yā ᶜafv veyā ḳışāş éyle. Beni bu miḥnetden ḫalāş éyle." dédi. Ol dervīş-i dil-rīş ü müstemend "Pādişāhum benden yaña ḥelāl olsun. İrādet-i Ḥaḳḳ ve meşiyyet-i muṭlaḳ böyle imiş. Siz ᶜālemüñ cānı ve cümle memāliküñ rūḥ-ı revānı olasız. Ve şān-ı şerīfe lāyıḳ olan mürüvvet ü iḥsānı ẓuhūra getürdüñüz. Cān u başuñ müstedām ve ᶜömr ü devletüñ ber-devām olsun. Bizüm cān u başumuz cümle senüñ yoluña fedā olsun. Ẓıll-ı Ḥaḳḳ'sun Ḫudā'nuñ emānında emīn ol. Ve ol şaġīrüñ ḳanını saña ḥelāl éyledüm. Yevmü'l-cezāda /Ḫudā-yı ẕü'l-celāl senden su'āl éylemesün. Ve bu ḳavlüme Ḫudā şāhid olsun." déyü şāhuñ derūnına ṣabr u sükūn u tesellī vérüp altını almamaḳ istedi. Şāh-ı ᶜadālet-penāh bir bedre altun daḫı iżāfe édüp ḫᵛāh u nā-ḫᵛāh ol faḳīre ḳabūl étdürdi. Ve Ṭālḳān vilāyetinüñ ḥükūmetini iḥsān édüp zümre-i ümerā-yı nāmdāra ilḥāḳ éyledi. Zihī pādişāh-ı dīndār ve merḥamet-şiᶜār ki

---

2 murġ degül: TDK'da yok / ġarḳa-yı ḫūn: ḳana ġarḳ N2; ḫāk u ḫūna ālūde TDK / olmış: olmış bī-cān yatur. Ol ṭıflı gördükde TDK // 3 ve cigeri: cigerin TDK // 4 dīdesi: dīdesin TDK / olup: édüp dédi kim TDK / déyü zār zār aġladı N2, İBN: déyü āzār zār aġladı H3; ᶜAḳıbet: oñulmayacaḳ yāreye yār oldum. İmdi bunuñ tedāriki görilmek gerekdür déyüp TDK // 5 buluñ: buluñ getür TDK / dédi: dédi varup İBN // 6 şehrinden: şehrinde İBN // 6-7 Faḳīr-i bī-çāre nūr-ı dīdesini bu ḥālde görüp ṣabrı ḳalmayup: İBN'de yok // 7 ṣabrı ḳalmayup: sabrı TDK; N2'de yok / yaḳasını H3, TDK: yaḳasın N2; sīne İBN / derūn-ı: derd-i H3 // 8 éyledi: éyledi ve TDK / édüp: éyledi N2 / ol faḳīrin elin: elin TDK // 10 ḳasem-i ᶜaẓīm: ḳasem TDK / günāhdur: günāh TDK // 11 ve: İBN'de yok / ser: sen H3 / yā: N2'de ve TDK'da yok / ᶜafv u: ᶜafv édüp İBN / veyā ḫud: yā ḫud TDK // 13 elüñde yā ᶜafv veyā H3, N2: elüñdedür yā ᶜafv éyle yā TDK; elüñdedür yā ᶜafv yā İBN / Beni bu miḥnetden ḫalāş éyle: İBN'de yok // 14 dil-rīş ü: dil-rīş-i N2 / yaña H3, N2: saña TDK, İBN // 15 cānı: ḫānı İBN // 16 şerīfe: şerīfüñüze TDK // 18 ve ol: ve o TDK // 19 éyledüm: éyledüm déyü N2 // 20 éylemesün: éylemeye TDK / ḳavlüme: ḳavle TDK / şāhuñ: ḫalīfenüñ TDK / sükūn: sükūt H3 // 20-21 u tesellī vérüp: vérdi ve İBN // 21 şāh-ı: pādişāh-ı TDK // 22 ol faḳīre: İBN'de yok / étdürdi: étdürüp İBN // 23 ümerāyı H3, N2: ümerādan TDK; ümerāya İBN / nāmdāra ilḥāḳ H3, N2: TDK ve İBN'de yok / dīndār ve: dīzdār H3 / ve: H3'te yok

yanında şāhlıḳ ḫāk-i bī-miḳdār olup celālet ü kibriyādan berī aḫlāḳ-ı ḥamīde ve sīret-i pesendīde ile cümle şāhānuñ bihteri ola. Raḥmetullāhi taʿālā ʿaleyhi.

Nādire-i der-mertebe-i vezāret[1]

Selāṭīn-i ẕū'l-ḥaşīme cümleden ehemm ve ḫavāḳīn-i celīlü'ş-şiyeme mecmūʿ-ı umūrdan mühimm olandan elzem ü aḳdem bir vezīr-i mübārek-ḳadem ve müşīr-i ḫuceste-şiyemdür. Nitekim kütüb-i tevārīḫde mesṭūrdur Süleymān bin ʿAbdülmelik Benī Ümeyye'den pādişāh-ı şāḥib-kemāl ve ʿaḳl u tedbīrde pesendīde-i ricāl idi. Dā'imā erbāb-ı hüner ü ʿirfānla mevṣūf olan aşḥāb-ı īḳān ile mücāleset édüp tevārīḫ-i şāhān-ı pīşīn ve menāḳıb-ı ḫavāḳīn-i ʿadl-āyīni söyledüp ḫoş-ḥāl olurdı. Eşnā-yı muşāḥabetde Süleymān bin ʿAbdülmelik eyitdi: "Elḥamdülillāhü'l-kerīm Ḥaḳḳ
H3 49a sübḥāne /ve taʿālā bu bendesine iḥsān éyledügi mülk ü salṭanat Süleymān bin Dāvūd *ʿaleyhim ṣalātü'l-maʿbūd* mülkinden artuḳ degül ise eksük daḫı degüldür. Ancaḳ bu ḳadar var ki dīv ü perī vuḥūş u ṭuyūr ve bād emrine me'mūrlar. Biz aña ḳādir degülüz." dédi. Ve "İllā māl ü menāl ve ʿasker ciheti maʿmūr ve ʿizz ü iḳbāl ḳarīn-i āmāldür." dédi. ʿUḳalādan birisi eyitdi: "Şol nesne ki cümleden ehemmdür ve memleketlere revnaḳ ve āb-rūy-ı salṭanatdur. Ol nesne sizde yoḳdur." Pādişāh "Ol nedür?" dédi. "Şānuñuza lāyıḳ ve salṭanatuñuza muvāfıḳ vezīr-i müşīr yoḳdur." dédi. "Siz pādişāh oġlı pādişāhsız vezīrüñüz daḫı kemāl ü faẓl ile ser-efrāz ve meşāliḥ-i mühimm-i salṭanatda kāmil ü mümtāz gerekdür. Şalāḥ-ı nefs ile maʿmūr ve diyānet ü ṣadāḳat ile meşhūr kibr ü kīnden berī ve ʿucb u riyādan ʿārī ola." Pādişāh eyitdi: "Bu senüñ dédügüñ üzre bu kemālāt ile meşhūr ve bu zīver-i elfāẓıla maʿmūr kimse var idügi maʿlūm degüldür." Ol kimse eyitdi: "Şehr-i Belḫ'de sākin Caʿfer Bermekī dérler ebā vü ecdādı Erdşīrbān'uñ vüzerāsından. Vezāret anlara irşile intiḳāl éylemişdür.
H3 49b Ḫānedān-ı mülūk-ı ʿAcem'den devlet /gidüp ol diyārlar şeref-i İslām ile müşerref

---

1 ḫāk-i bī-miḳdār: u gedālıḳ berāber TDK / kibriyādan: kibr ü riyādan TDK / berī: berī ve TDK / ḥamīde: ḥamiyyet İBN // 2 pesendīde: İBN'de yok / şāhānuñ H3, İBN: şāhuñ N2, TDK / ʿaleyhi H3, TDK: ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten N2; İBN'de yok // 4 Nādire-i der-mertebe-i vezāret H3, N2: Ve mine'n-nevādir ḳıṣṣa-i rütbe-i vezāret TDK; İBN'de yok // 5 ḥaşīme: ḥaşme TDK // 6 mühimm olandan H3, N2: ehemm ü TDK; muhtemm mecmūʿ-ı mühimm olandan İBN // 7 şeyemdür: şiyemden TDK / mesṭūrdur: mesṭūr İBN // 8 Ümeyye'den: Ümeyye'de N2 // 9 ʿirfānla H3, İBN: ʿirfān ile N2, TDK / aşḥāb-ı: ehl-i İBN / īḳān: ilḳān TDK // 11 bin: ibni N2 // 12 mülk ü: İBN'de yok // 13 ʿaleyhim: ʿaleyhi İBN / artuḳ: TDK'da yok / ise: daḫı artuḳdur TDK / daḫı: TDK'da yok // 14 me'mūrlar: me'mūr idi TDK // 15 dédi: TDK'da yok // ḳarīn-i: ḳarīn ü N2 // 15-16 Ve "İllā māl ü menāl ve ʿasker ciheti maʿmūr ve ʿizz ü iḳbāl ḳarīn-i āmāldür." dédi: İBN'de yok // 17 memleketlere revnaḳ ve āb-rūy-ı: memleketler ve āb-rūy-ı revnaḳ-ı TDK / nesne: N2'de yok / yoḳdur: yoḳdur dédi TDK // 19 daḫı: İBN'de yok / kemāl ü: kemāl-i TDK / faẓl ile N2, TDK: faẓlla H3, İBN // 21 kīnden: kīrden H3 / ʿārī: ʿarī İBN // 22 kemālāt: kelīmāt TDK // 23 kimse: kimesne TDK // 24 Erdşīrbān'uñ: Erdşīr babanuñ TDK / vüzerāsından: vüzerāsından olup TDK

[1] *VII. Faṣıl, 2. ḥikâye (İBN'de VI / 5) (H3 48b, N2 37b, TDK 30b, İBN 30b)*

oldukda ataları İslām ile müşerref olup Belḫ şehrinde sākin olup ḳalmışlar. Fenn-i vezāretde kitābları olup evlādına taʿlīm-i fünūn-ı edebiyye ve ḫaṭṭ-ı kitābetde üslūb-ı kemālāt u maʿārifī taḥṣīl édüp fāʾiḳ-i aḳrān ve mümtāz-ı zamān olmışlar." déyü mubālaġa ile vaṣf éyledi. Pes Süleymān evāmir-i şerīfe taḥrīr édüp Belḫ'den Caʿfer'i Şām'a getürdiler. Pādişāhuñ erkān-ı devleti istiḳbāl édüp taʿẓīm ü tekrīm ile pādişāh ḥużūrına getürdiler. Dest-püs-ı şāh ile müşerref olup taḫt yanında yér gösterdiler. Oturduġı sāʿat pādişāhuñ levni müteġayyir olup Caʿfer'den rū-gerdān olup "Ṭaşra çıḳaruñ." dédi. Sebebi maʿlūm olınmayup erkān-ı devlet ḫayretde ḳaldılar. Şāhuñ nüdemāsından biri aḥvāl-i Caʿfer'den suʾāl éyleḍiler ve "Bu ḳadar iʿzāz u ikrām ile Belḫ'ten getürüp şimdi bu nefrete ḥikmet nedür?" dédi. Şāh eyitdi: "Eger faẓīlet ü kemāli olmasa helāk éderdüm." dédi. "Zīrā bu ādemüñ yanında taʿbiye olınmış zehr vardur. Anuñ gibilerden ḥaẕer evlādur." dédi. Ol nedīm eyitdi: "Emrüñüz ile bu ḳaẕiyyeyi kendüden suʾāl olınsa, eger ketm ü inkār éderse şāhuñ inkārı /şavābdur. Ve eger iḳrār édüp bir sebeb beyān éderse ʿöẕri ḳabūl olması emr-i şāha merhūndur." dédi. Pes Caʿfer'i tekrār ḥużūr-ı şāha getürdiler. Süleymān eyitdi: "Seni meclisden dūr étmege sebeb sende zehr-i ḳātil olmaḳ görindi." dédi. Caʿfer pādişāha ṣenā vü āferīn oḳudı ve eyitdi: "Belī pādişāhum kendü nefsümüz maṣlaḥatı içün ḥātemümde taʿbiye olınmışdur. Ve bu engüşterī atalarumuzdan mīrāṯ ḳalup bu güne gelince bizden bir mūra żarar érişmemişdür. Getürdügümüz āḫere ziyān ḳaşdına degüldür. Kendümüzi ṣıyānetdür." dédi. "Mülūk u selāṭīn ḫizmetinde māl ü menāl ve nice şedāʾid görilmişdür. Şāyed bir genc ü ḫazīne ṭaleb édeler ki edāsına bir vechle ḳudret olmaya veyāḫud mekr-i aʿdāyla bī-sebeb bir ʿuḳūbet érişürse ki iḥtimāle ṭāḳāt olmaya ol meẕelletden kendümüzi helāk ile ḫalāṣ içün éderüz." dédi. Süleymān ʿāḳil kimse idi.

H3 50a

---

1 ḳalmışlar: ḳalmışlar idi TDK // 2 evlādına: oġullarına TDK // 3 édüp: étdürüp TDK / fāʾiḳ-i aḳrān: fāʾiḳü'l-aḳrān TDK / zamān olmışlar: devrān olmışlardur TDK // 4 Süleymān: Süleymān bin ʿAbdülmelik'üñ TDK // 5-6 pādişāh ḥużūrına: ḥużūr-ı hümāyūna TDK // 6 dest-püs-ı: dest-būs-ı TDK / olup: édüp H3 // 7 rū-gerdān olup: rū-gerdān oldı TDK // 8 şāhuñ: pādişāhuñ TDK // 9 éyleḍiler ve H3, N2: éyleyüp TDK; éyleḍiler İBN // 10 getürüp: getürdüp İBN / şāh: pādişāh TDK // 11 helāk: ḳatl N2 // 12 emrüñüz ile: emrüñüz olur ve TDK // 13 olınsa H3, N2: édelüm TDK; olına İBN / ketm ü: kim H3 / şāhuñ inkārı: pādişāhuñ nefreti TDK // 14 sebeb: sebebini İBN / şāha: pādişāha TDK // 15 Caʿfer'i tekrār: tekrār Caʿfer'i TDK / şāha: pādişāha TDK / Süleymān: Süleymān bin ʿAbdülmelik TDK // 16 sebeb sende: sebeb oldur ki senüñ yanında TDK / Caʿfer: Caʿfer de TDK // 16-17 pādişāha ṣenā vü āferīn oḳudı ve: N2'de yok // 17 oḳudı ve: oḳuyup TDK / pādişāhum: şāhum N2 / maṣlaḥatı: N2, TDK ve İBN'de yok // 18 olınmışdur H3: olınmış N2, TDK; olınmış dédi İBN / ve bu: bir TDK / engüşterī: engüşterümüz vardur TDK // 19 getürdügümüz: getürdügüñüz N2 / āḫire: kimseye İBN // 20 ṣıyānetdür: ṣıyānet içündür TDK / māl: nice māl TDK / ve nice TDK: içün nice ālā vü H3; içün nice ālām u N2, İBN // 21 ü ḫazīne: TDK'da yok / ḳudret: ḳudretümüz TDK // 22 bī-sebeb: bilā -sebeb TDK / ʿuḳūbet érişürse: ʿuḳūbete érişevüz TDK / iḥtimāle ṭāḳāt H3, N2: iḥtimāl ṭāḳāt İBN; iḥtimāl ṭāḳātümüz TDK // 23 helāk ile ḫalāṣ içün: ḫalāṣ içün helāk TDK / Süleymān H3, N2: İBN'de yok; Süleymān bin ʿAbdülmelik TDK / kimse: kimesne TDK

Ve ṣāḥib-baṣīret pādişāh idi. "Bādī-i naẓarda bir emre iʿtiḳād ḫaṭā imiş. Her ḥālüñ eṭrāf ü cevānibini yoḳlayup bilmek ḳatı lāzım. ʿAcele ile ʿamel ḫaṭā imiş déyü bir kāruñ evveli mekrüh görinür lākin ḥaḳīḳatine ıṭṭılāʿ olınduḳda memdūḥ u müstaḥsen
H3 50b görinür. ʿAleʾl-ḫuṣūṣ pādişāhlara /ve sāʾir ḥükkāma teʾemmül ile ʿamel kemāl-i
5 devletlerine nāfiʿdür. Süleymān, Caʿferʾüñ ʿaḳl u firāsetine ve kemāl-i intibāh ile teḳayyüẓ ü hüşyār olduġına pesend édüp buyurdılar. Kendü bindügi atlardan raḫt u baḫtıla müretteb bir at çekdiler. Ve aʿyān-ı devleti cümle öñine düşüp iclāl ile bir serāya ḳondurdılar. Ve kemāl-i ʿizz ü rifʿat ile müstesʿad olup müşār ü müsteşār oldı. Bir gün pādişāh ile bir meclis-i şāhāne peydā édüp ʿişretde iken Caʿfer eyitdi:
10 "Devletlü pādişāhuñ bu kemīnede zehr olduġı neden maʿlūmları oldı?" Süleymān eyitdi: "Şāhān-ı selef ḫazīnelerinden iki şāh mühre irşle bize intiḳāl éylemişdür. Ḥāṣiyyeti budur ki bir kimsede veya bir ṭaʿāmda zehr olsa ol iki mühre ıẓṭırāb u ḥareket édüp birbirine ṭoḳuşurlar. Andan maʿlūm oldı." dédi. Ve mühreleri çıḳardı Caʿferʾe gösterdi. Ve ol meclisde olanlar cümle müteʿaccib oldılar. Caʿfer eyitdi:
15 "Bārekallāh bu rūzgārda iki ʿaceb nesne müşāhede éyledüm. Biri bu mühredür. Ve biri daḫı Ṭaberistān pādişāhı yanında bir gün bir meclis-i ʿālīde oturur iken bu ḳullarına "Deryā seyrin éyledüñ mi?" dédi. Ḳuluñuz "Yoḳ" dédi. Buyurdılar ki:
H3 51a /"Mihmānumuzsın senüñle deryā seyrine varalum." Ṣabāḥ olduḳda daʿvet ile varduḳda mellāḥlar bir keştī iḥżār éylemişler. Pādişāh ile gemi içine girdük ṭaʿām u meclis ārāste
20 édüp oturduḳ. Pādişāhuñ elinde bir yāḳūt-ı aḥmerden ḫātemi var idi. Hergiz ol ḫāteme misāl gördügüm yoġıdı. Bendeñüz ol ḫāteme diḳḳatle naẓar éyledüm. Pādişāh nāzik-ṭabʿ u ʿārif olmaġla naẓaruma vāḳıf olup ol ḫātemi çıḳarup öñüme atdılar. Ben daḫı

---

1 ve: buyurdılar ki TDK / pādişāh idi: olanlar TDK / iʿtiḳād H3, İBN: iʿtimād N2; iʿtiḳād u TDK / imiş: éylemiş İBN // 1-2 ḫaṭā imiş. Her ḥālüñ eṭrāf ü cevānibini yoḳlayup bilmek ḳatı lāzım. ʿAcele ile: TDK'da yok // 2 lāzım: lāzım ve N2 / déyü: zīrā TDK // 3 ḥaḳīḳatine: ḥaḳīḳate İBN / olınduḳda: taḥṣīl olınduḳdan şoñra TDK // 4 görinür: olur TDK / teʾemmül: teʾennī TDK / kemāl-i TDK: kemāli ile H3, N2; kemāl ile İBN // 5 nāfiʿdür: nāfiʿ ü şāhiddür déyüp TDK / Süleymān: Süleymān bin ʿAbdülmelik TDK // 6 teḳayyüẓ: müteyaḳḳiẓ TDK // 7 müretteb: müretteb ü müzeyyen TDK / çekdiler: N2'de yok / düşüp: düşürüp TDK // 8 kemāl-i ʿizz ü rifʿat H3: ʿizzet ü rifʿat TDK; kemāl-i rifʿat N2, İBN / müstesʿid: müstaʿid N2 / olup: édüp TDK / oldı: éylediler TDK // 9 ile: ʿizzet ile N2 // 10 pādişāhuñ: pādişāhumuñ TDK / Süleymān: Süleymān bin ʿAbdülmelik TDK // 11 ḫazīnelerinden: ḫazīnelerinde TDK / mühre: mühre bulınup TDK // 12-13 ol iki mühre ıẓṭırāb u ḥareket édüp: TDK'da yok / ıẓṭırāb u ḥareket H3, İBN: ḥareket ü ıẓṭırāb N2; TDK'da yok // 13 Andan maʿlūm oldı H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 15 ʿaceb: ʿacīb TDK / bu H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / ve: TDK'da yok // 16 daḫı: N2'de yok / iken: iken pādişāh TDK // 17 yok: ḫayır TDK / dédi H3, İBN: dédüm N2, TDK / mihmānumuzsın: mihmānumuzsız TDK // 18 senüñle: sizüñle TDK / ile: éyledi TDK / varduḳda: varduġumuzda TDK // 19 iḥżār: ḥāżır N2 / éylemişler: éylediler TDK / gemi: geminüñ TDK // 20 hergiz: bir kez İBN // 21 yoġıdı: yoḳ idi TDK / diḳḳatle H3, N2: diḳḳat ile TDK, İBN / éyledüm H3, İBN: éyledügümden N2, TDK // 22 atdılar: itdiler H3

seyr édüp engüşteri öpdüm. Ve yine öñlerine ḳodum. Melik "Aluñ sizde bir yādgārumuz olsun." déyü baḫş u ᶜaṭā yüzinden gerü bāña atdılar. Ve "Bir kerre barmaḳdan çıḳup ᶜaṭā olınan bir daḫı dönmek olmaz. Ḳabūl éyleñ." buyurdılar. Ḳuluñuz "Bir nesne ki pādişāhlara lāyıḳ ola ol bendelere münāsib degüldür." déyü
5 gene öñlerine ḳodugum gibi alup deryāya atdılar. Bir ᶜaẓīm te'essūf édüp "Eger deryāya atacagunuzı bilsem alup ḳabūl éderdüm. Küstāḫlıḳ bizden oldı." dédüm. "Neyleyem günāh senüñdür ki ḳabūl éylemedüñ." dédi. Ve ḫizmetde ṭuran ḫüddāmuñ birine "Var fülān ṣandugı getür." déyü emr éylediler. Vardı bir küçük ṣanduḳ
H3 51b getürdiler. Açdı içinden zer-i ḫālişden yapılmış /bir küçük balıḳ iḫrāc édüp ol balıgı
10 deryāya atdılar. Balıḳ deryāda ḥareket éderek deryānuñ dibine indi. Ve ol ḫātem-i yāḳūtı agzına almış yüzerek deryā yüzine çıḳdı. Mellāḥlar balıgı alup şāha getürdiler. Balıguñ agzından yüzügi alup gene bu ḳuluñuza atdılar. Ben daḫı yüzügi barmaguma geçürüp dest-büs éyledüm. Balıgı ṣandua ḳoyup kilidlediler. İşte ol yüzük budur." déyü ḳoynından çıḳardı. Süleymān bin ᶜAbdülmelik ḥuzūrına ḳodı. Süleymān seyr
15 édüp "Taḥsīn ü āferīn ancaḳ olur." dédi. Gene Caᶜfer'e vérdiler. Ve "Bir pādişāhuñ yādgārını żāyiᶜ éylemek münāsib degüldür." dédiler. Ve Caᶜfer'üñ kemāl-i ᶜaḳl u firāsetine muᶜteḳid olup her kārda müşāveresiyle ᶜamel éderdi. İmdi ḥikāyetden murād şāhlar her emrde ᶜacele éylemeyüp şoñra nedāmet-i bī-fā'ide ve Ḥaḳḳ ḥuzūrında ᶜiḳab u ḥacālet çekmekden emīn olmaḳ fikrini édüp ᶜāḳıbet-endīş olmaḳ bāᶜiṣ-i saᶜādet-i dünyā
20 vü āḫiretdür. Vezīr olan kimse daḫı diyānet ü ṣadāḳat ve ṣabr u sükūn üzre ṣāḥib-vaḳār olup her ḥālde rıżā-yı ḥaḳḳı endīşe ve pādişāha ve reᶜāyāsına ṣadāḳat u ᶜadāleti

---

·1 engüşteri öpdüm H3: N2, TDK ve İBN'de yok / melik: pādişāh TDK // 1-2 aluñ sizde bir yādgārumuz H3, İBN: sizde bir yādgārumuz N2; al senüñ TDK // 2 déyü: déyüp TDK // baḫş u ᶜaṭā yüzinden gerü bāña: gerü baḫş u ᶜaṭā yüzinden bu bendeleri üzerine TDK / ve: ve buyurdılar ki TDK // 3 bir daḫı dönmek olmaz: şey gerü dönmez TDK / éyleñ buyurdılar H3, İBN: éyleñ déyü buyurdılar N2; éyle dédiler TDK // 4 ḳuluñuz: bu ḳuluñuz da dédüm ki TDK / bendelere: bende H3 / déyü: TDK'da yok // 5 gene H3, İBN: gerü N2; yine TDK / bir: bu ḳuluñuz TDK / édüp: éyledüm TDK // 6 bilsem alup: bilseydüm N2 / bizden: benden TDK // 7 neyleyem H3, N2: buyurdılar ki ne çāre TDK; neyleyelüm İBN / éylemedüñ." dédi ve N2, İBN: éylemek gerekdüñ." dédi ve H3; éylemedüñ ammā bunda da bir ḥikmet vardur déyüp TDK / ḫizmetde H3, İBN: ḫizmetinde N2, TDK // 8 éylediler vardı: éylediler ol daḫı varup TDK // 9 getürdiler: getürdi TDK / açdı: açdılar TDK / édüp: éyledi N2 // 10 balıḳ deryāda: TDK'da yok / éderek: édüp TDK // 10-11 ḫātem-i yāḳūtı H3, N2: ḫātemi TDK; yāḳūt ḫātemi İBN // 11 agzına: agzında İBN / almış: alup TDK / şāha H3, N2: şāh ḥuzūrına TDK; şāhuñ öñine İBN // 12 yüzügi alup: ḫātem-i yāḳūtı alup TDK / gene H3, İBN: yine N2, TDK / yüzügi barmaguma: barmaguma TDK // 13 balıgı: ve balıgı yine TDK / şandua İBN: şanduḳa H3, TDK, İBN // 14 déyü H3, N2: déyüp TDK; İBN'de yok / çıḳardı H3, TDK: çıḳarup N2, İBN / ḳodı: ḳoydı TDK / Süleymān: Süleymān bin ᶜAbdülmelik TDK // 15 āferīn: āferīn oḳuyup / gene: yine TDK / vérdiler: vérdi N2 / ve: ve buyurdılar ki TDK // 16 yādgārını: yādgārıdur TDK // 17 éderdi: éder idi N2 // 18 şāhlar: pādişāhlar TDK / şoñra: şoñı TDK // 19 çekmekden: çekmeden H3 // 20 kimse: kimesne TDK // 21 vaḳār: H3'te yok

H3 52a bīşe édinmek gerekdür ki her kārda muᶜīni /Ḥaḳḳ ve tābiᶜ-i şerᶜ-i Resūl-i aᶜẓām olmaḳ ile ᶜāḳıbeti ḫayra muvaffaḳ ola.

Kerem ü luṭfa muᶜtād olan ecdād beyānındadur. Nādire[1]

Ezkiyā-yı ᶜArab'dan finā-yı Kaᶜbe'de birḳaç kimse oturup esḫiyā-yı ᶜArab'dan cūd u keremde ferīd ve beẕl u ᶜaṭāda vaḥīd olanları teẕekkür édüp birisi eyitdi: "Şimdiki ᶜaşrumuzda ᶜAbdullāh Rıżavī ki Caᶜfer bin Ebā Ṭālib oġlıdur ecvād içinde cūd ile cümleye ġālibdür." Birisi daḫı eyitdi: "Ḳays ibni ᶜUbāde bu ṭā'ifede fevḳa'l-ᶜāde kerem ü cevdeti āşnā vü yādadur. Biri daḫı eyitdi: "Bu cümlenüñ ġāyet-i luṭf u himemde seḫāsı Ġarābetü'l-Evsā'dur." dédiler. Aralarında ḳıyl u ḳāl ziyāde oldı. Rüchān u tefavvuḳ emrinde güft ü gū ḥadden tecāvüz édicek sāmiᶜlerden birisi ḥakem olup "Baḥṣ ü cidāl ne lāzım bu maᶜnādan anlar bī-ḫaberlerdür. Her birine bir ādem varup ᶜarż-ı ḥācet ve istidᶜā-yı mürüvvet éylesün. Rütbe-i himmet ü mürüvvetleri maᶜlūm olur." dédi. Cümlesi "Vech-i münāsib budur." dédiler. Ve her birine bir ādem taᶜyīn éylediler. Birisi ᶜAbdullāh Rıżavī cānibine vardı. Görди ki köye gitmek içün H3 52b ḥāżırlanup devesini yükletmiş. Kendüsi daḫı atına binmege ᶜaẕīmet édüp /pā-der-rikāba binecek maḥalde ol ādem érişüp "Yā ibni ᶜamm-i Resūlullāh ebnā-yı sebīldenem münḳaṭıᶜ olup ḳaldum. Ḥālā su'āle muḥtāc oldum. Mürüvvet şān-ı cemīlüñden baᶜīd degüldür." dédi. ᶜAbdullāh ayaġını rikābdan çıḳardı. Ve eyitdi: "Ġāyet teng maḥalde geldüñ. Hele maᶜẕūr olsun. Gel şol devecüge süvār ol. Cümle üstinde olan eşyāyıla dört biñ dīnār daḫı vardur ḫarc-ı rāh éyle. Ammā ol eṣvābuñ içinde bir ḳılıc daḫı vardur Esedullāhü'l-ġālib ᶜAlī bin Ebā Ṭālib ḫażretlerinüñ yādgārıdur, ol daḫı senüñ olsun. Ammā ḳadrini bilmek gereksin." dédi. Ve ol sā'il deveye süvār olup ᶜAbdullāh'a şenā éderek gitdi. Ve ol maḥall-i baḥṣ olan mekāna vardı. Nāḳadan indi. Ve bir hegbe ṭolusı ḫarīrden nefīs esbāblar ve dört biñ dinār ve ol

---

1 bīşe: pīşe TDK // 2 olmaḳ ile: olmaġla İBN // 4 Kerem u luṭfa muᶜtād olan ecvād beyānındadur: Faṣlı-ı sābiᶜ kerem ü luṭfa muᶜtād olan ecvād beyānındadur. İBN / ecvād: ecdād H3 / nādire H3, N2: Ve mine'n-nevādir TDK, İBN // 5 kimse: kimesne TDK // 7 şimdiki H3, İBN: şimdiki ḥālde N2; şimdi TDK / ᶜaşrumuzda: ᶜaşrında TDK // 9 yādadur: yāda āmādedür H3 // 11 édicek: édecek H3 / ḥakem: ḥākim H3 // 12 cidāl: cedel H3 / maᶜnādan: maᶜnāda TDK // 13 éylesün H3, TDK: éylesünler N2, İBN // 14 vech-i münāsib: münāsib vech TDK // 16 atına binmege H3: gitmege N2; atına binmiş ve TDK; gitmek içün atına binmege İBN // 16-17 pā-der-rikāba binecek H3, N2: gidecek TDK; pā-der-rikāb binecek İBN // 18 sebīldenem: sebīlden idüm TDK / oldum: olup ḳaldum N2 // 19 ᶜAbdullāh: ᶜAbdullāh Rıżavī TDK / ayaġını: ayaġı H3 // 20 devecüge: deveye TDK / ol: ol ve TDK // 21 eşyāyıla H3: esbābıla N2, İBN; eṣvābıla TDK / ol eṣvābuñ içinde bir ḳılıc TDK: ḳılıc H3; kılıc daḫı N2; bir ḳılıc İBN // 22 ᶜAlī bin Ebā Ṭālib N2, İBN: ᶜAlī bin Ebā Ṭālib rāḍıyullāhu taᶜālā ᶜanhu TDK; H3'te yok // 23 ḳadrini: ḳadrin TDK // 24 ᶜAbdullāh'a N2: ᶜAbdullāh H3; ᶜAbdullāh Rıżavī'ye TDK; İBN'de yok / gitdi ve ol: gerü döndi TDK / maḥall-i baḥṣ olan mekāna vardı: maḥall-i baḥşe geldi ve TDK // 24-25 ᶜAbdullāh'a şenā éderek gitdi. Ve ol maḥall-i baḥṣ olan mekāna vardı: İBN'de yok // 25 esbāblar: eṣvāb TDK

1 *VII. Faṣıl, 3. ḥikâye (İBN'de VII /1) (H3 52a, N2 40a, TDK 32b, İBN 32b)*

yādgār-ı Ḥaydār-ı Kerrār olan şemşīr-i ābdāra cümlesi taḥsīn ü āferīn éylediler. Ve biri daḫı Ḳays ibni ᶜUbāde yanına vardı. Serāyına duḫūl éyledükde ḫᵛāb-ı rāḥatda niyāmda idi. Bir cāriye oturmış Ḳays'ı ḫırāset üzre idi. Cāriye faḳīrden su'āl éyledi. "Ḥācetüñ nedür?" dédi. Faḳīr "Faḳr u fenā destinde esīr olmış bir faḳīrem. Ḳays-ı
5 şāḥib-keremüñ nevāle-i luṭfına muġtenem olmaḳ ümīdine geldüm." dédi. Cāriye
H3 53a /eyitdi: "Şimdi emīri bīdār éylemekden bu daḫı āsāndur." Bir kīse içinde yedi yüz altun var idi. Anı vérüp "Maᶜzūr olsun." dédi. Ve ḳarşuda bir siyāh ḳul ṭururdı. "Bunı daḫı al ḫizmetüñ éylesün ve bir nişān vérdi. "Var fülān rāhlede saña bir nāḳa daḫı vérsünler süvār ol." dédi. Faḳīr bu iḥsān ile ḫoş-dil olup vardı nāḳayı alup mekānına
10 çekildi gitdi. Bu cānibden Ġarābetü'l-Evsā ṭarafına giden daḫı varup aña mülāḳāt éyledi. Meger ol kimse żarīr ü aᶜmā imiş. Nūr-ı başardan maḥrūm idi. Ol faḳīr vardı ḳapusına vuṣūl bulduḳda, Ġarābet meger ḫānesinden çıḳmış mescide müteveccih olup iki ᶜabdüñ omuzlarına ittikā édüp gider iken faḳīr eyitdi: "Yā Ġarābet ebnā-yı sebīlden dūr u żelīl ḳalmış bir ᶜalīlem, luṭf u cüduñ ümīdi ile ḫāk-pāyuña geldüm. Mürüvvet
15 şān-ı şerīfüñüñdür." dédi. Ġarābet hemān ellerini ol ᶜArabların omuzlarından ḳaldurdı ve ṣaġ elini ṣol eli üstine ḳoyup "Eyvāh ḳatı Ġarābet'üñ yoḳluġı maḥallinde geldüñ. Hele bu iki ᶜArab benüm ᶜabd-i müşterālarumdur saña temlīk éyledüm. Senüñ olsun."
H3 53b dédi. Faḳīr eyitdi: "Bunlar senüñ iki /cenāḥlaruñdur alursam yalñız ḥālin nice olur?" dédi. "Ben saña vérdüm alursañ al ḳul éyle dilerseñ āzād éyle. Ve eger almaz iseñ ikisi
20 de āzād olsun." dédi. Ve dīvāra yapışup mescide gitdi. Ol faḳīr daḫı ol ḳulları alup ol maḥall-i baḥṣe getürdi. Cümlenüñ netāyic-i inᶜām u iḥsānları āşkāre oldı. Ve birini ḥakem éylediler. Cümleden ḳanġısı ecveddür. Ol ḥakem Ġarābe'yi cümleye taḳdīm éyledi. Ammā inṣāf ile naẓar olınsa dört biñ dīnār ve yādgār-ı Murtażā olan tīġ-i cevherdāruñ rücḥānı ẓāhirdür.

25

·1 ābdāra: ābdārı gördüklerinde TDK / cümlesi: cümle İBN / u āferīn: édüp ve āferīnler H3 // 3 niyāmda idi H3: niyām idi N2; ḫᵛāba varmış ve yanında TDK; menāmda idi İBN // 3 ḫırāset TDK, İBN: ḥırāṣet H3; ḥırāset N2 / üzre idi: üzre TDK // 4 faḳīr: faḳīr eyitdi TDK / fenā destinde esīr: fāḳadan bī-ṭāḳat TDK / bir: N2'de yok // 5 dédi: dédükde TDK // 7 vérüp: vérdi TDK / maᶜzūr olsun dédi: TDK'da yok / ḳarşuda: ḳarşusında TDK / ṭururdı: ṭurur idi N2 // 8 éylesün: éylesün dédi TDK // 9 ol: ol ve bunları maᶜzūr ṭut TDK / alup: alup ol N2 // 10 cānibden: cānibde TDK // 11 éyledi: oldı TDK // 12 Ġarābet: Ġarābetü'l-Evsā TDK / meger: İBN'de yok // 13 gider iken: gider imiş İBN // 14 ḳalmış: ḳalmaz H3 / ᶜalīlem: ᶜalīm H3 / luṭf u cüduñ: kerem ü luṭfuñ TDK // 15 şerīfüñüñdür: şerīfüñdür H3 / Ġarābet: Ġarābetü'l-Evsā TDK / ellerini: ellerin TDK // 16 ḳatı: H3'te yok / Garābet'üñ: Ġarābetü'l-Evsā'nuñ TDK / maḥallinde N2, İBN: maḥalde H3, TDK // 18 dédi: H3'te yok / yalñız: yalñız ḳalursañ TDK // 19 dédi: döndi İBN // 20 yapışup: yapışdı İBN / faḳīr: ādem İBN / alup ol: alup TDK // 21 getürdi: getürdi ve TDK / iḥsānları: iḥsānı TDK // 22 ḥakem éylediler: ḥākim TDK / ol ḥakem: ol ḥākim TDK / Ġarābe'yi: Ġarābetü'l-Evsā'yı TDK / cümleye H3: cümleden N2, İBN; TDK'da yok // 23 Murtażā H3, TDK: Murtażā-yı ᶜAlī N2, İBN

Faṣl-ı şāmin ᶜadl ü dād ve raᶜiyyet-perverlik ile ḥüsn-i ittiḥād éden selāṭīn-i ᶜālī-nejād ᶜālemde ḫayr ile yād ve derece-i devletleri izdiyād bulması beyānındadur.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Mustanṣır Billāh zamānında dört yüz seksen altı tārīḫinde Māverāü'n-nehr salṭanatıyla nām-zed olan Sulṭān Meḥemmed bin Melikşāh Selçuḳī idi. Mezbūruñ evlādı kendüden ṣoñra ᶜaẓīm ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibi olup eṭrāfda olan selāṭīne ġālib olup memleketlerine istilā édüp ḳabża-yı taṣarruflarına dāḫil édüp
H3 54a10 Sulṭān Maḥmūd Sebüktekīn gibi ᶜaẓīm/ü'l-ḳadr ve celīlü'ṣ-ṣadr pādişāh bī-ḥadd u bī-ᶜadd ᶜaskere mālik iken mezbūra ġalebe édüp Sulṭān Maḥmūd fevtinden ṣoñra oġlı Sulṭān Mesᶜūd'a ġālib olup Selçuḳī'lerden Alparslan Meḥemmed babası taḫtına cülūs éyledükde ᶜaẓīm ḳuvvet ü ḳudret bulup bu ṭā'ifeden bir ferd Fırāt ırmaġınuñ berü yaḳasına geçmiş degül iken mezbūr Fırāt'a cisr ḳurup iki yüz biñ ādem ile binüp Fırāt'ı geçüp vilāyet-i Ḥaleb ü Şām'ı feṯḥ édüp mālik oldı. Mezbūr Yūsuf Ḫ'ārezmī vaḳᶜasında şehīd düşüp oġlı Melikşāh pādişāh-ı ᶜādil ġāyet şecīᶜ ü şīr-dil raᶜiyyet-perver ü maᶜdelet-güster naṣr u fer ṣāḥibi bir ṣāḥib-saᶜādet idi. Zamānında ḳurd ile ḳoyun şīr ile āhū hem-ülfet idi. Rivāyet éderler ki bir gün ṣayd u şikār ḳaṣdına şehrden ṭaşra çıḳdı. Gördi ki bir piyāde ādem girye édüp şehre gider. Ol ādemi daᶜvet édüp "Ne sebebden aġlarsın, bāᶜiṣ-i girye nedür?" dédi. Ol ādem eyitdi: "Birḳaç aḳça sermāyecügüm var idi. Bir yük ḳarpuz iştirā éyledüm. Şehre varup beyᶜ édüp ᶜıyālüme
H3 54b ve evlāduma bāᶜiṣ-i kifāf olsun dér iken ᶜaskerden bir iki kimse /elümden alup olanca sermāyecügüm hebā oldı." dédi. Melikşāh-ı ᶜādil işidüp ol ādeme "Elem çeküp aġlama. Ḥaḳḳuñ saña vāṣıl olur." dédi. Ve ḫüddāmdan birini daᶜvet édüp "Gönlüm ḳarpuz ārzū éyledi. Şol ᶜasker içinde tecessüs éyle, ola ki peydā édesin." dédi. Ol ḫiẓmetkār daḫı ordu içini devr édüp birinüñ ḫaymesinde bir ḳarpuz buldı. Ve alup ḫuẓūr-ı Melikşāh'a

---

2 -nejād: -serāh H3 / devletleri: rifᶜatleri TDK // 10 édüp: olup N2 / celīlü'ṣ-ṣadr: celīlü'ṣ-şān İBN // 11 bī-ᶜadd N2: ᶜadd H3, N2, İBN // 12 Mesᶜūd'a: Mesᶜūd TDK / olup: N2'de yok // 13 bir: N2'de yok // 17 naṣr u fer ṣāḥibi: TDK'da yok // 18 hem-ülfet idi: ülfet üzre idiler TDK / éderler: olınur TDK // 19 ṭaşra: İBN'de yok / daᶜvet édüp: daᶜvet édüp su'āl éyledi ki TDK // 20 aġlarsın: girye édersin TDK / bāᶜiṣ-i girye nedür: TDK'da yok // 21 sermāyecügüm: (sermāyecıġum) İBN / éyledüm: éyledüm ki TDK / beyᶜ édüp: anı beyᶜ édem ve TDK // 21-22 ᶜıyālüme ve evlāduma: evlāduma ve ᶜıyālüme TDK // 22 dér iken: dédükde N2 / kimse: kimesne TDK // 23 sermāyecügüm: sermāyem TDK // 24 ḥaḳḳuñ: senüñ ḥaḳḳuñ İBN / saña: senüñ N2 // 25 ᶜasker içinde: ᶜaskerde var TDK // 26 ordu içini: orduyı TDK

[1] *VIII. Faṣıl (H3 53b, N2 41a, TDK 34a, İBN 33b)*

[2] *VIII. Faṣıl, 1. hikâye (H3 53b, N2 41a, TDK 34a, İBN 33b)*

getürdi. Pādişāh "Var baña ol ḫayme ṣāḥibini bul." dédi. Ol yine varup ṣāḥib-i ḫaymeyi getürdi. Pādişāh ol ādeme "Bu ḳarpuzı nereden alduñ?" dédi. Ol ādem "Ḫizmetkārlarum getürdi." dédi. Pādişāh "Var baña ol ādemleri getür." dédi. Vardı ol ḫizmetkārları ḳaçurdı ve geldi "Ḫavflarından ġıybet éylemişler." dédi. Pādişāh ᶜaẓīm ġażaba gelüp fi'l-ḥāl ol ḥerīfüñ boġazına bir kemend ṭaḳup ol ḳarpuz ṣāḥibi olan faḳīre eyitdi: "Gel faḳīr işte bu ādem benüm müşterā ḳullarımdandur. Saña bağışladum. Var bildügüñ gibi kendü ḳuluñdur taṣarruf éyle. Zinhār ṣaḳın ḳoyuvérmeyesin." dédi ve teslīm éyledi. Ol faḳīr daḫı sürüyüp şehre gider iken yolda ḳarpuzcunuñ ayaġına düşüp recā vü temennā ile nefsini beş yüz dīnāra /iştirā éyledi. Ve ol faḳīr dönüp pādişāha H3 55a10 duᶜā vü şenālar édüp "Ḫüsn-i ẓann ile nefsini beş yüz dīnāra beyᶜ éyledüm. Devletlü pādişāhuñ daḫı rıżā-yı şerīfini recā éderem." dédi. Melikşāh-ı maᶜdelet-penāh "Behey faḳīr ḳatı az bahāyla beyᶜ éylemişsin. Ben ḫod saña cümle mālıyla hībe éylemiş idüm." dédi. Ol faḳīr duᶜā vü şenā éderek mesrūr u mecbūrü'l-ḫāṭır ᶜıyāline ṭoġrı gitdi. İşte ᶜadl ü ḥükümet ve cihāngīrlik resmi budur ki bu yüzden siyāset sā'ir ẓalemeye mūcib-i ᶜibret olup dünyāda vü āḫiretde sermāye-i saᶜādet olması muḳarrerdür. Ḥamiyyet-i dīn ve ḥimāyet-i Müslimīn ile teḳayyüd éden selāṭīnüñ resm ü āyinleri böyle olur.

Sulṭān Maḥmud'uñ kemāl-i ᶜadl ü diyāneti beyānındadur. Ve mine'n-nevādir[1]

Selāṭīn-i Sebüktekin'den Sulṭān Maḥmūd ki Şāh-nāme'yi Firdevsī anuñ nāmına démişdür. ᶜAdl ü seḫāvet ve kemāl mertebe diyānet ü ᶜiffet ṣāḥibi pādişāh-ı ṣāḥib-seḳāᶜat idi. Leşker-i Etrāk'den bir bed-mest, bir dervīş-i müstemendüñ ḫānesine girüp ḫatunına ḳahren dest-dırāzlıḳ éder. Dervīş-i derdmend Şāh Maḥmūd ḥużūrına bir

---

1-2 Pādişāh "Var baña ol ḫayme ṣāḥibini bul." dédi. Ol yine varup ṣāḥib-i ḫaymeyi getürdi TDK: İBN'de yok; Pādişāh "Var baña ol ḫayme ṣāḥibini getür." dédi. Vardı ḫayme ṣāḥibini getürdi H3, N2 // 3 getürdi dédi TDK: getürem dédi H3; getürdi dédi. Pādişāh "Var baña ol ḫayme ṣāḥibini bul." dédi. Vardı ḫayme ṣāḥibini getürdi İBN; getürdi dédi. ḫayme ṣāḥibini bul." dédi. Vardı ḫayme ṣāḥibini getürdi. Pādişāh ol ādeme "Bu ḳarpuzı nereden alduñ?" dédi. Ol ādem "Ḫizmetkārlarum getürdi." dédi N2 / vardı: vardı ḥerīf TDK // 4 ġıybet éylemişler: ġā'ib olmışlar TDK // 5 bir H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 6 gel: gel berü TDK / faḳīr: TDK'da yok / benüm: İBN'de yok / müşterā: müşīr H3 / ḳullarumdandur: ḳulumdur İBN / var: ve N2 // 7 kendü ḳuluñdur taṣarruf éyle: taṣarruf éyle kendü ḳuluñdur TDK / saḳın: TDK'da yok / ḳoyuvérmeyesin: ḳoyuvérme TDK // 9 vü temennā ile: yüzinden TDK / faḳīr: faḳīr daḫı TDK // 10 şenālar édüp: şenā éyleyüp TDK / beyᶜ éyledüm: iştirā éyledi H3 // 11 pādişāhuñ: pādişāhumuñ TDK / şerīfini H3, İBN: şerīfin N2; şerīflerin TDK / éderem: éderdüm H3 / -penāh: -penāh eyitdi TDK // 12 ḫod saña: saña ḫod TDK // 15 muḳarrerdür: emr-i muḳarrerdür TDK // 16 olur N2, İBN: olur raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK; oldı H3 // 18 ve mine'n-nevādir N2'de yok // 19 Maḥmūd ki: Maḥmūd'uñ nāmına TDK / anuñ nāmına: TDK'da yok // 20 démişdür: naẓm éylemişdür TDK / diyānet ü ᶜiffet N2, TDK: diyānet ü muhaffet H3; ᶜiffet ü ṣıyānet İBN // 21 seḳāᶜat: saᶜādet N2 / müstemendüñ N2, İBN: müstemend H3, TDK // 22 dırāzlıḳ: rāzlıḳ H3 / éder: éde N2

[1] *VIII. Faṣıl, 2. hikâye (H3 55a, N2 42b, TDK 35a, İBN 34b)*

H3 55b ᶜarżḥāl /tesvīd édüp muṣībet ü meẓālimden şikāyet éder. Şāh Maḥmūd dervīşi tenhāsına daᶜvet édüp inᶜām u iḥsānlar éyledi, "Ol bī-dīn senüñ ṭarafuña gelürse hemān bana gelüp ḫaber véresin." déyü. Ḥāciblerini daᶜvet édüp sipāriş éyledi ki: "Her ne zamān bu ādem gelürse bana getürüp buluşdurasız." dédi. "Eger ḫaremde daḫı olursam bana ḫaber véresiz." dédi. Ve ol dervīş duᶜā vü şenā éderek gitdi. Üçünci gün yine aḫşamdan şoñra ol Türk ᶜaskeri mest olup yine dervīşüñ ḫatunını taşarruf içün evine dāḫil oldı. Dervīş eyitdi: "Sen döşek bıraġup bir cüzʾī muṣāḥabet ile meşġūl éyle ben Sulṭān Maḥmūd'a iᶜlām édüp gelince." dédi. Ve sulṭānuñ serāyına geldi ve ḥāciblere bulışdı. Ḥācibler sulṭāna ḫaber vérdiler ve dervīşi bildürdiler. Hemān Şāh Maḥmūd bir nebtīz-i ġaddāresini eline alup ve dervīş ile ḫānesine geldi. Dervīş ḫānesine girdi. Gördi ki döşege girmiş yatur. Şāh Maḥmūd'a ḫaber vérdi. Şāh Maḥmūd içerü girdi ve dervīşe "Var şol şemᶜi söyündür." dédi ve dervīş çerāġı söyündürdi. Şāh Maḥmūd yaḳın
H3 56a vardı ve bir tīġ çalup Türk'i iki pāre éyledi. /Ve çerāġ istedi. Dervīş çerāġla geldi. Şāh Maḥmūd Türk-i maḳtūlüñ yüzine baḳup secde-i şükr éyledi. Dervīş secdenüñ sebebini şordu. Şāh eyitdi: "Şemᶜi söyündür dédügüm ḫavfum bu idi bu ḳabāḥate cürʾet benüm evlādumdan birinden ola aydınlıḳda yüzin görüp cāʾiz ki merḥamet édem déyü ḫavfumdan söyündür dédüm. Şemᶜle gördüm evlādum olmaduġına secde-i şükr éyledüm elḥamdülillāh." dédi. Ve dervīşe "Eger bir meʾkūl ḳısmından bir nesneñüz var ise getürüñ." dédi. Dervīş bir cüzʾī ḫall ile bir miḳdār ekmek getürdi. Yédi ve ḥamd

---

·1 meẓālimden H3, N2: meẓāliminden TDK, İBN // 2 iḥsānlar: iḥsān TDK / éyledi H3: édüp bir daḫı N2, İBN; éyledi ve dédi bir daḫı TDK / ṭarafuña: ṭarafına H3 / hemān: TDK'da yok // 3 déyü: zinhār ihmāl éylemeyesin ve TDK / ḥāciblerini H3, N2: ḥāciblerine TDK, İBN / daᶜvet édüp H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 4 bulışdurasız: bulışdurasın İBN / dédi H3, TDK: ve N2; İBN'de yok / ḥaremde: ḥarīmde İBN // 5 ve ol: TDK'da yok / dervīş: dervīş-i dil-rīş TDK / yine: TDK'da yok // 6 yine: TDK'da yok // 7 eyitdi: ḫatunına eyitdi TDK / döşek: döşegi İBN / ile meşġūl: N2, TDK ve İBN'de yok / éyle: éyleñ İBN // 8 sulṭānuñ: Sulṭān Maḥmūd'uñ TDK // 8-9 ḥāciblere bulışdı H3, İBN: N2'de yok; ḥāciblerine bulışdı TDK // 9 ḥācibler H3, İBN: ḥācibleri N2; TDK'da yok / dervīşi: dervīş geldügin TDK / şāh H3, N2: sulṭān İBN, TDK // 10 ġaddāresini H3, N2: ġaddāresin İBN; ġaddāreyi TDK / alup: aldı İBN / ile: H3'te yok / geldi. Dervīş ḫānesine N2, İBN: geldi. Dervīş muḳaddem ḫānesine TDK; H3'te yok // 11 döşege: ḥerīf döşege TDK / yatur. Şāh: yatur. Dönüp Sulṭān TDK / Şāh Maḥmūd içerü: Sulṭān Maḥmūd da içerü TDK / ve: TDK'da yok // 12 dervīşe: TDK'da yok / şol: TDK'da yok / dervīş çerāġı söyündürdi N2, İBN: H3 ve TDK'da yok / Şāh Maḥmūd: TDK'da yok / yakın: ve ᶜaḳabince döşege yaḳın TDK // 13 ve bir tīġ çalup: bir tīġ-i ᶜaşḳ édüp ol TDK / çerāġla: çerāġı alup TDK // 14 secdenüñ: secde-i şükrüñ TDK // 15 şāh: pādişāh TDK / dédügüm H3, İBN: dédüm N2; dédügümüñ ḥikmeti bu idi ki TDK / ḫavfum bu idi H3, N2: ḫavf üzre idüm ki TDK; aşlı bu idi İBN / cürʾet: cürʾet éden TDK // 16 birinden H3, N2: TDK'da yok; biri İBN / görüp: göreyin İBN / ki: H3'te yok / édem: édüp İBN // 17 söyündür dédüm H3, N2: şemᶜi söyündürtdüm şoñra TDK; çerāġı söyündürdüm İBN / gördüm: gördüm ki TDK // 18 elḥamdülillāh dédi: İBN'de yok / ve dervīşe: dervīş N2 / bir nesneñüz: nesneñüz TDK // 19 ḫall: sirke İBN / miḳdār: İBN'de yok / getürdi: getürdüm H3

éyledi. Ve eyitdi ki: "Derviş Ḥaḳḳ'a maʿlūmdur ki sen baña ʿarżḥāl ḳılduġuñ günden berü benüm cevfüme bir loḳma girmemişdür. Ġāyet-i gürisneligümden ṭaleb éyledüm. El-minnetullāh taʿālā'ya ki ol ẓālimden senüñ dāduñı almaḳ müyesser oldı." dédi. Ve dervişe vedāʿ édüp gitdi. Raḥmetullāhi taʿālā ʿaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḫulefādan Muʿtażıd Billāh ḥażretinüñ veziri ʿAbdullāh rivāyet éder ki: Bir géce ḫalīfe ḥażretleri ile ʿişret ü muṣāḥabet éder iken ḫazīne oġlanlarından birisi pādişāha yelpāze ṣalar idi. Uyḳu sebebi ile elinde olan mirvaḥa ile /vurdı ve ḫalīfenüñ başından H3 56b destārını düşürdi. Ḫalīfe ṣarıġını alup başına géydi. Ve oġlana "Var ḥużūr éyle. Bir ġayrı oġlan gelsün." dédi. Vezīr eyitdi: "*Bi-ʿalimullāh* benüm ʿaḳlum başumdan gitdi ḫalīfenüñ heybet ü ḫavfından. Ḳādir olsam ḳaʿr-ı zemīne iner idüm." Döndüm "Yā emīrü'l-mü'minīn bu ne ḥilm ve aḫlāḳ-ı ḥasenedür?" Döndi: "Bundan ġayrı bir ʿamel cā'iz midür?" dédi. Zīrā uyḳu ġafletiyle bir ḫaṭādur ṣudür éyledi. Cā'izdür ki ḫavfından ol faḳīr helāk olaydı veyā ʿaḳlına vehmle ḫalel gele idi. Ve emr éyledi ki "Nevbet bekleyen oġlanlardan bir iki oġlan daḫı ziyāde éylesünler istirāḥat üzre olalar." dédi. Aḫlāḳ-ı ḥasene anlara mīrāṣdur cedd be-cedd. Nitekim ḫaber-i mütevātir ile meşhūrdur ki ārāyiş-i ṣadr-ı dīn aʿnī Ḥażret-i Zeynelʿābidīn'üñ bir maḫdūm-ı maʿṣūmları yanında oturur iken sūfre-i niʿmet geldi. Bir oġlan elinde bir ṣaḥān ṭaʿām getürdi. Sūfreye ḳomaḳ ṣadedinde iken oġlanuñ elinden düşüp ışıcaḳ ṭaʿām ḥażret-i imāmı ve maʿṣum-ı kirāmını āteş gibi yaḳdı. Ol ḫādim kemāl-i ḥayret ü dehşet ile H3 57a ḥareketden ḳalup "*Ve'l-kāẓimīne'l-ġayẓa /ve'l-ʿāfine ʿani'n-nāsi.*[2]" dédi. Ḥażret-i İmām-ı Celīlü'l-kerem aṣlā taġayyür peydā éylemeyüp ḫādime: "*Müsī'ün ente ḫurrün*

---

2 gürisneligümden: açlıġumdan İBN / ṭaleb: bir şey ṭaleb TDK // 3 taʿālā'ya ki: N2'de yok / ve: TDK'da yok // 4 Raḥmetullāhi taʿālā ʿaleyhi H3, TDK: Raḥmetullāhi ʿaleyhi N2'de yok; İBN'de yok // 7 ḫulefādan H3, N2: ḫulefā-yı ʿAbbāsiyye'den TDK; ʿAbbāsīyün'dan İBN / ḥażretinüñ: ḥażretlerinüñ N2 // 8 ḫalīfe ḥażretleri: ḥażret-i ḫalīfe TDK // 9 yelpāze: mirvaḥa TDK / elinde olan mirvaḥa H3, N2: elinde mirvaḥa TDK; elinden yelpāze İBN / vurdı H3: urdı N2, TDK; ḫalīfeyi urdı İBN / ḫalīfenüñ: ḫalīfe TDK // 10 destārını: destārı İBN / eyitdi: eydür H3 // 11 *Bi-ʿalimullāh: yaʿlemullāh* İBN // 12 Ḳādir olsam ḳaʿr-ı zemīne iner idüm: ol faḳīr helāk ola veyā ʿaḳlına vehmle ḫalel gele dédüm İBN / iner H3: batar N2, TDK; İBN'de yok // 12 bu H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / döndi: dédüm döndi dédi ki TDK / bundan: bana bundan İBN // 14 dédi: TDK'da yok / ġafletiyle: bir ġaflet ile TDK // 14-15 cā'izdür ki ḫavfından ol faḳīr helāk olaydı veyā ʿaḳlına vehmle ḫalel gele idi: İBN'de yok // 15 helāk olaydı veyā: yā helāk ola yā TDK / gele idi: geleydi TDK / ki: TDK'da yok // 17 be-cedd TDK, İBN: ve be-cedd H3, N2 // 18 ṣadr-ı dīn: ṣadrü'd-dīn TDK / Zeynelʿābidīn'üñ: Zeynelʿābidīn ḥażretlerinüñ TDK // 19 maʿṣūmları: maʿṣūmları var idi TDK / geldi: çekildi TDK // 20 getürdi: getürdi. İmām Zeynelʿābidīn H3 // 21 imāmı ve: imāmuñ TDK // 22 ḳalup: ḳalḳup N2 // 23 peydā éylemeyüp: bulmadı N2 / ḫādime: ḫādimine TDK / müsī'ün: TDK'da yok

[1] *VIII. Faṣıl, 3. ḥikâye (H3 56a, N2 43a, TDK 35b, İBN 35a)*

[2] "..Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler." Âl-i İmrān suresi, (3): 134.

li-vechillāhi[1] buyurup ol memlūkı āzād buyurdılar. Bir rivāyetde baʿżılar İmām'uñ maʿşūmı ol ḥālde cān vérdi, vefāt éyledi démişler. Raḥmetullāhi ʿaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Serāy-ı ʿālemi cūd u iḥsānile pür-şīt ü şadā ve kemāl-i ḥilm ü ḥayā vü zekāda cihān-ārā olan vüzerā-yı Bermekiyyü'ş-şān'uñ biri daḫı Ḥasan Meymendī'dür ki Sulṭān Maḥmūd'uñ vezīr-i ʿālem-gīri ve cümle-i umūrda müşār u müsteşīri idi. Cāmiü'l-ḥikāyāt ṣāḥibi Nūreddīn bin Meḥemmed ʿAdīn'den menḳūldür ki: Ḥasan Meymendī eyyām-ı taʿṭīlde kendü serāyında tenhā ḫavāṣṣ-ı meclisi ile ṣoḥbet édüp ḫāricden kimse dāḫil-i meclis olmaz idi. Ol yevm-i maʿhūdda muṣāḥibleri ile tenhā oturur idi. Bir kürsi üstinde ve ayaġı çıplaḳ idi. Ayaġını ṣarḳıdup naʿlinüñ tasması üzerine başmış idi. Ve ol ḥālde bir miḳdār ḳılıç namlıları getürmişler idi ṣatılıḳ. Anları görüp ve birini eline alup ʿaṣā mānendi ḳılıcuñ yalmanını naʿlīn tasması üzerine ḳoyup aña ṭayanup
H3 57b muṣāḥabet éderken nā-gāh erbāb-ı ḥācātdan bir kimse /tenhā furṣat ġanīmetdür déyü nā-murād oġlına bir dirlicek recāsıyla dāḫil olup vezīrüñ güşına ḥālini ʿarż étmege başlayup ġafletle vezīrüñ elinde olan ḳılıcuñ balçaġına ṭayanup ḥālini ʿarża başladı. Ḳılıcuñ ucı vezīrüñ ayaġına batup ḳan çıḳdı. Vezīr taḥammül éyledi. Ve ol ādemüñ ḥācetin revā édüp ol merd-i ġāfil murādını tamām-ı edādan ṣoñra döndi gitdi. Vezīrüñ ayaġında yara olup ḳanı aḳdı. Muṣāḥibleri görüp vezīre eyitdiler: "Ne ʿaceb evvel emrde mezbūra ṣaḳın déyü ḫaber vérilse bu mertebe zaḥmet érişmezdi." Ayaġınuñ ḳanını silüp baġladılar. Ḥasan Meymendī eyitdi: "Ol nā-murād furṣat gözedüp ʿālem aġyārdan tenhādur ümīdi ile oġlına bir dirlicek recāsına geldi. ʿArż-ı ḥāl ṣadedinde iken

---

1 *li-vechillāhi: li-vechillāhi taʿālā* N2 / buyurdılar H3, N2: éyledi TDK, İBN / baʿżılar: baʿżılar dédiler ki TDK // 2 cān vérdi H3, İBN: cān vérüp TDK; N2'de yok / démişler: TDK'da yok / ʿaleyhi H3: ʿaleyhim ecmaʿīn N2, TDK; İBN'de yok // 6 ki: TDK'da yok // 7 müsteşīri: müşīr H3 // 8 bin: N2'de yok / ʿAdīn'den H3, N2: ʿAdnī'den TDK, İBN // 9 tenhā: N2'de yok / ḫavāṣ-ı meclisi H3, İBN: havāṣ-ı meclis N2; meclis-i havāṣ TDK / kimse: kimesne TDK // 10 dāḫil-i meclis: dāḫil İBN / olmaz idi: olmayup TDK // 10-11 ol yevm-i maʿhūdda muṣāḥibleri ile tenhā oturur idi. Bir kürsi üstinde ve ayaġı çıplaḳ idi H3: Bir kürsi üstinde, ayaġı çıplaḳ ol yevm-i maʿhūdda muṣāḥibleri ile tenhā oturur idi N2, İBN; muṣāḥibleri ile tenhā oturur idi. Ol yevm-i maʿhūdda bir kürsi üstine cülūs édüp çıplaḳ TDK // 11 Ayaġını ṣarḳıdup naʿlinüñ tasması üzerine başmış idi: N2'de yok // 12 getürmişler idi: getürdiler TDK / ve birini: birin TDK // 13 alup ʿaṣā mānendi ḳılıcuñ yalmanını naʿlīn: aldı ve ʿaṣā yerine ṭayandı. Meger ḳılıcuñ yalmanı naʿluñ TDK // 13-14 ḳoyup aña ṭayanup muṣāḥabet éderken: gelmiş idi TDK // 14 kimse: kimesne N2 // 15 nā-murād: N2'de yok / bir dirlicek: perverlik TDK / recāsıyla: recāsı ile N2 / dāḫil: dāḫil-i bezm TDK / güşına: küşte H3 // 16 ġafletle H3, İBN: ġaflet ile N2, TDK / ʿarża: iʿlāma TDK // 17 batup: başup İBN / ḳan çıḳdı: TDK'da yok // 18 ġāfil: ʿāḳil TDK // 19 ayaġında yara olup ḳanı aḳdı: ayaġı yaralanup ḳan aḳmaġa başladı TDK / eyitdiler: eyitdi TDK // 20 vérilse: vérmedüñüz TDK / érişmezdi: érişmez dédi H3 // 22 dirlicek: dirlik TDK recāsına: recāsı ile İBN / iken H3: N2, TDK ve İBN'de yok

[1] "Suçlu, sen Allah rızası için hürsün."

[2] *VIII. Faṣıl, 4. hikâye (H3 57a, N2 43b, TDK 36a, İBN 35b)*

āgāh éylesem ol derdmend ḥicāba düşüp ve mā-fi'ż-żamīrini taḳrīr édemeyüp ol ḥacālet ile nā-murād gitmek lāzım gelürdi. Biz bu deñlü cüz'î cefāya taḥammül ile ol nā-murād mesrūr u dil-şād gitdi. Benüm yanumda bu zaḥmüñ cefāsından ol faḳīrüñ mecburü'l-ḫāṭır olup mesrūr gitdüginüñ şafāsı ziyādedür." dédi. Ḥużżār-ı meclis du'ā
H3 58a 5 vü şenālar éylediler. Zihī ḥüsn-i ḫulḳ /ve mekārim-i aḫlāḳ. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Cümle-i aḫlāḳ-ı ḥasene-i Ḥasan Meymendī'den biri daḫı budur ki min baᶜd bir nesneyi yalñız yémez idi bir ḫurmā daḫı olsa. Elbette ḥużżār-ı meclise taḳsīm éder idi.
10 Bir gün bir ādem gelüp henüz ṭurfa déyü üç dāne tāze ḫıyar getürdi vezīrüñ öñine ḳodı. Vezīr ḫıyaruñ birini şoyup yalñızca yédi. Şānīsini daḫı yalñız yédi. Ve şālişini daḫı yédi. Ḥużżār-ı meclis taᶜaccüb édüp sükūt étdiler. Ol ḫıyar getüren ādeme inᶜām u iḥsān éyledi. Gitdükden şoñra ḥużżār-ı meclise iᶜtiẕār éyledi ki "Ḫıyarı yalñız yédügümüñ sebebi budur ki birin yedüm gördüm ġāyet ile acıdur. Size vérmedüm.
15 İkinci ve üçünci daḫı biri birinden beter olmaġın vérmedüm. Ḫavf éyledüm ki biriñüze vérsem acıdur déyesiz. Ol Müslimān'a ḥacālet érişe. Yalñız yéyüp merāretine taḥammül éyledüm." dédi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Faṣlu tāsiᶜ fi'l-yusri baᶜde'l-ᶜusri ve'l-ferec baᶜde'ş-şidde kemā ḳālullāhi
20 **taᶜālā**[2]: ***baᶜde ᶜusrin yusrān***[3].[4]

Beyt: el-āyet:

İnne maᶜa'l-ᶜusrī[5] *ki yusreş ḳafāst*
Şād berānem ki kelām-ı Ḫudāst[6]

·1 éylesem: étsem TDK / ve: N2'de yok // 2 gelürdi: gelür dédi H3 // 3 faḳīrüñ: faḳīr TDK // 4 gitdüginüñ şafāsı: gitdüginden şafām TDK // 5 ḥüsn-i ḫulḳ: ḫulḳ-ı ḥasen TDK // 5-6 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: N2'de yok; raḥmetullāhi ᶜaleyhi raḥmeten vāsiᶜaten TDK; raḥamehumullāhi taᶜālā İBN // 9 bir ḫurmā daḫı olsa. Elbette ḥużżār-ı meclise taḳsīm éder idi: H3'te yok // 10 ṭurfa: yetişmişdür TDK / tāze: TDK'da yok // 11 yalñız: N2'de yok / ve: TDK'da yok // 11-12 Ve şālişini daḫı yédi: N2'de yok // 12 daḫı: yine İBN / ḫıyar: ḫıyarları TDK // 13 éyledi: édüp N2 / gitdükden şoñra: gitdükde TDK / ḫıyarı: ḫıyarları TDK // 14 sebebi: ḥikmeti TDK / budur ki: bu idi İBN // 15 üçünci daḫı: üçünciyi daḫı yédüm TDK / biri birinden: birbirinden TDK / beter: ziyāde acı TDK / vérmedüm: TDK'da yok // 17 éyledüm: éyledük N2 / raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, N2: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi raḥmeten vāsiᶜaten TDK; raḥmetullāhi taᶜālā İBN // 20 baᶜde ᶜusrin yusrān: Fe-inne maᶜa'l-ᶜusri yusrān inne maᶜa'l-ᶜusri yusrān İBN // 20-21 kemā ḳālullāhi taᶜālā: TDK'da yok // 21 el-āyet H3: N2 ve TDK'da yok // 21-23 Beyt: el-āyet: İnne maᶜa'l-ᶜusri ki yusreş ḳafāst / Şād berānem ki kelām-ı Ḫudāst: İBN'de yok

[1] *VIII. Faṣıl, 5. hikâye (H3 58a, N2 44a, TDK 36b, İBN 36a)*

[2] "Dokuzuncı faṣıl: Zorluktan sonra kolaylık, kederden sonra sevinç vardır. Allāh'ın sözünde olduğu gibi:"

[3] "(Allah) bir güçlükten sonra bir kolaylık (yaratacaktır.)" Talâk (65): 7.

[4] *IX. Faṣıl (H3 58a, N2 44b, TDK 36b, İBN 36b)*

[5] "Gerçekten, zorlukla beraber (bir kolaylık daha vardır)." İnşirâh, (94): 6.

[6] "Zorluğun kolaylığı arkasındadır. Bunun Allah'ın sözü olmasına seviniyorum."

Ve mine'n-nevādir[1]

Sirācü'l-mülük şāḥibi Tarṭūsī'den menḳūldür ki bir zamān Baġdād-ı Behişt-
H3 58b ābād'da Şeyḫ /Ebū Ḥafṣ bin Aḥmed Ḥażreti'nden bir ᶜaṭṭār ile şirket üzre ḥadīṯ-i şerīf oḳurduḳ. Bir ādem geldi ol ᶜaṭṭāra on aḳça vérdi ve "Bāña ᶜıṭr ḳısmından bir şey vér." dédi. Ol ᶜaṭṭar daḫı çıḳardı bir miḳdār ᶜıṭr vérdi. Alup bir iki ḳadem gitdügi gibi ṭabliyyesi elinden düşüp ᶜıṭrı perīşān oldı. Ol ādem bir mertebe feryād ile ceza^{c} ü feza^{c} éyledi ki ta^{c}bīr olmaz. Bu ādeme ġāyet acıduġumuzdan ol ᶜaṭṭara dédük ki "Şuña ṣadaḳatuñuzdan bir miḳdār ᶜıṭr daḫı iḥsān éyle." Ol daḫı çıḳardı biraz ᶜıṭr vérdi ve düşen ᶜıṭrı daḫı yerden cem^{c} éyledi. ᶜAṭṭar eyitdi: "On dirhem ᶜıṭr içün bu mertebe feryād
10 münāsib degül idi. Allāhu ta^{c}ālā kerīmdür, mu^{c}ṭīdür ᶜivaż éder." Ol ādem eyitdi: "Ma^{c}zūr olsun. Sözüñ ḥaḳdur lākin kişinüñ ṣabr u taḥammüli ḳudretine göre olurmış. Bī-iḫtiyār feryād éylemişem. Ben kendümden bī-ḫaber olmışam. Bir iki seneden muḳaddem kemāl-i mertebe ḳuvvet ü ḳudretçügüm var idi. Bir ḳāfileye hem-rāh olup Baġdād'a gider iken bir hemyān içinde dört biñ dīnār naḳd ve dört biñ dīnārlıḳ ba^{c}żı
H3 59a 15 cevherī eşyā almış /idüm. Cümle sekiz biñ dīnārlıḳ eşyāyı żāyi^{c} éyledüm. Vallāhi refīḳlerüme bildürmedüm. Ve ġam çekmedüm zīrā bir miḳdār daḫı żarūret def^{c}ine mālum var idi. Lākin şimdiki ḥālde bugün dünyāya bir veledüm geldi. Me'ünetlerine ṣarf édecek on dirhemcügümden ġayrı bir ḥabbecügüm yoḳdur. Anı ṣarf édersem tehī-dest dilenmege muḥtāc oluram. Bārī bu on dirhemi sermāye édinüp faẓlasıyla ᶜıyālüme
20 ḳūt-ı lā-yemūt olsun dér iken cümlesi elden gitdügine bī-ḳarār olup feryād éyledüm." dédi. Bu ādem ḥasb-i ḥālini rivāyet éderken ḳarşumuzda bir ehl-i ḫayr ādem ḳapusınuñ eşiginde oturup istimā^{c} éder imiş. Ḳalḳup geldi. Bizi ve ol ādemi ḫānesine da^{c}vet éyledi. Biz ḳıyās éyledük ol ādeme bir iḥsān ḳaṣd éyledi. Ol ādeme su'āl éyledi ki "Hemyānı żāyi^{c} étdügüñde ḳāfilede kimler var idi?" Ve hemyānuñ keyfiyyetinden
25 ṣordı. Ol ādem ᶜaynıyla ḫaber vérdi ve kimler var ise emāretlerin dédi. Vardı içerü evinden bir hemyān getürdi. "Memhūr buña beñzer mi?" déyü gösterdi. Ol faḳīr

---

3 -ābād'da: -ābād'a İBN /Ḥafṣ TDK, İBN: Ḥafīẓ H3; Ḥıfẓ İBN // 4 ᶜıṭr: ᶜaṭṭār H3 // 4-5 vér dédi TDK, İBN: vérdi H3, N2 // 6 ṭabliyyesi: ṭablası N2 / ile: ve TDK // 7 olmaz H3, İBN: olınmaz N2, TDK // 8 ṣadaḳatuñuzdan İBN: ṣadaḳuñdan H3, N2; ṣadaḳa vü iḥsānuñdan TDK / ᶜıṭr daḫı: daḫı ᶜıṭr İBN / iḥsān: in^{c}ām TDK // 10 mu^{c}ṭīdür ᶜivaż éder: ve mu^{c}ṭīdür ᶜivażın éder dédükde TDK // 11 lākin: velākin TDK / olurmış H3, İBN: olur imiş N2, TDK // 12 éylemişem: éyledügümden TDK // 13 ḳudretçügüm var idi H3, İBN: ḳudret şāḥibi idüm N2; ḳudretüm var idi TDK // 15 cevherī: cevāhir TDK / cümle: cümlesi TDK / dīnārlıḳ eşyāyı: ba^{c}żı cevher N2 // 16 refīḳlerüme: refīḳüme H3 / ġam: ġam daḫı TDK // 18 dirhemcügümden: dirhemden TDK / ḥabbecügüm: ḥabbe // 19 -dest: -dest ḳalup TDK / oluram: oluram dédüm İBN / faẓlasıyla H3, İBN: faẓlası ile N2, TDK // 20 elden gitdügine: élümden gitdi N2 // 20-21 éyledüm dédi: éyledümdi TDK // 23 éyledük: éyledük ki TDK / iḥsān ḳasd éyledi: nesne iḥsān éyleye. Meger ḳaṣdı ol degül imiş TDK // 24 ḳāfilede: TDK'da yok / var idi: ile refīḳ idüñ, ve ne maḥalde idi TDK // 25 ādem: ādem de TDK / emāretlerin: āṣārların TDK / vardı: vardı ol ādem TDK // 26 déyü gösterdi: dédi TDK

[1] *IX. Faṣıl, 1. ḥikâye (H3 58a, N2 44b, TDK 37a, İBN 36b)*

H3 59b gördügi gibi "Belî, budur." dédi. Ve koynından mühürini çıḳardı ve gösterdi. /Ṣabit oldı. Ve içinden dédügi cevāhir çıḳdı. Hemyānı teslîm éyledi. Ol ādem eyitdi: "Bu cevāhir ḫüsn-i rıżām ile saña ḥelāl olsun ḳabūl éyle." dédi. Ol ādem eyitdi: "Hemān bizi duᶜādan ferāmūş éyleme. Ḥelāl māluñ saña vāṣıl oldı. Ḥażret-i Rabbü'l-ᶜālemîn cüz'î inkisār sebebi ile ᶜusrūñi yusra tebdîl éyledi. Ol ḫazîne-i ġayba maẓhar olmışdur." Derdmend ḥamd-i firāvān édüp ehl ü ᶜıyāline ḥurrem ü ḫandān ve elinde bir hemyān altun ile vardı. Ve ol mālla bir ᶜaẓîm sermāye vü kārubān ṣāḥibi oldı. İmdi ḥāṣā ki ḫulūṣ-ı ḳalb ile Rezzāḳ-ı lā-yemūt dergāh-ı ᶜaẓîmetine tevekkül éden kimseyi aç ve nā-merdlere muḥtāc ḳıla. Ḥāṣā fe-ḥāṣā.

Ve mine'n-nevādir[1]

Şeyḫ ᶜUmādeddîn bin Keşîr Bidāye ve Nihāye nām tārîḫinde rivāyet éder ki: Bir tārîḫde Mekke-i Mükerreme'de bir ḥācı bi'r-i zemzemde ṣoyınup ġusl içün esbābını çıḳardı. Ve bāzūsında seksen miṣḳāl bir ḫalḳa çıḳardı ve ġusl édüp eṣvābını géydi. Ve ol altun ḫalḳayı unudup çekilüp gitdi. Baᶜde'l-ḥacc ol ādem Baġdād'a sefer éyledi. Birḳaç sene mürūrından ṣoñra ol ādem münḳalibü'l-aḥvāl olup H3 60a faḳra düşdi. Sermāyesi bir altuna münḥaṣır ḳalmış. Ol altun /ile bir miḳdār zücāc-ı Ḥalebî iştirā éyledi. Ve bir ṭabliyye içine ḳoyup çārşūda devr éderken ḳażāyla ayaġı bir ṭaşa ṭoḳındı ve düşdi. Cümle şîşecükleri helāk oldı. Bu ādem müteḥayyir olup bir mertebe şiddet ile bükā éyledi ki ḫalḳ eṭrāfına cemᶜ olduġın göricek eyitdi: "Müslimānlar fülān sene Mekke-i Mükerreme'de zemzem ḳuyusı yanında ġusl édüp

---

·1 çıḳardı ve: çıḳarup İBN / gösterdi H3, İBN: gösterdi ol faḳîr N2; Müddeᶜāsı TDK // 1-2 ṣābit oldı: İBN'de yok // 2 içinden N2, TDK: içinde H3; açup içinden İBN / hemyānı: ol sāᶜat hemyānı TDK / ol ādem: faḳîr // 3 cevāhir N2, İBN: cevāhiri H3; cevāhir senüñ olsun TDK / saña H3, İBN: senüñ olsun N2; TDK'da yok / olsun: éyledüm TDK // 4 bizi: bizi ḫayr TDK // 5 ol: ve TDK / olmışdur: olduñ dédi TDK // 5-6 ve elinde bir hemyān altun ile vardı TDK: elinde bir hemyān H3; gitdi N2; olup elinde bir hemyān ile vardı İBN // 7 mālla H3, İBN: māl ile N2, TDK / vü kārubān H3: vü kār u bāzār N2, İBN; TDK'da yok / ṣāḥibi oldı: ṣāḥibi bāzergān oldı TDK // 8 dergāh-ı ᶜaẓîmetine: dergāhına TDK // 9 fe-hāṣā H3, İBN hāṣā N2, TDK // 12 ve Nihāye H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 13 Mükerreme'den: Mükerrem'den H3 / bi'r: pîr H3 / zemzemde TDK, İBN: zemzemden H3, N2 // 14 eṣvābını TDK: esbābını H3, N2; esbābı İBN / ḫalḳa çıḳardı ve H3, N2: ḫalḳası var idi çıḳarup zemzem-i şerîf yanında bir yerde ḳodı ve TDK; altından ḫalḳa çıḳardı İBN // 15 esbāblarını: eṣvābını TDK / altun: İBN'de yok / unudup çekilüp TDK: alup çekildi H3; anda ḳoyup çekilüp N2; unudup çekildi İBN // 15-16 ol ādem Baġdād'a sefer éyledi. Birḳaç sene mürūrından ṣoñra H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 17 ḳalmış: idi TDK // 18 ṭabliyye içine: ṭabliyyeye TDK / devr éderken: durur iken N2 / ḳażāyla H3, TDK: ḳażā ile N2, İBN // 19 cümle şîşecükleri: cümlesi TDK / helāk H3, TDK: helāk ḫıred N2, İBN // 21 ġusl édüp: TDK'da yok

[1] *IX. Faṣıl, 2. ḥikâye (H3 59b, N2 45b, TDK 37b, İBN 37b)*

seksen miṣḳal bir altundan ḫalḳa żāyiᶜ éyledüm. Bir vechile ıżṭırāb ḥāṣıl éylemedüm. Şimdi ise mā-meleküm bir altuna münḥaṣır idi. Nā-merde muḥtāc olmamaḳ içün anuñla ḳūt-ı lā-yemūt geçinür iken bir uġurdan élümden gitmegin bī-iḫtiyār girye vü zārī éylemişem." dédi. Ol cemᶜiyyet arasında bir Müslimān kimse bu ādemüñ tafṣīl-i ser-güẕeştin istimāᶜ édüp eyitdi: "Gel Müslimān, ol Mekke'de żāyiᶜ éyledügüñ altun ḫalḳayı ben buldum. İşte māl-i ḥelālüñ bendedür." dédi. Ve getürdi ol maḥzūna teslīm éyledi. Cümle ᶜālem bu ġarībe-i ittifāḳiyyenüñ ᶜaliyyesinde taḥayyür peydā éylediler. Bu yüzden inkisār ol nā-murāduñ kemāl-i incibārına sebeb ve ᶜināyet-i bī-ġāye-i Rabbü'l-erbāba bilā-taᶜab vesīle oldugına şükr-i firāvān ve ḥamd-i bī-pāyān éylediler. El-minnetullāhi tebārek ve teḳaddes.

Ve mine'n-nevādir[1]

H3 60b /Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den ekrem-i nās Muhtedī Billāh ḥaẕretlerinüñ ḥuẕūrında ṭā'ife-i Şīᶜā'dan bir bī-günāhı ḫalīfeye ġamz édüp "Fesād-ı devlete sā'idür. Ḥaḳḳından gelinmek gerekdür." déyü isnād éylediler. Ḫalīfe emr éyledi. "Getürsünler." dédi. Ol bī-günāh iḫtifā éyledi. ᶜĀḳıbet ḫalīfe ziyāde ġaẕaba geldi. "Her kim bulup getürür ise yüz biñ dirhem ᶜaṭiyye vérilsün." dédi. ᶜĀḳıbet ol ḥerīfi bulup ṭutdılar ve ḳayd-ı bend ile ḫalīfe dergāhına alup gider iken esnā-yı rāhda ol kerem ü cūdla meşhūr olan emīr-i mükerrem Maᶜan ibni Zā'id'e rast gelüp ol Şīᶜī "Yā Maᶜan yā ḫayrü'l-ecdād rükni." dédi çaġurdı. Maᶜan at ḳopardı ve "Ne sebeb ile ṭutduñuz?" dédi. Ol ādemler eyitdiler: "Çoḳ zamāndur ki ḫalīfe cüst ü cū édüp ṭalebdedür." dédiler. Maᶜan eyitdi: "Bu ādemi ḳoyuvérüñ. Ben emīrü'l-mü'minīn dergāhından recā éderem ve size daḫı ᶜaẓīm iḥsān édeyin." ᶜİnād éylediler. Yüz biñ aḳça ṭamaᶜyıla Maᶜan ḫᵛāh u nā-ḫᵛāh ellerinden çekdi aldı. Bunlar ḫalīfe dergāhına vardılar. Şikāyet éylediler ki "Ol maṭlūb olan Şīᶜī-i şenīᶜi

---

·1 bir altundan H3, N2: bir altın TDK; altından bir İBN / éyledüm H3, N2: éyledüm idi TDK; étdüm / bir vechle: bu ḳadar TDK / éylemedüm H3, N2: éylemedüm idi TDK; olmadı İBN // 4 arasında: arasından TDK / Müslimān: İBN'de yok /kimse: kimesne TDK / bu ādemüñ: N2'de yok // 5 ol: İBN'de yok // 6 getürdi: TDK'da yok / maḥzūna: maḥzūnı götürüp ḫalḳayı TDK // 7 ᶜaliyyesinde taḥayyür peydā éylediler: ḥikmet-i ḫafiyyesinde ḫayrān oldılar N2 / éylediler: édüp TDK // 10 El-minnetullāhi tebārek ve teḳaddes H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 13-14 ekrem-i nās Muhtedī Billāh ḥaẕretlerinüñ ḥuẕūrında ṭā'ife-i Şīᶜā'dan: TDK'da yok // bī-günāhı N2, İBN: bī-günāh H3; bī-günāh kimseyi TDK // 15 gelinmek: gelmek H3 / isnād éylediler H3, TDK: isnādlar ile N2, İBN / emr éyledi: daḫı emr édüp TDK // 15-17 Ol bī-günāh iḫtifā éyledi. ᶜĀḳıbet ḫalīfe ziyāde ġaẕaba geldi. "Her kim bulup getürür ise yüz biñ dirhem ᶜaṭiyye vérilsün." dédi: TDK'da yok // 16 geldi H3, TDK: gelüp N2, İBN / bulup: bulursa N2 // 17 ᶜāḳıbet: ᶜāḳıbetü'l-emr TDK // 18 cūdla: cūd ile N2 // 19 ibni: bin TDK // 20 dédi: dédi ve TDK / Maᶜan: Maᶜan ibni H3 // 22 dergāhından: ḥaẕretinden N2 // 23 édeyin H3, İBN: édeyin dédüm N2; édeyüm dédi TDK / ṭamaᶜyla: ṭamaᶜı ile N2 / çekdi: İBN'de yok // 24 Şīᶜī-i şenīᶜi: Şīᶜī'yi H3

[1] *IX. Faṣıl, 3. ḥikâye (H3 60b, N2 46a, TDK 38a, İBN 38a)*

H3 61a bulduḳ getürür iken yolda Emīr Maʿan élümüzden çekdi aldı /ḳaçurdı." dédiler. Ḫalīfe ādemler irsāl édüp Maʿan'ı daʿvet éylediler. Maʿan geldi. Ḫalīfe eyitdi: "Ya Maʿan niçün maḥbūsumuzı alup ıṭlāḳ éyledün?" Maʿan eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn aʿdā-yı devletüñ ile cengde dört beş biñ ādemüm uġruñda fedā oldılar. Cān u başum daḫı yoluñda fedādur. Bir mücrim ādeme ḥużūr-ı ʿizzetüñüzde bāña çār düşe ol derdmende müstecīr olacaḳ mertebe ḳapuñuzda ḥürmetüm yoḳ mıdur?" dédi. Ḫalīfe "Neʿam yā Maʿan bir iḳlīme şefāʿatüñ ḳabūldür, ne an ki bir ādeme. *ʿUfūnā ʿanhu.*[1]" dédi. Maʿan eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn recā éderem ki ḫalīfe ḥażretlerinüñ dest-būsıyla müşerref olup maẓhar-ı inʿām ile mesrūr gide." Ḫalīfe buyurdılar: "Maʿan'uñ ḫāṭırı içün ḫilʿat géydürüp yüz biñ dirhem ʿaṭiyye vérilsün." Maʿan eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn ḫalīfenüñ ʿaṭiyye vü keremi mücrimüñ ḫaṭāsına göre olur. Bu ādemün cürmi ʿaẓīmdür. ʿAṭāsı daḫı cesīm olmaḳ ister." Ḫalīfe buyurdılar ki: "Yüz biñ dirhem daḫı vérilsün. Maʿan ol ādemi getürdi ḫalīfe ḥużūrında ḫilʿat géydi ve ʿaṭāyā-yı cezīleye nā'il olup duʿā éderek gitdi. Zihī ḥamiyyet ü merdānegī ki bir vechile āşnālıḳ yoġ iken cān u H3 61b başın fedā édüp /bu deñlü umūr-ı şāḳiyye taḥammül ü irtikāb éyleye. Kerem-i cibillī budur. Raḥmetullāhi ʿaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ʿAbbāsiyye'den Muḳtedir Billāh ʿaṣrında Ḳāżı Ebū ʿAmr'dan menḳūldür ki: Ḳadīmī āşnā olup bildügüm ādemlerden bir merdüm-i aṣl işābet-i faḳr ile bir müddet-i medīd faḳr-ı ṭavīl ile ḥāli diger-gün idi. Bir zamāndan şoñra gördüm ki ẕilleti ʿizzete tebdīl olup bir ʿaẓīm kār u bār peydā édüp bī-nihāye māla mālik olmış. Ve şehrüñ ʿuẓemā-yı ehl-i devletinden olmış. Ol daḫı beni gördükde ʿaẓīm mesrūr oldı. Ve beni ḫānesine daʿvet édüp ẓiyāfetler éyledi. Bir miḳdār muṣāḥabetden şoñra ṭaʿām geldi. Ben eyitdüm: "Ṭaʿāmuña el şunmazam tā kim beni keyfiyyet-i ḥālüñden āgāh éylemeyesün." dédüm. Ol daḫı tafṣīline başlayup eyitdi: "Babamdan şoñra cümle mā-melekūm gidüp evümden ġayrı nesnecügüm ḳalmadı. Bir géce ġamm-ı vehm ile

---

1 élümüzden çekdi aldı: alup İBN // 2 Maʿan geldi: geldi H3 // 4 beş biñ ādemüm: biñ ādem N2 // 5 fedādur: fedā olsun TDK / mücrim ādeme H3, TDK: mücerred ādem N2; mücrim ādem İBN // 7 ḳabūldür H3, N2: maḳbūldür TDK, İBN / ādeme: ādeme olmaya TDK / ʿufūna ʿanhu: TDK'da yok // 9 ile TDK: olup H3, N2, İBN / Maʿan'uñ TDK: Maʿan H3, N2, İBN // 10 ʿatiyye: N2'de yok // cürmi: ḫaṭāsı vü cürmi TDK // 14 merdānegī N2, TDK: merdānlıḳ H3; merdānelik İBN / vechile: vechüñ H3 / yoġ: yoḳ TDK // 15 şāḳḳiyye H3, TDK: şāḳḳaya N2, İBN / éyleye: éde TDK // 16 raḥmetullāhi ʿaleyhi H3: raḥmetullāhi N2, İBN; raḥmetullāhi taʿālā TDK // 19 ʿAmr'dan: ʿÖmer'den N2 // 20 aṣl H3, İBN: aṣīl N2; aṣīli TDK // 20-21 işābet-i faḳr ile bir: faḳr işābet érişüp TDK // 21 faḳr-ı ṭavīl ile: TDK'da yok / şoñra: şoñra yine TDK // 23 Ve şehrüñ ʿuẓemā-yı ehl-i devletinden olmış: TDK'da yok // 24 éyledi H3, TDK: édüp N2, İBN // 26 tafṣīline: tafṣīle İBN / eyitdi: gitdi H3 // 27 evümden: bir evümden N2 / ile: TDK'da yok

[1] "Onu affettik."

[2] *IX. Faṣıl, 4. ḥikâye (H3 61b, N2 47a, TDK 38b, İBN 38b)*

yatdum. Āyā neyleyem dédüm. Rü'yāmda gördüm bir kimse baña "Saña feṯḥ ü ᶜināyet Mışr'a varmayınca müyesser degüldür." dédi. "Ṭurma hemān Mışr'a ᶜazīmet éyle." dédi. Ben daḫı gördüm ki Mışr'a bir ḳāfile gideyor, bī-iḫtiyār taᶜbiyyet édüp çıḳdum. Mışr'a revāne oldum. Mışr'a vusūl bulup bir iki ay gezdüm. Bir yerden bir ḥabbe
H3 62a müntafiᶜ /olmadum. Élümde bir ḥabbe maşrūfum ḳalmadı. Aç ve muḥtāc kimseden su'āle daḫı ḥicāb édüp ᶜāḳıbet ḳılletden nā-çār olup aḫşam zamānı bir géce ṭaşra çıḳdum. Beni bir kimse bilmez. Belki bir ehl-i ḫayra rāst gelüp ḥālüm ᶜarż édeyin dér iken yatsu zamānı oldı. Meger vālī şehr dolaşmaġa binmiş geldi. Beni bir ᶜaṭfada yalñız görince al aşaġı édüp birḳaç degnek urdı. Ben daḫı eyitdüm: "Ben senüñ ḫayāl éyledügüñ degülem." ᶜAynıyla ser-güẕeştümi taḳrīr éyledüm. Ve "Ol ḫᵛāb şemeresiyle Mışr'a geldüm. Muḳadder bu imiş." dédüm. Güldi. Beni ḳaldurdılar ve baña "Hey bre aḥmaḳ iki aydan ziyādedür ki düşümde her géce dérler ki Şām-ı Şerīf'de fülān maḥallede fülān evde bir sidre vardur. Ol sidrenüñ altında otuz biñ altun medfündur. Ġaflet éyleme dédiler. Bu mertebe nişān vérmişler iken bir ᶜamel éylemeyem, sen
15 hemān bir düş görmek ile Mışr'a gelesin bu ne ḥamāḳatdür." dédi ve gitdi. Gördüm ki gördügi ve şālıḳ vérdügi benüm kendü evümdür. Hemān értesi ne ḥāl ise bir ḳāfile ile çıḳdum. Piyādece Şām'a geldüm. Ve ṭoġrıldum evüme vardum. Ve evüñ sidresini
H3 62b yıḳdum. Bir maḥall ẓāhir oldı, ḳazdum. /Bir iki güğüm buldum çıḳardum. ᶜAdd éyledüm ᶜaynıyla otuz biñ altun. Babam merḥūm defn édüp içine bir kāġıdçıḳ daḫı
20 yazmış. Ol māl ile ticārete şürūᶜ éyledüm. Ḥelāl sermāyecügüm ile günden güne ticāret édüp mālımuñ zekātını her sene edā éylemek ile Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā māluma vefret ü berekāt iḥsān éyledi. Meger Mışr'da yédügüm kötek bu niᶜmetün müjdesi imiş." dédi. Ve ḥamd-i firāvān éyledi. El-minnetullāhi taᶜālā.

---

1 āyā neyleyem dédüm: İBN'de yok / baña: baña dédi ki TDK // 3 daḫı: İBN'de yok / ki: TDK'da yok / gideyor: gider İBN // 4 gezdüm: gezüp N2 // 5 maşrūfum H3, TDK: maşrūf İBN; N2'de yok / kimseden: ve kimseden N2 // 6 su'āle: su'āl İBN / ḳılletden: ḳılletinden H3 // 7 bir kimse: kimse H3 / ḥālüm: N2'de yok / édeyin: édeyüm TDK // 8 dolaşmaġa binmiş geldi TDK: şehre binmiş geldi H3, TDK; şehre bindi gitdi N2 / ᶜaṭfada: ᶜaṭḳada N2 // 9 aşaġı: aşaġa TDK / urdı: vurdı H3 / ben senüñ: senüñ TDK // 10 éyledügüñ degülem: éyledügüm degüldür N2 / ᶜaynıyla: TDK'da yok / şemeresiyle: şemeresi ile TDK // 11 güldi H3, N2: güldi ve TDK; emīr eyitdi İBN / baña: eyitdi TDK / hey bre H3, N2: bre TDK; İBN'de yok // 12 dérler ki: dérler TDK / Şām-ı Şerīf'de: Baġdād şehrinde İBN // 13 evde: evde ve fülān köşede İBN / sidre TDK, İBN: sidresi H3, N2 // 14 bir H3, İBN: ben N2, TDK / éylemeyem N2, TDK: éylemem H3, İBN // 16 gördügi ve: bunuñ İBN / sālıḳ: nişān TDK / kendü: N2'de yok / értesi: értesi gün İBN / bir: N2'de yok // 17 piyādece: piyāde TDK / geldüm ve: geldüm İBN / evüñ: ol evüñ N2 // 17-18 ve evüñ sidresini yıḳdum: ol sidrenüñ altında, kazdum İBN // 18 güğüm: güğüm içinde İBN // 18-19 ᶜadd éyledüm H3: ᶜaded éyledüm N2; ᶜadedi ile TDK; şaydum İBN // 19 ᶜaynıyla: ᶜaynı ile TDK / kāġıdçıḳ H3, İBN: kāġıdçik N2; kāġıd TDK // 20 yazmış: yazmış ḳomış TDK / sermāyecügüm ile: sermāyem oldur TDK / günden güne: gün günden İBN // 20-21 ticāret édüp: ziyāde oldı. Zīrā TDK // 21 éylemek ile: éderem TDK // 22 berekāt: berekātın İBN // 23 ve: ve Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā'ya İBN / El-minnetullāhi taᶜālā: İBN'de yok

Ve mine'n-nevādir.[1]

Fuṣaḥā-yı mülūkdan bir kāmilü's-sülūk pādişāh-ı ᶜālī-şānuñ vezīrinden menḳūldür ki: Ol şāh-ı ᶜaẕīmet-penāh bir gün olduġı saᶜādet-ḫānesinüñ saṭḥ-ı dārına ᶜurūc édüp eṭrāf u cevānibi seyr ü temāşa éderken nā-gāh kendü saṭḥ-ı dārına ḳarīb bir ḫānede bir nigār-ı ḳamer-ṭalᶜat ve zühre-i cebīn-nigārı gördi. Ve temāşā-yı ḫüsninde lā-yaᶜḳıl olup kendü cāriyelerinden birinden su'āl éyledi ki "Bu kimdür ve kimüñ evidür?" Cāriyeler eyitdiler ki: "Kendü ḳullaruñuzdan Fīrūz'uñ evidür ve ḫatun anuñ ḫatunıdur." dédiler. "Fülān kimsenüñ ḳızıdur. Ġāyet ile fuṣaḥā-yı nisādandur. Ve ḥüsn ü cemālde ᶜalemdür." déyü vaṣf éylediler. Pādişāh bī-ḳarār olup Fīrūz'ı daᶜvet /éyledi. Ve eline bir riḳᶜa vérüp "Var fülān ᶜāmile vāṣıl éyle ve ẕimmetindeki mālı taḥṣīl éyle." dédi. Fīrūz riḳᶜayı alup evine geldi. Silāḫını alup sā'ir levāzımātını daḫı aldı. Velākin elinde olan riḳᶜayı evde unutdı ve gitdi. Melik bī-ḳarār olup ḳalḳdı ve Fīrūz'uñ ḳapusına gelüp daḳḳ-ı bāb éyledi. Ḫatun "Kimdür ?" dédi. "Aç" dédi. Ḳapuyı açduġı gibi melik içerü girdi. Ve "Bugün melik żayfuñuzdur." dédi. Ve ṣadra geçüp oturdı. Feşaḥatle "Neden düşdi, ḫiẕmet-i şerīfüñüz nedür?" dédi. Melik "Maḳṣūd sizi ziyāretdür." dédi. Ḫatun eyitdi: "*Neᶜūẕubillāh ᶜan hāzihi'z-ziyāreti mā eẕunnü fihā ḫayran.*"[2] dédi. Melik eyitdi: "Ben zevcinüñ efendisiyem. Ġālibā beni bilmedüñ gibi." ᶜAvrat eyitdi: "*Ve ḳālallāhü: Min külli su'in*[3] şafā geldüñüz." dédi. Ve bu ebyātı oḳudı. Şiᶜr:

Ḳul lilleẕi şeġafe'l-ġarame bihi
Ve ṣāḥibi'l-ġadri ġayri maṣḥūbin
Vāllāhi lā ḳāle ḳā'ilün ebeden
Ḳad ekele'l-leyṣü fuḍlete'ẕ-ẕi'bi[4]

H3 63a

---

1 ve mine'n-nevādir: Onıncı faṣl mürüvvet ve cüvān-merdlik yolından inᶜām ü iḥsānda ferd olanlar beyānındadur ve mine'n-nevādir İBN // 2 mülūkdan: ᶜArabdan N2 / kāmilü's-sülūk: kāmil N2 // 4 éderken: éderiken N2 // 5 nigār-ı: TDK'da yok / -nigārı: TDK'da yok // 7 ki: İBN'de yok / ḳullaruñuzdan H3, İBN: ḳuluñuzdan N2; ḳullaruñdan TDK / anuñ: İBN'de yok // 10 var: N2'de yok / ᶜāmile TDK, İBN: ᶜālime N2; ᶜāmilden H3 / ẕimmetindeki: ẕimmetinde olan TDK // 11 daḫı: TDK'da yok // 13 gelüp H3, N2: geldi ve TDK; geldi İBN / aç: aç ḳapuyı TDK / ḳapuyı: TDK'da yok // 14 melik: TDK'da yok / żayfuñuzdur: żayfuñuzam TDK / oturdı: oturdı. Ḫatun füseḥādan idi TDK // 15 feşaḥatle H3, TDK: ḫatun feşaḥatle N2; hatun feşaḥatlerinden düşindi İBN / Neden düşdi, ḫiẕmet-i şerīfüñüz nedür H3, N2: Ne rūzgār esdi ki bu ġubārların ḫākden refᶜ buyurduñuz TDK; ḫiẕmet-i şerīfüñüz nedür İBN / sizi: ancaḳ sizi TDK // 16 ᶜan: men İBN // 17 gibi: dédi TDK // 18 ᶜavrat: ḫatun TDK / Ve ḳālallāhü H3, TDK: ḳālallāhü N2; İBN // 19 şiᶜr: beyt N2

1 *IX. Faṣıl, 5. ḥikâye (İBN'de X / 1) (H3 62b, N2 47b, TDK 39a, İBN 39a)*

2 "Bu ziyaretten Allah'a sığınırım, sizin bu ziyaretiniz zannımca hayırlı değil."

3 "Bütün kötülüklerden..."

4 "Kalbi aşkla dolana söyle ki: Yüreği dönek olanlar dost edinilmez. Allah'a yemin olsun ki, hiç kimse, asla kurdun artığını arslan yedi dememiştir."

Eyẓan:

Ve yectenubu'l-esvedü vürüde mā'in
İẕā kāne'l-kilābu yulᶜanu fīhi
Ve yartecuᶜü'l-kerīmü ḫamīṣa baṭnin
H3 63b *Ve lā yerḍā mennen himmeten / ve sefīhi*[1]

Ve "Şān-ı şerīfüñüze revā degüldür ki kendü külābuñuz içdügi yerden içesiz." dédi. Melik ᶜavratuñ sözinden aẓīm ḥicāba düşdi. Ve ḳalḳdı kemāl-i ᶜacelesinden bir eş pabucı géymedi, unudup gitdi. Fīrūz kāġıdı unutdugını déyüp girü sürᶜatle evine döndi. Ve meliküñ evden çıḳdugını gördi. Eve gelüp kāġıdı aldı ve çekildi gitdi. Meliküñ pabucını daḫı gördi. Varaḳadan murād ne idügi bilindi. Fīrūz edā-yı ḫizmet édüp geldi. Ḫatununuñ eline yüz dane şerīfī altun vérüp "Birḳaç gün var babañ evinde ol." dédi. "Zīrā sulṭān bize bir ev iḥsān éyledi. Ol eve taşınalum." dédi. ᶜAvrat gerçek şanup babası evine gitdi. Fīrūz birḳaç gün varmadı. ᶜAvratuñ ḳarındaşı gelüp Fīrūz'a eyitdi: "Ḫatunuñı böyle mehcūr éylemeden sebeb nedür?" dédi. "Beyān éyle yāḫud senüñle şerᶜa turuşalum." dédi. Fīrūz eyitdi: "Ben ẕimmetümde ḥaḳḳını ḳomayup edā éyledüm." dédi. "İsterseñüz mürāfaᶜa daḫı olalum." dédi. Értesi ḳāżī-i şerᶜ ḫuẓūrına H3 64a turışdılar. Ḳāżī melik yanına yaḳın oturdı. ᶜAvratuñ /birāderi eyitdi: "Yā Mevlānā biz bu ādeme çār dīvārı maᶜmūr bir ᶜaybdan ᶜārī bir bostānı icāreye vérdük. Ḥīṭānı ᶜāmire ve eşcārı müṯmire. Bu ādem ṣemeresin yédi ve ḥīṭānını hedm éyledi. Ve yerini ḫarāb édüp üstümüze redd éyledi." dédi. Ḳāżı eyitdi: "Yā Fīrūz sen ne dérsin?" Fīrūz eyitdi: "Bostānı kemā-kān evvelkiden maᶜmūr kendülere teslīm éyledüm." dédi. Ḳāżı "Teslīm olınduñuz mı?" dédi. "Neᶜam lākin redde sebeb nedür? Bir ᶜayb mı ẓuhūr éyledi?" dédi. Fīrūz eyitdi: "Vallāhi ben ol bostānı kerhen redd éyledüm. Lākin bugün ol

---

·1 eyẓan H3: diğer N2; ve eyẓan TDK; İBN'de yok // 1-6 Eyẓan. Ve yectenubu'l-esvedü vürüde mā'in, İẕā kāne'l-kilābu yulᶜanu fīhi, Ve yartecuᶜü'l-kerīmü ḫamīṣa baṭnin, Ve lā yerḍā mennen himmeten ve sefīhi: İBN'de yok // 6 ve sefīhi: es-sefīhi TDK // 8 ve: neşr ve N2 / revā: lāyık İBN // 9 ᶜavratuñ: ḫatunuñ TDK / ve: İBN'de yok // 10 pabucı: pabucını N2 / kāġıdı unutdugını déyüp H3: TDK'da yok; kāġıdı unutdugını duyup N2; kāġıdı unutdugın duyup İBN // 11 evden: evinden TDK // 12 pabucını: pabucın İBN / daḫı: TDK'da yok / varaḳadan: riḳᶜadan TDK / murād: murādı N2 / ne idügi bilindi H3, N2: neydügin bildi TDK; ne idügin bildi İBN // 13 ḫatununuñ: ve ḫatunuñ TDK // 14 ev: H3'de yok // 15 şanup: H3'te yok / ᶜavratuñ: ḫatunuñ TDK // 17 ẕimmetümde: ẕimmetümde olan TDK // 18 ḳāżī-i şerᶜ: ḳāżī TDK // 19 turışdılar: durışdılar TDK / melik H3, N2: meliküñ TDK, İBN / yanına: yanında TDK / yaḳın: TDK'da yok /oturdı H3, İBN: oturur idi N2; TDK / ᶜavratuñ: ḫatunuñ TDK // 20 bir: N2'de yok / bostānı H3, N2: bostān TDK, İBN // 21 yerini: bi'rini TDK // 22 dédi: dédükde TDK // 23 bostānı: bostān İBN / dédi: İBN'de yok // 24 ᶜayb: ᶜaceb N2 // 25 lākin: zīrā TDK

[1] "Köpeklerin lanet edildiği yerde, çöl suyun gelişinden sakınır. Şerefli olan kişi aç karnıyla döner, kimsenin minnetine razı olmaz ve sefihin de himmetine rıza göstermez."

bostānda bir arslan izine rāst geldüm. Ḳorḳdum ki bir ġayret iḳtiżāsı maḥallinde baña bir żarārı ᶜā'id ola. Maḥżā ol esede ikrāmen terk étmegi evlā gördüm." dédi. Melik Fīrūz'dan bu sözi işidüp Fīrūz'a eyitdi: "Var yā Fīrūz bostānuña āminen ve muṭma'inen dāḫil ol ki vallāhü'l-ᶜaẓīm egerçi ol bostāna esed duḫūl éyledi. Lākin ne bir yapraġına el uzatdı ve ne meyvesinden tenāvül éyledi. Bir an-ı yesīrede girdi ve kemāl-i ḫacālet ü ḥayretile çıḳdı. Vallāhi senüñ bostānuñ gibi refīᶜü'l-erkān ḳavīü'l-ḥiṭān mekārihden sālim /ṭayyib ü ṭāhir nesne görmedüm." dédi. "Var Allāh mübārek éylesün. Hemān ḳadrin bilüp ḫizmetiyle muḳayyed ol." dédi. Ve ḳāżı ḥużūrından çıḳdılar. Bir ferd ḫāricden muṭṭaliᶜ olmadı. Fīrūz daḫı kemāl-i mertebe şafā édüp vardı gene beytine dāḫil oldı. Ve evvelkiden ziyāde ḫatuna ikrām u iᶜzāz éyledi. Bārekallāh.

H3 64b

Ve mine'n-nevādir. Sulṭān Ḥüseyin Bayḳara ḥikāyesidür[1]

Selāṭīn-i ᶜiẓāmdan mekārim-i aḫlāḳ ile be-nām olanlardan biri daḫı Sulṭān Ḥüseyin Bayḳara ḥażretleridür ki zamān-ı bā-emānında bir pādişāh-ı hünermend ü ᶜādil cūd u seḫāda ve şecāᶜatle bī-muᶜādil pādişāh-ı deryā-dil idi ki Aḫlāḳu'l-Muḥsinīn nām kitāb ol diyānet-intisāb ẕāt-ı saᶜādetüñ evṣāfından bir bābdur. Ẕāt-ı şehāmet-medārı ᶜarṣa-yı zemīn-i ᶜālemde bī-naẓīr iken sevḳ-i İlāhī birle bir vezīr-i dāniş-peẕīr-i ᶜUṭārid-naẓīre mālik olmış idi ki ol ṣadr-ı ḫuceste-tedbīr Mīr ᶜAlī Şīr démek ile meşhūr-ı āfāḳ maḫdūm-ı bāhirü'l-istiḥḳāḳ idi. Devr-i Ādem'den bu ᶜaṣra gelince öyle bir pādişāh-ı maᶜdelet-destgāh ve böyle bir vezīr-i diyānet-penāh bir yerde cemᶜ olmış degüldür. /Ṣīt ü ṣadā-yı devletleri āfāḳa velvele vérüp ve ṣadme-i şecāᶜat u şehāmetleri zemīn ü zamāna zelzele şalmışlar idi. Zamān-ı maᶜdeletlerinde fużalā-yı āfāḳ iᶜtibār u iltifāt görmekle pāy-i taḫt-ı şeref-baḫtında sekiz yüz şāᶜir-i ṣāḥib-meᶜāṣir cemᶜ olmışdı. Ol cümleden mülāzım-ı meclis-i ᶜālīlerinde Maḫdūm Nāmī, Abdurraḥman Cāmī ve Ḥüseyin Vāᶜiẓ gibi nāmī kimseler mülāzım-ı meclis olup ᶜaleʻt-tevālī

H3 65a

---

1 bostānda: bostān içinde TDK / bir ġayret iḳtiżāsı: iḳtiżā-yı ġayret TDK / maḥallinde: TDK'da yok // 2 maḥżā: ol ecilden TDK / esede: sulṭānü'l-vuḥūşa TDK // 3 Fīrūz'a: Fīrūz N2 4 ki: TDK'da yok / ol bostāna: o bostāna TDK // 5 éyledi: éylemedi N2 / yesīrede H3, İBN: yesīrde N2, TDK // 6 ḫayret ile N2; TDK: ḫayret H3; ḫayretle İBN // 7 var Allāh H3, İBN: ve Allāh N2; var Allāhu taᶜālā TDK // 8-9 bir ferd ḫāricden: bu ḳażiyyeye ḫāricden ferd TDK / 9 beytine: evine İBN // 10 ḫatuna: ḫatunına TDK // bārekallāh H3, İBN: N2'de yok; bārekallāhu fīhi TDK // 13 Selāṭīn-i ᶜiẓāmdan mekārim aḫlāḳ ile be-nām olanlardan biri daḫı: TDK'da yok // 14 pādişāh-ı: pādişāh ḥażretleri N2 // 15 ᶜādil: ᶜāḳil TDK / ve şecāᶜatle: şevāᶜat ile TDK / pādişāh-ı: sulṭān-ı TDK / idi ki: idügi N2 // 16 bābdur: bāb idi TDK / ẕāt-ı: vücūd-ı TDK // 17 -medārı: -ārāsı TDK / birle: N2'de yok // 18 Şīr: Şīr Nevā'ī TDK // 19 idi: TDK'da yok // 20 destgāh: destkār H3 // 21 ṣadā-yı: ṣadāsı N2 // 22 zamāna İBN: zamān H3, N2 ve TDK'da yok / zelzele şalmışlar: velvele vérmişler N2 // 24 olmışdı H3: olmışıdı N2, TDK, İBN / ol: TDK'da yok / mülāẓım-ı: TDK'da yok / meclis-i ᶜālīlerinde H3, İBN: meclis-i ᶜālīlerinden N2; eᶜaẓẓ u ekrem ve meclis-i ᶜālīlerinde lāzım u elzem TDK // 25 nāmī: TDK'da yok / mülāzım-ı meclis olup: ile TDK

1 *IX. Faṣıl, 6. ḥikâye (İBN'de X / 2) (H3 64b, N2 48b, TDK 40b, İBN 40b)*

me'āşir-i cezīlelerinden eṭrāf-ı ᶜālem mālī idi. Ve mühre-i fünündan ve sā'irden emṣāli nādīr kimseler ḫizmet-i şerīflerinde cemᶜ olmışlar idi. Pādişāh-ı hüner-perver ve vezīri ehl-i maᶜrifet ḳadrin anlar olmaġla cevher-i ferd-i ᶜālem olanlar ol ṣarrāf-ı maᶜārif-penāhuñ ḥuẓūrında kendülerin ᶜarż éderler idi. Rivāyet éderler ki Sulṭān Ḥüseyin haftada dört gün dīvān édüp meṣāliḥ-i Müslimīn ile taḳayyūd éderler idi. Ve üç gün daḫı bir gün ᶜulemā vü şuᶜarā ile muṣāḥabet ü ᶜişret ve mübāḥeşe vü müşāᶜare éderler imiş. Ve bir gün mühre-i fünün-ı mütenevviᶜa ile üstād naḳḳāşlar ve resm-i
H3 65b kitābetde ferīd olanlar ile şoḥbet édüp, bir gün daḫı ᶜumūmen /şehrüñ mekteb-ḫānelerinde olup taḥṣīl-i ᶜilm ü maᶜrifet ü kitābet éden oġlanlar ḫᵛāceleri ile gelüp her biri derslerin ve kitābların ᶜarż édüp taḥṣīle raġbet vérmek içün her birine rütbesine göre inᶜām u iḥsānlar édüp imtiyāzı olanlara dīvāndan ᶜulūfecük taᶜyīn édüp raġbet éderler imiş. Sā'irler daḫı ol iltifāt ümīdi ile iştiġāl édüp ᶜilm ü maᶜārife saᶜy u küşiş éderler imiş. Böyle bir kāmilü'l-ᶜirfān pādişāh-ı kerīmü'ş-şān imiş. Cümle-i leṭā'if-i inᶜāmlarındandur ki pāy-i taḫt-ı ᶜālīlerinde sākin olanlardan bir māldār tācir ḫatunını ṭalāḳ-ı şelāşe ile taṭlīḳ éder. Ve nādim olup tekrār almaḳ içün ᶜulemāya mürācaᶜat édüp bir vechle ḥulle éylemekden ġayrıya mecāl yoḳdur dérler. Bāzergān ise bir ṣāḥib-nām kimse olmaġla ḫalḳdan ᶜār édüp ᶜavratuñ firāḳına da ṣabr édemeyüp āḫir-i kār bir ġarībü'l-bilād faḳīr ādemi bulup anuñ ile şarṭ éyler ki "Saña nikāh édelüm şerᶜ yerin bulduḳdan ṣoñra anı taṭlīḳ ile saña yüz altun ḫarc-ı rāh vérelüm. Var ḳanda giderseñ
H3 66a git." dérler. Ve ḫatunı ol ādeme nikāh éderler. Ol géce ḫalvet olurlar. /Birbirinden ᶜaẓīm muvāneset ü maḥabbet peydā édüp ᶜavrat ol faḳire dér ki "Benden eger ḥaẓẓuñ var ise zinhār saña gelüp boşa dérlerse ben ḫatunumdan rāżı vü ḫoşnūdam boşamazam dé ki benüm māl ü menāla iḫtiyācum yoḳdur. Hemān ẕevḳ ü şafāda ol." dédi. "Hemān sen ayaġuñı pek baş. Kimse saña cebr édemez. Pādişāhumuz ᶜādil şāhdur." dér. Értesi çin seḥerden bāzirgān gelüp ḫerīfe ᶜavratı boşamaḳ teklīfin éder. Ḫerīf "Ḥelālümdür ne sebeb ile boşaram? Bir vechile boşamazam." dér. Bāzergānuñ cān başına şıçrayup ḳāżı ḥuẓūrına varur. Ḳāżı dér ki "Kendü rıżāsıyla ṭalāḳ vérmez ise bir

---

·1 ᶜālem: ᶜāleme TDK // 2 kimseler: kimesnelerden TDK / şerflerinde: şerīfelerinde TDK / idi: N2'de yok // 3 ve H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / olanlar N2, İBN: olanlara H3, TDK // 4 kendülerin H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 5 Ḥüseyin: Ḥüseyin Bayḳara TDK // 7 üstād: İBN'de yok // 8 kitābetde: kitābda H3 / édüp: édüp ve N2 / -ḫānelerinde: ḫānelerde H3 // 10 içün TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 11 iḥsānlar: iḥsānları H3 / édüp: éderdi TDK / ᶜulūfecük: ᶜulūfe TDK // 11-12 raġbet éderler imiş H3: raġbetlendürür imiş N2; raġbetlerin artırurlar imiş TDK; raġbetler (nedür) imiş İBN // 12 iştiġāl: işġāl H3 / sā'irler: sā'iri TDK // 16 mecāl: muḥtāc H3 // 17 kimse H3, İBN: kimesne N2, TDK // 17-18 bir ġarībü'l-bilād faḳīr ādemi H3: ġarībü'l-bilād fuḳarādan birini N2; ġarībü'l-bilād faḳīr ādemi TDK, İBN // 18 éyler: éyle N2 // 19 vérelüm: vérelüm dédükde ol faḳīr ḳabūl éyledi TDK / ḳanda giderseñ H3, İBN: N2'de yok; Ve baᶜde ne yere TDK // 20 éderler: édüp TDK // 22 saña gelüp: gelüp saña TDK // 23 dé ki: dé TDK / menāle: menālüm çok bir şey'e TDK / ẕevḳ ü N2: tekye H3; tek ẕevḳ ü N2; tek İBN // 24 édemez: édemezler TDK // 25 értesi: ve értesi TDK / teklīfin: teklīf TDK / ḫerīf: ḫerīf eyitdi TDK // 26 ḫelālümdür: ḫelālümden TDK

vechile tefrīḳ olınmaz." dér. Āḳıbet ᶜāciz ü nā-çār ḳalup küfüvv daᶜvāsına yapışup, ol zamānda küfüvv ile taḳayyüd olınur imiş- ḥerīfi maḥkemeye daᶜvet édüp "Sen bir erāzilden faḳīr ādemsin. Bu ḫatun bir ḥaseb ü neseb ṣāḥibidür. Sen buña küfüvv degülsin, senden cebren boşaduruz." dérler. Ḥerīf nā-çār olduḳda ᶜavrat ḥerīfe taᶜlīm
5 éder ki "Sen daḫı daᶜvā-yı ḥaseb édüp benüm daḫı babam Şām-ı Şerīf'de tüccārdan bir
H3 66b be-nām kimsedür. Nihāyet /ben babamdan bir ḫuṣūṣda bir miḳdār rencīde-ḫāṭır olup terk-i diyār iḫtiyār éyledüm. Bu diyār-ı ġurbete düşdüm." dédi. Bu minvāl üzre "Görelüm ḳavlüñde ṣādıḳ iseñ Şām'da babaña mektūb irsāl éyle. Görelüm müddeᶜāñı ṣābit éyle." dérler. Ḳırḳ güne degin mehl alur ki Şām'dan babasından ḫaber gele.
10 Dürūġ-ı bī-fürūġ ile ḫaber gelince ḥerīf ḫatun ile ᶜayş u ṣafāda olur. Ve ḳırḳ günden ṣoñra ḥālümüz neye müncer olur, déyü cümleye nāẓır olduḳları evde birbiriyle ᶜarż-ı mā-cerā édüp gāh aġlarlar ve gāh gülişürler. Müddet-i mehle daḫı üç gün ḳalur. Bunlar bir géce gene aġlaşup bu mā-cerāyı muṣāḥabet éderler iken meger Sulṭān Hüseyin muᶜtādı üzre géce ile ḫᵛācesiyle ikisi şehri tenhā devr éderler imiş. Aḥvāl-i
15 ᶜālemden āgāh olmaḳ içün bunlaruñ penceresi altına geldükde bir nāliş ü enīn işidürler. Sulṭān Ḥüseyin ḫᵛācesine dér ki "Bunlar gāh aġlarlar ve gāh gülişürler. Elbette bunlaruñ şikāyetleri nedendür bilmek gerekdür." déyü daḳḳ-ı bāb éderler. Pencere ṭarafından ḥerīf "Kimsiz ve ne istersiz?" dér. Pādişāh "Bāᶜiṣ-i girye vü enīn nedür?
H3 67a Kimden ẓulm gördüñüz?" déyü /su'āl éder. Hemān ḫatun cevāba şürūᶜ édüp pādişāh
20 olduġın bilüp duᶜā vü ṣenā éder. "Devletlü pādişāh-ı ᶜādilüñ sāye-i ḥimāyetinde kime ẓulm olur ki bu faḳīr ᶜāciz bendelerine ola dér? Feryād u nālemüz dildendür.

·1 tefrīḳ TDK: H3 ve N2'de yok; cebr İBN / ḳalup: ḳalḳup H3 / yapışup: düş yapışur TDK // 2 zamānda H3, N2: TDK'da yok; zamān İBN / taḳayyüd: TDK'da yok // 3 erāzilden: erāzil İBN / ādemsin: ādemsüñ N2 / ḥaseb ü neseb: ḥasīb ü nesīb N2 // 4 senden: benden H3 / dérler: dédiler TDK / olduḳda: olup N2 // 5 daḫı: TDK'da yok // 6 kimsedür: kimesne idi TDK / ḫuṣūṣda: ḫuṣūṣ içün TDK // 7 éyledüm H3, N2: éylemek ile TDK; éyledüm ve İBN / dédi TDK: dér H3; dé dér N2; İBN'de yok // 8 Şām'da: Şām'dan TDK / babaña: babañ ṭarafından TDK / irsāl éyle: gelüp TDK / görelüm müddeᶜāñı: müddeᶜāñ TDK // 9 éyle dérler: olur dédiler ve TDK / degin: dek TDK / alur: olur N2 / alur ki Şām'dan babasından ḫaber gele: vérdiler. Ol TDK // 10 olur ve: olup TDK // 11 cümleye H3, N2: Dicle'ye TDK, İBN / evde: ḥālde TDK // 12 aġlarlar ve: aġlayup TDK / gülişürler: gülerler idi. Ammā TDK / ḳalur: ḳalmış idi TDK // 13 bu: İBN'de yok // 14 Ḥüseyin: Ḥüseyin Bayḳara TDK / ikisi: İBN'de yok // 15 işidürler H3, N2: işitdiler TDK, İBN // 16 dér ki H3, N2: dér ki sebeb nedür TDK; dérler ki İBN / aġlarlar H3, İBN: aġlar N2, aylayup TDK // 17 bunlaruñ: mezbūrlaruñ bir TDK / nedendür: vardur TDK / déyü: déyüp TDK / éderler: éylediler TDK // 18 kimsiz ve ne istersiz: kimsin ve ne istersin TDK / dér: dédükde TDK / pādişāh H3: pādişāḥ eydür N2, TDK, İBN // 19 hemān ḫatun H3: hatun hemān N2, TDK, İBN / édüp: édüp bilür H3 // 20 olduġın bilüp İBN: olduġını bilüp N2; olduġın bilür TDK; olduġın H3 / éder H3, N2: éderek dér ki TDK; éder ve İBN / ḥimāyetinde: ḥimāyetlerinde TDK // 21 olur: oldı TDK / bendelerine: bendelere İBN // 22 ola dér N2, İBN: oladur H3; ola velākin TDK / dildendür H3, İBN: N2'de yok; dildendür mışraᶜ TDK

Gönüldendür şikāyet kimseden feryādumuz yoḳdur"[1] deyü mā-cerā vü ser-güẕeşti, nice vāḳi[c] oldı ise bir bir şāha beyān éderler. Şāh-ı mürüvvet-penāh aḥvālden āgāh olup çekilüp gider. Értesi gün ol ḥerīfüñ babası aġzından bir mufaṣṣal mektūb taḥrīr édüp "Benüm oġlum rüzgārda baba ḳadrini bildüñ mi? Bu deñlü māl ü menāl bī-minnet iken
5 bizi tenhā ḳoyup diyār-ı ġurbetlere gidesin. Rüzgār da saña bir [c]avratı lāyıḳ görmeye. İmdi işte saña [c]ale'l-[c]acele bir miḳdār Şām metā[c]ından irsāl olındı. Bir miḳdār ḥarīr irsāl olındı. Alup ḳabż édüp bir ḫoşça taṣarruf üzre olasın. Ve şimdiye degin senüñ ḥayāt u memātuñdan bī-ḫaber olınmaġla senden ġaflet olınmışdur. Elḥamdülillāhu ta[c]ālā ḫaber-i ṣıḥḥatüñile bizi şād éyledüñ. [c]An ḳarīb varan ḳāfile ile saña bir miḳdār
10 daḫı bu diyāruñ ḳumaşından irsāl olınur. Hemān bizi du[c]ādan ferāmūş /éylemeyüp
I3 67b mektūbuñı eksük éylemeyesin." déyü bir mektūb yazup ve ibrişim yüklerin yükledüp "Şām'da olan ḳāfile-sālār tüccāruñ oġlunuñ evi ḳandadur?" déyü maḥalle içinde su'āl éderek geldiler. Ḳapusını ḳaḳıdılar. Ḥerīf ṭaşra çıḳduḳda mektūbı vérdiler ve yükleri indürdiler. [c]Avrat ġāyet [c]āḳıle idi. Ḥerīfi içerü çaġırup "Bu [c]ināyet ü iḥsān devletlü
15 pādişāhuñdur. Hemān sen daḫı adam gibi ḥareket éyle." dédi. Ḥerīf çıḳup cümle yükleri içerü naḳl éyledi. Cümle şehre ḫaber münteşir oldı ki ḥerīfüñ babasından mektūb gelüp müdde[c]āsı ṣābit olmış. Ve ḫatunuñ eski eri işidüp me'yūs olup da[c]vādan fārig olmış. Birḳaç günden ṣoñra bir [c]arż-ı ḥāl müsvedde édüp "Luṭf u in[c]ām ḥadden
20 efzün olmışdur. Devletlü pādişāh ḥażretinden mercūdur ki ol yükleri yine ḫażīne-i hümāyūnlarına naḳle icāzet-i şerīfleri recā olınur." Sulṭān Ḥüseyin [c]arż-ı ḥālüñ üstine taḥrīr buyurdılar ki "Bizden saña sevḳ-i ilāhī ile bir [c]aṭiyyedür vérildi. Var hemān babañ malı gibi taṣarruf édüp du[c]ā-yı devletümüze müdāvim olasın." déyü [c]arż-ı ḥālde
H3 68a envā[c]-ı /luṭf u keremleri beẕl olmış.

·1 déyü: maẓmūnınca TDK / ser-güẕeşti H3, N2: ser-güẕeştlerin TDK, İBN // 2 nice vāḳi[c] oldı ise bir bir şāha: bir bir pādişāha nice vāḳi[c] oldı ise TDK / şāh-ı: pādişāh-ı TDK // 4 bildüñ: bilmedüñ N2 / menāl: menāli N2 / bī-minnet iken bizi tenhā ḳoyup: bī-minnet taṣarrūf éyler iken bıraġup TDK // 5 tenhā H3: N2, TDK ve İBN'de yok / ġurbetlere H3: ġurbete N2, TDK; ġurbetde İBN / gezersin İBN / saña bir [c]avratı: bir [c]avratı saña TDK / görmeye H3, N2: görmeyeler TDK, İBN // 6 işte saña: saña uşta İBN / bir miḳdār H3, N2: ba[c]żı TDK; ve bir miḳdār İBN // 6-7 ḥarīr irsāl olındı H3: ḥarīr irsāl éyledüm N2, İBN; ḥarīr ve ba[c]żı ġayr-ı ḥarīrdendür TDK // 7 üzre: H3'te yok // 8 olınmaġla: olmaġla N2 // 9 ṣıḥḥatüñile N2, İBN: ṣıḥḥatüñüz ile H3; ṣıḥḥatüñ ile TDK / saña: TDK'da yok // 9-10 miḳdār daḫı: miḳdār aḳmīşe daḫı TDK / ḳumaşından: metā[c]ından TDK // 10 bizi du[c]ādan ferāmūş éylemeyüp mektūbuñı eksik éylemeyesin: aḫbār-ı ṣıḥḥatüñüzden ḫālī étmeyesiz İBN / éylemeyüp: étmeyesin ve TDK // 11 éylemeyesin: étmeyesin TDK / bir: TDK'da yok // 12 kāfile-sālār N2, TDK: kāfile ile sālā H3; kāfile-sālāra İBN / oġlunuñ: İBN'de yok / içinde: içre TDK // 13 geldiler: geldi TDK / ḳapusını: ḳapusın İBN / ḳaḳıdılar: ḳaḳdı TDK // 15 ḥerīf: ḥerīf de TDK / cümle şehre ḫaber: şehre TDK // 17 ve: İBN'de yok // 18 olmış: oldı TDK / bir H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 18 ḥażretinden H3, N2: ḥażretlerinden TDK, İBN // 19 yine H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 20 Ḥüseyin: Ḥüseyin Bayḳara TDK // 21 taḥrīr: İBN'de yok / buyurdılar ki H3, N2: buyururlar ki TDK, İBN / saña: TDK'da yok // 22 olasın: olasız TDK / [c]arż-ı ḥālde: [c]arż-ı ḥālümde N2 // 23 keremleri H3: keremler N2, TDK, İBN / olmış H3: olınmış raḥmetullāhi [c]aleyhi N2; olmış raḥmetullāhi ta[c]ālā [c]aleyhi TDK; olmış raḥmetullāhi ta[c]ālā İBN

[1] Nev'ī'nin meşhur mısraı.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḥikāyet olınur ki bir merdüm-i pāk seyr ü seyāḥat éderek bir şehre vuṣūl bulup ve ol şehrüñ pādişāhınuñ bir vezīrinüñ ḥüsn ü cemālle bī-hemtā bir oġlı var imiş ki cümle ᶜālem ol cüvān-ı ḫurşīd-ṭalᶜat temāşā-yı ḥüsnünüñ dil-dādesi ve pādişāh-ı vaḳt olan cümleden ziyāde üftādesi idi. Bu bī-çāre daḫı birgün seyr-i bāzār éderken vezīr-zāde bir ṭarafdan ḫurşīd-i ᶜālem-ārā gibi ṭulūᶜ édüp bu derdmend-i bī-çāre ol ġazāl-i raᶜnānuñ kemend-i ᶜaşḳına giriftār ve derd-i ᶜaşḳ ile āşüfte vü nā-çār olup pādişāh-ı vaḳt cüvānuñ mübtelāsı olmaġla bir an görmese ārām édemeyüp bir ferd ile ᶜişrete ruḫṣat vérmeyüp kendü gözinden şaḳınur idi. Gāh gāh binüp şehri seyr ü temāşā édüp gezerdi. Bu müsāfir-i derdmend her gāh ki vezīr-zāde seyre çıḳduḳça güẕer-gāh olan yerde ṭurup temāşā-yı ḥüsn éderdi. Āḫir nā-çār olup vezīr-zādenüñ ḫiẕmetkārlarına her birine inᶜām u iḥsān édüp cümlesini şermende éylemiş idi. Bī-çāre mā-melekini vezīr-zāde yolında niṣār édüp /meskeninde olan döşeme esbābların bile cümle ṣatup anlara beẕl éyledi. Altında bir döşenecek ḥaṣırı bile ḳalmayup bir mescid köşesinde yatur ḳalḳar oldı. Ve tehī-dest olmaġla āşkāre varup görinecek yüzi daḫı ḳalmayup sākin olduġı mescid köşesinde ᶜibādet ü duᶜāya meşġūl olmaġa başlayup birḳaç gün görinmedi. Vezīr-zādeye daḫı ḫerīfüñ ᶜaşḳı teʼşīr édüp "Göreyüm şol derdmend rāh-ı maḥabbetümde ṣadāḳat üzre midür, yoḳsa ṭālib-i vāṣıl-ı nā-pāk midür?" déyü imtiḥān ḳaṣd édüp ḳullarına "Ḳanı ol derdmend görinmez oldı." dédi. Ḳullarından biri fülān mescidde gördüm." dédi. Cüvān ṭoġrıldı ol mescide geldi. Gördi ki bir güşede el ḳaldurmış derün-ı dilden duᶜā éder. Ardından varup "Duᶜāñuz ḳabūldür" déyü boynına ṣarıldı. ᶜĀşıḳ-ı derdmend cān véreyazdı. Kendüden gidüp bī-ḫōd oldı. Gene kendüye geldi. Cüvān elin eline alup "Maḥabbetüñ ve ṣadāḳatüñ maᶜlūm oldı. Bugün saña mihmānuz. Yüri odañda varup ᶜişret ü ṣafāda olalum." dédi. Bī-çāre yerüm yurdum

H3 68b

---

2 olınur ki bir: olınur ki N2 / bulup: bulur İBN // 3 bir vezīriüñ: vezīriüñ İBN / cemālle H3, İBN: cemāl ile N2, TDK // 4 ḥüsnüñ H3, İBN: ḥüsnüñüñ N2, İBN / dil-dādesi: dil-dādesi olup İBN // 5 bu TDK, İBN: bunı H3; bir N2 / éderken: éder iken N2 // 6 ᶜālem-ārā: ᶜālem-(īrā) H3 // 7 derd-i: elem-i TDK / ᶜaşḳ ile: ᶜaşḳla İBN / olup H3: olur N2, TDK ve İBN // 8-9 bir ferd ile ᶜişrete ruḫṣat vérmeyüp: bir ferd ile ᶜişrete ruḫṣat vérmeyüp bir ferd ile ᶜişrete N2 // 9 şaḳınur idi: ziyāde şaḳınup TDK // 10 bu: bir H3 / ki H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 11 ḫiẕmetkārlarınuñ: ḫiẕmetkārlarına İBN // 12 her birine: N2'de yok / iḥsān édüp TDK, İBN: iḥsānlar olup H3; iḥsānlar édüp N2, İBN / cümlesini: TDK'da yok // 13 esbābların eṣvābların TDK / bile: N2'de yok // 14 bir döşenecek H3, İBN: döşenecek bir N2; döşeyecek bir TDK // 15 oldı: idi TDK // 16 başlayup: başladı İBN // 17 vezīr-zādeye: vezīr-zāde H3 / göreyüm: N2'de yok // 18 vāṣıl-ı nā-pāk H3, N2: vaṣl-ı nā-pāk TDK; vaṣl-ı nā-pāk İBN // 19 biri: biri eydür N2 // 21 déyü: déyüp TDK // 22 ṣarıldı H3, TDK: ṣarıldı. Beyt, Eger ᶜāşıḳ murād üzre duᶜā étse Ḫudā'sına, taᶜālāllāh ḳabūl édüp gelür yāri odasına N2 / beyt N2: şiᶜr İBN; H3 ve TDK'da yok / derdmend H3, TDK: miskīn N2, İBN / gene: yine TDK // 24 mihmānuz: mihmānam H3 / odañda H3, İBN: oṭañda N2; odaña TDK / varup: gidüp TDK / ṣafāda olalum: ṣafā édelüm TDK / dédi bī-çāre: İBN'de yok / yurdum: odam İBN

[1] *IX: Faṣıl, 7. ḥikâye (İBN'de X / 3) (H3 68a, N2 51a, TDK 42b, İBN 42b)*

H3 69a yoḳdur démege ḥicāb édüp ḳalḳdı ve cāmi'den ṭaşra çıḳdı. /Ve ḥayret ile "Yā Allāh bir kilidlü ḳapuya rāst gelüp bir 'öẕr bahāne édüp ḫalāṣ olam." déyü giderken bir bend olmış ḳapuya rāst gelüp "İşte meskenüm budur. Lākin ḫiẕmetkār miftāḥları alup gitmiş." dédi. Cüvān eyitdi: "Rāh-ı maḥabbetümde bu deñlü māl ṣarf éyledüñ. Bir kilidi nedür ki ṣaḳınursın?" dédi. Derdmend 'āşıḳ tevekkül-i Ḥaḳḳ édüp kilidi ḳırdı ve içerü girdiler. Meger oda bir rind-i cihān ḫırrīf-i zamān ḳaṣṣābuñ odası imiş. Pāk u laṭīf döşenmiş. Cüvān ṣadra geçüp oturdı. 'Āşıḳ-ı derdmend ise "Yā Allāh bir ḥicāb vāḳi' olmadın cüvān ḳalḳa." dér iken ḳaṣṣāb gelüp odasını açılmış gördi. Yap yap içerü girüp gördi ki bir ḫūrşīd-cemāl oturmış bir derdmend boynın burup ḳarşu ṭurmış. Kaṣṣāb, rind-i 'ālem imiş. Bildi ki bir derbeder bī-çāredür nā-çār olup odasını açmışdur ḥicāba düşmesün déyü kemāl-i edeb birle girdi. Ve "Ma'ẕūr olsun ben sizi eglenür ḳıyāsıyla ḳapuyı bend éyledüm." dédi. 'Āşıḳuñ cānı bir pāre sükūn buldı. Ḳalḳdı meydāna simāṭ H3 69b döşeyüp bir miḳdār meyve ile bir şīşe /şarāb ḳodı ve "Ben varayın bir miḳdār tāzece kebāb peydā édüp getüreyin." déyü gitdi. 'Āşıḳ-ı derdmendüñ yüzi güldi. Yéyüp içmege başladılar. Ḳaṣṣāb kebābı getürdi ve bir a'lā meclis tertīb éyledi ki cüvān kemāl-i ṣafāsından taḥsīn ü āferīnler éyledi. Aḫşam érişdi. Ḳaṣṣāb géce içün başḳa meyveler ve ni'metler iḫżār éyledi. Yéyüp içdiler. Ḳaṣṣāb cüvāna bir döşek döşedi ve ḫiẕmetin edā édüp ḳapuyı çekdi. Ve kendü bir ġayrı bir yerde yatdı. Cüvān soyınup döşege girdi yatdı. 'Āşıḳ ḳapu ardında ṣabāḥa degin el ḳavşurup durdı. Ḳaṣṣāb birḳaç kerre dehrī oldı. Gördi ki 'āşıḳ-ı ṣādıḳ ber-ḳarārdan ayrılmadı. Ṣabāḥ oldı ḳaṣṣāb gene meclisi tertīb éyledi. Vezīr-zāde bir gün bir géce şāh meclisine varmadı. Şāh ġażaba gelüp şehre dellālar nidā éylediler ki vezīr-zāde her kimüñ evinde bulınursa aman vérmeyüp ḳapusı öñinde ṣalb olına déyü. Münādī nidāsını vezīr-zāde işidüp ḳaṣṣābuñ odası öñine geldiler. Ḳaṣṣāb bildi ki vezīr-zāde kendü odasındadur "Her ne gelürse

---

1 Allāh: Allāh déyüp gider iken TDK // 2 gelüp H3, N2: gelem TDK; geleyüm İBN / 'öẕr: TDK'da yok / édüp: édem N2 / olam: olayum İBN / giderken H3: gideriken N2, TDK ve İBN // 3 ḫiẕmetkār miftāḥları: ḫiẕmetkārumuz miftāḥı N2 // 5 kilidi H3: kilid N2, TDK ve İBN // 6 meger oda: oda ise TDK / odası: oṭası N2 / pāk u laṭīf : laṭīf ü pāk TDK / Allāh: Allāh déyüp TDK // 8 olmadın civāñ: olmazdan evvel TDK / odasını: oṭasını N2 / girüp: girdi TDK // 9 ḳarşu: ḳarşusında N2 // 10 derbeder: derdmend TDK / odasını H3, İBN: oṭasını N2; odayı TDK // 11 ve H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / ḳıyāsıyla H3, TDK: ḳıyāsı ile N2, İBN // 12 buldı H3, TDK: buldı ve N2, İBN // 13 döşeyüp H3, TDK: getürüp döşeyüp N2; getürdi döşeyüp / varayın: varayum N2 / bir miḳdār: İBN'de yok / tāzece H3, TDK: N2 ve İBN'de yok 14 déyü: déyüp TDK // 15 ḳaṣṣāb: ḳaṣṣāb varup TDK / éyledi ki: édüp TDK // 16 āferīnler éyledi H3: āferīn oḳudı N2, TDK ve İBN // 17 ni'metler H3, İBN: in'āmlar N2, TDK // 19 girdi: girdi ve TDK / ḳavşurup durdı H3: ḳavşup ṭurdı N2; ḳavşurup ṭurdı TDK; ḳavşdurup ṭurdı İBN // 20 dehrī oldı H3, N2: naẓar éyledi TDK; dehri azaldı İBN / gene H3, İBN: yine N2, TDK // 21 meclisi H3, İBN: meclis N2, TDK / éyledi: édüp N2 / bir gün bir gece şāh: ammā bir gün ve bir gece pādişāh N2 / şāh ġazaba: pādişāh ġazaba TDK // 22 éylediler: étdürdi TDK / ki: N2'de yok // 23 münādī nidāsını: münādīden bu nidāyı TDK // 24 odası: oṭası N2 / odasındadur: oṭasındadur N2

H3 70a ḳabūl éyledüm. Tek şol derdmend ᶜāşıḳ /ḥicāba düşmesün." dédi. "Vezir-zāde ġam çekmeñ. Ben varup şāha görişeyin." dédi. Ve ḳalḳdı gitdi. Pādişāh öñine varduḳda şehriyār vezīr-zādeye ġaybetden su'āl éyledi. Vezīr-zāde ol ᶜāşıḳuñ ṣadāḳatini ve ḳaṣṣābuñ mürüvvet ü merdānelik yolında ḫizmetini bir bir ḥikāyet éyledi. Şehriyār taᶜaccüb édüp ḳaṣṣābı getürdüp ol ᶜāşıḳuñ ḥālinden su'āl éyledi. Ḳaṣṣāb gördügi üzre rivāyet éyledi. Şehriyār ol ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳı iḫżār édüp, ᶜāşıḳ ḥadd-i żātında cemīᶜ fününda māhir kimse idi, ᶜāşıḳı vezīr-i ṣānī ḫizmetinde istiḫdām éyledi. Ve ḳaṣṣāba daḫı bir vilāyetüñ ḥükūmetini iḥsān éyledi. İkisi daḫı aᶜyān-ı salṭanatdan olup ᶜāşıḳ kemāl-i ṣadāḳat yolından ve ḳaṣṣāb ḥamiyyet ü mürüvvet yolından ber-murād oldılar. Ve maḳṣūd-ı viṣālile şād oldılar.

Onuncı faṣl nān u nemek ḥaḳḳını mürāᶜāt ile rütbe-i saᶜādete irtifā édenlerüñ beyānındadur ki tafṣīl olındı.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Kütüb-i tevārīḫde mufaṣṣal u meşrūḥdur ki hicret-i nebevviye-i ᶜāliyye-i
H3 70b efżālü't-taḥiyyenüñ iki yüz elli sekiz tārīḫinde /Ṣaffāriyye'nüñ ẓuhūr-ı devletlerine bāᶜiṣ ü bādī ve selāṭīn-i ᶜāleme ġālib olup kemāl-i ṣevketlerine sebeb-i ᶜādī maḫżā nān u nemek ḥaḳḳını rāᶜī ve niyyet-i ḫayr ile ᶜadālete sāᶜī olduḳları sebeb olmışdur. Mülūk-ı Ṭāhiriyye'nüñ devletleri zevāle ḳarīn olup Ṣaffārīler'üñ saᶜādet-rehīn olması budur ki: Yaᶜḳūb bin Leyṣ'üñ babası Sīstān vilayetinde rencberlik ile geçinür iken gördi ki murādınca maᶜīşete rencberlik ile nesne ḥāṣıl olmaz. Bir külli meblaġa vāṣıl olmayınca ārzū étdügi niᶜmetleri bulmaz. Fevrī birkaç ḥarāmīlere başbuġ olup bir géce ol ᶜaṣrda ḥākim-i vaḳt olan Derhem bin Naṣr'uñ ḫazīnesini yardılar. Ve bī-nihāye tuḥaf

---

·1 vezīr-zāde TDK, İBN: şeh-zāde H3, N2 // 2 ben: TDK'da yok / şāha H3: şāh ile N2; pādişāh ile TDK; şāhla İBN / görişeyin H3, N2: görişeyüm yine gelürem TDK; görişeyüm İBN // 3 ġıybetden: ġıybetinden İBN // 4 yolında: yolından İBN / şehriyār: pādişāh TDK // 5 getürdüp: getürüp TDK / üzre: gibi TDK // 5-6 ḳaṣṣābı getürdüp ol ᶜāşıḳuñ ḥālinden su'āl éyledi. Ḳaṣṣāb gördügi üzre rivāyet éyledi. Şehriyār: N2'de yok / şehriyār H3, TDK: İBN'de yok // 7 māhir kimse H3: māhir ü kāmil kimesne N2; māhir kāmil kimse TDK, İBN / ᶜāşıḳı: ᶜāşıḳ N2 // 7-8 bir vilāyetüñ ḥükūmetini iḥsān: ḳaṣṣāb başılıḳdan maᶜādā firāvān māl inᶜām İBN // 8 ḥükūmetini: ḥükūmetin TDK / aᶜyān-ı salṭanatdan: aᶜyān İBN // 9 ṣadāḳat yolından H3, N2: ṣadāḳat ile TDK; sadāḳat yolında İBN / mürüvvet yolından: mürüvvet ile TDK // 10 maḳsūd-ı viṣālle H3, İBN: maḳsūda vuṣūl ile N2; maḳsūdlarına vuṣūl ile TDK // 12 onıncı: on birinci İBN // 13 ki tafṣīl olındı H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 16-17 nebevviye-i ᶜaliyye-i efżālü't-taḥiyyenüñ H3, TDK: nebevviyenüñ N2; nebevviye-i ᶜaliyyetü's-salāt ve't-taḥiyyenüñ İBN // 17 Ṣaffāriyye'nüñ H3, İBN: Ṣaffāriyār'uñ N2; Ṣaffāriyā'nuñ TDK // 20 saᶜādet-i: İBN'de yok // 21 rencberlik: (zencīrlik) İBN // 23 ḥarāmilere: ḥarāmileri cemᶜ édüp anlara TDK / olup: oldı TDK

[1] *X. Faṣıl (İBN'de XI. Faṣıl) (H3 70a, N2 52b, TDK 44a, İBN 44a)*

[2] *X. Faṣıl, 1. ḥikâye (İBN'de XI / 1) (H3 70a, N2 52b, TDK 44a, İBN 44a)*

u eşyādan ve nuḳūddan murādlarınca yüklendiler. Ve ṭaşra çıḳacaḳ zamānda ref üstinde bir altundan tepsi içinde bir şeffāf nesne gördiler. Gevher ḳıyāsıyla Yaʿḳub'uñ babası el uzatdı aldı ve "ʿAcabā ne ola?" dédi. Yoḳlayup dili ile yaladı. Gördi meger tuz imiş. Benī Naṣr'uñ ecdādları zamānından ḳalmış teberrüken ḥıfẓ éderler imiş. Leyṣ çünki ol tuzuñ çāşnīsini ṭatdı levni müteġayyir oldı. Ve kendü ile bile olan oġullarına /ve yoldaşlarına eyitdi: "Alduġuñuz nuḳūd u eşyāyı gene yerine redd éyleñ." dédi. İttibāʿı sebebini su'āl éylediler. Leyṣ eyitdi: "Lisān-ı ʿālemde cārī olan tuz ekmek ḥaḳḳıdur. Zīrā tuz her ṭaʿāmuñ lāzımesidür. Aña bināen Ḥażret-i Ḥaḳḳ sā'ir niʿmetleri añmayup bu ikisinüñ nāmını dillerde meşhür u meẕkür éylemişdür. Biz daḫı ḫaṭā ile bu ādemüñ tuzını ṭatmış olduḳ. Min baʿd nemek ḥaḳḳını terk édüp ṭamaʿa ʿazīmet mücib-i nekbetdür. Hele ben almamaġa ʿazīmet éyledüm siz daḫı cümlesini redd éyleñ. ʿAn ḳarīb bunuñ bedeli nice ġanīmetler ele girecekdür." dédi. Ve cümlesi taʿbiyyet édüp aldukları eşyāyı bıraġup gitdiler. Çin seḥerden ḫazīnedār geldi. Gördi ki ḫazīne açılmış esbāblar orta yerde rāygān yatur. Hemān ol tuḥaf eşyādan furṣat ġanimetdür déyü istedüklerini alup evine gitdi. Ve tekrār gelüp Derhem bin Naṣr ḥuzūrında ṣarıġın yere vurdı. Feryād éyledi ki ḫazīneye ḥarāmīler girmiş ve bī-nihāye tuḥaf almışlar. Naṣr bin Derhem vālī-i şehri daʿvet édüp "Tīz ol ḥarāmīler bulınmaḳ gerekdür." déyü iḳdām éyledi. Vālī daḫı teftīşe /başlayup bir nice bī-günāhları ḥabs u cefāya başladılar. Leyṣ bu aḥvāli işidüp ġāyet elem çekdi ve ol bī-günāhlara merḥamet édüp ḫavf u ḫaşiyyeti ḳoyup vezīrüñ ḫānesine ṭoġru varup ve "Ben ḫazīneñüzi açanları bilürem. Beni şehryāra bulışduruñ." dédi. Vezīr Leyṣ'i şāh ḥuzūrına getürdi. Leyṣ ḥikāyeyi ʿaynıyla şāha taḳrīr éyledi. Hemān "Ol nemek-i ḥaram ḫazīnedāruñ evindedür. Tecessüs éylesünler." dédi. Vardılar ḫazīnedāruñ evinde ʿaynıyla ol eşyāyı getürdiler. Derhem bin Naṣr ḫazīnedāra ġażab éyledi. "Bre bed-baḫt sen bunca müddet nān u nemek ü niʿmetümüz ile perverde iken küfrānü'n-niʿmet olup furṣatı

·1-2 ref üstinde bir H3: bir yerde N2; rāf üstinde bir TDK; ref üstinde İBN // 2 altundan H3, İBN: altın N2, TDK / ḳıyāsıyla H3, İBN: ḳıyāsı ile N2; ḳıyās édüp TDK // 3 uzatdı: uzadup İBN / dédi H3, TDK: déyü ṭatdı. Levni müteġayyir oldı N2; déyü İBN / yoḳlayup dili ile yaladı: ṭatdı İBN / gördi: İBN'de yok // 4 Benī Naṣr'uñ ecdādları zamānından ḳalmış teberrüken ḥıfẓ éderler imiş H3: N2, TDK ve İBN'de yok / Leyṣ: Leyṣ'üñ İBN // 5 levni müteġayyir oldı: N2'de yok // 6 gene H3, İBN: yine N2, TDK / dédi: N2'de yok // 7 sebebini: sebebin İBN / Leyṣ: İBN'de yok / ekmek: etmek N2, İBN; u etmek TDK // 8 lāzımesidür H3, TDK: meşhür-ı lāzımesidür N2; meşhür u meẕkür lāzımesidür İBN // 9 meşhür u: N2'de yok // 12 ġanīmetler ele girecekdür: ġanā'im ele gire TDK // 14 esbāblar: eşvāblar TDK / rāygān: perākende TDK / tuḥaf: tuḥfe İBN // 14-15 furṣat ġanīmetdür H3, TDK: ġanīmet furṣatdur N2, İBN // 15 gitdi: getürdi İBN / Naṣr: Naṣr'uñ N2 // 16 vurdı H3, İBN: urdı N2, TDK / girmiş: girmişler N2 // 17 Naṣr bin Derhem: Derhem bin Naṣr N2 / bulınmaḳ: bulmaḳ TDK // 18 gerekdür: gereksin TDK / déyü iḳdām éyledi: dédi İBN / günāhları: günāhlar ādemleri ṭutup İBN // 19 aḥvāli: ḥāli N2 // 20 varup ve H3: vardı ve N2, İBN; vardı ve dédi TDK // 23 evinde H3, TDK: evinden N2, İBN // 24 éyledi: édüp N2 // 25 nemek ü: H3'te yok / niʿmet: niʿam H3

ġanīmet ᶜadd éyleyesün. Ve bir ḥarāmī ḫaṭā ile ṭuzumuzı ṭatup ḥaḳḳına riᶜāyet éyleye, mā-melekümüzi almış iken redd éyleye. Ve sen bed-baḫtlik édesin." dédi. Ve ᶜaẓīm siyāset ile ḳatl éyledi. Ve Leyṣ'e ḫilᶜatler géydürdi anuñ yerine ḫazīnedār éyledi. Leyṣ ol ḥīnde tevbe vü istiġfār édüp ṣıdḳ u emānet birle ḫizmet éderek menāṣıb-ı ᶜāliyye ṣāḥibi olup ḳaṭᶜ-ı merātib édüp emīr-i celīlü'l-ḳadr ser-leşker olup serdār-ı ᶜaẓīmü'ş-şān olup ᶜadl /ü ᶜaṭā ile nām u nişānı āfāḳa münteşir olup üç oġlı var idi. Yaᶜḳub ve ᶜÖmer ve Bahādır, yigitler olup kerīmü'n-nefs celīlü'l-himem dilāverler olmaġıla Derhem bin Naṣr ḫalīfe ḥuẓūrında ᶜaẓīm terbiye éyledi. Nāṣır Billāh ṭarafından Yaᶜḳub'a ṭabl u ᶜalem vérilüp ḫavāric üstine serdārlik ile irsāl éyledi. Yaᶜḳūb ᶜaẓīm feṯḥ u fütūḥlar édüp Derhem bin Naṣr'uñ evlādı olmamaġın ve ġāyet pīr-i fānī olmaġın Sīstān memālikini kendü iḫtiyārı ile Yaᶜḳūb bin Leyṣ'e teslīm éyledi. Ḫalīfe ṭarafından daḫı Yaᶜḳūb'a altun tāc u kemer geldi. ᶜAẓīmü'l-ḳadr olup iki yüz elli sekizde Sebḥistān'a leşker çekūp Herāt'a vardı. Meḥemmed bin Evsā ḳaçurdı. Cümle Kirmān ve Herāt ve Belḫ ve Ṭoḫāristān ve Ḫorāsān diyārların alup salṭanat-ı serīrine cülūs éyledi. ᶜAẓīm ḳudret ṣāḥibi oldı. Ve dā'imā ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye velī-niᶜmetümüzdür déyü ḥüsn-i muᶜāmele édüp ḫāṭırların ṣıyānet éylerdi. On yıldan ṣoñra ᶜasker çekūp Fāris vilāyetini ve ḥākimi olan İsmaᶜīl'i sürdi memleketden çıḳardı. Ve ḫuṭbe vü sikkesi cārī pādişāh oldı ki ḫalīfe daḫı ḥisāb u kitābında müdāra ile geçinürdi. Beş yüz elli tārīḫine /degin evlād u ensābı salṭanat ile kām-yāb-ı ᶜālem oldılar. Üç yüz yıldan ziyāde devlet ü salṭanat sürdiler. Bu devlet ü saᶜādete sebeb nān u nemek ḥaḳḳını riᶜāyet ü ṣıyānet muḳābelesinde buldılar. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

H3 72a

H3 72b

Aḥmed Ṭolun ile Aḥmed Yetīm ḥikāyesidür ve Ebu'l-Ceyş ile vāḳıᶜasıdur. Ve mine'n-nevādir.[1]

Mevlānā Suyūṭī ḥażretlerinden menḳūldür ki, rivāyet éderler ki: Bir gün Aḥmed bin Ṭolun siḳāyelerini görmege gider iken gördi ki siḳāye ḳurbında bir çuval

---

1 ḥaḳḳına H3: ḥaḳḳını N2, TDK ve İBN // 3 siyāset ile: siyāset ḫazīnedārı ile TDK / géydürdi: géydürdi ve TDK // 5 ḳadr: ḳadr olup N2 // 6 olup ᶜadl H3, İBN: oldı ᶜadl N2, TDK / nişānı: şānı TDK / münteşir olup: münteşir oldı TDK // 7 ve TDK: H3, N2 ve İBN'de yok / olup: idi TDK // 8 Billāh: Ḫalīfe İBN // 10 olmamaġın: olduġından TDK // 11-12 Yaᶜḳūb bin Leyṣ'e teslīm éyledi. Ḫalīfe ṭarafından daḫı Yaᶜḳūb'a: Yaᶜḳūb'a vérdi H3 // 12 altun tāc u: altun H3 Sebḥistān'a H3, N2: Sencistān'a TDK; Sebistān İBN // 14 Ṭoḫāristān: Ṭaberistān TDK // 15 ve: İBN'de yok // 16 ṣıyānet éylerdi: su'āl éylerdi ve N2 // 18 ḥisāb u kitābında TDK: ḥisāblar oldı N2; ḥisāb ḥisāblar oldı H3, İBN / geçinürdi TDK: geçinürler idi H3, N2, İBN / Fars vilāyetini: Farsī vilāyetin N2 // 20 devlet. ᶜizzet N2 // 21 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: ᶜaleyhim ecmaᶜīn N2; İBN'de yok // 23 vāḳıᶜasıdur: vāḳᶜasıdur N2 // 23-24 Aḥmed Ṭolun ile Aḥmed Yetīm ḥikāyesidür ve Ebu'l-Ceyş ile vāḳıᶜasıdur. Ve mine'n-nevādir H3, TDK: Ve mine'n-nevādir. Aḥmed Ṭolun ile olan Aḥmed Yetīm ḥikāyesidür ve Ebu'l-Ceyş ile vāḳıᶜasıdur N2; Aḥmed bin Ṭolun ile Aḥmed Yetīm ḥikāyesidür. Mine'n-nevādir İBN // 25 rivāyet éderler ki H3: rivāyet éder ki N2; rivāyet éder TDK; İBN'de yok

[1] *X. Faṣıl, 2. ḥikâye (İBN'de XI / 2) (H3 72b, N2 54a, TDK 45b, İBN 45b)*

üstinde bir maʿşūmı ḳomışlar yatur. Teraḥḥum édüp aldı. Serāyına getürdi ve dāyelere teslīm édüp terbiyyet éylediler ve mü'eddiblere vérüp oḳutdı yazdurdı. Cümleden muḳarreb ü muʿtemed oldı. Emīr Aḥmed ḫasta olduḳda oġlına vaṣiyyet éyledi. Ve Aḥmed Yetīm'i ʿaẓīm sipāriş éyledi. Fevtinden ṣoñra Ebü'l-Ceyş Aḥmed'i cümleden muḳarreb édüp Aḥmed'e eyitdi: "Baña kemāl-i istiḳāmet üzre ḫizmet éyle. Aḥmed Yetīm eyitdi: "Allāh şāhid olsun ḫizmetüñde kemāl-i ṣadāḳat üzre olam." dédi. Yetīm, Ebü'l-Ceyş yanında daḫı cümleden muḳarreb oldı. Cümle umūr anuñ müşāveresiyle olur oldı. Birgün /Ebü'l-Ceyş, Aḥmed'i daʿvet édüp eyitdi: "Var içerü ḥarīmde fülān şanduḳ içinde bir cevherī misbaḥa vardur getür." dédi. Yetīm sürʿat ile vardı, ḥarīm-i ḫāṣṣaya girdi. Emīrüñ cāriyyelerinden birini ḫüddām-ı ḥaremden bir oġlan ile tenhāda muʿāmelede gördi. Ol ḫā'īn Aḥmed'üñ ayaġına düşüp ṭaşra gitdi. Cāriye Aḥmed'e "Ḳażā-yı vaṭar éyle." déyü nefsini ʿarż éyledi. Yetīm "Neʿūẕi billāh ki efendüme ḫıyānet édem." dédi. Ve ol misbaḥayı alup emīrüñ ḥużūrına getürdi. Lākin ol cāriye Aḥmed beni sulṭāna ḳovlar déyü ʿaẓīm ḫavf üzre idi. Ve ol cāriye sulṭānuñ cümleden ziyāde merġūbesi idi. Bu eṣnāda Emīrü'l-Ceyş'e bir muġannī şāʿire vü ẓarīfe cāriye getürdiler. On sekiz biñ altuna iştirā éyledi. Ve birḳaç gün ol cāriye semtine meyl édüp ol ḫā'īne cāriye sulṭāndan iltifāt olmaduġını Aḥmed Yetīm'den ḳıyās éderdi. Bir gün emīrün ayaġına düşüp aġladı ve "Aḥmed Yetīm dédükleri leʿīm küfrān-ı niʿmet olup baña mürāvede ḳaṣd éyledi." déyü şikāyet éyledi. Emīre kemāl-i ġażab müstevlī olup lākin /kemāl-i ʿaḳl u firāset ṣāḥibi olmaġla defʿ édüp "Bunuñ ġavrine érmek gerekdür." dédi. Ve ketm éyledi. Ve ṭaşra çıḳdı, ḫüddām-ı ḥaremden ḫazīnedārını çaġırdı ve bir altun tepsi gösterüp eyitdi: "Bunı saña irsāl édüp içine misk ḳo déyü her kim getürür ise elinden alup mezbūruñ başını kesüp tepsi içine ḳoyup baña irsāl éyleyesün." déyü sipāriş éyledi. Ve ol gün meclis ḳurdı. Nedīmleri ile şafāya meşġūl oldı. Bādenüñ germiyyet ü keyfi eṣnāsında ḫāṭıra édüp Aḥmed Yetīm'i daʿvet

H3 73a

H3 73b

---

1 yatur: yatıyor TDK // 2 okutdı: oḳudup İBN // 4 ʿaẓīm: N2'de yok / Ebü'l-Ceyş: Ebü'l-Ceyş Ḥammāneviyye babası yerine olup Mışr ḥākimi olduḳda İBN // 5 édüp Aḥmed'e: éyledi ve buña İBN / üzre: ile N2 // 6 eyitdi: N2'de yok / şāhidüm H3, İBN: şāhid N2, TDK // 7 Yetīm, Ebü'l-Ceyş yanında daḫı cümleden muḳarreb oldı: ol daḫı İBN / cümleden N2 // 7-8 umūr anuñ müşāveresiyle olur oldı: umūr-ı külliyyeyi anuñla müşāvere éderdi TDK // 8 olur: İBN'de yok / oldı H3, TDK: idi N2; olur. Fermān éyledi İBN / édüp eyitdi H3, N2: étdi TDK; édüp eyitdi ki İBN // 8-9 var içerü ḥarīmde: İBN'de yok // 9 ḥarīmde H3: ḥaremde N2, TDK; İBN'de yok / içinde: ḥarīm içinde İBN / cevher: cevherī TDK / Yetīm: Aḥmed İBN / sürʿat ile: sürʿatle N2 // 10 birini İBN: biri H3, N2 ve TDK'da yok // 11 muʿāmelede: muʿāmele éder TDK / Aḥmed'ün: Aḥmed Yetīm'üñ TDK // 12 Aḥmed'e: Aḥmed Yetīm'e TDK / Yetīm: Aḥmed Yetīm TDK // 14 Aḥmed beni: Aḥmed Yetīm'i TDK / cāriye: cāriye ise TDK // 15 ziyāde: TDK'da yok / Emīrü'l-Ceyş'e: Ebü'l-Ceyş'e İBN // 16 getürdiler: getürdüp İBN / cāriye: cāriyenüñ İBN // 17 cāriye: cāriyeye N2 // 18 éderdi: éder idi N2 // 21 éyledi ve: édüp İBN // 22 ḫazīnedārını çaġırdı H3, TDK: ḫazīnedārın çaġırup N2; ḫazīnedārı çaġırdı İBN // 23 déyü: déyü gönderürem TDK / mezbūruñ: N2'de yok // 24 déyü. déyüp TDK // 25 meşġūl oldı: başladı H3 / bādenüñ: bāde H3 / édüp: gelüp İBN

édüp ol altun tepsiyi eline vérdi. "Var ḫazīnedāra buña misk ḳosun getür." dédi. Aḥmed-i maẓlūm *en-necāt fi'ṣ-ṣıdḳ*[1] mefhūmı üzre altun tepsiyi alup ḥareme dāḫil olduḳda gördi ki emirüñ muġannīleri cem^{c} olup ^{c}işret éderler. Oġlanlar Aḥmed'e "Gel bir cüz'ī otur." dédiler. Aḥmed eyitdi: "Sulṭān bir miḳdār misk istedi aña giderem." Ḫüddām etegine yapışup vér tebsiyi varsun birisi bunda getürsin nihāyet alup gidesin." H3 74a déyü iḳdām éylediler. Meger ol ḫıyānet éden oġlan ol maḥalde ḥāżır imiş. /"Getür baña tebsiyi varup miski getüreyin. Nihāyet alup ḥużūr-ı sulṭāna īṣāl éyle." déyü. Ḫ'āh nā-ḫ'āh rıżā vérüp altun tebsiyi vérdi. Oġlan varup ḫazīnedārdan misk ṭaleb éyledi. Ḫazīnedār daḫı oġlanı ṭutup başını kesüp tebsi içine ḳodı ve mühürledi. Ve bir oġlan ile irsāl éyledi. "Var bunı Aḥmed'e teslīm éyle, alup sulṭāna īṣāl éylesün." dédi. Oġlan ber-mūcib-i fermūde tebsiyi getürdi, Aḥmed Yetīm'e teslīm éyledi. Ol daḫı ḥużūr-ı sulṭāna varup tebsiyi meclise ḳodı. Sulṭān gördi ki Aḥmed ḥayātda kelle bir āḫer kimsenüñdür. Ebū'l-Ceyş eyitdi: "Bu bī-günāha ḳatl ne sebeb ile işābet éyledi?" déyü elem çekdi. Aḥmed Yetīm eyitdi: "Dā'imā velī-ni^{c}metlerine ḫā'īn olanlaruñ başı böyle olsun, cezāsını buldı." Ebū'l-Ceyş "Bu sözün aşlı nedür?" dédi. Aḥmed eyitdi: "Muḳaddemen beni var ḥaremden cevher-i misbaḥa getür buyurduḳda vardum bu ḫā'īni fülān cāriye ile bir yerde der-kār buldum. Nihāyet ḫalḳ içinde ifşā olmasun déyü velī-ni^{c}metüñ ^{c}ırżını şıyānet éyledüm ve her gün cenāb-ı Ḥaḳḳ'dan bunuñ ^{c}uḳūbetine H3 74b müteraḳḳıb /idüm. Sa^{c}āti bu imiş. Cezāsını buldı." dédi. Pes emīr ḳalḳdı ve ol cāriyeyi iḥżār édüp "Ṭoġrusını söyle necāt isteriseñ." dédi. Cāriye daḫı mā-vāḳ^{c}a her ne ise şıḥḥat üzre söyledi. İḳrār éyledükden şoñra ḥaḳḳından geldi. Ve Aḥmed Yetīm on ṭabaḳa ziyāde rütbe-i ^{c}aẓīm şāḥibi oldı. Ve nān u nemek ḥaḳḳını ri^{c}āyet éyledügi içün ṣıdḳ-ı niyyeti berekātıyla mühlikeden necāt buldı. Yā bir kimse ki ḫüdāvend-i ḥaḳīḳati

---

1 édüp: éyledi ve TDK / ḳosun: ḳosun ve al TDK // 2 Aḥmed-i: Aḥmed Yetīm-i TDK // 3 emīrüñ H3, N2: TDK ve İBN'de yok / muġannīleri: mu.gannīler İBN / olup: édüp TDK / Aḥmed'e: Aḥmed Yetīm'e TDK // 4 Aḥmed: Aḥmed Yetīm TDK // 5 etegine yapışup: Aḥmed Yetīm'ün etegine yapışup dédiler ki TDK / bunda: bundan varsun İBN / götürsin: götürsin ve N2 / nihāyet: şoñra sen yine TDK // 6-7 Getür baña tebsiyi varup miski H3: ben N2, TDK, İBN // 7 Nihāyet alup ḥużūr-ı H3: sen N2, TDK, İBN // 8 vérdi. Oġlan varup: alup İBN // 9 ve bir: bir İBN // 10 irsāl éyledi. "Var bunı Aḥmed'e teslīm éyle, alup: TDK'da yok / alup sulṭāna īṣāl éylesün: İBN'de yok / oġlan: ol daḫı İBN // 12 sulṭāna: şāha TDK / Aḥmed: Aḥmed Yetīm TDK // 12-13 āḫir kimsenüñdür H3, İBN: āḫirüñdür N2; āḫir kimse anuñ yerine başı kesile TDK // 13 eyitdi H3: N2, TDK ve İBN'de yok / 14 velī-ni^{c}metlerine: velī-ni^{c}metine İBN // 15 buldı H3, TDK: buldı dédi N2, İBN / Aḥmed: Aḥmed Yetīm TDK // 16 ḥaremden: ḥaremde H3 / buyurduḳda H3, N2: getür déyü buyurduñ idi ben de TDK; buyurılduḳda İBN // 18 velī-ni^{c}metüñ: velī-ni^{c}metümüñ N2 // 19 cezāsını: cezāsın İBN / pes: TDK'da yok / ve: vardı TDK // 20 ṭoġrusını: ṭoġrusın İBN // 23 berekātıyla: ile N2

[1] Kurtuluş doğruluktadır.

Ḥażret-i Ḥaḳḳ celle şānehu ḥażretinüñ ḥuḳūḳ-ı niᶜmetini riᶜāyet ve şükrini izdiyād ile iṭāᶜat u ṭāᶜatde ola ḥāşā ki, Vehhāb-ı bī-minnet ol ḳulını mekkāre-i dünyevīden emīn éylemeye. Ve ebvāb-ı luṭf u raḥmeti ve kemāl-i faẓl u re'feti küşāde olmaya. Ḥāşā.

Ve mine'n-nevādir[1]

Tārīḫ-i İbnü'l-Cevzī'de meşhūrdur ki ṭā'ife-i ᶜUrbān'dan bir merd-i edīb ḫulefādan Muᶜtażıd Billāh ḥażretlerinüñ meclis-i şerīfine dāḫil oldı. Ve ḫalīfenüñ kemāl-i mertebe ḥużūrında ḫayr ṣāḥibi olup leṭāfet-i ṭabᶜ ve riᶜāyet-i edeb étdüginden ġāyet ḥaẓẓ éyledi. Ve iltifāta maẓhar oldı. Nüdemā-yı meclisden maᶜdūd idi. Ḫalīfe
H3 75a ḥażretlerinüñ nedīmlerinden /vezīr démekle maᶜrūf bir ḥasūd nedīmi var idi. Şiddet-i ḥasedinden ḳādir olsa ḫalīfenüñ meclis-i şerīfine kendü nefsinden māᶜadā bir kimse uġratmaz idi. Ḫalīfe ḥażreti ᶜArab'dan ziyāde ḥaẓẓ édüp iltifāt u iᶜtibārı ziyāde oldı. Bir gün ol ḥasūd vezīr ᶜArab'a mekr ḳaṣd édüp ṣüret-i maḥabbetde görinüp kendü evine daᶜvet édüp ẓiyāfet ḳaṣd éyledi. Ve bir miḳdār ṭaᶜāmlar bişürdi ve meclisine getürdi. Ve bir miḳdār şoġan u şarımsaḳ getürdi. ᶜArab nedīm şarımsaġı ġāyet severdi. Vāfir şarımsaḳ yédi. Şofra ḳalḳdı. Vezīr-i ḥasūd ᶜArab'a eyitdi: "Ḫalīfe ḥażretleri şarımsaġı ġāyet ile sevmez. Şaḳın ḥużūr-ı şerīflerine varduḳda yaḳın oturma, rāyiḥasından elem çeker." dédi. Bir zamāndan şoñra meclisinden ḳalḳup ᶜArab kendü ḫānesine gitdi. Vezīr daḫı binüp ḫalīfe serāyına ṭoġru gitdi. Meclis-i ḫalīfeye dāḫil oldı. Ḫalīfe "Ḳanı refīḳüñ ᶜArab nedīm?" dédi. Vezīr eyitdi: "Arab bed-ᶜaṣl kelbdür. İltifāta taḥammüli yoḳdur bir iki kerre nedür ḫalīfenüñ aġzı ḳoḳar yaḳın oturduḳça
H3 75b rāyiḥa-i bed baña elem vérür." dédi. "Eger /ḫalīfe ḥażretinüñ ḫavfi olmasa ᶜArab'ı ḳatl éderdüm." dédi. Ḥilāf isnādlar éyledi. Ḫalīfe ġāyet ġażūb idi. Elem çekdi. "Hele görelüm." dédi. Bu ḥālde ᶜArab nedīm daḫı geldi. Ve ḫalīfeden baᶜīd yerde oturdı. Bī-çāre ḳorḳar idi ki ḫalīfeye şarımsaḳ rāyiḥası keder vére. Ḫalīfe ᶜArab'ı "Yaḳın gel. Saña déyecegüm vardur." déyü daᶜvet éyledi. ᶜArab yaḳın vardı. Lākin ḥīn-i

---

·1 celle: celle vü ᶜalā ᶜizz ü TDK // 1-2 ve şükrini izdiyād ile iṭāᶜat u ṭāᶜatde: éde ve şükrini iṭāᶜatde izdiyād üzre TDK // 2 emīn: redd İBN // 2-3 Vehhāb-ı bī-minnet ol ḳulını mekkāre-i dünyevīden emīn éylemeye. Ve: TDK'da yok // 3 ebvāb-ı luṭf-ı raḥmeti: bāb-ı raḥmetini TDK / re'feti: re'fetini ol kimseye TDK / küşāde olmaya: küşād étmeye TDK / ḥāşā H3, N2: ḥāşā şümme ḥāşā TDK; İBN'de yok // 7 şerīfine: şerīflerinde // 8 ḫayr: ᶜizzet TDK / olup: oldı TDK // 11 ḫalifenüñ: ḫalīfe H3 / kimse: kimseyi TDK // 12 oldı: olup N2 // 13 mekr: ziyāde TDK / édüp: éyledi H3 / görinüp: görüp N2 // 14 bişürdi ve: bişürüp İBN / meclisine: meclise TDK // 15 şarımsaġı: şarımsaḳı TDK / şarımsaġı ġāyet: ġāyet şarımsaġı İBN // 16 vezīr-i ḥasūd: şoñra ḥasūd vezīr İBN // 17 şarımsaġı: şarımsaḳı TDK / ġāyet ile H3, İBN: ġāyetle N2; ġāyet TDK / şerīflerine H3: şerīfine N2, TDK, İBN // 18 meclisinden H3, N2: meclisden TDK, İBN // 21 kerre nedür H3, N2: kerredür dér TDK; kerre nedür aşlı İBN / yaḳın: N2, TDK ve İBN'de yok // 22 ḥażretinüñ: ḥażretlerinüñ TDK / ᶜArab'ı: N2'de yok // 24 daḫı: çıḳa N2 / yerde: TDK'da yok // 25 rāyiḥası N2, İBN: rāyiḥa H3, TDK / keder vére TDK: gidivérmeye H3; keder vérmeye N2, İBN // 26 déyecegüm: (déyecaġum) İBN

[1] *X. Faṣıl, 3. hikâye (İBN'de XI / 3) (H3 74b, N2 55b, TDK 47a, İBN 47a)*

muṣāḥabetde ᶜArab yeñi ile aġzını ve burnını örtüp ḫalīfeye rāyiḥa-i şūm varmasun déyü şaḳınur idi. Ḫalīfe "Hay kāfir ᶜArab gerçek imiş vezīrüñ sözi." déyü ᶜArab'a göñülden kīn édüp iẓhār éylemedi. Ve leṭā'ife başlayup ᶜāḳıbet kendü ḫaṭṭ-ı şerīfi ile bir teẕkire yazdı ki "Ḥāmil-i ḥurūf saña vāṣıl olduḳda amān u zamān vérmeyüp ḳatl
5 édesün." Ve kāġıdı mühürleyüp ᶜArab'uñ eline vérdi. "Var bunı fülān ᶜāmile vāṣıl éyle. Ṭāliᶜüñe her ne vérürse al." dédi. ᶜArab mesrūr olup ḫalīfeye duᶜā vü şenā éyledi. Vezīr-i ḥasūd ġamından helāke yaḳın oldı. Çünki ḫalīfe meclisinden ḳalḳup ṭaşra çıḳdılar, vezīr ᶜArab'a eyitdi: "Gel baḫt u naṣīb iki biñ altuna baña beyᶜ éyle, cā'ize
H3 76a /temessükini vér." dédi. ᶜArab daḫı bī-taᶜab gördi ki iki biñ altun geldi temessüki vérdi
10 ve aḳçayı aldı. Vezīr-i nedīm ol ᶜāmil ile dost idi. Çıḳdı, gitdi. Muḳadder olan naṣībini aldı. Nedīm-i ᶜArab meblaġa vāṣıl olup ḫalīfe yanına vardı, dest-būs éyledi. Ḫalīfe taᶜaccüb éyledi. Ḥikmetin su'āl éyledi. "Vezīre beyᶜ éyledüm iki biñ dīnāra." dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Bre bī-edeb ḫabīṣsin ḫalīfenüñ aġzı ḳoḳar démişsin." dédi. ᶜArab yemīn billāh éyledi. "Bu sözlerden ḫaberüm yoḳdur." dédi. Ve "Vezīr senüñçün bize
15 öyle söyledi, dédi." déyü naḳl éyledi. "Yā benümle muṣāḥabetde aġzuñı örtmeden murād ne idi?" ᶜArab eyitdi: "Vezīr evinde ẓiyāfet édüp bize ṣarımsaḳ yédürdi. Ṣoñra ḫalīfe ṣarımsaḳ rāyiḥasını sevmez." dédi. Ḥuẓūruñuzda ol ḳorḳudan ṣaḳındum." dédi. Maḥẓā şūmuñ rāyiḥası size keder vérmesün." dédi. Ḫalīfe "Gerçeksin. Seni ṣadāḳatüñ ḫalāṣ éyledi." dédi. Ve ḫalīfe eyitdi: "*Kātelalāhū'l-ḥasede mā-ᶜadelehū bedā bi-ṣāḥibihi*
20 *fe-ḳatelehu.*[1]" dédi.

Ve mine'n-nevādir[2]

H3 76b Rivāyet-i selefden naḳl ile Ebū'l-Ferec Maᶜāf ibni /Zekeriyyā-yı Nehrevānī-i Şarḳī'den menḳūldür ki: Bir zamānda sulṭānu'l-vuḥūş olan bir esed-i ṣāḥib-mehābetüñ
25 meclisine bir ẕi'b-i ṣāḥib-ḥased ile bir ṣaᶜleb-i keşīrü'l-ḥased mülāzemet édüp

---

1 yeñi ile: yeñiyle H3 / örtüp: ṭutardı ve örtüp TDK // 2 gerçek imiş vezīrüñ sözi déyü: vezīrüñ sözi gerçek imiş dédi İBN // 3 şerīfi ile: şerīfiyle N2 // 8 çıḳdılar: çıḳdı İBN / naṣīb: naṣībi TDK // 9 dédi TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 12 taᶜaccüb éyledi: taᶜaccüb édüp TDK / dīnāra H3: altuna N2, TDK ve İBN // 13 eyitdi: TDK'da yok // 14 éyledi: édüp TDK / sözlerden: sözden TDK / ve N2, İBN: H3 ve TDK'da yok // 14-15 bize öyle söyledi TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 15 déyü naḳl éyledi: TDK'da yok / örtmeden: ve burnını örtmeden TDK // 16 ẓiyāfet édüp bize H3: bizi ẓiyāfet édüp N2, İBN; ẓiyāfet édüp TDK / ṣarımsaḳ: ṣarımsaġı N2 // 18 keder vére TDK: gidivérmeye H3; keder vérmeye N2, İBN / dédi: ol ecilden aġzumı örtdüm déyicek TDK / ḫalīfe H3, N2: TDK ve İBN'de yok / gerçeksin: gerçek söyledüñ TDK // 19 dédi: H3'te yok / ḫalīfe: yine TDK / eyitdi: İBN'de yok // 20 dédi: dédi. Şiᶜr: Men yaḥfere'l-bi'ri ilā-ġayrihi, Nevādirü'd-dehri vaḳaᶜa fīhi (Meşhur meseldir, başkasında kuyu kazan kendisi düşer.) N2 // 23 naḳl ile: naḳlle H3 // 24 menḳūldür ki: bi-ṭarīḳü't-temṣīl menḳūldür ki TDK // 25 meclisine: N2'de yok / keşīrü'l-ḥased H3: keşīrü'l-cesed N2, İBN; şaġīrü'l-cesed TDK

[1] "Allah hasedi yok etsin, O ne kadar adaletlidir. (Hased), sahibinde ortaya çıkar ve onu öldürür."

[2] *X. Faṣıl, 4. hikâye (İBN'de XI / 4) (H3 76a, N2 56b, TDK 48a, İBN 48a)*

müddet-i medīd hem-ṣoḥbet oldılar. Yéyüp içdiler ve seyr ü şikārda maᶜāca ḳonup göçdiler. Bir müddetden ṣoñra esedüñ vücūdına bir ᶜillet ᶜārıż olup żaᶜf-ı maraż̇dan az ḥareket édüp geşt ü güẕārdan teḳāᶜüd éyledi. Bu eyyāmda ṣaᶜleb birḳaç gün görinmeyüp esedüñ meclisine varmadı. Ẕi'b-i ṣāḥib-ḥased esedüñ meclisine mülāzemet édüp ḥāẕır şikāra ḳonmaġa muᶜtād idi. Bir gün gene seḥerden ẕi'b, esed meclisine gelüp ḥālin ḫāṭırın ṣordı. Esed ġayẓ yüzinden zi'be ḫiṭāb édüp "Ḳanı ṣaᶜleb-i keşīfü'ẕ-ẕenb? Bir nice gündür ki hengām-ı maraż̇da bizden dür olup seyr ü sülūkda bī-vefālıḳ resmin gösterdi." dédi. Ẕi'b-i ḥasūd furṣat ġanīmetdür déyü ṣaᶜlebi geçmege zamān bulup şīre eyitdi: "Ṣaᶜleb bu günleri gücile bulmış. Sizüñ şikārgāhuñuz olan
H3 77a yerlerde seyr ü şikār édüp gezmededür." dédi. Ve ṣaᶜlebi istedügi gibi geçdi. /Esed hevā-yı ġayẓ ile ṭoldı. Ṣaᶜlebüñ aṣḥābı "Ẕi'b seni esede geçdi." déyü ḫaber vérdiler. Ẕi'b-i ḥasūduñ bed-ḫᵛāhlıġını söylediler. Ṣaᶜleb eyitdi: "Ẕi'büñ ḥasedine kendü maraż̇-ı ḥasedi yeterdür. *El-ḥasūdu lā-yesūdū*[1]. Ve ḳalkup esedün meclisine dāḫil oldı. Esed ᶜitāb édüp "Resm-i ülfet ve ḥuḳūḳ-ı uḫuvvet bu mıdur ki bu maraż̇-ı mü'ellim ḥālinde bizi tenhā ḳoyup ṣafālarda sā'ir olasız?" dédi. Ṣaᶜleb-i keşīfü'ẕ-ẕenb ḥīle bābında māhir idi. Esede eyitdi: "Saña bu ᶜillet ᶜārıż olalı ne günüm gündür ne gécem gécedür. Dünyāyı devr édüp cümle eṭibbā-yı ᶜālemi cemᶜ édüp sizüñ ᶜilletüñüze ᶜilāc içün kütüb-i ṭayyibe mürācaᶜat éylediler. Sizüñ bu ᶜārıż olan derdüñüze devāya ẕi'büñ ḫuşyeteyninden ġayrı ile ᶜilāc mümkün degüldür déyü ḫaber vérdiler. Ben sizüñ ġamuñuz ile çāre-cülıḳda idüm. Yoḳsa kendü vücūdumdan bī-ḫaberem." dédi. Ve çıḳup ṭaşra gitdi. ᶜAḳabince ẕi'b geldi, esede selām vérüp muḳābelesine geçdi oturdı.
H3 77b Esed bir kerre elini uzadup ẕi'büñ ḫuşyeteynini çekdi ḫāyesi ile bile /ḳopardı ve aġzına atdı. Ẕi'b ḳanın aḳıdaraḳ ṭaşra çıḳdı ve ṣaᶜlebüñ yanına geldi. Şikāyete başladı. Ẕi'be ṣaᶜleb eyitdi: "Mülūk ile mücālese éden ḫavāṣṣı vü ḫüddāmını ḫayr ile yād éylemek

---

1 maᶜāca: maᶜan TDK // 3 édüp: TDK'da yok / éyledi: iḫtiyār éyledi TDK / eyyāmda: eṣnāda TDK // 4 meclisine varmadı: varmadı H3 // 4-5 meclisine mülāzemet édüp: yanında TDK // 5 idi: édinmiş TDK / seḥerden zi'b: seḥer vaḳtinde TDK // 6 ḥālin: ḥal TDK // 7 keşīfü'ẕ-zenb H3, İBN: keşīrü'ẕ-ẕenb TDK; keşfü'z-zi'b N2 / maraż̇da: maraż̇dur TDK / olup: oldı TDK // 9 bulmış: buldı TDK // 10 seyr ü şikār: ṣayd (-ı naḫīr) TDK / ṣāᶜlebi: TDK'da yok / istedügi gibi: dil-ḫᵛāhı üzre TDK // 12 bed-ḫᵛāhlıġını: bed-ḫᵛāh olduġını TDK // 13 ḥasedi: cesedi TDK / yeterdür H3: yeter idi N2, İBN; yeter dédi TDK // 14 ᶜitāb: ḫiṭāb TDK / mü'ellim: mevtüm İBN // 15 keşīfü'ẕ-ẕenb: keşīrü'ẕ-ẕenb İBN // 17 eṭibbā-yı ᶜālemi cemᶜ édüp: eṭibbāyı dolaşdum TDK // 17-18 ᶜilāc içün kütüb-i ṭayyibe mürācaᶜat éylediler. Sizüñ: TDK'da yok // 18 bu: ve bu TDK // 19 ḫuşyeteyninden: ḫuşyeteyni olur N2 / ġayrı ile: ġayrı birşey ile TDK // 20 idüm yoḳsa H3, TDK: idüm yoḫsa N2; İBN'de yok / ḫaberem: ḫaber idüm İBN // 21 vérüp H3, İBN: vérdi N2, TDK / geçdi: geçüp İBN // 22 ḫāyesi ile bile: TDK'da yok // 23 zi'be: TDK'da yok // 24 ṣaᶜleb: saᶜleb de TDK / éden H3, İBN: éden kimse N2, TDK

[1] "Kıskanç olan kişi efendi olamaz."

gerekdür. Ol daḫı añılduḳda herkes anı ḫayr ile yād éyleyeler. Ve iyligin söyleyeler." dédi. *Men ḥafere bi'ran li-eḫīhi evḳa'ahallāhu fīhā.*[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Rivāyāt-ı selefden menḳūl olan ḥükm-i celiyye-i muḥayyerü'l-'uḳūldendür ki zamān-ı ḳadīmde bir tācir-i ṣāḥib-i māl kimse var idi. Nāmına 'Abdüssemī' Keyyāl démek ile meşhūr ḳadr u cāh-ı dünyā ile her ciheti ma'mūr kimse idi. Bir ṣaḥib-i cemāl ḫatunı var idi. Derūn-ı dilden ālüftesi ve kemend-i zülfinüñ dil-bestesi idi. Tācir-i mezbūr ticāret ile bir iḳlīme sefer éyledi. Bir şehre duḫūl édüp bey' ü şirā ṣadedinde dellāl elinde bir ṣāḥib-cemāl cāriye gördi. Ol cāriyeye meyl édüp beş yüz dīnāra iştirā éyledi. Ve bir müddet 'ayş u 'işretden ḥaẓẓ u ṣafā éyledi. Cāriye tācirden ḥāmile oldı.
H3 78a Bir ferzend-i reşīd, cebhesinde āṣār-ı sa'ādet bedīd bir oġlan ṭoġurdı. /Tācir 'avratı ḳorḳusından veled ḥāṣıl olduġına ġāyet dil-gīr olup altı yedi ay anası besleyüp tācir-i bed-tedbīr bir géce ol faḳīr-i derdmendi helāk édüp oġlanı bir ṣaḥrāya ilḳā éyledi. Ḳudret-i Ḫudā-yı bī-hemtā ile bir rā'ī ol oġlanı ṣaḥrāda tek ü tenhā bulup aldı. Ḳoyun sūdi ile terbiye éyledi. Oġlan dört yaşına girdi. Ḥikmet-i İlāh ile 'Abdüssemī'üñ rāhı ol rā'ī oldugı ḳaryeye vuṣūl bulup ol rā'īnüñ ḫānesine nüzūl éyledi. Rā'ī mā-ḥażar ile tāciri aġırlayup mīzbānlıḳ resmini yerine getürdi. Tācir oġlanı ḫiẓmetinde görüp "Oġlan kimüñdür?" déyü su'āl éyledi. Rā'ī ṣaḥrāda bulduġını ne vechle perverde ḳılduġından ḫaber éyledi. Tācir bildi kendü oġlı olduġını. "Bu oġlanı baña bey' éyle." déyü ṭaleb édüp rā'īden elli dīnāra iştirā éyledi. Ve oġlanı bir çuval içine ḳoyup deryāya ilḳā éyledi. 'İnāyet-i ilāhī hidāyet édüp mevc-i deryā ol çuvalı deryāda birḳaç
H3 78b ṣayyāduñ şebekeleri içine sevḳ éyledi. Ṣayyādlar şebekeyi çekdiler. /İçinden bir çuval çıḳdı. Çuvalı açdılar. Bir ḫūrşīd-miṣāl oġlan çıḳdı. Deryādan buñalup helāke yaḳın olmış bir miḳdār hevādan ṭarāvet kesb édüp 'aḳlı başına geldi. Ġulāmuñ nāmını Ebü'l-Cüvālıḳ ḳodılar. Ve ḫiẓmetlerinde alıḳoyup ṣayyādlar ile ma'an ṣayda meşġūl oldı. Bir müddet-i medīd mürūr édüp tācir ticāret ile ol ṣayyādlar olduġı şehre uġradı. Bir gün

---

1 añılduḳda H3, TDK: añılduḳça N2, İBN // 1-2 söyleyeler dédi: söyle İBN // 2 Men ḫafere bī'ran li-eḫīhi evḳa'ahallāhu fīhā N2, TDK: H3 ve İBN'de str. 4'te ve mine'n-nevādir başlığından sonra // 4 ve mine'n-nevādir: nādire N2 // 11 'işretden: 'işretinden N2 / 'işretden ḥaẓẓ u: İBN'de yok // 12 sa'ādet: necābet TDK // 14 faḳīr-i H3, İBN: faḳīre-i N2, TDK // 16 sūdi ile H3, N2: südiyle TDK, İBN / dört H3: dört beş N2, TDK ve İBN / ḥikmet-i ilāh: ḥikmetullāh TDK // 17 ol rā'ī olduġı ḳaryeye vuṣūl bulup: H3'te yok // 18 mīzbānlıḳ: mīzbānlik TDK / oġlanı H3: ol oġlanı N2, TDK ve İBN / ḫiẓmetinde: ḫiẓmetde N2 // 19 oġlan kimüñdür: oġluñ mıdur N2 / ne: ve ne TDK // 20 ḫaber N2, TDK: ḫaber inhā H3, İBN / éyledi H3, İBN: vérdi N2, TDK / bildi: bildi ki TDK / oġlı olduġını: oġlıdur TDK // 21 édüp H3, İBN: éyledi N2, TDK // 23 ṣayyāduñ: ṣayyādlaruñ TDK / içinden: TDK'da yok // 24 bir: iBN'de yok // 25 ġulāmuñ: anuñ TDK // 27 müddet-i medīd: müddet TDK /ol: N2'de yok / uġradı: uġrayup TDK

[1] "Her kim ki başkası için kuyu kazarsa, Allah onu (kazdığı kuyuya) düşürür."

[2] *X. Faṣıl, 5. ḥikâye (İBN XI / 5) (H3 77b, N2 57b, TDK 48b, İBN 48b)*

tācir bir dükkānda oturur iken ṣayyādlar oġlanuñ arḳasına bir iki balıḳ vérüp beyᶜ içün çārsūda gezer iken tācir ṣayyādı çaġırdı ve bir balıḳ iştirā édüp ṣayyāddan suᵓāl éyledi: "Bu oġlan oġluñ mıdur?" dédi. Ṣayyād: "Oġlum degüldür." Vāḳiᶜ olan ser-güẕeşti beyān édüp deryāda bulduġından ḫaber vérdi. Tācir-i ḫāsir bildi kendü oġlı idügini. Ṣayyāddan beş yüz dīnāra iştirā éyledi. Bir iki yıl ḫiẕmetinde kemāl-i istiḳāmet ile ḫiẕmet édüp bir gün bir mektūb yazup mühürledi ve ol oġlanuñ eline vérdi. Ve oġlana eyitdi: "Mektūbda sipāriş éyledüm saña kemāl-i riᶜāyet éyleyeler déyü. Var evümde bu mektūbı ḳızuma vāṣıl éyle /ve ben varınca ḫiẕmetlerinde ol." dédi. Ve bir ḳāfile ile hem-rāh édüp irsāl éyledi. Oġlan tācirüñ şehrine vuṣūl bulup ṣordı ḫānesini buldı. Varup daḳḳ-ı bāb éyledi. Tācirüñ ügey ḳızı çıḳdı. Gördi ki bir ġulām-ı perī-cemāl. Mektūbı elinden alup oḳudı. Gördi ki mektūbda yazmış ki ḫāmilü'l-ḥurūf sizlere vāṣıl olduḳda bir ḥüsn-i tedbīr édüp ḥaḳḳından gelesün. Zinhār iḥmālden ḥaẕer éyleyesiz." démiş. Tācirüñ ügey ḳızı her vechle ḥüsn ü cemālde yektā ve ᶜilm-i maᶜārifde bī-hemtā idi. Ġulāmuñ elinden ol mektūbı alup fi'l-ḥāl kendüsi bir ġayr mektūb müsvedde éyledi ki: "Bu oġlan oġlumdan ᶜazīz bir mükerremdür. Sizlere vuṣūl bulduḳda ḥüsn-i ḳabūl ile telaḳḳī édüp ügey ḳızum Sittü'l-Mellāḥ'ı nikāḥ édüp ben varınca anda olan celī vü ḫafī cümle umūrı aña sipāriş éylemişemdür, vekīlümdür. Bir vechle aña muḫālefetden ḫaẕer éyleyesiz." déyü taḥrīr édüp mektūbı memhüren eline vérdi. Ve "Bunı vālideme teslīm éyle." dédi. Mektūbı ḳızuñ vālidesine vāṣıl éyledi. Ġulāma "Ḫoş geldüñ." déyü ᶜizzet ü ikrām éylediler. Ve ḳızı nikāh /édüp bir yere cemᶜ éylediler. Bāzergānuñ cümle umūrını görüp gözedüp vekīli oldı. Bir zamāndan ṣoñra tācir evine geldi. Ġulām istiḳbāl éyledi. Tācir gördi ki ġulām kendü murādınuñ

H3 79a

H3 79b

·1 oġlanuñ H3, İBN: ol oġlanuñ N2, TDK // 2 çārsūda H3, TDK: çārşūda N2, İBN / ṣayyādı: ṣayyāda İBN / çaġırdı: çaġırup N2 / édüp: éyledi İBN / ṣayyāddan: N2'de yok / éyledi: édüp İBN // 3 vāḳiᶜ: velākin vāḳiᶜ TDK / ser-güzeşti: ser-güzeştini N2 // 4 bulduġından H3, İBN: bulındıġından N2, TDK / bildi: TDK'da yok / idügini H3, İBN: idügin N2; idügini bildi TDK // 5 ḫiẕmetinde: kendü ḫiẕmetinde TDK // 6 bir mektūb: mektūb İBN / ol oġlanuñ İBN: ol oġlan H3; o oġlanuñ N2; oġlanuñ TDK // 7 kemāl-i riᶜāyet H3, TDK: kemāl mertebe riᶜāyet N2, İBN / evümde: evüme İBN // 8 vāṣıl éyle: vér N2 / ve ben: ben TDK // 9 buldı: bulup İBN // 10 ügey TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 12 gelesin H3, İBN: gelesiz N2, TDK / éyleyesiz: éyleyesin N2 // 13 ügey TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 13-14 her vechle ḥüsn ü cemālde yektā ve ᶜilm-i maᶜārifde bī-hemtā idi. Ġulāmuñ elinden ol mektūbı H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 14 ġayr H3, TDK: ġayrı N2, İBN // 15 oġlan: ġulam TDK / bir: ü N2 / ḥüsn-i: ḥüsn ü TDK // 15-16 Sizlere vuṣūl bulduḳda ḥüsn-i ḳabūl ile telaḳḳī édüp ügey ḳızum Seddetü'l-Mellāḥ'ı nikāḥ édüp H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 16 ügey TDK: H3, N2 ve İBN'de yok / Seddetü'l-Mellāḥ'ı: Sittü'l-Mellāḥ'ı H3 / édüp: édesiz TDK // 17 éylemişemdür H3, İBN: éylemişem N2, TDK // 18 memhüren: memhür H3 // 19 ġulāma TDK: ġulamı H3, N2 ve İBN // 21 éylediler: oldılar İBN / görüp gözedüp H3: görüp N2, İBN; görmeklige TDK / vekīli H3: vekīl N2, İBN; vekīl-i muṭlaḳī TDK // 22 kendü: kendünüñ N2

muḫālifi üzre, ṣabr u taḥammül édüp birḳaç gün mürūr éyledi. Bir gün bir iki cerre ile ṣarāb getürdi ve "Bir ḳoyunı kebāb éyleñ." déyü ḳullarına emr éyledi ve bir ᶜaẓīm āteş yaḳdurdı. Ve "Bu géce sizlere icāzet. Bu ṣarāb u kebābı içüp ᶜişret ü ṣafāda oluñ. Ve géce içinde olduġuñuz maḥalle her kim gelür ise ṭutup bu āteş içinde kebāb éyleyesiz. Eger ben ᶜAbdüssemīᶜem daḫı dérse zinhār ḳavline ᶜamel éylemeyesiz." dédi. Ve géce olduḳda tācir ol cüvānı çaġırup eyitdi ki: "Var baña ṭaşradan bir oġlan daᶜvet éyle." dédi. Oġlan ṭaşra giderken ᶜavratı "Ḳanda gidersin?" dédi. Oġlan eyitdi: "Babañ bir oġlan istedi." Ḳız oġlanı gitmege ḳomadı. "Kendüsi varsun." dédi. Bāzergān, oġlan gitdi ḳıyās édüp ḳalḳdı, ṭaşra çıḳdı. İş neye müncer oldı déyü maᶜhūd yére geldi. Hemān ol bed-mest oġlanlar bāzergānı görüp ṭutup "Hāy ben efendüñüzem." dédi. Bir vechle müfīd olmadı. "Ḫᵛāce bize böyle emr éylemişdür." dédiler. Ḫᵛāh /u nā-ḫᵛāh tāciri ol ᶜaẓīm āteş içinde iḫrāḳ édüp kül éylediler. Ġulām ᶜināyet-i Ḥaḳḳ'la maḥfūẓ olup bāzergānuñ cümle māl ü emlākine vāriş olup ṣafāda oldı. İmdi atalardan ḳalmış meṣeldür. Ḳuyuyı kendü boyuñca ḳazdur düşdükde çıḳmaġa mecāl el vére démişler. İmdi her ne ṣanursañ eşüñe hep başına gelse gerek.

H3 80a

On birinci faṣl ḫalīfe-i ᶜālem Hārūnü'r-reşīd ile Berāmike ḳıṣṣasıdur[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Derūn-ı defātir-i eyyāmda meṣṭūr ve ᶜuyūn-ı ehl-i baṣā'iri pür-nūr éden ḥikāyāt-ı ġarībe ve rivāyāt-ı ᶜacībeden zübdetü'l-ḫulefā Hārūnü'r-reşīd ile vezīri Caᶜfer

---

1 muḫālifi üzre H3: ḫilāfi kārda bulınmış TDK; muḫālifi üzre oldı N2, İBN / ṣabr u: N2'de yok / édüp: édüp sükūt éyledi TDK / gün H3: eyyām N2, TDK ve İBN / mürūr éyledi: mürūrından ṣoñra TDK // 2 getürdi ve: getürdüp TDK / emr éyledi ve: H3'te yok // 3 sizlere: size N2 /ṣarāb u: ṣārabı ve TDK / içüp: yéyüp ve içüp TDK // 4 ise: TDK'da yok / / ṭutup: dutup İBN / bu āteş içinde kebāb éyleyesiz İBN: ateşe atasız N2; bu āteş içinde kebāb éyleñ TDK; bu āteş içinde kebāb éyle H3 // 5 dérse H3, İBN: dérsem N2, TDK / zinhār: zinhār kimsenüñ TDK / éylemeyesiz: éylemeyesin N2 // 6 cüvānı H3, TDK: oġlanı N2, TDK / daᶜvet éyle: çaġır TDK // 7 ṭaşra: ṭaşraya TDK / giderken H3: gideriken N2, TDK ve İBN / istedi: istedi dédi TDK // 8-10 oġlan gitdi ḳıyās édüp ḳalḳdı, ṭaşra çıḳdı. İş neye müncer oldı déyü maᶜhūd yére geldi. Hemān ol bed-mest: H3'te yok // 8-9 oġlan gitdi H3, TDK: gitdi oġlan déyü N2; gitdi oġlan İBN // 9 çıḳdı: çıḳdı ki TDK / iş neye müncer oldı déyü H3, TDK: kim ḳıyās édüp N2; kim İBN / geldi H3, TDK: vardı N2, İBN // 10 hemān ol H3, TDK: gözde N2; İBN'de yok / oġlanlar TDK: oġlanlar çıḳduḳda hemān H3; oġlanlar hemān N2, İBN / görüp N2, TDK: H3 ve İBN'de yok / hāy: TDK'da yok / dédi: déye gördi TDK // 11 olmadı: olmadılar İBN // 12 içinde iḫrāḳ: içine ilḳā N2 / Ḥaḳḳ'la: Ḥaḳḳ ile N2 // 13 bāzergānuñ: tācirüñ TDK // 14 kendü: N2'de yok / ḳazdur: ḳaz TDK / mecāl: N2'de yok // 15 gerek H3, İBN: gerekdür N2; gerek. Allāhu aᶜlem bi'ṣ-ṣavāb TDK // 17 on birinci: on ikinci İBN // 21 zübdetü'l-ḫulefā H3, İBN: zübde-i hulefā N2, TDK

[1] *XI. Faṣıl (İBN'de XII. Faṣıl) (H3 80a, N2 59a, TDK 50a, İBN 50b)*

[2] *XI. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XII /1) (H3 80a, N2 59a, TDK 50a, İBN 50b)*

Bermekī ḳıṣṣasıdur ki ḫalīfe ile bir yerde bile oḳuyup Caᶜfer'üñ babası oḳudup ḫalīfeyi terbiyyet éylemiş idi. Rütbe-i ḫilāfet müyesser olduḳda Caᶜfer'i vezīr-i aᶜẓam édüp cümletü'l-mülk-i ᶜālem umūr-ı ḫilāfetde müsellem olup ḫalīfe bir an Caᶜfer'siz olmayup hem vezīr-i aᶜẓamı ve hem muṣāḥib ü nedīmi idi. Ve cümle umūrda
H3 80b maḥremi idi. Ve Berāmike'den Caᶜfer ile Faẕl birāder idi. İkisi daḫı ḫalīfeye /vezīr olmışdur. Ve evlād-ı ensābları ile bu ṭā'ife resm-i mürüvvetde ferd ve cūd u şecāᶜatde merd ḫayrāt u ḥasenātları şarḳ u ġarba münteşir idi. Şanᶜat u pīşeleri ᶜācizlere taḳvīt, ġurebāya inᶜām u iḥsān, düşkünleri ḳaldurmaḳ. Bir kerre naẓar-ı iḥsānlarına maẓhar olanlar müddetü'l-ᶜömr kāmrān-ı ᶜālem olmaḳ muḳarrer idi. Ḫuṣūṣā Caᶜfer, ḫalīfenüñ naṣb-ı ᶜaynı ve iḫvānından ᶜazīz iken bir ḫuṣūṣda rencīde-ḫāṭır olup ve ġaẓab édüp başını kesdi. Ve cümle ittibāᶜ u ensābını muṣādere édüp emvāl ü erzāḳını mīri ṭarafına ḳabż éylediler. Ḫayrāt u ḥasenāta müteᶜalliḳ cāmiᶜ ü ḫānḳāh u ribāṭlarını ve sebīllerini ve cümle evḳāf u serāylarını vīrāne édüp şöyle nidā étdürdi ki "Vay ol kimseye ki Bermekī'lerden bir ferdüñ nāmını ẕikr éyleye ve türbelerine varalar ve her kim ki nāmların ẕikr éderse ṣalb u siyāset olalar déyü iḳlīm-i ᶜālemde münādīler nidā éylediler. Ol celīl-i ᶜālem olan Berāmike-i Kirāmī ẕillete düşdiler. Şol mertebe ki
H3 81a Caᶜfer'üñ vālidesi ol vīrān serāyuñ bir köşesinde olurdı. İḥsān/-dīde olan aᶜyāndan biri görüp "Nedür ḥālüñüz yā benātü'l-aḫyār?" dédi. Caᶜfer'üñ vālidesi eyitdi: "Ḥālümi ne ṣorarsın? Geçenki hafta āb-dest içün ḳalḳdugumda dört yüz cāriye ḫizmetümde ḳıyām éderdi. Bugün ki şol ḫarābede bī-kes ü tenhā miḥnetdeyem." dédi. Ve ol kimse biñ pāre vérdi. Dünyā ḳadar ḥaẓẓ éyledi. Naẓarlarında biñ dīnār bir dirhem ḳadar görinmez iken dédi, bir hafta içinde devr-i felek ne ṣüretler gösterdi. Kütüb-i tevārīḫde aḥvālleri mufaṣṣal u meşrūḥ olmaġın tafṣīlden ihtişār evlā görildi. Ve bi'l-cümle ḫalīfe ṭarafından çünki bu mertebe ġaẓab olındı bir kimse āşkāre merḳadlerine varmaġa ḳādir degül idi. Bir gün Hārūnü'r-Reşīd ḫüddāmından birine eyitdi: "İşitdüm

---

1 ḳıṣṣasıdur: ḳaẓiyyesidür TDK //1-2 oḳudup ḫalīfeyi terbiyyet éylemiş idi H3: oḳudup terbiyyet éylemiş idi İBN: oḳudup ḫalīfe gördi ki bir muḥteşem ādem, ḫiṭāb édüp N2; oḳudup halīfe görd ki bir muḥteşem ādem, ḫiṭāb édüp ḫalīfeyi terbiyyet éylemiş idi TDK // 2 vezīr-i aᶜẓam: vezīr İBN // 3 umūr-ı: TDK'da yok / ḫalīfe: İBN'de yok // 4 vezīr-i aᶜẓamı: vezīr-i aᶜẓam TDK // 5 Berāmike'den H3, TDK: bu Berāmike'den N2; Berāmike İBN / ḫalīfeye vezīr TDK, İBN: Caᶜfer'e vezīr N2; ḫalīfe-i vezīr H3 // 6 olmışdur ve: olmışlardur İBN // 7 şarḳ u ġarba H3, TDK: ġarb u şarḳa N2, İBN // 8 taḳviyyet: taḳviyyet ve N2 // 9 müddetü'l-ᶜömr: müddet-i ᶜömr N2 // 10 naṣb-ı: naṣb u N2 / iken: idi İBN // 11 erzāḳını TDK, İBN: erzāḳlarını H3, N2 // 12 éylediler: éyledi N2 / cāmiᶜ ü ḫānḳāh H3, İBN: cevāmiᶜ ü mesācid ü ḫānḳāh N2; cevāmiᶜ ü ḫānḳāh TDK // 13 vīrāne: vīrān TDK // 14 kimseye ki: kimsenüñ ḥāline ki TDK / nāmını: nāmın N2 / türbelerine: dürbelerine N2 / her N2, İBN: ve her H3, TDK // 15 ki: TDK'da yok / olalar H3: olına N2, TDK; olınalar İBN / Kirāmī: Kirā H3 // 16 ol: o N2 // 19 geçenki: geçen N2 / ṣorarsın: ṣorarsañ TDK // 18 görüp: TDK'da yok / benātü'l-aḫyār. benāt-ı aḫyār TDK // 20 éderdi: éder idi N2 / ve: TDK'da yok // 21 vérdi N2, TDK: vérdüm H3, İBN // 22 dédi N2, İBN: şimdi bir dirhem biñ dīnār ḳadar geldi TDK; H3'te yok // 24 çünki: İBN'de yok

ki baᶜżı gécelerde Berāmike ḫarābesine baᶜżı kimseler varup inşād édüp oḳurlar imiş. Varuñ bir yérde iḫtifā édüp kimi bulursañuz getürüñ." dédi. Pes bir géce vardılar gördiler ki nıṣf-ı leylden ṣoñra bir iḫtiyār ādem ḫizmetkār ile gelüp biraz aġladı. Ve biraz Ḳur'ān oḳudı ve mātem édüp aġladı. Ve bu eşᶜārı oḳudı:

H3 81b 5 *Ve lemmā /rāyetū's-seyfe ḫallele Caᶜferā*
Ve nādā münādin lil-ḫalīfeti fī Yaḥyā
Bekeytū ᶜale'd-dünyā ve zāde te'essüfī
ᶜAleyhim ve ḳultu'l-āne lā-yenfaᶜū'd-dünyā[1]

dédi. Ve ḳalḳdı gider iken biz daḫı "Gel seni ḫalīfe ister." dédük. ᶜAẓīm ḫavf édüp 10 "Bārī bir divit ü ḳalem buluñ. Ehl ü ᶜıyālüme bir vaṣiyyet-nāme taḥrīr édeyin. Zīrā bundan ṣoñra ḥayāt mutaṣavver degüldür." Ve bir varaḳa yazdı ve ḫizmetkārına vérdi. Varaḳada "Zinhār Caᶜfer'üñ ḥaḳḳ-ı iḥsān u niᶜmetini hergiz ferāmūş éylemeyesiz." déyü te'kīd-i ᶜaẓīm éylemiş. Ḥerīfi ḫalīfe ḥuẓūrına getürdük. Ḫalīfe gördi ki bir muḥteşem ādem ḫiṭāb édüp "Neden lāzım geldi bu Berāmike ḫarābelerine mülāzemet 15 édüp bizüm emrümüze muḫālefet édüp kendözüñi mühlekeye atasız?" dédi. Ol ādem eyitdi: "Ḥāşā yā emīrü'l-mü'minīn sizlere muḫālefet murād olına. Lākin Berāmike'den gördügüm luṭf u iḥsān ve rıḳbemüzde olan eyādī-i inᶜāmlaruñ ḥuḳūḳını nisyānla ᶜamel mūcib-i şeḳā vü ṭuġyāndur, aña bināendür." dédi. "Yā emīrü'l-mü'minīn ben ḳuluñ ebnā-yı mülūkdan Nuᶜmān bin Mīrzā evlādından Muᶜīz démek ile maᶜrūf aᶜyān-ı H3 82a 20 Şām'dan ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibi ādem iken /niᶜam-ı dünyevī ẓıll-ı zā'il olmaġın kār u bārum alan u talan ve rüzgārum perīşān olup kendü şehrümde ẓilleti iḫtiyār éylemeyüp terk-i diyārı evlā gördüm. Beni baᶜżı aḥbābum Baġdād ṭarafına sevḳ édüp "Neylerseñ éyle. Ola ki Berāmike ṭarafına maẓhar olasın." dédi. Ben daḫı Baġdād'a bir ḳāfile ile çıḳdum. Benüm ile hemān nisā ṭā'ifesinden otuz dört kimse var idi. Baġdād'a gelüp bir 25 cāmiᶜ köşesinde ᶜıyālümi ḳoyup kendüm bir mesken tedārikinde iken şehre geldüm.

·1 ḫarābesine: ḫarābelerine N2 / inşād H3, N2: ebyāt inşād TDK; şiᶜr inşād İBN // 2 édüp: édüp ṭuruñ TDK // 3 gördiler: N2'de yok / ḫizmetkār: ḫizmetkār N2 // 4 Ḳur'ān: Ḳur'ān-ı ᶜaẓīmü'ş-şān TDK / ve mātem édüp aġladı ve: ve eşnā-yı mātemde TDK / oḳudı: oḳudı. Şiᶜr TDK // 9 dédi H3, İBN: neşr dédi N2; TDK'da yok // 10 bir divit ü H3, İBN: baña bir devāt u N2, TDK / édeyin: édüp véreyin TDK // 11 degüldür H3, N2: degüldür dédi TDK, İBN // 12 varaḳada: varaḳa N2 // 13 ḫerīfi: ḫerīf H3 // 14 geldi: TDK'da yok // 15 édüp: ile TDK / kendözüñi H3, İBN: kendüñüzi N2; kendüñi TDK / atasız: atasın TDK // 16 murād: TDK'da yok / lākin: velākin TDK // 17 rıḳbemüzde H3, N2: rıḳyemüzde TDK; boynumda İBN / inᶜāmlaruñ: inᶜānlarınuñ TDK / nisyānla H3, İBN: nisyān ile N2, TDK // 18 mūcib-i: TDK'da yok / bināendür dédi: bināen TDK / emīrü'l-mü'minīn: emīrü'l-mü'minīn terk édemedüm TDK // 19 Mīrzā: el-Munẓur İBN / Muᶜīz N2, TDK: Muᶜīre H3, İBN // 22 beni: ve beni N2 // 23 ola ki: olay ki İBN / ṭarafına: naẓarına TDK / dédi: dédiler TDK / Baġdād'a: Baġdād ṭarafına TDK / bir: İBN'de yok // 25 ḳoyup: ḳoydum TDK / kendüm H3, N2: gitdüm TDK, İBN

[1] "Kılıcın, Cafer'in soyunu dağıttığını gördüğümde ve halifenin bir münadisi Yahya hakkında nida ettiğinde dünyaya ağladım ve onlar için üzüntüm arttı. Ve şu anda dünyanın tadı yok, dedim."

Görd̈üm ṣalāt-ı ẓuhr içün bir mescidde bir miḳdār ādem cemᶜ olup namāzı ḳıldılar ve çıḳup cāmiᶜüñ ḳurbında bir bostāna girdiler. Ben daḫı göreyüm bu cemᶜiyyet nedür déyü bile girdüm. Görd̈üm bir cemīlü'l-liḳā ḥabībü'ṣ-ṣabāḥ ādem meclisüñ ṣadrına geçdi. Ve on nefer evlād-ı kirāmı ṭarafeyn oturdılar ve sā'ir ḫalḳ oturdı. Meger ol ṣadr-ı muᶜaẓẓam Caᶜfer Bermekī imiş. Buyurdılar ki: "Cümleñüz şāhid oluñ duḫterüm Āᶜişe'yi otuz biñ altun mehr ile fülān kimseye vérdüm." dédi. Ve nikāh olınup şerbetler içildi. Ve her bir ādemüñ öñine biñ altun bir altun tebsi ile ḳodılar. Bir tebsi ile biñ altun /baña vérdiler. Ol meclisde ṣaydum benümle tamām yüzbir ādem var idi. Fātiḥā oḳunup her biri bir tebsi altını ḳoynına ḳoydı ve ḳalḳdı. Ben daḫı öñümdeki tepsi ile altını alup ḳalḳdum. Bir miḳdār gitdüm. Görd̈üm ardumdan bir ḫādim gelüp: "Seni vezīr ister." dédiler. Döndüm vardum. Ayaġa ḳalḳdı. Baña ikrām éyledi ve keyfiyyet-i ḥālümden su'āl éyledi. Ben daḫı sulṭānuma taḳrīr étdügüm gibi tafṣīl éyledüm. Baña "Ḫoş geldüñ. Sulṭān-ı ᶜādil mülkine dāḫil olduñ. Ġam yéme." dédi ve élümi eline alup beni evlādına sipāriş édüp "Benüm işġālüm çoḳdur. Siz bu müsāfir ile taḳayyüd éyleñ." dédi ve büyük oġlı Aḥmed beni kendü evine alup gidüp envāᶜ iᶜzāz u ikrāmlar éyledi. Ve dünyāya müteᶜallik çoḳ nesne iḥsān éyledi. Her géce bir oġlı ẓiyāfet ü iḥsānlar éylediler. Ve her biri biñer altun ḫarclıḳ inᶜām éylediler. On gün ᶜıyālümi görmedüm. On birinci güni bir ḫādim gelüp "Ḳalḳ ᶜıyālüñ saña müştāḳlardur." dédi. Duᶜālar édüp ḳalḳdum. Öñüme düşüp beni bu deñlü tecemmülāt ile bir serāya getürdiler. Bir settāreyi refᶜ édüp girdüm. Görd̈üm ki cennet-i ᶜulyāya müşābih bir ḳaṣr-ı laṭīf /içinde ᶜūd u ᶜanber rāyiḥaları dimāġumı muᶜaṭṭar éyledi. Ve zer ü zīvere müstaġraḳ gün-ā-gün dībālar ile müzeyyen olup ᶜıyālüm baña ḳarşu geldiler. Ve beş ḫādim ve on ḳul ve on biñ dīnār ve bir menşūr yazup iki pāre ḳarye taᶜyīn éylemiş. Bir ġarībü'd-diyār ādem iken bī-sābıḳa bu deñlü iḥsān görd̈üm Caᶜfer Bermekī'den." dédi. "Ve on senedür ki sāye-i devletinde refāhiyyet üzre geçindüm. Bir ferd beni ġarīb miyem yāḫūd Bermekī'lerden miyem bilmedi. Tā şol zamān ki emīrü'l-mü'minīn Berāmike'den yüz

---

2 göreyüm: göreyin N2 // 3 meclisüñ: meclis N2, TDK ve İBN // 4 ṭarafeyn: ṭarafeynine TDK / oturdı: daḫı oturdılar TDK // 5 muᶜaẓẓam H3, TDK: mükerrem N2, İBN / Caᶜfer H3, TDK: N2'de yok; Yaḥyā İBN // 7 içildi: içdiler TDK / biñ altun: biñ altun ve TDK / bir altun: bir altundan İBN / ḳodılar: ḳodılar ve TDK // 8 altun: altun da TDK / baña: baña daḫı İBN / ṣaydum: ādemler ṣaydum İBN / benümle tamām H3, N2: tamām benümle TDK; benümle İBN / yüzbir: yüz İBN / ādem: ādem tamām İBN // 9 oḳunup H3, TDK: oḳuyup N2, İBN / biri bir: birisi TDK / tebsi H3, İBN: tebsi ile N2, TDK / ḳoydı H3, TDK: ḳodı N2; İBN'de yok // 10 ḳalḳdum: ḳalḳdılar TDK // 11 dédiler: dédi İBN // 12 étdügüm gibi tafṣīl: İBN'de yok // 14 éyleñ: édüñ İBN // 15 ikrāmlar: ikrām // 16 ve H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 16-17 u iḥsānlar éylediler: édüp TDK // 17 biñer: biñ İBN / éyledi: İBN'de yok // 18 güni: gün N2 / bir: İBN'de yok / ᶜıyālüñ: ᶜıyālüñüz TDK / saña H3, İBN: N2'de yok; size TDK / müştaḳlardur: müştaḳdur TDK / duᶜālār édüp H3, TDK: duᶜā édüp N2; İBN'de yok // 19 bu deñlü tecemmülāt ile: TDK'da yok / bir serāya: bir mükemmel döşenmiş bir serāya TDK // 24 deñlü: ḳadar N2 / Caᶜfer Bermekī'den dédi H3, TDK: Caᶜfer'den N2; Caᶜfer Bermeke'den İBN

döndürdi ve nükebāt-ı eyyām üzerlerine manşıb olup beliyyāta mübtelā oldılar. ᶜÖmer ibni Saᶜd ᶜaḳārāt u emlāklerini żabṭ u taṣarruf éyledi. Ol iki köyi benden alup on yıllıḳ maḥṣūlini daḫı benden taźmīn étdürdi. Olanca mā-meleküm veġāsına kifāyet éylemedi. Nevā'ib-i rūzgārı çekmede anlar ile hem-ḥāl olduḳ. Ve ol niᶜam-ı sābıḳuñ ḥaḳḳını edā içün her cumᶜa ve işneyn géceleri varup furṣat bulduḳça ol ḫarābelere yüz sürüp ziyāretleri ile mütesellī oluram." dédi. Emīrü'l-mü'minīnüñ bu sözden gözleri yaşardı, aġladı. Ve tīz /İbni Saᶜd'ı çaġırup "Naḳīr ü ḳıṭmīr bu ādemden her ne alduñsa gerü teslīm éyle. Ve ol iki ḳaryenüñ temlīk berātını inᶜām éyle." dédi. Ḫazīneden on biñ altun ᶜaṭiyye iḥsān éyledi. Ben daḫı ḫalīfe ḥaźretlerinüñ ḫāk-pāylarına yüzümi sürdüm. Duᶜā éyledüm ve eyitdüm: "Yā emīrü'l-mü'minīn bu inᶜām u iḥsān daḫı Bermekīler'üñ kemāl-i meymenetlerinden ve yümn-i iḥsānlarındandur." dédüm. "Eger Berāmike ḫarābelerinüñ mülāzemeti olmasa ben emīrü'l-mü'minīn cenābını ḳanda görürdüm?" dédügümde, Ḫalīfe güldi ve münādilere emr éyledi ki "Kemā-kān ḫalīfe Bermekīler'den rāżı olup zellātlarını ᶜafv éyledi. Kemā-kān ḫayrātları ve evḳāfları cārī olsun." déyü ᶜafv u iḥsān éyledi. Ve kemāl-i mertebe ᶜarż-ı nedāmet éyledi. Raḥmetullāh.

H3 83b

H3 84a

On ikinci faṣl ᶜilm ü ḥilm ve ṣafḥ u ᶜafv ve keẓm (ü) ġayẓ ve ḳabūl-i maᶜẕeret ve ġayret-i şecāᶜat beyānındadur.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Manṣūr Ḫalīfe ḳullarından Rebīᶜ ḥikāyet éder ki: Bir gün bir ādem gelüp ḫalīfe ḥaźretine dédi ki: "Fülān kimsede Benī Ümeyye'nüñ vedīᶜat olınmış bir miḳdār māl ü esbābı vardur. /Ketm éyledi, ṭaleb olına." dédi. Pes ḫalīfe ḥaźreti baña emr éyledi: "Yā Rebīᶜ var ol ādemi baña bul, getür." dédi. Ben daḫı

---

1 üzerlerine İBN: H3, N2 ve TDK'da yok // 1-2 ᶜÖmer ibni Saᶜd: ᶜAmr bin Mesᶜade İBN // 4 ve ol: İBN'de yok / sābıḳuñ: sābıḳanuñ İBN // 6 müteselli: mübtelā N2 / oluram: olurdum N2 / emīrü'l-mü'minīnüñ: emīrü'l-mü'minīn TDK / bu sözden H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / yaşardı: yaşardı ve TDK // 7 Saᶜd'ı: Mesᶜade'yi İBN / alduñsa H3, N2: alduñ ise TDK, İBN // 8 éyle dédi H3: éyledi ve N2, TDK ve İBN// 9 ᶜaṭiyye: ᶜaṭiyye vü TDK // 10 duᶜā: ve duᶜālar TDK // 11 meymenetlerinden: niᶜmetlerinden TDK // 12 ḫarābelerinüñ: ḫarābelerine TDK / mülāzemeti: mülāzemetüm TDK // 13 görürdüm H3, İBN: görür idüm N2, TDK / dédügümde TDK, İBN: dédi H3; dédüm N2 / kemā-kān: İBN'de yok // 14 ẕellātlarını ᶜafv éyledi: İBN'de yok / kemā-kān: ve TDK / ḫayrātları ve evḳāfları: ḫayrātı ve evḳāfını TDK // 15 ᶜafv u iḥsān H3, İBN: iḥsān N2; fermān TDK / ᶜarż-ı H3: iẓhār-ı N2; kendüye TDK; İBN'de yok / éyledi H3, İBN: édüp aġladı N2; TDK // 16 raḥmetullāhi H3, İBN: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi N2, TDK // 18 on ikinci: on üçünci İBN // 19 ġayret-i: ġayret ü TDK // 21 ve mine'n-nevādir: nādire N2 // 24 esbābı H3, İBN: eṣvābı N2, TDK // 25 ḥaźreti: ḥaźretleri İBN

1 *XII. Faṣıl (İBN'de XIII. Faṣıl) (H3 83b, N2 61a, TDK 52a, İBN 52b)*

2 *XII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XIII / 1) (H3 83b, N2 61a, TDK 52b, İBN 52b)*

varup ol ādemi ḥużūrlarına iḫżār éyledüm. Ḫalīfe baḳdı, gördi ki bir muḥteşem-ḳıyāfet ādemdür, luṭfıla ḫiṭāb édüp "Sende Benī Ümeyye ṭā'ifesinüñ emānet māl ü esbābları var imiş, ḫaber alduḳ. Ketm éyleme. Ḥüsn-i rıżā ile getür. Saña daḫı riʿāyet édelüm." dédi. Ol ādem eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn senüñle ḥaḳḳ u ʿadl üzre söyleşelüm Ḥaḳḳ'a ḳā'il iseñ." Ḫalīfe "Nola söyle." dédi. Ol ādem eyitdi: "Benī Ümeyye'nüñ siz vārişlerinden misüñüz yāḫud vaṣīleri misiz? Ne ṭarīḳle benden ṭaleb édersiz?" Ḫalīfe eyitdi: "Vāriş ü vaṣī degülem. Lākin anlar ẓulmile Müslimānlaruñ emvālini ġaṣb ile aldılar. Ḥālā beytü'l-māluñ vekīli benem. Ṭaleb édüp beytü'l-māla żabṭ éderem." dédi. Ol ādem eyitdi: "Çünki ol ādemlerüñ mālında ʿalāḳañuz yoḳdur *bi-ḥasebi'ṭ-tevkīl*[1] beytü'l-māl içün ṭaleb édersiz. Size şerʿan lāzımdur ki beyyine-i ʿādile iḳāmet édesiz ki
H3 84b bu māl benüm ẓimmetümde olduġına. Zīrā /Benī Ümeyye ol ṭā'ife degül idi ki ẓulmile alduḳları mālı baña şöylece mechūlen emānet véreler bende ḳala." Ḫalīfe başını aşaġı édüp tefekkürden ṣoñra baña ḫiṭāb édüp "Yā Rebīʿ bu Müslimānuñ sözi ḥaḳdur. Buña şerʿan nesne müteveccih olmaz. İnṣāf budur ki rencīde-ḫāṭır olınmaya. Ve ol ādeme ḫalīfe iʿtiẓār édüp "Her ne ḥācetüñ var ise ḫiẓmetindeyüz, söyle." dédi. Ol şeyḫ ḫalīfe ḥażretlerine duʿālar édüp "Sizden temennā vü recā éderem ki beni size ġamz éden ādem ile beni bir yere cemʿ éyleyesiz." dédi. Ḫalīfe Rebīʿ'e "Tīz ol ādemi iḫżār éyle." dédi. Varup getürdiler. Ol Şeyḫ eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn bu ādem benüm müşterī ḳulumdur. Üç biñ altunumı götürüp firār éyledi. İşte şimdi gördüm. Maḫżā bulınup mālumuñ muṭālebesi ḫavfından baña bu yüzden iftirā éyledi." dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Yā ġulām sen ne dérsin?" İnkār édemedi. "Neʿam ḳulıyam, sözi ḥaḳdur." dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Yā Şeyḫ bizüm ḫāṭırumuz içün cürmini
H3 85a ʿafv éyle." Şeyḫ eyitdi: "Sizüñ ḫāṭıruñuz içün ʿafv édüp /mālumdan āzād olsun ve ol ẓimmetinde olan üç biñ altundan ẓimmeti ibrā olsun. Ve üç biñ altun daḫı benden hībe olsun." dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Yā Şeyḫ mürüvvet ü iḥsān yerin bulmış idi. Bu ṣoñraki üç biñ ziyāde teklīfdür. Şeyḫ eyitdi: "Ḫalīfe ḥażretlerinüñ şerīfi yanında ve bu

---

1 ādemdür: ādem TDK / iḫżār éyledüm: getürdüm İBN // 2 esbābları H3, İBN: eṣvābları N2; eṣvābı TDK // 3 var imiş: vardur İBN / daḫı: İBN'de yok // 6 vaṣīleri misiz: vaṣīlerinden misüñüz TDK / ṭarīḳle H3, İBN: ṭarīḳ ile N2, TDK // 7 emvālini: mallarını TDK // 7-8 ile aldılar: éylediler TDK // 11 olduġına: olduġına. Ve bendeki olan māl .... ile ... māldan olduġına İBN / ṭā'ifedür degül idi: ṭā'ife degüldür İBN // 12 véreler: véreler de TDK // 13 aşaġı: aşaġa İBN // 14 buña şerʿan H3, İBN: şerʿan buña N2, TDK // 15 ḫiẓmetindeyüz H3, İBN: ḫiẓmetinde N2; derünuñda TDK // 17-18 Rebīʿ'e tīz H3, TDK: tīz Rebīʿ'e N2, İBN // 19 götürüp: alup İBN // 20 işte: uşta İBN / gördüm maḫżā bulınup: bildüm ki TDK // 21 dédi: TDK'da yok / inkār: ġulām inkār TDK // 23 éyle H3, İBN: éyle dédi N2, TDK / şecīʿ H3, İBN: şeyḫ N2, TDK / édüp: étdüm ve TDK // 24 ẓimmeti: ẓimmetini TDK / ibrā: berā N2 / olsun ve: éyledüm TDK // 26 biñ H3, İBN: biñ altun N2, TDK / ḫalife ḥażretlerinüñ şerīfi H3, İBN: ḫalifenüñ kelām-ı şerīfi N2; ḫalife ḥażretlerinüñ kelām-ı laṭīfi vāsiʿdür TDK

1 "Vekil olmak itibarıyla."

bendelerini ᶜafv buyurduḳlarınuñ şükrānesi ednādan ednādur." dédi. "Ḥalīfe ḥażretinüñ luṭfi vāsiᶜdür maᶜzūr olsun." dédi. Zihī pādişāh-ı dīndār ki şerᶜ-i şerīfden ḫāric vażᶜ éylemeyüp Ḥaḳḳ'dan ᶜudūl éylemeye. Neᶜuẕibillāhi taᶜālā. Şimdiki tārīḫ ki sene biñ otuz yedi tārīḫi duḫūl éylemişdür. Ḥükkām-ı vaḳt iḳlīm-i ᶜaṣruñ eline böyle bir bahāne ve furṣat düşse billāhü'l-ᶜaliyyü'l-āᶜlā ol bī-çāre şeyḫüñ cemīᶜ māl ü menālini alduḳdan ṣoñra elbette sende daḫı gizlü māl vardur déyü işkence altında ḳatl édüp ol ġamz éden ġammāzı daḫı dellāla vérüp beyᶜ éderler idi. Zīrā bu tārīḫ-i menḫūsada iḳlīm-i Mışr gibi Dārü'l-İslām-ı ḳadīmde olan ẓulm u teᶜaddī bir ᶜaṣrda vāḳiᶜ olmış degüldür. Bir Müslimān /vefāt édüp evlādı mevcūd iken cemīᶜ mālını alup evlādına bir ḥabbe vérmeyüp maḥrūm éderler. Şerᶜ-i şerīfi bir vechle riᶜāyet étmeyüp ancaḳ dilde bir lafẓ cārīdür. Allāhu taᶜālā'dan ḫavf, peyġamberden ḥayā ḳapusını sedd éylemişlerdür. Hele bu sene-i meş'ūme gibi ümmet-i Muḥammed ᶜaẕāb-ı elīm bir devrde görilmiş degüldür. Ḥaḳḳ taᶜālā cezālarını Nemrūd u Firᶜavn ile bir yérde ḥaşr édüp ᶜiḳāb u ᶜaẕābların ᶜadlile göre ve ḥaḳḳından gele. *Allāhümme kunnā min şürūrihim.*[1] Āmīn.

H3 85b

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı Benī ᶜAbbās'dan Muhtedī Billāh ġāyet dīndār u müteşerriᶜ şüleḥā-yı ebrārdan bir pādişāh-ı raᶜiyyet-penāh idi. ᶜUlemā-yı āfāḳ ittifāḳ éylemişlerdür ki ḫulefā-yı erbaᶜadan ṣoñra Benī Ümeyye'de ᶜÖmer bin ᶜAbdülazīz gibi ve ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muhtedī Billāh sādāt-ı ḫulefādur. Müddet-i ᶜömrinde ḳā'imü'l-leyl ve ṣā'imü'n-nehār ẓulm ü fesād ehlini sevmez ve fuḳarā meşāliḥini bi'ẕ-ẕāt görür pādişāh idi. Mevlānā İskāfī'den menḳūldür ki: Bir géce Muhtedī Billāh ile géceledüm. Ṣabāḥ olduḳda bir ādem dīvānına /gelüp oġluñ ẓimmetinde ḥaḳḳum vardur daᶜvā éderem." dédi. Ḫalīfe oġlını getürüp daᶜvāların diñleyüp oġlından ol ādemüñ ḥaḳḳını ḥükm éyledi. Ve bī-ḳuṣūr ḫalāṣ édüp ḥaḳḳ-ı iḥḳāḳ éyledi. Mevlānā'dan menḳūldür ki: Bir Ramażān-ı şerīfde Hāşim bin Ḳāsım ile Muhtedī Billāh yanında mihmān olduḳ. Aḫşam oḳundı. Üç dāne ḫurmā geldi öñine. Birin baña vérdi ve birin Hāşim'e ve

H3 86a

·1 şükrānesi: şükrānesi içün TDK / ḥażretinüñ H3, İBN: ḥażretlerinüñ N2, TDK // 4 sene: N2'de yok / iḳlīm-i: ve vükelā-yı TDK // 6 menālini alduḳdan: menāli alınduḳdan TDK // 8 menḫūsada: mensūḫada N2 // 11 dilde: lisānda N2 // 13 devrde: devr H3 / görilmiş: görmiş İBN // 14 gele: gele āmīn N2 // 14-15 Allāhümme kunnā min şürūruhüm: İBN'de yok // 15 āmīn H3, TDK: N2'de yok; āmīn be-ḥürmeti seyyidü'l-mürselīn İBN // 18 Benī ᶜAbbās'dan H3: ᶜAbbāsiyye'den N2, İBN; Benī ᶜAbbāsiyye'den TDK // 19 éylemişlerdür ki: éylemişler ki N2 // 21-22 ve ṣā'imü'n-nehār ẓulm ü fesād ehlini sevmez ve fuḳarā muṣāliḥini bi'ẕ-ẕāt görür pādişāh: İBN'de yok // 25 daᶜvāların: daᶜvālarını İBN //26 édüp H3, TDK: éyledi N2; İBN'de yok / ḥaḳḳ-ı iḥḳāḳ H3: iḥḳāḳ-ı ḥaḳḳ N2, TDK; İBN'de yok//28 öñine H3, İBN: öñine ḳodılar N2; öñine birin ḳodı ve TDK / vérdi ve: vérdi H3/Hāşim'e ve: Hāşim'e H3;Hāşim'e vérdi TDK

[1] "Allahım onların cezalarını ver."

[2] *XII. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XIII / 2) (H3 85b , N2 62b, TDK 53b, İBN 54a)*

birini kendü yédi. Aḫşam namazını ḳılduḳ. Sofra geldi. Bir iki dâne étmek ile bir miḳdâr tuz geldi. Bir ṭas içinde sirkecük getürdiler. Anlardan yédi ve bâña "Niçün yémezsin? Yarın ṣıyâm degül midür? Ve bizde bundan ġayrı nesne yoḳdur." dédi. Ben eyitdüm: "Yâ emîrü'l-mü'minîn niᶜam-ı dünyevî sizüñ içün mübâḥ ola, niçün yémezsiz?" dédüm. "*Elḥamdülillâh ᶜalâ-niᶜamullâh*[1] dédügüñüzden artıḳdur lâkin Benî Ümeyye içinde ᶜÖmer ibni ᶜAbdülazîz zühd ü taḳvâ birle mezkûr ola, Benî ᶜAbbâs evlâd-ı kirâm-ı aᶜmâm-ı Seyyidü'n-nâs ola, bunlar bu niᶜmetden behremend olmayalar, ḫâlî olalar déyü leẕâ'id-i dünyeviyyeden çekilüp Ḥaḳḳ'a minnet ki bu
H3 86b semti /ṭabᶜuma muvâfiḳ düşürüp zeḫârif-i dünyevîden mücteneb éylemişdür. Libâsı altında géydügi gömlegi bir ḫaşin ᶜabâ idi. ᶜÖmrinde şürb ü ġınâ ile muḳayyed olmayup dâ'imâ kârı refᶜ-i meẕâlim ve tefaḳḳud-ı ḥâl-i raᶜiyyet idi. Raḥmetullâhi ᶜaleyhi.

Muᶜtaşım Billâh ḫalîfe Engürî üzerine sefer ü feth éyledügidür. Ve mine'n-nevâdir[2]

Ḫulefâ-yı ᶜAbbâsiyye'den Muᶜtaşım Billâh ġâyet şecâᶜat u ḥamiyyet ṣâḥibi pâdişâh idi. Ve dâ'imâ küffâr ile ġazâya mâ'il idi. Bir gün nüdemâsıyla ᶜişret éder iken bir esîr, kâfirden ḫalâṣ olup gelmiş bir mektûb getürdi. Ḫalîfe ḥażretine şundı. Meger ol maḥalde erbâb-ı meclisden biri ḫalîfeye bir ṭolu şunmış idi. Ḳadeḥi aldı. Elinde iken esîr ol mektûbı daḫı şundı. Ḳadeḥi yere ḳoyup mektûbı açdı, oḳuduġı gibi mektûbda üç yerde "Yâ Muᶜtaşım yâ faḫlü'r-ricâl" yazılmış. Muᶜtaşım Billâh şavt-ı ᶜâlî birle "*Lebbeyk yâ binti'l-ᶜamm*"[3] déyü çaġırdı. Ve "Ḳalduruñ şol meclisi benüm öñüme
H3 87a bir daḫı gelmesün tâ kim ol münâdiyenüñ feryâdına érişmeyince." dédi. /Ve vezîri daᶜvet édüp emr éyledi ki "Engürî şehrine seferüm vardur. Üç güne degin ᶜasker ḥâżır

---

1 birini kendü yédi H3, İBN: birin kendü yédi N2; TDK'da yok // 2 sirkecük: sirke TDK // 3 ṣıyâm degül midür: ṣâ'im degül misün N2 // 5 yémezsiz: yémezsüñüz TDK / artuḳdur: artuḳ N2 // 6 birle: ile birle İBN // 8 dünyeviyyeden H3, TDK: dünyevîden N2, İBN // 9 ṭabᶜuma: ṭabᶜa N2 / düşürüp: düşüp N2 / dünyevîden: dünyeviyyeden TDK // 10 gömlegi: gömlek N2 // 11 refᶜ-i: defᶜ-i TDK / ḥâl-i H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 11-12 raḥmetullâhi ᶜaleyhi H3, N2: raḥmetullâhi taᶜâlâ ᶜaleyhi TDK; İBN'de yok // 14-15 ve mine'n-nevâdir: İBN'de yok // 16 Ḫulefâ-yı ᶜAbbâsiyye'den: meẕkûr İBN / ġâyet: ḫulefâ-yı ᶜAbbâsiyye'de ġâyet İBN / şecâᶜat: şecîᶜ TDK / ḥamiyyet ṣâḥibi: ḥamâset ile İBN // 17 pâdişâh: meşhûr bir ḫalîfe İBN / ve: İBN'de yok // 19 maḥalde erbâb-ı meclisden: meclisde TDK / biri: H3'te yok / şunmış: şunmışlar TDK / aldı: yere aldı H3 // 20 yere: İBN'de yok / oḳuduġı gibi: oḳudı. Ol TDK // 22 binti'l-ᶜamm: ᶜammutâh H3, TDK, N2 // 22-23 benüm öñüme bir daḫı: bir daḫı benüm öñüme N2 // 23 gelmesün: getürmeñ TDK // 24 Engürî H3, İBN: Engüriyye N2, TDK

1 "Allah'ın verdiği nimetlere hamd olsun."

2 *XII. Faṣıl, 3. hikâye (İBN'de XIII / 3) (H3 86b, N2 63a, TDK 54a, İBN 54a)*

3 "Ey kadın emret."

olsunlar. Ve ḳırḳ biñ aylaḳ atlar peydā éylemişdi. Maḫṣūṣ kendü ile beyn-i ᶜaskere tevzīᶜ éyledi. Meger Benī Hāşim'den bir ḫatunı esīr éylemişler Engürī şehrinde. Mektūbı ḫalīfeye ol ᶜavrat yazmış imiş. Ve "Senüñ ḫilāfetinde ben esīr ḳalmaḳ şānuña lāyıḳ mıdur?" démiş. Ol ġayret ile Baġdād'dan hemān értesi gün çıḳdı ve Rūm'a ṭoġru
5 müteveccih oldı. ᶜAsker-i cerrār bir gün muḳaddem gidüp értesi ḫalīfe ḳırḳ biñ aylaḳ süvār-ı dil-āver ile çıḳdı. Ve ol ᶜaskere ṭalīᶜat-ı emīrü'l-mü'minīn déyü ad ḳodılar. ᶜAzīmet édüp az müddetde Engürī şehrine vuṣūl bulup şehrüñ dört dīvārını muḥāṣara édüp mancılıḳlar aşdılar. Ve dört ṭarafdan muḥāṣara éylediler. Amān u zamān vérmeyüp ᶜanveten ḳalᶜayı feṭḥ éylediler. Ve ġāzīler şehre girdiler. Ġanā'im-i bī-
10 ḥisāba mālik oldılar. Muᶜtaşım Billāh ḥażreti ḥużūrına ol şehrüñ ḥākimini esīr édüp
H3 87b getürdiler. Ḫalīfe ḥazreti ol kāfir /beginden zindānda olan esīrleri şordı. Cümlesini ḥabsden çıḳarup getürdiler. Ḫalīfe ol esīre olan Hāşimiyye ᶜavratı su'āl éyledi. Vardılar ᶜavratları zindānından çıḳarup getürdiler. Ḫalīfe "Hāşimiyye ᶜavratı ḳanḳıñuzsız?" dédi. Ol ḫatun ḳarşu geldi. Ḫalīfe istiḳbāl édüp "Yā binti ᶜammutāh
15 Muᶜtaşım Billāh feryāduña vaḳtiyle érişdi ola." "*Cezākallāh ḫayran*[1] yā emīrü'l-mü'minīn ḥamiyyet-i Hāşimī istedügümden ziyāde geldi, érişdi. ᶜÖmrüñ mezīd ve günden güne şevketüñ bedīd olsun." dédi. Ḫalīfe ḥażreti küffāruñ güzīde serāylarını aña temlīk éyledi. Ve sā'ir küffāruñ güzīde esīrlerinden ol Hāşimī ḫatuna inᶜām éyledi. Ve sā'ir Müslimān ᶜavratlarından esīr olanları birer yarar ādemlerine nikāḥ
20 édüp ol şehrde iskān édüp zeᶜāmet ü ṭımār ᶜināyet éyledi. Ve şehri muḥāfaẓa içün yarar müstevfā ᶜasker alıḳodı. Ve ᶜaskeri bir mertebe ġanā'im-i bī-ḥisāba mālik oldılar ki ḳābil-i taᶜbīr degüldür. Ve kendü ḳullarından birine emāretini iḥsān édüp ol Hāşimiyye

---

·1 aylaḳ H3, İBN: ablaḳ N2, TDK / kendü ile: TDK'da yok / beyn-i N2, İBN: beyne'l- H3; TDK'da yok // 2 éylemişler H3, N2: éylemişler idi TDK; éylemişlerdür İBN / şehrinde H3, N2: şehrinden TDK; şehrinde. Ve anı esīr éden kāfir bir gün ḫatunı kendü dīnine girmege daᶜvet éylemişdi. Ol daḫı ḳabūl étmeyüp ḳā'il olmadı. Kāfir ol ḫatunı işkence édüp siyāset éderken "Vā Muᶜtaşımā" déyü çaġırdı. Ol kāfir gülüp "Ḳo Muᶜtaşım aylaḳ atlar ile gelüp seni ḫalāṣ éylesün." dédi. Ol ᶜavrat ḫalīfeye mektūbı yazup göndermişdür. Mażmūnında İBN // 3 Mektūbı ḫalīfeye ol ᶜavrat yazmış imiş. Ve: İBN'de yok / yazmış imiş H3: yazmış idi N2, TDK; İBN'de yok // 5 aylaḳ H3: ablaḳ N2, TDK; aylaḳ ile İBN // 6 dil-āver H3, N2: dil-āverler TDK, İBN / ᶜaskere: ᶜasker H3 // 7 ᶜaẓīmet édüp: İBN'de yok / müddetde: zamānda İBN // 8 ṭarafdan: ṭarafından N2 // 10 ḥażreti: N2'de yok // 11 ḥażreti: N2'de yok // 12 ol N2, İBN: eyitdi ol TDK; hele H3 / Hāşimiyye H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 12-13 Hāşimiyye ᶜavratı su'āl éyledi. Vardılar ᶜavratları zindānından çıḳarup getürdiler. Ḫalīfe: TDK'da yok // 13 ᶜavratı H3: N2'de yok; ᶜavrat TDK, İBN // 14 ḳanġıñuzsız: ḳanġıñuzdur TDK / binti ᶜammutāh İBN: ᶜammutāh H3, N2, TDK // 16 érişdi: érişdi mi TDK // 17 bedīd: medīd İBN / olsun: TDK'da yok // 17-18 küffāruñ güzīde serāylarını aña temlīk éyledi. Ve sā'ir H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 19 éyledi H3: éyledi ve küffāruñ güzīde serāylarını aña temlīk éyledi N2, TDK ve İBN // 20 édüp: éyledi TDK / éyledi: N2'de yok // 20-21 zeᶜāmet ü ṭımār ᶜināyet éyledi. Ve şehri muḥāfaẓa içün yarar müstevfā ᶜasker: İBN'de yok // 21 alıḳodı: ḳodı TDK / ᶜaskeri: TDK'da yok

[1] "Allah mükafatını hayırla versin."

H3 88a ᶜavratı aña nikāḥ /éyleyüp ve yümn ü iḳbāl ile bir mübārek günde göçüp Baġdād cānibine sefer éyledi. Vuṣūl bulduḳda cümle aᶜyān-ı vilāyet istiḳbāl édüp envāᶜ-ı taᶜẓīm ile serāy-ı saᶜādete duḫūl éyledi. Ve nüdemāsıyla bezm-i ᶜişrete āġāz édüp "Getürüñ ol ṭolumuzı şimdi içelüm." dédi. Şöyle bir himmet ü ḥamiyyet ṣāḥibi kerīmü'n-nefs ġayūr pādişāh idi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Muktefī Billāh ile Ebū'l-ᶜaynā-yı Mekkī ḳıṣṣasıdur. Ve mine'n-nevādir [1]

Ḫulefā-yı āl-i ᶜAbbās'dan Muktefī Billāh ġāyet kerīmü'n-nefs ḥalīmü'ṭ-ṭabᶜ pādişāh idi. Dā'imā ᶜulemā vü ṣuleḥā vü şuᶜarā ile ᶜişret ü muṣāḥabet éder idi. Müddet-i ḫilāfetinde ᶜayş u ᶜişretden ḫālī degül idi. Ve ġāyet ṣāḥib-ᶜaṭā idi. İnᶜāmı cesīm idi. Nüdemāsı ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibleri idi. Vefret-i cūd u ᶜaṭāsından cümle-i nüdemāsından biri Ebū'l-ᶜaynā-yı Mekkī'dür ki ḫᵛānende-i ṣāḥib-nefes idi. ᶜİlm-i müsīḳīde lā-naẓīr-i ᶜālem idi. Ve şāᶜir-i daḳīḳa-şinās idi. Lākin ḫalīfe meclisine
H3 88b duḫūlde ḳarībü'l-ᶜahd idi. Mekke'den henüz gelmegin sā'ir nedīmleri gibi cihet-i dünyāsı māyedār degüldi. Anlara nisbet faḳīr idi. Bir gün /Muktefī Billāh nüdemāsına eyitdi: "Bugün ikindi zamānına degin sizlere icāzet vérdüm. Varuñ kendü şafāñuzda oluñ. Lākin baᶜde'l-ᶜaṣr meclise cümleñüz ḥāżır oluñ. Zīrā bugün ben bir miḳdār şerbet içüp tedāvī éylemek isterem." dédi. Ve "Size icāzet." dédi. Ebū'l-ᶜaynā ayaġa ḳalḳdı ve duᶜā édüp emīrü'l-mü'minīn cenābından recā éderem ki bugün bevvāblıḳ ḫiẓmeti bu ḳuluñuzuñ olsun. Bu bevvāb varsun ᶜāleminde olsun." dédi. Ḫalīfe "Maᶜḳūldür öyle olsun." dédi. Ve ḫalīfe ḥażreti ḫāṣ odasına girdi. Ebū'l-ᶜaynā bevvābuñ ᶜaṣāsını elinden

---

1 éyleyüp H3, N2: éyledi TDK, İBN // 2 sefer éyledi: müteveccih oldı İBN // 3 taᶜẓīm ile: taᶜẓīm TDK / duḫūl éyledi: dāḫil oldı İBN // 4 getürüñ ol: ve emr édüp getürüñ şol İBN / bir: TDK'da yok // 5 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, N2: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi TDK, İBN // 7 Muktefī Billāh ile Ebū'l-ᶜaynā-yı Mekkī ḳıṣṣasıdur. Ve mine'n-nevādir İBN, TDK: Muktefī Billāh ile Ebū'l-ᶜaynā-yı Mekkī ḳıṣṣasıdur ẕikr olınur. Ve mine'n-nevādir N2; Ve mine'n-nevādir. Muktefī Billāh ile Ebū'l-ᶜaynā-yı Mekkī ḳıṣṣasıdur H3 // 9 Dā'imā ᶜulemā vü ṣuleḥā vü şuᶜarā ile ᶜişret ü muṣāḥabet éder idi: TDK'da yok // 10 ġāyet: ġāyet ile İBN / ᶜaṭā idi H3, N2: ᶜaṭā İBN; ᶜaṭā olup TDK // 11 cesīm: mebzūl TDK // 11 Nüdemāsı ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibleri idi. Vefret-i cūd u ᶜaṭāsından: Vefret-i cūd u ᶜaṭāsından nüdemāsı ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibleri idi TDK // 11-12 cümle-i nüdemāsından: N2'de yok // 12 Ebū'l-ᶜaynā-yı Mekkī'dür ki: Ebū'l-ᶜaynā İBN / ḫᵛānende-i: ḫᵛānende ve TDK / idi: olup TDK // 12-13 ᶜİlm-i müsīḳīde lā-naẓīr-i ᶜālem idi. Ve şāᶜir-i daḳīḳa-şinās idi: H3'te yok // 13 lākin: TDK'da yok / ḫalīfe meclisine H3: ḫalīfeye N2, TDK ve İBN // 14 nedīmleri: nedīmler İBN // 15 degüldi İBN: degüldür H3; degül idi N2, TDK / anlara: sā'irlerine TDK // 16 zamānına: namāzına TDK // 17 meclise cümleñüz: cümleñüz meclise İBN / ben: İBN'de yok / bir: TDK'da yok // 18 içüp: içün N2 / ve size: sizlere TDK / icazet: izndür TDK / ḳalḳdı: ḳalḳup İBN // 19 ve: TDK'da yok // 20 ḫiẓmeti: ḫiẓmetini TDK / ḳuluñuzuñ olsun bu H3, N2: ḳuluñuza véresiz TDK; ḳuluñuzuñ olsun İBN / varsun: daḫı varsun TDK // 21 maᶜḳūldür: de maᶜḳūl TDK / ve ḫalīfe ḥażreti H3, İBN: N2'de yok; ve ḫalīfe ḥażretleri TDK / odasına H3, İBN: oṭasına N2; odalarına TDK

[1] *XII. Faṣıl, 4. hikâye (İBN'de XIII / 4) (H3 88a, N2 64a, TDK 54b, İBN 55b)*

alup nevbet-i ḫiẕmetine ḳā'im oldı. Ve sā'ir nüdemā cümlesi çekilüp gitdiler. Ḫalīfe ḥażreti ṭabīb maᶜrifetiyle şerbet içdi. Birḳaç nevbet ᶜamel édüp şafālandı. İkindi zamānına ḳarīb ṭaşra çıḳdı. Pes ḫalīfe ḥażretinüñ hemşīresinden ādem geldi. Emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ mizāc-ı şerīflerinden istifsār buyurmışlar. Ebü'l-ᶜaynā tebşīr éyledi: "*Fe-mā-yekūn*[1] ġāyet şafādadur." dédi. Seyyidetü'n-nisāya ḫaber varduḳda şād olup şafāsından /Ebü'l-ᶜaynā'ya bir ṣurre-i müjdegānī irsāl éyledi. Ṣurresi iki biñ dīnār idi. Ve ol ḥīnde vezīr-i aᶜẓām ṭarafından daḫı ādem gelüp su'āl éyledi. Aña daḫı beşāret ḫaberini gönderdi. Vezīrden daḫı Ebü'l-ᶜaynā'ya üç biñ dīnār bir ṣurre irsāl éyledi. Bu minvāl üzre ḫalīfenüñ erkān-ı devletinden her birinden ādem gelüp istiḫbār édüp beşāret ḫaberi ile varduḳça Ebü'l-ᶜaynā'ya bir ṣurre-i kāmil vāṣıl olurdı. Ḫalīfe ḥażreti taḫt-ı saᶜādete çıḳdılar. Cümle nüdemā vü aᶜyān-ı devlet meclise ḥāżır oldılar. Ebü'l-ᶜaynā daḫı cümle ol ṣurreleri ḥisāb édüp bevvābuñ dolabına ḳodı ve mühürledi. Ve bevvāba beş yüz altun bir ṣurre baġışladı. Ve ᶜaşāsını teslīm édüp ḫalīfe ḥużūrına vardı. Ve dest-büs ile müşerref olup oturdı. Nüdemā leṭā'ife başladı. Ḫalīfe buyurdılar ki "Hep şafāda idüñüz. Lākin bī-çāre Ebü'l-ᶜaynā ḫiẕmetümüzde zaḥmet çekdi. Ebü'l-ᶜaynā'ya yedi biñ dīnār inᶜāmumuz vérilsün." dédi. Ebü'l-ᶜaynā hemān ayaġa ḳalḳdı. Ḫalīfeye duᶜā vü şenālar édüp "Yā emīrü'l-mü'minīn /bugünki ḥācib-i bāb-ı maᶜdeletleri olduġum şeref saᶜādetiyle benüm ticāretde olan kesbüm tüccār-ı Hind'den ziyādedür yümn-i devletüñüzde." dédi. Ḫalīfe mesrūr olup güldi ve "Ticāretde ribḥüñ nedür?" dédi. Ebü'l-ᶜaynā eyitdi: "Ḥażret-i faḫrü'l-muḫadderāt ve sā'ir vüzerā vü aᶜyān-ı devlet ḳullaruñuza ṣıḥḥat-i vücūd-ı saᶜādetüñüzi tebşīr müjdesinden ki her biri inᶜām éylemişlerdür. Cā'ize-i ḥāṣılum altmış yedi bin dīnār olmışdur." Emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ inᶜāmından māᶜadā ḫalīfe ḥażreti mesrūr oldı ve ḫazīnedāra fermān éylediler ki "Ebü'l-ᶜaynā'ya üç biñ dīnār daḫı vérilsün. Semend-i nevend leng olmasun. Kāmil ü tamām yetmiş biñ olsun" dédiler. Zihī ᶜaẓamet ü salṭanat ki

H3 89a

H3 89b

·1 nevbet-i ḫiẕmetine: bevvābluḳ ḫiẕmetinde TDK // 2 içdi: içüp İBN / nevbet ᶜamel: meclis İBN // 3 ḫalīfe ḥażretinüñ H3, İBN: ḫalīfe ḥażretlerinüñ N2, TDK // 4 ḥażretinüñ: ḥażretlerinüñ TDK // 5 éyledi: édüp N2 / Fe-mā-yekūn ġāyet H3, TDK: Fe-mā-yekūn N2; fī ġāyeti mā-yekūn İBN // 6 irsāl éyledi: vérüp irsāl éyledi TDK / iki: TDK'da yok // 7 ve H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / aña N2, TDK: anı H3; ol İBN // 8 ḫaberini H3, N2: ḫaberin TDK; İBN / üç: TDK'da yok / bir: İBN'de yok / ṣurre: ṣurre ile N2 // 8-9 irsāl éyledi: geldi TDK // 9 devletinden: devletinüñ TDK // 10 édüp: étdüklerinde her biri TDK / ḫaberi ile: ḫaberiH3 / varduḳça: varduḳda N2 / olurdı: olur idi N2 // 11 ḥażreti: N''de yok // 12 cümle ol N2, İBN: cümleden H3; ol TDK // 13 bevvāba: tamām TDK / édüp: éyledi ve TDK // 14 vardı: girdi TDK // 15 hep: hepüñüz İBN / lākin: velākin TDK // 16 inᶜāmumuz: inᶜāmumuzdur TDK / vérilsün: olsun vérilsün İBN // 19 devletüñüzde H3, TDK: devletüñde N2; İBN / ribḥüñ: riḥüñ İBN // 21 tebşīr müjdesinden ki H3, İBN: tebşīr müjdesiyle N2; tebşīr ü müjdeden TDK / her biri: her biri ᶜalā ..... TDK // 22 cā'ize-i ḥāṣılum: ḥāsıl-ı cā'izem TDK / yedi: TDK'da yok // 23 ḥażretinüñ inᶜāmından māᶜadā ḫalīfe: TDK'da yok // 24 éylediler: éyledi N2 / nevend H3: nevendi N2, İBN; nüvīdi TDK // 25 kāmil ü: kāmil olup TDK / dédiler: dédi TDK

[1] "En iyi bir şekilde"

ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'nüñ şān-ı mürüvvet ü iḥsānların bundan mülāḥaẓa éyle. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ol kerem-i bī-ḥisābla meşhūr ve elsine-i ᶜālemde meẕkūr-ı dünyā olan Caᶜfer Bermekī'ye Ḥaẓret-i Hārūnü'r-Reşīd aᶜdā-yı bed-liḳā ilḳāsıyla ġaẓab édüp Caᶜfer Bermekī cenābını ḳatl édüp āḫir étdügi kāra peşīmān oldı. Lākin *baᶜde'l-ᶜademi lā-yenfaᶜü'n-nedemü*[2] /olan oldı. İttifāḳ Caᶜfer Bermekī'ye her sene medḥ ü şenā ile gelüp inᶜām u iḥsānına maẓhar olan şuᶜarā-yı bādiyeden ḳabīle-i Benī Ṭāy'dan Ebū ᶜAṭā bin ᶜAdā Ertān her sene bir ḳaşīde inşād édüp maẓhar-ı inᶜāmı olurdı. ᶜĀdet-i muᶜtādesi üzre bir ḳaşīde inşād édüp yine Baġdād'a ᶜazīmet édüp geldükde āl-i Bermeke'nüñ bu muṣībetini ve Caᶜfer'üñ ẓulm ile mevtini işidüp merḥūmuñ türbesine varup ḳırḳ gün cezaᶜ ü fezaᶜ birle mersiyeler déyüp mātem édüp felek-i ġaddārdan şikāyet édüp bu yüzden girye vü zārīye āġāz éyledi ki "Bir nice yıllardur ki bu devr-i dırāz ṣaḥrāları ḳaṭᶜ édüp geldükçe ol naḫl-i saᶜādetden ber-ḫudār olup inᶜām u ᶜaṭāsıyla ehl ü ᶜıyālüme şādkām gider iken ḥālā bu seferümde ümmīdümden ḫāsir ü ḫā'ib münkesirü'l-bāl ᶜıyālüme gitmekden ise bu yollarda helāk olsam ve bu muṣībetleri görmemiş olsam." déyü yanup yaḳıldı. Ve ol ḫayret ü ḥasretile uyḫu ġalebe édüp rü'yā ᶜāleminde Caᶜfer Bermekī'yi bir buḳᶜa-yı cennet ve ravża-i saᶜādetde ḥūr u ġılmān /cevlān étmede gördügüm gibi bī-iḫtiyār segirdüp ḫāk-pāyine düşdüm. Ve yüzümi sürdüm. Keyfiyyet-i ḥālinden tefaḥḥuṣ u su'āl éyledüm. Bāña ḫiṭābile "Yā Ebū ᶜAṭā bizüm içün ġam u elemde olma. Ve bizi duᶜā-yı ḫayrdan ferāmūş éyleme. Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā maẓhar-ı ṣıfāt-ı ḥüsn-i aḫlāḳ vücūd-ı kerem-i eşfāḳ olan bendelerini raḥmet-i bī-müntehāsı ile ravża-yı rıżvānda maẓhar-ı ġufrān éder elḥamdülillāh." dédi. Ve "Her

H3 90a

H3 90b

---

1 iḥsānların: iḥsānları TDK / éyle: olına TDK // 2 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi N2; raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK; raḥmetullāhi taᶜālā İBN // 5 ḥisābla: ḥisāb ile TDK / meẕkūr-ı dünyā: meẕkūr N2 / dünyā olan: cihāniyān TDK // 6 Bermekī'ye ḫaẓret-i H3: Bermekī ḫaẓreti N2, İBN; Bermekī ḫaẓretleridür ki anı TDK / -liḳā: İBN'de yok / ilḳāsıyla: ilḳāsı ile TDK / édüp: édüp ve N2 // 6-7 Caᶜfer Bermekī cenābını: N2'de yok // 7 peşīmān oldı: peşīmān u perīşān olup N2 // 9 ḳabīle-i: İBN'de yok / Ṭāy'dan: Ṭāy ḳabīlesinden / bin: İBN'de yok // 10 ᶜAtā H3, TDK: ᶜAtā bin N2, İBN / olurdı H3, İBN: olur idi N2; olurlar idi TDK // 11 ᶜazīmet édüp: ᶜazīmet éyleyüp TDK / Bermeke'nüñ: Berāmike'nüñ TDK // 11-12 bu muṣībetini H3, TDK: bir muṣībeti H3; bu muṣībeti İBN // 12 ẓulm ile: ẓulmle ile H3 / türbesine H3, İBN: dürbesine N2; türbesinüñ TDK / varup: üzerine TDK // 13 mātem édüp: mātem éderek TDK // 13-14 édüp bu yüzden: yüzinden TDK // 15 ᶜaṭāsıyla: ᶜaṭāsı ile N2 // 16 şādkām: şādukām N2 // 18 déyü: déyüp TDK // 19 ġılmān H3, İBN: ġılmān ile N2, TDK // 20 sürdüm: sürdüm ve TDK // 21 ḫiṭābile: ḥüsn-i ḫiṭābile N2 / Ebū H3, N2: Ebā TDK, İBN // 22 duᶜā-yı ḫayrdan H3, TDK: ḫayr duᶜādan N2, İBN

[1] *XII. Fasıl, 5. hikâye (İBN'de XIII / 6) (H3 89b, N2 65a, TDK 56a, İBN 56b)*

[2] Son pişmanlık fayda etmez."

sene ḥayātumuzda sāña bizden üç biñ sikke-i ḥasene *bi-mā-ḳasemallāh*[1]dan nafaḳa-i evlād u ᶜıyālüñ içün vāṣıl olurdı. Sen daḫı mecbūrü'l-ḫāṭır giderdüñ. Bu defᶜa bu ḳadar meşaḳḳat-ı sefer ile gelüp memātumuz ᶜāleminde me'yūs u meksūrü'l-ḫāṭır ehl ü ᶜıyālüñe bī-behre gitmeñ mürüvvet degüldür. Ve bu menāmı aẕġāṣ u aḥlām ve bī-nefᶜ bir menāmdur démeyesin. Ve luṭf-ı Ḥaḳḳ'a tevekkül édüp çin seḥerden nāḳaña süvār olup Başra şehrine müteveccih olup vuṣūl bulduḳda Sūḳu'l-Ḫazāzīn'e varasın. Ve anda bizüm aḥbābumuzdan Ebü'l-Faẕl Mecdüddīn Mavṣılī dérler ol dostumuza bizüm selāmumuzı īṣālden /ṣoñra "Beni saña ṣāḥibü'l-emāre irsāl éyledi ve saña üç biñ altun vérsün dédi." déyesin. Eger "Ne maḳūle ṣāḥibü'l-emāre?" dérse baᶜde't-tefrīḳ "Ol bir dāne fūle emāresidür." déyesin." dédi. Ve naẓarumdan cānn gibi ġā'ib oldı. *Ke-ennehū beyne'n-nevmi ve'l-yaḳaẓati*[2] bir ḥālet idi. İbni ᶜAdā eydür: "Uyḫudan bīdār oldum ve bu ne ḥāldür déyü baḥr-ı fikre müstaġraḳ ḳaldum. Āḫir-ḥāl mütevekkilen ᶜalallāh Caᶜfer'üñ bu işāreti bī-şübhe ṣıdḳla beşāretdür." dédüm. Ve Başra cānibine sefer éyledüm. Ve ol şehre érişüp bir maḥalde nüzūl édüp nāḳamı baġladum ve gitdüm Sūḳ-i Ḫazāzīn'e vardum. Ve ol sūḳı zīb ü ziynet ve ḥüsn-i şöhret ile müzeyyen gördüm. Ve ol ḥaẓreti su'āl éyledüm. Bir dükkānda kemāl-i ᶜaẓāmet ü vaḳār üzre bir ṣabīḥü'l-vech maḫdūm-ı saᶜādetmend gördüm. Ve ḥuẓūrına varup tevāẓuᶜ u iḥtirām birle selām vérdüm. İᶜzāz u ikrām ile selāmumı aldı. Ben daḫı "Bu muḥibbüñüze Ebū ᶜAṭā bin ᶜAdā dérler. Şuᶜarā-yı bādiyeden ᶜAdā bin Ertān oġlıyam. Ve beni size ṣāḥib-i emāre gönderdi. Ve üç biñ filori véresiz dédi." dédüm. Ol daḫı elin başına ḳoyup /*"Bi's-semᶜi ve'ṭ-ṭāᶜati*[3] fe-ammā iṭminān-ı ḳalb içün "Ol emāre ne maḳūle nesnedür?" dédi. Ebü'l-ᶜAṭā daḫı "Emāre-i fūledür." dédükde "Merḥaban ehlen ve sehlen velī-niᶜmetüm ve bāᶜiş-i devletüm olan şecere-i kerem ve menbaᶜ-ı luṭf-şiyemdi." déyüp beni muᶜānaḳa édüp yüzüm ü gözümi öpdi. Ve beni saᶜādet-ḫānesine alup gitdi. Ve envāᶜ-ı taᶜẓīm ü tekrīm éyledi. Ebü'l-ᶜAṭā eydür: Ebü'l-Faẕl'uñ saᶜādet-ḫānesi bir

H3 91a

H3 91b

---

1 bi-mā-ḳasemallāh: TDK'da yok / nafaḳa-i: li-vechillāhi taᶜālā TDK // 2 olurdı: olur idi N2 // 3 meşaḳḳat-ı sefer ile: meşaḳḳat çeküp TDK / gelüp: geldüñ TDK // 5 bir menāmdur démeyesin: ḳıyās étme TDK // 6 müteveccih olup: süvār ol TDK / Ḫazāzīn'e: Ḫarrāzīn'e N2 / ve: TDK'da yok // 7 dostumuza bizüm: bizüm dostumuzdur TDK // 8 īṣālden: teblīġ ü īṣālden TDK / ṣāḥibü'l-emāre: ṣāḥibü'l-(emāle) H3 // 9 eger: TDK'da yok / ṣāḥibü'l-emāre: ṣāḥibü'l-(emāle) H3 // 12 ḥāldür: ḥāletdür N2 / fikre H3, N2: fikrete TDK; efkāra İBN / ᶜalallāh: ᶜalallāhu taᶜālā N2 // 13 işāreti bī-şübhe: işāretiyle N2 // 14 maḥalde: maḥallede TDK // 15 Ḫazāzīn'e: Ḫarrāzīn'e N2 // 17 şāhibü'l-vech H3, TDK: sāhibü'l-vech ādem ve N2, İBN // 17-18 iḥtirām birle: iḥtirāmla N2 // 20 dédüm: H3'te yok // 21 iṭminān-ı ḳalb: iṭminān İBN // 22 emāre-i: H3'te yok // 23 luṭf-şiyemdi H3: luṭf u şiyemdür N2; luṭf ve pür-şiyemdi TDK // 24 yüzüm ü gözümi H3, İBN: yüzüm ü gözüm N2; yüzümi ve gözümi TDK / alup gitdi: iletdi İBN

1 "Allah'a yemin olsun ki..."

2 "Uykuyla uyanıklık arasında oldu." "Beyne'n-nevmi ve'l-yakaza": Hz. Peygamber'in Mirac hadisesini anlattığı bir hadis parçasıdır. Bkz. Ahmed Davudoğlu: Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, İstanbul 1974, C. 2, s. 609.

3 "Dinleriz ve itaat ederiz."

serāy-ı ᶜālī ve ḫayl u ḫadem ü ḫaşemi bī-ḥadd u bī-ḳıyās. Lākin müşāhede éyledüm, gördüm ki Ebü'l-Faż̇l ve cümle tevābiᶜ ü levāḥıḳı siyāh-pūs olup der-ḥāl bir simāṭ-ı fāḫir döşenüp envāᶜ-ı niᶜam çekildi ve eşribeler içildi. Ve ḥāl ḫātır şorıldı. Ebü'l-ᶜAṭā eyitdi: "Yā Ebü'l-Faż̇l ve'l-cūd cenābuñuzdan küstāḫāne bir su'ālüm vardur. Şöyle müşāhede olınur ki bu evlād-ı kirām ve sā'ir tevābiᶜ ü ḫüddāmuñuz cümle siyāhlar géydügüñüzüñ bir sebebi ola. Evlād-ı emcād veyāḫud aḳrabā ve taᶜlīḳatuñuzdan bir muḫterem kimse mi vefāt éyledi bu mertebe mātem-zede olasız?" dédükde Ḫᵛāce Ebü'l-Faż̇l Mecdüddīn bu sözi İbni ᶜAdā'dan istimāᶜ étdükde bir āh-ı serd çekūp gözlerinden yaşlar çeşme/sār gibi aḳdı. Ve eyitdi: "Yā Ebū ᶜAṭā bin ᶜAdā eᶜazz u ekrem şāḥibü'l-cūd ve'l-kerem bāᶜiş-i devletüm ve bādī-i ᶜizzetüm olan vücūd-ı şerīfi ᶜUḳbe bin Muşᶜab dédükleri bī-dīnüñ mekri ile Hārūnü'r-Reşīd ġażab édüp şerbet-i şehādeti nūş éylemiş. Ol sebebdendür ki bunca eyyām u leyālī bu libās-ı māteme girüp ᶜazāsındayuz." dédi. "Ve ol bāña emāresin nişān getürdügüñ fūle ḳıṣṣası merḥūm Caᶜfer bin Yaḥyā ile kendü derūn-ı saᶜādet-ḫānesinde vāḳiᶜ olmışdur. Ve sırra benden ġayrı bir ferd-i āferīde muṭṭaliᶜ olmamışdur. Ben şimdi bu ḥayretdeyem ki merḥūmuñ şehādetinden ṣoñra bu sırrı saña kim āşkāre éylemişdür. Luṭf édüp beni āgāh éyle." İbni ᶜAdā eyitdi: "Yā Ebü'l-Faż̇l ben vilāyet-i Fuḫṭān'dan Benī Ṭayy ḳabīlesinden ᶜAdā bin Erṭān evlādındanam. Şuᶜarā-yı ᶜArab mā-beyninde eger ben ve eger babam kelāmda īcāza mālik şuᶜarādan olduġumuz maᶜlūm-ı ḥāṣṣ u ᶜāmmdur. Ve her sene bir ḳaşīde naẓm édüp Benī Ṭayy'dan Baġdād'a sefer édüp merḥūm Caᶜfer'e vérüp bin altun inᶜāmına maẓhar olup bir yıldan bir yıla degin ehl ü ᶜıyālümle müstevfā ve mesrūrü'l-ḥāl /geçinürdüm. Bu sene daḫı minvāl-i meşrūḥ üzre Baġdād'a geldükde Berāmike'yi bu muṣībetde ve merḥūmı bu ḥālde bulduḳda varup türbesi üstinde ḳırḳ gün mātem éyledüm. Ve ehl ü ᶜıyālüme maḫrūm u me´yūs rücūᶜdan ṭāliᶜ-i menḥūsuma ᶜitāb u ḫiṭāb édüp nedāmetle yatdum. Ve ol velī-nimeti menāmumda kemāl-i ᶜizzetde gördüm. Ve keyfiyyet-i ḥālinden su'āl étdüm. eyitdiler ki "Yā İbni ᶜAdā egerçi ḫalīfe ḥażreti ᶜUḳbe iġvāsıyla bāña zındıḳa vü ilḥād töhmet édüp beni ḳatl éyledi. Lākin

H3 92a

H3 92b

---

3 fāḫir: fāḫire TDK // 4 su'ālüm: cevābum İBN // 6 geydügüñüzüñ H3, N2: geydügüñüñ TDK; geydügüñüz İBN // 7 éyledi H3, TDK: étdi N2, İBN // 9 Ebū ᶜAṭā: Ebā'l-ᶜAṭā TDK / bin ᶜAdā H3: bir N2, TDK; bin ᶜAdā bir İBN // 11 Muşᶜab: Muṣāḥib TDK // 14 ve: ve bu N2 // 15 muṭṭaliᶜ: buña muṭṭaliᶜ N2 // 16 āşkāre: āşkār N2 / éylemişdür: éyledi TDK / éyle: éyle dédi N2 // 17 eyitdi: İBN'de yok // 18 Erṭān: Erṭāh İBN / evlādındanam: evlādından N2 // 19 īcāza: īcāda İBN / mālik: kādir ü mālik N2 // 20 Baġdād'a sefer édüp N2, İBN: sefer édüp merḥūm içün Baġdād'a varup H3; Baġdād'a sefer éder idüm TDK // 21 Caᶜfer'e: Caᶜfer ḥażretine H3 / biñ: üçbiñ N2 // 21 olup H3, N2: olur idüm TDK; İBN'de yok / ᶜıyālümle H3, İBN: ᶜıyālüm ile N2, TDK // 22 -ḥāl H3: -ḫātır N2; -bāl TDK / geçinürdüm H3, İBN: geçinür idüm N2, TDK /daḫı: N2'de yok // 23 Berāmike'yi: Bermekī'yi TDK / ḥālde: keyfiyyetde TDK / bulduḳda: bulduḳ N2 / üstinde: üzre TDK // 25 nedāmetle: nedāmet ile TDK // 26 eyitdiler: buyurdılar TDK

Ḫudā ᶜalīmdür ki maḥabbet-i ḫānedān-ı Resūl olduġum baña bu raḥmet ü ᶜizzet ve bu menzil-i saᶜādete bāᶜiṣ ü bādī olmışdur." dédi. "Ve "Ḥālüm ḫātırum şordı. Ve baña tesliyet vérüp bālāda şerḥ u tafṣīl olduġı üzre beni Baṣra cānibine sefer édüp cenāb-ı şerīfüñüz ile mülāḳāta irşād éyledi. Ve ol emāreyi nişān vérdi." dédi. "Biz daḫı ol velī-
5 niᶜmetüñ emrine imtişāl édüp geldük ve sizüñ ile müşerref olduḳ." dédi. "İmdi yā seyyidī ol Allāh ḥaḳḳıçün ki beni ḳabīle-i Benī Ṭayy'dan bu arżа bu sebeb ile irsāl édüp sizüñle mülāḳātı taḳdīr éyledi. Sizüñ daḫı bu bābda bu emāre-i füledür dédügi
H3 93a Caᶜfer ile mā-beynüñüzde olan /ḥaḳīḳat-i ḥāli bu muḫlişe beyān u taᶜbīr éyleñ ki ᶜaşā'ir ü ḳabā'il içinde ẓikr-i ḫayr ile teẕkāra bāᶜiṣ ola." dédüm. Çünki Ebü'l-Faẓl benden bu
10 ibrām u iḳdāmı istimāᶜ éyledi ve göz yaşların döküp aġladı. Ve eyitdi: "Yā ibni ᶜAdā benüm ile merḥūm arasında vāḳi olan aḥvāl budur ki ben vilāyet-i Mavṣıl nevāḥīsinden nāḥiyye-i Caᶜīr'denem. Bir zamān ᶜasker-i faḳr u fāḳa mā-melekümi ve cümle varumı ġāret édüp keşret-i ᶜıyāl ile ṭāḳatüm ṭāḳ ve bir vechle maᶜīşete ḳudretüm olmayup nā-çār terk-i diyārı iḫtiyār édüp ehl ü ᶜıyālümi alup dārü'l-ḫilāfet-i Baġdād'a
15 geldüm. Ve bir maḥalde sākin olup ḳūt-i ᶜıyāl olmaḳ içün bir vaḳiyye fül iştirā édüp ve anı pişürüp ḳūt-ı lā-yemūt-ı ᶜıyālüm içün çārşū vü bāzārlarda beyᶜ éderdüm. Re'sü'l-mālum ol bir vaḳiyye fül idi. Bu minvāl üzre nice zamān geçinüp ittifāḳ bir tārīḫde Baġdād'da bir ṭūfān-ı ᶜazīm olup cümle Fırāt taşdı. ᶜĀlemi bir géce içinde ġarḳ édeyazdı. Ben ise értesi beyᶜ édecek füli ışlatmış idüm. Értesi gün ise yollar şudan bir
20 nehr gibi olup bir vechle gezilmek mümkün degül. Ḫayretde ḳaldum. Ḥālüm nice olur
H3 93b eger bu re'sü'l-mālum élümden giderse. /Seḥer zamānı ḫatunum eyitdi: "Ḳalḳ ᶜalā-*bereketullāhu taᶜālā*[1], baḳlayı pişürdüm ᶜādetüñ üzerine Ḥaḳḳ inşāllāhu taᶜālā ol fettāḥ-ı bilā-miftāḥdan bir feṭḥ-i bāb müyesser olup bu evlād u ᶜıyālüñ nafaḳası muḳadder ise ẓuhūr éde. Ben daḫı ḫatunumuñ sözüyle ġayrete gelüp ṭabla-yı füli

---

1 maḥabbet-i: muḥibb-i TDK / ve bu: ve TDK // 3 cānibine sefer édüp: cānibinde TDK // 4 daḫı ol: daḫı TDK // 6 Benī: TDK'da yok / bu arżа bu sebeb ile: bir sebeb ile bu arżа TDK // 7 füledür: füle İBN // 8 Caᶜfer ile: Caᶜfer'üñ TDK // 9 teẕkāra: teẕkīre TDK // 10 éyledi ve: éyledi İBN / ibni: İBN'de yok // 12 Caᶜīr'denem N2, İBN: Caᶜber H3; Baᶜīr TDK / ᶜasker-i faḳr u fāḳa: faḳr u fāḳa ᶜaskeri TDK // 13 ile: İBN'de yok // 15 geldüm: getürdüm TDK / maḥalde: maḥallede TDK / olmaḳ: TDK'da yok / vaḳiyye: (vïbe) H3 / édüp: éyledüm TDK // 15-16 bir vaḳiyye fül iştirā édüp ve anı bişürüp ḳūt-ı lā-yemūt-ı ᶜıyālüm içün: İBN'de yok // 16 ᶜıyālüm H3: ᶜıyāl N2, TDK; İBN'de yok // 16 çārşū vü: H3'te yok / bāzārlarda: bāzārda TDK // 17 mālum: māl TDK / ol H3: N2, TDK ve İBN'de yok / vaḳiyye: (vïbe) H3 // 18 Baġdād'da: Baġdād'a TDK // 19 értesi: értesi gün TDK / füli H3, İBN: füli ol géce N2, TDK / ışlatmış: ışladup ḥāżır étmiş TDK // 20 olup: TDK'da yok // 21 élümden giderse: elden gider ise dédüm N2 // 22 baḳlayı pişürdüm TDK: baḳlayı pişür ve N2, İBN; baḳlamı pişürdüm H3 / üzerine: üzerine çıḳ N2 / Ḥaḳḳ: N2'de yok // 23 bilā-miftāḥdan TDK, İBN: bilā-miftāḥ H3; bilā-miftāḥumdan N2 / nafaḳası TDK: nafakacügi H3, N2, İBN // 24 éde: éder dédi TDK / daḫı: de TDK / sözüyle H3, İBN: sözü ile N2, TDK

1 "Yüce Allah'ın bereket versin."

başuma alup yola çıḳdum. Gördüm ki yollar deryā olmış. Bir vechle ḥarekete mecāl yoḳ. Nā-çār olup bu deryā gibi şu içine girüp esvāḳ aralarında gezer iken meger ol vaḳtler merḥūm Ca'fer Bermekī'nüñ sa'ādet-ḫānesi ṣavbına yaḳın varmışam. Merḥūm ḳaṣruñ ḫarcasından ḥaremiyle oturup bu vāḳi' olan seylüñ temāşāsında imiş. İttifāḳ benüm bu ḥālle belüme degin şu içinde gezüp fül bey' étdügimi görüp ḫatunına dér ki "Gör şu ādemi bu mertebe yollar deryāya dönmiş iken kemāl-i ḥırṣından boġazına varınca şuda gezer. Eger bu ādem ḳūtına muḥtāc faḳīr ise ne söz. Velākin iḥtiyācı olmayup maḥżā taḥṣīl-i dünyā içün bu ta'ab u denā'eti iḫtiyār éderse buña bir 'azīm ḥaḳāret lāzımdur. Yāḫud evlād u 'ıyāl ma'īşeti içün bu vartayı bī-iḫtiyār édüp tahṣīl-i ḳūt içün ise ol Ḫudā-yı vedūd ḥaḳḳıçün ki /bir ednā ḳulını 'āleme sulṭān éder. Bu fevvāle bir mertebe in'ām u iḥsāna sebeb olam ki rāyiḥa-yı faḳr u fāḳayı bi-'avnillāh bir daḫı istişmām étmeye." Anı gördüm ki ḳaṣrdan Ca'fer kendü bi'ẕ-ẕāt beni da'vet éyledi. Ve serāy ḳapusı açılup bir oġlan "*Yā fevvāl ecebe ḥażretü'l-vezīr*"[1] dédi da'vet éyledi. Ve beni alup Ca'fer'üñ ḥużūrına ḳaṣra çıḳardılar. Ḥużūr-ı şerīflerinde mebhūt oldum. Merḥūm benden yaña teveccüh édüp "Merḥaban ehlen yā aḫī ḥicāb çekme." dédi. Ve envā'-ı luṭf ile keyfiyyet-i aḥvālümi su'āl éyledi. Ve "Böyle tūfānda bu ḥāl ile bu kāra çıḳmaġa sebeb nedür?" dédi. "Ḫilāf mesleke sālik olma. Ḥaḳīḳat-i ḥālüñi ṭoġru söyle." dédi. Ve feṭḥ-i kelām édüp adumı şordı. Ve "Neredensin, keyfiyyet-i ḥālüñ nedür?" dédi. Ben daḫı biraz def'-i mehābet édüp keyfiyyet-i ḥālümi taḥḳīḳ üzre taḳrīr éyledüm. Ve bu diyāra ehl ü 'ıyāl ile gelüp kifāf-ı nefs içün bir vaḳiyye fül alup géceden ışladup értesi gün bu ṭūfān elemiyle ḫayret ü elemde iken ḫatunum baña ġayret vérüp "Ḳalḳ Allāhu ta'ālā erzāḳ-ı 'ibādına kefīldür ḫazīne-i ġaybından bu 'ācizlerüñ nafaḳasın böyle ġarḳ /günlerinde in'ām édüp maḥrūm éylemez." déyü baña ġayret ü ḥamiyyet vérüp ben daḫı Ḥaḳḳ'a tevekkül édüp bu minvāl üzre bu ta'ab u meşaḳḳati taḥammül édüp ümmidvāram ki 'ıyālüme bir ḳūt-ı lā-yemūt ḥāṣıl édem. Yā

H3 94a

H3 94b

---

2 şu: şuyuñ N2 // 3 vaḳtler: vaḳtde TDK // 4 ḫurcesinden H3, TDK: penceresinden N2; fürcesinden İBN / ḥaremiyle H3: ḥaremi ile N2; ḥarīm ile TDK; ḥarīmiyle İBN // 5 étdügümi: éyledügümi N2 // 5 dér: démiş TDK / dönmiş iken: dönmişken N2 // 7 faḳīr: N2'de yok / velākin: lākin N2 // 8 éderse: étdi ise TDK // 9 ma'īşeti: N2'de yok / bī-iḫtiyār édüp: iḫtiyār éder ise N2 // 10 içün N2, TDK ve İBN: H3'te yok // 11 in'ām u iḥsāna: iḥsān u in'āma İBN / olam ki: olayum ki N2 / bi-'avnillāh: bi-emrullāhi ta'ālā TDK // 13 serāy ḳapusı H3, N2: serāyı TDK; serāy İBN // 13-14 da'vet éyledi: TDK'da yok // 14 ḥużūr-ı şerīflerinde: ve o maḥalle vardugumda TDK / // 16 aḥvālümi H3: aḥvālüm N2, İBN; ḥālümden TDK / éyledi ve: éyledi TDK // 17 çıḳmaġa: şürū'a TDK / ḥaḳīḳat-i ḥālüñi ṭoġru: ṭoġru ve ḥaḳīḳat-i ḥālüñi N2 // 17-18 "Ḫilāf mesleke sālik olma. Ḥaḳīḳat-i ḥālüñi ṭoġru söyle." dédi: İBN'de yok // 18 adumı: ismi TDK / neredensin: neredensin ve İBN // 18-19 keyfiyyet-i ḥālüñ nedür: TDK'da yok // 20 diyāra: diyārda N2 / vaḳiyye: vībe H3 // 21 ḫayret ü elemde: ḫayretde TDK // 22 erzāḳ-ı: rezzāḳdur TDK / ġaybından: ġaybīden İBN // 23 ġarḳ: TDK'da yok / günlerinde H3: günlerde N2, İBN; günlerde de TDK / édüp: éder TDK / baña H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 24 üzre: üzerine N2 // 25 édüp: éyledüm TDK

[1] "Ey fül satan kişi vezir hazretleri seni çağırıyor."

seyyidī işte benüm mā-vaḳaᶜa ḥālüm budur ki ḥużūruña beyān éyledüm." dédüm. Çünki merḥūm benden bu ḫaberi işitdi tebessüm éyleyüp "*Yā Mecid lā-taḥzen fe-innellāhe taᶜālā yerzuḳu men yeşā'u bi-ġayri ḥisābin*"[1] dédi. Ve baña emr éyledi ol eyvānuñ bir ṭarafında bir miḳdār ḳarār éyle dédi. Ve ol saᶜāt nidā étdürdi. Saᶜādet-
5 ḫānelerinde ne deñlü tevābiᶜ ü levāḥıḳ var ise ve cümle ḫüddām u evlād-ı kirāmları cümle meclis-i şerīfe ḥāżır oldılar. Ve cümleye ḫiṭāb édüp dédi ki "Her kim beni cān u dilden sevüp ve ḳalbinde żerre ḳadar maḥabbetüm olanlar ve ḥuḳūḳ-ı nān u nemeki edāya ḳaṣd édenler bu fülden bir avuç alup anuñ muḳābelesinde mürüvvetlerine lāyıḳ olanı icrā éylesünler." dédi. Anı gördüm ki ol ḫizmetde ḥāżır olanlar her biri bir avuç
10 alup muḳabelesinde kimisi bir kīse sīm ve kimi biñ altun ve kimi beş yüz altun ve kimi
H3 95a cevāhir-i nefise birle muraṣṣaᶜ ālāt u esbāb ve kimi aṭlas u kemḫā ve gün-ā/-gün aḳmişe-i bī-hemtā ṣınıf ṣınıf küm küm gelüp ol dīvān-ḫānede yıġıldı. Ve cümle ṭabla içinde olan füli yaġma étdiler. Döndi yine ol merḥūm eyitdi: "Yā aḫī Mecid ḫüddām ḥiṣṣelerini aldı. Yā ṣāḥib-i ḫāneye bundan ḥiṣṣe yoḳ mıdur?" dédi. Ben daḫı
15 ḥicāb ile ol viᶜāya baḳdum. Gördüm ki bir fülecük ḳalmış. Öñlerine ḳoyup "Az ise de çoġa ṭutuñ." dédüm. Merḥūm ḫażż édüp ol füli ṣaḳḳ éyledi. Nıṣfını kendüleri ve nıṣf-ı āḫeri kendü ḫatunlarına irsāl édüp "Yā seyyidetü'n-nisā ya siz ne inᶜām édersiz?" dédi. Anlar eyitdi: "Biñ altun véreyin." Vezīr eyitdi: "Yā seyyidetü'l-muḫadderāt bu inᶜām ᶜaṭā-yı kirām-ı żü'l-iḥtirām degüldür. ᶜAbbāse eyitdi: "Siz her ne ᶜaṭā éderseñüz ben
20 daḫı ol miḳdār véreyin." Vezīr eyitdi: "İşte benden on biñ ḫasene." ᶜAbbāse eyitdi: "Ben daḫı on biñ altun véreyin." dédi. Ben bu kelāmı işidüp "Ayā bu gerçek midür yoḫsa ḫ'āb u ḫayāl midür déyü fikretde iken ḫüddāma emr éyledi. Bu cemᶜ olan esbāb u işḳāl ve nuḳūd-ı mālı getürüp cümlesini ḫāneme taḫvīl ü naḳl éylediler. Ḫatunum
H3 95b gördükde /"Bu ne ḥāldür yoḳsa gencḫāne mi feth éyledüñ?" dédi. Ben eyitdüm:
25 "Senüñ ᶜalā-*bereketullāh* déyü étdügüñ fāluñuñ berekātıdur." dédüm. Ve bir bir ser-güzeştümi naḳl éyledüm. Ve Caᶜfer Bermekī'nüñ himmet ü mürüvvetini beyān

---

1 seydī: seyyidī TDK / ḥużūrına: İBN'de yok // 2 éyleyüp: édüp İBN // 4 étdürdi: étdürdiydi İBN // 6 cümle H3, İBN; bā-ser-hem TDK; N2'de yok / şerīfe H3, İBN: şerīflerine N2, TDK / dédi: buyurdılar TDK // 7 ḳalbinde: ḳalbinden H3 // 8 edāya: TDK'da yok // 9 olanı: olan keremi N2 // 11 esbāb: esvāb TDK // 12 küm küm: N2 ve TDK'da yok // 14 aldı: aldılar TDK // 15 ḥicāb ile: ḥicāb üzre TDK / ki: İBN'de yok / fülecük: (fülacıḳ) İBN // 16 éyledi: édüp TDK // 17 kendü: TDK'da yok / édüp: éyledi TDK // H3, İBN: 18 véreyin véreyüm N2; TDK / vezīr: merḥūm TDK / seyyidetü'l-muḫadderāt: seyyidetü'n-nisā TDK // 20 véreyin: véreyüm dédi TDK / vezīr: merḥūm TDK // 21 véreyin: véreyüm TDK // 22 ḫayāl: ḫayālüm TDK / fikretde: fikrinde H3 / esbāb H3, N2: eşvāb TDK; emvāl İBN // 23 mālı TDK: māl H3, N2, İBN / éylediler N2, TDK: éyledüm H3; éyledük İBN // 24 yoḳsa: yoḫsa N2 / éyledüñ: éyledüñüz TDK // 25 fāluñuñ: fāluñ TDK / berekātıdur: berekātıyladur TDK // 26 -güzeştümi: güzeşti TDK / mürüvvetini: mürüvvetin N2

[1] "Ey Mecid, üzülme, muhakkak ki Yüce Allah dilediğine sayısız rızk verir." Yerzuḳu men yeşā'u bi-ġayri ḥisābin: " (Allah) dilediğine sayısız rızk verir." Bakara, (2): 212; Āl-i İmrān, (3): 37; Nūr, (24): 38.

éyledüm. Ḫatunum eyitdi: "Yüz biñ ḥamd u şenā ol melikü'l-müteᶜāle. Bir demde bize bu deñlü nevāl rüzī ḳıldı. İmdi sezā olan budur ki bu diyārdan bir āḫer diyāra ᶜazīmet édevüz. Zīrā bunda faḳr u fāḳamuzı ḫavāṣ u ᶜāmm bilürler. Şimdi bu deñlü niᶜmeti görenler ḥased édüp bizi bunlar genc bulmışlardur déyü töhmet ile bizi bir mekre mübtelā éderler." dédi. Fī'l-ḥaḳīḳa ben daḫı sözine pesend édüp iḳlīm-i Baġdād'dan çıḳup bir ḳāfile ile Başra'ya geldüm. Bu diyārda tavaṭṭun éyledüm. Ve ticāret ṭarīḳine sülük édüp izᶜāfen mużaᶜfeten māl-i bī-şumāra mālik oldum.Bu gördügüñ māl ü menāl-i bī-ḥisāb ol resm-i mürüvvetde ferd olan Caᶜfer Bermekī'nüñ inᶜām u iḥsānınuñ şemeresidür. "Yā Ḳays bin ᶜAdā ya ben merḥūmdan bu deñlü inᶜām u iḥsān görmiş iken bu ḳadar māl ü menāl ile üç biñ altun ne şeydür ki ben anuñ fermānına /imtiṣāl göstermeyem?" dédi. Ve bāña üç biñ altunı vérdi. Ve bāña eyitdi: "Saña ᶜaẓamet-i Ḫudā'ya yemīn vérürem ki mādām ki ben ḫayātda olam her sene merḥūmdan vāṣıl olan üç biñ altunı muᶜtād üzre gelüp benden alasın." dédi. Ve bizi ve merḥūmı ḫayr duᶜādan unutmayasın." dédi. Ṣāḥib-kerem olan ṣāḥib-devletlerüñ baᶜde'l-memāt daḫı kendü luṭf u iḥsānlarına ḳāṣıd olanları elṭāf-ı cemīlelerine maẓhar olmaġa tevfīḳ-i İlāhī muᶜīn olur. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

H3 96a

H3 96b

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḳurṭuba ve Merākīş sulṭānı Muᶜtemed Billāh bin ᶜAbbād ᶜilm ü ᶜirfānla yegāne-i āfāḳ ve şiᶜr ü inşāda ve ᶜulūm-ı edebiyyātda bāhirü'l-istiḥḳāḳ ᶜaṭā vü iḥsānla meşhūr-ı ᶜālem ve bezm ü rezmde Rüstem-i ṣānī. Aḳṭār-ı ᶜālemden ᶜulemā vü şuᶜarā gelüp meclis-i şerīfinde herkes mertebe-i istiḥḳāḳına göre maẓhar-ı inᶜām u iḥsānı olup kendü ᶜaṣrınuñ ferīdi ve cūd u seḫāda zamānesinüñ vaḥīdi idi. İbni Ḥallikān tārīḫinde İbni Saᶜīd'üñ Ḫızānetü't-tārīḫ nām teᵓlīfinden naḳl éder ki sulṭān-ı mezbūruñ Zemiykiyye démek ile maᶜrūf /bir ḫatunı var idi. Ecmel-i nisā-yı ᶜālemden idi. Şiᶜr ü inşāda bī-naẓīr ve ᶜilm ü ᶜirfānla ᶜālemgīr idi. Bu ḫatun-ı muḥteremeden bir duḫter-i

---

·1 müteᶜāle: müteᶜāle ki TDK // 2 nevvāl: nevāle TDK / ḳıldı: ḳıldı dédi TDK // 3 bunda: evvelden N2 / ᶜamm H3: ᶜavām N2, TDK ve TDK // 4 niᶜmeti: niᶜmetde TDK / görenler: görüp TDK / édüp: éderler TDK / bunlar: anlar TDK / bulmışlardur: bulmışdur TDK / bizi: TDK'da yok // 5 fi'l-ḥaḳīḳa ben daḫı sözine H3: fi'l-ḥaḳīḳa ben N2, İBN; ben de fi'l-ḥaḳīḳa TDK // 6 geldüm H3, N2: geldüm ve TDK, İBN // 7 mużāᶜaf: mużāᶜafa İBN // 9 ya H3, İBN: N2'de yok; dédi ya TDK / merḥūmdan: İBN'de yok // 12 vérürem: vérem H3 / ḫayātda olam: ḫayātdayam TDK // 13 üç: TDK'da yok / muᶜtād: muᶜtād-ı ḳadīm TDK // 14 unutmayasın: ferāmūş étmeyesin TDK // 15 olanları N2, TDK: olanlaruñ H3, İBN / cemīlelerine: ᶜaẓīmlerine TDK // 16 muᶜīn olur H3, İBN: muᶜīn ü yāver olur N2, TDK / ᶜaleyhi H3: taᶜālā ᶜaleyhi N2; taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK; İBN'de yok // 19 ᶜirfānla: ᶜirfān ile N2 // 20 iḥsānla: iḥsān ile N2 // 21 Rüstem-i ṣānī TDK: ṣānī Rüstem H3, N2 // 22 iḥsānı olup: iḥsān oldı N2 // 24 Saᶜīd'üñ: Saᶜd'uñ TDK / teᵓlīfinden: teᵓlīfinde TDK // 25 Zemiykiyye: Remiykiyye TDK / démek ile: démekle N2 / ᶜālemden idi: ᶜālemden olup TDK // 26 ᶜirfānla: ᶜirfān ile TDK / idi: olup ve TDK

[1] *XII. Faṣıl, 6. hikâye (Bu hikâye İBN'de yok) (H3 96a , N2 69a, TDK 60a)*

ḫürşīd-aḫteri ḥāṣıl olup cevdet-i ṭabʿ-ı selīm ve selāmet-i ẕihn-i müstaḳīm ile ser-defter-i zenān-ı ʿālem ve ʿulūm-ı maʿḳūl u menḳūlde müsellem sürʿat-i fehm ve cevdet-i ṭabʿıla mümtāz ve şiʿr ü inşāda ḥüsn-i edā ile cümleden ser-efrāz idi. Zamān-ı şevket-i salṭanatında İbni ʿAbbād'uñ müverriḫīn taḥrīri üzre bir gün sulṭān-ı mezbūr bir şeh-nişīn-i ʿālīde ḫatunıyla eṭrāf u cevānibini seyr ü temāşā éderlerdi. Ḥikmet-i Ḫudā-yı ḳadīr ile bir ʿaẓīm yaġmur yaġdı. Ve kesret-i vaḥālden yollar bir mertebe balçıḳ oldı ki ḫalḳ-i ʿālem ẕehāb u ayābda yalın ayaḳ dizlerine degin çamur içinde gelür giderler idi. Ve Zemiykiyye bunları temāşā édüp ḳasem éyledi ki "Bu ādemlerüñ bu ḥālde yürüdüklerine derün-ı dilden reşk éyledüm." dédi. İbni ʿAbbād maḥẓā ḫalīlesini defʿ-i ārzū ḳılmaḳ içün vezīrine emr éyledi ki serāyınuñ ṣaḥnında otuz ḳırḳ biñ altunlıḳ ʿanber ü ʿabīr ve sā'ir misk ü ṭayyib maḳūlesinden ṣaḥn-ı serāya dökülüp üzerine ḳırbalar ile gül-āblar dökülüp /ʿacīn gibi yoġurdılar. Ve ḳapuları ḳapatdı ve "Zemiykiyye ḳalḳ cāriyelerüñ ile defʿ-i ārzū éyle." dédi. Ol daḫı cümle cevārī ve sā'ir tābiʿa olan ḫavātīn ile baldırların ṣıġayup birbirlerin düşürüp gülüşürlerdi. Tamām-ı defʿ-i ārzūdan ṣoñra ol meclisde olanlara yaġmaya icāzet vérdi. Herkes alabildügi ḳadar üleşdiler. Ve birbirlerinden ḳapışdılar. Rāvī eydür ki: Zemiykiyye bir gün sulṭāna gāhī incinürdi. Ve "Ben senden cefādan ayru ne gördüm?" déyüp serzeniş éderdi. İbni ʿAbbād "Ya ol ʿacīn günini daḫı selb éder misin?" dérdi. Zemiykiyye ḥicāba düşüp dest-büs édüp iʿtiẕāra başlardı. Böyle nāz u niʿmet içinde otuz ḳırḳ yıl ʿizzet-i salṭanat sürer iken ḥikmet-i Rabbü'l-ʿālemīn Yūsuf bin Nāsıḳīn ol diyārlarda ṣāḥib-ẓuhūr olup memālik-i mülūka ḳahr u istilā étmiş idi. Bir gün ʿale'l-ġafle ḫurūc édüp Merākeş Ḥişārı'nı başdı. Ve sulṭān-ı mezbūrı ḥabs éyledi. İkisinüñ daḫı ʿömürleri ol ḥişār zindānında intihā bulmışdur. Ve ḥikmet-i Ḥaḳḳ'la ol vaḳʿa-yı muṣībetde sulṭān-ı mezbūruñ ve ḥüsn ü cemāl ve ʿirfān u kemālle meşhūre olan Sebīb nām H3 97b duḫter-i ḫürşīd-aḫterini / bir merd-i denī esīr édüp sevḳ-i sulṭānīde dellāla vérüp

---

2 zenān-ı: zamān-ı N2 / maʿḳūl u menḳūlde H3: maʿḳūlde N2, TDK // 3 edā N2: (Ḫudād) H3; Ḫudā-dād TDK / zamān-ı: N2'de yok / ser-efrāz TDK: mümtāz H3, N2 // 5 ḫatunıyla H3: ḫatunı ile N2, TDK / cevānibini: cevānibi N2 / éderlerdi H3: éderler idi N2, TDK // 6 vaḥālden H3, N2: Dicle'den TDK // 7 oldı: olmış idi TDK // 8 Zemiykiyye: Remiykiyye TDK // 9 bu ḥālde: bir Dicle'de TDK / derün-ı dilden: derün-ı cān-ı dilden TDK // 10 ḫalīlesini: celīlesini H3 // 12 ḳırbalar: (ḳurblar) H3 // 13 Zemiykiyye: Remiykiyye TDK // 14 gülişürlerdi: gülişürler idi N2 // 15 meclisde: maḥalde TDK // 16 üleşdiler: alışdılar (medd ile) N2 / ki: TDK'da yok / Zemiykiyye: Remiykiyye TDK / bir gün: TDK'da yok // 17 sulṭāna gāhī: gāhīce sulṭāna TDK / incinürdi H3: incinür idi N2, TDK / ve: ve dér idi TDK // 17-18 déyüp serzeniş éderdi TDK: dérdi H3; dér idi N2 // 18 daḫı: TDK'da yok / Zemiykiyye H3: Remiykiyye TDK; Zemiykiyye'ye N2 // 19 ḥicāba: ḥicāb N2 // 20 ʿizzet-i: TDK'da yok // 21 olup: édüp TDK / memālik-i mülūka ḳahr u H3: memālik ü memlūka ḳahren N2; memālik-i mülūka ḳahren TDK // 22 Merākeş: Merākiş TDK // 23 Ḥaḳḳ'la: Ḥaḳḳ ile N2 // 24 ve ḥüsn H3: ol ḥüsn N2; ḥüsn TDK / kemālle H3: kemāl ile N2, TDK // 24 meşhūre: meşhūr TDK / Sebīb: Sebīse TDK // 25 ḫürşīd-aḫterini: ḫürşīd-aḫteri TDK

mezād éyledi. Ve bir tācir-i şāḥib-me'āşir iştirā édüp ḫānesine getürdi. Ve tācirüñ bir ḥüsn ü bahāda bī-nażīr ferzend-i dil-pezīri var idi. Ol hümā-yi bī-hemtāyı oğlına odalık içün vérmegi sulṭānuñ ḳızına ᶜarż éyledi. Duḫter eyitdi: "Lāyıḳ-ı dīn ü diyānet budur ki benüm tafṣīl-i ḥālümi bilesin. Ve iḳtiżā-yı şerᶜ-i Muḥammedī üzre ᶜamel édesin. Bir cāriye degülem. Merākeş sulṭānı Muᶜtemed Billāh bin Muᶜtażid Billāh'uñ duḫteriyem. Pederimüñ muşībeti güninde serāyumuzuñ yağması esnāsında beni sāña beyᶜ éden ādem esīr éyledi. Eger şerᶜ-i şerīf üzre beni oğluña ḥelāllıġa ḳabūl édersen pederüme bir kāġıd taḥrīr édüp nikāḥa icāzet ṭaleb éyle. Ve illā ġayrı vechle başım gidersè rızā vérmezem." dédi. Tācir duḫterden bu sözi işitdükde ᶜaẓīm tevḳīr ü taᶜẓīm édüp "Siz bizüm velī-niᶜmetlerümüzsiz ve bu teklīf size bizüm ḥaddümüz degüldür. Lākin kendü luṭfuñuzdan ᶜubūdiyyète ḳabūl buyurursañuz faẓl u iḥsāna rāciᶜdür." dédi. Ve duḫter pederinden icāzet-i nikāḥa rızāsı muḳārenetin temennā édüp tafṣīl-i ḥālini bu eşᶜār ile işᶜār éyledi. Ve bir ḳāṣıd /ile İġmāt Ḥişārı'na irsāl éyledi. İbni ᶜAbbād ile ḳızuñ vālidesi rūz ü şeb göz yaşların dökülüp "ᶜAcebā ol perverde-i nāz ü niᶜmet olan duḫterümüzüñ ḥāli nicedür?" déyü aġlaşurlar iken bir sāᶜat-ı saᶜīdde bir berīd-i ḫüceste-ḳadem dest-büs édüp mektūbı īṣāl éyledi. Mektūbı getürdiler ki duḫter-i firişte-siyerüñ kendü ḫaṭṭ-ı yedi ile tafṣīl-i ḥālini şerḥ éylemiş. Vālid ü vālidesi yüz biñ ḥamd ü şenā édüp dergāh-ı Ḥaḳḳ'a şükr-i firāvān éylediler. Ve mefhūm-ı mektūbı iżᶜān édüp cān u dilden duᶜālar éyledi. Ve maḥkemeden iki şāhid ṭaleb édüp ve zindānda olan Müslimānları eşhād édüp duḫter-i dil-peẕīrini tācirüñ ferzendine ᶜaḳd-i nikāḥ édüp irsāl éylediler. Berīd-i sütüde-ḳadem vuṣūlinden ṣoñra tācir-i şāḥib-me'āşir bir sūr-ı ᶜaẓīme mübāşir olup ol iki gevher-i bī-hemtāyı bir yére cemᶜ édüp müddet-i medīd ᶜömrden behremend ve evlād u ensābdan sūdmend oldılar. Ve dā'imā duḫter-i şāḥib-ḥaysiyyet peder ü māderine imdād-ı dünyevīden ḫālī olmaz idi. Ve ol mektūb-ı mergūb ᶜaynıyla naḳl olındı. Şiᶜr:

İsmaᶜa kelāmi vestemiᶜ li-maḳāletī
Fehīye's-sülūkü / bedet ᶜale'l-ecyādi
Lā-tunkirū ennī Sebībun ve innenī
Bintun li-melikin min Benī ᶜAbbādin

H3 98a

H3 98b

---

2 dil-peẕīri H3: dil-bendi N2, TDK // 4 bilesin: (bileseñ) TDK // 6 muṣībeti güninde TDK: rūz-ı muṣībetde H3; rūz-ı muṣībetinde N2 / esnāsında TDK: güninde H3, N2 // 9 taᶜẓīm: iḥtirām TDK // 12 ve: TDK'da yok / muḳārenetin: muḳārenetini TDK // 13 éyledi ve bir: édüp TDK / ḳāṣıd: ḳasīde N2 / éyledi H3: éylediler N2, TDK / ile: TDK'da yok // 14 göz yaşların: göz yaşlarını TDK / perverde-i: TDK'da yok / niᶜmet olan: niᶜmet ile perverde olan TDK // 15 aġlaşurlar: aġlaşur H3 / iken bir: iken H3 / bir berīd-i: berīd-i TDK // 16 getürdiler: gördiler N2 // 17 ḫaṭṭ-ı yedi: ḫaṭṭıdur TDK / vālid ü: ve H3 // 19 éyledi ve TDK: édüp N2: édüp ḥüsn-i rızā ve şafā-yı ḫāṭır ile duᶜālar édüp ve H3 // 20 Müslimānları: Müslimānları da TDK // 20 dil-peẕirini: dil-peẕirlerini TDK // 21 édüp: éyledükleri ḫaberin TDK

Melikun ᶜaẓīmun ḳad tevellā ᶜaṣrahu
Ve keze'z-zamāni yuvelli lil-ifsādi
Lemmā eradallāhu furḳate şemlinā
Ve iẕā ḳulnā ṭaᶜme'l-esā ᶜan zādin
Ḳāme'n-nifāḳu ᶜalā-ebī fī milkihi
Fedene'l-firāḳu vè lem yèkun bi-murād
Fe-ḥaracet hāribetun fe-ḫāzenī imri'un
Lem ye'ti fī emvālihi bedādun
İẕ yā ᶜannī beyᶜa'l-ᶜabīd vè şammèteni
Men şāneni illā mine'l-enkād
Ve zādenī li-nikāḥi baḫlin ṭāhirin
Ḥasene'l-ḫalāyıḳ min Beni'l-Encād
Ve meḍā ileyke yevmūn re'yuke fī'r-riḍā
Ve le ente tenẓuru li fī ṭarīḳi reşādi
Fe-ᶜasāke ye'bnetī taᶜarrefenī bihi
İn kāne mimmen yurteᶜā vidādi
Ve ᶜasā Zemiykiyye'l-mülūk bi-faḍlihā
Teᶜū lenā bi'l-yümni vè'l-esᶜād [1]

Hārūnü'r-Reşīd ḥażretlerinüñ imām-ı hümām İmām Ebū Yūsuf ḥażretlerine olan inᶜām-ı celīli beyānındadur. Ve mine'n-nevādir. [2]

Meşhūr u müteᶜārifdür ki Ḥażret-i İmām Ebū Yūsuf ḳāżı-yı Baġdād idi. Bir gèccède elli biñ miṣḳāl altun şāḥibi oldı. Bu ḳażiyyenüñ beyānı budur ki emīrü'l-

---

20-21 Hārūnü'r-Reşīd ḥażretlerinüñ imām-ı hümām İmām Ebū Yūsuf ḥażretlerine olan inᶜām-ı celīli beyānındadur. Ve mine'n-nevādir H3, TDK: Ve mine'n-nevādir. Hārūnü'r-Reşīd ḥażretlerinüñ imām-ı hümām İmām Ebū Yūsuf ḥażretlerine olan inᶜām-ı celīli beyānındadur ki ẕikr olmur N2; Ve mine'n-nevādir. Hārūnü'r-Reşīd ḥażretlerinüñ imām-ı hümām İmām Ebū Yūsuf ḥażretlerine olan inᶜām-ı celīli beyānındadur İBN // 22 meşhūr u müteᶜārifdür ki: İBN'de yok

[1] "Sözümü ve kavlimi dinle. Bu söylar boyunca devam eden bir yoldur. Unutmayın, ben muhakkak ki Sebib'im. Muhakkak ben ᶜAbbâd Oğullarından bir meliğin kızıyım. O öyle büyük bir meliktir ki, asrına hakim olmuştu. Ve aynı zamanda o dönem de fesatla dolmuştu. Allah bizim topluluğumuzu dağıtmayı murad edince yiyeceğin tadı azaldığında, babamın saltanatında nifak baş gösterdi. Hiç ummazken firak yaklaştı. Ben kaçtım. Malına hiçbir dağılma gelmemiş biri, beni esir etti. Köleler satılır ve susturulurken kim beni bu şiddetli hayat şartlarından korur, dérken beni Beni Encâd'dan güzel ahlaklı temiz bir kişi nikahi için satin aldi. Başımdan senin de razı olacağın bir gün geçti. Muhakkak ki olgunluk yolunda sen beni izliyorsun. Ey babacığım senin, benim sevgimi uman biri bulunursa, beni onunla tanıtacağını umuyorum. Meliklerin Zemiykiyye'ye faziletle mutluluk ve bereket dilemeleri umulur."

[2] *XII. Fasıl, 7. hikâye (İBN'de XIII / 5) (H3 98b, N2 70b, TDK 61b, İBN 56b)*

mü'minîn Hârûnü'r-Reşîd ḥażreti bir gėce birâderi İbrâhîm bin Mehdî'den gizlü bir
H3 99a cârîyesini taᶜaşşuḳ édüp /"Otuz biñ altun vėreyüm bâña vėr." dėdi. İbrâhîm yemîn
éyledi: "Ne sâña beyᶜ éderem ve ne hîbe éylerem." dėdi. Ve meclisden ḳalḳdı gitdi.
Baᶜdė ḫalîfe ḥażretinüñ renîdė-ḫâṭır olmasından ᶜaẓîm ḫavfa düşüp İmâm Yûsuf ile
5 meşveret éyledi. İmâm éyitdi: "Nışfını beyᶜ éyle ve nışfını hîbe éyle. Tâ kim
yemînüñdė ḥâniṯ olmayasın." dėdi. İbrâhîm daḫı imâmuñ ḳavliyle ᶜamel éyledi.
Hârûnü'r-Reşîd daḫı İbrâhîm'e otuz biñ dînâr irsâl éyledi. İbrâhîm maḥżâ ḫalîfenüñ
saṭvetinden ḫalâṣ olması şükrânesi içün ᶜaynıyla ol otuz biñ altını İmâm Ebû Yûsuf
ḥażretine hîbe éyledi. Pes Hârûn cârîyeye kemâl-i maḥabbetinden hemân ol gėce
10 yaḳınlıḳ étmege murâd édinüp lâkin ḳażiyye-i istibrâ mâniᶜ olup imâma mürâcaᶜat
édüp "Bir mes'ėle var midur cevâza?" dėdi. İmâm éyitdi: "Anı bir ḳuluña nikâḥ éyle
ḳable'd-duḫûl ṭalâḳ vérsin. Andan siz dâḫil oluñ." dédi. Ḫalîfe daḫı ḳullarından bir
ġulâma nikâḥ éyledi. Ġulâm ṭamaᶜa düşüp cârîyeye ṭalâḳ vérmedi. Ḫalîfe aña on biñ
H3 99b altun vaᶜdė éyledi müfîd olmadı. Ḫalîfe imâma "Nė çâre?" dėdi. /İmâm éyitdi:
15 "Ġulâmı cârîyeye hîbe éyle nikâḥ fâsid olsun." Hârûn öyle éyledi ve imâma on biñ
altını inᶜâm édüp cârîye üstine dâḫil oldı. Ve ol cârîyeye yüz görümlügi yüz biñ altun
iḥsân éyledi. Cârîye daḫı ṣadaḳa-yı cârîyesinden imâma on biñ dînâr irsâl éyledi. Bir
gėcėde imâm bu dėñlü mėblaġa vâṣıl oldı. Maḳâmât-ı Ḥarîrî Şerḥi'ndė bu ḥikâyėyi
Mehdî Bedlâ, ᶜIsî bin Caᶜfer'den naḳl éder. Raḥmetullâhi ᶜaleyhi.

20

Bu tafṣîl-i ᶜibret-nümûn taġyîr-i ḥâl-i ᶜâlem ve taḳrîr-i umûr-ı ebnâ-yı âdemdür ki bu ᶜâlem-i fânîde müşeyyidü'l-erkân olan selâṭîn-i ᶜiẓâmuñ zevâl-i devletlerine sėbėb-i ḥâdiṯ nė olduġın vė bir ecnėbî-i bed-aṣl ḫurûc édüp saᶜy ü

---

1 birâderi: birâder TDK / gizlü N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 2 cârîyesini: cârîyesine TDK / édüp: éyledi ve TDK // 4 ḥażretinüñ: ḥażretlerinüñ TDK / düşüp: düşdi TDK / İmâm Yûsuf H3, İBN: İmâm Ebû Yûsuf N2; İmâm Ebû Yûsuf ḥażretleri TDK // 5 meşveret: müşâvere TDK / nışfını beyᶜ: beyᶜ H3 // 6 ḳavliyle: ḳavli ile TDK / éyledi: édüp TDK // 7 Hârûnü'r-Reşîd H3: Hârûn N2, İBN; Hârûnü'r-Reşîd'e TDK / daḫı: TDK'da yok / İbrâhîm'e: TDK'da yok / dînâr irsâl éyledi. İbrâhîm maḥżâ: dînâra nışfını beyᶜ ve nışf-ı âḫirini hîbe éyledi. Meblaġ-ı mezbûr İbrâhîm'e vâṣıl olduḳda TDK / ḫalîfenüñ: ḫalîfe TDK // 8 Yûsuf: Yûsuf'a İBN // 9 ḥażretine H3, N2: ḥażretlerine TDK; İBN'de yok / Hârûn: Hârûnü'r-Reşîd TDK / cârîyeye: cârîyenüñ İBN // 10 étmege H3, İBN: étmek N2, TDK / édinüp H3, İBN: éder N2; édindi / lâkin: velâkin TDK // 11 édüp: éyledi. Âyâ TDK // 12 siz: TDK'da yok / oluñ: ol TDK // 13 éyledi: N2'de yok // 14 ne çâre: çâre nedür TDK // 15 Hârûn: Hârûnü'r-Reşîd TDK // 16 altını inᶜâm: altın hibe N2 /édüp: éyledi TDK / cârîye: cârîyeye TDK / üstine: TDK'da yok / ve ol cârîyeye: TDK'da yok / görümlügi: görümlük N2 // 17 daḫı: de TDK // 18 imâm: İmâm Ebû Yûsuf TDK / Maḳâmât-ı Ḥarîrî: Maḳâmât İBN // 19 Mehdî: İbrâhîm bin el-Mehdî İBN / ᶜİsâ: İBN'de yok / Caᶜfer: Caᶜfer el-Bermekî'den İBN / éder H3, TDK: éder ancaḳ N2, İBN / ᶜaleyhi H3: taᶜâlâ ᶜaleyhi N2; ᶜaleyhim ecmaᶜîn TDK; taᶜâlâ İBN // 21 bu H3, N2: ve minen'nevâdir bu TDK, İBN / tafṣîl-i: tafṣîlât İBN // 23 olduġın: olduġı TDK

ictihād ile rūtbe-i salṭanata vūlūc étmege bādī vū bā^{c}iṣ nedür anı beyān éder. Ve mine'n-nevādir. [1]

Çün cenāb-ı Rabbü'l-erbāb-ı kibriyā-niḳāb ve ḫallāḳ-ı miftaḥü'l-ebvāb ve müsebbebü'l-esbāb *ta^{c}ālā şānehu* ^{c}ani'l-irtiyāb nişab-ı naṣīb-i reḳābı ḫazā^{c}în-i *yerzuḳu men yeşā'u bi-ġayri ḥisābin*[2]den muḳadder édüp dāḫil-i dā'ire-i vücūd olan efrād-ı
H3 100a mevcūduñ ġāyet-i āmāl ü merāmın ber-vech-i ecmel-i muḥaṣṣal u müyesser éder. /Ve her ḳarn-ı sa^{c}ādet-iḳtirānda bir pādişāh-ı ^{c}ālī-şān ve cihāndār-ı ṣāḥib-ḳırānı gencîne-i luṭfına kān ve defîne-i mekārime mekān éder. *Fe-lā-cereme şükran ^{c}alā-hāzihi'n-ni^{c}ami.*[3] Ol dāver-i celîlü'ş-şiyemüñ ẕimmet-i himmetlerine vācib ü ehemm olan oldur ki maẓhar olduġı elṭāf-ı İlāhiyye'nüñ ḳadrin bilüp zamān-ı emānlarında aṣḥāb-ı faẓl u hünere raġbet ve erbāb-ı rüşd ve ḳābiliyyet-i fehm olanlara ^{c}ināyāt-ı celîle ile i^{c}ānet ve behremend éylemege sā^{c}î olalar. Ve re^{c}āyā vü berāyāyı ẓaleme-i bî-dîn-i cevr-āyinîden ṣıyānet édeler. Nitekim selāṭîn-i ḳudemā éde gelmişlerdür. Zîrā selāṭîn-i āl-i ^{c}Oṣmān *enārallāhu berāhînehum*[4] ^{c}Oṣmān Ġāzî ^{c}aṣrında Sulṭān Selîm ibni Süleymān Ḫān Velî devrine gelince dāmen-i devlete ve ^{c}arūs-ı memlekete nā-maḥrem eli ṭokınmamış idi. Ḥaḳḳ u ^{c}adl üzre sülūk édüp ḳānūn-ı ^{c}Oṣmānî ve āyîn-i Süleymānî'den mülūk bir vechle ^{c}udūl étmeyüp kelām-ı Şamedānî iṭā^{c}ati gibi ḳānūn-ı ecdād-ı ^{c}Oṣmān ṣıyānet olup şer^{c}-i şerîfle ḳānūnları tev'emān idi. Anuñçün āyîn ü erkān yerlü yerinde olmaġıla niẓām u intiẓām-ı devlet mevcūd idi. Hemāngeh Sulṭān Selîm Ḫān āḫirete intiḳāl édüp
H3 100b /Sulṭān Murâd Ḫân cülûs éyledi vezîr-i a^{c}ẓam Meḥemmed Paşa āyîn-i ḳadîm üzre ḥareket édüp bir vaż^{c}-ı nā-sezā ṣudūr étmedi. Meḥemmed Paşa şehîd olup fevtinden ṣoñra cā-nişîn-i ṣadāret olanlar anuñ eserine iktifā édüp ḳānūndan bir ḳadem ṭaşra

---

·1bādî vü bā^{c}iṣ: bā^{c}iṣ ü bādî N2 // 1-2 ve mine'n-nevādir H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 3 ve kibriyā-niḳāb: TDK'da yok // 4 ḫazā'în-i: TDK'da yok // 5 ḥisābinden: ḥisābin İBN // 7 her: bir TDK / ^{c}ālî-şān H3: ^{c}ālî-şānı N2, İBN; TDK'da yok / ve: TDK'da yok / cihāndār-ı: cihān-dānî ve TDK / -ḳırānı: -ḳırān-ı ^{c}alî-şānı TDK // 8 luṭfına kān H3: luṭfına kānî N2; luṭfa sezā TDK; luṭf kānı İBN / mekārime: mekārim İBN / mekān éder H3, N2: şāyeste ḳılar TDK; mekānı éder İBN // 10 emānlarında: bā- emānlarında İBN // 11 rüşd ve: rüşde TDK // 12 olalar: olalı N2 // 14 ^{c}aṣrında: ^{c}aṣrından İBN / ibni H3, TDK: bin N2, İBN / Ḫān Velî: N2'de yok // 17 ^{c}udūl: ^{c}adl N2 / ^{c}Oṣmān H3: ^{c}Oṣmānî N2, TDK; İBN'de yok // 17-18 ḳānūn-ı ecdād-ı ^{c}Oṣmān ṣıyānet olup şer^{c}-i şerîfle ḳānūnları tev'emān idi: İBN'de yok // 18 olup H3: olınup N2, TDK; İBN'de yok / şerîfle: şerîf ile N2 // 22 ṣadāret: sa^{c}ādet İBN // 23 çıḳmazlar idi: çıḳmazdı İBN // 25 ṣaḳınılur H3, İBN: ṣaḳınır N2; ṣaḳınırlar TDK / rüşvet dédükleri: TDK'da yok / ḥarām: TDK'da yok // 26 meẕmūm-ı: meẕmūmdur déyü ba^{c}żı TDK / ^{c}āmm: ^{c}āmm iḫtirāz éderler TDK / kimseler H3, İBN: kimesneler N2, TDK // 27 Ḫān ḥażretlerine: Ḫān'a TDK

[1] *XII. Faṣıl, 8. hikâye (İBN'de XIII / 6) (H3 99b, N2 71a, TDK 62a, İBN 60b)*

[2] "(Allah) dilediğine sayısız rızk verir." Bakara, (2): 212; Âl-i İmrân, (3): 37; Nûr, (24): 38.

[3] "Şüphesiz ki, bu nimetlere şükrederiz."

[4] "Allah delillerini yüce kılsın (nurlandırsın)."

çıḳmazlar idi. ᶜĀlem kemā-kān maᶜmūr idi. Ve rüşvet dédükleri māl-i ḥarām āl-i ᶜOṯmān'dan bir pādişāh-ı ṣadāḳāt-penāhuñ eşiginden içerü girmeyüp māl-i evḳāf ve māl-i eytāmdan kemāl-i ictināb üzre ṣaḳınılur idi. Ve rüşvet dédükleri māl-i ḥarām meẕmūm-ı ḫāṣṣ u ᶜāmm idi. Baᶜżı kimseler Şemsī Paşa'ya isnād édüp dérler ki: Rüşvetüñ nāmını hedāyā taᶜbīri ile Sulṭān Murād Ḫān ḥażretlerine aldurup muḳābelesinde menāṣıb-ı celīle vérilüp vükelā-yı devlet olanlar daḫı hedāyā déyerek māl-i rüşvete el uzadup hemān ol günden berü menāṣıb aḥvāli muḫtell olup ḥarām u ḥelāl birḳaç aḳça rüşvet vérmekile menāṣıb-ı pādişāh ṣatılmaġa başlayup olur olmaz aṣlı vü ferᶜi nā-maᶜlūm erāzil menāṣıb-ı celīle ṣāḥibleri olup ebān ᶜan ceddin ḫānedān-ı
H3 101a ᶜOṯmānī'nüñ bende vü bende-zādeleri olan ḥaseb ü neseb /ṣāḥibleri olan ricāl zillet-i ᶜazlile pāymāl oldılar. Ve ol rüşvet yolından ẓuhūr éden nā-ḫalefler ṭavr-ı selefi riᶜāyet étmeyüp kendü ne yoldan ẓuhūr éyledi ise kendü gibi esāfil ü erāzili ilerü çeküp rüzgāruñ eyüsin ü kemini añlayup bilmiş kār-āzmūde ve rüzgār-dīde olanları ṭarḥ édüp ᶜuḳalā ᶜazlile bucaḳlarda dem-beste ḳalup merātib-i liyāḳat gözedilmeyüp gün günden aḥvāl-i ᶜālem muḫtel olup her ṭarafdan aᶜdā-yı devlet baş ḳaldurup zebūn u pāymāl olan düşmenler ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibi olup memālik-i maḥrūsaya el uzadup nice ḫasāret ẓuhūra geldi. Sulṭān Murād Ḫān ber-kāmilü'l-ᶜirfān memālik ḥālinden ḫaberdār ve saᶜādet-i ṭāliᶜ daḫı der-kār olup oturduġı yerden bir ḳadem ḥareket éylemeyüp şarḳ u ġarbuñ umūrı żamīr-i münīrlerine mestūr degül idi. Memālik-i ᶜAcem'e bir ḳulını serdār éylemek ile kişver-i ᶜAcem'üñ güzīde memleketlerini ḳabżaya tesḫīre getürüp feṯḥ étmiş idi. Ve bu fütūḥāt-ı celīle müyesser olduġı umūr-ı mülk ü
H3 101b salṭanata bi'ẕ-ẕāt taḳayyūd édüp ᶜālemüñ umūr-ı ḫafī vü celīsine vuḳūf-ı /küllī taḥṣīl édüp ser-ḥadd-ı memālikde olan ḳullarına imdād ile muḳayyed idi. Ḫuṣūṣā vükelā-yı devlet olan vüzerāsı her biri yolıyla iziyle gelmiş ᶜuḳalā ve ṣāḥib-tedbīr Sinān Paşa ve

---

1-2 ᶜĀlem kemā-kān maᶜmūr idi. Ve rüşvet dédükleri māl-i ḥarām āl-i ᶜOṯmān'dan bir pādişāh-ı: İBN'de yok // 3 ṣaḳınılur: ṣaḳınurlar İBN // 8 başlayup: başladı ve TDK // 10 ᶜOṯmānī'nüñ: ᶜOṯmānīyān'uñ TDK / olan ricāl ẕillet-i H3, İBN: ricāl ẕillet-i N2; TDK'da yok // 11 pāymāl: pāmāl-i ẕillet TDK / ve ol: TDK'da yok / yolından: yolında TDK / selefi: selefe TDK // 12 kendü ne: kendüler ne TDK / éyledi: éylediler TDK / kendü gibi: kendüler gibi TDK / esāfil ü erāzili: erāzil ü esāfili N2 // 13 añlayup bilmiş kār-āzmūde ve rüzgār-dīde olanları: añlamayan cühelā rifᶜatde ve rüzgār-dīde ve kār-āzmūde olan TDK / tarḥ édüp: TDK'da yok // 14 ᶜazlile bucaḳlarda dem-beste: ḫāk-i meẕelletde TDK / gözedilmeyüp: ve istiḥḳāḳ-ı bi'l-külliye refᶜ olındugıçün TDK / gün günden: günden güne N2 // 15 muḫtel olup: muḫtel ü müşevveş ve TDK / devlet baş ḳaldurup: dīn ü devlet ile keşmekeş mümtedd olup TDK // 16 olup: olaraḳ TDK / uzadup: uzatmaġa TDK // 18 saᶜādet-i ṭāliᶜ daḫı: ṭāliᶜ-i aḫter-i saᶜādeti TDK // 19 żamīr-i münīrlerine: żamīrlerine TDK / mestūr degül idi: münkeşif olurdı TDK // 22 ᶜālemüñ: memālik-i TDK / celīsine: celīye TDK / vuḳūf-ı küllī: vuḳūf İBN / taḥṣīl édüp: taḥṣīl éyledügi eclden TDK // 23 memālikde: manṣūrede TDK / muḳayyed idi: saᶜy éder idi TDK / devlet: devletde İBN // 24 yolıyla iziyle: yolı ile TDK / ᶜuḳalā ve: ᶜuḳalādur TDK / tedbīr: tedbīr kimesneler idi. Biri TDK / Sinān Paşa H3: Sinān Paşa ve biri TDK; Süleymān ve ᶜOṯmān Paşa N2; Sinān Paşa ve ᶜOṯmān Paşa İBN

Ferhād Paşa gibi kār-dān u dīndār kimseler idi. Ḫuşūşā Ferhād Paşa ki şāh-ı ᶜAcem'üñ oġlını elinden alup āstāne-i pādişāha getürüp şulḥ u şalāḥ-ı ᶜāleme bādī vü bāᶜiş idi. Pādişāhumuz aḥvāl-i ᶜālem ile muḳayyeddür déyü eṭrāf u cevānibde olan ḥükkām u ġayr ḫavf u hirās üzre idi. El altından pādişāhlar ḥükkāmuñ aḥvālini tecessüs éylemek ile eyüsini ve kemini ẓālim ü ᶜādili bilüp aña göre ᶜamel éderler idi. Memālik maᶜmūr, raᶜiyyet şafā vü ḫuẓūrda ve istirāḥat ü sürūrda idi. Ve zamān-ı devletlerinde ḳapu bir olup medḫali olmayan kimse umūr-ı salṭanata ḳarışmaz idi. Ḫall-i ᶜaḳd-i umūrdan her ne vāḳiᶜ olursa ᶜilm-i ᶜālem-ārāları muḥīṭ olup kendü maᶜrifetleri ile olur idi. Merḥūm sulṭān Murād Ḫān fevtinden şoñra her ṭarafdan fiten ü āşūb peydā olup aᶜdā-yı dīn
H3 102a hücūm éyledi. Bir ṭarafdan Ḳızılbaş-ı bed-maᶜāş ḳıyām édüp dāmen-i memlekete /el uzadup ve bir ṭarafdan küffār nice memālike ḫasāret érişdürüp ḫuşūşā miyān-ı iḳlīm-i salṭanatda Anaṭolu'da Celālī eşḳıyāları ẓuhūr édüp on yıla ḳarīb memālik-i ᶜOṯmānī'nüñ içinde yüz biñ tüfeng-endāz eşḳıyā-yı Celālī memleketi fenāya vérüp ᶜālemi ḫarāb u yebāb édüp nice efser ü cāh şāḥiblerini bī-pāy u ser ḳılup tā kim kevkeb-i iḳbālle Sulṭān Aḥmed Ḫān ᶜāleme pertev-endāz olup cihānı nūrānī ḳılduḳda ol ᶜaṣruñ baḳiyye-i selefinden vezīr-i aᶜẓam Murād Paşa'yı ekrem-i serdār édüp ser-ᶜaskerlik dādını vérüp eger cānib-i küffār ve eger Ḳızılbaş-ı füccār cāniblerine sefer édüp bi-ᶜavnullāhi'l-kerīm her birin bir vechle tekmīl ü tetmīm édüp ḫuşūşā Anaṭolu içinde olan eşḳiyā-yı Celālī ṭā'ifesine sell-i seyf édüp vücūd-ı nuḫūset-ālūdların ṣaḥīfe-i ᶜālemden ḥakk édüp ḥıṭṭa-yı ḫāk-i ᶜālemi çirk-i şirk-i eşḳiyādan pāk éylemişdür. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi. Murād Paşa'dan şoñra vezāret pāyesinde olan vezīr-i aᶜẓamlaruñ
H3 102b umūrına ġayrılar ḳarışup istiḳlāl ber-ṭaraf olup menāşıb-ı ᶜOṯmānī /bit bāzārında satılan metāᶜ-ı köhne mānendi dellāl eline düşüp her biri bir ḳapuda beyᶜ ü şirāya başlayup menāşıb alınup vérilüp vezīr-i aᶜẓam olanlaruñ medḫali olmayup iᶜtimād u iᶜtibārdan ḳalup sā'ir erkān-ı devletde daḫı ber-iḫtiyār iş görmiş kimseler

---

·1 kār-dān u dīndār: dīndār u kār-dān TDK / kimseler: ādemler TDK // 3 idi: oldı TDK / ᶜālem ile: ᶜāleme TDK // 4 u ġayr: ve ġayrılar TDK / idi: idiler TDK / ḥükkāmuñ aḥvālini: aḥvāl-i ḥükkāmı TDK // 5 ᶜādili: ᶜādilini TDK // 6 memālik: ol cihetden memālik TDK / maᶜmūr: maᶜmūr ve TDK / şafā vü: şafāda ve İBN // 10 hücūm éyledi. Bir ṭarafdan H3: hücūm éyledi. Bir ṭarafdan küffār-ı ḫāksār ve bir ṭarafdan N2, İBN; bir ṭarafdan hücūm ve TDK / ḳıyām: bir ṭarafdan ġuluvv TDK // 11 uzadup: uraraḳ TDK / ve bir ṭarafdan küffār H3: N2, TDK ve İBN'de yok / memālike: mülke TDK // 12 érişdürüp H3, N2: érişdi ve TDK; érişüp İBN / salṭanatda: salṭanat olan TDK / eşḳıyāları: eşḳıyāsı TDK // 13 ᶜOṯmānī'nüñ: ᶜOṯmāniyye'nüñ TDK / tüfeng: tüfek TDK / eşḳıyā-yı Celālī: Celālī eşḳıyāsı TDK // 14 şāḥiblerini: şāḥibleri H3 // 14-15 bī-pāy u ser: bī-ser ü pā TDK // 15 ḳılup: ḳıldılar TDK / kim: o güne dek ki TDK / kevkeb-i iḳbālle H3, İBN: kevkeb-i iḳbāl N2, TDK // 16 ᶜaṣruñ H3, İBN: N2'de yok; ᶜaṣrda TDK / selefinden H3, İBN: selefi N2; selef olan TDK // 17 vérüp: vérdi TDK / küffār: küffār-ı ḫāksār İBN // 18 cāniblerine: ṭaraflarına TDK / tetmīm édüp: tetmīm éyledi TDK // 19 eşḳıyā-ı: TDK'da yok / ṭā'ifesine: tā'ifesin TDK / sell-i: selle-i TDK // 20 ālūdların: ālūdelerin TDK / édüp: éyledi ve TDK // 21 Raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi TDK; N2 ve İBN'de yok // 25 kimseler: N2'de yok

olmayup ḳānūn u ḳāʿide bi'l-külliyye metrūk olup bir bölük nev-resīde ḥādiṯ ādemler birḳaç aḳça rüşvet ile menāṣıb-ı celīle ṣāḥibi olup *devletü'l-erzāli āfetü'r-ricāl*[1] mefhūmı nümāyān olup ḳırḳ elli yıldan berü devlet-i ʿOṯmānī'de çārūkeş-i ḥarīm-i salṭanat olup yolıyla gelen ve yigirmi otuz yıl manṣıbdan manṣıba istiḫdām olınan ṣāḥib-rūzgārūñ ʿazl ü naṣbını mükerrer görüp aḥvāl-i memālike vuḳūf taḥṣīl édenler iʿtibārdan ḳalup aḳçasıyla alanlar kāmrān-ı ʿālem olup her biri vardıḳları menāṣıbda reʿāyā vü berāyāyı ṣoyup vérdügi rüşvet mālınuñ taḥṣīline saʿy éder. Ġayret ü nāmūs-ı salṭanat yanlarında nāmūs-ı ḥaḳīr deñlü riʿāyet olınmayup reʿāyāyı pāymāl édüp pādişāhı vebāl ıssı ve kendüleri māl ıssı olup Ḥaḳḳ sübḥānehu ve taʿālā /āʿmāllerinüñ cezāsını vérüp ne ʿömürden ve ne māldan behremend olmayup yıldız böcegi gibi parlayup şemʿ-i ḥayātları söyindügi bir olur. Fuḳarānuñ baġrı yaġından yanan sirāc-ı devletüñ şuʿlesinde ne ḳadar beḳā olsa gerek:

H3 103a

Reşk étme görüp surḫ pilavın ümerānuñ
Ḫūn-ı cigeri gözi yaşıdur fuḳarānuñ

Bu yoldan ẓuhūr éden erbāb-ı devletden görseñ on yıllıḳ perverde-i devlet-i rüşvet bir ādem yoḳdur. Ve bu niẓām u intiẓām bozılmaġa sebeb menāṣıb ṣıḳ ṣıḳ ḥall ü ʿaḳd olınmaḳdan nāşīdür. *Fe-keyfe lehu*[2] bir manṣıb senede bir iki kerre ṣatılmaḳ cā'iz ola ol diyārda māl mı ḳalur veyā reʿāyā mı ḳalur? Mādām ki ṣāḥib-i mülk olan pādişāh kendü memālikinüñ aḥvāline taḳayyüd éylemeye ve ḳullarınuñ eyüsini ve kemini bilmeye ol memālik niẓām u intiẓām bulmaḳ muḥāldür. Pādişāhlar vüzerāsına istiḳlāl vérüp ḫayrı vü şerri andan bilmek gerekdür ki ol vezīr daḫı cān u baş ile velī-niʿmeti uġrına çalışup ḫiẓmeti meşkür olduġını bilüp günden güne izdiyād-ı ḫiẓmete saʿy éde.

---

2 aḳça: İBN'de yok / olup: TDK'da yok // 3 çārūkeş-i: çārū-be-keş-i TDK / ḥarīm-i ḥarem-i N2 // 4 yolıyla H3, İBN: yolı ile N2, TDK / ve: TDK'da yok // 5 ṣāḥib-rūzgārūñ H3, İBN: ṣāḥib-i vuḳūf-ı rūzgārūñ N2; ṣāḥib-i kemāl-i rūzgārūñ TDK / mükerrer görüp: mükerreren olmaġla TDK / vuḳūf taḥṣīl édenler: taḥṣīl-i vuḳūf éylemişler idi. Anlar TDK // 7 vérdügi: mālların alup vérdükleri TDK / éder: éderler TDK // 8 nāmūs-ı ḥaḳīr deñlü riʿāyet olınmayup: bir ḥabbe degüldür TDK // 9 kendüleri māl: kendüler māl ü menāl TDK // 10 ne ʿömürden H3, İBN: ʿömürden N2; ʿömürlerinden TDK / ne māldan: māllarından TDK // 11 parlayup: şuʿlenenüp TDK // 12 şuʿlesinde ne ḳadar beḳā olsa gerek İBN: şuʿlesinde ne ḳadar beḳā olsa gerekdür H3: şuʿlesinde ne ḳadar beḳā ola N2; pertevi ẓulmetdür. Şiʿr TDK // 13-14 Reşk étme görüp surḫ pilavın ümerānuñ, Ḫūn-ı cigeri gözi yaşıdur fuḳarānuñ İBN: Reşk étme görüp surḫ pilavın ümerānuñ, Ḫūn-ı cigeri gözi yaşıdur fuḳarānuñ maẓmūnınca TDK; H3 ve N2'de yok // 16 ve: anuñçün TDK / menāṣıb: menāṣıbı TDK // 16-17 ḥall ü ʿaḳd olınmaḳdan nāşīdür: vérildüginden nāşid TDK // 17 lehu H3, TDK: ki N2, İBN / senede H3: yılda N2, TDK ve İBN // 18 veya H3, N2: ve TDK, İBN // 21 ḫayrı vü şerri: ḫayr u şerri N2 // 22 bilüp: bile TDK / günden güne H3, TDK: günden günden N2; gün günden TDK

[1] "İnsanların kötülüğü, devleti mahveder."

[2] "Ne sebepledir?"

ᶜĀlem ü ādem āsūde olup fitneden emīn ola. Şimdiki sālde ki tārīḫ hicretüñ biñ otuz
H3 103b altı /senesidür. Bizüm ḥükkām-ı vaḳtümüzüñ āyīnleri budur ki bir memlekete vālī olduḳda ol vilāyetüñ reᶜāyāsını ẓulmile pāymāl édüp şerᶜ ü ḳānūna riᶜāyet étmeyüp her kimde māl sezerler ise bir belāya giriftār édüp eger fi'l-cümle inṣāfı var ise mālın alur cānına taᶜarruż éylemez, yoġ ise bir vechle merḥamet éylemez. Kendüleri dünyāda māl-i bī-ḥisāba mālik olup āḫiretde pādişāhdan ḥisāb istenür raᶜiyyet ü fuḳarānuñ ẓulmi ḥużūr-ı Ḥaḳḳ'da görilmege ḳalur. Bu yoldan ḥarekātları netīce-i berekāt olmayup velī-niᶜmetinüñ ḥaḳḳını gözetmeyüp ẓulm ile celb-i māl ve aḫẕ-i vebāl étmekle görürsüñ ki gördügüñ ve bildügüñ esāfilden bir ādem iken birḳaç aḳça rüşvet ile vezāret pāyesine vuṣūl bulup ẓuhūr-ı devleti ve fenā-yı ᶜömr ü nekbeti beş on yıla varmayup yā ḳahr-ı ḳahhār ile ᶜömr ü devleti berbād olur veyāḫud tīġ-i siyāset-i cihāndār ile cüvāne merg olur. Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā'dan recāmuz oldur ki devlet-i āl-i ᶜOṯmān'da niᶜmetle behremend olup ṣadāḳāt üzre ᶜubudiyyet étmeyen ve ᶜırż u
104a nāmūs-ı salṭanatı gözetmeyen ve şerᶜ-i şerīfi /riᶜāyet éylemeyen ẓālimlerüñ ᶜömr ü devletleri dā'imā ber-geşte ola, āmīn. Şübūt-ı ḥażret-i vaḥdāniyyet ve taḥaḳḳuḳ-ı ḳaṣr-ı ferdāniyyet içün temessük-i ḳāṭıᶜ olan şehādet-i İlāh ve Resūl-i ḳurbet-penāh ḥaḳḳıyiçün bu taḳrīr ü taḥrīr olınan maḳālāt maḥżā ġayret-i dīn-i mübīn içün ve perverde-i niᶜam-ı ᶜaliyye-i ᶜOṯmānī olmaġıla bī-iḫtiyār taḥrīre cesāret olınup lisān-ı ḳaleme cārī olmışdur. İmdi devr-i Ādem'den bu ana gelince salṭanat-ı dünyā ile kāmkār olan selāṭīnüñ devletlerine ḫalel veḫāmet ve şe'āmet-i ẓulmden olmışdur. Cümleden Ḥażret-i Ādem nebī ᶜaleyhi's-selāmdan ṣoñra vech-i arżda olan selāṭīnden Ḍaḥḥāk-i Mārī'de vāḳiᶜ olmışdur. Ol ᶜaṣrda Cemşīd pādişāh-ı ᶜādil ü reşīd idi. Biñ yıl

---

1 u ādem: İBN'de yok / āsūde H3, N2: daḫı āsūde-ḥāl TDK; daḫı āsūde İBN / fitneden: fitne vü fesāddan TDK / ola: olalar TDK / sālde ki H3, N2: ḥālde ki sāl-i TDK; ḥālde ki İBN // 3 ḳānūna: ḳānūn H3 / riᶜāyet étmeyüp: riᶜāyetsiz N2 // 3-4 şerᶜ ü ḳānūna riᶜāyet étmeyüp her kimde māl sezerler ise bir belāya giriftār édüp: vilāyetini ḫarāb u yebāb éderler TDK // 4 var ise: var ise şerᶜ ü ḳānūna riᶜāyet étmeyüp her kimde māl sezerler ise bir derde giriftār édüp TDK / 4 kimde: kimsede N2 // 5 taᶜarruż éylemez: taᶜarruż éylemezler TDK / yoġ ise H3, N2: yoḫsa TDK; yoḳsa İBN / merḥamet éylemez: merḥamet bilā-rüşvet mutaşavver degüldür TDK // 6 ḥisāba: çāreye TDK / āḫiretde: yevm-i āḫiretde TDK / istenür raᶜiyyet u: istene ve reᶜāyā vü TDK // 7 ẓulmi: ẓulmini TDK / ḳalur: ḳala TDK / bu yoldan ḥarekātları: TDK'da yok / netīce-i: netīce-i ḥareketleri bu yüzden olan erbāb-ı devletüñ vaḳtinde TDK // 8 gözetmeyüp: gözetmezler ise ancaḳ TDK // 9 étmekle görürsüñ ki H3: étmege ve N2; étmede māhirlerdür görür misün TDK; étmege görürsüñ ki / birḳaç: az zamānda biraz TDK // 11 olur: TDK'da yok // 12 dār: -dād TDK / cüvāne: ḫūn-ı TDK / oldur: budur TDK // 13 niᶜmetle: niᶜmet ü rifᶜate nā'il TDK // 15 devletleri: devletlerini N2 / şübūt-ı ḥażret-i: N2'de yok / taḥaḳḳuḳ-ı: muḥaḳḳaḳ-ı TDK // 15-16 vaḥdāniyyet ü taḥaḳḳuḳ-ı ḳaṣr-ı ferdāniyyet içün temessük-i ḳāṭıᶜ olan şehādet-i: vaḥdāniyyet-i żāt-ı pāk-i N2 // 16 içün: TDK'da yok // 18 olmaġıla bī-iḫtiyār: olduġum ḥaseb ile TDK / olınup: olınup bī-ihtiyār TDK // 19 ḳaleme: ḳalemden TDK // 20 ẓulmden H3, N2: ẓulmden ve ẓalemeden TDK, İBN // 21 ḥażret-i: TDK'da yok / nebī: TDK'da yok / olan: TDK'da yok / selāṭīnden: selāṭīn-i evvelāndan TDK

ᶜömür sürüp beş yüz yıl ᶜadl ü inṣāf üzre iken şeyṭān-ı laᶜīn iġvāsıyla ulūhiyyet daᶜvāsın éyledi. Pes Benī Ḥimyer neslinden Şeddād'uñ ḫizmetinde çavuşı iken Ḥaḳḳ taᶜālā Cemşīd'üñ üstine Ḍaḥḥāk'i musallaṭ édüp biñ yıldan berü ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibi pādişāh iken Cemşīd üstine yürüdi. Cümle memleketlerini elinden alup ᶜāḳıbet
I3 104b 5 /Cemşīd'i helāk éyledi. Mülk ü devlet Ḍaḥḥāk'e intiḳāl édüp bir iki yüz yıl ᶜadl ü inṣāf üzre salṭanat éderiken şeyṭān-ı laᶜīn bir ṭabbāḫ şeklinde leẕīẕ ṭaᶜāmlar pişürdi. Ḍaḥḥāk pesend édüp "Murāduñ her ne ise vérilsün, söyle." dédi. Şeyṭān eyitdi: "Mübārek omuzuñuzı bir kerre öpmekdür."Ebnā-yı cins içinde iftiḫār içün omuzlarını öpdügi gibi iki mār şeklinde etler peydā olup vecaᶜ peydā éyledi. Ḍaḥḥāk'i belālara uġratdı.
10 Ḍaḥḥāk eleminden eṭibbāya mürācaᶜat éylemege başladı. Şeyṭān bir ṭabīb şeklinde gelüp "Buña ᶜilāc ādem beynisidür." dédi. Zindāndan iki maḥbūs ādem getürdiler. Ḳatl édüp beynini sürdiler. Vecaᶜı sākin oldı. Her gün iki bī-günāhı ḳatl ile ḥabsde ādem ḳalmadı. Ḳurᶜa ile şehrüñ maḥallātından kime ḳurᶜa düşerse alup ḳatl éderler idi. Birḳaç yüz biñ ādem helāk olup Gāve-i Āhengir dérler bir demircinüñ bir oġlını
15 almışlar idi. Bir iki yıldan ṣoñra gene bir oġlına ḳurᶜa düşüp alduḳları gibi hemān
I3 105a feryād édüp öñine ṭutınduġı deri pāresini bir aġacuñ başına /bayraḳ miṣāli geçürdi. Ve bu ẓālimüñ āteşiyle baġrı yananları "Ḳanı ᶜalem dibine gelsünler." déyü çaġırdı. Ḫalḳ-ı ᶜālem kimi temāşācı ve kimi cānı acımışlar Gāve-i Āhengir'üñ ardına düşüp "Allāh Allāh" déyü çaġıraraḳ Işfahān ḥākiminüñ evini başdı, başın kesdi. Cübbe vü cevşenin
20 ḫalḳa üleşdürdi. Ḍaḥḥāk'üñ üstine vardı, kaçurdı. Yetişüp başını kesdi. Yerine Cemşīd neslinden Ferīdūn Ferrūḫ'ı bulup taḫta geçürdi. Ḍaḥḥāk'e fenā vérüp Ferīdūn'uñ Gāve vezīri oldı. ᶜAẓīmü'l-ḳadr vezīr oldı. Ve ol deri ki öñine ṭutardı envāᶜ-ı cevāhir ile müzeyyen édüp nāmına direfş-i Gāveyānī déyü tesmīye éylediler. Devlet-i İslām'da ᶜAcem feṭḥinde ol ᶜalem ᶜasker-i muvaḥḥidīn eline girüp anı paylaşdılar. Ḥiṣṣe budur

---

·1 laᶜīn: ᶜaleyhi'l-laᶜīn TDK // 2 éyledi: édüp N2 / çavuşı: çavuş TDK // 3 édüp H3: éyledi N2, TDK ve İBN // 4 memleketlerini H3, İBN: memleketlerin N2, TDK // 5 édüp: éyledi N2 // 6 şeklinde H3, TDK: şeklinde girüp N2, İBN // 7 söyle: H3'te yok / Şeyṭān H3, TDK: Şeyṭān ᶜaleyhi'l-laᶜne N2, İBN / omzuñuzı: omzuñı N2 // 8 omuzlarını H3, TDK: omuzların N2, İBN // 9-10 vecaᶜ peydā éyledi. Ḍaḥḥāk'i belālara uġratdı. Ḍaḥḥāk eleminden eṭibbāya mürācaᶜat éylemege başladı: vecaᶜlarından eẕiyyete başladılar TDK // 10 Şeyṭān: Fī'l-ḥāl Şeyṭān TDK // 10-11 şeklinde gelüp: şekline girüp yine Ḍaḥḥāk'e geldi. Ancaḳ TDK // 11 beynisidür: beynin sür TDK / getürdiler: getürüp N2 // 12 beynini: beynin TDK / vecaᶜı: vecaᶜ N2 / ile: édüp müᶜālece éderler idi TDK / ḳatl ile: ḳatl édüp ḳatlle İBN / ḥabsde: N2'de yok // 13 ḳalmadı: ḳalmadı ḥabsde N2 / alup: anı getürüp TDK // 14 olup: olup tā TDK // 15 gene H3, N2: yine TDK, İBN / ḳurᶜa: N2'de yok // 16 öñine: öñinde TDK / pāresini H3, İBN: pāresin N2, TDK // 17 āteşiyle: āteşi ile N2 / baġrı: İBN'de yok / yananları: yananlar İBN // 18 temāşācı: temāşāya çıḳdılar TDK / cānı acımışlar: TDK'da yok // 19 déyü H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / başdı: başdılar TDK / kesdi H3: kesüp N2, TDK ve İBN // 21 Ferrūḫ'ı: Fer'i N2 / Ferīdūn'uñ: Ferīdūn daḫı İBN // 21-22 Gāve vezīri oldı: Gāve-i Āhengīr'i vezīr édindi İBN // 22 vezīri oldı: vezīri olup N2 / ᶜAẓīmü'l-ḳadr vezīr oldı: TDK'da yok // 23 éyledi̇ler TDK, İBN: éyledi̇ydiler H3; éyledi̇ler idi N2 / İslām'da: İslām'dan TDK // 24 ᶜalem: H3'te yok

ki Ḍaḥḥāk Hārūt u Mārūt şākirdlerinden ᶜilm-i siḥrde māhir iken ve biñ yıllıḳ salṭanat ṣāḥibi ve cebbār iken ẓulme meyl éyledügi eclden Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā devlet ü salṭanatı eli altında raᶜiyyeden bir demürciye vérüp cümle ᶜaskerini şındurdı. Ve başını kesüp ḳudret ü keşret fā'ide vérmedi. El-ḳudretullāhi taᶜālā.

H3 105b

/On üçünci faṣl devlet-i İslām'da vāḳiᶜ intiḳāl-i devlet ü emāret beyānındadur.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḫulefā-yı Rāşidīn rıḍvānullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn, Ḥażret-i Ebūbekr ve ᶜÖmer ve ᶜOṣmān ve ᶜAlī otuz yıl kāmil ḫilāfet édüp hicretden ṣoñra zevāl-i mülk budur ki Ḥażret-i ᶜAlī gibi server vaṣiyy-i cenāb-ı peyġamber ṣallallāhu ᶜaleyhi ve sellem iken ve ᶜilm ü faẓl u kerāmet ile cümleden aᶜlem iken ḫuṣūṣā şecāᶜatde naẓīri yoḳ müsellem-i ᶜālem iken vilāyet ehline ser-defter iken hengām-ı ḫilāfetinde Muᶜāviye, Şām ḥākimi idi. ᶜAzlini muḳarrer édüp İbni ᶜAbbās ḥażretiyle müşāvere édüp İbni ᶜAbbās ḥażreti "Şimdi zamānı degüldür. Zīrā Muᶜāviye manṣıb esīri ādemdür. Ḫuṣūṣā yanında ᶜAmr bin ᶜĀṣ gibi çoḳ mekrlü bir ādem vardur. Birḳaç gün müdārā éylemek evlādur. Ḫilāfetde mütemekkin olduḳdan ṣoñra neylerseñ éyle." dédi. Ḥażret-i ᶜAlī "Ben dünyā içün ẓāhiri bāṭınuma ġayr-ı muvāfiḳ éylemezem." déyü ve "Elbette ᶜazl éyledüm." dédi. Muᶜāviye daḫı ḥarekete gelüp ḥażrete nice isnād édüp mā-beynlerinde olan cengler maᶜlūmdur. Ḥażret-i ᶜAlī zamānında /nesneye ḳādir olmayup Ḥażret-i İmām Ḥasan iḫtiyārı ile nefsini ᶜazl éyledi. Ḥażret-i Şeyḫ-i Ekber Müsāmere'sinde Ḥażret-i Muᶜāviye'nüñ baᶜżı kelimātların īrād édüp cümle-i kelimātındandur ki: "*Hemmū bi-meᶜālīü'l-umūri li-ennī hemmemtu el-ḫilāfete ve niltuha ve lem ekun lehā ehlen.*" démişdür. Yaᶜnī "Mülk-i rifᶜate himmetüñüz bülend éyleñ ki murāduñuza vāṣıl olasız. Nitekim ben ehli degül iken himmet ü iḳdāmla vāṣıl oldum ve murādumı ḥāṣıl éyledüm." dédi. Ḥālā ki ḫalīfe degüldür emīrdür. Zīrā

3 106a

·1 Ḍaḥḥāk: TDK'da yok / şākirdlerinden: şākirdlerinden olup TDK // 2 ve cebbār: N2'de yok / eclden: ecliçün İBN // 2-3 devlet ü salṭanatı: devletin ve salṭanatın TDK // 3 demürciye: temürci ḥerīfe ruḫṣat TDK / şındurdı: TDK'da yok // 4 taᶜālā H3, N2: taᶜālā ve teḳaddes TDK; sübḥānehu ve taᶜālā lā-ilāhe ġayrihu ve lā-maᶜbūde sivāhu İBN // 9 ve: N2'de yok // 10 ve ᶜOṣmān ve H3: ᶜOṣmān N2i İBN; ve Ḥażret-i ᶜOṣmān ve Ḥażret-i TDK / ᶜAlī: ᶜAlī rıḍvānullāhi taᶜālā TDK // 11-12 ṣallallāhu ᶜaleyhi ve sellem H3, TDK: sallallāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem İBN; N2'de yok // 12 kerāmet ile: kerāmetle N2 // 14 ḥażretiyle H3, İBN: ḥażreti ile N2, TDK // 15 ḥażreti: N2'de yok; buyurdılar ki TDK'da yok / esīri: emīri TDK // 17 müdārā: (müdār) H3 // 18 éylemezem: TDK'da yok // 19 isnād: iftirālar N2; isnādlar TDK // 22 Müsāmere'sinde: Müsāhere'sinde TDK / ḥażret-i H3: TDK'da yok // 24 himmetüñüz: himmetüñüzi N2 // 25 iḳdāmla H3: iḳdām ile N2, TDK ve İBN // 26 ki: N2'de yok / degüldür: degül N2

[1] *XIII. Faṣıl (İBN'de XIV. Faṣıl) (H3 105b, N2 75a, TDK 66a, İBN 64a)*

[2] *XIII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XIV / 1) (H3 105b, N2 75a, TDK 66a, İBN 64a)*

Ḥażret *"El-ḫilāfeti baᶜdī ṣelāṣūne seneten."*[1] buyurmışdur. Cāmiᶜü'l-ḥikāyāt ṣāḥibi eydür: "Esedullāh Velī gibi server ile Muᶜāviye ḥażretinüñ bu deñlü nizāᶜ ü cidāline bāᶜiṣ ve Ḥażret-i İmām Ḥasan ile ḳıyl u ḳāl olup manṣıb-ı ḫilāfete vüṣūli Muᶜāviye'nüñ ᶜAmr bin ᶜĀṣ ile müşāveresi ve bu iḫtilāle ḳuvvet bulması Ḥażret-i ᶜAlī bin ᶜAbbās gibi aᶜḳāl-i nāsuñ naṣīḥati ile ᶜāmil olmamasıdur. Ve Muᶜāviye'nüñ ᶜuzlete istiᶜcāl éylemesi olmışdur. Zevāl-i mülk-i ḫayrü'l-āl-i Muᶜāviye'nüñ cell-i himmetinden ve ᶜAmr bin ᶜĀṣ'uñ mekr ü ḥīlesi kesretinden olmışdur déyü taḥḳīḳ éder.

Dördünci Benī Ümeyye'nüñ zevāl-i devleti ve ḫulefā-yı ᶜAbbās'uñ ṭulūᶜ-ı ᶜizzeti beyānındadur. Ve mine'n-nevādir.[2]

H3 106b Mülūk-ı /Benī Ümeyye'nüñ evveli Muᶜāviye āḫiri Mervān Ḥimār'dur. On dört kimsedür. Pāy-i taḫtları Dımışḳ-ı Şām idi. Vilāyet-i ᶜAcem ü ᶜArab Mekke vü Yemen ü Maġrib diyārına ḥükmleri cārī şevket ü şān ve ḳuvvet ü ḳudretleri şarḳ u ġarba cārī iken zevāl-i devletlerine sebeb budur ki Muᶜāviye hicretüñ ḳırḳbirinci senesinde emāret ṣadrına geçüp yüz otuz tārīḫinde Mervān ḳatl olup devletleri inḳirāża sebeb ve āl-i ᶜAbbās'a düşmege bāᶜiṣ budur ki Benī Ümeyye'nüñ onuncısı Hişām bin ᶜAbdülmelik'üñ emāret ṣadrına geçüp ġāyet ḫasīs olup maḫżā cemᶜ-i māl derdine düşüp ᶜasker ve ḫalḳ rezāletinden dil-gīr olup Ḥażret-i Muᶜāviye'nüñ ve Yezīd'üñ ve sā'irlerüñ kerem ü seḫāsına muᶜtād olup Hişām'uñ ḫısset ü denā'eti ḳulūba nefret vérüp ümerā vü aᶜyānı kendüden yüz çevirüp ihānete başlamışlar idi. Nefsinde Hişām hergiz ölümüni añmaz ve meclisinde fenā-yı ᶜāleme müteᶜalliḳ söyleseler menᶜ édüp söyleyenleri azarlar idi, sevmezdi. Hişām'dan şoñra Velīd bin Yezīd taḫta geçti. Bir H3 107a cebbār-ı fāsıḳ pelīd-i ẓālim idi. Ḫalḳı ẓulmle ürkütdi. ᶜĀḳıbet mezbūrı ḳatl /édüp yerine Yezīd nām oġlı geçdi. ᶜAskerüñ ulūfesini noḳṣān üzre vérüp Yezīd-i nāḳış déyü menfūr-ı ḫavās u ᶜāmm olup vefātında yerine İbrāhim nām tāze cüvān oġlı cülūs édüp

---

2 cidāline TDK: cidāle H3, İBN; cidāl ile N2 // 4 ᶜĀṣ: el-ᶜĀṣ İBN / iḫtilāl H3, İBN: iḫtilāle N2; iḫtilāf TDK / bin: ibni İBN // 5-6 ᶜuzlete istiᶜcāl éylemesi olmışdur. Zevāl-i mülk-ḫayrü'l-āl-i Muᶜāviye'nüñ: H3'te yok // 6 éder: éderler Allāhu aᶜlem N2 // 9 dördünci H3, TDK: on dördüncifaṣl N2; on beşinci faṣl İBN / ᶜAbbās'uñ: ᶜAbbāsiyye'nüñ İBN // 11 Ḥimār: Ḥimmār TDK // 12 kimsedür: kimesnedür TDK // 13 ḥükmleri cārī: ḥükmleri cārī olup TDK / ġarba cārī: garba érmiş TDK // 15 inḳirāża sebeb: inḳirāż oldı TDK // 17 ḫasīs: ḫabīş TDK // 18 ᶜasker ve ḫalḳ rezāletinden H3, İBN: ᶜaskeri ḫalḳ rezāletinden N2; ᶜasker ve ḫalḳ elinden zār u TDK / Yezīd'üñ: Yezīd-i melᶜūnuñ İBN // 19 sā'irlerüñ: sā'irlerinüñ TDK // 21 söyleseler H3, TDK: söz söyleseler N2, İBN // 21 añmaz ve: añmaz idi TDK / meclisinde: meclisde H3 // 22 āzārlar idi: āzār éderdi TDK / sevmezdi: İBN'de yok / Yezīd H3, TDK: Yezīd-i melᶜūn N2, İBN / geçdi H3, TDK: geçüp N2, İBN // 23 fāsıḳ: fāsid N2 / pelīd-i ẓālim N2, İBN: bülend ẓālim H3; TDK'da yok / idi: idi ki N2 / ᶜāḳıbet: ᶜāḳıbet ẓulm ile N2 // 25 ḫavāṣ: ḫāṣṣ TDK / ᶜāmm: ᶜavām N2 / vefātında yerine İbrāhim nām tāze cüvān oġlı cülūs édüp H3, TDK: N2 ve İBN'de yok

[1] "Benden sonra otuz yıl halifelik gelecektir."

[2] *XIII. Faṣıl, 2. ḥikâye (N2'de XIV / 1, İBN'de XV / 1) (H3 106a, N2 75b, TDK 66b, İBN 64b)*

bir iki ayda Mervān-ı Ḥimār ḫurūc édüp "Bu ṭıfl oġlandur." déyü ᶜöẕr éyledi. Meger Ḥaḳḳ taᶜālā salṭanatlarını Benī ᶜAbbās'a taḳdīr éylemiş. Çekdügi zaḥmet yanına ḳaldı. Bu ḫod ġāyet bī-raḥm cebbār idi. ᶜUlemāya vü fuẓalāya raġbet éylemeyüp cümlesi zīr-i ḥükmümdedür raᶜiyyet maḳūlesidür déyü ihānetler éderdi. Bed-ḫulḳ bī-temīz idi. Devlet tā Hişām'a gelince niẓām u intiẓām üzre idi. Her biri bir ṣāḥib-ḥayṣiyyet ve kerem ü iḥsānla maᶜrūf idi. Hişām'dan ṣoñra birbirinden beter ẓalemeye düşdi. Ḫalḳ-ı ᶜālem rū-gerdān olup reᶜāyā vü berāyā perākende olup her ṭarafdan düşmenleri baş ḳaldurdı. Bu eṣnāda ᶜİbādullāh bunlaruñ cevrine giriftār olmaġın āl-i ᶜAbbās'dan Meḥemmed bin ᶜAlī bin ᶜAbdullāh hicretüñ yüz yigirmi beşinci yılında el altından ḫalḳı daᶜvete şürūᶜ édüp mezbūr bu eṣnāda fevt édüp emr-i daᶜvet ve ḫilāfeti büyük oġlı İbrāhim İmām'a vaṣiyyet éyledi. Anuñ daḫı ᶜömri vefā étmeyüp ortanca oġlı /Ebu'l-ᶜAbbās Seffāḥ-ı İmām'a vaṣiyyet édüp ᶜArab u ᶜAcem'i cümle daᶜvet içün Ebū Müslim Ḫorāsānī ki nāmı ᶜAbdurraḥmān'dur. Yüzinci senede ṭoġmış idi. Yaᶜnī *"İnnallāhe yabᶜaṯu li-hāzihi'l-ümmeti rā'se kulli mi'etin min yüceddidu lehā dīnehā"*[1] ḥadīṯ-i şerīfine maẓhar düşmişdür. Geldi İbrāhīm imāma bulışdı. Ve bīᶜat éyledi. İmām Ebū Müslim'i pesend édüp eline bir ᶜalem vérdi. Rāyet-i ẓıll déyü tesmīye édüp yüri hemān Ḫorāsān'dan başla dédi. Ebū Müslim otuz ḳırḳ biñ ādem cemᶜ édüp Naṣr-ı Seyyār Emevīler'üñ Ḫorāsān iḳlīminde serdārı idi. Üstine varup şındurdı. Mervān-ı Ḥimār'a ḫaber varduḳda İbrāhīm İmām'ı buldurup şehīd éyledi. Birāderi Ebu'l-ᶜAbbās Manṣūr ve sā'ir aḳrabāsı ḳaçup Kūfe'ye geldi. Ve hicretüñ yüz otuz ikinci senesinde kendülerini āşkāre édüp Cāmiᶜ-i Kūfe'de minbere çıḳdı. Ve Mervān'uñ ẓulmini ve ᶜālemi fenāya vérdügini ḫalḳa beyān édüp ḫalḳı kendü bīᶜatine daᶜvet éyledi. Cümle ḫalḳ raġbet édüp bīᶜat éylediler. Ṭāliᶜi ᶜaẓīm ḳuvvet bulup iḳlīm-i ᶜAcem'i cümle feṯḥ édüp bir yıluñ içinde Mışr ve Şām ve Ḥaleb ve cümle ᶜIrāḳ-ı Ġarb'ı feṯḥ édüp Yemen'e varınca /ḥükm éyledi. Ve ᶜammīsi oġlı ᶜAbdullāh bin ᶜAlī'yi serdār édüp Mervān üstine gönderdi. Mervān'ı Mavṣıl ḳurbında şındurdı. Ve ᶜaskerini ḳırup ardına düşdi.

[3 107b

3 108a

·1 bir: TDK'da yok / ayda H3, İBN: da N2; ay ḳadar ḥükūmet étmeden TDK / bu H3, N2: bu bir TDK, İBN // 2 Ḥaḳḳ: Allāhu TDK / taḳdīr: muḳadder TDK // 4 ḥükmümdedür H3, N2: ḥükminde TDK, İBN / maḳūlesidür déyü: maḳūlesi gibi ṭutup TDK / éderdi H3, İBN: éderidi N2; éderdi daḫı TDK / bī-temīz idi H3, N2: bī-temyīz idi İBN; bed-temīz kimesne idi ammā TDK // 5 idi: olup TDK / her biri: ve her biri N2 / ḥayṣiyyet ve: pīşe-i İBN / ve TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 6 kerem ü iḥsānla TDK: keremleH3, İBN; keremde N2 // 7 olup: vü perīşān oldı ve TDK / düşmenleri H3, İBN: düşmenler N2, TDK // 8 ḳaldurdı: ḳaldurup TDK // 10 mezbūr H3, N2: TDK ve İBN'de yok / édüp: olup TDK // 11 ortanca: ortancı H3 // 16 Müslim'i: Müslim'e TDK / ẓıll: ẓulm N2 / tesmīye édüp: tesmīye éyledi N2 // 18 Seyyār: Seyyār ol sek-i murdār TDK / iḳlīminde H3, İBN: iḳlīmlerinde N2, TDK / idi: olup İBN // 20 geldi: geldiler N2 // 21 Kūfe'de: Kūf'da H3 // 22 ᶜālemi fenāya H3, N2: ᶜāleme fenā TDK, İBN / ḫalḳı: TDK'da yok / kendü bīᶜatine H3, N2: kendüye bīᶜate TDK, İBN // 22-23 cümle ḫalḳ raġbet édüp bīᶜat éylediler: TDK'da yok // 25 ᶜammīsi: ᶜİsā H3

[1] "Muhakkak ki Allah, bu ümmete her yüzyılın başında bir din müceddidi gönderir." Aclūnī, İsmail b. Muhammed: Keşfü'l-Hafā, Beyrut 1988, C. I, s. 243, hadis no: 740.

Mervān Mışr'a doġrı ḳaçdı. Yetişüp Büşayr nām ḳaryede başın kesdi. İmdi maʿlūm oldı ki on dört pādişāh salṭanat édüp Benī Ümeyye'nüñ devletleri yüz yıla ḳarīb olmış iken ve bu mertebe ḳudret ü şeref bulmışlar iken ʿArab u ʿAcem'e Yemen ü ʿAden'e ḥükmleri cārī iken Hişām'dan Mervān'a gelince iki üç ādemüñ maḫżā raġbet-i dünyā édüp ʿulemā vü ṣuleḥāya ihānet ve reʿāyā vü berāyāya ẓulm étmeleri zevāl-i mülk ü devletlerine bādī oldı. Ḫaylī ʿibret alacaḳ yerdür.

Ve mine'n-nevādir. Ḫulefā-yı ʿAbbāsiyye'nüñ şevket ü şānları kemālin bulup zevāl-i devletlerine bāʿiṣ ü bādī ne idügin beyān éder.[1]

Ḫulefā-yı ʿAbbāsiyye'nüñ şevket ü şānları ve ḳuvvet ü ḳudret ve tāb ü tüvānları bir mertebe idi ki dergāh-ı felek-destgāhlarına eṭrāf u cevānibüñ selāṭīn ü ḥükkāmı ḫalīfe ḥażretlerine mülāḳāt içün Baġdād'a gelüp bir yıl mülāzemet édüp gāh buluşurlar ve gāh H3 108b /müyesser olmaz idi. Devlet ü salṭanat-ı ḫulefā eger māl ü ḫazīne ve eger ʿasker cihetinden ne mertebe vefret üzre idügin sulṭānü'l-muḥaddiṣīn ve ṣiḳatü'l-müverriḫīn İbnü'l-Cevzī Muntaẓam nām tārīḫinde ve Mīzān-ı Şāhī-yi Saʿdeddīn Germiyānī'de yazdıḳları üzre devlet-i ḫulefānuñ kemāl-i ʿaẓametleri beyānında şöyle rivāyet éderler ki: Ḫulefādan Muḳtedir Billāh ḥażretinüñ ʿaṣrında üç yüz dört sene-i hicriyyede mülk-i Rūm ṭarafından hedāyā-yı cezīle ile elçiler gelmişdi. Ḫalīfenüñ vüzerāsına bulışdılar. Vezīr-i aʿẓam İbni Sāʿid'üñ evlerine ḳondurdı ve ʿaẓīm ziyāfetler éylediler. Bir nice eyyām cümle mā-lezīmeleri görilüp ḫalīfe ḥażretine bulışmaġa mülāzemet éylediler. ʿArż olınup mülāḳāta fermān olındı. Értesi gün elçileri bindürüp vezīr serāyına geldiler. Cümle erkān-ı devlet binüp ḫalīfe serāyına vardılar. Herkes yollu yolınca maḳāmlarında muḳīm oldılar. Vezīr elçiler ile kendü serāyından binüp ḫalīfe serāyına müteveccih oldılar. Ve şehrüñ ortasından Baġdād'uñ çārşū vü 3 109a bāzārlarını seyr éderek ḫalīfe /serāyına geldiler. Görditer ki yalñız ṭaşra ḳapuda sekiz biñ zerrīn-külāh bevvāb elinde ʿaṣāları ile ṣaf ṣaf ṭurmışlar idi. Ve ḳapulara yemīn ü şimālde ẓī-ḳıymet sitāreler aşmışlar idi. Ḳapudan girüp ḫalīfe serāyınuñ dehlīz-i aʿẓam nām maḥalle gelince yollarda ṭarafeyn olup ʿulūfeyn-i ʿasker yat u yaraḳları ile müzeyyen olup

---

1 doġrı H3, İBN: ṭoġrı N2, TDK / ḳaryede: ḳariyyede TDK // 4-5 maḫżā raġbet-i dünyā édüp: dünyāya raġbeti ve TDK // 5 ihānet: ihāneti TDK / ẓulm étmeleri: ẓulm ü te'addīleri TDK // 6 devletlerine. devletler TDK / ʿibret alacaḳ yerdür: ʿibretdür İBN // 9 beyān éder: beyānındadur İBN // 11 bir H3, İBN: bu N2, TDK / ḥükkāmı: ḥükkāmları TDK // 13 olmaz idi: olmayup bulışmazlar idi TDK / māl u: māl ve eger TDK // 14 idügin: iken TDK / ṣiḳatü'l-: ḳudretü'l İBN // 15 tārīḫinde: tārīḫinde ve Sibṭ İbne'l-Cevzī Mir'ātü'z-zamān nām tārīḫlerinde H3 / Germiyānī'de: Kirmānī'de N2 // 17 ḥażretinüñ: ḥażretlerinüñ TDK / hicriyyede: hicrete degin TDK // 18 gelmişidi: gelmişler idi H3 // 19 éylediler: éyledi H3 // 20 malzemeleri: levāzımları TDK // 24 ortasından: ortasında İBN / çārşū vü bāzārlarını N2, TDK: çārşū pāzārlarını H3, İBN // 26 ʿaṣāları: ʿaṣālar TDK / şimālde H3: şimāl TDK; sārden N2; bisārden İBN // 28 ʿulūfeyn-i ʿasker yat u yaraḳları ile müzeyyen olup: TDK'da yok / ʿasker: H3'te yok

[1] *XIII. Faṣıl, 3. hikāye (N2'de XIV / 2, İBN'de XV / 2) (H3 108a, N2 76b, TDK 68a, İBN 65b)*

ṭurmışlar idi. Ve dehlīz-i aᶜẓamdan içerü yemīn ü şimālde evliyā-yı devlet ve aᶜyān-ı
saltanat zer ü zīvere müstaġraḳ olup vezīri istiḳbāle ṭurmışlar. Şūlī nām müverriḫ
eydür: "Ben gördügüm üzre ol gün Bāb-ı Hümāyūn'dan dehlīz-i aᶜẓama gelince yemīn
ü şimālde ᶜasker-i sulṭānīden yüz altmış biñ nefer silāḥları ile ṭurmışlar idi. Bunlardan
5 ṣoñra ġulāmān-ı hacrī ki serāy-ı ᶜāmireye mensūblardur. Yedi biñ nefer kimse altun
kemer ve dībā libāslar ile ve zerrīn mınṭaḳalar ile selāma ṭurmışlar idi. Ve serāy ḫāṣ
ḳapusında yüz nefer bevvāb Bāb-ı Ḫāṣṣa'ya maḫṣūṣ idi. Ve ol Bāb-ı Ḫāṣṣa'da yollu
H3 109b yolıyla eṭrāf u cevānibden gelen sulṭānlar u beglerbegiler ü ocaḳbegleri /kürsīler
üzerinde oturup ḫalīfe ḥażretlerine mülāḳāt içün mülāzemet éderler idi. Ve ol Bāb-ı
10 Ḫāṣṣa'nuñ üstinde bir altundan müşebbek pencereden bir siyāh ḳaṭīfeden zer-bāft
olınmış envāᶜ cevāhir ile muraṣṣaᶜ bir yeñ ki ṭūlı beş ẕirāᶜ idi, ol pencereden
şarḳıtmışlar idi. Ol mülāzemete gelen hükkām u selāṭīn ḫalīfeye bulışmayanlar ol yeñi
öpüp icāzet ile giderler idi. Ol maḥalle geldükde vezīr ve elçiler ādāb ile ol yeñi taḳbīl
édüp andan içerü ḳaṣr-ı ḫulefāya ṭoġrı gitdiler. Ḫalīfenüñ iç oġlanları ġulamān-ı ḫāṣṣa
15 istiḳbāle ṭurmışlar idi. Selām vérüp geçdiler. Bundan ṣoñra ḫalīfenüñ ḳapu aġası yedi
biñ ṭavāşī dört biñi beyāż üç biñi siyāh yemīn ü şimālde tertīb üzre ṭurmışlar idi.
Selāmlayup geçdiler. Mir'ātü'z-zamān'da yazdugı üzre Bāb-ı Şemāsiyye'den dārü'l-
ḫulefāya gelince ve ṭaşra ḳapudan ḫalīfe ḳaṣrına gelince ṭarafeynde sā'ir ziynetlerden
ġayrı hemān otuz sekiz biñ sitāre aşmışlar idi. Elçiler bu ziynet ile ol yerleri gördükçe
H3 110a 20 Dārü'l-ḫilāfe bu mıdur déyü su'āl éderler idi. Her /bir mekānı ismiyle taᶜrīf éderler idi.
Baᶜde Dārü'ş-şecere nām maḥalle geldiler ki ḫalīfenüñ ālāt-ı cevşeninden ve silāḥ
ḳısmından, mücevher ü muraṣṣaᶜ on biñ cevşen ve on sekiz biñ silāḥ ḳısmından,
aşılmış idi. Ve sā'ir tuḥaf eşyānuñ ḥadd ü pāyānı yoġıdı. Ve Dārü'ş-Şecere'nüñ
ḳapusında ṭarafeynde yüz ᶜaded altun zencīrler ile bagḷu arslanlar ṭururlardı. Bunlaruñ
25 ortasından geçüp ḫalīfenüñ taḫtı ṭurdugı Dārü'l-Firdevs'e vardılar. Ve bu Dārü'l-

---

1 şimālde evliyā-yı: şimālde olan erbāb-ı TDK // 2 ṭurmışlar H3, İBN: ṭurmışlar idi N2; ṭurmışlar idi. Bunlardan ṣoñra TDK // 3 üzre: N2'de yok // 4 sulṭānīden: sulṭāndan TDK / nefer: ādem TDK / silāḥları: silāḥlar TDK // 5 kimse: kimesne TDK / altun H3, TDK: altun u N2, İBN // 6 ve serāy: serāy TDK // 7 ḳapusında: ḳapusınuñ TDK // 8 yolıyla: yolı ile N2 / eṭrāf u: eṭrāf H3 // 9 ḥażretlerine: ḥażretine TDK // 10-11 zer-bāft olınmış: düzilmiş TDK // 11 ki: var idi TDK // 12 ol mülāzemete: anda mülāzemete TDK // 13 maḥalle: maḥalde H3 / ve TDK, İBN: H3 ve N2'de yok / ādāb TDK, İBN: edeb H3, N2 // 15-17 Bundan ṣoñra ḫalīfenüñ ḳapu aġası yedi biñ ṭavāşī dört biñi beyāż üç biñi siyāh yemīn ü şimālde tertīb üzre ṭurmışlar idi. Selāmlayup geçdiler TDK, İBN: N2'de yok; üç biñi beyāż üç biñi siyāh yemīn ü şimālde tertīb üzre ṭurmışlar idi. Selāmlayup geçdiler H3 // 18 ṭarafeynde H3, N2: ṭarafeynden TDK, İBN // 19 ziynet ile: ziynetle N2 // 21 ki: N2'de yok // 22 mücevher ü muraṣṣaᶜ on biñ cevşen ve on sekiz biñ silāḥ ḳısmından N2: mücevher ü muraṣṣaᶜ on biñ cevşen ve on iki biñ esleḥadan TDK; H3 ve İBN'de yok // 23 yoġıdı: idi TDK // 24 ṭarafeynde: iki ṭarafında TDK / ṭururlardı H3: ṭururlar idi N2; ṭururdı TDK; dururdı İBN / bunlaruñ: bunlar İBN // 25 taḫtı H3, TDK: N2 ve İBN'de yok

Firdevs'üñ öñinde bir ᶜaẓīm ḥavż var idi. Ve ol ḥavżuñ içinde ṣāfī gümüşden bir şecer peydā éylemişler idi. Yapraḳları altundan ve meyveleri gün-ā-gün elvāndan on yedi budaġı var idi. Rüzgār esdükçe evrāḳ-ı aġṣān-ı şecerden gün-ā-gün ṣadālar peydā olurdı. Ve dürlü dürlü ḳuşlar cā-be-cā aşılmış idi. Her biri bir güna ṣadā ile otururlar idi. Bu elçiler bu temāşāları éderek Dārü'l-Firdevs'den ḫalīfe olduġı maḥalle vardılar. Ḫalīfe bir abanos u ᶜācdan envāᶜ-ı cevāhirle muraṣṣaᶜ bir taḫt üzerinde siyāh ᶜimāme ile oturmış idi. Pāy-i taḫta yüz sürdiler ve ḫalīfeden yüz ẓirāᶜ yer uzaḳ ṭurdılar. Vezīr /pāy-i taḫtda el baġlayup ṭurdı. Ve tercemān sözlerini ḫalīfe ḥuẓūrında iᶜlām éderdi. Elçilere ḫilᶜatler géydürüp ikişer yüz biñ aḳça inᶜām olındı. Yine ol yoldan gelüp ḫalīfenüñ vezīri serāyını seyr étdürdi. Ve yüzden artıḳ ᶜaẓīmü'l-cüṯṯe filler var idi. Anları seyr édüp Dārü'l-Ḫilāfe'ye geldiler. Elçilere anda daḫı birer ḫilᶜat géydürüp Bāb-ı Şemāsiyye'den çıḳdılar. Serāydan ḫāric Şūḳu'ṣ-Ṣelāṣe démek ile meşhūr bir şāh-rāhda ki şehrüñ ortasından Dürretü'l-Menā'ir'den ki hemān mürūr étdükleri yolda biñden ziyāde mināre var idi. Ol mināre yolından girdiler. Öyle[1] eẓānı daḫı vérilmege başladı. Bu deñlü eẓān bir uġurdan Allāhu ekber déyü eẓāna başlarlar idi. Elçiler "Bu ṣadā nedür?" déyü ḥayrān oldılar. "Erkān-ı İslām böyle midür?" déyü elçilerden bir ikisi "Dīn-i Muḥammed ne güzel imiş." déyü İslām'a geldiler. Bu vechle olduḳları meskenlerine geldiler ve ḫulefānuñ ḳuvvet ü ḳudret ü şevketlerine taḥsīn éderler idi. Ḫulefānuñ ḫuṣūṣā kemāl-i ḳuvvet ü devletleri evvelki zamānına nisbet Muḳtedir Billāh ḫalīfenüñ ᶜaṣrı fetret zamānı olup her ṭarafdan aᶜdā /başın ḳaldurmış idi. Devlet-i āl-i ᶜAbbās gibi ᶜaẓīm kār-ḫāne-i salṭanat otuz yedi nefer ḫalīfe beş yüz yigirmi dört yıl şevket ile salṭanat şāḥibleri iken ve şarḳdan ġarba ḥükümleri cārī iken

110b

111a

---

3 evrāḳ-ı H3, N2: ve TDK; İBN'de yok / gün-ā-gün: dürlü dürlü TDK // 4 olurdı: olur idi N2 / dürlü dürlü: reng-ā-reng TDK / günā: nevᶜa TDK / ṣadā: ṣadālar TDK // 4-5 otururlar idi: otururlardı TDK // 5 temāşāları éderek H3, TDK: temāşāları seyr éderek N2, İBN // 6 u ācdan: aġacdan İBN / cevāhirle H3, İBN: cevāhir ile N2, TDK // 7 ṭurdılar: bir maḥalde ṭurdılar TDK // 8 taḫtda H3, İBN: taḫta N2; taḫtında TDK / ḥuẓūrında: ḥuẓūrında terceme édüp TDK / éderdi: éder idi N2 // 9 ḫilᶜatler: ḫilᶜat TDK / géydürüp: géydürilüp TDK // 10 vezīri: vezīr H3 / artıḳ: ziyāde TDK // 11 Ḫilāfe'ye: Ḫilāfet'e TDK / daḫı: da TDK / ḫilᶜat: ḫilᶜatler N2 / géydürüp: ilbās olınup TDK // 12 Şemāsiyye'den: Şemāse'den İBN / serāydan: serāyda H3 / Şelāṣe: Selāṣā N2 / démek ile: démekle N2 // 13 rāhda ki H3, İBN: rāhdan ki TDK; rāhdan kim N2 / ortasından: ortasıdur TDK / Dürretü'l N2: Dürrātü'l TDK; Dürrebü'l H3, İBN / Menā'ir'den ki hemān mürūr étdükleri: Menā'ir ile müteᶜārif bir maḥall olup ol TDK / mürūr: devr N2 // 14 ol mināre yolından girdiler: çünki ol yola geldiler TDK / daḫı: TDK'da yok // 15 eẓān: mü'eẓẓin TDK / déyü: déyüp TDK / başladı: başladılar N2 / başlarlar idi H3: başladılar N2, İBN; şürūᶜ éylediler TDK // 17 ikisi: ḳaçı TDK / Muḥammed: Muḥammed ṣallallāhu ᶜaleyhi ve sellem TDK // 17-18 Bu vechle olduḳları meskenlerine geldiler ve ḫulefānuñ ḳuvvet ü ḳudret ü şevketlerine taḥsīn éderler idi: TDK'da yok // 18 şevketlerine: şevketlerin N2 // 19 Ḫulefānuñ Ḫuṣūṣā H3: Ḫuṣūṣā ḫulefānuñ N2, İBN; ḫulefā-yı selefüñ TDK / evvelki: ne mertebe imiş evvel TDK / zamānına H3: zamāna N2, TDK ve İBN // 21 salṭanat: salṭanat ki N2 // 22 şevket ile: şevketle N2 / şāḥibleri iken: şāḥibleri idi İBN

[1] Nüshaların hepsinde *öyle* şeklinde yazılmış

zevāl-i mülk-i salṭanatlarına sebeb ebā vü ecdādları ḳānūnını taġyīr édüp şāh-rāh-ı ᶜadāletden çıḳdukları sebeb olmışdur. Muᶜtaşım Billāh ki ḫilāfet ṣadrına geçdi Baġdād miṣāl-i cennet-ābād idi. Ve tāze ādem idi ᶜayş u ᶜişret ile muḳayyed. Aḥvāl-i mülk ü salṭanat yalñız vezīr ᶜuhdesinde ḳalup nedīmleri vü ṭavāşīleri ve sā'ir ḥavāşīleri her biri
5 başḳa bir vezīr olup vezīr ḫalīfeye şikāyet éyledükçe nedīmler "Pādişāhum vezīr yalñızca salṭanat éylemek ister." déyü vezīre ġālib olup vezīr daḫı bir uġurdan gözden bıraġup eṭrāfda olan ḥükkām ẓulm ü teᶜaddī édüp raᶜiyyet pāymāl oldı. Ve eskiden ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibi ḥükkām u begler ᶜazl olınup yerlerine tāze bī-tedbīr kimesneler naṣb olındugından herkes rencīde-i ḫāṭır olup ḫulefā mülkinüñ iḫtilālini eṭrāfda olan
111b 10 aᶜdā ṭuydılar. Ve ḫalīfede /rüşd olmadugını bildiler. Nā-gāh Cengīz Ḫān oġlı Mengü Ḳaan ile ḫalīfe mā-beyninde bir ḫuṣūṣ içün bir ᶜaẓīm ᶜadāvet peydā éylediler. Vezīr her çend ki müdāre éyleñ dédükçe müfid olmayup ᶜāḳıbet ᶜadāvet müştedd olup Mengü Ḳaan kendü ṭarafından ḳarındaşı Hülāgü Ḫān'ı serdār édüp dört yüz biñ Mogol ᶜaskeri ile Baġdād'a gelüp ḥişārı iḥāṭa éylediler. Ve mancılıḳlar ḳurup şehrüñ için
15 ḫarāb u yebāb éylediler. ᶜĀḳıbet ḫalīfe ᶜāciz ḳalup ṣulḥ olmaḳ içün üç oġlıyla ve üç biñ āl-i ᶜAbbās'dan eşrāfla bindiler ve ḳalᶜadan çıḳdılar. Hülāgü bārgāhına vardılar. Ḫalīfeyi şehzādeleri ile içerü aldılar. Sā'ir ümerā vü aᶜyānı ṭaşrada alıḳoyup ḫalīfeye iltifāt şeklin göstermegin ḫalīfe ḳalᶜa ḳapuları cümle açılsun déyü ḫaber gönderüp ḳalᶜa açılup Mogol tatarı şehr-i Baġdād'a girüp taṣarruf éylediler. Értesi ḫalīfeyi üç
20 oġlıyla ḥabs édüp Baġdād ḫalḳını ḳatl-i ᶜāmm ile mücāzāt édüp ḫalīfenüñ oġullarınuñ boynın urup ḫalīfeyi bir baş ṣıġır derisine ṣardılar. Güneşe ḳarşu ḳodılar. Ve gelen
3 112a giden kefere /tataruñ atı ayaġı altında helāk édüp devlet-i ᶜAbbās bunda munḳarız olmışdur. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi sübḥānallāh böyle bir devlet-i ᶜaẓīm iken ne māl ve ne ᶜaskerden fā'ide gördiler. Böyle devlet-i ᶜaẓīmüñ zevāline sebeb tāze ḫalīfe ᶜayş u
25 nūşla muḳayyed olup umūr-ı ḥall ü ᶜaḳd birḳaç tāze oġlanlar ile ṭavāşīler eline düşüp

---

·1 mülk-i: TDK'da yok / ecdādları: ecdādı TDK / taġyīr N2, TDK: taġayyür H3, İBN // 2 ᶜadāletden: ᶜadāletinden H3 // 3 miṣāl-i cennet-ābād: behişt-ābād TDK / tāze ādem idi: kendüsi tāze ādem olmaġla TDK / ᶜişret ile muḳayyed H3, İBN: ᶜişretle muḳayyed N2; ᶜişrete mā'il olup TDK // 4 nedīmleri vü ṭavāşīleri: nedīmler ü ṭavāşīler TDK // 5 éyledükçe: éyledi ki TDK / nedīmler: nedīmleri N2 // 6 salṭanat: salṭanatī TDK // 7 raᶜiyyet: reᶜāyā İBN // 8 olınup N2, TDK: olup H3, İBN / yerlerine TDK: yerine H3, N2, İBN / kimesneler N2, TDK: kimseler H3, İBN // 9 olındugından N2, TDK: oldugından H3, İBN / ḫulefā mülkinüñ: memālikde olan TDK / iḫtilālini: iḫtilāli TDK / eṭrāfda olan: eṭrāfdaki TDK // 10 ḫalīfede: ḫalīfede daḫı TDK / olmadugını: olmayup N2 // 11 Ḳaan: Ḫān TDK / éylediler: éylemişler idi TDK // 12 müdāre éyleñ dédükçe: müdārā éyledükçe TDK // 13 Ḳaan: Ḫān TDK / ḳarındaşı: TDK'da yok // 14 iḥāṭa: muḥāṣara N2 // 15 olmaḳ içün: olmaġiçün İBN / oġlıyla H3, İBN: oġlı ile N2, TDK // 16 eşrāfla H3, İBN: eşrāf ile N2, TDK / bindiler ve: İBN'de yok / hülāgü: ḫalīfe İBN // 17 şehzādeleri ile: şehzādeleriyle H3 // 19 taşarruf: istirāḥat TDK // 20 oġlıyla H3, İBN: oġlı ile N2, TDK / ḫalḳını: ḫalḳına H3 / mücāzāt édüp: mücāzāt éyledi TDK // 22 atı N2, İBN: H3 ve TDK'da yok / édüp: oldı TDK // 23 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: N2 ve İBN'de yok; raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi TDK / iken H3, TDK: ṣāḥibi iken N2, İBN // 25 nūşla: nūş ile N2

ᶜulemānuñ ḳadr ü ḳıymetleri ve liyāḳatini bilmeyüp ḥükkām u ümerānuñ şāḥib-ᶜaḳl u tedbīr olanlarını ᶜazl édüp yerlerine tāze hevā vü heves şāḥibi ādemler naṣb olmaġla dünyāya ẓulm münteşir olup reᶜāyā perākende olmaġla ḫaşm-ı devlet baş ḳaldurup dünyāyı fenāya vérmege sebeb oldılar. El-ᶜizzetullāhi.

Ve mine'n-nevādir. Bu faṣl zevāl-i devlet-i mülūk-i Cürcānī ve ṭulūᶜ-ı şems-i saᶜādet-i Deylemiyān ki āl-i Büveyhdürler.[1]

Ṣāḥib-i tārīḫ Mīr Ḫᵛānd Şāh ḳavlince āl-i Büveyye'nüñ cedd-i aᶜlāları Ebū Şücāᶜdur ki evsaṭ-ı nāṣdan bir ādem idi. Mezburuñ üç oġlı var idi. ᶜAlī ve Ḥasan ve Aḥmed. Bir gün Ebū Şücāᶜ bir müneccim ḥużūrına varur. Meger bir rü'yā görmiş anuñ taᶜbīrin recā éyledi. Ve dédi ki "Vāḳıᶜamda bir āteş peydā olup /gitdükçe büyüdi ve memleketleri yaḳa yaḳa yüksege çıḳdı ve üç pāre olup her bir pāresi ᶜaẓīm şuᶜle peydā éyledi. Ve öñinde bir ḫalḳ ᶜaẓīm el ḳavuşdurup ṭururlar idi. Pes müneccim mahāret ṣāḥibi ādem imiş ve bu ḫᵛābuñ taᶜbīrinde taᶜaccüb édüp "Mādām ki baña bir at veyā on altun veyā bir ḫilᶜat vérmeyesin taᶜbīrini saña démem." Ebū Şücāᶜ eyitdi: "Vallāhī ᶜömrümde bir ata mālik olmadum ve on altını bir yerde görmedüm ve ḳaftānum daḫı birdür." dédi. "Lākin ḫayr duᶜāmı alup taᶜbīr éderseñ kerem senüñdür." dédi. Müneccim eyitdi: "Saña müjde olsun ki senüñ üç evlāduñ rūy-ı zemīnde ṣalṭanat ṣāḥibi olurlar. Ve her biri ᶜaẓīmü'l-ḳadr pādişāh olurlar. Nihāyet ol zamānda beni unutmayasın." dédi. Ebū Şücāᶜ "Beni istihzā édersin." déyü güldi. Müneccim ḳasem éyledi, sözinden dönmedi. Ve oġullarınuñ ṭāliᶜlerin ṭutdı. "Büyük oġluñ cümleden

H3 112b

---

1 ḳadr ü ḳıymetleri ve liyāḳatini N2, İBN; ḳadr ü liyāḳatini H3; ḳadr ü liyāḳatleri TDK / bilmeyüp: bilinmeyüp TDK // 2 yerlerine: yerleri TDK // 3 olup: oldı TDK / reᶜāyā: reᶜāyā vü berāyā TDK / perākende: perākende vü perīşān N2 / olmaġla: olmaḳ ile TDK // 4 el-ᶜizzetullāhi H3, TDK: N2'de yok; ed-devām ve'l-ᶜizzetullāhi sübḥāne ve taᶜālā İBN // 6-7 Ve mine'n-nevādir. Bu faṣl zevāl-i devlet-i mülūk-i Cürcānī ve ṭulūᶜ-ı şems-i saᶜādet-i Deylemiyān ki āl-i Büveyhdürler H3, TDK: On beşinci faṣl zevāl-i devlet-i mülūk-i Cürcānī ve ṭulūᶜ-ı şems-i saᶜādet-i Deylemiyān ki āl-i Büveyh dérler. Ve mine'n-nevādir N2; On altıncı faṣl zevāl-i devletihu mülūk-i Cürcānī ve ṭulūᶜ-ı şems-i devlet-i Deylemiyān ki āl-i Büveyhdürler İBN // 6 mülūk-i: memleket-i TDK // 7 ki: TDK'da yok / Büveyhdürler: Büveyh dérler TDK // 8 tārīḫ: (rīḫ) İBN / Mīr Ḫᵛānd Şāh: Mīr Ḫᵛāşā H3 / Büveyye'nüñ: Büveyh TDK // 10 varur: vardı TDK / görmiş: görmiş idi TDK // 11 taᶜbīrin: taᶜbīrini TDK / éyledi ve: édüp TDK / bir: (zikrümden) H3 // 12 bir H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 13 ḫalḳ ᶜaẓīm: ᶜaẓīm ḫalḳ TDK / ḳavuşdurup: baġlayup TDK / idi: dédi N2 // 14 şāḥibi ādem imiş ve: şāḥibi idi N2 / taᶜbīrinde: taᶜbīrin démekde TDK / édüp: éyledi ve dédi TDK // 15 taᶜbīrini: taᶜbīrin TDK / démem: démem dédi TDK // 16-17 birdür dédi: birdür TDK // 17 Lākin ḫayr duᶜāmı alup taᶜbīr éderseñ kerem senüñdür." dédi: İBN'de yok // 18 senüñ: senden TDK / evlāduñ: evlād TDK // 19 olurlar ve: olup TDK / pādişāh olurlar H3, N2: pādişāh olur TDK, İBN / zamānda: zamān H3 // 20 unutmayasın: ferāmūş étmeyesin TDK / dédi: dédükde TDK / Şücāᶜ: Şücāᶜ eydür İBN / édersin H3, İBN: (édersüñ) N2, TDK / müneccim: N2'de yok // 21 ṭāliᶜlerin TDK, İBN: ṭāliᶜin H3: ṭāliᶜlerini N2

[1] *XIII. Faṣıl, 4. hikâye (N2'de XV / 1, İBN'de XVI /1) (H3 112a, N2 79a, TDK 70b, İBN 67b)*

evvel ẓuhūr éder." dédi. Ḥikmet Ḫudā'nuñdur. ᶜİmādüddevle ki büyük oġlıdur ol
H3 113a etrāfda Merādīc nām şehryāra vardı. Ḫizmet éyledi. Ve anuñ cānibinden Kūḫ nām şehre ḥākim oldı. /Ġāyet şecīᶜ ü kerem ṣāḥibi ādem olmaġla tedbīr ü tedārike ḳādir olmaġın bülend-himmet olmaġla yanına gelen ayrılmaz idi. Bir ḫaylī ādem peydā
5 édüp biñden ziyāde ādem ile Işfahān üzerine vardı. İbni Yāḳūt'uñ on biñ atlusıyla ceng édüp ḳaçurdı. Memleket-i Urḫān'a vardı, feth éyledi. Gitdükçe ᶜaskeri ve devleti ḳabardı, iᶜtilā-yı şān buldı. Baᶜde ḳarındaşı Rüknüddevle'yi gönderdi. Kāzurūn'u daḫı feth éyledi. Andan soñra Işfahān'ı pāy-i taḫt édindi. Etrāfda olan ḥākimler ḫavf çekmege başladılar. Küllī ᶜaskere mālik oldı yürüdi. Ḥākim-i Şīrāz İbni Yāḳūt'uñ
10 leşkerini şındurdı. Ve işneyn ü ᶜaşereynde feth édüp kāmrān-ı ᶜālem oldı. Şehri leşkere yaġma étdürmedi. Bir ferdüñ bir ḥabbesine yapışdurmadı. "Ben size riᶜāyet éderem." dédi ve İbni Yāḳūt'uñ serāyı içine girdi. ᶜAcabā bu ᶜaskere mevācibi nereden peydā éderem?" déyü tefekküre vardı. Nā-gāh serāyuñ saḳfından bir delikden bir yılan başını
H3 113b çıḳardı, yine çekdi. Birḳaç defᶜa bu şīveyi meslūk ṭutdı. /Pes ᶜİmādüddevle ḫüddām-ı
15 ḥareme emr éyledi ki: "Çıḳuñ şol saḳf içinde bir yılan vardur, görüñ." dédi. Çıḳdılar ol maḥalde ararken bir nice şanduḳlar buldılar māl-ā-māl altun ile. ᶜİmādüddevle öñine getürdiler. Ḥaḳḳa şükr édüp hemān ol saᶜāt leşkere baḫşīşler vérdi. Şafāda oldı. Naẓm:

Kime devlet el vérse bī-ḳahr u renc
Yılan yoḳlar iken bulur gizlü genc
20 Sitāre o maḫdūma kim baş eger
Eli genc ararken yılana deger

Baᶜde bir üstād ḫayyāṭ istedi baᶜżı libāslar kesmege. Meger İbni Mercān'uñ bir uṭrūş

·1 ki: İBN'de yok // 2 Merādic: Merdāvic H3 / ḫizmet: ḫidmet İBN // 3 Kūḫ TDK, İBN: Kirḫ H3, N2 // 4 olmaġla: olduġından nāşī TDK / gelen H3, N2: gelen ādem TDK, İBN / ādem: kimesne TDK // 4-5 peydā édüp: bile olup İBN // 5 Yāḳūt'un: Yāḳūt ki TDK / atlusıyla H3: atlusı ile N2, İBN; atluya mālik idi anuñla TDK // 7 ḳabardı: ḳuvvet bulup TDK / iᶜtilā-yı şān buldı: iᶜtilā vü şān ṣāḥibi oldı TDK / gönderdi Kāzurūn'u H3, N2: gönderdi Kāzurū'yı TDK; Kāzurūn'a gönderdi İBN / daḫı H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // pāy-i: pey-i pāy-i İBN // 9 çekmege: étmege İBN / başladılar: başladı H3 / oldı: olup TDK / yürüdi: sürdi İBN // 10 leşkerini: leşkerin İBN / şehri: İBN'de yok / ve: ve sene-i N2 // 11 étdürmedi: étdürdi TDK / ferdüñ: ḫar-ı dell ve TDK / bir ḥabbesine: ḥabbesine N2 / yapışdurmadı: yapışmadı TDK / size: size daḫı TDK / éderem: éderüm TDK // 12 ᶜaskere: ᶜaskerüñ İBN / mevācibi: mevācibini İBN / nereden: ne yerden TDK // 13 éderem: éderüm TDK / déyü N2; İBN: dédi H3; déyü bu TDK / saḳfından bir delikden: saḳfınuñ bir delüginden N2 // 14 çıḳardı yine çekdi: çıḳarur yine çeker TDK / pes: İBN'de yok // 16 ararken H3, TDK: arar iken N2, İBN / bir: TDK'da yok // 17 leşkere: ᶜaskere H3 / vérdi: vérüp TDK / şafāda oldı H3: N2'de yok; ẕevḳ u şafā éyledi TDK; şafāda oldılar İBN / naẓm H3: beyt N2; şiᶜr TDK, İBN // 18 kime: kimine TDK / vérse: vérür TDK / u: H3'te yok // 19 yılan yoklar iken bulur: mār ararken buldı ol TDK / yılan: ılan İBN // 20 sitāre ol maḫdūma kim baş eger: kime kim el vérmeye bu rūzgār TDK // 21 eli N2, İBN: anı H3; TDK'da yok / yılana deger H3, N2: ol bulur gencinde mār TDK; ılana deger İBN // 22 kesmege: kesilmege TDK / uṭrūş: üstād N2

ḫayyāṭı var imiş. Anı getürdiler. ᶜİmādüddevle ḫayyāṭı gördükde "Bre *deste-i çūb beyārīd*.[1]" dédi. Arşun ṭaleb éyledi. Ḫayyāṭ ṣaġır olmaġın çöp lafẓın işitdi "Hey ṣāḥib-saᶜādet çöpe ne ḥācetdür? Ben ketm éylemezem ki çöpe ḥācet ola. Bende İbni Mercān'uñ bir ṣanduḳ ḳumaşları vardur, ṭuruyor. Biçilse gerek idi. Buyurursañuz gelsün." dédi. ᶜİmādüddevle ḥamd édüp "Var getür." dédi. Vardı getürdi. Nefīs ḳumaşlar. Pādişāhlara lāyıḳ ḫilᶜatler kesdürdi ve géydi. Ve bi'l-cümle salṭanat āl-i
H3 114a Büveyh ṭā'ife/sine bir vechle el vérdi ki ᶜāḳıbet Baġdād'ı daḫı ḳabż-ı taṣarruflarına aldılar. Ve Muᶜizzüddevle nām birāderini Baġdād'a ḥākim ḳodı. Nice zamān ḫuṭbe vü sikkeleri oḳundı. Ḫalīfe ile sikke vü ḫuṭbede müşterek oldılar. Ve gāh Şīrāz'da ve gāh Dārü'l-mülk-i Baġdād'da sākin oldılar. On ṭoḳuz nefer kimse bunlardan salṭanat ṣāḥibi olup ᶜadl ü dād ile ḥükümet éylediler. Meẕhebleri pāk ᶜulemā vü şuᶜarāya raġbet ü riᶜāyetler édüp "Maluñ beḳāsı yoḳdur. Ṣaḥīfe-i ᶜālemde nāmumuz ḳalsun." déyü celb-i māl édüp ṣaḳlamazlar idi. Müstaḥaḳlara beẕl ü inᶜām ile nām-ı nīkü taḥṣīline saᶜy éderlerdi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

Nevādirü't-temṣīldür[2]

Ḥükemā-yı ilāhī olan ehl-i nihāddan su'āl éylemişler ki "Erbāb-ı ᶜaḳl o kimsenüñ emārāt-ı zāhiresi ve ḳarīne-i bāhiresi nedür?" Démişler ki "Kemāl-i rezānet-i ᶜaḳla üç nesne delīl-i tāmdur. Evvelā ḳıllet-i kelām ve tekellümde işābet üzre olmasıdur. Zīrā kesret-i kelām mūcib-i melāl ü melāmdur." "Veyā bir kimse ẓāhirde
H3 114b olmasa ġā'ibde olsa anuñ mezīd-i ᶜaḳlına nişāne nedür?" /Démişler ki: "Üç vechle maᶜlūmdur. Biri ḫiẕmetinde irsāl éyledügi resūlinden ve biri daḫı üslūb-ı taḥrīrinden ve irsāl éyledügi mektūbından ve irsāl étdügi hediyyesinden. Zīrā kişinüñ resūli

---

1 getürdiler: givürdiler H3 / bre: bize bir N2 // 1-2 bre deste-i çūb beyārid H3, N2: (berūbed dest-i çūb peyārid) TDK; bre deste-i kūb beyārid İBN // 2 dédi: dédi yaᶜnī TDK // 3 éylemezem: éylemedüm İBN / çöpe H3, TDK: çöp N2, İBN // 4 ḳumaşları: ḳumaşı TDK // 5 gelsün: getürelüm TDK / vardı getürdi N2, İBN: getürdi H3; ḫayyāṭ-ı mezbūr varup ol nefīs ḳumaşları getürdi ki TDK // 5-6 nefīs ḳumaşlar: TDK'da yok // 7 ḳabż-ı TDK: ḳabża-yı H3, N2 ve İBN // 9 sikke vü ḫu.tbede: ḫutbe vü sikkede N2 / oldılar ve: oldılar N2 // 10 kimse: kimesne TDK // 11 éylediler: étdiler N2 // 12 beḳāsı yoḳdur: beḳāsını bu ḳadar N2 / déyü N2: H3, TDK ve İBN'de yok // 12-13 déyü celb-i māl édüp ṣaḳlamazlar idi: İBN'de yok // 13 saḳlamazlar: saḳlamaz N2 / inᶜām ile: inᶜāmla H3 / nām-ı nīkü: nīk nām // 14 éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2, TDK / raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn H3: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi N2; raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK; raḥmetullāhi taᶜālā İBN // 16 nevādirü't-temṣīldür H3, İBN: nevādirü't-temṣīl N2; ve mine'n- nevādirü't-temṣīl TDK // 17 nihāddan: nihādan TDK / ᶜaḳl H3, TDK: ᶜaḳl olan N2; İBN / o: İBN'de yok // 18 kimsenüñ: kimesnenüñ TDK / démişler: dédiler İBN // 20 olmasıdur: olması TDK / melāmdur: melāmetdür TDK // 20-21 zāhirde olmasa H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 22 daḫı: TDK'da yok // 23 ve irsāl: veyā irsāl N2 / resūli: N2'de yok

[1] "Cetveli (arşını) getir."

[2] *XIII. Faṣıl, 5. ḥikāye (N2'de XV / 2, İBN'de XVI / 2) (H3 114a, N2 80b, TDK 71b, İBN 69a)*

ḳā'im-i maḳām-ı nefsi olsa gerekdür. Ve yazdıġı nāmesi māhiyyet-i nefsinden ḫaber vérse gerekdür. Nitekim "*Elmer'ü maḫfiyyun taḥte lisānihi.*"[1] démişlerdür. Ve "Kemāl-i himmeti hedāyāsından maʿlūm olur kişinüñ netīce-i ḥāli vü ḳāli ḳarīninden maʿlūm olur. Ve ʿaḳla delīl-i ḳavī müdārāt-ı nās ve ḥüsn-i muʿāmele ve tevāżuʿ ile istīnāsdur." démişler. Zīrā bu ṣıfāt-ı mezkūre mevhibe-i İlāhī olan aḫlāḳ-ı ḥaseneden nāşīdür. Ḥüsn-i aḫlāḳ ecell-i mevāhib ü niʿamden maʿdüddur. Nitekim nebiyy-i aʿẓam salallāhu ʿaleyhi ve sellem buyururlar: "*Men ḥarreme müdārāte'n-nāsi feḳad ḥarreme't-tevfīḳa.*"[2]

Nādire-i dīger[3]

Ḥabībullāh Ḥāfiẓ Maʿrūf İbnü'l-İmāṭī'den isnād ile menḳüldür ki Ḥażret-i Süleymān nebī ʿaleyhi's-selām ḥużūrına bir ādem geldi. Ve "Cemāʿat arasında bir ḳazum var idi nā-bedīd oldı." dédi. Ḥażret-i Süleymān buyurdılar ki "Cümle cemāʿat
İ3 115a mescide cemʿ olsunlar." Nidā éylediler, /ḫalḳ mescide cemʿ oldılar. Ḥażret-i Süleymān minbere çıḳdı ve eyitdi: "İnṣāf mıdur ki bir mü'mīn ḳarındaşıñuñ ḳazını uġurlayup ve tüyüni başuñuza şoḳınup mescide gelürsiz." dédi. Hemān ol ḳazı alan ādem elini başına ḳoyup aramaġa başladı. Ḥażret-i Süleymān buyurdılar ki: "İşte ḳazı alan ādem budur. Anda ẓuhūr éyledi."

Ve mine'n-nevādir[4]

Selāṭīn-i İslāmiyye'den ʿAżudüddevle dört yüz altmış tārīḫinde celīlü'l-ḳadr pādişāh-ı menbaʿü'ṣ-ṣadr idi. Ḫirāset-i mülk ü salṭanat ile meşhūr-ı ʿālem idi. Bir zamānda tüccārdan bir ġarīb ḥacca niyyet édüp taḫt-ı ḥükūmetine vāṣıl olup bir menzile nāzil olur. Ḥacca sefer zamānı érişdükde derdmend ḥācı ḫarc-ı rāhdan faźla

---

2 nitekim: tekellüm TDK / maḫfiyyun: (muḥibbiyyun) N2 // 3 olur H3, İBN: olur ve N2, TDK / ḥāli vü : ḥāl ü N2 // 4 tevāżuʿ ile: tevāżuʿla İBN // 6 aḫlāḳ H3, N2: ḫulḳ TDK, İBN / nebiyy-i aʿẓām H3, İBN: nebī N2; nebiyy-i ʿaẓīm TDK // 7 ṣalallāhu ʿaleyhi: ṣalallāhu taʿālā ʿaleyhi N2 / buyururlar H3: N2 ve TDK'da yok; buyurur ki İBN // 10 nādire-i dīger H3, N2: ve mine'n-nevādir-i dīger TDK; nādire İBN // 11 Ḥabībullāh: İBN'de yok / İmāṭī'den: Enmāṭī'den TDK // 12 bir ādem: İBN'de yok // 13 ḳazum: (ḳāżum) H3 / ki: TDK'da yok // 14 olsunlar H3: olsunlar déyü TDK; olsunlar dédi nādī N2; olsunlar dédi münādī İBN / éylediler: éyledi N2 / cemʿ oldılar: oldılar H3 / ḥażret-i Süleymān N2, TDK: ḥażret H3; Süleymān İBN // 15 ḳarındaşıñuñ: ḳarındaşlaruñuzuñ TDK / ḳazını: (ḳāżını) H3 // 16 ḳazı: (ḳāżı) H3 // 17 buyurdılar: buyurdı İBN / işte: uşta N2 / ḳazı: (ḳāżı) H3 / ādem: H3'te yok // 18 budur: TDK'da yok // 19 éyledi: étdi TDK // 22 meşhūr-ı ʿālem idi: meşhūr-ı ʿālem ve firāset-i naẓarda müsellem idi H3 / bir: bu N2 // 23 ḥükūmetine: ḥükūmete TDK // 24 olur: oldı TDK

[1] "Kişi, dilinin altında gizlidir."

[2] "Kim insanları idare etmeyi haram kılarsa, muhakkak o, Allah'ın yardımını men eder." hadis, kaynaklar???

[3] *XIII. Fasıl, 6. hikâye (N2'de XV / 3, İBN'de XVI / 3) (H3 114b, N2 80b, TDK 72a, İBN 69a)*

[4] *XIII. Fasıl, 7. hikâye (N2'de XV / 4, İBN'de XVI / 4) (H3 115a, N2 81a, TDK 72a, İBN 69b)*

akçasını biñ ᶜaded altını emānet vérmege bir kimse bilmedüginden şehrüñ ḫāricinde şaḥrāda bir ᶜaẓīm aġaç dibinde defn éder. Maᶜlūm yerdür żāyiᶜ olmaz déyü ḳor gider. Ḥacdan ᶜavdet édüp geldükden soñra varur defn éyledügi meblaġı arar, yerinde
H3 115b bulamaz. Ḫayret ü ıżṭırāb ile aġlar. /Dostlarından birisi elbette sulṭān ḥużūrına ᶜarż-ı ḥāl taḥrīr édüp sulṭāna şunar. ᶜArż-ı ḥāli oḳuyup "Var ādem bir iki gün ṣabr éyle görelüm." dér. Ve ḥażret-i sulṭān şehrüñ cümle ḥükemāsını bir yere cemᶜ édüp su'āl éder ki "Siz bu senede hīç bu aġacuñ köküyle kimseye ᶜilāc éyledüñüz mi?" dédi. Eṭibbādan biri dér ki: "Neᶜam ḳullaruñuzdan fülān. Çāşnigīri ḥużūrına iḥżār édüp su'āl éylediler. Ol daḫı iḳrār éder ki "Aġacuñ kökünden ḳazar iken bir ṣurre buldum. Biñ altundur." déyü ṣurreyi ᶜaynıyla sulṭān ḥużūrına getürür. Sulṭān daḫı emāneti ol ḥācı-yı derdmende teslīm éyler. Duᶜā vü ṣenā éderek vilāyetine gider. Ve cümle ᶜālem ᶜAżudüddevle'nüñ firāset ü ᶜaḳlına taḥsīn ü āferīn oḳuyup nām-ı nāmīleri ṣaḥā'if-i ᶜālemde ḫayr ile mesṭūr ve luṭf u iḥsānla meşhūr olur. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir. Sulṭān ᶜAlāüddevle-i Deylemī ile re'īsü'l-ḥükemā Şeyḫ Ebū ᶜAlī Sīnā vaḳᶜası ve ol cüvān ḥekīm firāsetidür.[1]

Ṣol ḥīnde ki Ḥekīm İbni Sīnā Işfahān'da idi. Anuñ vālī-i celīlü'l-ḳadri
[3 116a ᶜAlāüddevle Ebū Caᶜfer Deylemī /idi. Üç yüz ṭoḳsān sekiz peyveste olmış idi. Bu eṣnāda Şeyḫ İbni Sīnā'ya taᶜẓīm ü tevḳīr ve ᶜale't-tevālī tefḫīm ü tebcīlde daḳīḳa fevt éylemez idi. Bir gün ḥażret-i sulṭān miyānından bir kemer-i zer-nişānını çözdi. Ve ol

---

1 aḳçasını: içün TDK / kimse N2, TDK: kimseyi H3, İBN / ḫāricinde: ḫāricinde olan TDK // 2 éder: éyledi TDK / ḳor gider: ḳoyup gitdi TDK // 3 varur: vardı TDK / arar: aradı TDK // 4 bulamaz H3: bulımaz N2, İBN; bulamayup TDK / ıżṭırāb ile: ıżṭırāba düşer İBN / aġlar: aġladı TDK / birisi elbette: biri görüp TDK / 5 sulṭān ḥużūrına H3, İBN: sulṭāna N2, TDK // 5 taḥrīr édüp sulṭāna şunar ᶜarż-ı ḥāli oḳuyup: éylemege sevḳ éyledi ol daḫı taᶜlīmi üzre varup pādişāha refᶜ-i riḳa éyleyüp oḳunduḳda TDK / sulṭāna: N2'de yok / görelüm: göre TDK // 6 dér ve ḥażret-i sulṭān: déyü cevāb vérildi andan soñra pādişāh TDK / ḥükemāsını: ḥükkāmını TDK / éder ki: éyledi ki TDK // 7 bu aġacuñ H3, İBN: bir aġacuñ N2; aġac TDK / dédi H3, TDK: déyü N2; déyü su'āl éder İBN // 7-8 Eṭibbādan biri dér ki "Neᶜam ḳullaruñuzdan fülān çeşnigīre éyledi." Ḥużūrına iḥżār édüp: H3'te yok // 8 dér ki: aydı TDK / çāşnigīri: çeşnigīre éyledük TDK / éylediler: éderler İBN // 9 éder ki: éyledi ki fülān TDK / kökünden: köküni TDK / ḳazar iken: ḳazarken N2 / altundur: ᶜaded altın içinde ḳonılmış ve ol yere defn olınmış dédi. Ṣurre-i mezbūrı TDK // 9-10 déyü ṣurreyi: TDK'da yok // 10 sulṭān ḥużūrına: pādişāh ḥużūrına TDK / pādişāh daḫı: sulṭān daḫı alup TDK / emāneti ol: emānet ṣāḥibi TDK // 11 éyler H3, İBN: éder N2; éyledi mezbūr TDK / gider: revāne oldı TDK // 12 oḳuyup: oḳudılar TDK // 13 iḥsānla TDK, İBN: iḥsān H3; iḥsān ile N2 / olur: ve TDK // 15 ve mine'n-nevādir. Sulṭān ᶜAlāüddevle-i Deylemī ile re'īsü'l-ḥükemā Şeyḫ Ebū ᶜAlī Sīnā vaḳᶜası ve ol cüvān ḥekīm firāsetidür: Sulṭān ᶜAlāüddevle-i Deylemī ile re'īsü'l-ḥükemā Şeyḫ Ebū ᶜAlī Sīnā vaḳᶜası ve ol cüvān ḥekīm firāsetidür. ve mine'n-nevādir: N2 / re'īsü'l-ḥükemā Şeyḫ: re'īs İBN // 18 üç yüz ṭoḳsan sekiz H3: sene sitte 398 (rakamla) N2; fī senneten 398 (rakamla) TDK; sene 398 (rakamla) İBN // 18-19 olmış idi. Bu eṣnāda TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 20 miyānından H3; İBN: miyānında N2, TDK

[1] *XIII. Faṣıl, 8. ḥikâye (N2'de XV / 5, İBN'de XVI / 5) (H3 115b, N2 81b, TDK 72b, İBN 69b)*

tuḥfe-i ẕī-ḳıymeti şeyḫe iḥsān éyledi. Şeyḫ ḥażreti daḫı ḫüddām-ı sulṭānīden birine bağışladı. Bir müddet-i medīdden şoñra Sulṭān ol kemeri kendü ḫavāṣ-ı ġulamānından birinüñ belinde görди. Ve ḥaḳīḳatinden su'āl ve aşlından istiḳṣāf-ı ḥāl éyledükde "Şeyḫ baña kendü hibe éyledi." dédi. Sulṭān muẓṭarib olup ġulāma āzār-ı belīġ ve cefā-yı bī-
5 dirīġ édüp ḫekīmüñ ḳatline ᶜaẓm ü şerbet-i merg ile helākine cezm éyledi. Şeyḫüñ aḥbābından biri şeyḫe ḫaber vérdiler. Nā-çār *el-firāru mimmā lā-yuṭāḳa*[1] ile ᶜamel édüp ol saᶜātde tebdīl-i şekl ü cāme édüp ol diyārdan irtiḥāl éyledi. Çünki emel ḫavālisine vāṣıl oldı, bir kārbān-serāya nüzūl édüp taḥṣīl-i ḳūt içün şehrüñ çārşūlarına
H3 116b seyrān ve eṭrāf u cevānibe nigerān iken nā-gāh ol eṣnāda bir cüvān-ı mevzūn /ve bir
10 merd-i ẕū-fünūn görди ki ḫalḳ anuñ şemᶜine cemᶜ olmışlar. Ve ṭaleb-i muᶜālecātda kelāmına semᶜ olup ol daḫı her ṭālibe ḳānūn üzre her dānuñ devāsına işāret ve her ᶜilletüñ şifāsına delālet éder. Bu ḥāletde bir ᶜavrat geldi. Elinde bir ḳārūre getürdi. Cüvān eyitdi: "Bu ḳārūre-i Yahūdī'dür." ᶜAvrat taṣdīḳ éyledi. Baᶜde eyitdi: Bugün nīm yumurda ve māst yémişdür." ᶜAvrat "Rāst söylersiz." dédi. Andan eyitdi: "Şimdi
15 meskenüñüz şehrüñ pest maḥallindedür." ᶜAvrat: "Öyledür." dédi. Şeyḫ Ebū ᶜAlī Sīnā bu cüvānuñ ᶜirfān u kelāmından ve esbāb-ı delā'ilde intiḳāl-i ḥikmet-encāmından āşüfte vü ḫayrān olup nā-gāh ol cüvānuñ naẓarı şeyḫe rāst gelüp bir ḫande-i nemgīn ve işāret-i rengīn ile şeyḫe ḫiṭāb édüp eyitdi ki: "Yümkin ki sizler ol ᶜulūm-ı ilāhīde bī-
20 hemtā ve kemāl-i faẓlla müsteṣnā olan reᶜīs Ebū ᶜAlī bin Sīnā'sız ki Işfahān'dan ᶜAlāüddevle ḫavfından firār édüp ḫālā bu diyārı teşrīf ile cāy-ı ḳarār étmege
H3 117a gelmişsiz." dédi. Şeyḫe ḥayret ber-ᶜibret istilā édüp cüvān kār u bārdan /fārig olup geldi. Şeyḫüñ ayaġına yüz sürüp elin eline aldı. Ve kendü ḫānesine ᶜaẓīmet éyledi. Ve şarṭ-ı ḫiẓmeti kemā-yenbaġī edādan şoñra şeyḫ aña vücūd-ı istidlālinden su'āl ve

---

1 ẕī-ḳıymeti: ẕī-ḳıymet TDK / daḫı: daḫı alup TDK // 2 bir: N2'de yok / müddet-i medīdden: müddetden TDK // 2 hibe: hediyye H3 // 4 ġulāma: ġulāmına TDK // 5 ᶜaẓm: ᶜazl İBN / cezm: cürm İBN / éyledi: étdi N2 // 6 vérdiler: vérdi TDK // 6-7 ᶜamel édüp: ᶜāmil olup H3 // 7 saᶜātde: saᶜāt N2 / şekl ü: TDK'da yok / cāme: cābe TDK / édüp: ve TDK / emel ḫavālisine H3: āmed ḫavālisine N2, İBN; bir şehre TDK // 8 kārbān-serāya: kārbān-serāyına H3 / çārşūlarına H3, İBN: çārşūlarını N2; çārsūlarına dāhil oldı ve TDK // 9 seyrān ve: seyrān éderken TDK / iken: édüp TDK // 10 olmışlar: TDK'da yok // 11 semᶜ: semīᶜ H3 / olup: olmışlar idi TDK / üzre: üzere TDK / dānuñ: dānenüñ TDK // 12 éder: éderdi TDK / elinde: eline İBN / getürdi: getürdi ve gösterdi TDK // 13 nīm TDK: nīm (murde) H3, İBN; nīm (bereşt) N2 // 14 yumurda: yumurṭa TDK / yémişdür: yémişdür dédükde TDK // 15 maḥallindedür: maḥallindedür dédükde TDK / ᶜAlī Sīnā: ᶜAlī bin Sīnā TDK // 16 ᶜirfān u kelāmından ve: ᶜirfānından ve ᶜalāmet ü N2 // 17 olup: oldı TDK / bir ḫande-i nemgīn ve işāret-i: āşüfte vü ḫayrān olmış N2 // 18 rengīn: rengīn-edā N2 / yümkin ki H3, N2: TDK'da yok; mümkin ki İBN / ilāhīde H3, İBN: ilāhiyye ile N2; ilāhīde vāṣıl-ı TDk // 19 faẓlla: faẓl ile N2 / Ebū: Ebā TDK / Sīnā'sız ki: Sīnā'sız siz ki TDK // 21 cüvān: cevāb TDK // 22 aldı: alup TDK // 23 ḫiẓmeti H3, N2: ḫiẓmet TDK; ḫidmeti İBN / vücūd-ı: vücūh-ı İBN // 24 ḫekīm: ol ġulām daḫı TDK / eyitdi: eyitdi ki TDK / ol: TDK'da yok / ᶜacūze: ᶜacūzenüñ TDK

[1] "Güç yetirilemeyen şeyden kaçmak"

ḳārūre-i Yahūdī idügin maᶜrifetinden istikşāf-ı ḥāl édicek ḥekīm eyitdi: "Ol ᶜacūze elinden ve gömleginde gördüm ki ṭā'ife-i Yahūd ᶜalāmeti var. İntiḳāl étdüm ki Yahūdī'dür. Ḳārūre Yahūdī'nüñdür. Ve pīrāheni ālūde-i yamurda ve māst olmış. Bildüm ki māst ḫūrdedür. Ve bu şehrde maḥalle-i Yahūd mevżiᶜ-i pest ve maḥall-i nā-pesenddür. Anuñçün alçaḳdadur dédüm." Tekrār şeyḫ eyitdi: "Yā benüm ḫuşūşumda vāḳiᶜ olan maᶜrifetüñ nedür? Ve ben ᶜAlāüddevle vehmiyle mütelāşī olup firār étdügüm neden bildüñ?" dédi. Cüvān eyitdi: "Ḥażretüñüzüñ şīt-ı faẕl u firāseti ve ḫaẕāḳat u kiyāsetüñüz āfāḳda gün gibi meşhūr ve taṣnīf ü teᵓlīflerüñüz kütüb ü evrāḳda mesṭūrdur. Ṣıfāt-ı bī-hemtāñuzı güş étmiş idüm. Çünki nāṣiyye-i saᶜādetüñüzde ol āṣārdan bir şemme ve cebīn-i mübīnüñüzde ol ḫiṣālden behre müşāhede éyledüm. /Gün gibi ẕihnümde nümāyān oldı ki sizler reᵓīsü'l-ḥükemā Şeyḫ Ebū ᶜAlī Sīnā olasız ve sulṭān sizden bir an mūfāreḳat éylemez ve mübāyenete rāżı degül iken bu iftirāḳ iḫtiyārī degül idügi muḳarrer bilüp zānū-yı edeb üzre ḳāᶜid olup şeyḫüñ saᶜādet-i mülāḳātı şükrānesine sācid oldı. Şeyḫ eyitdi: "Benden su'ālüñ nedür? Maḳdūrum mertebesinden meᵓmūlüñi beyān éyle tā kim ḥuṣūlinde beẕl-i mechūdı mebzūl édem." dédi. Cüvān-ı ṣāḥib-iẕᶜān eyitdi: "Ḥażret-i Sulṭān meclīs-i şerīfüñüzden dür ve ḥażretüñüzden mehcūr olmaḳ iḫtimāli muḥāldür. Ḫiẕmet-i ᶜaliyyeñüzden iltimāsum odur ki tekrār ḥużūr-ı sulṭāna varduḳda bir taḳrīb ile mācerā-yı meẕkūrı manẓūr-ı şerīfüñüz olduġı üzre ᶜarż édüp bu bendeñüzi daḫı ol ḥażretüñ nüdemāsından ve aḳall-i ġulamānından maᶜdūd buyuralar. Birḳaç günden ṣoñra ᶜAlāüddevle ṭarafından şeyḫe ādemler gelüp sibāḳ yüzinden envāᶜ-ı iᶜtiẕār ile ḥużūrlarına daᶜvet éylediler. Şeyḫ ol cüvānı bile hem-rāh édüp ᶜAlāüddevle meclisine

H3 117b

---

2 elinden ve H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / gömleginde: gömlegini TDK / gördüm ki: gördüm TDK / Yahūd: Yahūdī TDK // 3 Yahūdī'nüñdür: Yahūdī'nüñdür déyü ḥükm étdüm TDK / yumurda: yumurṭa TDK / olmış: olmış gördüm TDK // 3 māst ḫurdedür: beyża ve māst ekl éylemişdür TDK // 5 nā-pesenddür H3: nā-pesendīdedür N2; nā-pesendedür TDK; nā-bestedür İBN / anuñçün: anuñiçün N2 // 6 nedür: ne vechledür beyān éyle dédükde ġulām-ı mezbūr teveccüh-i ḫiṭāb édüp dédi ki TDK / ve ben: TDK'da yok / vehmiyle: ḫavfından N2 // 7 étdügüm: étdügüñi TDK / neden bildüñ dédi: andan bildüm ki TDK / cüvān eyitdi ḥażretüñüzüñ: TDK'da yok / faẕl: faẕlı ve N2 / firāseti: firāsetüñ TDK // 8 kiyāsetüñüz H3: kiyāseti N2, İBN; kiyāsetüñ TDK / teᵓlīflerüñüz H3, İBN: teᵓlīfātuñuz N2; teᵓlīfātuñ TDK // 9 ṣıfat-ı bī-hemtāñuzı: Ẕātuñ bu evṣāfla mevṣūf olduġın TDK // 10 saᶜādetüñüzde: saᶜādetüñde TDK / ve cebīn-i mübīnüñüzde ol ḫiṣālden behre: TDK'da yok // 11 ẕihnümde N2, İBN: (zihnümde) H3; ẕihnümden TDK / sizler: TDK'da yok / reᵓīsü'l-ḥükemā: reᵓīsü'l-ḥükemā olan TDK // 12 ᶜAli Sīnā: ᶜAli bin Sīnā siz TDK / éylemez ve: éylemeyüp TDK // 13 iftirāḳ: iftirāḳı H3 / idügi: idügin TDK / bilüp: bildüm dédi ve TDK // 14 saᶜādet-i: saᶜādete N2 / su'ālüñ: mes'ūlüñ N2 // 15 me'mūlüñi: baña sen me'mūlüñi TDK / mechūdı: mechūd TDK // 16 édem: édeyüm TDK // 16 sulṭān: sulṭānuñ ᶜālī-şānuñ // 17 şerīfüñüzden: şerīflerinden TDK / ve ḥażretüñüzden mehcūr olmaḳ: olmañuz TDK // 18 iltimāsum odur H3, İBN: iltimāsum budur N2; iltimās olınan budur TDK / tekrār: her ḳaçan TDK // 20 ḥażretüñ: sulṭānuñ TDK / buyuralar: étdüresiz dédi ve TDK // 21 ādemler: ādem TDK / sibāḳ yüzinden: siyāḳ yüzinden H3

H3 118a idḫāl ve ḥikāyet-i māżī vü ḥāli kemāhī /edā édüp cüvān-ı mezbūrı cerīde-i nüdemāya ḳayd ile muntaẓamü'l-ḥāl éylediler.

Faṣlu rābiᶜ ᶜaşara fi-meẕemmeti'l-ḥumḳ ve ḳılleti'l-ᶜaḳl ve sū'i'l-ḫulḳ[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḥażret-i Şeyḫ Ekber rażıyullahi taᶜālā ᶜanhu buyururlar ki ḥumḳ bir marażdur ki ölmekden ġayrı ᶜilāc yoḳdur. Beyt:

Li kulli dā'in devāun yesteṭību bihi

İlle'l-ḥamāḳata aᶜyet men yudāvīhā.[3]

Ve ḳālü'n-nebī ᶜaleyhi's-selām: "*El-ḥumḳu ebġaḍu'l-ḫulḳi illāllāh.*"[4] Ve aḥmaḳ olan kimsenüñ ṣıfatına delīl oldur ki liḥyesi ṭavīl ola. Zīrā maḫreci dimāġdandur. Ṭūl-i liḥye ḳıllet-i dimāġa maḥmūldür. Ḳıllet-i dimāġ ise ḳıllet-i ᶜaḳla delīldür. Ḳıllet-i ᶜaḳl ise kemāl-i ḥumḳa sebīldür. *Ve min ḥayṣu'l-efᶜāl*[5] delīl-i ḥāl budur ki: ᶜAvāḳıb-ı umūra naẓar éylemeye. Ve kendü bildüginden dönmeye. Ve kimsenüñ re'yini begenmeye ḫod re'yi ola ve bilmedügin bilürem ḳıyās éde. Ögrenmek istemeye ve sırrını her bildügi ve bilmedügi kimseye söyleye. Ve ādāb-ı mecālisi gözlemeye. Meclisde ḫiṭāb ġayra iken cevāba sürᶜat ve ᶜilmden ḫālī ola. Ve ᶜacele vü ġaflet üzre olup ḫiffet éyleye. Ve ġınāsı ḥālinde baṭarān ola. Faḳīr olsa iḳnāṭ u ye's üzre ola. Ve mecālisde beyhūde yere
H3 118b ḳahḳaha éde, güle. /Ve aġlasa surāḫ ile eşek gibi baġıra feryād éyleye déyü taᶜyīn buyurmışlar. Eger bizüm şimdiki ᶜaṣrumuzda bu ṣıfāt üzre olanlar temyīz olınmaḳ iḳtiżā éderse ᶜāḳil ile aḥmaḳuñ farḳı ḫayli müşkil olur. Ḳāle ᶜaleyhi's-selām: *ᶜĀceletü'l-aḥmaḳu fe-aᶜyānu.*[6]

Ve mine'n-nevādir[7]

Fużalā-yı ᶜaṣruñ elmaᶜī Eṣmaᶜī'den mervīdür ki bir tarīḫde Baṣra'da bir

---

1 kemāhī edā: kemāhī-i ādāb TDK / mezbūrı: mezbūr TDK / cerīde-i nüdemāya: nüdemā-yı menzilete TDK // 2 ḳayd ile: ilḥāḳ ve TDK // 4 faṣl-ı rābiᶜ ᶜaşer fī-: on yedinci faṣl İBN // 7 ġayrı H3, İBN: ġayrı aña N2, TDK // 10 illallāh: illallāh i taᶜālā TDK // 10-11 Ve aḥmaḳ olan kimsenüñ şıfatına delīl oldur ki liḥyesi ṭavīl: H3'te yok // 11 ṭūl-i: ṭavīl-i TDK // 12 ise: elbette TDK // 14 re'yini: re'yin TDK // 15 bilürem: bilürin TDK / éde: ile TDK // 16 mecālisi: meclisi TDK // 17 cevāba: cevāb İBN / sürᶜat ve ᶜilmden: sürᶜat éde ve ᶜilminden TDK / ᶜacele vü: TDK'da yok / üzre: üzere TDK // 18 buṭrān ola: buṭrān olan TDK / olsa: ola / yere: N2'de yok // 19 sarāḫ: sarḫ H3 // 20 üzre N2, İBN: H3'te yok; üzere TDK / olınmaḳ: olınmaġa beyān: H3 // 21 aḥmaḳuñ: aḥmaḳ TDK / ḳāle: ḳāl-i ᶜİsā İBN // 22 ᶜĀceletü'l-aḥmaḳu fe-aᶜyānu: H3'te yok // 25 elmaᶜī: elmaᶜī olan TDK

[1] *XIV. Faṣıl, (N2'de XIV. faṣıl tekrar, İBN'de XVII. faṣıl) (H3 118a, N2 82b, TDK 74a, İBN 71a)*

[2] *XIV. Faṣıl, 1. hikâye (N2'de XIV /1 , İBN'de XVII / 1) (H3 118a, N2 82b, TDK 74a, İBN 71a)*

[3] "Her hastalığın bir ilacı vardır, onunla iyileşir. Ahmaklık hariç. O tedavi edeni yorar."

[4] "Ahmaklık, Allah'ın en hoşlanmadığı huydur."

[5] "Hareketler olarak"

[6] "Ahmak kişinin acelesi açıkça ortadadır."

[7] *XIV. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XVII / 2) (H3 118b, N2 83a, TDK 74b, İBN 71a)*

ᶜaẓīmü'l-ḳadr celīlü'ş-şadr ādem gördüm ki ḳapusı öñünde bir serīr üzre oturmış fāḫir libāslar géymiş ḥasenü'l-manẓar ḫayl ü ḥaşem eṭrāfın almışlar muṣāḥabet éderler. Lākin bu ādemüñ bir uzun ve ḳabā liḥyesi var. Ben daḫı baḳup ᶜacebā bu şemā'īle göre bu ādemüñ ᶜaḳldan behresi ne mertebedür bilmek içün selām vérdüm. Ve eyitdüm: "Künyet-i şerīfüñüz yāḫud nām-ı nāmīñüzi bilelüm." dédüm. eyitdi: "Künyemüz Ebü ᶜAbdurraḥmān Er-Raḥīm Māliki Yevmiddīn[1]'dür." dédi. Güldüm ve ᶜaḳl-ı saḳīm ü fiᶜl-i ẕemīm ṣāḥibi olduġın bildüm. Zīrā künyesi ḳıllet-i ᶜaḳlına ve keṣret-i cehline delīldür dédüm.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḥikāyet olınur ki iki aḥmaḳ birbirlerine mürāfaḳat édüp ḳaryeden āḫere sefer
H3 119a édüp gider iken birisi dédi ki: "Gel senüñle /muṣāḥabet éderek yolı ḳatᶜ édelüm. Bir yere gelüp eṣnā-yı kelāmda birisi eyitdi: "Benüm gönlüm bir süri ḳoyun ister ki gāh etinden ve gāh südinden yéyem. Ve gāh yüñüni ḳırḳup münāsib cübbeler édüp géyem "Ol birisi eyitdi: "Benüm gönlüm ister ki bir süri ḳurdum ola. Ve ol ḳurdları senüñ ḳoyunlaruñ üstine ḳoyuvérem. Bölük bölük édüp etlerini yéyeler. Ve derilerini pāre pāre édeler." Ol refīḳ eyitdi: "Niçün böyle yaramaz fāl édersin?" Ve bu yüzden fāl éderek sözi azdurdılar. Ve birbirleriyle uruşup dögişmeye başladılar. Ve ṭāḳatleri ṭāḳ olınca dögişdiler. Āḫir eyitdiler ki: "Ṣabr édelüm ve şol yoldan her kim gelürse mā-beynümüzde ḥakem naṣb édelüm. Her ne ḥükm éderse anuñ ḳavline ᶜamel édelüm." dédiler. Nā-gāh bu ḥālde bir ādem geldi ki bir eşek üstine iki ṭulum bāl yükletmiş şehre ṣatmaġa gider. Bunlar ol ḥerīfe ḳarşu vardılar ve mā-cerāların bir bir ḥikāyet édüp "Ḥamāḳat ḳanḳımuzuñ cānibindendür ḥükm éyle." dédiler. Ol ᶜāḳil-i
H3 119b reşīd ḫod ᶜaḳlda cümleden ferīd imiş. Hemān ol iki ṭulum balı /eşekden indirdi. Ve her birine birin vérdi ve eyitdi: birbiriñüze girişüñ görelüm ḥamāḳat ḳanḳıñuzda

---

1 celīlü'ş-şadr: TDK'da yok // 3 ve: N2'de yok // 4 ᶜaḳldan: ᶜaḳlından TDK / mertebedür: mertebe var TDK // 5 nām-ı nāmīñüzi: H3'te yok // 11 ḳaryeden: bir ḳaryeden N2 / āḫire: āḫir ḳaryeye TDK // 12 muṣāḥabet éderek H3: muṣāḥabet ile N2; muṣāḥabetle İBN; TDK'da yok / yolı ḳatᶜ: TDK'da yok // 14 édüp: TDK'da yok / géyem: géyem dédükde TDK // 15 ve: TDK'da yok / ḳurdları: ḳurdlar TDK // 16 üstine: içine TDK / etlerini: anları TDK // 17 édeler: édeler dédükde TDK / édersin: (éderseñ) TDK // 17-18 Ve bu yüzden fāl éderek: déyüp söyleşerek TDK // 18 azdurdılar: azıtdılar N2 / ve birbirleriyle H3, N2: birbirleriyle TDK; ve birbirleri ile İBN / dögişmeye: dögişmege İBN // 19 dögişdiler: uruşdılar İBN // 20 mā-beynümüzde: mā-beynümüze TDK / ḥakem N2, TDK: ḥākim H3, İBN / olsun: naṣb édelüm TDK / ᶜamel: rāżı olup ᶜamel TDK // 22 gider: gider idi TDK / mā-cerāların: mā-cerāları TDK // 23 ḥikāyet: ᶜarż N2 // 23-24 ᶜāḳil-i reşīd: ᶜāḳil TDK // 24 eşekden: eşeginden İBN // 25 birine birin TDK, İBN: birine H3; birin birine N2 / birbiriñüze: her biriñüze İBN /girişüñ: uruşuñ TDK

[1] Fatiha suresinden bir ayeti künyesi imiş gibi söylüyor.

[2] *XIV. Faṣıl, 3. ḥikâye (İBN'de XVII / 3) (H3 118b, N2 83b, TDK 74b, İBN 71b)*

ziyādedür." dédi. Ve kendü seyirci oldı. Bunlar birbirlerine bu ṭulum bal ile girişdükleri gibi ṭulum çatlayup olanca balı āgüşte-i ḫāk olup dökülüdi żāyi^{c} oldı. Ḥerīf ol dökülen bala naẓar édüp "Vallāhi bu dökülen bal gibi ḳanum dökülsün eger sizüñ ikiñüz de aḥmaḳlardan degül iseñüz." dédi. Zihī ḥakem-i ^{c}āḳıl ki kendü ḫüsrānından bī-ḫaber ve emn-i küfr-i Fir^{c}avn maḳālinden bī-ḫaber ola.

Şābūr-ı Ẕū'l-eknāf ile Ḳayṣer-i Rūm'uñ ser-güẕeştleri beyānındadur. Ve mine'n-nevādir.[1]

Sevālif-i sinīnde şāhān-ı pür-temkīn-i ^{c}Acem'den Şābūr nām bir pādişāh-ı be-nām var idi. ^{c}Adl u dād ve luṭf u seḫāyla mevṣūf Şābūr-ı Ẕū'l-eknāf démek ile ma^{c}rūf idi. Bir gün vüzerāsını da^{c}vet édüp "Sizüñle meşveretüm budur ki ben seyr ü seyāḥat édüp Ḳayser memleketine ^{c}aẕīmet ve aḥvāl ü eṭvārlarına vuḳūf taḥṣīline himmet étmek isterem." dédi. "Bu ḫuṣūṣda sizüñ re'yüñüz nedür?" dédi. Vüzerāsı bir yere gelüp /te'emmül-i tāmdan ṣoñra şāha eyitdiler: "Bu żamīr-i münīre ḫalecān éden re'y ḫaṭarnākdür. Zīrā sulṭān ^{c}ālem-i cāndur. Tek ü tenhā seyr ü sefer āsān degüldür. Elbette bu re'yden ferāġat éyleñ." déyü her ne deñlü iḳdām éylediler ise müfīd olmayup fikr-i sābıḳından dönmek müyesser olmadı. Āḫir-i kār kendü babasından ḳalmış bir vezīri var idi. Her vechle ṣāḥib-tedbīr ve müşīr-i ^{c}ālem-gīr idi ki her ṭarafda feylesof-ı kāmil ve cemī^{c} edyān ü elsinenüñ luġātını ^{c}ārif ü kāmil kimse idi. Emr-i seferi anuñla daḫı meşveret éyledi. Ol daḫı bu kārdan ferāġat evlādur." dédi. Hergiz kār-ger olmadı. Ve "Senden recā olınan budur ki benüm bu murāduma müsā^{c}ade édesin." dédi. Ve mühimmāt-ı seferi ol vezīr-i rūşen-żamīre ḥavāle éyledi. ^{c}Āḳıbet ol vezīr bunı tedbīr éyledi ki sen pādişāhumdan muḳaddem Ḳayṣer'üñ

H3 120a

·1 dédi: N2'de yok / kendü: kendüsi TDK / bunlar: bunları TDK / birbirlerine H3, N2: birbirine TDK, İBN / bu: bir İBN / ṭulum bal: bal ṭulumları N2 // 1-2 ile girişdükleri: uruşduḳları TDK // 2 ṭulum: ṭulumlar TDK / balı: bal N2 / żāyi^{c} oldı H3, N2: ḥerīf żāyi^{c} olup TDK; İBN'de yok // 2-3 ḥerīf ol: TDK'da yok // 3 édüp: éyledükde dédi ki: TDK // 4 ikiñüz de: ikiñüzde daḫı ^{c}aḳl varsa siz TDK / aḥmaḳlardan: aḥmaḳlardansız TDK / degül iseñüz H3, İBN: degülseñüz N2; TDK'da yok // 5 emn-i küfr H3: ümmet-i küfr N2; emn-i kefere TDK; īmān İBN // 7-8 Şābūr-ı Ẕū'l-eknāf ile Ḳayṣer-i Rūm'uñ ser-güẕeştleri beyānındadur. Ve mine'n-nevādir H3, İBN: Ve mine'n-nevādir. Şābūr-ı Ẕū'l-eknāf ile Ḳayṣer-i Rūm'uñ ser-güẕeştleri beyānındadur N2, TDK / Şābūr: Şāpūr TDK // 9 sevālif-i sinīnde: sennete elf sittīnde N2 // 10 dād: dād ile ma^{c}rūf lu.tf u iḥsānla TDK / seḫāyla H3, TDK: seḫā ile N2, İBN / démek ile H3, TDK: démekle N2, İBN // 11 bir gün: TDK'da yok // 12 Ḳayser. Ḳayser-i Rūm İBN / eṭvārlarına H3, TDK: eṭvārına N2, İBN // 13 isterem dédi: isterem ne dérsiz dédükde TDK / bu ḫuṣūṣda sizüñ re'yüñüz nedür: TDK'da yok // 15 ^{c}ālem-i H3, İBN: ^{c}āleme N2, TDK // 16 éyleñ H3, N2: édüp vaz geç TDK; éyle İBN / her: N2'de yok / deñlü: ḳadar N2 // 18 her: TDK'da yok // 19 ṭarafda H3: ṭarafdan N2; TDK'da yok; ṭarafında İBN / kāmil: cihān olup TDK / kimse: kimesne N2 // 20 meşveret: müşāvere TDK // 21 hergiz kār-ger olmadı ve: anı daḫı redd éyledi. Ol vezīrine dédi ki TDK / bu: TDK'da yok

[1] *XIV. Faṣıl, 4. ḥikâye (İBN'de XVII / 4) (H3 119b, N2 84a, TDK 75a, İBN 72a)*

memleketine varayum ve sizüñ tedbīr-i umūruñuza teḳayyūd üzre olayum." dédi. Ve ol ᶜārif-i ṣāḥib-tedbīr vezīr-i ḥikmet-semīr ruhbānī libāsları ilbās édüp bir rāhib-i
H3 120b ṣāḥib-mevāhib şekline ilbās gösterüp ṣanāᶜat-ı ḥikmet /u ṭabābetde vü müᶜālecātda kemāl mertebe mahārāt ve ol fününda yed-i ṭūlāsı ġāyetde idi. Ve yanında bir miḳdār dühn-i şīnī var idi. Her ne maḳūle bitmez yaralara bir cüz'ī sürdükde ān-ı yesīrde iltiyām bulurdı. Ve şiddet-i vecaᶜyı giderür defᶜ olurdı. Ve ḫizmeti muḳābelesinde bir kimseden ücret ü ᶜivaż almazdı. Pes ol vezīr ḳayṣer-i Rūm'uñ memālikinde bir mertebe şöhret buldı. Ve şīt ü ṣadāsı ile ᶜālem ṭoldı. Dīn ü diyānetde mevṣūf ve zühd ü ᶜiffet ile maᶜrūf olup millet-i Naṣārā'nuñ baṭāriḳa vü ruhbānları içinde kemāl-i faẓlla mevṣūf olup ve ṭā'ife-i Naṣārā'nuñ cümleden ulusı ve serdār-ı ṣāḥib-nāmūsı olan Ebu'l-Ebā démekle meşhūr olan baṭrīk ile hem-ṣoḥbet olup kemāl-i mertebe ḥīn ü taḳarrūb peydā éyledi. Ve her ḫuṣūṣda vezīrüñ ḳavline ᶜamel édüp müşār ü müsteşārı olmış idi. Ve kiyāset ü feṭānet-i vezīre taᶜaccüb éder idi. Vezīr bu ḥāl ile yine Şābūr'uñ aḥvālinden ġāfil degül idi. İttifāḳ bir gün Ḳosṭanṭīn'üñ bir
H3 121a ziyāfet-i ᶜāmmesi olup bāy u gedāya /destūr-ı ᶜām vérilüp herkes ol ziyāfet-i simāta ḥāżır oldılar. Meger Şābūr daḫı seyāḥatle gelüp tebdīl-i şekl ile bilinmezem ḳıyāsıyla ol bir beze miskīn şüretinde köhne libāslar ile ol ziyāfete ḥāżır olup ḫalḳla ol niᶜmetlerden tenāvül üzre idi. Ḳayṣer ḫod Şābūr'uñ şeklini cümle dört dīvāra naḳş étdürdüginden māᶜadā şehrüñ köşe köşe muᶜayyen yerlerinde Şābūr'uñ taṣvīrini yazdurmış idi ki herkes görüp bileler. Ve kendü saḥanlarında ve sā'ir āvānīlerde cümle menḳūş idi. Şābūr ferāġat üzre Ḳayṣer'üñ naḳşını seyr ü temāşā éderken ḫükemādan bir şāhib-i firāsetüñ gözi Şābūr'a rāst gelüp ol taṣvīrlere baḳdı. Şābūr olduġunı taḥḳīḳ

---

1 memleketine: memleketlerine N2 / tedbīr-i: tedbīr ü TDK / üzre: üzere TDK // 2 –semīr H3, İBN: -żamīr N2, TDK / libāsları: libāslar TDK // 3 ilbās: iltibās N2 / müᶜālecātda H3, N2: müᶜālecāt-ı cerāḥātde TDK, İBN // 4 mahārāt H3, İBN: mahāret N2; mahāret var idi TDK // 5 bir cüz'ī sürdükde: (cüzvī) sürse İBN // 5-6 ān-ı yesīrde: bir ān-ı ġayr-ı münḳasemede TDK // 6 bulurdı H3, İBN: bulur idi N2, TDK / vecāᶜyı giderür: vecāᶜı gidüp TDK / olurdı H3, TDK: olur idi N2; éderdi İBN / ḫizmeti: bu ḫidmeti İBN // 7 almazdı TDK: olmazdı H3; almaz idi N2, İBN / vezīr: vardı TDK / ḳayser-i Rūm'uñ H3, TDK: ḳayserüñ N2, İBN // 9 ᶜiffet: semūt N2 // 10 kemāl-i: kemāl ü TDK / faẓlla H3, İBN: faẓl ile N2, TDK / olup H3, N2: oldı TDK, İBN / serdār-ı: serdār u H3 // 11 olan: oldı TDK / meşhūr olan: maᶜrūf bir TDK // 12 ḥīn ü: ḫīre vü TDK // 13 müşār N2, İBN: müşāvere H3, TDK / müsteşārı: müsteşār İBN / éder idi: éderdi TDK // 14 ḥāl ile yine H3: ḥāllerine N2; ḥālde yine TDK, İBN / Ḳosṭanṭīn'üñ H3, N2: Ḳosṭanṭīniyye'nüñ TDK; ḳayserüñ İBN / bir: İBN'de yok // 15 ziyāfet-i simāta H3: ziyāfet simātına N2, İBN; ziyāfete TDK // seyāḥatle H3, İBN: seyāḥat ile N2; TDK // 16-17 bilinmezem ḳıyāsıyla ol bir miskīn şüretinde köhne libāslar ile: N2'de yok // 17 ol bir beze H3: TDK'da yok; ol yere İBN / libāslar ile H3, N2: libāslar géyüp TDK; libāsla İBN / olup: olmış TDK / ḫalḳla: ḫalḳ ile N2 // 18 üzre: üzere TDK / dört: der ü İBN // 19 étdürdüginden: étdüginden TDK / şehrüñ: şehr TDK / taṣvīrini: şüretini TDK // 20 saḥanlarında: (cincilerüñ??) TDK / āvānīlerde: āvānīlerinde İBN // 21 üzre: üzere TDK / naḳşını: nefsini TDK // 21-22 naḳşını seyr ü temāşā éderken ḫükemādan bir şāhib-i firāsetüñ H3, TDK: N2 ve İBN'de yok

édüp Ḳayṣer'e gösterdi. Ḳayṣer imʿān-ı naẓar ile baḳdı. Bildi ki Şābūr'dur. Yémekden soñra Şābūr'ı yanına daʿvet édüp su'āl éyledükde Şābūr inkār éyledi. Ḳayṣer eyitdi: "Eger Şābūr degül ise de aña müşābih oldugı içün bunı ḳatl éylesünler." dédi. Şābūr
H3 121b gördi ki cellād-ı bī-amān üzerine /yürüdi. Bīm-i cān ile kendü nefsini ḫalāṣ içün" Şābūr'am" déyü iḳrār éyledi. Ḥuẓūr-ı Ḳayṣer'e getürdiler. Ḳayṣer iʿzāz u ikrām édüp ḫayrān oldı ki böyle bir düşmen-i ġālib kendü ayagı ile gele. ʿĀḳıbet Şābūr'ı ḫabs éyledi. Ve Şābūr'uñ memleketine seferdür déyü şehre münādīler nidā étdürdi. Ve cümle sefer yaragın görüp bī-nihāye ʿasker ile sefer éyledi. Ve Şābūr içün fil hey'etinde baḳar derisinden ḳırḳ ḳat deriden bir fil yapdılar. Derūnı bir ḫazīne şeklinde bir pencere daḫı açdılar ki ṭaşrasını daḫı temāşā éyleye. Ve filüñ ayaḳları ʿaraba gibi tekerlekler üzerinde yürüdi. Ve yüz nefer-i ḳahramānīleri üzerine dīdebān taʿyīn éylediler. Ve bu minvāl üzre Şābūr'uñ memleketlerine yürüdiler. Şābūr ʿuḳalā pendini ḳabūl éylemedügi içün böyle bir varṭa-yı miḥnete kendüni giriftār éyledi. Ve étdügi işe nādim olup "Bu ne ḥāldür ki ve ne ḳażādur ki başuma yazıldı." déyü nefsini levm éderdi. Ve bu kār-ı düşvāra ne çāre olur ve bu oñılmaz yāreye kimden merhem olur
H3 122a déyü, ʿayn "*Īn derd kerā gūyem vū dermān zi ki cūyem*"[1] déyü dergāh-ı Ḫudā/vend-i Kār-sāz'a tevekkül ü tevessül éylemiş idi. Ḳayṣer ise ʿAcem diyārına ayaḳ başup her menzile nüzūl éyledükde Şābūr'uñ ol ḫabs oldugı fili kendü ḫaymesi yanında ḳoyup ve müftisi olan baṭrīḳuñ ḫaymesi mā-beyninde ḳoyup üzerine bir ḫayme ve dīdebānlar dört ṭarafını iḥāṭa éderler idi. Ve her gün her menzile varduḳça Şābūr'uñ memleketlerini ḫarāb édüp agaçlarını kesüp yaḳa yaḳa giderler idi. Ve Şābūr'uñ vezīri

---

1 gösterdi: gösterüp N2 / ḳayser: ḳayser daḫı TDK / ile: TDK'da yok // 3 eger: TDK'da yok / Şābūr: Şābūr da H3 / ise de N2, TDK: H3, İBN / aña: Şābūr'a TDK / oldugı içün H3, N2: oldugıçün TDK, İBN // 4 bīm-i cān ile H3: vehm-i cān ile N2, TDK; İBN'de yok / ḫalāṣ: TDK'da yok // 5 iʿzāz u ikrām: ikrām u iʿzāz İBN // 6 kendü: TDK'da yok / ayagı ile: ayagıyla İBN // 7 ve Şābūr'uñ: TDK'da yok / memleketine: memleketlerine N2 / seferdür déyü şehre münādīler nidā étdürdi: sefer étmek ʿazm éyledi İBN // 9 bir: İBN'de yok // 10 açdılar ki: açdılar TDK / ṭaşrasını daḫı H3, N2: ṭaşrasını TDK, İBN // 11 yürüdi H3, N2: yürür idi TDK, İBN // 11 ḳahramānīleri: ḳahramānīler TDK / üzerine: TDK'da yok / dīdebān : dīdebān olmaḳ üzere TDK // 12 üzre H3, İBN: üzerine N2; üzere TDK / ʿuḳalā H3, N2: ʿuḳalānuñ TDK, İBN // 13 éylemedügi içün: (éylemedugıçun) İBN / kendüni: kendüyi İBN / işe: işine N2 // 14 ḥāldür ki H3, N2: ḥāldür TDK, İBN / ḳażādur ki: ḳażādur TDK / yazıldı: yazılmış TDK / nefsini: nefsin TDK // 15 éderdi: éder idi N2 / çāre olur: çāre olup H3 / ve bu: déyü TDK / merhem olur: merhem ümīd olmur TDK // 16 déyü: dédi İBN / īn derd kerā gūyem u dermān zi ki cūyem déyü dergāh-ı: İBN'de yok / cūyem déyü: cūyem mā-ṣadaḳınca TDK // 16-17 Ḫudāvend-i Kār-sāz'a: Ḫudā'ya N2 // 17 Kār-sāz'a: Kār'a İBN / éylemiş: olmış TDK // 18 éyledükde: éyledükçe N2 / ḫaymesi yanında: ḫaymesiyle TDK / ḳoyup N2, İBN: H3 ve TDK'da yok / ve: TDK'da yok // mā-beyninde: yanında TDK // 19 ḫayme: ḫayme ḳurdılar TDK // 20 her gün her: her güna TDK // 21 édüp: TDK'da yok / memleketlerini: bir mülkini TDK / giderler idi: giderlerdi TDK

[1] "Bu derdimi kime söyleyeyim, kimden derman arayayım."

olan merd-i hūşyār maṭrān ile ol seferde bile ḫaymesi ḳurbında bile ḳonup göçüp Şābūr'uñ ḫalāşına ne yüzden bir çāre yüz göstere déyü teraḳḳub üzre idi. Ve her géce maṭrān ile muṣāḥabet édüp ṭuref-ı aḫbār ve tuḫaf-ı eşmārdan ḥikāyāt-ı pür-ᶜíber naḳl édüp bu bahāne ile vezīr Şābūr Şāh'a kendü kelāmını işitdürüp Şābūr'uñ ḫāṭırını teselliyyet içün maḥalle münāsib nevādir-i ḥikāyātı rivāyet éderdi. Ve Şābūr daḫı
H3 122b vezīrüñ ḳıṣṣa-perdāz olmaḳdan murādı kendüyi ḫalāṣ étmek ümīdi ile /basṭ-ı bisāṭ mekr ü ḥīle étdügin iẕᶜān éderdi. Ḳayşer ise iḳlīm-i Fars'a dāḫil olup ḳaṭᶜ-ı eşcār ve taḫrīb-i āb-yār ve seyyi'-i aḥrārda ifrāṭ u ikṣār édüp menzil-be-menzil giderdi. Āḫir Şābūr'uñ pāy-i taḫt u ḳarār-gāhı olan şehre vüṣūl bulup sürını muḥāṣara édüp şeb ü rūz cenge mübāşir olup mancınıḳlar ile ḥişār ahālīsini zebūn éylediler. Ve Şābūr ḳayşerüñ bu mertebe hücūmından ġāyet vehm édüp mıṣraᶜ "*Heme kārem zi ḫodkāmī be bed-nāmī keşīd āḫir*"[1] déyü ḥayātından me'yūs idi. Ve Şābūr boynında selāsil ü aġlāl şiddetinden bī-mecāl olup beyt:

Kime şikāyet éyleyeyin bu cefāyı ben
Kendü élümle başuma aldum belāyı ben

gāh nefsini teselliyyet ve gāh ezelī bu imiş ḳısmet déyü Ḫālıḳ'a niyāz éderdi. Bir géce ġāyet bī-ḳarār olup ḳayşer ṭarafından kendü şarāb u ṭaᶜāmını iḫżār éden ḫüddāma eyitdi: "Żecret ü miḥnet cānuma kār éylemişdür. Eger benüm ḥayātda olduġum
H3 123a murāduñuz ise bir miḳdār bendlerümi izāle édüp beni tenfīs ile binā-yı / cānumı te'sīs éyleñ." dédi. "Ve gerdenümde ve miyānumda olan bendlere ḫırḳa pāreleri şarup elem-i cismümi bir miḳdār defᶜ éyleñ." dédi. Ol mü'ekkil olan ḫüddām Şābūr'a merḥamet édüp maṭrāna Şābūr'uñ ḳavlini iᶜlām éylediler. Vezīr-i ḥikmet-peẕīr daḫı

---

1 maṭrān H3: maṭrānum N2; baṭrīḳ TDK; baṭrān İBN / bile: TDK'da yok / ḳurbında bile: ḳarīnde TDK / göçüp: göçer idi TDK // 2 ne: bir / bir: TDK'da yok / yüz göstere déyü teraḳḳub üzre idi: buluram déyü dā'imā fikrde idi TDK /göstere N2, İBN: göster H3; TDK'da yok / teraḳḳub: müteraḳḳib İBN // 3 maṭrān: baṭrīḳ TDK / ile: TDK'da yok / ṭuref: ẓuref H3 / eşmārdan: āşārdan TDK / ᶜíber: ᶜabīr H3 // 4 édüp: éderdi TDK / Şābūr Şāh'a: Şābūr'a TDK / Şābūr'uñ: Şābūr'uñ daḫı TDK // 5 teselliyyet: tesliyye TDK / ḥikāyātı: ḥikāyāt TDK / éderdi H3, İBN: éder idi N2; éyler idi TDK // 6 murādı: murād TDK / ümīdi ile H3: ümīdiyle İBN; idi ile N2; idügin bildi TDK // 6-7 basṭ-ı bisāṭ mekr ü ḥīle étdügin iẕᶜān éderdi: TDK'da yok // 7 iẕᶜān: (iẕᶜān) H3 / éder idi: éderdi N2 // 7-8 iḳlīm-i Fars'a dāḫil olup ḳaṭᶜ-ı eşcār ve taḫrīb-i āb-yār ve: TDK'da yok // 8 giderdi H3, İBN: gider idi N2; ḫarāb meşāb éderek TDK // 9 şehre: TDK'da yok / bulup: buldı ve TDK / sürını H3: çevresini N2, İBN; çevresin TDK // 10 ḥişār ahālīsini H3: hişār ehlini N2, İBN; ahālī-i hişārı TDK / ve: TDK'da yok // 12 déyü: déyüp TDK / ḫayātından: āb-ı ḫayātından TDK // 12-13 me'yūs idi. Ve Şābūr boynında selāsil ü aġlāl şiddetinden bī-mecāl olup: TDK'da yok // 15 élümle: élüm ile N2 // 16 gāh nefsini: neşr gāh nefsini İBN / imiş: iş İBN / ḳısmet: ḳısmet zemzemesiyle TDK / éderdi: éder idi N2 // 17 kendü: kendüye TDK / ṭaᶜāmını: ṭaᶜām TDK // 19 bendlerümi: bendler daḫı İBN / cānumı: ḫayātumı H3 // 20 éyleñ: éyle TDK / gerdenümde ve H3, N2: gerden-i TDK; gerdānumda ve İBN // 20 elem-i: H3'te yok // 21 cismümi: cesīmi İBN / miḳdār: pāre N2 / éyleñ: éyle TDK / dédi: dédükde TDK // 22 maṭrāna: baṭrīḳe TDK / éylediler: éyledi TDK

[1] Hafız'ın bir mısraı: "Sonunda hodkamlığım yüzünden bütün işim, adımı kötüye çıkarmak oldu."

meclisde ḥāżır idi. Şābūr'uñ rişte-i ḥayātdan ḳaṭ'-ı ümīd édüp me'yūs oldugın bildi. Ve feryādına imdāduñ zamānı 'ināyet-i Perverdgār ile ḳarīb oldugını i'lām ḳaṣd édüp ol géce vezīr-i ḥikmet-semīr maṭrāna eyitdi: "Bu géce sizlere bir ġarīb ḥikāye naḳl édeyin. Dilerem ki güş-ı hūşla istimā' buyurasız." Maṭrān eyitdi: "Ġāyet luṭf édersiz ve bizi müşerref ve güşumuzı dürr-i ḥikmetle müşennef éylersiz." Vezīr daḫı basṭ-ı kelāma şürū' édüp murādı Şābūr'a temşīl ile teselliyyet idi. Vezīr eyitdi: "Eyyuhā'l-maṭrān bizüm diyārumuzda bir tāze cüvān-ı perī-miṣāl ve bir dil-ber-i kerīmü'l-ḫıṣāl
H3 123b var idi. İkisi daḫı ḥüsn ü bahāda bī-hemtā ve luṭf u nümāyişde cihānārā idi. Cüvān-ı /perī-zāduñ nāmı 'Aynelehl ve cānān-ı perī-miṣālüñ Seyyidetünnār idi. Bu iki maḫdūm-ı ḫuceste-peyker birbiriyle zevceyn-i mu'telifeyn olup mā-beynlerinde bir an tebā'üd ü beyn olmayup 'Aynelehl bir gün aṣḥābıyla güft ü gü üzre iken yārān-ı cihān-geşteden birisi zümre-i nisādan bir perīveşüñ tavṣīf-i ḥīninde mubālaġa vü ıṭnāb éyledi. 'Aynelehl ol nigāruñ evṣāfını işitdükde aña cān u dilden üftāde ve ḳulaḳdan 'āşıḳ u dildāde olup bī-iḫtiyār ol vaṣṣāf-ı ḫabīrden nāmını su'āl éyledi. Ol daḫı nāmına Seyyidetüzzeheb ve mekānı Cezīre-i 'Arab'dur dédi. Cüvānuñ ṣabr u ārāmı ḳalmayup mevṣūf olan cānānuñ cüst ü cüsına düşüp bir gün ol nā-mihribānuñ cemāli müşāhedesine vāṣıl olup görди ki bir nigār-ı şīrīn-güftārdur. Ammā kendüye hem-ser ü hem-'inān olan cānānuñ ḥüsn ü bahāda rüchānı günden ẓāhir lākin fiṭrat-ı insānī muḳtezāsınca nefsüñ loḳma-yı ġayra teleẓẓüz ü nigerānı emr-i żarūrī olup cüvān-ı
H3 124a şāḥib-cemāl /Seyyidetüzzeheb'i mürāvedeye mübāşeret ü mübāderet gösterüp bunlar bu nāz u niyāz 'āleminde iken nā-gāh Seyyidetüzzeheb'üñ şevheri Zī'b nām bir şedīdü'l-baṭş ẕü'l-intiḳām-ı ġalīẓü'ṭ-ṭab' bed-nām ḳażiyye-i ġayr-ı marżiyyeden āgāh

---

1 rişte-i: (dugte-i) İBN / ḫayātdan H3: cāndan N2, İBN; ḫayātından TDK // 3 –semīr: -şinās TDK / maṭrāna H3, N2: baṭrīḳe TDK; İBN'de yok / eyitdi: dédi ki TDK / bu géce sizlere H3, İBN: bu géce size N2; TDK'da yok // 4 édeyin: édeyüm TDK / dilerem ki H3, N2: eger TDK; diñlemege İBN / güş-ı hūşla H3: güş u hūş ile N2, İBN; güş-ı hūşıla TDK / buyurasız: buyurursañuz dédi TDK / maṭrān: baṭrīḳ TDK // 5 güşumuzı: güş u hūşumuz TDK / ḥikmetle: ḥikmet TDK / éylersiz H3, N2: éylersiz dédükde TDK; éyleyesiz İBN // 6 vezīr H3, TDK: ḥikāyet-i vezīr N2, İBN / murādı: murād TDK // 7 maṭrān: baṭrīḳ TDK / bir tāze cüvān: iki TDK / ve bir: TDK'da yok // 8 ikisi daḫı: TDK'da yok / bī-hemtā: bī-hemtāda TDK / nümāyişde N2, TDK: (nişde) H3; temāşāda İBN / cihānārā: cihāndār İBN // 9 nāmı: nām TDK / Seyyidetünnār: Seyyidetünnisā N2 / -miṣālüñ: -miṣālüñ ismi TDK // 10-11 tebā'üd ü beyn: tebā'üd TDK // 11 'Aynelehl bir gün: bir gün 'Aynelehl / aṣḥābıyla: aṣḥābı ile N2 / üzre: üzere TDK // 12 perīveşüñ: (berīvebeşüñ) H3 / tavṣīf-i: tevaṣṣuf-ı H3 / ḥīninde H3, N2: çīninde TDK; ḫüsninde İBN // 13 evṣāfını: evṣāfın N2 / üftāde ve ḳulaḳdan: TDK'da yok // 13-14 'āşıḳ u dildādesi: 'āşıḳ (vuḳūl-i) dilden üftāde vü dildādesi TDK // 14 ḫabīrden H3, İBN: ḫaberden N2, TDK / éyledi: édüp istedi TDK / nāmına: nāmı daḫı TDK // 15 Cezīre-i 'Arab'dur: Cezīretü'l-'Arab'dur İBN // 18 hem-'inān: (hem'ān) H3 / cānānuñ: cān-ı cānānuñ TDK / rüchānı H3, İBN: ziyāde olduġı N2; dü-cihānda TDK // 19 loḳma-yı ġayra TDK: loḳma-yı ġayr H3; ni'me-i ġayra N2; āḫir ġayra loḳmayı İBN / emr-i: emr ü TDK // 22 ẕü'l-intiḳām İBN; ve bir intiḳām-ı H3, TDK: ve pür intiḳām-ı N2

olup ve ᶜAynelehl'üñ kemerine el şunup keşān-ber-keşān cüvānı ḫāne-i nekbet-me'ābına getürüp bir teng ü tārīk yerde ḥabs éyledi. Ve bir ᶜacūze-i cedᶜen ve ᶜaveren ve maḳṭuᶜati'l-yed yaᶜnī bir gözlü ve çirkin yüzlü burnı vü bir eli kesik bir ᶜacūze üzerine mü'ekkil naṣb éyledi. ᶜAynelehl daḫı ḳadr-i niᶜmeti bilmeyüp kendüzini bu muṣībetlere mübtelā étdügine hezār āh u enīn ile girye vü zārīye başladı. Şebāngāh ᶜacūze-i rū-siyāh āh vāh éderek ẓulmet-ḫānesinde āteş-efrūz olup ᶜAynelehl'i girye vü zārīde gördükde ᶜacūz buña iḳbāl édüp "Āyā sen bu cāh-ı ᶜanāya giriftār olmaġa ne maḳūle cürmüñ olmaḳ gerekdür?" déyü su'āl éyledi. ᶜAynelehl eyitdi: "Ey māder-i müşfiḳa ben bir bī-günāh maẓlūmam cürm ü cināyetüm ne olduġını ben de bilmezem." /dédi. ᶜAcūze eyitdi: "Senüñ miṣlüñ ol esb-i gürīḫte miṣālidür ki dürūġ-ı bī-fürūġla ol ḫükı firīfte édem déyü iḫtiyār-ı kiẓb édüp sırrı āşikāre olduḳda āḫir dāmen-i ṣıdḳa teşebbüs édüp ol belādan ḫalāṣ bulmışdur." dédi. ᶜAynelehl ᶜacūzeden bu güftār-ı merḥamet-şiᶜārı işitdükde ᶜacūza eyitdi: "Ey māder-i müşfiḳa ol esb-i gürīḫte ile ḫükuñ muᶜāmelesinden bize ḫaber vér." dédi. ᶜAcūz eyitdi: "Ḥikāyet olınur ki bir zamānda şucāᶜān-ı rūzgārdan bir merd-i dilīr-i kārzāruñ bir sevgilü esb-i Düldül-şitābı var idi. Bu merd-i kār-güẓār ol semend-i bād-reftāruñ ḫiẓmetinde dāmen der-miyān olup ḫiẓmetkārlarına inanmayup cemīᶜ mühimmāt u levāzımında kendü ihtimām éderdi. Bir gün çin seḥerden semendine süvār olup deşt ü ṣaḥrāları dolanup her ḳanda bir yeşil çemenzāre érişse atından inüp zīn ü licāmını alup bir resen-i dırāz ile ol sebzezārda otladup güderdi. Baᶜde yine zīn ü licāmını vurup kendüsi piyādece /dāmen der-miyān édüp ḫānesine ṭoġru giderdi. Ve ikrām u iḥsānında ᶜaẓīm mubālaġa éderdi. Bir gün bu minvāl üzre ol merd-i kārzār merᶜāya ṭoġru reftār édüp bir ṭarf-ı çemenzāre

H3 124b

H3 125a

---

2 me'ābına: (māyına) H3 / getürüp H3, İBN: alup N2, İBN // 2 éyledi: édüp TDK / cedᶜan ve ᶜaveran: ced ü ᶜaver TDK // 3 gözlü ve: İBN'de yok / vü bir eli: vü eli TDK / ᶜacūze: ᶜacūzeyi İBN // 4 kendüzini: kendü özüni TDK // 5 étdügine H3, TDK: étdükde N2; idügine İBN / hezār āh: hezārān vāh İBN / zārīye: zārına TDK / şebāngāh: bir şebāngāh TDK // 6 ẓulmet-ḫānesinde: ḫānesinden TDK / āteş-efrūz: āteş-efzūn TDK / olup: olaraḳ ṭaşra çıḳduḳda TDK // 7 zārīde: zārīyle TDK / ᶜacuz buña: ᶜacūze aña TDK // 7 édüp: édüp dédi TDK / ᶜanāya: ᶜanāyı İBN // 8 olmaḳ gerekdür?" déyü su'āl éyledi: sebeb oldı TDK / eyitdi: TDK'da yok // 10 eyitdi: eyitdi ki TDK / bī-fürūġla: bī-fürūġ ile TDK // 12 güftār-ı: N2, TDK: giriftār-ı H3, İBN // 13 ᶜacūza H3, TDK: ᶜacūzeye N2, İBN // 14 ᶜacūz H3, N2: ᶜacūze TDK, İBN // 15 Düldül İBN; dölden H3; N2 ve TDK'da yok // 15-16 dilīr-i kārzāruñ bir sevgilü esb-i Düldül-şitābı var idi. Bu merd-i H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 16 kār-güzār ol: kār-güzāruñ bir TDK / bād-reftāruñ: bād-reftārı var idi TDK / ḫiẓmetinde: ḫidmetinde İBN // 17 olup: édüp TDK / ḫiẓmetinde: ḫidmetinde İBN // 18 éderdi: éder idi N2 / seḥerden: seḥer TDK / ṣaḥrāları: ṣaḥrā-geri TDK // 19 atından: atdan TDK / dırāz ile: dırāzla TDK // 20 sebzezārda H3, İBN: sebzezāra N2; sebzezārı TDK / güderdi H3: güder idi N2, İBN; gezerdi TDK / vurup H3, N2: urup TDK, İBN / kendüsi: kendüsini TDK / piyādece: piyāde TDK // 21 giderdi H3, İBN: gider idi N2, TDK / éderdi: éder idi N2 / u iḥsānında: iḥsānından TDK / éderdi: éder idi TDK // 22 üzre: üzere gelüp TDK / kārzār: kārgüẓār İBN

gelüp atından indi. Ve bir miḳdār raᶜy éderken nā-gāh ol esb bī-sebeb ṣāḥibinden remīde olup licām u serci ile cānib-i ṣaḥrāya revīde oldı. Fāris-i firāset-rehīn her ne deñlü cüst ü cüda tek ü pü étdi ise müfid olmayup ẓulām-ı şeb ġālib olup at başın alup gitdi ve naẓardan ġā'ib oldı. Fāris meʾyüs olup ḫānesine rücūᶜ étdi. Feres bütün géce zīn ü licām ile tekāpüdan yoruḳdı. Ve ġalebe-i nevm ü cūᶜla teşne-dil ṭuruḳdı. Otlamaḳ istedükçe licām mānīᶜ ve bir miḳdār yatmaḳ istedükde zīn ü rikāb defᶜ olup iki üç gün bu minvāl üzre mübtelā-yı belā olup ümīd-i imdād ile bir ṭarafa çekildi gitdi. Öñine bir
H3 125b nehr muᶜtarıż olup nehrüñ öte cānibine geçüp hezār miḥnetle /ġarḳ olayazdı. Hele sāḥil-i necāta çıḳdı lākin başında olan licām u ḳolanı ışlanup nışf-ı nehārda tāb-ı āftābdan yübüset peydā édüp ḳolan feresüñ aᶜżāsını ṣıḳup sīne bend ü licāmdan ġāyet müteʾellim olup aclıḳ cānına kār éyledi. Bir vechle meşy ü ḫarekete mecālī ḳalmayup bu eṣnāda bir ḫınzır-ı sebük-ḫīz u tīz-dendān çıḳa gelüp görd ki ġaybdan āşkār olmış bir şikārdur. Bādī-i naẓarda esb-i bī-çārenüñ cānına ḳasd édüp ḳanına diş biledi. Tekrār naẓar şaldı. Görd ki bir esb-i lāġar-meyān hemān posta şarılu bir iki üstü ḫᵛāndur. Beyt:

Yemeden içmeden berī olmış
ᶜUżuvdan ᶜaẓmıla deri ḳalmış

ilerü varup żaᶜf-ı ḥālinden sebeb-i hūzālinden suʾāl éyledi. Feres ıżrār-ı licāmdan ve şiddet-i ḫırāmdan çekdügi ālāmı iḫbār éyledi. Ḫūk eyitdi: "Ya bu varṭa-yı helāke seni ilḳā éden kimdür? Ve ne maḳūle cürm ü günāhdur?" Esb eyitdi: "Bir vechle
H3 126a günāhumdan āgāh degülem." Ḫūk eyitdi: "Bī-şübhe sen inkār-ı ẓünūbüñde kāẕib/sin. Anuñçün ümīd-i ḥayātdan ḫā'ibsin. Gel baña ṭoġru söyle ki *en-necātü fi'ṣ-ṣıdḳ*[1] bend-i belādan āzād olasın." Feres ḫükuñ kelāmından büy-ı merḥamet istişmām édüp ḥasb-ı ḥālini bir bir taḳrīr éyledi. Ve ṣāḥibinüñ kendüye olan riᶜāyet ü maḥabbetin ve kendünüñ ẓuhūr éden ḫuşūnetin ve ser-güẕeştin taḥḳīḳ üzre ḥikāyet éyledi. Ḫınzır

---

1 gelüp: yétdükde TDK / éderken H3, İBN: éder iken N2; étdükden şoñra TDK // 2 u: TDK'da yok / revīde H3, İBN: remīde N2; (devīde) TDK / her ne: her çend ne N2 // 3 tek ü pü H3, İBN: tek-pü N2; enīn TDK // 4 oldı: olup TDK / olup: TDK'da yok / feres: tevsen TDK // 5 zīn ü: zīn TDK / licām ile: licāmını İBN / tekāpüdan: tekāpüda H3 / yoruḳdı: yorıldı TDK / cūᶜla H3, TDK: cūᶜ ile N2, İBN / ṭuruḳdı: olup ṭurıldı TDK // 6 licām mānīᶜ ve bir miḳdār yatmaḳ istedükde: N2'de yok / zīn ü: zīn TDK / defᶜ H3, TDK: dāfiᶜ N2, İBN // 7 üzre: üzere TDK // 8 miḥnetle: miḥnet ile TDK / olayazdı: olayazdı ve TDK // 9 licām u ḳolanı: licām ve belinde olan ḳolan TDK / nehārda: nehārede TDK // 10 édüp: olup TDK / ḳolan TDK'da yok // 11 bir: her İBN // 14 posta: peyveste İBN / şarılu: sarılur İBN // 15 beyt: İBN'de yok // 18 ḥālinden: ḥālinden ve N2 / licāmdan: licāmından TDK // 19 ḫırāmdan H3, N2: ḫırāmından TDK; ḥızāmdan İBN / ālāmı: elemi TDK / iḫbār éyledi: bir bir ḫaber vérdi TDK // 21 inkār-ı ẓünbüñde: inkārında İBN // 22 fi'ṣ-ṣıdḳı H3, N2: fi'ṣ-ṣıdḳdur TDK; maᶜa'ṣ--ṣıdḳ İBN / bend-i: bend ü N2 // 23 āzād: ḫalāṣ (u) āzād N2 / olasın: olasız TDK // 24 bir bir: N2'de yok // 25 üzre: üzere TDK

[1] "Kurtuluş doğruluktadır."

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

tefāṣil-i aḥvāl-i ferese vāḳıf olıcaḳ eyitdi: "*Ḳātelekellāhu bimā fe'alte.*[1] Başdan ayaġa ẕünūb iken bī-günāhum dérsin. Saña bu mertebe iḥsān u keremde mebāliġ olan ṣāḥibūñe muḫālefet étmekle kendūñi bu belālara giriftār étmişsin. Başuña bu muṣībet gelmezden evvel fārisūñ ṭarafına rücū' éyleseñ mürāca'at ḳābil iken bu belāları
5 görmezdūñ günāhuñda ışrār ve bedkārlıḳda istimrār üzre olmışsın. 'Āḳıbet a'māl-i seyyi'eñüñ mükāfātını görmişsin. Neyleyelüm benüm saña niyyetüm ġayr-ı şekl idi. Ammā çünki bu maḳūle miḥnet-dīde vü felāket-resīdesin başum ṣadaḳasına seni āzād
H3 126b édüp ḳanuñı saña bağışladum." déyü /dendān-ı tīzi ile bir kerre feresüñ licām u ḥızāmını kesdi. Feres-i miskīn ḳayd u bendden ḫalāṣ olup sebük-bār u çābük-reftār
10 sūy-ı ṣaḥrāya 'aẕīmet éyledi." Çünki 'Aynelehl 'acūzden bu ḥikāyeyi güş éyledi kendü ser-güẕeştin pīre-zene naḳīr ü ḳıṭmir taḳrīr édüp cürmine i'tirāf éyledi. Ve ḫuẕū' ü ibtihāl ile mutaẕarrı' olup eyitdi: "Ey māder-i müşfiḳa-yı mihrbān ḫūk bir pelīd ḥayvān iken ferese teraḥḥum édüp bend-i miḥnetden ḫalāṣ éyledi. Cenāb-ı mekremet-me'ābuñ şeref-i insāniyyet ile mertebe-i ḥayvāniyyetinden mümtāz iken lāyıḳ mıdur
15 baña bu bend-i miḥnetde feryād-res olmayasın. Mürüvvet budur ki beni bu varṭa-yı mehālikden ıṭlāḳ édüp bā'iṣ-i imtinān olan iḥsān muḳābelesinde nice mükāfāt ve ecr ü ḥasenāta vāṣıl olasın." 'Acūze eyitdi: "Çünki nefs belāsı vü şeyṭān iġvāsıyla mübtelā-yı belā olmışsın. Ḫuṣūṣā tāze nev-cüvān olup günāhuña daḫı i'tirāf édesin. Beyt:

Cürmine i'tirāf éden miskīn
20 Yegdür andan ki ola tā'at-bīn

İmdi her vechle müsteḥaḳḳ-ı 'afv u /ġufrānsın. Hemān kerem-i Kārsāz'a ümīdüñ
H3 127a muḥkem édüp ḥayl-i recāyı elden ḳoma. Ve ṣabr u tevekkülde ṣābit-ḳadem ol. İnşāllāh senüñ ḫalāṣuñ emr-i sehldür. Hemān baña bir miḳdār mehl vér ki senüñ ḫalāṣuña çāre-cülug éderem bir furṣat él vérüp ruḫṣat u miknet mümkün olduḳda ġaflet

---

1 ayaġa: ayaġa varınca TDK // 2 bu: bir TDK // 5 görmezdüñ: görmez idüñ N2 / günāhımda: günāhından N2 / ışrār: ızrār N2 / bedkārlıḳda: (bedkārlikde) N2 / üzre: üzere TDK / olmışsın: olmışsız TDK // 6 görmişsin: görmişsiz TDK / neyleyelüm benüm N2, İBN: neyleyelüm H3; neyleyeyin TDK / niyyetüm gayr-ı şekl idi: benüm ġayrı niyyetüm var idi TDK / miḥnet-dīde vü: miḥnet véresin ve TDK // 8 tīzi: tīz TDK / kerre: kerrede TDK // 9 ḫalāṣ olup: āzād oldı halāṣ olup TDK // 10 'acūzden: 'acūzeden N2 / ḥikāyeyi: ḥikāyeti TDK // 11 édüp: éyledi ve TDK / éyledi ve: édüp TDK // 12 pelīd: belīd H3 // 13 éyledi: éyleye TDK // 14 ḥayvāniyyetinden: ḥayvāndan TDK // 15 bend-i: bend ü TDK / miḥnetde: maḥabbetde H3 / olmayasın: olmayasız TDK // 16 iḥsān TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 17 olasın: olasız TDK / iġvāsıyla H3, İBN: iġvāsı ile N2, TDK // 18 belā olmışsın: belā-yı şehvet olmışsız TDK / édesin: édesiz TDK / beyt: İBN'de yok // 20 –bīn: yeter H3 // 22 inşāllāh H3, İBN: inşāllāhu ta'ālā N2, TDK // 23 ḫalāṣuñ emr-i sehldür. Hemān baña bir miḳdār mehl vér ki senüñ: TDK'da yok // 24 çāre-cülug éderem H3, TDK: çāre-cū olup N2, İBN / él vérüp H3, TDK: ile ḫalāṣuña N2, İBN / olduḳda ġaflet TDK: degüldür H3; ola ben ġaflet N2, İBN

[1] "Yaptığın iş yüzünden Allah belanı versin."

éylemezem. Be-her taḳdīr tīr-i murād hedef-i ḥuṣūle vuṣūl bulur." dédi. ᶜAynelehl çün ᶜacūzeden bu suḫan-ı mihrbānı güş étdi. Beyt:

Ne ḫoş bildüñ devāsın derdmendüñ
Eger yoġısa aña rīş-ḫandüñ

5 déyüp ḫāmūş oldı. Çünki vezīr maṭrān meclisinde kelāmını bu maḳāma irgürdi maṭrāna duᶜā édüp: "Bu géceki ḥikāyemüz bu maḥalde ḳarār bulsun. Leyle-i ātiyede basṭ-ı bisāṭ édüp le'ālī-i ḥikāyāta kemāl-i irtibāṭ ile iḫtişām vérelüm." dédi. Maṭrān kelām-ı vezīri ṣavāb görüp vezīr meclisinden ḳıyām ve maḳām-ı istirāḥatde ārām éyledi. Bu cānibden Şābūr Şāh vezīrüñ kelāmını diñleyüp ve basṭ-ı ḥikāyeden murādın añlayup eṣnā-yı

H3 127b 10 ḥikāyāde basṭ étdügi aḳvālden ve ḍarb-ı /emṣālden me'āl ne oldugını iᶜtān éderdi. Ve tamām bildi ki vezīrüñ ᶜAynelehl'den murādı Şābūr'dur ve Seyyidetünnār'dan ġarażı Şābūr'uñ memleketidür ki ḫalḳı āteş-perest olduḳlarından kināyetdür. Ve Seyyidetüzzeheb dédügi bilād-ı Rūm'dan ᶜibāretdür. Ve Ẓi'b ki Seyyidetüzzeheb'üñ zevcidür ḳayṣere işāretdür. Ve ᶜAynelehl müşāhede-i Seyyidetüzzeheb'e şevḳ u ārzū

15 üzre oldı démekden murādı Şābūr'uñ memleket-i Rūm'ı görmege ārzū étdügidür. Ve vezīr kendü nefsini ᶜacz u żucretden ᶜacūz-ı maḳtūᶜatü'l-yedde beñzedüp "Bu vāḳıᶜadan ḫalāṣa bir miḳdār ṣabr u taḥammül éyle. Ben seni ḫalāṣa saᶜyden ḫālī degülem" déyü işāretdür. Şābūr işidüp bir miḳdār ḫoş-ḥāl olurdı. Çünki vaḳt-i şām ve yine hengām-ı kelām oldı maṭrān vezīrden "Temme-i ḥadīṣi beyān u itmām éyleñ." déyü recā éyledi.

20 Ve "ᶜAynelehl'üñ ḥāli neye müncer oldı?" déyü su'āl éyledi. Vezīr kelāma şürūᶜ édüp

3 128ā eyitdi: "ᶜAynelehl nice zamān nā-çār ḳarār édüp ᶜacūz-ı mekkār her géce īḳād-ı /nār éyledükçe ᶜAynelehl'e "Bir miḳdār baña ṣabr éyle." dér idi. ᶜAynelehl eyitdi: "Bu meṣel-i sā'irdür ki *hāne ᶜale't-ṭalīḳi mā-leḳīe'l-esīra*[1] yaᶜnī esīre müşādefe éden belā vü miḥen, ḳayddan muṭlaḳ olan āzādelere āsān gelür. Giriftār ḥālini āzādeler bilmez. Ey

---

1 hedef-i: ṣıdḳ-ı hedef-i N2 // 2 ᶜacūzeden: ᶜacūzdan H3 // 5 maṭrān meclisinde kelāmını bu maḳāma irgürdi: N2'de yok / kelāmını: kelāmın TDK / irgürdi maṭrāna N2, İBN: irgürdi baṭrīḳe TDK; irgürdi maṭrān H3 // 6 ḥikāyemüz: ḥikāyetümüz TDK / bisāṭ H3, TDK: bisāṭ-ı neşāṭ N2, İBN // 7 ḥikāyāta: ḥikāyāt ile İBN / iḫtişām N2: aḫşam H3; iḫtinām TDK, İBN / vérelüm: édelüm İBN / maṭrān: baṭrīḳ TDK // 8 meclisinden: meclisden N2 / cānibde TDK, İBN: cānibden H3, N2 // 10 ḥikāyede H3, N2: ḥikāyetde TDK, İBN / aḳvālden: aḥvālden İBN / emṣālden: meṣelden TDK / oldugını H3: oldugın N2, TDK ve İBN / éderdi H3, İBN: éder idi N2; étdi TDK // 11 bildi ki H3, TDK: bildügi N2; éyledi ki İBN / vezīrüñ: vezīr TDK / murādı: murād TDK / Şābūr'dur: Şābūr-ı şāhiddür TDK / Seyyidetünnār'dan: Seyyidetünnisā'dan N2 / ġarażı: ġaraż TDK // 12 ki: TDK'da yok / ḫalḳı: ḫalḳ İBN // 13 bilād-ı Rūm'dan: (belā derdinden) TDK // 14 müşāhede-i: müşāhedesi N2 // 15 üzre: üzere TDK / démekden: démekdür İBN / Şābūr'uñ: TDK'da yok / ve: TDK'da yok // 16 nefsini: Nefsi TDK // 18 olurdı: oldı TDK // 19 maṭrān: baṭrīḳ TDK / temme-i: tetimme-i N2 // 20 Ve "ᶜAynelehl'üñ ḥāli neye muncer oldı?" déyü su'āl éyledi: TDK'da yok // 21 ᶜacūz-ı mekkār H3: ᶜacūze-i mekkāre N2; ᶜacūz-ı mekkāre TDK, İBN // 22 ᶜAynelehl'e N2, İBN: ᶜAynelehl H3; TDK'da yok / baña: TDK'da yok / bu: TDK'da yok

[1] Bu Arapça cümlenin anlamı hemen peşinden "yani" kelimesiyle verilmiş (bkz. 4-7. satırlar).

māder ṣabra ṭāḳat müyesser degüldür. Baña bir çāreñ var ise andan ḫaber vér." ᶜAcūz eyitdi: "Ne ġarīb ḥālüñ var kendü düşen aġlamaz dérler. Ḳanı ġayret-i merdī vü celādet-i recūliyyet bu mıdur?" Āzār-ı rūzgāra mübtelā iseñ éyle ki mışraᶜ: *Ṣabr telḫest velīkin ber-i şirīn dāred*[1], ne ḳadar şedā'īd-i rūzgāra mübtelā iseñ yine müsāᶜade-i baḫt-ı saᶜīdden nā-ümīd olma." Beyt:

Besā ḳufl ki an-rā neyābī kilīd
Guşāyendeī tā ki āyed pedīd[2]

Meded-i ġaybdan istimdād éyle mışraᶜ. Elbetde bunuñ ᶜāḳıbeti ḫayr olacaḳdur ve saña teselliyet-i ḫāṭır içün bir münāsib ḥikāye beyān édeyin ki bāᶜiṯ-i selvet-i ḫāṭır ola." ᶜAynelehl eyitdi: "Luṭf u şefḳat édüp ol ḥikāye nedür beyān éyleñ." "Ḥikāyet olınur ki
H3 128b zamān-ı sālifde bir tācir-i māldār u münᶜam-ı kāmkār kimse /var idi. Ve bu tācir-i ṣāḥib-me'āṣirüñ bir ferzend-i hünermend-i pākīze-peykeri var idi ki bāġ-ı zindegānīsinde andan ġayrı ṣemeri yoġıdı. Aḥbābından biri buña bir ġazāl-i peççe-i şīr-ḫᵛāreyi armaġān getürdi. Bu tācir-zāde ḳayd-ı dünyādan āzāde olup bu ġazāl-i peççecüge bir mertebe rabṭ-ı ḫāṭır éyledi ki bir an ve bir laḥẓa onsuz olmaz idi. Ve bu ġazālüñ gerden ü güşını muraṣṣaᶜ ḳılāde vü zerrīn mengüş ile tezyīn édüp anı irżāᶜ içün bir şāh-ı simīn peydā édüp bu āhū-yı peççe rūz-be-rūz neşv ü nemā bulup ḥasbü'l-ᶜāde iki ḳarn peydā éyledi. Tācir-zāde bu ḳarnuñ burūḳ-ı lemeᶜānına ḥayrān olup bunuñ naḳş-ı buḳalemūnına nigerān olurdı. Bir gün bu püser hem-demlerine "Bu ġazālüñ ẓuhūr éden ḳurūnı ne ḥikmetdür?" dédi. Maḥremleri eyitdiler: "Bu cins ġazālüñ zükūrında ẓuhūr éder. Ve gitdükçe büyür ve ṭavīl ü dırāz ve sā'ir aᶜżāsından ser-efrāz olur." dédiler. Püser fi'l-ḥāl pederine eyitdi: "Baña elbette bir ġazāl-i bī-hemtāyı ṣayd
H3 129a édüp getürsünler ki tenāsüb-i /endāmı pesendīde vü ḳarneyni tamām resīde ola."

---

1 andan: andan (sū) TDK / ᶜacūz: ᶜacūze TDK // 2 var: vardur TDK // 3 āzār-ı: ezā-yı H3 / éyle ki N2, İBN: éyleme ki H3; ṣabr éyle ki TDK // 6 ki an: k'ān N2 / neyābī: (seyābī) TDK // 9 bir münāsib ḥikāye: N2'de yok / édeyin H3, N2: édeyüm TDK, İBN / bāᶜiṯ-i selvet-i H3, TDK: bāᶜiṯ-i ḥikāye nedür selvet-i N2; bāᶜiṯ-i ḥikāyet-i İBN // 10 éyleñ H3, N2: éyle TDK, İBN / ki: TDK'da yok // 11 sālifde: sābıḳda İBN // 13 yoġıdı: yoḳ idi TDK // 14 şīr-ḫᵛāreyi: merdüm-hᵛārı TDK / ḳayd-ı H3, N2: ġam-ı TDK; İBN'de yok // 15 peççecige: peççe-i şīr-ḫᵛāreye TDK / bir mertebe: bu mertebe H3 / onsuz: ansuz İBN / olmaz idi: olmazdı İBN // 16 tezyīn: müzeyyen TDK // 17 şāh-ı: şāt-ı İBN // 18 burūḳ-ı: berḳ ü TDK // 19 olurdı H3, N2: olur idi TDK; olup ḫayrān oldı İBN / bu püser:püser TDK // 20 ḳurūnı ne: ḳarnından TDK / ḥikmetdür dédi: ḥikmet olmaḳ üzere ḫaber vér dér TDK // 21 ẓuhūr éder ve: édegelmişdür TDK / büyür ve: büyür TDK / ṭavīl ü dırāz H3, TDK: ṭavīl olur N2; ṭavīl ü dırāz olur İBN // 22 bī-hemtāyı: bī-hemtāyı daḫı TDK // 23 getürsünler: getürsünler dédi İBN / ki tenāsüb-i endāmı pesendīde vü ḳarneyni tamām resīde ola: TDK'da yok / ḳarneyni: ḳarnı TDK / ola: ola dédi TDK

[1] "Sabır acıdır, ama tatlı bir meyvası vardır." (Sâdî: Gülistân)

[2] "Anahtarını bulamadığın ne çok kilid var. Şimdi onlara bir açıcının ortaya çıkması lazım."

Pederi şayyādlara sipāriş édüp şayyād buña bir ġazāl-i bī-hemtāyı ṣayd édüp getürdi. Cüvān gördi ki her bir ḳarn bir ẕirāᶜadan ziyāde ḳad çekmiş ve cā-be-cā şāḫlar peydā éylemiş. Çeşm-i raᶜnāsı mükaḥḥal ve cümle endāmı mükemmel. Püser-i ḫucestepeyker bunı daḫı zer ü zīver ile müzeyyen édüp mühimmātlarını edā éderdi. Ġazāl-i ṣaġīr ile kebīr bir yerde mekān u mücāneset ḥasebi ile tamām-ı ülfet édüp ḫaşef-i ṣaġīr ġazāl-i kebīre eyitdi: "Ben seni görmezden evvel şöyle ẕann éderdüm ki benüm şekl-i hey'etüme muᶜādil bir heykel bulınmaya. Ġazāl-i kebīr eyitdi: "Benüm ve senüñ eşkāl ü emṣālümüz şaḥrālarda tenāsül ü tevālüd üzre bir mertebe-i bī-nihāyedür ki ben taḳrīrinde ᶜācizem." dédi. Ḫaşef ḫilḳat-i aṣlīsi ḥasebince ebnā-yı cinsi görmege ṭālib olup temennā éyledi ki: "Ol ᶜālemlere baña delīl olup seyr ü temāşā étdüresin." dédi. Ve ᶜaẓīm temennā éyledi. Ġazāl-i kebīr eyitdi: "Bu nāz u niᶜmetlere muᶜtād iken niᶜmet-i āmādeñüñ ḳadrini /bilmeñ gerekdür." Dür u dırāz kūh u şaḥrā sevdāsından ferāġat éyle ki bu yolda nice ḫaṭar vardur. Şoñra nādim olursañ nedāmetüñ fā'idemend olmaz." dédükçe ibrām u iḳdām éyledi. Ber-muḳteżā-yı cinsiyyet bu daḫı tābiᶜ olup ikisi daḫı meskenlerinden çıḳup deşt ü şaḥrāya revān olup gitdiler. Āhū-yı peççe geşt-i deştden feraḫnāk olup ḳarnān şāḥibi olan aḳrānla bir zamān geşt ü güẕār édüp giderken nā-gāh sürüden ayrılup her ṭarafa sürᶜatle segirdüp āhir-kār ḳuvvet-i seylden ḫarḳ olup açılmış bir yāruñ içine düşüp ġāyet teng olup ḫalāṣ içün her ne deñlü ṣıçrayup beẕl-i mechūd étdi. Müfīd olmayup yar içinde ḳaldı. Ve ġazāl-i kebīrden recāsı bu idi ki feryādına érişüp varṭadan ḫalāṣ éyleye. Ol daḫı müyesser olmayup feryād u zārīde ḳaldı. Bu cānibde tācirüñ maḫdūm-ı bülend-ḳadri ḫaşef ü ġazālüñ gitdügine ḫāṭırı münkesir olup meşreb-i żamīri mütekeddir oldı. Pederi daḫı oġlınuñ melālinden kemāl-i infiᶜāl peydā édüp /şayyādlara vaᶜde-i bī-nihāye édüp nice inᶜāmlar éyledi. Ve "Ol żāyiᶜ olan ġazālleri buluñ." dédi ve irsāl éyledi. Ve tācir daḫı birḳaç nefer ḫüddāmıla şayyāduñ ardına düşüp cüst ü cūda iken anı gördiler ki mesāfe-i baᶜīdeden bir şaḫṣ bir nesneyi öñine alup dest ü pāyına bend urmaġa saᶜy éder. Ol ṭarafa revān

---

1 sayyād buña H3, N2: TDK'da yok; şayyād İBN / getürdi: getürdiler. Şayyāduñ birisi ġazāl-i raᶜnāyı şikār édüp getürdi ve cüvān götürdi TDK // ġazāl-i bī-hemtāyı: ġāzāli İBN // 2 ḳarn: ḳarnı İBN // 3 éylemiş: olmış TDK // 4 -peyker: -eşer N2 / daḫı: H3'te yok / zer: zīr İBN / zīver ile: zīvere TDK / mühimmātlarını: mühimmātların TDK / éderdi H3, İBN: éder idi N2; éderdi ve TDK // 5 ṣaġīr ile: ṣaġīr ve ġazāl-i TDK / tamām-ı ülfet édüp: ünsiyyet-i tām peydā édüp ve TDK // 6 éderdüm: éderüm TDK // 7 hey'etüme: hey'etümde İBN / kebīr: İBN'de yok // 8 üzre: üzere TDK // 9 ḥasebince TDK: cinsince H3; ḥasebi ile N2; ḥasebi İBN / cinsi: cinsini N2 // 10 ol: İBN'de yok // 12 niᶜmet-i: niᶜam-i TDK / sevdāsından: sevdāsında TDK // 13 éyle ki: éyle H3 // 16 deştden N2, İBN: deştinden H3, TDK / olan: TDK'da yok / aḳrānla H3: aḳrān ile N2, İBN; aḳrānı ile TDK / giderken: gider iken N2 // 17 sürᶜatle: sürᶜat ile TDK // // 18 düşüp: düşdi ve TDK / ġāyet teng olup: TDK'da yok // 19 olmayup: olmadı zīrā ġāyet teng idi TDK / yār: yāruñ TDK // 20 zārīde: zārī étmekde TDK // 25 şayyāduñ: (şayyā) TDK / ki: şayyād TDK // 26 nesneyi H3, İBN: nesne N2; ġazeli TDK / alup: ḳatup TDK / éder: édüp H3

olup gitdiler. Görditer ki bir şayyād bir ġazāl-i kebīri ṭutmış ve dest ü pāyını bend édüp bir keskīn sikkīn ile zebḥ éylemek ister. İmᶜān-ı naẓar ile baḳdılar. Görditer ki kendülerüñ ġazāl-i kebīridür. Şayyāduñ elinden alup "Üzerinde olan esbāb ḳanı?" déyü şordılar. Şayyād eyitdi: "İşte ḫāẓırdur." "Yā ne vechle ṭutduñ?" dédiler. Şayyād eyitdi: "Ben dāmumı ḳurmış müteraḳḳib iken bu ġazāl ile bir ḫaşef geldiler. Bu ġazāl dāme gelüp ḫaşef ṣaḥrā ṭarafına gitdi." Tācir eyitdi: "Anı daḫı şikār éderseñ bu esbābları hibe édeyin." dédi. Pes şayyād daḫı cān ḥaḳḳına çalışup ḫaşef semtine revān oldı.
H3 130b /Görditer ki bir ġazāl āvāzı gelür. Üzerine varup tācir ḫaşefi görditer. Bildi bir sūrāḫ-ı tengde feryād éder. Şayyād segirdüp ḫaşefi daḫı şayd édüp ḥużūr-ı tācire getürdi. Tācir inᶜām-ı firāvān édüp hem ġazāl ve hem ḫaşefi alup saᶜādet-ḫānesine geldi. Görditer ki püseri ḥayret ü vehmde. Çünki āhūları yine mesken-i meʾlūfına ḳodı lākin ḫaşef ġazāl-i kebīrden nefret peydā édüp artıḳ aña iltifāt étmedi. Ġazāl ṣoḥbetine raġbet étdükçe mütecānib oldı. Püser mā-beynlerini ülfete bāb-ı ḥiyelden çoḳ nesne tertīb éyledi müfīd olmadı. İttifāḳ bir vaḳt ḫaşef künāsında ḫᵛāb éderken ġazāl-i kebīr üzerine varup rıfḳla anı bīdār éyledi. Ve kendüden bī- sebeb vaḫşet ü nefret étdügine ᶜitāb éyledi. Ḫaşef eyitdi: "Sen ol bī-vefā ġaddār degül misün ki zamān-ı ṣafāda yār-ı vefādār olup giriftār-ı belā olduġum ḥālde muᶜāvenet étmeyüp kendü seyr ü ṣafāñda
H3 131a olasın?" dédi. Ġazāl-i kebīr eyitdi: "Ey nūr-ı dīdem senüñ muᶜāvenetüñde /teʾḫīr ve ol ḫiẓmetde taḳṣīrüme bāᶜiṣ pā-beste-i dām-ı belā-yı şayyād olduġum cihetidür. Yoḳsa ḳudret ü furṣat ḥālinde terk-i ḥuḳūḳ u maḥabbet cinsiyyetden degüldür." dédi. Ḫaşef maᶜlūm édindi ki ġazāl daḫı kendü gibi giriftār-ı dām-ı belā vü melāl olmışdur. Vaḫşetleri ülfete mübeddel olup vaẓᶜ-ı sābıḳ üzre maḳām-ı istīnāsda yār-ı muvāfiḳ oldılar." ᶜAynelehl ḥikāyet-i ᶜacūzı istimāᶜ édüp kendü taḫlīşinde teʾḫīri ᶜaczden idügi

---

1 gitdiler: N2'de yok / ki: TDK'da yok / ṭutmış: dutmış TDK // 1-2 Görditer ki bir şayyād bir ġazāl-i kebīri ṭutmış ve dest ü pāyını bend édüp bir keskīn sikkīn ile zebḥ éylemek ister. İmᶜān-ı naẓar ile baḳdılar: İBN'de yok // 2 baḳdılar: N2'de yok // 3 kendülerüñ: kendülerinüñ TDK / kebīridür: kebīrdür TDK // 4 işte H3, TDK: uşta N2, İBN / dédiler: dédi H3 // 5 dāmumı H3, TDK: dāmum N2, İBN / ḳurmış: ḳurmışıdum N2 / geldiler: geldi TDK // 6 gelüp: düşüp TDK / éderseñ H3, N2: édersiz saña TDK; éderseñ saña İBN / esbābları: eşvābı TDK // 7 édeyin H3, İBN: éyleyeyin N2; édeyüm TDK // 8 varup: varup görditer ki TDK / ḫaşefi görditer H3, İBN: ḫaşefi görüp N2; ḫaşefdür velākin TDK / bildi H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 8-9 bir sūrāḫ-ı tengde: bir teng sūrāḫ içinde TDK // 9 éder: édeyor TDK / daḫı şayd édüp: ṭutup TDK // 10 ġazāl: ġazāli TDK / görditer: TDK'da yok // 11 ü vehmde H3: ü ġamda N2, TDK ve İBN / çünki: TDK'da yok / yine H3, N2: TDK ve İBN'de yok / ḳodı: geldiler İBN // 13 ḥiyelden H3, N2: ḥīleden TDK, İBN / nesne tertīb: tertīb nesne TDK // 14 künāsında: künāmından TDK / éderken: éderiken N2 // 15 rıfḳla: rıfḳ ile TDK / bīdār: peydā H3 // 16 bī-vefā ġaddār: bī-vefā vü ġaddār TDK / ki: TDK'da yok // 17 belā: belāda TDK // 18 dédi: TDK'da yok / ġazāl-i kebīr H3, N2: ġazāl TDK, İBN / muᶜāvenetüñde H3, İBN: ṣoḥbetüñden TDK; N2'de yok / teʾḫīr ve ol: N2'de yok // 19 ḫiẓmetde: ḫiẓmetüñde N2 / pā-beste: bāyiste H3 / olduġum cihetidür: idüm TDK / yoḳsa H3, İBN: yoḫsa N2, TDK // 20 ḳudret: ḳuvvet ü ḳudret N2 / cinsiyyetden: cinsiyyetinden N2 // 23 taḫlīşinde: taḥsīlinde İBN / idügi: idügini N2

taḥḳīḳ édüp muḫāṭaba-ı ᶜacūzden sākit oldı. mısraᶜ: *Her suḫan vaḳtī ve her kār zamānī dāred.*[1] Rivāyet olınur ki çün vezīr-i ḫuceste-tedbīr taḳrīr-i dil-peẕīrini bu maḥalle getürdi ve naḳl-i aḥbārdan sākit olup ᶜöẕr-ḫᵛāhlıḳ édüp şāmit oldı. Ve "Ḥālā ᶜöẕrümüz maᶜẕūr olsun. İnşāllāh leyle-i ātīyede gene ḫiẕmet bāḳī." dédi. Maṭrān-ı ṣāḥib-iẕᶜān eyitdi: "Ey vāhib-i pür-mevāhib taᶜallül-i ᶜārıżiyi der-miyān étme. Luṭf édüp bizi güftār-ı rāḥat-efzāīla ṣafālandur. Dem-i Mesīḥā'dan muḳtebes olan nefes-i mübārekūñden /dil-i mecrūḥa merhem ü devā éyle." Vezīr daḫı kālā-yı kelimātını revācda görüp sürūr-ı ibtihācla taḳrīr-i suḫana şürūᶜ éyledi ve eyitdi: "Çün ᶜAynelehl şām-ı miḥnet-encāmda ġam u ālām ile çerāġın ṣubḥa çıḳardı. Çin seḥerde ẕī'b-i bī-raḥm u sitemkār ol maḥbūs-ı ḫāksārı muḥkem ḍarb édüp ve "ᶜAn ḳarīb seni ḳatl éderem." déyü terhīb ü tehdīd éyledi. ᶜAynelehl tamām-ı hayātdan me'yūs olup girye vü zārı arturdı. Bu ḥāl üzre aḫşam oldı. ᶜAcūz daḫı gelmekde te'hīr gösterdi. Esīr-i bī-çārenüñ ḥāli dīger-gün olup nıṣfü'l-leylde ᶜacūz geldi. ᶜAynelehl eyitdi: "Ey māder-i mihrbān bu şeb gelmeñde te'ḫīre bāᶜiṣ ne idi?" ᶜAcūz eyitdi: "Ey cüvān-i şikeste-żamīr leyle-i sābıḳada baña ṭaᶜn yüzinden *hāne ᶜale'ṭ-ṭalīḳi mā-leḳī'l-esīra*[2] dédügüñ cānuma te'şīr édüp benüm çekdügüm ḫᵛārlıġı vü mübtelā olduġum giriftārlıġı saña taḳrīr éylesem kendü ser-güẕeştüñi ferāmūş édüp baña taᶜn u taᶜrīżden fārig olurduñ." ᶜAynelehl eyitdi: /"Şimdiye degin senden ḥālüñi su'āle ḥayā māniᶜ olmaġla sükūt éyledüm. Ser-güẕeştüñden bir şemme beyān éyle." ᶜAcūz eyitdi: "Ey māye-i cān be-der bu ḥaḳīr ü derbeder sābıḳa melik-i kāmkāruñ zevce-i merġūbesi idüm. Andan bir nice evlādum olup bir gün ol melik-i cefākār bir ḫuşūṣda zevcüme ġażab édüp hem zevcümi vü evlādumı ḳatl éyledi. Beni ve ḳızlarumı mezāda vérüp beyᶜ éyledi. İttifāḳ beni bu cefākār-ı bī-merḥamet iştirā édüp bu şehre getürdi. Ve baña tekālüf-i şāḳḳa vü

---

1 suḫan vaḳtī: suḫanuñ vaḳti TDK / kār zamānī: kāruñ zamānı TDK // 2 dāred: vardur TDK / çün: TDK'da yok // 3 olup: oldı N2 / ᶜöẕr-ḫᵛāhlıḳ: ᶜöẕr-ḫᵛāhān TDK / ᶜöẕrümüz: üzeremüz TDK // 4 inşāllāh H3, TDK: inşāllāhu taᶜālā N2, İBN / gene H3, İBN: yine N2, TDK / ḫiẕmet: ḫidmet İBN / maṭrān-ı: baṭrīḳ-i TDK // 5 ey: āb H3 / vāhib-i: rāhib-i TDK / pür-: ber- H3 // 6 -efzāīla TDK: -efzeñile H3; -efzān ile N2, TDK / ṣafālandur H3, İBN: ṣafālandur ve N2, TDK / muḳtebes: (müftes) H3 // 7 kālā-yı: ke'l-evvel TDK / kelimātını: kelimātın İBN // 8 ibtihācla H3, İBN: ibtihāc ile N2, TDK / suḫana: suḫaneyi İBN / éyledi: étdi İBN // 9 seḥerde: seḥer N2 // 11 terhīb ü: İBN'de yok // 12 zārı H3, TDK: zārīyi N2, İBN / üzre H3, TDK: üzre tamām N2, İBN / ᶜacūz: ᶜacūze N2 / gelmekde: (gldlde) TDK // 13 olup H3: N2 ve TDK'da yok; oldı TDK / eyitdi H3, İBN: eydür N2; TDK'da yok // 14 idi: oldı TDK // 15 sābıḳada: sābıḳda TDK / ṭaᶜn: ṭoġrı TDK / yüzinden: yüzden TDK / dédügüñ: dédügüñde TDK // 17 ser-güẕeştüñi: ser-güẕeşteñi TDK / taᶜrīżden: taḳriᶜden İBN / olurduñ: olur idüñ N2 // 18 senden ḥālüñi H3, İBN: senden ḥālini N2; aḥvālüñi senden TDK / su'āle: su'āl TDK // 19 éyledüm: éylerdüm TDK / ser-güẕeştünden: ser-güẕeşteden TDK // 20 ü derbeder: (derīdür) H3 / zevce-i merġūbesi: zevcesi İBN // 21 zevcüme: zevceme İBN // 22 vü: vü hem İBN / beni ve İBN: ve beni ve N2; ve H3; ve beni TDK / ittifāḳ: ittifāḳ bir gün N2 // 23 tekālüf-i H3, N2: teklīf-i TDK; İBN'de yok / şāḳḳa vü: İBN'de yok

[1] "Her sözün bir vakti, her işin bir zamanı vardır."

[2] "Esirin başına gelen kayıttan azade olana kolay gelir."

ḫizemāt-ı ṣaḳīle emr édüp ṭāḳatüm ṭāḳ olup yedi yıl bu miḥnet ü elemi çekdüm ve ḫizmet étdüm. Bir vechle taḥammüle ḳudretüm ḳalmadı. Āḫir firār étdüm. Tekrār beni buldı ve burnumı kesdi. Yedi yıl daḫı ḫizmet ü miḥneti çekdüm. Yine firār éyledüm. Beni yine buldı. Ve bir gözümi ve bir élümi daḫı kesdi. Yedi yıl daḫı ḫizmet édüp daḫı firār éyledüm. Beni gene buldı ve ḳulaḳlarumı kesdi. Ḥālā ṭatlu cānumdan daḫı
H3 132b uṣandum ve bu géce seni bu ẓālimüñ /ḥabsinden ıṭlāḳ édüp ḫalāṣa sebeb olayum. Ve bunı daḫı yaḳīnen bilürem ki bu ẓālim beni ṣaġ ḳomaz. Bāña bu dirlikden ölmek her vechle rāḥatlikdür." dédi. Ve ᶜAynelehl'üñ bend ü zencīrlerini çıḳardı ve "Var yoluñ açıḳ olsun." dédi. Ve eline bir ḫançer-i ser-tīz alup üzerine düşmek ṣadedinde iken ᶜAynelehl ᶜacūzuñ elini ṭutdı ve ḫançeri alup yabāna atdı. Ve eyitdi: "Benüm ucumdan helāk olmaḳ inṣāf degüldür. Gel benümle bilece ḫalāṣ olalum. Ve eger bu yolda mevt muḳadder ise emr-i Ḥaḳḳ'la bile ölelüm." dédi. ᶜAcūz eyitdi: "Ben bir ẓaᶜīfe pīre-zālem ve gözüm görmekde müsāᶜid degüldür." Cüvān eyitdi: "Allāh kerīmdür. Hemān ġayret éyle ḳat ḳalur ise ben seni arḳama aluram. Seni götürecek ḳudretüm vardur." ᶜAcūz eyitdi: "Çün sende bu ḳadar himmet vardur ümīdüm budur ki senüñ şevḳüñle bir vechle saña yār olam. Hemān ṭurma gidelüm." Ve yola düşüp sehl zamānuñ içinde
H3 133a ᶜAynelehl'üñ menziline vāṣıl oldılar. Ve serāy-ı sürūra dāḫil /olup ᶜAynelehl ᶜacūza envāᶜ-ı riᶜāyetler édüp vālide-i ᶜazīzesi maḳāmında idi. Vücūh-ı ikrāmla mükāfāt éyledi. Çün ḥikāyesini vezīr bu maḳāmda itmām éyledi. Pes bu cānibde Şābūr-ı dil-gīr vezīrüñ kelāmını istimāᶜ éyledi ve ḍarb étdügi emṡālden tamām añladı ki ḫaşefden murādı Şābūr'dur. Ve ḫaşefüñ ġazālle ṣaḥrāda gezdügi Şābūr ile vezīrüñ ᶜişretidür. Ve ḫaşefüñ giriftār olması Şābūr ḳayşerüñ ḥabsine düşmesidür. Ve ḫaşefüñ ġazālden

---

1 ḫizmāt H3, TDK: ḫizemāt N2; ḫidmāt İBN / olup: oldı TDK / miḥnet ü elemi: elem miḥnet TDK // 2 ḫizmet: ḫidmet İBN // 3 buldı: bulup İBN / ve: ṭutdı İBN / kesdi: kesüp İBN / yıl daḫı: TDK'da yok / miḥneti: miḥnetin N2 / éyledüm: étdüm TDK // 4 yine: gene N2 / gözümi H3, TDK: gözümi çıḳarup N2; gözümi çıḳardup İBN // 4-5 Yedi yıl daḫı ḫizmet édüp daḫı firār éyledüm. Beni gene buldı ve ḳulaḳlarumı kesdi: İBN'de yok // 5 daḫı H3, İBN: yine N2, TDK / éyledüm: étdüm TDK / beni: TDK'da yok / gene: yine TDK / buldı ve H3, İBN: buldı bu defᶜa N2; buldı TDK // 6 ḫalāṣa: ḫalāṣuña İBN / olayum: olam TDK // 7 bunı daḫı yaḳīnen H3, N2: ben İBN; bunı yaḳīnen TDK/ bilürem: bilür mi TDK // 8 zencīrlerini: zencīrini TDK // 10 benüm H3, TDK: sen benüm N2, İBN // 11 benümle: benüm ile N2 / ve: N2'de yok // 12 bir: TDK'da yok / pīre H3, N2: pīr TDK, İBN // 13 –zālem: -zenem N2 / müsāᶜid degüldür: müsāᶜidüm yoḳdur TDK // 14 ḳalur ise H3: ḳalursa N2, TDK ve İBN / seni: İBN'de yok // 15 sende: senden TDK / vardur: olur TDK // 16 yār olam TDK: yār olmayam H3, İBN; bār olmayam N2 / düşüp: düşelüm TDK / zamānuñ içinde: zamānda İBN // 17 ve: TDK'da yok / ᶜacūza H3, N2: ᶜacūzeye TDK, İBN // 18 vālide-i ᶜazīzesi: vālidesi TDK / idi: ṭutup TDK / vücūh-ı: çoḳ / ikrāmla: ikrām ile N2 // 19 ḥikāyesini H3, TDK: ḥikāyesin N2; vezīr ḥikāyesini İBN / vezir bu maḳāmda itmām: bu maḳāmda vezīr tamām TDK // 20 éyledi: édüp TDK / añladı: éyledi İBN // 21 murādı H3, N2: murād TDK, İBN / ġazālle ṣaḥrāda H3: saḥrāda ġazāl ile N2; ġazāl ile ṣaḥrāda TDK, İBN / Şābūr ile: Şābūr'uñ TDK / vezīrüñ: vezīr ile TDK / ᶜişretidür H3: N2 ve İBN'de yok; ᶜişretdür TDK // 22 Şābūr H3, N2: Şābūr'uñ TDK, İBN / ḳayşerüñ: ḳayşer TDK

nüfūrı Şābūr'uñ vezīr ḥaḳḳında ḳuṣūr-ı iʿtiḳādıdur. Ve vezīr kendü ḫalāṣına ʿazmini ve şehri daḫı yaḳın oldugını ve eger meşyde ʿāciz iseñ seni götürürem déyü ʿale't-tamām iʿzʿān étdürüp esās-ı ümīdini teşyīd ve ʿaḳd-i recāsını teʾkīd étdügidür. Çünki leyle-i ḳābile iḳbāl éyledi, vezīr-i ḥikmet-peẕīr maṭrānuñ maṭbaḫına bir ṭarīḳle dāḫil olup ṭaʿāmlarına dārū-yı hūş-ber ḳatup gitdi. Vaḳt-i şāmda ʿādet üzre maṭrānuñ simāṭları çekildi. Vezīr /daḫı muʿtād üzre kendü ḫaymesinde zevādesin yémege gitdi. Bir saʿātden şoñra maṭrān ve cümle dīdebānlar mest ü bī-hūş olup yatdılar. Vezīr daḫı furṣat ġanīmetdür déyü ḳalḳdı ve Şābūr olduġı ḫayme içine girdi ve ḥabsūñ ḳapusını açdı. Ve Şābūr'uñ bend ü zencīrlerini ḳırdı. Ve Şābūr'ı alup āheste āheste ḳayṣerūñ ordusından ṭaşra çıḳup şehrūñ ḳalʿası altına vardılar. Ve ḳalʿada olan dīdebānlara nidā édüp şāhları olan Şābūr'uñ ḫalāṣ olup geldügini bildürdükde fi'l-ḥāl ḳalʿadan rismānlar ṣarḳıdup Şābūr ile vezīri ḥiṣār üzerine çeküp aldılar. Ve ʿaskerūñ muḥāṣara eleminden ġāyet żaʿfları var iken kemāl-i ḳuvvet bulup cānlandılar. Vezīr eyitdi: "Ḳayṣer ḥālā ḫʷāb-ı ġafletde kemāl-i mertebe maġrūrlardur. Ve sizi kemāl-i mertebe żaʿf üzre ḳıyāsıyla cümle ʿaskerleri mest ü maḫmūr ve ḫʷāb-ı ġurūr iken gelüñ sizüñle ḳalʿa ḳapusını açup bir şeb-ḫūn édelüm." dédükde cümlesi maʿḳūl /görüp Şābūr'uñ ʿaskeri ḳayṣer ordusına bir kerre yürüdiler. Ve ʿaskerini ḳırup mā-meleklerini yaġma édüp ḳayṣeri iki be-nām vezīri ile dip diri esīr édüp Şābūr'uñ ḥużūrına getürdiler. Ḳayṣeri istiḳbāl édüp Şābūr ʿaẓīm tevḳīr ü iḫtirām éyledi. Ve ḫāṭır-nüvāzlıḳ édüp ḳayṣere eyitdi: "Zamān-ı ḳudretde çünki sen baña ḳıymaduñ benden daḫı saña hergiz żarar yoḳdur. Nitekim ulular démişlerdür: Beyt:

Çū ber düşmenī bāşedet dest-res

Merencāneş k'ū-rā hemīn ġuṣṣa bes[1]

Bil ki ʿadüvv elinde giriftār iken baña iḳtidār vérüp muẓaffer éyleyen ḳādir-i ber-kemālüñ niʿmetinüñ şükrānesi seni āzād éyleyem. Ve saña ṭarīḳ-i taʿzīf ile mücāzāt

H3 133b

H3 134a

---

1 nüfūrı: (teḳūrı) İBN / ve vezīr: vezīr: TDK / ʿazmini N2, TDK: ʿazmi H3, İBN // 2 götürürem: götürürdüm H3 // 3 étdürüp: édüp TDK / teşyīd: (nisbīden) TDK / étdügidür: étdi TDK // 4 maṭrānuñ: baṭrīḳüñ TDK / ṭarīḳle: ṭarīḳ ile N2 // 5 huş-ber N2: (heşīr) H3, İBN; hūş-per TDK / simāṭları: ṭaʿāmı İBN // 6 üzre: üzere TDK // 7 maṭrān: baṭrīḳ TDK // 8 ve Şābūr: Şābūr TDK // 9 zencīrlerini H3, İBN: zencīrini N2, TDK / ve Şābūr'ı H3, N2: ve Şābūr TDK; Şābūr'ı İBN // 10 çıḳup: çıḳdı TDK // 11 olup geldügini: olduġunı İBN / rismānlar: resīmānlar TDK // 12 vezīri: vezīr TDK / eleminden: elinden H3 // 14 üzre: üzere TDK // 15 ḳıyāsıyla H3: ḳıyāsı ile N2, TDK, İBN / ʿaskerleri H3, N2: ʿaskeri TDK, İBN / ve: H3'te yok / ġurūr: ġurūrda TDK / sizüñle: İBN'de yok // 16 édelüm: édelüm iş odur ki Allāh oñara N2 / Şābūr'uñ: N2'de yok // 16-17 ʿaskeri ḳayser: ḳayserüñ ʿaskeri N2 // 17 ḳayṣer: İBN'de yok / ve: İBN'de yok / mā-meleklerini: māl mülklerini N2 // 18 vezīri: vezīr TDK / dip: N2'de yok / Şābūr'uñ ḥużūrına: Şābūr ḥużūrlarına TDK / ḳayṣeri: ḳayṣere TDK // 19 Şābūr ʿaẓīm: İBN'de yok // 20 ḳudretde: ḳudretüñde TDK // 21 démişlerdür: démişler TDK // 22 çü: çün TDK / düşmenī: düşmen TDK // 24-25 ber-kemālüñ: perverdgāruñ TDK // 25 şükrānesi: (şükrāsine) TDK / seni: TDK'da yok

[1] "Düşmanın senin elinin altında olduğunda onu incitme, ona bu keder yeter."

éylemezem. Lākin saña şunı teklīf éderem ki benüm memālikümde ifsād étdügüñ yerleri yine ıṣlāḥ édesin. Ve ḫarāb étdügüñ ḥiṣārları kemā-kān maᶜmūr édesin. Ve ḳaṭᶜ olınan eşcārı yerlü yerine ġars édüp yetişdüresin. Ve yanuñda olan esīrleri cümle ıṭlāḳ
H3 134b édüp irsāl édesin." dédi. /Ve ḳayşer daḫı cümle şartı ḳabūl édüp edāsına żāmin oldı. Ve ḳayşere żiyāfetler édüp nice gün ᶜayş u ᶜişretden ṣoñra memleketine revāne éyledi. Ve ḳayşer daḫı müddet-i ḥayātında Şābūr'a iṭāᶜat üzre birbiriyle kemāl-i müveddet ḥuḳūḳını mürāᶜāt üzre geçindiler.

Ve mine'n-nevādir. Rebīᶜ ibni Cābir'üñ oġlı Nuᶜmān ile Nuᶜma bin Tevfīḳ'üñ ḥikāyesidür.[1]

Mülūk-ı Benī Ümeyye ᶜaṣrında Kūfe diyārında tüccār-ı ẕü'l-mefāḫirden Rebīᶜ bin Cābir démek ile mevṣūf ve kerem ü iḥsānla maᶜrūf ḳuvvet ü ḳudret ve ḥaşem ü miknet ṣāḥibi kimse var idi. Devlet-i dünyāsı maᶜmūr ve māl-i mevfūr ile meşhūr kimse idi. Ve dār-ı dünyāda bir veled-i reşīdi var idi ki meḥāsin evṣāf ile ferīde ve netīce-i ᶜömr-i ᶜazīzi olup andan ayru bir kimsesi yoġıdı. Ve ol maḫdūm-ı ṣāḥib-iᶜānuñ nāmına Nuᶜmān dérlerdi. Ḫᵛāce-i derdmend saᶜy u ihtimāmlar édüp ferzend-i
H3 135a dil-bendini oḳudup yazdurdı. Ḥilye-i maᶜārif ile muḥallā ve binā nevᶜinde bī-meṯel /ü hemtā olup ol maḫdūm-ı perī-sīmāya münāsib ḥüsn-i cemālde bī-hemtā bir cāriyecük iştirā éyledi. Ve ol celīle-i şefīḳuñ ismine Nuᶜma bin Tevfīḳ dérlerdi. Ḫᵛāce-i derdmend şarf-ı mā-melek édüp ol reşk-i ḥūr u melegi,

Bir duḫter idi ki yoḳ naẓīri
ᶜĀlem ser-i zülfinüñ esīri

---

1 memālikümde: memālikümden TDK // 2 ıṣlāḥ édesin: ıṣlāḥ édesiz TDK / maᶜmūr édesin: maᶜmūr édesiz TDK // 3 olınan: étdügüñ N2 / eşcārı: eşcārları TDK // 4 édüp irsāl: N2'de yok / ve: İBN'de yok / şartı: bu şürūṭı TDK // 5 ḳayşere H3, N2: ḳayşer daḫı TDK; ḳayşere ᶜaẓīm İBN / nice: bir nice TDK // 6 üzre: üzere olup TDK / birbiriyle: birbiri ile N2 // 7 üzre: ile TDK // 9 ve mine'n-nevādir: N2'de yok / ibni: bin N2 // 9-10 Ve mine'n-nevādir. Rebīᶜ ibni Cābir'üñ oġlı Nuᶜmān ile Nuᶜam bin Tevfīḳ'üñ ḥikāyesidür: Rebīᶜ ibni Cābir'üñ oġlı Nuᶜmān ile Nuᶜam bin Tevfīḳ'üñ ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir İBN // 11 diyārında: şehrinde İBN / ẕü'l-mefāḫirden: ẕevi'l-mütefāḫirden N2 // 12 démek ile H3, TDK: démekle N2, İBN / mevṣūf: maᶜrūf TDK / iḥsānla: iḥsān ile N2 / maᶜrūf: mevṣūf TDK // 13 kimse H3, İBN: kimesne N2, TDK // 13-14 Devlet-i dünyāsı maᶜmūr ve māl-i mevfūr ile meşhūr kimse idi: TDK'da yok // 14 kimse: İBN'de yok / reşīdi: reşīd TDK / var idi ki: ve TDK / evṣāf ile ferīde H3, N2: evṣāf-ı mezīd TDK; evṣāf ile ferīd İBN // 15 ayru: ġayrı TDK / yoġıdı: yoḳ idi TDK // 16 dérlerdi H3, İBN: dérler idi N2, TDK // 17 nevᶜinde: nevᶜinden TDK // 18 hemtā: bī-hemtā TDK / olup: oldı TDK // 18-19 ol maḫdūm-ı perī-sīmāya münāsib ḥüsn-i cemālde bī-hemtā bir cāriyecük iştirā éyledi ve ol celīle-i şefīḳuñ ismine: ve ol (celiyye)-i şefīḳuñ nāmına münāsib ḥüsn-i cemālde bī-hemtā bir cāriye-i perī-sīmā iştirā édüp ismine TDK // 19 ismine: H3'te yok / Nuᶜma bin N2: Nuᶜam ibni H3, İBN; Nuᶜam bin TDK / dérlerdi H3, İBN: dérler idi N2, TDK // 20 mā-melek: māluñ N2 / melegi H3, N2: melek TDK; melegi naẓm İBN // 21 yoḳ: TDK'da yok / naẓīri: naẓīrin TDK // 22 ᶜālem: ᶜayn-ı ᶜālem TDK / ser-i zülfinüñ esīri: görmemiş ve güş-ı benī ādem işitmemiş idi TDK

[1] *XIV. Faṣıl, 5. hikâye (İBN'de XVII / 5) (H3 134b, N2 92b, TDK 84a, İBN 79b)*

oġlıyla bir yerde oḳudup yazdurdı. Ḥüsn-i ᶜālem-ārāsı gibi ᶜilm ü faẕl ile bī-hemtā olup mertebe-i bulūġa varınca ikisi daḫı şems ü ḳamer gibi pür-nūr u ẓiyā ve ᶜilm ü maᶜārifde birbirine hemtā ḫuṣūṣā fenn-i sāz u ġınāda üstād ve bāġ-ı ḥüsn ü bahāda bir serv-i āzād idi. Naẓm:

Her fennde olup ferīd-i ᶜālem
Ṣānīsini görmemişdi ādem

Her naġme ki ol meh étse peydā
Anı işiden olurdı şeydā

Ḫᵛāce-i ṣāḥib-temkīn bunlar içün bir ḳaṣr-ı ᶜālī beyt edā édüp İrem-i ẕātü'l-ᶜimād gibi naḳş u tezyīn éyledi. Ve ḫᵛāce-zāde hemtāsı olan Nuᶜam-ı āzāde ile kemāl-i ᶜayş u ṣafāya muᶜtād iken bir géce cāriyesi ᶜayş u ᶜişret eṣnāsında şevḳe gelüp ālāt-ı sāzdan
H3 135b ᶜūdın /alup ḥüsn-i ṣavtına dem-sāz édüp teġannī üzre iken nā-gāh ol şām-ı miḥnet-encāmda ḫıṭṭa-yı Kūfe'de ḥākim olan Ḥaccāc-ı Ẓālim ol ḳaṣruñ altında olan güẕergāhdan mürūr édüp Nuᶜam-ı nāzenīnüñ ḥüsn-i ṣadāsını ve edā-yı şīrīn ile ṣanᶜat-ı ġınāsını mesmūᶜa olduḳda bī-iḫtiyār at başın çekdi. Ve bir derece güş édüp feṣāḥat-i lisānına ve sāzda nezāket-i nüvāḫt-ı benānına taḥsīn ü āferīn édüp "Eger bu cāriyenüñ leṭāfet-i ṣavtına ḥüsn-i ẕātı muᶜādil ve tenāsüb-i aᶜżāsı anlara mümāṣil ise ol gevher-i girān-bahāya her ne mertebe ḳıymet dileseler cānuma minnetdür. Meded görüñ ve bāna ḫaber getürüñ kimüñ cāriyesidür. İştirā édüp ḫalīfe ḥużūrlarına irsāle bundan aᶜlā hediyye-i celīle olmaz." dédi. Ve şehr-i Kūfe'nüñ ṣāḥib-i şurṭasını daᶜvet édüp bu ḫizmetüñ ḥuṣūlini ol ᶜayyār-ı ḥīle-nihāduñ ẕimmetine ḥavāle éyledi. Ve ᶜaẓīm iḳdām
H3 136a éyledi. Vālī-i vizr-endüz daḫı çin seḥer bir ᶜacūze-i /mekkāreyi daᶜvet édüp "Meded ey māder-i sütüde-siyer Ḥaccāc-ı ẓālim-i bī-raḥmuñ ḥużūrında bir ḥācet vāḳiᶜ oldı. Şöyle ki bāna bu cāriye kimüñdür ve bunuñ peydāsı neyle mümkündür ve buña

---

1 oġlıyla: oġlı ile N2 / ile: TDK'da yok / bī-hemtā: ārāste TDK // 2-3 ᶜilm ü maᶜārifde: maᶜrifet ü hünerde TDK // 3 hemtā: bī-hemtā TDK // 4 serv-i āzād N2, İBN: serverā H3; ber-ser-āzād TDK / naẓm H3, İBN: beyt N2, TDK // 5-9 H3'te beyitlerin yeri değişik; TDK'da 2. mısra (26. str.) için boşluk var ama yazılmamış // 5 fennde: ḳanda N2 // 8 naġme: naġmeyi TDK / meh: TDK'da yok // 9 olurdı: olur H3 // 10 beyt edā: bünyād N2 / İrem-i: ārām-ı H3 // 11 hemtāsı: hem-nişīn TDK / āzāde H3, N2: serv-āzāde TDK; -zāde İBN // 12 cāriyesi: cāriyesi ile TDK / ᶜayş u: İBN'de yok / şevḳe: şevḳle TDK // 13 ᶜūdın: ᶜamūdın TDK / alup H3, İBN: eline alup N2, TDK / édüp: éyledi TDK / üzre: üzere TDK / şām-ı: meşām-ı TDK // 16 çekdi H3: çeküp N2, TDK, İBN / derece: derece miḳdārı İBN // 17 lisānına: lisānda İBN / bu: bir TDK // 18 aᶜżāsı anlara: aᶜżāsına TDK // 19 dileseler: isterler ise TDK // 20 getürüñ TDK, İBN: aluñ H3; vérüñ N2 / irsāle: irsāl H3 // 23 éyledi: édüp TDK / vizr N2, İBN: vezer H3; vezīr TDK / -endüz: -endüza sipāriş éyledi ol TDK / ᶜacūze-i: ᶜacūz-ı TDK // 24 ẓālim-i bī-raḥmuñ TDK: sāḥib-şevketüñ H3; ẓālim-i şevketüñ N2, İBN / ḥużūrında: ḥużūruñda H3 / ḥācet TDK: ḥāceti H3, N2, İBN // 24-25 vāḳiᶜ oldı TDK: vāḳiᶜdür H3, N2, İBN // 25 buña: İBN'de yok

tedbīr ü çāre nedür?" dédi. Ve envāᶜ vaᶜdeler éyledi. ᶜAcūz-ı mekkāre ve ol delle-i muḥtāle eyitdi: "*ᶜAleʾr-reʾs veʾlᶜayn*[1] eger maṭlūb olan merġūbe gökde Şüreyyā'ya ḳarīn ve serāda zīr-i zemīn ise de anı taḥṣīl benüm ẕimmetüme lāzım. Ve ol ḫiẕmete bu cāriyeñüzi mülāzım bilesin." dédi. Naẓm:

Seḫḫār-ı zamāne idi kāfir
Evler yıḳıcı ᶜacūz-ı sāḥir

Maᶜlūm idi aña rāh-ı fitne
Hārūt'a ḳazardı cāh-ı fitne

Rūbāh iken olup āfet-i şīr
İblīs'e vérürdi ders-i tezvīr

Pes vālī ol menḥūsü'l-ḥāli Ḥaccāc'uñ ḥużūrına getürdi ve buluşdurdı. Ḥaccāc eyitdi: "Var Nuᶜmān İbni Rebiᶜa'nuñ dārında ol cāriyeyi gör. Eger ḫalīfe cenābına lāyıḳ ise anı ne vechle peydā éderseñ éyle ki ḥużūrumda ᶜaṭā-yı cezīle nā'il olasın." dédi. Pes ol /mekkāre bir ṣūfī-yi ṣad-sāle şeklinde eline bir misbaḥa-i abanos ve bir ᶜukkāze alup başına durraᶜa örtüp ol püşt-i dūtā ile ol menḥūs tevḥīd-i Ḫudā éderek "*Vaḥīdullāhe yā ġāfilīne*"[2] déyü ṣavt u ṣadā ile tenbīh éderek Nuᶜmān bin Rebīᶜüñ serāyına varınca yolda gören sāde-diller eline ayaġına düşüp duᶜāsını temennā éderler idi. Vaḳt-i ẓuhrda Nuᶜmān'uñ serāyına duḫūl étmek istedükde derbān menᶜ édüp duḫūle icāzet vérmedi. ᶜAcūze eyitdi: "Ben mülūk-i ḳadīme mihrbānlarından terk-i dünyā éylemiş bir ᶜābideyem ki ᶜilm ü ᶜibādet ṭalebinden ayru kimseden ümīdüm yoḳ. Ya beni menᶜden saña ne ᶜāᶜid olur?" dédi. Bunlar bu keşākeşde iken içerüden bir ḫādim ẓuhūr édüp ᶜacūze ol ḫālī-ẕihne ḫiṭāb édüp eyitdi: "Ben her ḳanda varsam ḳudümümi meymenete ḥaml édüp ḫayr duᶜāmdan behremend olur iken bu bevvāb beni menᶜ ü

H3 136b

---

1 nedür: ne yüzden olur TDK / vaᶜdeler: vaᶜdeler ile anı firifte TDK / ᶜacūz-ı H3, TDK: ᶜacūze-i N2, İBN // 2 merġūbe: merġūb N2 / gökde: İBN'de yok / Süreyyā'ya: Süreyyā N2 / ḳarīn H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 3 zemīn ise de H3, N2: zemīn berāber ise TDK; zemīnde ise İBN / ḫiẕmete: ḫidmete İBN // 4 bilesin H3: bilesiz N2, TDK, İBN / naẓm: beyt TDK // 5 seḫḫār-ı: seḫḫāre-i N2 / idi: idi ki İBN // 9 ḳazardı: ḳazdurdı TDK // 11 rūbāh H3, TDK: rü'yāda N2, İBN // 13 vālī: N2'de yok // 14 ibni Rebīᶜa'nuñ H3, N2: bin Rebīᶜüñ TDK, İBN / cenābına: cenāba TDK // 15 cezīle: ḥazīneye TDK / olasun H3, İBN: olursun N2; olasız TDK // 16 ṣūfī-yi: ṣıdḳī TDK / ve bir ᶜukkāze: TDK'da yok // 17 başına H3, İBN: başına bir şaldan N2, TDK / éderek: éderek yollarda TDK // 18 ṣavt u ṣadā ile: ṣavt-ı aᶜlāyla TDK / Nuᶜmān bin N2, İBN: Nuᶜmān H3; Nuᶜmān ibni TDK // 19 eline: İBN'de yok / éderler idi: éderdi H3 // 20 derbān N2: derbādan H3; derbānlar TDK; ḳapucı İBN / vérmedi: vérmediler TDK // 21 ᶜacūze: ᶜacūz TDK / mihrbānlarından H3, N2: mihrbānlaruñdan TDK; ḳahramānlarından İBN // ayru kimseden: ġayrı nesneden TDK / yoḳ: yoḳdur TDK // 23 saña: size TDK / ᶜāʾid: fāʾide ᶜāʾid TDK / bu: TDK'da yok / ḫādim: ḫüddām TDK // 24 ḫālī-ẕihne: ḫālīü'ẕ-ẕihne TDK / eyitdi: TDK'da yok // 25 olur iken H3, İBN: olurlar iken N2, TDK / menᶜ ü: menᶜ édüp TDK

[1] "Başımız ve gözümüz üstüne"

[2] "Ey gâfiller Allah'ı birleyiniz."

redd éylemek münāsib midür?" dédi. Ve ol ḫādim-i ṣāf-dil bevvāba "Rencīde éyleme
H3 137a /ḳo gelsüñ." dédi. Ve ol belā-yı siyāhuñ öñine düşüp Nuᶜmān'uñ ārām-ı dili Nuᶜam yanına alup gitdi. Ve "Bu bir ḫayr duᶜāsı alınacaḳ ṣāliḥalardandur." dédi. Nuᶜam daḫı ol ᶜacūzenüñ hey'et-i ġarībesine aldanup tevḳīr ü taᶜẓīm édüp ṣadr-ı meclise teklīf ü tekrīm éyledi. ᶜAcūze "Meded vaḳt-i ṣalāt fevt olmasun bāña bir tenhā maḥalde namāzumı edāya bir yer gösterüñ." dédi. Bī-çāre Nuᶜam serv-i ḫırāmān gibi ḫizmete der-miyān olup buña ḫizmetler édüp ve seccādesini bir tenhā yerde kendü eliyle döşedi. ᶜAcūze bu ṣıfat üzre öyle namāzını ikindüye ve ikindüyi aḫṣama ulaşdurup seccāde üzerinde gāh namāz ve gāh duᶜāda olup bu vaṣfla Nuᶜma'nuñ cümle cāriyelerini meftūn édüp her biri eline ayaġına düşüp duᶜāsını temennā éderlerdi. Ve her géce ṣabāḥa degin ol mekkāre Nuᶜma'nuñ cāriyelerine menāḳıb-ı ṣāliḥayı taḳrīr
H3 137b éderdi. Bir seḥer ḳalḳdı ve gitmege icāzet istedi. Nuᶜam eyitdi: "Ḳanda /gidersiz?" ᶜAcūz eyitdi: "Ḳurb-ı civāruñuzda aṣḥāb-ı ḳulūbdan baᶜżı ṣāḥib-saᶜādetleri ziyāret étmek isterem." dédi. Ve ol deñlü vaṣf éyledi ki Nuᶜam bī-iḫtiyār olup "Beni kimse bilmese tebdīl-i şekl édüp sizüñle bile varsam. Ve ol ᶜazīzlerden ḫayr duᶜā alsam." dédi. ᶜAcūz eyitdi: "Cebīn-i mübīnüñde bu şeref-i ziyāretüñ ṣevābı muḳadder ise müyesser olur. Ve senüñle varup gelmemüz bir ān-ı yesīrede ḥāṣıldur." dédi. Ve ol miskīne buña iᶜtimād édüp tebdīl-i ṣūret ile dārdan çıḳup gitdiler. Ve bir cüz'ī zamānda bir ḳapuya yetdiler ki ol, Ḥaccāc'uñ serāyı idi. İçerü girüp Nuᶜam'ı bir dehlīzde ḳodı. Ve "Sen bunda ārām éyle ben göreyüm tenhā mıdur." déyü varup Ḥaccāc'a ḫaber vérdi. Ve ol laᶜīne bir ḳapudan daḫı be-der olup Ḥaccāc dehlīze gelüp

---

·1 redd: (dürr) TDK / ṣāf: ṣādıḳ TDK / bevvāba H3, TDK: bevvāba eydür "Buña N2; bevvāba "Buña İBN // 2 ārām-ı dili: ārāmı TDK // 4 hey'et: heybet İBN / aldanup H3, TDK: baḳup aldanup N2, İBN / meclise: meclis olmaḳ içün cülūsa TDK // 6 namāzumı: namāzı TDK / bir: TDK'da yok / ḫizmete: ḫidmete İBN // 7 der-miyān: dāmer-ser-miyān TDK / olup buña ḫizmetler H3, N2: TDK'da yok; ḫidmetler İBN / ve: TDK'da yok / yerde: yere H3 // 8 üzre: üzere TDK // 9 gāh namāz H3, İBN: geh namāz N2; namāz TDK / gāh duᶜāda: duᶜādan TDK / olup: bir an fārig olmayup TDK / vaṣfla H3, N2: vaṣf ile İBN; ṣıfat ile TDK // 10 édüp: éyledi TDK / eline: eline vü TDK / duᶜāsını: duᶜāsın TDK / éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2, TDK // 11 ṣāliḥayı H3, N2: ṣüleḥāyı TDK, İBN / taḳrīr: naḳl TDK // 12 éderdi: éder idi N2 / Nuᶜam: Nuᶜma TDK / gidersiz: gidersin TDK // 13 ᶜacūz H3, İBN: ᶜacūze N2, TDK / ḳurb-ı civāruñuzda: ḳurb u cāruñuzda TDK // 14 étmek isterem: étmege giderem TDK // 14-15 beni kimse bilmese: beni de ḫayrdan maḥrūm éyleme déyüp TDK // 15 tebdīl-i şekl: tebdīlü'ş-şekl TDK / édüp: TDK'da yok / bile: maᶜan TDK / varsam: varup TDK / ve: TDK'da yok / alsam: alam TDK // 16 ᶜacūz H3, İBN: ᶜacūze N2, TDK / bu: TDK'da yok / ziyāretüñ: ziyāretüñ de TDK // 17 olur: olur dédi TDK / senüñle: elem üzre olma TDK / yesīrede H3, N2: yesīrde TDK, İBN / ḥāṣıldur: ḥuṣūl-pezīrdür TDK / dédi: déyü TDK // 17-18 ve ol miskīne buña iᶜtimād édüp: TDK'da yok // 18 dārdan: evden ṭaşra TDK / ve: ve ol miskīne ise iᶜtimād étmiş idi TDK // 19 bir ḳapuya: bu ḳapuya TDK / ol: TDK'da yok / Nuᶜam'ı: Nuᶜma'yi TDK // 20 tenhā mıdur: tenhā mıdurlar N2 / déyü: dédi TDK // 21 bir ḳapudan ol laᶜīne: ol laᶜīne bir ḳapudan TDK / daḫı be-der olup H3, N2: ṭaşra gitdi TDK; çıḳdı gitdi İBN

Nuᶜma'nuñ cemāline naẓar éyledi. Görd ki bir şāḥib-cemāl cāriye ayuñ on dördi gibi tābān olup dehlīzi münevver éylemiş. Şiᶜr:

Bir duḫter-i pāk yoḳ naẓīri
ᶜĀlem ser-i zülfinüñ esīri

H3 138a Gülzār-ı vefāda tāze bir /gül
Şürīdesidür hezār bülbül

Fī'l-ḥāl şāḥib-şurṭaya emr éyledi: "Yanuña ᶜaskerden kifāyet miḳdārı ādem alup bu cāriyeyi ḫalīfe ḥużūrına īṣāle himmet éyle." dédi. Vālī daḫı hemān ol gün bir hevdec iḥżār édüp Nuᶜam-ı perīşān-ı rūzgārı bindürdiler. Ve iḳlīm-i Şām'a revāne oldılar. Bīçāre Nuᶜam ne derde mübtelā olduġını icmālen bildi. Ammā ne fā'ide maġmūm u maḥzūn cigeri büryān dīde-i pür-ḫūn ile mübtelā-yı derd-i firāḳ olup dār-ı diyārdan ve sevgilü yārından mehcūr olup otuz ḳırḳ günde Şām'a vāṣıl olup ḫalīfe meclisine dāḫil oldılar. Ḥaccāc'uñ mektūblarını ᶜarż éylediler. Ve cāriyeyi daḫı teslīm éylediler. Çünki ᶜAbdülmelik cāriyenüñ ḥüsn-i dilārā ve māh-ı ᶜālem-ārāsına naẓar éyledi ḫalīfe bunda bir ḥüsn-i cemīl ve ṣunᶜ-ı cezīl temāşā éyledi ki naḳḳāş-ı fiṭrat ol melāḥat u ṣüretde levḥ-i vücūda bir naḳş étmiş degül. Ve dīde-i fikret ol leṭāfet-i ḥüsni cerīde-i ḫayāl ü ᶜālem-i miṣālde görmiş degül. Naẓm:

Mevzūn u laṭīf ü nāzik ü ter
3 138b /Başından ayaġa zīnet ü fer

Şīrīn lebine zülāl érişmez
Nāzik beline ḫayāl érişmez

Dendānı ṣafāda reşk-i encüm
Ḫāli daḫı ḫān gözine merdüm

Ġonca açılur tebessüm étse
Gevher ṣaçılur tekellüm étse

---

1 Nuᶜma'nuñ: Nuᶜmān'uñ İBN // 2 şiᶜr H3, TDK: naẓm N2, İBN // 6 tāze bir: tāzeī H3 // 8 éyledi: éyledi ki TDK / miḳdārı: miḳdār TDK // 10 Nuᶜam-ı: Nuᶜma-yı TDK // 11 Nuᶜam: Nuᶜma TDK / icmālen bildi TDK: ecmelen bildi H3, N2; icmāl éyledi İBN // 12 dīde-i pür-ḫūn H3, İBN: dīde-i giryān N2; ve dīdesi giryān ü pür-ḫūn TDK / ile: ve TDK / dār-ı diyārdan H3, İBN: dār u diyārından N2; dār u diyārdan TDK // 13 olup H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 14 éylediler: éyleyüp TDK / ve: TDK'da yok / daḫı: TDK'da yok // 15 ve māh-ı: H3'te yok / ḫalīfe: TDK'da yok // 15-16 ḥüsn-i dilārā ve māh-ı ᶜālem-ārāsına naẓar éyledi ḫalīfe bunda bir: İBN'de yok // 16 ṣunᶜ-ı: vaż'ᶜ-ı TDK / cezīl: cemīl H3 / temāşā éyledi: gördi TDK / fiṭrat H3, TDK: fiṭrat ile N2, İBN / ol melāḥat u ṣüretde: bu ṣüret-i melāḥatde TDK // 17 degül ve: ki TDK / fikret ol leṭāfet-i ḥasīni cerīde-i: fikr mişlin görmemiş ve güş-ı TDK // 18 ᶜālem-i miṣālde görmiş degül: ᶜadīlin işitmemiş TDK / naẓm H3: nitekim vaṣfında démişler naẓm N2; beyt TDK; İBN'de yok // 26 cān: ḫān H3

Bī-iḫtiyār ol nigāruñ āşüfte-i cemāli vü ālüfte-i perīşān-ḥāli olup rişte-i iḫtiyārı elden gitdi. Ve derūn-ı dilden meftūnı olup cāriyenüñ öñine düşdi. Ve ḥarem-i serāyına dāḫil édüp ketḫüdā-yı serāya fermān éyledi ki buña münāsib bir serāyı zīb ü zīnetle ferş éyleyesin. Ve ḫātırını ele alup cümle-i umūrda muḳayyed olasız." dédi. Ve ḫalīfe kemāl-i şafāsından ᶜAbbāse nām hemşīresi var idi ki ḥüsn-i cemālde lā-naẓīr ve ᶜilm ü ᶜirfānla şöhreti ᶜālem-gīr idi, ḫalīfe eyitdi: "Yā seyyidetü'n-nisā Ḥaccāc bize bir ḫiẓmet éylemişdür ki eger bir iḳlīm feth édüp başāret ḫaberin irsāl éylese bu mertebe sürūr īrāş éylemezdüm. Nitekim hediyyesi ḥayyiz-i ḳabūlde vāḳiᶜdür. Seyyide eyitdi: "Sürūruñuz dā'im olsun. Ne maḳūle hediyyedür?" dédi. Ḫalīfe mektūbı hemşīresine
3 139a /vérdi. Oḳuyup gördi ki yazmış ki şān-ı celīle lāyıḳ olmaġın on iki biñ altına iştirā édüp irsāl olındı. Seyyide eyitdi: İcāzetüñüz ile varalum müşerref olup ḫātırın ele alalum." dédi. Ve ḫalīfe ṭaşra gidüp hemşīresi Nuᶜma'nuñ yanına vardı. Fī'l-ḥaḳīḳa gördi ki beşer şeklinde bir melek. "ᶜAleyke ᶜaynullāh[1]" dédi. Ve ḫātırın şordı. Beyt:

Sen bu kemāl-i ḥüsnle māh-ı felek misin nesin
Nevᶜ-i beşerde görmedük yoḳsa melek misin nesin

dédi. "El-ḥaḳḳ senüñ gibi gevher-i ẕī-ḳıymete cān vérseler sezādur. Yoḳsa on iki biñ altun naẓre-i vāḥideñe ednādan ednā bahādur. Hemān bu ḳarındaşum ḫalīfe ḥaẓretinüñ saᶜādet-i ṭāliᶜidür seni aña sevḳ éden." dédi. Ve ᶜAbbāse ḥüsnle şöhre-i şehr ü diyār iken Nuᶜma'nuñ mir'āt-ı cemāline muḳārin olduḳda ḳamer-i münḫasif miṣāl görindi. Ve Seyyide ḥālin ḫātırın şordı. Ve "Devletlü başuñ var imiş böyle bir pādişāhuñ maḥremi olduñ." dédi. Nuᶜma bī-iḫtiyār bir āh-ı cān-gāh édüp ᶜAbbāse'ye ḫiṭāb éyledi
H3 139b ve: "Yā beyẓaü'l-cebīn /ve yā āsīletü'l-ḫadīn ḥüsn-i cemālüñ gibi güftār-ı bā-kemālüñ leẓīẕ ve şān-ı cemīlüñ ᶜazīz olduġı ġurre-i ġarrā-yı cebheñden ẓāhir ve ṭurra-yı dil-ārā-yı vechüñde bāhir. Bu cāriyeñi āgāh éyle. Beni iştirā éden kimdür? Ve kimüñ içün

---

1 perīşān-ḥāli: perīşāni-i ḥāli N2 // 2 meftūnı: meftūn TDK / ḥarem-i serāyına: ḥarem-i serāya TDK // 3 éyledi ki: édüp İBN // 4 éyleyesin H3: éyleyesiz N2, TDK, İBN / umūrda: umūrına TDK / ve ḫalīfe: ḫalīfe TDK // 5 nām: nām bir İBN / cemālde: bahāda TDK // 6 ᶜirfānla H3, TDK: ᶜirfān ile N2; ᶜirfānda İBN / ḫalīfe N2, İBN: aña H3'te yok / bir: TDK'da yok // 8 éylemezdüm TDK, İBN: éylemez idüm N2; éylemezdi H3 / vāḳiᶜdür: vāḳiᶜdür dédi TDK / seyyide: seyyidetü'n-nisā TDK // 10 vérdi: N2'de yok / yazmış ki: TDK'da yok / iştirā: şirā İBN // 11 seyyide eyitdi: hemşīretü'n-nisā TDK / ele: İBN'de yok // 12 ṭaşra: ṭaşraya TDK / gidüp: girüp TDK / Nuᶜma'nuñ: Nuᶜam'uñ H3 // 13 ᶜaynullāh: ᶜavnillāh TDK / beyt H3, N2: şiᶜr TDK; İBN'de yok // 14 ḥüsnle H3, İBN: ḥüsn ile N2, TDK / māh-ı TDK: mihr-i H3, N2, İBN / nesin: sen TDK // 15 görmedük: görmedüm ki TDK / yoḳsa: yoḫsa TDK / nesin: sen TDK // 16 yoḳsa H3, İBN: yoḫsa N2, TDK // 17 naẓre-i: naẓar-ı TDK / ednā bahādur: ednādur N2 / hemān: can İBN / ḳarındaşum: ḳardaşum İBN / ḥaẓretinüñ: ḥaẓretlerinüñ TDK // 18 aña: TDK'da yok / ḥüsnle: ḥüsn ile TDK // 20 Seyyide ḥālin: Seyyidetü'n-nisā ḥāl TDK / imiş H3, İBN: imiş ki N2, TDK / bir: TDK'da yok // 21 Nuᶜma TDK: Nuᶜam H3, N2, İBN // 22 ve "Yā beyẓaü'l-cebīn H3, İBN: "Yā beyẓaü'l-cebīn N2; ve dédi "Yā beyẓaü'l-cebīn TDK / ḫadīn: cedde TDK // 24 vechüñde H3, TDK: vechüñden N2, İBN

[1] "Allah'ın gözü senin üzerindedir."

almışlar ve bu saᶜādet-ḫāne-i celīl kimüñdür? Me'āl-i ḥālüm ve ḳıṣṣa-yı melālümden güzel cemālüñ içün beni āgāh éyle." dédi. ᶜAbbāse ᶜaẓīm taᶜaccüb édüp "Bu ne ḥāldür ki seni iştirā édeni bilmeyesin? Ḥaccāc ki ḥākim-i Kūfe'dür seni on iki biñ altuna iştirā édüp ḫalīfe ḥuẓūrına irsāl éyledi. Ve bu ḫalīfenüñ serāyıdur ve ben hemşīresiyem." dédi. Nuᶜma güş étdükde eşedd-i bükā ile bir mertebe yaşlar dökūp aġladı ki ᶜAbbāse'nüñ cān u cigerin ṭaġladı. Naẓm:

Aḥvālin añup köpürdi ṭaşdı
Ser-çeşme-i çeşmi ḥadden aşdı

Pür-daġ idi baġrı lāle-mānend
Yaşı dökülürdi jāle-mānend

ᶜAbbāse şāḥib-firāset idi. Nuᶜma'nuñ elbetde bir ser-güẕeşti olmaḳ gerekdür dédi. Ve ḫāṭırın teselliyet édüp ḳalḳdı ḫalīfe ḥuẓūrına vardı. /Muṣāḥabetden ṣoñra eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn birḳaç gün ārām éyleñ ve ol cāriyenüñ yanına varmaḳda te'ḫīr éyleñ tā kim sā'ir cāriyeler ile mü'āneset peydā éylesün. Ve bir miḳdār sevdāsı vardur müdāre ile taḳayyūd olınsun." dédi. Ve ḫalīfe daḫı cāriyenüñ mizācında fütūr müşāhede édüp hemşīresini daᶜvet édüp "Meded luṭf éyleñ şu cāriye ḥaḳḳında eṭibbāya mürācaᶜat éyleñ." dédi. ᶜAbbāse "Ber-ser ü çeşm, görelüm." dédi. Ve ᶜAbbāse her ṭarafdan eṭibbāya mürācaᶜata başladı. İşte Nuᶜma-yı firḳat-resīdenüñ ḥāli böyledür. Biz Nuᶜam'uñ efendisi Nuᶜmān-ı perīşān-ḥāle gelelüm. Çünki Nuᶜmān Nuᶜma'nuñ iftirāḳıyla muṣībet-zede olup gördi ki yār-ı vefādārı ve ārām-ı dil-i bī-ḳarārı ol géce eve gelmedi. Sergeşte vü ḥayrān ṣabāḥlara degīn sīne-i sūzān u çeşm-i giryān ile feryād u nāleye āgāz éyledi. Nuᶜmān'uñ yanınca pederi derdmend oġlınuñ firḳat u kürbetine yaḳılup giryān olurdı. Nuᶜmān-ı şāḥib-cemālüñ gül ruḫsārı berg-i ḫazān gibi şarardı. Ve babası bī-çāre /oġlına bir çāre ümīdi ile eṭibbādan dermān arardı. Ḥikmet-i ilāhī bir bende-i ᶜācizüñ delīl-i rāhı olsa elbette ol faḳīrüñ maḳṣūdı ḥuṣūle ḳarīn ve me'mūlinüñ vuṣūline muᶜīn olur. Pes Nuᶜmān'uñ babası Rebīᶜ bin Cābir

H3 140a

H3 140b

---

1 melālümden: pür-melālümden TDK // 2-3 beni: baña İBN / ḥāldür ki: ḥāldür H3 // 5 bükā ile: bükāyla TDK // 6 ṭaġladı: daġladı İBN // 10 pür H3, N2: bir TDK, İBN // 11 dökülürdi: dökülür H3 // 12 Nuᶜma'nuñ TDK: Nuᶜam'uñ H3, N2, İBN // 13 ḫalīfe ḥuẓūrına vardı. Muṣāḥabetden ṣoñra eyitdi H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 14 éyleñ ve: étmek lāzımdur TDK / ol cāriyenüñ: N2'de yok / varmaḳda H3, İBN: varmaḳdan N2, TDK // 15 müvāneset: münāsebet H3 // 16 müdāre: müdāvā N2 / daḫı: TDK'da yok // 17 hemşīresini: hemşīresin TDK / édüp: éyledi ve dédi TDK // 18 dédi: TDK'da yok / ᶜAbbāse "Ber-ser ü çeşm görelüm." dédi: N2'de yok // 19 resīdenüñ: resīd TDK / biz H3, İBN: biz geldük N2; vezīr TDK // 20 çünki H3, TDK: Nuᶜmān'uñ tafṣīl-i ḥāli çünki N2; Nuᶜmān'uñ tafṣīl-i ḥāli çün İBN / Nuᶜma'nuñ TDK: Nuᶜam H3, N2, İBN // 21 iftirāḳıyla: iftirāḳı ile N2 / vefādārı: vefādār TDK // 22 sergeşte vü ḫayrān: TDK'da yok // 23 Nuᶜmān'uñ: ve Nuᶜmān'uñ TDK / pederi H3, İBN: peder ü māderi N2, peder TDK / derdmend: N2'de yok / yaḳılup: yanup yaḳılup N2 // 25 şarardı: şarar idi İBN / ararḍı: arar idi N2 // 26 ᶜācizüñ: ᶜāciz TDK / ḥuṣūle: ḥuṣūline İBN // 27 me'mūlinüñ: me'mūlüñ TDK / bin: ibni TDK

maġmūm u mehmūm ḫayret ᶜāleminde oturur iken nā-gāh güşına bir şadā érişdi ki "Ṭabīb-i ḥāzıḳ ve bir müneccim-i şādıḳ ᶜilm-i remlde māhir cemīᶜ-i fününa ḳādir ḥekīm isteyen gelsün." déyü ol diyāruñ muᶜtādı üzre şāh-ı rāhdan nidā éyledi. Rebīᶜ hemān ḫizmetkārlarına emr éyledi ki "Bāña şol nidā éden ḥekīmi getürsünler." dédi. Oġlanlar ḥekīmi ḫᵛācenüñ serāyına getürdiler. Ḫᵛāce ḥekīme tevḳīr ü taᶜẓīmden şoñra yandı vü yaḳıldı. Ve oġlınuñ derdini teskīn içün meded recā éyledi. Ṭabīb-i ḥāzıḳ Nuᶜmān'uñ nabżına el vérdi. Mışraᶜ: *Ṭabīb nabżumı gördi devādan el çekdi.* Ve ḫᵛāceye ḫiṭāb édüp "Sizüñ maḫdūmuñuzuñ żerre ḳadar ᶜilleti yoḳ. Lākin sevdā-yı ᶜaşḳ ḥarāreti āşārı göriniyor." dédi. Nuᶜmān-ı giryānuñ babası "Bārekallāh ḫaẕāḳat ise ancaḳ olur." dédi. /Ve oġlınuñ ser-güẕeştini bir bir taḳrīr éyledi. Ve eyitdi: "Ey ṭabīb-i kāmil oġlumuñ maḥbūbesi öli midür diri midür yerde midür gökde midür ne ḥāldedür? Ve kimüñ dāmına giriftārdur? Bizi bu ḫayretden ḫalāṣa çāreñ var mıdur?" dédi. Ḥekīm fenn-i remlde ḳatı kāmil idi. Eline remlin aldı. Bir ṭarḥ u taḳsīm éyledi. Ve aḥkāmına naẓar şaldı. Bir iki kerre başın şaldı tekrār bir reml daḫı édüp vech-i arżı taḳsīm édüp ve noḳṭa-yı reml ḫıṭṭa-yı Şām'da olduġın taḥḳīḳ édüp ḫᵛāceye "Beşāret size ki bu remlüñ ᶜāḳıbeti ḫayr ile ittişāle dālldur lākin bir miḳdār taᶜab çekilür." dédi. Ve "Cāriyeñüz sizden çıḳduḳdan şoñra ol géce bu şehrde yatmayup revāne olmışdur." dédi. Ḫᵛāce Rebīᶜ eyitdi: "Çünki Şām'da idügin taᶜyīn éyledüñ bir reml daḫı éyle ve ḥālā kimde olduġın ve kimüñ dāmına giriftār olduġın beyān éyle." dédi. Ḥekīm bir reml daḫı naẓar şaldı vü güldi. "Beşāret ḳat ḳat." dédi. Bu cāriyeñüz ḥālā bu iḳlīmüñ ḥākimi maᶜrifetiyle Şām-ı Şerīf'e /irsāl olınup şimdiki ḥālde ḫalīfe-i vaḳtüñ serāyındadur. Ve bu ᶜuḳdenüñ ḥalli bi-iẕnillāhu taᶜālā yine bizüm élümüzden muḳarrer ü müyesserdür." dédi. Ḫᵛāce ᶜaẓīm mesrūr oldı ve ḥekīme inᶜām u ᶜaṭālar édüp "Cümle māl ü menālüm yoluñda fedādur. Hemān senden iltimāsum oġlumuñ derdine devādur." dédi. Ḥekīm eyitdi: "Lāzım olan budur ki ehl-i ḥikmete münāsib olan eşyāmuzı taḥṣīl

3 141a

H3 141b

---

1 mehmūm: maḫmūm N2 // 2 ṭabīb-i H3, TDK: bir ṭabīb-i N2, İBN // 3 muᶜtādı: muᶜtād H3 / üzre: üzere TDK / rāhdan: rāh İBN / Rebīᶜ H3, TDK: der-ṭaleb-i ḥekīm Rebīᶜ N2; der-ṭaleb-i ḥekīm Nuᶜmān'uñ babası İBN // 4 ḫizmetkārlarına H3, N2: ḫizmetkārlarıyla TDK; ḫidmetkārlarına İBN / éyledi: édüp buyurdı TDK // 5 ḥekīmi: ḥekīmi alup TDK / tevḳīr ü taᶜẓīmden: taᶜẓīm ü tevḳīrden İBN / şoñra: TDK'da yok // 6 vü: N2'de yok // 7 urdı: vérdi H3 / ᶜayn H3: N2, TDK ve İBN'de yok / ṭabīb nabżumı H3, TDK: N2'de yok; ṭabīb nabżını İBN // 8 yoḳ: yoḳdur TDK // 8-9 ḥarāreti āşārı: ve āşār-ı ḥarāret TDK / göriniyor: görinür TDK // 10 kāmil: ḥāzıḳ TDK // 11 yerde midür: yerde mi İBN // 12 çāreñ H3, İBN: bir çāreñ N2, TDK // 13 ḳatı: TDK'da yok / remlin: reml TDK // 14 bir iki: ve iki TDK / édüp: éyledi TDK // 15 ve noḳṭa-yı reml: TDK'da yok // 16 çekilür: çekilüp N2 // 18 Rebīᶜ H3, N2: TDK ve İBN'de yok / idügin: idügini H3 / taᶜyīn: taᶜbīr H3 // 19 kimde: kimüñ TDK / olduġın: evindedür TDK / giriftār olduġın: giriftārdur TDK // 20 daḫı: daḫı édüp TDK // 21 maᶜrifetiyle: maᶜrifeti ile İBN // 22 bi-iẕnellāhu taᶜālā: bi-iẕnellāh H3 / élümüzden: élümüzde TDK // 23 ᶜaẓīm: İBN'de yok / édüp: vérüp İBN // 24 senden iltimāsum: iltimāsum senden budur ki İBN / oġlumuñ derdine devādur N2, TDK: oġlumuñ devādur H3; oġlumuñ derdine devā vér İBN // 25 olan: TDK'da yok / eşyāmuzı: eşyā TDK

ü tedārikden ṣoñra iḳlīm-i Şām'a müteveccih olalum. Görelüm ṣoñucı Ḫudā ne éyler." Ḫᵛāce ḥekīme ber-vech-i naḳd beş biñ altun inᶜām éyledi. Ve sā'ir bār u bengāhların tedārik édüp iḳlīm-i Şām'a müteveccih oldılar. Ve bir nice günlerden ṣoñra Şām'a vāṣıl olup bir kenārda mesken ḫāṣıl édüp ḥekīm şehrün ᶜayne'l-fiᶜlinde bir dükkān açup ve eşrebe vü edviyye içün kāşānī żarflar ile dükkānı tezyīn édüp birḳaç gün ḥeḳīmüñ dükkānına gelen marīżlere münāsib edviyyelerle ᶜilāc édüp ḥekīmüñ şīṭ ü ṣadāsı münteşir oldı. Ve bī-çāre Nuᶜmān derdine dermān recāsıyla ḥekīmüñ ḳarşusında /şemᶜ-i şebistān miṣāli bende-i fermān olup ḫiẓmetde idi. Nā-gāh ḫalīfe serāyına ḫiẓmet éden cāriyelerden biri ḫalīfe hemşīresine ḫaber vérdi ki iḳlīm-i ᶜIraḳdan şehrümüze ḥālā bir ṭabīb-i ṣāḥib-istiḥḳāḳ gelmişdür ki ol cenāb-ı ḥaḏāḳat-ı meᶜābuñ ḥużūrına mürācaᶜat éden ehl-i derdüñ mizāclarına şerbet ile şifā ve her dā'a münāsib dārūyla devā éder dédükde ᶜAbbāse daḫı "Meded Ḳahramāne'cügüm. Nuᶜma-yı perīşān-ḥālün derdini ol ṭabībe ᶜarż éyle. Görelüm ne ḥükm éder?" dédi. Ḳahramāne daḫı Nuᶜma'nuñ ḳarūresini alup ṭabīb-i ᶜārifüñ dükkānına vardı ve ḥekīme eyitdi: "Ben ḫalīfe-i ᶜaṣrün ḫüddām-ı serāyındanam ve ḥālā bir maḳbūle cāriyesi bir miḳdār şikeste-ḥāldür. Eger ᶜilācı senüñ elinde muḳadder ise devlet senüñ. ᶜAẓīm inᶜāmlara maẓhar olursun. Biz de senüñ sāyeñde behremend oluruz." dédi. Ḥekīm "Ber-ser ü çeşm." dédi. Ve ḫastanuñ ḳarüresine naẓar éyledi. Gördi ki ᶜalel-i ṭıbbīᶜinden eṣer yoḳ Ḳahramāne'ye eyitdi: "Bu ḫastanuñ /nāmını beyān éyle." dédi. Ḳahramāne eyitdi: "Ne ġarīb ḥāldür sen ḫastaya devā mı édersin yoḳsa ḳız mı alursun?" dédi. Ṭabīb eyitdi: "Maᶜzūr olsun. Ḫastanuñ nāmını su'ālden ġaraż budur ki ismini ḥisāb édelüm. Ve kevkebine göre münāsib baᶜżı esmā-yı şerīfe taḥrīr édelüm. Her yüzden ᶜilāca mübāşeret olsun." dédi. Ḳahramāne: "Bārekallāh her fende mahāretüñüz ṣābit oldı.

H3 142a

H3 142b

---

1 tedārikden: tedārik édüp TDK / ṣoñra: TDK'da yok / iḳlīm-i: cānib-i TDK / ṣoñucı: TDK'da yok // neyler N2, İBN: ne éyler H3; ne gösterür TDK // 3 tedārik: daḫı tedārik TDK // 4 mesken ḫāṣıl édüp: mesken-i ḫāṣ édüp N2; mesken ṭutup TDK; sākin İBN / ḥekīm: TDK'da yok / şehrüñ: şehr TDK / açup: açdılar TDK // 5 edviyye: devā H3 / édüp: éylediler TDK / ḥeḳīmüñ: TDK'da yok // 6 edviyyelerle H3, İBN: edviyyeler ile N2, TDK / ḥekīmüñ H3, İBN: ḥekīm-i mezbūruñ TDK; N2'de yok / şīt ü ṣadāsı: ṣadā-yı ḥaẓāḳati şehre TDK // 7 ve: TDK'da yok / recāsıyla: recāsı ile N2 // 8 ḫiẓmetde: ḫidmetde İBN // 8-9 nā-gāh ḫalīfe serāyına ḫiẓmet éden: N2'de yok / cāriyelerden: cāriyelerinden N2 // 9 ḫiẓmet: ḫidmet İBN / ḫalīfe: ḫalīfenüñ TDK // 10 gelmişdür: gelmişlerdür H3 // 11 derdüñ: derd TDK / mizāclarına: cerāḥına göre TDK / ile: N2'de yok // 12 dārūyla H3, İBN: dārū ile N2; TDK'da yok / éder dédükde N2, İBN: éderdi ki H3; ile ilāc éder dédükde TDK / meded: TDK'da yok / Ḳahramāne'cügüm: Ḳahramāne fermān éyledi ki TDK / Nuᶜma-yı TDK: Nuᶜam-ı H3, N2, TDK // 13 éyle görelüm: édegörelüm TDK // 14 Nuᶜma'nuñ TDK: Nuᶜam'uñ H3, N2, İBN / ve N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 15 maḳbūle: maḳbūl TDK // 16 senüñ: senüñdür İBN // 18 ṭıbbīᶜinden: ṭabīᶜatden İBN // 19 Ḳahramāne'ye: Ḳahramāne TDK / Kahramāne eyitdi: Kahramāne eydi TDK // 20 ḥāldür: ḥāldür ki TDK / devā mı: devā N2 / yoḳsa: yoḫsa İBN / dédi: H3'te yok // 22 göre H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / her: her ne H3 // 23 olsun TDK: édelüm H3, N2, İBN / mahāretüñüz: mahāretüñ N2 / oldı: oldı dédi TDK

Cāriyenüñ ismi Nuᶜma'dur ve babasınuñ nāmı Tevfīḳ'dür." dédi. Ṭabīb eyitdi: "Tevfīḳ-i Ḫudā buña remzde refīḳdür inşāllāhu taᶜālā" dédi. Nuᶜmān-ı şikeste-bāl maṭlūbesinüñ nāmını işitdükde dīdesinden ḳanlu yaşlar revān olup bī-iḫtiyār bir āh-ı cān-gāh édüp ḥekīm kendü dilince "*Fāş mekün ḫāṭır me-bāş.*"[1] dédi. Ve "Ḳalḳ şu edviyyelerden fülān ḥoḳḳayı getür." dédi. Nuᶜmān ḥoḳḳayı ḥużūrına getürdi. Ḥekīm bir kāġıda bir miḳdār maᶜcūn şardı ve bir ḳarūreye bir cüzʾī eşrebe ḳodı. Ve Nuᶜmān'a vérdi ki "Ḳarūrenüñ aġzını muḥkem bağla. Üzerine ḫaṭṭuñla yaz ki şubḥ u mesāda bir miḳdār şerbet /édüp içeler." dédi. Nuᶜmān ber-mūcib fermūde-i ᶜamel éyledi. Ve ḥoḳḳayı teslīm éyledi. Ḳahramāne alup Nuᶜma'nuñ ḥużūrına vardı ve ol ḳarūreyi teslīm éyledi. Nuᶜma efendisi Nuᶜmān'uñ ḫaṭṭını gördükde bī-iḫtiyār yerinden şıçradı ve bir miḳdār şerbet édüp içdi. Ve Ḳahramāne'ye eyitdi: "Faẓluñ meşkūrdur. İşte bu devādan yüregüm ġāyet ḥaẓẓ éyledi. Derdüme devā olursa bundan olur." dédi. Ve "Ṭabīb ne maḳūle ādemdür." dédi. Ḳahramāne eyitdi: "Diyār-ı Kūfe'den henüz gelmiş bir ẕū-fünūn-ı ᶜālem ü ṭabīb-i ṣāḥib-ḥaşmdür. Beyt:

Teşḫīş-i mizāc u ger ṭabīᶜat
Maᶜlūmıdurur cemīᶜ-i ḥikmet

Ḫuşūşā ḫiẓmetinde bir tāze oġlı vardur." déyü ḥüsn-i ḳıyāfetinden ḫaber vérdi. Nuᶜma'nuñ gözleri yaşla ṭoldı. Bī-şekk ü şā'ibe bildi ki Nuᶜmān'dur. Bunlar bu güft ü güda iken ḫalīfe daḫı cāriyeyi görmege geldi. Ḳahramāne eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn şehrümüze bir ṭabīb-i ḥāẕıḳ gelmişdür. Nuᶜma'ya andan baᶜżı eşrebe getürdüm. Mizācına ġāyet muvāfiḳ gelüp /nefᶜin müşāhede éyledi." dédi. Ḫalīfe daḫı ᶜaẓīm mesrūr olup bir kīse içinde beş yüz altun Nuᶜma'nuñ öñine ḳodı ve "Bundan ol ḥekīme bir ḥışşecük gönderüñ." dédi. Ve "Ḫiẓmeti żāyiᶜ degüldür hemān diḳḳat üzre taḳayyüd éylesün." dédi. Nuᶜma daḫı yüz dane altunu Ḳahramāne'nüñ eline yandurdı. Ve dört yüzini bir kīseye ḳoyup kendü ḫaṭṭıyla bir kāġıd yazdı ki dār-ı diyārından ve sevgilü yārından dür olan Nuᶜma-yı mehcūrenüñ ᶜarż-ı ḥālidür." dédi. Ve kīseyi

H3 143a

H3 143b

---

1 nāmı: N2'de yok / dédi: déyicek TDK // 2 inşallāhu taᶜālā: inşallāh H3 / -bāl: TDK'da yok // 3 olup: olur N2 // 4 édüp: éyledi TDK / me-bāş dédi: N2'de yok / şu: şol TDK // 5 dédi: déyicek TDK / Nuᶜmān: Nuᶜmān ḳalḳup TDK // 6 şardı ve: şarup TDK / ḳarūreye: ḳarūrda İBN / cüzʾī: miḳdār İBN / eşrebe: şerbet TDK // 7 bağla: bağla ve TDK / şubḥ H3, İBN: şabāḥ N2, TDK // 8 miḳdār: dirhem miḳdārı İBN // 9 Nuᶜma'nuñ TDK: Nuᶜam'uñ H3, N2, İBN / vardı: getürdi TDK // 10 yerinden: bir müddet N2 / şıçradı: sıçrayup H3 // 11 Ḳahramāne'ye: Ḳahramāne TDK // 12 éyledi: étdi N2 // 13 ṭabīb: bu ṭabīb N2 // 14 ṣāḥib-ḥaşmdür H3, TDK: ḥaşmdur N2, İBN / beyt H3, N2: naẓm TDK, İBN // 16 maᶜlūmıdurur: maᶜlūmdurur TDK // 17 ḫiẓmetinde: ḫidmetinde İBN / vardur: var TDK // 18 Nuᶜma'nuñ TDK: Nuᶜam'uñ H3, N2, İBN / yaşla H3, İBN: yaş ile N2, TDK / şā'ibe: şebeh H3 // 22 ᶜaẓīm: N2'de yok / Nuᶜma'nuñ TDK, İBN: Nuᶜam'uñ H3, N2 // 23 ḫiẓmeti: ḫidmeti İBN / üzre: üzere TDK // 27 ḫiẓmetine: ḫidmetine İBN

[1] "Faş etme, kendine sakla."

mühürleyüp Ḳahramāne'ye teslīm éyledi. Ḳahramāne daḫı kīseyi alup ṭabīb ḫizmetine īṣāl éyledi. Ve şükr ü şenālar édüp "İnşāllāh devāñuz ḫastamuzuñ mizācına ġāyet muvāfiḳ geldi. Ve yüzi güldi gönli mesrūr oldı ve sizlere bu emāneti irsāl éyledıler." dédi. Ḥekīm kīseyi Nuᶜmān'uñ eline teslīm édüp açdı. Cāriyesinüñ teẕkiresini ḫaṭṭıyla gördükde bī-hūş olup ḳāmet-i servāsāsı sāye gibi pāymāl oldı. Ṭabīb yüzine gül-āblār döküp bir miḳdār ᶜaḳlı başına geldi. /Ve gözlerinüñ yaşları revān oldı. Ḳahramāne'nüñ gözleri Nuᶜmān'uñ bu ḥālini gördükde cigeri büryān olup gözinüñ yaşı seyl-i revān olup ġāyet acıdı. Ve Nuᶜmān'a "Cigerüm pāresi seni aġladanı Allāh güldürmesün. Derd-i derūnuñ āyā ne olmaḳdur bilsem." dédi. Beyt:

Ey sīne sürūrı dīde nūrı
Maḥsūd-ı perī vü reşk-i ḥūrī

Bu ḥāletüñ özge ḥālet ancaḳ
ᶜĀlemde ᶜaceb melālet ancaḳ

Āyīne-i dilde gird-i ġam var
Beñzer yüregüñde bir elem var

Nuᶜmān eyitdi: "Bāña anadan u atadan müşfiḳ ü mihrbān buldum seni nice aġlamayam ki bu senüñ derdine dermāna saᶜy éyledügüñ āvāre ben bī-çārenüñ refīḳ ü şefīḳasıdur ki Kūfe ḥākimi olan Ḥaccāc-ı Ẓālim bir ᶜacūze-i mekkāre vāşıtasıyla ziyārete çıḳarup ḫalīfe ḥażretlerine irsāl éylemiş. Ol derd-i hicrānla dār-ı diyārumdan mehcūr olup bu ġurbet ü kürbetlere mübtelā oldum." dédi. Ḳahramāne bī-iḫtiyār Nuᶜmān'dan ziyāde göz yaşlarını döküp aġladı. Ve "Bu sözüñ ḥaḳdur ve ol tāze seyyidenüñ /ġamı hep senüñ derd-i firāḳuñdur." dédi. Pes ḥekīm hemān ol kīseyi Ḳahramāne'nüñ öñine ḳodı. Ve "Māl ü menāle bir vechle iḫtiyācum yoḳdur. Benüm aḳ şaḳaluma rıżā-yı Ḥaḳḳ içün merḥamet éyle. Ve sırrumuzı ketm éyle. Ve eger bize bu ḫuşūṣda bir dest-gīrlik éderseñ ölince duᶜādan ferāmūş olınmazsın. Ve saña ḥaḳīrāne beş biñ altun daḫı

H3 144a

H3 144b

1-2 Ḳahramāne daḫı kīseyi alup ṭabīb ḫizmetine īṣāl éyledi H3, İBN: Kahramāne daḫı kīseyi alup ḥuẓūr-ı ṭabīb-i ḥāẕıḳ(a) ḳodı TDK; N2'de yok // 2 inşallāh H3, İBN: inşallāhu taᶜālā N2, TDK / devāñuz: dédügüñüz gibi İBN // 3 güldi gönli: güldi ve İBN // 4 dédi: İBN'de yok / Nuᶜmān'uñ eline H3, TDK: Nuᶜmān'a N2, İBN / açdı: açdı ve İBN // 5 servāsāsı H3, N2: serveri TDK; servāsā İBN / sāye: seyyi'e İBN // 6 yaşları: yaşı TDK / revān: revāne İBN // 6-7 Ḳahramāne'nüñ gözleri H3, İBN: Ḳahramāne N2, TDK // 7 seyl-i revān: seyl gibi revān İBN // 8 olup: oldı TDK / acıdı ve: acıyup TDK / Nuᶜmān'a: Nuᶜmān'a dédi kim TDK / aġladanı: aġladan TDK / Allāh H3: Ḫudā N2, İBN; TDK'da yok / güldürmesün: gülmesün TDK // 9 āyā: ammā TDK / olmaḳdur bilsem dédi: olmaḳ vardur TDK / beyt H3: ve bu beyti oḳudı naẓm N2; naẓm TDK, İBN // 14 ᶜālemde: ᶜālem TDK // 19 bu senüñ: H3'te yok / dermāna H3, N2: dermān TDK, İBN // 21 ḥażretlerine: ḥażretlerinüñ ḥuẓūrına İBN / éylemiş: éylemişdür İBN / hicrānla: hicr ile N2 / dār-ı diyārumdan N2: diyār-ı diyārumdan H3; dār-ı diyārumda TDK, İBN // 22 kürbetlere: kürbetde N2 // 25 bir vechle H3, TDK: benüm N2; bir vechle benüm İBN // 27 olınmazsın: olınmazsın dédi N2 / ḥaḳīrāne H3, TDK: faḳīrāne N2, İBN / biñ: yüz N2

ḫizmet olınur." dédi. Ḳahramāne ᶜahd ü yemīn éyledi ki "Bunlar yolında cānumı fedā édeyin ve ikisini bir yere getürmege saᶜy édeyin." dédi. Naẓm:

Hergiz yéme ġam ki Ḥaḳḳ oñara
Şāyed bulavuz bu derde çāre

Ben saña muᶜāvinem ölince
Ḳan aġlayayın yüzüñ gülince

Bir miḳdār eşrebe alup Nuᶜma'nuñ ḫuẓūrına vardı ve rāz-ı ser-besteden sōz açdı. Ve Nuᶜmān'uñ cevābların birbir rivāyet éyledi. Nuᶜma āh u enīn ile aġladı. Ve "Nuᶜmān her ne dédi ise ṣādıḳdur. Ve şimdiki ḥālde bizüm kārumuz Allāhu cell ü ᶜālā taḳdīri ile senüñ saᶜy u himmetüñe ḳaldı." dédi. Ümīdüm budur ki bizüm bu rāzumuzı ketm édesin." dédi. /Ḳahramāne eyitdi: "Ol giriftār-ı bend-i zülfüñ olan derdmendi görmek ister misin?" Nuᶜma eyitdi: "Ten ḫastaya, cān u beden mürdeye revāndan ḫaber mi ṣorarsın? Şuña ḳā'ilem ki bir kerre dünyā gözüyle ol cemāl-i bā-kemāli görem ve cān vérem." dédi. Ḳahramāne eyitdi: "Ḳalḳ imdi baña bir ḳat libās getür." Nuᶜma daḫı bir ḳat libās vérdi. Alup hekīmüñ ḫānesine vardı. Nuᶜmān'a daḫı "Cāriyeñi görmege ārzū éder misün?" dédi. Ol daḫı bir kerre görsem ve ölsem." dédi. Beyt:

Reng étmiş egerçi bu kühen deyr
Ġam yéme kim āḫiri olur ḫayr

Ḳahramāne "Ḳalḳ imdi şol zenāne libāsları géy gidelüm. Vérmek Cenāb-ı Ḥaḳḳ'uñdur." dédi. Nuᶜmān'ı bir ḫatun şekline ḳodı. Ve "Siz hemān duᶜāya meşġūl oluñ." dédi. Vedāᶜlaşup gitdiler. Ve serāy-ı ḫalīfeye vardılar. Ḥarīm ḳapusında oturan ḫādim "Bu kimdür? Girmege icāzet yoḳdur." dédi. Ḳahramāne eyitdi: "Emīrü'l-mü'minīnüñ merġūbesi Nuᶜma'nuñ rıżāᶜan hemşīresidür." dédi. İcāzet vérüp /gitdiler. Ve ḥarīm dehlīzine varduḳda Ḳahramāne eyitdi: "Ben bundan içerü gidemezem. Seni bu maḥallde beklerem. Velākin bu dehlīzüñ iki ṭarafı her biri onar ᶜaded odalardur. Sen hemān ṣaġ cānibde olan ḫāneleri ᶜadd éyle ṭoḳuzıncı ev Nuᶜma'nuñ evidür. Ve onıncı ḫāne ḫalīfenüñ hemşīresinüñ serāyıdur. Ġaflet éyleme ṭoḳuzıncı ḫāneye dāḫil

H3 145a

H3 145b

---

1 ḫizmet: ḫidmet N2 // 2 édeyin: édeyüm TDK / getürmege: getürmege kemāl mertebe N2 // 7 aġlayayın: aġlayayum TDK // 8 bir: ve bir TDK / vardı: getürdi TDK / sōz: sōzden TDK // 10 dédi ise H3, N2: dédiyse TDK, İBN / Allāhu cell ü ᶜālā H3, İBN: Allāhu taᶜālā N2; Ḥażret-i cell ü ᶜālā TDK / taḳdīri ile: taḳdīriyle TDK // 11 dédi: TDK'da yok // 13 ḫastaya: ḫasta bir TDK / revāndan H3, TDK: revān N2, İBN // 14 gözüyle: gözi ile N2 // 15 Ḳahramāne: Kahramān H3 // 16 görmege: görmegi TDK // 17 dédi: İBN'de yok / beyt H3, TDK: naẓm N2, İBN // 18 bu: TDK'da yok // 20 géy: géy ki TDK // 21 Ḥaḳḳ'uñdur: Ḥaḳḳ'dur TDK // 22 vedāᶜlaşup H3, N2: vedāᶜ édüp TDK, İBN / ḥarīm H3, İBN: ḥarem N2, TDK // 24 mü'minīnüñ: mü'minīn TDK // 25 ḥarīm dehlīzine H3, İBN: ḥarem dehlīzine N2; dehlīz-i ḥareme TDK // 26 velākin H3, N2: lākin TDK, İBN / odalardur: oṭalardur N2 // 27 cānibde: cānibüñden TDK / ev: oda TDK / evidür: odasıdur TDK // 28 ḫalīfenüñ hemşīresinüñ: ḫalīfesinüñ N2 / éyleme: étme N2

ol. Ve birbiriñüzi görüp derdleşdükden şoñra gene bu maḥalle gel." dédi. Nuᶜmān daḫı ḫavf u ḫaşyetle ol ḫāneleri şayup giderken yañıldı. Ve ᶜAbbāse'nüñ odasına dāḫil oldı. Gördi ki bir müzeyyen serīr ḳurılmış ve dībālarla dört dīvārı ziynet olınmış. İçinde kimse yoḳ. Bī-çāre Nuᶜmān ḥayretinden ṣüret-i bī-cān gibi çıḳdı serīrüñ üzerinde muntaẓır oldı Nuᶜma'nuñdür ḳıyāsıyla. Nā-gāh anı gördi ki kemāl-i tebaḫtur u nāz ile bir ḫürşīd-i ᶜālem-ārā ẓuhür édüp içerü girdükde gördi ki serīri üzre bir ᶜavrat oturmış kemāl-i ḥayretinden ayaġa daḫı ḳalḳmadı. ᶜAbbāse eyitdi: "Ḳanḳı nāḳıṣatü'l-ᶜaḳldur benüm icāzetümsiz /gelüp cilve-gāhuma dāḫil ola?" dérken mürüvvet-i Hāşimiyye ġalebe édüp "Ne maḳūle kimsesin seni bilelüm." dédi. Nuᶜmān-ı bī-çāre ᶜAbbāse'nüñ ayaġına düşüp yüzin ü gözin sürdi. ᶜAbbāse daḫı kemāl-i merḥametle "Elem çekme emīn yerdesin." dédi. Ve Nuᶜmān'uñ yüzini açdı ve memelerini yoḳladı. Daḫı aşaġı ḳuşaġına el vurduḳda ser-deste-i murādın ḥükmine muṣādıf oldı. Bildi ki ricāldendür ve luṭf u merḥamet yüzinden "Behey bī-çāre bu serden-geşt̄ilige sebeb nedür? Aḥvālüñi ṣıdḳa üzre beyān éyle. Görelüm ki *en-necāt fi'ṣ-ṣıdḳ*[1] " dédi. Naẓm:

Kimsin vaṭanuñ ne yerdür āḫir
Aḥvāl-i nihānuñ éyle ẓāhir

Nuᶜmān dédi: "Bir fütādeyem ben. Dün ü gün elem ü belādayam ben. Bir vāḳıᶜadīdeyem belā-keş. Cān ġam-zede ve göñül müşevveş." Ve Nuᶜmān derdmend göz yaşların dökerek ser-güẕeştini tafṣīl éyledi. ᶜAbbāse'nüñ eşk-i çeşmi dürr-i ġalṭān gibi sīne-i sīmāsı üzerine revān olurdı. ᶜĀḳıbet "*Yā Nuᶜmān ente fi'l-āmāni ve ᶜale'ḍ-ḍımānī*[2] ḫāṭıruñ ḫoş /ṭut." déyü teselliyyet édüp bir kerre cāriyyelerini daᶜvete el ḳaḳdı. Cāriyeler geldükde "Tīz bize meclisi müheyyā éyleñ." dédi. Ve bir cāriyesine daḫı "Var bizden Nuᶜma-yı nāzenīne selām éyle. Ve kendüsi tek ü tenhāca bize teşrīf

H3 146a

H3 146b

·1 dertleşdükden: ve görişdükden TDK / gene: yine TDK // 2 ḫaşyetle: ḫaşyet ile TDK / giderken H3, TDK: gider iken N2, İBN / yañıldı ve: yañılup TDK / oldı: olup TDK // 3 dībālarla H3: dībālar ile N2, İBN; dībāları TDK / dört: der ü TDK / olınmış: olmış TDK // 4 çıḳdı: N2'de yok / üzerinde: üzerine TDK // 5 muntaẓır oldı: oturdı İBN / Nuᶜma'nuñdür: Nuᶜma'nuñ N2 / ḳıyāsıyla: ḳıyāsı ile TDK / ki: N2'de yok / tebaḫtur: tebaḫḫir TDK // 6 édüp: édüp geldi ve TDK / girdükde: girdi N2 / serīri: serīr TDK / üzre: üzerinde TDK // 8 benüm: İBN'de yok / cilve-gāhuma: bār-gāhuma TDK / dérken H3, N2: dér iken TDK, İBN // 10 kemāl-i merḥametle: N2'de yok // 11-12 daḫı aşaġı ḳuşaġına el vurduḳda ser-deste-i murādın ḥükmine muṣādıf oldı: N2'de yok // 12 ḳuşaġına: ḳuşaġından TDK / vurduḳda H3: urduḳda TDK; (urdükde) İBN; N2'de yok / murādın: merdāne TDK / ḥükmine: ḥikmete TDK / oldı: oldılar TDK / ser-deste-i murādın ḥükmine muṣādıf oldı: gördi ki bir ġayrı şekildür İBN // 13 ve: İBN'de yok / yüzinden: yüzinden dédi TDK / behey: TDK'da yok / bu serden-geşt̄ilige sebeb nedür: İBN'de yok // 14 ṣıdḳa H3, N2: ṣıdḳ TDK, İBN / üzre: üzere TDK / ki en-necāt fi'ṣ-ṣıdḳ: İBN'de yok / dédi H3, İBN: (kemā inne'l-hülā'ike fi'l-kizb) dédi N2; TDK'da yok / naẓm: beyt TDK // 15 vaṭanuñ: ve ẓannuñ H3 // 17 dün ü gün: dā'im TDK // 18 ve Nuᶜmān: Nuᶜmān İBN // 19 dürr-i: İBN'de yok// 20 sīne-i sīmāsı H3, İBN: sīne-i āyīne-sīmāsı N2, TDK / olurdı H3, TDK: olur idi N2; oldı İBN // 23 bize H3, İBN: bizi N2, TDK

[1] "Kurtuluş doğruluktadır."

[2] "Ey Numan, sen güvenliktesin ve garantidesin."

éylesün." dédi. Cāriye varup daᶜvet éyledükde "Ber-ser ü çeşm." déyü ḳalḳup ᶜAbbāse'nüñ saᶜādet-ḫānesine duḫūl éyledi. Ve ᶜAbbāse cümle cāriyeleri şavdı. Nuᶜma içerü girdükde Nuᶜmān'ı gördi iki ḥasret birbirlerine şarılup bī-hūş oldılar. Ve mürde-i bī-cān gibi düşdiler. ᶜAbbāse yüzlerine gül-āb efşān édüp ᶜaḳluñuzı başuñuza devşirüñ." dédi. İkisi daḫı ḳalḳup ᶜAbbāse'nüñ ḫāk-pāyına yüzler sürdiler. Ve ᶜayş u ᶜişrete başlayup ᶜAbbāse ḥażretinüñ bu iḥsānına şenālar éderlerdi. Ve cāriyeler niᶜmet çekdiler. ᶜAyş u ᶜişret üzre her biri üçer dāne ḳadeḥ nūş édüp sāzendeler her biri bir güne sāza el vérdiler. Ve çalup çaġırdılar. Bu ᶜişret ü şafāda Nuᶜma şevḳe gelüp eline
H3 147a sāzlardan ᶜūd alup ve bu vuṣlat şevḳıyla bir faṣla āġāz édüp ve nefsini /daḫı dem-sāz édüp şevḳ u şeṭāret birle oḳur iken nā-gāh ḫalīfe cāriyeyi görmek içün āheste āheste reftār éderek Nuᶜma'nuñ āvāzını işitdükde āvāz-ı bülend ile "Bārekallāh ey ḥüsn ü cemāl-i bī-miṣāli gibi mü'eṣṣer-i behcet ve şīve-i feṣāḥat ve iᶜtidāli ber-kemāl" déyü ᶜAbbāse'nüñ ḫānesine müteveccih olup gelmekde iken ᶜAbbāse Nuᶜmān'uñ başını bir settāre ile örtüp seyyidenüñ ardına uzatdı. Ve seyyide ḫalīfeyi istiḳbāl étdi meclise oturduḳdan şoñra, hemşīresine eyitdi: "Güft ü şinīdeñüz ne yüzden idi? Bize de bildürüñ şafāda sizüñle ḥiṣṣedār olalum." dédi. Hemān ᶜAbbāse emr éyledi. Ḫalīfe ḥażretine daḫı üç dāne yāḳūt seyyāle mānend piyāle şundılar. Alup içdükden şoñra bādenüñ neşve-i evveli dimāġına suᶜūd étdükde ᶜAbbāse eyitdi. "Yā emīrü'l-mü'minīn ḥikāyemüz budur ki zamān-ı sābıḳda bir māldār ḫᵛācenüñ bir ferzend-i dilbendi var

---

3 gördi: gördi hemān N2 / birbirlerine H3, TDK: birbirleri ile N2; birbirleriyle İBN / Nuᶜma: Naᶜīme H3 // 4 édüp H3, TDK: olup N2, İBN // 5 ve H3: baᶜde N2, İBN; TDK'da yok // 6 başlayup H3, TDK: başlayup cüvān-ı sergeşte-ḥāl ve maᶜşūḳa-yı pür-āteş ḥaster-i süzān zānū-be-zānū olup meclise cülūs ḳılup şafālar baḫş ve ᶜaḳllar germ ve keyfler neşve-i şarāb dimāġa ḫulūl étdükde ḥicāblar refᶜ olmup cüvān ne görse bir nāzenīn-i āftāb-miṣāl nūr-ı cemāli meclise işrāḳ vérüp teni penbe-miṣāl aya ya ṭoġ ya ṭoġaram dér. Hemān ol al yanaklarınuñ alı al olmış ḳırmuzısı ḳırmuzı dīger bir şeftalüsi yüz ḳırmuzı. Bir büse bir yanaġından cānına lāyıḳ ve bir büse bir yanaġından alup mürde cānı ḫayāt bulup sürūr-ı encām tā vaḳt-i eyyām ᶜayş u nūşa meşġūl oldılar N2, İBN (keyfler İBN: N2'de yok / teni penbe-miṣāl aya ya ṭoġ ya ṭoġaram dér İBN: N2'de yok / Bir büse bir yanaġından cānına lāyıḳ ve bir büse bir yanaġından alup mürde cānı ḫayāt bulup N2: Bir büse yanaġından alup mürde cānı ḫayāt bulur İBN) / éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2; éylediler TDK // 7 çekdiler: çekdiler ve TDK / üzre: üzere TDK / üçer dāne ḳadeḥ nūş édüp sāzendeler her biri: H3'te yok // 8 vérdiler: urdılar İBN / bu: TDK'da yok // 9 sāzlardan H3, N2: TDK'da yok; bir İBN / ᶜūd alup: ᶜūdın TDK / édüp: TDK'da yok / nefsini: besā'ir-i nefsini TDK // 10 ḫalīfe: ḫalīfe-i zamān TDK // 11 éderek H3, İBN: éderek geldi N2; ile TDK // 12 bī-miṣāli H3, İBN: bī-miṣāl senüñ N2; bī-miṣāl TDK / gibi: TDK'da yok / mü'eṣṣer-i behcet: te'ṣīr-i ṣoḥbet TDK / iᶜtidāli: iᶜtidāl TDK // 13 gelmekde: ḥükmüñde N2 // 14 istiḳbāl étdi H3, TDK: istiḳbāl édüp odaya gelüp N2; istiḳbāl étdi odaya gelüp İBN // 15 idi: TDK'da yok // 15-16 bize de bildürüñ: ıṭṭılāᶜ ḥāṣıl olup TDK // 16 şafāda sizüñle: şafāñuzdan biz de TDK / éyledi H3, TDK: éyledi. Bezm ālātı gelüp döşenüp envāᶜ mezeler müheyyā édüp ḥużūr-ı şāha ḳodılar ve döndi düş-be-düş oturup piyāle devr étmege başladı N2, İBN // 16-17 ḫalīfe ḥażretine H3, TDK: nevbet-i şāha N2; nevbet-i şāh İBN // 17 dāne H3, TDK: ᶜaded N2, İBN / alup H3, TDK: şāh alup N2, İBN // 19 ḥikāyemüz: ḥikāyetimüz TDK / dilbendi: dilbend H3

H3 147b imiş. Nāz u niᶜmetler ile perverde édüp oġlına bir cāriyecük iştirā /édüp bir yerde oḳudup yazdurmış. Ve cümle fünūnda kemāl mertebesine érüp nādire-i dünyā olmışlar. Bir géce bunlar ᶜişret ü şādīde ṣafāda iken nā-gāh ol şehrüñ ḥākimi olan vālī-i cevr ü bī-inṣāf şehri devr édüp bunlaruñ ḫānesi altına gelüp ol cāriyenüñ ṣadā-yı dil-rübāsını güş édüp értesi gün bir mekkāre-i żū-fünūn ḥavāle édüp envāᶜ-ı ḥīle ile cāriyeyi ele getürüp cāriyenüñ ḥüsn-i cemālini pesend édüp kendü ᶜaṣrınuñ ḫalīfesine ihdā éylemiş. Cāriyenüñ efendisi olan cüvān derd-i firḳatle perişān-ḥāl olup āḫir tecessüs éderek ḫalīfe serāyında oldugı ḫaberin alup cānān ugrına cān u serden geçüp bir ṭarīḳle serāya duḫūl édüp görişmişler. Ve ortaya simāṭ-ı ᶜişret çeküp ᶜayş u ᶜişret ile derd-i iftirāḳdan birbirine şikāyet ü ḥikāyet üzre iken nā-gāh ᶜale'l-ġafle ḫalīfe oldukları meclise ḥāżır olup bunları gördügi gibi bī-tereddüd ü su'āl hemān ḳılıcını H3 148a çeküp ikisini daḫı helāk éylemiş. /Bu ḫalīfe-i nādānuñ netīce-i ḥāle vāḳıf olmayup étdügi kāre ne buyurursın?" Ḫalīfe eyitdi: "Nādān u gül ḥerīf imiş. Ḫuṣūṣā derdmendler böyle magdūrlar iken keyfiyyet-i ḥāllerine vuḳūf taḥṣīl édüp ẓulmlerini defᶜ édecek iken ve bir de kendü ḫānesinde bisāṭına ayaḳ başup niᶜmetin yémişler iken ḥamiyyet ü mürüvvet bu idi ki aḥvāllerine vuḳūfdan ṣoñra defᶜ-i ẓulm édüp anları bermurād éde idi. Lākin bed-aṣl u bī-ḥaseb nādān imiş." dédi. Pes ᶜAbbāse eyitdi: "Billāhi yā emīrü'l-mü'minīn mürüvvet ü kerem ṭā'ife-i Ḳureyş'e mīrāṣdur. Eger bunuñ gibi bir ḳıṣṣa senüñ zamān-ı devletüñ ve bārgāh-ı şevketüñde bulınsa ecdād-ı ᶜālī-nejāduñ rūḥıçün rāst söyle ki sen ne vaż̇ᶜ ile ᶜamel éderdüñ?" Ḫalīfe eyitdi. "*Billāhi'l-ᶜalīi'l-ᶜalā*[1] ol nā-murādlara bu yüzden ᶜöẕr ü ḫayf olduġına vāḳıf olduḳdan ṣoñra ben ol nā-murādları birbirinüñ vuṣlatları ile şādkām édüp nice inᶜām u iḥsānlar édüp girü

---

1 cāriyecük: cāriye TDK / édüp: éylemiş imiş TDK // 2 oḳudup: oḳudup oġlına mū'nis édüp TDK // 3 ᶜişret ü şādīde: ᶜayş u İBN / ṣafāda: TDK'da yok / nā-gāh H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 4 bī-inṣāf N2, İBN: inṣāf H3, TDK / édüp: éderken TDK // 5 güş édüp: güş éyledi İBN / gün H3, TDK: gün ᶜale'ṣ-ṣabāḥ N2, İBN / żū-fünūn: ᶜacūzeyi İBN / ḥīle ile H3, TDK: ḥīle ile ol Ferhād öldüren melᶜūne-i miskīne N2; ḥīle ile miskīne İBN // 7-8 āḫir tecessüs éderek ḫalīfe serāyında oldugı ḫaberin alup: TDK'da yok // 8 ḫaberin: ḫaber N2 / cān u serden H3, TDK: cāndan N2, İBN // 9 ṭarīḳle: ṭarīḳ ile N2 / serāya: serāy-ı sulṭāna İBN / ᶜişret ile H3, İBN: ᶜişretle N2; ᶜişrete āġāz ve TDK // 10 iftirāḳdan: iftirāḳların TDK / birbirine: birbiriyle TDK / şikāyet ü ḥikāyet: ḥikāyet ü şikāyet TDK / üzre: üzere TDK // 11 bī-tereddüd: bilā-tereddüd TDK // 12 bu: böyle TDK // 12-13 netīce-i ḥāle vāḳıf olmayup étdügi kāre ne buyurursın H3: olmayup étdügi kāre ne buyurursız ki henüz daḫı netīce-i ḥāle vāḳıf olmayup étdügi kāre ne buyurursız N2 ve İBN; kārı bundan eyü olmaz. Zīrā netīce-i ḥāle vāḳıf olmayup étdügi kāre ne buyurursın dédükde TDK // 13 nādān u gül H3: ne ġarīb nādān u gül N2; ne ġarīb TDK; ne ġarīb nādān İBN // 15 bir de: TDK'da yok / ḫānesinde H3, N2: ḫānesine TDK; ḫānesinden İBN / niᶜmetin H3, N2: niᶜmetini TDK; niᶜmetlerin İBN // 17 éde idi: édeydi N2 // 18 kerem: kerem ve TDK // 19 ḳıṣṣa H3, N2: ḳażiyye TDK, İBN / devletüñ H3, İBN: devletüñde N2, TDK // 20 söyle ki sen: söyle siz N2 / vaż̇ᶜ ile: vaż̇ᶜ la / éderdüñ: éderdüñüz dédi N2 // 21 murādları: murādlara TDK / vāḳıf olduḳdan ṣoñra: vuḳūf taḥṣīl édem TDK // 21-22 ol nā-murādları: anları TDK // 22 vuṣlatları ile: vuṣlatlarıyla N2 / inᶜām u H3, TDK: inᶜāmlar ve N2 / iḥsānlar édüp: iḥsān ile TDK

[1] "Yüce Allah ile..."

H3 148b vaṭanlarına irsāl éder idüm. Ve ol ḥākīm-i ḥīlekār ki /Müslimānlaruñ ḥıfẓ u ḫırāsetleri vācib iken ḫilāfiyla ᶜamel étdüginüñ cezāsını éderdüm." dédi. ᶜAbbāse hemān ḫalīfe ḥażretlerine duᶜālar édüp elin öpdi. Ve sāye-i ᶜadlüñ maẓlūmlar üzerinden dūr olmasun." dédi. Ve Nuᶜmān'uñ başından settāreyi alup "İşte yā emīrü'l-mü'minīn cenābuña ḥikāyet olınan ser-güẕeşt-i miḥnet ṣāḥibi olan ġulām budur. Ve ol firḳat-resīde cāriye budur ki Ḥaccāc-ı Ẓālim bunlara bu yüzden ᶜöẕr ü ḫayf édüp ḥuẕūruña hem kiẕb iḫtiyār éyleye ve hem ẕürriyetüñi zinā yolından īrāṣ éyleye. Bu dīne lāyıḳ mıdur?" dédi. "Ve fermān cenāb-ı Hümāyūnuñdur." Ḫalīfe hemān meclisden ḳalḳdı ve cāriyeyi elinden alup Nuᶜmān'a teslīm édüp ḫilᶜatler géydürdi. Ve ḫiẕmetde olan ümerā silkine münselik édüp Ḥaccāc-ı Ẓālim'i ḥükūmetinden ᶜazl éyledi. Ve ol ḥekīmi ḥuẕūrına iḫẓār édüp ḥaḳīḳat-i ḥāli ḥekīmden tafṣīl üzre taḥḳīḳ édüp "Bārekallāh Zihī H3 149a ḥaḳīḳat ki bu deñlü meşaḳḳat ü ḫaṭarları iḫtiyār éyleyesin." dédi. /Ve ḥekīme Ḥicāz ḥükūmetini inᶜām éyledi. Ve ol vāsıṭa olan Ḳahramāne'ye daḫı tafṣīl-i ḥālden su'āl édüp kelāmlarını ṣıdḳ-ı muṭābıḳ görüp biñ dīnār inᶜām éyledi. Ve ḫalīfe ḥażretinüñ sāye-i saᶜādetinde rūzgārdan kām alup elem ü firḳatüñ āḫiri ᶜālem-i ṣafāya mübeddel oldı. Ve Ḥaccāc ḫırmān-ı manṣıb ile menkūb u meẕmūm oldı.

Nādirē. Ādāb-ı risāletde ferīd-i kāmil olan edīb-i lebīb beyānındadur.[1]

Rivāyet olınur ki mülūk-ı ᶜArab'dan emīr-i celīlü'n-neseb Melik bin Mühelleb démekle meşhūr olan emīr-i şecīᶜī Ḥaccāc-ı Sitem-revāc serdār édüp ṭā'ife-i ḫavāric

---

1 ḫırāsetleri H3, TDK: ḫırāsetleri üzerine N2; ḫırāseti üzerine İBN // 2 éderdüm H3, İBN: éder idüm N2, TDK // 3 duᶜālār: duᶜā TDK / öpdi H3, TDK: būs étdi N2, İBN // 4 ve: ve der-ᶜaḳab İBN / settāreyi: settār peçeyi TDK / işte: uşta N2 // 5 ḥikāyet H3, İBN: ḥikāye N2, TDK / ser-güẕeşt-i miḥnet ṣāḥibi: ṣāḥib-i ser-güẕeşt ü miḥnet TDK / budur H3, TDK: budur dédi N2, İBN // 6 ᶜöẕr ü: ġadr N2 // 7 iḫtiyār éyleye H3: iḫtiyārı ile N2; iḫtiyārıyla TDK; iḫtiyār ile İBN / ve hem: TDK'da yok / īrāṣ éyleye: īrāṣ éylemek murād édine TDK // 8 cenāb-ı Hümāyūnuñdur H3, N2: cenāb-ı Hümāyūnuñdur dédükde TDK; sizüñdür dédi İBN // 9 alup: TDK'da yok / édüp: éyledi ve TDK / géydürdi: géydürüp TDK / ḫiẕmetde H3, İBN: ḫiẕmetinde N2, TDK // 9-10 ḫilᶜatler géydürdi. Ve ḫiẕmetde olan ümerā silkine münselik édüp: İBN'de yok // 10 édüp: éyledi TDK / ḥükūmetinden: ḥükūmetden TDK / éyledi: édüp İBN // 11 ḥuẕūrına iḫẓār édüp: anuñ yerine ḥākim nasb éyledi ve TDK / üzre: üzere TDK / taḥḳīḳ édüp: su'āl édüp maᶜlūm édindükden şoñra TDK // 12 ḫaṭarları H3, N2: ḫaṭarı TDK; ḫaṭar İBN / éyleyesin: éylemişsin TDK / Hicāz: Hicāz'uñ İBN // 12-13 Ve ḥekīme Ḥicāz ḥükūmetini inᶜām éyledi: TDK'da yok // 13 Ḳahramāne'ye H3, İBN: Ḳahramāne N2; Ḳahramāne'den TDK // 13-14 Ve ol vāsıṭa olan Ḳahramāne'ye daḫı tafṣīl-i ḥālden su'āl édüp kelāmlarını ṣıdḳ-ı muṭābıḳ görüp biñ dīnār inᶜām éyledi: İBN'de yok / su'āl édüp: ḫaberdār olınca TDK // 14 kelāmlarını: kelāmları TDK / ṣıdḳ-ı H3, İBN: ṣıdḳa N2, TDK / görüp: oldı iki TDK / éyledi: éyledügi TDK // 15 rūzgārdan: rūzgār rūzgārdan N2 / āḫiri: adı TDK // 16 Ve Ḥaccāc ḫırmān-ı manṣıb ile menkūb u meẕmūm oldı: İBN'de yok // 18 nādirē H3: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK, İBN / ādāb-ı: (zāzāb-ı) TDK / édīb-i lebīb H3, N2: edīb ü lebīb TDK; edīb İBN // 19 Melik: Mālik İBN / bin: ibni TDK // 20 Sitem: Ẓālim-i Sitem TDK

[1] *XIV. Faṣıl, 6. hikâye (İBN'de XVII / 6) (H3 149a, N2 101a, TDK 93b, İBN 87a)*

üzerine irsāl éyledi. Emīr-i şāḥib-kerem ol gürūh-ı bed-sīreti başup ekşerin ḳatl édüp evlād u ensābların esīr éyledi. Ve ġanīmet-i bisyār ile muẓaffer ü manşūr olduġını Ḥaccāc'a iʿlām içün bir resūl-i şāḥib-kelām-ı sütūde-encāmı irsāl éyledi. Baʿde'l-vuṣūl Ḥaccāc ol berīd-i ḫuceste-nüvīde ḫiṭāb édüp "Yā aḫā/'l-ʿArab Emīr Mühelleb'i ne ḥāl
H3 149b
üzre ḳoduñ?" dédi. Resūl eyitdi: "Bir ḥālde ḳodum ki aḥbābı kemāl-i şādīde mesrūr ve bed-ḫʷāhları maḳhūr." Ḥaccāc eyitdi: "Sipāh-ı kār-sāza meyl ü merḥameti ne yüzdendür?" Resūl eyitdi: "Endāze üzredür. Aḫavāt-ı benūü'l-aʿyān ile ḫoş-ḥāldür." Ḥaccāc eyitdi: "Yā raʿiyyet ile mihr ü şefḳati ne minvāl üzredür?" Resūl eyitdi: "Pederān ü püserān ne ḥālde ise ol daḫı raʿiyyetle ol minvāl üzredür." Ḥaccāc eyitdi: "Hengām-ı rezmde ḥāli nedür?" Resūl eyitdi: "Cān u ten ġamın ve ḫavf u ḫaşyet elemini bilmezler." Ḥaccāc eyitdi: "Yā bezm-i şafāda ḥāli nedür?" Resūl eyitdi: "Ḥāṣıl-ı ʿālem, naẓarında berg-i tere degül, māl ü menālüñ, yanında ḳadri ẕerre degül." Ḥaccāc eyitdi: "ʿAḳl ü faẓlda ne günedür?" Resūl eyitdi: "Bir dā'ire miṣāldür ki evvel ü āḫiri bilinmez ve pāy ü seri bulınmaz." Ḥaccāc elçinüñ idāre-i kelāmda iḫtiṣār-ı īcāz üzre maḫzen-i rāz olduġına taḥsīn ü āferīn édüp hem-meclislerine eyitdi: "Bu merd-i
H3 150a
nükte-perdāz /taşvīr-i kelāmı ser-ḥadd-i iʿcāza yetürdi. Ve İbni Mühelleb içün ḥadīḳa-i dilde maḥabbet güllerin bitürdi. Ve bu resūlüñ fehm ü ādābından Mühelleb'üñ ādāb-ı faẓlı vü kemāl-i ʿaḳlına ve sā'ir aḥvāline istidlāl-i tām ḥāṣıldur. Ol firistendeye şad taḥsīn ve ber-firistādeye hezār āferīn." dédi. Ve ḫilaʿ-yı fāḫire inʿāmıyla ikrām u iḥsān éyledi.

Ve mine'n-nevādir. Ḥaẓret-i Muʿāviye meclisinde Ḥaẓret-i İmām Ḥasan ile ʿAmr bin ʿĀṣ ve Velīd ve ʿUtbe mā-beyninde olan münāẓaradur.[1]

Kütüb-i tevārīḫ-i muʿteberde mufaṣṣal u meşrūḥdur ki bir gün Ḥaẓret-i Muʿāviye meclisinde ʿAmr bin ʿĀṣ ve Velīd bin ʿUḳbe ve ʿUtbe ibni Ebū Sūfyān ve

---

2 ensāblārını H3, İBN: nisālarını N2; ensāblārın TDK / olduġını: olduġın TDK // 4 Mühelleb'i: Melik benī-i Mühelleb'i TDK // 5 bir: bu TDK // 6 maḳhūr: ġam ile maḳhūr TDK / sipāh-ı kār-sāza: sipāha TDK // 7 üzredür: üzeredür TDK / aḫavāt-ı H3, İBN: iḫvān-ı N2, TDK / ḥāldür: ḥāl TDK // 8 raʿiyyet ile: raʿiyyete TDK / üzredür: üzeredür TDK // 9 raʿiyyetle ol minvāl: raʿiyyet ile o vech TDK / üzredür: üzeredür TDK // 10 ḥāli nedür: aḥvāli nicedür TDK / u ḫaşyet: İBN'de yok // 11 elemini: elemin N2 / bezm-i şafāda ḥāli nedür: vaḳt-i bezmde efʿāli ne günedür TDK // 12 ḥāṣıl-ı ʿālem: ḥāṣıl-ı kelām-ı ʿālem TDK / menālüñ: menāl TDK / yanında: TDK'da yok / ḳadri: ḳadr ü ḳıymeti TDK // 13 günedür: mertebedür TDK / bir: İBN'de yok / miṣāldür: gibidür TDK / evvel ü H3, İBN: evveli ve N2, TDK // 14 pāy ü: pā vü İBN / idāre-i H3, N2: TDK'da yok; īrād-ı İBN // 15 üzre: üzere TDK / maḫzen-i rāz: maḫzenü'l-esrār TDK // 16 perdāz: pervāz TDK // 17 ādābından: edebinden N2 / Mühelleb'üñ: ibni Mühelleb'üñ TDK // 18 ʿaḳlına: ʿaḳlı TDK / ol firistendeye: İBN'de yok / aḥvāline: aḥvāl-i ıṭṭılāʿına TDK // 19 ber- H3, TDK: bu N2, İBN / inʿāmıyla H3: inʿām ile N2, TDK, İBN // 20 éyledi: édüp behremend éyledi İBN // 22 ve mine'n-nevādir: N2'de yok / Ḥasan H3, İBN: Ḥasan rāḍıyullāhu taʿālā ʿanhu N2; Hasan rāḍıyullāhu ʿanhu TDK // 23 ʿUtbe: ʿUtbe ve Muġīre TDK / münāẓaradur: münāẓaradur ki ẕikr olınur N2 // 24 muʿteberde: muʿteberede TDK // 25 ibni: bin TDK / Ebū H3, İBN: Ebā N2, TDK

[1] *XIV. Faṣıl, 7. ḥikâye (İBN'de XVII / 7) (H3 150a, N2 102a, TDK 94a, İBN 87b)*

Muġīre bin Şuᶜbe cemᶜ olup Muᶜāviye ḥażretine eyitdiler: "Luṭf édüp bize bu gün Ḥażret-i İmām Ḥasan bin ᶜAliyyü'l-Murtażā cenābını daᶜvet éyleñ. Yüzine ḳarşu baᶜżı şey oḳuyup kendüden su'ällerümüz vardur." dédiler. Muᶜāviye eyitdi: "Gelüñ bu sevdādan ferāġat éyleñ. Gelürse sizi rüsvāy éder. Zīrā sizler Ḥażret-i İmām Ḥasan'uñ feṣāḥat u
H3 150b belāġatine /ḳarşu mükālemeye ḳādir degülsüñüz." dédi. Mezbūrlar "Elbette daᶜvet éyleñ" déyü ibrām étdiler. Ḥażret-i İmām daᶜvete geldükde Muᶜāviye taᶜẓīm ü iclālden şoñra eyitdi: "Yā ebā ᶜAbdullāh sizi ben daᶜvet éylemedüm. Bunlar iḳdām éylediler. Daᶜvete bāᶜiş bunlardur. İşte siz ve anlar." dédi. Ḥażret-i İmām eyitdi: "Buyursunlar görelüm su'āle cevāb vérelüm." dédi. ᶜAmr bin ᶜĀṣ eyitdi: "Yā Ḥasan bilür misin ki senüñ babañ ṭaleb-i ḫilāfet içün bu denlü fitne vü fesāda bāᶜiş oldı. Lākin ḳudret-i Perverdgār gördüñ mi aña neyledi?" Baᶜde Velīd ḳalḳdı eyitdi: "Ey Benī Hāşim Ḥażret-i ᶜOṯmān'uñ mihteri idüñüz ve size envāᶜ taᶜẓīm ü tevḳīr éderken āḫir anı ḳatl éyledüñüz." dédi. Baᶜde ᶜUtbe bin Ebā Süfyān ḳalḳdı ve eyitdi: "Yā Ḥasan babañ ᶜOṯmān'a bāġī édüp ḳatl étdürdi. Ḥaseden ve mülke ṭamaᶜen. Biz daḫı anı ḳatl éylemek isterken Allāhu taᶜālā anı ḳatl éyledi." dédi. Anuñ ardınca Muġīre bin Şuᶜbe ḳalḳdı ve nā-sezā kelimāt édüp oturdı. Bunlardan şoñra İmām Ḥasan ayaġa ḳalḳdı ve bir ḫuṭbe-i
H3 151a belīġa /édüp Muᶜāviye ṭarafına ḫiṭāb éyledi. Ve "Beni nā-sezā kelimāt ile rencīde éden sensin." dédi. "Zīrā ṣāḥib-i meclis sensin. Yā Muᶜāviye bu buġż u ᶜadāvet baña degüldür. Ceddüm Muḥammed Muṣṭafā ᶜaleyhi ṣalātü'l-evfā cenābınadur." dédi. Baᶜde ᶜAmr bin ᶜĀṣ'a iltifāt ve cümle ḥużżār-ı meclise ḫiṭāb étdi ki "Yā ümmet-i mü'minīn

---

1 Muᶜāviye ḥażretine: Muᶜāviye'ye İBN // 2 ᶜAliyyü'l-Murtażā: ᶜAlī İBN / ḳarşu: İBN'de yok / baᶜżı şey N2, İBN: baᶜżı H3; baᶜżı kelimāt vardur TDK // 3 su'ällerümüz vardur: su'ällerümüze cevāb isterüz TDK / dédiler: dédi TDK // 4 ferāġat éyleñ: fārig oluñ TDK / sizi rüsvāy éder. Zīrā sizler: sözlerine cevāb véremezsiz TDK / rüsvāy: ilzām N2 // 5 degülsüñüz H3: degülsiz N2, TDK, İBN / dédi: dédükde TDK // 6 étdiler: étdiler ol daḫı TDK / İmām daᶜvete H3: İmām'ı daᶜvet édüp N2, TDK; Hasan'ı daᶜvet édüp İBN // 7 sizi ben: TDK'da yok / éylemedüm: éyledüm H3 // 8 işte: uşta N2 / İmām: İmām Ḥasan İBN // 9 su'āle cevāb vérelüm: İBN'de yok / bilür misin: bilür misiz TDK // 10 lākin: velākin TDK // 11 baᶜde Velīd ḳalḳdı H3: Velīd bin ᶜUḳbe baᶜde Velīd N2; baᶜde Velīd ḳalḳdı ve TDK; baᶜde Velīd bin ᶜUḳbe ḳalḳdı ve İBN / ey: yā İBN // 12 mihteri idüñüz H3, İBN: mihri dī ki N2; mihri idüñüz TDK / envāᶜ: N2'de yok / tevḳīr: tekrīm N2 / éderken: édériken N2 // 13 dédi: N2'de yok / baᶜde: ᶜUtbe bin Süfyān baᶜde N2 / bin Ebā Süfyān H3, İBN: bin Süfyān N2; TDK'da yok / ḳalḳdı ve: İBN'de yok // 14 mülke: mülküñe İBN / anı: TDK'da yok / éylemek: étmek N2 // 15 isterken H3: isteriken N2, İBN; isteriken anı TDK / taᶜālā H3, N2: TDK ve İBN'de yok / anı: TDK'da yok / bin Şuᶜbe: TDK'da yok // 16 bunlardan: anlardan İBN / Ḥasan H3, İBN: Ḥasan rāḍıyullāhu taᶜālā ᶜanhu N2; Ḥasan rāḍıyullāhu ᶜanhu TDK // 17 édüp: oḳuyup İBN / Muᶜāviye: Muᶜāviye'nüñ İBN / éden: ḫāṭır éden TDK // 18 sensin dédi: sensin TDK / meclis sensin: meclis sensin dédi. İmdi TDK / ᶜadāvet: TDK // 19 Muḥammed Muṣṭafa: Muḥammedü'l-Muṣṭafa TDK / ᶜaleyhi ṣalātü'l-evfā: ᶜaleyhi's-selām ve'ṣ-ṣalātü'l-evfā TDK / cenābınadur: cānibedür İBN // 20 étdi ki H3, İBN: édüp N2; édüp eyitdi ki TDK / ümmet-i mü'minīn: maᶜşerü'l-müslimīn İBN

bu ādemler ḫānedānumuzı şetm édüp ve Muāviye'nüñ cānla istimāᶜ étdügi kimse vaşiyy-i Muṣṭafā olan Şîr-i Ḫudā ᶜAliyyü'l-Murtażā'dur ki *evvelü men āmene billāhi ve ṣalle'l-ḳıbleteyni*[1] ve ol şeref-i İslām'la müşerref iken yā Muᶜāviye sen daḫı müşrik billāh idüñ. Ve ᶜAlî Bedr ġazāsında ḥāṣıl-ı livā-yı mü'minîn iken sen ᶜalemdār-ı müşrikîn idüñ." dédi. Ve "ᶜAlî ḥaḳḳında Cenāb-ı Rabb-i ᶜaẓîm *Ulāike ᶜalā-hüden min rabbihim*[2] buyurmışlardur." Ve maḥall-i āḫerde "*Ve'l-mü'fūne bi-ᶜahdihim.*" buyurmışdur. Ve yine ᶜAmr bin ᶜĀṣ'a ḫiṭāb édüp "Yā ᶜAmr senüñ ḥaḳḳuñda beş nefer kimse Ḳureyş'den ᶜAmr bendendür déyü nizāᶜ éylediler. Pes ḥasebde ol leᶜîm ü şūm ve
H3 151b manşıbda /eşerr ü mezmūma müşābehetüñ cihetiyle seni aña ḥükm éylediler. Ve Ḥażret-i Ḥabîbullāh cenābını otuz beytle hicv éyledüñ. Ol ḥażret senüñ ḥaḳḳuñda *Allāhumme innî le-aḥsenü'ş-şiᶜri velākin ilᶜan ᶜAmr bin ᶜĀṣ bikülli beytin laᶜneten.*[6] buyurmışdur. Ve ol ḥażrete bî-edebāne ḳavlüñden Ḥaḳḳ taᶜālā ṭarafından ḥaḳḳuñda *İnne şānieke hüve'l-ebterü*[4] nāzil olmışdur. Ve ᶜAlî ḥaḳḳında: "*Men küntü mevlāhü fe-ᶜAliyyün mevlāhü*"[5] ve "*Enā medînetü'l-ᶜilm ve ᶜAliyyi bābuhā*"[6] "*Allāhümme vāli men vālāhu ve Allāhümme ᶜādi men ᶜādāhu*"[7] hep bu eḥādîṣ-i şerîfe ᶜAlîyyü'l-Murtażā ḥaḳḳında degül midür? Ve sen eger cāhiliyyetde ve eger İslām'da Ḥażret-i ᶜAlî cenābına buġż üzeresin." dédi. Baᶜde Velîd bin ᶜUtbe'ye ḫiṭāb édüp buyurdılar ki "Ey Velîd-i pelîd Ḥażret-i ᶜAlî cenābını her ne mertebe sebb ü buġż éyleseñ seni levm éylemezem. Zîrā senüñ babaña ḫamr ḫuṣūşında ᶜAlî seksen ṣavṭ urup götini paralamışdur. Ve emr-i Rabbü'l-ᶜālemîn ve ḥükm-i Seyyidü'l-mürselîn ile babañı ḳatl

---

1 ādemler H3, İBN: ādemlerüñ N2, TDK / ḫānedānumuzı H3, İBN: ḫānemüzi N2; TDK'da yok / cānla H3, İBN: cān ile N2; TDK / étdügi: édüp İBN // 2 Murtażā'dur: Murtażā rāḍıyullāhu ᶜanhudur TDK // 3 İslām'la H3, İBN: İslām ile N2, TDK // 5 Rabb-i: TDK'da yok / ᶜaẓîm: aᶜẓām İBN // 6 buyurmışlardur: buyurmışdur N2 // 7 ᶜAmr bin ᶜĀṣ'a: ᶜAmr bin el-ᶜĀṣ TDK // 8 Ḳureyş'den: Kureyş'den iddiᶜā édüp İBN / déyü N2, İBN: déyü her biri TDK: déyü bu H3 / ḥasebde: ḥabsde H3 / ol leᶜîm ü şūm: dil-i leᶜîm ü şūm TDK // 9 manşıbda: manşūbda İBN / müşāhebetüñ: (müşāhetüñ) TDK / seni: seni ilḥāḳ édüp İBN // 10 beytle H3, N2: beyt ile TDK, İBN // 12 ḳavlüñden: kavlüñde İBN // 14 Allāhümme: H3'te yok // 15 Allāhümme: İBN'de yok // 17 cenābına TDK: cānibine H3, N2, İBN / bin: ibni TDK // 17-18 Velîd-i pelîd H3, N2: Velîd İBN, TDK // 19 zîrā H3, İBN: zirā ki N2, TDK / götini: tenin TDK // 20 ile: İBN'de yok // 6 ve ol: ol TDK / gene: yine TDK / senüñ: işte senüñ TDK

[1] "Allah'a inananların ve iki kıbleye karşı namaz kılanların ilkidir."

[2] "İşte onlar, Rabbleri tarafından gösterilmiş doğru yol üzeredirler." Lokman Sûresi, (31): 5.

[3] "Yarabbi, ben Amr b. Âs'ın şiirini güzel bulurum, fakat onu her beytine karşılık bir lanetle lanetle."

[4] "Asıl soyu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir." Kevser, (108): 3.

[5] "Ben kimin dostuysam, Ali de onun dostudur." Bu hadisi Taberânî, Ahmed b. Hanbel, El-Muhtâre'de Zeyd b. Erkâm, Ali ve sahabeden otuz kişi tarafından gelen rivayetle almıştır. Mütevâtir gelen lafız şudur: Allâhümme vâli men vâlâhu ve ᶜâdi men ᶜâdâhu." (Bkz. dip not: 7). Bu hadis mütevâtir ya da meşhurdur. Bkz. Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, C. II, s. 274, hadis no: 2591.

[6] "Ben ilm şehriyim ve Ali de onun kapısıdır." hadis???

[7] "Alahım, ona dost olana dost ol, düşmanlık edene düşmanlık et." bkz. dip not: 5.

éylemişdür. Ve ḫīn-i ḳatlde "*Men li-ṣadyetin yā Muḥammed*"[1] dédükde ḥażret *"Lehu'n-*
H3 152a *nār"*[2] buyurmışlardur. /Ve cenāb-ı ᶜAlī'den sizüñ ḍarb-ı tīġden ġayrı naṣībüñüz olmamışdur. Ve ᶜUtbe ṭarafına döndi ve eyitdi: "Sen kimsin ki ᶜAlī'yi biz ḳatl étmek isterdük, Allāh ḳatl éyledi.' dérsin? Yā ᶜUtbe çünki sende ḳudret var ṣāḥib-i seyf imişsin ne ᶜaceb zevceñ üstünde kendü firāşuñ da ᶜamelde bulduġın zānīden ḫayfuñ olmayup ve ol baḳiyyeyi gene ḳabūl éyledüñ. Senüñ ḥamiyyet ü şānuñ budur." Ve Muġīre cānibine meyl édüp "Yā aᶜver-i ṣaḳīf ve yā erzel-i nās olan keşīf sen ne vechle ᶜAlī cenābını sebb édersin? Ḥażret-i Resūl-i Ekrem'den olan ḳurb-ı saᶜādetine mi daḫl édersin yāḫud ḥükm-i Ḥaḳḳ'da ḥā'ir mi dérsin? Yā metāᶜ-ı dünyāya rāġıb mı idi dérsin? Ve iftirā édüp Ḥażret-i ᶜOṣmān'uñ ḳatlini aña nisbet éyledüñ kiẕb éyledüñ. ᶜĀlem bilür seni tekẕīb éder. Meger kendüñi sen bir ṣāḥib-şiddet ādem mi ḳıyās édersin? Senüñ miṣlüñ ol sivri siñek miṣālidür ki bir ḫurmā naḫli üzerine ḳonmış ve ol
H3 152b naḫle ḫiṭāb éylemiş ki 'Yerüñde muḥkem /ṭur ki ṭayr étmek isterem.' Naḫl démiş ki: 'Ben senüñ vücūduñdan bī-ḫaberem gelüp ḳonduġını bilmem. Vücūd u ᶜademüñ yanumda ᶜale's-sevādur. Baña ṭayerānuñdan ne ḥāṣıl olur?' Biz daḫı senüñ ᶜadāvetüñden bī-ḫaberüz sen de bir ādem misin ki senüñ ḳavlüñden bize bir taġyīr-i ḫāṭır ḥāṣıl ola." dédi. Ve eteklerin silkūp ḳalḳup gitdi. Ḥażret-i Muᶜāviye eyitdi: "Yā dāfiᶜü'l-belā ben size démedüm mi kendü edebüñüzde sākit oluñ işte cevābuñuzı alduñuz. Vallāhü'l-ᶜaẓīm yer ü gök gözlerüme vü başuma teng olup bu ḫāne ẓulemāt-miṣāl görindi. Ḳalḳup gidince ᶜaḳlum başumda degül idi vehmümden ki āyā daḫı neler söyler ola déyü. İşte ḥürmetüñüzi elüñüze vérdi." dédi.

---

2 buyurmışlardur: buyurmışdur TDK / ḍarb-ı tīġden ġayrı naṣībüñüz: naṣībüñüz ḍarb-ı tīġden ġayrı TDK // 3 ᶜUtbe: ᶜUtbe ibni Ebā Süfyān TDK / döndi: döndürdi TDK / ᶜAlī'yi: ᶜAlī TDK / biz: İBN'de yok // 4 isterdük H3, TDK: ister idük N2; dilerdük İBN // 5 zevceñ üstünde: TDK'da yok / firāşuñ da: firāşuñ da zevceñe TDK // 6 baḳiyyeyi: (baġıyyeyi) N2 / gene: yine N2 // 7 Muġīre: Muġīre bin Şuᶜbe TDK / keşīf H3, İBN: keşīf N2, TDK / erzel-i nās: erzelü'n-nās İBN // 8 cenābını: cenābına İBN / édersin H3: (éderseñ) N2, TDK, İBN / Ekrem'den olan: Ekrem ṣalallāhu ᶜaleyhi ve sellem cenābuñ TDK / saᶜādetine mi: saᶜādet olduġına mı TDK // 9 édersin H3, N2: (éderseñ) TDK, İBN / Ḥaḳḳ'da ḥā'ir H3: Ḥaḳḳ'da ḫayr N2; Ḥaḳḳ'dan bī-ḫaber TDK; Ḥaḳḳ'da cā'ir İBN // 10 dérsin H3, N2: (dérseñ) TDK, İBN / ve iftirā édüp H3, N2: ve iftirā-yı maḫż édüp TDK; yāḫud İBN // 11 bilür H3, İBN: bilür ve N2; TDK'da yok / seni: seni bu ḫuṣūṣda TDK / éder: éderler TDK / sen bir H3, N2: TDK'da yok; bir İBN // 12 édersin H3: (éderseñ) N2, TDK, İBN / üzerine: üzre N2 / ḳonmış: TDK'da yok // 13 éylemiş ki: éylemiş İBN / ṭayr H3, N2: ṭayrān TDK, İBN / naḫl: naḫl de TDK // 14 ḳonduġını: ḳonduġuñ ve uçup gitdügüñ TDK // 15 ᶜale's-sevādur: ᶜale's-seviyyedür TDK / baña: ve baña N2 / ṭayyirānuñdan: ṭayrānuñdan İBN / olur H3: éder N2, İBN; olur démiş TDK // 17 ḫāṭır: TDK'da yok / eteklerin: eteklerini TDK / ḳalḳup H3, İBN: ḳalḳdı N2, TDK // 18 edebüñüzde H3, N2: vādīñüzde TDK, İBN / cevābuñuzı: cevāblaruñuzı İBN // 19 alduñuz: alduñuz mı N2 / ᶜaẓīm H3, N2: ᶜaẓīm hele TDK, İBN / bu: TDK'da yok // 20 ki: İBN'de yok // 21 işte: uşta İBN / dédi: İBN'de yok

[1] "Kimin için bu şiddetli susuzluk?"

[2] "Onun için cehennem var."

Nādirei. Feylesof-ı Hindī ile İskender-i Ẕülḳarneyn muḥāverātıdur.[1]

İskender-i Ẕülḳarneyn ki ᶜadl ü dād ile mümtāz ve ᶜilm ü faẓl u ḥikmetde bī-enbāz ᶜārif-i ḥaḳīḳat u mecāz bir pādişāh idi. Üstād-ı ḥikmet-nümūnı Arisṭāṭālīs-i
H3 153a şāḥib-fünūn idi ki ᶜārif-i kemāhiye Eflāṭūn-ı İlāhī /şākirdlerinden idi. Menḳūldür ki
5 İskender'üñ babası Filibs kendü ᶜasrında pādişāh-ı celīlü'l-ḳadr olan Dārā bin Dārā'yla müdārā édüp mā-beyninde nizāᶜ ü ḳıtāl olmasun déyü her sene Dārā'ya vezni maḥdūd u maᶜdūd bin dāne altundan yumurda irsāl éder idi. Ḥüsn-i muᶜāmele ile geçinürler idi. İttifāk Filibs dünyādan ᶜuḳbāya rıḥlet éyledi. İskender babası şadrına cülūs éyledi. Kemāl-i ᶜaḳl u ẕekāda kāmil ve ᶜilm-i firāsetde vü şecāᶜatde bī-muᶜādil olup kevkebe-i
10 ḳuvvet ü ḳudreti günden güne irtifād-ı irtifāᶜda olup ṣīt ü ṣadāsı ṣöhreti dünyāyı ṭutdı. Ve babası ᶜaşrında Dārā'ya muᶜayyen olan irsāliyyesini göndermedi. Dārā ṭarafından nāme ile ḳāṣıd geldi ve maᶜhūd olan beyẓelerüñ teʿḫīrine sebeb nedür déyü su'āl éyledi. İskender daḫı nāmesine bu vechle cevāb yazdı ki "Ol maᶜhūd yumurṭaları yumurṭlayan vefāt éyledi. Velākin yerinde ḥālā cā-nişīn olan oġlı fünūn u ṣanāᶜide
H3 153b 15 mahāret-i tāmmesi /olmaġıla āhen-i Dımışḳī'den cevherdār beyẓeler peydā éylemişdür ki andan tīġler düzerler ki ḥiddetde ḳılı ḳırḳ yarar. Eger ol beyẓelerden cā'iz ise dirīġ degüldür." déyü Dārā'nuñ ḳāṣıdına ḳaṣdını iᶜlām édüp irsāl éyledi. Dārā'ya ḫaber vuṣūl bulduḳda āteş-i ġaẓabı iştiᶜāl bulup "İskender'e ḥaddini bildürmek ve cezāsını irgürmek lāzım olmışdur." déyü ᶜaẓīm leşker ile yürüdi. Muḥaṣṣal ṭarafeynden nizāᶜ ü cidāl-i
20 mütemādī olup ser-encām-ı kār Dārā helāk olup İskender ġalebe ile meʿmūline vuṣūl bulup kāmkār oldı. Ve ṭaraf-ı ḫilāfetde bir kimse ḳalmayup eṭrāf u eknāf ḥükmine muṭīᶜ ü münḳād oldı. İskender çünki Dārā'nuñ kārını ber-ṭaraf ḳıldı ve memāliki ḳabẓa-i taṣarrufına dāḫil éyledi. ᶜĀḳıbet Hindistān iḳlīminde bir pādişāh-ı celīlü'l-ḳadr

---

1 nādireīH3: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK, İBN / muḥāverātıdur: muḥāvere étdügidür TDK // 2 ki: N2'de yok / dād ile: dādla TDK // 3 –enbāz: -imtiyāz N2 / bir pādişāh idi TDK: pādişāh H3; idi N2; pādişāh idi İBN / Arisṭāṭālīs-i: Arisṭo-yı TDK // 4 menḳūldür ki: andan menḳūldür ki TDK // 5 Fİlibs H3, N2: feylesof TDK; (Feyelḳosos) İBN / bin Dārā'yla H3: ibni Dārā ile N2, TDK, İBN // 7 dāne H3, TDK: ᶜaded dāne N2; ᶜaded İBN / altundan: altun N2 / yumurda: yumurṭa TDK / éder idi H3, N2: éderdi TDK, İBN // 8 Fİlibs: (Feyelḳos) İBN / ᶜuḳbāya H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 9 ᶜilm-i: ᶜilm ü H3 / firāsetde vü: firāset ü İBN / bī-muᶜādil olup: muᶜādil-i TDK / kevkebe-i: kevkeb-i TDK // 10 ḳuvvet ü: N2'de yok / ḳudreti: kudret TDK / irtifād-ı H3, N2: irtiḳā vü TDK, İBN / ṣadāsı: ṣadā-yı TDK // 13 nāmesine bu vechle H3, TDK: nāmeyi bu vechle N2; bu vechle nāmesine İBN / yumurṭaları H3, N2: yumurdaları TDK, İBN // 14 yumurṭlayan: yumurdlayan İBN / velākin: lākin TDK / yerinde: yerine TDK / ḥālā cā-nişīn olan: oturan TDK / fünūn u ṣanāᶜide: fünūn-ı ẓāyiᶜde H3 // 15-16 beyẓeler peydā éylemişdür ki andan tīġler düzerler ki ḥiddetde ḳılı ḳırḳ yarar. Eger ol: TDK'da yok // 16 ki andan: andan N2 // 17 déyü: TDK'da yok / ḳaṣdını: ḳasdına N2 // 18 iştiᶜāl: iştiġāl H3 / bulup N2, TDK: H3'te yok; édüp İBN / ḥaddini: ḥiddetini H3 // 19 olmışdur: gelmişdür İBN // 20 Dārā: dār TDK / vuṣūl: vāṣıl İBN // 21 bulup: olup İBN / ḫilāfetde H3, N2: ḫilāfetden TDK; ḫilāfetinde İBN / kimse: kimesne TDK / ḥükmine: ḥikmete TDK // 22 memāliki: memālik TDK // 23 taṣarrufına: taṣarrufında TDK

[1] *XIV. Faṣıl, 8. hikâye (İBN'de XVII / 8) (H3 152b, N2 103b, TDK 95b, İBN 88b)*

var idi. Nāmına Kiybed dérlerdi. İskender aña nāmeler irsāl éyledi. Ve maẕmūnında şöyle yazdı ki "Ya baña iṭā'at édüp her sene bir māl-i mu'ayyen irsāl éderseñ kemāl-i
H3 154a ferāġat üzre āsūde olursın /ve illā vaḳtüñe ḥāẕır ol ki seni daḫı sā'irlere mücib-i 'ibret ḳılam." Nāme-i İskender'i oḳuduḳda, ol pādişāh daḫı bir 'āḳil ü feylesof-ı kāmil idi ve
5 İskender'üñ kemāl-i ġalebe ve ḳuvvet ü ḳudretini bilmiş idi, İskender'üñ ādemlerine tevḳīr ü ta'ẓīm éyledi. Ve küttābına aḥsen-i ḫiṭāb ile cevāblar yazdı. Ve irsāl éyledi ki ṣāḥib-ḳırān-ı 'ālemüñ ḥükmine rām olup ṣüret-i ḫilāfet üzre ḳıyām iḫtimāli ber-ṭarafdur. Ve cenāb-ı İskender'i meclisine lāyıḳ ba'ẓı hedāyā 'arż éyledi ki bir pādişāhda cem' olduġı ma'lūm degüldür. Cümleden bir ḥüsn-i cemāl ile be-nām bir cāriye-i perī-
10 endām 'arż éyledi ki ḫūrşīd-i 'ālem-gīr devr édeli ol ḥüsn-i cemāle naẓīr görmemişdi. Ve bir feylesof-ı firāset-pezīr ki ḥaddet-i mizāc ve cevdet-i ḳarīḥa ve i'tidāl-i beyyine sebebiyle ṭālibüñ māfi'ẓ-ẓamīrinden ḳable's-su'āl ma'lūm édinüp mefhūmından ḥüsn-i ta'bīr ile ḫaber vére. Ve bir ṭabīb-i ḥāẕıḳ ve bir ḥekīm-i fāyıḳ vardur ki ḥıfẓ-ı ṣıḥḥat
H3 154b izāle-i maraẕdan semt-i Mesīḥā'ya sālik ve fenn-i /ṭabābetde yed-i beyżāya mālikdür.
15 Emrāż-ı müşkile 'ilācında ecel-i maḥtūmdan ġayrıya müdāvā vü 'ilāc ve ḫāk-i ḳademi ḳırḳ ḥükemāya tāc-ı ibtihāc ola. Ve bir ḳadeḥ ki ṭolduḳdan ṣoñra maḫlūḳ-ı rūy-ı zemīn ve 'asker-i İskenderī belki ins ü perī içseler bir ḳatre noḳsān-peẕīr olmaya déyü tafṣīl ve İskender cenābına 'arż-ı 'ubūdiyyetde ḳuṣūr éylemedi. Ve yarar ādemler ile ḫavāṣdan birini serdār édüp ḥuẓūr-ı İskender'e irsāl éyledi. Ḳāṣıd-ı sulṭān-ı Hind vuṣūl
20 bulduḳda İskender daḫı i'zāz u ikrām édüp bir maḥall-i zībāda ḳondurdılar. Értesi gün hedāyāları İskender'e 'arż éylediler. İskender cümle a'yān u erkānı ile 'aẓīm dīvān éyledi. Ve sulṭān-ı Hind'üñ ḳāṣıdı hedāyāsıyla dīvāna 'arż olındı. Ve ol cāriyeyi

---

1 Kiybed: Keybūd TDK / dérlerdi H3, İBN: dérler idi N2, TDK / aña: TDK'da yok / nāmeler: nāme İBN // 2 şöyle yazdı ki: İBN'de yok / édüp: ile TDK // 3 āsūde: āsūde-ḥāl TDK / olursın H3, N2: olursañ TDK, İBN / sā'irlere: sā'ire TDK // 4 ḳılam: ḳılaram dédi TDK / İskender'i: İskender vuṣūl bulup TDK / oḳuduḳda: oḳuduḳda mefhūmına ıṭṭıla' ḥāṣıl éyledi. Zīrā TDK / daḫı: TDK'da yok / feylesof-ı kāmil: kāmil feylesof İBN / ve: TDK'da yok // 5 ḳudretini: ḳudretin N2 / bilmiş idi: bilüp TDK / İskender'ün ādemlerine: ādemlerine TDK // 6 tevḳīr ü ta'ẓīm H3, N2: tevḳīr ü ihtirām u ta'ẓīm TDK; ta'ẓīm ü tevḳīr İBN / cevāblar yazdı ve H3, N2: cevāb yazup TDK, İBN / ki H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 7 rām olup: rā'im ve TDK / ḫilāfet H3, İBN: ḫilāf N2, TDK / üzre: üzere TDK / iḫtimāli: iḫtimālini TDK / ber-: bu TDK // 8 ve: ve meclis-i TDK / İskender'i H3, N2: İskender'e TDK; İskender İBN / meclisine: TDK'da yok / pādişāhda: pādişāh TDK // 9 cümleden bir: cümleden birisi TDK // 10 –endām arż éyledi ki: -endāmdur ki TDK / ḥüsn-i: ḥüsn ü N2 / görmemişdi H3, İBN: görmemişidi N2; görmemişdür TDK // 11 ve bir: ve beride TDK / ḳarīḥa ve: ḳarīḥa TDK // 12 sebebiyle H3, İBN: sebebi ile N2, TDK / édinüp: édüp TDK // 14 maraẕdan: maraẕda H3 / Mesīḥā'ya: Mesīḥāne TDK // 15 müdāvā H3, N2: müdārā TDK; müdāvāt İBN // 16 ḳırḳ H3, İBN: farḳ farḳ N2; fevḳ ḳırḳ TDK / ve: dér yine TDK / ḳadeḥ: ḳadeḥdür TDK / ki: İBN'de yok // 19 ḫavāṣdan: havāṣından İBN / Hind: Hind'e N2 // 20 ikrām: ikrāmlar İBN / zībāda: zībāya TDK // 21 hedāyāları H3: ol hedāyāları N2, İBN; hedāyāyı TDK / İskender: TDK'da yok / erkānı: erkān TDK // 22 éyledi ve: édüp TDK

meclise iḥżār éyledi. Ḥużżār-ı meclisüñ naẓarı cāriyenüñ temāşā-yı ḫüsninde her ḳanḳı ᶜużvına taᶜalluḳ éyledi ise anda ḳalup bir ṭarafa daḫı iḫāle-i naẓara ḳudretleri olmadı.
H3 155a İskender daḫı kemāl-i raġbet ile rāġıb olup cümle-i /cevārīleri üstine taḳdīm édüp cümle anuñ iṭāᶜatine ḳıyāma me'mūr oldılar. Baᶜde bu ᶜālemden ṣoñra ol şāh-ı yegāne
5 ol feylesof-ı ferzāneyi ḳable'l-mülāḳāt imtiḥāna şürūᶜ éyledi. İskender kendü ehl-i ḥikmetden olmaġın ol feylesofuñ mahāretini imtiḥān içün bir mesken-i ᶜālīde ḳondurdılar. Ve kendü ḥużūrına getürmedin imtiḥāna şürūᶜ éyledi. Ve bir büyük ḳadeḥi aġzına varınca rūġan-ı muṣaffā ile ṭoldurdı. Leb-ber-leb éyledi ki bir ḳaṭre ziyādesine mecāl ḳalmadı. Ve ol feylesof-ı Hindī ḥużūrına irsāl éyledi. Feylesof
10 ḳadeḥi gördükde biñ dāne igneyi ol ayaġuñ içine ḫalīde édüp İskender'e gönderdi. İskender daḫı emr éyledi ol süzenler güdāḫte édüp mütesāviyetü'l-eczā andan bir şekl-i kürre-i sāḫte édeler ve tekrār feylesofa irsāl éyleḍiler. Feylesof daḫı buyurdı: Ol kürreyi bozdılar ve andan bir āyīne-i ṣāf düzdiler ve sulṭān-ı kāmyāba īṣāl éyleḍiler.
H3 155b Ol kürreye bir mertebe cilā vü żiyā vérdi ki āyīne-miṣāl muḳābelesinde /her ṣüret
15 nümāyān olurdı. Ve āyīneyi İskender'e irsāl éyledi. Ve İskender daḫı bir ṭaşt-ı pür-āb iḥżār édüp ve āyīne-i bī-miṣāli ṭaşt içine ḳoyup girü irsāl éyledi. Feylesof daḫı ol āyīne-i mücellāyı alup tekrār basṭ édüp anı bir maşraba-yı bī-mānend ve bī-miṣāl éyledi. Ve ol şuyla memlü olan ṭaşt içine ḳodı. Şöyle ki rüy-ı āb üzre mānend-i āsyāb gerdān éyledi. Tekrār İskender'e irsāl éyledi. İskender daḫı ol maşrabayı ābdan ḫālī ve
20 derūnını ḫākle mālī ḳılup ṣüret-i ḥāli ḥekīme gösterdiler. Çün naẓar-ı feylesof maşraba-yı mevṣūfa müteᶜallik oldı endūh-ı bisyār ve ᶜaẓīm istiġfār édüp ḫāke naẓar

---

1 meclise: meclis-i şerᶜa N2 / éylediler: éyledi TDK // 2 éyledi ise H3, N2: éylediyse TDK, İBN / iḫāle-i: icāle-i N2 // 3 cevārīleri H3, N2: cevārī TDK; cevārīler İBN // 4 cümle anuñ: cümlenüñ TDK // 6 ol feylesofuñ mahāretini imtiḥān: anı tecribe TDK / ᶜālīde: ᶜālīd TDK // 7 ḳondurdılar: ḳondılar H3 // 7 Ve kendü ḥużūrına getürmedin imtiḥāna şürūᶜ éyledi: TDK'da yok / éyledi ve: éyledi ve'l-ecellü'l-imtiḥān TDK // 8 ṭoldurdı. Leb-ber-leb éyledi ki: Leb-ber-leb ṭoldurdı ki TDK // 9 ziyādesine: daḫı ḳonmaġa TDK / ve ol: o vechle TDK / éyledi feylesof: éyleḍiler ol daḫı TDK // 10 İskender'e: İBN'de yok // 11 daḫı: tekrār TDK / süzenler: süzenleri N2 / eczā andan N2, İBN: eczāndan H3; eczā TDK // 12 kürre-i: kürrī-i İBN / édeler: éyleḍiler TDK / tekrār: yine TDK / éyleḍiler: éyledi TDK // 13 bozdılar: bozup TDK / ve andan bir: andan TDK / düzdiler ve: düzüp TDK / éyleḍiler İBN: éyler H3, N2; éyledi TDK // 14 kürreye H3, TDK: kürreyi N2, İBN // 15 olurdı H3, TDK: oldı N2, İBN / āyīneyi: yine N2 / ve İskender H3, İBN: İskender N2; ve sulṭān TDK / daḫı: yine ol āyīneyi TDK / / ṭaşt-ı pür-āb: ṭāşt āb H3 // 16 iḥżār édüp: TDK'da yok / ve āyīne-i H3, N2: TDK'da yok ; ve ol āyīne-i İBN / -miṣāli: -miṣāl TDK / ṭaşt: TDK'da yok / girü: girü feylesofa TDK // 17 āyīne-i mücellāyı alup H3, N2: āyīneyi TDK; āyīneyi alup İBN / anı: TDK'da yok / maşraba-yı bī-mānend ve N2: maşraba mānend ve H3, İBN; maşraba-yı TDK / bī-miṣāl: bir miṣāl İBN // 18 éyledi ve: düzüp TDK / ḳodı: TDK'da yok / şöyle ki rüy-ı: TDK'da yok / olan: N2'de yok // 19 éyledi: idi H3 / tekrār: yine TDK / éyledi: éyledi ve TDK // 20 ṣüret-i ḥāli ḥekīme gösterdiler H3, N2: feylesofa gönderdi. Ol daḫı ṣüret-i ḥāli görüp TDK; ṣüret-i ḥāli ḥekīme gösterdi İBN / naẓar-ı feylesof: naẓarı TDK // 21 endūh-ı: anda İBN

ḳılduḳda levni müteġayyir olup aġladı ve yine ol ḥāl üzre İskender ḥużūrına irsāl éyledi. İskender daḫı értesi gün ᶜaẓīm dīvān édüp ḥükemāsını cemᶜ éyledi. Ve ol feylesofi daḫı meclis-i ḥükme iḥżār éylediler. İskender feylesofuñ gelür iken endāmına
H3 156a naẓar-ı teʾemmül ile baḳdı. Gördi ki bir ṭavīlü'l-ḳāmet ᶜaẓīm/ü'l-cüsse cemīlü'ş-şemāyil
5 alnı yaşşı muᶜtedilü'l-beyyine idi. İskender kendü nefsinde eyitdi: "Bu ḳıyāfet ḥikmete muḫālif lākin ḥüsn-i şüreti ḥaẕāḳat-i ṭabᶜ ve ḥaddet-i ẕekā iḳtiżā éder." déyü tefekkürde iken feylesof İskender'e naẓar édüp bir engüştini kendü ruḫsārına idāre édüp baᶜde bīnīsi üzerine nihāde ḳıldı ve sürᶜat-i reftār ile İskender'e yaḳın varduḳda mülūka münāsib elḳāb ile taḥiyyāt u şenāya şürūᶜ éyledi. İskender daḫı kemāl-i tevḳīr
10 ü taᶜẓīm édüp iclāsa emr éyledi. Ve mükālemeye şürūᶜ édüp feylesofa suʾāl éyledi ki: "Ḥīn-i muḳābelede engüştüñi ruḫsāruña idāre édüp ernebe-i enfüñ üstine vażᶜ éylemeden maḳṣūd ne idi?" Feylesof eyitdi: "Cenāb-ı pādişāhuñ gördüm ki ḥüsn-i şüret ve irtikāb-ı beyyinümde, naẓar édüp bu ḫilᶜat-i ḫilḳat ile ḥikmet müctemiᶜ olmasında taᶜaccüb éyledüñüz. Ben daḫı kemāl-i firāsetüñüzi taṣdīḳ içün yüzde
H3 156b 15 beyyini vāḥid olduġı gibi sevād-ı Hind ü /Sind içinde buña müşābih bir ferd-i āferīde olmaduġını işᶜār ḳaṣd éyledüm." dédi. Ẕülḳarneyn ḥekīmüñ feṣāḥat-ı taᶜbīrine ve ḥaṣāfet-i taḳrīrine āferīn édüp İskender eyitdi: "Ya benden saña ol rūġan-ı ṣāf ile memlū ḳadeḥ varduḳda sen ol rūġana ol igneleri ġars éylemeden maḳsūd ne idi?" Feylesof eyitdi: "Siz buyurursız ki ᶜulūm-ı mütenevviᶜa ile derūnum bir mertebe
20 memlūdur ki bir ẕerre ḳadar izdiyād ḳabūline mecāl ḳalmamışdur. Ben eyitdüm derūnuñuza kendü maᶜlūmātumdan ol ḳadar āṯār-ı ḥasene ilḳā éyleyem ki ol rūġan-ı ṣāfda ol igneler gibi yerleşe." İskender eyitdi: "Ben ol igneleri kürre édüp saña irsāl éyledükde sen aña cilā vérüp āyīne-miṯāl pür-żiyā ḳılmaḳdan murād ne idi?" Feylesof eyitdi: "Siz buyurursuñuz ki ḳatl-i nüfūs u sefk-i dimādan ḳalbümi bir mertebe jeng-i

---

1 ḥāl H3, TDK: minvāl N2, İBN / üzre: üzere TDK // 3 feylesofi: feylesof N2 / meclis-i ḥükme N2, İBN: meclise H3; meclis-i ḥekīmāneye TDK / feylesofuñ: feylesof TDK // 5 idi: bir ādem TDK / nefsinde: nefsinden N2 / ḳıyāfet: ḳāmet TDK // 6 lākin: iken TDK // 7 idāre édüp N2, İBN: iẓāre édüp H3; iẓare ve TDK // 8 baᶜde bīnīsi üzerine nihāde ḳıldı ve TDK, İBN: N2'de yok; baᶜde bīnīsi üzerine nihāde ḳıldı. Kendü ruḫsārına idāre édüp ve H3 // 9 münāsib: münāsib olan / éyledi: édüp N2 // 9-10 İskender daḫı kemāl-i tevḳīr ü taᶜẓīm édüp iclāsa emr éyledi. Ve mükālemeye şürūᶜ édüp: N2'de yok // 10 iclāsa: cülūsa İBN // 11 idāre: iẓāre TDK // 12 Cenāb-ı pādişāhuñ gördüm ki: gördüm ki pādişāh-ı felek-cenābımuñ TDK // 13 ve irtikāb-ı beyyinümde naẓar édüp: (mdn) ve ittifāḳ ḥükm-i (pnmde) naẓarı cevlān édüp güyā zebān-ı ḥāl ile bunı (işārāt) éylediler ki TDK / irtikāb N2, TDK: irtikān H3; ittikān İBN // 14 olmasında: olmaḳ TDK / taᶜaccüb éyledüñüz: ᶜacebdür ol ecelden TDK / daḫı: İBN'de yok / kemāl-i: kemā TDK // 15 sevād-ı Hind-i Sind: (sevdā üstü sitāde) TDK / içinde: TDK'da yok // 16 olmaduġını: olduġını TDK // 17 ḥaṣāfet-i N2, TDK: (ḥaṣāḳat-i) H3; ġarābet-i İBN // 18 sen: N2'de yok / éylemeden: étmeden TDK // 19 eyitdi: TDK'da yok / buyurursız: buyurursız TDK / ile: ilen TDK // 20 ẕerre: (zerre) TDK / ben: ben de TDK // 22 ol igneler gibi yerleşe H3, İBN: ol N2'de yok; o igneleri yerleşdügi gibi TDK / İskender: İskender yine TDK / kürre: bir kürre TDK // 24 buyurursuñuz H3, N2: buyurursız TDK; buyurursız İBN / dimādan: dimāda N2 / ḳalbümi H3, TDK: ḳalbüm N2, İBN

ḳasvet iḥāṭa éylemişdür ki raġbet-i ᶜulūmdan ḳalmışdur. İmdi ben ol ṭabᶜ-ı laṭīfe bir tedbīr-i dil-peẕīr ile ᶜamel édeyüm ki ol mir'āt-i mücellā aña nisbet güneşden ẕerre ola,
H3 157a dédüm." İskender eyitdi: /"Ben ol kürre-i āyīne-miṣāli bir ṭaşt içine ḳoyup āb ile memlū ḳıldum. Ve ol kürre altında ḳalmış idi. Anı sen basṭ édüp baᶜde bir mücevvef
5 tencere édüp gene ol ṭaşt içine ḳoduñ ve şuyuñ üstinde devr éderdi. Baña irsāl éyledüñ. Ben daḫı ol şuyı dökūp şu yerine ḫākle memlū édüp tekrār saña irsāl éyledüm. Ol ḫāki gördükde bir ᶜamele daḫı mübāşir olmayup girye éyledüñ. Ve yine ol ḥālile baña redd éyledüñ. Giryeden murād ne idi?" Feylesof eyitdi: "Siz ol küreyi ṭaşt içine ḳoyup irsālden murāduñuz bu idi ki eyyām-ı ᶜömr ecele ḳarīb olmışdur ve zamān-ı yesīrede
10 ᶜulūm-ı keşīre taḥşīli ḫayli baᶜīd fehm olınur. İmdi ḫāk-i ᶜizzete maᶜlūm olsun ki bu an-ı yesīr ve müddet-i ḳaşīrde tedbir ile ol şu altında olan kürre şuyuñ üstine gelüp cilve ḳılduġı gibi zamān-ı ḳalīlede aᶜmāl-i celīle ẕuhūrı mümkündür démek idi." İskender eyitdi: "Ya ol ḫāke cevābuñ nedür?" dédi. Feylesof eyitdi: "Ol ḫākden
H3 157b murāduñuz ᶜāḳıbet-i kār elbette /mevt ü fenādur. Buña bir çāre vü ᶜilāc mümkün
15 midür, démişsiz. Pes ol ḥālde ᶜāciz ü nā-çār olup bī-iḫtiyār girye éyledüm ki bu serāy-ı bī-beḳāya vaż-ı ḳadem éden her ẕi-rūḥ elbette dest-i ḳażādan şerbet-i fenāyı çeşīde olup ᶜālem-i ᶜuḳbāya irtiḥāl muḳarrerdür. Saᶜādet ol kimseye hem-rāhdur ki bu mihmān-ḫāne-yi bī-beḳāda birḳaç gün başīret ü intibāh üzre ᶜişret édüp irtiḥālinden şoñra āṣār-ı ḥasenesi meẕkūr olup ẕikr bi'l-ḫayr ile yād édeler." dédi. İskender-i ṣāḥib-
20 temkīn ol feylesof-ı hünermende taḥsīn ü āferīn édüp aña bī-ḥadd māl ᶜarż éyledi. Bir ḥabbe ḳabūl éylemedi. Ve bu yüzden iᶜtiẕār éyledi ki eger ben bu zeḫārif-i dünyevī ṭarafına ẕerre ḳadar meyl éylesem bu ᶜulūm-ı ilāhī ki mevhibe-i nā-mütenāhīdür bī-behre ḳalur idüm." dédi. Ve "Ḫizmet-i İskender ᶜālī-cenābına ᶜarż olınacaḳ iki sözüm ḳalmışdur." dédi. İskender "Buyuruñ." dédi. Feylesof eyitdi: "Ey pādişāh-ı ᶜālem rubᶜ-ı
25

---

1 éylemişdür ki: éyleyüp TDK / ḳalmışdur: nesne ḳalmamışdur TDK / imdi: TDK'da yok / ben: ben de eyitdüm ki TDK // 3 İskender: İskender yine TDK / ben: biz İBN / ol: N2'de yok // 3-4 kürre-i āyīne-miṣāli bir ṭaşt içine ḳoyup āb ile memlū ḳıldum ve ol kürre altında ḳalmış idi: kürreyi şu altına ḳomış idüm TDK // 4 anı sen H3, N2: sen anı TDK; siz anı İBN / baᶜde: TDK'da yok // 5 gene: tekrār TDK / ol ṭaşt içine ḳoduñ ve şuyuñ üstinde devr éderdi: TDK'da yok / éderdi: éder idi N2 / baña: saña TDK / éyledüñ: éyledüm TDK // 6 ben daḫı: sen TDK / ol şuyı dökūp şu yerine ḫākle memlū édüp tekrār saña irsāl éyledüm: TDK'da yok / şu yerine: N2'de yok / ḫākle: ḫāk ile N2 / saña: İBN'de yok / ḫāki: ḫāke H3 // 7 gördükde H3, İBN: görüp N2; dökdükde TDK / daḫı: kādir ü TDK / éyledüñ: éylemişsin TDK / yine: gene N2 // 8 giryeden murād ne idi: girye neden idi H3 // 11 yesīr: yesīrde TDK / tedbīr ile H3, TDK: tedbīre N2; tedbīr İBN / kürre: kürreyi H3 // 12 ḳalīlede: ḳalīlde İBN // 15 démişsiz: démişsin TDK // 16 bī-beḳāya: beḳāya TDK // 17 olup: édüp TDK / muḳarrerdür: emr-i muḳarrerdür TDK / hem-rāhdur: N2'de yok // 18 üzre: üzere TDK / irtiḥālinden: irtiḥālden TDK // 20 hünermende: hünermend TDK // 21 bu zeḫārif-i: ḫārif-i TDK // 22 ḳadar: TDK'da yok / mütenāhīdür N2, TDK: mütenāhīden H3, İBN // 23 ᶜālī-cenābına H3, İBN: ᶜālī-cenāba N2; ᶜālī-cenāb ṭarafına TDK / ᶜarż olınacaḳ iki sözüm H3, TDK: iki sözüm ᶜarż olınacaḳ N2, İBN // 24 İskender: İskender de TDK / ᶜālem H3, İBN: ᶜālem bu N2, TDK

H3 158a meskūnda tamāmen ḳuvvet-i tīġ-i bī-dirīġ ile taḫt-ı ḥükmüñde /olan reᶜāyā vü berāyānuñ ecsāmlarına mālik olmışsın. İmdi neylerseñ éyle aña saᶜy éyle ki ḫazīne-i kalblerine daḫı mālik olasın." dédi. "Netīce-i saṭvet ve ḫazīne-i salṭanatuñ hemān odur ki şöylece bilesin." dédi. İskender feylesofuñ bu naṣīḥati içün altundan bir serīr édüp anuñ üzerine iclās étdürüp üzerine lü'lü nişār édüp iᶜtiẓārlar éyledi. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Nādirei. Be-nām iᶜcāz-ı dīn-i İslām'da ḳaṣd-ı dīn éden Köpük Ḫān-ı bī-dīn ile nuṣret-i dīn-i mübīn ḥikāyesidür.[1]

Āl-i nuḫūset-me'āl-i Cengīz'den Köpük Ḫān pederi Ögetay Ḫān'dan şoñra altı yüz ḳırḳ üç senesinüñ rebīᶜü'l-āḫirinde serīr-i ḥükūmete cülūs éyledi. Millet-i ᶜİseviyye'yi muḳallid olduġına bināen ol şerīᶜat-ı mensūḫayı tervīce saᶜy édüp günden güne Naṣrāniyyet ḳalbinde rüsūḫ bulur. Ṭā'ife-i Naṣarā'nuñ papas-ı şeḳāvet esāsların kendüye yaḳın édüp anları iclāl ü taᶜẓīm ve ehl-i İslām'ı taḥḳīr ile /ehl-i küfre taḳdīm éder idi. Ve o rāhiblerden biri Köpük Ḫān'uñ kemāl-i taḳarrūb ile muḳarrebi olup hemīşe ehl-i İslām'uñ ifnāsına ḳaṣd ve beyże-i İslām'ı *ṣāneallāhu taᶜālā ᶜan şerri ḍallāli*[2] şoymaġa endīşe éderdi. Dā'im ḫāna dérdi ki "Ve bu ṭā'ifeyi ḳatl-i ᶜāmm étmek gerekdür." Ḫān ammā bu kelāmı ḳabūl éylemezdi. Zīrā ehl-i İslām'uñ çoḳluġını bilürdi. Āḫir ol melᶜūn ḫāna bir gün geldi ve "Bir tedbīr éyledüm." dédi. Ḫān "Tedbīrüñ nedür?" dédi. Rāhib-i bī-mevāhib eyitdi: "Bunı tedbīr éyledüm ki ehl-i İslām'uñ kendülerini vü evlādlarını cümle ḫādım éyleyeler. Ḳaṭᶜ-ı ālet-i tenāsül ile tenāsülden ḳalup şerīᶜat-i ᶜİsī ᶜaleyhi's-selām icrā olına. Bu tedbīr ḫānuñ mizācına muvāfiḳ gelüp bu bābda ᶜaẓīm teᶜkīd üzre eṭrāf-ı ᶜāleme göndermek içün emrler

---

2 éyle aña H3, TDK: édüp N2; édüp aña İBN // 3 daḫı: TDK'da yok / dédi: dédi ki N2 / netīce-i: zīrā ki TDK / salṭanatuñ: salṭanat TDK // 3–4 Netīce-i saṭvet ve ḫazīne-i salṭanatuñ hemān odur ki şöylece bilesin: İBN'de yok // 4 ki: N2'de yok / bu: TDK'da yok / naṣīḥati içün: nuṣḥ u pendiçün TDK // 4–5 édüp anuñ H3, İBN: étdürdüp N2; TDK'da yok // 5 édüp: ve hezār TDK / iᶜtiẓārlar H3, N2: iᶜtiẓār TDK, İBN / taᶜālā: N2'de yok / ᶜaleyhi: İBN'de yok // 8 nādirei H3: bu nādire-i N2, İBN; ve mine'n-nevādir bu nādire-i TDK / Ḫān-ı: Ḫān ile TDK // 9 ile: TDK'da yok / ḥikāyesidür: ḥikāyesidür ki żikr olınur N2 // 10 Cengīz'den: Cengīz'in TDK / Ḫān'dan H3, İBN: Ḳaan'dan N2, TDK // 12 ᶜİseviyye'yi H3, N2: ᶜİseviyye'ye TDK, İBN / muḳallid: müteḳallid N2 // 13 rüsūḫ: risḫ N2 / bulur H3, N2: bulup TDK, İBN // 14 anları: anlara TDK / ehl-i küfre: erbāb-ı küfri TDK // 16 ṣāneallāhu taᶜālā ᶜan şerri ḍallāli H3, İBN: N2'de yok; Ḥaḳ taᶜālā ᶜizze sırre'ḍ-ḍallāli TDK // 17 éderdi H3, İBN: éder idi N2; éderdi ve TDK / dā'im: dā'imā İBN / dérdi H3, İBN: dér idi N2, TDK // 18 ḫān ammā: ammā ḫān İBN / éylemezdi H3, TDK: éylemez idi N2; étmezdi İBN / çoḳluġını: çoḳluġı vardur TDK // 19 bilürdi: bilür idi N2 / bir gün: N2'de yok // 20 tedbīrüñ: tedbīrin TDK // 21 tenāsül ile: tenāsül édüp TDK // 22 ḳalup: ḳılalar ve TDK / ᶜaleyhi's-selām: ᶜaleyhi İBN // 23 üzre: üzere TDK

[1] *XIV. Fasıl, 9. hikâye (İBN'de XVII / 9) (H3 158a, N2 106b, TDK 99a, İBN 91a)*

[2] "Allah onu sapıklığın şerrinden korusun."

yazdılar ve meş'üm bir gün ᶜaẓīm dīvān éyledi. Ve cümle ruhbān u keşīşleri ve ümerā
H3 159a vü aᶜyānını dīvānında cemᶜ éyledi. Ve ol saᶜy üzre olan rāhib-i laᶜīn taḥrīr olınan emrleri eline alup ḫalḳ içinde oḳuduḳdan şoñra /ḫānuñ el tamġasıyla mühürleyüp ṭaşra çıḳardı. Ve tamām-ı meserret iẓhār édüp İrān u Tūrān'a irsāle ādemler taᶜyīn édüp
5 iḳdām üzre iken bu ḥālde ġayret-i İlāhī ve muᶜcize-i nübüvvet-i nā-penāhī ẓuhūr édüp *"Ve lā yaḥīḳu'l-mekrū's-seyyi'u illā bi-ehlihi."*[1] āyet-i kerīmesinüñ feḥvāsı mūcibince ve ḥadīṯ-i nebevī ᶜaleyhi's-selāmuñ maᶜnā-yı laṭīfi muḳtezāsınca *"Allāhümme ṣallıṭ ᶜaleyhi kelben min kilābike"*[2] nā-gāh bir kelb hücūm édüp aña ṣarmaşup evvelā elinde olan emrleri pāre pāre édüp ṣāniyen çengālini ol laᶜīnüñ ḫuşyeteynine çalup ikisini
10 daḫı aşlıyla ḳopardı ve ṣaḥrā cānibine çekilüp nā-bedīd oldı. Beyt:

Her ḫār-ı cefā kim dikesin yolına ḫalḳuñ
Āḫir cigerüñ zaḫmına ḫançer olur ol ḫār

Ve mine'n-nevādirü'l-ᶜacā'ib. Ol mü'min-zāde ile Moġolī ḳıṣṣasıdur.[3]

15 Ṣāḥib-i Ṭabāḳāt eydür: Altı yüz ḳırḳ sekiz tārīḫinde Ḫorāsān'dan ticāret ile Hindistān'a gider idüm. Ḫᵛāce Reşīdüddīn Ḥekīm Belḫī ki ecille-i ḥükemādan maᶜrūf
H3 159b kimse idi. Ol seferde bizüm ile bile /idi. Eṯnā-yı ṭarīḳde nevādir-i umūrdan görüp istimāᶜ étdügi ġarā'ib vāḳıᶜātdan su'āl éyledüm. Ḫᵛāce-i mezkūr naḳl éder ki Tirmiẕ ahālīsinden bir Müslimān'uñ oġlı Moġol keferesinden birinüñ eline esīr düşer. Ve ol
20 oġlan ḳırāat-ı Ḳur'ān-ı ᶜaẓīm édüp kemāl-i necābet-āṯārı ḳıyāfetinde nümāyān olmaġın Moġol daḫı ġulāmuñ rüşd ü ḳābiliyyetini görüp terbiyesinde beẕl-i mechūd édüp ḥadd-i bulūġa érişdükde cemīᶜ umūrını aña teslīm édüp bir vechle istiḳlāl vérür ki maḥsūdü'l-aḳrān olur. Ḫuṣūṣā ol Moġol'uñ aḳrabā vü taᶜallūḳātı kemāl-i ḥasedlerinden ol Müslimān'uñ nihāl-i ᶜadāvetini zemīn-i ḥasedlerine dökerler. Ve

---

1 meş'üm H3: me'şūm N2; ol me'şūm TDK; meyşūm İBN / éyledi ve: édüp TDK // 2 aᶜyānını: aᶜyān-ı devlet TDK / üzre: üzere TDK // 3 ḫalḳ: TDK'da yok / içinde: içine taḥrīr olındı ise TDK / ḫānuñ: İBN'de yok // 4-5 édüp ikdām: ü ikdām édüp TDK // 5 üzre: üzere TDK / muᶜcize-i: muᶜcizāt-ı TDK / penāhī: nā-mütenāhī H3 // 6 mūcibince: üzere TDK // 9 çengālini: çengālin TDK // 10 aşlıyla: aşlı ile TDK / ḳopardı: ḳoparup TDK // 14 Moġolī H3, İBN: Moġol N2, TDK // 15 ticāret ile H3, N2: ticāret ṭarīḳiyle TDK / ticāretle İBN // 16 Ḥekīm Belḫī H3, İBN: Belḫī Ḥekīm N2; Ḥekīm (Bencī'i) TDK // 17 kimse H3, İBN: kimesne N2, TDK / bizüm ile: bizümle İBN // 18 éder: éyledi TDK // 19 esīr: TDK'da yok // 20 ḳırāat-ı Ḳur'ān-ı ᶜaẓīm: Ḳur'ān-ı ᶜaẓīm ḳırāat N2 / ḳıyāfetinde: ḳıyāfetinden TDK // 21 ḳābiliyyetini: ḳābiliyyetin N2 / terbiyesinde: terbiyesine TDK / édüp H3, TDK: éder N2, İBN // 22 édüp: éyledi o TDK / vérür: vérdi İBN // 23 olur H3, N2: olmış TDK / oldı İBN / ḫuṣūsan: aña bināen TDK / taᶜallūḳātı: taᶜallūḳātından olanlar TDK // 24 dökerler ve H3, N2: dökmişler idi TDK; (diküler) ve İBN

[1] "Halbuki kişi kazdığı kuyuya kendi düşer." Fâtır, (35): 43.

[2] "Yarabbi, ona köpeklerinden bir köpeği musallat et."

[3] *XIV. Fasıl, 10. hikâye (İBN'de XVII / 10) (H3 159a, N2 107a, TDK 99b, İBN 91b)*

furṣat zamānına müteraḳḳib olur. Tā kim ol Moġol vefāt éyler. Ve ᶜādet-i muᶜtādları üzre ol Moġol'uñ maḳberesine bir münis vaż éylemek bābında müşāvere éderler. Pes anuñ aᶜdāsı vü ḥussādı dédiler ki ḥāl-i ḥayātında anuñ āsāyiş ü rāḥatı anuñla olurdı. Münāsib olan budur ki ḥālā ḳabrinde daḫı anuñla müste'nis ola. Bu āyīn-i bāṭıla
H3 160a 5 /Hülāgü dédükleri pelīd mevti ḥālinde vaṣiyyet éyledi "Serāyende olan ṣāḥib-i ḥüsn ü cemāl ḳızlardan birḳaç derdmendi benümle ḳabrümde münis olmaġıçün bile defn éyleñ" dédi. Kendüyi ḳabre ḳoduḳda ol münisleri daḫı ḳoyup ḳapusını bend éderler idi. Ol elem ü ıżṭırāb ile helāk olurlardı. Tā Ḳażān pādişāh İslām'la müşerref olınca bu āyīn icrā olınur idi. Ḳażān pādişāh menᶜ ü refᶜ éyledi. Çünki Moġol'uñ aḳrabāsı olan
10 hussād bu ḳadar zamāndan berü ol Müslimān'uñ kīnesini sīnelerinde nihān éylemişler idi. Cümlesi aġız bir édüp müttefiḳü'l-kelime oldılar. Ve ol cüvān-ı ġarībi bu emr-i ᶜaẓīme teklīf éylediler. Ol daḫı nā-çār olup āḫir-i kār ġusl édüp envāᶜ-ı ᶜacz ile Moġol'uñ cīfesi olan serdāba ḳoyup aġzını muḥkem bend éylediler. Ve ol derdmendi ol tengnā-yı miḥnetde ḳoyup gitdiler. Ol faḳīr daḫı yüzini yerlere sürüp ḳāżıü'l-ḥācāt
15 dergāhından meded ṭaleb édüp tażarruᶜ u zāriye başladı "*Ḳul men yuneccīkum min*
H3 160b *ẓulumāti'l-berri ve'l-baḥri*"[1] /ḥasebince Ḫudāvend-i çāre-sāz dergāhından meded érişüp nā-gāh ol serdābuñ bir köşesi şaḳḳ olup iki şaḫṣ-ı mehīb ellerinde āteşīn ᶜamūdlar ile ol kāfire ḍarb étdiler. Şöyle ki ᶜamūdlarından āteşler şıçrayup bir igne başı ḳadar āteş ol derdmendüñ yüzine şıçrayup yaḳar yer éyler. Pes ol şaḫṣuñ biri eydür ki: "Bunda
20 bir Müslimān-zāde var." Ol biri eydür: "Sen kimsin?" Ol cüvān eydür: "Bir faḳīr Müslimānam kāfir elinde giriftār olmışam." Hemān ol elinde olan ᶜamūd ile ol serdābuñ bir köşesine urduġı gibi bir delik açdı ki āsānlıḳ ile çıḳmaḳ mümkün idi. Ve baña çıḳ déyü işāret éyledi. Ben daḫı çıḳdum ve kendüzümi Tirmiż şaḥrāsında

---

1 furṣat zamānına: zamān-ı furṣata TDK / olur: oldılar TDK / éyler: éyledi TDK // 2 üzre: üzere TDK / éderler H3, İBN: édüp N2; éylediler TDK // 3 anuñ āsāyiş: āsāyiş TDK / anuñla: anuñla ile H3 / olurdı H3: olur idi N2, İBN; idi TDK // 4 bāṭıla: bāṭılayı icrā ṣadedinde TDK // 5 Hülāgü dédükleri: ol TDK / pelīd: pelīdüñ TDK / mevti ḥālinde: mevti muḳarrer olup TDK / serāyende: serāyında TDK // 5-6 ṣāḥib-i ḥüsn ü cemāl: ṣāḥibetü'l-cemāl ve'l-ḥüsnā TDK // 7 ḳoduḳda: ḳoduġuñuzda TDK // 7-8 éderler idi: édesiz dédi TDK // 8 olurlard İBN: olurlar idi H3, N2, TDK / Ḳażān H3, İBN: Ġazān N2; Ḳazġan TDK / pādişāh: İBN'de yok / İslām'la H3, İBN: İslām ile N2, TDK // 9 Ḳażān pādişāh H3, İBN: Ġazān pādişāh N2; Ḳazġan pādişāhı TDK / refᶜ: defᶜ İBN // 10 sīnelerinde: sīnelerden TDK // 11 cüvān-ı ġarībi H3, N2: cüvānı TDK; cüvān-ı ġarībe İBN // 12 ᶜaẓīme: ᶜaẓīmi İBN // 13 Moġol'uñ: ol Moġol'uñ N2 // 14 tengnā-yı miḥnetde: teng ü tār olan maḥalde TDK // 17 olup: olınup TDK // 18 ol kāfire: gelüp ol kāfiri TDK / şıçrayup: şaçılur idi. Bu eṣnāda TDK // 19 şıçrayup: şıçradı N2 / yaḳar H3, İBN: yaḳup N2, TDK / éyler H3, İBN: éyledi N2; éylemiş TDK / eydür: démiş TDK // 20 var: vardur ve TDK / biri eydür: ṣaḥṣ-ı āḫir su'āl éder ki TDK / cüvān eydür: cüvān da cevāb vérür ki TDK / bir faḳir: ben faḳir TDK // 21 giriftār: esīr TDK / ile ol: ile TDK // 22 urduġı: vurduġı H3 / açdı. açıldı TDK / ile: TDK'da yok // 23 kendüzümi: kendümi TDK

[1] "De ki: Karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) sizi kim kurtarır ki?", En'âm, (6): 63.

buldum. Ḥālā ki ol maḥalden Tirmiẕ'e ḳāfile géce gündüz yürüse üç ayda vāṣıl olur idi. Muḥaḳḳaḳ üç aylıḳ yolıdı. Ḫᵛāce-i meẕkūr eydür: "Ben ol cüvānla Tirmiẕ'de mülāḳī olup kendüden bu ḳıṣṣayı bilā-vāsıṭa istimāᶜ étdüm. Ve henüz yüzinde ol şerārenüñ eşeri nümāyān idi.

H3 161a **/Ve mine'n-nevādir. Sulṭān Melikşāh Selçuḳī ile pīrezāl-i dād-ḫᵛāh ḥikāyesidür.**[1]

Rivāyet olınur ki sulṭān-ı Selçuḳī'den ᶜadl ü seḫā ile ġālib-i aḳrān olan Celāleddīn Melikşāh bin Arslan nevāḥī-i Işfahān'da seyr ü şikāra ᶜāzim olup bir murġzār-i laṭīf ü bī-hemtāya nāzil ve muṣāḥibleri ile ᶜayş u ᶜişrete mā'il olup ḫadem ü ḫaşem her biri bir cānibde geşt-i güẕārda iken bir iki bed-baḫt-ı māder-zāduñ çeşm-i bed-bīnleri ol geştzārda otlar bir gāve düş olup her ṭarafdan iḥāṭa édüp gāvı ẕebḥ édüp anda bişürdiler ve yédiler. Bir cüz'ī zamāndan şoñra sulṭān-ı kerem-şiᶜār istīfā-yı ḫaẕẕ-ı bī-şumārdan şoñra raḫş-ı şafā-baḫşına süvār olup maḳarr-ı saᶜādetlerine müteveccih olup gider iken cümle ᶜasker ü aᶜvān u enṣār ile şāhuñ yolı bir cisre müntehī olup ol cisrden mürūra ᶜubūr éyledükde anı gördi ki ol köprinüñ başında bir H3 161b pīrezāl oturmış. Çünki pīrezālüñ naẓarı pādişāha düş oldı /yerinden ḳalḳup şāhuñ yolın alup atınuñ licāmına el urdı. Ve cüş u ḫurūş ile feryād édüp "Ey pādişāh-ı ᶜādil v'ey sulṭān-ı nīkū şemā'il bu ben faḳīre vü ᶜācizenüñ bir nice yetīm-i nā-resīde ve ṭıflān-ı gīsū-yı nā-demīdesi vardur ki medār-ı maᶜāşları bir şīr-i gāve maḫṣūṣ idi. Ḥālā şāhuñ ḳulları ol şīr gāvı şikār édüp yémişler. Ḥālā bir gün ve bir gécedür ki benüm yetimlerün açlıḳdan feryād ile ṭāḳatleri ṭāk olup ben ᶜācize şeşder-i ḥayretde ḳalmışamdur. Eger bugün bu salṭanat u ḳudretüñ hengāmında baña dād édüp bu faḳīrenüñ ḥaḳḳını ḫalāṣ éylemez iseñ yarınki gün kemāl-i zillet ü inkisār ile cisr-i

---

1 maḥalden: maḥalde TDK / géce gündüz H3, TDK: gece vü gündüz N2, İBN / yürüse: yürüseler İBN // 1-2 olur idi H3, İBN: olurdı N2; olurlar idi TDK // 2 yolıdı: yol idi dédi TDK / cüvānla H3, İBN: cüvān ile N2, TDK // 3 étdüm: éyledüm TDK // 4 eşeri: eşer TDK / idi: idi déyü naḳl éyledi. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim İBN // 6 ve mine'n-nevādir: N2'de yok // 8 sulṭān-ı: selāṭīn-i TDK / Selçuḳī'den H3, N2: Selçuḳiyye'den TDK, İBN / ᶜadl: ᶜadālet TDK // 9 bin: ibni TDK / Işfahān'da: Işfahān'dan H3 // 10 bī-hemtāya: bī-hemtā cāya TDK / ᶜayş: ᶜaşḳ TDK // 11 māder-zāduñ: māder-zād İBN // 12 bed-bīnlerine ol geştzārda TDK: bed-bīnleri ol zārda H3; bed-bīnlerine ol geştzārda TDK; bed-āyīnler ol geştzārda İBN / gāvı: gāv-ı meẕbūḥ TDK / édüp: ve TDK // 13 bişürdiler ve yédiler: bişürüp yérler TDK // 14 şoñra: édüp TDK / olup: ve TDK // 15 ᶜasker: aᶜyān u ᶜasker N2 / enṣār: enṣārı TDK // 16 olup: oldı TDK / ol cisrden: ol ḥīnde cisrden TDK // 18 urdı: vurdı H3 // 19 faḳīre vü N2, TDK: faḳire-i H3, İBN / yetīm-i nā-resīde: nā-resīde yetīm TDK // 20 nā-demīdesi H3, İBN: nā-remīdesi N2; berīdesi TDK / maḫṣūṣ: münḥaṣır TDK // 20-21 ḫālā şāhuñ ḳulları ol şīr gāvı: anı da TDK // 21 ve: TDK'da yok // 22 feryād ile: N2'de yok / ᶜācize: ᶜācizeī H3 / şeşder-i: N2'de yok // 23-24 bu faḳīrenüñ H3, N2: TDK'da yok; ben faḳīrenüñ İBN // 24 ḥaḳḳını: ḥaḳḳumı TDK / ḫalāṣ éylemez iseñ H3, N2: aluvérmeyesin TDK; ḫalāṣ éylemezseñ İBN

[1] *XIV. Fasıl, 11. hikâye (İBN'de XVII / 11) (H3 161a, N2 108a, TDK 101a, İBN 92b)*

ṣırāṭ-ı müstaḳīme geldükde dāmuña ṣarılup ol müntaḳim-i ḥaḳīḳī Ḥākim-i lem-yezel ḥużūrında senden dādumı ṭaleb éderem." déyü girye vü zārī ḳıldı. Ve ol ᶜācizenüñ girye-i bī-iḫtiyārından cümle leşker ü şāhuñ cigeri büryān olup Sulṭān Melikşāh atından indi ve ḫatundan benüm ḫaber ü āgāhum yoḳdur." déyü istiᶜfā ṭaleb éyledi.

H3 162a 5 /Ve ol ẕebḥ olınan inegüñ yerine yetmiş ᶜaded ardında tebᶜaları ile maᶜan şīr-i gāve getürdi ve ḫatuna teslīm éyledi. Ol pīrezālüñ dest-i iḥsānla ḫāṭırını cebr édüp rıżā-yı ḫāṭır ile ḫayr duᶜāsın alduḳdan ṣoñra atına bindi. Ve şehr cānibine revāne oldılar. Bir müddet-i medīdden ṣoñra Celāleddīn Melikşāh dār-ı fenādan serāy-ı beḳāya rıḥlet éyledükde ol pīrezāl-i maᶜhūde āh u enīn ü feryād éderek yetimleri ile maᶜan gelüp

10 Melikşāh'uñ ḳabrini der-āġūş édüp yüzini yerlere sürdi. Ve başın ḳaldurup ḳalb-i sūzān ve çeşm-i giryān ile bārgāh-ı bī-niyāza bu yüzden duᶜāya āġāz éyledi naẓm:

Hūdāvendā be-maḳbūlān-ı rāhet
Be-ḳurb-ı sālikān-ı bārgāhet

15 *Be-āb-ı dīde-i ṭıflān-ı maᶜṣūm*
Be-sūz-ı sīne-i pīrān-ı maẓlūm

Behr-i ṭāᶜat ki nezdek ṣavābest
Be-inᶜāmī ki bīrūn ez-ṣavābest[1]

20 "Ey melik-i müteᶜāl ve'y pādişāh-ı bī-zevāl ol gün ki Melikşāh ḳuluñ senüñ ᶜiḳāb u

H3 162b ᶜaẕābuñdan ḫavf édüp bu dād-ḫᵛāhuñ ẓulmini refᶜ /édüp ḥālüme raḥm éyledi ve ġamumı sürüra mübeddel éyledi. Sen erḥamü'r-rāḥiminden bu ᶜācizenüñ recā vü temennāsı budur ki ol ḳuluñı ḫizāne-i kerem-i bī-hesābuñdan maḥrūm u maġmūm étmeyüp raḥmet-i bī-pāyān ile maġfūr u mesrūr éyleyesin." dédi. Ḥikmet-i Bārī ile

25 ecelle-i evliyādan baᶜżıları Melikşāh'ı rü'yālarında görüp keyfiyyet-i ḥālinden su'āl édüp "Ḥużūr-ı Ḥaḳḳ'da ḥālüñ neye müncerr oldı?" dérler. Ol Sulṭān-ı kām-yāb Cenāb-ı Vehhāb'a ḥamd-i firāvān édüp dér ki: "Ol pīrezālüñ duᶜāsı berekātından bu bendesini

---

2 dādumı ṭaleb: ṭaleb-i dād TDK / déyü: déyüp TDK // 3 cümle: TDK'da yok / şāhuñ: pādişāh TDK / cigeri H3, N2: cigerleri TDK, İBN // 4 indi: inüp TDK / ḫatundan: hatun TDK / benüm: bundan TDK / ḫaber ü: ḫaberüm ve TDK // 5 inegüñ: gāvenüñ TDK / ile: N2'de yok / şīr-i gāve N2: şīr-i gāv H3, İBN; TDK'da yok // 6 getürdi ve: getürdiler ki her biri şīr gāv olmaḳ üzere getirüvérüp TDK / iḥsānla H3, İBN: iḥsān ile N2, TDK / cebr: ḫayr H3 // 7 ḫayr: TDK'da yok / oldılar: oldı TDK // 8 serāy-ı: dār-ı İBN // 9 maᶜhūde H3, TDK: maᶜhūd N2, İBN // 11 bārgāh-ı bī-niyāza: N2'de yok / āgāz éyledi TDK, İBN: başladı N2; āgāz éyledi ki H3 // 13 bārgāhet: bārgāhend TDK // 18 nezdek: nezdīk TDK // 20 ey: neşr ey N2 // 20-21 ᶜiḳāb u ᶜaẕābuñdan H3, N2: ᶜaẕāb u ᶜiḳābuñdan TDK, İBN // 21 bu H3, N2: biz TDK; bir İBN / refᶜ: defᶜ N2 / édüp ḥālüme H3: ḥālüme N2, İBN; ve ḥālümüze TDK / éyledi: édüp TDK // 22 ġamumı: ġamumuzı TDK / sen: ve sen N2 // 23 maġmūm: ġumūm İBN // 27 berekātından N2, TDK: berekātında H3; berekātıyla İBN

[1] "Allahım, senin yolunu kabul edenlere, senin bargahının saliklerinin yakınlarına, masum çocukların göz yaşına, mazlum yaşlıların yanık göğüslerine (and olsun.)"

raḥmet-i bī-ḥisābına vāṣıl éyledi. Nitekim démişdür: "*Er-rāḥimūne yerḥamūhümü'r-raḥmānü irḥamu men fi'l-arżi yeraḥmüküm men fi's-semāi.*"[1]

Nādire. İki birāderüñ biri ᶜadl ü ᶜaṭā bile ser-efrāz ve biri ẓulm ü şeḳāda mümtāz olup cezāların bulduġıdur.[2]

Rivāyetdür ki Benī İsrā'il zamānında iki birāder-i ᶜaẓīmü'ş-şān var idi. Her biri bir diyāruñ pādişāhı idi. Biri raᶜiyyete ve sā'ir ḫalḳa müşfiḳ ü mihrbān ᶜādil nīkü/-ṣıfāt pāk-iᶜtiḳād ḥākim idi. Ve ol birisi bir mertebe ẓālim ü cebbār idi ki şe'āmet-i ẓulminden gül yerine ḫār biterdi. Ve kelām-ı telḫ-bārı maḫż-ı zehr-i mār idi. Mezbūrlaruñ zamānında enbiyādan bir peyġamber var idi. Ḫalḳı dīne daᶜvet ve ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a irşāda himmet üzre idi. Ḥażret-i Bārī celle şānehu cenābından ol peyġambere vaḫy-i ilāhī vārid oldı ki ol ᶜadl ü dād üzre ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sülūk éden pādişāhuñ ᶜömri āḫir olmaġa üç yıl ḳalmışdur. Ve ol cevr ü żalāl üzre olan pādişāhuñ ᶜömrinden otuz yıl ḳalmışdur. Ol nebī-i ṣādıḳ cümle raᶜiyyete ve sā'ir maḫlūḳa vaḥy-i İlāhī'den ḫaber vérüp ḳavl-i Ḥaḳḳ'ı ḫalḳa iᶜlām éyledi. Ol ᶜādil şāhuñ taḫt-ı ḥükūmetinde olan raᶜiyyet feryād u enīn ile dilleri sūzān ve şāh-ı ᶜādile teraḥḥum ile giryān oldılar. Ve ol ẓālim-i bī-merḥametüñ zīr-i dest-i cevrinde giriftār olan maḫlūḳ ᶜālem-i ḫayretde endūhgīn ve dīde-i nemgīn ile aġlaşup "İlāhī ẓālim-i bī-raḥmüñ otuz yıl /daḫı bize cevrini çekdürür misin?" déyü ṭarafeyn feryād u nāleye dem-sāz éylediler. ᶜĀḳıbet bu iki şāhuñ ahālī-i memleketi ve cümle raᶜiyyeti bir yere cemᶜ oldılar. Eṭfāl-i şīr-ḫᵛāre olanı ve ġayrı analarından ayırdılar ve bir cānibden anaları vü ataları dil-i sūzān ve dīde-i giryān ile tażarruᶜ ü zārīde bir ṭarafda eṭfāl-i sitem-resīde zārīde dergāh-ı Ḥaḳḳ'a yüz ṭutup ol ᶜādil şāhuñ ṭūl-i ᶜömrini recā ve ol ẓālim-i bī-merḥametüñ ḳaṣr-ı ᶜömrini temennā ve fenāsını recā édüp üç gün bu vech üzre erḥāmü'r-raḥimīn dergāhından istidᶜā éylediler. Dördinci güni Ḥażret-i Bārī celle şānehu ol peyġambere vaḥy irsāl édüp buyurdılar ki

H3 163a

H3 163b

·1 ḥisābına: ḥisāba İBN / démişdür: démişler TDK // **4** nādire H3: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK, İBN / birāder TDK / bile: ile TDK / şeḳāda: şeḳāvet ile TDK // **5** cezāların: cezālar TDK / bulduġıdur: bulduġıdur nādire N2 // **7** ᶜādil H3, N2: ᶜādil ve TDK; ᶜādil idi ve İBN / -ṣıfāt: -ḥaṣā'il TDK // **9** biterdi: biter idi N2 / telḫ-bārı: telḫ-şārı N2 // **11** irşāda himmet üzre: irşād éder TDK // **12** vaḫy-i ilāhī: daḫı ilhām H3 / üzre: üzere TDK / ᶜömri: ᶜömrinden TDK // **13** āḫir olmaġa: TDK'da yok / üzre: üzere TDK // **14** raᶜiyyete: raᶜiyyet TDK // **15** ḥükūmetinde H3, İBN: ḥükminde N2, TDK // **16** feryād u: feryād édüp āh u TDK // sūzān ve: ve TDK'da yok // **17** cevrinde: cevrine TDK / maḫlūḳ: maḫlūḳuñ H3 // **19** ṭarafeyn: TDK'da yok / éylediler N2: éylerler TDK; étdiler H3; idiler İBN // **20** oldılar H3, İBN: oldılar ve cümle N2, TDK / olanı: olan TDK / ġayrı: ġayrıları İBN // **21** ve bir: bir N2 / cānibden H3, TDK: cānibde N2, İBN // **22** ṭarafda H3, N2: cānibde TDK, İBN // **23** ᶜömrini ricā: ᶜömri ricāda TDK / ḳaṣr-ı ᶜömrini: ᶜömrini ḳaṣr ile N2 // **24** vech üzre: vechle TDK // **25** buyurdılar H3, N2: buyurdı TDK, İBN

[1] "Merhametli kişilere Rahman da merhamet eder. Yerdekilere merhamet edin ki gökteki de size merhamet etsin."

[2] *XIV. Fasıl, 12. hikâye (İBN'de XVII / 12) (H3 162b, N2 109a, TDK 102a, İBN 93a)*

"ᶜİbād-ı raḥmet-muᶜtāduma beşāret irgüresin ki duᶜāların ḳarīn-i ḳabūle mavşıl édüp ol ẓālim-i bī- intibāhuñ otuz yıllıḳ ᶜömrini şāh-ı ᶜādile ᶜaṭā éyledüm ve ol ẓālime üç yıla degin mehl vérdüm. Pes cümlesi reᶜāyā vü berāyā şād u ḫandān olup dergāh-ı Ḥaḳḳ'a
H3 164a ḥamd-i firāvān éylediler. Üç yıldan şoñra o ẓālim-i bī/-merḥamet cānını cehenneme
5 ışmarladı. Vaḫāmet-i ẓulmle duzaḫı cāy-ı ḳarār éyledi. Ve ol pādişāh-ı ᶜādil otuz yıl daḫı ᶜömrden behremend olup ḥüsn-i sülūk ile dünyāda kāmrān ve ᶜuḳbāda merāṭib-i ᶜaliyye ile şādmān olup riᶜāyet-i fuḳarā ve ḥimāyet-i żuᶜafā mūcib-i saᶜādet -i dünyā vü uḳbā olmışdur. Naẓm:

Dilā peyveste ber-ᶜadl-i vefā kūş
10 *Meneh ber-herze-i ehl-i riyā güş*

ᶜAlem ber bām-ı eyvān-ı vefā-zen
Ḳadem der rāh-ı iḳlīm-i şafā zen

15 *Ḥekīmān ez-pey-i-żabt-ı eḳālīm*
Sikender-rā çenīn kerdend taᶜlīm

Ki vāḳıf bāş ez-sırr-ı nihānī
Mebādā her suḫan-rā rāst dānī
20
Dürūġ u rāst-rā maᶜlūm fermāy
Be-ġūr-i ḳıṣṣa-res pes ḥükm-fermāy[1]

Ve mine'n-nevādir. Sulṭān Ṣalāḥaddīn Eyyūbī ḥażretinüñ iṭāᶜat-i şerᶜ-i
25 **nebevī vü iḥḳāḳ-ı ḥuḳūḳ-ı Müslimīn'de olan mücāhede vü diyānet ü ᶜadāleti beyānındadur.**[2]

İnḳirāż-ı Fāṭımiyye'den şoñra iḳlīm-i Mışr u Şām'da salṭanat ile ser-efrāz olan
H3 164b ol dīn ü diyānet ü ᶜadāletle ferīd olan Sulṭān Ṣalāḥaddīn bin Eyyūb/'dur ki ᶜamm-i

---

1 irgüresin: irgürsünler TDK / ḳarīn-i ḳabūle: ḳabūle ḳarīn N2 / mavşıl H3: N2'de yok; mevşūl TDK, İBN // 4 o: ol TDK // 5 ẓulmle H3, İBN: ẓulm ile N2; ẓulmden TDK / cāy-ı: TDK'da yok / ve: TDK'da yok // 6 ᶜuḳbāda: āḫiretde İBN // 7 şādmān: şādkām u şādmān İBN / olup: oldı TDK // 21 fermāy H3, İBN: fermān N2; fermā TDK / 22 ḳıṣṣa-res pes ḥükm: ḳıṣṣa-yı maᶜdūm TDK / -fermāy H3, İBN: -fermān N2; -fermā TDK // 24 ve mine'n-nevādir: N2'de yok / sulṭān: TDK'da yok / Eyyūbī ḥażretinüñ H3, İBN: Eyyūbī'nüñ N2; İbni Eyyūbī ḥażreti TDK / iṭāᶜat-ı: ṭāᶜat-i H3 // 25 Müslimīn'de: Müslimīn'den TDK // 27 olan: olan ve TDK // 28 diyānet ü ᶜadāletle: diyānetde ve ᶜadāletde TDK / Eyyūb'dur H3, İBN: Eyyūb N2; Eyyūbī'dür TDK / ümm-i: N2'de yok

[1] "Ey gönül, daima adlin vefasına çalış, riya ehlinin herzelerine kulak asma, vefa eyvanının en tepesine bayrak as, safa ikliminin yoluna ayak bas. Hekimler iklimlerin ele geçirilmesi için İskender'e bunları tavsiye ettiler. Gizli sırlara vakıf ol, her sözün doğru olduğuna inanma, doğru ve yanlışı ayır, bir kıssanın derinliğine in, sonra hüküm ver."

[2] *XIV. Fasıl, 13. hikâye (İBN'de XVII / 13) (H3 164a, N2 110a, TDK 103a, İBN 93b)*

saᶜādet-şiᶜārları Nūreddīn Şehīd fevtinden şoñra müştaķil pādişāh olup Muşıl'dan Ḥaleb ü Şām ve Mışr u Yemen cümle taḫt-ı ḥükminde dāḫil pādişāh-ı dīndār ve ᶜadālet-dişār idi. Şerᶜ-i şerīfe kemāl-i ittibāᶜ üzre idi. Tārīḫ-i Ravżateyn fī'd-devleteyn nām kitābda eydür: "Ķāżıü'l-ķużāt Şāfiᶜiyye'den naķl olınur ki Diyārbekr'de sākin tüccārdan bir kimsenüñ bir ķulı firār édüp elden ele beyᶜ olup ᶜāķıbet iķlīm-i Mışr'da götürüp Sulṭān Şalāḥaddīn'e beyᶜ éderler. Sulṭānuñ ḫizmetinde istiḫdām olınup kemāl-i taķarrüb peydā éder. Vezāret mertebesine vāşıl olup vefāt éder. Evlādı olmadıġından mīrāşı efendisi sulṭāna rāciᶜ olur. Eşyāsın şatup seksen biñ altun mīrāş deger sulṭān ḥażretine. Bir müddetden şoñra fevt éden vezīrüñ eski efendisi ḫaber alup Diyārbekr'den naķl-i şehādet peydā édüp sefer éder Şām'a gelür. Şām'da olan
H3 165a maḥkeme-i şerīfe naķl-i şehādesini ve temessükāt-ı /şerᶜiyyesini ᶜarż édüp maḥkeme-i Şām'da ittişāl ile temessük alup Mışr'a gelür. Ve ol ᶜaşruñ ķāżıü'l-ķużātı olan kimsenüñ evine varur. Daᶜvāsını taķrīr édüp temessükātını gösterür. Ķāżı görür ki temessükātı ķavī daᶜvāsı şābit gene eline vérür ve "Ḫaşmuñ egerçi ķatı büyük kimsedür lākin şerᶜ-i şerīfe kemāl-i inkiyād üzredür. Yarın ķalᶜaya çıķ dīvānda bir ᶜarż-ı ḥāl şun. Görelüm ne vażᶜ éder?" dédi. Ḫaşm gitdi. Értesi ķāżı dīvāna çıķup sulṭānla muşāḥabet édüp "Bir ḫaşm-i şerᶜī sizden ḥaķķ daᶜvāsına gelmişdür." déyü taķrīr éderken ol ḫaşm daḫı dīvāna dāḫil olur. Ķāżı sulṭān yanından ķalķup "İşte ḫaşm geldi." dér. Ve kendü yerine oturur. Ḫaşm daḫı ᶜarżhālini sulṭān ḥażretlerine şunar. Alur oķur. Görür ki "Sizüñle şerᶜ-i şerīfde faṣl olalum." démiş. Hemān yerinden ķalķup ḫaşmıyla ķāżı ḫużūrına gelüp berāber ṭurur. Ķāżı daᶜvāsını istimāᶜ édüp "Yā
H3 165b Mevlānāü's-sulṭān /bu ādemüñ bir ķulı ķaçup nā-bedīd olmış. Şoñra ḫaberin alup naķl-i şühūd ile gelmiş. Daᶜvāsı şaḥīḥ ve benüm ḥużūrumda şābit oldı." dédükde sulṭān dér ki "Ol ķul bu māl ü menāli benüm yanumda taḥṣīl éylemişdür. Bunda emr-i

---

1 müstaķil: müstaķilen TDK // 2 ḥükminde: ḥükūmetine TDK / pādişāh-ı: pādişāh olup TDK // 3 -dişār: -dütā H3 / üzre: üzere TDK / Tārīḫ-i Ravżateyn: Tārīḫü'r-Ravżateyn İBN // 4 Ķāżıü'l-ķużāt Şāfiᶜiyye'den: Ķāżıü'l-ķużātü'ş-Şāfiᶜiyye'den İBN // 5 kimsenüñ: kimesnenüñ N2 ķulı: ķul TDK / olup H3, İBN: olınup N2; olınaraķ TDK / Mışr'da: Mışr'a İBN // 6 götürüp: getirilüp TDK / sulṭānuñ: sulṭān İBN / ḫizmetinde: ḫidmetinde İBN // 8 efendisi: efendisi olan TDK / eşyasın H3: N2, TDK ve İBN'de yok / şatup: şayup TDK // 9 éden: olan TDK // 10 şehādet: şehāt İBN / sefer: seyr H3 / éder: éderek TDK / gelür: gelüp İBN // 11 şerīfe: şerīfede İBN / şehādesini: şehādet TDK / temessükāt-ı şerᶜiyyesini: temessükātı TDK // 12 ve: TDK'da yok // 13 varur: varup TDK / édüp: éyledi ve TDK / gösterür: gösterdi TDK / görür: gördi TDK // 14 gene H3, İBN: yine N2, TDK / vérür: vérdi TDK // 15 üzredür: üzeredür TDK // 16 ķāżı dīvāna çıķup: dīvāna çıķup ķāżı İBN / sulṭānla H3: sulṭān ile N2, TDK, İBN // 18 éderken H3, İBN: éder iken N2, TDK / olur: oldı TDK / işte: uşta N2 // 19 dér: dédi TDK / kendü: İBN'de yok / oturur: oturdı TDK // 20 alur: aldı TDK / oķur: oķudı TDK / görür: gördi TDK / şerᶜ-i: şerᶜa-i TDK // 21 ḫaşmıyla: ḫaşmı ile N2 / ṭurur: ṭurdı TDK // 22 ḫaberin: ḫaber N2 // 23 şühūd ile: şühūdāyla H3 // 24 sulṭān dér ki: sulṭān da cevāb vérdi ki TDK / māl ü: mālı ve TDK / éylemişdür: éylemiş idi TDK

şerᶜ nicedür?" Ḳāżı "Velev kāne bu ādemüñ ḳuludur *el-ᶜabdu bi-mā-yemlūkūhū kāne li-mevlāhū.*[1]" dédügi gibi "Emr şerᶜ-i şerīfüñdür." dér ve ṣadr-ı saᶜādete cülūs édüp emr éder ki "Bī-ḳuṣūr ol żabt olınan mālı bu ādeme teslīm éyleñ." Cümle ᶜālem ḥażret-i sulṭāna duᶜā vü ṣenā éderler. İki mülk ḳaryesi var imiş. Ḥażret-i Sulṭān vaḳf étmek içün
5 sekiz biñ dīnāra ol ādemden iştirā édüp aḳçasın teslīm étdükden ṣoñra gene ḳaryeleri ol ādeme teslīm édüp dér ki: "Cā'izdür ki ḫalḳ şimdi déyeler ki ol ḳaryeler ziyāde bahā deger iken anı sulṭān ednā bahā ile aldı. Muḥill-i fesād olan şey baña gerekmez." déyü redd éyledi. Żihī pādişāh-ı ᶜadl-perver ve diyānet-güsterlik ve şerᶜ-i muṭahharaya
H3 166a inḳiyād bu mertebe ancaḳ /olur. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.
10

Nādire. Tācir-i ġanīnüñ civārında olan dervīş-i dil-rīş ḳıṣṣasıdur.[2]

Menḳūldür ki niᶜam-ı celīle aṣḥābından bir tācir-i ġanīnüñ bir dervīş-i ṣābır hem-sāyesi var imiş. Bir gün tācirüñ bir küçük oġlı dervīşüñ evine dāḫil olur. Görür ki dervīş kendü ᶜıyāliyle yémek yérler. Küçük daḫı ādet-i eṭfāl üzre bunlara baḳar ki
15 yémege daᶜvet édeler. Çaġırmayınca döner evlerine gider. Ve ᶜaẓīm bükā éder. Tācir sebebini su'āl éder. "Dervīşüñ evinde yédükleri ṭaᶜāmdan isterem." déyü feryād éder. Tācir kemāl-i mertebe eleminden ḳalḳar dervīşüñ ḫānesine varur. Dervīşe "İnṣāf mıdur ki sen ᶜıyālüñle yémek yéyüp bir oġlancuḳ baḳa bir loḳma ile defᶜ-i ārzū éylese bu mertebe bükā éylemez ve bize elem vérmez idi." dédi. Dervīş iᶜtiẕār éyledi "Bu
20 ḳıṣṣada muḳārin ḳaṣd degüldür. Bunuñ taḥtında bir sırr-ı ḫafī vardur. Sebeb odur." dédi. "Yoḫsa bir loḳma ṣaḳındugumuzdan degüldür." dédi. Tācir mücāb olmayup "Ol
H3 166b /sırr-ı ḫafī nedür biz de bilelüm." dédi. Dervīş eyitdi: "Allāh içün olsun bizi ᶜafv édüp

---

1 şerᶜ: şerᶜ-i şerīf TDK / kāne: İBN'de yok // 2 dér: dédi TDK // 3 éder: éyledi TDK / éyleñ: éyleñ dédi TDK // 4 duᶜā vü ṣenā: duᶜālar TDK / éderler: éderler ve TDK / iki: ve iki N2 / sulṭān: sulṭāna TDK // 5 gene: yine TDK // 6 teslīm édüp: redd éyledi ve TDK / dér ki: dédi TDK / déyeler ki: dérler TDK // 8 pādişāh: pādişāh-ı ᶜādil ve TDK / diyānet-güsterlik H3: diyānet ile güsterlik édüp N2, İBN; diyānet-güster ki TDK // 9 mertebe: mertebede TDK / taᶜālā ᶜaleyhi H3: ᶜaleyhi N2; taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK; İBN'de yok // 11 nādire H3: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK, İBN / ḳıssasıdur: ḳıssasıdur ki ẕikr olınur N2 // 13 imiş H3, N2: idi TDK, İBN / dervīşüñ: ol dervīşüñ TDK / olur: oldı ki TDK / görür H3: N2, TDK ve İBN'de yok / ki: TDK'da yok // 14 dervīş: ol vaḳtde TDK / ᶜıyāliyle H3, İBN: ᶜıyāli ile N2; ehli ile TDK / yérler: yérler idi TDK / üzre: üzere TDK // 15 evlerine H3: ardına N2; evine TDK, İBN // 16 feryād éder: feryād éyledi TDK // 18 yémek: ṭaᶜām TDK / bir oġlancuḳ: bu maᶜṣūm TDK / éylese: éyleseñüz İBN // 19 éylemez H3, N2: éylemezdi TDK; gelmez İBN / vérmez idi: vérmezdi TDK // 20 ḳıṣṣada H3, İBN: ḳaṣda N2, TDK / ḳaṣd H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 21 yoḫsa N2, TDK: bu ḳıṣṣa H3; yoḳsa İBN / loḳma: loḳmayı TDK / dédi: TDK'da yok / mücāb: ḥicāb İBN // 22 eyitdi: H3'te yok / édüp: éyle N2

[1] "Köle ve kölenin sahip olduğu şeyler efendisinindir."

[2] *XIV. Fasıl, 14. hikâye (İBN'de XVII / 14) (H3 166a, N2 111a, TDK 104a, İBN 94a)*

perde-i nāmūsumuzı çāk éyleme." dédi. Tācir daḫı ziyāde ibrām éyledi. Dervīş "Sırrumuzı ifşāya sebeb olmañ." dédi. Ve bu beyti oḳudı:

Ey ki merkeb-i tāzende-sūvārī huşdār
Ki ḫar-ı lāġar-ı bī-çāre der īn āb u gilest
Āteş ez- ḫāne-i hem-sāye-i dervīş me-ḫᵛāh
K'ança der revzen-i ū mī-güẕered derd-i dilest[1]

Ḫᵛāce kemāl-i teşvīşe düşüp "Elbette bizi ḫaberdār éyle." dédi. Dervīş nā-çār olup eyitdi: "Ol loḳma baña vü ᶜıyālüme ḥelāl ġayra ḥarām idi. Bu sebebden vérilmedi. Tācir eyitdi: "Sübḥānallāh böyle ṭaᶜām olur mı ki şaḫş-ı vāḥide ḥelāl ve āḫere ḥarām ola?" Dervīş eyitdi: "Belī ḥālā üç ay éder ki ben ü ᶜıyālüm ḳūt-ı lā-yemūt elemiyle ṭāḳatümüz ṭāḳ olup bir ḥabbe peydāsından ᶜāciz olup teng-destlik elemiyle gezer iken fülān ḫarābede bir eşek ölüsine düş olup ol ḥimārüñ etinden bir miḳdār kesüp bişürüp
H3 167a ᶜıyālümle yér iken maḫdūmuñuz geldi teġāfüle sebeb bu idi ki ne an ki denā'et ola." Beyt:

Türā şeb be-ᶜayş u ṭarab mīreved
Çe dānī ki ber mā çe şeb mīreved[2]

Ḫᵛāce dervīşden bunı işidüp ayaġına düşdi, aġladı. "Eyvāh rūz-ı maḥşerde ve nedāmetde Ḥaḳḳ taᶜālā hem-sāye ḥālini benden benden su'āl éderse ḥālüm nice olur?" dédi. Elin eline alup dervīşi kendü ḫānesine getürdi ve mālını taḳsīm édüp nıṣfını dervīşe temlīk éyledi. Ol géce rü'yāsında sulṭān-ı kā'inātı ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavātı gördi. Buyurdılar ki: "Hem-sāyeñ dervīş ḥaḳḳında şudūr éden şefḳatüñ ḳabūl-i bārgāh-ı Ṣamedānī olup dünyāda māluña berekāt ve ᶜuḳbāda benüm hem-sāyeligüm saᶜādetine nā'il olduñ." déyü buyurdılar. İmdi selāṭīn ü ḥükkām-ı nāmdār ve sā'ir kāmkār-ı rūzgār olan erbāb-ı niᶜama vācib budur ki sāye-i ḥükūmetlerinde olan reᶜāyā vü fuḳarā ḥālinden haberdār olup keyfiyyet-i ḥāllerinden tefaḳḳud ve muḥtāclar ḥālinden āgāh

---

1 dervīş H3, İBN: dervīş eydür N2; dervīş eyitdi TDK // 2 ifşāya: ifşāyı TDK / oḳudı H3, İBN: oḳudı beyt N2; oḳudı naẓm TDK // 3 ki H3, N2: ki ber TDK, İBN // 4 ḫar-ı: kend-i TDK // 6 güẕered derd-i dilest: güẕerī dü devlet TDK // 7 ḫᵛāce: neşr ḫᵛāce N2 // 8 ḥelāl: ḥelāl ve TDK / ḥarām idi: ḥarāmdur TDK / bu: o TDK / vérilmedi: vérmedüm dédi TDK // 9 böyle H3, İBN: bir N2, TDK // 10 ay: TDK'da yok / éder H3, İBN: idi N2, TDK / elemiyle H3, İBN: elemi ile N2, TDK // 11 ṭāḳatümüz: ṭāḳatüm TDK / peydāsından: peydāsında TDK / ᶜāciz olup: ḳalmış idüm TDK / elemiyle H3, İBN: elemi ile N2, TDK // 12 olup: oldum TDK / bişürüp: bişürmiş idüm TDK // 13 ᶜıyālümle H3, İBN: ᶜıyālüm ile N2, TDK / maḫdūmuñuz: maḫdūmuñ TDK / teġāfüle: teġāfül étmege TDK / bu idi ki H3: bu oldı N2; budur ki TDK; bu idi İBN / ola: ola dédi N2 // 14 beyt: naẓm TDK // 17 maḥşerde ve: ḥasret ü H3 // 18 éderse: éder ise N2 // 19 eline: TDK'da yok // 20 kā'inātı: enbiyāyı TDK / ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavātı H3: ᶜaleyhi's-selāmı N2; ᶜaleyhi's-selām TDK; ᶜaleyhi'ṣ-ṣalavātı ve's-selām İBN // 24 vācib budur ki H3, TDK: vācib olan budur ki N2; vācibdür ki İBN // 25 muḥtāclar: bī-nevā muḥtāclar İBN

[1] "Hızlı koşan ata binmiş süvari ayık ol ki biçare zayıf eşek bu su ve çamurda kalmıştır. Yoksul komuşunun evinden ateş çıkmasını isteme, onun bacasından çıkanlar yüreğinin derdidir."

[2] "Siz gecelerinizi yeme içmekle geçirirken, bizim gecelerimizi nasıl geçirdiğimizi bilir misiniz?"

H3 167b olmaġa saᶜy ve ḥıfẓ /u ḫırāset édüp kifāyetlerin göreler ki yārınki gün gizlüler āşkāre olduḳda ḥākim-i *lā-yüs'el ᶜammā yefᶜal*[1] ḥuẓūrında su'āl ü cevāb şadedinde çengāl-i nekāl ᶜaẕāb u ᶜiḳāba giriftār olmayalar.

Nādire-i dīger. Nūreddīn Şehīd oġlı Melik Ṣāliḥ ḥikāyesidür.[2]

Rivāyet éderler ki melik-i Şām olan emīr-i ᶜādil Melik Ṣāliḥ her géce şehri tenhāca devr édüp fuḳarā vü ᶜaceze ḥālini tefaḳḳud édüp gezerdi. Bir géce ġāyet ṣovuḳ géce idi. Ḳar u yaġmur yaġup ᶜālem būrūdetden ṭoñmış idi. Melik Ṣāliḥ bir zāviyeden bir āvāz işitdi. Yaḳın vardı. Gördi ki bir ᶜüryān dervīş şiddet-i sermādan ditreyüp dér ki "İlāhī selāṭīn-i ᶜālem ve ḥükkām-ı benī ādem senüñ niᶜmet-i bī-pāyānuñı ḥuẓūẓ-ı nefsānīlerine māye édüp kāmrān ve ġurūr-ı ṣafāda żuᶜefā vü fuḳarā ḳullārıñuñ ḥālinden bī-ḫaberler ü ġāfillerdür. Eger yarınki gün bu ṭuġyān anları behişte idḫāl édüp refāhiyyet ü ᶜizzete maẓhar olurlar ise ᶜizzet /ü celālüñ ḥaḳḳıçün ben ol cennete bir ḳadem ayaḳ başmazam." dédi. Melik Ṣāliḥ hemān laḥẓa girye vü zārī ile vardı serāyından bir bedre aḳça ile bir cāme alup ol dervīşüñ eline ayaġına düşdi. Ḫātırını ele aldı ve eyitdi: "Bu muḳarrerdür ki dervīşler yarın āḫiret güninde behişt-i aᶜlāda pādişāhlar olsa gerekdür. İmdi bugün biz ᶜālem-i fenāda beglügümüz ᶜāleminde sizüñle ḥüsn-i muᶜāmele édüp müşālaha bābından geldük. Ümīdümüz budur ki yarınki gün sizler daḫı saltanatuñuz ḥālinde ḫuşūmet ḳapusını bend édüp ṣulḥ u maḥabbet yüzinden bize naẓar-ı iltifāt ile iḥsānlaruñuzı dirīġ éylemeyesiz." dédi. Naẓm:

Men imrūz kerdem der-i ṣulḥ bāz
Tu ferdā be-rūyem mekün der ferāz

Men ankes neyem kez ġurūr u ḫaşem
Zi bīçāregān rūy-ı derhem-keşem

Tu hem bā men ez-ser beneh ḫūy-ı zişt
Ki nāsāzkārī reved der behişt[3]

·1 olmaġa N2, TDK: olınmaġa H3, İBN / göreler ki: göre TDK / āşkāre: āşkār İBN // 3 neḳāl: N2'de yok / ᶜaẕāb u ᶜiḳāba H3, İBN: ᶜaẕāba N2; ᶜaẕāba vü ᶜiḳāba TDK // 5 nādire-i dīger H3, İBN: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK / Nūreddīn Şehīd: Nūreddīne'ş-Şehīd İBN // 6 melik-i Şām H3, TDK: Melikşāh N2, İBN / Melik: Sulṭān İBN // 7 édüp: éder idi TDK / gezerdi: gezer idi N2 // 8 géce: İBN'de yok // 12 bī-ḫaberler ü ġāfillerdür: bī-ḫaberlerdür N2 / ṭuġyān: ṭuġyānla H3 // 13 olurlar ise: olurlarsa TDK / cennete: cenneti TDK // 14 hemān H3, N2: hemān ol TDK; hemān bir İBN // 18 édüp: vü N2 // 20 iḥsānlaruñuzı: iḥsānuñuzı İBN / naẓm: İBN'de yok // 21 der-i: N2'de yok // 22 der-: ser- TDK // 25 bīçāregān: bīçāre cān N2

[1] "Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz." Enbiya, (21): 23.

[2] *XIV. Faṣıl, 15. hikâye (İBN'de XVII / 15) (H3 167b, N2 112a, TDK 105a, İBN 95a)*

[3] "Ben bugün sana sulh kapısını açtım, sen bana yarın bu kapıyı kapatma. Ben gururdan ve kızgınlıktan çaresiz insanlara yüzümü çeviren bir kişi değilim. Sen de benimle beraber bu kötü huyları at. Bu cennete gitmeğe uygun değil."

Faṣl-ı ḫāmis ᶜaşara. ᶜulūvv-i himmet ve nezāhet-i nefs ve şeref-i müfāḫere bābındadur.[1]

Nādire.[2]

H3 168b Himmet-i ᶜulyā ile mevṣūf olanlardan ᶜAmmār bin /Ḥamza içün naḳl éderler ki: Bir gün ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Manṣūr'uñ meclisine dāḫil olup muṣāḥabet üzre iken bir ādem gelüp taẓallüm éyledi. Manṣūr "Men ẓalemeke?"[3] dédi. Ol şākī eyitdi: "ᶜAmmār élümde olan ḳaryelerümi ġaṣb édüp aldı." dédi. Emīrü'l-mü'minīn ᶜAmmār'a buyurdılar ki: "Ḳalḳ ḫaşm ile berāber ṭur." dédi. ᶜAmmār eyitdi: "Ol baña ḫaşm olacaḳ ādem degüldür. Eger köy bu ādemüñ ise benüm anuñla bir vechle nizāᶜum yoḳdur. Ve eger benüm ḥaḳḳum ise şāhid oluñ bu āḍeme hibe éyledüm. Varsun taṣarruf éylesün. Hezār anuñ gibi ḳaryeden ferāġat édüp vérmegi iḫtiyār éderem. Ve emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ baña ᶜizzet baġışladuġı mekānuñ şeref-i saᶜādetini ḳoyup meclis-i şerīfinden ḳalḳmaġı iḫtiyār éylemezem." dédi. Bārekallāh kişi manṣıbınuñ eri olup ḳadr-i menziletin böylece riᶜāyet édüp bilmek gerekdür.

Ve mine'n-nevādir[4]

Bir gün ḫalīfe-i ᶜaṣr emīrü'l-mü'minīn Seffāḥ ile Ümmü Selme, ᶜAmmār bin H3 169a Ḥamza'nuñ nezāhet-i nefsinden ve ᶜulüvv-i himmetinden /muṣāḥabet éylediler. Ümmü Selme eyitdi: "ᶜAmmār'ı baña irsāl éyle göreyüm. Ve bu élümdeki cevherden sübḥa elli biñ dīnāredür baġışlayam göreyüm eger ḳabūl éderse nezāhet nefsinden berīdür ḥāl maᶜlūm olur." dédi. Pes Seffāḥ, ᶜAmmār'ı Ümmü Selme ḥuẓūrına irsāl éyledi. Mülāḳāt étdükde iᶜzāz u ikrām édüp ve bu misbaḥa saña münāsibdür, al." dédi. ᶜAmmār'uñ öñine ḳodı. ᶜAmmār edebe riᶜāyet édüp yüzine redd éylemedi lākin ḳalḳup gitdükde gene yerinde ḳodı gitdi. Ümmü Selme unutmışdur déyü ḫādimlerden biriyle

---

1 faṣl-ı ḫāmis ᶜaşer: on sekizinci faṣl İBN / ve nezāhet-i nefs: İBN'de yok // 2 bābındadur: beyānındadur İBN // 3 nādire H3, N2: TDK'da yok / ve mine'n-nevādir İBN // 4 bin: ibni TDK / ki: N2'de yok // 5 üzre: üzere TDK // 6 şākī eyitdi: daḫı İBN // 7 ᶜAmmār: ᶜAmmār bin Ḥamza İBN / ḳaryelerümi: ḳaryemi İBN / ġaṣb édüp H3, İBN: N2'de yok; (nehb) édüp TDK / dédi: İBN'de yok / ᶜAmmār'a: ᶜAmmāre'ye İBN // 8 berāber ṭur H3, N2: berāber dur İBN; ṭur berāber TDK / ᶜAmmār: ᶜAmmāre İBN / baña: TDK'da yok // 9 ādem: İBN'de yok // 10 benüm: İBN'de yok // 11-12 emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ: emīrü'l-mü'minīnüñ TDK // 12 saᶜādetini: saᶜādetin N2 // 13 şerīfinden: şerīfden TDK / ḳalḳmaġı: ḳalḳmaḳ İBN // 17 Seffāḥ ile: Seffāḥ'la TDK // 19 ᶜAmmār'ı: ᶜAmmāre'yi İBN / sübḥa H3, N2: olan sübḥa TDK; sübḥayı ki İBN // 20 göreyüm: göreyüm ḳabūl éder mi TDK // 21 ᶜAmmār'ı: ᶜAmmāre'yi İBN // 22 saña: size TDK / al: aluñ TDK / ᶜAmmār'uñ: ᶜAmmāre'nüñ İBN // 23 ᶜAmmār: ᶜAmmāre İBN / edebe riᶜāyet: edeb TDK // 23-24 ḳalḳup gitdükde gene yerinde ḳodı gitdi. Ümmü Selme unutmışdur déyü H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 24 gene: TDK'da yok / biriyle H3: biri ile N2, İBN; biri ile ᶜaḳabinden TDK

[1] *XV. Faṣıl (İBN'de XVIII. Faṣıl) (H3 168a, N2 112b, TDK 105b, İBN 95b)*

[2] *XV. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XVIII / 1) (H3 168a, N2 112b, TDK 105b, İBN 95b)*

[3] "Sana kim zulm etti?"

[4] *XV. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XVIII / 2) (H3 168b, N2 112b, TDK 106a, İBN 95b)*

irsāl éyledi. Ḫādim sübḥayı götürdükde ḫādime "Benden saña hibe olsun." dédi. Ḫādim geldi ve "Bana hibe éyledi." dédi. Ümmü Selme ḫādime beş biñ altun vérüp sübḥayı ḫādimden aldı. Ve ᶜAmmār'uñ nezāhet-i şānına taḥsīn éylediler.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḥikāyet éderler ki ᶜAbdullāh bin Ṭāhir vālī-i Mıṣr olduḳda eşrāf-ı Mıṣr'dan ᶜAbdullāh İbnü's-Serā bir géce mezbūra yüz cāriyenüñ eline yüz ṭabaḳ vérdi. Ve her
H3 169b ṭabaḳda biñ dīnār /var idi. Ve "Ṣafā geldüñüz." déyü irsāl éyledi. İbni Ṭāhir teẕkiresini oḳudı ve ẓahrına yazdı ki: "Géce içinde ḳabūl olacaḳ hediyyeñüz gündüzde daḫı olurdı. *Fe mā ātāniyallāhu ḫayrün mimmā ātākūm bel entüm bi-hediyyetikūm tefreḥūne.*[2]" déyü cevāb yazdı, ḳabūl éylemedi.

Ve mine'n-nevādir[3]

Rivāyet olınur ki Aḫnef bin Ḳays ġāyet aḫlāḳ-ı ḥasene ṣāḥibi idi. Ḳays'a bir gün su'āl éylediler ki "Ḥüsn-i aḫlāḳı kimden kesb éyledüñüz?" dédiler. eyitdi: "Ḳays bin ᶜĀṣım'dan ögrendüm. Birgün Ḳays'uñ evine mihmān olduḳ. Meclise ṭaᶜām iḥżār éylediler. Ḳays'uñ bir küçük oġlı var idi, yanında oturur idi. Bir cāriye geldi. Ve elinde bir ṣaḥan ṭaᶜām getürdi. Ḳays'uñ öñine ḳoyacaḳ maḥalde ṣaḥan ḫaṭāen elinden düşdi. Ve ol maᶜṣūmuñ başına ṭoḳınup fi'l-ḥāl cān vérdi. Ḳays cāriyenüñ kemāl-i ḥayret ü ḫavfını görd ve cāriyeye: "[4]*Ataḳtüke li-vechillāhi'l-kerīmi lā-bā'se ᶜaleyki enti ḥurratun.*" dédi.

---

1 sübḥayı: misbaḥayı TDK / götürdükde H3, TDK: götürdükden şoñra N2, İBN // 2 geldi ve: gerü geldi TDK / ḫādime: ḫādime taḥsīn édüp TDK // 3 sübḥayı: misbaḥayı gerü TDK / ᶜAmmār'uñ: ᶜAmmāre'nüñ İBN / taḥsīn: taḥsīn ü āferīn N2 / éylediler H3, N2: éyledi TDK; étdiler İBN // 6 ḥikāyet: ḥikāye TDK / Ṭāhir: Ẓāhir TDK // 7 İbnü's-Serā H3, TDK: bin Serā N2; İbni Serā İBN / mezbūra: İBN'de yok // 8 dīnār: altun TDK / ve: TDK'da yok / var: H3'te yok / Ṭāhir: Ẓāhir TDK // 9 oḳudı ve: oḳuduḳda İBN / gündüzde: gündüz TDK // 10 olurdı H3, İBN: olur idi N2, TDK / fe- H3: ve N2, TDK, İBN // 14 Ḳays'a H3, N2: Aḫnef'e TDK; İBN'de yok // 15 su'āl: Aḫnef'e su'āl İBN / dédiler: TDK'da yok / eyitdi: Ḳays eyitdi TDK // 16 bin: ibni TDK / evine: evinde TDK / olduḳ: oldum TDK // 17 var idi: H3'te yok / yanında oturur idi TDK: yanında oturuyordı H3; yanında oturuyor idi N2; ḳatında oturur İBN / geldi: gelüp TDK / ve H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 18 ṣaḥan: ṣıcaḳ TDK / ḫaṭāen: ḫaṭā ile TDK / düşdi: düşüp TDK // 19 ve: TDK'da yok / ṭoḳınup: ṭoḳındı TDK // 20 gördi ve: gördükde TDK / cāriyeye: cāriyeye dédi TDK // 21 dédi: zihī seḫā vü kerem TDK

[1] *XV. Faṣıl, 3. hikâye (İBN'de XVIII / 3) (H3 169a, N2 113a, TDK 106a, İBN 96a)*

[2] "Allah'ın, bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Hediyenizle (ben değil) siz sevinirsiniz." Neml, (27): 36.

[3] *XV. Faṣıl, 4. hikâye (İBN'de XVIII / 4) (H3 169b, N2 113a, TDK 106b, İBN 96a)*

[4] "Kerim olan Allah'ın rızası için ben seni azad ettim. Senin için hiçbir engel yok, hürsün."

Ve mine'n-nevādir[1]

H3 170a Kerīm-i ṭabᶜ ve meḥāsin-i aḫlāḳ ile meşhūr-ı āfāḳ olandan biri Caᶜfer /ibni Süleymān'dur ki rivāyet olınur ki ḫavāşī vü ḫademesinden birisi bir cevher-i ẕī-ḳıymeti meclisinden sirḳat édüp beyᶜ éder. Bir zamāndan şoñra ol cevher-i nefīsi bir tācirüñ elinde görürler. Ve "Bunı sen kimüñ elinden alduñ?" déyü tefaḳḳud édüp tācir "Fülān kimseden iştirā éyledüm biñ dīnāra." dér. Cevheri alup ᶜaynıyla Caᶜfer bin Süleymān'a getürdiler. Ve "Fülān kimse beyᶜ éylemiş." dérler. Meger ol beyᶜ éyleyen kimse daḫı meclisde ḥāżır imiş. Ḫerīfüñ levni müteġayyir olup kemāl-i mertebe ḥicāb eşnāsında Caᶜfer ol cevheri eline alup ol ādeme dér ki: "Ben fülān zamānda bu cevheri saña baġışladum idi, ġālibā kemāl-i müżāyaḳadan satmışsın." dér. Ol tācire cevher bahāsını vérdükden şoñra "Bir yādgārumuzdur, sende bulınsun." déyü tekrār cevheri ol ādeme hibe éyledi. "Ve seni evvelki gibi aldamasunlar beyᶜ éderseñ deger bahā ile beyᶜ éyle." dér. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

H3 170b Selāṭīn-i ᶜiẓāmdan /Behrām-ı Gūr ġāyet şecāᶜat-şiᶜār u kerīm ü ᶜadālet-dişār pādişāh idi. Bir gün şayd u şikār sevdāsıyla binüp geşt ü güẕār üzre iken bir āhū peydā olup Behrām ol āhūyı ṣayd içün ardına düşdi. Ve ḫayli menzil ḳovdı. Tā naẓardan nā-bedīd olınca ḳovdı. Ve cümle ḫadem ü ḥaşemden ayrılup bī-tāb olup bir şecer-i ᶜaẓīmüñ sāyesine indi. Ve tebevvül ḳaṣd éyledi. Ḳarşu ṣaḥrāda bir rāᶜī gördi. Ol rāᶜīyi daᶜvet éyledi ve "Şu atı ṭut." dédi. Teslīm édüp tebevvüle gitdi. Rāᶜī ᶜālemi aġyārdan ḫālī bulup Behrām'uñ raḫtınuñ mücevher-i ḳılādesini belinden bıçaġını çıḳarup

---

1 kerīm-i ṭabᶜ H3, N2: kerīmü'ṭ-ṭabᶜ TDK; kerem-i tabᶜ İBN / meḥāsin-i aḫlāḳ: meḥāsinü'l-aḫlāḳ TDK / ibni H3, İBN: bin N2, TDK // 3 vü: TDK'da yok // 4 sirḳat: sirḳa TDK / éder: éyledi TDK / cevher-i: gevher-i N2 // 5 görürler: gördiler TDK / kimüñ elinden: kimden İBN / édüp: éylediler TDK / tācir H3, İBN: tācir eydür N2; tācir daḫı TDK // 6 kimseden: kimesneden İBN / iştirā éyledüm biñ dīnāra: biñ dīnāra iştirā éyledüm İBN / dér: dédi TDK / cevheri alup ᶜaynıyla: ᶜaynıyla ol cevheri alup TDK / bin: ibni TDK // 7 getürdiler: getürürler N2; ve: TDK'da yok / éyleyen: éden TDK // 10 ġālibā kemāl-i müżāyaḳadan N2, İBN: H3'te yok; gālibā kemāl-i müżāyaḳadan ötürü TDK / dér: İBN'de yok / ol: H3'te yok / cevher H3, İBN: gevher N2; gevherin TDK // 11 bahāsını: bahāsın N2 / vérdükden: vérdüginden TDK / yādgārumuzdur: yādgārumuz TDK / cevheri H3, İBN: gevheri N2, TDK // 12 ve: ve dédi TDK / bahā ile H3: bahāyla N2, TDK, İBN // 13 dér: TDK'da yok / raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi H3: raḥmetullāhi ᶜaleyhi. Ḳaç mertebe iḥsān olur N2; raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi. Birḳaç mertebe kerem ü iḥsān éyledi TDK; raḥmetullāhi. Ḳaç mertebe kerem ü iḥsān olur İBN // 16 -dişār: (dāşār) H3 / kerīm: kerem İBN // 17 sevdāsıyla: sevdāsı ile N2 / üzre: üzere TDK // 18 ṣayd: şikār N2 / tā naẓardan: āḫir gözinden TDK // 19 nā-bedīd: nihān TDK / olınca: olıncaya TDK / ḳovdı H3, İBN: N2'de yok; degin gitdi TDK / ḥaşemden: ḥaşeminden N2 / olup: oldı TDK // 19-20 şecer-i ᶜaẓīmüñ: şecere-i ᶜaẓīmenüñ İBN // 20 ḳarşu: ḳarşuda bir İBN // 21 tebevvüle: İBN'de yok // 22 ḳılādesini H3, TDK: ḳılādesini çıḳardı N2, İBN

[1] *XV. Faṣıl, 5. ḥikâye (İBN'de XVIII / 5) (H3 179b, N2 113b, TDK 106b, İBN 96a)*

[2] *XV. Faṣıl, 6. ḥikâye (İBN'de XVIII / 6) (H3 170a, N2 113b, TDK 107a, İBN 96b)*

kesmege başladı. Behrām gördi ve maḥżā rā'ī ḥicāba düşmesūn déyü yüzini döndürdi. Ve bir ġayr cānibe mültefit oldı. Rā'ī ḳılādeyi kesüp ḳoynına ḳodı. Behrām-ı felek-iḥtişām daḫı gelüp semendine süvār oldı ve ᶜaskerine gelüp ḳavışdı. Ve serrācına dédi ki: "Raḫtuñ ḳılādesini bir rā'ī ḫizmetümüzde bulındı iḫtiyācı olduġını müşāhede
H3 171a 5 édüp ol /rā'īye hibe éyledüm. Şaḳın żāyiᶜ ḳıyās éylemeyesiz ve kimseye töhmet éylemeyesiz." déyü ᶜaẓīm tenbīh ü teᶜkīd éyledi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Niẓāmü's-Selāṭīn nām kitābdan menḳüldür ki: Bir gün āb-rūy-ı ekāsire olan
10 Nūşirevān-ı ᶜĀdil nüdemā-yı ḫavāşını cemᶜ édüp ᶜayş u ᶜişret içün meclisler ārāste éylediler. Ve şürb-i müdāma başladılar. Gün-ā-gün niᶜmetler çekildi ve altun tebsiler ile meyveler çekildi. Yéyüp içüp herkes mest-i müdām olup bir köşeye çekildi. Meclisde hemān Nūşirevān ḳaldı. Ve bir nedīmi ḳaldı. Nūşirevān daḫı mest olup gāhī gözlerini yumup ḫāb-ı ḫayāle müstaġraḳ olurdı. Ve Nūşirevān'uñ öñinde biñ miṣḳāl
15 altundan bir tebsi ṭururdı. Ol nedīm furṣat ġanīmetdür déyü el şundı ve tebsiyi ḳoynına ḳor iken Nūşirevān gözin açup gördi. Gözi gözine rāst geldükde nedīm pārmaġını
H3 171b aġzına vurup "Fāş mekūn."[2] dédi. Ve tebsiyi der-baġal éyledi. /Çāşnigīr-i meclis geldi ki simāṭ-ı ᶜişreti ḳaldura gördi ki Nūşirevān'uñ öñinde olan tebsiyi ḳaldurmışlar. Hemān çāşnigīr eyitdi: "Yabana ṭaġılmañ cümleñüzi arayın. Altun tebsi kimdedür,
20 görelüm." dédi. Nūşirevān işidüp çāşnigīre ġażab éyledi ve: "Yabāna söyleme. Ol tebsiyi alan bir daḫı redd éylemez. Ve alanı gören bir kimsedür ki le'āmeti iḫtiyār édüp gördügin söylemez. Ve kendözin ġammāzlar defterine ḳayd éylemez. Bir kimse aranduġına rıżām yoḳdur. Meclisi ḳaldur herkes varsun ḥużūr ᶜāleminde olsun." dédi. Meclis ḳalḳup herkes çekildi gitdi. Ve ol nedīm daḫı evine varup ol altun tebsiyi ḳāl
25 édüp bī-naẓīr zerrīn kemer ü ḫançer işledüp nefīs libāslar édindi. Ve āb u tāb ile

---

1 ve maḥżā: TDK'da yok // 2 ġayr: ġayrı N2 // 3 gelüp: N2'de yok / oldı: olup TDK // 4 ḫizmetümüzde: ḫidmetümüzde İBN / olduġını: olduġın İBN // 5 édüp: étdüm TDK / żāyiᶜ: żāyiᶜ oldı N2 / éylemeyesiz ve: édüp N2 // 6 éylemeyesiz: éylemeyesin N2 / ᶜaẓīm: N2'de yok / raḥmetullāhi ᶜaleyhi: N2'de yok // 9 ki: N2'de yok // 10 meclisler H3, İBN: meclis N2, TDK // 11 başladılar: başlayup TDK / çekildi: çekdiler TDK // 12 meyveler çekildi H3, N2: meyveler dizilüp TDK; meyve çekildi İBN // 13 ḳaldı ve: ile TDK / olup: olduġından TDK / gāhī: gāh TDK // 14 gözlerini: gözlerin TDK / olurdı: olur idi N2 / Nūşirevān'uñ: TDK'da yok // 15 ṭururdı H3, İBN: ṭurur idi N2, TDK // 16 gördi: gördi ve TDK / geldükde: geldi TDK // 17 vurup H3: urup N2, TDK; urdı İBN / çāşnigīr-i meclis: çāşnigīr meclise İBN // 19 arayın H3: arayayın N2; araram TDK; arayayın İBN // 20 görelüm: göreyüm TDK / işidüp: işitdi İBN / ve: TDK'da yok // 21 le'āmeti: le'āmet N2 // 22 kendözin H3: kendüsin N2, TDK, İBN / ġammāzlar: ġammāzlardan TDK / defterine: TDK'da yok / kimse: kimsenüñ N2 // 23 aranduġına N2, TDK: araduġına H3; araduġını İBN / ḥużūr ᶜāleminde: ḥużūrında TDK / olsun: olsunlar N2 // 25 libāslar: eṣvāb TDK

1 *XV. Faṣıl, 7. ḥikâye (İBN'de XVIII / 7) (H3 171a, N2 114a, TDK 107a, İBN 96b)*

2 "Fāş etme"

meclis-i Nūşirevān'a geldi. Nūşirevān güldi ve nedīmi yanına daᶜvet édüp güşına maḫfī dédi ki: "Bu āşār-ı cemāl ü kemāl ol cümleden midür?" dédi. Nedīm: Eşer-i
H3 172a naẓar-ı pādişāhumdandur. Naẓaruñ dā'im ve ᶜömr-i şevketüñ ḳā'im olsun." dédi. /Vāfir gülüp şafālandı. Nice inᶜām u iḥsān éyledi.

On altıncı faṣl. İttifāḳāt-ı ᶜacībe vü eşyā-yı ġarībe vü ᶜacā'ib-i maḫlūḳāt beyānındadur.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Tuḥfetü'l-elbāb ṣāḥibi Şeyḫ ᶜAbdullāh'dan menḳūldür ki beş yüz tārīḫinde Bulġar vilāyetinde ᶜAdīlerden yaᶜnī ol neslden bir ādem gördüm. Ḳāmeti yigirmi sekiz ẕirāᶜadan ziyāde idi. Bir hey'et-i laṭīf ve ḥüsn ü cemāl ṣāḥibi ādem idi. Lākin ḳuvvetde ᶜacā'ibātdan idi. Meşelā bir at ḳaçup sürᶜatle gider iken bir eliyle elma ḳapar gibi alup ḳoltuġı altına gider idi. Veberī benzer çenār u pelīd aġaçlarını kökinden çeküp çıḳarurdı. Ve zor ile bir file vursa ṭaḫīnī miṣāl ezer idi. Ve bu yigidüñ bir ṣāḥib-cemāl hemşīresi var idi. Ġāyet cemīle ve ḥüsnle müsteṣnālardan idi. Bir ādeme tezvīc éylediler. Mā-beynlerinde ᶜaẓīm maḥabbet ü ülfet vāḳiᶜ olup muᶜāşeret éylediler. Bir
H3 172b géce zevciyle muᶜānaḳa édüp ḳocuşurlar. ᶜAvrat erini ḳucaḳlayup /ṣıḳduġı gibi erinüñ iki eyegüsi ḳırılup ᶜāḳıbet ol zaḥmla ḫasta olup vefāt éyledi. Ve ol ᶜavrat ṭul ḳalmışdı. Kimse almaġa cür'et édemez idi. Ben ikisini daḫı gördüm. Bulġār'da anlara müşābih ḥüsnle bī-naẓīr-i ᶜālem idiler. Ve Bulġār şehrinde bir ḥammām daḫı yoġıdı anlar girmege ḳābiliyyet ola. ᶜAcībü'l-ḫilḳat idiler. El-ḳudretullāhi taᶜālā.

---

1 édüp: étdi N2 // 2 ol: H3'te yok / dédi nedīm: nedīm de eyitdi TDK // 3 naẓar-ı: N2'de yok / naẓaruñ: naẓarı TDK / ᶜömr-i şevketüñ: ᶜömr-i devleti TDK // 4 nice H3, N2: daḫı nice TDK; ve nice İBN / u iḥsān: İBN'de yok // 6 on altıncı: on ṭoḳuzıncı İBN // 8 ve mine'n-nevādir: N2'de yok // 10 ol: o TDK // 11 ḥüsn ü: TDK'da yok / cemāl ṣāḥibi: ṣāḥib-cemāl TDK / ādem idi: ṣaḫs olup TDK / lākin: velākin TDK // 12 ᶜacā'ibātdan: ᶜacā'ibāt-ı rūzgārdan TDK / sürᶜatle H3, İBN: sürᶜat ile N2, TDK / eliyle: H3'te yok // 13 gider: çeküp çıḳarur TDK / veberī benzer: ve TDK // 14 çeküp çıḳarurdı H3: çeküp çıḳarur idi N2, İBN; ḳoparur idi TDK / file vursa ṭaḫīnī miṣāl ezer idi: ḳapar bir ṭabanca ursa fırāfır döndürür idi TDK / vursa H3: ursa N2, İBN; TDK'da yok / ṭaḫīnī H3: ṭaḫīne N2, İBN; TDK'da yok / yigidüñ: cüvānuñ TDK // 14-15 ṣāḥib-cemāl: ṣāḥibetü'l-cemāl TDK // 15 cemīle ve: cemīle-i İBN / ḥüsnle H3, N2: ḥüsnā ve leṭāfetde TDK; ḥüsn ile İBN / müstesnālardan: müstesnā TDK // 16 mā-beynlerinde ᶜaẓīm maḥabbet ü ülfet vāḳiᶜ olup muᶜāşeret éylediler: İBN'de yok / maḥabbet ü ülfet: ülfet ü maḥabbet TDK / vāḳiᶜ olup muᶜāşeret: ve ḥüsn-i muᶜāşeret vāḳiᶜ olup TDK / éylediler: TDK'da yok // 17 zevciyle: zevci ile N2 // 18 iki: H3'te yok / ḳırılup ᶜāḳıbet TDK: ḳırılup H3; ḳırılur ᶜāḳıbet N2, İBN / zaḥmla H3, İBN: zaḥm ile N2; zaḫmetle TDK / ḫasta olup: TDK'da yok / ḳalmışdı H3, İBN: ḳalmış idi N2, TDK // 19 édemez: étmez N2 / daḫı H3, N2: TDK ve İBN'de yok / müşābih: müşābih kimse yoḳ idi TDK // 20 ḥüsnle H3, İBN: ḥüsn ile N2; ve ḥüsnle TDK / daḫı H3, N2: TDK ve İBN'de yok / yoġıdı H3, N2: yoḳ idi TDK; yoġıdı ki İBN // 21 el-ḳudretullāhi taᶜālā: İBN'de yok

[1] *XVI. Faṣıl (İBN'de XIX. faṣıl) (H3 172a, N2 114b, TDK 108a, İBN 97a)*

[2] *XVI. Faṣıl, 1. ḥikâye (İBN'de XIX / 1) (H3 172a, N2 114b, TDK 108a, İBN 97b)*

Ve mine'n-nevādir[1]

İmām Şāfi'ī ḳaddesallāhu sırrāhu ḥażretlerinden mervīdür: Bir zamānda Yemen mużāfātından bir vilāyete vardum. Gördüm ḳarşudan bir ādem gelür. Belinden yuḳarusı iki beden ve iki baş cümle aʿżāları ile kāmil. Ve belinden aşaġısı yine bir ādem hey'etinde ʿādet üzre yérler ü içerler. Ve birbiriyle gāhī incişüp dögüşürler ve yine barışurlar. Birḳaç sene ġıybet édüp bir tārīḫde gene vardum. Gördüm ol iki ādemüñ biri ölmiş ve belinden bir kemend ile muḥkem bend éylemişler. Ve ol bend olan yerden çürüyüp kesdiler. Lākin ol birisi daḫı ʿaẓīm marīż olup āḫir ol /marażdan fevt éyledi, déyü rivāyet éylediler.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ġazvīnī tārīḫinde menḳūldür ki: Bir gemi ile deryāya sefer éder iken bir rīḥ-i ʿaḳīm peydā oldı. Gemilerümüzi bir cezīreye bıraḳdı. Ol cezīrede birḳaç gün sākin olduḳ. Bir géce ġāyet mehtāba ḳarşu bir gülmek ü oynamaḳ ve insān gibi ḳahḳaha ile gülişürler. Lākin lisānlarını fehm édemezüz. Baḥrīlerden birḳaç kimesne segirdüp bunlardan ikisini ṭutdılar. Ḥüsn ü cemāllerine baḳılmaz deñiz ḳızları her birinüñ siyāh şaçları ṭopuḳlarına inmiş. Taʿālallāh ḥüsn-i Ḫudā-dādlarına baḳılmaz. Ol gemicilerden biri üç dört gün şafāsını sürüp gene ḳoyuvérdi. Velākin ol birisi dört beş yıl muḥkem ḥıfẓ édüp ḥüsn-i muʿāşeret ile geçinmişler. Üç dört evlādı olmış. Her biri ḥüsnle perī-misāl idiler. Dört beş yıldan şoñra gene deryā seferin édüp ʿavratını bile götürmiş deryā üzre gemi sürʿatle giderken götürüp kendözini deryāya atmış. Eri daḫı ardınca /atlamaḳ istemiş, yoldaşları ṭutup menʿ éylemişler. Bir zamāndan şoñra gemi ile yine ol maḥalle geldükde anı görürler ki deryādan ẓuhūr édüp gemiye yaḳın gelüp ve elinde

---

2 ḳaddesallāhu sırrāhu H3, TDK: N2'de yok; ḳaddese İBN / mervīdür: mervīdür ki TDK // 4 aşaġısı: aşaġası TDK / yine: TDK'da yok // 5 üzre: üzere TDK / birbiriyle gāhī: gāh birbiriyle gāh TDK / incişüp: incişürler TDK / 6 yine H3, TDK: gene N2, İBN / iki: N2'de yok // 8 çürüyüp: çürümiş İBN / daḫı: İBN'de yok // 9 éyledi: oldı TDK / éylediler H3, TDK: éylediler idi N2; éyledi İBN // 12 tārīḫinde: tārīḫinden N2 / éder iken: éderken TDK // 13 ʿaḳīm: ʿaẓīm TDK / oldı H3, N2: olup TDK, İBN / sākin: mutavaṭṭın İBN // ġāyet: TDK'da yok // 15 gülişürler: gülmek TDK / édemezüz: édemezler TDK / kimesne H3: kimseler N2; kimse TDK, İBN // 16 bunlardan: anlardan TDK / baḳılmaz: baḳılmaḳ ile ṭoyılmaz TDK / ḳızları: ḳızları imiş TDK // 17 taʿālallāh ḥüsn-i Ḫudā-dādlarına baḳılmaz H3, N2: taʿālallāh zihī ḥüsn-i Ḫudā-dād ki mişli görilmemişdür TDK; İBN'de yok // 18 şafāsını: şafāsın TDK / gene H3, İBN: yine N2; TDK / birisi: birisin TDK // 19 evlādı: evlād TDK / her biri: N2'de yok / ḥüsnle H3: ḥüsn ile N2, TDK; ḥüsnde İBN // 20 idiler: imiş TDK / dört: İBN'de yok / yıldan: seneden N2 / deryā seferin: sefer-i deryā İBN / édüp: édüp gider iken TDK // 21 deryā üzre: TDK'da yok / sürʿatle H3, İBN: sürʿat ile N2; sürʿat üzere TDK / giderken: gider iken N2 / kendözini: kendüni TDK // 22 istemiş: istedükde TDK / ṭutup H3, TDK: muḥkem ṭutup N2, İBN // 23 deryādan H3, TDK: deryādan bir şey N2, İBN / gelüp: geldi TDK

[1] *XVI. Fasıl, 2. hikâye (İBN'de XIX / 2) (H3 97a, N2 115a, TDK 108a, İBN 97b)*

[2] *XVI. Fasıl, 3. hikâye (İBN'de XIX / 3) (H3 97a, N2 115a, TDK 108b, İBN 97b)*

bir şandıḳ getürüp erinüñ eline vérüp lisān-ı ḥālile işāret édüp oġullarını sipāriş édüp gemi yanınca bir nice zamān bile gidüp şoñra nā-bedīd olmış. Ve ol gemici eri şanduḳı açup içinde birāz cevāhir-i nefise ve iki dāne dürr-i şehvār bulmış. Bey[c] édüp bir küllī sermāye ṣāḥibi māldār ḫᵛācelerden olmışıdı. Ol ṭarafa sefer éden gemilerden ba[c]żı
5 şayyādlar şayd édüp cimā[c]larında ġarīb leẕẕet ü ḥālet bulurlar imiş.

Ve mine'n-nevādir[1]

Nāṣırüddevle zamānında Baṭārīḳa-yı Ermen ṭarafında ba[c]żı hedāyā ile bir tāze cüvān irsāl éylediler. Cesedleri bir sā'ir a[c]żāları ikişer ādem [c]uẓvı kāmil. Nāṣırüddevle
10 eṭibbāya mürāca[c]at éyledi ki "Bunları birbirinden tefrīḳ mümkün midür?" Eṭibbā cevāb
H3 174a éylediler ki "Eger bir yerden acıġup ṭa[c]ām yerler ise mümkün degüldür." /Fī'l-ḥaḳīḳa meẕbūrlardan su'āl olınduḳda ikisi bir yerden acıġup bir yerden ṭoyarlar imiş. Bir nice zamān [c]ömürden behremend olup pīrlik [c]ālemine vuṣūl bulmışlar.

15 **Ve mine'n-nevādir**[2]

İbni Ẕevlāḳ tārīḫinde menḳūldür ki Endülüs cezīrelerinde gemiyle bir ādem gezer iken Cezīre-i Ḫaḍrā'da birisi bir [c]avrat ṣayd éder. Cemāl-i ḥüsnin görenler şöyle ḳıyās éderler ki dünyāda bir melek ẓāhir olmışdur. Ve bu ādem ile yedi sekiz yıl hem-ma[c]īşet olup üç dört evlādı oldı ki her birisi ḥüsnle mihr-i münīr miṣāl idi. Birgün
20 deryā seferin édüp ḫatunını bile götürmişdi. Deryāda giderken meme emer küçük ḳızını ḳucaġına alup gemi kenārına gelüp bī-ḳarār kendüyi deryāya atdı. Ve deryā dibine batdı. Bir cüz'ī zamāndan şoñra eline bir büyük şanduḳ almış deryādan ẓāhir olup gemiye yaḳın geldi. Ve erine şanduḳı şundı. Ve yine deryāya ṭaldı. Meger ol

---

·1 getürüp. var TDK / lisān-ı ḥālile: lisānla H3 / édüp: éyledi ve TDK / oġullarını: oġullarına H3 // 2 bir nice zamān bile: biraz TDK / olmış: oldı TDK / gemici: gemiciler TDK / şanduḳı: şanduġı İBN // 3 şehvār bulmış: şehvāre çıḳdı anları TDK // 4 ṣāḥibi: ṣāḥibi olup N2 / olmışıdı: oldı TDK // 5 şayyādlar: şayyād İBN / cimā[c]larında H3, N2: cimā[c]larından TDK; cimā[c] leẕẕetinde İBN / ġarīb: [c]aẓīm N2 / imiş: imiş. El-[c]uhdeti [c]ale'r-rāvī N2 // 8 ṭarafında H3, TDK: ṭarafından N2, İBN // 11 éylediler: vérdiler TDK / mümkün degüldür: İBN'de yok // 12 acıġup bir yerden H3: N2, TDK, İBN'de yok // 16 Ẕevlāḳ N2: Zevlāḳ H3, TDK, İBN / tārīḫinde: tārīḫinden N2 / cezīrelerinde: cezīrelerinden TDK / gemiyle H3, İBN: gemi ile N2, TDK // 17 birisi bir [c]avrat N2,İBN: bir [c]avratı TDK; birini H3 / cemāl-i ḥüsnin H3: cihāt-ı ḥüsnde N2, İBN; cihet-i ḥüsninde TDK // 18 éderler: éylerler idi TDK // 19 birisi: biri N2 / ḥüsnle H3, N2: ḥüsn ile TDK; ḥüsnde İBN / münīr miṣāl H3, N2: münīre müşābih TDK; münīre miṣāl İBN // 20 götürmişdi H3, İBN: götürmiş idi N2, TDK / giderken H3, İBN: gider iken bir N2; giderken bir TDK // 21 gemi: geminüñ TDK / gelüp: geldi TDK / bī-ḳarār: bī-ḳarār olup TDK / ve: TDK'da yok // 22 almış H3, İBN: alup N2, TDK // 23 olup H3, İBN: oldı N2, TDK / şundı ve: şunup İBN / deryāya: deryā dibine N2

[1] *XVI. Faṣıl, 4. ḥikâye (İBN'de XIX / 4) (H3 173b, N2 115b, TDK 109a, İBN 98a)*

[2] *XVI. Faṣıl, 5. ḥikâye (İBN'de XIX / 5) (H3 174a, N2 115b, TDK 109a, İBN 98a)*

H3 174b şanduḳ aġzına degin memlū incū imiş. Ol ādem kūllī māl ū menāl ṣāḥibi /oldı. Tebārekallāh ḳudret-i kāmilesine nihāyet yoḳ. Āmentū billāh.

Ve mine'n-nevādir[1]

Tārīḫ-i Güzīde'de Celāleddīn Türk'den menḳūldūr ki: Sulṭān Ebū Sa'īd zamānında İrān'da bir buzaġu gördüm. Dört gözi var ve iki ayaġı var. Ve yine Ebū Sa'īd devrinde bir ādem var idi şaḳalı ādem şaḳalı gibi ammā gövdesi ayu ḳılı gibi. Ve sözi fehm olınmaz. Ammā kendū her ne déseñ fehm éder idi. Ḫalḳı cerr éder geçinür idi.

Ve min u'cūbeti'n-nevādir[2]

Ḳazvinī şehrinde Güzīde ṣāḥibinden menḳūldūr ki: Bir 'avrat peydā olmışdı. Başı sā'ir 'avratlar gibi ve bedeni ayu ḳılı gibi. Ve eli ayaġı 'aynıyla ayu eli ve ayu ayaġı gibi. Ol yerūñ ḫalḳı dérlerdi ki vālidesini bir ayu ḳapup taṣarruf éylemiş andan ḥāṣıl olmışdur. Ve dişleri yoġıdı. Ve kimse sözini fehm éylemezdi.

Ve mine'n-nevādir[3]

Sulṭān Meḥemmed Ḫudāyende 'aṣrında Ḫavlincān vilāyetinde bir kimsenūñ bir H3 175a ḳızı ṭoġdı. Bülūġı vaḳtinde bir marazı peydā oldı. Fercinde birḳaç /günden ṣoñra ol maraż açıldı. Ve ẕekeri vü ḫayāları ẓāhir oldı. Ol ḳız ricālden olup biner ü iner oldı. El-ḳudretullāhi ta'ālā.

Ve min u'cūbeti'n-nevādir[4]

Mevlānā Ḳutbiddīn 'Allāme-i Şerḥ-i Külliyāt-ı Ḳānūn'da zübde-i fużalā-yı 'aṣr Mevlānā Cemāleddīn Türkistānī'den rivāyet éder ki: "İşitdüm Necmüddīn Ḥıfṣ ki Ḫ'ārzem 'ulemāsınuñ fuḥūlinden idi. Anuñ ḳızı bir oġul ṭoġurdı. Başı ādem gibi. Ve

---

1 memlū incū: incū ile memlū İBN / oldı: éyledi N2 // 2 āmentū billāh H3, İBN: N2'de yok; āmentū billāhi 'işmetihu TDK // 6 var ve H3, İBN: ve N2; vardur TDK / Ebū: Bū TDK // 8 olınmaz: olınmaz idi TDK / kendū H3, N2: kendüye TDK, İBN / cerr éder H3, N2: cerr édüp TDK, İBN // 11 ve min u'cūbeti'n-nevādir: ve mine'n-nevādir İBN // 12 olmışdı H3, İBN: olmış idi N2, TDK // 13 eli ayaġı H3, İBN: eli vü ayaġı N2, TDK / ve ayu: ve N2 // 14 gibi H3, İBN: gibi idi N2, TDK / dérlerdi H3, İBN: dérler idi N2, TDK // 15 éylemezdi H3, İBN: éylemez idi N2, TDK // 17 ve mine'n-nevādir H3, İBN: ve min u'cūbeti'n-nevādir N2, TDK // 18 Ḫudāyende: TDK'da yok / kimsenūñ: kimesnenūñ N2 // 20 ve: N2'de yok / ẕekeri vü ḫayāları: ẕeker ile ḫayālar TDK / ḳız: TDK'da yok / biner ü iner oldı H3: pervāsız oldı N2, İBN; ṣāḥib-i süvār ādem oldı TDK // 13 el-ḳudretullāhi ta'ālā H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 25 ki: kim TDK

[1] *XVI. Fasıl, 6. hikâye (İBN'de XIX / 6) (H3 174b, N2 116a, TDK 109b, İBN 98b)*
[2] *XVI. Fasıl, 7. hikâye (İBN'de XIX / 7) (H3 174b, N2 116a, TDK 109b, İBN 98b)*
[3] *XVI. Fasıl, 8. hikâye (İBN'de XIX / 8) (H3 174b, N2 116a, TDK 109b, İBN 98b)*
[4] *XVI. Fasıl, 9. hikâye (İBN'de XIX / 9) (H3 175a, N2 116a, TDK 109b, İBN 99a)*

bedeni yılan gibi idi. Birḳaç ay ḥayātda oldı. Anasını emerdi ve evlerinde bir ḫavż var idi ṭolu şu ile. Emdükden şoñra ol ḫavż içine girüp yılan gibi üzer idi. Ve aç ḳalduḳça gelüp anasını emerdi. Āḫir ᶜulemā cümle fetvā vérüp ḳatl éylediler.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḳāżı Emīr Ḥüseyn Meybedī ḥażretleri emīrü'l-mü'minīn ᶜAlī ibni Ebā Ṭālib rāżıyullāhi taᶜālā ᶜanhu ḥażretinüñ dīvān şerḥinde īrād éylemişdür ki: Yezd şehrinde
H3 175b bir oġlan ṭoġdı. Ve beşikde iken tekellüm éyledi. Ve Ḳur'ān-ı ᶜAẓīm'i oḳur idi. /Ve laṭīf eşᶜār söyler idi. Ve umür-ı ġaybīden ḫaber vérür idi. İki yıl ᶜömür sürdi ve vefāt éyledi. Ve benüm pederüm ol oġlanı kendüsi gördi ve bāña ḫaber vérdi, démişdür.

Ve min uᶜcūbeti'n-nevādir[2]

İmām Şafdī ḥażretlerinüñ tārīḫlerinde veḳāyiᶜ-i eyyāmdan taḥrīr buyurmışlar ki Ḳāżı Fāżıl'dan naḳl édüp Bāb-ı Züveyle'de bir kelb altı yavrı ṭoġurup vefāt éyledi. Kelb meyyit olduġı ḥālde küçük yavruları memelerini emerler idi. Bu ḥāl üzre ol kelb ölüp yerden ṭarafa olan bir yanı çürüdi. Ve ḫalḳ çoḳ çoḳ seyrine varup nāẓır olurlar idi. Bir ṭarafı fenā bulmış ve ᶜaẓīm rāyiḥa peydā olmış iken yavruları memesini emdükçe südi gelürdi. Yigirmi sekiz gün mevtinden şoñra yavruları emüp ḥāṣıl oldılar. El-ḳudretullāhi taᶜālā.

---

1 oldı H3, N2: olup TDK, İBN / anasını: anasın memesin TDK / emerdi: emer idi N2 // 2 emdükden: ki andan TDK // 3 emerdi: emer idi N2 / üzer idi: yüzerdi TDK / ᶜulemā cümle H3, N2: ᶜulemā cemᶜ olup ḳatli içün TDK; cümle ᶜulemā İBN / fetvā vérüp ḳatl éylediler: fetvā vérdiler. Ol cihetden ḳatl olındı TDK // 6 Emīr H3: mīr N2, TDK, İBN / Meybedī: Meyyīdī İBN // 7 rāżıyullāhi taᶜālā ᶜanhu ḥażretinüñ: ḥażretinüñ rāżıyullāhi taᶜālā ᶜanhu TDK / ḥażretinüñ: ḥażretlerinüñ İBN / dīvān: dīvānı N2 / éylemişdür H3: éylemiş N2; éylemişlerdür TDK, İBN // 8 ᶜAẓīm'i: ᶜAẓīmü'ş-şān TDK / oḳur idi: oḳurdı TDK // 8-9 ve laṭīf eşᶜār söyler idi: İBN'de yok // 9 ġaybīden H3, N2: ġaybiyyeden TDK, İBN / sürdi ve H3, İBN: sürdi N2, TDK // 10 oġlanı: oġlan TDK / gördi: görmiş TDK / bāña: bāña böyle TDK // 12 ve min uᶜcūbeti'n-nevādir H3, TDK: ve mine'n-nevādir N2, İBN // 13 ḥażretlerinüñ: İBN'de yok / tārīḫlerinde: tārīḫinde TDK // 14 ki: TDK'da yok / édüp: éderler TDK / Züveyle'de: Züveyl'de TDK / ṭoġurup H3, N2: ṭoġurdı ve ᶜaḳabinde TDK; ṭoġurdı İBN // 15 memelerini H3, TDK: memelerin N2; memeleri İBN // 15 kelb: TDK'da yok / üzre: üzere TDK // 16 ölüp: İBN'de yok / bir yanı: cānibi İBN / çürüdi ve: çürüyüp İBN / çoḳ çoḳ H3, N2: gürüh gürüh gelüp TDK; İBN'de yok / varup H3: gelüp N2, İBN; TDK'da yok // 17 bulmış ve: bulup TDK / olmış: étmiş TDK / iken: iken yine ol TDK / memesini: memesin TDK // 18 gelürdi H3, İBN: gelür idi N2, TDK / emüp: memesin emüp TDK // 19 el-ḳudretullāhi taᶜālā H3, N2: el-ḳudretullāhi TDK; İBN'de yok

[1] *XVI. Fasıl, 10. hikâye (İBN'de XIX / 10) (H3 175a, N2 116b, TDK 110a, İBN 99a)*

[2] *XVI. Fasıl, 11. hikâye (İBN'de XIX / 11) (H3 175b, N2 116b, TDK 110a, İBN 99a)*

On yedinci faṣl ᶜilm-i nücūmda vü evḳātde mahāreti olanlar beyānındadur.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Me'mūn ḫalīfenüñ veẕīri Faẕl bin Sehl ᶜilm-i nücūmda ferīd-i ᶜaṣr idi. Bir
H3 176a 5 müddet-i /medīd Me'mūn ḫalīfeye vezāret édüp ṣoñra ᶜazlle Serḫas nām şehrde teḳāᶜüd iḫtiyār éylemiş idi. Aᶜdā bir ṭarīḳ ile ḫalīfe ḥaẕretine geçdiler. ᶜĀḳıbet Ġālib nām ḫādime ḳatlini emr éyledi. Faẕl ḥammāmda iken Ġālib gelüp ḳatl éyledi. Ve babasına bir emr yazdılar. Faẕl'uñ bize lāyıḳ tuḫfesini irsāl éyleyesin. Faẕl'uñ babası eyitdi: "Kendüsi bir şanduḳı mühürlemişdür ḫalīfe içün. İçinde ne vardur bilmezem."
10 dédi. Ve ol memlū şanduḳı ḫalīfe ḥuẕūrına götürdiler. Ḫalīfe şanduḳı açdı. İçinde Faẕl'uñ ḫaṭṭıyla bir derc çıḳdı. Gördiler ki yazmış: *Baᶜde bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm. Hāẕā mā-ḳaḍāhu Faẕl übnü Sehlün ᶜalā-nefsihi innehu yeᶜīyşu sebᶜaten ve erbaᶜīne seneten. Ṣümme yuḳtelü beyne mā'in ve nārin.*"[3] Bu minvāl üzre müddet-i ᶜömrini taḳdīr ve ḫātime-i kārını taḥrīr éylemiş. Ḥuẕẕār-ı meclis mahāret-i fünūna taḥsīn ü
15 āferīn oḳudılar.

Ve mine'n-nevādir[4]

H3 176b Ḫulefā-yı ᶜAbbāsī'den Me'mūn ḫalīfe meclisinde /Yaᶜḳūb bin İsḥaḳ ki serāmed-i müneccimān-ı zamāne idi. Ḥikāyet éderler ki ḫalīfe meclisinde fuḳahādan
20 birinüñ üstine taḳdīm éyledi. Ol faḳīh ġāyet müteġayyir olup "Sen ne istiḥḳāḳ ile benüm üzerüme taḳaddüm éyledüñ?" dédi. Yaᶜḳūb eyitdi: "Senüñ ᶜulūmuñı ben hep bilürem ammā sen benüm ᶜilmümden nesne bilmezsin." dédi. El-ḳıṣṣa ḳīl ü ḳāldan ṣoñra ṭarafeyn rehn ḳoyup faḳīh bir nesne yazdı. Ve Me'mūn'uñ seccādesi altına ḳodı. Pes Yaᶜḳūb eline usturlāb alup irtifāᶜ-yı aḫẕ éyledi. Bir miḳdār te'emmülden ṣoñra
25 eyitdi: "Bir nesne yazmışsın ki evvel nebāt idi ṣoñra ḥayvān olmışdur. Me'mūn

---

1 on yedinci: yigirminci İBN / evḳātde N2, TDK: evfāḳde H3, İBN / mahāreti: mahārātı H3 // 2 beyānındadur: beyānında TDK // 4 bin H3, N2: ibni TDK, İBN / ᶜilm-i: TDK'da yok // 5 Me'mūn: İBN'de yok / ᶜazlle: ᶜazl ile N2 // 6 bir: her İBN / ḫalīfe: ḫalīfeye TDK / ḥaẕretine H3, İBN: ḥaẕretlerine N2; TDK'da yok // 8 yazdılar H3, N2: yazdılar ki TDK, İBN / éyleyesin: éyleyesiz İBN // 9 bilmezem: bilmeziz İBN // 10 memlū H3, N2: memhūr TDK, İBN / ḥuẕūrına: TDK'da yok // 11 ḫaṭṭıyla: ḫaṭṭı ile TDK / çıḳdı. Gördiler ki yazmış: buldı ki İBN // 12 ḳaḍāhu Faẕl übnü Sehlün: ḳaḍā bihi'l-Faẕl bin Sehl İBN // 13 üzre: üzere TDK // 14 fünūna: fünündan N2 // 15 oḳudılar: oḳudılar raḥmetullāhi ᶜaleyhi TDK // 19 zamāne: zamān N2 / éderler: éder H3 // 20 taḳdīm: taḳaddüm H3 / istiḥḳāḳ ile H3, N2: istiḥḳāḳla TDK, İBN // 21 ᶜulūmuñı: ᶜulüvvüñi N2 // 24 alup: aldı TDK

[1] *XVII. Faṣıl (İBN'de XX. faṣıl) (H3 175b, N2 116b, TDK 110a, İBN 99a)*

[2] *XVII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XX / 1) (H3 175b, N2 116b, TDK 110a, İBN 99a)*

[3] "Bismillahirrahmanirrahim'den sonra. Bu Fazl ibni Sehl'in kendisi hakkında verdiği hükümdür. O, kesinlikle kırk yedi sene yaşayacak ve sonra su ile ateş arasında öldürülecetir."

[4] *XVII. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XX / 2) (H3 176a, N2 117a, TDK 110b, İBN 99b)*

varaḳayı açdı. Görди ki ᶜaṣā-yı Mūsā keteb olınmış. Cümle ḥużżār-ı meclis taḥsīn ü āferīn édüp faḳīhüñ rehnini aldı. Faḳīha eyitdi: "İstiḥḳāḳuñ ṣābit oldı. Ve bu kelām cümle ḫalḳ içinde şāyiᶜ olup tā şehr-i Belḫ'e érişdi. Anda fuḳahādan birinüñ ᶜırḳ-ı ḥamiyyeti cūşa geldi. Ve sefer édüp Baġdād'a geldi. Ve dā'imā bir bıçaġı götürüp
H3 177a 5 furṣat gözedür idi. Ve elbette /Yaᶜḳūb'ı ḳatl éderem." dér idi. Birgün bir ṭalebe şeklinde meclise dāḫil oldı ve taᶜlīm recāsın éyledi. Yaᶜḳūb usṭurlāba naẓar éyledi ve eyitdi: "Egerçi sen beni ḳatl fikriyle geldüñ ammā ᶜan ḳarīb peşīmān olup ve ᶜilm-i nücūmı taḥṣīl édüp be-nām olursın." Hemān yanından bıçaġı atup elin öpdi ve ecill-i ṭalebesinden olup ᶜilm-i nücūmda mahāret peydā éyledi.

10

Ve mine'n-nevādir[1]

Şeyḫ Ebü'l-Ḥasan ᶜAlī bin ᶜAbdu'r-raḥmān ki Zeyc-i Ḥākimī mü'ellīfidür. Bu fennde imām-ı vaḳt ve ferīd-i ᶜaṣrdur. Lākin kendü nefsinde ġāyet muġaffel ü ebleh idi. Ammā fenn-i nücūmda *āyetun min āyātillāhi*[2] idi. Cümleden biri kendü mevtinden
15 yedi gün muḳaddem ḫaber vérdi. Ve cümle ḫalḳla vedāᶜlaşup ve ḫuṣemāsıyla ḥelālleşdi. Ve evinüñ bir köşesinde ḳabrini yapdı. Ve ᶜaẓīm taṣadduḳ u ḫayrāt édüp ölecegi güni cümle kefenlerini iḥżār édüp ṣuyını ısıtdı ve kendü tilāvet-i Ḳur'ān-ı ᶜAẓīm'e başladı. Ve tövbe vü istiġfār édüp öyle ezānını işidüp teslīm-i rūḥ éyledi. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

20

H3 177b **/Ve mine'n-nevādir**[3]

Cümle-i ḥaḳāḳatinden Şeyḫ Ebü'l-Ḥasan bin ᶜAlī'nüñ biri budur ki Ḥākim Biemrullāh bu fennden ḫaberdār idi. Şeyḫe bir gün bir bī-naẓīr evi iki yüz biñ dirheme iştirā édüp hibe éyledi. Şeyḫ Ebü'l-Ḥasan ḳabūlden ṣoñra ikinci güni Ḥākim
25 Biemrullāh meclisine gelüp "Bu evi benden aluñ, baña ġayrısını iḥsān éylen." dédi.

1-2 taḥsīn ü āferīn édüp N2, TDK: taḥsīn édüp H3; taḥsīn ü āferīn oḳuyup İBN // 4 geldi: dāḫil oldı TDK / götürüp: bile götürüp TDK // 6 meclise: meclisine TDK / oldı ve: olup TDK / éyledi ve: ve N2 // 7 sen: TDK'da yok / fikriyle H3, İBN: fikri ile N2, TDK / ve: TDK'da yok // 8 olursın: olursın dédükde TDK / yanından: belinden TDK / atup: atup ḳalḳdı TDK // 9 ṭalebesinden: ṭalebesi İBN / nücūmda H3, İBN: nücūmdan N2, TDK / mahāret peydā éyledi: māhir oldı İBN // 13 nefsinde H3, İBN: nefsinden N2, TDK // 14 biri: İBN'de yok // 15 ḫalḳla H3, TDK: ḫalḳ ile N2; ḫalḳa İBN / vedāᶜlaşup ve: vedāᶜ édüp TDK / ḫuṣemāsıyla: ḫuṣemāsı ile N2 // 16 ḥelālleşdi ve: ḥelālleşüp / ve evinüñ: ve anuñ evinüñ N2 / édüp: éyledi ve TDK // 17 cümle: N2'de yok / kendü: İBN'de yok // 18 ᶜAẓīm'e: ᶜAẓīmü'ş-şān'a N2 // 19 Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi H3, TDK: Raḥmetullāhi ᶜaleyhi N2; İBN'de yok // 22 ᶜAlī'nüñ biri budur ki: ᶜAlī'dür ki İBN // 23 fennden H3, TDK: fennde N2, İBN // 24 ḳabūlden: ḳabūlinden İBN / güni: gün TDK // 25 baña ġayrısını iḥsān éylen: H3'te yok

[1] *XVII. Faṣıl, 3. ḥikâye (İBN'de XX / 3) (H3 177a, N2 117b, TDK 111a, İBN 100a)*

[2] "Allah'ın ayetlerinden bir ayet"

[3] *XVII. Faṣıl, 4. ḥikâye (İBN'de XX / 4) (H3 177b, N2 117b, TDK 111a, İBN 100a)*

Ḥākim "Bu ev cedīd evdür. Bā'iṣ-i nefret nedür?" dédi. Şeyḫ eyitdi: "Bu ev ᶜan ḳarīb seylden yıḳılsa gerekdür. Bana kendü cānum gerekdür." dédi. Ḥākim şeyḫe bir ġayrı ev taᶜvīż éyledi. Birḳaç gün geçdükden ṣoñra bir ᶜaẓīm seyl gelüp hem ol evi ve yanında olan cümle evleri yıḳdı. Ve nice ādemler helāk éyledi. Bi-emrullāhi taᶜālā.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ebū Maᶜşer Belḫī ḥażretleri kibār-ı aᶜyāndandur. Ḫuṣūṣā bu fennde rütbe-i ᶜulyā ve yed-i ṭūlā ṣāḥiblerindendür. İbni Ḫallikān Vefāyātü'l-aᶜyān'ında beyān éder ki: Ḫulefādan biri Ebū Maᶜşer'üñ dostlarından birini ġażab édüp ḳatl éylemek ister. Ol miskīn ḫaber alup firār éder. Ebū Maᶜşer'üñ ḫānesine düşer. Ebū Maᶜşer bunı ḫoş görüp /"Seni ṣaḳlamaḳ āsāndur lākin ḫalīfenüñ ḫizmetinde bir fenninde ferīd müneccimi vardur. Hemān andan ḫavf éderem. Lākin biz de bu fennde ferīdüz. Bir ṣanᶜat édelüm ki ᶜāciz ḳala." dédi. Ve ol ādemi bir tenhā evde bir demürden legen içine bir altun havan ḳor ve havanuñ eṭrāfını ḳoyun ḳanı ile memlü éder velākin içinde olan altun ḫavanuñ üstine ḥerīfi oturtdı. Ve "Görelüm remmāl néyler?" dédi. Ḫalīfe "Elbette bu ādemi bulmaḳ gerekdür." dédi. Ve müneccimi daᶜvet édüp "Elbette mahāret bunı bulmaḳdur." dédi. Müneccim usṭurlāb alup her çend ki irtifāᶜ aldı ve ḳalemle reml éyledi. Müteḥayyir ḳaldı. Ḫalīfe ḫaber ṣordı. Remmāl eyitdi: "Bu ġaybet éden ādem bu şehrüñ içindedür lākin ḥālā sākin olduġı bir baḳır ḥişār içinde bir ḳandan deñiz içinde altundan bir cezīre üstündedür." dédi. Ḫalīfe "Bu ne sözdür?" déyü güldi. Yine reml éyledi. Ve tarḥ u taḳsīm éyledi. Gene eyitdi: "Ḥālā bir altun cezīre üzredür ve cezīreyi ḳandan bir deñiz iḥāṭā éylemişdür. Ve deñizi baḳırdan bir ḥişār iḥāṭā éylemişdür. Benüm bildügüm budur." dédi. ᶜĀḳıbet ᶜāciz ḳalup ḫalīfe "Ol ādemüñ cürmini ᶜafv éyledüm. Ve āmān /vérdüm. Gelsüñ." déyü nidā étdürdiler. Ebū

H3 178a

H3 178b

---

1 Ḥākim H3, İBN: Ḥākim Biemrullāh N2; Ḥākim Biemrullāh eyitdi TDK / bu ev ᶜan ḳarīb: bu ᶜan ḳarīb H3 // 2 cānum: ḫānem H3 / gerekdür: lāzımdur TDK / Ḥākim H3, İBN: Ḥākim Biemrullāh N2, TDK // 3 taᶜvīż H3, TDK: tefvīż N2, İBN / gün geçdükden: günden TDK // 4 cümle: İBN'de yok / ādemler H3, TDK: ādem TDK; ādemleri bi-emrullāhi İBN / éyledi: oldı TDK / bi-emrullāhi taᶜālā H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 8 ṣāḥiblerindendür: ṣāḥibi idi İBN / beyān éder: eydür İBN // 9 birini: birine TDK // 11 görüp: görüp dér ki TDK / bir fenninde H3, TDK: her fennde N2, İBN // 12 müneccimi: müneccim N2 / andan: N2'de yok // 13 demürden H3, N2: temürden TDK; baḳırdan İBN / içine H3, İBN: içine ḳan ṭoldurdı N2; içinde TDK // 14-15 ḳor ve ḫevānuñ eṭrāfını ḳoyun ḳanı ile memlü éder velākin içinde olan altun ḫevānuñ üstine ḥerīfi TDK: peydā édüp legen içine H3, N2; peydā édüp legeni ḳan ile ṭoldurup ol ādemi ḫavam üstinde İBN // 15 neyler H3, N2: ne söyler TDK; ne éyler İBN / ḫalīfe: ḫalīfe remmāle İBN // 16 ādemi bulmaḳ: ādem bulınmaḳ TDK / müneccimi daᶜvet édüp: İBN'de yok / édüp elbette: édüp TDK // 17 bulmaḳdur: bulmaḳ gerekdür İBN / usṭurlāb: usṭurlābın TDK / ḳalemle H3, İBN: ḳalem ile N2, TDK // 19 lākin: ve TDK / baḳır H3, N2: baḳırdan TDK, İBN / içinde: içindedür ve TDK // 20 içinde: ortasında TDK // 21 ve: İBN'de yok / gene H3, N2: yine TDK, İBN // 22 üzredür N2, İBN: üzre H3; üzerinde TDK // 24 étdürdiler: étdürdi TDK

[1] *XVII. Faṣıl, 5. ḥikâye (İBN'de XX / 5) (H3 177b, N2 117b, TDK 111b, İBN 100a)*

Maᶜşer nidāyı işidüp "Var ḳorḳma. Ve ḫalīfeye buluş." dédi. Ol ādem vardı ḫalīfenüñ elini öpdi ve ḫalīfe su'āl éyledi: "Ol ādem Ebū Maᶜşer'üñ ḥüsn-i tedbīr ile ṣaḳladuġın beyān éyledi. Ḥużżār-ı meclis remmālüñ mahāretini görüp bu mertebe taᶜyīn éyledügine taḥsīn ü āferīn oḳudılar. Ve Ebū Maᶜşer'üñ mahāretine hezār āferīn ü taḥsīn éylediler.

Ve mine'n-nevādir[1]

İbni Keşīr tārīḫinde İbni Sekiyyet'den naḳlle rivāyet éder ki: Ümeyye bin Ebīṣṣalṭ ki ḥükemā-yı ᶜArab'dan ve şuᶜarā-yı ṣāḥib-edebden meşhūr-ı ᶜālemdür. Ḥażret-i ḥabīb-i ekrem ṣallallāhu ᶜaleyhi ve sellem ḥażretlerinüñ meclis-i şerīfinde ḥażret su'āl buyurmışlar aṣḥābdan birine: "*Hel maᶜake min şiᶜri Ümeyyeti'bni Ebīṣṣalṭi ?*"[2] Ol daḫı "*Neᶜam*"[3] déyüp yüz beyte varınca "*Hiyye*"[4] déyü istizāde ṭaleb édüp ṣafālarından ḳıyām u ḫırām édüp arḳalarından mübārek ridāları yere düşüp aṣḥāb teberrüken pāreleyüp ḥiṣṣemend olmışlar. Eşᶜar-ı şuᶜarā-yı ᶜArab idi. Meclis-i Ḥażrete H3 179a dāḫil /olmışdur. Lākin şeref-i İslām saᶜādetine fā'iz olmaḳ müyesser olmamışdur. Ve keyfiyyet-i vefātı ġarīb ḥikāyedür. Birgün meclisde eline bir ḳadeḥ alup içmek ṣadedinde iken bir köşeden bir ġurāb öter. Bu daḫı ġurābuñ ṣadāsını işidüp "*Vefāke't-türāb.*"[5] dér. Ġurāb bir daḫı öter. Gene "*Vefāke't-türāb.*" dér. Meclisde ḥāżır olanlar dérler ki "Yā ḥekīmü'z-zamān ġurābuñ şıyāḥından ne aḫż éyledüñüz? Bize daḫı bildürüñ." dérler. Ümeyye dér ki: "Ġurāb evvelki şıyāḥında baña dér ki şol elüñde olan ḳadeḥi içdügüñ sāᶜat mevtüñ muḳarrerdür, bilmiş ol dédi. Ben daḫı *vefeyke't-türāb* dédüm. Ve ikinci şıyāḥında dédi ki: Bu ḳavlimüñ ṣıḥḥatine delīl isterseñ ben şimdi bu maḥalden uçup ḳarşu mezbeleye ḳonaram ve baᶜżı nesne çöplenür iken boġazuma bir kemik pāresi ṭurup ölsem gerekdür. Sen daḫı elüñdeki ḳadeḥi içüp mevtüñ muḥaḳḳaḳdur, dédi. Ve ġurāb uçdı mezbeleye ḳonup bir iki çöplenüp düşdi cān vérdi.

---

1 nidāyı: H3'te yok / işidüp: işidüp ḥerīfe TDK / ādem. ādem de TDK / vardı: varup İBN / ḫalīfenüñ: ḫalīfe İBN // 2 elini öpdi ve ḫalīfe: ḥużūrına varduḳda İBN / ve: TDK'da yok / ādem: ādem de TDK / ṣaḳladuġın: olduġın TDK // 3 mahāretini görüp TDK: mahāretine ve bulup H3, N2, İBN // 8 Sekiyyet'den: Sekin'den TDK / naḳlle H3: naḳl ile N2, TDK; naḳl İBN / rivāyet: İBN'de yok // 9 ṣāḥib-i: aṣḥāb-ı İBN // 10 ᶜaleyhi: taᶜālā ᶜaleyhi N2 / sellem: sellemüñ İBN / ḥażretlerinüñ H3: ḥażretinüñ N2, TDK; İBN'de yok // 12 yüz beyte: yüzine TDK / istizāde TDK: istizā H3, N2, İBN // 13 édüp: éyledükde TDK / vefāke H3, N2: vefeyke TDK; befeyke İBN // 18 vefāke H3, N2: vefeyke TDK; befeyke İBN / gene H3, İBN: N2'de yok; yine TDK // 20 dérler: dédiler N2 / baña dér ki: baña dédi ki TDK / şol: şu TDK // 21 saᶜat: gibi N2 / bilmiş ol: İBN'de yok / vefeyke: befeyke İBN // 23 çöplenür iken: çöplenüp TDK // 24 ṭurup: durup İBN / gerekdür: gerek İBN // 25 uçdı: uşdı TDK

[1] *XVII. Faṣıl, 6. ḥikâye (İBN'de XX / 6) (H3 178b, N2 118a, TDK 112a, İBN 100b)*

[2] "Ümeyye bin Ebiyüssalt'ın şiirinden yanında var mı?"

[3] "Evet."

[4] "Yeter artık"

[5] "Gözünü toprak doyursun."

H3 179b Ümeyye eyitdi: "Ġurābuñ ḳavli /kendü ḥaḳḳında ṣādıḳ oldı. Ben daḫı élümdeki ḳadeḥi nūş édeyüm, göreyüm." dédi. Ve içdügi sā[c]at düşdi teslīm-i rūḥ éyledi. Zihī firāset ü dāniş ġarīb ḥikmetdür.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan tārīḫinde Sulṭān Murād bin Selīm Ḫān [c]aṣrında zīc peydāsına mübāşeret éden üstād-ı güzīn Mevlānā Taḳiyüddīn Şāmī'nüñ birāderi Diyārbekr'e tābi[c] bir sancaḳ taṣarruf éder idi. Mīrlivā idi. Ve [c]ilm-i zīcde birāderinden kāmil idi. Birgün mizācı müteġayyir olup cümle aṣḥāb u aḥbābı cem[c] olup ḥāl ḫātır su'āl éderler. Mīr-i mezbūr eşnā-yı kelāmda "Bre oġlan şol usṭurlābı getür." dér. Ve eline alup "Görelüm." déyü diḳḳat ile naẓar édüp aḥbābına dér ki "Yārān-ı şafā sizi Allāh'uñ birligine emānet vérdük. Bizi du[c]ādan ferāmūş buyurmañ. Müddet-i ḥayāt münḳażī olup bir iki günümüz ḳalmışdur." déyü cümle ḳullarını āzād édüp vaṣiyyet éyledi. Ve tilāvet-i Ḳur'ān-ı [c]Aẓīm'e başladı. Ve herkes ile ḥelālleşüp mālını kendü
H3 180a eliyle /evlādına taḳsīm éyledi. Ve tövbe istiġfār édüp ikinci gün vefāt éyledi. Ve gevher-i laṭīf-i rūḥın emānet-i dār-ı ḳażāya teslīm éyledi. Raḥmetullāhi [c]aleyhi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Kitābü'l-enbā fī Tārīḫi'l-eṭibbā'dan menḳūldür ki: Ḥaleb sulṭānınuñ vezīri Maḥmūd bin Ṣāliḥ Mu[c]terī içün "Bir zındıḳdur. Ḳatli vācib ve kūfri ṣābitdür." déyü sulṭānı iġvā édüp Mu[c]ter'den ḳayd-ı bend ile getürmege ümerādan bir kimseyi irsāl éylediler. Otuz ḳırḳ nefer ādem ile geldi ve Mu[c]terī'nüñ ḳurbında bir eve ḳondılar. Mu[c]terī bunları bu diyāra müsāfir geldiler déyü ziyāfet tedārikinde iken Mu[c]terī'nüñ ḳarındaşı gelüp eyitdi: "Bu ādemler seni ḳayd-ı bend ile almaġa gelmişlerdür. Ḥāl nice

---

1 ḳavli: sōzi TDK / ben: biz İBN // 6 bin: ibni İBN / Selīm: Sulṭān Selīm TDK // 7 éden: İBN'de yok / Şāmī'nüñ: Şāhī'nüñ TDK // 9 aḥbābı: aḥbāb TDK / cem[c]: TDK'da yok / ḥāl H3, TDK: ḥāl ü N2, İBN / ḫātır: ḫātırın TDK // 10 éderler: éylediler TDK / kelāmda: kelāmda ḫüddāmına ḫiṭāb édüp buyurdılar ki TDK / bre oġlan şol: TDK'da yok / dér ve: görelüm TDK // 11 görelüm déyü H3, N2: TDK ve İBN'de yok / édüp: éyledi ve TDK'da yok / dér ki: dédi ki TDK // 12 vérdük: éyledüm TDK / buyurmañ: buyurmayasız zīrā TDK // 13 bir: TDK'da yok / ḳalmışdur: ḳalmış N2 / déyü: bu eşnāda: TDK'da yok / ḳullarını: ḳulların TDK // 14 [c]Aẓīm'e: [c]Aẓīm TDK // 15 eliyle: eli ile N2 / tövbe H3: tövbe vü N2, TDK, İBN // 16 raḥmetullāhi [c]aleyhi H3: N2 ve İBN'de yok; raḥmetullāhi ta[c]ālā [c]aleyhi TDK // 19 enbā H3, İBN: ebnā N2; ebnāḳī TDK / fī: tārīḫinde TDK / tārīḫi'l: tārīḫ-i TDK // 20 Mu[c]terī: Ma[c]arrā N2 / bir: İBN'de yok / zındıḳdur: zındıḳdur ve TDK // 21 sulṭānı: sulṭāna TDK / Mu[c]ter'den: Ma[c]arrā'dan N2 / bir kimseyi: birini TDK // 22 ḳırḳ: İBN'de yok / geldi ve: pes TDK / Mu[c]terī'nüñ H3, İBN: Ma[c]arrā'nuñ N2; Mu[c]ter'üñ TDK // 23 Mu[c]terī H3, İBN: Ma[c]arrā N2; Mu[c]ter TDK / bunları: bunlar H3 / bu diyāra: TDK'da yok / geldiler déyü: ḳıyās édüp TDK / Mu[c]terī'nüñ H3, İBN: Ma[c]arrā'nuñ N2; Mu[c]ter'üñ TDK // 24 eyitdi H3, İBN: eyitdi ki N2, TDK

[1] *XVII. Faṣıl, 7. ḥikâye (İBN'de XX / 7) (H3 179b, N2 118b, TDK 112b, İBN 101a)*

[2] *XVII. Faṣıl, 8. ḥikâye (İBN'de XX / 8) (H3 180a, N2 119a, TDK 113a, İBN 101b)*

olur seni vérmek bize ᶜārdur. Ve eger vérmesek muḳāvemete ḳudretümüz yoḳdur. Senüñ tedbīrüñ nedür, görelüm." dédi. Muᶜterī ġam çekmeñ bu géce yatsunlar" dédi. Ve ol géce nıṣfu'l-leylde ḳalḳdı ve namāzını ḳıldı. Ve birāderi geldi. Birāderine eyitdi:
H3 180b "Baña şākirdüm Selāme'yi daᶜvet /éyle gelsün." dédi. Selāme daḫı geldi. Muᶜterī eyitdi
5 "Gör Mirrīḫ yıldızı ne maḥaldedür. Zīrā Muᶜterī aᶜmā idi. Lākin kibār-ı fużalādandur. Selāme geldi. Kevkebüñ maḥallinden ḫaber vérdi. Muᶜterī eyitdi: "Mīzāne al ve altına muḥkem bir vetedi ḳaḳ ve bir ip bağla ve ipüñ bir ucını benüm baş parmağuma bağla." dédi. Selāme dédügi üzre ᶜamel éyledi. Muᶜterī tenhā ᶜazā'im oḳumağa iştiġāl édüp ve bunı oḳur idi. "*Yā ḳadīme'l-ezeli ᶜācilhü'l-ᶜilele. Yā şāniᶜa'l-maḫlūḳāte ve mūcide'l-*
10 *mevcūdāti. Enā fī ᶜizzike elleẕī lā-yurāmū. Ve kenefike'lleẕī lā-yuḍāmū ve'ḍ-ḍuyūfe el-vezīre el-vezīre.*"[1] dédi. Ve baᶜżı kelimāt éyledi. Ve ayağına bend olan ipi kesdi. Nā-gāh bir hedde-i ᶜaẓīm peydā oldı. Ṭaşradan ādemler geldi. Ve ḫaber vérdiler ki "Żuyūf olduġı ev yıḳıldı. Ve cümlesi altında ḳaldılar." Çünki ṣabāḥ oldı bir iki sāᶜatden şoñra Ḥaleb ṭarafından ulaḳlar geldi ki "Zinhār Şeyḫ Muᶜter ḫażretlerini
15 rencīde-ḫāṭır édüp getürmeyesiz. Şeyḫe ḫuṣūmet éden vezīr Maḥmūd bin Ṣāliḥ
H3 181a ḥammāma girüp üzerine ḥammām yıḳılup helāk /olmışdur. Ve yerine vezīr olan şeyḫüñ muḥibb-i muḫlişlerindendür. Ḫayr duᶜālarını recā vü temennā éderüz déyü duᶜā éylemişdür." Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

20

---

1 vérmek N2, İBN: vérsek H3; vérür isek TDK / vérmesek H3, N2: vérmez isek TDK; vérmezsek İBN // 2 Muᶜterī H3, TDK: Maᶜarrā eydür N2; Muᶜterī eydür İBN / yatsunlar H3, N2: yatsunlar görelüm TDK, İBN // 3 ve birāderi: ve TDK'da yok // 4 Muᶜterī: Maᶜarrā N2 // 4-5 eyitdi "Gör Mirrīḫ yıldızı ne maḥaldedür. Zīrā Muᶜterī İBN: eyitdi "Gör Mirrīḫ yıldızı ne maḥaldedür. Zīrā Maᶜarrā N2; H3'te yok; eyitdi "Çıḳ gör Mirrīḫ ne maḥaldedür. Zīrā Muᶜterī TDK // 5 lākin kibār-ı fużalādandur: İBN'de yok / fużalādandur: fużalādan idi TDK // 6 geldi: baḳup TDK / maḥallinden: maḥallinden geldi TDK / Muᶜterī: Maᶜarrā N2 / mizāne: mizāneyi TDK // 7 muḥkem bir vetedi H3: bir ḳazıḳ N2; muḥkem bu vetedi TDK; bir veted-i muḥkem İBN // 8 Muᶜterī: Maᶜarrā N2 / iştiġāl édüp: başladı N2 // 8-9 ve bunı: bu duᶜāyı İBN // 9 oḳur idi H3, İBN: oḳudı N2, TDK / ezeli: ezeli yā ᶜillete'l-ᶜalel İBN // 10 lā-yuḍāmū ve'ḍ-ḍuyūfe: lā-yuḍāmū'ḍ-ḍuyūfe'ḍ-ḍuyūf İBN // 11 dédi. Ve baᶜżı kelimāt éyledi: İBN'de yok / ayağına bend: ayağındaki İBN // 12 hedde-i ᶜaẓīm H3, İBN: hediyye-i ᶜaẓīme N2; heddet-i ᶜaẓīm TDK / oldı: olur TDK / ṭaşradan: ṭaşra H3 // 13 ve: TDK'da yok // 14 Muᶜter: Maᶜarrā N2 / ḫażretlerini: ḫażretlerin TDK // 15 édüp H3, TDK: olup N2; İBN'de yok // 17 muḥibb-i: İBN'de yok / duᶜālarını H3: duᶜāların N2, TDK, İBN / recā vü H3, TDK: recā éylerüz déyü N2; İBN'de yok / temennā H3, TDK: temennā-yı N2; İBN'de yok / éderüz déyü H3, İBN: N2'de yok; éder déyü TDK / duᶜā: temennā-yı duᶜā İBN // 18 éylemişdür H3: éylemişlerdür N2; éylemişler TDK, İBN / Raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: N2, TDK ve İBN'de yok

[1] "Ey öncesiz olan hastalıkları ona çabuklaştır. Ey mahlukların yaratıcısı ve mevcutların var edicisi, ben senin isteme kudretin içindeyim. Ve küçük düşürülemeyen koruma içindeyim.Misafirlere bak, vezirle ilgilen."

Ve mine'n-nevādir[1]

Merḥūm sulṭān-ı ṣāḥib-meġāzī ṣāḥib-ḳırān-ı ᶜālem Selīm Ḫān Ġāzī Ḥażretlerinüñ ᶜaṣrında remmāl Ḥaydar démek ile meşhūr bir ṣāḥib-fünūn-ı ᶜālem kimesne var idi. ᶜİlm-i ḫabāyā ve izhār-ı mużmerāt étmede ᶜacā'ibāt-ı dehrden bir ferīd-i ᶜaṣr idi. Sulṭān Selīm Ḫān dā'imā mezbūrı taġlīṭa cehd éder idi. Birgün saᶜādetle binüp Eyyūb Enṣārī ḳaddese sırrāhu'l-bārī ṭarafına ᶜazīmet buyurdılar. Ḥaydar-ı remmāl daḫı rikāb-ı şerīfleriyle kām-yāb olup bile gider idi. Eṣnā-yı rāhda Ḫaydar'a ḫiṭāb édüp "Biz ḳanḳı ḳapudan çıḳaruz. Bize remlüñde taᶜyīn éyle görelüm." dédiler. Ḫaydar daḫı bir kāġıda reml édüp yazdı ki "Ḫilāf-ı maᶜhūd bir muḥkem maḥalli naḳb H3 181b édüp andan çıḳalar." déyü yazdı. Ve kāġıdı büküp biñbaşınuñ eline vérdi. /Ḥażret-i pādişāh bir miḳdār gidüp at başın çeküp ve "Ḥişār dīvārını şol maḥalden şaḳḳ éylesünler." déyü buyurdılar. Ḳazma kürek ile ol maḥalli yardılar. Ve bir yeñi ḳapu açup andan çıḳdılar. Ve biñbaşıdan Ḥaydar yazduġı kāġıdı ṭaleb édüp gördiler ki ḫilāf-ı muᶜtād bir dīvārı naḳb édüp andan çıḳalar déyü taᶜyīn éylemiş. Ḥażret-i pādişāh taḥsīn édüp inᶜām-ı bī-pāyāna maẓhar buyurdılar. Ḥālā Eyyūb semtinde ol ḳapu Egri Ḳapu démek ile maᶜrūfdur. Mürūr-ı ᶜubūr éderler.

Ve mine'n-nevādir[2]

Naᶜīm bin ᶜAbdullāh nām kimse Ziyād bin Mesᶜūd'dan naḳlle rivāyet éder ki: ᶜUlemādan bir kimse baña ḥikāyet éyledi ki bir tārīḫde sükkān-ı İskenderiyye'den bir ṣāḥib-me'āṣir tācir ile Ḥacca maᶜan gitdük. Ve benüm ᶜilm-i remlle āşnālıġum olmaġın tekmīl fünūna ṭālib idüm. Birgün ol tācir ile Mekke-i Mükerreme'de Ḥarem-i şerīfe dāḫil olduḳ. Zemzem-i şerīfden āb-dest alduḳ. Ve bir iki rekᶜat namāz ḳılduḳ. H3 182a Ve oturup muṣāḥabet éyledük. /Meger refīḳüm olan tācir beş yüz altun ṣurreyi

---

4 kimesne: kimse N2 / ḫabāyā: ḫabāyāt N2 / étmede: étmeden TDK // 5 ferīd-i: ferīdin TDK / saᶜādetle: saᶜādet ile N2 // 6 binüp: N2'de yok / Eyyūb H3, TDK: Ḥażret-i Eyyūb N2; Ebā Eyyūb İBN / sırrāhu'l-bārī: sırrāhu N2 // 7 şerīfleriyle H3, İBN: şerīfleri ile N2, TDK / bile: maᶜan TDK // 8 édüp: édüp buyurdılar ki TDK / remlüñde: remlüñden İBN / dédiler: buyurdılar İBN // 10 ḫażret-i: TDK'da yok // 11 pādişāh: pādişāh daḫı TDK / çeküp: çekdi TDK // 12 buyurdılar: buyurdı TDK / ḳazma kürek ile: İBN'de yok / yardılar: yarup İBN // 13 açup: açdılar İBN / binbaşıdan: binbaşından N2 / gördiler: götürdiler TDK // 14 bir: ve bir TDK / éylemiş: éylemişdür İBN / ḫażret-i: TDK'da yok // 15 bī-pāyāna: bī-pāyān TDK / ḳapu H3, İBN: ḳapuya N2, TDK // 16 démek ile: démekle N2 / maᶜrūfdur: maᶜrūf İBN // 19 Naᶜīm bin ᶜAbdullāh nām kimse: N2'de yok / bin: ibni TDK / kimse H3: kimesne TDK, İBN; N2'de yok / naḳlle: naḳl ile TDK // 20 kimse: kimesne TDK // 21 ṣāḥib-me'āṣir tācir H3: tācir-i ṣāḥib-me'āṣir N2, TDK, İBN / gitdük: gitdüm İBN / remlle: reml ile TDK // 23 Zemzem-i şerīfden H3: Zemzem'den N2, TDK; Zemzem ḳuyusından İBN / alduḳ: alup TDK / bir: TDK'da yok // 24 ve: İBN'de yok / altun: altun bir TDK

[1] *XVII. Faṣıl, 9. ḥikâye (İBN'de XX / 9) (H3 181a, N2 119b, TDK 113b, İBN 102a)*

[2] *XVII. Faṣıl, 10. ḥikâye (İBN'de XX / 10) (H3 181b, N2 120a, TDK 114a, İBN 102b)*

ḳoynından çıḳarup etegi altına ḳor. Cüz'î zamāndan ṣoñra ḳalḳdı. Ve ṣurreyi ol maḥalde unudup ḳalmış. Biz Ḥarem'den çıḳduḳ. Bir zamāndan ṣoñra altun ḫāṭırına geldi. Ḥarem-i şerîfe varduḳ. Bir eṣeri zuhūr éylemedi. Biz bu muṣāḥabet üzre iken ehl-i Mekke'den bir āşnā ḫaberdār olup bāña dédi ki: "Bunda bir ʿilm-i remlde kāmil kimse vardur. Eger bu ḫuṣūṣ içün mürācaʿat éyleseñüz şübhesiz belki ẓuhūra gele." dédi. Benüm ḫod bu fenne kemāl mertebe şevḳüm ü ṭalebüm olmaġın refîḳüm olan tācir ile ol remmāle varduḳ. Ben niyyet ṭutup ḳurʿayı eline vérdüm. Naẓar édüp bāña "Bu niyyet senüñ degüldür." dédi. Ben "Belî ġayr içündür." dédüm. Remle diḳḳatle naẓar édüp bir ṣurre altun ẓāyiʿ éylemişsiz. Bulınur ġam çekmeñ." dédi. Ve bāña ḫiṭāb édüp "Bu ẓāyiʿ olan şey senüñ oġluñ eline düşmişdür." dédi. Ben eyitdüm: "Ben mücerred ġarîbü'd-diyār ādemem. Kimsem yoḳdur." /dédüm. Döndi bāña ġażab édüp "Beni bu fennüm hergiz tekẕîb éylemedi. Sen daḫı ṭoġrusını söyle. Zîrā bu ṣurreyi bulan kimse şarḳ ṭarafından gelmiş bir ġarîbdür. Saña ʿalāḳası muḳarrerdür. Sen neredensin?" dédi. "Baġdād'danam. Otuz yıl vardur çıḳalı." "Ya hîç bir kimsecigüñ yoḳ mıdur?" dédi. Ben eyitdüm: "Bir ḫatunumı ḥāmile ḳodum ve çıḳdum. Artıḳ bir vechle ḫaber almadum. Ḥayāt u memātlarından bî-ḫaberem." dédüm. Bāña eyitdi: "Var imdi ādem muḳarrer ü muḥaḳḳaḳ senüñ oġluñdur bu meblaġı bulan. Bir nidā étdür gör ne ẓuhūr éder inşāllāh. Ve saña beşāret oġluñı bulursun." dédi. Tācir ile taʿaccüb édüp Ḥarem-i Şerîf'de ben kendüm nidā éyledüm ki "Hîç Müslimānlardan bir ṣurre görmiş var mıdur? Ḥelālinden müjde muḳarrerdür." dédüm. Nā-gāh bir güzel yüzlü yigit yanumuza geldi. Ve eyitdi: "Ben bu maḥalde buldum." dédi. Ve ṣurreyi çıḳardı öñümüze ḳodı. Ben eyitdüm: "Ḳanġı vilāyet ādemisin?" "Baġdād'danam." dédi.

H3 182b

---

1 ḳor: ḳomış TDK / ḳalḳdı H3, N2: ḳalḳduḳ TDK, İBN // 1-2 ḳalḳdı. Ve ṣurreyi ol maḥalde unudup ḳalmış. Biz Ḥarem'den çıḳduḳ. Bir zamāndan ṣoñra: N2'de yok // 4 remlde N2, TDK: remlden H3, İBN // 5 kimse H3, İBN: bir kimse N2; kimesne İBN // 6 dédi H3, İBN: idi N2; idi dédükde TDK / ḫod bu: bu ḫod TDK // 7 ṭutup: ṭutdum TDK // 7-8 Naẓar édüp bāña "Bu niyyet senüñ degüldür." dédi. Ben "Belî ġayr içündür." dédüm: N2'de yok // 8 ben: ben de TDK / ġayr: ġayrı İBN / içündür: içün İBN / diḳḳatle H3, N2: diḳḳat ile TDK, İBN // 9 naẓar: İBN'de yok // 10 édüp: édüp eyitdi TDK / oġluñ: oġlunuñ TDK // 11 mücerred: bir mücerred TDK / ġarîbü'd-diyār: ġarîbü'd-diyāram TDK / ādemem. TDK'da yok / kimsem: benüm kimsem TDK / édüp: édüp eyitdi TDK // 12 beni: benüm TDK / sen daḫı. sen de TDK // 13 bulan: alan TDK // 14 dédi H3, TDK: dédi ben eyitdüm N2, İBN / bir: N2'de yok / kimsecigüñ: kimseñ TDK // 15 ḫatunumı: ḫatunum var idi TDK // 16 memātlarından: memātından TDK // 17 ādem: ol ādem TDK / bulan: bulan oldur TDK // 18 étdür: étdürüñ TDK / gör ne H3: gör N2; TDK ve İBN'de yok / inşallāh H3, İBN: inşallāhu taʿālā N2, TDK / saña H3, N2: saña da TDK, İBN / oġluñı bulursun H3, İBN: oġluñ görürsün N2; oġluñı görürseñ TDK // 18-19 tācir ile taʿaccüb édüp: ve müteʿaccib olduġumuz ḥālde tācir ile varup TDK // 19 Şerîf'de: Şerîf'e İBN / kendüm: gitdüm İBN // 20 bir: bu TDK // 21 yigit: oġlan TDK // 22 ādemisin H3, TDK: ādemisiz ol yigit eyitdi N2, İBN / dédi: N2'de yok

H3 183a Maḥallesinden ve olduġı evden su'āl éyledüm. Gördüm ᶜaynıyla /benüm kendü ḫānem. "Vālidüñe kim dérler?" dédüm. Nāmını bilürem lākin şeklini bilmezem. Ben anam ḳarnında iken sefer éylemiş otuz yıla ḳarībdür." Anasını ḫaber vérdi. Taḥḳīḳ gördüm ki kendü oġlumdur. Muᶜānaḳa édüp öpdüm. Ol daḫı bildi beni babası idügümi. Refīḳüm olan tācir ᶜaẓīm ḥaẓẓ édüp ol şurreden yüz altun iḳrār édüp oġluma vérdi ve elli altun baña vérdi. Ve tācir ile tekrār ol remmāl ḥuẓūrına varduḳ. Birḳaç altun vérdi. Remmāl daḫı şübūt-ı müddeᶜādan ḥaẓẓ éyledi. "Elḥamdülillāh." dédi. Ben ḫod fenn-i remle kemāl mertebe ṭālib idüm. Remmālüñ ḫiẓmetinde olmaġı recā éyledüm. Ve üç dört yıl taḥṣīl-i fünün édüp behremend oldum.

On sekizinci faṣl. Sevḳ-i irādet-i Bārī ile perde-i taḳdīrden ẓuhūr éden ḥükm-i ġarībedür ki bilā-ḳaṣd maḥalle muvāfaḳa vü muṣādafa éyleye.[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Emīr ᶜİzzeddīn Aydemir Devādār'dan menḳūldür ki: Melik Ṭāhirü's-selāṭīn
I3 183b Çerākise'de ᶜilm ü maᶜārife raġbet édüp ṣāḥib-ḥayṣiyyet olan /ehl kimseleri ṭālib olup riᶜāyetlerinde kemāl-i mertebe ṣarf-ı himmet éder idi. Ve kendinüñ ᶜulūm-ı edebiyyeden behresi var idi. Zamān-ı salṭanatında dīvānü'l-inşāda kātibü's-sırr olmaḳ ḫiẓmetine ahālī-i Ḥaleb'den Aḥmed bin Saᶜīd nām kimseyi taᶜrīf édüp ādemler irsāl olınup Ḥaleb'den Mıṣr'a getürdiler. Ve Melikü'ṭ-Ṭāhir ḫiẓmetine yetürdiler. Ve ḥażret-i sulṭān ḳāżıü'l-ḳużāt ile muṣāḥabet üzre iken Melikü'ṭ-Ṭāhir ḫiẓmetine dest-büs içün Aḥmed bin Saᶜīd'i dāḫil éylediler. Egilüp sulṭānuñ etegini öpdügi maḥalde sulṭān bilā-taḳrīb bu iki beyti oḳumaġa başladı. Naẓm:

---

1 maḥallesinden ve olduġı evden: maḥallesinden su'āl ve olduġı yerden TDK / ᶜaynıyla: ᶜaynı ile TDK / ḫānem: ḫānemden cevāb vérdi TDK // 2 vālidüñe: ve pederüñe TDK / lākin: velākin TDK / ben: zīrā beni TDK // 2-3 lākin şeklini bilmezem. Ben anam ḳarnında iken sefer éylemiş otuz yıla ḳarībdür: İBN'de yok // 3 ḳarībdür: ḳarībdür dédi ve TDK / anasını: anasından da TDK / ve: TDK'da yok / üç: İBN'de yok // 4 ki H3, N2: TDK ve İBN'de yok / bildi: TDK'da yok / beni: N2'de yok / idügümi: idügüm bildi ve TDK // 5 iḳrār: ifrāz TDK // 6 remmāl: remmālüñ TDK / birḳaç H3, TDK: remmāle daḫı birḳaç N2, İBN / altun: altun da aña TDK // 7 éyledi: éyleyüp TDK // 11 on sekizinci: yigirmi birinci İBN / ẓuhūr éden: TDK'da yok // 12 muvāfaḳa vü muṣādafa: muvāfiḳ u muṣādif TDK // 13 ve mine'n-nevādir: İBN'de yok // 14 Melik Ṭāhirü's-selāṭīn H3, N2: Melikü'ṭ-Ṭāhir Selāṭīn-i TDK, İBN // 15 Çerākese'de H3, İBN: Çerākese'den N2, TDK / kimseleri H3, İBN: kimesneleri N2, TDK // 16 éder idi N2, TDK: idi H3; éderdi İBN / kendinüñ: kendinüñ daḫı N2 // 18 ḫiẓmetine: ḫidmetine İBN / bin: ibni TDK / kimseyi H3, İBN: kimesneyi N2, TDK // 19 ve Melikü'ṭ-Ṭāhir ḫiẓmetine yetürdiler: TDK'da yok / ḫiẓmetine: ḫidmetine İBN // 20 dest-büs: dest-pūs TDK // 21 bin: ibni TDK / egilüp: gelüp TDK / sulṭān: TDK'da yok // 22 naẓm: şiᶜr N2

[1] *XVIII. Faṣıl (İBN'de XXI. Faṣıl) (H3 183a, N2 120b, TDK 115a, İBN 103a)*

[2] *XVIII. Faṣıl, 1. ḥikâye (İBN'de XXI / 1) (H3 183a, N2 121a, TDK 115a, İBN 103a)*

Kānet müsā'iletü'r-rukbāni tuḫbiruni
ᶜAn Aḥmede'bni Saᶜīdin aḥsene'l-ḫaberi
Ṯümme ilteḳaynā felā vallāhi semiᶜatü
Ednā bi-aḥsene mimmā ḳad rā'e baṣarī[1]

Ḳāżı Tāceddīn istimāᶜ édüp "Bārekallāh bu ebyāt kimüñdür maᶜlūmuñuz mıdur?" déyü su'āl éyledi. Sulṭān "Ḳā'ilini bilmem. Ancaḳ ḫāṭıruma ḫuṭūr éyledi ve oḳudum." dédi.
H3 184a Ḳāżı eyitdi: "Ḥālā ḫizmet-i kitābete elüñüz ōpen /Aḥmed bin Saᶜīd'üñ şiᶜridür ki Aḥmed bin Saᶜīd Mervezī ile ḫīn-i mülāḳātda démişdür." dédi. Taᶜaccüb édüp "Ġarā'ib-i ittifāḳiyyedendür." dédiler.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḳāżı Şemseddīn Ḥallikān ḥikāyet éder ki fuṣaḥā-yı ᶜaṣrdan baᶜżı kimseler Sürremenrā'a'da geşt ü güẕār éderken Şerīf Raẕī'nüñ serāyların ve ol ḳaṣr-ı ᶜālīlerin görürler ki ḫarāba yüz ṭutmış. Ve ol behcet ü bahā gitmiş. Āṯār-ı ẓıll bāḳī vü nümāyān ḳalmış. İçlerinden biri böyle bir sevād-ı ᶜaẓīmüñ ḫarābına taᶜaccüb édüp bu ebyātı oḳur. Şiᶜr:

Ve leḳad vaḳaftü ᶜalā-rubūᶜuhüm
Ve ṭulūluhā beyde'l-belīyü nehibün
Febekeytü ḥattā ḍacce min laġbin
Naḍvī ve lecce bi-ᶜadli rukbi
Ve telefetet ᶜayni fe-medde ḫafiyet
ᶜAnni' ṭ-ṭulūlü telefüte'l-ḳalbi[3]

Bu ebyātı oḳurken içlerinden birisi "Bu ebyāt kimüñdür?" déyü su'āl éder. "Bilmezem." dédükde "İşte bu temāşā éyledügüñüz serāy ṣāḥibi Şerīf Raẕī'nüñdür." dédi. Ḥüsn-i mevḳiᶜde olan ḳażiyye-i ittifāḳiyyeye müteᶜaccib oldılar.

---

2 aḥsene'l-ḫaberi: eṭṭayyibe'l-ḫaberi İBN // 7 ḫizmet-i: ḫidmet-i İBN / bin: ibni TDK // 7-8 ki Aḥmed bin Saᶜīd Mervezī ile: dédi. Bu ḳażiyye TDK // 8 démişdür dédi: vāḳiᶜ olmaġla: TDK'da yok / édüp: olmur TDK // 9 dédiler: dédi İBN // 12 Ḥallikān: bin Ḥallikān İBN / ki: TDK'da yok / kimseler: kimesneler TDK // 13 éderken H3, TDK: éder iken N2; iken İBN / serāyların: serāylardan H3 / ᶜālīlerin: ᶜālīlerden H3 // 14 ki: TDK'da yok / ẓıll H3, İBN: te'emmül N2; esās TDK // 16 şiᶜr: naẓm N2 // 20 lecce: ᶜacce İBN // 23 bu ebyātı: neşr bu ebyātı N2 / oḳurken H3, İBN: oḳur iken N2, TDK / birisi H3, İBN: biri N2, TDK / éder H3, N2: éyledi TDK; éyler İBN // 24 işte: uşta İBN / éyledügüñüz: éyledügümüz TDK // 25 oldılar H3, İBN: oldılar raḥmetullāhi ᶜaleyhim N2; oldılar raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK

[1] "Binicilerin (yolcuların) habercisi bana Ahmed b. Said'den en güzel haberi getiriyordu. Sonra kavuştuk. Allah'a yemin olsun, gözümüzün gördüğünden daha güzeline yakın olanı işitmedim."

[2] *XVIII. Faṣıl, 2. ḥikâye (İBN'de XXI / 2) (H3 184a, N2 121a, TDK 115b, İBN 103b)*

[3] "Onların evlerinin (yolu) üzerinde durdum. Onların haraberi, eski ve yağmalanmış. Hayvanım yorgunluktan inleyinceye ve bindiğim deve yüküme sarılıncaya kadar ağladım. Gözüm başka yere çevrildi ve devam etti. Kalbin ayrılışı gibi harabeler benden gizlendi (gözden kayboldu)."

Ve mine'n-nevādir[1]

H3 184b Dürretü'l-ġavvāṣ /ṣāḥibi Ḥarīrī'den mervīdür ki ᶜUbeydü'l-Cürhemī üç yüz yaşında bir pīr idi. Devlet-i İslām'la müşerref olup birgün Şām'da Ḥażret-i Muᶜāviye meclis-i şerīfine dāḫil oldı. Ḥīn-i muṣāḥabetde Ḥażret-i Muᶜāviye ᶜUbeydü'l-Cürhemī'den su'āl éyledi ki: "Yā şeyḫ bu ṭūl-i ᶜömrde ᶜacā'ibāt-ı kevnden ne gördüñ?" dédi. Cürhemī eyitdi: "Bir tārīḫde mebādī-yi seyāḥatümde bir ḳavm üzerine uġradum. Gördüm ḳabīlelerinden bir celīlü'l-ḳadr kimseleri vefāt édüp ol meyyiti ḳabre alup giderler. Bunlaruñ keşretleri dehşetinden ben daḫı bile gitdüm. Meyyiti defne başladılar. Ve bu meyyit ṣāḥibinüñ kimi aġlar kimisi güler. Bunlaruñ bu ḥāllerin görüp taᶜaccüb édüp bu ebyāt ḫāṭıruma ḫuṭūr édüp oḳudum. Şiᶜr:

Be beynehumā el-merᶜü fi'l-aḥyā'i muġteyiṭun
İẕ ṣāra fi'r-ramsi yaᶜfūhū illā ᶜāṣīrun
Yebkī'l-ġarību ᶜaleyhi ve leyse yaᶜrifūhū
Ve ẕū-ḳurbetihi fi'l-ḥayyi mesrūrun[2]

Meyyit ṣāḥiblerinden birisi baña "Bu oḳuduġın ebyāt kimüñdür, bilür misin?" H3 185a dédi. Ben "Ḳā'ili /kimdür bilmezem." dédüm. "İşte bu defnine ḥāẓır olduġın ādemüñ kendü şiᶜridür." dédiler. Taᶜaccüb éyledüm. Ḳażiyye maḥalline muṣādıf olup ḥasb-ı ḥālleri olduġına. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

On ṭoḳuzıncı faṣl ġaddārlıḳ yolında ḥareket şe'āmeti gene kendüye rāciᶜ olup herçe kuned be-ḫod kuned nīk eger ki bed kuned maẓmūnında ḥiṣṣedār olmaḳ inhā vü beyāndur.[3]

Ve mine'n-nevādir[4]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Mehdī Hicret-i nebeviyye ᶜaleyhi efżalü't-taḥiyyenüñ

---

2 mervīdür: rivāyet olınur TDK // 3 İslām'la: İslām ile TDK // 3 Ḥażret-i: İBN'de bu kelimenin Muᶜāviye ile geçtiği her yerde üstü çizilmiş / Muᶜāviye: Muᶜāviye rāżıullāhu ᶜanhu H3 // 4 oldı: olup TDK / muṣāḥabetde: mülāḳātda vü muṣāḥabetde TDK / ᶜUbeydü'l-: ᶜUbeyd TDK // 5 kevnden: kevnīden N2 // 7 bir celīlü'l-ḳadr: celīlü'l-ḳadr bir İBN / kimseleri: kimesneleri TDK // 8 giderler: giderken TDK / keşretleri: keşreti İBN // 9 kimisi güler: kimi güler H3 // 10 taᶜaccüb édüp: taᶜaccüben TDK / şiᶜr: ebyāt N2 // 11 be beynehumā: ve beynemā İBN // 16 kimdür: İBN'de yok / bilmezem H3, N2: bilmem TDK, İBN / işte: uşta İBN / kendü: N2'de yok // 17 şiᶜridür: şiᶜri İBN / dédiler: dédi N2 / maḥalline: maḥallinde İBN // 18 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: N2 ve İBN'de yok; raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi TDK // 20 onṭoḳuzıncı: yigirmi ikinci İBN / yolında H3, TDK: yolından N2, İBN / ḥareket H3, TDK: ḥareketüñ N2, İBN / gene: yine TDK // 21 nīk eger ki: ger heme nīk ü N2 / maẓmūnında H3, İBN: maẓmūnından N2; maẓmūn-ı dil-peẕīrinden TDK // 22 olmaḳ: olmaġı H3 / beyāndur: beyān éder H3 // 24 ᶜaleyhi: H3'te yok

[1] *XVIII. Faṣıl, 3. ḥikâye (İBN'de XXI / 3) (H3 184a, N2 121b, TDK 115b, İBN 103b)*

[2] "Onların arasında bir adam diriler arasında öfkeliydi. Mezarda olduğu zaman (Asir??) onu affediyordu. Garip ona ağlıyordu, fakat onu tanımıyordu. Dirilikte onun yakınlığına sahip olan ise sevinçlidir."

[3] *XIX. Faṣıl (İBN'de XXII. faṣıl) (H3 185a, N2 122a, TDK 116a, İBN 104a)*

[4] *XIX. Faṣıl, 1. ḥikâye (İBN'de XXII / 1) (H3 185a, N2 122a, TDK 116a, İBN 104a)*

yüz altmış senesinde ᶜİsā bin Mūsā'yı velīᶜahd éylemiş idi. Şoñra rücūᶜ édüp kendüniñ oġlı Hādī'yi velīᶜahd éyledi. Ve Ḫorāsān ḥükümetine irsāl éyledi. Çünki Ḫorāsān'a vāṣıl oldı. Bir müddet ḥükümet édüp şoñra ol diyār-ı sükkānından bir miḳdār iḫtilāl ẓāhir oldı. Baᶜżı ġammāz münāfiḳlar ol iḫtilālüñ sebebi İbrāhīm bin Zekvān'dur déyü mezbūra nisbet éylediler. Ve ḫalīfe-i vaḳti iġzāb éylediler. Mehdī ṭarafından ādemler irsāl olınup İbrāhīm'i Hādī'den ṭaleb /éylediler. Hādī irsāle taᶜallül édüp baᶜżı cevāb yazdı. Müfīd olmayup elbette irsāl édesiz déyü ziyāde iḳdām olınduḳda irsāl éyledi. Ve İbrāhīm ḫalīfe ḥużūrına geldükden şoñra baᶜżı su'āl ü cevāb olınup şoñra ḳatl fermān olındı. İbrāhīm bī-günāh idi. Bī-çāre cellāda teslīm olınup siyāset meydānına geldükde cellāddan recā éyledi. Tecdīd-i vużū édüp iki rekᶜat namāza şürūᶜ éyledi. Bu eşnāda Mehdī içerü ḥaremine girdi. Nā-gāh serāydan bir ᶜaẓīm feryād ẓāhir oldı. Cezaᶜ ü fiġān dünyāyı ṭutdı. "Aşlı nedür?" déyü herkes ḫabere muntaẓır iken ḥarem aġası çıḳup Mehdī'nüñ fevti ḫaberin vérdi. Ve sebebi bu olmış ki bir cāriye bir āḫer cāriyeden ḳısḳanup bir ṭabaḳ içine amrud ḳoyup ḥużūrına getürdi. Meger bu amrud mesmūm imiş. Tenāvül éyledügi gibi teʿsīr édüp helāk olmış, déyü herkes kendü derdine düşüp İbrāhīm-i maẓlūm ol varṭadan necāt bulup bi-ᶜavnillāhi'l-kerīm ḫalāṣ oldı. /Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

H3 185b

H3 186a

Ve min bedīᶜü'n-nevādir[1]

Herşeme bin Aᶜyan nām kimesne kim eᶜāẓım-ı ümerā-yı Benī ᶜAbbās'dandur. Şöyle rivāyet éyler ki ḫalīfe-i vaḳt olan Hādī bin Mehdī ṭarafından ādem gelüp "Ḫalīfe seni ister." dédiler. Ben daḫı ḳalḳdum ḥużūr-ı şerīfine varduḳda géce idi. Beni görüp yanına ṭaleb éyledi. Varduḳda buyurdılar ki "Seni ṭaleb éylemeden murād budur ki saña her ne dér isem emrime muḫālefet éylemeyüp ᶜamel éyleyesin." dédi. "Fermān-ı şerīfe muḫālefete ḳaç başum vardur yā emīrü'l-mü'minīn?" dédüm. Buyurdılar ki "Saña emrüm budur ki ᶜamel éyleyesin. Bilürsin ki Yaḥyā bin Ḫālid'den neler çekmişemdür. Ḫalḳı benden ikrāh étdürüp ḳarındaşum Hārūnü'r-Reşīd ṭarafına raġbet éder. İmdi bu ḥīnde bilā-teʿḫīr var zindānda olan Yaḥyā'nuñ ve evlādlarınuñ başını

---

1 bin: ibni TDK // 5 ve: TDK'da yok / vaḳti: vaḳt H3 / iġżāb éylediler: iġżāb édüp TDK // 6 Hādī'den: Hādī'lerden TDK / Hādī: Hādī de TDK // 7 olmayup: olmadı İBN // 8 ḳatl: ḳatle TDK // 9 idi: ve TDK / bī-çāre H3, N2: bī-çāreyi TDK, İBN // 10 recā éyledi: recā éyledi ki TDK / namāza şürūᶜ éyledi H3, İBN: namāz ḳıla N2, TDK // 11 ḥaremine girdi: gitdi TDK // 12 ḥarem: ḥarīm İBN // 14 bu: bir H3 // 16 be-ᶜavnillāhü'l-kerīm: İBN'de yok // 17 Raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 19 Ve min bedīᶜü'n-nevādir: Ve mine'n-nevādir İBN // 20 Herşeme: Hezīme TDK / kimesne kim H3: kimesne ki N2, TDK; kimesnenüñ İBN // 22 dédiler: déyü beni gösterdiler TDK / ḥużūr-ı şerīfine H3, N2: ḥużūrına TDK, İBN / varduḳda: vardum N2 // 23 varduḳda: varduġumda TDK // 24 dédi: dédi ben de TDK // 25 dédüm: İBN'de yok // 26 ᶜamel éyleyesin: N2'de yok // 28 éder: étdürdi TDK

[1] *XIX. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XXII / 2) (H3 186a, N2 122b, TDK 116b, İBN 104a)*

kesüp ve evlād-ı Ebū Ṭālib'den her kimi bulur iseñ başlarını kesüp baña getürmek
H3 186b gereksin. Ve bir miḳdār ᶜasker ile Kūfe'ye varup evlād-ı Ebū Ṭālib'i /iḫrāc édüp şehre
āteş vérüp cümle iḫrāḳ éyle." dédi. Herşeme eydür: "Ḳaçan ki bu sözleri istimāᶜ
éyledüm ıżṭırābdan az ḳaldı ki helāk olam." Pes tażarruᶜ u niyāza başlayup "Yā
5 emīrü'l-mü'minīn bu umūr-ı muᶜaẓẓama ᶜuhdesinden gelmek benüm kārum degüldür.
Ceddüñ rūḥıçün olsun beni ᶜafv éyleñ." dédüm, yüzüm yere sürdüm. ᶜAẓīm ḫiddete
gelüp eyitdi: "Ecdādum rūḥıçün şöyle ki saña emr éyledügüm ḫuṣūṣuñ birinde ihmāl
édesin seni eşedd ᶜuḳūbet ile siyāset éderem ve her pāreñi ḳulaġuña nümüne éderem."
dédi. Ve ḫiddet ile ḳalḳdı, içerü ḫarem ṭarafına gitdi. Ben éyle ẓann éyledüm ki bu
10 emre benden kerāhet görmegin ḳatlüme fermān éder. Ḳalbümden şöyle neẓr éyledüm
ki: "Eger bu varṭadan ḫalāṣ bulursam başum alup bir iḳlīme gideyüm ki bir kimse
ḥālümi bilmeye." Pes bu ḥālde gördüm bir ḫādim gelüp "Seni ḫalīfe ister." dédi. Ben
daḫı mevtümi muḥaḳḳaḳ bilüp kelīme-i şehādet getürüp içerü ḫarem ṭarafına vardum
H3 187a ᶜavratlar ṣadāsını istimāᶜ éyledüm. /Nā-gāh bir āvāz-ı ḥanīn işitdüm ki "Gel yā
15 Herşeme ben Ḫīzerān'am. Gel gör benüm başuma gelen muṣā'ibi." Çünki ḫāne içine
girdüm. Gördüm ki Ḫīzerān perde ardında eyitdi ki: "Hādī ki cevr ü ẓulme mā'il idi.
Niyyet-i şūmı kendüyi vādī-i fenāya vāṣıl étdi. Ve dāfiᶜü'l-beliyyāt ᶜālemi şerrinden
ḫalāṣ éyledi. Ḥāline naẓar éyle." déyü perdeyi refᶜ éyledi. Naẓar édüp gördüm ki Hādī
silk-i emvāta mülḥaḳ olmış. Baᶜde Ḫīzerān eyitdi: "Ṭaşradan ki içerü geldi ayaġına
20 düşdüm ve Hārūñ'uñ bir ḳatre ḳanını baña baġışla." dédüm, şarıldum. Sözümi redd
édüp beni silküp şarṣdı. Ve kemāl-i ḫiddetinden şu ṭaleb éyledi. Nūş éyledügi sāᶜat
nīş-i mevte giriftār oldı. El-ḥükmüllāhi'l-ᶜalīm. İmdi var ḥabsden Yaḥyā'yı çıḳar ve
yanuña al. Ve ḥālden ḫaberdār éyle ki ḫalḳı Hārūn'a bīᶜat ile muḳayyed olsun." Ben
daḫı sürᶜatle vardum, Yaḥyā'yı ḥabsden çıḳardum. Ve Hārūnü'r-Reşīd ḫizmetine varup

---

·1 kesüp ve H3, İBN: kesüp baña getürmek gereksin ve N2; kesesin ve TDK / Ṭālib'den: Ṭālib'den yaᶜnī ᶜAlī'nüñ evlādı İBN / baña: H3'te yok // 2 bir: bu H3 / şehre: TDK'da yok // 3 āteş vérüp cümle: bi'l-külliyye nār ile TDK / ki: kim İBN // 4 ıżṭırābdan: ıżṭırābumdan TDK / ki: kim İBN / olam: olaydum TDK / başlayup: başladum dédüm TDK // 5 ᶜuhdesinden: der-ᶜuhdesinden TDK // 7 ecdādum: ecdād-ı ᶜiẓāmum TDK / ki: TDK'da yok // 8 ᶜuḳūbet ile: ᶜuḳūbetle İBN / siyāset éderem: ᶜālemde rüsvā TDK // 9 ḫiddet ile: ḫiddetle İBN / ḳalḳdı: ḳalḳup İBN / içerü ḫarem ṭarafına gitdi H3, İBN: gitdi içerü ḫaremine N2; içerü ḫarīme gitdi TDK / éyle: öyle N2 // 11 bulursam: olur isem N2 / gideyüm: gidem TDK // 12 pes: TDK'da yok / ḥālde: ḥālde iken TDK / seni ḫalīfe: ḫalīfe seni İBN // 13 ḫarem H3, N2: ḫarīm TDK, İBN / vardum TDK: girüp H3; varup N2, İBN // 14 ᶜavratlar: bir ᶜavrat TDK / ṣadāsını: gedāsını H3 / istimāᶜ éyledüm nā-gāh bir āvāz-ı ḥanīn H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 15 gel yā Herşeme ben H3, TDK: gel yā Herşeme bin ᶜAyn ben N2; yā Herşeme gel ben İBN // 16 ardında: ardından N2 / eyitdi ki H3, N2: pinhān baña ḫiṭāb édüp eyitdi TDK, oturuyor baña eyitdi ki İBN / idi: N2'de yok // 22 el-ḥükmüllāhi'l-ᶜalīm H3: el-ḥükmüllāhi N2, İBN; el-ḥükmüllāhi'l-ᶜaliyyü'l-ᶜalā TDK // 23 ḥālden: bu ḥālden İBN / olsun: olsun dédi TDK // 24 sürᶜatle H3, İBN: sürᶜat ile N2, TDK / vardum: N2'de yok / ḥabsden: TDK'da yok / Hārūnü'r-Reşīd: Hārūn TDK / varup: vardum TDK

H3 187b selām vérdüm. Beni gördükde taᶜaccüb /édüp "Yā Herşeme neden düşdi gelmeñ?" dédi. Ben daḫı ḥikāyeyi ibtihādan intihāya varınca bir bir ḥikāyet édüp bildürdüm. Secde-i şükr éyledi. Ve ol ḥīnde müjde ḫaberi geldi ki "Bir mevlūd-ı mesᶜūd-ı mübārek-ḳadem dünyāyı müşerref ü münevver éyledi." dédiler. Ve eymen sāᶜatde vücūda gelmegin nāmını Me'mūn ile nāmzed édüp ᶜaẓīm mesrūr oldılar. Ve ᶜArab ol géceye Leyle-i Hāşimiyye déyü ad vérdiler ki bir ḫalīfe-i Hāşimī semend-i tābūta binüp iḳlīm-i ᶜademe göçdi. Ve bir ḫalīfe-i Hāşimī serīr-i ḫilāfete geçdi. Ve bir Hāşimī ketm-i ᶜademden gelüp serāy-ı ᶜāleme ḳadem başdı. Şaḥīfe-i kā'ināt ṣaḥīfe-i taṣvīr miṣālindedür. Tā kim baᶜżı ḥakk olmaya baᶜżı muṣavver olmaz. Ḳıṭᶜa:

Maḥv olup gitmez mürūr-ı dehr ile bāḳī ḳalur
Nice müddet ṣafḥa-yı evrāḳda mesṭūr olan
Ṣafḥa-yı ᶜālem ne resme levḥdür kim altına
Neşf éyler bir nefesde üstine mesṭūr olan

Ve mine'n-nevādir[1]

H3 188a Selāṭīn-i Beni Ümeyye'den Velīd bin ᶜAbdülmelik saltanatı /zamānında Ṭārıḳ bin Ziyād nām bahādırı serdār édüp diyār-ı Maġrib'de Endülüs nevāḥīsini feth ü tesḫīre irsāl éyledi. Merḳūm ᶜasker-i cerrār ile varup Endülüs'i vü nevāḥīsini ḳabża-i tesḫīre getürdükde ol ḳadar ġanā'im-i bī-ḥisāba nā'il oldı ki ḥadd-i nişābdan mütecāviz idi. Ḥażret-i Süleymān nebī ᶜaleyhisselām zamānında maḫzūn u merṣūd olan defā'in ü zeḫā'ir-i ᶜaẓīmeye vāṣıl olmışdur. Cümleden bir defīnede yüz yetmiş tāc-ı Hüsrevānī ki şāhāne dürr ü yāḳūt ve elmās u zümürrūd ve sā'ir aḥcār-ı ẕī-ḳıymet ile muraṣṣaᶜ u mükemmel ki birinüñ bahāsı ḫarāc-ı Rūm'a berāberdür, dérler idi. Ve bir eyvān-ı ᶜacībü'ṣ-ṣanāᶜiyye dāhil oldılar. İrtifāᶜı elli ẕirāᶜ idi. Ve saṭḥından saḳfına varınca altun u gümüş evānī-i muraṣṣaᶜ ile memlū idi ki vaṣf-ı ādemī iḥāṭasından ᶜāciz idi. Ve Ḥażret-i Süleymān bin Dāvūd ᶜaleyhi's-selām ḥażretinüñ mā'idesinüñ şofrası ki
H3 188b zümürrüd-i aḫżārdan idi ve evānīleri ṣāfī altundan ve pāyeleri yeşīm-i beyāż /ve cezᶜ

---

1 selām vérdüm: TDK'da yok / gördükde: görükde ġāyet N2 / neden: ne TDK / gelmeñ: gelmeñe TDK // 2 ḥikāyeyi: ḥikāyeti TDK / ḥikāyet: ḥikāye TDK // 5 nāmzed: nāmzād H3 / édüp: étdiler N2 / oldılar: oldı N2 / ve: İBN'de yok // 6 Hāşimī: Hāşimī'yi TDK // 7 göçdi: gitdi TDK / Hāşimī: Hāşīm TDK // 9 tā: TDK'da yok / kim: ki TDK / baᶜżı: baᶜżısı TDK / ḳıṭᶜa H3, İBN: naẓm N2, TDK // 11 ṣafḥa-i: ṣaḥīfe-i TDK // 12 şafḥa-i: ṣaḥīfe-i TDK // 13 éyler: éder gör TDK // 17 Ziyād İBN: Zebbā H3, N2, TDK / nevāḥīsini: nevāḥīsinde N2 // 18 merḳūm H3, TDK: serdār-ı merḳūm N2, İBN // 19 getürdükde: getürdi İBN / ġanā'im-i bī-ḥisāba: ġanā'ime İBN / ḥadd-i nisābdan: ᶜadd ü insābdan İBN // 20 nebī: N2'de yok / defā'in-i: İBN'de yok // 21 zeḫā'ir-i H3, N2: ḫazā'in-i TDK; zeḫā'ir ü defā'in-i İBN / olmışdur: oldı TDK / cümleden: cümleden biri budur ki TDK // 22 elmās: (melābis) TDK // 26 ᶜaleyhi's-selām: ᶜaleyhi's-selāmuñ İBN / ḥażretinüñ H3, N2: cenābunuñ TDK; İBN'de yok // 27 evānīleri: evānīsi TDK / yeşīm-i beyāż H3, TDK: yeşīm N2, İBN

[1] *XIX. Faṣıl, 3. ḥikâye (İBN'de XXII / 3) (H3 187b, N2 123b, TDK 117b, İBN 105b)*

ile muraşşa idi. Ve bir kitāb buldı ki cemī^{c} aḥcār u nebātātuñ ve ma^{c}āden-i mütenevvi^{c}anuñ ḫavāsını yazmışlar. Ve ^{c}ilm-i kimyā vü simyāya vü nārencāta müte^{c}allik ve ^{c}ilm-i irşād taḥḳīḳ u tedḳīḳ üzre beyān éylemişler. Ve bir kitābda daḫı aşbāġ-ı yāḳūt u aḥcārı beyān ve sümüm-ı veter-i yāḳūtuñ aşlını ^{c}ayān éylemişler. Ve şüret ü şekl-i ārżı ve biḥār u cezā'ir ü cibāli ṭarḥ u taḳsīm éylemişler. Ve bir ḳā^{c}ada bir miḳdār iksīre vāṣıl oldılar ki bir dirhemini bir nice biñ dirheme ṭarḥ olınsa ibrīz-i ḫālis olurdı. Ve bir mir'āt-ı ^{c}ālem-tāba mālik oldı ki aḫlāṭ-ı müdebbirden Ḥażret-i Süleymān ^{c}aleyhi's-selāma īcād éylemişler idi. Naẓar olınsa eḳālīm-i seb^{c}a naẓarında müşāhede olurdı. Ve ol ḳā^{c}a içinde bir meclise dāḫil oldılar. Bir şuffesinde bir deve yüki yāḳūt-i Behremānī ve sā'ir cevāhir-i aḥcārdan bu cümlesini serdār olan Ṭārıḳ bin Ziyād cem^{c} édüp ḫalīfe-i vaḳt olan Velīd bin ^{c}Abdülmelik'üñ ḫiẓmetine īṣāl
H3 189a éyledi. Bu mertebe ġanā'im-i bī-ḥisāb selāṭīn-i ḳadīmden bir pādişāha /naṣīb olmamışdur. Erbāb-ı tevārīḫ bunda müttefiḳlerdür.

Bedī^{c}-i münāẓarātdan Hişām ile pīr-i müsāfirüñ muḥāveresidür. Ve mine'n-nevādir.[1]

Tārīḫ-i Aḫtem-i Kūfī'de mesṭūrdur ki Hişām bin ^{c}Abdülmelik Benī Ümeyye içinde ġāyet ḳabīḥü'l-manẓar ve redā'et-i siyer ile meşhūr idi. İttifāḳ birgün seyr ü şikārda naẓarı bir ġubār-ı ^{c}aẓīme düş oldı ki şārī^{c}de peydā olmışdı. Refī^{c} nām bir ḫiẓmetkārı ile ol cānibe teveccüh éyledi. Gördi ki bir ḳāfile Şām'dan Kūfe'ye gider. Hişām'uñ gözi bir pīre rāst geldi. Hişām pīrden su'āl étdi ki "Neredensin ve ḳanda gidersin ve ḳanḳı ḳabīledensin?" Pīr eyitdi: "Kūfe'denem lākin ḳabīlemi bilmekde ne fā'ide mülāḥaẓa édersin?" Hişām eyitdi: "Ḥaḳḳā ẓāhir budur ki bir nā-ma^{c}kūl ḳabīleye

---

2 simyāya H3, İBN: simyāiyye N2; simyāyı TDK // 3 ve ^{c}ilm-i irşād: fenni ve ^{c}ilm-i irşādı TDK / üzre: ile TDK / bir: TDK'da yok // 4 aşlını: uṣūlini TDK // 4-5 ve şüret-i şekl-i ārżı ve biḥār u cezā'ir ü cibāli ṭarḥ u taḳsīm éylemişler: İBN'de yok // 5 ḳā'ada N2: ḳārī^{c}ada H3; ḳā'idede TDK, İBN // 7 ḫāliṣ: ḫāṣ TDK / olurdı: olur idi N2 / oldı ki: oldılar TDK / müdebbirden: müdebbireden N2 // 8 ^{c}aleyhi's-selāma H3, TDK: ^{c}aleyhi's-selāmı N2; ^{c}aleyhi's-selām İBN / eḳālīm-i: iḳlīm-i TDK / naẓarında: TDK'da yok // 9 olurdı H3, İBN: olur idi N2; olmur idi TDK / şoffa-yı sınnde: şoffasında İBN // 10 cevāhir-i: cevāhirden TDK / aḥcārdan: TDK'da yok / cümlesini: cümlesi İBN // 11 bin Zebbā H3, N2: ibni Zebbā TDK; bin Ziyād İBN / Velīd bin: Velīd ibni TDK / ^{c}Abdülmelik'üñ: ^{c}Abdülmelik N2 // 12 bī-ḥisāb: bī-ḥisāba H3 / ḳadīmden: ḳadīmeden İBN // 13 olmamışdur: olmamışdur déyü yazup TDK / tevārīḫ: tārīḫ TDK // 15 bedī^{c}-i H3, TDK: bedā'ī^{c}-i N2, İBN // 15-16 ve mine'n-nevādir: N2'de yok // 17 ^{c}Abdülmelik: ^{c}Abdülmelik'üñ İBN // 19 düş: ṭüş İBN / olmışdı H3, İBN: olmışıdı N2, TDK // 20 ḫiẓmetkārı: ḫiẓmetkār TDK // 21 etdi ki: éyledi ki N2 / neredensin: ne yerdensin TDK // 21-22 ve ḳanda gidersin ve ḳangı ḳabīledensin: ḳangı ḳabīledensin ve ḳanda gidersin dédükde TDK // 22 ḳabīledensin H3, İBN: ḳabīleye mensūbsun dédi N2 // 22 lākin: velākin TDK // 22-24 Pīr eyitdi "Kūfe'denem lākin ḳabīlemi bilmekde ne fā'ide mülāḥaẓa édersin?" Hişām eyitdi "Ḥaḳḳā ẓāhir budur ki bir nā-ma^{c}kūl ḳabīleye mensūb mısın?": N2'de yok // 23 édersin: édersin dédi TDK / Ḥaḳḳā H3, N2: Ḫafādan TDK; aḫifādan İBN

[1] *XIX. Fasıl, 4. hikâye (İBN'de XXII / 4) (H3 189a, N2 124a, TDK 118b, İBN 106a)*

mensūb mısın?" Pīr eyitdi: "Ḥaḳem ḳabīlesindenem Dugke ḳabīlesine daḫı nisbiyyetüm vardur." Hişām eyitdi: "Elḥamdülillāh şükr vācib oldı ol kimseye ki böyle rediyye ḳabīlesine intimāsı olmaya."Pīr eyitdi: "Bizüm nisbetümüz eger ceyyid ve eger
H3 189b redī, maᶜlūmuñuz oldı. Siz daḫı neseb-i /aᶜlāñuzı iᶜlām éyleñ bilelüm." dédi. Hişām
5 eyitdi: "Bizüm aşlumuz Ḳureyş'dendür." Pīr eyitdi: "Ḳureyş ṭā'ife-i bisyār ve ṣaᶜb-ı bī-şumārdur. Anlarda ᶜālī vü sāfil ve ᶜālim ü cāhil mevcūddur. Sizler ḳanḳı şuᶜbedensiz?" Hişām eyitdi: "Maᶜārif-i Benī Ümeyye'denem." Pīr ḫande-i bī-meze éyledi ve eyitdi: "Merḥaban merḥaban ey āḫī-i Benī Ümeyye! Eyü varduñ bizi nesebüñden āgāh éyledüñ. Celālet-i nisbet ve ṭarāvet-i ḥaseb bā-vücūd çeşm-i
10 kebūd-ı şehlā ve ṭalᶜat-ı bī-hemtā ile ve bu ṭalāḳat-ı lisānla ve bu ᶜuẕviyyet-i beyān ile ādem begenmeseñ sezā ve ne mertebe ṭaᶜn éyleseñ revādur. Ey Emevī-i erzel-i ḫalāyıḳ sizlersiz ki kelām-ı mecīd-i mūlk-i ᶜAllām'da şecere-i melᶜūne sizlerden ᶜibāretdür. Ve daḫı *Efemen kāne mü'minen kemen kāne fāsıḳan*[1] siz ṭā'ifeye işāretdür. Ricālüñüzde nekāl ü vebāl meşhūr ve nisāñuzda ḫubṣ-ṭıynet ve ġalebe-i şehvet mesṭūrdur. Cümle
15 kibāruñuzdan ᶜAffān nām kimesnedür ki ᶜalem-i muḫālefeti Seyyidü'l-mürselīn ve ḫātemü'n-nebiyyīn ṣalavātullāhu ᶜaleyhi üzerine ḳaldurdı. Ve Ṣaḫḫar bin Ḥarb ile ki
H3 190a /iftiḫār édersiz cāhiliyyetde ḥammār u bayṭār idi, çün İslām'a geldi, münāfiḳ u ġaddār u mekkār oldı. Ve ᶜUḳbe bin Muġīṭ ki muḫbir-i ṣādıḳ anuñ nesebini Ḳureyş'den nefy éylemişdür. Siz anı Ḳureyş'e nisbet édersiz. Ve anuñ veledi Velīd-i
20 Pelīd mest olup ṣabāḥ namāzın dört rekᶜat ḳılup bu neşāṭ u inbisātda "Dilerseñüz size bir nice rekᶜat daḫı ḳılayum." démişdür. Siz ol maḳūle-i pelīdi Müslimānlar üstine ḥākim éyledüñüz. Ve Ḥakem bin el-ᶜĀṣ ve püseri Mervān ki Ḥażret-i Nebī ᶜaleyhi's-selām maṭrūd u merdūd éyledi. Siz anı merġūb u maḳbūl ṭutup envāᶜ riᶜāyetler éyledüñüz. Sübḥānallāh sizüñ ᶜafīfelerüñüzden biri Ḥammālete'l-Ḥaṭab degül midür ki
25 anuñ sū-yı ḥāli ve şekāvet-i mālı aḥvāl-i Ebū Leheb'de mündericdür. Ve biri daḫı Hind nām ᶜavratdur ki zer ü zīverīn Vaḥşī gibi pelīde bağışladı tā kim Seyyidü'ş-şühedā-yı Ḥażret-i Ḥamza raẓıyullāhu taᶜālā ᶜanhu şehīd éyledi. Ve ol ḥażretüñ cigerini dişiyle pāreledi. Naẓm:

---

1 ḳabīlesine: ḳabīlesinde N2 // 2 nisbiyyetüm: nisbetün İBN // 3 nisbetümüz: nisbemüze N2 // 5 ṭā'ife-i: ṭā'ifesi İBN // 6 ve: İBN'de yok // 9 bā-vücūd déyü: ẕātuñda mevcūd ki TDK // 10 kebūd-ı şehlā: kebūd déyü ve şehlā H3 / bu N2, TDK: H3 ve İBN'de yok / lisānla: lisān ile N2 // 11 ne mertebe N2: merdüme H3; mertebeyi TDK; İBN'de yok / revādur: sezādur N2 // 12 sizlersiz ki: sizler ol ṭā'ifesiz ki TDK // 13 siz ṭā'ifeye: size TDK // 14 nisāñuzda H3: nisāñuz N2, TDK, İBN // 15 kimesnedür: kimesne TDK / ki: H3, İBN N2 ve TDK'da yok // 16 ṣalavātullāhu ᶜaleyhi: N2'de yok / Ṣaḫḫar bin: ṣaḫreyn-i N2 / ki: TDK'da yok // 17 cāhiliyyetde: cāhiliyyetlere N2 // 20 Pelīd: Pelīd'i N2 / mest olup H3, İBN: mest ü evkar N2, TDK / rekᶜat: H3'te yok // 21 üstine: üzerine N2 // 22 el-ᶜĀṣ: ᶜĀṣ H3'te yok // 25 anuñ: TDK'da yok / aḥvāl-i: TDK'da yok / Ebū: Ebā TDK // 27 cigerini: cigerin TDK / dişiyle H3, İBN: dişi ile N2, TDK // 28 naẓm: şiᶜr TDK

[1] "Öyle ya, mümin olan, yoldan çıkmış kimse gibi midir?", Secde (32): 18.

Dāstān-ı pūser-i Hind meger neşnūdī
H3 190b *Ki ez-u ber-ser-i evlād-ı /peyember çe resīd*
U be-nāḥaḳḳ dā'imā dīnī rā be-şud
Māder-i ū ciger-i ᶜamm-ı nebī rā be-mekīd[1]

Mışraᶜ: *"Ey tū mecmuᶜa-yı ḫūnī-rā kūdāmet güyem*[2]. Ol pīr bu elfāẓ-ı dil-peẕīri dédi ve yolına revāne oldı. Hişām mebhūt olup kemāl-i ıẓṭırābından ġulāmına eyitdi: "Gördüñ mi bu pīrcegüz bize neyledi. Ġulām eyitdi: "Ġāyet-i dehşetden ve nihāyet-i ḥayretden bir ḥarf anuñ kelāmından ḫāṭırumda ḳalmadı." dédi. Hişām eyitdi: "Eyü olmış. Zinhār ḫāṭıruñda ḳaldı ise ketm éyle. Bir kimseye fāş éyleme. Yoḳsa seni ḳatl éylerem." Çünki Hişām leşkerine vāṣıl oldı "Ol pīri givürüñ" déyü ṭaraf ṭaraf ādemler irsāl éyledi. Lākin pīr-i be-nām ayaḳ ḳaraya ḳoyup cānn gibi nihān ve cinn mānendi bī-nişān oldı. Varṭa-yı ḫaṭardan cānib-i selāmete revān oldı.

Ve mine'n-nevādirū'r-rū'yā[3]

Meşhūrdur ki Emevīlerden ᶜAbdülmelik bin Mervān vāḳıᶜasında görür ki dört
H3 191a kerre Kaᶜbe-i Mükerreme mescidine tebevvül éyledi. Ṣabāḥ olduḳda bu rū'yāsını /Saᶜīd bin Müseyyeb raḥmetullāhi ᶜaleyhi ḥużūrına ᶜarż éyledi. Anlar daḫı bu menāmı böyle taᶜbīr éylediler ki "Senüñ neslinden dört nefer kimse ol maḳām-ı şerīfde ve belde-i laṭīfde ḥükümet éylese gerekdür. Fī'l-vāḳiᶜ Velīd ve Süleymān ve Yezīd ve Hişām ki bunlar ser-defter-i ẓulm u ẓalāmdur anda mühimmāt-ı enām ve umūr-ı ehl-i İslām'a mütevellī vü ḥākim oldılar. Ve ḫabāṣet üzre ḳā'im oldılar. Ve anlaruñ ḥükümeti ḫāṣ u ᶜāmı tencīs-i rükn ü maḳāmdan aᶜceb ü aġreb degüldür.

Yigirminci faṣl ekül olanları beyān éder.[4]

Ve mine'n-nevādir[5]

Vehb bin Cerīr'den menḳüldür ki Müyessiretü'l-Berrāş démekle maᶜrūf bir

---

1 dāstānī: dāstān-i TDK // 5 ḫūnī-rā kerāmet H3, İBN: ḫūnī-i kerāmet N2; ḫūbī çe kerāmet TDK / elfāż-ı H3, İBN: faźl-ı H3; faṣl-ı N2 // 6 yolına: yolından N2 // 7 pīrcegüz: pīr TDK / neyledi: ne iş éyledi dédükde TDK / ġulām: ġulām da TDK // 8 ḥayretden TDK, İBN: ḥayretümden *H3*; ḥayretinden N2 // 9 ḳaldı ise H3, İBN: ḳaldısa N2; ne ḳaldıysa TDK / yoḳsa. yoḫsa TDK / éylerem H3, İBN: éderem N2; éderem dédi TDK // 11 pīr-i be-nām H3: pīr N2, TDK ve İBN / ḳaraya ḳoyup: ḳaldurup TDK // 12 oldı: olup TDK // 14 ve mine'n-nevādirü'r-rü'yā: ve mine'n-nevādir TDK // 15 görür H3, İBN: gördi N2, TDK // 16 Mükerreme mescidine: Mükerreme'ye TDK // 18 nefer: TDK'da yok / şerīfde TDK, İBN: şerīf H3; şerīfe N2 // 19 laṭīfde H3, İBN: laṭīfede N2, TDK / éylese: éyleseler TDK // 21 ḥükümeti: TDK'da yok // 22 ᶜāmı: ᶜāmma ḥükümetleri TDK // 24 yigirmi ikinci: yigirmi üçüncü İBN

[1] "Hind'in oğlunun hikâyesini duymadın mı? Ki o peygamber soyunun başına neler getirdi? O dâimâ haksız yere dine zulmetti. Onun annesi peygamberin amcasının cigerini çıkarıp yedi."
[2] "Sana kanlı mecmuanın hangi sayfasından bahsedeyim?"
[3] *XIX. Fasıl, 5. hikâye (İBN'de XXII / 5) (H3 190b, N2 125a, TDK 119b, İBN 107a)*
[4] *XX. Fasıl (İBN'de XXIII. fasıl) (H3 191a, N2 125a, TDK 119b, İBN 107a)*
[5] *XX. Fasıl, 1. hikâye (İBN'de XXIII / 1) (H3 191a, N2 125a, TDK 119b, İBN 107a)*

şaḫş-ı ekūl kimse var idi. Aṣḥābından birisi su'āl éder ki taᶜaccūb olınacaḳ yémek vāḳiᶜ oldı mı?" dédi. Müyessire eyitdi: "Birgün seḥerī ḳalḳdum bāzārlarda ḥāżır ṭaᶜam yoġıdı tāze ḫurmā faşlı idi. Yüz dāne ekmek ile bir mekkūk ḫurmācıġı yédüm.
H3 191b Mekkūk dédükleri Şām ışṭılāḥıdur ki on iki İslāmbol külesi /olur. "Yā seni incitmedi
5 mi?" dédiler. "Bir miḳdār ḳarnumı şişürdi." démiş.

Ve mine'n-nevādir[1]

Birgün Müyessire-i Berrāş bir ġāyet büyük eşegi var imiş. Binmiş bir köye giderken ṭā'ife-i ᶜUrbāndan bir ḳabīle içine yolı uġrar. Bilürler ve ḳarşu çıḳup żiyāfete
10 daᶜvet éderler. Ol daḫı eşeginden iner eşegini alup bağlar ve kendüyi obalarına ḳondururlar. Ve aḫşama ṭaᶜām içün kendü eşegini boġazlayup bişürüp öñine getürürler. Yalñuzca eşegi yér ve yatar. Şabāḥ olduḳda ḳalḳar eşegi ṭaleb éder binmege. "Bu géce yedügüñ ol idi." dédiler. Ve kendüye bir nāḳa deve vérürler. Biner çekilür gider.

15

Ve mine'n-nevādir[2]

Muᶜammer bin Süleymān'dan menḳūldür ki: Hilāl Māzenī meşāhīr-i ekūllerdendür. Kendüden su'āl éylemişler ki "Senüñ içün mubālaġa ile eküldür." dérler. Billāhü'l-ᶜaẓīm dilerüz ki ḥaḳīḳat üzre ḥālüñi beyān éyleyesin." Māzen eyitmiş:
20 "Vallāhi dünki gün bir eyüce dört yaşında semiz nāḳacügüm var idi boġazlayup
H3 192a bişürdiler /ve cigerini bahār ile ḳıyma édüp ṭoldurdılar ḫatunum ile oturup yémişüz. Géce olduḳda ḫatunum ile döşege yatup bir kāre mübāşir olmaḳ istedükde ẕekerüm érişmedi cimāᶜa ḳādir olamadum. Ḫatunum baña güldi ve eyitdi: 'Behey ādem ikimizüñ arasında bir deve yatıyor. Nice érişsün.' dédi. Ve ᶜamelden fārīġ oldum."
25 dédi.

---

1 kimse: TDK'da yok / éder: éyledi TDK / olınacaḳ: olınacaḳ mertebe TDK // 2 Müyessire: Müyessir N2 // 3 ekmek: etmek TDK / ḫurmācıġı: ḫurmāyı TDK // 4 İslāmbol H3, İBN: İstānbūl N2; İslāmbolī TDK / külesi: küll TDK // 5 démiş: dédi TDK // 8 Müyessire-i: Müyessiretü'l- TDK // 9 giderken: gideriken N2 / bilürler ve: ol ṭā'ife görince TDK // 11 getürürler: getürdiler N2 // 12 eşegi yér: yér N2 / yatar: yatur N2 // 13 binmege: binmege. Anlar da cevāb vérürler ki TDK / ol idi: ṭaᶜām ol eşek idi TDK / dédiler: dérler TDK / deve: TDK'da yok / vérürler: vérdiler N2 / biner: biner ve TDK // 17 bin: ibni TDK // 18 éylemişler ki: éylediler ki İBN // 19 billāhü'l-ᶜaẓīm dilerüz ki: isterüz ki bize TDK / Māzen: Māzenī TDK / eyitmiş: eyitdi İBN // 20 semiz: bir N2 / nāḳacügüm: nāḳam TDK // 21 yémişüz: yédük vaḳt TDK // 22 mübāşir olmaḳ H3, N2: mübāşeret éylemek TDK; mübāşeret olmaḳ İBN / istedükde: istedügümüzde TDK / ẕekerüm: ẕeker TDK // 23 baña H3, İBN: dér ki N2; TDK'da yok / güldi: gülüp TDK / ve eyitdi H3, İBN: N2'de yok; ve eyitdi ki TDK // 24 ikimizüñ: İBN'de yok / arasında: aramuzda İBN / yatıyor H3, N2: yatupdur TDK; yatur İBN

[1] *XX. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XXIII / 2) (H3 191b, N2 125b, TDK 120a, İBN 107a)*
[2] *XX. Faṣıl, 3. hikâye (İBN'de XXIII / 3) (H3 191b, N2 125b, TDK 120a, İBN 107a)*

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḫulefā-yı Benī Ümeyye'den Süleymān bin ᶜAbdülmelik ġāyet ile ekūl imiş. Zübdetü'l-fużalā Aşmaᶜī'den menḳūldür ki: Birgün Süleymān bin ᶜAbdülmelik ᶜÖmer bin ᶜAbdülᶜazīz ile maᶜan Ṭā'if'e çıḳdılar. Ve ᶜÖmer bin ᶜĀṣ'uñ çiftligine seyre vü
5 ṣafāya çıḳdılar. "Atlarumuza bindük ve ṣayd u şikār éderek çiftlige vāṣıl olduḳ. Atlarumuzdan indügümüz gibi ḫalīfe çiftlik meşeddine eyitdi: "Yā Şemurdel bize mā-ḥażarā bir ṭaᶜāmdan neñ vardur?" dédi. Şemrdil eyitdi: "Sulṭānum içün bir semiz keçi ve on beş kaz ve yigirmi beş tavuḳ her biri ḳazdan semizdür, beslenmişdür. Aᶜlā muḥarrā éyledüm, ḥāżırdur." dédi. "Var getür." dédi. Simāṭ çekdiler. Yémege başladı.
H3 192b 10 Ve ᶜÖmer bin /ᶜAbdülᶜazīz'i çaġırdı. Ol "Ṣā'imem yémezem." dédi. Yalñızca kendüsi cümlecigin yédi. Sofra kalkup meyve getürdiler. Yüz dāne enār yédi ve dört yüz dāne inċīr ve sā'ir meyvelerden daḫı yédi. Ve bir mikdār muṣāḥabet édüp gezinerek maṭbaḫ semtine vardı. Çāşnigīrbaşısına "Ṭaᶜāmdan neñüz vardur?" dédi. Ol daḫı "Devletüñüzde otuzüç ḳazan ḳaynayor, ḥāżırdur." dédi. Ve biraz ḳazanlaruñ aġzın
15 açup her birinden üçer ḳaşıḳ tenāvül éyledi ve çekildi. Oturduḳda simāṭ çekdiler. Niᶜmete ṣalā oldı. Ḫalḳla sofra başına geçüp berāberce yédi. Erbāb-ı tevārīḫ merḳūmuñ ekūllıġına müteᶜallik ḳatı çoḳ nesne yazmışlardur. Ve cümlesi ᶜale'l-ittifāḳ yazduḳları budur ki yevmī yüz rıṭl-ı Şāmī ṭaᶜām yerdi. Her rıṭl yedi yüz dirhemdür meyvelerden faźla. ᶜĀḳıbet fevti tuḫmeden olmışdur. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

20

---

2 ḫulefā-yı: ḫalīfe-i TDK / ile: TDK'da yok / imiş: idi İBN // 3 bin: ibni TDK // 4 bin ᶜAbdülᶜazīz: ibni ᶜAbdülᶜazīz TDK / maᶜan: N2'de yok / bin ᶜĀṣ'uñ: ibne'l-ᶜĀṣ'uñ TDK / seyre vü H3, İBN: seyr ü N2, TDK // 5 çıḳdılar H3, N2: vardılar. Sayd u şikārdan soñra yine maḥall-i mezbūreye TDK; gitdiler İBN / atlarumuza bindük ve sayd u şikār éderek çiftlige vāṣıl olduḳ: TDK'da yok / éderek: éder iken İBN // 6 çiftlik: çiftligüñ TDK / meşeddine: müşyidine İBN / eyitdi: İBN'de yok // 7 ḥażarā bir ṭaᶜāmdan H3: ḥażarādan N2; ḥażarā ṭaᶜāmdan TDK, İBN / neñ vardur H3, N2: ne var TDK; neñ var ise getür İBN / sulṭānum: sulṭānumuz İBN / içün: H3'te yok // 8 yigirmi beş H3, N2: yigirmi TDK, İBN / beslenmişdür: beslenmiş TDK // 9 muḥarrā: maḥz TDK / getür dédi: getür déyü fermān éyledi TDK / başladı: başladılar İBN // 10 bin: ibni TDK / ṣā'imem yémezem: ṣā'im yémez N2 // 11 cümlecigin: cümlesin TDK / enār: nār İBN / yédi ve: ve TDK // 12 ve sā'ir: ve daḫı sā'ir TDK / meyvelerden: meyveden İBN / daḫı yédi: yédi TDK / gezinerek: gezerek N2 // 13 çāşnigīrbaşısına: çāşnigīrbaşıya TDK // 14 devletüñüzde: İBN'de yok / ḳazan: ḳazġan TDK / ḥāżırdur: TDK'da yok / biraz H3, N2: bir bir TDK, İBN / ḳazanlaruñ H3, İBN: ḳazġanlaruñ N2, TDK // 15 her birinden: TDK'da yok / oturduḳda H3, N2: yerine oturduḳda TDK; gitdi oturduḳda İBN // 16 ḫalḳla: ḫalḳ ile TDK / yédi: yine yédi TDK // 17 merḳūmuñ: İBN'de yok / ekūllıġına: ekūlligine H3 / yazmışlardur: yazmışlar H3 // 18 rıṭl-ı Şāmī ṭaᶜām: rıṭl ṭaᶜām-ı Şāmī N2 / yérdi H3, İBN: yér idi N2, TDK / her N2, TDK: H3'te yok; her bir İBN // 19 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok

[1] *XX. Faṣıl, 4. ḥikâye (İBN'de XXIII / 4) (H3 192a , N2 126a, TDK 120b, İBN 107b)*

Ve mine'n-nevādir[1]

Rivāyet éderler ki ekūllerden birisi bir rāhibüñ āşnāsı idi. Deyr yanından geçer
H3 193a iken rāhib gördi. Ve daᶜvet éyledi. /Vardı, rāhibüñ yanına nāzil oldı. Rāhib "Maṭbāḫda ḥāżır mercümek aşı var, yérseñ getüreyüm." dédi. "Getür." dédi. Rāhib öñine on dāne ekmek ḳodı ve maṭbaḫdan bir şaḥan şorba getürmege gitdi. Şaḥanı getürdi. Geldi gördi ki ekmegi yémiş. Rāhib şorbayı ḳodı "Varayın ekmek getüreyüm." déyü gitdi. On ekmek daḫı getürdi. Gördi ki şorbayı yémiş. Ekmegi öñine ḳodı bu şaḥanı aldı. Maṭbaḫdan bir şaḥan şorba daḫı getürdi. Geldi gördi ki ekmegi yémiş. Ḥāṣıl-ı kelām bu minvāl üzre rāhib on defᶜa onar dāne ekmegi getürürdi şorbayı bulamaz idi. ᶜĀḳıbet ferāġat éyledi. Ve bir miḳdār muṣāḥabetden ṣoñra eşegine binüp rāhibe vedāᶜ éyledi. Rāhib "Ḳanda gidersün?" dédi. Ekūl eyitdi: "Ḳarşu ḳaryede bir ṭabīb-i ḥāzıḳ vaṣf éyleyiler, aña giderem." Rāhib "Ṭabībi néylersün?" dédi. Ḥerīf eyitdi: "Birḳaç gündür ki miᶜdemden şikāyetüm vardur. İştihām ġāyet żaᶜf üzredür. Taṣḥīḥe bir ᶜilāc
H3 193b şorayum." dédi. Rāhib "Luṭf éyle /senden bir recāmuz vardur." dédi. Herīf eyitdi: "Nedür?" "Eger miᶜdeñi taṣḥīḥ éderseñ dönişde bu yoldan gelmeyesin."

Yigirmi birinci faṣl ṣıfat-ı baḫlile mevṣūf olan mezmūmlar beyānındadur.[2]

Dīger nādire[3]

Rivāyet éderler ki ᶜÖmer bin Yezīd Esedī ġāyet-i denā'et ile bir şeyḫ-i maᶜrūf idi. Birgün kendüye ḳulınc zaḥmeti ᶜārıż olup şiddet-i rīḥden ḳarnı şişdi. Helāk mertebesi muḳarrer olduḳda bir ṭabīb getürdiler. Buña serc yaġıyla iḫtiḳān éyleyiler.

---

3 gördi ve: görüp TDK / vardı: varup TDK / maṭbaḫda: maṭbaḫdan İBN // 4 ḥāżır: N2'de yok / var: vardur N2 / getür: ol daḫı getür TDK // 5 ekmek: etmek TDK / bir şaḥan: H3'te yok // 5-6 geldi gördi ki: geldi ki gördi H3 // 6 ekmegi: ekmek TDK / varayın: varayum N2 / ekmek: etmek TDK / getüreyüm: getüreyin İBN // 7 ekmek: etmek TDK / gördi ki N2, TDK: gördi H3, iBN / boş: bu H3 // 8 şorba TDK, İBN; H3'te yok; çorba N2 // 9 onar: on İBN / ekmegi: ekmek TDK / şorbayı: çorbayı N2 / bulamaz idi: bulamadı ve şorbayı getürdi ekmegi bulamadı TDK // 11 rāhib: TDK'da yok // 12 rāhib: TDK'da yok / ṭabībi: ṭabīb TDK / neylersün H3, İBN: neylerseñ N2, TDK // 13 vardur: var İBN // 14 rāhib: rāhib eyitdi TDK / recāmuz: recām TDK // 14-15 herīf eyitdi "Nedür?" "Eger miᶜdeñi TDK; miᶜdeçigi H3; rāhib miᶜdeñi N2; rāhib eyitdi miᶜdeñi İBN // 15 gelmeyesin H3, TDK: gelmeyesin dédi N2; gelmeyesiz dédi İBN // 17 yigirmi birinci: yigirmi dördünci İBN / mezmūmlar: mezmūmları H3 // 18 beyānındadur: beyān éder H3 // 19 dīger nādire H3: nādire N2; ve mine'n-nevādir TDK, İBN // 20 bin: ibni TDK / ile bir şeyḫ-i H3, TDK: bir (vüṣṣāḥ) ile N2, İBN // 21 kendüye ḳulınc H3, TDK: kendüye (vlc) N2; ḳulınc kendüye İBN / zaḥmeti: İBN'de yok / olup: oldı N2 // 22 olduḳda: oldı TDK

[1] *XX. Faṣıl, 5. ḥikāye (İBN'de XXIII / 5) (H3 192b, N2 126a, TDK 120b, İBN 108a)*
[2] *XXI. Faṣıl (İBN'de XXIV. faṣıl) (H3 193b, N2 126b, TDK 121a, İBN 108a)*
[3] *XXI. Faṣıl, 1. ḥikāye (İBN'de XXIV / 1) (H3 193b, N2 126b, TDK 121a, İBN 108a)*

Bir zamāndan şoñra ḳażā-yı ḥācet lāzım geldükde bir ṭaşt içine fużalātını cem^{c} édüp cāriyesine eyitdi. "Ol ṭaşt içinde olan fużalātı ki iḫtiḳāndan çıḳmışdı anı bir köhne bezden süz ve dühnini cem^{c} éyle. Ve géce şırçayı anuñ ile yaḳ ki żāyi^{c} olmasun." dédi. Raḥmetullāhi ^{c}aleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḫulefādan Manşūr Devāneḳī içün baḫl ile meşhūr idi démişler. Rebī^{c} nām ḫizmetkārlarından menḳüldür ki bir tārīḫde Ḥacc-ı Şerīf'e ^{c}aẕīmet éyledük. Yolda giderken Sellem Ḥādī ki meşhūrdur /ḫalīfenüñ taḫt-ı revānınuñ ardına gelüp ḫoş āvāzla ceddi inşādına başladı. Ḫalīfe şafālanup ayaġıyla maḥaffeyi tepdi ve "Yā Rebī^{c}" dédi. "Lebbeyk" déyü vardum. Buyurdılar ki: "Sellem Ḥādī'den ḫaẕẕ olındı. Nışf dirhem vér, daḫı oḳusun." dédi. Ve "Maşraf defterine ḳayd éyle." dédi. Sellem nışf dirhemi görüp eyitdi ki: "Yā faḫr-i āl-i ^{c}Abbās! Yā emīrü'l-mü'minīn bir sene Benī Ümeyye'den Hişām ile Ḥacca gitdükde maḥaffesi ḳurbında ḫudā inşād éyledüm. Bāña otuz bin dirhem in^{c}ām éyledi." dédi. Manşūr eyitdi: "Yā Rebī^{c} Hişām beytü'l-māl-i Müslimīn'e ẓulm u ta^{c}addī éylemiş. Sellem'den ol mālı taḥṣīl édüp beytü'l-māle teslīm éylemek gerekdür." dédi. Sellem ile bir sā^{c}at cidālden şoñra Manşūr'ı güçle irżā éyledüm ki muṭālebeden ferāġat éyledi. Lākin şarṭ éyledi ki Ḥacc'a varup gelince gelüp her gün ve her gécelerde maḥaffesi öñince ḫudā inşād éyleye. Egerçi kemāl-i mertebe /diyānet ü ^{c}adāletinden idi. Lākin pādişāhlar şānına baḫl ^{c}aẓīm şe'endür. Luṭf u seḫādur anlara şān vérür. Bāb-ı ^{c}aṭā vü seḫāları küşāde gerekdür.

H3 194a

H3 194b

1-2 fużalātını cem^{c} édüp cāriyesine eyitdi. Ol ṭaşt içinde olan: N2'de yok // 2 iḫtiḳāndan: benden TDK/ çıkmışdı: çıkmış idi TDK // 3 sırçayı anuñ ile TDK: şırça ile H3; mesreceyi anuñla N2, İBN // 4 raḥmetullāhi ^{c}aleyhi H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 7 Devāneḳī: Zü'l-ḳayy TDK / démişler: dérler TDK // 8 ḫizmetkārlarından H3, N2: ḫizmetkārından TDK; ḥācibden İBN // 9 giderken H3, TDK: gider iken N2, İBN / Sellem: Ḫalīm H3 / revānınuñ: revān devesinüñ İBN // 10 āvāzla H3: āvāz ile N2, TDK, İBN / ceddi: cidden İBN // 11 buyurdılar: buyurdı İBN / Sellem: Selīm H3 / olındı: olınup İBN // 12 Ve "Maşraf defterine ḳayd éyle." dédi: N2'de yok / dédi: déyü tenbih éyledi TDK / Sellem N2, İBN: Selīm H3; Sellem Ḥādī TDK // 13 görüp: az görüp İBN / yā faḫr-i āl-i ^{c}Abbās: İBN'de yok / yā: ve yā TDK / bir sene H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 14 ḥaddā: ḥaddāy İBN // 16 Sellem'den: Selīm'den H3 / mālı: māl H3 / beytü'l-māle: beytü'l-māl-i Müslimīne N2 // 17 éylemek: olınacak TDK / Sellem: Selīm H3 // 18 lākin: velākin ol TDK / éyledi: ile TDK / gelüp: TDK'da yok // 19 gécelerde H3, N2: géce TDK, İBN / maḥaffesi: maḥaffenüñ İBN / öninde: öninde İBN / ḥaddā: İBN'de yok // 20-21 luṭf u seḫādur: TDK'da yok // 21 şān vérür H3: şān véren N2, İBN; lāzım olan ^{c}āmme-i ^{c}āleme luṭf u iḥsān ve TDK / küşāde gerekdür H3, İBN: küşāde gerekdür e^{c}āmme-i ^{c}āleme N2; hemīşe küşāde gerekdür TDK

[1] *XXI. Faṣıl, 2. ḥikâye (İBN'de XXIV / 2) (H3 193b, N2 126b, TDK 121b, İBN 108a)*

Ebū'l-Ḳāsım Ṭanbūrī'nüñ hikāyesidür.[1]

Mir'ātü'z-zamān nām tārīḫ-i celīlü'l-ᶜünvānda mesṭūrdur ki: Ḥıṭṭa-yı Baġdād'da kemāl-i baḫl u ḫasāset ile meşhūr bir şaḫş-ı ḫasīs var idi. Nāmına Ebū'l-Ḳāsım Ṭanbūrī dérler idi. Māl-i vāfire mālik idi. Ayaġında géydügi bir köhne medāsı var idi. Her delindükçe yamacıya ilgidüp bir ruḳᶜa vurmaḳdan dört beş yıldan berü géydügi babucı ber-keşīf ü şaḳīl olmışdı ki beyne'n-nās birisi zemm olınsa "*Eşḳalü min medāsi Ḳāsımi'ṭ-Ṭanbūrī*"[2] dérlerdi. Bir gün Ebū'l-Ḳāsım Baġdād çārşūsında gezer iken bir dostı var idi simsārlardan Ebū'l-Ḳāsım'a eyitdi: "Bir Ḥalebī Ḫᵛāce bir miḳdār şīşe-i Ḥalebī getürmişdür. Gel saña bir ednā bahā ile alalum. Bir iki aydan şoñra üç bahāsına
H3 195a beyᶜ édelüm. Küllī fā'ide ḥāṣıl /olur. Mā-beynlerine girüp simsār altmış dīnāra iştirā éyledi. Ḥammāllara yükledüp gider iken bir dellāl dostı daḫı geldi. Ve eyitdi: "Bir tācir Yezd şehrinden gül-āb getürmişdür. Gel saña bir cüz'ī bahā ile alalum. İki bahāsına gene biz saña beyᶜ édevüz." dédi. Altmış altuna gül-ābı daḫı iştirā éyledi. Ve evine ilgidüp gül-ābı şīşelere ṭoldurdı. Ve evüñ rafları üstine ṣaff éyledi. Ve értesi gün Ḳāsım ḥammāma müteveccih oldı. Şoyınur iken dostlarından biri ḥammāmdan çıḳdı ve Ḳāsım'uñ medāsını gördi. Ve eyitdi: "Yā Ḳāsım benüm göñlüm bu senüñ medāsuñı taġyīr éylemek ister. Ġāyet keşāfet peydā éylemiş, münāsib degüldür." dédi. Ḳāsım daḫı "Édelüm inşāllāh." dédi ve şoyındı ḥammāma girdi. Ol ḥīnde ḳāżı-yı şehr daḫı ḥammāma geldi. Ve Ḳāsım'uñ yanına yaḳın şoyındı. Ḳāsım ḥammāmdan çıḳdı. Esbābını géydi, medāsını yoḳladı, bulamadı. Ve kendü medāsı yerinde bir cedīd medās

---

1 Ebū'l-: ᶜĀmme-i ᶜāleme Ebū'l- İBN / Ṭanbūrī'nüñ: Ṭanbūrī TDK // 2 tārīḫ-i: kitāb-ı İBN // 4 ayaġında: ayaġına TDK // 5 ilgidüp: iledüp TDK / riḳᶜa: defᶜa N2 / vurmaḳdan H3, N2: urmaḳdan TDK, İBN // 6 babucı H3: pabucı N2, TDK; babuc İBN / ber-keşīf: şöyle keşīf İBN / olmışdı: olmışdur H3 / birisi: TDK'da yok // 7 Ḳāsımi'ṭ-Ṭanbūrī: Ebū'l-Ḳāsım Ṭanbūrī TDK / dérlerdi: dérler idi TDK / gezer iken H3, İBN: gezerken N2, TDK // 8 iken bir dostı var idi simsārlardan: simsārlardan bir dostı İBN / Ebū'l-Ḳāsım'a eyitdi: İBN'de yok / Ḥalebī Ḫᵛāce: Ḫᵛāce-i Ḥalebī TDK // 9 getürmişdür: getürmiş TDK / ednā: ucuz İBN / alalum H3, N2: alıvéreyüm TDK; alıvérelüm İBN // 10 édelüm: édüp TDK / olur: édersin déyüp TDK / mā-beynlerine girüp simsār: el-ḳışşa İBN / simsār altmış: TDK'da yok // 11 gider iken: giderken TDK / bir dellāl: dellāl N2 / dostı: dostı var idi aña TDK / geldi H3, N2: rāst geldi TDK, İBN / ve: İBN'de yok // 11-12 bir tācir Yezd şehrinden H3, N2: Yezd şehrinden bir tācir TDK, İBN // 12 getürmişdür: getürmiş TDK / cüz'ī: ucuz İBN / alalum H3, N2: alıvéreyüm TDK; alıvérelüm İBN // 12-13 iki bahāsına gene biz: biz yine iki bahāsına İBN // 13 biz: ben TDK / saña: İBN'de yok / édevüz H3, N2: édüvéreyüm TDK; éyleyelüm İBN / dédi: déyü TDK / altmış altuna gül-ābı daḫı: anı daḫı altmış altuna İBN / éyledi: édüp İBN // 14 ilgidüp: getürüp TDK / rafları üstine: raflarına TDK / ṣaff éyledi: ṣaff ṣaff édüp ḳodı TDK // 15 oldı: olup N2 / iken: H3'te yok // 18 édelüm inşāllāh H3, N2: inşāllāh édelüm TDK; édelüm inşāllāhu taᶜālā İBN // 19 geldi: girdi İBN / yaḳın: TDK'da yok / çıḳdı: çıḳup İBN // 20 esbābını: eşvābını TDK / géydi: H3'te yok

[1] *XXI. Fasıl, 3. hikâye (İBN'de XXIV / 3) (H3 194b, N2 126b, TDK 122a, İBN 108b)*

[2] "Kasım Tanburi'nin pabuçlarından daha ağır."

H3 195b gördi. Éyle /ẓann éyledi ki ol medāsını taġyīr éylemek isterem déyen dostı alıvérmiş ola. Géydi ve evine gitdi. Ḳāżı daḫı ḥammāmdan çıḳdı géyinüp medāsını ṭaleb éyledi. Bulımadılar. Eṭrāfı arar iken Ḳāsım Ṭanbūrī'nüñ köhne medāsını buldılar. Ve muḳarrer bildiler ki Ḳāsım géymişdür. Ḳāżı ġażaba gelüp Ḳāsım'ı getürdiler. "Sen ḥammāmdan medās uġurlarsın." déyü taʿrīż éyledi. Ve ṣubaşı daḫı ṭutup cerīmesini aldı. Ve bir iki gün ḥabs çekdi. Ebü'l-Ḳāsım "Bu medās ucından ʿırżum yıḳıldı ġarāmet çekdüm." déyü ol ḳahr ile medāsını Dicle'ye atdı. İkinci gün Dicle'de baʿżı ṣayyādlar ṣayd éderken şebekeleri içinde çıḳdı. Bidiler ki Ḳāsım'uñ medāsıdur. Dicle'ye düşmişdür déyü ṣayyāduñ biri alup Ḳāsım'uñ evine getürdi. Ḳāsım'uñ ḳapusını beste gördi ve evinüñ cām penceresinden içerü atdı. Medās ol gül-āb şīşeleri olduġı reff üzerine H3 196a düşüp reffi yerinden ḳopardı. Cümle şīşe ile /düşüp helāk oldı. Gül-āb żāyiʿ oldı. Ḳāsım evine geldi. Ḳapusını açup bu ḫasārātı gördükde saçın saḳalın yoldı, feryād éyledi. "Bu medās ucından faḳīr oldum." dédi. "Bunuñ şe'āmetinden ḫalāṣa tedbīr budur ki evüñ bir köşesinde zīr-i zemīne defn édüp ḫalāṣ olam." dédi. Ve géce içinde ḳalḳdı evüñ bir köşesini ḳazıyup cüfre muḳayyed iken Ḳāsım'uñ cīrānı kendü ḫānelerine naḳb éderler ḳıyāsıyla feryād u figāna başladılar. Ve şehrüñ ṣubaşısına şikāyet édüp vālī ṭarafından ādemler gelüp Ḳāsım Ṭanbūrī'yi ilgidüp ḥabs éylediler. Ve bir nice gün cerīme déyü ġarāmet çeküp çıḳdı. Ve ol ḥarāret ile evine geldi. Ol medāsları alup ḫānesi ḳurbında bir kārbān-serāyuñ kārīzine bıraḳdı. Birḳaç günden ṣoñra medās kārīzüñ yolını sedd édüp ṭaşdı. Pes ṣannāʿlar getürdiler ve kārīzi tanzīf H3 196b étdiler. Ebü'l-Ḳāsım Ṭanbūrī'nüñ medāsını iḫrāc éylediler. /Tekrār Ebü'l-Ḳāsım'ı iḥżār

---

·1 éyle H3, N2: öyle TDK, İBN / ol: TDK'da yok / medāsını N2, TDK: medāsı H3; medāsuñı İBN // 2 ve: TDK'da yok / çıḳdı: çıḳup İBN // 3 eṭrāfı : eṭrāfda TDK / Ḳāsım Ṭanbūrī'nüñ: Ḳāsım'uñ N2 / ve: İBN'de yok // 4 Ḳāsım: TDK'da yok / gelüp: N2'de yok / sen: İBN'de yok // 5 uġurlarsın: uġurladuñ N2 / taʿrīż H3, N2: taʿzīr TDK; taḳrīr İBN / éyledi ve: éylediler İBN / cerīmesini: cerīmeledi TDK // 6 aldı: TDK'da yok / çekdi H3, TDK: éyledi N2; geçdi İBN / ʿırżum: ʿaẓīm ʿırżum N2 // 7 medāsını: H3'te yok / Dicle'de baʿżı ṣayyādlar: baʿżı ṣayyādlar Dicle'de İBN // 8 éderken: éder iken N2 / şebekeleri: şebekesinüñ İBN // 9 déyü: TDK'da yok / ṣayyāduñ biri H3, N2: sayyāduñ biri eline TDK; sayyād medāsıİBN / Ḳāsım'uñ ḳapusını beste gördi: İBN'de yok // 10 reff: raf TDK // 11 reffi H3, N2: reff İBN; rafını TDK / ḳopardı H3, N2: ḳoparup TDK; ḳopdı İBN / şīşe ile H3: şīşeler ile N2, İBN; şīşeleri TDK / düşüp: TDK'da yok / helāk H3, TDK: ḫurdaḫāş N2, İBN / oldı: éyledi ve mecmūʿ TDK // 13 bunuñ: bu H3 // 14 bir köşesinde: köşesinden bir İBN / zīr-i zemīne: TDK'da yok / olam: olayum TDK / ve géce içinde H3, N2: ve géce TDK; İBN'de yok // 15 köşesini ḳazıyup H3, İBN: köşesinde zīr-i zemīne defn édüp ḫalāṣ olam déyü N2; köşesini ḳazup TDK / kendü: kendülerine TDK // 16 ḫānelerine: TDK'da yok / éderler: éder TDK / ḳıyāsıyla: ḳıyāsı ile TDK / başladılar: başladı N2 17 Ḳāsım: TDK'da yok / ilgüdüp: aḫż édüp TDK // 18 gün H3, N2: TDK, İBN'de yok / déyü: daḫı TDK / çıḳdı: ḫalāṣ oldı TDK / geldi ol H3: geldi ve ol N2; geldi TDK; gelüp ve ol İBN // 19 alup: İBN'de yok / kārbān-serāyuñ H3, N2: kārvān-serāyuñ TDK; İBN // 20 medās: medāsları TDK / ṣınnāʿlar: ṣabbāġlar TDK / getürdiler ve: getürüp TDK / kārīzi: kārīzüñ yolını TDK // 21 étdiler: étdürdiler TDK

édüp ᶜuḳūbet ü cefādan ṣoñra cerīmesin aldılar. Ebü'l-Ḳāsım ḥayret eleminde medāsları eline alup şuda yayḳadı tanẕīf éyledi. Ve evüñ süṭūḥı üstine ḳodı. "Bir miḳdār şuyı çekilüp ḳuruduḳdan ṣoñra āteşe yaḳup ṣe'āmetinden ḫalāṣ olam." Medāslar suṭūḥ üstinde iken hem-sāye-i suṭūḥından bir kelb gelüp rimme ẓann édüp medāsuñ birini aġzına alup bir āḫer suṭūḥa daḫı şıçrayup aġzından medās düşüp ve dīvār dibinde bir ḥāmile ᶜavratuñ üzerine düşüp ᶜavrat ḫavfından vaż‘-ı ḥaml éyledi. ᶜAvratuñ eri ḥākime şikāyete varup Ḳāsım Ṭanbūrī'yi gene ḥabs éylediler. Ve bir küllī ġarāmet ü ḫasāret çeküp saçın şaḳalın yoldı. Ve "Bu medāslar beni dilenci faḳīr éyledi." déyü eline alup ḳāżı-yı şehrüñ ḥuẓūrına vardı. Ve ser-güẕeştini beyān éyledi. Ve "Senden recā vü iltimāsum budur ki Müslimānlar ḥuẓūrında cümlesi şāhid olsunlar. Bu medās ile benüm mā-beynümde /bir ibrā ḥücceti taḥrīr édesin ki ben de andan berī olam, ol da benden berī ola. Ve bundan ṣoñra her ne ġarāmesi ẓuhūr éderse su'āl ü cevābı kendü ẓimmetine lāzım gele." dédi. Ḳāżı güldi. Ve Ebü'l-Ḳāsım'a vāfir iḥsān éyledi. İşte ḫisset belāsıyla bu deñlü ᶜuḳūbet ü ġarāmet çekdi.

H3 197a

Yigirmi ikinci faṣl keyfiyyet-i ᶜaşḳ u maḥabbet ile ālüfte vü āşüfte-ḥāl olanlar beyānındadur.[1]

Nādire[2]

Sulṭānü'l-muḥaddiṯīn Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzī'den menḳūldür ki kendü üstādum Şeyḫ Ebü'l-Ḥasan'dan istimāᶜ éyledüm ki naḳl éderdi: Kendü üstādlarumdan bir ṣāḥib-ᶜirfān kimse bir ṣāḥibetü'l-cemāl Naṣrāniyye ᶜavratınuñ ḥüsnine ālüfte olup

---

1 eleminde H3, N2: eleminden TDK, İBN // 2 medāsları: medāsı İBN / yayḳadı H3: yayḳayup N2; yıḳadı TDK; yıḳayup İBN / éyledi ve: édüp TDK / üstine H3, İBN: üzerine N2; üzre TDK // 3 olam: ola ammā TDK // 4 hem-sāye-i H3, İBN: hem-sāyesi N2, TDK // 4 medāslar: medās İBN / ẓann édüp: ẓannı ile TDK // 4-5 rimme ẓann édüp medāsuñ birini aġzına alup bir āḫir: İBN'de yok // 5 daḫı: TDK'da yok / düşüp ve: düşdi meger TDK // 6 ᶜavratuñ: ᶜavrat ṭurur imiş TDK / düşüp ᶜavrat: düşdükde TDK // 7 eri: eri Ebü'l-Ḳāsım'ı ṭutup İBN / şikāyete varup H3, N2: şikāyet éyleyüp TDK; şikāyet éyledi İBN / Ḳāsım Ṭanbūrī'yi: Ebü'l-Ḳāsım'ı ṭutup İBN / gene H3, N2: yine TDK; İBN'de yok // 8 şaçın: şaçın ve TDK / medāslar: medās İBN / dilenci: cilenci vü İBN // 9 vardı ve: vardı N2 // 10 iltimāsum budur: iltimās éderem TDK / şāhid: müşāhid İBN // 11 benüm: İBN'de yok / mā-beynümde: mā-beynümde olan cüz'ī ve küllī ᶜalāḳayı ibrā vü isḳāt éyledüm TDK / bir: İBN'de yok / édesin: édesiz TDK / ben de H3, İBN: ben N2, TDK // 12 andan: anlardan TDK / ol da H3: ol N2; anlar TDK; ve ol İBN / ola: olalar TDK / bundan: bu günden İBN / ġarāmesi H3, İBN: ġarāmeti N2, TDK // 13 kendü: kendüleri TDK // 14 bahāsıyla: bahāsı ile N2 / çekdi H3, TDK: çekdi neᶜūẕu billāhi taᶜālā N2; İBN // 16 ikinci: beşinci İBN / ālüfte: ülfet TDK / āşüfte-ḥāl H3, N2: āşüfte TDK, İBN // 18 nādire H3, N2: ve mine'n-nevādir TDK, İBN // 19 ki: ki eydür TDK // 20 éderdi H3, İBN: éder idi N2, TDK / üstādlarumdan H3: āşnālarumdan N2, İBN; üstādlarından TDK

[1] *XXII. Faṣıl (*İBN'de *XXV. faṣıl) (H3 197a, N2 128b, TDK 123b, İBN 109b)*

[2] *XXII. Faṣıl, 1. ḥikâye (*İBN'de *XXV / 1) (H3 197a, N2 128b, TDK 123b, İBN 109b)*

silsile-i ᶜaşkına giriftār oldı ve ol maᶜşūķanuñ muḫabbetiyle bī-ṭāķat olup derd-i ᶜaşkıyla ḫaste-ḥāl ü bī-mecāl oldı. Ve ol esīr-i ᶜaşķuñ bir yār-ı ṣādıķ ve refīķ-i şefīķi var idi. Derdinüñ ᶜilācına devāya saᶜy éderdi. Ol ᶜāşıķ ġāyet żaᶜf-ı ḥāle mübtelā olmaġın ol yār-ı ṣādıķ bir eşege bindürüp bīmār-ḫāneye alup gitdi ki eṭibbāya
H3 197b 5 mürācaᶜat /ile müdāvā müyesser ola. Ol nā-çāruñ elem ü ıżṭırābı müştedd oldı. Yār-ı ṣādıķını daᶜvet édüp derd-i derūnından ḥikāyet éyledi. "Fülān Naṣraniyye maḫbūbesinüñ bir müddet-i medīddür ki kemend-i ᶜaşkına giriftār olup bir rūzgārda bir meclis-i mülāķāt édüp dāḫil-i bezm-i vuṣlat olmaķ müyesser olmadı. Ḥālā sāᶜat ecelüm ķarīb olup ḥasret ķıyāmete ķaldı. Ve dünyāda görüp ṣafālanmaķ müyesser
10 olmadı. Şimdi elem ü ıżṭırābum budur ki iḫtilāf-ı dīn ḥasebiyle İslām üzre ölürsem ḫavfum budur ki āḫiretde daḫı görmeyem. İmdi millet-i Naṣrāniyīn'i ķabūl éyledüm. Sen daḫı şāhid ol." dédi. Ve *ʿiyāẕen billāh*[1] küfr üzerine dünyādan intiķāl éyledi. Birķaç gün mürūrdan ṣoñra ol merd-i ṣādıķ ḥikāyet éder ki: Ol maᶜşūķası olan Naṣrāniyye ᶜavratını görmege vardum. Ve ᶜāşıķı ḥālinden ḫaber vérmege vardum.
15 Maḫbūbeyi kemāl-i mertebe ḫaste-ḥāl ve kemāl-i infiᶜālde gördüm. Ve ᶜāşıķınuñ
H3 198a mevtinden ḫaber vérdüm. Nigār-ı nāzenīn /āh édüp aġladı ve eyitdi: "Bu ᶜālem-i ᶜişretde bir yere cemᶜ olmaķ müyesser olmadı. İcmāᶜ-i meclis āḫirete ķaldı. İmdi sen daḫı şāhid ol ki bu dīn-i bāṭıldan çıķdum ve dīn-i Muḥammed ᶜaleyhi's-selāmı ķabūl éyledüm." dédi. Ve kelīme-i şehādeti getürdi ve dīn-i İslām'ı ķabūl édüp ol ḥālde
20 teslīm-i rūḥ éyledi. Īmānla gitdi. Ben müddet-i ᶜömrümde bundan aġreb bir ḥikāye görmedüm dér idi.

Küşte-i tīġ-i maḫabbet olan ᶜāşıķ-ı ṣādıķlar ḥikāyesidür.[2]

ᶜAbdī tārīḫinden menķūldür ki: Erbāb-ı edebden bir cemāᶜatle ṣoḥbet esnāsında

25

1-2 giriftār oldı ve ol maᶜşūķanuñ muḫabbetiyle bī-ṭāķat olup derd-i ᶜaşkıyla: H3'te yok // **3** devāya: İBN'de yok / éderdi H3, İBN: éder idi N2, TDK // **4** eşege: eşegi TDK / bīmār: tīmār TDK / gitdi: gider TDK // **5** ıżṭırābı: ıżṭırābı daḫı TDK // **6** ṣādıķını H3, TDK: ṣādıķı N2, İBN // **7** maḫbūbesinüñ: maḫbūbınuñ TDK / bir müddet-i medīddür: bir nice müddetdür TDK / giriftār olup bir: giriftāram bu TDK // **8** meclis-i: meclisde TDK / édüp: ve TDK / olmaķ: TDK'da yok // **9** ve: TDK'da yok / görüp: görişüp TDK / ṣafālanmaķ H3, TDK: safālan(mek) N2, İBN / müyesser: muķadder TDK // **10** şimdi: TDK'da yok // **11** ḫavfum budur ki: TDK'da yok / Naṣrāniyīn'i H3, N2: Naṣrāniyye'yi TDK, İBN // **12** billāh: billāhu taᶜālā N2 / üzerine: üzre TDK / dünyādan: TDK'da yok / intiķāl H3, TDK: naķl N2; naķl-i intiķāl İBN / éyledi: éyledi. *Yārab selleme ᶜan ümmetihi Muḥammed men ġafletihi'l-ḳalb (?)* N2 // **13** mürūrdan: mürūrından TDK // **14** ᶜavratını: ᶜavratı TDK / ᶜāşıķı H3, TDK: ᶜāşıķ-ı ṣādıķı N2, İBN / ḥālinden: ḥālinde TDK / vardum: ᶜazm étdüm ol TDK // **15** maḫbūbeyi: maḫbūbe N2 / buldum: gördüm H3 // **16-17** ᶜālem-i ᶜişretde: ᶜālemde TDK // **17** yere: yerde ᶜişret étmek ve TDK // **18** bu: ben TDK // **19** éyledüm: étdüm TDK / édüp: éyledi ve TDK // **20** īmānla H3, İBN: īmān ile N2, TDK / bir: İBN'de yok / ḥikāye: nesne TDK // **21** dér idi H3: dédi N2, TDK, İBN // **23** olan: ile olan TDK / ᶜāşıķ-ı: ve TDK / ṣādıķlar H3, N2: ṣādıķ TDK; ṣādıķ kimselerüñ İBN / ḥikāyesidür: hikāyesidür ve mine'n-nevādir TDK // **24** cemāᶜatle: cemāᶜat ile N2

[1] "Allaha sığınırım."

[2] *XXII. Faṣıl, 2. ḥikâye* (İBN'de *XXV / 2) (H3 198a, N2 129a, TDK 124a, İBN 110a)*

siyāḳ-ı kelām ᶜaşḳ u maḥabbetden açılup herkes bir ḥikāye naḳl éyledi. Bir pīr-i sālḫūrde meclisümüzde istimāᶜ-ı kelām éderdi. Ḥużżār-ı meclis ol pīre sen daḫı "Gördügüñden ü işitdügüñden beyān éyle." dédiler. Ol pīr eyitdi: "Benüm bir ḥüsn-i cemālde bī-naẓīr bir duḫter-i ferḫunde-aḫterüm var idi. Maḥallemde hem-sāyem olan bir tācirüñ oġlıyla bir yerde büyümek ile tācirüñ oġlına maḥabbet édüp kemend-i ᶜaşḳına giriftār olmış ve derd-i derūnını /dilde ketm édüp bizden iḫfā éylerdi. Ve ol cārumuz olan tācirüñ oġlı daḫı gene maḥallemüzde bir kimsenüñ bir sāde-rū ᶜabd-i müşterāsına ki mışraᶜ: *Ḳuldur ammā fendiden yegdür* derün-ı dilden ālüfte olmış ve ol kimsenüñ ḳulı olan cüvān daḫı benüm ḳızuma taᶜaşşuḳ édüp zülf-i girihgīrine esīr olmış. Günlerden bir gün bir cemᶜiyyet-i ᶜaẓīme oldı. Ol meclisde ben daḫı bile idüm. Ve ol benüm duḫterüme taᶜaşşuḳ éden cüvān daḫı meclisde bile idi. Ve ol tācirün oġlı ki benüm ḳızumuñ ᶜāşıḳı olan cüvāna ᶜāşıḳ idi. Ol daḫı cemᶜiyyetde ḥāżır idi. Nā-gāh bī-iḫtiyār ol benüm ḳızuma ᶜāşıḳ olan cüvān ḥüsn-i ṣavt ile meclisde bu beyti oḳudı. Beyt:

ᶜAlāmeti ẕülli'l-hevā ᶜale'l-ᶜāşıḳīne el-bükā'ü
Velā siyemmā ᶜāşıḳun iẕā lem tecidü lehü müştekāe[1]

Ol tācirüñ oġlı maᶜşūḳı aġzından bu beyti işidüp "*Aḥsente yā seyyidi*"[2] dédi ve bāña "Rāh-ı maḥabbetde ölmege icāzetüñ var mıdur?" dédi. Cüvān eyitdi: "Belī eger ᶜaşḳuñda ṣādıḳ ve ḳālüñ ḥālüñe muṭābıḳ ise." dédi. "Mevte /lāyıḳsın hemān öl." Beyti oḳuyan cüvān arḳası üstine uzanup "Yā maḥbūbü'l-ᶜāşıḳīne!" dédi ve teslīm-i rūḥ éyledi. Erbāb-ı meclis infiᶜāl peydā édüp ḳalḳdılar. Ben daḫı ḳalḳup kendü evüme geldüm. Ve ol meclisde olan vāḳıᶜayı ḫatunuma ḫaber vérdüm ve ḥikāyet éyledüm. Ve ol cüvānuñ mevtini söyledüm. Meger benüm ḳızum pes dīvār ardından diñler imiş. Anı gördüm ki levni müteġayyir olmış. Geldi vālidesine "Fülānuñ oġlı ölmiş mi?" dédi. Ol daḫı "Belī ölmiş." dédügi gibi hemān bir kerre āh éyledi ve cān vérdi. "Néyleyelüm elḥükmullāh." dédük ve tekfīn ü techīz édüp ḳabre giderken ol muḳaddem fevt éden

---

2 éderdi: éder idi N2 / sen daḫı N2, İBN: daḫı H3; sen de TDK // 3 dédiler: dédi H3 // 4 ferḫunde H3, İBN: N2'de yok; pākize TDK // 5 oġlıyla: oġlı ile TDK // 6 iḫfā: iḫtifā TDK / éylerdi H3, İBN: éyler idi N2, TDK // 7 gene: yine TDK // 8 ᶜayn H3: N2 ve İBN'de yok; mışraᶜ TDK / fendiden H3, İBN: efendiden N2, TDK / dilden: dilden ve cān-ı gönülden N2 / ālüfte: ālüftesi TDK // 10 ᶜaẓīme: ᶜaẓīm TDK // 11 ol tācirüñ: tācirüñ TDK // 13 ol: TDK'da yok / cüvān: H3'te yok // 16 lem: H3'te yok / lehü: İBN'de yok // 18 dédi: déyü TDK // 19 dédi. "Mevte lāyıḳsın: TDK'da yok // 19-20 beyti oḳuyan cüvān N2, İBN: cüvān H3; dédükde civāñ-ı mezbūr TDK // 20 üstine H3, TDK: üzerine N2, İBN / dédi ve: déyü TDK // 21 éyledi: éyledi raḥmetullāhi İBN / evüme: ḫāneme TDK // 23 meger: TDK'da yok / dīvār ardından H3: dīvārdan N2, TDK, İBN // 25 bir kerre: TDK'da yok / neyleyelüm: İBN'de yok // 26 ve: pes ol ḳızı İBN / tekfīn ü techīz H3, İBN: techīz ü tekfīn N2, TDK / édüp: görüp TDK / giderken H3: gider iken N2, TDK; götürür iken İBN / éden H3, İBN: olan N2, TDK

[1] "Bilhassa aşık kendisi için bir şikayet mercii bulduğu zaman, âşıklar üzerinde arzu düşkünlüğünün alameti ağlamaktır."

[2] "Efendim, güzel söyledin."

cüvān ki benüm ḳızum aña ᶜāşıḳ idi anuñ cenāzesine rāst geldük. Ve ikisini bir yerden ḳabre müteveccih olduḳ. Meger ol meclisde beyt oḳuyan cüvān ki benüm ḳızuma ᶜāşıḳ idi, ḳızumuñ fevti ḫaberin işitdügi gibi bir kerre feryād u āh édüp teslīm-i rūḥ éylemiş.
H3 199b Efendisi tekfīn édüp gördük ḳabre getürdi. Biz daḫı /üçünüñ cenāzesini birbiri yanına
5 defn éyledük. Üç ᶜāşıḳ u maᶜşūḳ bir günde bir meclisde bulınup bir anda ḳabre defn olındı. Raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

Yigirmi üçünci faṣl baᶜżı leṭā'ife müteᶜalliḳ ḥikāyeler beyān éder.[1]

Nādire[2]

10 Ḥikāyet éderler ki bir Aᶜrābī Yezīd bin Mezīd'üñ meclisine dāḫil olur. Meger ṭaᶜām yémek üzere imişler. Yezīd ehl-i meclise dér ki: "Bir miḳdār ṣıḳça oturuñ. ᶜArab ḳardaşuñuza daḫı yer éyleñ." ᶜArab dér ki: "Yā emīr herkes yerinde otursun. Zirā benüm ḥayme-i vücūdumuñ ṭınābları uzuncadur ben érişürüm." déyü ḳolın uzadup adam aşırı yémegi alup yer idi. Tā ki yine ḳolın uzatduḳda bir żarta ṣadāsı peydā oldı.
15 Emīr eyitdi: "Yā aḫā'l-ᶜArab ġālibā ṭınāblaruñdan birisi ḳırıldı gibi ṣadā peydā oldı." dédi. Ve bizüm arżumuzda ḳırılan ṭınābuñ żımānı bizüm ᶜuhde-i zimmetümüzde lāzımdur." déyü vāfir inᶜām u iḥsānlar éyledi.

Dīger nādire[3]

H3 200a 20 Rivāyetdür ki Mūsā nām bir Aᶜrābī çekilüp giderken görmiş ki /ḫalḳ mescidde cemᶜ olmışlar. ᶜArab daḫı mescide girmiş. Meger ḳoynında bir şurresi var imiş. İmāmuñ ardına düşer. İmām namāza şürūᶜ édüp "*Ve mā tilke bi-yemīnike yā Mūsā*"[4]

---

1 ḳızum aña H3: ḳızuma N2, İBN; ḳızumuñ TDK / ᶜāşıḳ: maᶜşūḳa TDK // 3 idi: imiş TDK // 4 tekfīn édüp: techīz ü tekfīn görmiş TDK / gördük: gördük ānide TDK / getürdi: getürdiler TDK // 6 olındı: oldı TDK / raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 8 üçünci: altıncı İBN / müteᶜallik H3, İBN: müteᶜalliḳa N2; müteᶜallik olan TDK / ḥikāyeler: ḥikāye İBN / beyān éder H3: beyānındadur N2, TDK, İBN // 9 nādire: ve mine'n-nevādir TDK // 10 meclisine dāḫil olur: meclisinde bulınup TDK // 11 yémek üzere: yérler TDK / imişler: imiş TDK / meclise: meclisine İBN / dér: dédi TDK // 12 emīr H3, İBN: emīre'l-mü'minīn N2, TDK // 13 ḥayme-i vücūdumuñ: ḥayme N2 / ṭınābları: tenefleri İBN / uzuncadur: uzundur İBN // 14 tā ki H3, N2: tā ol vaḳte degin ki TDK; İBN'de yok / yine: bir daḫı İBN / uzatduḳda H3, TDK: uzatduḳça N2; uzadur iken İBN // 15 ṭınāblaruñdan H3, N2: ṭınāblardan TDK; teneflerinden İBN / ḳırıldı H3: üzildi ḳırıldı N2, İBN; ḳopdı / gibi: ki TDK / ṣadā H3: ṣadāsı N2, TDK, İBN / peydā: zāhir TDK // 16 ṭınābuñ: tenefüñ İBN / żımānı: zamānı H3 // 17 lāzımdur: lāzımdan H3 / iḥsānlar: iḥsān TDK // 19 dīger nādire H3: nādire N2, İBN; ve mine'n-nevādir TDK // 20 rivāyetdür: rivāyet olınur TDK / giderken: gider iken N2 / görmiş: görür TDK // 21 mescidde H3, N2: bir mescide TDK, İBN / olmışlar: olurlar TDK / girmiş: girer TDK / ḳoynında: ṣaġında İBN // 22 imām: TDK'da yok / édüp: édüp imām TDK

[1] *XXIII. Faṣıl, (İBN'de XXVI. faṣıl) (H3 199b, N2 130a, TDK 125a, İBN 11a)*

[2] *XXIII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XXVI / 1) (H3 199b, N2 130a, TDK 125a, İBN 111a)*

[3] *XXIII. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XXVI / 2) (H3 199b, N2 130a, TDK 125b, İBN 111a)*

[4] "Şu sağ elindeki nedir, ey Mûsâ?" Tâ-hâ, (20): 17.

āyetin oḳur. Aʿrābī ḳoynından şurreyi bıraġup "Yā imām taḥḳīḳ sāḥir olduġuña şübhem ḳalmadı." dér ve firār éder.

Dīger nādire[1]

Ḥikāyet olınur ki bādiye ʿUrbān'ından bir Aʿrābī eger ġāşiyesini sirḳa édüp ḳoynına ḳomış. Namāz zamānı olup ḫalḳ mescide girmişler. Aʿrābī daḫı mescide girüp imāma iḳtidā éyledükde imām "*Hel etāke ḥadīşü'l-ġāşiyeti*"[2] sūresine ibtidā éder. Aʿrābī imām fużūllıġa başladı." dér iken "*Vucūhün yevmeiźin ḫāşiʿatün*"[3] dédügi gibi ḳoynından eger gāşiyesini çıḳarup "Aluñ gāşiyeñüzi tek yüzüm şuyı ṭursun." dér firār éder.

Nādire[4]

Rivāyetdür ki Mūsā nām bir Aʿrābī bir gün bir mescide namāza girüp görür ki
H3 200b imām "*Yā Mūsā inne'l-melee ye'temirūne bike liyaḳtülūke faḫrūc innī leke min l-en-nāṣiḥīne*"[5] āyetin oḳur. Aʿrābī hemān namāzı ḳor ve ṭaşra giderken ḳulaḳ urur görür ki imām "*Ve mā tilke bi-yemīnike yā Mūsā*"[6] oḳur. ʿArab çaġırup eydür: "Hiye ʿaṣāya yā imām şöyle ardumca gelesin. Bu ʿaṣāyla mescid ḳapusında ḳabrūñi ḳazaram şöyle bilesin." dér firār éder.

Nādire[7]

Bir Aʿrābī şuleḥādan bir ṭā'ife meclisine dāḫil olur. Ol ḳavm birbiriyle géce ile ḳıyāmdan muṣāḥabet édüp géce ile ḳılınan namāzuñ şevābına müteʿalliḳ sözleşürler.

---

1 āyetin: TDK'da yok / ḳoynından: elinden İBN / olduġuña: olduġuñ bildüm TDK // 2 dér ve H3, N2: déyüp TDK; dér İBN / éder: éyledi TDK // 4 dīger nādire H3: nādire N2, İBN; ve mine'n-nevādir TDK // 5 eger H3, TDK: bir eger N2; eyer İBN / sirḳa: serīḳa H3 // 6 girmişler: girerler TDK // 7 sūresine: sūresin TDK // 9 eger: İBN'de yok / gāşiyesini H3, N2: gāşiyesin TDK; gāşiyeyi İBN / dér: déyüp TDK // 12 nādire: ve mine'n-nevādir TDK // 13 rivāyetdür: rivāyet olınur TDK / Mūsā: Nāmī TDK / mescide: mescid İBN / girüp H3, İBN: girer N2; gider TDK // 14 imām: TDK'da yok // 15 namāzı ḳor: namāzdan çıḳar İBN / giderken H3: gideriken N2, TDK, İBN / imām H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 16 oḳur: āyetin oḳur TDK / eydür: TDK'da yok // 17 şöyle ardumca: şöyle ki ardumca TDK / ʿaşāyla H3, TDK: ʿaşā ile N2, İBN // 17-18 şöyle bilesin dér firār éder: İBN'de yok // 18 dér H3, İBN: dér ve N2; déyüp TDK // 21 olur: olup TDK // 22 édüp: éderler imiş TDK / ḳılınan: ḳalḳan N2 / şevābına: şevbine TDK / sözleşürler H3: söyleşürler N2, İBN; sözleşürler imiş TDK

[1] *XXIII. Fasıl, 3. hikâye (*İBN'de *XXVI / 3) (H3 200a, N2 130a, TDK 125b, İBN 111a)*

[2] "(Resūlüm !) Dehşeti herşeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi?" Gâşiye, (88): 1.

[3] "O gün bir takım yüzler zelildir." Gâşiye, (88): 2.

[4] *XXIII. Fasıl, 4. hikâye (*İBN'de *XXVI / 4) (H3 200a, N2 130b, TDK 125b, İBN 111b)*

[5] "Ey Mûsâ, ileri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar. Derhal (buradan) çık! İnan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim, dedi." Kasas (28): 20.

[6] "Şu sağ elindeki nedir ey Mûsâ?" Tâ-hâ, (20) : 17.

[7] *XXIII. Fasıl, 5. hikâye (*İBN'de *XXVI / 5) (H3 200b, N2 130b, TDK 125b, İBN 111b)*

Birisi ol Aᶜrābīʾye dér ki: "Sen de hīç géce içinde ḳalḳar mısın?" ᶜArab eydür: "Belī bir iki defᶜa ḳalḳup tebevvül édüp gene yataram." déyü cevāb vérmiş. Zihī ḥayvān-ı lāyaᶜḳıl ki géce içinde ḳıyām u ḳuᶜūdı bu yüzden ola démişler.

Yigirmi dördinci faṣl fīʾt-tevekkūl ᶜalellāh[1]

Ḳālullāhi taᶜālā "*Ve tevekkel ᶜaleʾl-ḥayyiʾlleẕī lā-yemūtū.*[2] *Ve iẕā seʾelte fesʾelillāhe ve iẕesteᶜante festaᶜin billāhi vaᶜlem enneʾl-ümmete lev-icteməᶜat ᶜalā-en*
H3 201a *yenfeᶜake bi-şeyʾin lem yenfeᶜūke bi-şeyʾin illā lketebehullāhū leke. Ve in-icteməᶜat ᶜalā-en yeḍurrūke lem yeḍurrūke illā bi-şeyʾin ḳad keteballāhū ᶜaleyke rufiᶜatiʾl-aḳlāmū ve ceffetūʾs-suḥufū.*"[3] Ṣadaḳa ḥabībullāhi.

Ve mineʾn-nevādir[4]

Ḥikāyet olınur ki Hārūnüʾr-Reşīd zamānında bir ᶜaẓīm ḳaḥṭ u ġalā oldı. Bīnihāye kimse şiddet-i cūᶜdan helāk oldılar. Hārūnüʾr-Reşīd cümle ḫalḳla duᶜāya çıḳdılar. Ve kendü daḫı tevbe vü istiġfār édüp menāhīden ictināb éyledi. Ālāt-ı fisḳ u fücūrı cümle ḳırdı. Ve ḫalḳı lehv ü luᶜbden nehy éyledi. Bu esnālarda bir gün gördi ki bir siyāh ᶜArab el ḳaḳup raḳṣ éder ve oynar. Emīrüʾl-müʾminīn ᶜArab'ı getürdüp "Bre żarbūn ḫalḳ bu müżāyaḳa vü teşvīşde ola da sen oynar raḳṣ édersin." dédi. ᶜArab eyitdi: "Elḥamdülillāh efendimüñ bir ḫazīne ṭolusı buġdayı vardur. Beni aç ve kimseye muḥtāc éylemez. Nafaḳamı vérür. Aña şevḳümden raḳṣ éyledüm." dédi. Ḫalīfe aġladı ve eyitdi: "Bre ᶜArab kendü ᶜārıżını mevlāsına ittikāl édüp ġam çekmeye. Ya bu deñlü

---

2 gene: yine TDK / yataram: yaturam TDK // 3 démişler H3: vallāhuʾt-tevfīḳ N2; TDK ve İBN'de yok // 5 dördünci: yedinci İBN // 6 ve iẕā: ve Resūlullāh ṣallallāhi ᶜaleyhiʾs-selām buyurur ki: İẕā İBN // 10 ṣadaḳa ḥabībullāhi: İBN'de yok // 14 kimse: kimseler İBN / ḫalḳla H3, İBN: ḫalḳ ile N2, TDK // 14-15 duᶜāya çıḳdılar: TDK'da yok // 15 menāhīden: cümle menāhīden İBN / ictināb: ferāġat İBN // 15-16 Ālāt-ı fisḳ u fücūrı cümle ḳırdı. Ve ḫalḳı lehv ü luᶜbden nehy éyledi: İBN'de yok // 16 éyledi: éyleditler TDK // 17 ᶜArab'ı: N2'de yok / getürdüp H3: görüp N2, İBN; görüp ve getürdüp dédi TDK // 18 żarbūn H3, TDK: (ḫrbūl) ḫerīf N2; (zrbūl) İBN / ḫalḳ: N2'de yok / oynar H3, İBN: oynar ve N2; oynayup TDK / édersin: édersiz TDK / ᶜArab: ᶜArab da TDK // 19 ḫazīne ṭolusı: ṭolu ḫazīne İBN / buġdayı: buġdası İBN // 20 éylemez: étmez TDK / raḳs éyledüm H3: oynadum raḳs éyledüm N2; raḳs éylerem TDK; oynayup raḳs éylerem İBN / dédi: TDK'da yok // 21 édüp: éde N2 // 21 bre: bir İBN

[1] *XXIV. Faṣıl (*İBN'de *XXVII. faṣıl) (H3 200b, N2 130b, TDK 126a, İBN 111b)*

[2] "Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a güvenip dayan." Furkân, (25): 58.

[3] "Sen istediğin zaman Allah'tan dile. Yardım dilediğin zaman Allah'tan iste. Bil ki bütün halk sana birşey hususunda faydalı olmak için toplansa, Allah'ın sana takdir ettiğinin dışında birşeyle fayda veremezler. Ve yine halk, sana birşey hususunda zarar vermek için toplansa, Allah'ın senin aleyhinde yazdığının dışında bir zarar veremezler. Kalemler kaldırıldı, sayfalar kurudu." Tirmîzi, Ebû İsâ b. Muhammed: Kitâbu Sıfâti'l-Kıyâme, İstanbul 1992, C. IV, s. 667, bâb: 59, hadis no: 2516.

[4] *XXIV. Faṣıl, 1. ḥikâye (*İBN'de *XXVII / 1) (H3 201a, N2 130b, TDK 126a, İBN 111b)*

H3 201b ᶜibāduñ /ḫālıḳı ve rāzıḳı olan Rabbü'l-enām rızḳlarını vérmede ᶜāciz midür? ᶜİbādunuñ erzāḳına kefīl iken ḫāṣā ᶜibādını aç u ġayrlara muḥtāc éyleye. Hemān bizüm ᶜadem-i tevekkülümüzüñ ḳabāḥatidür." dédi. Teslīm ü rıżā meslegine sālik oldı.

Ve mine'n-nevādir[1]

Rivāyet olınur ki bir tārīḫde Baġdād'da ᶜaẓīm ḳaḥṭ u ġalā vāḳiᶜ oldı. Ve ekṣer nās şehrden irtiḥāl édüp her biri bir cānibe gitdiler. Aṣḥāb-ı ᶜirfāndan bir faḳīr ādem var idi. Aġniyādan ibni ᶜAbdullāh'uñ ḳoñşısı idi. Bu daḫı ᶜıyāline bir tedārik ümīdiyle bir cānibe gitmek isterdi. Ehl ü ᶜıyāli buña eyitdiler ki "Bizi böyle zamānda bī-kes ḳor giderseñ bizüm ḥālümüz nice olur? Bizi kim görür ü gözedür? Nafaḳamuzı kim vérür?" dédiler. Ol ādem eyitdi: "Benüm İbni ᶜAbdullāh'uñ üzerinde ḫüccet ile yazılmış ḳarż aḳçam vardur. Benden ṣoñra ḫücceti varuñ kendüye vérüñ ol her gün nafaḳañuzı size vāṣıl éder." dédi. Ve kāġıda bu ebyātı taḥrīr éyledi. Şiᶜr:

3 202a *[Ḳālet ve ḳad rā'et illā ḫammāle memdūḥati*
Ve'l-beyyin ḳad cemᶜa'l-meşkūr ve'ş-şākī
Men iżā ġabbet fī żū'l-muḥill ḳālet lehā
Allāha ve'bni ᶜAbdullāhu mevlākī[2]

Ve kendüsi sefer éyledi. Ve ehl ü ᶜıyāli yazduġı kāġıdı İbni ᶜAbdullāh'a varup vāṣıl éylediler. Oḳudı ve gerçek démiş dédi. Ve her gün nafaḳalarını bir ādem taᶜyīn édüp vérürdi tā ol ādem gelince. Aṣḥāb-ı mürüvvet civārında olanlar ile bu yüzden muᶜāmele éderlerdi.

Ṣuleḥā-yı ebrārdan Ḥātem-i Aṣem ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir.[3]

Mir'ātü'z-zamān'dan menḳüldür ki Ḥātem-i Aṣem ḥażretleri ġāyet faḳīrü'l-ḥāl ve kebīrü'l-ᶜıyāl idi. Lākin ṣuleḥā-yı ebrārdan zāhid ü ᶜābid ᶜazīz kimesne idi. Birgün

---

1 ᶜibāduñ ḫālıḳı ve rāzıḳı olan Rabbü'l-enām rızḳlarını vérmede ᶜāciz midür: TDK'da yok / ḫālıḳı ve rāzıḳı: ḫālık u rāzıḳı N2 / enām: īnām İBN / vérmede: vérmekde N2 / ᶜibādunuñ: ᶜibāduñ N2 // 3 tevekkülümüzüñ: tevekkülümüz TDK / dédi: dédi ve TDK / teslīm ü rıżā meslegine sālik oldı: İBN'de yok // 8 ᶜAbdullāh'uñ: ᶜAbdulmelik'üñ İBN / ümīdiyle: ümīdi ile N2 // 9 isterdi: ister idi N2 // 10 giderseñ N2, İBN: gidersin H3; gider misin TDK // 11 ibni: ᶜAbd bin TDK / ᶜAbdullāh'uñ: ᶜAbdulmelik'üñ İBN // 12 ḫücceti: ḫüccetle İBN // 13 ve: ve bir N2 / bu ebyātı: bunları TDK / şiᶜr: naẓm İBN // 18 sefer éyledi: sefere gitdi İBN // 19 éylediler: oldılar İBN / oḳudı ve: oḳuduḳda İBN / démiş: söylemiş İBN / nafaḳalarını: nafaḳaların N2 / bir ādem: İBN'de yok // 20 vérürdi H3: vérür idi N2; vérdi TDK; bir ādeme ışmarlayup vérürdi İBN / ol: N2'de yok / gelince: evine gelince TDK // 21 éderlerdi H3, TDK: éderler idi N2, İBN // 23 ve mine'n-nevādir: İBN'de yok // 24 Mir'ātü'z-zamān'dan H3, TDK: Mir'ātü'z-zamān'da N2, İBN / ġāyet: ġāyetle İBN // 25 kimesne: H3'te yok

1 *XXIV. Faṣıl, 2. ḥikâye* (İBN'de *XXVII / 2) (H3 201b, N2 131a, TDK 126b, İBN 112a)*

2 "İyilik ve kötülük zamanında değerlenir. Şikayet eden de, edilen de yarın belli olur. Allah ve İbni Abdullah sizin sahibiniz ve yardımcınızdır."

3 *XXIV. Faṣıl, 3. ḥikâye* (İBN'de *XXVII / 3) (H3 202a, N2 131b, TDK 126b, İBN 112b)*

aṣḥābından birisi Ḥacc'a müteveccih oldı. Ḥātem'e daḫı bir ᶜaẓīm iştiyāḳ peydā oldı. Ve ol ārzū ile evine geldi. Ve ehl-i ᶜıyāline eyitdi: "ᶜAcebā babañuz ᶜācize Ḥacc-ı Şerīf'e gitmege icāzet vérseñüz, bu sene varsa Ḥacc-ı Şerīf éylese ve size ḫayr duᶜā
H3 202b éylese." dédi. Ḳibār-ı evlādı /eyitdiler: "Sen bir ḥabbeye mālik degülsün. Ne saña
5 maṣrūf olacaḳ mertebe ḳudretüñ vardur, ne ᶜıyālüñe ḳoyacaḳ var. Bir ṣaġīre ḳızcuġazı var idi. Ḳardaşlarına ḫiṭāb édüp bizüm rızḳumuzı véren Allāh rabbü'l-ᶜālemīndür. Ol daḫı bizüm gibi ᶜāciz bir ḳuldur. Niçün mānīᶜ olursız? Ḳoñ varsun murādına vāṣıl olsun. Ve hem bize ḫayr duᶜā éylesün." dédi. Sā'ir evlādı daḫı "Vāḳıᶜā sözi ḥaḳdur, gitsün." dédiler. Értesi ᶜale'ṣ-ṣabāḥ Ḥātem vedāᶜ édüp piyādece Ḥacc'a çekildi gitdi.
10 Értesi cümle cīrānları Ḥātem'üñ ḫānesine cemᶜ olup niçün Ḥātem'e icāzet vérdüñüz sizüñ böyle faḳr u faḳāñuz var iken ve kimsecigüñüz yoġ iken." dédiler. Ḥātem'üñ evlādı "Biz mānīᶜ olmış idük. İşde bu yérlere girecekden oldı." dédiler. Ḳızı levm ü ṭaᶜn éylediler. Ḳıcaġız yüzini ḳāżıü'l-ḥācāt dergāhına ṭutup eyitdi: "*Ilāhī ve Mevlāyī ente vaᶜadte'l-ḳavme bi-faḍlike ve inneke lā-tuḍayyiᶜuhum ve lā-tuḫayyibihum ve lā-*
H3 203a 15 *tuḫcilnī / beynehum.*"[1] dédi. Ve yüzini yérlere sürdi. Meger ol sāat içinde emīrü'l-mü'minīn ḥażreti şikāre binüp, ġāyet ıssı gün idi, cānına āteş-i ᶜaṭş kemāl mertebe teʿşīr édüp "Meded şehre érişelüm. Bāña bir ḳaṭre şu givürüñ" dérken Ḥātem Aṣem'üñ ḳapusına gelüp ḳapuyı daḳ éylediler. Ol ṣaġīre ḳızcaġız ḳapuya gelüp "Kimdür?" dédi. "Meded emīrü'l-mü'minīn ḥażreti ḳapuñuza gelüp sizden bir şürbe şu ister." dédiler.
20 Ḥātem'üñ ḫatunı yüzüni semāya ṭutup "Elḥamdülillāh dün géce Ḥātem-i faḳīrüñ evlādı ac yatdılar. Bugün ḳapularına emīrü'l-mü'minīn bir içim şuya muḥtāc geldi." déyü bir pāk küze ile ḳızcaġız şuyı şundı. Ḫalīfe şuyı içüp tāze ḫayāt buldı. Ve "Bu ev kimüñdür?" dédi. Vezīr eyitdi: "Şuleḥādan Ḥātem Aṣem'üñ evidür. İşitdüm ki

---

·1-2 Ḥātem'e daḫı bir ᶜaẓīm iştiyāḳ peydā oldı ve H3: N2 ve TDK'da yok; ve ol daḫı İBN // 3 gitmege: gitmek TDK / bu sene varsa Ḥacc-ı Şerīf éylese ve size: İBN'de yok / Ḥacc-ı Şerīf H3, İBN: Ḥacc N2, TDK // 5 maṣrūf: maṣraf N2 / ne H3, İBN: ve ne N2, TDK / var H3: N2'de yok; dédüklerinde TDK; var dédi İBN / ḳızcuġazı H3, İBN: ḳızcaġızı N2, TDK // 6 ḳardaşlarına: ḳarındaşlarına TDK / édüp: édüp dédi TDK / Allāh rabbü'l-ᶜālemīndür: Allāh'dur TDK // 7 bir: N2'de yok / olursız: olursın TDK // 8 dédi H3: N2 ve İBN'de yok; dédükde TDK // 9 Ḥātem: Ḥātem Aṣemm TDK / piyādece: İBN'de yok / Ḥacc'a: TDK'da yok // 10 értesi: ol gün TDK // 11 kimsecigüñüz H3, İBN: kimseñüz N2, TDK / yoġ: yoḳ TDK // 12 evlādı H3: evlādı dédiler ki N2, İBN; evlād-ı kibārı TDK / işte: uşta İBN / bu: şu N2 / yerlere girecekden H3, N2: ṣaġīreden TDK; yerlere geçecek küçükten İBN / dédiler: déyü TDK / ḳızı: ḳızcaġıza TDK // 13 ḳızcaġız: ol ṣaġīre TDK // 16 ḥażreti: ḥażretleri N2 / binüp: binmiş idi velākin ol gün TDK / gün idi H3: günde N2, İBN; olmaġla TDK //17 dérken H3: dér iken N2, TDK, İBN / Ḥātem Aṣem'üñ: Ḥātem'üñ İBN // 18 ḳapuyı: TDK'da yok // 19 ḳapuñuza gelüp H3, TDK: ḳapuñuza geldi gelüp N2; İBN'de yok / sizden: İBN'de yok / bir şürbe N2: şürbe H3; bir maşraba TDK, İBN // 22 bu: H3'te yok / 23 şuleḥādan: İBN'de yok / Ḥātem Aṣem'üñ: Ḥātem'üñ İBN

[1] "Ey Allah'ım ve efendim, sen fazlınla insanlara vaatte bulunursun. Muhakkak ki sen onları çaresiz bırakmazsın, beni de onlar arasında utandırma."

muḫarrem olup Ḥacc-ı Şerīf'e gitmiş. Ve ehl ü ᶜıyāli dün géce aç yatmışlar. Ḫalīfe eyitdi: "Biz daḫı geldük, üzerlerine bār olduḳ. Şularını içdük. Mürüvvet degüldür. Ve
H3 203b belinden şāfī /altundan kemerini çözdi ve Ḥātem'üñ dehlīzine atdı ve "Beni seven daḫı ḳuşaḳların atsunlar." dédi. Ḳullar mıntaḳaların çözüp ol dehlīze atdılar ve gitdiler.
Vezīr eyitdi: "Ḫalīfenüñ bu size iḥsānıdur. Bir sāᶜat ṣabr éyleñ. Ben bu kemerlerüñ size bahāsını getüreyüm." dédi. Ve bir muḳavvim getürdi ve mıntaḳalaruñ bahāsını yüz biñ altun taḫmīn édüp ve der-kīse édüp Ḥātem'üñ ehline teslīm éylediler. Ve mıntaḳaları aldılar. Ḥātem'üñ küçük ḳızı bu tecemmülātı görüp aġladı. Ḳıza "Niçün aġlarsın?" dédiler. Ḳız eyitdi: "Aġladuġum budur ki dün géce aç yatmış iken bu gün
kendümüz gibi bir ᶜāciz maḫlūḳ naẓarı bu denlü ḥüsn-i ḥāle vü ġınāya sebeb oldı. "Yā ol ġanī pādişāh naẓar-ı ᶜināyetine maẓhar olan ḥāşā ki ġayre muḥtāc ola ancaḳ bizüm ḳıllet-i ṣabrumuzdandur ve ᶜadem-i tevekkülümüzdendür." dédi. Ḥātem'üñ ᶜıyāline bu yüzden ᶜināyet éden Mevlā Ḥātem'e daḫı gör ne yüzden iḥsān éder ki piyādece ḳāfilede ber-menzil gitdügi gibi meger ḳonaġa nāzil olduḳları ḥālde emīrü'l-ḥāc olan
H3 204a begüñ mizācına bir ᶜillet ᶜārıż olur. Bir vechle /devā édemezler. Emīr-i rekb dér ki "Meded görüñ şol ḳāfilede eᶜazz-ı şuleḥādan bir kimse var ise getürüñ baña nefesinden istimdād édeyüm." dér. Ḥużżār dérler ki "Ḥātem-i Aṣem Ḥaccāc ile ḳāfilede biledür. Meded givürüñ." dérler. ᶜAzīzi getürürler. Emīr-i rekb-i şerīf ayaġına yüz sürüp ḫayr duᶜā temennā éder. El ḳaldurup duᶜā éyledügi sāᶜat ṣıḥḥat buldı. Ve Ḥātem'e kendü
ḫaymesi yanında bir ḫayme ḳurup ve bir maḥfeye bindürüp sā'ir fuḳarāyı başına cemᶜ édüp ol géce yola ᶜazīmet eṣnāsında ḫāṭıra olur ki "İlāhī ve Seyyidī! Ḥātem maẓhar-ı ᶜināyet oldı yā ehl ü ᶜıyāllerinüñ ḥāli nicedür?" déyü tefekkürde iken hātifden bir nidā

·1 muḫarrem: muḫarreb TDK / Ḥacc-ı Şerīf'e: Ḥacc'a N2 // 2 olduḳ: (oldük) İBN / degüldür H3, N2: degüldür dédi TDK, İBN // 3 altundan: altun TDK // 3-4 atdı ve "Beni seven daḫı ḳuşaḳların atsunlar." dédi. Ḳullar mıntaḳaların çözüp ol dehlīze: H3'te yok // 5 bu size H3: size bu N2, TDK, İBN / bir sāᶜat: İBN'de yok / ben: ben size N2 // 6 size H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / getüreyüm: göndereyüm İBN // 7 taḫmīn édüp H3: taḫmīn éylediler N2, TDK; taḫmīn éyledi İBN / ve der-kīse édüp: der-ḥāl yüz biñ altun bir kiseye édüp İBN / ehline H3: ḫatunına N2, TDK, İBN / teslīm éylediler: gönderdiler İBN // 8 aldılar: alup gitdiler İBN / küçük ḳızı: ḳızcaġızı TDK / ḳıza: TDK'da yok // 9 aġlarsın: (aġlarsuñ) N2 / ḳız: ḳızcaġız TDK // 10 kendümüz: kendü N2 / maḫlūḳ: maḫlūḳuñ TDK / ḥāle vü: ḥāl ü N2 / oldı: ola TDK // 11 pādişāh: pādişāhlar pādişāhı TDK / maẓhar: TDK'da yok / olan: ola TDK // 12 ṣabrumuzdandur: ṣabrumuz İBN // 13 ᶜināyet éden Mevlā Ḥātem'e daḫı gör ne yüzden H3, İBN: N2'de yok; iḥsān éyledi. Geldi ki Ḥātem'üñ TDK / ᶜināyet: iḥsān İBN / éder ki: éder İBN / piyādece H3, TDK: Ḥātem piyādece N2, İBN // 14 ḳonaġa: ḳonaḳa İBN // 15 édemezler: édilmez İBN // 16 şol: şu N2 / eᶜazz-ı: N2'de yok / baña: İBN'de yok // 17 ḥużżār H3, TDK: ḥużżār-ı meclis N2, İBN / Ḥaccāc ile: İBN'de yok // 18 dérler H3: dérler varup N2, İBN; dérler varup ol TDK / rekb-i şerīf: rekb olan İBN // 19 éder: éyledi. Ol daḫı TDK / sāᶜat: gibi N2 / buldı H3, TDK: bulur N2, İBN // 20 ḳurup: ḳurdurup N2 / bindürüp: bindürdi TDK // 21 édüp ol: éyledi TDK / ḫāṭıra olur ki: ḫāṭırına ḫuṭūr étdi ki TDK // 21 Seyyidī: Seyyidī ve Mevlāyī İBN // 22 yā: eyā TDK / ᶜıyāllerinüñ H3: ᶜıyālinüñ N2, İBN; ᶜıyālimüñ TDK

gelür ki "*Yā Ḥātemū men eşlaḥa muᶜāmeletehū meᶜanā eşlāḥnā muᶜāmeletenā meᶜahū.*"[1] dédiler. Ve ehl-i ᶜıyāline érişen ᶜināyet-i İlāhī'den ḫaber vérürler. Ḥātem şükr ü şenā édüp şafā-yı ḳalb ve refāh-ı ḫāṭır ile Ḥacc édüp döndükde cümle ehl ü
H3 204b ᶜıyāli ḳarşu çıḳdılar. Ḥātem ol şaġīre ḳızı öpüp ḳoçdı ve aġladı. eyitdi: /"Bilüñ ve āgāh
5 oluñ. *İnnellāhe lā-yenẓuru ilā-ekberekūm velākin yenẓuru ilā-aᶜrifikūm bihi fe-ᶜaleykūm maᶜrifetūhū ve'l-ittikā'ū ᶜaleyhi.*"[2] *"Ve men yetevekkel ᶜalallāhi fe-hūve ḥasbūhu"*[3]. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[4]

10 Meşāyıḫ-ı ᶜiẓāmdan Şeyḫ Cemāleddīn bin ᶜAbdullāh Dımışḳī rivāyet éder ki: Birḳaç muvāfiḳ aḥbāb ile Şām'da Cebel-i Lübnān'ı ziyārete çıḳduḳ. Ve şol ümīd üzre çıḳduḳ ki zühhād u ᶜubbāddan ḫālī degüldür, ola ki ehl-i saᶜādetden biriyle müşerref olavuz. Cebel üstine şuᶜūd édüp her cānibe seyr-i sülūk üzre ṭolaşmaḳdan yorıldum. Ve bir şu kenārına geldük. Ben eyitdüm: "Ben sizi bu maḥalde bekleyeyin." Anlar
15 gitdiler. Ben tecdīd-i vużūᶜ édüp birḳaç rekᶜat namāz ḳıldum ve ḳalḳdum. Ol eṭrāfı ṭolaşur iken güşuma bir şadā geldi. Ben daḫı ol şavta ṭoġru giderken bir maġāraya rāst geldüm. Bu maġāra içine bir ḫayli gitdüm. İntihāsında gördüm ki bir mehībū'ş-şekl pīr-i nūrānī Ḳur'ān-ı ᶜAẓīm oḳur. Ve iki gözi aᶜmā pür-nūrāniyyet ü mehābet ṣāḥibi
H3 205a ᶜazīz. /Selām vérdüm. Redd-i selām édüp "İnsī misin yoḳsa cinnī misin?" dédi. Ben
20 daḫı "İnsīyem." dédüm. ᶜAzīm taᶜaccüb édüp "Otuz yıldan artuḳdur ki insī ḳardaşlardan bir kimse görmek müyesser olmamışdur." dédi. Ben daḫı vardum. Elin öpdüm ve oturdum. Gördüm ki bir cānibde üç ḳabr var. Bir miḳdār istirāḥat éyledüm. Ḳalḳduḳ ṣalāt-ı ẓuhrı bile ḳılduḳ. Ve kendü kāruma meşġūl oldum. ᶜAzīz daḫı kendü ᶜibādetine meşġūl oldı. İkindi érişdi. Namāzı ḳılduḳ. Şeyḫ el ḳaldurup daḫı duᶜāya

---

2. vérürler H3, N2: vérildi TDK; vérdiler İBN // 3 refāh-ı: refāhat-i İBN // 4 ḳızı: ḳızını TDK / aġladı: aġladı ve TDK // 5 velākin: TDK'da yok // 6 Ve men yetevekkel ᶜalallāhi fe-hüve ḥasbühu: İBN'de yok // 7 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: N2'de yok; ᶜaleyhi İBN // 10 Dımışḳī: ed-Dımışḳī İBN / ki: TDK'da yok // 11 aḥbāb ile: aḥbābla TDK / Lübnān'ı: Lübnā'yı TDK / ziyārete: ziyāretine TDK / çıḳduḳ ve şol ümīd üzre: TDK'da yok // 13 üzre: üzere TDK // 14 bekleyeyin: bekleyeyüm dédüm TDK // 16 giderken H3, İBN: gider iken N2, TDK // 17 bir ḫayli: ḫayli TDK // 18 ᶜAẓīm: ᶜAẓīmü'ş-şān TDK / ve: İBN'de yok // 19 vérdüm H3, TDK: vérüp N2; İBN'de yok / redd-i selām édüp H3: N2, TDK ve İBN'de yok / insī H3, İBN: ins N2, TDK / yoḳsa H3, N2: yoḫsa TDK, İBN / ben: benüm TDK // 20 yıldan artuḳdur H3, TDK: yıldan berü daḫı artuḳdur N2; yıldan berü artuḳdur İBN / insī H3: ins N2, TDK, İBN // 21 ḳardaşlardan H3, İBN: ḳarındaşlardan N2; ḳarındaşlarumuzdan TDK / olmamışdur: olmadı TDK // 23 ḳalḳduḳ: ve ḳalḳduḳ İBN / daḫı: TDK'da yok // 24 namāzı: namāz TDK / ḳılduḳ: ḳıldı TDK / ḳaldurup H3: ḳaldurdı N2, TDK, İBN / daḫı: İBN'de yok

[1] "Ey Hâtem, kim bize iyi davranırsa, biz de iyi davranırız."

[2] "Muhakkak ki Allah sizin büyüklüğünüze bakmaz, fakat sizin irfanınıza bakar. Ben de sizi onunla tanırım. Sizin ise onu bilmeniz ve ona güvenmeniz gerekir."

[3] "Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter." Talâk, (64): 3.

[4] *XXIV. Fasıl, 4. hikâye (İBN'de XXVII / 4) (H3 204b, N2 132b, TDK 128a, İBN 113b)*

başladı: *"Allāhumme'rḥam ümmete Muḥammedin Allāhumme ferric ᶜan ümmeti Muḥammedin"*[1] déyü duᶜā éderdi. Ve bana eyitdi: "Bir kimse ṣubḥ u mesāda bu duᶜāya müdāvemet éylese derece-i abdāl ṭā'ifesine mülḥaḳ olur. Ve bana bunı taᶜlīm éden *men ᶜalleme'l-insāne mā-lem yaᶜlem*[2]dendür." dédi. Ve bana eyitdi: "Var şol ḳarşudaki ḫücreye dāḫil ol ve her ne bulursañ ye." dédi. Ben daḫı ḫücreye girdüm. Gördüm bir mermer ṭaş üstinde birḳaç şalḳum tāze üzüm ve tāze incīr ve sā'ir meyvelerden bir miḳdār yédüm ve içdüm. Yine ṭaşra /çıḳdum. Ben eyitdüm: "Yā şeyḫ otuz ḳırḳ yıldan berü ādem oġlı görmedüm buyurduñuz yā bu niᶜmetler neredendür?" dédüm. "Bir miḳdār şabr éyle. Şimdi görürsüñ." dédi. Bir cüz'ī zamāndan ṣoñra gördüm ki bir laṭīfü'l-manẓar ṭā'ir ki cenāḥı beyāż ve ṣadrı aḫżar ve raḳabesi aṣfar elvān-ı muḫtelife ile müzeyyen, aġzında bir şalḳım üzüm ve iki ayaġında iki dane incīr getürdi. Ve içerü ḫücreye girdi ḳodı. Ve bir iki defᶜa geldi ve gitdi. Meyve getürdi. Şeyḫ baña "Yā ᶜAbdullāh gördüñ mi?" dédi. Ben daḫı "Neᶜam." dédüm. eyitdi: "İşte bu ġāre dāḫil olalı elli seneden artuḳdur bu ṭayr emr-i Ḥaḳḳ'la ḫizmetümüze me'mūr olup gelür gider. Her kim ki ḫulūs-ı ḳalble Ḫālıḳ-ı ᶜāleme tevekkül éyleye. *Ve men yetteḳıllāhe yecᶜal lehū maḫrecen. Ve yerzukhū min ḥayṯu lā-yaḥtesībū.*[3] Şimdiye dek bu ṭayr günde on defᶜa gelürdi. Şimdi saña ikrām içün günde yigirmi kerre geldi el-ḥamdülillāh." dédi. Ve bu ᶜazīzüñ arḳasında bir ḳaftānı var ter ü tāze. Bir mertebe şeffāf u laṭīf ki ᶜömrümde görmedüm. "Bu libāsı /nerden peydā édersin? Hiç eskimez mi?" dédüm. ᶜAzīz eyitdi: "Bu ṭayr her Muḥarrem ayında aġaç ḳabındandur on ḳuṭᶜa getürür. Birin ḳaftān édüp faẓlasını başuma şararam. Ve bu ᶜazīzüñ yanında bir ṭaş var. Ol ṭā'ir gelür ol ṭaş üstine bir miḳdār şu döker aġzından. Şeyḫ ol şuyı alup kendü başına sürer. Cemīᶜ başınuñ ḳılını alup usturadan ziyāde pāk éder. Ve bir ṣabāḥ şeyḫ

---

1 başladı: H3'te yok // **2** éderdi: éder idi N2 / kimse: kimesne TDK / ṣubḥ H3, İBN: ṣabāḥ N2, TDK // **3** abdāl: abṭāl H3 // **4** yaᶜlemdendür: yaᶜlemdür İBN // **5** bulursañ: bulurısañ TDK / daḫı: de İBN // **6** mermer: ḳır TDK // **7** ve içdüm: İBN'de yok / yine H3, TDK: gene N2, İBN / ben: ve İBN / yıldan H3, TDK: yıldur N2, İBN // **8** berü H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / niᶜmetler: niᶜmet İBN // **7-9** yédüm ve içdüm. Yine ṭaşra çıḳdum. Ben eyitdüm "Yā şeyḫ otuz ḳırḳ yıldan berü ādem oġlı görmedüm buyurduñuz yā bu niᶜmetler neredendür?" dédüm. "Bir miḳdār: TDK'da yok // **10** cenāḥı: cenāḥını İBN // **11** dane: deline TDK // **12** ḳodı: ve ḳodı TDK / bir: TDK'da yok // **13** işte: uşta İBN / ġāre: maġaraya N2 // **14** Ḥaḳḳ'la H3, İBN: Ḥaḳḳ ile N2, TDK / ḫizmetümüze: ḫizmetümüzde TDK / gelür: gelüp N2 // **15** her: TDK'da yok / ḳalble H3, İBN: ḳalb ile N2, TDK / Ḫālıḳ-ı ᶜāleme: Ḫālıḳ'a TDK // **17** gelürdi: gelür idi N2 // **18** ᶜazīzüñ: ᶜazīz N2 / ḳaftānı: ḳaftān İBN // **19** bu: H3'te yok / nerden H3, İBN: nereden N2; ne yerden TDK / édersin H3: édersiz N2, TDK, İBN // **19-20** dédüm. ᶜAzīz eyitdi "Bu ṭayr her Muḥarrem ayında aġaç ḳabındandur on ḳuṭᶜa getürür: TDK'da yok / ḳabındandur: ḳabından İBN / birin: bir TDK // **21** şararam: şardum dédi TDK // **22** üstine: üzerine N2 // **23** cemīᶜ başınuñ: başınuñ cemīᶜ TDK

[1] "Ey Allah'ım, Muhammed ümmetine yardım et, Muhammed ümmetinin sıkıntısını gider."

[2] "İnsana bilmediği şeyleri öğretti." Alak, (96): 5.

[3] "Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir." Talâk, (65): 2-3.

ile muṣāḥabet éderken ṭaşradan yedi nefer kimse geldi. Gözleri ṭūline şaḳḳ olmış, ayaḳlarınuñ ṭırnaġı keçi ṭırnaġı şeklinde. Baña şeyḫ eydür "Vehm gelmesün. Bunlar emīrü'l-mü'minīn cinnīlerdendür. Her gün derse gelürler." dédi. Ve geldiler şeyḫden süre-i Tā-hā'dan oḳudılar. Şeyḫ tefsīr éyledi. Tamāmdan şoñra selāmlayup gitdiler. Döndi şeyḫ baña eyitdi: "Sen bu maġārayı ne vechle bulduñ? Kim gösterdi?" dédi. Ben daḫı "Refīḳlerüm ile Şām'dan bu ārzū ile çıḳduḳ. Anlar bir ṭarafa gitdiler. Ben
H3 206b yalñız bir ṭarafa gitdüm. Ḥikmet-i Ḫaḳḳ'la bu maġāra ḳapusına düş oldum. /İçerü girdüm. Meclis-i şerīfüñüz ile müşerref oldum elḥamdülillāh." dédüm. Şeyḫ eyitdi: "Eger refīḳlerüñ olduġını bilsem seni bir géce alı ḳomaz idüm. Şimdi anlar ᶜazīm teşvīş-i ḫāṭırdadurlar. Şimden gerü var aḥbābuñı teşvīşden ḫalāş éyle." dédi. Ben daḫı elin öpüp ḳalḳdum. Şeyḫ maġāra ḳapusına benümle bile geldi. Ḳarşumuzda bir mehībü'l-ᶜazīmü'l-cüṯṯe arslan peydā oldı. Şeyḫ arslana birḳaç kelimāt söyledi. Ve baña eyitdi: "Bu arslanuñ arḳasına bin, ḳorḳma seni mekānuña vāṣıl éylesin, zaḥmet çekmeyesin." dédi. Elin öpdüm ve ḫayr duᶜāñuz recā éderem." dédüm. Buyurdılar ki "Bir zamāndan şoñra Ḥacc-ı Şerīf'e giderseñ zemzem ḳuyusı yanında şu şekilde bir ādem görürseñ ġaflet éyleme, elin öp murāduñ ḥāṣıldur. Zīrā ol ᶜazīz ricālden müstecābü'd-daᶜvedür. Benden aña selām éyle ve İbrāhīm Kirmānī selāmlar éyledi, déyesin." dédi. Ve döndi gitdi. Ben daḫı ol arslanuñ yanına düşdüm. Beni tā Şām içine
H3 207a götürdi ve döndi. Ben daḫı cāmiᶜ-i Emevī /içine girdüm. Aḥbāb beni görüp ᶜaẓīm şād oldılar. Vāḳiᶜ olan ser-güẕeştümi ḥikāyet éyledüm. Cümle aḥbāb ile gene cebel üstine çıḳduḳ. Her ne denlü maġāra ḳapusını araduḳ ise mümkün olmadı. Aṣḥāb dédiler ki "Bu saña mevhibe-i İlāhī olmışdur. Tecessüs ile bulınmaz. Āḫir gene Şām'a dāḫil olduḳ. Ve her sene Ḥacc-ı Şerīf'e gitmegi iltizām éyledüm. Tā kim on sekizinci

---

·1 éderken: éder iken N2 / geldi: gelür TDK / ṭūline: ṭolaşıḳ İBN // 2 ṭırnaġı: şekli TDK / şeklinde: gibi TDK / eydür N2, İBN: H3'te yok; eyitdi TDK // 3 emīrü'l- mü'minīn: mü'minīn H3 / dédi: idi N2 / derse gelürler: gelürler ders alurlar TDK // 4 Tā-hā'dan H3, N2: Tā-hā'yı TDK, İBN // 6 daḫı: daḫı dédüm TDK / refīḳlerüm ile: refīḳler ile H3 / bir ṭarafa: her biri bir ṭarafa N2 / gitdiler H3, İBN: gitdi N2, TDK // 7 bir: bu TDK / Ḫaḳḳ'la: Ḫaḳḳ ile N2 / düş: ṭüş İBN // 8 elḥamdülillāh dédüm: İBN'de yok / eyitdi: N2'de yok // 9 bir: bu TDK / ḳomaz idüm: ḳoymazdum TDK // 10 aḥbābuñı teşvīşden ḫalāş éyle: aḥbābuñdan teşvīşi gider N2 // 11 öpüp H3: öpdüm N2, TDK, İBN / ḳarşumuzda H3, İBN: ḳarşumuzdan N2, TDK // 12 mehībü'l-: mehīb TDK / arslan: bir arslan N2 // 12-13 ve baña eyitdi: TDK'da yok // 13 bu arslanuñ arḳasına bin N2, İBN: bu arslana bin H3; bu arslanuñ arḳasına süvār ol TDK // 14 duᶜāñuz: duᶜāñuzı TDK / ki: N2'de yok // 15 giderseñ H3, İBN: gider iseñ N2; gider iseñ ġaflet éyleme TDK / zemzem: zemzem-i şerīf TDK / şekilde H3, N2: şekil TDK; şekille İBN // 16 görürseñ: görür iseñ TDK / ġaflet éyleme: ṭutup TDK / ḥāṣıldur: ḥāṣıl TDK / zīrā: TDK'da yok // 17 daᶜvedür: duᶜādur İBN / ve: eger kimdür dérse TDK / selāmlar H3, İBN: selām N2, TDK / éyledi: éyler İBN // 19 döndi: döndi gitdi N2 / Emevī: Ümeyye TDK / ᶜaẓīm: N2'de yok // 20 ser-güẕeştümi: ser-güẕeşti İBN / gene: yine ol TDK // 21 araduḳ ise: araduḳ bulınmaḳ TDK // 22 İlāhī olmışdur: İlāhī'dür yoḫsa TDK / gene: yine TDK / dāḫil: revāne İBN

ḥaccumda ol ᶜazīzi buldum. Ve elin öpüp Şeyḫ İbrāhīm Kirmānī size selāmlar éder." dédüm. Ve "ᶜAleyhim es-selām. Sen şeyḫi nerede gördüñ?" dédi. Ben daḫı bir bir ḥikāyet éyledüm. Ve ḫayr duᶜāñuz recā éderem." dédüm. Buyurdılar ki: "Saña Ḥażret-i Ḥaḳḳ'dan ᶜināyet olmış. Yoḳsa anı görmeñ muḥāl idi. Zīrā kendüleri ol maġāraya
5 girüp ᶜuzlet éyledükde Ḥaḳḳ'dan temennā éylemişdür ki "Yārab beni ᶜibāduñdan mestūr édüp rıżā-yı şerīfüñ olduġı ḳuluñ ile bulışdur." Ve duᶜāsı ḳabūle geçmişdür." dédi. Ve "Şimdi merḥūmı defn éyledüm ve geldüm." dédi. Ben eyitdüm: "Neden
H3 207b maᶜlūmuñuz oldı?" /"Bir münādī şarḳdan ġarba degin yā āmennā ve yā ricālullāh İbrāhīm Kirmānī'nüñ cenāzesine ḥāżır oluñ, déyü nidā éylediler. Cümle ricālullāh
10 cemᶜ olup tekfīn ü techīz édüp ol gördügüñ üç ḳabr-i şerīfüñ yanına defn éyledük. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Rivāyet olınur ki şuleḥādan bir zāhid-i şāḥib-yaḳīn maẓhar-ı elṭāf-i Rabbü'l-
15 ᶜālemīn olup her ḳande ᶜazīmet éylese başı üstinde bir miḳdār seḥāb-ı ẓıll ẓalīl olup müstecābü'd-daᶜve idi. Ḳażā-yı İlāhī birle ol ᶜazīze bir fütūr ᶜārıż olup maḳāmından maḥcūb olup ol başı üstindeki seḥāb zā'il oldı. Zāhid-i ġamgīn āh u enīn édüp bir géce nıṣfü'l-leylde ḳalḳdı ve aġladı, iñledi, tażarruᶜ u niyāz éyledi. Hātifden bir āvāz geldi ki maḳṣūduñuñ ḥuṣūli ve me'mūlüñüñ vuṣūli fülān vilāyetüñ pādişāhınuñ duᶜāsına
20 mevḳūfdur. Zāhid ᶜazīmet édüp pādişāhuñ mülkine vardı. Ve ol şāhuñ ḥācīblerine
H3 208a bulışup /melike aḥvālini ᶜarż éylediler. Ḥācibler tekrār cevāb éylediler ki şāhumuz haftada bir günden ġayrı kimse görmez dīvāna çıḳar. Zāhid bir mescid köşesinde ᶜibādet üzre oldı. Melik dīvāna çıḳdı. Zāhid melike ḥālini ᶜarż éyledi. Melik vezīrine

---

1 ḥaccumda: ḥaccda İBN / size: sizlere TDK / éder: éderler TDK // 2 ᶜAleyhim es-selām H3, N2: ᶜAleyküm ve ᶜaleyhim TDK; ᶜAleyküm es-selām İBN / nerede H3, İBN: nerde N2; ne yerde TDK // 3 éderem: éylerem İBN / saña: İBN'de yok // 4 ᶜināyet: saña ᶜināyet İBN / yoḳsa H3, İBN: yoḫsa N2, TDK // 5 girüp: girdi İBN / Yārab: Yārabbi İBN // 6 ḳuluñ ile N2, TDK: kuluña H3; ḳuluñla İBN / ve: o minvāl üzere TDK / ḳabūle: ḳabūl TDK / geçmişdür: éylemişdür TDK // 7 merḥūmı: merḥūm TDK / ve geldüm N2, İBN: geldüm H3, TDK // 8 bir H3, N2: eyitdi ben TDK; eyitdi bir İBN / āmennā: ümmetā TDK / ve: İBN'de yok // 10 tekfīn ü techīz H3, İBN: techīz ü tekfīn N2, TDK / édüp: görüp TDK / şerīfüñ: şerīfinüñ İBN // 11 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 15 ᶜazīmet: ᶜazm N2 // 16 daᶜve H3, N2: daᶜve bir kimse olmış TDK; daᶜvāt İBN // 17 maḥcūb olup: mehcūr oldı ve TDK / üstindeki seḥāb: üstinde olan seḥāb da TDK / āh: vāh N2 // 18 ḳalḳdı: ḳaldı TDK / niyāz: duᶜā N2 // 19 maḳṣūduñuñ: maḳṣūduñ İBN / me'mūlüñüñ: me'mūlüñ İBN // 20 pādişāhuñ H3, İBN: ol pādişāhuñ N2, TDK / mülkine: memleketlerine İBN / ol şāhuñ: TDK'da yok / ḥācīblerine: muṣāḥiblerine İBN // 21 cevāb éylediler: cevāb vérdiler TDK / şāhumuz: pādişāhumuz TDK // 22 günden: gün TDK / ġayrı kimse görmez: TDK'da yok / çıḳar H3, N2: çıḳar. Ol günden ġayrı yüzini kimse görmez dédiler TDK; çıḳar dédiler İBN / zāhid: zāhid de bir haftaya degin TDK / mescid köşesinde H3, TDK: güşe-i mescidde N2; mescide varup bir köşede İBN // 23 üzre: üzere TDK / oldı: oldı çünki TDK / melike: melik N2

[1] *XXIV. Faṣıl, 5. ḥikâye (İBN'de XXVII / 5) (H3 207b, N2 134b, TDK 130a, İBN 115a)*

"Bu ādemi baña içerü gönderüñ gelsüñ." dédi. Dīvāndan ḳalḳdı içerü gitdi. Vezīr zāhidi içerü irsāl éyledi. Zāhid eydür: "Bir ᶜaẓīm mükellef serāylardan içerü varduḳ. Bir ḫarābe dört dīvārı yıḳılmaḳ üzre bir ḫarābe meskene girdük. Ol dīvānda gördügüm muzaḫraf libāsları çıḳarup bir köhne libās géymiş. Ve altında bir eski büriyā ḥaṣırdan
5 ġayrı nesne yoḳ. Melik oturmış. Ḫizmetinde bir bedr-i münīre beñzer cāriye ḫizmet éder. Meger ḫatunı imiş. Ve bir küçük oġlan ḫizmetlerine girer çıḳar. Beni gördükde taᶜzīm ü ikrām éyledi. Bildi ki salṭanat-ı ḥaḳīḳī ṣāḥibi dünyā vü ᶜuḳbā sulṭānlarından.
H3 208b Ḫatunına eyitdi: "Bilür misin bu żayfumuz kimdür?" Ḫatun /eyitdi: Belī ol seḥābe ṣāḥibi olan zāhiddür." dédi. Gördüm ki ḫatunı daḫı ricāldendür. Döndi melik baña
10 eyitdi: "Benüm bu salṭanatumdan Ḥaḳḳ'a maᶜlūmdur ki bir vechle ḥażż u ṣafām yoḳdur. Bu beni gördügüñ vaż^{c} üzre ebā vü ecdādum gelüp gitmişler. Nevbet baña degdi. Ḳabūl étmemek istedüm. Ve kimi dilerseñüz pādişāh naṣb éyleñ dédüm. Ve başumı alup gitmek murād édindüm. Lākin mülāḥaẓa éyledüm bir bölük ᶜibādullāh üstine cā'iz ki bir ẓālim musallaṭ ola ve şerāyiᶜlerine bir ḫalel ṭārī ola. Şoñra ben dār-ı
15 ᶜuḳbāda mes'ūl olam. Nihāyet haftada bir gün kendüm bi'ẕ-ẕāt dīvāna çıḳup meṣāliḥ-i ᶜibādullāh taḳayyūd édüp sā'ir günleri ᶜibādet-i Ḫālıḳ'a ṣarf édüp bir vezīrüm umūr-ı Müslimīn'i kemāl-i ᶜadl üzre görür gözedür elḥamdülillāh." dédi. "Ve eger sā'ir vüzerā vü ḫüddāmdan bir kimse bizüm keyfiyyet-i ḥālümüzden ḫaberdār degüldür. Ve bu ṣāliḥa ᶜammum ḳızıdur. Ve hem ḫatunumdur benümle her ḥālde hem-ḥāldür. Bu géce
H3 209a 20 żayfumuzsın. Yarın inşāllāh /meḥbūr u mesrūr gidersin." dédi. Ve iki dāne ḫūşdan zenbīl urdı. Ve ḫizmet éden oġlanuñ eline vérdi. "Var beyᶜ éyle ve bize fūl ile bir miḳdār ḫall ü ekmek getür." dédi. Oġlan vardı. Ṭaleb olanları getürdi. Yedük ve yatduḳ. Nıṣfü'l-leylde ḳalḳdılar ve ṣabāḥa degin ᶜibādet étdiler. Ṣabāḥ namāzını ḳılduḳdan şoñra duᶜāya el ḳaldurup *"Allāhumme inne hāza'l-ᶜabde yaṭlubū minke*

---

1 gönderüñ gelsün: getür İBN / dīvāndan: andan TDK / gitdi: girdi İBN / vezīr: vezīr de İBN // 2 içerü irsāl: irsāl İBN / serāylardan: serāy TDK / bir: İBN'de yok // 3 yıḳılmaḳ üzre H3, İBN: yıḳılmış N2; yıḳılmaḳ üzere TDK // 4 mezḫūf: ḥarīf TDK / libās H3, TDK: palās N2, İBN / büriyā ḥaṣırdan H3, İBN: büriyādan N2; haşırdan TDK // 5 melik: TDK'da yok // 5-6 ḫizmet éder: var TDK // 6 ve: TDK'da yok // 6 girer: içerü girüp ve ṭaşra TDK // 7 bildi ki: bildüm ki N2 / sulṭānlarından: sulṭānlarındandur TDK// 8 bu: bu gelen TDK /ḫatun: ḫatunı TDK / eyitdi: eyitdi ki N2 // 9 ricāldendür N2, İBN: ricālden H3; ricālullāhdan TDK // 10 bu: TDK'da yok / salṭanatumdan H3, N2: salṭanatda TDK; salṭanatdan İBN // 11 üzre: üzere TDK // 12 ve kimi: kimi TDK / pādişāh: anı pādişāh TDK // 14 üstine: üzerine N2 / şerāyiᶜlerine H3, TDK: serāylarına N2, İBN // 16 ᶜibādullāh: ᶜibādullāha N2 / sā'ir günleri ᶜibādet-i Ḫālıḳ'a ṣarf édüp H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / édüp: éderem TDK // 17-18 sā'ir vüzerā vü H3, TDK: vüzerā vü sā'ir N2; vüzerā İBN // 18 ḫüddāmdan: ḫüddām TDK // 19 ṣāliḥa: ṣāliḥa ḫatun İBN / ve hem ḫatunumdur: İBN'de yok // 20 mecbūr: meḥbūr H3 / inşallāh H3, İBN: inşallāhu taᶜālā N2, TDK / gidersin: gidesin N2 // 22 dédi: dédi ve TDK // 23 ve: N2'de yok / ṣabāḥa: nıṣfü'l-leyle İBN / ᶜibādet étdiler H3: ᶜibādetde idiler N2; ᶜibādete meşġūl oldılar TDK; ᶜibādetde meşġūl oldılar İBN

radde seḥābetihi fe-inneke ḳad deleltehū ᶜaleynā Allāhümme merdudhe ᶜaleyhi."[1] dédi. Ḫatunı āmīn dédi. Anı gördüm ki ḳıbel-i semādan ol seḥābe ẓāhir oldı. Elin yüzine sürdi. Ve elḥamdülillāh ḥācetüñ ḳabūl oldı. *ᶜAleyke'l-beşāre*"[2] dédi. Ben daḫı ḳalḳdum muṣāfaḥa édüp elin öpdüm, vedāᶜ éyledüm. Ve gene kendü vaṭanuma müteveccih oldum. Her bār evḳāt-ı ḫamsede anları duᶜāda ẓikrden ḫālī olmadum. Ve her ne recā vü temennā éyledüm ise ḳabūl u maḳbūl oldı elḥamdülillāh." dédi."

Ve mine'n-nevādir[3]

H3 209b Sehl bin ᶜAbdullāh Tüsterī kibār-ı evliyā-yı ᶜiẓāmdandur. /Buyurdılar ki üç yaşında idüm. ᶜAmmum Şeyḫ Muḥammed bin Süvār teheccüde ḳalḳar idi. Ben daḫı bile ḳalḳar idüm. Ve ᶜammum ḥikāyet éder ki: "Ramażān-ı Şerīf'de doġmış idük." Ramażān günlerinde Ḥaḳḳ taᶜālā bāña bir nevm ilḳā éderdi. Tā maġrib eẓānı oḳınduḳda uyanup anamuñ memesini emerdüm." dédi. Ve ināyet-i İlāhī'den biri daḫı budur ki bir beriyyede gider iken ṣalāt-ı ẓuhr içün ābdeste ṣu ṭaleb éyledüm bulmadum. Ḫāṭırum ġamnāk oldı. Nā-gāh anı gördüm ki bir dübb bir desti ṣuyı getürdi ve öñüme ḳodı. Ben ṣudan vużūᶜya tevaḳḳuf éyledüm. ᶜAcebā pāk midür?" déyü fikr éderken ol dübb nuṭḳa gelüp dédi ki: "Yā Sehl ! Biz bir ḳavmüz ki ḫalḳdan munḳaṭiᶜ olup maḥabbetullāh ile tevekkül üzredür maᶜīşetümüz." Anı gördük ki ġā'ibden bir nidā geldi ki: "Sehl vużūᶜ içün ṣu ṭaleb éyledi, bulamadı. Ve bu cerreyi élümüze vérdiler ve al git dédiler. Çünki ol dübb cerreyi öñüme ḳodı, gördüm ki H3 210a hevādan iki melek ol cerrenüñ içine /ṣu ḳorlar. Ben ṣadāsını işidürem. Ben bu ḫayretle ġafletde iken baḳdum, gördüm cerre ṭurur. Ammā ol getüren dübb nā-bedīd olmış. Ġāyet elem çekdüm ol dübb ile muḳāleme éylemedügüme. Pes cerreden ābdest aldum. İçmek istedüm. Hātifden bir āvāz geldi ki: "Ol ṣudan içmenüñ zamānı

---

2 ẓāhir oldı: ẓuhūr éyledi TDK // 3 ve: TDK'da yok / ḳabūl: revā vü ḳabūl N2 // 4 gene kendü: maḥall ü İBN // 5 her bār: ve her bār N2 / ḫamsede: ḫamsde TDK / duᶜāda: duᶜā vü TDK // 6 elḥamdülillāh dédi H3, TDK: dédi N2; İBN'de yok // 9 Tüsterī: et-Tüsterī İBN / evliyā-yı ᶜiẓāmdandur H3, İBN: evliyādandur N2; evliyādan idi TDK / ki: TDK'da yok // 11 doġmış idük H3, TDK: ṭoġmış idük N2; ṭoġmışdum İBN // 12 taᶜālā: taᶜālā ḥażretleri N2 / éderdi: éder idi N2 // 13 anamuñ: vālidemüñ TDK / memesini H3, İBN: memesin N2, TDK / emerdüm: emer idüm N2 // 14 budur ki: İBN'de yok / bir H3, N2: bir gün bir TDK, İBN // 15 ḫāṭırum: ḫāṭır TDK / dübb N2, TDK: dübbe H3; ayu İBN / bir: TDK'da yok / desti ṣuyı: desti ile ṣu TDK // 16 vużūᶜya: āb-dest almaġa İBN // 17 fikr éderken H3: fikr éder iken N2; fikr ile iken TDK; fikr tevaḳḳuf éderken İBN // 18 maḥabbetullāh: maḥabbet TDK / üzredür: üzeredür TDK / anı: hemān anı TDK // 20 dübb: dübbe H3 // 21 ḳorlar: ḳorlar idi ve TDK / işidürem H3, N2: işidürdüm TDK, İBN / bu: N2'de yok / ḫayretle H3, N2: ḫayret ile TDK; ḫayretde İBN // 22 dübb: dübbe H3 // 23 dübb: H3 / éylemedügüme H3, İBN: éyledügüme N2, TDK

[1] "Ey Allah'ım, muhakkak ki bu kul senden bulutunun geri verilmesini istiyor. Sen ona, bize ulaşması için yol gösterici oldun. Ey Allah'ım ona bulutunu geri ver."

[2] "Sana müjde olsun."

[3] *XXIV. Faṣıl, 6. ḥikâye (İBN'de XXVII / 6) (H3 209a, N2 135b, TDK 131a, İBN 116a)*

degüldür." Cerreyi élümden ḳodum. Ḥareket édüp yuvarlanaraḳ gitdi ve gözümden ġā'ib oldı. Ve Sehl ḥażretlerine Ḥaḳḳ taᶜālā vuḫūş u sibāᶜı müsaḫḫar éylemişdi. Dā'im ḥücresine gelür gider idi. Ve çārşūdan at alup bir iki gün evinde mihmān olan sibāᶜı besler idi. Ve ḫalḳ temāşāsına gelürler idi. *Ḳaddesallāhu taᶜālā esrārehum ve nefeᶜanā bi-berekātihüm.*

Ve mine'n-nevādir[1]

Ebū Ḥamzā-yı Şūfī ḥażretlerinden menḳūldür ki ecille-i meşāyıḫ-ı ᶜiẓāmdandur, buyurur ki: Mebādā-yı seyāḥatümde ve mücāhede ve riyāżet zamānında her yıl biñ fersaḫ miḳdārı seyāḥat u sefer éder idüm. Bir sene Ḥacc-ı Şerīf'e
H3 210b müteveccih oldum. Ve bir beriyyede gider /iken bir ḳuyunuñ içine düşdüm ki ḳaᶜrına biñ ḳulac ip érişmez idi. Bu ḥālde iken gördüm iki nefer kimse geldiler. "Bu ḳuyunuñ aġzını sedd édelüm." dédiler. Ve bir miḳdār eşcār getürdiler. Ve sedd étmege şürūᶜ éylediler. Ben daḫı ḳuyu içinden kendümi bildürmege ḳaṣd édüp çaġırmaḳ istedüm. Hātifden bir āvāz geldi ki: "Hem bize tevekkül daᶜvāsın édersin ve hem ġayrıdan recā édersin." Ben daḫı sükūt éyledüm. Ol kimseler ḳuyu aġzını bend édüp gitdiler. Bir géce ol ḳuyuda ḳaldum. Értesi gün gördüm ki bir nesne iki ayaġını ḳuyu içine şarḳıdup işāret eyledi, ben daḫı yapışdum. Beni çeküp ṭaşra çıḳardı. Baḳdum, gördüm bir ᶜaẓīmü'l-ḫilḳa mehīb arslan ki ᶜömrümde görmedüm. Ṭaşra çıḳduġum gibi bir nidā geldi ki "*Yā Ebā Ḥamza neceynāke mineᶜt-telefi biᶜt-telefi*"[2] Ben daḫı yüzümi yérlere sürdüm ve ḥamd-i firāvān éyledüm. Bende-i Ḫudā hemān tevekkülde ṣābit ḳadem olduḳdan ṣoñra her yérde nuṣret-i Ḥaḳḳ ve ᶜināyet-i Muṭlāḳ muḳarrerdür.

Ve mine'n-nevādir[3]

3 211a Sehl bin ᶜAbdullāh /ḥażreti buyururlar ki: "Mebādā-yı seyāḥatümde ᶜĀd ḳavminüñ sākin olduḳları diyāra vardum. Gördüm ki ṣāfī ḥacer-i menḥūtdan bir şehr-i

---

2 éylemişdi H3, İBN: éylemiş idi N2, TDK // 3 gelür gider idi H3, İBN: gelür giderler idi N2; gelüp giderler idi TDK // 4-5 Ḳaddesallāhu taᶜālā esrārehum ve nefeᶜanā bi-berekātihüm: İBN'de yok // 5 bi-berekātihüm H3, İBN: bi-berekātihüm āmīn N2, TDK // 8-9 meşāyıḫ-ı ᶜiẓāmdandur: meşāyıḫdandur TDK // 9 buyurur ki H3: buyururlar ki N2, TDK, iBN / mebādā-yı: ibtidā N2 // 10 seyāḥat u H3: N2, TDK ve İBN'de yok / éder idüm: éderdi TDK / Ḥacc-ı Şerīf'e: Ḥacc'a N2 // 11 gider iken: N2'de yok // 12 idi bu: idi ben bu TDK / gördüm: H3'te yok / kimse H3, N2: kimesne TDK, İBN / bu ḳuyunuñ: ve bu ḳuyunuñ İBN // 14 içinden H3, İBN: içinde N2, TDK / édüp: éyledüm İBN / istedüm: istedükde İBN // 15 daᶜvāsını: daᶜvāsın TDK / édersin: éderseñ N2 // 16 édersin: éderseñ N2 / ḳuyu H3, İBN: ḳuyunuñ N2, TDK // 17 gün: TDK'da yok / ayaġını H3, İBN: ayaġın N2; ayaġı TDK / ḳuyu: ḳuyunuñ TDK // 18 işāret éyledi TDK, İBN: H3 ve N2'de yok // 20 geldi: éyledi İBN / yerlere: TDK'da yok // 21 Ḫudā: Ḫudā da TDK // 22 nuṣret-i: Ḥażret-i TDK // 25 ḥażreti: ḥażretleri TDK

[1] *XXIV. Faṣıl, 7. ḥikâye (İBN'de XXVII / 7) (H3 210a, N2 136a, TDK 132a, İBN 116b)*

[2] "Biz seni telefle helak olmaktan kurtardık."

[3] *XXIV. Faṣıl, 8. ḥikâye (İBN'de XXVII / 8) (H3 210b, N2 136a, TDK 132a, İBN 117a)*

ᶜaẓīm ḳapuları küşāde ṭurur. Ve buña cinnīler girüp çıḳarlar. Ben daḫı bu şehrüñ içine girdüm. Gördüm ki bir ᶜaẓīmü'l-ḫilḳa Şeyḫ ᶜibādet éder. Kaᶜbe'ye ḳarşu namāz ḳılar. Ve bu şeyḫüñ arḳasında bir cübbe gördüm şūfdan. Ol cübbenüñ neẓāfet ü leṭāfetini ᶜömrümde görmedüm. Ve buña selām vérdüm. Selāmumı aldı. Ve baña eyitdi: "Yā Sehl bilmiş ol ki libāsı eskiden rāyiḥa-yı dünyevīdür. Yoḳsa arḳamda gördügüñ libās Ḥaẓret-i ᶜİsā ᶜaleyhi's-selām zamānından berüdür. Ve bu libāsla Ḥaẓret-i Muḥammed Muṣṭafa ᶜaleyhi's-selāmı gördüm ve müşerref oldum ve aña īmān getürdüm." dédi. Ben daḫı "Yā saña kim dérler?" dédüm. eyitdi ki: "Sūre-i *Ḳul uḥiye ileyye ennehū'steme*ᶜ*a neferün mine'l-cinn*[1] āyet-i şerīfi benüm ḥaḳḳumda nāzil olmışdur." dédi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ecille-i meşāyıḫ-i ᶜiẓāmdan ᶜAbdullāh bin Meḥemmed el-Belḫī rivāyet éder ki
H3 211b bir tārīḫde Mekke-i Mükerreme /ḫarābelerinde sākin idüm. Ve bir kimse benüm vech-i maᶜīşetüm nedendür bilmezler idi. Bir gün seḥerī Ḥarem-i Muḥterem'de Maḳām-ı İbrāhīm ᶜaleyhi's-selāmda oturur iken Şeyḫ Meḥemmed bin ᶜAbdullāh el-Baṣrī geldi. Maḳām'a dāḫil oldı. Ve ardınca dört nefer kimse bile geldiler. Ve ṭavāfdan ṣoñra bāb-ı Benī Şeybe'den ṭarafa müteveccih oldılar. Ben daḫı furṣat ġanīmetdür déyü ardlarına düşdüm. Birisi döndi baña "Var git." dédi. Şeyḫ Meḥemmed döndi "Ḫāṭırını rencīde éyleme." dédi. Ve benümle altı nefer olduḳ. Şeyḫ Meḥemmed eyitdi: "Birbiriñüzüñ eşerine başup ḳadem-i vāḥid üzerine yürüñ ve benüm izümden çıḳmañ." dédi. Ve şeyḫ öñümüze düşdi. Birbirimüzüñ izine başaraḳ gitdük. Gördüm ayaġumuz altında yérler kāġıd gibi bükülürdi ve devşürilür idi. Bir sehl zamān gitdük. Sedd-i Ye'cūc'a vāṣıl olduḳ. Aḫşam namāzını anda ḳılduḳ. Gene yola düşdük. Giderken bir mehībü'ş-şekl ᶜaẓīz geldi. Şeyḫle birbirine muṣāfaḥa éyledi. Ve bir miḳdār görişdiler,
H3 212a muṣāḥabet éylediler. Ve ol /ᶜazīzüñ ḫuẓūrında şeyḫümüz kemāl-i sükūn ve edeb birle

---

1 ḳapuları küşāde ṭurur. Ve buña cinnīler girüp çıḳarlar. Ben daḫı bu şehrüñ: TDK'da yok // 2 ki: TDK'da yok / ḳılar: ḳılur İBN // 4 ve buña: ben TDK // 5 eskiden: eski éden İBN / yoḳsa H3, İBN: yoḳsa bu N2; yoḫsa bu TDK // 6 libāsla H3, İBN: libās ile N2, TDK // 6-7 Muḥammed Muṣṭafa H3, İBN: Muḥammedü'l-Muṣṭafa N2, TDK // 7 ve: H3'te yok // 8 dédüm eyitdi: dédügümde cevāb vérdi TDK // 16 kimse: kimesne TDK // 17 Şeybe: Şebīh TDK // 18 ardlarına düşdüm: ardlarınca vardum TDK // 19 benümle H3, İBN: benüm ile N2, TDK / birbirüñüzüñ: birbirüñüz N2 // 20 birbirinüzüñ: birbirinüz N2 / üzerine yürüñ: üzere yürüyüñ TDK / izümden: ardumdan N2 / çıḳmañ: çıḳmaḳ H3 // 21 gördüm N2, İBN: H3'te yok; gördük TDK // 22 bükülürdi H3: bükülür idi N2, TDK; bükülür İBN / ve devşürilür idi: N2'de yok // 23 namāzını: namāzın TDK / gene: yine TDK / giderken H3: gider iken N2, TDK, İBN // 24 şeyḫle H3, İBN: şeyḫ ile N2, TDK / éyledi: éylediler TDK // 25 ᶜazīzüñ: ᶜazīz TDK / şeyḫümüz: şeyḫüm TDK / kemāl-i sükūn ve: kemāl ve sükūn-ı H3

1 "(Resulüm !) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de (şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur.).Cinn (72): 1

2 *XXIV. Faṣıl, 9. ḥikâye* (İBN'de *XXVII / 9) (H3 211a, N2 136b, TDK 132b, İBN 117a)*

oturup muṣāḥabet éderken anı gördüm ki hevā yüzinden mānend-i ṭuyūr baʿżı ricāl uçup gelürler. Ve ʿazīzüñ ḥużūrına her gelen cemʿ oldılar. Ve ol ʿazīz bunlara ʿilm-i ledünnīden söylerdi. Ve bu ricālüñ kimi raʿd gibi çıḳırup dir dir ditrerler idi. Ve kimi şiddet ile Allāh déyü feryād éyledükde yér gök yıḳıldı. Ḳıyās éder idüm ki baʿżı ricāl berḳ gibi gelüp geçerlerdi. Ṣabāḥa degin bu minvāl üzre muʿāmele éylediler. Ve ṣabāḥ namāzını ʿazīze iḳtidā édüp ḳıldılar. Ve birbirinden müfāreḳat éylediler, biraz gitdük. Cebel-i Ḳāf ardına vāṣıl olduḳ. Bir arż-ı laṭīf ki ḳardan beyāż keşīrü'l-envār bu dünyā arżına beñzemez. Ve ḥadd ü kenārı görinmez. Rāyiḥası ʿanber mānend misk-i ezfer ve bu arżda gider iken ʿacīb ü ġarīb maḫlūḳāta rāst gelürdük. Yüzleri ādem şeklinde lākin ṣavtları ġarīb tesbīḥ u tevḥīd éderler. Yüzlerinüñ nūrı güneşden enver. Gözlerümüz ḳamaşurdı. /Ve şeyḫümüz olan kimse bir mest deve gibi aġzı köpüklenüp yemīn ü şimāle başın şallardı ve giderdi. Ṣabāḥ namāzına degin gitdük. Ve evvel geldügümüz maḥalle vāṣıl olduḳ. Bir miḳdār zamāndan ṣoñra bir şehr-i ʿaẓīme vāṣıl olduḳ. Cemīʿ dīvārları gümüşden ve altundan idi. Eşcār-ı müteʿānaḳa iḥāṭa éylemiş. Her ṭarafında enhār-ı cārī mānend selsebīl aḳmaḳda ve gün-ā-gün meyveler ile müzeyyen. Meyvelerinden yedük. Ve ṣuyı āb-ı zülāl gibi içdük. Bi-ʿalemullāh ol meyvelerüñ leẕẕetini ʿömrümde görmedüm. Ve leẕẕeti ölince damaġumdan gitmedi. Bir elma aġacı meyve ile ṭonanmış. Şeyḫ emr éyledi "Ol elmadan birer ikişer dane aluñ." dédi. Her birimüz üçer dane elma ḳoparduḳ. Ol beni var git déyen ʿazīzüñ elmaya eli érişmedi. Şeyḫ eyitdi: "İşte ol bī-edeblik édüp menʿ éyledügüñ şeʾāmetinden." dédi. Ve şeyḫ "Tekrār uzan, al." dédi. Baʿde eli érişdi. Bir dane aldı. Döndi şeyḫ eyitdi: "Bu şehri bilür misiz?" "Yoḳ." dédiler. /"İşte buña Medīne-i Evliyā dérler. Ve buña bir kimse dāḫil olmaz evliyā-yı kirāmdan ġayrı." Bir miḳdār oturduḳdan ṣoñra çıḳduḳ ve biraz gitdük. Gene Mekke-i Mükerreme'ye dāḫil olduḳ. Vaḳt-i ẓuhr idi, edā éyledük. Döndi

---

1 éderken H3, İBN: éder iken N2, TDK / gördüm TDK, İBN: gördi H3, N2 / yüzinden: yüzinde İBN // 2 ḥużūrına: ḥużūrında TDK / ve ol: ol TDK // 3 söylerdi: söyler idi N2 / dir dir: ve dir dir TDK / ditrerler idi: ditrerler dédi N2 // 4 şiddet ile: H3'te yok / éder idüm: éderdüm İBN / ki H3: ve N2, TDK, İBN // 5 berḳ: berḳ-i ḫāṭıf İBN / geçerlerdi H3, İBN: geçerler idi N2; çekerler idi TDK // 6 biraz: biran N2 / gitdük: gitdiler H3 // 7 envār: ezhār N2 // 8 misk-i: TDK'da yok // 9 gelürdük H3, İBN: gelür idük N2, TDK / lākin: velākin N2 // 10 ṣavtları: ṣūretleri İBN / enver: enver ve TDK // 11 ḳamaşurdı H3, İBN: ḳamaşur idi N2, TDK / kimse: kimesne TDK // 12 şallardı H3, İBN: şallar idi N2, TDK / giderdi H3: gider idi N2, İBN; hem gider idi TDK // 13 vāṣıl olduḳ: érişdük TDK // 14 ṭarafında H3: ṭarafından N2, İBN; ṭarafdan TDK // 16 Meyvelerinden yedük. Ve ṣuyı āb-ı zülāl gibi içdük. Be-ʿalemullāh ol: N2'de yok // // 18 ṭonanmış: ṭonanmış idi // 19 ḳoparduḳ: (ḳopardük) TDK / beni: baña TDK / ʿazīzüñ elmaya eli: ʿazīz eli elmaya TDK / eli // 20 işte: işde N2 / éyledügüñ: éyledügüñe TDK / şeʾāmetinden H3, N2: şeʾāmetidür TDK; şeʾāmetindür İBN // 21 uzan: uzat N2 / baʿde eli érişdi bir dane aldı: İBN'de yok / érişdi: érişüp TDK / dane: dane elma TDK / döndi: TDK'da yok // 22 bilür misiz: bilür misiz dédi TDK / işte H3, N2: TDK'da yok; uşta İBN / ve buña H3, N2: ve bu TDK; buña İBN // 24 gene: yine TDK / dāḫil H3: vāṣıl N2, TDK, İBN / éyledük: éyledügümüzde TDK

şeyḫ baña eyitdi: "Gel ᶜahd éyle benüm ḥayātumda bu seyr ü sülūkı bir ferde keşf édüp söyleme. Ve ben saña gene gelüp senüñle mülāḳāt éderem." dédi. Vedāᶜ édüp gitdiler. *Allāhümme'nfeᶜnā bi-berekātihim.*

Ve mine'n-nevādir[1]

Sulṭān-ı ᶜulemā-yı āfāḳ İmām Yāfiᶜī ḥażretlerinden menḳūldür ki aᶜyān-ı ṣāliḥīnden birinden rivāyet éder ki: Ravża-yı Muṭahhara-i Resūl ᶜAleyhi's-selām'da cālis idüm. Anı gördüm ki Bābü's-Selām'da üç nefer-i ᶜazīz gelüp dāḫil oldılar. Ve ḥażretüñ müvācehesinde duᶜā éylediler ve döndiler. Aṣḥāb-ı ḫayrdan bir ᶜazīz baña eyitdi: "Bunlar ricāl-i Ḥaḳḳ'dandur. Ḳalḳ furṣatı fevt éyleme, ardlarına düş." dédi. Ben daḫı ḳalḳdum, ardlarına uydum. Döndi yüzüme bir bakış bakdı. Eriye yazdum. Baña
H3 213b bir ᶜaẓīm /ḫavf müstevlī oldı. Gene ardlarına düşdüm. Mescidden çıḳdılar. Ben de bile çıḳdum. Döndi biri eyitdi: "Var kendü kāriña git. Sen bize ayaḳdaş olamazsın." Ol baş olan ᶜazīz "Ḳo menᶜ éyleme." dédi. Ol eyitdi ki: "Henüz ḳavm-i derecātına vāṣıl olmamışdur." Ol baş olan eyitdi: "Cā'izdür ki Ḥaḳḳ taᶜālā ol derecātdan aᶜlāya teşerrüf naṣīb éyleye. Ve çekildi gitdi. Ben daḫı ardlarına düşdüm. Gider iken ᶜayānen görürdüm. Arż u cibāl ayaġumuz altında ḳālīçe gibi devşirilür idi. Ve taḥte'l-arżuñ ṣadāsını nāᶜüre āvāzı gibi istimāᶜ éderdüm. Ve yér altında olan künüz bir bir āşkāre görinür ve gene ġā'ib olur idi. Tā bir vādiye varduḳ ki bir feżā eşcāruñ altında ᶜibādet éderler yetmiş nefer-i celīl ᶜazīz ile müşerref olduḳ. Értesi ṣabāḥ ḳalḳduḳ yola düşdük. Bir şehre vāṣıl olduḳ. Ḳardan beyāż bir ḳalᶜası var. Yekpāre bir taşdan her bir dīvārı.
H3 214a /Ve bir nehr-i ᶜaẓīm aḳar ve bu şehrüñ içinden çıḳar. Ol nehr çıḳduġı mecrādan bir altun şebekelü bir pencereden aḳar. Biz daḫı ol ṭāḳadan içerü dāḫil olduḳ. Cā-be-cā nişīmenler ve ᶜaẓīm eyvānlar ve serāylar. Cümle ḳubbeleri altun ve direkleri gümüşden ve şuyuñ içinde ḥaṣṣāsı cümle ẕī-ḳıymet cevāhirden gün-ā-gün ezhār ve dürlü dürlü

·1 şeyḫ baña H3, TDK: baña şeyḫ N2, İBN / ḫayātumda: ḫayātumdan TDK // 2 senüñle H3, N2: TDK ve İBN'de yok / éderem: oluram TDK // 3 bi-berekātihim: bihim İBN // 6 sulṭān-ı ᶜulemā-yı: sulṭānü'l-ᶜulemā-yı N2 / imām: TDK'da yok // 7 birinden: bir kimse TDK // 8 Bābü's-Selām'da H3, İBN: Bābü's-Selām'dan N2, TDK / gelüp H3: N2, TDK ve İBN'de yok / oldılar H3: olup geldiler N2, TDK ve İBN // 9 döndiler: döndiler gitdiler TDK // 10 ricāl-i Ḥaḳḳ'dandur: ricālullāhdandur İBN // 11 uydum H3, TDK: düşdüm uydum N2, İBN / döndi: döndi birisi TDK / bir bakış: TDK'da yok // 12 gene: yine TDK // 13 biri H3, N2: biri yine baña TDK; biri baña İBN / olamazsın ol: olamazsın dédükde ol biri TDK // 14 eyitdi ki: eyitdi TDK // 15 olan H3, N2: olan ᶜazīz yine TDK; İBN'de yok / teşerrüf: teşrīf TDK // 16 éyleye: éyleye dédi TDK / ᶜayānen: anı H3 // 17 görürdüm H3: görür idüm N2, İBN; gördüm TDK / cibāl: ḫayāl H3 // 18 éderdüm: éder idüm N2 // 19 görinür: görinür idi TDK / gene H3, İBN: yine N2, TDK / varduḳ: (vardük) İBN / eşcāruñ: H3'te yok // 20 celīl: celīlü'ş-şān TDK / ile: TDK'da yok // 21 bir taşdan H3, İBN: her taşdan N2; taşdan TDK / dīvārı: dīvārından TDK // 22 ve bir: bir TDK / mecrādan: mecrāda TDK // 24 ve direkleri: direkleri İBN // 25 içinde H3, İBN: içindeki N2, TDK / cümle: H3'te yok

[1] *XXIV. Fasıl, 10. hikâye (İBN'de XXVII / 10) (H3 213a, N2 137b, TDK 133b, İBN 118a)*

meyveler ile memlū envāᶜ ṭuyūr terennüm éylemede. Meyvesinde bir leẕẕet var ki bir ādem yüz raṭl meyve yése ṭoymaz ve hergiz bir ṣıḳlet çekmez. İki yüz elmasını bir ādem yése ṭoymaz. Ḳırḳ gün ol şehrde sākin olup ve kendü ᶜibādetümüzde ṣafāda olduḳ. Ve yine ol girdügümüz ṣu çıḳdugı yoldan çıḳduḳ. Bir miḳdār gitdükden ṣoñra bāña eyitdiler: "Seni nereye vāṣıl édelüm?" dédiler. Ben daḫı "Luṭfuñuzdan yine Mekke-i Mükerreme'ye." dédüm. Ol baş olan ᶜazīz bāña eyitdi: "Bu gördügüñ şehre Medīnetü'l-Evliyā dérler. Ḥażret-i Ḥaḳḳ celle celālehu ḥażretinüñ evliyāsına maḫṣūṣdur. /Ġayrı kimseler girmek müyesser degüldür. Ve bu medīne bir yérde bir ḳarār üzre ber-ḳarār degüldür. Gāh Yemen'de ve gāh Şām'da ve gāh Rūm'da ve gāh ᶜAcem'de cihāt-ı erbaᶜasında ᶜālemi devr éder, gezer. Ve buña ḳırḳlar rütbesine varmayınca bir kimse vāṣıl olmaz." dédi. Ve bir miḳdār gitdükden ṣoñra bir şehr gördük. "İşte bu şehr Yemen'dür." dédi. Bir cüz'ī daḫı gitdükden ṣoñra Mekke-i Mükerreme'ye vāṣıl olduḳ. Beni Beyt-i Şerīf'e dāḫil édüp bāña vedāᶜ édüp gitdiler. Ve ben ol şehrüñ elmasından birḳaç dāne elma ḳoynuma ḳomış idüm. Dört beş ay hemān ol elmalar ile geçindüm ġayrı nesne yémedüm. Ve bunlar ḳudret-i Rabbü'l-ᶜālemīn yanında deñizden bir ḳaṭre degüldür. *Allāhümme'nfeᶜnā bi-berekātihim*. Āmīn.

H3 214b

H3 215a

Ve mine'n-nevādir[1]

Fevāyıḥ-ı Miskiyye'de ᶜAbdurraḥmān el-Bisṭāmī ḥażreti buyururlar: ᶜĀriflerden müşerref olduġumuz baᶜżı ṣāḥib-kerāmet buyurmışlardur ki "Vech-i arżda biñ şehre dāḫil oldum. En aṣġarı ve aḥḳarı *İreme ẕāti'l-ᶜimādi lelletī lem yuḫlaḳ miṯlühā fi'l-bilād*[2] idi. Şol zamān ki ᶜAbdüṣṣamed Medīne-i nuḥāsa dāḫil oldı ol Medīne yolında Küş bin Şeddād bin ᶜĀd'uñ ḳabrini buldı. Ve başı ucında ḫaşeb-i aṣferden bir mā'ide ṣofrası gördi. ᶜArᶜar aġacından dört ḳavā'im üzre binā olınmış. Ve eṭrāfında yazılmış ki: "Bu gördügüñ sofradan biñ ᶜaded pādişāh yémek yéyüp ᶜişret éylemişlerdür. Cümlenüñ ṣaġ gözi aᶜver idi. Ve bunlaruñ mā-beynlerinde selīmü'l-eczā olanlaruñ

---

2 ṭoymaz: ṭoymaz idi TDK // 2-3 ve hergiz bir ṣıḳlet çekmez. İki yüz elmasını bir ādem yése ṭoymaz H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 3 şehrde H3, TDK: şehr içinde N2, İBN // 5 yine: yine me'mūldür ki TDK // 6 dédüm: érişdürüñ dédüm TDK / Medīnetü'l-: Medīne-i TDK // 7 celle celālehu H3, TDK: cell ü ᶜalā N2; celle ve ᶜalānuñ İBN // 8 kimseler H3, N2: kimselere TDK; kimseye İBN / degüldür: olmaz TDK // 9 ber-ḳarār H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 10 ᶜālemi: ᶜālemüñ H3 / ve: N2'de yok / rütbesine: mertebesine İBN // 11 ve: TDK'da yok // 11-12 bir şehr gördük. "İşte bu şehr Yemen'dür." dédi. Bir cüz'ī daḫı gitdükden ṣoñra: N2'de yok // 13 édüp bāña: ve TDK // 14 ḳomış idüm: ḳomışıdum N2 // 16 *Allāhümme'nfeᶜnā bi-berekātihim*. Āmīn: N2'de yok / bi-berekātihim: bihim İBN // 19 fevāyıh-ı nevāyıḫ-ı H3 / ḥażreti H3, N2: TDK'da yok; ḥażretleri İBN / buyururlar: buyurur İBN // 20 ṣāḥib-kerāmet: kerāmet ṣāḥibi TDK // 23 bin: ibni N2 // 25 éylemişlerdür H3, İBN: éylemişlerdür ki N2, TDK // 26 idi H3, TDK: idi ve biñ pādişāh daḫı yémek yémişdür ki cümlenüñ ṣol gözi aᶜver idi N2 ve İBN'de yok / mā-beynlerinde: mā-beyninde TDK

[1] *XXIV. Faṣıl, 11. hikâye (*İBN'de *XXVII / 11) (H3 214b, N2 138a, TDK 134b, İBN 118b)*

[2] "Direkleri (yüksek binaları) olan, ülkelerde benzeri yaratılmamış İrem şehrine..." Fecr, (89): 8.

ᶜadedini Rabbü'l-ᶜālemīn ve Ḫallāḳ-ı semāvāt-ı arżeynden ġayrı kimse bilmezdür. İmdi:

Cem cāmını nūş étdi geçdi nice biñ Rüstem
Ol bezm girü bāḳī ᶜālem yine bu ᶜālem

İmdi eger bāl-i per-i belbāl ᶜalīl ü kelīl olmasa bu evrāḳ-ı zāhire ve eẕvāḳ-ı bāhirede çoḳ nesne şerḥ u beyān olınur idi. *Vallāhu yeḳūlü'l-ḥaḳḳa ve hüve yehdī's-sebīle*[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḥikāyet olınur ki Baġdād-ı Behişt-ābād'da meşāyıḫ-ı ᶜiẕām ve evliyā-yı
H3 215b kirāmdan Şeyḫ ᶜAbdullāh Endülüsī ḥażretleri ki cümle meşāyıḫ-ı ᶜiẕāmuñ merciᶜ ü muᶜtemedi ve mürşid-i şāḥib-senedi idi. Bir sene seyāḥat ḳaṣdıyla Baġdād'dan çıḳdı. Ardında on iki biñ mürīdi bile çıḳdılar ki cümleden biri Ḥażret-i Cüneyd Baġdādī ve Şeyḫ Şiblī idi. Cümlesi şeyḫden iẕn ile döndiler. Şeyḫ Şiblī ve ḳırḳ elli nefer mürīdleri ḫiẕmetinde bile gitdiler. Seyāḥat éderek kāfir ḳaryelerinden bir ḳaryeye geldiler. Şeyḫe vużūᶜ içün şu ṭaleb édüp bir yérde şudan nişān görmediler. Ve ol ḳaryenüñ intihāsında bir kilise gördiler. Vardılar ki bir maᶜmūr kilise nāḳūslar aşılmış, şemmāslar ve ruhbānlar ḫiẕmetinde ve cümle ḳasīsleri cemᶜ olup dinlerince ᶜibādet éderler. Ve bu kilisenüñ öñinde bir büyük ḳuyudan bir bölük ᶜavratlar şu çekerler. Ve bunlaruñ içinde bir şāḥib-cemāl bedr-i münīre beñzer bir ḳız musuḫlar géymiş ve boynında mücevher-i ẕī-ḳıymet şalībler aşılmış. Bu ḳızuñ ḥüsn ü cemālini görenler
H3 216a *mā-hāẕā beşer*[3] mażmūnını /okurlar. Şeyḫ ᶜAbdullāh bu ḳızı gördügi gibi giriftār-ı bend-i ᶜaşḳ olup "Bu ḳız kimüñ nesidür?" déyü su'āl éyledi. "Vilāyetümüzüñ melikinüñ ḳızıdur." dédiler. Yā bunda ḫiẕmete sebeb ne oldı?" dédi. "Babası ḳaṣdıla ḫiẕmet étdürür ki ögrensün. Bir kimseye varduḳda ḳadr u ḳıymet-i ricāl bilsün ve riᶜāyetlerinde ḳuṣūr éylemesün déyü riyāżet çekdürür." dédiler. Şeyḫüñ naḳd ü ḳarārı

---

1 Rabbü'l-ᶜālemīn: Rabbü'l-ᶜālemīnden İBN / ve Ḫallāḳ-ı semāvāt-ı arżeynden: İBN'de yok / bilmezdür H3, İBN: bilmez N2, TDK // 2 imdi H3, İBN: Zīrā beyt N2; şiᶜr TDK // 3 biñ: dem N2 // 5 ᶜalīl ü kelīl: kelīl ü ᶜalīl N2 // 6 idi: N2'de yok / Vallāhu yeḳūlü'l-ḥaḳḳa ve hüve yehdī's-sebīle: İBN'de yok // 10 ḥażretleri ki: ḥażretlerinüñ TDK // 11 ḳasdıyla H3, İBN: ḳasdı ile N2, TDK // 12 ardınca: ardında H3 / çıḳdılar: çıḳdı TDK / ki: İBN'de yok // 14 mürīdleri: mürīd TDK / éderek: éderken TDK // 15 ṭaleb édüp: istediler İBN / bir: bu İBN // 16 kilise: kilisā N2 / vardılar ki: vardılar gördiler ki İBN / maᶜmūr kilise H3, İBN: maᶜmūr kilisā N2; maᶜmūr deyr TDK // 17 ḫiẕmetinde: ḫiẕmetde N2 / dinlerince: N2'de yok // 18 kilisenüñ H3, İBN: kilisānuñ N2, TDK / şu: bu ḳuyudan şu İBN // 19 şāḥib-cemāl: şāḥibetü'l-cemāl TDK / ḳız: ḳız var TDK // 20 bu: ol TDK // 21 oḳurlar: oḳurlar idi TDK // 22 nesidür: ḳızıdur TDK / éyledi: éyledi cevāb vérdiler ki TDK // 23 dédiler: TDK'da yok / ne oldı H3: nedür N2, TDK, İBN / dédi: déyü İBN / ḳaṣdıla: ᶜan-ḳaṣd TDK // 24 ki: ki ādāb TDK / ḳadr u: N2'de yok

[1] "Allah gerçeği söyler ve doğru yola eriştirir." Ahzâb, (33): 4.

[2] *XXIV. Faṣıl, 12. hikâye (İBN'de XXVII / 12) (H3 215a, N2 138b, TDK 135a, İBN 119a)*

[3] "Bu bir beşer değil.", Yûsuf, (12): 31.

tārāc olup ḫayrān bī-ser ü sāmān mest ü bī-ḫod düşüp üç gün maḥalde ḳarār édüp bir kimseye bir ḫarf söylemedi. Şeyḫ Şiblī eydür: Ben yanına yaḳın vardum. "Sulṭānum mürīdler ve cümle fuḳarā senüñ ġamuñla helāk oluyor. Üç gündür yémedüñüz ve içmedüñüz ve bir ḫarf söylemedüñüz." dédüm. Şeyḫ bir kerre āh éyledi ve yérinden ḳalḳdı. Ve mürīdleri yanına geldi. Ve eyitdi: "Yā aḥbāb benüm ḥālüm ġāyet müşkil oldı. ve taşarrufum élümden gitdi. Ol gördügüm ḳızuñ kemend-i zülfi beni bir bende
H3 216b çekmişdür ki benüm ḫalāşum Ḥażret-i Ḥaḳḳ'dan olur. Ve bu maḥalden /müfāreḳate bir ḳadem ḳudretüm ḳalmamışdur. Baña olacaḳ oldı. Hemān beni duᶜādan unutmañ. Ve siz varuñ selāmetle gidüñ." dédi. Cümle fuḳarāsı "Vā-veylāh vā-muṣībetāh" déyü aġlaşdılar. Şiblī eyitdi: "Yā şeyḫ bizi beyne'l-küffār rüsvāy éyleme. Maşrıḳdan maġribe ḥükmüñ cārī, cümle-i ricāl sāye-i saᶜādetüñde iken şimdi sen küffār içinde ḳalmaḳ bize ne muṣībetdür?" dédi. Şeyḫ eyitdi: "Yā ḳavm bu ḳavlüñüz cümle maᶜlūmdur. Lākin *cerā'l-ḳalemü bi-mā-ḥakeme ve veḳaᶜat fi'l-biḥāri'l-ᶜademi*[1] ᶜuḳde-i vilāyet benden ḥall oldı. Ve aᶜlām-ı hidāyet muntaṭī oldı." dédi ve yüzi üzere düşdi. Bir mertebe şiddetle bükā éyledi ki cümle küffār u eşcār u aḥcār bile aġladı. Baᶜde ḳalḳdı "Yā aḥbāb varuñ selāmetle gidüñ. *Feḳad naḳde'l-ḳażā ve'l-ḳader*[2] hemān bizi duᶜādan unutmañ." dédi. Cümlemüz feryād édüp "Yā Rabbü'l-ᶜālemīn ᶜināyet senden." dédük. Ve aġlaşaraḳ ayrılduḳ. Çünki rücūᶜ édüp Baġdād'a geldük cümle aᶜyān u ahālī
H3 217a ḳırḳ biñden ziyāde ādem istiḳbāle /geldiler. Şeyḫi görmeyüp aḥvālini tafṣīl éyledük. Bir feryād u zārī ḳopdı ki ḳıyāmetden ᶜalāmet idi. Çoḳ kimse ıżṭırābından teslīm-i rūḥ étdi. Ve cümlesi duᶜāya el ḳaldurup "Yā Hādīü'l-mużillīn saña emānet, şeyḫe senden ᶜināyet." dédiler ve döndiler. Şeyḫ Şiblī ḥażreti eydür: Ṭāḳatüm ġamdan ṭāḳ olup bir yıldan şoñra şeyhüñ ḥālinden ḫaberdār olam déyü çıḳdum, Baġdād'dan yine ol ḳaryeye vardum. Ḳarye ahālīsinden şeyḫi su'āl éyledüm. "Ḳarşu görinen ṭaġ dibinde domuz güder." dédiler. "Sebebi nedür?" déyü su'āl éyledüm. Dédiler ki: "Meliküñ ḳızını ṭaleb

---

1 ḫayrān: ḫayrān ve N2 / bī-ḫod: bī-ḫūş TDK / üç: bī-hūş TDK / gün H3, İBN: gün ol N2, TDK // 2 Şeyḫ: İBN'de yok // 3 oluyor H3, İBN: oluyorlar N2, TDK / yémedüñüz ve: yémedüñüz N2 // 5 geldi: daᶜvet éyledi TDK // 6 ol: ve ol: N2 / bir: N2'de yok // 7 çekmişdür ki: çekilmişdür ki İBN / olur: olur ġayrıdan mümkün degüldür TDK // 7-8 müfāreḳate bir ḳadem: bir ḳadem müfāreḳate TDK // 8 ḳalmamışdur: yoḳdur TDK // 9 siz: İBN'de yok / selāmetle: selāmet ile TDK // 10 Şiblī H3, TDK: Şeyḫ Şiblī N2; Şeyḫ Şiblī şeyḫe İBN / yā şeyḫ: İBN'de yok // 12 dédi: İBN'de yok / bu: İBN'de yok // 13 maᶜlūmdur H3, N2: maᶜlūmumdur TDK; maᶜḳūldür İBN / ve veḳaᶜat fi'l-biḥāri'l-ᶜademi: İBN'de yok // 14 üzere: üzre N2 // 15 şiddetle: şiddet ile TDK / cümle: H3'te yok // 16 selāmetle: selāmet ile TDK / ve'l-ḳader: İBN'de yok // 18 ahālī H3, TDK: ahālī-i Baġdād N2, İBN // 19 istiḳbāle: istiḳbāl édüp TDK // 20 étdi H3, TDK: éyledi N2, İBN // 21 duᶜāya: İBN'de yok // 22 ḥażreti H3, İBN: N2'de yok; ḥażretleri TDK / ṭāḳatüm ġamdan: ġamdan ṭāḳatüm TDK // 23 olam: olayum TDK // 24 ḳarye: TDK'da yok / domuz H3: ṭoñuz N2, TDK, İBN // 25 ḳızını H3: ḳızına N2, TDK, İBN / ṭaleb H3: ṭālib N2, TDK, İBN

[1] "Lakin, hükmettiği şeyle kalem aktı. Ve yokluk denizlerine düştü."

[2] "Kaza ve kader vukû buldu."

éyledi. Ve mihri muḳābelesinde bir yıl melikūñ ṭoñuzlarını gütmege ḳavl ü ḳarār éylemişdür." dédiler. Şiblī eydür: Gözüm yaşını seyl édüp ṭaġa yaḳın vardum. Gördüm şeyẖüñ başında bir şapḳa ve belinde bir zünnār ve rehebānī pelāslar géymiş. Elinde bir
H3 217b ᶜaṣā dayanmış ṭurur. Beni gördi ve başın aşaġı édüp gözinden ḳanlu yaşlar revān /oldı,
5 yér yüzine aḳdı. Selām vérdüm. Redd-i selām édüp "Bu ḥāl ne ḥāldür yā Şeyẖ?" dédüm. "Bunca tefsīr ü ḥadīṣ ṣāḥibi imām-ı aᶜẓām iken ol ᶜizzetleri bu ẕillete tebdīl inṣāf mıdur?" dédüm. Döndi eyitdi: "Yā aẖī benüm élümde bir taṣarruf u ḳudret yoḳ. Efendi ḳulını her nice dilerse öyle éder. Ve efendüm ḳapusında cümleden merġūb iken bāb-ı ᶜizzetinden ben faḳīri raḥm éylemeyüp maṭrūd éderse neye ḳādirem?
10 Fermān anuñ ve rıżā anuñdur. *Yā aḥbābū el-ḥaẕere ṣümme'l-ḥaẕera yā ehle vidādin mine'ṣ-ṣaddi ve'l-ibᶜādi*[1] " dédi. Ve yüzüni semāya ṭutup "*İlāhī ve Seyyidī ve Mevlāī lem yekun fike hāẕā*"[2] dédi. Ve şiddetle bükā éyledi. Ve "Yā Şiblī baña duᶜā éyle." dédi. Ben daẖı başum açup:

Yā Allāhū bike'l-müsteᶜanū
15 *Yā Allāh v'ente'l-müsteᶜānū*
Ve ᶜaleyke't-tüklānū
Ekşif ᶜannā hāzihi'l-ġummete
Ḥamlike feḳad rasemnā
Emrā lā kāṣife lehu ġayreke[3]

20 déyü duᶜā éyledüm. Şeyẖ āmīn dédi. Ve yüzüni yérlere sürdi. Ve feryād u zārī éyledi.
H3 218a Şeyhüñ feryādın işidüp /ol ẖanāzīrler bir uġurdan bir ġarīb ṣadā ile bir feryād éylediler ki ḳıyāmet ḳopdı ṣandım. Ve cümlesi şeyhüñ eṭrāfını alup yérlere yüzlerin sürdiler. Ben eyitdüm: "Yā şeyẖ-i ᶜālem ᶜilm-i tefsīr ü ḥadīṣüñ ẖavāṣ-ı mücerrebātından baᶜżı nesneye meşġūl ol." dédüm. "Cümlesini unutdum. Hemān ẖāṭırumda iki āyet ḳalmış.

---

1 éyledi H3: oldı N2, TDK, İBN / gütmege: güdmege TDK // 2 dédiler: dédüklerinde TDK / gördüm: TDK'da yok // 4 dayanmış: ṭayanmış N2 / ve: TDK'da yok / yaşlar: yaş N2 / oldı: İBN'de yok // 6 aᶜẓām: muᶜtemed İBN / ẕillete: ẕilletlere TDK // 7 eyitdi: H3'te yok // 8 öyle: öylece TDK // 9 ᶜizzetinden: ᶜizzetden TDK / faḳīri: faḳīre TDK / maṭrūd H3, N2: maṭrūdlardan TDK, İBN // 10 anuñ: TDK'da yok / ve H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 11 ve yüzini: yüzini TDK / yekun H3, TDK: yekun ẓannī N2, İBN // 12 dédi ve: déyüp TDK / şiddetle: şiddet ile TDK // 18 ḥamlike: bi-ḥamlike İBN / rasemnā: (dehemnā) İBN // 21 feryādın işidüp H3, İBN: feryādından N2, TDK / ẖanāzīrler H3, N2: ẖınzırlar TDK; hanāzīr İBN / bir feryād: feryād N2 // 22 eṭrāfını: eṭrāfın N2 / yerlere yüzlerin H3: yüzlerini yerlere N2, TDK, İBN // 23 ḥadīṣüñ H3: ḥadīṣ sen N2, TDK; ḥadīṣden İBN / mücerrebātından H3, İBN: mücerrebātdan N2, TDK // 24 ol dédüm: oldum idi H3 / ḳalmış H3: ḳalmışdur dédüm N2; ḳalmışdur dédi TDK, İBN

[1] "Ey dostlar, sakın ha, ey sevgi ehli engellemekten ve uzaklaştırmaktan sakının."
[2] "Ey Allah'ım, ey efendim ve Mevlam, bu senin istediğine yakışmadı."
[3] "Ey Allah'ım yardım dilenecek yer sendedir. Ey Allah'ım yardım dilenen sensin. Sana güvenilir. Tesirin ve etkinle bu sıkıntıyı bizden kaldır. Derdi anlattık, onu senden başka giderecek yoktur."

Biri *men yühinillāhü femā lehu min mükrimin*[1] ve biri de *men yetebeddeli'l-küfre bi'l-īmāni feḳad ẓalle sevāe's-sebīl*"[2] dédi. Ve eḥādīṯ-i şerīfeden *men beẕẕeli dīnehu faḳtilühü*[3]. Hemān bunlar ḳaldı." dédi. Ben "Elḥamdülillāh lāzım olan da budur." dédüm. Ve "Ya bizümle Baġdād'a gitmez misin?" dédüm. Ve "Bu ḳadar evliyā vü etḳıyānuñ rā'ī-i ḳulūbları iken şimdi rā'ī-i ḫanāzīr oldum. Ne yüz ile varayum?" dédi. Döndi baña eyitdi: "Var sen Baġdād'a ve aḥbābı cem' éyle ve fülān maḥāllde baña müteraḳḳıb oluñ." dédi. Dünyā benüm oldı. Döndüm Baġdād'a vardum. Aḥbābı tebşīr éyledüm. Üç günden ṣoñra Baġdād'dan çıḳduḳ. Ve ol /maḥalde şeyḫi gözedür iken gördük bir nehr-i 'aẓīmüñ üzerinde şeyḫ kelime-i tevḥīdi tekrār éderek bir mehābet ile gelür ki yüzine baḳılmaz. Şeyḫi gördügümüzden bir feraḥ u sürür kesb éyledük ki cān vére yazduḳ. Şeyḫ nehr üzerinden yürüyerek yanumuza geldi ve baña "Yā Şiblī libāslaruñuzdan bir şevb vérüñ." dédi. Biz daḫı bir ḳat pākize şevb géydürdük. Tecdīd-i vużū' éyledi ve namāz ḳıldı. Ve şükr ü şenā éyledi. Ben daḫı "*Elḥamdülillāhi'lleẕi raddike 'aleynā ve cema'a şemlenā bike*"[4] dédük. Ve "Keyfiyyet-i ḥālüñden bize ḫaber vér bizden ṣoñra." Buyurdılar ki: "Sizden ṣoñra yüzümi yérlere sürdüm. *İlāhī tūbtü ve reca'tü*[5] ben mücrim ḳuluñı 'afvuñla sevindür, dédüm. Elḥamdülillāh Kerīm ü Vehhāb 'ināyet éyledi." dédi. Ve ol ṣafāyla Baġdād'a geldügümüz gün cümle 'ulemā vü şüleḥā, nisā vü ricāl yetmiş iki millet ḥażret-i şeyḫi istiḳbāl édüp ta'ẓīm ü tekrīm ile menziline ḳondurdılar. Ol gün bir iki yüz kāfir īmānla müşerref olup maẓhar-ı hidāyet oldılar. Bir aydan /ṣoñra bir gün şeyḫle ḫücrede tenhā oturur iken ḳapu daḳḳ olındı. Açdılar. Gördük siyāh pelāslar içinde bir 'avrat "Sen kimsin?" dédük. "Ben ḥażret-i şeyḫüñ ol ḳarye-i Naṣārā'da ḳoduġı cāriyesiyem." dédi. Şeyḫüñ ḥużūrına getürdük. Şeyḫ gördügi gibi levni müteġayyir oldı. Ḫazān yapraġı gibi ditredi ve aġladı. Ve "Seni kim getürdi?" déyü su'āl éyledi. Cāriye eyitdi: "Siz

H3 218b

H3 219a

·1 biri men: biri *fe-men* N2 / bir de men: bir de *ve men* N2 // 3 hemān: TDK'da yok / ben: ben de TDK // 4 be bu: döndi dédi bu TDK // 5 dédi: TDK'da yok // 6 döndi: ve yine TDK / ve aḥbābı: aḥbābı TDK // 7 vardum: geldüm TDK // 8 ve: TDK'da yok // 9 şeyḫ: TDK'da yok / tevḥīdi: tevḥīd TDK // 10 gelür: gelüyor TDK / gördügümüzden: gördügümüz gibi TDK // 11 üzerinden: üzerinde İBN / baña: İBN'de yok // 12 biz: ben İBN // 13 namāz: namāzı N2 / ü şenā: TDK'da yok // 15 ṣoñra H3, TDK: ṣoñra dédük N2, İBN // 16 'afvuñla H3, İBN: 'afvuñ ile N2, TDK // 17 ve: İBN'de yok / ṣafāyla: ṣafā ile İBN // 18 nisā vü: vü nisā H3 // 19 īmānla: īmān ile N2 // 20 şeyḫle H3, İBN: şeyḫ ile N2, TDK / tenhā: tenhāca N2 // 21 açdılar: (açdük) İBN / pelāslar H3: pelāslar ile N2; libās TDK; pelās ile İBN / içinde: şarılmış İBN / bir 'avrat H3, TDK: 'avrat geldi N2; İBN'de yok / sen: İBN'de yok // 22 ben: biz TDK / dédi: İBN'de yok // 23 getürdük: getürdük şeyḫüñ ol ḳarye-i Naṣārā'da ḳoduġıdur TDK / levni: N2'de yok / yabraġı: yapraġı TDK // 24 ve aġladı: İBN'de yok / déyü su'āl éyledi: İBN'de yok

[1] "Allah kimi hor ve hakir kılarsa, artık değerli kılacak bir kimse yoktur.", Hacc (22): 18.

[2] "Kim imanı küfre değişirse, şüphesiz dosdoğru yoldan sapmış olur.", Bakara, (2): 108.

[3] "Kim dinini değiştirirse onu hemen öldürün." Suyûtî, Celâleddin b. Ebûbekr es-Suyûtî: El-Câmiü's-sagîr, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1990, C. II, s. 520, hadis no: 8559.

[4] "Seni bize geri döndüren ve seninle ayrılmışlığımızı birleştiren Allah'a hamdolsun."

[5] "Allah'ım tövbe ettim ve döndüm."

gitdükden şoñra ārām u iḫtiyārum gitdi. Girye vü zārī ile yatdum. Rū'yāmda bir mehābet şāḥibi bir kimse eyitdi: Eger bu kūfr ü aşnāmı terk édüp mü'mināt zümresine dāḫil olursañ seni şeyḫe vāşıl ve cümle murāduñı ḥāşıl édeyin. Belī dédüm. Baña kelime-i şehādeti telḳīn éyledi. Ve gözüñi yum, dédi. Yumdum ve açdum kendümi bir şehr kenārında gördüm. Yanuma düşüp beni şehr içinden bu ḳapuya getürdi ve ḳaḳ dédi. Ve şeyḫe benden selām éyle ve ḳardeşüñ Ḫıżr vāfir selām éder déyesin, dédi." Şeyḫ "Merḥabān merḥabān" dédi /ve içerü cāriyeleri yanına gönderdi. Bu ḳız bir mertebe ᶜibādet ve şavm u şalātla mücāhede éyledi ki meşāhīr-i nisā-yı şuleḥādan müstecābü'd-daᶜve idi. Bir müddet-i medīdden şoñra ḫasta oldı. Ve şeyḫi ṭaleb éyledi. Varduḳ gördük keşret-i riyāzāt u mücāhededen bir mertebe żaᶜīf olmış ki tār-ı ᶜankebūta dönmiş. Şeyḫ ḥālin ve ḫātırın şordı ve aġladı. Ḳız eyitdi: "Yā şeyḫ aġlama. ᶜAn ḳarīb senüñle cemᶜ ü ḥaşr oluruz ve dārü'l-kirāma cennāt-ı ᶜAden'de refīḳ ü şefīḳüñ olup bulışuruz." dédi. Ve teslīm-i rūḥ éyledi. Taᶜẓīm ü tekrīm ile defn éyledük. Bir géce ᶜālem-i menāmda ḥażret-i şeyḫi gördüm. Bir mücevher-i ᶜālī-serīr üzre oturmış ve ol şāliḥa ḳız şeyḫüñ yanında ve yetmiş ḥūrī eṭrāfında ḫiẓmet éderler. Ve cennāt-ı ᶜāliyyenüñ şaḥnında seyr ü şafā édüp her cānibe şalınup gezerler. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

H3 219b

H3 220a

Yigirmi beşinci faṣl. Mülūk-i ḫuceste-sūlūkuñ /mekārim-i aḫlāḳ ve ḥüsn-i vifāḳları beyānındadur.[1]

Nādire[2]

İbrāhīm bin Mehdī ki evlād-ı ḫulefādandur. Ṣāḥib-ḥayṣiyyet kāmilü'l-ᶜirfān

---

2 bir: N2'de yok / eyitdi: baña eyitdi N2 / eger: eger sen N2 // 2-3 zümresine dāḫil: zümresinden TDK // 3 murāduñı H3, N2: murāduñ TDK; murādın İBN / édeyin H3, N2: édeyüm dédi TDK; édeyin dédi İBN // 3-4 baña kelime-i şehādeti: kelime-i şehādeti baña İBN // 4 şehādeti: şehādetin TDK / éyledi ve: éyledükde İBN / gözüñi: yüzüñi N2 // 5 içinden bu H3, N2: içinde bu TDK; içinde bir İBN // 6 ḳardeşüñ: ḳarındaşuñ TDK / selām: selāmlar TDK / déyesin dédi: déyesin TDK // 7 merḥabān merḥabān H3, İBN: merḥabān N2, TDK / cāriyeleri: cāriyeler İBN / gönderdi: gönderdi ve TDK // 8 şalātla H3, İBN: şalāt ile bir mertebe N2; şalāt ile TDK / nisā-yı şuleḥādan H3, N2: şuleḥā-yı nisādan TDK; nisādan İBN // 9 idi: bir kimse olup TDK / müddet-i medīdden H3: müddetden N2, TDK, İBN / şeyḫi: şeyḫ TDK // 10 varduḳ N2, TDK: (vardük) H3, İBN / riyāzāt: (reżāt) H3 / żaᶜīf: TDK'da yok // 11 ḥālin ve: ḥāl ü TDK // 12 kirāma: kerāmet İBN // 12-13 refīḳ ü şefīḳüñ olup bulışuruz H3, N2: senüñ refīḳüñ ve şefīḳüñ olup bulışuruz TDK; senüñ refīḳüñ oluruz İBN // 14 bir géce: ve bir géce TDK / menāmda: rü'yāda TDK / serīr: serāye TDK / üzre H3, N2: üzere TDK; üzerinde İBN // 15 ḫiẓmet: ḫidmet N2 // 16 şalınup: şalınur TDK // 17 Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn: Raḥmetullāhi İBN // 19 beşinci: sekizinci İBN / sülūkuñ H3, N2: sülūk TDK, İBN // 20 vifāḳları H3, İBN: nifāḳları N2; vifāḳ TDK / beyānındadur: beyān éder H3 // 21 nādire H3, İBN: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK // 22 evlād-ı ḫulefādandur: ᶜAbbāsiyyāndandur İBN / ḥayṣiyyet: ḥaşyet İBN

[1] *XXV. Faṣıl (İBN'de XXVIII. faṣıl) (H3 220a, N2 141a, TDK 137b, İBN 121b)*

[2] *XXV. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XXVIII / 1) (H3 220a , N2 141a, TDK 137b, İBN 121b)*

maḫdūm idi. Bir iki ḫalīfenüñ nedīm ü celīsi idi. Ḥikāyet éder ki: Hārūnü'r-Reşīd'üñ vezīri Caᶜfer Bermekī bir gün kendü nüdemāsıyla tenhāca meclis-i ḫāş édüp beni daḫı daᶜvet éyledi. Ve kendü bevvābını daᶜvet édüp tenbīh éyledi ki "Bugün tenhāca ᶜişretümüz vardur. Ḫalvet isterüz. Zinhār ḫāricden bir ferd gelmege icāzet yoḳdur. Eger ᶜAbdülmelik bin Ṣāliḥ daḫı gelürse." dédi. Ve niᶜmet simāṭları çekildi. Ālāt-ı meclis ḳurıldı bādeler içildi. ᶜAyş u ᶜişret üzere iken bevvāb ġaflet éder. Anı gördük ki ḫalīfe ḥażretlerinüñ ᶜammisi ᶜAbdülmelik bin Ṣāliḥ meclise dāḫil oldı. Caᶜfer ᶜaẓīm ḥicāb édüp cümlemüz ayaġa ḳalḳup ᶜaẓīm tekrīm éyledük. Caᶜfer'üñ ḥicābını gördi hemān defᶜ-i ġam içün ṣadr-ı meclise geçdi /oturdı ve cebr-i ḫāṭır édüp "Ṭurmañ kār-ı ᶜişret görilsün." dédi. Ve destār u ferrācesini çıḳardı ve beşāşet ile oturdı. Zīrā ġāyet zāhid idi. Ve ḫalīfe ile bile meclise oturup aġzına almış degül idi. Herkes kendüden ḥicāb éder idi. Ve'l-ḥāṣıl meclise ᶜaẓīm ṣafā vérdi. Ve devr-i ḳadeḥ kendüye geldügi gibi bī-tereddüd aldı, içdi. "Maᶜẕūr olsun, beni ᶜafv éyleñ." dédi. Caᶜfer egildi, elini öpdi ve duᶜālar édüp "Ḫizmet-i şerīfüñüz nedür?" dédi. ᶜAbdülmelik "Bir vaḳt-i āḫerde gelüp söyleşürüz." dédi. Caᶜfer eyitdi: "Ḫizmet-i şerīfüñüz görilmeyince bir loḳma tenāvül muḥāldür." dédi. ᶜAbdülmelik eyitdi: "Üç ḥācet içün geldüm." dédi. "Buyuruñ görelüm." dédi. "Evvelā emīrü'l-mü'minīn bizden rencīdedür. Rıżā-yı şerīflerin isterem." dédi. Caᶜfer eyitdi: "Emīrü'l-mü'minīn kemāl-i rıżā birle sizlerden şākirdür." dédi. "Ve on biñ dīnār deynüm vardur. Anuñ ḳażāsını recā éderem." dédi. Caᶜfer eyitdi: "Ḫalīfe emriyle on biñ dīnār deynüñüz ḫazīneden vérilsün." dédi. Ve "On biñ dīnār daḫı bu ḳuluñuzdan sā'ir maşārıfuñuza." Ve "Oġlum ḳullarına bi-ḥasebü'l-küfv kendü kerīmelerini." /Caᶜfer eyitdi: "Ḫalīfe ḥażretleri kerīmelerini oġluñuza tezvīc

H3 220b

H3 221a

---

1 maḫdūm: İBN'de yok // 2 Bermekī: el- Bermekī İBN / nüdemāsıyla: nüdemāsı ile N2 // 3 bevvābını daᶜvet édüp: bevvābına İBN // 5 eger: İBN'de yok / Ṣāliḥ daḫı gelürse." dédi. Ve niᶜmet simāṭları çekildi: Ṣāliḥ'den ġayrı. Niᶜmetler simaṭı çekildi ve İBN // 6 bevvāb ġaflet éder H3, N2: bevvāb ġaflet édüp TDK; İBN'de yok / ki: İBN'de yok // 7 ḫalīfe ḥażretlerinüñ H3, TDK: ḫalīfe ḥażretleri N2; ḫalīfenüñ İBN // 8 ḳalḳup H3, İBN: ḳalḳduḳ N2; ḳalḳduḳ ve TDK / ᶜaẓīm H3, TDK: taᶜẓīm ü N2, İBN / Caᶜfer'üñ: Caᶜfer TDK // 9 defᶜ-i ġam: defᶜ H3 / édüp H3, TDK: içün N2, İBN / ṭurmañ: (ṭomaruñ) İBN // 10 ile oturdı N2, İBN: ile oturup aġzına almış degül idi H3; gösterdi TDK // 11 ve: TDK'da yok // 13 bī-tereddüd: bir tereddüd TDK / aldı: alup İBN / içdi H3, İBN: içdi ve N2, TDK // 14 duᶜālar édüp H3, N2: duᶜālar éyledi TDK; İBN'de yok // 14-16 ᶜAbdülmelik "Bir vaḳt-i āḫirde gelüp söyleşürüz." dédi. Caᶜfer eyitdi "Ḫizmet-i şerīfüñüz görilmeyince bir loḳma tenāvül muḥāldür." dédi: H3'te yok // 17-18 bizden rencīdedür. Rıżā-yı şerīflerin isterem." dédi. Caᶜfer eyitdi: "Emīrü'l-mü'minīn: H3'te yok // 18 rıżā birle: rıżāyla TDK / sizlerden: sizden TDK // 19 dédi ve: ikinci maşlaḥat İBN / dīnār: altun / deynüm: deynümüz TDK // 20 emriyle H3: emr éylediler N2; emr éyledi TDK, İBN / dīnār: altun TDK / dédi H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 21 maşārıfuñuza H3, N2: maşārıfuñuza hediyye olsun dédi TDK; maşārıfuñuza olsun dédi İBN / ve: ve üçünci maşlaḥat budur ki İBN // 22 kendü kerīmelerini H3, N2: kendü kerīmelerini ᶜaḳd buyursunlar TDK; kendü kerīmelerini vérsün İBN / kerīmelerini oġluñuza: kerīmeleri oġluñuza İBN

buyurdılar. Ve Mışr ḫükūmetini daḫı inᶜām éylediler." dédi. ᶜAbdülmelik selāmlayup gitdi. Ve ḫāṭırdan eyitdi: "Caᶜfer bāde keyfiyle aldı vérdi. Ṣabāḥ görelüm ne ẓuhūr éder?" dédi. Caᶜfer nüdemāsıyla ᶜişrete başladılar. Caᶜfer'üñ nüdemāsı bu mertebe iḳdāma taᶜaccüb éylediler. "Hele māl ü manṣıb ḳābil ammā kerīmelerin tezvīc bilā-iẕn ġarībdür." dédiler. "Egerçi Caᶜfer'e vérilen istiḳlāl dünyāda bir vezīre olmamışdur. Hele görelüm yarın maᶜlūm olur." dédiler. Meclis āḫir olup értesi Caᶜfer ḫalīfe ḥuẓūrına seḥerden vardı. Ḫalīfe "Bizsiz tenhā ᶜişret inṣāf mıdur?" dédi. Caᶜfer eyitdi: "Meclisden size ḫaber véreyin." dédi. Cümle nüdemā ḳullarıñız ile bir yére cemᶜiyyet édüp ziyāde bir kimseye icāzet vérmeye ᶜAbdülmelik daḫı olur ise déyü bevvāba sipāriş olınmış iken nā-gāh ᶜAbdülmelik "Es-selāmün ᶜaleyküm" dédi. Ḫalīfe kemāl-i ḥicābından "Allāhu ᶜaleyküm. Gerçek misiz?" dédi ve ayaġa ḳalḳdı. /"Néyledüñüz, H3 221b nice olduñuz?" dédi. Caᶜfer eyitdi: "Bir mürüvvet ü iḥsān yolından muᶜāmele éylemişdür ki taᶜbīr édemem. Ḫalīfe "Meded söyle göreyüm." dédi. "Bizüm ḫayret ü ḥicābumuzı gördügi gibi cübbe vü destārını çıḳardı. Ve ṣadr-ı meclise oturdı. Ve bir ḳadeḥ ḫamrı nūş édüp maᶜẕūr olsun dédi. Ben daḫı elini büs édüp ḫizmet-i şerīfüñüz nedür, dédüm. Yarın gene gelelüm, dédi. Ḳuluñuz buyuruñ elbette görelüm, dédüm. Evvelā emīrü'l-mü'minīn ḫażretinüñ rıżāsı dédi. Ben daḫı rāżī ᶜanküm, dédüm." Ḫalīfe işabet." dédi. "Rāżı oldum." dédi. "Ve on biñ dīnār deynüm var. Ḫalīfeden ḳażāsını

·1 buyurdılar: éyledi İBN // 2 ḫāṭırdan eyitdi H3, N2: ḫāṭırına bu ḫuṭūr éyledi ki TDK; ḫāṭırdan eyitdi ki İBN / bāde: İBN'de yok / keyfiyle: keyfi ile N2 // 3 éder: olur İBN / Caᶜfer nüdemāsıyla ᶜişrete başladılar: İBN'de yok / nüdemāsıyla: nüdemāsı ile N2 / başladılar: başladı TDK // 4 iḳdāma H3, N2: iḳdām TDK; iḳdāmına İBN / manṣıb: manṣıba İBN / bilā-iẕn: N2'de yok // 5 dünyāda: N2'de yok / olmamışdur: vérilmemişdür TDK // 6 hele görelüm: İBN'de yok / yarın: yarın ne ẓuhūr éder N2 / maᶜlūm olur dédiler: ne ẓuhūr éder görelüm dédi İBN / meclis āḫir olup H3, N2: meclis āḫir oldı TDK; İBN'de yok // 7 vardı: vardı eyitdi TDK: ḫalīfe: TDK'da yok / tenhā: tenhāca TDK // 8 "Meclisden size ḫaber véreyin." dédi. Cümle nüdemā ḳullarıñız ile: TDK'da yok / size: efendüme İBN / yere: yerde TDK // 9 ziyāde: ziyāde tenbīh étdüm idi ki TDK / vérme H3, İBN: vérme démiş idüm N2; vérmeye TDK / 9-10 ᶜAbdülmelik daḫı olur ise déyü bevvāba sipāriş olınmış iken nā-gāh ᶜAbdülmelik TDK: eger ᶜAbdülmelik H3; hemān ᶜAbdülmelik N2; görmedük illā ᶜAbdülmelik bin Ṣāliḥ İBN'de yok // 10 es-selāmün: N2'de yok / dédi H3, N2: déyüp çıḳdı geldi TDK; dédükde İBN / ḫalīfe: TDK'da yok // 11 ḥicābından: ḥicābumdan TDK / ᶜaleyküm H3, N2: ᶜaleyküm démişem TDK; ᶜaleyke İBN / gerçek misiz dédi ve H3, N2: hele taᶜẓīm édüp TDK; gerçek misiz dédi İBN / ḳalḳdı H3: ḳalḳduḳ yā N2; kalḳduḳ dédügümde ḫalīfe gerçek mi dérsin. Yā TDK; ḳalḳdı yā İBN // 12 nice olduñuz: İBN'de yok / bir: bu H3 // 13 édemem: olınmaz İBN / göreyüm: görelüm N2 / dédi: dédi Caᶜfer eyitdi N2 // 14 gördügi gibi: gördi N2 / cübbe vü: İBN'de yok // 15 ḫamrı: İBN'de yok / nūş édüp: nūş éyledi TDK / elini: elin N2 / büs édüp H3, N2: öpdüm TDK; öpüp İBN // 16 Yarın gene gelelüm, dédi. Ḳuluñuz buyuruñ elbette görelüm, dédüm: İBN'de yok / gene: yine TDK / buyuruñ elbette H3: elbette buyuruñ N2, TDK; İBN'de yok / dédüm H3: dédüm eyitdiler N2; dédüm buyurdılar ki TDK; eyitdiler İBN // 17 rıżāsı dédi H3, N2: rıżāsıdur TDK; rıżāsın isterem dédi İBN / dédüm: emīrü'l-mü'minīn dédüm İBN // 18 işābet dédi: İBN'de yok / rāżı oldum." dédi H3: N2 ve TDK'da yok; raḍaytu ᶜanhu İBN

recā éyledi. Ben eyitdüm ḫalīfe ḫazīnesinden on biñ dīnār deynüñüz fermān éyledi ve on biñ daḫı ḳuluñuzdan vāṣıl ile déyü buyurdılar. Ve ḫalīfe ḥażretinüñ sāye-i saᶜādetinde kesb-i şeref içün oġlum ḳullarına kerīmelerini recā éderem, dédi. Ben daḫı ḫalīfe kerīmelerin oġluñuza ᶜināyet édüp /Mışr ḥükūmetini daḫı iḥsān éylediler." dédüm. Ḫalīfe ḥażreti *"Ecertüke ve ḳabiltü ve niᶜme mā-feᶜalte"*[1] dédiler. Caᶜfer hemān ḫalīfenüñ ayaġına yüz sürdi. Ve çin seḥerden dīvāna çıḳdı. Ve aᶜyān u erkān cümle ḥāżır olup evvelā yigirmi biñ dīnārı ᶜAbdülmelik'e irsāl édüp dīvāna daᶜvet éylediler. ᶜAbdülmelik bindi, oġlıyla dīvāna vardı. Gördi ki ᶜaẓīm cemᶜiyyet olmış. Ve ḫalīfe taḫt-ı saᶜādete cülūs édüp erkān u aᶜyān muntaẓırlar. ᶜAbdülmelik selām vérdi. Ḫalīfe ᶜarż-ı beşāşet édüp ayaġa ḳalḳdı. Ve ᶜammisini taḫt kenārına iclās étdürdi. Ve ḳızınuñ nikāḥını ḳıydılar. Ve ḳat ḳat kendüye ve oġluna ḫilᶜatler géydürdiler. Ve eyālet-i Mışr'uñ taḳlīdi fermān olınup aᶜyān-ı dīvān cümle öñine düşüp ᶜAbdülmelik'i saᶜādet-ḫānesine iletdiler. Cümle ᶜālem bir yére geldi ve "Bu üç ṣāḥib-saᶜādetüñ ḳanḳısınuñ keremi ziyādedür?" dédiler. "Ḫalīfenüñki mi, yāḫūd Caᶜfer'üñ /veyā ᶜAbdülmelik'üñ mi?" İbrāhīm Mehdī eydür: Cümle-i ᶜālem bu deñlü zühd-i veraᶜ ile ᶜAbdülmelik'üñ mekārim-i ṭabᶜı ziyādedür, dédiler. Ve baᶜżılar Caᶜfer'üñ cür'et ü keremine ve baᶜżılar ḫalīfenüñ kerem ü ṭabᶜ ve luṭf u aḫlāḳına ziyādedür, dédiler. İşte Caᶜfer Bermekī ḫalīfe yanında ne mertebe ᶜazīz ve istiḳlāl cihetiyle ne mertebelere fā'iz idi. ᶜĀḳıbet bir ḫuşūşdan rencīde olup etbāᶜ ü eşyāᶜ ü aḳrabāsına bile ġażab éyledi. Yuḳaru faṣlda tafṣīl olınmışdur. Nitekim démişler: *Ḳurb-ı sulṭān āteş-i sūzān buved*[2].

---

1 recā éyledi H3, N2: recā éderem dédi TDK, İBN / ben: ben daḫı TDK / ḫazīnesinden: ḫazīneden N2 // 2 on biñ daḫı ḳuluñuzdan vāṣıl ile déyü buyurdılar ve: ḫalīfe ḥażretleri vérdüm dédi İBN / biñ: biñ dīnār TDK / déyü: N2'de yok // 3 oġlum: oġlumuz TDK // 4 kerīmelerin: kerīmeñüzi H3 / oġluñuza: oġluñuza vérdi ve İBN / éylediler: buyurdılar N2 // 5 ḥażreti: ḥażretini TDK // 6 Ve çin seḥerden dīvāna çıḳdı: İBN'de yok / erkān H3: erkān-ı dīvāna N2, İBN; erkān-ı dīvān TDK // 7 dīnārı: dīnār TDK // 8 bindi: İBN'de yok / oġlıyla H3, İBN: oġlı ile N2, TDK / vardı H3, N2: geldi TDK; geldiler İBN / gördi ki: gördiler ki İBN // 9 saᶜādete H3: saᶜādetde N2, TDK, İBN / édüp: éylemiş İBN / erkān u aᶜyān: aᶜyān u erkān N2 / muntaẓırlar: meclise ḥāżır oldılar İBN // 11 ḳıydılar: ḳıydurdı TDK / géydürdiler ve: géydürdi TDK // 12 taḳlīdi: taḳlīdini TDK / olınup: éyledi TDK / aᶜyān-ı dīvān: erkān-ı devlet TDK // 13 yere: yerde TDK // 14 Ḫalīfenüñki mi H3: Ḫalīfenüñ mi N2, TDK, İBN / Caᶜfer'üñ: Caᶜfer'üñ mi TDK // 15 ᶜAbdülmelik'üñ: ᶜAbdülmelik ḥażretinüñ TDK / Mehdī H3, TDK: N2'de yok; bin Mehdī İBN / eydür: eyitdi N2 // 17 luṭf u: İBN'de yok / aḫlāḳına: aḫlāḳına pesend édüp TDK // 18 istiḳlāl: iḳbāl N2 / mertebelere: dereceye TDK // 19 ḫuşūşdan: ḫuşūş N2 / olup etbāᶜ ü eşyāᶜ ü aḳrabāsına H3: olup başını aldugından maᶜādā cümle etbāᶜ ü aḳrabāsına N2, İBN; olınup başını aldugından maᶜādā cümle etbāᶜ ü eşyāᶜ vü aḳrabāsına TDK / bile: TDK'da yok // 20 démişler H3: buyurmışlar ayn N2; démişlerdür TDK; buyurmışlar İBN // 21 buved: déyü TDK

[1] "Seni ödüllendirdim ve kabul ettim. Ne güzel bir iş yaptın dediler."

[2] "Sultanların yakını yakıcı ateş olur."

Ve mine'n-nevādir[1]

Kütüb-i tevārīḫde menḳūldür ki ḫulefādan Hārūnü'r-Reşīd ḥuẕūrına Benī Ümeyye ṭā'ifesinden bir celīlü'l-ḳadr māldār ṣāḥib-ḫayr ādemi ḥaseden ġamz édüp "Ḫadem ü ḥaşem ṣāḥibi ādemdür. Memlekete istilāsından ḥaẕer gerekdür." déyü ḥākim-i Şām, ḫalīfeye ᶜarż éyledi. Ḫalīfe ġāyet ṣāḥib-ᶜaḳl u intibāh pādişāh idi. H3 223a Muᶜtemed ādemlerinden bir dīndār Menār dérlerdi anı daᶜvet édüp /ve "Tīz var bana bu ādemüñ ḥālini Şām'dan istikşāf éyle ve ḳayd-ı bend ile bana getür. Ve saña her ne vaż̇ᶜ éderse bana bildür." dédi. Menār nāḳasına süvār olup sekiz günde Şām'a dāḫil oldı. Ve ol ādemüñ evini su'āl édüp vardı dārına nāzil oldı. Meger ṣāḥib-i ḫāne ḥammāmda imiş. Menār'ı oġulları ve ḫiẕmetkārları istiḳbāl édüp dārü'ż-żiyāfelerine ḳondurdılar. Tā kim ev ṣāḥibi ḥammāmdan geldi. Ve Menār'a "Ṣafā geldüñ." dédi. Ve ḳıbleye müteveccih olup iki rekᶜat namāz ḳıldı. Ve simāṭ çekdiler. Niᶜam-ı firāvān yénildi. Ve sofra ḳalḳdı. Evvelā Ḫālıḳ'a ḥamd éyledi ve ḫalīfe-i zamāna duᶜā éyledi. Andan ṣoñra bana "Gel yā aḫī ṣafā geldüñ. Ve ḫiẕmet-i şerīfüñüz nedür?" dédi. Ben daḫı emr-i şerīfi eline vérdüm. Öpdi başına ḳodı. Ve açup oḳudı. Ve cümle ḫüddāmına gelsünler déyü emr éyledi. Bir anda biñe yaḳın ādem cemᶜ oldı. Ben ᶜaẓīm şübheye H3 223b düşdüm. Vehm éyledüm. Döndi ādemlerine /eyitdi: "Cümleñüze ekmegüm ḥarām olsun ve ẕimmetüñüze ṭalāḳ lāzım gelsün eger benüm emrüme bugün muḫālefet éderseñüz." Cümlesi "Estaġfurullāh fermānuña muṭīᶜüz." dédiler. "İmdi herkes ḫiẕmetiyle muḳayyed olsun ve tīz bana maḥaffe getürüñ." dédi. Getürdiler. Ve oġullarına ve ādemlerine "Ben ḫalīfe ḥuẕūrına giderem. Siz kemā-kān kendü işüñüze muḳayyed oluñ ben gelince." dédi. Ve dört beş ḫiẕmetkārına "Sefere bile ḥāẓır oluñ." dédi. Ve maḥaffeye bindi. Şām'dan çıḳduḳ, Baġdād'a müteveccih olduḳ. Yolda

---

2 ḫulefādan: ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den TDK // 3 ṣāḥib-: ṣāḥibü'l- TDK // 4 Ḫadem ü ḥaşem ṣāḥibi ādemdür: İBN'de yok / memlekete: memleketine N2 / istilāsından: istilā éder H3 // 5 éyledi: olındı TDK // 6 muᶜtemed: muᶜtemedlerinden İBN / ādemlerinden H3, N2: ādemlerden TDK; İBN'de yok / dīndār: ᶜālī-miḳdār İBN / dérlerdi H3, İBN: dérler idi N2; dérler bir ādem var idi TDK // 8 Menār: Menāre İBN // 9 édüp: éyledi İBN // 10 Menār'ı N2, TDK: H3'te yok; Menāre'yi İBN / dārü'ż-żiyāfelerine: dārü'ż-żiyāfede İBN // 11 tā kim: İBN'de yok / geldi. Ve Menār'a: geldükde Menāre'ye İBN // 12 müteveccih: teveccüh H3 / çekdiler: çekilüp İBN // 13-14 éyledi andan H3, İBN: étdükden N2; étdi andan TDK // 14 bana "Gel yā aḫī ṣafā geldüñ. Ve: yā Menāre İBN / gel: gel dédi N2 // 15 ḳodı: ḳoydı TDK / cümle: cümleten N2 // 16 oldı: éyledi TDK // 17 ekmegüm: etmegüm İBN // 18 bugün: uymayup N2 // 19 fermānuña: fermānuñuza İBN / herkes: herkes kendü N2 // 20 bana H3, N2: bana bir TDK, İBN // 20-21 Ve oġullarına ve ādemlerine: İBN'de yok // 21 oġullarına: oġulları N2 / siz: sizi TDK / kemā-kān: N2'de yok // 22-23 Ve dört beş ḫiẕmetkārına "Sefere bile ḥāẓır oluñ." dédi: N2'de yok // 23 bindi: bindi ve TDK / çıḳduḳ H3, N2: çıḳdı TDK; çıḳup İBN

[1] *XXV. Faṣıl, 2. ḥikâye (*İBN'de *XXVIII / 2) (H3 222b, N2 142b, TDK 139a, İBN 123a)*

giderken yanuma yanaşdı ve her bir ḳaryeye geldükçe "Yā Menār bu ḳarye benümdür ve bu baġ benümdür ve şu ḳadar maḥṣūli gelür." déyü bir nice ḳurā ve baġ u bostānı taᶜrīf éyledi. Şām'uñ eṭrāfı ekṣer anuñ mülki olmaġın niᶜmetine ḥased éylemişler. Bir miḳdār gitdükden ṣoñra baña "Yā Menār ḳanı ḳayduñ? Meʾmūr olduġuñ gibi emre ᶜamel éyle." dédi. Ben dahı ḳaydı çıḳardum, ḳuşaġına bend éyledüm. Çekildük bir ᶜaẓīm ḳarye kenārına geldük. "Yā Menār bu daḫı benüm mülkümdür." dédi. Ben daḫı
H3 224a /"Behey ᶜazīz ehl ü ᶜıyālüñden dür olduñ. Ḳayd u bend ile gideyorursun. Kim bilür ki ḥāl nice olacaḳdur. Gene kendü ġamuñı ḳoyup māl ü mülki taᶜrīf édersin. Bu ne ᶜaḳldur?" dédüm. Döndi baña eyitdi: "Yā Menār ḥayf ben firāsetümde ḫaṭā éyledüm. Ben seni mülük ḫiẓmetinde sülük éylemiş ᶜāḳil ādemdür ḳıyās éyledüm. Sen ḫod ümmī imişsin. Eger senüñle ḫurūcum ve başuma ne gelür ve kār neye müncer olmasını dérseñ benüm ve senüñ ve emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ nāṣiyyelerümüze Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā'nuñ ḳabża-yı ḳudretine merbūṭdur. Ve emr Ḥaḳḳ'uñdur. Taḳdīr-i Ḥaḳḳ'da olan ẓuhūr éder. Dünyā vü mā-fīhā bir yére gelse ve saña muᶜīn olsa ẕerreye ḳādir olmaz, Ḥaḳḳ'dan muḳadder olmayınca. Eger ḫayr ve eger şerr irādet-i Ḥaḳḳ her ne ise ẓuhūr éder. *Tevekkeltū ᶜalellāhi*[1]. Yā Menār ḫalīfe yanında benüm bir sebḳat étmiş günāhum yoḳdur andan ihtirāz édem. Ve ḫalīfe bir ehl-i şerᶜ ü diyānet ṣāḥibi ḥilm ü ᶜilm ü ᶜadl üzre serverdür. Ḫilāf-ı şerᶜ bir kāra mübāşir olmaz. Bir ġabī
H3 224b ẓālim ve seffāk olsa /dédügüñ mülāḥaẓalar olınur idi. Elḥamdülillāh ki bu ṣıfatlardan berīdür. Ehl-i ḥaḳdur. Elbette teftīş ü tefaḫḫuṣ éder ve ḥaḳḳı bāṭıldan tefrīḳ éder. Öyle olsa hīç ġam yémezem." dédi. Ve "Artık saña bir ḥarf söylemezem." dédi. Ve

---

1 giderken: gider iken N2 / ḳaryeye: ḳaryeler TDK // 1-2 geldükçe "Yā Menār bu ḳarye benümdür ve bu baġ benümdür ve şu ḳadar maḥṣūli gelür." déyü bir nice ḳurā: TDK'da yok // 2 şu: şol İBN / bostānı: bostān TDK // 3 eṭrāfı: eṭrāfını TDK / ekṣer: ekṣerī TDK // 4 ḳayduñ H3: ḳayd u bend étdüm N2; ḳayda TDK; ḳayd u bend İBN / meʾmūr: maᶜmūr TDK / gibi: İBN'de yok // 5 çıḳardum: H3'te yok / éyledüm H3, TDK: étdüm N2; édüp İBN // 6 Menār: Menāre İBN // 7 gideyorursun H3: gideyorsun N2, İBN; yürürsün TDK // 8 gene: TDK'da yok // 9 ᶜaḳldur: ġafletdür TDK / yā Menār: baña yā Menāre İBN / éyledüm H3: éylemişem N2; étmişem TDK, İBN // 10 éylemiş: éylemiş bir TDK / ādemdür: ādem İBN // 11 ümmī H3, N2: ᶜāmiyy TDK, İBN / senüñle: senüñ ile TDK / ve kār neye H3, N2: kārına TDK; kār neye İBN // 12 olmasını: olur N2 / emīrü'l-mü'minīn: emīrü'l-mü'minīnüñ N2 / nāṣiyyelerümüze H3, N2: (ṣiyyelerümüzi) TDK; nāṣiyyelerümüzi İBN // 13 taᶜālā'nuñ: taᶜālā TDK // 14 olan: H3'te yok / éder: éden H3 // 14-16 Dünyā vü mā-fīhā bir yere gelse ve saña muᶜīn olsa ẕerreye ḳādir olmaz, Ḥaḳḳ'dan muḳadder olmayınca. Eger ḫayr ve eger şerr irādet-i Ḥaḳḳ her ne ise ẓuhūr éder: İBN'de yok // 15 olmaz: olmazlar TDK // 15-16 irādet-i Ḥaḳḳ: irāde TDK // 16 her H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / bir: TDK'da yok // 17 yoḳdur H3, TDK: yoḳdur ki N2, İBN // 18 üzre: üzere TDK / mübāşir: mübāşeret TDK / ġabī: ġanī TDK // 19 mülāḥaẓalar: mülāḥaẓa TDK // 20 Ehl-i ḥaḳdur. Elbette teftīş ü tefaḫḫuṣ éder ve ḥaḳḳı bāṭıldan tefrīḳ éder: N2'de yok // 21 bir ḥarf: bir sōz ve bir ḥarf TDK

1 "Allah'a tevekkül ettim."

tilāvet-i Ḳur'ān-ı ᶜAẕīm éylemege başladı tā Bag̈dād'a érişince. Ḫalīfe ḥuẓūrına ben muḳaddem vardum. Şām'dan Bag̈dād'a gelince vāḳiᶜ olan güft ü gūdan ḫaber vérdüm. Ḫalīfe güş édüp buyurdılar ki: "Kişinüñ ṣıdḳı bütün ḥaḳḳla muᶜāmelesi dürüst ancaḳ maḥẓā niᶜmetine ḥased édüp ḫilāf inhā éylemişler. Var getür lākin ṣaḳın ḳayd ile getürme." dédi. Vardum ḫalīfe ḥuẓūrına getürdüm. Ḫalīfenüñ elin öpdi. Ḫalīfe ikrām u taᶜẓīm éyledi. Ve "Saña teşvīş ü taᶜab vérdük." dédi. Ve ḳat ḳat ḫilᶜatler géydürdi. Ol daḫı bana taᶜab degül bāᶜiṣ-i saᶜādet oldı. Mübārek cemāl-i bā-kemālüñüz ile müşerref oldum elḥamdülillāh." dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Şimden gerü ol iḳlīmüñ ḫayr u şerr cümle
H3 225a ṣıḥḥat aḫbārını senden bilüp saña iᶜtimād éderem. /Göreyüm seni." dédi. Ve eline menşūr-ı sulṭānī vérüp "Her ḫuṣūṣda meşveresiyle ᶜamel olına." déyü buyurdılar. Ve "Yā Menār var dostumuzı gene menziline īṣāl éyle ve ehl ü ᶜıyāline ḳavuşdur ve gel." dédi. Ve birḳaç at ve ḳatır inᶜām éyledi. Göçüp Şām'a dāḫil olduğumuz gün güyā ki rūz-ı ᶜıyd idi. Ahālī-i Şām cümle istiḳbāl éylediler. Ve ḫalīfe ḥażretine duᶜā vü şenā éyledi. Zihī ḫalīfe-i dīndār pādişāh-ı ᶜadālet-medār ki ᶜavāḳıb-ı umūra naẓar édüp şerᶜle ᶜamel éyleye. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir[1]

Zübdetü'l-müverriḫīn İbni Ḥavḳala'dan menḳūldür ki: Bir tācir-i ṣāḥib-me'āṣirüñ bir ḳulı var idi. Ġāyet küçükden besleyüp cümle māl ü menāli anuñ elinde idi. Cümle eşyāda mutaṣarrıf ol idi. Dā'im ticāret édüp ḳabż-ı māl ve aḫẕ-ı ᶜaṭā anuñ elinde idi. Ve bu tācirüñ bir oğlı var idi. Henüz bulūğ mertebesine vāṣıl olmamış idi.
H3 225b Ḥikmet-i Bārī ile tācir ᶜālem-i fenādan rıḥlet éyledi. /Māl ü mīrās ḫuṣūsında tācirüñ ol ḳulı oğlı ile nizāᶜa düşdi. Ve oğullıḳ daᶜvāsını édüp ḳāżı ḥuẓūrına vardılar. Ve ikisi daḫı beyyine iḳāmet éylediler. Ṭarafeynden nizāᶜ būyūdi. Ḳāżı faṣla ḳādir olamadı. Ve

---

1-2 érişince. Ḫalīfe ḥuẓūrına ben muḳaddem vardum. Şām'dan Bag̈dād'a: H3'te yok // 2 gūdan: güyı H3 / vérdüm: vérdi H3 // 3 ki: ki ol TDK / ḥaḳḳla: ḥaḳḳa TDK // 4 édüp: édüp bu N2 // 5 elin: elini İBN // 5-6 ikrām u taᶜẓīm: taᶜẓīm ü ikrām N2 // 6 dédi ve: dédi N2 / géydürdi H3, TDK: géydürdiler N2, İBN // 7 mübārek: ol mübārek TDK // 8 oldum: olduḳ N2 / elḥamdülillāh: elḥamdülillāhi taᶜālā N2 / ḫayr u şerr H3: ḫayr u şerri N2; ḫayr u şerr ve TDK; şerr ü ḫayr İBN // 9 aḫbārını H3, N2: ḫaberin TDK; aḫbārı İBN / bilüp H3, TDK: bilüp ve N2; bilürem İBN / éderem: étdüm İBN / eline: elbette TDK // 10 meşveresiyle H3, İBN: N2'de yok; menşūr ile TDK / buyurdılar: buyurıldı TDK // 11 Menār: Menāre İBN / dostumuzı: dostumuz İBN / gene H3, İBN: yine N2, TDK / ve gel: da gel TDK // 12 Şām'a: TDK'da yok / ki: TDK'da yok // 13 istiḳbāl: istiḳbāle İBN / éylediler ve H3, N2: édüp TDK; geldiler ve İBN / şenā H3, TDK: şenālar N2, İBN // 14 éyledi: éylediler TDK // 15 raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi N2; İBN'de yok // 18 ibni: bin TDK / Ḥavḳala'dan: Ḥavḳal'dan İBN // 20 ḳabż-ı H3, N2: fā'iż-i TDK, İBN / ve aḫẕ-ı ᶜaṭā: aḫẕ u ᶜaṭā N2 // 20-21 anuñ elinde idi: éder idi TDK // 23 düşdi: başladı H3 / daᶜvāsını: daᶜvāsın TDK // 24 ṭarafeynden: her ṭarafeynden TDK

[1] *XXV. Faṣıl, 3. ḥikâye* (İBN'de *XXVIII / 3) (H3 225a, N2 143b, TDK 140b, İBN 124a)*

ol diyāruñ bir ᶜādil ḥākimi var idi. Her ḳanḳı daᶜvāda ki ḳāżılar faṣl étmede ᶜacz gösterseler aña mürācaᶜat édüp ol faṣl éder idi. Bu iki oġlanuñ daᶜvāsını ḳāżı-yı ᶜādile ᶜarż éylediler. Dīvān éyledi. Ve bu iki oġlan daᶜvāya murāfaᶜa olup daᶜvālarını taḳrīr éylediler. Evvel ṣulbī oġlı olan küçük oġlanı daᶜvet édüp "Sen babañuñ ḳabrini bilür misün?" dédi. Oġlan eyitdi: "Ben müsāfir idüm babam vefāt éyledügüñde işitdüm geldüm. Su'āl éyledükde işte babañuñ ḳabri budur, dédiler." Pes ol ḳul olup oġullıḳ daᶜvāsın éden oġlana eyitdi: "Yā sen babañuñ ḳabrini bilür misin?" dédi. Oġlan "Bilürem. Kendü élümle /defn éyledüm." dédi. Ḥākim-i ᶜādil eyitdi: "Var bāña babañuñ çürümiş kemiklerinden bir pāre getür." dédi. Vardı türbeyi keşf édüp bir kemik getürdi. Melik, faṣṣād ṭaleb éyledi. Ve evvel ḳul olan oġlandan ḳan aldılar ve ol kemik üzerine aḳıtdılar. Oġlanuñ ḳanı gāh yemīn ve gāh şimāle ḳaçdı. Bir ḳaṭre ḳan kemik üstine ṭamlamadı. Baᶜde ol ṣulbī olan oġlandan ḳan aldılar. Cümle aḳan ḳanı ol ᶜiẓām bi'l-külliyye cezb édüp içdi. Bir ḳaṭre yabana gitmedi. "İşte tācirüñ veled-i ṣulbīsi budur. Ve mīrāṣ bunuñ ḥaḳḳıdur." déyü cümlesi ol küçük oġlana ḥükm édüp teslīm éylediler. Ve ol mülūkı te'dīb éyledi. "Zihī firāset bārekallāh." dédiler.

H3 226a

Ḥikāyeti'l-mere'eti elleti kānet tetekellūm bi'l-Ḳur'ān[1].[2]

ᶜAbdullāh bin Mübārek nām edīb ü erīb rivāyet éder ki: Bir tārīḫde ziyāret-i Beytullāh içün Ḥacc-ı Şerīfe ᶜazīmet éyledüm. Ḳāfile çekilüp gider iken edā-yı ṣalāt içün gerü ḳaldum. Namāzumı ḳıldum /ve nāḳama bindüm. Gider iken yol üzre bir piyāde ḫatuna rāst geldüm. Arḳasında bir siyeh şal ve başında bir siyeh şaldan ser-bāl āheste āheste çekilüp gider. Bildüm ki rekbden gerü ḳalmışdur. Yaḳın vardum. "Es-selāmün ᶜaleyküm yā emetullāh." dédüm. "Ve ᶜaleyke's-selām yā ᶜAbdullāh. *Selāmun*

3 226b

---

1 ᶜādil H3, TDK: ᶜāḳil ü ᶜādil N2, İBN / her: N2'de yok / étmede: étmeye de TDK // 2 gösterseler: götüre TDK // 2 ḳāżı-yı: ḳāżı ol ḥākim-i H3 // 4 küçük: gerçek H3 // 5 dédi: TDK'da yok / ben H3, İBN: ben fülān yerde N2, TDK / éyledügüñde H3, İBN: éyledügükde N2, TDK // 6 ḳul olup: N2'de yok // 8 elümle: elüm ile N2 // 10 melik H3, İBN: bir N2, TDK / aldılar ve: aldılar N2 // 11 ve gāh: ve geh N2 // 12 üstine ṭamlamadı: üstinde ḳalmadı TDK // 13 ᶜiẓām bi'l-külliyye N2, TDK: ᶜiẓām-ı bāliyye H3, İBN // 13-14 veled-i ṣulbīsi N2: ṣulbīsi H3; veled-i ṣulbı TDK; (velede bilisi) İBN // 14 ve: TDK'da yok / cümlesi TDK, İBN: cümle H3; cümlesini N2 // 15 éyledi: éylediler TDK / bārekallāh H3, TDK: bārekallāhu taᶜālā N2; bārekallāh raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn İBN / dédiler H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 17 tetekellūm: ettekūm TDK / Ḳur'ān H3, N2: Ḳur'ān. Ve mine'n-nevādir TDK; Ḳur'ān. Nādire İBN // 18 bin: ibni TDK / edib-i erīb: zāhid-i ᶜābid İBN // 19 Ḥacc-ı Şerīfe: Ḥacc'a İBN // 20 namāzumı: namāzı İBN / nāḳama H3, TDK: nāḳaya N2, İBN / üzre: üzere TDK // 21 piyāde: beyābānda bir İBN / siyeh: siyāh TDK / şal ve başında bir siyeh H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 22 gider: gider iken yanına geldüm İBN // 23 ᶜaleyküm H3, TDK: ᶜaleyke N2, İBN / Ve ᶜaleyke's-selām yā ᶜAbdullāh: İBN'de yok

[1] "Kur'an ayetleriyle konuşan kadının hikayesi"

[2] *XXV. Faṣıl, 4. hikâye* (İBN'de *XXVIII / 4) (H3 226a, N2 144a, TDK 141a, İBN 124b)*

ḳavlen min Rabbin raḥīmin[1] " dédi. Ben eyitdüm: "*Yerḥamukallāh*[2] bu bādiyede yalñız neylersin?" "Ve *men yudlilillāhū felā hādiye lehu*"[3] dédi. Bildüm ki yolı yañılup ḳalmışdur. Ben eyitdüm: "Nereden gelüp ne cānibe ᶜazm éylersin? " "*Subḥāne'lleẕī esrā biᶜabdihi leylen mine'l-Mescidi'l-Ḥarāmi ile'l-Mescidi'l-ᶜAḳṣā.*"[4] dédi. Bildüm ki Mekke-i Mükerreme'den çıḳup Kudüs-i Şerīf'e gider. Ben eyitdüm: "Ḳaç gündür bu maḥaldesin?" "*Selāṣe leyālin seviyyen.*"[5] dédi. "Yā zād u zevādeden bir nesneñ var mıdur?" dédüm. "*Hüve'lleẕī yuṭᶜımünī ve yesḳīni.*"[6] dédi. "Yā bu şusuz beriyyede ne ile vużūᶜ éyledüñ?" dédüm. "*Fe-inne lem tecidū mā'en feteyemmemū ṣaᶜīden ṭayyiben.*"[7] dédi. Teyemmüm ḳılduġın işāret éyledi. Ben eyitdüm: /"Zaḫīrecügümden bir nesne yémez misin?" "*Etimmu'ṣ-ṣıyāme ile'l-leylī.*"[8] dédi. Bildüm ki ṣā'imdür. Ben eyitdüm: "Bu şehr-i ṣıyām degüldür." "*Ve men teṭavvaᶜa ḫayran feinnallāhe şākirün ᶜalīmün.*"[9] dédi. "Seferde ḫod iftār mübāḥdur." dédüm. "*Ve en teṣūmū ḫayrun leküm.*"[10] dédi. Taᶜaccüb édüp "Niçün benüm gibi dünyā kelāmın söylemezsin?" dédüm. "*Mā yelfiẓu min ḳavlin illā ledeyhi raḳībün ᶜatīdün.*"[11] dédi. "Ḳanḳı ṭā'ifedensiz?" dédüm. "*Ve lā taḳfū mā leyse leke bihi ᶜilmün inne's-semᶜa ve'l-baṣara ve'l-fu'āde küllü ulāike kāne ᶜanhü mes'ülen.*"[12] dédi. "Ḫaṭā étdüm ḥelāl éyle." dédüm. "*Lā teṯrībe ᶜaleykumu'l-yevme yaġfirullāhu lekum.*"[13] dédi. Ben eyitdüm: "Nāḳacıġuma bindürsem ve ḳāfileye érişdürsem olmaz mı?" dédüm. "*Ve mā tefᶜalū*

H3 227a

---

1 ben: ben de TDK // 3 ben: ben daḫı TDK / nereden: ne yerden TDK / éylersin: éylerseñ N2 // 5 ben: ben de TDK // 6 nesneñ: nesnetüñ İBN // 6-7 var mıdur: var mı TDK // 7-8 ne ile: neyle N2 // 9 teyemmüm: teyemmüm ile TDK / zaḫīrecügümden: zaḫīremden TDK // 10 yémez misin: yér misin dédüm TDK / etimmu'ṣ-ṣıyāme: ve etimmu'ṣ-ṣıyāme İBN / ben: ben de TDK // 13 dédi: N2'de yok / dünyā: TDK'da yok / kelāmın: kelām TDK // 15 ṭā'ifedensiz: ṭā'ifedensin TDK // 17 ben: ben de TDK // 18 nāḳacuġuma H3, N2: nāḳama TDK; seni nāḳecügüme İBN / kāfileye H3, İBN: kāfileñe N2, TDK / dédüm: İBN'de yok

[1] "Onlara merhametli Rabb'in söylediği selam vardır." Yâsin (36): 58.

[2] Allah sana merhamet etsin, seni bağışlasın. Arapça.

[3] "Allah kimi şaşırtırsa, artık onun için yol gösteren yoktur.", A'râf, (7): 186.

[4] "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan (...) Mescid-i Aksa'ya götüren Allah..." İsrâ, (17): 1.

[5] "Üç gün (üç gece)..." Meryem, (19): 10.

[6] Ayetin ilk kısmı karıştırılmış, *hüvelleẕi* değil, *Velleẕī hüve* olacak. "Beni yediren içiren O'dur." Şu'ârâ (26): 79.

[7] Ayetin başı *fe-inne lem* değil *felem olacak.* "Su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin." Nisâ, (4): 43; Mâide, (5): 6.

[8] "Akşama kadar orucu tamamlayın." Bakara, (2): 187.

[9] "Her kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkıyla bilir." Bakara, (2): 158.

[10] "...Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır." Bakara, (2): 184.

[11] "İnsan hiçbir söz söz söyleyemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın." Kaf (50): 18.

[12] "Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur." İsrâ, (17): 36.

[13] "Bugün sizi kınamak yok. Allah sizi affetsin." Yûsuf, (12): 92.

min ḫayrin feinnallāhe bihi ᶜalīmin."[1] dédi. Ben daḫı nāḳamı çökerdüm ve "Gel bin." dédüm. *"Ḳul lil-mü'minīne yeġuddū min ebṣārihim."*[2] dédi. Yüzümi döndürüp "Gel bin." dédüm. Nāḳaya binicek maḥalde şıçradı ḳalḳdı ve ḫırḳası nāḳanuñ raḥline ilişüp yırtıldı. *"Ve mā eṣābeḳūm min muṣībetin fe-bimā kesebet eydīḳūm."*[3] dédi. Şabr éyle nāḳayı ᶜıḳālleyeyüm dédüm. *"Fefehhemennāhā Süleymāne"*[4] dédi. ᶜIḳāl urdum bindi ve *"Sübḥāne'l-leẕī seḫḫare lenā hāẕā ve mā kunnā lehu muḳrinīne ve innā ilā-Rabbinā le-münḳalibūne."*[6] dédi. Ben daḫı nāḳanuñ zemāmını élüme alup sürᶜat üzre çekdüm ve şavtla nidā édüp gitmege başladum. *"Vaḳṣıd fī meşyike vaġdud min ṣavtike."*[6] dédi. Ben daḫı āheste āheste meşye şürūᶜ édüp baᶜżı eşᶜāra müterennim oldum. Şiᶜr oḳuduġumdan ḥaẓẓ éylemedi. *"Faḳreū mā teyessere mine'l-Ḳur'āni."*[7] dédi. "El-ḥamdülillāh *ḳad utiye ḫayren keṯīren*[8]"dédüm. *"Ve mā yeẕẕekkerū illā ulū'l-elbābi."*[9] dédi. Bir miḳdār gidüp "Yā emetullāh ḳāfilede zevcüñ var mıdur?" dédüm. *"Yā eyyühelleẕīne āmenū lā tes'elū ᶜan eşyāe in tübdeleküm tesū'küm."*[10] dédi. Sükūt étdüm, söylemedüm tā kim ḳāfileye vāṣıl olınca. Ḳāfileye varduḳda eyitdüm: "Ḳāfilede kimlerüñ vardur?" *"El-mālū ve'l-benūne zīnetü'l-ḥayāti'd-dünyā."*[11] dédi. Bildüm ki evlādını işᶜār éyledi. Keyfiyyet-i ḥāllerinden su'āl éyledüm. *"Ve ᶜalāmātin ve bi'n-necmi hüm yehtedūne."*[12] dédi. Bildüm ki evlādı rekbüñ delīlleridür. /Muᶜanven olan ḫaymelerine ḳarīb olduḳda dédüm ki: "İşte ḳıbāb-ı ḫıyāma geldük. Kimi nidā édeyüm?" dédüm. *"Vetteḫaẕallāhu İbrāhīme ḫalīlen.*[13] *Ve kellemallāhu*

H3 227b

H3 228a

·1 ben daḫı nāḳamı: ben de nāḳayı TDK // 2-3 "*Ḳul lil-mü'minīne yeġuddū min ebṣārihim*" dédi. Yüzümi döndürüp "Gel bin." dédüm: N2'de yok // 3 nāḳaya: nāḳa TDK / raḥline: naḥline H3 // 4 ve mā: fe-mā TDK // 4-5 Şabr éyle nāḳayı ᶜıḳālleyeyüm dédüm. "Fefehhemennāhā Süleymāne." dédi N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 5 ᶜıḳāl: ᶜıḳāli TDK // 7 üzre: üzere TDK // 8 şavtla: şavt ile TDK // 9 meşye: TDK'da yok / baᶜżı: TDK'da yok / eşᶜāra: eşᶜār H3 // 12 ḳāfilede: İBN'de yok // 14 olınca: olduḳ İBN / kāfileye H3, N2: yaḳın TDK; ḳāfileye yaḳın İBN / eyitdüm: İBN'de yok // 15 kimlerüñ: kimlerüñüz İBN // 16 ḥāllerinden: ḥalinden İBN // 17 rekbüñ delīlleridür H3, İBN: delīllerüñ rekbidür N2; kevkebüñ delīlleridür TDK // 18 ḫaymelerine: ḫaymelerine vardum N2 / ḳıbāb-ı: İBN'de yok // 19 édeyüm: édeyin N2

[1] "Şüphesiz Allah yapacağınız her hayrı bilir." Bakara, (2): 215.
[2] "(Resulüm !) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini ... söyle." Nûr (24): 30.
[3] "Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir." Şûrâ (42): 30.
[4] "Bunu Süleyman'a biz anlatmıştık." Enbiyâ, (21): 79.
[5] "Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik diyesiniz. Biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz (demelisiniz)." Zuhruf (43): 13, 14.
[6] "Yürüyüşünde tabiî ol, sesini alçalt." Lokman (31): 19.
[7] "Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun." Müzzemmil (73): 20.
[8] "...Ona bir çok hayır verilmiş demektir." Bakara, (2): 269.
[9] "Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar." Bakara, (2): 269.
[10] "Ey iman edenler ! Açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayın." Mâide, (5): 101.
[11] "Servet ve oğullar dünya hayatının süsüdür.." Kehf, (18): 46.
[12] "Daha nice alâmetler (yarattı). Onlar yıldızlarla da yollarını doğrulturlar." Nahl, (16): 16.
[13] "Allah, İbrahim'i dost edinmiştir." Nisa, (4) : 125.

Mūsā teklīmen.[1] *Yā Yaḥyā ḫuẕi'l-kitābe biḳuvvetin.*[2]" dédi. Ben daḫı "Yā İbrāhīm ve yā Mūsā ve yā Yaḥyā déyü nidā éyledüm. Gördüm ki üç nefer-i dilâver cüvān ay pāresine beñzerler geldiler. Vālidelerine segirdüp indürdiler. Ve oġullarına eyitdi: *"Feb'aṣū eḥādekūm biverīḳıkūm hāẕihi ile'l-medīneti fe'l-yanẓur eyyuhā ezkā ṭa'āmen felye'tikūm bırızḳın minhū."*[3] dédi. İçlerinden biri vardı bir iki şaḥan ṭa'ām getürdi. Ve beni ḫaymelerine ḳondurup öñüme ṭa'ām ḳodı. Ḫatun eyitdi: *"Küllū veşrebū heniyen bimā esleftüm fi'l-eyyāmi'l-ḫāliyeti."*[4] dédi. Ben de oġullarına eyitdüm: "Vallāhi ṭa'āmuñuzdan yémezem tā kim vālideñüzüñ ḥālinden ḫaber vérmeyesiz. Oġulları eyitdi: "Ḳırḳ yıldır eger bizümle ve eger ġayrı ile dünyā kelāmından bir ḥarf söylemez. Me-bādā dilümden bir ḫaṭā şudür éde déyü. Bizümle mukālemesi hep Kitābullāh H3 228b iledür." "Sübḥāne'l-ḳādir el-mennān /ẕü'l-faẓl ve'l-iḥsān" dédüm. Ve ḫayr du'āsını bā'iş-i sa'ādet-dāreyn 'add éyledüm. Rāżıyullāhi ta'ālā 'aleyhim.

Ve mine'n-nevādir[5]

Fuṣaḥā-yı nisādan kemāl-i ḥüsn ü bahā ve feṣāḥat u ẕekā ile nādire-i vech-i ġabrā ve reşk-i dünyā olan Hind ibnetu'n-Nu'mān'dur ki ḥüsn ü cemāl ve edeb ü kemālde ḳabīle-i ümerā-yı 'Arab ve zübde-i erbāb-ı ḥaseb ü neseb idi. Vālī-i 'Irāḳ olan Ḥaccāc-ı Ṣaḳfī meclisinde ẕikr olındı. Ḥüsn ü bahā ve ẓarāfet ü zekāsın vaṣf édüp eşref ü elṭaf-ı zamāne ve ḥüsn ü ādābla yegāne-i nisādur dédiler. Ḥaccāc 'aẓīm şūr u şeġab peydā édüp babasından tezvīce ṭaleb içün ādemler irsāl éyledi. Ve bī-nihāye māl-i cezīl ṣarf éyledi. Ve mu'ayyen olan ṣadāḳından mā'ada iki yüz biñ dirhem daḫı

·1 dédi N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 2 ve yā Mūsā ve yā Yaḥyā H3: ve yā Mūsā ve yā 'Īsā N2; ve Mūsā ve Yaḥyā TDK; yā Mūsā yā Yaḥyā İBN / éyledüm H3, TDK: éyledüm anı N2; étdüm anı İBN // 3 beñzerler H3, N2: beñzer çıḳa TDK; beñzer İBN / vālidelerine: vālidelerin TDK / eyitdi: eyitdiler N2 // 5 dédi: TDK'da yok // 5-6 Ve beni ḫaymelerine ḳondurup öñüme ṭa'ām ḳodı. Ḫatun eyitdi: İBN'de yok // 6 ḳondurup: ḳondurdı TDK // 8 kim H3, İBN: N2'de yok; ki TDK / ḫaber: TDK'da yok // 9 eyitdi: eyitdiler N2 / eger bizümle: bizüm ile N2 / ġayrı: ġayr N2 // 10 me-bādā: me-bādā ki TDK / ṣudür N2, TDK: ẓuhūr H3; sōz ṣudür İBN / bizümle: bizüm ile N2 / Kitābullāh H3, N2: Kitābullāh'a iḳtidā TDK; kelāmullāh İBN // 11 ẕü'l-faẓl ve'l-iḥsān: İBN'de yok / du'āsını: du'āsın TDK // 12 éyledüm: éyledüm dédi N2 / rāżıyullāhi ta'ālā 'aleyhim H3: N2 ve İBN'de yok; rāżıyullāhi 'anhā ve 'an cemīü'l-mü'minīn ve'l-mü'mināt TDK // 15 nādire-i: nādiretü'l-vech TDK // 16 edeb: ādāb TDK // 17 ḳabīle-i H3, N2: eşref-i ḳabīle-i TDK, İBN / erbāb-ı ḥaseb ü neseb idi. Vālī-i 'Irāḳ olan H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 19 ādābla H3: ādāb ile N2, TDK; edeb ile İBN

[1] "Ve Allah Musa ile gerçekten konuştu." Nisâ, (4) : 164.

[2] "Ey Yahya, kitabı bütün kuvvetinle tut." Meryem, (19): 12.

[3] "Şimdi siz, içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, (şehrin) hangi yiyeceği temiz ise size ondan erzak getirsin." Kehf, (18): 19.

[4] "(Onlara denir ki:) Geçmiş günlerde işlediklerinize (iyi amellerinize) karşılık, afiyetle yiyin, için." Hâkka (69): 24.

[5] *XXV. Faṣıl, 5. hikâye (İBN'de XXVIII / 5) (H3 228b, N2 145b, TDK 142b, İBN 125b)*

ẕimmetümde lāzımü'l-ḳażā deynüm olsun déyü iᶜtirāf édüp ve nikāḥ éyledi. Bir müddet Maᶜarratü'n-Nuᶜmān'da sākin olup vālī-i vilāyet-i ᶜIraḳ olduḳda Baġdād'a bile getürdi. Ve bir müddet geçdükden ṣoñra bir gün Ḥaccāc ḥarīmine dāḫil olup
H3 229a /dehlīzden Hind'üñ āvāzını işitdi. Ḫafiyyeten göreyüm ne söyler déyü baḳdı. Görd ki
5 Hind eline bir āyīne alup ruḫsār-ı bī-miṯālin āyīnede müṣāhede édüp bu eşᶜārı oḳudı. Şiᶜr:

Mā Hindün illā mühretün ᶜArabiyyetün
Selīlihü efrāsün neclüha baġlün
Fe in veledet faḥlen felillāhi darrühü
10 *Fe in veledet baġlen fe-cā'e bihi'l-aṣlü*[1]

Ḥaccāc güş éyledi ve gerü ṭaşra döndi. Ve Hind'e bildürmeyüp ṭalāḳ vérmegi muḳarrer éyledi. Ve ᶜAbdullāh bin Ṭāhir'i daᶜvet édüp "Var benüm ṭarafımdan vekīlüm olup Hind'e iki kelimecük söyle. *Künti* ve *binti*[2] déyesin ve iki yüz biñ dirhem ki Ḥaccāc'uñ ẕimmetinde idi irsāl éyledi, déyü söyle." dédi. ᶜAbdullāh bin Ṭāhir vardı Hind'e
15 tebliġ-i risālet édüp "Yā Hind Ḥaccāc'uñ ḳavli budur." déyü söyledi. Hind yérinden ṣıçradı ve eyitdi:"*Ye'bne Ṭāhirin merḥabān bike innā vallāhi kunnā fe-ḥamidnā rabbenā fe-mā nedimnā*[3] dédi. Ve "Bu iki yüz biñ dirhem senüñ bu beşāret-i sārruñ
H3 229b içün bizden saña hibe olsun ki bizi /bu kelb-i ṣaḳīfden pāk u ᶜafīf édüp ḫalāṣ éyledüñ." dédi. Ve ol sāᶜat müfāreḳat éyledi. Bir müddetden ṣoñra Şām'da Ḫalīfe-i Benī Ümeyye
20 olan ᶜAbdülmelik bin Mervān meclisinde Ḥaccāc'dan Hind İbnetü'n-Nuᶜmān'uñ müfāreḳatı ve ol leṭā'if işārātı naḳl olındı. Ve "Ḥaḳīḳat budur ki Hind bu cemāl ü kemāl ile Ḥaccāc-ı Seffāk'e lāyıḳ degül idi." dédiler. Emīrü'l-mü'minīn Hind'e ḳulaḳdan ᶜāşıḳ oldı. Ve kendü nefsine tezvīc içün ekābir-i devletden bir celīlü'l-ḳadr ādem ile vāfir hedāyā irsāl édüp nāme yazdı ve ṭaleb éyledi. Ḫalīfenüñ vekīli Baġdād'a

---

·1 édüp H3: éyledi N2, TDK, İBN / éyledi H3: édüp N2, TDK, İBN // 4 göreyüm: H3'te yok / baḳdı: İBN'de yok // 5 alup: TDK'da yok / ruḫsār-ı bī-miṯālin N2: ruḫsārını miṯālini H3, TDK, İBN / eşᶜārı: eşᶜār TDK / oḳudı H3, İBN: dédi N2; dérdi TDK // 6 şiᶜr H3, TDK: naẓm N2, İBN // 7 mā: ve mā İBN // 8 selīlihü H3, N2: selīletu TDK, İBN / neclühā H3, N2: (tehellühā) TDK, İBN // 10 fe: ve TDK // 11 gerü: gene İBN // 12 olup H3, N2: ol TDK, İBN // 13 kelimecük söyle. Künti ve binti: kelime keyfiyyet ü niyyet TDK / déyesin ve H3, İBN: déyesin ve bu N2, TDK // 15 Hind yerinden: yerinden TDK // 16 Ye'bne Ṭāhirin H3, N2: Ye'bni TDK; yā ᶜAbdullāh İBN / merḥabān bike: merḥabāke TDK // 17 dédi: TDK'da yok / senüñ: senüñ olsun TDK / beşāret-i sārruñ: beşāret sizüñ TDK // 18 bizden: TDK'da yok / olsun ki: étdüm TDK / ṣaḳīfden: ṣaḳfiden N2 / ḫalāṣ: pāk H3 // 20 meclisinde: meclisine TDK // 21 müfāreḳatı H3, N2: müfāreḳatını TDK; ṭalāḳı İBN / işārātı: işārātını TDK // 23 kendü: TDK'da yok / ekābir-i N2, İBN: H3'te yok; erkān-ı TDK

[1] "Hind adlı kadın, Arap ırkına mensup dişi bir taydır. O, iyi cins atların çekilip sıyrılmışıdır. Ona bir katır yanaşacaktır; eğer o bu yanaşmadan bir tay doğurursa, artık onun bahşişini vermek Allah'a aittir. Eğer bir katır doğurursa, o takdirde bunu aslı getirmiştir."

[2] "Oldun ve göçtün."

[3] "Ey Tahiroğlu buyur, hoş geldin. Vallahi biz olduk, Rabbimize hamd ettik ve pişman da olmadık."

vardı. Nāmeyi ve hedāyāyı Hind'e îṣāl éyledi. Hind nāmeyi öpdi ve başına ḳodı. Ve eline ḳalem alup ḫalîfeye bir nāme yazdı ki: "Emîrü'l-mü'minîn ḥażretinüñ beḳā-yı ᶜömr ü ᶜizzeti dā'im olsun. Hind cāriyelerinüñ ᶜarż-ı ḥāli budur ki emîrü'l-mü'minîn ḥażretinüñ ḫizmetine lāyıḳ olan ol inā-yı pāke kelb aġzı degüp ve içinden yéyüp nā-
H3 230a pāk éylemişdür. Emr ü fermān cenāb-ı şerîflerinüñdür." Nāme-i Hind /gelüp ḫalîfeye vāṣıl oldı. Oḳudı ve bî-iḫtiyār güldi. Ve Hindüñ ẓerāfet ü leṭā'ifine taḥsîn ü āferîn oḳudı. Ve nāmenüñ kenārına yazdı ki, el-ḥadîṣ: *"İẕā velegaʾl-kelbü fî ināʾi eḥādikūm faġsilūhū sebᶜan ve ᶜaffiruhūʾṣ-ṣāminete.*[1] *Biʾt-türābi faġsiliʾl-ināʾe yaḥillūʾl-istimālü."*[2] déyü ṣüret-i mezbūrı yazdı ve gönderdi. Hind kemāl-i iṭāᶜat u ḳabūl ile rıżāsını inhā éyledi. Ve lākin şol şarṭla ki "Maᶜarratü'n-Nuᶜmān'dan tā Şām-ı Şerîf'e emîrü'l-mü'minîn serāyına varınca bindügüm maḥmil devesinüñ mehārını Ḥaccāc kendüsi ḳā'id olup çeke. Ve Şām-ı Şerîf'e girdügümüz gün ḫalîfe serāyına varınca bindügi atından inüp yalıñ ayak ve başı ḳabaḳ olup bindügüm devemi serāya vāṣıl éde." déyü nāmesinde ḳaṭᶜ-ı kelām éyledi. Ḫalîfe kemāl-i inbisāṭ ile güldi ve ᶜaẓîm mülāḳāta ḥırṣ u şevḳ peydā éyledi. Ve Ḥaccāc'a minvāl-i meşrūḥ üzre ᶜamel éyleyesin, déyü mü'ekkid-nāme taḥrîr olındı ve "ᶜAleʾl-ᶜacele kemāl-i riᶜāyet ü inḳiyād üzre getürüp
H3 230b gelesin." /dédi. Nāme Ḥaccāc'a vāṣıl olduḳda ᶜaleʾt-taᶜcîl cümle levāzımātların tedārik édüp Baġdād'dan Şām'a revāne oldılar. Ve Maᶜarra'ya vuṣūl bulduḳları gün Ḥaccāc atından indi ve devesinüñ mehārını eline aldı. Cümle aᶜyān-ı şehr istiḳbāle ḳarşu çıḳdılar. Hind bir ᶜaẓîm dîbālar ile müzeyyen hevdec içine girüp bindügi hevdec devesi ser-tā-pā zer ü zîvere müstaġraḳ Hind hevdec üstinde cāriyeleri eṭrāfında Ḥaccāc ise devesini mehārından yeder idi. Hind cāriyelerine emr éyledi ki maḥaffesinüñ örtüsinüñ sincāflarını ḳalduruñ. Cāriyeler maḥaffe örtüsin refᶜ éylediler.

---

1 nāmeyi ve H3, TDK: nāme vü N2, İBN / Hind'e: İBN'de yok / öpdi ve H3, TDK: öpdi N2, İBN / başına ḳodı: İBN'de yok // 3 ᶜömr ü: İBN'de yok // 3-4 emîrü'l-mü'minîn ḥażretinüñ H3: emîrü'l-mü'minînüñ N2, TDK, İBN // 4 ḫizmetine: ḫidmetine İBN / inā-yı: enār-ı N2 // 5 şerîflerinüñdür: şerîfinüñdür İBN / ḫalîfeye: ḫalîfe TDK // 6 oldı: olduḳda İBN / ve bî-iḫtiyār güldi: İBN'de yok / ẓerāfet ü: ẓerāfetine vü TDK // 9 déyü N2, TDK: H3'te yok; ve bu İBN / kemāl-i iṭāᶜat: kemāl mertebe iṭāᶜat TDK // 10 şarṭla H3, İBN: şarṭ ile N2, TDK / Şerîf'e: Şerîfe'de TDK // 11 kendüsi H3, İBN: kendü N2, TDK // 13 atından: atdan TDK / devemi H3, TDK: deveyi N2, İBN // 14 kemāl-i: H3'te yok // 15 éyleyesin: éyleyesiz TDK // 16 üzre: TDK'da yok // 17 gelesin: gelesiz TDK / vāṣıl olduḳda H3: vuṣūl bulduḳda N2, İBN; vuṣūl buldı TDK / ᶜaleʾt-taᶜcîl: İBN'de yok / levāzımātların H3, İBN: levāzımātın N2; levāzımların TDK // 18 Baġdād'dan: Iraḳ'dan İBN // 20 hevdec içine girüp bindügi hevdec: hevdeci binüp İBN // 21 devesi: devesini İBN / ser-tā-pā: ser-ā-pā N2 // 22 devesini mehārından: devesi mehārını TDK // 23 sincāflarını H3: saçaḳlarını N2, İBN; sincāfların TDK / örtüsin H3: örtüsini N2, TDK, İBN

[1] "Eğer bir köpek sizlerden birinin yemek kabını yalayacak olursa, siz o kabı yedi kere yıkayın ve sekizinci seferde de toprakla ovun."

[2] "Kap (böylece) tamamıyla yıkandığı zaman (artık) onu kullanmak helal olur."

Ḥaccāc baḳdı. Gözi Hind'üñ gözine rāst geldi. Hind güldi. Ḥaccāc ᶜaẕīm ḥicāba düşüp elem çekdi. Hind dāyeleri ve cāriyeleri ile mülāṭafe vü mülāᶜabeye başladı. Maᶜarra'dan göçüp Şām-ı Şerīf'e dāḫil olduḳları gün Ḥaccāc baş açuḳ yalın ayaḳ devesini çekdi. Yolda giderken Hind cebīninden bir altun /çıḳardı ve götürdi aṣaġa bıraḳdı. Ve cāriyelerine buyurdı ki: "Söyleñ şu ḥammāla bir dirhemüm düşdi, givürsün." Cāriyeler Ḥaccāc'a söylediler. Ḥaccāc aradı. Görd ki bir altundur. Aldı cāriyelere şunup "Dirhem degül bir dīnārdur." dédi. Hind eyitdi: "Elḥamdülillāhi taᶜālā biz dirhem ẕāyiᶜ éyledük anuñ bedeline Ḥaḳḳ taᶜālā bize bir dīnār taᶜvīż éyledi." dédi. Ḥaccāc işidüp ġāyet ḫacīl oldı. Bu ḥālde emīrü'l-mü'minīn serāyına girdiler. Emīrü'l-mü'minīn Hind'i taᶜẓīm édüp kendüsi bi'ẕ-ẕāt ḳarşu geldi. Ve devesini çökerdiler. Ḫalīfe kendü ḳucaġına alup serāy içine ḥareme dāḫil éyledi. Ve muᶜāşeretden kemāl mertebe ḥaẕẕ édüp maḥabbet éyledi. İkrām-ı tamām üzre muᶜāmele éylerdi. Evlāda ḳarışup bir nice müddet muᶜāşeret éylediler. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

H3 231a

H3 231b

Ve mine'n-nevādir[1]

Ḥikāyet olunur ki Kerīmülmülk nām edīb ü erīb fuṣaḥā-yı kitābdan bir ḥasīb ü nesīb fāżıl-ı dehr kimse idi. Bir gün bir bostān /yanından geçerken bir şehnişīnden bir nigār-ı zühre-cebīn eṭrāf u cevānibi seyr ü temāşā éder idi. Kerīmülmülk nigār-ı nāzenīnüñ sevdā-yı ᶜaşḳı ile bī-ḳarār olup nigār-ı nāzenīne bir miḳdār tuḥaf-ı nefīseden yādgār eşyādan hedāyā iḥżār édüp irsāl éyledi. Ve ol nigāruñ maḥrem-i esrārı olan cāriyesine teslīm éyledi. Ve naẓm u inşād ile bir ḥasb-i ḥāl taḥrīr édüp nigār-ı nāzenīnden ḳabūlini recā éyledi. Ve ḥüsn-i vuṣlat iltimās éyledi. Nigār ġāyet ᶜārife vü ẓarīfelerden idi. Hedāyāsını ḳabūl édüp ve ᶜarż-ı ḥāle cevābumuz budur dédi.

---

1 Ḥaccāc baḳdı: Ḥaccāc'uñ İBN / Ḥaccāc baḳdı. Gözi Hind'üñ gözine rāst geldi. Hind güldi: TDK'da yok // 1-2 düşüp elem çekdi: düşdi N2 // 3 yalın ayaḳ H3: yalın ayaḳ olup N2, TDK, İBN // 4 giderken H3, İBN: gider iken N2, TDK / cebīninden: cebinden TDK / götürdi: İBN'de yok // 5 buyurdı H3: dédi N2, TDK, İBN / dirhemüm: dirhem N2 / düşdi: düşdi mi N2 // 6 söylediler: söyledi N2 / Ḥaccāc: TDK'da yok / aldı: TDK'da yok // 8 biz: bir TDK / bedeline: yerine İBN / dīnār: altun TDK / taᶜvīż éyledi H3, TDK: vérdi N2; taḳvīż éyledi İBN // 9 ḥālde H3: ḥāl ile N2, TDK; ḥālle İBN // 10 ḳarşu: TDK'da yok // 11 ḥareme H3: ḥaremine N2, TDK; ḥarīme İBN / éyledi: oldı N2 / muᶜāşeretden H3, N2: muᶜāşeretinden TDK, İBN // 12 édüp maḥabbet: İBN'de yok / ikrām-ı tamām H3, İBN: tām N2; ikrām TDK / üzre: üzere TDK / éylerdi H3, İBN: éyler idi N2, TDK // 13 nice: İBN'de yok / muᶜāşeret éylediler: şafā üzre oldılar İBN / Raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3: N2 ve İBN'de yok; Raḥmetullāhi ᶜaleyhim TDK // 16 edīb-i erīb H3, N2: edīb TDK, İBN // 17 dehr: deyr TDK / geçerken H3: geçer iken N2, TDK, İBN / şehnişīnden H3, TDK: şehnişīnde N2, İBN // 18 cevānibi: cevānibini TDK // 18-19 nigār-ı nāzenīnüñ: nigāruñ İBN // 19 ᶜaşḳı ile: ᶜaşḳıyla İBN // 21 teslīm: gerü teslīm İBN / inşād: inşā TDK // 22 recā éyledi: recā TDK / vuṣlat H3, İBN: vuṣlata N2, TDK // 23 ẓarīfelerden: ẓarīfe İBN / ᶜarż-ı ḥāle cevābumuz: ᶜarż-ı ḥālüñüz cevābı İBN / dédi: İBN'de yok

[1] *XXV. Faṣıl, 6. hikâye (İBN'de XXVIII / 6) (H3 231a, N2 147a, TDK 144a, İBN 126b)*

Ve bir şemmāme ᶜanber içine bir surḫ altını şoḳdı, pinhān éyledi. Ve Kerīmülmülk'e irsāl éyledi. Kerīmülmülk bu şemmāmeyi aldı. Lākin bundan murādı neydügin fehm édemedi. ᶜAẓīm teşvīş ile fikre vardı. Meger Kerīmülmülk'üñ bir oġlı var idi. Ġāyet fehm ü zekāda lā-naẓīr idi. Babasınuñ teşvīşini gördi. Sebebinden su'āl éyledi. Babası
H3 232a 5 daḫı ol şemmāmeyi eline /şundı. Māfīhāya naẓar éyledi ve güldi. Babası "Neye güldüñ?" dédi. Ferzend-i necīb "Maḳṣūd neydügi ḳatı ẓāhirdür." dédi. Ve birḳaç beyt ile bedīhī naẓm u eşᶜār éyledi. Şiᶜr:

Ehdet leke'l-ᶜanbera fī cevfihi
Zerruhū mine't-tibri ḫafiyü'l-licāmi
10 *Fe'z-zeeru ve'l-ᶜanberū maᶜnā hümā*
Zerrihū hākeẕā muḫtefiyen fi'ẓ-ẓalāmi[1]

Kerīmülmülk nigāruñ nezāketine ve fiṭnat u zekāsına taḥsīn ü āferīn oḳudı. Ve maḫdūm-ı necībüñ intiḳāline ve iẕᶜān u kemāline ḥamd-i firāvān éyledi.

15 **Ve mine'n-nevādir. Zen-i ᶜayyāre ḳıssasıdur.**[2]

Ḥikāyet olınur ki sulṭān-ı Mışr Baybars Ṭāhirī ᶜaṣrında iḳlīm-i Ḳāhire'de bir zen-i ᶜayyāre-i ṣāḥib-cemāl var idi. Ḥüsn ü bahāsı nihāyetde ve ᶜaḳl u zekāsı ġāyetde ne çeşm-i sipihre-i mekkār mişlini görmiş ve ne māder-i eyyām naẓīrin getürmiş idi. ᶜAyyārlıḳda ferīd ü çālāk ve ṭarrārlıḳda bī-pāk. Gözden sürmeyi siler ve görenlerüñ
20 naḳd-i ḳarārın yaġdan ḳıl çeker ve mıġnaṭıs mānend ceẕb éder idi. Bir gün nigār-ı
H3 232b /nāzenīn ez-pā-tābe-farḳ zer ü zīvere ġarḳ olup yedi sekiz cāriyesiyle ḥammāma gidüp aḫşama ḳarīb cāriyelerini eve gönderüp kendüsi yalñız bir tenhā köşede siñüp tā ᶜışā zamānına dek ṭurdı. ᶜIşādan şoñra vālī-i şehr yol başında bir ᶜavrat gördiler. Tafṣīl-i

---

1 ᶜanber içine H3, İBN: ᶜanber N2; ᶜanbere TDK / surḫ altını H3, N2: surḫ altın TDK; altın surḫ İBN // 2 Kerīmülmülk: TDK'da yok / bu: mezbūr TDK / bundan: İBN'de yok / neydügin: ne idügin N2 // 3 teşvīş ile: teşvīşe ve N2 / ġāyet: N2'de yok // 4 lā-naẓīr idi: naẓīri yoġdı İBN // 5 eline: İBN'de yok // 6 güldüñ dédi: güldüñ dédükde TDK / neydügi H3: ne idügi N2, İBN; ne idügini TDK // 12 fiṭnat u: N2'de yok // 13 intiḳaline ve iẕᶜān u İBN: eşġāline ve iẕᶜān u H3; intiḳāline ve N2; (iṭṭāliᶜne?) TDK // 15 Ve mine'n-nevādir. Zen-i ᶜayyāre ḳıssasıdur: Zen-i ᶜayyāre ḳıssasıdur. Ve mine'n-nevādir TDK // 16 Ḳāhire'de H3, N2: Mışr-ı Ḳāhire'de TDK, İBN // 17 bahāsı: bahāda İBN / nihāyetde: İBN'de yok / zakāsı: zekāda İBN // 18 sipihre-i H3, TDK: sipihr-i N2, İBN // 19 tarrārlıḳda: tarrār İBN / bī-pāk H3, N2: māhir ü bī-pāk TDK, İBN / gözden: gözlerden N2 // 20 ḳarārın H3, İBN: varın N2; ḳarārı TDK / çeker: çeker gibi İBN / ve mıġnaṭıs mānend: gibi mānend-i mıġnaṭıs TDK // 21 pā-tābe-farḳ: pāy-tābe-farḳ TDK / cāriyesiyle: cāriye ile TDK // 22 ḳarīb: yaḳın İBN / bir: TDK'da yok / siñüp: pinhān olup TDK // 22-23 ᶜışā zamānına: vaḳt-i ᶜışāya TDK // 23 ᶜIşādan şoñra: baᶜde'l-ᶜışā TDK

[1] "O kadın sana, orta yerinde külçe altından yapılmış, gizlice lehimlenmiş düğmesi olan anber hediye etti. Düğmenin ve anberin anlamlarına gelince: Onun düğmesi işte böylece karanlıklar içinde gizlidir."

[2] *XXV. Fasıl, 7. hikâye (İBN'de XXVIII / 7) (H3 232a, N2 147b, TDK 144b, İBN 127a)*

ḥālinden tefaḫḫuş éylediler. ᶜAvrat eyitdi: "Ekābir-i nāsdan bir kimseye mensūbam. Evlerümüz şehr kenārındadur. Beni bir dostum ḥammāma daᶜvet éyledi. Erümden icāzet ile geldüm. Ḥammāmdan çıḳduḳdan ṣoñra bir ḳalabalıḳ çārşūdan geçer iken cāriyelerüm bir ṭarafa ve ben bir ṭarafa gidüp ṭāḳatüm ṭāḳ oldı gezmeden. Bir kimsenüñ daḫı evine girmege ḳādir degülem. Erümden ḫavf éderem. Meger bir emīn-i maᶜrūf yér var ise beni emānet ḳoyasız bu gécelik tā kim erüme cevāb vérmege baña āsān ola." dédi. Meger ol maḥalle ḳarīb ḳāżıü'l-ḳużāt Şāfiᶜī'nüñ evi var imiş. Vālī
H3 233a bu ḫatunuñ öñine düşüp ḳāżınuñ ḳapusını daḳḳ éyledi. Ve tafṣīl-i /ḥāl söyledi. Ve "Sizde ṭursun ṣabāḥa degin." dédi. Ḳāżı daḫı riᶜāyet édüp kendünüñ ḥücre-i ḫāṣṣında ḳodı ki cümle ḫalḳuñ emānet esbābları ol ḥücrede ṭururdı. Ḫatuna ᶜizzet ü ikrām ile döşek bıraġup tenhā ḳodılar. Bir miḳdār istirāḥat édüp ḳalḳdı ve ol evde olan ṣanduḳları açdı. İçinden ẕī-ḳıymet nefīs esbābları götürebildügi mertebe aldı. Cevāhir ḳısmından ve ġayrıdan yigirmi biñ altunlıḳ ḳadar nesne aldı. Ve kendü ile bir ḳanlu ṭon ve bir gömlek ve bir ᶜaraḳiyye altun incüsiyle ḳāżınuñ ḫelāsınuñ bir cānibinden bir ḳarañulıḳ yéri ḳazdı ve gömdi. Ve çin seḥerden herkes yatarken ḳapuyı açdı ve çekildi gitdi. Ṣabāḥ oldı. Cümlesi ḳalḳdılar ᶜavratı yoḳladılar. Yérinde yeller eser. Ḥücre içine girdiler. Gördiler cümle ṣanduḳlar açılmış, Müslimānlaruñ emānet erzāḳı
H3 233b gitmiş. Ḳāżı ṣaçın ṣaḳalın yoldı. Tīz vālī-i şehri getürdi. Ve "Bre ẓālim /bir ᶜayyāre melᶜūnı āl ile benüm evüme ḳoyup Müslimānlaruñ ve benüm yigirmi biñ altunlıḳ mālumuzı ġāret étdürdüñ. Yā ol ᶜavratı iḥżār éyle yāḫūd sulṭān ḥużūrında senüñle şerᶜullāh." dédi. Ṣubaşı ḳāżınuñ eline ayaġına düşüp "Birḳaç gün baña mühlet vér arayum bulayum ve illā taẓmīn édeyin." dédi. Ve şehri her gün köşe-be-köşe arayup

---

1 éylediler: éyledi TDK // 2 evlerümüz: evimüz TDK / şehr: şehrüñ N2 / bir: TDK'da yok / erümden: erüm ile İBN // 3 ile geldüm: alup gitdüm TDK / çārşūdan: çārsūdan TDK // 5 daḫı evine girmege H3, TDK: evine daḫı girmeden N2; evine girmege daḫı İBN / kādir degülem H3: N2'de yok; kādir degülem ve TDK; kādir olmadum İBN // 6 var ise: ola N2 / beni: TDK'da yok // 6-7 vérmege baña āsān ola: vérem N2 // 7 vālī: vālī-i şehr TDK // 8 öñine düşüp: alup İBN / ḥāl: ḥāli TDK // 9 degin: degin emānet olsun İBN / daḫı riᶜāyet édüp H3, N2: riᶜāyet édüp TDK; İBN'de yok / kendünüñ: kendü İBN / ḫāṣṣında: ḫāṣṣasında İBN // 10 esbābları H3, İBN: eşvābları N2, TDK / ṭururdı H3: ṭurur idi N2, TDK; idi İBN / ikrām ile: ikrām édüp TDK // 11 istirāḥat édüp: istirāḥatden ṣonra TDK // 12 içinden: içinde H3 / nefīs N2, İBN: H3'te yok; ve nefīs TDK / esbābları H3, İBN: eşvābları N2; eşyāyı TDK // 13 yigirmi biñ: yigirmibeş biñ TDK / ile H3, TDK: ile bile N2, İBN // 14 incüsiyle H3, İBN: incü ile N2; incülü idi TDK / cānibinden H3, İBN: cānibinde N2, TDK // 15 yatarken H3: yatur iken N2, TDK, İBN // 17 gördiler: gördiler ki TDK / emānet H3, İBN: N2'de yok; emāneti TDK / erzāḳı: TDK'da yok // 18 yoldı: yoldı ve TDK / getürdi: getürdiler TDK / ve: ve dédi TDK // 19 melᶜūnı: melᶜūneyi İBN // 20 ᶜavratı: ᶜavratı bulup TDK / ḥużūrında: ḥużūrına İBN / senüñle H3, N2: senüñ ile TDK; İBN'de yok // 21 şerᶜullāh H3, N2: mürāfaᶜ-i şerᶜ oluruz TDK; İBN'de yok / eline: eline ve TDK // 22 arayum bulayum ve illā: tecessüs édeyüm bulamaz isem giden eşyāyı TDK / édeyin: édeyüm TDK

gezerken bir gün bir ṭabaḳadan bir ᶜavrat feryād éyledi. Vālī ᶜacebā kimdür, déyü baḳdı. Bir cāriye "Gelüñ sizi ḳadınum ister." déyü çaġırdı. Vālī atından indi, ṭabaḳaya çıḳdı. Bir ᶜaẓīm kār u bār māl ü menāl gördi. Bir miḳdār muṣāḥabet édüp nigār eyitdi: "Elem çekme sen bize bu deñlü mürüvvet éylemiş iken biz seni ġamda ḳomaḳ inṣāf mıdur? Benüm māla bir vechle iḫtiyācum yoḳdur." dédi. Ve ḳalḳdı ṣanduḳlarını açdı, gösterdi. Aġzına degin ṭolu kīseler ile. "İşte gördüñ benümle ᶜahd éyle bu ḫuṣūṣı defᶜ
H3 234a éyledükden ṣoñra beni ḫelāllıġa ḳabūl éylerseñ bu māl /cümle esbāb senüñdür. Hemān tek ṣafāsını sür." dédi. Ol daḫı "Ben bunı ister idüm." dédi. Ve ᶜahd ü yemīn éyledi. Nigār eyitdi: "Şimdi hemān ṭoġru ḳāżı evine var. Ben dünyāları aradum. Eger ḫayātda olsa bulur idüm. Elbette bu ᶜavratı sen evüñde nā-bedīd éyledüñ. Benüm şübhem sendedür elbette. Senüñ evüñ keşf olınup arayalum." dédi. Ḳāżı "Hāy kāfir hem baña böyle reng vérdüñ şimdi baña sen ḳatl isnād édersin. Benüm ᶜırżum buña taḥammül éylemez. Gelüñ arañ." dédi. ᶜAvrat ise esbābı gömdügi yéri ḫaber vérmiş idi. Girdiler birḳaç yéri aradılar. ᶜĀḳıbet ol ḫelā ḳurbında olan yéri ḳazdılar. Bir ḳanlu ṭon ve bir ḳanlu gömlek ve bir ᶜaraḳiyye ve altun incü ẓāhir oldı. Şubaşı "Hey bre ẓālim hem ḳātilsin ve hem baña bühtān édersin. Senüñle ḫiżmet-i sulṭāna mürāfaᶜa olalum." dédi. Ḳāżı mebhūt olup *"Lā ḥavle velā ḳuvvete illā billāhi"*[i] déyüp vālīnüñ eline vü ayaġına
H3 234b düşdi. "Bu deñlü żarar éyledüm /ḫalḳ içinde bir ᶜırżum ḳaldı, pāymāl olmasun." Yér yérden şubaşıya yalvardılar, uyuşdurup barışdurdılar. Birbirlerin ibrā éylediler. Vālī-i şehr poḳ yémiş it gibi bıyıḳların yalayup sıġayaraḳ çıḳdı. Ve "Giden gitdi şimden ṣoñra biz de varalum bu deñlü māl ü menāl ve böyle bir nigār-ı şāḥib-cemāl kimlere müyesser olmışdur. Varalum nikāḥ édüp birḳaç gün felekden murād üzre kām alalum."

---

1 gezerken: gezer iken TDK / vālī: vālī-i şehr TDK // 2 déyü çaġırdı H3: dédi N2, İBN; déyü TDK / vālī H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 3 bār: bāl H3 / gördi N2, İBN: H3'te yok; var gördi ve TDK // 4 éylemiş iken: éylemişsün İBN // 5 māla: māl ü menālüm N2 / ṣanduḳlarını: ṣanduḳların İBN // 5 ve: TDK'da yok / ṣanduḳlarını: ṣanduḳları TDK // 6 ṭolu: memlū TDK / ile: İBN'de yok / İşte H3, TDK: imdi işte N2, İBN / benümle: benüm ile TDK // 7 éylerseñ H3: éderseñ N2, TDK, İBN / cümle esbāb H3: u eşvāb cümle N2, TDK; ve bu esbāb cümle İBN // 8 ister idüm H3: Ḥaḳḳ'dan ister idüm N2, Ḥaḳḳ'dan isterem TDK, İBN / ve: İBN'de yok // 9 ben H3, İBN: ve ben N2; ve söyle TDK / dünyāları: dünyāyı TDK // 10-11 bu ᶜavratı sen evüñde nā-bedīd éyledüñ. Benüm şübhem sendedür elbette: TDK'da yok // 11 keşf olınup arayalum: arayup keşf édelüm İBN / dédi: dédi. Ol daḫı taᶜlīm üzre ḳāżıya varup söyledükde TDK / hāy: hemān TDK // 12 baña sen H3, N2: ne TDK; sen baña İBN / ḳatl: ḳatl de TDK // 13 ᶜAvrat ise esbābı gömdügi yeri ḫaber vérmiş idi: İBN'de yok / esbābı H3, İBN: eşvābı N2, TDK // 14 ḳanlu: H3'te yok // 14-15 bir ḳanlu: TDK'da yok // 15 ve altun incü: altını ve incülü TDK / hey H3: hāy N2, TDK, İBN // 16 ḫiżmet-i: ḫidmet-i İBN / sulṭāna: sulṭānda TDK // 17 billāhi: billāhi'l-ᶜaliyyü'l-ᶜaẓīm N2 / vālīnüñ: vālī-i şehrüñ TDK // 18 olmasun H3, N2: olmasun déyü TDK, İBN // 18-19 yer yerden: nice kimseler İBN // 19 uyuşdurup H3, İBN: öpüşdürüp N2; uyuşup TDK / barışdurdılar: barışdılar TDK // 19-20 Vālī-i şehr poḳ yémiş it gibi bıyıḳların yalayup sıġayaraḳ çıḳdı: vālī (ġurūrlanup) şafālandı TDK // 20 ve: ve olan oldı TDK // 22 varalum: hemān TDK

[i] "Allah'tan başka hiçbir şeyde güç, kuvvet yoktur."

déyü nigāruñ maḥallesine vardı. Ve ol ṭabaḳa ḳapusını daḳḳ éyledi. Kimse ses vérmedi. Bir ṭaş ile daḳḳ éyledi. Ḳoñşulardan bir ṭabaḳadan bir kimse baş çıḳardı ve "Ol evde kimse yoḳdur, ḫālīdür. Bi-maʿnā daḳḳ éylemeñ." dédi. Vālī eyitdi: "Ol gün ādem var idi. Ben gördüm." dédi. Ol cīrān eyitdi: "Gerçek dérsin bu ev ḫayli zamāndan berü ḫālī idi. Dört beş gün geldi bir ʿavrat sākin oldı. Ve gene göçüp ṭaşındı gitdi. Bilmezüz ne maḳüle nesne idi. Ḥālā üçünci gündür ṭaşınup gideli. İşte /miftāḥı vérüñ déyü bizde ḳomışdur. Aç gör." dédi. Ḳapuyı açdılar. Vālī çıḳdı, gördi ki bir köhne ḥaṣır bile yoḳ. Ṣubaşı beline urılmış Mışr ṭaṭına döndi ve ʿaẓīm taʿaccüb éyledi. Bu ʿavratuñ ʿayyārlıġından māʿadā Süleymān nebī gibi hevāya ḥükm édüp bu ḳadar tecemmülātı bir günde ḳaldura ancaḳ Süleymān'a müyesserdür." dédi. "Ve ḫayf ve ṣad ḫayf çekdügümüz taʿab hebā oldı." Meger ol ayyāruñ görinmesi ṣubaşıyı ol vartadan ḫalāṣ içün bir dām-ı tezvīr imiş. Gitdi eşerine kimse vāḳıf olmadı.

H3 235a

Yigirmi altıncı faṣl ḥuḳūḳ-ı niʿam u iḥsān bābında.[1]

Ḳālullāhu taʿālā *"Le'in şekertum leezīdennekum ve le'in kefertum inne ʿaẓābi leşedīdun"*[2] Ḥükemā démişler ki ḫaḳḳ-ı niʿmet-i velīü'n-niʿmeti riʿāyet ẕimmet-i benī ādeme lāzım ve her vechle mühīmdür. Beyt:

Herānku ber tū dāred ḫaḳḳ-ı ābī
Ferāmūşeş mekün ber hīç nānī[3]

---

1 maḥallesine: meclisine İBN / ṭabaḳa: evüñ TDK / ses: cevāb TDK // 2 Bir ṭaş ile daḳḳ éyledi: TDK'da yok / ḳoñşulardan: ḳomşulardan TDK / bir ṭabaḳadan H3, N2: bir evden TDK; İBN'de yok / bir kimse: bir kimse pencereden İBN / çıḳardı ve: çıḳarup TDK // 3 ol evde H3, N2: ol ḫānede TDK; bu evde İBN / bī-maʿnā H3, TDK: sümeyye N2; sümeke İBN / éylemeñ H3, TDK: éyleme N2, İBN / vālī: vālī-i şehr TDK / ol gün: fülān gün TDK // 4 gördüm dédi: gördüm idi dédükde TDK / cīrān eyitdi: ḳoñşular İBN / dérsin H3, İBN: dérseñ N2; dérsiz TDK / ev: ḫāne TDK // 5 gün geldi: günden muḳaddem TDK / sākin H3, İBN: sākine N2; gelüp sākin TDK / gene: yine TDK / taşındı: TDK'da yok // 6 ḥālā: bugün TDK // 7 vérüñ H3: ṣāḥibine vérüñ N2, İBN; budur ṣāḥibine vérüñ TDK / bizde: bize TDK / aç gör : açuñ görüñ TDK / vālī H3: N2, TDK ve İBN'de yok / çıḳdı: çıḳdılar TDK / gördi ki: gördiler ki TDK // 8 urılmış: vurılmış H3 / Mışr ṭaṭına: kelb gibi TDK / döndi: döndi ṭurdı TDK // 9 ʿayyārlıġından: ʿayyāralıġından TDK / Süleymān: ḥażret-i Süleymān TDK / nebī: nebī ʿaleyhi's-selām N2 // 10 Süleymān'a H3, İBN: Süleymān peyġambere N2; ḥażret-i Süleymān'a TDK / müyesserdür: müyesser olur TDK // 10-11 Ve ḫayf ve ṣad ḫayf çekdügümüz taʿab hebā oldı: TDK'da yok // 11 oldı: oldı dédi İBN / ʿayyāruñ H3: ʿayyārenüñ N2, TDK, İBN // 12 dām-ı tezvīr: dām N2 / eşerine kimse: kimse eşerine İBN // 14 altıncı: ṭoḳuzıncı İBN / bābında H3, N2: bābındadur TDK, İBN // 15 le'in: ve le'in TDK // 16 ḥükemā: ḥikāyet H3 / ḫaḳḳ-ı: TDK'da yok / riʿāyet: riʿāyet ile TDK // 17 lāzım ve: İBN'de yok / beyt: şiʿr TDK // 19 ber: rev N2 / nānī: bābī İBN

[1] *XXVI. Faṣıl (İBN'de XXIX. faṣıl) (H3 253a, N2 149a, TDK 146b, İBN 128a)*

[2] "Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." İbrahim, (14): 7.

[3] "Her kimin sende bir yudum su hakkı varsa, hiçbir lokmada o hakkı unutma."

Ḫaberde vāriddür ki rūz-ı ḳıyāmetde cümle-i ādemiyān serāsīme vü ḫayrān iken bir
H3 235b münādī nidā éyleye ki /"Yā ḥammādūn ḳalḳuñ ve sāye-i ᶜalem-i cennetü'l-me'vāya cemᶜ oluñ." déyeler. Aṣḥāb-ı güzīn cenāb-ı ḫayrü'l-mürselīn ᶜaleyhi'ṣ-ṣalāti Rabbü'l-ᶜālemin ve ᶜalā sā'irü'l-enbiyā-yı ecmaᶜīn cenābından su'āl édeler ki ḥammādūn kimlerdür? Ḥażret-i Resūl ᶜaleyhi's-selām buyururlar ki: "Ḥammādūn şol kimselerdür ki ḥaḳḳ-ı velī-i niᶜmeti kendü żimmetlerine vācib bile ve mūcibi ile ᶜamel éyleye."

[XXVI / 1][1]

Sūfyān Şevrī raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi bir gün giderken gördi ki bir oġlancuḳ bir żaᶜīf bülbüli giriftār-ı ḳafes éylemiş. Bī-çāre ḥayvān ḳafesde kemāl-i elem ü iżṭırāb ile kendüyi yérden yére çalup helāk mertebesine varmış, feryād éder. Sūfyān Şevrī ḥażreti oġlancuġa mülāṭafe yüzinden eyitdi: "Eger bu bī-çāreyi bugün zindān-ı ḳafesden āzād éderseñ saña ᶜaẓīm niᶜmet-i dünyā el vérür. Şafāya vāṣıl olup niᶜam-ı uḳbāya daḫı fā'iz olursun." Ve néylerse éyledi ḫalāṣ éyledi. Ve bülbül-i nā-çārı āzād
H3 236a éyledi. Mādām ki Sūfyān ḥażreti ḥayātda idi /ol bülbül, Sūfyān ḥażretine ecel érişüp vefāt éyledi. Ol bülbül bī-iḫtiyār kendü özini Sūfyān Sevrī'nüñ tābūtı üstine ḳonup feryād-ı enīn éylerdi. Defn éylediler. Şeyḫüñ merḳadinde mücāvir olanlar ile muḳīm oldı, ayrılmadı. Bir müddetden şoñra bülbül öldi. Sūfyān ḥażretinüñ ayaġı ucına defn éylediler. Bir ḥayvān kendüye bāᶜiṣ-i ḫalāṣ olanuñ ḥuḳūḳ-ı iḥsānını ferāmūş éylemedi, ölince riᶜāyet éyledi. İnsān ḫod daḫı evlādur.

Ve mine'n-nevādir[2]

Rivāyet olınur ki iḳlīm-i Bābil'de bir pādişāh-ı ᶜādil hünermend-i kerīmü't-temāṣil var idi. Ve ol pādişāhuñ bir ferzend-i dil-bend ü necīb-i ḫıredmendi var idi.

---

1 vāriddür N2: vardur H3, TDK, İBN // 1// 3 güzīn: güzīn rıdvānullāhi taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn N2 // 4 édeler: éderler TDK // 4-5 ḥammādūn kimlerdür? Ḥażret-i Resūl ᶜaleyhi's-selām buyururlar ki: TDK'da yok // 5 buyururlar ki: buyuralar ki N2 / ḥammādūn: N2'de yok // 8 raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi: N2'de yok / taᶜālā: TDK'da yok / ᶜaleyhi: İBN'de yok / giderken H3: gider iken N2, TDK, İBN // 9 giriftār-ı ḳafes: giriftār TDK / ḳafesde: ḳafesden TDK / kemāl-i: kemāl mertebe TDK // 10 feryād éder: feryādını TDK // 11 ḥażreti: ḥażretleri güş édüp TDK // zindān-ı: N2'de yok // 12 vérür: vérüp İBN // 13 olursun H3, İBN: olursañ dédi N2; olursun dédi TDK / néylerse éyledi H3: néyler ise édüp N2; néylerse édüp TDK, İBN // 13 bülbül-i nā-çārı: bülbüli nā-çār TDK // 14 Sūfyān ḥażreti H3, İBN: Sūfyān Şevrī ḥażreti N2, TDK / Sūfyān ḥażretine: Sūfyān Şevrī ḥażretine N2 // 15 vefāt éyledi N2, İBN: feryād u enīn éyledi H3; vefāt étdi TDK / kendü özin Sūfyān Şevrī ḥażretlerinüñ: H3'te yok / tābūtı üstine TDK, İBN: tābūtınuñ üstine H3; tābūtına N2 / éylerdi H3: éder idi N2, İBN; éderdi TDK // 16 ile N2, İBN: ile bülbül bile H3; ile bülbül TDK // 17 öldi H3, İBN: daḫı öldi N2; daḫı vefāt éyledi TDK / Sūfyān H3, İBN: Sūfyān Şevrī N2, TDK // 18 ḥuḳūḳ-ı iḥsānını: ḥuḳūḳ TDK // 19 éyledi: éde TDK // 22-23 kerīmü't-temāṣil: kerīmü'ṣ-ṣemā'il TDK // 23 ve: N2'de yok / ferzend-i dil-bend ü necīb-i: reşīd-i N2 / ḫıredmendi: saᶜādetmendi TDK / var idi: TDK'da yok

[1] *XXVI. Fasıl, 1. hikâye* (İBN'de *XXIX / 1) (H3 253b, N2 149b, TDK 146b, İBN 128b)*

[2] *XXVI. Fasıl, 2. hikâye* (İBN'de *XXIX / 2) (H3 236a, N2 149b, TDK 147a, İBN 128b)*

Henüz derece-i bulūġa érişmeyüp ḫurd-sāl idi. Ḥikmet-i Ḥaḳḳ ile ol pādişāhuñ eceli érişüp riḥleti muḳarrer olduḳda vüzerāsı ve aʿyān-ı devlet ve erkān-ı vilāyet ḥuẓūrlarında vaṣiyyet éyledi ki: "Oġlum derece-i bulūġa érüp ṣāḥib-rüşd olınca
H3 236b ḳarındaşum ki ʿammisidür umūr-ı salṭanatı /görüp gözede. Oġlum bāliġ olup taṣarrufa
5 ḳādir olduḳda salṭanata mutaṣarrıf olup kimse müzāhim olmaya. Cümleñüz ḥükmine tābiʿ olasız." Bu minvāl üzre vaṣiyyet édüp döndi ḳarındaşına eyitdi: "Birāder sen daḫı bu ḳavlümde ʿamel éyle. Ve eger şeyṭān-ı laʿīn seni iġvā édüp nā-maʿḳūl kāre sevḳ éderse zinhār ḥaẕer éyle ve *innellāhe yeʾmürükūm en tüeddūʾl-emānāti ilā-ehlihā*[1] tenbīhinden ġaflet éylemeyesin." dédi. Çünki şehryār dünyādan riḥlet éyledi, vaṣiyyeti
10 üzre ḳarındaşı ẓabṭ u rabṭ-ı mülk édüp ḫalḳuñ umūrını görüp gözetmege başladı. Tā şol zamāna degin ki şehzāde ḥadd-i bulūġa érişdi ve kemāl-i rüşdi ẓāhir oldı. Aʿyān-ı memleket şehryārlarınuñ vaṣiyyeti şimden gerü yérin bulmaḳ gerekdür déyü güft ü güya başladılar. Hemān şehzāde ṭarafından ṭalebe muntaẓırlar idi. Salṭanat leẕẕeti ise
H3 237a şehryāruñ dimāġına teʾṯīr édüp salṭanatdan ayrılmaḳ istemezdi. /Géce gündüz fikri
15 şehzādeye bir mekr ü ġaddārlıḳ idi. Bir gün cumhūr-ı aʿyān ile seyr ü şikāre binüp şehzāde daḫı bile binmiş idi. ʿAmmüsı ile yanaşup seyr ü şikāre çekildiler. Herkes bir cānibde şikārde. Şehzāde ʿammüsınuñ yanınca giderek şehzādeyi bir tenhā ṣaḥrāya getürdi ins ü cinnden ḫālī. Pes dönüp şehzādenüñ iki gözini kendü eliyle çıḳardı ve ol tenhā ṣaḥrāda bir mīşezārda bıraḳdı ve döndi gitdi. Bī-çāre şehzāde nā-bīnā ol ṣaḥrāda
20 sibāʿ vehminden mīşezārda kendü cānını ḫalāṣa bir melcā vü mencā olıcaḳ yér tecessüs éderek bir dıraḫt altına geldi. Ve cidd ü cehd édüp ol aġacuñ üstine çıḳdı. Bir dal üzerini mekān édindi. Ḥikmet-i Bārī taʿālā celle şānehu meger ol dıraḫt sāyesi perīler pādişāhınuñ menzilgāhı imiş. Her géce ol maḥalde cemʿ olup ʿişret éderler imiş.
H3 237b Aḫşam zamānı gelüp cemʿ oldılar. Ḥavādiṯ-i /rūzgārdan söyleşmege başladılar.

---

1 derece-i H3, TDK: vech-i N2, İBN / ḫurd-sāl: ḫurde-sāl TDK // 2 vüzerāsını: vüzerāsı TDK / devlet ve erkān-ı vilāyet: devletini N2 cemʿ édüp // 3 derece-i bulūġa: derece H3 // 4 ki ʿammisidür umūr-ı: İBN'de yok // 6 Bu minvāl üzre vaṣiyyet édüp döndi ḳarındaşına eyitdi: "Birāder sen daḫı: İBN'de yok // 7 ḳavlümde H3: ḳavlüme N2; ḳavl ile TDK; ḳavli İBN / éyle: éyleye TDK // 8 éyle: éyleyesiz TDK // 9 éylemeyesin H3, İBN: éyleme N2; éylemeyesiz TDK / éyledi: étdi TDK / vaṣiyyeti: vaṣiyyet İBN // 10 ẓabṭ u rabṭ-ı: rabṭ u ẓabt-ı İBN / édüp: éyleyüp N2 // 12 vaṣiyyeti: vaṣiyyeti üzre TDK // 13 muntaẓırlar idi H3, İBN: muntaẓır idi N2; muntaẓır oldılar TDK // 14 istemezdi H3, İBN: istemez idi N2, TDK // 16 ʿammüsı H3, İBN: ʿammīsi N2, TDK / yanaşup: H3'te yok / seyr ü şikāre: TDK'da yok / çekildiler: çekilüp gitdiler TDK // 17 şikārde: TDK'da yok / ʿammüsınuñ H3, İBN: ʿammīsinüñ N2, TDK / bir: İBN'de yok // 18 gözini: gözlerini çıḳarup N2 / eliyle: eli ile TDK / çıḳardı ve: N2'de yok // 19 tenhā ṣaḥrāda H3, İBN: tenhāda N2, TDK / mīşezārda TDK: mīşezāra H3; bīşezārda N2, İBN / bıraḳdı: ḳodı TDK / ol ṣaḥrāda: ol tenhā ṣaḥrāda N2 // 20 mīşezārda H3, TDK: bīşezārda N2, İBN / vü mencā: N2'de yok // 22 üzerini: üzerine İBN / celle: TDK'da yok // 24 zamānı: namāzı N2

[1] "Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ... emreder." Nisâ, (4): 58.

İçlerinden biri eyitdi: "Ḫabāyā-yı esrārdan size bir ᶜacīb nesne ḫaber véreyüm." dédi. "Söyle." dédiler. Ol eyitdi: "Bugün Kābil şehryārınuñ ḳarındaşı bī-çāre şehzādesine ᶜacīb ġadr éyledi. İki gözüni çıḳarup nā-bīnā éyledi. Bu mīşezārda bir dıraḫt dalını mesken éylemişdür." dédi. Perīler pādişāhı eyitdi: "Eger şehzāde ol dıraḫtuñ ḫaṣṣasını bilse maḳṣūda vāṣıl olur idi." dédi. "Ḫaṣṣası nedür?" dédiler. Perīler şāhı eyitdi: "İki dane yapracıġını ḳoparsa ve gözlerine sürse evvelkiden ziyāde ṣafvet peydā édüp gözleri açılur idi." Şehzāde-i derdmend bu kelimātı işidürdi. Melik-i Mennān'a ḥamd-i firāvān édüp iki yapraġı alup gözlerine sürdügi gibi gözleri açıldı. Ve ᶜālemi seyr ü temāşā édüp bir miḳdār ol aġacuñ yapraġından ḳoynına ṭoldurdı. Ve aġaçdan inmege
H3 238a ḳaṣd éderken perīler pādişāhı eyitdi: /"Şol ḳarşu muḳābelesinde olan dıraḫt üstinde bir zamān bir mār ḳarār étmişdür. Ol māruñ ṭālīᶜiyle şehriyār ḳarındaşınuñ ṭālīᶜi bir derecede ḳarār ve bir noḳṭada ḥareket ḳılmışdur. Şöyle ki ol mārı helāk éyleye hemān ol sāᶜatde ᶜammūsı daḫı düşüp helāk olur." dédi. Şehzāde güş édüp secde-i şükr éyledi. Ve ol dıraḫtuñ üstinde āşyān-ı mārı bulup helāk éyledi. Ol sāᶜat ᶜammūsı daḫı düşüp cān vérmişdür. Ve ol bī-çāre şehzāde şehre ṭoġru ᶜazīmet édüp ḫalḳ şād u ḫandān olup istiḳbāl éylediler. Ṣafā-yı ḫāṭır ile merkez-i mülk ve mesned-i salṭanata ᶜurūc éyledi ve saᶜādete érdi. Ve ol bed-baḫt ḥuḳūḳ-ı niᶜmeti zāyiᶜ éyledügi eclden taḫt-ı saᶜādetden maḥrūm olup zīr-i zemīn-i ẕillete girdi. Beyt:

Ān ki ū nīk mīkuned yābed
Nīk ū bed herçe mīkuned yābed[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

H3 238b Ḳuṭbü'l-aḳṭāb Şeyḫ ᶜAbdülmuᶜṭī ḥażretlerinden mervīdür ki: /Ḥarem-i Mekke-i

---

1 size: TDK'da yok / ᶜacīb H3, İBN: ᶜacīb ü ġarīb N2, TDK / nesne: nesneden TDK // 2 Kābil: Bābil N2 / şehzādesine: şehzādeye TDK // 4 dédi: dédiler İBN / eger: eger ol TDK // 5 olur idi: olurdı TDK / şāhı: pādişāhı TDK / eyitdi: TDK'da yok // 6 yapracıġını H3, N2: yapraġı TDK; yapracıġı İBN / evvelkiden ziyāde: TDK'da yok / peydā édüp: bulup İBN // 7 işidürdi H3, İBN: işidür idi N2; işidüp TDK / melik-i: TDK'da yok / Mennān'a: (Cennān'a) N2 // 8 gözleri: N2'de yok // 10 ḳasd éderken H3, İBN: ḳasd éder iken N2; başladı. İnmek şadedinde iken TDK / perīler H3, İBN: perī N2, TDK / eyitdi: N2'de yok / şol: TDK'da yok / ḳarşu: ḳarş'ol İBN / ḳarşu muḳābelesinde: ḳarşusında TDK // 10-11 bir zamān: N2'de yok // 11 étmişdür: éylemişdür İBN / ṭālīᶜiyle H3, İBN: ṭālīᶜi ile N2, TDK / şehriyār: şehriyārıuñ TDK // 12 ḥareket: şirket N2 / şöyle ki H3, İBN: şöyle ki varup N2, TDK // 13 sāᶜatde: sāᶜat H3 / ᶜammūsı H3, İBN: ᶜammīsi N2, TDK / daḫı düşüp H3, N2: TDK'da yok; daḫı İBN / olur: olur idi N2 / şehzāde: şehzāde daḫı bunı TDK / şükr: şükrler TDK // 14 ve H3, N2: TDK ve İBN'de yok / ol dıraḫtuñ H3, TDK: ol sāᶜat ol dıraḫtuñ N2, İBN / āşyān: olan TDK / ᶜammūsı H3, İBN: ᶜammīsi N2, TDK / daḫı H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 15 vérmişdür H3, İBN: vérdi N2; vérmiş TDK / şehre H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / olup: TDK'da yok // 17 taḫt-ı saᶜādetden: N2'de yok // 18 zīr-i zemīn-i: N2'de yok / beyt: şiᶜr TDK // 19 nīk: H3'te yok

[1] "İyilik ya da kötülük eden, ettiğini bulacaktır."

[2] *XXVI. Fasıl, 3. hikâye (İBN'de XXIX / 3) (H3 238a, N2 150b, TDK 148a, İBN 129b)*

Mükerreme'de bir şaḫṣ peyveste *"Yā men lā-yecsuru ᶜaleyke eḥadūn"*[1] déyü oḳur gezer idi. "Bu ẕikre sebeb nedür?" déyü su'āl éylediler. eyitdi: "Bir géce ṭavāf-ı Beyt-i Şerīf'e meşġūl idüm. Ayaġuma bir nesne ṭoḳundı. Gördüm bir kīse yatur. Ḳaldurdum. Gördüm biñ ᶜaded dīnārdur. Ṭabᶜum şerᶜle mükāvaḥaya başlayup nefsüm dédi ki: "Bir luḳyadur elüñe girdi, şaḳla. Ve derdüñe dermān éyle." Şerᶜ cānibi ġālib olup ḥelālden iste. Naẓm:

Ḥelālī ḫūr bāzī çu bāz-ı ber şikārī
Mekūn çūn kerkesān murdār ḫārī[2]

"Bu revā degüldür ki bir Müslimān'uñ ḥaḳḳını taṣarruf édersin. Yarın dār-ı āḫiretde ne cevāb vérürsin?" Ben de buña muntaẓır oldum ki ṣāḥibi bir yérden ẓuhūr éde, vérem. Nā-gāh ḳāfile-i ḥüccāc rıḥlet éyledi. Ben mücāvir ḳaldum. Sene-i ātiyyede ḥüccāc mevsiminde bir münādī nidā éyledi ki "Geçen sene bir kīse ile biñ dīnār żāyiᶜ éyledüm. H3 239a Her kim buldı ise ḥelālden otuz şerīfī/cük véreyin." dédi. Ben daḫı ḥelāl otuz şerīfinüñ berekātı biñ ḥarāmdan yegdür, dédüm. Kīsesini vérdüm. Ve otuz şerīficigi aldum. Ve bir naḫḫāsuñ dükkānına vardum. Otuz üç şerīficige bir küçük ᶜArab aldum. Ḳıyāfetinde merdümiyyet nişānı bāhir idi. Ben daḫı oġlum gibi besledüm. Ġāyet rıfḳ u şefḳat ile besledüm. Bir gün gördüm iki nefer siyāh Ḥabeşīler geldiler ve bu ᶜArabcük ile kendü lisānlarınca söyleşdiler. Birḳaç gün geldiler gitdiler. Ben daḫı ᶜArab'a eyitdüm: "Bu ᶜArablar gelüp giderler, senden ne isterler?" dédüm. ᶜArab eyitdi: "Vallāhi ben Maġrib sulṭānınuñ oġlıyam. Ḥabeş meliki ile babam ceng éylediler. Pederüm münhezim olup bizi esīr éylediler. Ḥālā bu ādemler babam ṭarafından beni almaḳ içün gelmişlerdür. Ve babam bunlara elli biñ altun vérüp irsāl éylemiş. Ben senden kemāl mertebe şefḳat gördüm. Seni bu esrāra vāḳıf éyledüm. Sen daḫı beni ol H3 239b bahādan eksige vérme." dédi. İkinci güni geldiler. Ve benden ol ᶜArabcügi /elli biñ

---

3 yatur: yatar H3 // 4 dīnārdur H3, N2: dīnār TDK, İBN // 5 dermān: bir dermān TDK / éyle: olur N2 / ḥelālden: ḥālden H3 // 6 naẓm H3, İBN: beyt N2; şiᶜr TDK // 7 bāzī ..... H3, N2: çü bāzār şikārī TDK, İBN // 8 ḫārī: ḫūrī TDK // 9 degüldür: degüldi TDK / édersin: édesin TDK // 10 ben de: TDK'da yok / éde vérem H3, N2: éyleye de vérem TDK; éyleye vérem İBN // 12 sene: senede İBN // 13 ḥelālden H3, İBN: ḥelālinden N2, TDK / şerīficük H3, İBN: şerīfī N2, TDK / véreyin: vérem TDK / ḥelāl: N2'de yok // 14 şerīfinüñ: şerīfī N2 / berekātı H3, N2: bereketi TDK, İBN / berekātı biñ ḥarāmdan yegdür, dédüm. Kīsesini vérdüm. Ve otuz: N2'de yok / Kīsesini vérdüm: TDK'da yok / şerīficigi H3, İBN: ḥelālcigi N2; şerīfī TDK // 15 otuz üç: otuz TDK / şerīficige: şerīfiye TDK // 16 ḳıyāfetinde: ḳıyāfetinden İBN / nişānı: N2'de yok // 16-17 Gāyet rıfḳ u şefḳat ile besledüm. Bir gün gördüm iki nefer siyāh:TDK'da yok // 17 besledüm: İBN'de yok / Ḥabeşīler: Ḥabeşī İBN / ᶜArabcük: ᶜArab TDK // 18 kendü: H3'te yok / geldiler: TDK'da yok // 21 pederüm: babam İBN / babam: baba N2 // 22 gelmişlerdür: geldiler İBN // 23 seni: TDK'da yok / vāḳıf N2, TDK: āgāh H3, İBN / sen daḫı: sen de TDK // 24 güni H3, TDK: gün N2, İBN / ᶜArabcügi: ᶜArab'ı TDK

[1] "Ey karşısında hiç kimsenin cesur olamadığı!"

[2] "Helal yiyen şahin, yeniden bir ava çıkarsan akbabalar gibi haram yeme."

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

dīnāra iştirā éylediler. Ben daḫı ol māl ile ᶜIrāḳ'a münāsib metāᶜlar aldum. Ve Baġdād ḳāfilesiyle çekildüm gitdüm. Varup dāḫil olduḳdan şoñra birgün bir dellāl geldi. Ve eyitdi: "Bir nāmdār bāzergān fevt olup bir şāḥib-cemāl ḳızı vardur. Saña gel alalum." dédi. Ben daḫı ṭālib olup aldum. Dāḫil oldum ve ḳızuñ cehāzını gördüm. Ṭoḳuz ṭabaḳ içinde ṭoḳuz kīse ḳomışlar. Sekizinüñ üstünde biñ ᶜaded yazmışlar birinde ṭoḳuz yüz yetmiş dīnār yazılmış. Ben eyitdüm: "Bunlar kāmil ola, bu otuz ᶜaded noḳsāna sebeb nedür?" dédüm. Ḳız eyitdi: "Merḥūm babam bir sene Mekke'de bu kīseyi żāyiᶜ éylemiş. İkinci sene tekrār ḥacca varduḳda nidā étdürür ve otuz altun müjde véreyüm dér. Bir ḥelālzāde kimse eline düşmiş ᶜaynıyla kīseyi redd éder. Babam daḫı içinden otuz dīnārı aña vérmiş. Sebebi budur." dédi. Ben daḫı "Sübḥānallāh ve elḥamdullāh
H3 240a işte ol kīseyi bulan benem. Ve bende /bu kīse bir yıl yatdı. İkinci mevsimde vérdüm. El-minnetullāhi taᶜālā ki şimdi bu bende olan māl ü metāᶜ cümle ol ḥelālden ḳabūl éyledügüm otuz dīnāruñ berekātıdur. Ḥaḳḳ taᶜālā babaña raḥmetler éyleye. Ol ḥarāmdan ictināb étdügüm içün bu deñlü niᶜam-ı bī-ḥisāba cāzib ü cālib olmışumdur."

Beyt:

Rāstī mūcib-i rıżā-yı Ḫudāst
Kes nedīdem ki güm şud ez-reh-i rāst[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Ḳālallāhi taᶜālā: *"Faḥküm beyne'n-nāsi bi'l-ḥaḳḳi"*[3] ve ḳāle ᶜaleyhi's-selām: *"Es-sulṭānü ẓıllullāhi fi'l-arḍi ye'vī ileyhi kūllü maẓlūmin."*[4] Beyt:

Memleket ez-ᶜadl-i şeved bā-kemāl
Kār-ı tu ez ᶜadl-i tū gīred cemāl[5]

Rivāyet éderler ki: Behrām-ı Gür birgün seyr ü şikār ḳaṣdına binüp bir ṣaydgāha vuṣūl

---

·1 metāᶜlar: metāᶜ İBN / aldum: TDK'da yok // 2 bir: TDK'da yok // 3 olup H3, N2: oldı TDK; İBN'de yok / şāḥib-cemāl: şāḥibetü'l-cemāl TDK / saña gel alalum H3, N2: saña gel alıvéreyüm TDK; gel saña alalum İBN // 4 dāḫil oldum: İBN'de yok // 5 üstünde H3, İBN: üzerinde N2, TDK // 7 Mekke'de: Mekke-i Mükerreme'de TDK / bu kīseyi: bir kīse TDK // 8 étdürür ve H3, N2: étdürüp TDK; étdürdi ve İBN // 9 düşmiş: girmiş TDK // 10 dīnārı: altunnı TDK // 11 bulan H3, TDK: véren N2, İBN / bende bu kīse bir yıl: bu kīse bir yıl bende İBN // 13 Ḥaḳḳ taᶜālā: Ḥaḳḳ sübḥānehu ve taᶜālā N2 // 14 étdügüm içün N2: H3, TDK'da yok; éyledügüm içün İBN / bī-ḥisāba: bī-ḥisābı TDK / cāzib ü cālib olmışumdur N2: mālik olmışumdur H3; cāzib olmışdur TDK; cāzib ü cālib olmışdur İBN // 15 beyt H3, N2: şiᶜr TDK; İBN'de yok // 16 rāstī mūcib: rāst be-mūcib TDK // 17 ki: TDK'da yok // 20 ᶜaleyhi's-selām: resūlullāh TDK // 16-17 Rāstī mūcib rıżā-yı Ḫudāst, Kes nedīdem ki şud ez-reh-i rāst: İBN'de yok // 21 beyt: şiᶜr TDK // 23 tū gīred: gīred TDK // 24 Behrām-ı Gür birgün: birgün Behrām-ı Gür H3

[1] "Doğruluk Allah'ın rızasını kazanmamızı sağlar. Doğru yolda kaybolan hiç kimse görmedim."

[2] *XXVI. Faṣıl, 4. hikâye* (İBN'de *XXIX / 4) (H3 240a, N2 151b, TDK 149a, İBN 130b)*

[3] "O halde insanlar arasında adaletle hükmet." Sâd, (38): 26.

[4] "Sultan Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir ki her mazlum kendisine sığınır." Beyhâkî: Şihâbü'l-îmân, C.IV, s. 15 - 16, hadis no: 7369.

[5] "Memleket, adalet sayesinde kemale erer, senin işin adaletin sayesinde güzelleşir."

bulduḳları ḥālde bir ebr-i bārān ẓuhūr éyledi. Çeşm-i eşkbār-i ᶜāşıḳān gibi ᶜālemi ġarḳ-ı
āb édüp herkes bir sığınacaḳ yér ṭalebine cüst ü cūda idi. Behrām-ı şīr-i intiḳām daḫı
H3 240b giderek bir dihḳān-ı şāḥib-iẕᶜān ḫānesine ṭoġrılup mihmān oldı. Ṣāḥib-i /ḫāne
Behrām idügin bilmeyüp selāṭīne sezāvār olan ikrām u taᶜẓīm olmadugından Behrām
5 mugayyirü'l-ḫāṭır oldı. Lākin iẓhār éylemedi. Aḫşama ḳarīb dihḳān-ı sāḥib-iẕᶜānuñ
mevāşī vü devābı merᶜā ṭarafından ḫānesine geldi. Ve rāᶜīleri eyitdi: "Ḫilāf-ı ḳıyās
bugün ineklerümüz her günki gün gibi süd vérmedi. Merᶜāmuz gene ol merᶜā iken
ḥikmeti nedür bilinmedi." Dihḳānuñ bir ṣāḥibetü'l-cemāl ḥüsn ü zekāda bī-miṣāl bir
ḳızı var idi. Babasına eyitdi: "ᶜUlemā yazmışlardur ki bu maḳūle maᶜnānuñ ṣudūrı
10 selāṭīn ü ḥükkāmuñ raᶜiyyete ḫāṭırlarınuñ tagayyürinden nāşīdür ki şāhlaruñ keder-i
ḫāṭırı zürūᶜ u żurūᶜa teʼsīr éder, buyurmışlardur. Nitekim démişler. Beyt:

Ki ber ḫāṭır-ı pādişāhān ġamī
Perişān kuned ḫāṭır-ı ᶜālemī[1]

Babası eyitdi: "Söz senüñdür ḳızum. Bize lāzım geldi ki bu diyārdan irtiḥāl édüp bir
H3 241a 15 ġayrı yérde mekān görevüz." Duḫter-i ṣāḥib-ẕekā eyitdi: "Burdan /āḫire naḳlde
meşāḳḳat-i ᶜaẓīme vardur. Hele şimdi münāsib budur ki mihmānumuz olan ṣāḥib-
devletüñ ḫiẕmetine ḳıyām édüp ikrām u taᶜẓīmde daḳīḳa fevt éylemeyevüz. ᶜĀḳıbet-i
emrde tedbīr Ḫudā'nuñdur." dédi. Dihḳān ᶜale'l-fevr ḫiẕmet-i mülūka sezā-vār olan
mertebe ṭaᶜām u şarāb iḥżār éyledi ve Behrām öñine ṭaᶜām çekdi. Yédi içdi ḫoş-ḥāl
20 oldı. Ve dihḳānı ḥużūrına daᶜvet éyledi. Beyt:

Biyā tā neşīnīm ü şādī kunīm
Şebī der cihān Keyḳubādī kunīm[2]

Bir miḳdār yédi içdi ve refᶜ-i ḥicāb éyledi. Ve dihḳāna eyitdi: "Hīç kenīzek-i ḫūb-rū
yoḳ mıdur ki müṭālaᶜa-yı cemālinden defᶜ-i melāl ḥāṣıl ola." Dihḳān yérinden ḳalḳdı
25 ve ḥaremine girdi. Ve kendü duḫter-i ḫuceste-peykerini Behrām-ı be-nām ḥużūrına
iḥżār éyledi. Şāh-ı be-nām duḫter-i perī-endāmı gördükde derūn-ı dilden beste-i

---

·1 bir ebr-i bārān İBN: bir ebr bārānı H3, TDK; (bir ebr bādında) N2 // 2 idi: olup TDK // 3 bir: TDK'da yok / oldı: oldılar TDK // 4 idügin: idügini N2 / olan: TDK'da yok / ikrām u taᶜẓīm: taᶜẓīm ü ikrām N2 // 5 ḫāṭır: ḥāl H3 / éylemedi: étmedi N2 / ḳarīb: yaḳın İBN // 6 mevāşī: maᶜāşı H3 / ve H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 7 ineklerümüz: (lerüñ) TDK / süd vérmedi: südi ḥāṣıl olmadı TDK / merᶜāmuz: merᶜā TDK / gene H3, İBN: yine N2, TDK // 8 ḥikmeti: ḥikmet TDK / ḥüsn ü zekāda: ḥüsnā vü ᶜāḳil TDK / bī-miṣāl: TDK'da yok // 9 ṣudūrı H3, N2: ṣudūrı ġālibā TDK, İBN // 11 ḫāṭırı: ḫāṭırları TDK / beyt: şiᶜr TDK // 13 ḫāṭır-ı: ḫāṭır-ı ān-ı İBN // 14 ḳızum: ḳız İBN // 15 burdan H3, N2: bu yüzden TDK; bu yerden İBN // 17 taᶜẓīmde: taᶜẓīmlerinde TDK // 18 dihkān: ve dihkān TDK // 19 şarāb: müdām İBN // 20 oldı: olup TDK / éyledi: éyledi ve dédi N2 / beyt: şiᶜr TDK // 23 bir miḳdār yédi içdi ve: bir miḳdārdan şoñra TDK / yédi H3, TDK: yédi ve N2, İBN / éyledi ve: édüp TDK / eyitdi: İBN'de yok / hīç: hīç bir TDK / kenīzek-i: kenīz-i İBN // 24 ola: édevüz TDK // 25 ḥaremine H3, N2: ḥarīmine TDK, İBN // 26 -endāmı: -çehreyi TDK

[1] "Padişahların hatırlarının kırılıp gamlanmaları, âlemin hatırının perişan olmasıdır."
[2] "Gel oturalım ve şadlık edelim, cihanda bu gece Keykubad'lık edelim."

H3 241b kemend-i zülf-i dil-ārām olup naḳd-i ḳarārın aldurdı. Lākin babası ḥuẓūrında ʿiffet ile muʿāmele édüp mürüvvet budur ki yarın cumhūr-ı aʿyān ḥuẓūrında nikāh édüp babasınuñ ḫiẕmeti muḳābelesinde mükāfāt olına déyü yédiler içdiler. ʿAle'ṣ-ṣabāḥ dihḳānuñ çobanları eyitdi: "Elḥamdülillāh bugün mevāşīlerümüzüñ südi sā'ir günlerden ziyādedür." dédi. İşitdiler, taʿaccüb éylediler. Duḫter eyitdi: "Mihmānumuzuñ kemāl-i ʿiffet ü ḳudūmı berekātıdur." Behrām istimāʿ éderdi. Értesi gün Behrām taḫtına cülūs éyledügi sāʿat aʿyān u erkān-ı devleti cemʿ édüp ve ol sākin oldukları ḳaryeyi tevābiʿyle cümle dihḳāna temlīk éyledi. Ve duḫter-i pāk-sīret ḫürşīd-aḫtere ʿaḳd-i nikāḥ édüp serāyına getürdi. Ve bir nice yıllar ʿayş u sürūr u şafāda olup ol duḫterden nice ferzend-i dil-bendi ḥāṣıl olup ḫoş-ḥāl oldılar. İmdi pādişāh u ḥükkāmuñ ʿadl ü istiḳāmet ile niyyet-i ḫayrı reʿāyāya ḥayāt ve kemāl-i H3 242a berekāt ve ḫayrātı cālib ü cāzib olup ve reʿāyānuñ /şafā-yı ḫāṭır ile ʿammār olması şāhlaruñ mezīd-i ʿömr ve beḳā-yı devlet ve irtifā-yı derece-i şevketlerine bādīdür.

Ve mine'n-nevādir[1]

Fuṣaḥā-yı ʿArab'dan bir şāʿir-i celīlü'l-meʾāṣir bir bādiyede tenhā gider iken bir ḫaşm-ı bī-āmān ki nice zamān furṣat gözedüp bulımaz idi. Yolda rāst gelür. Ve bilür ki bir vechle cān ḳurtulması muḥāldür. Ol ʿadūsına nāmıyla ḫiṭāb édüp dér ki "Bilürem ki cānuma ḳaṣd édersin. Lākin mürüvvet ʿArab'dan ḳalmışdur. Saña ḳanumı ḥelāl édeyin. Lākin senden recā éderem ki benüm evüme varınca ḳapumı daḳḳ édüp ḳızlarum geldükde déyesin ki: *Yā benātü inne ebākümā.*[2]" Ḫaşm-ı bī-āmān cāhil imiş. "ʿAle'r-re's" déyüp ol bī-çāre şāʿiri ḳatl édüp ṭoġrılur evlerine gelür. Ḳapularını daḳḳ éder.

·1 ḳarārın H3: ḳarārı N2, İBN; ḳarārın elden TDK / lākin: velākin TDK // 2 yarın: H3'te yok // 3 ḫiẕmeti: ḫidmeti İBN / yédiler içdiler H3, İBN: yédiler ve içdiler N2; fikrine iḥtimāl vérdiler içdiler ve yédiler TDK // 4 çobanları: cüvānları TDK / mevāşīlerümüzüñ: mevāşīlerümüz TDK // 5 günlerden: günden TDK / ziyādedür: ziyāde oldı N2 / éyledi̇ler H3, TDK: éyledi N2, İBN // 6 ʿiffet ü: ʿiffet-i N2 / berekātıdur: berekātıdur dédükde TDK / éderdi: éder idi N2 // 8 ḳaryeyi: ḳarye TDK / tevābiʿyle: tevābiʿ ile N2 / duḫkāna: duḫkāniyye H3 // 8-9 pāk-sīret ḫürşīd-i aḫtere H3, N2: pākize-aḫteri TDK; pāk-siyer ḫürşīd-i aḫteri İBN // 9 aḫtere: aḫteri N2 / ʿayş u sürūr: ʿayş u ʿişret ü sürūr İBN // 10 nice: bir nice İBN / dil-bendi: dil-bend TDK / ḥāṣıl olup: ḥāṣıl édüp TDK / oldılar: üzre geçindiler TDK // 12 berekāt: berekātı N2 / ve ḫayrātı cālib ü: N2'de yok / ile ʿammār: maʿmūr TDK // 16 iken: H3'te yok // 17 bulımaz idi: bulımazdı TDK // 19 cānuma: cāna TDK / édersin: éderseñ N2 / mürüvvet ʿArab'dan ḳalmışdur. Saña ḳanumı ḥelāl édeyin: TDK'da yok // 20 Lākin senden recā éderem ki benüm evüme varınca ḳapumı daḳḳ édüp: H3'te yok / senden: TDK'da yok / ḳızlarum: ḳızlaruma İBN // 21 geldükde: İBN'de yok / yā: elā yā TDK / benātü. Benātü'l-hayy TDK // 22 édüp H3, İBN: éder N2; éyledi TDK / ṭoġrulur: ṭoġru TDK / evlerine: evine TDK / gelür: gelüp TDK / ḳapularını H3, İBN: ḳapuların N2; ḳapuyı TDK / éder: étdükde TDK

[1] *XXVI. Faṣıl, 5. ḥikâye* (İBN'de *XXIX / 5) (H3 242a, N2 152b, TDK 150a, İBN 131a)*

[2] "Ey kızlar muhakkak ki babanız"

Ḳızları ḳapuya çıḳarlar. ᶜArab dér ki *"Elā yā benātū inne ebākūmā."* Hemān şāᶜirüñ ḳızları ᶜArab'uñ dāmānına şarılup "Hay Müslimānlar bu ᶜArab babamuz ḳatl éylemişdür." déyü ḥākim öñine alup giderler. Ḥākim ḳızlara dér ki "Neden bildüñüz?"
H3 242b /Ḳızlar dér ki: "Babamuzuñ var benüm ḳızlaruma ḫaber vér ve *inne ebākūmā* dé déyü
5 vaṣiyyetinden ġarażı feṣāḥatle bize işᶜār éylemekden murādınuñ biri budur ki *yā benāt inne ebākūmā ḳatīlūn ḫuẕu't-tāra mimmā etākūmā*[1] démekdür." dédiler. Ḥākim ṭarafından ᶜArab'a birḳaç degnek vurduḳları gibi iḳrār éyledi. "Ḫaşm idi ḳatl éyledüm." dédi. Anı daḫı ḳışāş ḥükmince ḳatl éylediler. Şiᶜr:

Tevekkel ᶜale'r-raḥmāni fi'l-emri küllihi
10 *Femā ḫābe men ḥaḳḳan ᶜaleyhi tevekkellā*
Ve kün vāsıḳan billāhi vaṣbir li-ḥükmihi
Tenālü'lleẕi tercühü minhü tefeḍḍulā[2]

Ve mine'n-nevādir[3]

15 Rivāyet olınur ki ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir ḥākim-i ᶜIrāḳ olduḳda iki yār-ı ḳadīmi ve hem-ṣoḥbet ü nedīmi var idi. Biri Enṣārī ve biri Ṣaḳafī idi. Bir gün ol Ṣaḳafī Enṣārī'ye dédi ki: "Baña mürāfaḳat éyleseñ birḳaç gün varsaḳ ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir ile müşerref olsaḳ bu müẕāyaḳamuz ḥālinde nice nefᶜ görilmek muḳarrer idi." dédi. Enṣārī eyitdi: "Māniᶜ ü muᶜṭī Ḥażret-i Rabbü'l-ᶜālemīndür. ᶜAbdullāh'a emānet véren
B 243a 20 Ḫudā-yı Kerīm'dür. Seni ve beni anuñ ᶜatāsına ümīdvār éden Rabb-i Kerīm ḳādirdür ki biz bunda oturur iken sefer éylemedin ᶜAbdullāh ṭarafından naṣīb éyledügi şey'i

---

1 çıḳarlar: geldükde TDK / benātü H3, N2: benātü'l-ḥayy TDK, İBN // 2 babamuz: babamuzı N2 // 3 öñine: ḥuẕūrına TDK // 4 ve inne: ve Elā yā benātü'l-ḥayy inne TDK / dé: TDK'da yok // 5 feṣāḥatle H3: feṣāḥat ile N2, TDK; ḳışāşla İBN / bize: İBN'de yok / éylemekden: éylemekdür H3 / murādınuñ H3: murādı N2, TDK, İBN / biri H3, N2: TDK'da yok; ve biri daḫı İBN / yā benāt H3, N2: elā yā benātü'l-ḥayy TDK, İBN // 7 ᶜArab'a: N2'de yok / vurduḳları H3: urduḳları N2, TDK, İBN / éyledi: éylediler ve TDK / ḫaşm idi H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 8 éyledüm: éyledi İBN / dédi: déyü İBN / ḥükmince H3, N2: ḥükmine TDK; ḥükmiyle İBN / éylediler: étdiler İBN / şiᶜr H3, TDK: beyt N2; İBN'de yok // 9-12 Tevekkel ᶜale'r-raḥmāni fi'l-emri küllihi, Femā ḫābe men ḥaḳḳan ᶜaleyhi tevekkellā, Ve kün vāsıḳan billāhi vaṣbir li-ḥükmihi, Tenālü'lleẕi tercühü minhü tefeḍḍulā: İBN'de yok // 10 ᶜaleyhi: TDK'da yok // 12 tercühü: tercüdü TDK // 14 ve mine'n-nevādir TDK: H3, N2 ve İBN'de yok // 16 hem-ṣoḥbet ü nedīmi: hem-ṣoḥbet-i ḳadīmi TDK / ve biri: ve bir TDK // 17 Enṣārī'ye: Enṣāriyye'ye TDK / éyleseñ: édüp TDK / varsaḳ: varsañ İBN // 18 olsaḳ: olsañ İBN / bu: ve TDK / dédi: İBN'de yok // 19 māniᶜ ü muᶜṭī: muᶜṭī vü māniᶜ İBN / ᶜālemīndür H3, TDK: ᶜālemīn N2, İBN / ᶜAbdullāh'a: ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir'e TDK / emānet: TDK'da yok // 21 biz: ben N2 / éylemedin H3, TDK: éylemeden N2, İBN / ᶜAbdullāh: ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir TDK / éyledügi H3, TDK: étdügi N2, İBN

[1] "Ey kızlar, muhakkak ki babanız öldürülmüştür. Size verdiklerinden değneği alınız."

[2] "Bütün işlerde Rahman'a tevekkül et. Ona hakkıyla tevekkül eden ziyana uğramaz. Allah'a güvenici ol ve hükmüne sabret, (o zaman) ondan iyilik olarak umduğun şeylere nail olursun."

[3] *XXVI. Faṣıl, 6. hikâye* (İBN'de *XXIX / 6) (H3 242b, N2 153a, TDK 150b, İBN 131b)*

ayaġuma irsāl éyleye. Benüm ümīdüm seni ve beni ve ᶜAbdullāh'ı yoḳdan var éden Ḫudā-yı Rezzāḳ cenābınadur." dédi. Pes Ṣaḳafī bir ḳāfile ile çıḳdı ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir yanına vardı. ᶜAbdullāh Ṣaḳafī'ye iᶜzāz u ikrām éyledi. Ve Enṣārī'nüñ ḥālinden su'āl éyledi. Ṣaḳafī eyitdi: "Vallāhi sefer zaḥmetinden ḳaçup baᶜżı aᶜẕār beyān éyledi, duᶜācuñuzdur." dédi. Pes ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir ol Ṣaḳafī dostına on biñ dirhem ile bir cāriye iḥsān éyledi. Birḳaç gün alı ḳodı. Ṣaḳafī ehl ü ᶜıyāline gitmege icāzet ṭaleb éyledi. ᶜAbdullāh dört biñ dīnār Ṣaḳafī'ye iḥsān éyledi. Ve sekiz biñ dīnār naḳd ve baᶜżı esbāblar vérdi. Ve "Enṣārī dostumuza bunı vāṣıl éyle." dédi. "Ve bizi şerā'if evḳātda ḫayr duᶜādan ferāmūş éylemesün." dédi. Ve mektūb ile ᶜarż-ı işvāḳ /éyledi. H3 243b
Ḫulūṣ-ı ḳalb ile Enṣārī-i faḳīrüñ duᶜāsı ve tevekküli ol zaḥmet-i sefer iḫtiyār éden Ṣaḳafī'den yine iki mertebe ziyāde oldı. Hemān Cenāb-ı perverdgār-ı ᶜāleme tevekkülden şaşma ki ᶜaṭāsı ḳullarına ᶜāmmedür. Şiᶜr:

Ve lā teczā iẓā aᶜserta yevmen
Fe-ḳad eyserte fī zemeni'ṭ-ṭavīli
Ve lā tuᶜlin bi-Rabbike sū'e ẓannin
Fe-inna'llāhe evvelā bi'l-cemīlun
Fe-inna'l-ᶜusra yetbeᶜuhū yesārun
Ve ḳavlullāhi aṣdeḳu kūlli ḳīlin
Fe-lev enne'l-ᶜuḳūle tesūḳu rızḳan
Le-kāne'l-mālū ᶜinde ẓevī'l-uḳūli[1]

Ve mine'n-nevādir[2]

Rivāyet olınur ki Ḥażret-i Süleymān nebī ᶜaleyhi's-selām bir būma ḫiṭāb éyledi. Buyurdılar ki: "İnsān eşref-i maḫlūḳ iken sen insāndan dūr u mehcūr olmaġa sebeb nedür?" dédi. Būm eyitdi: "Yā nebīullāh evvel insān ile bile olurdum. Lākin insāndan

---

1 ᶜAbdullāh'ı: ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir'i TDK // 2 pes H3, TDK: pes ol N2, İBN / ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir: ᶜAbdullāh bin ᶜĀmir'üñ TDK // 3 Ṣaḳafī'ye: Saḳafī'yi gördükde TDK // 4 éyledi. Ṣaḳafī: éyledükde Ṣaḳafī TDK // 5 ol: TDK'da yok / dostına: üstine H3 // 6 éyledi: éyledi ve İBN / gün H3, TDK: ay N2, İBN / gitmege: gitmek TDK // 7 ᶜAbdullāh dört biñ dīnār Ṣaḳafī'ye iḥsān éyledi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / naḳd H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 8 esbāblar H3, İBN: eşvāblar N2, TDK / vérdi: vérüp TDK / dédi: TDK'da yok // 9 dédi: déyüp TDK / mektūb ile H3, İBN: mektūbda N2; mektūbla TDK / işvāḳ: iştiyāḳ N2 / éyledi: éyledi ki TDK // 11 yine H3, TDK: gene N2, İBN / oldı: N2'de yok // 12 şiᶜr: naẓm N2 // 16 Fe-inna'llāhe evvelā bi'l-cemīlun: H3'te yok // 17 yetbeᶜuhü: TDK'da yok // 19 fe-lev: ve-lev H3 // 24 buyurdılar ki: ki TDK // 25 evvel: ben evvel TDK / bile H3: bir yerde N2, TDK, İBN / olurdum: olur idüm N2

1 "Birgün sıkıntıya düştüğünde feryadı basma! Halbuki uzun süre bolluk ve refah içindeydin. Rabbine kötü zan besleme. Muhakkak Allah, güzele daha evlādır. Muhakkak zorluğu kolaylık takip eder. Allah'ın sözü ise bütün sözlerin en doğrusudur. Eğer akıllar rızkı yönetseydi, mal akıl sahiplerinin yanında olurdu."

2 *XXVI. Faṣıl, 7. ḥikâye* (İBN'de *XXIX / 7) (H3 243b, N2 153b, TDK 151a, İBN 132a)*

bir mertebe bī-ḥaḳīḳatlik müşāhede éyledüm. Ḳorḳdum ve onlardan dür olmaġı kendüme evfaḳ buldum. Ve başum alup tek ü tenhā yabanlarda olmaġı iḫtiyār
H3 244a /éyledüm." dédi. Süleymān nebī ᶜaleyhi's-selām "Ne maḳūle ḥāl oldı, beyān éyle, işidelüm." dédi. Būm eyitdi: "Bir tārīḫde bir zāhid-i ḥaḳīḳat-pesendüñ kendü gibi bir zāhide ḫatunı var idi. Birbirlerine hem-ḥāl olup ᶜibādet-i Ḥaḳḳ'a müdāvemet üzre idiler. Ve ol zāhidüñ evinde bir şecer-i müntehā var idi. Benüm meskenüm idi. Ben rüz u şeb bu zāhid ile ḫatunuñ ᶜişret ü ülfetlerine reşk éder idüm. Bir gün birbiriyle muṣāḥabet esnāsında ᶜavrat zāhide eyitdi: "Ecel maḳdür olup ben senden muḳaddem vefāt éylesem beni unudur mıduñ?" dédi. Zāhid eyitdi: "Neᶜūẕubillāh öyle bir ḥāl olsa seni evüm içinde şol şecer sāyesinde defn édüp ölince ᶜuzlet édüp ḳapudan ṭaşra çıḳmaz idüm. ᶜAvrat daḫı ᶜahd éyledi. Şöyle ki "Benden evvel ecel saña muḳadder olursa ᶜömrümde bir er yüzine baḳmayup ben de seni bu maḥalde defn édüp ḳabrüñi
H3 244b beklerem ölince." Ḥikmet-i /Ḫudā ile zāhid muḳaddem vefāt éyledi. Ḫatun ᶜahdi üzre ol şecer dibine defn éyledi. Ve palāslar géydi. ᶜİbādet ile muḳayyed oldı. Bir gün bir kimse ḳapuyı daḳḳ éyledi. "Kimdür?" dédi. Allāh içün bir içim şu ṭaleb éyledi. Ḫatun bir bardaḳ şu vérdi. Ḥerīf şuyı içüp meger bir ḳallāş, şehrüñ ᶜaseslerinden idi, ḫatuna eyitdi: "Ḫatun ne ᶜaceb maġmūmsın?" dédi. Ḫatun eyitdi: "Yār-ı ṣādıḳum erüm vefāt éyledi. Anuñ mātemi içindeyem." dédi. ᶜAses feryād u āh édüp aġladı. "Senüñle hem-ḥāl olmışuz benüm daḫı ḫatunum vefāt éyledi bir iki haftadur." dédi. "Elümüzden ne gelür? Cümlemüze mevt muḳarrerdür. Biñ yıl feryād éylesek ne fā'idedür? Allāh'uñ emri üzere iki mātem-zede bir yére gelelüm. Birḳaç gün geçinelüm ve anları ḫayr duᶜā ile yād édelüm." dédi. Ḥerīf ᶜavratı kendüye uydurdı ve nikāḥ édüp aldı. ᶜAvrat
H3 245a düzünüp ḳuşanup eski erini unutdı. Yeñi eriyle /ᶜişrete başladı. Birḳaç gün geçdükden şoñra bir gün ᶜases ᶜaẓīm ıẕṭırāb ile geldi ḫatuna eyitdi: "Nān u nemek ḥaḳḳını ḥelāl éyle. Şehrden gitmek iḳtiżā éyledi. Ḫatun "Sebeb nedür?" dédi. ᶜAses eyitdi: "Sebeb

---

·1 éyledüm H3, TDK: éyledüm de N2, İBN // 2 buldum: bildüm TDK // 6 ol: o TDK / meskenüm idi H3, TDK: meskenüm anuñ üzerinde idi N2, İBN // 8 muḳaddem H3, TDK: evvel N2; evvel muḳaddem İBN // 9 éylesem H3, İBN: éder isem N2; éyler isem TDK / unudur mıduñ H3, İBN: unudur mı idüñ N2, TDK // 10 şol şecer: defn şol şecere İBN // 11 şöyle ki H3, N2: ki TDK; şöyle İBN / evvel ecel saña: saña evvel ecel TDK / saña: İBN'de yok // 12 olursa: olur ise TDK / maḥalde: maḥalle TDK // 13 beklerem: bekleyem tā TDK // 14 şecer H3, N2: şecere TDK, İBN / dibine H3, TDK: dibinde N2, İBN / ᶜibādet ile: ve ᶜibādete TDK / birgün: TDK'da yok // 15 kimse: kimse gelüp N2 / dédi: déyü TDK / ṭaleb éyledi: ṭaleb éderem dédi TDK // 16 idi: imiş TDK // 17 eyitdi "Ḫatun: eydi "Ey ḫatun TDK / maġmūmsın H3, N2: maġmūmesin TDK; maġbūnsun İBN / ḫatun eyitdi: ḫatun da eydi TDK / erüm: olan erüm TDK // 19 haftadur: hafta H3 // 20 yıl: TDK'da yok / Allāh'uñ H3, N2: küllī Allāh'uñ TDK; gel Allāh'uñ İBN // 21 gelelüm: gelüp TDK / anları: fevt olanları TDK // 22 dédi: TDK'da yok / uydurdı: döndürdi H3 / édüp N2, TDK: éyledi H3, İBN // 23 düzünüp: düzünüp ve TDK / eriyle: eri ile N2 // 25 éyle: TDK'da yok / iḳtiżā éyledi: lāzım geldi, iḳtiżā éyledi N2 / ḫatun: ḫatun eyitdi TDK / eyitdi "Sebeb: eyitdi "Bāᶜiş TDK

budur ki ḥākim-i şehr bir ādemi ṣalb édüp ḳırḳ gün dāra dursun dédi. Ben senüñle muḳayyed olup ġaflet içinde iken ḥerīfi dārdan uġurlamışlar. Şimdi dārda görmez ise beni ṣalb éylemek muḳarrerdür." dédi. Ḫatun eyitdi: "Buña bir ᶜilāc olmaz mı, yérine bir ādem olsa?" Ḥerīf "Olur." dédi. ᶜAvrat eyitdi: "Henüz benüm erimüñ ölüsi
5 tāzedür." dédi. "Çıḳaralum anuñ yérine aş, olur." dédi. ᶜAvrat bir ḳazma aldı erini ḳabrden ḳazıyup çıḳardı. ᶜAses eyitdi: "Bunı bilürler zīrā biz aña siyāset édüp başına ḳızmış ṭas géydürdük. Ve ṣaçı ṣaḳalı gitmişdür." ᶜAvrat hemān bir ṭası ḳızdurup āteş
H3 245b gibi éyledi. Ve bī-çāre zāhidüñ /başına géydürdi. Ve ṣaçın ṣaḳalın yolup ol dāre vardı aṣdı. Birḳaç gün mürūr édüp bir gün ḥerīf ᶜavrat ile çekişdiler. Birbirlerine şüm
10 éylediler. ᶜAses ᶜavrata eyitdi: "Senden vefā gelse eski eriñe olurdı. Söz uzadı. Ḥerīf ḫançer çekdi ve ᶜavratı vurup ḳatl éyledi. Eṭrāfda olan ḳoñşuları cemᶜ olup eve geldiler. Gördiler ᶜavrat ölmiş ḥerīfi ṭutup muḥkem bend édüp ḥākime iletdiler. Ve şehādet étdiler. Ḥerīfi ᶜavrat yérine ḳışāṣen ḳatl éylediler. Ben ki bu aḥvāle nāẓır idüm, bī-iḫtiyār olup başum alup firār éyledüm ve tenhā yérleri iḫtiyār éyledüm. İşte sebebi
15 budur." dédi. Ḥażret-i Süleymān bu ḳıṣṣa istimāᶜından ġāyet ᶜibret-peẕīr oldılar ve kemāl mertebe taᶜaccüb éylediler. İmdi zen ḳısmından vefā ümīd étmek ḳatı ġarībdür. Egerçi ᶜale'l-ıṭlāḳ ᶜavrat ḳısmı bī-vefādur dénmez lākin şimdi bizüm bu
H3 246a ᶜaṣrumuzda ve bu zamāne ᶜavratlarında olmasa taᶜaccüb olınmazdur. /Nitekim démişler: *"Sek vefā dāred ne-dāred zen vefā."*[1]

·1 dāra H3, TDK: dārda N2, İBN / dursun H3: ṭursun N2, TDK, İBN / dédi: dédi idi TDK // 2 olup: iken TDK / iken H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / görmez: görmezler TDK // 3 muḳarrerdür: muḳarrer İBN // 4 ḥerīf: TDK'da yok / dédi: idi TDK // 5 tāzedür dédi: tāzedür TDK / aş, olur H3, N2: aş TDK; aşalum İBN / ᶜavrat: Ḥerīf olur dédükde ᶜavrat eline TDK // 5-6 erini ḳabrden: erinüñ ḳabrini İBN // 6 ḳazıyup H3, N2: TDK'da yok; ḳazup İBN / çıḳardı: çıḳarup TDK / başına N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 7 ṣaçı ṣaḳalı H3, İBN: ṣaçı ve ṣaḳalı N2; saç ṣaḳalın TDK / gitmişdür: dökmiş idi dédükde TDK / ṭası: ṭas TDK // 8 saçın ṣaḳalın: saçın ve ṣaḳalın N2 // 9 édüp: éyledi TDK / çekişdiler: çekişdi TDK / şüm: şüm-ı ġalīẓ TDK // 10 olurdı H3, İBN: olur idi N2; olur idi. Pes bu meyānda TDK / uzadı H3, TDK: uzandı N2, İBN // 11 çekdi ve H3: çeküp N2, TDK; çıḳardı ve İBN / vurup H3: urup N2, TDK, İBN / ḳatl éyledi: öldürdi İBN / ḳoñşuları: ḳomşular TDK // 12 gördiler H3, N2: gördiler ki TDK, İBN / ṭutup muḥkem H3, TDK: muḥkem ṭutup N2, İBN / bend édüp: bend ile TDK // 12-13 Ve şehādet étdiler. Ḥerīfi ᶜavrat yerine ḳışāṣen ḳatl éylediler: TDK'da yok // 13 étdiler: éylediler N2 / ben ki: ben daḫı TDK // 14 olup: TDK'da yok / yerleri: yerlerde TDK / iḫtiyār éyledüm. İşte: TDK'da yok / sebebi: ḳarār-ı sebeb TDK // 15 Süleymān: Süleymān ᶜaleyhi's-selām N2 / ḳıṣṣa: ḳıṣṣayı N2 / istimāᶜından: istimāᶜdan TDK / oldılar: TDK'da yok // 16 mertebe: TDK'da yok / éylediler: oldılar TDK / étmek: éylemek TDK // 17 ᶜavrat H3, TDK: cümle ᶜavrat N2, İBN / lākin: velākin TDK / şimdi: İBN' // 18 ᶜavratlarında olmasa: ᶜavratlarına göre TDK / olınmazdur: olınmaz TDK / nitekim: TDK'da yok // 19 démişler H3, İBN: démişlerdür ᶜayn N2; démişlerdür mıṣraᶜ TDK

[1] "Köpekte vefa vardır, kadında vefa yoktur."

Ve mine'n-nevādir.[1]

Seyyāḥ-ı baḥr u ber olan bir merd-i ᶜālem-gird rivāyet éder ki bir zamān seyāḥatde Rūmeli şehirlerinden Ḳarelli démekle meşhūr bir ḳaşabaya vardum. Ol vilāyetüñ zuᶜamāsından bir kāmrān ġāzīnüñ saᶜādet-ḫānesine mihmān oldum. Bāña envāᶜ tevḳīr ü tekrīm édüp bir müddet ol merd-i mihmān-nüvāzuñ evinde sākin oldum. Bu ṣāḥib-i ḫānenüñ dört beş cilasun yigit oġulları var. Her biri babasından ṣāḥib-mürüvvet ü ḥamiyyet cüvān yigitler. Şekl-i ḳıyāfetleri ḫūb u bahādır erler ve ṣāḥib-i ḫāne olan pederlerinüñ iki ḳulaġı ve burnı kesik. Bir géce ᶜayş u ᶜişret eṣnāsında bu ṣāḥib-i ḫānenüñ yüzine baḳup āyā ne sebeb ile bu devletlünüñ burnı ḳulaġı kesildi, déyü fikrinde iken kemāl-i zekāsından intiḳāl édüp "Ḳonuḳ şöyle ẓann éderem ki benüm burnum ve ḳulaġumuñ fikrindesin." dédi. Ben daḫı "El-ḥaḳḳ kerāmet
H3 246b /éyledüñüz. Ġazāda mı oldı?" déyü mülāḥaẓada idüm." dédüm. Ol eyitdi: "Aṣlını saña tafṣīl édeyüm. Benüm bir ᶜammum ḳızı var idi. Tāzeligümde bu ḳıza maḥabbet éyledüm. ᶜĀḳıbet ᶜammum, ḳızı bāña vérdi. ᶜAyş u ᶜişret ü ṣafāya muḳayyed olup yalı kenārında bir çiftligümüz vardur, ol şehrüñ ġāyet nüzhetgāh yérindedür, çiftlige ṭaşınduḳ Seyr ü ṣafāda iken nā-gāh ol köyümüzi kāfir levendi baṣdı. Beni ve ḫatunumı ve baᶜżı Müslimānları esīr éylediler. Kāfir vilāyetine götürdiler. Benüm ayaġuma demür bendler urup ḫatunumı benden ayırdılar. Bilmem ḳanda olduġın bir yıl demür bend içinde ḫiẓmet éyledüm. Bir yıldan ṣoñra bāñā iᶜtimād édüp bendlerümi çözdiler. Şöyle boş gezer oldum. Ḫatunumuñ aḥvālinden su'āl éyledüm. Bāña eyitdiler ki: "Fülān ḳalᶜanuñ begi bir güzel esīre ᶜavrat ṭaleb éyledi. Senüñ ḫatunuñı āña irsāl
H3 247a éylediler. Şimdi ᶜaẓīm devletde ve ṣafādadur." dédiler. Kemāl-i /maḥabbetümden néylersem éyledüm gezerek ol ḳalᶜaya vardum. Bir ᶜaẓīm serāy ve ḳarşusında bir bāġı var. Vardum esīrleri arasına ḳarışdum. Ben de ḫiẓmete başladum. Bir gün ᶜaẓīm meclis édüp yémege vü içmege başladılar. ᶜAvratum yanında ṣadr-ı meclisde oturur.

---

3 Ḳarelli: Ḳarlı ili N2 // 5 tekrīm: ikrām İBN // 7 cüvān: cüvān-merd N2 / bahādır erler: bahādırlar N2 // 8 kesik: kesik idi TDK // 9 burnı H3, İBN: burnı ve N2, TDK / kesildi: kesilmiş TDK // 10 fikrinde H3, N2: ol fikrde TDK; fikretde İBN // 11 ḳulaġumuñ H3, İBN: ḳulaġum N2, TDK // 12 dédüm İBN: dédi H3; N2 ve TDK'da yok / ol: ol da TDK / aṣlını: N2'de yok // 13 édeyüm. édeyin N2 / bir: TDK'da yok / tāzeligümde: tāzelikde İBN // 14 ᶜāḳıbet ᶜammum: ᶜammum ᶜāḳıbet TDK / ḳızı H3, İBN: ḳızın N2; ol ḳızı TDK / ᶜişret ü ṣafāya: ᶜişrete İBN // 15 vardur H3, İBN: var idi N2, TDK / nüzhetgāh yerindedür H3, N2: nüzhetgāhı olan yerde idi ol TDK; seyrgāh yeridür İBN // 16 levendi: TDK'da yok / başdı: başup TDK // 17 éylediler: éyledi ve TDK / götürdiler: götürüp gitdiler TDK // 18 demür bendler: temür bendler N2 / benden: N2'de yok / bilmem: TDK'da yok / olduġın: gitdügini bilmedüm TDK // 19 bend: bendler N2 / ḫiẓmet: ḫidmet İBN // 20 oldum H3, N2: idüm TDK, İBN // 21 esīre H3, İBN: esīr N2, TDK / āña: TDK'da yok // 22 devletde: devletdedür TDK / ve ṣafādadur: TDK'da yok // 23 néylersem éyledüm: nāṣī TDK / ve: TDK'da yok // 24 vardum: anda vardum TDK / ḫiẓmete: ḫidmete İBN // 25 başladılar: şürūᶜ éylediler TDK / oturur: geçüp otururdı TDK

[1] *XXVI. Faṣıl, 8. hikâye (İBN'de XXIX / 8) (H3 246a, N2 155a, TDK 152b, İBN 132b)*

Géce zamānı oldı. Mumlar yaḳup yabandan olanlar gitdi. Kendü tevābiᶜi ḳaldı. Bilmem ᶜavrat mı beni bildürdi. Ancaḳ şunı gördüm ki beni ṭutup ḳarşularında bir mermer muḥkem direge şardılar. Ve yémege ve içmege başladılar. Gözümüñ ḳarşusında ḳalḳdı ᶜavratum ile muᶜāmelesini tamām éyledi. Ve gene meclise oturdı ve ᶜavrata bir ṭolu şundı. İçdükden şoñra ḫatunuma eyitdi: "Senüñ ḳızlıġuñı bu mı aldı?" ᶜAvrat "Belī" dédi. "İmdi sen bunı benden artuḳ seversin." dédi. ᶜAvrat "Yoḳ" dédi. "İmdi eger beni andan ziyāde severseñ ḳalḳ iki ḳulaġını kes." dédi. Ol bī-raḥm ḳalḳdı
H3 247b bir bıçaḳ ile ḳulaġumı kesdi. Gene yérine /oturdı. Bir miḳdār içdükden şoñra gene ᶜavrata eyitdi: "Beni mi ziyāde seversin yāḫūd bunı mı?" ᶜAvrat "Seni" dédi. "İmdi beni severseñ ḳalḳ bunuñ burnını kes." dédi. ᶜAvrat ḳalḳdı burnumı daḫı kesdi. Yédiler içdiler ve döşege girdiler yatdılar. Ben ol mermer direge baġlu ḳaldum. Bir zamāndan şoñra gördüm élümi ardumdan bir ᶜavrat çözdi. Ve beni çekdi bir tenhā ḫāneye ilgidüp yaralaruma merhem baġladı. Ve "Saña bu iylik bu maḥalde nicedür?" dédi. Ben daḫı duᶜā édüp "Luṭf u iḥsān éyledüñ." Dédüm. Döndi eyitdi: "Bu ẓālim kāfir benüm erümdür. Bu ᶜavrat gelelden berü benüm yüzüme baḳmaz ve yanuma gelmez. Ammā cümle malı ve ḫazīnesi benüm élümdedür." dédi. Bu kāfirlere bir erlicük édemez misin, ġayretüñ yoḳ mıdur?" dédi. Ben eyitdüm: "Néyleyem hemān élüme bir yaraḳ girse dédüm. Ḳalḳdı beni ḫazīne içine ilgitdi. Ve "İstedügüñ ḳılıcı al." dédi. Ben daḫı ḳoluma münāsib bir ḳılıç aldum. Ve yatduḳları yére vardum. Şarılmış mest yatarlar.
H3 248a /Bir yaraḳ çaldum. İkisini dört pāre éyledüm. ᶜAvrat "Ḳoluña ḳuvvet." dédi. "Eger sen bunı ḳatl éylemeseñ şabāḥ ne seni ve ne beni ḳordı." dédi. Ve ᶜavrat eyitdi: "Néylerseñ éyle, hemān beni İslām vilāyetine düşür." dédi. Ve ḫazīneden yedi sekiz şanduḳ altun

---

1 gece zamānı oldı: gündüz gidüp gece oldı TDK / yaḳup: yanup TDK / gitdi H3, İBN: gitdiler N2, TDK / tevābiᶜi: tevābiᶜi ile TDK // 2 beni: TDK'da yok / bildürdi: bildürdi yoḫsa kendü mi fehm étdi TDK / şunı: anı TDK / ḳarşularında: ḳarşusında TDK // 3 muḥkem: H3'te yok / yemege ve: yemege N2 // 4 ᶜavratum ile N2, TDK: H3'te yok; ᶜavratumla İBN / éyledi: éylediler N2 / ve gene: ve yine TDK // 5 ᶜavrata: ᶜavratuma N2 // 6 ᶜavrat "beli": ᶜavrat da "belī" TDK // 7 eger: N2'de yok / ḳalḳdı H3: daḫı ḳalḳdı N2, İBN; daḫı ḳalḳup TDK // 8 ḳulaġumı: iki ḳulaġumı TDK / gene yerine H3: gene N2; ve yine yerine TDK; İBN'de yok / şoñra gene H3, TDK: şoñra yine N2; şoñra İBN // 9 eyitdi: TDK'da yok / seversin: severseñ N2 / bunı mı H3: bunı N2, İBN; bunı mı dédükde TDK / seni: seni ziyāde severem TDK // 10 bunuñ H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / kes: daḫı kes TDK / ᶜavrat: ᶜavrat da TDK / ḳalḳdı: ḳalḳup bilā-te'ḫīr TDK / daḫı H3, İBN: N2'de yok; da TDK // 11 girdiler: girüp İBN / direge: direkde TDK / ḳaldum: ḳalḳdum TDK // 12 ḫāneye: ḫānede İBN / ilgidüp: götürüp TDK // 13 bu: N2'de yok // 14 dédüm: H3'te yok // 15 erümdür: erümden TDK / baḳmaz: baḳmadı TDK / gelmez: gelmedi TDK // 16 dédi: TDK'da yok / kāfirlere: kāfire TDK / irlicek: yararlıḳ TDK // 16-17 édemez misin: édebilür misin dédi ve güna TDK // 17 ġayretün: ġayret TDK / yoḳ mıdur?" dédi. Ben: vérdükde TDK / hemān: TDK'da yok // 18 içine ilgitdi H3, İBN: içine iletdi N2; odasına getürdi TDK // 19 yatduḳları: (yatdükleri) İBN / yatarlar: yaturlar TDK // 20 ḳoluña: ḳolıyla TDK // 21 ve ne: ne İBN / ḳordı H3, TDK: ḳorlar idi N2; ḳorlardı İBN / eyitdi: yine eyitdi TDK

ile ṭoldurdı. Ve ẕī-ḳıymet esbāblardan ayırdı. Ve baña eyitdi: "Bu baġçe deñiz yalısındadur. Ḥāżır ḳadırġa bağlu ṭurıyor. Zindānuñ miftāḥlarını getürdi, açdı. Ve Müslimān esīrlerinden on nefer ādem aldı. Ol ṣanduḳları ve esbābı ḳadırġaya ṭaşıtdı. Bir miḳdār zaḫīre aldı. Andan ṣoñra indi zindāndan cümle Müslimān esīrlerini ḳadırġaya ṭoldurdı. Ve kendü daḫı girdi. Demür alduḳ, yelken étdük. Ol géce gitdük. Értesi bütün gün gitdük. Ḥāṣılı dört gün gécesiyle gitdük. Beşinci güni ḳarşumuzda bir ḳarartı görindi. Sürdük yaḳın olduḳda meger ᶜināyet-i Ḥaḳḳ'la kendü vilāyetümüzde
H3 248b kendü çiftligümüz öñine /gelmişüz. Şehirlü cümle seyre gelmişler. Bizi gördükleri gibi "Kāfir geldi." déyü ḳaçmaġa başladılar. Birḳaç dostlarum bildüm. Feryād édüp "Ḳorḳmañ gelüñ benem. Esīrlikden ḫalāṣ oldum." dédüm. Sözümi işidüp geldiler. Kenāra demür bıraḳduḳ. "Meded baña bir iki ᶜaraba getürüñ." dédüm. Vardılar ᶜarabalar getürdiler. Esbābı ve ḫatunı şehre ṭaşıdum. Ve cümle ol esīrlere ḫarçlıḳ vérüp herkesi kendü vilāyetine irsāl éyledüm. Ve emr-i İlāhī üzre ḫatunı nikāḥ édüp şeref-i İslām ile müşerref oldı. İşte bu gördügüñ beş nefer cilasun yigitler ol ḫatundan olmışlardur. *Elḥamdülillāh ve'l-minne.*[1] İşte ser-güẕeştüm budur benüm ḳardaşcıġum." dédi. Ve bir ḫayli zamān beni gitmege ḳomadı déyü ol seyyāḥ-ı ṣādıḳ rivāyet ü ḥikāyet éyledi.

Ve mine'n-nevādir[2]

Ṭoḳuz yüz elli sekiz tārīḫinde Ḳāhire-i Muᶜazziye'de bir ḥerīf-i zen-düst bir
H3 249a nigārı peydā édüp kendü ḫānesine getürür. Ve nigārı evde ḳoyup üzerine /ḳapuyı

---

1 ile: TDK'da yok / esbāblardan H3: eṣvāblarından N2, İBN; eṣvābdan TDK / ve baña: baña N2 // 2 bağlu ṭurıyor: bağludur TDK / miftāḥlarını H3, İBN: miftāḥların N2; miftāḥını TDK / ve: TDK'da yok // 3 ādem: TDK'da yok / esbābı H3, İBN: eṣvābı N2; TDK'da yok // 4 aldı: daḫı aldı TDK / zindāndan: N2'de yok // 5 kendü H3, N2: kendüsi TDK, İBN / alduḳ: alduḳ ve TDK / étdük H3: éyledük N2, TDK, İBN // 6 ḥāṣılı H3: ḥāṣıl-ı kelām N2, İBN; el-ḥāṣıl TDK / gecesiyle: ve dört gece TDK / gitdük: gitdük értesi bütün gün N2 / ḳarşumuzda: ḳarşumuzdan İBN // 7 ḳarartı: ḳara N2 / Ḥaḳḳ'la H3, TDK: Ḥaḳḳ ile N2, İBN // 8 kendü: olan TDK / çiftligümüz öñine H3, N2: çiftligümüze TDK; çiftligüm öñine İBN / gelmişler: gelmişler imiş TDK // 9 kāfir: kāfirler İBN / déyü H3, TDK: ḳıyās édüp N2, İBN / dostlarum bildüm H3, İBN: dostlarumı bilüp N2; dostlarumuzı bildüm TDK // 10 benem: biz TDK / oldum dédüm: olmışuzdur dédügümde TDK // 10-11 geldiler kenāra: kenāra geldiler H3 // 11 demür bıraḳduḳ: bıraḳduḳ demüri İBN / bir: TDK'da yok // 12 ᶜarabalar: ᶜaraba TDK / esbābı H3, İBN: eṣvābı N2; tecemmülātı TDK / ṭaşıdum H3: ṭaşıtdum N2, İBN; taḥmil édüp gördüm ki TDK // 13 ḫatunı: hatuna H3 // 14 İslām ile: İslām'la N2 / yigitler H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 15 olmışlardur: olmışdur TDK / işte: uşta İBN / ḳardaşcıġum H3, İBN: ḳarındaşcıġum N2; ḳarındaşum TDK // 16 seyyāḥ-ı ṣādıḳ: seyyāḥdan TDK // 17 éyledi: olınur. El-ᶜuhdetu ᶜale'r-rāvī TDK // 20 Muᶜazziye: (Mufarriye) İBN // 21 getürür ve H3, İBN: getürdi ve N2; getürüp TDK / ḳoyup: ḳor ve TDK

1 "Hamd ve minnet Allah'adır."

2 *XXVI. Faṣıl, 9. ḥikâye* (İBN'de *XXIX / 9) (H3 248b, N2 156b, TDK 154a, İBN 133b)*

kilidleyüp kendüsi pāzāra bir mā-ḥażar tedārikine gidüp miftāḥı bile götürür. Ve pāzārdan bir miḳdār et alup kebapçıda pişürdür iken ḫerīfüñ bir borçlusı rāst gelüp sürüp maḥkemeye alup gider. Ve ḳāżı ḥużūrında deyni muḳarrer olduġı gibi ḫerīfi ḥabse gönderür. ᶜAvrat evde ḳalur. Meger ol ḥabs olan ḫerīfüñ bir yār-ı ḳadīmi var imiş. Maḥkemeden ḫaber alur ḥabs olduġını. Ḥālin ḫāṭırın şormaḳ içün zindāna varur. Görür ki ḫerīfi der-zencīr éylemişler. Selām vérüp ḥālin ḫāṭırın şorar. Ḫerīf eydür: "Mā-cerāmuz ġarībdür. Lākin bir nice zamāndan berü taḳayyüd édüp bir nigārı peydā éyleyüp alup eve götürdüm. Ve üzerine ev ḳapusını bend édüp pazara çıḳdum. Fülān kebābçı dükkānında bir miḳdār et vérdüm pişürdür iken bir borçluma rāst geldüm. Beni sürdi maḥkemeye getürdi ve ḥabs éyledi. Senden recām budur ki bu miftāḥı alup benüm evüme varasun ve ḳapuyı /açup ser-güẕeştümi ḫatuna ḫaber véresin. Varsun evine gitsün. Ve gene ḳapuyı kilidleyüp miftāḥı baña getüresin." déyü recā éyledi. Ol yār-ı müşfiḳ daḫı "Ber-ser ü çeşm." déyüp miftāḥı alup ḫerīfüñ evine geldi. Ḳapuyı açup içerü girdükde gördi ki kendü ᶜavratı zīb ü ziynet ile geçmiş evüñ ṣadrında tenhā oturur. ᶜAvrat ᶜayyāre-i ᶜālem imiş. Kendü erini gördügi gibi erine eydür: "Kişi işte beni şöyle bir ḥālde gördüñ. Eger bu ḥālle beni ḳabūl éderseñ ᶜırż senüñ. Ve eger ḳabūl éylemezseñ ṣafā-yı ḫāṭır ile nikāḥumdan seni ibrā édeyin. Ve elinden ayaġından ḫalḫālın ve bileziklerin çıḳarup erine vérdi. Bunlar daḫı senüñ olsuñ maᶜrūf-ı şürūᶜ üzere ayrışalum." dédi. ᶜAvratuñ ḳocası daḫı ḫalḫalı ve bilezikleri aldı ve ḳoynına ḳodı. Ve ᶜavrata eyitdi: "Gel senüñle ḳāżı ḥużūrında mā-beynümüzde bir ibrā ḥücceti yazduralum. Var evüñe git." dédi. ᶜAvrat ile eri ḳapuyı kilidleyüp maḥkemeye ṭoġru

H3 249b

---

1 kilidleyüp: bend édüp TDK / kendüsi: TDK'da yok / pāzāra H3, İBN: bāzāra N2, TDK / gidüp: gider ve TDK // 2 pāzārdan H3, İBN: bāzārdan N2, TDK / kebapçıda: kebapçılara TDK / pişürdür iken N2, İBN: pişürür iken H3; pişürtmek ṣadedinde iken meger TDK / rāst gelüp: var imiş rāst gelüp TDK // 3 sürüp: sürüyerek TDK / alup gider ve H3, N2: götürür TDK; götürdi İBN / ḥużūrında N2, TDK: ḥużūrına H3, İBN / deyni: deynine H3 / muḳarrer: müṣbet TDK / olduġı gibi: oldı İBN // 4 gönderür H3, TDK: gönderür ve N2; götürür İBN // 5 alur H3, TDK: alup N2, İBN / ḥabs olduġını H3: N2'de yok; ḥabs olduġını bilüp TDK; ḥabs olduġı İBN / şormaḳ içün: şormaġa TDK // 6 ḥālin: TDK'da yok / şorar H3, TDK: şordı N2, İBN // 7 lākin: velākin TDK // 7-8 peydā éyleyüp alup: peydālayup H3 // 8 ev ḳapusını H3, İBN: ev ḳapusın N2; ḳapuyı TDK / pāzāra H3, İBN: bāzāra N2, TDK // 9 pişürdür iken H3: pişürür iken N2, TDK; pişürtdürür İBN / bir borçluma H3, N2: borçlum TDK; bir borçlum İBN / geldüm H3, TDK: gelüp N2, İBN // 10 éyledi: étdürdi TDK / recām budur ki H3, N2: recā oldur ki TDK; recā éderem ki İBN / bu: İBN'de yok // 11 ser-güẕeştümi H3: ser-güẕeştümden N2, TDK, İBN // 12 gene H3, İBN: yine N2, TDK // 13 ber-ser: be-ser TDK / ḳapuyı: ve ḳapuyı TDK // 14 girdükde: girdi N2 / gördi ki: İBN'de yok / ᶜavratı: ᶜavratını İBN // 15 erine: TDK'da yok / işte: uşta İBN // 16 şöyle bir: bu N2 / ḥālle H3, İBN: ḥāl ile N2, TDK / senüñ: senüñdür TDK // 17 édeyin: édeyüm TDK // 18 ḫalḫālin ve bileziklerin: ḫalḫālini bileziklerini H3 / çıḳarup: çıḳardı İBN / vérdi: vérüp İBN / maᶜrūf-ı şürūᶜ H3, TDK: maᶜrūf N2, İBN / üzere H3, İBN: üzre N2, TDK // 19 ḫalḫalı ve bilezikleri H3, TDK: ḫalḫal ile bilāzikleri N2, İBN // 20 ḥużūrında: H3'te yok / mā-beynümüzde: mā-beynümüz TDK / bir ibrā: édüp bir TDK / ḥücceti: ḥüccet TDK // 21 evüñe: şoñra eve TDK / ᶜavrat eri ile: eriyle ᶜavrat TDK

vardılar. Ḥerīf eyitdi: "Yā Mevlānā bu ᶜavrat benüm ḫatunumdur. Bugün ile üç gündür
H3 250a ki ḥüsn-i rıżā ile ayrılduḳ. Mā-beynümüzde /bir ibrā ḥücceti yazılsun." dédi. Ḳāżı ᶜavrata eyitdi: "Ḫatun ya sen ne dérsin?" dédi. ᶜAvrat eyitdi: "Ḫilāf söyler. Bugün beni nā-ḥaḳḳ yére dögdi. Ve cebr édüp ḫalḫalümi ve bileziklerümi çeküp aldı. Ḥālā ḳoynındadur. İᶜtimād étmezseñüz arañ görüñ. Çünki ḥużūruñuzda bāña ṭalāḳ vérdi, bāña mihrümi ve esbābumı alıvérüñ." dédi, feryād éyledi. Ḳāżı daḫı ᶜavratuñ ḫalḫāl ü bileziklerini ḥerīfüñ ḳoynından arayup çıḳardılar. ᶜAvrata teslīm édüp mihr-i mü'eccelī içün, vér déyü ḥükm édüp erini ḥabse gönderdiler. Zindāna dāḫil olduḳda ol maḥbūs olan zen-düst ḥerīfe eyitdi: "Ya senüñ ḥabsüñe sebeb nedür?" déyü su'āl éyledi. Ḥerīf eyitdi: "Yüzüñ ḳara olsun iki cihānda. Senüñ nikbet ü şe'āmetüñ ve nuḫūset ü muḳārenetüñ beni bu belāya giriftār éyledi. Ḥerīf eyitdi: "Ya bizüm eve varduñ mı? Miftāḥı néyledüñ?" Yoldaşı eyitdi: "Behey naḫs-ı ekber senden ayrılup evüñe vardum.
H3 250b /Ḳapuyı açup içerü girdükde gördüm ki kendü ᶜavratumdur evüñde oturan. Beni gördükde ḥīle yolından temellük édüp al ḫalḫalumı ve bilezigümi bāña ṭalāḳ vér mihrüm daḫı senüñ olsun dédi. Ben daḫı aldum ve ḳoynuma ḳoyup ᶜavratla berāber çıḳdum maḥkemeye vardum ki mā-beynümüzde bir ṭalāḳ u ibrā ḥücceti yazılsun dédüm. ᶜAvrat hemān feryād édüp cebr ü ḳahr ile beni dögüp şoydı. Çünki ṭalāḳ vérdi ḥaḳḳumı ḫalāş éyleñ bāña déyü taẓallüm éyledi. Ḳāżı daḫı mihrini ḥükm édüp beni ḥabse fermān éyledi. "İşte miftāḥuñ şe'āmetüñ bāña daḫı sirāyet édüp nikbetüñe mübtelā oldum." dédi. El-ḥaḳḳ ġarīb ḳażiyye-i ittifāḳiyyedür. *Semehāhümāhümullāhü*[1]

Zerger-i māhir ile naḳḳāş-ı şāḥib-meʿāşirüñ ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir[2]

Naḳale-i ruvāt-i ṣadāḳat-simātdan menḳūldür ki diyār-ı ᶜAcem'de bir üstād zerger ile naḳḳāş-ı hünerver bir müddet-i medīd şarṭ-ı uḫuvveti riᶜāyet édüp birbiriyle

---

·1 hatunumdur TDK, İBN: ḫatunum idi H3; ḫanum idi N2 // 2 rıżā ile: rıżāyla TDK / mā-beynümüzde bir ibrā: mā-beynümüzi ibrā içün bir TDK // 3 ᶜavrata eyitdi: eyitdi ᶜavrata İBN / ḫatun: İBN'de yok / ya: N2'de yok / Ḫilāf söyler: Ḫatun ya sen N2 / bugün beni: beni bugün N2 // 4 dögdi: dögüp N2 // 5 görüñ: TDK'da yok // 6 esbabumı H3, İBN: eşvābumı N2, TDK / dédi: dédi ve TDK / éyledi: étdi İBN // 7 bileziklerini H3: bileziklerin N2, TDK; bilezikleri İBN / arayup: N2'de yok / édüp: édüp ve TDK // 8 erini: anı TDK // 9 ḥerīfe N2, TDK: ḥerīf H3; İBN'de yok // 10 ḳara: aḳ N2 / nikbet ü şe'āmetüñ: nikbet-i şe'āmetüñle TDK / nuḫūset ü: nuḫūset-i TDK // 11 muḳārenetüñ: muḳārenetüñle TDK / bu: bir N2 / éyledi: éyledi dédükde TDK // 12 evüñe. TDK'da yok // 14 bilezigümi H3, İBN: bileziklerümi N2; bileziklerümi al TDK // 15 ve: TDK'da yok / ḳoyup: ḳoydum İBN / ᶜavratla H3, İBN: ᶜavrat ile N2, TDK // 16 bir: TDK'da yok / ṭalāḳ u H3, İBN: N2'de yok; ṭalāḳ vāḳiᶜ oldı bir TDK // 18 ḥaḳḳumı ḫalāş éyleñ bāña: ḥaḳḳumı alıvérüp beni ḫalāş éyleñ TDK / daḫı: İBN'de yok // 19 şe'āmetüñ: şe'āmeti TDK // 20 Semehāhümāhümullāhü H3, TDK: N2 ve TDK'da yok // 22 me'āşirüñ: me'āşir TDK // 22-23 ve mine'n-nevādir: N2'de yok // 25 bir: İBN'de yok // 24 Naḳale-i ruvāt-i H3, İBN: Naḳale-i rivāyet-i N2; naḳl olınur ki naḳale-i rivāyet-i TDK

[1] "Allah onları affetsin."

[2] *XXVI. Fasıl, 10. hikâye (İBN'de XXIX / 10) (H3 250b, N2 157b, TDK 155a, İBN 134b)*

H3 251a ülfet édüp āḫir seyāḥat /u sefer ḳaṣdına rıḥlet édüp mā-beynlerinde ᶜahd u yemīn éylediler ki şarṭ-ı uḫuvvetde ṣābit-ḳadem olup ṣadāḳatinden ṭaşra bir ḳadem gitmeyeler. Ve biri birinüñ rıżāsına muḫālif ḥareket étmeyeler. Ve irtikāb-ı ḫıyānet étmeyeler. Bu ᶜahd ü mīṯāḳ üzre sefer édüp medār-ı maᶜāşları bir miḳdār teng olmaġın eṯnā-yı rāhda bir deyr-i muᶜaẓẓama varup mihmān oldılar. Ve ol deyrüñ rehebānları bunları ḫoş görüp riᶜāyet ü ikrāmda dāmen der-miyān oldılar. Ḫuṣūṣā ol naḳḳāş-ı ṣāḥib-eṯer ol deyrüñ der ü dīvārına ᶜacīb naḳşlar resm ü taṣvīr édüp bī-iḫtiyār rehebānlar ile bir mertebe ülfet éylediler ki rehebānlar bunları, bu zerger ile naḳḳāşı "Elbette bizümle bu deyrde bilece olmañuzı recā éderüz." déyü alıḳodılar. Bunlar daḫı rıżā vérüp ol deyrde rehebānlara iᶜtiḳād vérüp nice zamān ḳaldılar. Şol mertebe
H3 251b inándılar ki deyrüñ altun u gümüş bütler ṭurduġı ḫazīnesine maḥrem /oldılar. Birgün furṣat bulup ol ḫazīnede her ne ḳadar altundan u gümüşden putlar var ise ḳaldurup bir géce çıḳup firār éylediler. Ve yollarını ḫilāf semte düşürüp gitdiler. Dārü'l-İslām şehirlerinden bir şehre gelüp sākin oldılar. Ve ḥüsn-i ittifāḳ üzre ol altunı ve gümüşi bir ṣanduḳa ḳoyup maᶜīşetleri içün lāzım olduḳça andan ṣarf éderler idi. İttifāḳ ol zerger bir kimsenüñ ḳızını alup teʼehhül éyledi. Maşrūf aḥvāli izdiyād buldı. Ve zergerüñ iki evlādı ḥāṣıl oldı. Bir gün ortalıġı tenhā bulup ol ṣanduḳda olan altun u gümüşüñ yarusını çalup evine getürdi. Naḳḳāş geldi. Gördi ki ṣanduḳda olan altun u gümüş alınmış. Zergere suʼāl éyledi. Zerger almadum déyü inkār éyledi. Naḳḳāş rind-i ᶜālem idi. Buña bir tedbīr gerekdür dédi. Ve olduġı maḥāllede bir ṣayyād var idi.
H3 252a Ṣayyāda minnet éyledi ki "Baña iki dane ayu yavrusı ṣayd /éderseñ saña küllī bahā véreyüm." dédi. Ṣayyād "Ber-ser ü çeşm" dédi. Ve iki dāne ḫırs-beçe ṣayd édüp naḳḳāşa getürdi. Naḳḳāş daḫı alup ṣaḳladı. Ve şehrde bir üstād dülgerüñ dükkānına vardı. Ve aġacdan insān şeklinde bir ḳālıb daḫı yondurdı. Ve ol timsāli alup ḫānesine getürdi. Ve ol ḳālıbı üstādāne naḳş éyledi ki zerger ile ol naḳş éyledügi timsāli bir yére

---

1 ülfet édüp H3, İBN: ülfet éylediler N2, TDK / ḳaṣdına rıḥlet: ḳaṣdın TDK // 2 ṣadāḳatinden: ṣadāḳatden N2 // 3 birinüñ: birisinüñ H3 / étmeyeler H3: étmeye N2; TDK ve İBN'de yok // 7 dīvārına: dīvārın TDK / ᶜacīb N2, İBN: ᶜaceb H3, TDK // 8 ile bir: anlar ile bir TDK / ülfet: ülfetler N2 / bunları: İBN'de yok / rehebānlar bunları bu zerger ile naḳḳāşı: TDK'da yok // 9 bilece: TDK'da yok / olmañuzı: olmañuz TDK / déyü alıḳodılar: déyüp alıḳoydılar TDK // 10 deyrde: yerde İBN / rehebānlara iᶜtiḳād vérüp: TDK'da yok // 11 deyrüñ: İBN'de yok / bütler TDK, İBN: H3'te yok; putlar N2 // 12 altundan: altun TDK / putlar: bütler TDK // 13 yollarını: yolları H3 / düşürüp: düşüp H3 // 14 ḥüsn-i: ḥüsn ü TDK / altunı ve: altun u TDK // 16 buldı: oldı İBN // 17 altun u: mālı ve İBN // 18 gördi ki: gördi TDK / olan altun u H3, TDK: olan N2; İBN'de yok // 19 naḳḳāş H3, İBN: naḳḳāş daḫı N2; naḳḳāş ise bir TDK // 20 buña bir H3, N2: TDK'da yok; buña İBN / dédi ve: déyüp TDK / maḥallede: maḥalde N2 // 21 ṣayyāda: aña TDK / éyledi ki H3: éyledi N2, TDK, İBN / bahā: riᶜāyet ü bahā N2 // 22 véreyüm: vérürem TDK / ber-ser: be-ser TDK / dédi ve: déyüp TDK / peççe ṣayd: peççeyi şikār TDK // 23 naḳḳāşa: naḳḳāş-ı ḳallāşa TDK / naḳḳāş: ol TDK / dülgerüñ: dülger var idi TDK // 24 vardı ve: varup TDK / ḳālıb-ı ademī: ḳālıb daḫı H3 / timṯāli: timṯāl H3 / alup: N2'de yok // 25 Ve ol ḳālıbı: TDK'da yok / üstādāne H3, N2: bir üstādāne TDK, İBN / yere: yerde TDK

ḳosalar farḳında eşkāl-i ẓāhir olurdı. Ve ol zerger şeklinde olan timsāli bir tenhā yére ḳodı. Ve her ḳaçan ol ḫırs-beçeler acıḳdukça yémek vérse ol naḳş olan timsālüñ élinden yédürür idi. Bir mertebe bu ḫırs-beçeler ol zerger şeklinde olan timsāle alışdılar ki kendü anaları vü babaları ḳıyās éderlerdi. Birgün naḳḳāş-ı ẓarīf zergeri
5 ḫānesine daʿvet éyledi. Ve zerger daḫı iki küçük oġullarını bile alup naḳḳāşuñ evine
H3 252b gelüp mihmān oldı. Ol géce yatdılar. Értesi gün naḳḳāş /zergerüñ iki oġlını bir yérde şaḳlayup zerger kendü evine gitmege icāzet istedi ve oġullarını istedi. Naḳḳāş eyitdi: "Birāder bir ʿibret alacaḳ emr ẓuhūr éyledi. Senden ġāyet ḫicābdayam." dédi. Zerger eyitdi: "Ne maḳūle nesnedür?" Naḳḳāş eyitdi: "Senüñ oġullaruñ oynayup gezerken
10 ikisi daḫı meśḫ olup iki ayu yavrusu şekline taḥvīl éylemişler. Elbette bu maʿṣūmlara bu muṣībet bir ʿaẓīm günāh muḳābelesinde olmışdur." dédi. Zerger cezaʿ u fezaʿa başlayup "Bu ne sözdür oġullaruma ġadr éyleme." déyü birbiriyle nizāʿ u cidāl éderek ḥākim-i şerʿ ḥużūrına mürāfaʿaya vardılar. Ḳāżı vü ḥużżār-ı meclis taʿaccüb édüp "Bu ne sözdür? Bu ḫod dīn-i Muḥammedī'de olmamışdur. Buña delīlüñ nedür?" dédi.
15 Naḳḳāş eyitdi: "Ben daḫı bu ḥayretdeyem. Lākin buyursañuz ol meśḫ olanları ḥużūruñuza getüreyüm, görüñ ẓāhir evlādı babaların bilmez degül. Görelüm ne vaż'
H3 253a éderler." Ḥużżār-ı meclis ve ḳāżı /"Vāḳıʿan var getür." dédiler. Naḳḳāş ise ḫırs-beçeleri aḫşamdan berü aç ḳomış idi. Evinden alup maḥkemeye getürdi. Ve naḳḳāş ḫırs-beçeleri zergerüñ muḳābelesine ḳodı. Ḫırslar zergerüñ şeklini gördügi gibi daḫı
20 segirdüp zergerüñ ayaġına sürünüp temelluḳa başladılar. Eger ḥużżār ve eger ḳāżı cümlesi teraḥḥum édüp "Bu deñlü ādem içinde babalarını bilmeseler bu yüzden ḥareket mi éderlerdi?" dédi. Zerger daḫı şüphe vü taḥḳīḳ arasında ḳalup ḫırs-

---

·1 olurdı: olur idi N2 // 2 ḳodı ve: ḳoyup TDK / ol: H3'te yok / acıḳdukça: TDK'da yok // 3 bu H3, N2: o TDK; İBN'de yok / ol zerger şeklinde olan timsāle: timsāl zergere TDK // 4 alışdılar ki: alışdılar İBN / anaları: ataları İBN / ḳıyās: gibi ülfet TDK / éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2, TDK / zergeri: zerger H3 // 5 éyledi: éylediler TDK / ve H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 6 gelüp H3: geldi N2, İBN; götürdi TDK / oldı: olup TDK / yatdılar: anda yatdılar TDK / yerde: yere TDK // 7 şaḳlayup: şaḳladı TDK / istedi: ṭaleb éyledi TDK // 8 birāder: N2'de yok / emr: bir emr TDK / ġāyet: TDK'da yok // 9 gezerken H3, İBN: gezer iken N2, TDK // 10 daḫı: H3'de yok / yavrusu şekline TDK, İBN: yavrusında H3; yavrusu şeklinde N2 // 11 bu: bir TDK / ʿaẓīm günāh: günāh-ı ʿaẓīm TDK / cezaʿ u: N2'de yok // 12 başlayup: başladı ve dédi TDK / éyleme: éyleyorsun TDK / déyü: déyüp TDK // 14 dédi: dédiler TDK // 15 buyursañuz: emr buyursañuz TDK / olanları: olan veledleri TDK // 16 getüreyüm H3, TDK: getüreyin N2, İBN / görüñ: görüñ dédi N2 / ẓāhir evlādı H3, İBN: N2'de yok; ẓāhir olur evlādları TDK / babaların: babalarını TDK / degül H3: degüldür N2, İBN; degüller TDK / görelüm: göre N2 // 17 var: TDK'da yok / getür dédiler: getürüñ görelüm dédi TDK // 18-19 naḳḳāş ḫırs-beçeleri: TDK'da yok // 19 ḫırslar H3: ḫırs-beçeler N2, TDK, İBN / şeklini: şeklin İBN / gördügi gibi H3: gördükleri gibi ikisi N2, İBN; gördükleri gibi TDK // 20 ḥużżār ve eger ḳāżı H3: ḳāżı ve eger ḥużżār N2, İBN; ḳāżı ve eger ḥużżār-ı meclis TDK // 21 bilmeseler: bilmese TDK // // 22 éderlerdi H3, İBN: éderler idi N2, TDK / dédi H3, İBN: dédiler N2; ve dédiler TDK / daḫı H3, İBN: N2'de yok; bu eṣnāda TDK

beçeleri alup gene naḳḳāş-ı ḳallāşuñ evine vardı. Ve tevbe vü istiġfār édüp cürmine iʿtirāf éyledi. Ve ol ṣanduḳdan aldugı altını ve gümüşi evinden getürdi. Naḳḳāşuñ öñine ḳodı. Ve "Ḫaṭā étdüm." déyü cürmine nedāmet ʿarż édüp naḳḳāşa eyitdi: "Ḥaḳḳ taʿālā gene evlādumı ādemī şeklinde redd éylemek içün senden daḫı ḫayr duʿā recā éderem." dédi. Naḳḳāş daḫı ḫırs-beçeleri alup oġlancıḳları ṣaḳladugı evüñ içine ḳoyup ḳapusını /ḳapadı. Ve zerger ile ikisi ol géce ṣabāḥa degin temennā vü recā éyledi. Ve çin seḥerden ḳapuyı açup zergerüñ iki oġlunuñ elinden ṭutup çıḳardı, getürdi. "Elḥamdülillāhu taʿālā Ḥażret-i Bārī duʿāmuz ḳabūl éyledi." Oġullarını zergere teslīm éyledi. Zerger ʿaẓīm mesrūr olup naḳḳāşa duʿā vü ṣenā éderek oġullarını alup ḫānesine revāne oldı. İttifāḳ şehrüñ içine bu ḫaber münteşir oldı ki ol zergerüñ memsūḥ olan oġulları gene ādemī-zād şekline taḥvīl éylemiş, déyü şāyiʿ olınca şehrüñ ḳāżısı naḳḳāşı meclis-i şerʿe iḥżār édüp "Bu ḳıṣṣanuñ aşlından bize ḫaber vér, bu gerçek midür?" déyü su'āl éyledükde naḳḳāş eyitdi: "Zerger ile mā-beynümüzde şöyle bir ḳıṣṣa geçmiş idi. Ḫaber-i meshüñ evvelde daḫı aşlı yoġıdı. Bir ḥīle-i tedbīr édüp alınan altını ve gümüşi iḳrār étdürmek içün bu ḥīleyi taṣvīr édüp iḳrār étdürüp ẓuhūra getürdüm." dédi. Cümle ʿālem naḳḳāşa /"Bārekallāh kişinüñ ṣanʿatında mahāreti olmaḳ ancaḳ bu mertebe olur." déyü naḳḳāş-ı ḳallāşuñ cevdet-i fikr ü mahāretine taḥsīn ü āferīn éylediler.

H3 253b

H3 254a

Yigirmi yedinci faṣl. Taḳallübāt-ı dehr ile şikeste ve pür-ġam iken ʿavn-i Ḫudā-yı lem-yezel birle maẓhar-ı kerem olan erbāb-ı niʿam.[1]

Nādire. Ḥumāraveyh ile ol şikeste-ḥāl olan cüvānuñ ḥikāyesidür.[2]

Aḥmed bin Ṭolun'uñ oġlu Ḥumāraveyh iḳlīm-i Mıṣr'a salṭanatı ḥālinde her

---

1 vardı H3, İBN: geldi N2, TDK / ve: TDK'da yok / vü: H3'te yok // 2 altını ve gümüşi: altın ve gümüş TDK // 3 nedāmet: iʿtirāf u nedāmet TDK / ʿarż: H3'te yok / édüp: éyledi ve TDK // 4 taʿālā: taʿālā ḥażretleri N2 / gene: yine TDK / ādemī: ādem TDK / şeklinde H3, N2: şekline TDK, İBN / senden daḫı H3, N2: TDK'da yok; daḫı İBN // 5 dédi: TDK'da yok // 6 ikisi: ol ikisi N2 / ol géce: N2'de yok // 7 éyledi H3, İBN: éylediler N2, TDK / seḥerden: seḥerde İBN / ḳapuyı: ḳapuları TDK / çıḳardı H3, N2: çıḳarup TDK; İBN'de yok // 8 taʿālā: TDK'da yok / duʿāmuz H3, TDK: duʿāmuzı N2, İBN / éyledi H3: éyledi déyü N2, İBN; éyledi déyüp TDK // 9 naḳḳāşa: naḳḳāş ḫayr u TDK / ṣenā: ṣenālar TDK // 10 oldı: oldılar TDK / şehrüñ içine bu ḫaber N2, İBN: bu ḫaber şehrüñ içine H3; ol şehrüñ içine bu ḫaber TDK / ol: H3'te yok // 11 oġulları gene H3, N2: oġullarını yine TDK; oġulları yine İBN / ādemī-zād: ādemī-zāde TDK // 12 bize N2, TDK: H3 ve İBN'de yok // 13 eyitdi: eyitdi ki İBN / mā-beynümüzde: mā-beynümüze İBN // 14 ḳıṣṣa: ḳażiyye TDK / geçmiş idi H3, İBN: geçmişdi N2; geçmişdür TDK / ḫaber-i: TDK'da yok / evvelde daḫı: evvelinde de TDK / édüp: éyledüm TDK // 15 alınan: żāyiʿ olan TDK / altını ve gümüşi H3: altın u gümüş N2, TDK, İBN / ḥīleyi: sanʿatı TDK / édüp: ile TDK / étdürüp: étdürdüm TDK // 16 olmaḳ H3, İBN: N2'de yok; olıcaḳ TDK // 17 ancaḳ: TDK'da yok / mertebe: N2'de yok / olur: olmaḳ gerekür TDK / naḳḳāş-ı ḳallāşuñ: naḳḳāş N2 // 18 oḳudılar: éylediler H3 // 20 yigirmi yedinci: otuzıncı İBN / taḳallübāt-ı: naḳliyyāt-ı N2 // 21 birle: ile TDK / niʿam: niʿam ḥikāyeleridür TDK // 22 nādire H3, N2: TDK'da yok; ve mine'n-nevādir İBN / olan H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / cüvānuñ: cüvān TDK / ḥikāyesidür: ḳıṣṣasıdur. Ve mine'n-nevādir TDK // 23 bin: ibni TDK / Mıṣr'a: Mıṣr'a pādişāh olup TDK

[1] *XXVII. Faṣıl (İBN'de XXX. Faṣıl) (H3 254a, N2 159b, TDK 157a, İBN 135b)*

[2] *XXVII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XXX / 1) (H3 254a, N2 159b, TDK 157a, İBN 135b)*

cumᶜa ve işneyn güni elbette Ḳarāfe'ye, binüp meşāhid-i şuleḥāyı ziyāret ile maḳayyed idi. Bir gün merāḳıd-ı şuleḥādan birini ziyārete vardı. Gördi ki ol ḳabr yanında bir şābb-ı ḥüsnü'l-manẓar oturmış aġlar. Ḥumāraveyh bükāsından müte'eṣṣir olup "Kimden ẓulm gördüñ? Ḥālüñ nedür?" dédi. Ol yigit eyitdi: "Elḥamdülillāh sulṭānuñ ᶜadli eyyāmında ẓulm ber-ṭarafdur, lākin benüm ḥālüm ġayrıdur." dédi. Ḥumāraveyh eyitdi: "Bu ḳabr ṣāḥibini bilür misün?" Ol yigit eyitdi: "Benüm babamdur." "Çoḳdan mı /vefāt éyledi?" déyü su'āl éyledi. Cüvān eyitdi: "Ḳırḳ yıl vardur." Ḥumāraveyh eyitdi: "Yigirmi yıldan ziyādedür ben bu ḳabri gelüp ziyāret éderem. Seni görmedüm. Şimdiki gün gelüp aġlamaḳdan elbette bir emr-i ᶜaẓīm olmaḳ gerek. Cüvān eyitdi: "Bu ḳabr ṣāḥibi babamdan baña ḫayli māl ü mülk ḳaldı. Cümlesini ḫarc éyledüm. Élümde bir nesnecügüm ḳalmadı bir ṣāḥibetü'l-cemāl cāriyeden ġayrı. Kemāl-i żarüretümden anı daḫı dellāla vérdüm. Sulṭān vekīli benden iştirā éyledi. Cāriyeden ayrılup evüme varduḳda elem-i firḳat ve ġam-ı kürbet beni helāk mertebesine iletmiş idi. Ve dest-i firḳat giribān-ı ṣabrumı çāk édüp ṣabr u ḳarārum ve ārām u iḫtiyārum élümden gitdi. Ol elem ile babamuñ ḳabrine geldüm ki ḥālüme aġlayam." dédi. Ḥumāraveyh ġāyet elem çekdi. Ve merḥamet édüp "Şimden gerü ġam yéme. Maḳṣūduñ ḥāṣıl oldı. İşte sulṭān benem ve ol vekīl ol cāriyecigi benüm içün alup /baña bir ev alup cümle levāzımāt u ferrāşını tertīb ü müheyyā édüp baña ᶜarż édüp ḥayyiz-i ḳabūle geçüp bu géce ḫalvet olsam gerek idi. İmdi Allāhu taᶜālā cāriyecigüñi mübārek éylesün. Ve ol evi daḫı cümle içinde olanı ile saña hibe éyledüm. Var hemān bir sāᶜat öñce maṭlūbuña vāṣıl olup ṣafā-yı bāl ile baña ḫayr duᶜā éyleyesüñüz. Sizden hemān recām budur."

H3 254b

H3 255a

---

1 elbette: H3'te yok // 2 merāḳıd-ı H3, N2: bir merḳad-i TDK; merḳad-i İBN / birini: birinüñ ḳabrini N2 / yanında: yanına İBN // 4 Ḥālüñ nedür H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / yigit H3, İBN: N2'de yok; cüvān TDK // 4-5 elḥamdülillāh sulṭānuñ ᶜadli eyyāmında H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 5 lākin: velākin TDK / dédi: TDK'da yok // 6-7 "Benüm babamdur." "Çoḳdan mı vefāt éyledi?" déyü su'āl éyledi. Cüvān eyitdi: TDK'da yok // 7 déyü su'āl éyledi: N2'de yok / yıl vardur: yıldur N2 // 9 şimdiki gün H3, İBN: şimdi N2; şimdi bu gün TDK / emr-i: TDK'da yok / gerek: gerek dédi TDK // 10 ṣāḥibi: ṣāḥibini TDK / ḳaldı: ḳaldı idi TDK // 11 nesnecügüm H3, İBN: nesne N2; nesnem TDK / ḳalmadı: ḳalmadı ancaḳ TDK / cemāl cāriyeden H3, İBN: cemālden N2; cemāl bir ḫatun cāriye TDK / ġayrı: ḳalmışdı TDK // 11-12 kemāl-i żarüretümden anı daḫı: anı daḫı kemāl-i żarüretümden N2 // 12 anı daḫı H3, N2: anı da TDK; ötürü anı daḫı İBN // 13 varduḳda: geldükde TDK / iletmiş idi N2: almışdı H3; iledüp TDK; iletmişdi İBN // 14 édüp ṣabr u ḳarārum: ve ᶜinān-ı ḳarār-ı TDK / ve ārām u iḫtiyārum H3, İBN: N2'de yok; iḫtiyārumı TDK / gitdi: aldı TDK // 15 babamuñ: pederümüñ TDK / ki: TDK'da yok / ḥālüme H3: ḥālüm N2, TDK; ḥālümi İBN / dédi: dédüm dédi N2 // 16 elem: ıżṭırāb İBN // 17 ol cāriyecigi H3, İBN: ol cāriyeyi N2; cāriyeyi TDK / içün alup: içün alıvérüp TDK / baña bir ev alup H3: baña lāyıḳ bir ev N2; baña lāyıḳ bir ev alup İBN; TDK'da yok / cümle H3, N2: cümle evüñ TDK, İBN // 18 müheyyā édüp: müheyyā éyleyüp TDK / ᶜarż édüp H3: ᶜarż éyledi N2, TDK, İBN // 18-19 bu géce: TDK'da yok // 19 ḫalvet: N2'de yok / taᶜālā: taᶜālā ḥażretleri TDK / cāriyecigüñi: cāriyeñi TDK // 20 olanı: olan eşyā TDK / bir H3, N2: bu TDK, İBN / öñce H3: evvelce N2; durma bu géce TDK; İBN'de yok // 21 olup: ol ve İBN / duᶜā éyleyesüñüz H3, İBN: duᶜā éyleyesün N2; duᶜāya meşġūl olasıñuz TDK

dédi. Ol bī-çāre ḳadre érişmiş gibi şād olup vardı, ol ḫānede ber-murād olup devām-ı devletlerine ve şenā-yı rifʿatlerine müdāvim oldılar. Raḥmetullāhi ʿaleyhi.

İbni Muʿammer'üñ keremi beyānındadur. Ve mineʾn-nevādir.[1]

Rivāyet olınur ki niʿām-ı vāfire aşḥābından bir merdüm-i şāḥib-niʿmet şiddet-i rüzgār ile münḳalibü'l-aḥvāl olup kemāl mertebe ʿusret cānına kār édüp meger bir ḥüsn ü cemālde bī-naẓīr bir cāriyesi var idi. Birbirlerine maḥabbet ü ülfet édüp geçinürler idi. "Kemāl-i müẕāyaḳadan mevt /baña āsān gelür. Hīç bir vechle fikr édüp senüñ refāhiyyet üzre olmaña bir ʿilāc bulamadum. İllā seni bir niʿmet-i vāfire ṣāḥibi kimseye beyʿ édüp hele bārī sen ṣafāda olduḳça ben daḫı Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a şükr ü şenāda olam. Cāriye eyitdi: "Senden bir nefes dür olmaḳdan mevt baña ḥayāt-ı ebeddür. Lākin beni bir münāsib bahā ile beyʿ édüp sen bu żarūretden ḫalāṣ olsañ evlā idi." dédi. Pes bu cāriyeyi dellāla vérdi. Herkes müşterī oldı. Zīrā hem ṣāḥib-ḥüsn ve hem sāzende idi. Meger ol ʿaṣruñ ṣāḥib-keremlerinden İbni Muʿammer dérler bir emīr-i celīlü'ş-şān ḥuẓūrına bu cāriyeyi ʿarż éylediler. Bir faṣl édüp sāzuñ envāʿını çaldı. Bu cāriyeyi kemāl mertebe pesend édüp iki yüz biñ aḳçaya müşterī oldı, cāriyenüñ efendisini meclise daʿvet édüp "İki yüz biñ aḳça ben hemān taḥṣīl-i şanʿat içün ḫarc éylemişemdür." dédi. İbni Muʿammer eyitdi: /"Bu ana gelince sen daḫı temettuʿ u ṣafāsını sürdüñ." dédi. "İşte saña on ṭonlıḳ aṭlās ve on ʿaded at ve ḳatır." Ve nice nesne daḫı vérdi. Ṣafā-yı ḫāṭır ile bize vér dédi. Ol meblaġı vü esbābı teslīm édüp cāriyeyi

H3 255b

H3 256a

---

1 érişmiş: rāst gelmiş İBN / ol ḫānede: İBN'de yok / olup devām-ı H3, N2: oldı ve ʿömrleri olduḳça dā'imā TDK; oldı duʿā-yı İBN // 2 raḥmetullāhi ʿaleyhi H3, iBN: N2'de yok; raḥmetullāhi taʿālā ʿaleyhi TDK // 4 İbni Muʿammer'üñ keremi beyānındadur: TDK'da yok / ve: İBN'de yok // 5 merdüm-i: merd-i TDK // 6 olup: ve TDK / mertebe H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 7 bir: TDK'da yok / édüp: üzerine TDK // 7-8 geçinürler idi: geçinüp velākin TDK // 8 muẕāyaḳadan N2, TDK: muẕāyaḳa-i H3; muẕāyaḳa cānına kār édüp cāriyesine dédi ki "Bunca nāz u niʿmetden ṣoñra seni bu miḫnet-i faḳr içinde görmekden İBN / mevt baña: baña mevt İBN // 9 olmaña: olmañı İBN // 10 édüp: édem H3 / ṣafāda: refāhiyyetde N2 / olam: olayum dédi TDK // 11 olmaḳdan: olmaḳdan ise TDK / ebeddür: ebedīdür TDK / lākin: velākin TDK // 12 édüp: éyle ki TDK / sen: TDK'da yok / olsañ: TDK'da yok / evlā idi: evlādur İBN // 12-13 Pes bu cāriyeyi dellāla vérdi. Herkes müşterī oldı: TDK'da yok // 14 celīlü'ş-şān: celīlü'ş-şān var idi TDK // 15 ḥuẓūrına bu: anuñ ḥuẓūrına TDK / sāzuñ: sāzınuñ TDK / çaldı. Bu cāriyeyi: çaldı. Cāriyeye TDK // 16 mertebe: İBN'de yok / müşterī oldı, cāriyenüñ: dek vérür ise aluram TDK // 17 meclise: H3'te yok / édüp: édüp iki yüz biñ aḳça vérdi. Cāriyenüñ ṣāḥibi eyitdi İBN / aḳça H3, İBN: aḳça vérdi. Cāriyenüñ ṣāḥibi eyitdi "İkiyüz biñ aḳça N2; aḳçayı ʿarż éyledükde ṣāḥibü'l-cāriye eyitdi "Meblaġ-ı mezbūr miḳdārı şey'i TDK / ben hemān H3: N2'de yok; hemān TDK, İBN / ḫarc H3, İBN: ṣarf N2, TDK // 18 dédi: dédükde TDK / sen daḫı: H3'te yok // 19 dédi: TDK'da yok / işte: uşta İBN / ʿaded: re's TDK // 20 daḫı vérdi: daḫı véreyüm TDK / bize vér dédi N2, İBN: bize vérdi H3; bize vér déyüp TDK / ol: TDK'da yok / esbābı: eṣvābı N2 / édüp: éyledi ve TDK

[1] *XXVII. Faṣıl, 2. hikâye (İBN'de XXX / 2) (H3 255a, N2 160a, TDK 157b, İBN 136a)*

alup emīrüñ ḥaremine idḫāl éylemek istedükde cāriye ḳapunuñ settāresine yapışup āh u enīn-i ḥazīn ile aġladı. Ve efendisine eyitdi. Şiʿr:

Henī en leke'l-mālü'llezi ḳad eḫaẕtehū
Ve lem yebḳa fī keffī ġayre't-tefekkūri

Eḳūlū li-nefsi ve hiye fī kūrbātihā
Eḳillī feḳad bāne'l-ḥabībū ve ekṣīri

İẕā lem-yekūn lil-emri ʿindeke ḥīletūn
Ve lime tecdīden mine'ṣ-ṣabri faṣbirī[1]

"Netīce-i kelām bu ki aldugüñ mālla sen kemāl-i ṣafāda ol benüm élümde ʿusret ü tefekkürden ġayrı nesnem yoḳ. Çünki nā-çār olup bir nesneye ḳudretüñ olmaya. Ve bir muʿīn bulmayasın, çāresi ṣabrdur, ṣabr éyle." Cāriyenüñ ṣāḥibi daḫı gözinden yaşlar aḳıdup bu ebyātla cevāb vérdi. Şiʿr:

H3 256b *Fe-levlā ḳuʿūde'd-dehri / bī-ʿanneke lem yekūn*
Yūferrikunā şey'ūn sive'l-mevti faʿẕīri

Erūḫu bihim min firāḳike mūciʿīn
Unāci bihi ḳalben ḳalīle't-taṣabburi

ʿAleyke selāmun lā-ziyāde beynenā
Velā vaṣle illā en yeşā'e'bnū Muʿammerī[2]

"Netīce-i kelām bu ki eger bu dehr-i bī-vefānuñ devşürmesi olmasa senüñ ile benüm aramı mevtden ġayrı nesne ayırmaz idi. Bunı maʿẕūr ṭut. Senüñ firāḳuñla giderem ve ḳalb-i ṭavīlü'l-fikr ile münācāt éderem ve dérem Ḥażret-i Allāh'uñ selām u ikrāmı senüñ üstüñe olsun ki bugünden şoñra mā-beynümüzde ümīd-i ziyārete daḫı mecāl ḳalmadı. Meger İbni Muʿammer'üñ kerem-i kāmili ve luṭf-ı şāmili ṭarīḳ-i murāda rehber ola." dédi. Ve şiddetle bükā éyledi. Hemān laḥẓa emīr-i ʿālī-şiyem İbni Muʿammer

---

1 ḥaremine: ḥarīmine TDK // 1-2 āh u enīn-i ḥazīn H3, TDK: āh édüp ve enīn N2; āh u enīn İBN // 2 eyitdi: bu şiʿri inşād éyledi N2 / şiʿr: İBN'de yok // 4 tefekküri: taḥassüri İBN // 11 bu ki: N2'de yok / mālla H3, İBN: māl ile N2, TDK / ʿusret: ḥasret İBN // 12 nesnem: nesne TDK / yoḳ: yoḳdur İBN // 13 cāriyenüñ ṣāḥibi daḫı gözinden: ṣāḥibü'l-cāriye TDK / gözlerinden N2 // 14 ebyātla: ebyāt ile N2 // 15 ḳuʿūde'd-dehri: teḳūdü'd-dehri TDK // 21 lā-ziyāde: lā-ziyāret TDK // 23 bu ki: TDK'da yok / eger H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 24 bunı: TDK'da yok / firāḳuñla H3, İBN: firāḳuñ ile N2, TDK // 25 selām u ikrāmı N2, İBN: selāmı ikrāmı H3; selāmı ve ikrāmı TDK // 28 dédi ve: déyüp TDK / şiddetle: şiddet ile TDK

[1] "Aldığın (kazandığın) mal sana kutlu olsun. Avucumda düşünceden başka hiçbir şey kalmadı. Sıkıntılar içindeki nefsime diyorum ki"

[2] "Felek beni senden alıkoymasaydı, ölüm dışında hiçbir şey bizi ayıramazdı, beni affet. Senin acı verici ayrılığından onlarla rahata kavuşuyorum. Sabrı az bir kalbe onunla fısıldıyorum. Sana selam olsun. Aramızda bir ayrılık yoktur. Ancak İbni Muammer dilemedikçe kavuşmak da yoktur."

daḫı bükā édüp cāriyeyi elinden ṭutup Ḥaḳḳ taᶜālā sizi birbiriñüze mübārek éylesün. Ve bu vérdügümüz meblaġı ṣafā-yı ḫāṭır ile meᶜünetüñüze ṣarf édüp leẕẕāt-ı ᶜayş u
H3 257a ṣafāñuz maḥallinde bizi daḫı duᶜādan unutmaya/sız." dédi. Ol meclisden şād u ḫurrem ve şenā éderek cāriyesi ile evine geldi. Ve ol meblaġ ile ᶜaẓīm ḫüsn-i ḥāl ve ṣıfāl-i bāl taḫṣīl édüp ᶜömür geçürdiler. Bārekallāh zihī kerem ü cūvān-merdī. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Nādire. Vezīr ile cāriye-i bī-naẓīr ḥikāyesidür. [1]

Rivāyet éderler ki mülūkdan baᶜżılar ṣoḥbet-i nisāya ziyāde mā'il olup ḫesnā cāriyelerinden biriyle muḳayyed idi. Ve ol pādişāhuñ bir vezīri var idi. Dā'imā pādişāha maḥabbet-i nisādan menᶜ éderdi. Pādişāh daḫı ṣoḥbet-i cevārīden çekilüp ṭaşrada yatar ḳalḳar oldı. Birgün şāh içerü cāriyeleri yanına varduḳda cāriyeler eṭrāfını alup devletlü pādişāh bizden rū-gerdān olmaġa bāᶜiṣ ü bādī nedür? Biz de günāhumuz bilsek." dédiler. Pādişāh eyitdi: "Günāhuñuz yoḳdur. Lākin vezīrüm beni sizüñle ülfet ü maḥabbetden menᶜ édüp baᶜżı maḥẓūr beyān éyledi. Cāriyelerden biri eyitdi:
H3 257b "Pādişāhumdan recā éderem ki beni ol vezīre bağışlayasız. /Ve bir yérden benümle anuñ ülfet ü muᶜāmelesine nāẓır olasız, göresiz." dédi. Şāh daḫı cāriyeyi vezīre bağışladı. Vezīr cāriyeye ᶜaẓīm meyl ü maḥabbet édüp vuṣlatına ṭālib oldı. Cāriye yaḳın olmayup vezīrüñ maḥabbeti ġālib oldı. Vezīr cāriyeden temennā-yı vuṣlat édüp recāya başladı. Cāriye şāha ḫaber irsāl éyledi. "Gelsün vezīr ile temāşāmuzı görsün.", dédi. Ve cāriye vezīre şīve yüzünden eyitdi: "Dünyā bir yaña olsa rām olmazam, illā meger her ne dérsem ᶜamel édesin." Vezīr hemān "Emr éyle." dédi. Cāriye bir eşek

---

1 birbiriñüze: biribiriñüze N2 // 3 şafāñuz maḥallinde: şafāda olduġıñuz maḥalde TDK / unutmayasız: ferāmūş étmeyesiz TDK // 3-4 dédi. Ol meclisden şād u ḫurrem ve şenā éderek: N2'de yok // 4 ve şenā: ve duᶜā vü şenā TDK / cāriyesi ile: cāriyesiyle N2 / ṣıfāl-i H3, N2: ṣafā-yı TDK, İBN // 5-6 raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi H3, İBN: N2'de yok; raḥmetullāhi ᶜaleyhi TDK // 8 nādire: TDK'da yok / Vezīr ile cāriye-i bī-naẓīr hikāyesidür H3, N2: Vezīr cāriye-i bī-naẓīr ḫikāyesidür. Ve mine'n-nevādir TDK; Vezīr cāriye-i bī-naẓīr ile hikāyesidür İBN // 10 biriyle H3, İBN: biri ile N2, TDK // 10-11 Dā'imā pādişāha maḥabbet-i nisādan menᶜ éderdi. H3'te yok // 11 nisādan: nisvāndan TDK // 12 yatar H3, N2: yatur TDK, İBN / oldı H3, N2: idi TDK, İBN / şāh: pādişāh TDK // 13 pādişāh: pādişāhum TDK / biz de: bize TDK / günāhumuz: günāhumuzı TDK // 14 bilsek: bildür TDK / sizüñle: sizüñ ile TDK // 15 maḥẓūr: maᶜẓūr TDK // 16 bir yerden N2: bizi bir yerden H3, TDK; bir yerde İBN // 17 göresiz: ne görürsiz TDK // 17-18 Şāh daḫı cāriyeyi vezīre bağışladı: Pādişāh eyitdi "Vezīri daᶜvet édüñ gelsün." Geldükde "Saña bu cāriyeyi bağışladum." Dédi TDK // 18 cāriyeye: çün cāriyeyi aldı TDK // 19 olmayup: olmaġa rıżā vérmedi TDK / ġālib oldı: gitdükçe ġālib oldı TDK / temennā-yı vuṣlat édüp: recā vü temennā-yı vuṣlat étmege TDK // 20 ricāya: TDK'da yok / şāha: pādişāha TDK / irsāl éyledi H3, N2: irsāl éyledi ki TDK; gönderdi İBN // 21 olsa: gelse İBN / rām H3, N2: saña rām TDK, İBN // 22 meger: meger ki TDK / dérsem: dér isem TDK / édesin: édesiz TDK / bir: TDK'da yok

[1] *XXVII. Faṣıl, 3. ḥikâye* (İBN'de *XXX / 3) (H3 257a, N2 161a, TDK 158b, İBN 136b)*

semerini getürdi ve "Bunı arḳaña alup ve aġzuña bu licāmı vurup beni arḳaña alup at gibi gezdürürseñ ben daḫı senüñ murāduña mütābaᶜat édeyin." dédi. Cāriye daḫı vezīri dört ayaḳlu édüp arḳasına eşek semerini bend édüp aġzına bir licāmı geçürüp şırtına bindi. Evüñ içinde ṭolanup gezerken pādişāh ṭaşradan /hücūm édüp içerü girdi.Ve
H3 258a
vezīri bu ḥālde gördi. Vezīre eyitdi: "Sen ḫod beni ṣoḥbet-i nisādan menᶜ éder idüñ. Bu ne ḥāldür? " dédi. Vezīr eyitdi: "Pādişāhum işte seni her zamān menᶜ édüp ḳorḳduġum bu şekle girmeden şaḳınur idüm. ᶜĀḳıbet ḳorḳup ḫaẕer éyledügüm derde ben mübtelā oldum." dédi. Pādişāh güldi. Ve vezīrüñ böyle ḥāẕır-cevāb olduġından ᶜaẕīm ḥaẕẕ édüp vezīre iḥsānlar éyledi. Ve ol cāriyeye daḫı inᶜām-ı bī-pāyān éyledi. Ve "Buña benüm ḫāṭırum içün sā'irlerden ziyāde iltifāt éyle." déyü sipāriş éyledi. *Rāviye ᶜan Mücāhidin ᶜani'bni ᶜAbbāsin ᶜani'n-nebiyyi ᶜaleyhi's-selāmü ennehu. Ḳāle resūlullāhi ṣallallāhu ᶜaleyhi ve selleme[1]: "Men ᶜāşıḳa ve keteme ve ᶜaffe ve ṣabera ġafarallāhū lehū ve edḫālehū'l-cennete.*[2]

Nādire-i ġarībe[3]

Fużalā-yı kibārdan Cāḥiẓ'den merwīdür ki: Bir gün ḫalīfe-i ᶜaṣr olan
H3 258b
Mütevekkil Billāh oġlına taᶜlīm-i ᶜilm içün beni ṭaleb éyledi. Ḥużūrına vardum. /Beni gördükde ṣūretüme naẕar édüp beni begenmedi. Baña bir ṣurre altun inᶜām éyledi. Ḳalḳdum gitdüm. Yolda giderken ümerā-yı ᶜālī-şāndan Mehemmed bin Yesār'a rāst geldüm. Beni yanına daᶜvet édüp meger Dicle üstinde bir bāġı var idi, aña gidelüm déyü beni bile aldı. Dicle kenārına geldük. Bir müzeyyen gemi iḥżār éylemişler.

·1 getürdi: getür TDK / ve bunı: TDK'da yok /alup: al TDK / bu licāmı. licām TDK / vurup H3: urup N2, İBN; ur TDK / alup: bindürüp TDK // 1-2 at gibi: TDK'da yok // 2 gezdürürseñ H3, İBN: götürürseñ N2; gezdürür iseñ TDK / murāduña: murāduñı TDK / mütābaᶜat: ḥāṣıl TDK / édeyin H3, İBN: édeyüm N2; éderem TDK / dédi: dédi. Vezīr de hemān ḳabūl éyledi TDK / vezīri: vezīr TDK // 3 bend édüp H3, N2: bend ve TDK; urup bend éderdi İBN / bir licāmı: licām TDK / geçürüp: urup İBN // 4 ṭolanup H3, TDK: gezüp ṭolanup N2; gezüp ṭolayup İBN / gezerken H3, İBN: gezer iken N2, TDK // 4-5 ve vezīri H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 5 gördi: görüp TDK / sen: sen ne TDK // 6 işte: uşta İBN // 7 ḳorḳup: İBN'de yok // 8 ve: İBN'de yok // 9 bī-pāyān éyledi: bī-pāyān édüp TDK // 10 ve buña: vezīre dédi TDK // 11 ᶜaleyhi's-selāmü: ṣalallāhu taᶜālā ve sellem N2 // 12 resūlullāhi ṣallallāhu ᶜaleyhi ve selleme H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 13 cennete: cennete. Ṣadaḳa resūlullāh TDK // 15 nādire-i ġarībe: ve mine'n-nevādir TDK // 19 giderken H3, İBN: gider iken N2, TDK / bin: TDK'da yok // 20 geldüm: gelüp TDK / édüp: éyledi TDK / idi: imiş TDK // 21 éylemişler: éylemişdi İBN

[1] "Hz. Peygamber'den İbni ᶜAbbas, onun yoluyla da Mücahid rivayet etmiştir ki, Resulullah şöyle demiştir:"

[2] "Kim âşık olur, aşkını gizler, iffetini korur ve sabrederse Allah ona magfiret eder ve onu cennete koyar." Hadis???

[3] *XXVII. Fasıl, 4. hikâye (İBN'de XXX / 4) (H3 258a, N2 161b, TDK 159b, İBN 137a)*

Gemiye girdük. Dicle'de ᶜaẕīm niᶜmetler döşetdi. Ve bāde meclisi oldı. Yédiler içdiler. ᶜAẕīm şafālar oldı. Mīr-i mezbūruñ bir ṣāḥib-cemāl muġannī cāriyesi var idi. Settāre ardından eline sāzın aldı. Bir faṣl édüp baᶜde bu ebyāta şürūᶜ édüp oḳudı. Şiᶜr:

Eyne ḳalbü'l-ḫılli min ḳalbin ṣabbin
Ḫaddühū bi'l-bükā'i ḫaddün cerīḥun

Eyyühe'l-lā'imūne fi'l-ḥubbi keffū
Keyfe yuḫfi'l-hevā ve seḳāmī yebūḥu[1]

Bu ebyātı bir mertebe derd-i derūnla oḳudı ve mā-beynümüzde olan settāreyi açdı gūyā ki şeb ẓulemātında bedr-i münīr ẓuhūr éyledi. Bu ḥüsn ü cemālde ben insān
H3 259a görmedüm. Ẓuhūr /étdügi bir oldı. Ve bir kerre pertāv édüp götürdi kendüni Dicle'ye atdı. Cümlemüz ḫayretde ḳalduḳ. Emīr-i mezbūruñ yanında bir ṣāḥib-i ḥüsn ü bahā bir oġlan ṭururdı, emīre yelpāze şallardı. Cāriye kendüni Dicle'ye atdugını gördügi gibi elinden yelpāzeyi bıraġup "Senden şoñra ben dünyāya ḳanḳı gözile baḳayum." dédi ve bu beyti oḳudı. Şiᶜr:

Men māte ᶜāşıḳān felyemūt hākeẕā
Lā-ḫayra fi'l-ᶜāşıḳin bilā-mevtin[2]

Ve götürdi kendüyi cāriyenüñ ardınca Dicle'ye atdı. Ḫayret-ber-ḫayret. "Bre meded." Ġavvāşlar kendülerin Dicle'ye atdılar. Ġāyet şiddeti zamānı idi. Dicle'nüñ ġavvāşları bir zamāndan şoñra ṭalup çıḳardılar. Gördük ikisi birbirini muḥkem der-āġūş édüp ikisi daḫı fevt éylemişler. Meḥemmed bin Yesār ġāyet müte'eṣṣir olup gördüm ki ġamdan helāk oluyor. Ben eyitdüm: "Yā emīr buña elem çekme, ṣabr éyle. İcāzet-i şerīfüñ

---

1 Dicle'de H3: N2 ve İBN'de yok; meger mezbūruñ TDK / niᶜmetler H3, İBN: niᶜmetler ile N2; şafālar ve niᶜmetler TDK / döşetdi H3, İBN: döşendi N2; TDK'da yok / bāde: bādeler TDK / meclisi oldı: TDK'da yok / yédiler: yédük ve TDK / içdiler: içdük ẕevḳ éyledük TDK // 2 ᶜAẕīm şafālar oldı: TDK'da yok / mīr-i: emīr-i TDK / muġannī: TDK'da yok // 3 sāzın: sāz H3 / aldı: alup TDK / ebyāta: ebyātı İBN / şürūᶜ édüp: İBN'de yok / şiᶜr H3, TDK: naẓm N2, İBN // 9 derūnla H3, İBN: derūn ile N2, TDK // 10 şeb ẓulemātında H3, İBN: şeb-i ẓulemātda bir TDK; şeb-i ẓulemānīde N2 / insān: böyle bir insān TDK // 11 kendüni H3, N2: kendüsini TDK; kendüyi İBN // 12 bahā: bahāda TDK // 13 ṭururdı H3, İBN: ṭurur idi N2; durur idi TDK / emīre: emīr-i mezbūra TDK / şallardı H3, İBN: şallar idi N2, TDK / kendüni H3, İBN: kendüyi N2, TDK // 14 senden şoñra: şimden gerü TDK / ben: bu TDK / dünyāya: dünyāda TDK / ḳanḳı: ne N2 // 15 ve bu beyti oḳudı: H3'te yok / şiᶜr TDK, İBN: beyt H3; naẓm N2 // 18 götürdi: götürüp TDK / ardınca Dicle'ye H3, İBN: üstine N2; ardınca TDK / Ḫayret-ber-ḫayret: bize ḫayret el vérdi TDK // 19 ġavvāşlar: ġavvāşlar yétişüñ dédükde TDK / şiddeti H3, N2: şoḳ şiddet TDK; şiddeti İBN / zamānı idi. Dicle'nüñ ġavvāşları: ile ṭaldılar TDK // 20 ṭalup: TDK'da yok / ikisi: ikisini TDK / der-āġūş édüp: şarılmış TDK // 21 éylemişler H3, İBN: olmışlar N2, TDK / bin: ibni TDK // 22 oluyor: olayor TDK / şerīfüñ H3, N2: şerīfüñüz TDK, İBN

[1] "Onun kalbi ağlamaktan yarıktır. Böyle gönülden bağlı bir kalp yanında samimi dostun kalbi nerelerde? Ey sevgiyi kınayanlar vazgeçin. Hastalığım ortaya çıkıp dururken arzuyu nasıl gizleyebilirim?"

[2] "Kim aşık olarak ölürse böyle ölsün. Ölümü göze almamış âşıkta hayır yoktur."

H3 259b olursa saña bir ġarīb ḥikāye éyideyüm buña şebīh. Bir miḳdār /sükūn gelüp tesellī bulasız." "Billāhi yā Cāḥiẓ söyle. Bir miḳdār ġamumuz defᶜ olsun." dédi. Ben daḫı eyitdüm: "Yā emīr ḫulefā-yı Benī Ümeyye'den Süleymān bin ᶜAbdülmelik bir ḥüsn ü cemālde bī-hemtā muġannī-i ḫoş-āvāz cāriye iştirā éyledi. Kemāl-i ḥüsn ü ẓerāfetine meftūn olup bir an ansuz olmaz idi. Meger bu cāriyeyi eski efendisi yanında iken bir cemīlü'l-manẓar cüvān ᶜāşıḳı var imiş. Bir gün Süleymān bin ᶜAbdülmelik meşāliḥ-i Müslimīni görmek şadedindeᶜaẓīm dīvān éylemişdi. Bir cüvān gelüp bir ᶜarż-ı ḥāl şundı. Ḫalīfe ᶜarż-ı ḥālini oḳudı. Yazmış ki: "Emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ kemāl-i mürüvvet ü ᶜadāletinden recā éderem ki maᶜhūd fülān muġannī cāriyelerine emr édeler ki ḥużūr-ı ᶜālīlerinde iki beyt oḳusun. Bu ḳulları ol simāᶜ şafāsıyla iki ḳadeḥ-i tām muḥaṣṣalü'l-merām nūş édüp ᶜömürden behremend olam." Ḫalīfe ᶜarż-ı ḥāli oḳudı. "Kimdür bu H3 260a ᶜarż-ı ḥāli şunan?" dédi. Çaġırdılar. Bir perī-peyker cüvān /gelüp "Ḳıṣṣa benümdür." dédi. Ḫalīfe vāfir tefekkür ü teʾemmülden şoñra buyurdılar ki: "Yarın Ḳaṣr-ı Zebercedī'de gelüp ḥāżır olasın." Pes cüvān duᶜā vü şenā édüp gitdi. Értesi gün Süleymān bin ᶜAbdülmelik ḫayl u ḫaşemiyle binüp Kaṣr-ı Zebercedī olan baġa varduḳ. Ḳaṣr ḫod naḳdden nişān vérür bir ᶜālī ḳaṣr idi. Cümle nüdemāsıyla ḫalīfe otururken ol riḳᶜa ṣāḥibi cüvān géyinmiş, zīb ü zīvere müstaġraḳ olmış geldi. Ḫalīfeye ᶜarż étdiler. "Meclise gelsün." dédi. Geldi, ḫalīfenüñ elin öpüp ḳarşuda ṭurdı. Bu cüvānuñ ḥüsn ü cemāline ehl-i meclis cümlesi meftūn oldı. Ḫalīfe emr éyledi. Cāriye sāzını alup "Gelsün." dédi. Cāriye daḫı zīver libāsla ṭonanup pür-şūr u şeġab meclise geldi. Ḫalīfe ḥużūrında sāzını eline alup cüvāna ḳarşu oturdı. Ve bir şürāḥiyle iki rıṭl-ı H3 260b şāmī ḳaynanmış bāde getürdürler, cüvānuñ öñine ḳodılar. Cüvān ḳadeḥi alup /ṭoldurdı ve cāriyeye "Bir nesne oḳu diñleyelüm." dédi. Cāriye daḫı bu şiᶜre āġāz éyledi. Şiᶜr:

Ve men ṭalebe'l-eḥibbete kāne esḫā

Bi-beẕli'r-rūḥi min Kaᶜb bin Māme

---

1 olursa: olur ise TDK / saña: size TDK // 2 bulasız: olasız TDK / ġamumuz H3: ġamum N2, TDK ve İBN // 3 ᶜAbdülmelik: ᶜAbdülmelik'üñ TDK // 4 ẓerāfetine: ẓerāfetde İBN // 5 cāriyeyi H3, TDK: cāriye N2, İBN // 7 éylemişdi: éylemiş idi TDK // 7-8 bir ᶜarż-ı ḥāl şundı. Ḫalīfe: H3'te yok // 9 ᶜadāletinden H3, TDK: ᶜadlinden N2, İBN / muġannī: N2'de yok / cāriyelerine: cāriyelerinden H3 // 10 ᶜalīlerinde: ᶜaliyyelerinde N2 / ol: TDK'da yok / şafāsıyla H3, İBN: şafāsı ile N2, TDK // 11 behremend olam: behre alam N2 / ᶜarż-ı ḥāli: ᶜarż-ı ḥāl TDK // 12 ḳıṣṣa: ḳażiyye TDK // 13 tefekkür ü: TDK'da yok // 14 Zebercedī'de: Zeberced'e İBN // 15 ḫaşemiyle H3: ḫaşemi ile N2, TDK, İBN // 15 Zebercedī: Zebercedī'de N2 // 16 nüdemāsıyla: nüdemāsı ile N2 // 17 otururken H3, İBN: otorur iken N2, TDK / zīb: zer H3 // 18 étdiler H3, İBN: éylediler N2, TDK / geldi: TDK'da yok / öpüp: öpdi N2 / ḳarşuda: ḳarşusında TDK // 18-19 oldı: oldılar TDK / bu cüvānuñ: cüvānuñ bu N2 // 20 zīver libāsla H3, İBN: zīver libās ile N2; zīverli libāslar TDK / u şeġab: İBN'de yok // 21 şürāḥiyle H3, İBN: şürāḥi ile N2, TDK // 23 bir nesne: İBN'de yok / dédi: İBN'de yok / şiᶜr H3, TDK: şiᶜr budur. Naẓm N2; naẓm İBN

Ve men ṭalebe'l-ġanā'ime lem-yehīb min
Ḳażā min dūni maṭlebihi husāmehū[1]

oḳudı, tamām éyledi. Cüvān bir ḳadeḥi ṭoldurdı ve içdi. Ve cāriyeye "Bu ḳadeḥümüze daḫı bir nesne oḳu." dédi. Cāriye tekrār bu şi^{c}re başladı: Şi^{c}r:

Şekā eleme'l-firāḳi'n-nāsū ḳabli
Vedū'ī bi'l-hevā ḫattā ve meyyitin
Ve ammā miṣlemā ḏammet ḏulū'ī
Fe-inni mā semi^{c}tū ve mā rā'eeytū[2]

Cāriye faṣlı tamām éyledi. Cüvān cāriye ile sırrī muṣāḥabete meşġūl iken ḫādim baḳiyye-i bādeyi ḳadeḥe ḳoyup cüvānuñ eline şundı. Cüvān ḳadeḥi alup ḫalīfeye du^{c}ā édüp "Emīrü'l-mü'minīn bugün bizüm me'mūlümüz ile ḫāṭırumuz cebr éyledi. Ḥaḳḳ ta^{c}ālā dünyāda vü ^{c}uḳbāda mesrūr u mecbūrü'l-ḫāṭır éyleye." dédi. Ve cāriyeye "Bu āḫir peymānemüzdür. Buña münāsib bir nesne oḳu." /dédi. Cāriye tekrār sāzına düzen vérüp bu şi^{c}re āġāz éyledi. Şi^{c}r:

H3 261a

Nūvebū'z-zamāni keşīrun ve eşeddühā
Mā leffetū'l-^{c}uşşāḳa yevme firāḳin
Yā ḳalbū lime ^{c}araḍte nefseke li'l-hevā
Ev mā semi'te meşāre'l-^{c}uşşāḳı[3]

oḳuyup faṣlı tamām éyledi. Cüvān daḫı elindeki ḳadeḥi içdi ve şenā édüp ḳalḳdı. Ve ehl-i meclise vedā^{c} édüp ve kendüzini çekdi çevürdi. Bir uġurdan kendüyi götürüp ḳaṣrdan aşaġa atdı. Depesi üstine düşüp cān vérdi. Ḫalīfe bu ḥāli gördügi gibi "Hāy şaḳī ne yavuz ^{c}acele éyledi. Öyle mi ḳıyās éderdi ki ben cāriyemi çıḳarup anuñ ile bir meclisde oturduḳdan şoñra bir daḫı ḥarīmüme idḫāl mi éderdüm? Maḳṣūdum kendüye hibe éylemek idi. Allāh ^{c}alīmdür. *İnnā lillāhi ve innā ileyhi rāci^{c}ūn*[4] " dédi. Ve serāy aġasına emr éyledi ki "Givürüñ şu cāriyenüñ aḳrabāsından kimsesi var ise teslīm

---

3 ve: İBN'de yok // 4 daḫı H3, N2: TDK ve İBN'de yok / tekrār: İBN'de yok / şi^{c}re başladı H3, N2: şi^{c}ri inşād éyledi TDK; şi^{c}ri oḳudı İBN / şi^{c}r: naẓm N2 // 8 mā: lā İBN // 11 bugün bizüm H3, İBN: bizüm bugün N2, TDK // 12 mecbūrü'l-ḫāṭır: mecbūr İBN / dédi ve: ve döndi TDK // 12-13 Ve cāriyeye "Bu āḫir peymānemüzdür. Buña münāsib bir nesne oḳu." dédi: İBN'de yok // 14 şi^{c}r: İBN'de yok // 15 keşīrun: keşīretun TDK // 19 daḫı: TDK'da yok // 20 édüp: TDK'da yok / çekdi: çekdi ve TDK / kendüzini: kendüyi N2 // 21 aşaġa: aşaġı N2 / depesi: depe TDK // 22 öyle mi H3, TDK: meger öyle beni N2, İBN / anuñ ile H3: anuñla N2, TDK, İBN // 23 şoñra bir H3, N2: şoñra ben anı bir TDK, İBN / ḥarīmüme H3, İBN: ḥaremüme N2, TDK / idḫāl mi éderdüm: idḫāl éder mi idüm TDK // 25 kimsesi: kimse H3

[1] "Dostları isteyen kimse ruhunu bol bol harcayarak Ka'b b. Mâme'den daha cömert olur. Ganimetleri isteyen kimse ise bu isteği uğruna kılıcını kınından çeken (ölümü göze alan) kişi olur."

[2] "İnsanlar benden önce ayrılık acısından şikayet ettiler. Sanki kaburgalarım birbirine yapışmış gibi ne işittim, ne de gördüm. Ölüyken aşka çağırıldı."

[3] "Zamanın belaları çoktur. En şiddetlisi ise ayrılık gününde âşıklara ulaşandır. Ey kalbim, kendini arzuya niçin bıraktın? Yoksa sen âşıkların mücâdelelerini işitmedin mi?"

[4] "Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz." Bakara, (2) : 156.

H3 261b éyleñ. Ve cümle mühimmāt u levāzımātını görüñ ve bir /kimseye tezvīc éyleñ." dédi. Ṭavāşī daḫı elin eline alup "Gel gidelüm." dédi. Nerdübān başına geldügi gibi elini ṭavāşīnüñ elinden çeküp götürdi, kendüyi ḳaşrdan aşaġa atup ol daḫı depesi üstine düşüp teslīm-i rūḥ éyledi. Ḫalīfe ḫayrān ḳalup emr éyledi, ikisini daḫı tekfīn ü techīz édüp ikisini bir ḳabre defn éylediler. Meḥemmed bin Yesār bu ḥikāyeyi işitmekle bir miḳdār elemi teskīn buldı.

Nādire[1]

Faẓl bin ᶜİyāẓ ḥaẓreti rāẓıyullāhu ᶜanhu buyururlar imiş ki: Ḥaḳḳ sübḥānehu vü taᶜālā bir ḳulunuñ bir duᶜāsını ḳabūl éylese ol duᶜāyı ᶜuşşāḳ-ı mecbūre éder idüm. Zīrā umūrlarında mecbūrlar ıẓṭırār éder, iḫtiyārī degüldür.

Nādire[2]

ᶜÖmer bin ᶜAbdülᶜazīz ḥaẓretlerinüñ hemşīresi ġāyet ṣāliḥalardan ᶜābidāt u ḳānitāt zāhidelerden idi. Birgün saᶜādet-ḫānelerine ḥüsnle meşhūre olan Keşīr'üñ H3 262a maᶜşūḳası ᶜİzze gelmiş idi. /ᶜİzze'ye ḫiṭāb édüp dédi ki: "Senüñ ḥaḳḳuñda Keşīr'üñ, beyt:

Ḳaḍā küllī ẕī-deynin ve vefā ġārimehu
Ve ᶜizzetūhū memṭūlün muġnin ġarīmehā[3]

démenüñ maᶜnāsı nedür?" ᶜİzze eyitdi: "Bir büse vaᶜde éyledüm vefā éylemedüm. Anı īhām éder." dédi. Ol ᶜābide-i zamāne eyitdi: "Vaᶜdeñi tencīz éyle. Günāhı benüm üzerüme olsun." dédi. Ve bu söz taḫtında ḳırḳ cāriye āzād éyledi. *ᶜAleyye işmuhā*[4] dédügi içün.

Nādire[5]

Ol ᶜİzze'nüñ ᶜaşḳıyla meşhūr olan Keşīr'den rivāyet éderler ki bir ḳulını bir

---

1 levāzımātını: levāzımātın N2 // 2 elin eline: cāriyeyi İBN // 3 aşaġa: aşaġı N2 // 4 tekfīn ü techīz H3: techīz ü tekfīn N2, TDK, İBN // 5 ikisini H3, N2: TDK ve İBN'de yok / ḳabre: ḳabrde H3 / éylediler: éyledi TDK / bin: ibni TDK // 8 nādire: ve mine'n-nevādir TDK // 9 rāẓıyullāhu: rāẓıyullāhu taᶜālā N2 / buyururlar imiş: buyurur İBN // 10 bir H3, TDK: bu N2, İBN / zīrā: zīrā anlar TDK // 11 mecbūrlar H3, N2: mecbūrlardur TDK, İBN / ıẓṭırārīdür TDK / degüldür: degüldür dérler idi N2 // 13 nādire: ve mine'n-nevādir TDK // 14 bin: ibni TDK // 14-15 ṣāliḥalardan ᶜābidāt u ḳānitāt zāhidelerden: ṣāliḥa vü ᶜābide İBN // 15 idi: olup TDK / ḥüsnle H3, İBN: ḥüsn ile N2, TDK / meşhūre H3, N2: meşhūr TDK, İBN // 16 gelmiş idi N2, İBN: gelmişdi H3; gelüp gelmiş idi TDK / ḫiṭāb édüp: ḫiṭāben İBN // 17 beyt H3, N2: şiᶜr TDK; İBN'de yok // 18 vefā: TDK'da yok // 21 éder dédi H3, TDK: éder idi N2; éderdi İBN // // 25 nādire: ve mine'n-nevādir İBN // 26 ᶜaşḳıyla: ᶜaşḳı ile N2

[1] *XXVII. Faṣıl, 5. ḥikâye* (İBN'de *XXX / 5) (H3 261b, N2 163b, TDK 161a, İBN 138b)*

[2] *XXVII. Faṣıl, 6. ḥikâye* (İBN'de *XXX / 6) (H3 261b, N2 163b, TDK 161b, İBN 139a)*

[3] "Her borc sahibi borcunu yerine getirir ve alacaklısıysa ona vefa gösterir...."

[4] "Günahın vebali boynuma olsun."

[5] *XXVII. Faṣıl, 7. ḥikâye* (İBN'de *XXX / 7) (H3 262a, N2 163b, TDK 161b, İBN 139a)*

miḳdār esbāb ile ticāret içün Şām'a irsāl éyledi. Ol oġlan eşnā-yı seferde efendisinüñ maᶜşūḳasınuñ kūyına geldi. ᶜİzze bir ḫatuna dédi ki "Var benüm içün baᶜżı esbāb al Keşīr'üñ ḳuluñdan, ammā şaḳın benüm içün aldugüñi déme. Ve seni benüm ṭarafumdan idügüñi bilmesün." dédi. Bu ᶜavrat vardı ᶜİzze'ye läyıḳ esbābdan aldı. Ve ol
H3 262b 5 ḳaryenüñ ahālīsi ᶜavratları /daḫı ḥācetlerin aldılar. Bir ᶜavrat bir miḳdār esbāb alup bahāsını vérmede birḳaç uzatmış idi. Bir gün ᶜİzze ṭarafından olan ᶜavrat aldugı esbāblaruñ bahāsını getürdi. Teslīm şadedinde iken Keşīr'üñ ḳulı –mışraᶜ–:

Kaḍā küllī ẕī-deynin ve vefā ġārimehu[1]

beytini bir münāsebetle oḳudı. ᶜİzze ṭarafından olan ᶜavrat bī-iḫtiyār olup "Vallāhi yā
10 fülān senden ne ṣaḳlayam bu esbāblar ki senden aldum cümle ᶜİzze içündür. Ve ben anuñ ḫiẓmetkārıyam." dédi. "Ve işte evi budur." dédi. Ġulām eyitdi: "Ben daḫı Keşīr'üñ ḳuluyam. Sen de şāhid ol ki *el-ᶜabdu bi-mā-yemlūkühū kāne li-mevlāhū*[2]. Bir ḥabbe almazam senden." dédi. Ve aḳçayı ᶜavrata redd édüp çekildi efendisine vardı. Kesīr'e ḫaber vérdi. ᶜİzze'ye beyᶜ édüp aḳçasını almadugını. Keşīr eyitdi: "*Neᶜam mā*
15 *faᶜalte ve enā üşhidü billāhi enneke ḥurran. Ve mā baḳiyye meᶜake mine'l-māli*"[3] Yaᶜnī
H3 263a Keşīr eyitdi şafāsından "Ne güzel éyledüñ. İmdi Ḥaḳḳ /şāhid olsun ki seni āzād éyledüm. Ve sende olan mālum baña vāṣıl oldı." dédi.

Ve mine'n-nevādir[4]

20 Meḥemmed bin Dāvūd eṭ-Ṭā'ī Kitābü'z-Zāhire'sinde beyān éder ki: Benī ᶜUẕre ḳabīlesinden bir cüvān bir kimsenüñ ḳızına ᶜāşıḳ oldı. MaᶜşūḳA bu cüvānuñ ᶜaşḳından āgāh olıcaḳ cefā semtinden görindi. Bir vechle yaḳlaşdurmadı. Bu derdmend ise

---

·1 esbāb ile H3, İBN: eşvāb ile N2; eşyāyla TDK // 2 bir ḫatuna H3: N2'de yok; bir ᶜavrata TDK; bir ḳarıya İBN / esbāb: eşvāb N2 // 3 Keşīr'üñ: İBN'de yok / aldugüñi déme: aldugın söyleme TDK // 4 idügüñi: idügüñ İBN / esbābdan H3, TDK: eşvābdan N2; olan esbābı İBN // 5 ahālīsi: ahālīsinüñ TDK / aldılar: aldılar ve aḳçasını vérdiler. Ammā TDK / esbāb H3, İBN: eşvāb N2; şey' TDK // 6 uzatmış idi H3, TDK: uzatmışdı N2; gün uzatmış idi İBN / olan: alınan TDK / ᶜavrat aldugı: TDK'da yok / esbāblaruñ H3, İBN: eşvāblaruñ N2; eşyānuñ TDK // 7 Keşīr'üñ: İBN'de yok / ᶜayn H3, N2: şiᶜr TDK, İBN // 8 ġarīmehu: ġarīmehu, Ve ᶜizzetühü memṭūlün muġnin ġarīmehā İBN // 9 bir: İBN'de yok / ᶜİzze: TDK'da yok // 10 esbāblar H3, İBN eşvāblar N2; esbābı TDK // 11 ve: TDK'da yok / işte: uşta İBN / budur dédi: budur dédükde TDK / daḫı H3, İBN: N2'de yok; de TDK // 12 bi-mā-yemlükühü kāne: ve mā-temlükü yedāhü İBN // 13 ḥabbe: ḥabbe lāzım degüldür TDK / çekildi: çekildi gitdi N2 // 14 Kesīr'e H3, N2: TDK ve İBN'de yok / Kesīr: İBN'de yok // 15 māli: māli leke İBN // 16 Kesīr: İBN'de yok / ne: İBN'de yok / éyledüñ: étdüñ İBN // 17 mālum: benüm mālum İBN / baña vāṣıl oldı: senüñ olsun İBN // 20 ᶜUẕre: ḳabīle ᶜUẕre TDK / Tā'ī: Tāḳī N2 / Zāhire'sinde: Zāhire nām kitābda İBN // 21 maᶜşūḳa: TDK'da yok // 22 bu: İBN'de yok

[1] "Her borc sahibi borcunu yerine getirir."

[2] "Köle ve kölenin sahip olduğu şeyler efendisinindir."

[3] "Evet, sen yapmadın. Ve ben Allah'ı şahit tutarım ki sen hürsün. Senin yanında hiçbir malım kalmadı."

[4] *XXVII. Faṣıl, 8. ḥikâye* (İBN'de *XXX / 8) (H3 263a, N2 164a, TDK 162a, İBN 139b)*

ᶜaşḳını ġayrılardan ketm édüp ol cāriyenüñ ᶜaşḳıyla ᶜalīl ü ẕelīl olup döşeklere düşüp helāk mertebesine vardı. ᶜĀḳıbet ḫaşımlarından ḫāline vāḳıf olanlar merḥamet édüp vardılar, maᶜşūḳasına ḫaber vérdiler. Ol daḫı nā-çār olup ḳalḳdı ᶜāşıḳınuñ evine geldi. Gördi ki derd-i ᶜaşḳla berg-i ḫazān gibi şararmış. ᶜĀşıḳını bu ḥālde görince aġladı. ᶜĀşıḳ-ı bī-çāre gözin açup yaşların aḳıdup bu ebyātı oḳudı. Şiᶜr:

Fedeytuke inne merret ᶜaleyke cenāzeti
H3 263b */ Telūḥu bihā eydun ṭuvālun ve şurraᶜu*
Emā tettebeᶜeyne'n-naᶜşe ḫattā teslemī
ᶜAlā ramsi beytin fi'l-ḥafiyyeti müveddeᶜu[1]

Maᶜşūḳa ᶜāşıḳından bunı işidüp aġladı ve eyitdi: "Vallāhī ben seni bu rütbede idügüñi bilmezdüm. Cān u başum yoluña fedādur." dédi. Ḫātırın ele alup yüzin yüzine sürdi. ᶜĀşıḳ gözin açup ḫasb-i ḥāline müteᶜallik iki beyt oḳudı ve bir kerre āh édüp cānın emānet-i dār-ı ḳażāya teslīm éyledi. Maᶜşūḳa-yı nāzenīne daḫı maḥabbet kār éylemişdi. Bu iki beyti oḳudı. Şiᶜr:

Feleynū fāteni ve māte ġarāmāti
Ve lem yebḳa fī yedī iḫtiyālū
Feseeḳḍī kemā ḳaḍā şümme ātīhi
Ve mā li'ẕ-ẕunūni fīnā mecālū[2]

Ve bir kerre vāveylā dédi. Ol daḫı teslīm-i rūḥ éyledi. İkisini daḫı bir yérden ġusl u tekfīn édüp bir maḥalde defn éylediler.

Ve mine'n-nevādir[3]

Ḫālid bin Velīd ḥażretlerinüñ meclisinde bir kimse eyitdi: Yā emīrü'l-mü'minīn
H3 264a bir kimsenüñ bir ṣāḥib-cemāl ḫatunı /var idi. Birbiriyle maḥabbet ü ülfet üzre idiler. Birgün bu ādem ḫatunıyla muṣāḥabet üzre iken yüzine baḳdı ve ᶜaẓīm bükā éyledi.

---

1 düşüp: düşdi TDK // 2 ḫaşımlarından N2, TDK: hādimlerinden H3; aḳrabāsından İBN / ḥāline: ḥālinden / vāḳıf: āgāh TDK // 2-3 merḥamet édüp vardılar, maᶜşūḳasına ḫaber vérdiler. Ol daḫı nā-çār olup ḳalḳdı ᶜāşıḳınuñ evine geldi: TDK'da yok // 3 vardılar: varup İBN / vérdiler: vérdi İBN // 4 ᶜaşḳla: ᶜaşḳ ile N2 / görince H3, TDK: göricek N2, İBN // 11 bilmezdüm H3, İBN: bilmez idüm N2, TDK / yoluña: H3'te yok // 13 ḳażāya: beḳāya İBN / kār: TDK'da yok // 14 éylemişdi H3, İBN: éylemiş idi N2; éylemişdür TDK // 19 teslīm-i rūḥ: cān teslīm İBN / yerden: yerde TDK / ġusl u: ġusl u techīz ü N2 // 20 éylediler: étdiler İBN // 23 ḫażretlerinüñ: ḫażretinüñ TDK / emīrü'l-mü'minīn: emīr İBN // 24 ṣāḥib-cemāl: ṣāḥibetü'l-cemāl TDK / birbiriyle: birbirleriyle N2 // 25 ḫatunıyla: ḫatunı ile N2

[1] "Sana herşeyimi feda ettim. Eğer önünden cenazem geçerse uzun uzun el sallamaz mısın ve bu konuda hüküm verenler de (sallamaz mı)? Nâşımla yürümez misin, hatta yerine teslim edinceye kadar evin karanlığına gizlice bakmaz mısın?"

[2] "Yumuşak huylu kişiyi elimden kaçırdım, aşkım da öldü. O geçip gittiği gibi ben de geçip gideceğim. Bizde şüphelere yer yoktur."

[3] *XXVII. Fasıl, 9. hikâye (İBN'de XXX / 9) (H3 263b, N2 164b, TDK 162b, İBN 139b)*

Ḫatun "Sebeb-i bükā nedür?" dédi. Ḫerīf eyitdi: "Sebeb-i bükā budur ki senüñle bir müddetdür ki ḥüsn-i muᶜāşeret édüp bu ḥüsn ü cemālüñe baḳdum, mevt ḫāṭıruma geldi. Ve benden ṣoñra sen bir ġayrı ere varup ᶜişret édesin. Ve ben vaḥşet-i ḳabrde bī-mü'nis olam." ᶜAvrat eyitdi: "Maᶜāẕallāh ki senden ṣoñra bir ġayrı kimseye maḥrem olam." dédi. Ḫerīf şād olup ᶜavratına duᶜālar éyledi. Bir müddet mürūr édüp ḥikmet-i Bārī ᶜavratuñ zevci vefāt éyledi. ᶜAvrat vaᶜdesine vefā édüp kimseye varmadı. Bu ᶜavratuñ bir babası var idi. İḳdām édüp ḫᵛāh u nā-ḫᵛāh bu ᶜavratı bir kimseye tezvīc éylediler. Ve dügüne mübāşeret édüp gerdek olacaḳ géce rü'yāsında erini gördi ki gelmiş evüñ ḳapusınuñ /ḫalḳasına yapışup bu ebyātı inşād éyledi. Şiᶜr:

H3 264b

Ḥayyet sükkāni hāẕā'l-beyt küllühum
İlle'r-Rebābi fe'inni lā ucībuha

İstebdelet bedelen ġayri ve ḳad ᶜalimtu
İnne'l-ḳubūra tuvārī men ṣavā fīha

Emset ᶜarūsen ve emse menzili ḥuznen
Fīhi'l-ḥavāmū ke'enni lā-ükāfīhā

Ḳad küntü aḥsibuhā li'l-ᶜahdi raᶜiyeten
Fe-eyne ma ᶜahedetni yevme mebkihā[1]

Hemān laḥẓa ᶜavrat uyḳusından feryād édüp ḳalḳdı ve başın alup ṣaḥrālara düşdi. Ve babasına ve anasına eyitdi: "Dünyā bir yaña olsa ben ricālden biriyle daḫı bir saḳf altında olmaḳ muḥāldür. Benüm bir vechle rıẓām yoġıdı. Bāña ẓulm éyledüñ." dédi babasına. Ve ölince artıḳ bir kimseye varmadı.

Ve mine'n-nevādir[2]

Rivāyet olınur ki ahālī-i Yemen'den İbni Cevher démekle maᶜrūf bir māl ü menāl ve kār u bār ṣāḥibi kimse Baġdād'a dāḫil oldı. Bir gün tek ü tenhā bir yoldan

---

1 sebeb-i bükā nedür dédi H3, N2: sebeb-i bükādan şordı TDK; sebeb nedür İBN / sebeb-i bükā budur ki: sebeb budur ki N2 // 2 ki H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / cemālüñe: cemāle TDK // 3 ġayrı: ġayreyn N2 // 5 müddet mürūr édüp: müddetden şonra TDK // 6 zevci H3, TDK: eri N2, İBN / éyledi: TDK'da yok / ᶜavrat H3: N2, TDK ve İBN'de yok / édüp: N2'de yok // 7 bir babası var idi: babası İBN / bu ᶜavratı: İBN'de yok // 19 babasına: babası İBN / ve anasına : ve atasına ve anasına H3 / biriyle: biri ile N2 / daḫı bir H3, İBN: daḫı N2; bir daḫı TDK // 21artuḳ: H3'te yok // 26 geçerken bir: geçer iken N2 // 28 bir yoldan H3, N2: bir yolda TDK; yolda İBN

[1] "Rebab hariç, bu evin sakinlerinin hepsi selam verdi. Ben ona cevap vermiyorum. Benim yerine başkasını koydu. Ben de bildim ki kabirler içindekileri gizliyor. (Karım) gelin oldu ve içinde haşereler olan kabrim de hüzün yeri oldu. Sanki ben onlara yetmiyorum. Ben onu sözüne sadık biri sanıyordum. Ağladığı günde bana vadettikleri nerede?"

[2] *XXVII. Fasıl, 10. hikâye* (İBN'de *XXX / 10) (H3 264b, N2 165a, TDK 163a, İBN 140a)*

H3 265a geçerken bir ṭāḳadan bir ṣāḥib-cemāl ᶜavrata /gözi ilişdi. Ve birbirlerine meyl édüp gönli düşdi. Nigār-ı nāzenīn ile vaᶜdeleşdi ki baᶜde'l-ᶜaşā varup ḫānesine dāḫil ola. Ol ḳarār üzre varup nigāruñ ḫānesine girdükde nigāruñ babası evüñ dehlīzinde rāst gelüp ṭutdı. Ve emīr-i Irāḳ olan Ḫālid bin ᶜAbdullāh Ḳuşeyrī'ye ilgitdi. Ve "Evümde ṭutdum, ḥarāmīdür." dédi. Ḫālid bin ᶜAbdullāh bundan su'āl éyledi. "Belī sirḳa içün girdüm." dédi, iᶜtirāf éyledi. Ḫālid eyitdi: "Yarın elin ḳaṭᶜ éylesünler." déyü emr éyledi. Nigāra babası ḫaber vérdi ki "Eli ḳaṭᶜ olınsa gerekdür." Nigar eline ḳalem alup Ḫālid bin ᶜAbdullāh'a bir riḳᶜaya bu ebyātı yazup irsāl éyledi. Şiᶜr:

E Ḫālidun la-taᶜcel fedeynāke seyyiden
Femā'l-ᶜāşıḳu'l-meftūnu fīnā yusāriḳun

Eḳarra bimā lem yecnihi ġayra ennehū
Rā'e'l-ḳaṭᶜu evlā min faḍīḥihi ᶜāşıḳun

Ve enne'llezī fī ḳalbihi ḥaddū ḳalbinā
H3 265b *Ve ente / müzīlü'l-hemmi ᶜan kūlli rāmıḳin*

Fe-münne ᶜaleynā ve'ṣtaniᶜ indenā yeden
Fe-inna'l-fetā fī ḳavlihi ġayru sādıḳin

İẕā müddetü'l-ġayātu el-mesbaḳa bi'l-ᶜulā
Fe-ente bi-faḍlullahi evvelu sābıḳin[1]

Ḫālid ebyātı görüp ḥālden ḫaberdār olup İbni Cevher'i meclise getürdi ve eyitdi: "Senüñ aḥvālüñ maᶜlūm oldı. Niçün kendüñe sirḳa iḳrār éyledüñ?" dédi. İbne'l-Cevherī daḫı bu ebyāt ile cevāb vérdi -şiᶜr-:

---

1 geçerken: geçer iken TDK / ṭāḳadan: pencereden İBN / ṣāḥib-cemāl / ṣāḥibetü'l-cemāl TDK // 2-3 dāḫil ola. Ol ḳarār üzre varup nigāruñ ḫānesine H3: N3, TDK ve İBN'de yok // 3 dehlīzinde: dehlīzinden N2 // 4 olan: İBN'de yok / ilgitdi: alup gitdi TDK // 4-5 Ḳuşeyrī'ye ilgitdi. Ve "Evümde ṭutdum, ḥarāmīdür." dédi. Ḫālid bin ᶜAbdullāh: N2'de yok // 5 sirḳa: serīḳa H3 // 6 Ḫālid: Ḫālid bin ᶜAbdullāh TDK / elin: elini TDK / éylesünler: éderüz dédi TDK // 6-7 déyü emr éyledi. Nigāra babası ḫaber vérdi ki "Eli ḳaṭᶜa olınsa gerekdür.": TDK'da yok // 7 eli ḳaṭᶜa H3, TDK: eli ḳaṭᶜ N2; yarın eli ḳaṭᶜ İBN / bin: ibni TDK // 8 riḳᶜaya: riḳᶜada TDK / irsāl éyledi: gönderdi İBN / şiᶜr: naẓm İBN // 21 el-mesbaḳa bi'l-ᶜulā: bi's-sebaḳa li'l-ᶜulā İBN // 23 Ḫālid: neşr Ḫālid İBN / ebyātı: bu ebyātı TDK / görüp: oḳuyup İBN / olup: oldı ve TDK / Cevher'i H3, İBN: Gevher'i N2, TDK / meclise: meclisine İBN / getürdi ve N2, İBN: getürdüp H3; getürüp TDK // 24 aḥvālüñ: ḥālüñ İBN / sirḳa H3, İBN: sirḳaya N2; sārik olmaġı TDK / éyledüñ: étdüñ İBN / İbne'l-Cevherī: Cevherī TDK

1 "Ey Halid, acele etme. Biz sana feda olalım. Bizim nezdimizde işlemediği suçu kabul etmeyi, âşığın suçunu ikrarından daha evla gören tutkun bir âşık hırsızlık yapmaz. Onun kalbinde olan bizim kalbimizdeki cezadır. Sen ise her sana müracaat edenin kederini gidericisin. Bize iyilikte bulun. Yanımızda olan bir el ile bize ikramda bulun. Genç sözünde doğru değildir. Şerefle amaçlar yarış yerine uzatıldığında sen, Allah'ın fazlıyla ilk geçen kişisin."

E Ḫālidun ṣadaḳahā fe-mā ketemet hevā
Velā raḍiyet illā bi-ecle'l-ḥakāyıḳı

Ve lev lem tebuḥ mā buḥtū dehrī bi-ḥubbihā
Ve lev veḍā'ū eḥaden leḫā fī mefāriḳa

Ve mā beynenā vallāhi ya'lemu reybeten
Sivā laḥẓatin bi'l-bābi le-ḥaẓa mūsāriḳun

Fe-in ta'fū 'annā 'an ġayrı mūẕnibin
Ve tuḥaẕẕī bi-ecrin min ilāhi'l-ḫalāyıḳı

Ve in tekunū'l-uḫrā fuyārabbi raḥmeten
Li-'āşıḳatin cārū 'aleyhi ve 'āşıḳin [1]

Ḫālid ḫātırın ele aldı ve emr éyledi ḳızuñ babasına "Elbette ḳızuñı vér." dédi. Babası muḫālefet étmeyüp ḳızı tezvīc édüp /'aẓīm dügünler édüp bir yére cem' oldılar. Ve ehl-i Baġdād içinde nām 'āşıḳ démekle meşhūr olmışıdı. Maḥbūb-i cümle-i ahālī idi. H3 266a

Nādire[2]

Mervīdür ki Ḥażret-i Ebā Bekrü'ṣ-Ṣıddīḳ ḫilāfeti zamānında bir géce Medīne'nüñ ṣoḳaḳlarında gezer iken bir ḥanīn āvāz ile bir bükā işitdi. Ve ol evüñ ḳapusında ṭurdı. Ḳulaḳ vérdi. Gördi ki bir cāriye bu ebyātı oḳuyup aġlar -şi'r-:

Ve heveytūhū min ḳabli ḳaṭa'a temāyülü
Mitnā seyyiben mīşle'l-ḳāẓibü'n-nā'imi

Ve kāne nürü'l-bedri sennehū vechehū
Yümsī ve yeş'adū min devābeti Hāşimin[3]

---

5 eḥaden: ḥurren lil- İBN // 10 'an: ta'fü 'an İBN // 14 'aleyhi: 'aleyhā İBN // 15 Ḫālid: neşr Ḫālid İBN / aldı: alup İBN / emr éyledi ḳızuñ babasına: ḳızuñ babasına emr éyledi İBN // 19 nādire: ve mine'n-nevādir İBN // 20 Ṣıddīḳ H3, TDK: Ṣıddīḳ rāḍıyullāhu ta'ālā 'anhu N2; Ṣıddīḳ rāḍıyullāhu 'anhu İBN // 21 ḥanīn: āh u enīn İBN / işitdi: érişdi H3 // 22 ḳulaḳ vérdi H3: ḳulaḳ urdı N2, İBN; TDK'da yok / aġlar: aġlar idi TDK // 23 temāyülü: temāyümü İBN // 27 sennehu: tal'atu İBN

[1] "Ey Halid, söylediklerinde doğru söyledi. Arzuyu gizlemedi. Gerçeklerin en açığından başkasına razı olmadı. O, açıklamasaydı, onun sevgisiyle ben amacımı açıklamayacaktım. Keşke kavşaklara buluşturan birini koysalardı. Allah'a yemin olsun ki aramızda hırsızın kapıdaki bir göz atışı dışında töhmeti tamyan (suçlanacak) birşey yoktur. Eğer bizi affedersen suçsuz birini affetmiş olursun. Mahlukatın yaratıcısından (Allah'tan) bir sevapla yararlanırsın. Diğeri olursa (affetmezsen) Yarabbi, insanların zulmettiği âşık ve maşuğun hallerine acı."

[2] *XXVII. Fasıl, 11. hikâye* (İBN'de *XXX / 11) (H3 266a, N2 165b, TDK 163b, İBN 140b)*

[3] "Önceleri onu arzulamıştım, meylimi kesti. Yumuşak bir dal gibi saçı ağarmış halde öldük (öleceğiz). Dolunayın ışığı, onun yüzünü aydınlatıyordu, akşama eriyordu. Ve Haşim'in sürüsünden (?) yükseliyordu."

Ḥażret-i Ebū Bekr ḳapuyı ḳarᶜ édüp ḳaḳdı. Bir cāriye çıḳdı. Ḥażret eyitdi: "Sen ḥürre misin veyā ḫud cāriye misin?" "Belī, yā ṣāḥib-resūl cāriyeyem." dédi. Ḥażret su'āl buyurdılar ki "Kime göñül vérdüñ?" Cāriye aġlayup "Ḳabr-i nebevī ḥürmetine beni kendü derdüme ḳo ve git." dédi. Ḥażret-i Ebūbekr eyitdi: "Bu maḥalden gitmek
H3 266b 5 iḫtimālī degüldür. Tā kim /baña ḥālüñi bildürmeyince." Cāriye bu beyt ile ḥasb-i ḥālini işᶜār u inşād éyledi. Beyt:

Ve ene'lleti ḳadeḥe'l-firāḳa bi-ḳıllihā
Fe-beket li-ḥubbi Meḥemmedi'bni'l-Ḳāsımi[1]

Ḥażret maᶜlūm édindi. Ve Mescid-i Resūl'e vardı. Oturdı ve cāriyenüñ ṣāḥibine bir
10 ādem gönderdi. Ḥużūr-ı şerīfine geldükde cāriyeyi ṭaleb édüp bahāsını ziyādesiyle vérüp iştirā éyledi. Ve Meḥemmed bin Ḳāsım bin Caᶜfer bin Ebā Ṭālib'e irsāl éyledi. Ve "Benüm ḫāṭırum içün bu cāriyeyi kendü ḫizmetine yaḳın éylesün." dédi. Ḫulefā-yı kirāmuñ mürüvvet ü merḥametleri bu yüzden idi. Raḥmetullāhu taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn.

15

Nādire[2]

Menḳūldür ki Ḥażret-i İmām Ḥüseyn rāżıullāhu taᶜālā ᶜanhuñ duḫter-i ḫucesteaḫteri Sitti Sekīne ḥażretleri ᶜilm ü ᶜirfānla bī-bedel ve kerem ü iḥsānla dillerde ḍarb-ı
H3 267a meṣel idi. Meclis-i şerīflerine ᶜulemā vü fużalā vü şuᶜarā mülāzemet édüp /şuᶜarānuñ
20 ġalaṭātını taṣḥīḥ ve müstaġraḳ-ı inᶜām-ı ṣarīḥ éderler idi. Bir gün ol ᶜaṣruñ şuᶜarāsından Keşīre-i ᶜİzze ve Cemīl ve Aḥvaṣ ve Cerīr ve Naṣīb saᶜādet-ḫānelerine müteveccih

---

1 Ḥażret-i: neşr Ḥażret-i İBN / édüp: étdi İBN / Ḥażret: Ḥażret-i Ebūbekr TDK // 2 veyā ḫud H3: veyā N2; yā ḫud TDK, İBN / cāriye misin: cāriye N2 / belī: İBN'de yok / yā: H3'te yok / resūl H3, N2: resūlullāh TDK, İBN / Ḥażret: Ebūbekr Ḥażretleri TDK // 3 buyurdılar ki: buyurdı ki İBN / beni: TDK'da yok // 4 derdüme: derūnuma TDK / ḳo ve git: ḳoñ TDK / Ḥażret-i Ebūbekr H3, N2: Ebūbekr Ḥażretleri rāḍıyullāhu ᶜanhu TDK; Ḥażret İBN / eyitdi: TDK'da yok // 5 iḫtimālī: iḫtimāl N2 / degüldür H3, N2: yoḳdur TDK, İBN / baña ḥālüñi bildürmeyince H3, N2: bildürmeyince TDK; ḥālüñ bildürmeyince İBN / beyt ile: beytde TDK // 6 u inşād H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / beyt H3, İBN: şiᶜr N2, TDK // 9 Ḥażret H3, N2: Ebūbekr rāḍıyullāhu ᶜanhu ḥażretleri TDK; neşr Ḥażret İBN / Resūl'e: Resūl ṣallallāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve sellem İBN / vardı H3, N2: vardı ve TDK; varup İBN // 9-10 ṣāḥibine bir ādem gönderdi. Ḥużūr-ı şerīfine: ṣāḥibin çaġırdup İBN // 10 édüp: ve İBN // 11 iştirā éyledi: iştirā éyleyüp İBN / bin: ibni TDK / Ebā: N2'de yok // 12 ḫizmetine: ḫidmetine İBN // 13 merḥametleri: iḥsānları İBN / idi: TDK'da yok / raḥmetullāhu taᶜālā H3, N2: raḥmetullāhu TDK; rıḍvānullāhu İBN // 16 nādire H3, İBN: ve mine'n-nevādir N2, TDK // 17 ᶜanhuñ H3, İBN: ᶜanhu ki N2; ᶜanhu ḥażretlerinüñ ki TDK // 18 Sittī: Seyyide-i İBN / ḥażretleri: ḥażreti TDK / ᶜirfānla H3, İBN: ᶜirfān ile N2, TDK / iḥsānla H3: iḥsān ile N2, TDK, İBN // 19 idi H3, N2: idi. Her gün TDK; oldı İBN // 20 ġalaṭātını: ġalaṭātı H3 / müstaġraḳ-ı: müstevfā-yı TDK // 21 Keşīre-i ᶜİzze: Keşīre ve ᶜİzze TDK

[1] "Ben güçsüzlüğüne bakmadan ayrılığı kemiren ve Muhammed b. Kâsım'ın sevgisiyle ağlayan biriyim."

[2] *XXVII. Fasıl, 12. hikâye (İBN'de XXX / 12) (H3 266b, N2 166a, TDK 164a, İBN 141a)*

olup Ferezdaḳ daḫı bunlar ile bile vardı. Sitti Sekīne ḥażreti bunları żiyāfet ü inʿām édüp her birinüñ eşʿārında bir ʿayb bulup bir lafẓ-ı cemīl ile taşḥīḥ éderdi. Sitti Sekīne Ferezdaḳ'a eyitdi: "Bugün reʾīsü'ş-şuʿarā kimdür?" Ferezdaḳ "Benem." dédi. Sitti Sekīne bir beyt oḳudı, "İşte bu beyti oḳuyandur. Var git." dédi. Gitdiler értesi gene geldiler. Sitti Sekīne bunları istiḳbāl éyledi. Oturdılar. Sitti Sekīne'nüñ başı ucında bir şāḥibetü'l-cemāl cāriye ṭurup elinde yelpāze şallar idi. Ferezdaḳ bu cāriyeyi gördükde bī-ḳarār olup giriftār-ı kemend-i ḫüsni oldı. Ferezdaḳ-ı bī-çāre ḥażret-i seyyide öñinde baş ḳoyup yüzin yérlere sürdi. Ve eyitdi: "Yā Seyyidetü'n-nisā /benüm senüñ żimmetüñde ʿaẓīm ḥaḳḳum vardur. Ve Mekke'den ḳalḳup ḥużūr-ı şerīfüñe gelmişemdür. Maḥżā seni ziyāret içün ve ḥużūruñda kendü ḥasb-i ḥālümi müşʿir bir iki beyt dédüm. Dilerem ki ḫāk-pāyüñe ʿarż éyleyem. Sen ise reʾīs-i şuʿarā kimdür dérsin benem dédügümde beni tekẕīb édüp ġayrılaruñ şiʿrini diñlersin. Benüm ise ṣabr u ṭāḳatüm ḳalmadı. Ḫavfum budur ki rüzgār-ı ḫuvvān beni murāduma érişdürmedin ölem. Bārī ecdāduñ içün olsun eger ben bu ḥāl ile ölürsem senden recām oldur ki beni bir kefene şarasın. Bu ḳarşuñda ṭuran cāriyenüñ maḳṣūresine defn éyleyesin. Yā ehlü'l-beyt senden Ferezdaḳ'uñ temennāsı budur." dédi. Ve ʿaşḳa müteʿalliḳ iki beyt oḳudı. Seyyidetü'n-nisā ḥażreti bī-iḫtiyār vāfir güldi. Ve "*Mātilkallāhū mā edhāke.*"[1] dédi. Ve ol cāriyeye emr éyledi ki "Var esbāblaruñı al ve var Ferezdaḳ'uñ ḫiẕmetinde ḫüsn-i edeb üzre /ḳadrini bil." dédi. Cāriye daḫı esbābını alup Ferezdaḳ ile meskenine gitdi. Müddet-i medīd ḫüsn-i muʿāşeret üzre geçindiler.

H3 267b

H3 268a

Nādire[2]

Muṣāriʿü'l-ʿuşşāḳ ṣāḥibi Yaḥyā bin Maʿāẕ Ṣanaʿānī'den naḳl éder ki: Bir tārīḫde Mekke'den Ṣanʿā ṭarafına sefer éyledüm. Ṣanaʿā'ya beş merḥale yér ḳalduḳda aṣḥāb u

---

1 bile vardı H3: varduḳ N2; bile geldiler TDK; bile idi İBN / Sitti: İBN'de yok // 2 éderdi H3, İBN: éderler idi N2; éyledi TDK / Sitti Sekīne N2, TDK: Sitti Nefīse H3; baʿde İBN // 3 kimdür: kimdür déyü ṣordı İBN // 4 oḳudı: oḳuyup İBN / oḳuyandur H3: déyendür N2, TDK, İBN / gene: yine TDK // 5 geldiler: vardılar N2 / Sitti: İBN'de yok / bunları: bunlara TDK / éyledi H3, TDK: édüp N2, İBN / oturdılar H3, N2: ve ḥużūrına daʿvet édüp oturdılar TDK; oturdılar ve İBN // 6 elinde: İBN'de yok / şallar idi: şallardı N2 / gördükde: görüp İBN // 7 olup: ve İBN / seyyide: seyyid TDK // 9 ve: maḥżā seni ziyāret içün İBN // 10 maḥżā seni ziyāret içün: İBN'de yok // 11 pāyüñe: pāye: H3 / dérsin H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 12-13 ṣabr u: TDK'da yok // 13 murāduma: murāda TDK // 14 ölem: fevt olam TDK / ölürsem H3, İBN: ölür isem N2; fevt olursam TDK / oldur: budur TDK // 15 bir H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / şarasın H3, TDK: şarasın ve N2; şarup İBN / bu ḳarşuñda H3: bu ḫidmetüñde N2, TDK, İBN // 17 ḥażreti: ḥażretleri TDK / bī-iḫtiyār: bī-iḫtiyār olup TDK // 18 emr éyledi ki: İBN'de yok / esbāblaruñı H3, İBN: eşvāblaruñı N2, TDK / ve var H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 19 üzre: üzre olup İBN / dédi: déyü emr éyledi İBN / esbābını H3, İBN: eşvābını N2, TDK / gitdi: gidüp İBN // 23 bin: ibni TDK // 24 Ṣanaʿā ṭarafına: Ṣanaʿā'ya TDK

[1] "Hay Allāh layıkını versin."

[2] *XXVII. Faṣıl, 13. ḥikâye (*İBN'de *XXX / 13) (H3 268a, N2 166b, TDK 164b, İBN 141b)*

rifāḳumuzdan baʿżılar Cebel nāḥiyesine ʿurūc éylediler ve baña Fe-sāre zā fī yedin "Elbette bizümle sen daḫı maʿan gel. Varalum ʿUrve ile Ġufrān'uñ ḳabirlerini seyr édelüm." dédiler. Ben de bilece çıḳdum. Çünki vādī cānibine müntehī olduḳ gördük bu iki ʿāşıḳ u maʿşūḳanuñ ḳabirleri birbirinüñ yanında düşmiş. Ve bu iki ḳabrüñ her birinde bir şecer peydā olup her biri bir ādem ḳāmetinde yüksek olduḳda bu iki şecer birbirine bir iki mertebe şarılmışlar ve çıḳmışlar. Güyā iki ḥasret bir yérde ḳavuşup birbirini der-āġūş éylemişler. Ve ol ḳabrler yanında bir mermer ṭaşına bu iki beyti yazup naḳş éylemişler. /Şiʿr:[1]

H3 268b

Ġuṣnāni min davḥatin tāle iʿtināḳuhā

Ve ḥālet surūfu'd-dehri fe'fteraḳā

Fe-sāre zā fī yedin taḥvīhi leyse lehu

Minhā berāhun ve haẓā fi'l-ġallāti liḳā

Ḥattā iẓā rū'yā yevmen ve damnehā

Ba'de't-teferrūḳi fī batni'l-arżi ve't-tefeḳā

Hannen ile'l-ʿahdi fī ercā'ihā fe-ḥannen

Kūllün ʿalā ilfihi fi't-türābi ve'teneḳā

---

1 rifāḳumuzdan: rifaḳāmuzdan İBN / Cebel H3, TDK: Cemīl N2; Cemīl-i şāʿirüñ İBN / baña daḫı: baña da TDK // 2 sen daḫı: İBN'de yok / gel: gidersin TDK / varalum: varup İBN / Ġufrān'uñ: Ġufrān TDK // 3 bilece: maʿan TDK // 4 maʿşūḳanuñ: maʿşūḳuñ İBN / bu iki ḳabrüñ her birinde H3, TDK: bu iki ʿāşıḳ u maʿşūḳanuñ ḳabrlerinde N2; her birinden İBN / bir: birer TDK // 5 ḳāmetinde H3, TDK: ḳāmetinden N2, İBN / bu iki şecer: ikisi İBN // 6 iki mertebe H3, İBN: mertebe N2, TDK / şarılmışlar ve çıkmışlar H3: şarılmışlardur ki ve çıḳmışlar ki N2; şarılmışlar ki TDK / bir yerde ḳavuşup: TDK'da yok; şarılup çıkmışlar ki İBN // 7 ḳabrler: ḳabr İBN / yanında: N2'de yok / iki beyiti: ebyātı TDK / yazup H3: ḳazup N2, TDK; İBN'de yok // 8 éylemişler: éylemişlerdi H3

[1] "Boyu uzamış sırma iki daldı. Sonra aralarına zaman girdi ve onları ayırdı. Bir zaman ellerinde olan şey şimdi onlara ait değil. Ve bu iki dal toprağa düştükten sonra, yerin karnında birleştiler. Zamanla sevgileri birbirine iyice geçişti. Topraktaki herşey onlarla kucaklaştı."

Nādire-i ġarībe[1]

Leylā-yı İḫliyye ki ᶜArab'da ḥüsnile meşhūrdur ki ve Şevbe İbne'l-Ḥamīrī'nüñ maᶜşūḳasıdur. Leylā-i meẕkūre bir hevdece binüp eri mehārını çeküp giderken Şevbe'nüñ ḳabri yanına geldiler. Leylā'nuñ eri eyitdi: "Yā Leylā işte Şevbe dédükleri keẕẕābuñ ḳabri budur ki démişlerdür -şiᶜr-:

Velev enne Leylāe'l-İḫliyyetü sellemet
ᶜAleyye ve dūnī cundike ve ṣafā'iḥu

Le-sellemtü teslīme'l-beşāşeti evraḳā
İleyhā ṣadā min cānibi'l-ḳabri şāyiḥu[2]

Leylā'nuñ zevci bu ebyātı oḳuduḳda Leylā "Ḳo bizi kendü ḥālümüze." dédi. Zevci
H3 269a eyitdi: "Allāhu taᶜālā ḥażretini severseñ şunuñ ḳabrine var bir selām vér." dédi. /Leylā imtināᶜ éyledükçe zevci yemīn vérüp ibrām éyledi. Ve "Şu derdmend senüñ derd-i ᶜaşḳuñla fenā bulmışdur. Elbette benüm ḫāṭırum isterseñ ḳabrine çıḳ selām vér." dédi. Leylā daḫı nā-çār olup bindügi hevdec devesini sürdi, Şevbe'nüñ ḳabri kenārına vardı. "Es-selāmun ᶜaleyke yā Şevbetü'l-Muġannī" dédi. Meger bir ḳuş ḳabrüñ üstinde yuva éylemiş imiş. Yuvasından ḳalḳup uçdı. Leylā'nuñ devesi ol ṭā'irden ḳorḳup ürkdi. Ve hevdec ile Leylā'yı arḳasından bıraḳdı. Leylā ol sāᶜatde yére düşüp cān vérdi. Zevci tedārikini görüp Şevbe'nüñ ḳabri yanında Leylā'yı defn éylediler. El-ḥaḳḳ işidilmedik ᶜacā'ibāt-ı ġarībedendür ki Şevbe mevtinden bu deñlü zamān mürūrından ṣoñra şiᶜrinde dédügi maᶜnāyı vefā éyledi. Ve bu Leylā-yı İḫliyye Ḳays-ı Mecnūn'uñ maᶜşūḳası olan Leylā-yı ᶜĀmirī'nüñ ġayrıdur.

---

1 nādire-i ġarībe H3, İBN: nevādir-i ġarībe N2; ve mine'n-nevādir TDK // 2 meşhūrdur ki ve: meşhūrdur TDK / ibne'l-: bin el- TDK // 3 maᶜşūḳasıdur: maᶜşūḳası idi TDK / meẕkūre: mezbūre TDK / bir: bir gün TDK // 4 Leylā'nuñ: İBN'de yok / yā Leylā: TDK'da yok // 5 démişlerdür: démişdür N2 / şiᶜr: naẓm İBN // 11 Leylā'nuñ: neşr Leylā'nuñ İBN / oḳuduḳda H3, TDK: oḳuduḳça N2, İBN / dédi: dérdi İBN // 12 eyitdi: İBN'de yok / ḥażretini H3, İBN: ḥażretlerini N2; ḥażretin TDK / şunuñ: Şevbe'nüñ TDK / bir H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 13 şu: bu TDK // 14 isterseñ H3, İBN: içün N2, TDK / çıḳ H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 15 Şevbe'nüñ: Şevbe TDK / vardı: varup İBN // 16 Şevbetü'l-Muġannī: Şevbet İBN / dédi: dédükde Şevbe'nüñ TDK / bir ḳuş: TDK'da yok / ḳabrüñ: ḳabri TDK / üstinde: üstinde bir ḳuş TDK // 17 éylemiş: yapmış TDK / yuvasından: TDK'da yok / uçdı: uçınca İBN / ṭā'irden: ṭayyirden İBN // 18 Leylā: yere düşince TDK / sāᶜatde H3, İBN: sāᶜat N2, TDK / yere düşüp: TDK'da yok // 19 tedārikini: tedārikin İBN / yanında: yanına TDK / Leylā'yı: İBN'de yok / éylediler: éyledi TDK // 20 ᶜacā'ibāt-ı: ᶜacā'ibe-i TDK / deñlü H3, İBN: ḳadar N2, TDK

[1] *XXVII. Faṣıl, 14. ḥikâye (İBN'de XXX / 14) (H3 268b, N2 167a, TDK 165a, İBN 141b)*

[2] "Eğer ardımda senin ordun ve taşlar olduğu halde Leylâ-yı İhliyye bana selam vermiş olsa, mukakkak güler yüzlü bir selamla selam verirdim. Yahud da kabir tarafımdan bağıran bir yankı ona doğru yükselirdi."

Ve mine'n-nevādir. Zekāü'n-nisā.[1]

H3 269b Ṭā'ife-i nisānuñ kemāl-i zekālarından menḳūldür ki /Medānī'den ḥikāyetdür ki İbni Ziyād birḳaç atlu ile giderken yolda bir ḥerīfe rāst geldiler. Gördiler ki bir cāriye-i ṣāḥibetü'l-cemāl ile çekilüp gider. Bu ādemler üzerine çıḳırup at sürdiler. Ḥerīf ḳarşu ṭurup oḳunı yayına gezleyüp bunlara atayum dér iken yayınuñ kirişi ḳırıldı. Pes bu ādemler hücūm édüp bu cāriyeyi aldılar. Ve bu cāriyenüñ ḳulaġında bir dürr-i yetīmden bir küpesi var idi. Bunı güşından almaḳ istediler. Ve bu cāriye ile meşġül oldılar. Cāriye ṣāḥibi uzadı gitdi. ᶜAvrat eyitdi: "Bu benüm güşumda olan mengüşum ne şeydür ki ṭamaᶜ olına. Eger siz ol ādemüñ ᶜimāmesinde birḳaç dane dürr-i şāhvār vardur ki Rūm ḫarācı degerdür, ele getürseñüz cümleñüze sermāye-i ḥayāt olurdı." dédi. Pes ḥerīfler bu cāriyeyi terk édüp ol ādemüñ ardına segirdüp elbetde "Ol ᶜimāmeñide olan şurreyi ilḳā éyle." déyü çıġırup pāyına düşdiler. Meger ḥerīfüñ H3 270a ᶜimāmesinde bir yay kirişi daḫı var imiş. Ḥerīf ferāmūş éylemiş. Hemān ḫāṭırına gelüp başından ol kirişi çıḳarup yayına ṭaḳup bahādır kemānkeş imiş, bunlara bir oḳ gönderüp birini yaraladuġı gibi üçi daḫı cāriyeyi bıraġup firār éderler. Ḥerīf daḫı cāriyesini alup yolına revāne olur. Cāriyenüñ kemāl-i firāset ü zekāsına taḥsīn ü āferīn oḳurlar.

Nādire. Mehdī Billāhuñ vezīri Yaᶜḳūb bin Dāvūd'uñ ḥikāyesidür.[2]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Mehdī ṣāḥibü'l-faẓl ve'l-cūduñ vezīr-i aᶜẓām-ı

---

1 zekāü'n-nisā: kāmile-i zākiyetü'n-nisā ḳıṣṣasıdur TDK // 2 Medānī'den: Medāyinī'den İBN / ḥikāyetdür: rivāyet olınur TDK // 3 giderken: gider iken TDK / geldiler: gelüp İBN // 4 cemāl: cemāle TDK / üzerine çıḳırup H3, N2: ḫayḳırup üzerine TDK, İBN // 5 bunlara: İBN'de yok // 6 bu: İBN'de yok / bir: TDK'da yok // 7 bunı güşından: güşından küpeyi TDK / istediler ve: TDK'da yok / bu cāriye ile H3: bu cāriyeyle N2; ile TDK; bunlar bu nizāᶜ ile İBN // 8 oldılar: iken İBN / cāriye: N2'de yok / uzadı H3, N2: uzatdı TDK; uzayup İBN / ᶜavrat: cāriye TDK // 9 ṭamaᶜ olına H3, N2: ṭamaᶜ-ı ḫām édersiz TDK; ṭamaᶜ édersiz İBN / ᶜimāmesinde H3, İBN: ᶜimāmesinde olan N2, TDK / birḳaç dane: TDK'da yok / şāhvār: şāhvārları TDK // 10 vardur ki H3, N2: ele getürürseñüz TDK; ki her biri İBN / Rūm: iḳlīm İBN / degerdür H3: deger anı N2; deger TDK, İBN / ele getürseñüz: TDK'da yok / olurdı H3, İBN: olur idi N2, TDK // 11 dédi: dédükde TDK / bu H3, N2: TDK ve İBN'de yok / ardına H3, N2: ardınca TDK, İBN / segirdüp: segirdiler ve nidā étdiler ki TDK // 12 ilḳā: TDK'da yok / déyü: déyüp TDK / çıġırup H3: çıġrışdılar N2, İBN; TDK'da yok / pāyına düşdiler: İBN'de yok // 13 daḫı H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / ḥerīf: N2'de yok / éylemiş H3, N2: étmiş imiş TDK; éylemiş idi İBN / hemān: hemān-dem TDK // 14 başından ol kirişi çıḳarup: İBN'de yok / ṭaḳup: ṭaḳdı TDK / bahādır: TDK'da yok / bunlara: anlara TDK / bir: N2'de yok // 15 éderler H3, N2: éylediler TDK; étdiler İBN / ḥerīf daḫı H3: ḥerīf daḫı yine N2, TDK; ḥerīf İBN // 16 cāriyesini: cāriyesin İBN / revāne: revān TDK / olur H3, N2: oldı TDK, İBN / cāriyenüñ: cāriyesinüñ H3 / firāset ü: / firāsetine ve N2 // 17 oḳurlar H3, İBN: oḳudılar N2, TDK // 19 nādire H3: N2, TDK ve İBN'de yok / bin: TDK'da yok / ḥikāyesidür: ḥikāyesidür ve mine'n-nevādir TDK // 20 aᶜẓām-ı H3: aᶜẓāmı N2, İBN; aᶜẓām u TDK

[1] *XXVII. Fasıl, 15. hikâye* (İBN'de *XXX / 15) (H3 269a, N2 167b, TDK 165a, İBN 142a)*

[2] *XXVII. Fasıl, 16. hikâye* (İBN'de *XXX / 16) (H3 270a, N2 168a, TDK 165b, İBN 142b)*

ekremi olan Yaᶜḳūb İbni Dāvūd ḥikāyet éder ki bir gün emīrü'l-mü'minīn ḥażreti beni ḥużūrına daᶜvet éyledi. Varduḳda gördüm ki bir ravża-i cennet-miṣālde envāᶜ-ı zīb ü zīnete müstaġraḳ olup nüdemāsıyla oturmış ᶜayş u ᶜişret éder. Ve bir ḥesnā cāriye ki müddet-i ᶜömrümde bu ḥüsn ü cemālde beşer ḳısmında gözüm görmiş degüldür.
H3 270b 5 Ḫiẕmet-i /şerīfinde ṭurmış idi. Ben daḫı meclis-i şerīflerine dāḫil olup beni gördükde "Yā Yaᶜḳūb bin Dāvūd bu meclis-i şafā-baḫşumuza ne dérsin?" dédi. Ben daḫı şenā-yı cemīl édüp "Ġāyet-i ḥüsn ü kemālde buña naẓīr olmaya. ᶜAyşuñuz sürūr-ı etemm üzre dā'im ve ᶜimād-ı ḫayme-i iclāl ü devletüñüz ḳā'im ola." dédüm. Buyurdılar ki: "Bu meclisi cümle döşemesi ve sā'ir eşbāb u levāzımātı ile saña hibe éyledüm. Bu cāriyeyi
10 daḫı saña vérdüm. Yüz biñ dirhem daḫı vérilsün. Sen daḫı birḳaç gün bizüm devletümüzde sürūr u şafāda mütemettiᶜ ol." déyü buyurdılar. Ve "Benüm daḫı senden bir ḥācetüm vardur, iḳtiżāsında saᶜy u ihtimām üzre olmaḳ gereksin." dédi. Ḥużūr-ı ᶜizzetlerine yüzüm sürdüm. Ve "Yā emīrü'l-mü'minīn ben ᶜabd-i me'mūram her ne emr-i hümāyūn şudūr éderse *bi's-semᶜi veṭ-ṭaᶜāti'* ḳulluġa miyān-besteyem." dédüm.
15 "Emr ü fermān şān-ı ᶜālīlerinüñdür." dédüm. Pes bir ᶜAlevī ādemi buña teslīm édüp
H3 271a "Senden /murādum budur ki beni bu ādemüñ şerr ü şürūrından defᶜ édesin. Tā kim emīnü'l-ḳalb olam zīrā bu ādem bāḳī olursa üzerime ḫurūc édüp nice miḥnet ü belāsın çekmek iḳtiżā éder." dédi. Ben de "Ḫāṭır-ı şerīfüñüzden daġdaġa-yı teşvīşi giderüñ. Fermānuñuz yérin bulur." dédüm. Buña yemīn vérdi ki emrüm ile ᶜamel édesin. Ben
20 daḫı yemīn éyledüm. Ve ol merdüm-i ᶜAlevī olan şaḫṣı alup kendü serāyuma geldüm. Ve bir evde ḥabs éyledüm ve ol cāriyenüñ ḥüsn ü cemāline meftūn olup bu cāriyeye kendü oturduġum dīvān-ḫāneme ḳarīb yérde bir maḫṣūṣ mekān éyledüm. Mā-

---

1 ekremi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / ibni H3, N2: bin TDK, İBN // 3 nüdemāsıyla: nüdemāsı ile N2 / éder: éder idi TDK / ḥüsnā H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 4 gözüm: TDK'da yok / degüldür H3, N2: degül idüm TDK; degül maḳām-ı İBN // 5 şerīfinde N2, İBN: şerīfinde maḳām-ı ḫiẕmetde H3; şerīflerinde TDK // 6 bin Dāvūd: İBN'de yok / bu: TDK'da yok / dédi: dédükde TDK / ben daḫı: ben de İBN / şenā-yı: şenā vü TDK // 8 dā'im: dā'im olsun TDK / ḳā'im: refāhiyyetüm N2 / ola: olsun TDK // 9 döşemesi ve sā'ir eşbāb u levāzımātı: sibāṭ u inbisāṭı TDK / esbāb: eşvāb N2 / saña hibe éyledüm H3, N2: saña hibe étdüm ve TDK; ve İBN // 9-10 Bu cāriyeyi daḫı saña vérdüm: TDK'da yok // 10 vérdüm H3, TDK: hibe éyledüm N2, İBN / dirhem: dīnār TDK / sen daḫı H3, N2: var TDK; sen de İBN // 11 déyü buyurdılar ve: ammā İBN / ve: ve yine dönüp TDK / benüm daḫı H3, N2: benüm TDK; benüm de İBN // 13 ben: ben bir İBN // 14 éderse: éder ise N2 // 15 Emr ü fermān şān-ı ᶜālīlerinüñdür, dédüm: İBN'de yok / dédüm. Pes: TDK'da yok // 16 beni bu ādemüñ: benden bunuñ İBN / şürūrından: şürūnı İBN / defᶜ édesin tā kim: TDK'da yok // 17 olam: édesin TDK / olursa: ḳalursa şāyed TDK // 18 giderüñ: giderüp TDK // 19 fermānuñuz: fermānuñuzı İBN / yerin bulur: yerine getüreyüm İBN // 20 merdüm-i: İBN'de yok / olan: İBN'de yok / alup kendü serāyuma: kendü serāyuma alup N2 // 21 evde: odada TDK / bu cāriyeye H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 22 mekān: mekān peydā TDK

[1] "Duydum ve itaat ettim."

beynümüzde ancaḳ bir settāre ḥā'il idi. Meclīs tenhālendükde bunuñla müvāneset ü muṣāḥabet éder idüm. Bir iki günden ṣoñra ol bende maḥbūs olan ᶜAlevī ādemi meclisüme iḫżār éyledüm. Keyfiyyet-i aḥvālinden tefaḫḫuṣ éyledüm. Görd̈üm ki bir
H3 271b kāmilü'l-ᶜaḳl ṣāḥib-ᶜirfān ādemdür. Lākin ġammāz şerrine /uġramış. Emīrü'l-
5 mü'minīne salṭanatuña ḳaṣd édüp ḫurūc étmek ister ve el altından ḫalḳı daᶜvet éder, déyü iᶜtiḳād vérmişler. Ol ᶜAlevī benüm elime ayaġıma düşüp bāña eyitdi ki: "Yā Yaᶜḳūb sen bir ḥüsn-i ḥāl ve ᶜaḳl-ı kemāl ile meşhūr ādemsin. Ben bī-günāhuñ ḳanına şerīk olma. Āl-i beyt-i ᶜAlī'nüñ ḳanıyla ḥużūr-ı ḥażrete varma. Senden ġayrı kim éderse étsün." dédi. Ben daḫı "*Lā vallāhi*[1] ve ḥürmet-i Resūlullāh benden saña ḫayrdan
10 ġayrı nesne işābet éylemez." dédüm. Ve eline biraz ḫarçlıḳ vérdüm. Ve bir at vérdüm. "Yüri var kendözüñi bir bilinmez yérde iḫfā üzre ol bir müddet-i zamāna degin." dédüm. Bu ādem gitdi. Meger ḫalīfenüñ bāña vérdügi cāriye bu muᶜāmelemüzden ḫaberdār olup fī'l-ḥāl ḫalīfe ḥużūrına tafṣīl üzre iᶜlām éylemiş. Ḫalīfe ṭarafından ādemler irsāl olınup tekrār ol ᶜAlevī ādemi ele getürmişler. Ve bir yérde ḥabs éyleyüp
I3 272a 15 ḫalīfeden beni daᶜvete /ādem geldi. Meclis-i şerīflerine varduḳda bāña ᶜaẓīm beşāşet ile "Yā Dāvūd saña sipāriş olan ḫizmeti néyledüñ?" dédi. Ben daḫı "Emīrü'l-mü'minīn ṣaġ olsun. Anuñ kārı görilmişdür." dédüm. "Benüm başum içün gerçek mi dérsin?" dédi. Ben daḫı ḫalīfenüñ başına yemīn éyledüm. "Varuñ ol ādemi getürüñ." dédi. Görd̈üm ol ᶜAlevī ādemi getürdiler. Ḫalīfe eyitdi: "Benüm saña bu deñlü iᶜtiḳād u
20 iltifātum ve kemāl-i iᶜtimādum ola, sen böyle ḫıyānet éyleyesin lāyıḳ mıdur?" dédi. Bir vechle cevāba ḳādir olamadum. ᶜĀḳıbet "Varuñ Dāvūd'ı muṭabbaḳ dérler bir teng ü

·1 tenhālendükde: tenhālendükçe İBN / bunuñla: anuñla TDK // 2 günden ṣoñra: gün bu minvāl üzre geldi. Baᶜde TDK / bende: İBN'de yok / olan: İBN'de yok / ᶜAlevī ādemi: / ᶜAlevī'yi İBN // 3 iḫżār éyledüm: iḫżār ve İBN / tefaḫḫuṣ éyledüm H3, N2: tefaḫḫuṣ édüp TDK; istifsār éyledüm İBN // 4 ādemdür: ādem TDK // 4-5 Emīrü'l-mü'minīne: Emīrü'l-mü'minīne ġamz étmişler ki TDK // 5 el altından: eli altında ādemleri vardur déyü iᶜtimād édermişler. Emīrü'l-mü'minīn bu TDK // 5-6 halḳı daᶜvet éder, déyü: TDK'da yok // 6 vérmişler: üzre ḳalmış ammā TDK / ᶜAlevī: kimse TDK / elüme H3, İBN: elüme ve N2, TDK / bāña: İBN'de yok // 7 ḳanına: ḳanına girmekde N2 // 8 olma: olma ve TDK / ḳanıyla: ḳanı ile N2 / ḥażrete. Rabbü'l-ᶜizzete TDK / kim: kimse TDK // 10 biraz H3, İBN: bir miḳdār N2, TDK / ḫarclıḳ vérdüm H3, N2: ḫarclıḳ TDK, İBN // 11 var H3, N2: git TDK; bir müddet-i zamāna degin İBN / kendözüñi H3: kendüñi bir N2; kendözüñi bir TDK, İBN / üzre ol: éyle TDK / müddet: TDK'da yok / bir müddet-i zamāna degin: İBN'de yok // 12 bu ādem: ol daḫı başın alup TDK / ḫalīfenüñ H3, TDK: ḫalīfe N2, İBN // 13 fī'l-ḥāl: İBN'de yok / tafṣīl: N2'de yok / éylemiş: étmiş ol sāᶜat TDK // 14 ᶜAlevī ādemi: ᶜAlevī'yi İBN / bir yerde: İBN'de yok / éyleyüp: édüp İBN // 14-15 ādemler irsāl olınup tekrār ol ᶜAlevī ādemi ele getürmişler. Ve bir yerde ḥabs éyleyüp ḫalīfeden: TDK'da yok // 15 varduḳda H3, İBN: vardum N2; varduġumda TDK / ile: TDK'da yok // 16 Dāvūd H3, N2: İbni Dāvūd TDK; Yaᶜḳūb İBN / ḫizmeti: ḫidmeti // 18 ḫalīfenüñ başına: N2'de yok // 19 ᶜAlevī ādemi H3: ᶜAlevī'yi N2, İBN; ᶜAlevī ādem TDK / iᶜtiḳād u H3, TDK: iᶜtiḳādum ve N2, İBN // 20 iᶜtimādum: iᶜtiḳādum H3 / sen: sen olasın N2 / bir: her N2 // 21 Dāvūd'ı H3, N2: İbni Dāvūd'ı TDK; Yaᶜḳūb'ı İBN / dérler: N2'de yok

[1] "Vallahi, hayır."

tārīk ḥabs-ḫāneye ḥabs édüñ ve ḳaydına ḥabs-i ebedī yazuñ ve ol ḳuyuya ḥabs éylen." Beni ḫalīfe ḥużūrından aldılar. Ve ol ḳuyuya şarḳıdup yéyecegümi vü şuyumı üçer günde bir kerre şarḳıdurlardı. Ve evḳat-i ḫamsde namāz vaḳtini iʿlām içün ol ḳuyunuñ
H3 272b ḳapusını ḳaḳarlar idi. Bir müddet-i medīd /bu ḥāl üzre maḥbūs ḳaldum. Ne miḳdār
5 zamān olduġını daḫı bilmezdüm. Ve ol maḥbesüñ şiddet ü ʿufūnetinden gözlerüm daḫı görmez oldı. Bir gün gördüm muṭabbaḳ açılup bir kemend ile bir zenbīl şarḳıdup "*Yā Dāvūd ḳad cā'eʾl-furcu*[1]" déyü bir ādem nidā éyledi. Beni ḳuyudan çıḳardılar. Ve beni ḥammāma ḳodılar. Ve pāk libāslar géydürdiler ve ḫalīfe ḥużūrına alup gitdiler. Ve baña "Ḫalīfe ḥażretine selām vér." dédiler. Ben daḫı "Es-selāmun ʿaleyke yā emīrü'l-
10 mü'minīn." dédüm. Baña bir kimse "Ḳanḳı emīrü'l-mü'minīndür selām vérdügüñ?" dédiler. Ben daḫı "Emīrü'l-mü'minīn Mehdī ḥażretine." dédüm. Anı işitdüm ki ṣadr-ı meclisden bir kimse "Raḥimullāh el-Mehdī." dédi. Tekrār baña "Ḫalīfe ḥażretine selām vér." dédiler. Ben eyitdüm: "Es-selāmun ʿalā emīrü'l-mü'minīn." dédüm. Gene "Ḳanḳı emīrü'l-mü'minīn?" dédiler. Ben daḫı "Emīrü'l-mü'minīn Hādī cenābına."
15 dédüm. Gene ṣadr-ı meclisden bir kimse "Raḥimullāh el-Hādī." dédi. Ben daḫı tekrār
H3 273a /"Es-selāmun ʿalā emīrü'l-mü'minīn Hārūnü'r-Reşīd." dédüm. "Ve ʿaleyke's-selām yā Yaʿḳūb ve raḥmetullāhi ve berekātihi." buyurdılar. Ve ḥālüm ḫāṭırum şorup "Çekdügüñ muṣībetlerden bizi ʿafv u ḥelāl éyle." dédi. Ben daḫı Mehdī ḥażretine ḥelāl olsun benden yaña." dédüm. Ve Hārūn ḥażretine duʿālar éyledüm. Ve beni ḫalāṣ
20 éyledügine şükr ü ṣenālar éyledüm. "Yā emīrü'l-mü'minīn gözüm görmeden ve ḳulaġum işitmeden ḳaldı. Pīr-i żaʿīf oldum." dédüm. Buyurdılar ki "Her ne dilerseñ dile benden zīrā çoḳ ḥuḳūḳ-ı niʿmetüñ ve ḫizmetüñ sebḳat éylemişdür." dédi. Ben daḫı

---

1 ḥabs édüñ H3, N2: iledüñ ḥabs édüñ TDK; ḥabs éyleñ İBN / ve ol ḳuyuya ḥabs éylen: dédi İBN / éyleñ H3: édüñ N2; éyleñ dédi TDK; İBN'de yok // 2 şarḳıdup: ḳaldurup şarḳıtdılar TDK // 3 şarḳıdurlardı H3, İBN: şarḳıdurlar idi N2, TDK // 4 ḳapusını: ḳapusın İBN // 5 daḫı: TDK'da yok / bilmezdüm H3, İBN: bilmez idüm N2; bilmezem TDK / ve: ancaḳ TDK / maḥbesüñ: maḥbesde N2 // 6 bir kemend: kemend İBN // 7 Dāvūd H3, N2: İbni Dāvūd TDK; Yaʿḳūb İBN / furcu: ḥurcu H3 / çıḳardılar: çıḳardı N2 / ve beni: beni İBN // 8 ḳodılar ve H3, N2: ḳoyup TDK, İBN / géydürdiler ve: géydürüp İBN / ḥużūrına: ḥażretine İBN // 8-9 Ve baña "Ḫalīfe ḥażretine selām vér." dédiler: TDK'da yok // 9 baña: İBN'de yok // 10 emīrü'l-mü'minīndür H3, N2: emīrü'l-Müslimīndür TDK; emīr İBN // 11 dédiler: dédi İBN / emīrü'l-mü'minīn: İBN'de yok // 13 eyitdüm H3, N2: daḫı TDK, İBN / ʿalā H3, N2: ʿaleyke yā TDK, İBN / gene H3, N2: yine TDK; İBN'de yok // 14 emīrü'l-mü'minīn, dédiler H3, N2: emīrü'l-mü'minīndür, dédiler TDK; emīrdür dédiler İBN / ben daḫı: İBN'de yok / Hādī: el-Hādī TDK // 15 gene: yine TDK / kimse: kimesne N2 / tekrār: İBN'de yok // 16 ʿalā: ʿaleyke yā İBN / emīrü'l-mü'minīn: el-mü'minīn H3 // 17 buyurdılar: déyü buyurdılar İBN / şorup: şordı İBN // 18 çekdügüñ: çekdügüm N2 / muṣībetlerden: / muṣībetlerde İBN / ʿafv u: ʿafv éyle ve TDK / dédi: dédiler TDK // 18-19 ḥelāl olsun benden yana H3, N2: ḥelāl olsun TDK; benden yana ḥelāl olsun İBN // 19 duʿālar H3, N2: duʿā TDK, İBN // 20 éyledüm: édüp İBN // 21 buyurdılar ki: benden İBN

[1] "Ey Davud zenbil gelmiştir."

"Mekke-i Mükerreme'de varayum mücāveret édüp emīrü'l-mü'minīn ḥażretinüñ duᶜācılarından olayum." dédüm. Hārūnü'r-Reşīd emr éyledi, baña cümle levāzımātumı ve anda umūr-ı maᶜīşetümi tertīb ü taᶜyīn éylediler. Vardum ölince Mekke-i Mükerreme'de ḫademe-i seddine-i saᶜādet silkine mülḥaḳ oldum. Bu taḳaddüm éden
H3 273b 5 muşībetlere bāᶜiṣ ü bādī mekr-i nisvāndan ḥaẕer éylemeyüp mecbūr-ı /maḥabbet olup esrārumı ol cāriyeden iḫfāya saᶜy éylemedüm. Rāz-ı nihufteden āgāh olup ifşā vü iẓhār édüp bu deñlü muṣā'ibe mübtelā olmaġa kendü ḳuṣūr-ı nefsüm olmışdur, dédi. Ḳıṣṣadan ḥişşe ehl-i ḫayrete maᶜlūmdur.

10 **Cevdet-i zekā ile meşhūr olanlar beyānındadur. Ve mine'n-nevādir.**[1]

Naḳldür ki ḫalīfe-i ᶜAbbās'dan Me'mūn ḫalīfenüñ ümerāsından ᶜAbdullāh bin Ṭāhir ġāyet celīlü'l-ḳadr ṣāḥib-ṣadr ādem idi. Emīr-i mezbūra ḫalīfe bir tārīḫde ġażab édüp nüdemā-yı meclis olanlar ile müşāvere éyledi. Cümlesi ḳatline işāret éylediler. Kātibü's-sırr olan kimseye ḫalīfe emr éyledi ki "Bir teẕkere taḥrīr éyle. Ve ᶜAbdullāh
15 bin Ṭāhir'i daᶜvet éyle, gelsüñ. Bunda maṣlaḥatı görilsün." Kātibü's-sırr ise ᶜAbdullāh'uñ ġāyet ṣādıḳ dostlarından idi. Ḫalīfe ḥuẓūrında daᶜveti müşᶜir bir teẕkere yazdı. Ve kenār-ı teẕkerede "Yā Mūsā" lafẓını yazdı ve irsāl éylediler. Teẕkere vuṣūl
H3 274a bulduḳda /ᶜAbdullāh oḳudı ve emre imtiṣāl édüp gitmege ḥāẓır olınup içerü ḥaremine girdi. Bir ᶜārife vü şāᶜire ṣāḥib-i cemāl ü kemāl cāriyesi var idi. Feṣāḥat u belāġatda bī-
20 hemtā ve fiṭnat u zekāda yegāne-i cihān-ārā idi. Ġāyet sever idi. Ol cāriye bu teẕkereyi elinde görüp aldı, oḳudı. Ve "Yā Mūsā" lafẓını gördügi gibi feryād éyledi. "Billāhi yā emīr gitmeden ferāġat éyle. Zīrā bu teẕkereyi yazan kātib saña dostlıḳ édüp ḫaberdār éylemiş. Sen de ġaflet éyleme. Bundan kātibüñ murādı budur ki "*Yā Mūsā inne'l-melee ye'temirūne bike liyāḳtulūke.*"[2] démekdür. *Cezāhullāhi ᶜanke ḫayren*[3]. ᶜAbdullāh

---

1 ḥażretinüñ H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 2 duᶜācılarından: duᶜālarından TDK / Hārūnü'r-Reşīd H3, TDK: Hārūnü'r-Reşīd ḥażretleri N2; İBN'de yok / baña: benüm TDK // 3 anda H3: andaki N2, İBN; anda olacaḳ TDK / umūr-ı: emr-i İBN / ölince: İBN'de yok // 4 : H3'te yok // 6 iḫfāya: iḫfā İBN / saᶜy éylemedüm H3, N2: saᶜy éylemedüm ve TDK; étmeyüp İBN // 7 édüp: éyledüginden TDK / deñlü: ḳadar TDK // 8 ehl-i ḫayrete H3: N2'de yok; ehl-i ḫıreye TDK; ḫıbrete İBN / maᶜlūmdur: maᶜlūmdur dédi N2 // 10 zekā ile: zekāyla H3 / ve mine'n-nevādir H3, TDK: N2'de yok; nādire İBN // 11 ᶜAbbās'dan H3, N2: ᶜAbbāsiyye'den TDK, İBN // 12 ṣāḥib-i ṣadr: ṣāḥibü'ṣ-ṣadr TDK // 14 éyle ve: éde TDK // 16 ṣādıḳ H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 17 kenār-ı teẕkerede H3: kenārında teẕkerenüñ N2; kenārında teẕkerede TDK; kenārında İBN // 18 oḳudı ve: oḳuyup İBN / ḥāẓır olınup H3: ḥāẓır olup N2; ḥāẓırlanup TDK; ḥāẓırlanmış iken İBN // 19 ṣāḥib-cemāl ü: ṣāḥibetü'l-cemāl ve'l- TDK // 20 yegāne-i H3, N2: mānend-i kān-ı TDK; mānend-i İBN / ġāyet sever idi H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 21 elinde görüp: görüp elinden TDK // 22 kātib: İBN'de yok // 23 budur ki H3, N2: budur TDK; İBN'de yok / ḫayren: / ḫayren dédi İBN

[1] *XXVII. Faṣıl, 17. ḥikâye* (İBN'de *XXX / 17) (H3 273b, N2 169b, TDK 167b, İBN 143b)*

[2] "Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar." Kasas (28): 20.

[3] "Onun yüzünden Allah seni hayırla mükafatlandırsın."

daḫı ferāġat édüp bir varaḳa taḥrīr édüp baᶜżı ᶜöẕr-i maḳbūle beyān éyledi. Ve ᶜināyet-i Ḥaḳḳ'la ol mühlikeden ḫalāṣ oldı.

Ve mine'n-nevādirü'l-ezkiyā[1]

Selāṭīn-i Selçūḳī'den bir pādişāh-ı kevākib-sipāh ḫiẕmetinde olan bir kātib-i
H3 274b maᶜārif-semīre ġażab édüp /ḳatl étmegi murād édinüp ḫiẕmet-i kitābetden ᶜazl édüp vezīrine emr éder ki bir kāġıd irsāl éyle defterleriyle gelsün muḥāsebesi görilsün. Meger ol vezīr ile kātib-i ḫabīrüñ mā-beynlerinde ḥuḳūḳ-ı ḳadīme olup meveddet ü maḥabbet üzre idiler. Néylesün nā-çār olup bir mektūb yazup ᶜünvānında *inne* lafẓını yazdı. Ve üstine şedde ḳodı ve irsāl éyledi. Mektūb vuṣūl bulduḳda oḳudı ve *inne* ḥarfini gördükde kātib-i daḳīḳadān vezīrüñ mektūbına cevāb yazup *inne* ḥarfinüñ şeddesi üstine bir elif ḥarfini yazdı. Ve biz daḫı ᶜan ḳarīb ḫiẕmet-i şerīfe yüz sürmek üzereyüz." dédi ve irsāl éyledi. Vezīrüñ murādı kemā-sebaḳ "*inne melee*"[2] nüktesini işᶜār idi. Ve kātib taht u tācı ber-ṭaraf éyledi. Bir ġayrı iḳlīme firār éyledi. Ve mektūbında bir ḥarf-i elif yazmaḳdan maḳṣūdı "*İnnā len nedḫulehā ebeden mā dāmū*
H3 275a */fīhā.*"[3] nüktesin işᶜār idi. Zekāsı bāᶜiṯ-i necāt oldı. Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi.

Nādire der-tafṣīl-i ḥāl-i Belḳıs.[4]

Ḥażret-i Süleymān nebī ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhi's-selām ḥażretinüñ ḫalīle-i celīle-i pür-şerefi Belḳıs ḥażretinüñ aṣlı ḳavm-i cānndan olup rivāyeti ᶜibret-

---

1 daḫı: gitmeden İBN / édüp H3, N2: éyledi TDK; İBN'de yok / ᶜöẕr-i: TDK'da yok / ve: TDK'da yok // 2 Ḥaḳḳ'la: Ḥaḳḳ ile TDK // 4 ve mine'n-nevādirü'l-ezkiyā: ve mine'n-nevādir N2 // 6 ġażab édüp: ġażab ve İBN / édinüp: ve İBN // 7 vezīrine H3, İBN: vezīre N2, TDK / éder ki: éyledi ki TDK / defterleriyle H3, İBN: defterleri ile N2; defterleri alup TDK / gelsün: gelüp İBN // 8 olup: olmaġın İBN // 8-9 mü'eddet ü maḥabbet üzre idiler. Néylesün nā-çār olup H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 9 bir mektūb: mektūb İBN / yazup H3, N2: yazdı ki TDK; İBN'de yok // 10 şedde: TDK'da yok / ḳodı ve: ḳoyup İBN / bulduḳda oḳudı ve: bulup İBN // 11 daḳīḳadān: daḳīḳaşinās TDK / yazup H3: taḥrīr édüp N2, TDK; taḥrīr ve İBN // 12 şeddesi üztine: āḫirine İBN / ḥarfini: N2'de yok / yazdı: ilḥāḳ étdi İBN / biz daḫı: İBN'de yok // 14 idi: éder TDK / kātib: kātib fehm édüp İBN / taḫt u tācı: tāc u taḫtı N2 / ber-ṭaraf éyledi H3: ber-ṭaraf édüp N2, TDK; ber-ṭaraf ve İBN // 16 Raḥmetullāhi taᶜālā ᶜaleyhi H3: N2 ve İBN'de yok; Raḥmetullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn TDK // 18 nādire-i der-tafṣīl-i ḥāl-i Belḳıs H3: tafṣīl-i ḥāl-i Belḳıs N2; ve mine'n-nevādir der-tafṣīl-i ḥāl-i Belḳıs TDK; nādire-i der-tafṣīl-i ḥāl-i Belḳıs rāḍıyullāhu ᶜanhā İBN // 19 ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhi's-selām ḥażretinüñ: ᶜaleyhi ve ᶜalā nebiyyinā ve efḍālü'ṣ-ṣalāt ve's-selām ḥażretlerinüñ İBN // 20 celīle-i: celīlesi N2 / pür-şerefi: N2'de yok // 20 ḥażretinüñ İBN: vefaya cenābuñ H3; N2'de yok; vefaya cenābınuñ TDK / rivāyeti: rivāyet TDK

[1] *XXVII. Fasıl, 18. hikâye* (İBN'de *XXX / 18) (H3 274a, N2 170a, TDK 168a, İBN 144a)*

[2] "İnne melee" şu ayete telmihtir: "Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar." Kasas (28): 20.

[3] "Onlar orada bulundukları müddetçe biz oraya asla girmeyiz." Mâide, (5) : 24.

[4] *XXVII. Fasıl, 19. hikâye* (İBN'de *XXX / 19) (H3 275a, N2 170a, TDK 168a, İBN 144a)*

nümā-yı ᶜālem ve ḥikmet-celiyye-i ḫallāḳ-ı benī ādem olmaġın bu maḥalde īrādı münāsib olmaġın tasṭīr olındı. Şöyle rivāyet olınmışdur ki zamān-ı ḳadīmde Sabā vilāyetinüñ pādişāhına Lişraḥ dérler idi. Ḫışāl-i kerīm ve ṭabᶜ-ı selīm ile meşhūr ve zīr-i destinde olan reᶜāyā vü berāyā kemāl-i istirāḥat u ḥuẓūrda şāh-ı hünermend ve maḫdūm-ı maᶜārif-pesend idi. Bir gün ol ᶜārif-i nīkū-şiyem eṭrāf u cevānibi geşt ü güẕār éder iken bir şaḥrāda iki mār-ı ejdehā-yı küdāre düş oldı. Biri beyāż ve biri siyāh birbirine şarmaşup zaḫm-i cān-gāh ile ol mār-ı beyāẓuñ ḥāli /tebāh olup mār-ı siyāh ġālib ve ol maġlūb olup ṭāḳati ṭāḳ olup ḥareketden ḳalmış. Ve ol efᶜī-i siyāh bī-çāreyi çengāl-i ḳahrına almış. Zebūn ve ḥāli dīger-gün olduḳda şāh-ı merḥamet-peẕīr ol mār-ı beyāża muᶜīn ü ẓahīr olup maġlūba teraḥḥum ḳıldı. Ve bir tīr-i cān-sitānı der-kemān édüp ol mār-ı siyāhı nişānlayup bir tīr-i merg-i teʿşīr ile urup helāk éyledi. Mār-ı sefīd cānlanup bir cānibe aḳdı. Ve kendüzin gözden nihān éyledi. Şāh Lişraḥ ᶜaẓīm mesrūr oldı. Çekildi, taḫtına varup cülūs éyledi. Bir gün tek ü tenhā taḫtında oturur iken nā-gāh bir cüvān-ı şāḥib-cemāl ḫırām édüp şāha selām vérdi. Şāh bī-icāzet duḫūle iḳdām étdüginden ḥayret müstevlī oldı. Cüvān eyitdi: "Şāhā ḫāṭır-ı şerīfe ġubār gelmesün. Bī-icāzet dāḫil olduġuma sebeb budur ki bu iḥsān-dīde ḳuluñ ṭā'ife-i cānn neslinden. Dest-i keremüñden ḥayāt-baḫş olduġuñ şāḥib-/vaḳᶜa bendeñem." dédi. Şāh taᶜaccüb édüp "Vaḳᶜayı beyān éyleñ." dédi. Ol cüvān eyitdi: "Ben ol mār-ı sefīdem ki fülān şaḥrāda ol mār-ı siyāh ile ceng ü cidālde helāk mertebesinde iken beni āfetden ḫalāṣ édüp düşmenümi zīr-i ḫāk éyledüñ. Ol luṭf-ı kemāl-i inᶜāmuña mükāfāta geldüm. *Hel cezāü'l-iḥsāni illel-iḥsānü*[1] mūcibince hemān ḫiẕmet buyuruñ." Şāh eyitdi: "Ḫüddāmumuz çoḳ, bir vechle ġayra iḥtiyācumuz yoḳ." Cüvān eyitdi: "Ḫazā'in ü künüz u cevāhirden her ne güne murād ise ḫiẕmet buyuruñ." Şāh eyitdi: "Ol daḫı mevcüddur. Aña daḫı iltifātumuz yoḳdur." Cüvān eyitdi:"ᶜUlūm u maᶜārifden her neye

H3 275b

H3 276a

---

1 ḫallāḳ-ı benī: ḫilāfet-i nevᶜ-i H3 // 2 olmaġın: TDK'da yok / olınmışdur ki: olınmışdı ki İBN // 3 Lişraḥ: Leyesraḥ TDK // 5 ᶜārif-i: TDK'da yok / eṭrāf u: eṭrāfı ve TDK // 6 iki mār-ı ejdehā-yı küdāre: mānend-i ejdehā dü māra N2; iki mār-ı ejdehā-yı küdāh; iki mār-ı ejdehā-yı kirdāre İBN // 7 birbirine: bir mertebe N2 // 8 ġālib ve : ġālib N2 / olup: İBN'de yok / ḳalmış: ḳalmış idi TDK // 9 almış: alup TDK / dīger-gün olduḳda İBN: dīger-gün H3; dīger-gün olmış N2; dīger-gün olmış idi TDK // 10 sitānı: sitān-ı elmās peykānı TDK // 11 nişānlayup: İBN'de yok // 12 aḳdı: şu gibi aḳdı TDK / Lişraḥ: Leyesraḥ TDK // 12-13 mesrūr oldı H3, N2: sürūr ḥāṣıl édüp ve şevḳle TDK; mesrūr olup İBN // 13 çekildi: TDK'da yok / taḫtına: taḫta TDK / varup: H3'te yok // 14 şāḥib-cemāl: şāḥibü'l-cemāl TDK / édüp: éderek geldi ve TDK // 15 ġubār: keder H3 // 17 keremüñden: keremüñle TDK / ḫayāt: cenāb TDK // 18 éyleñ: éyle İBN / dédi: dédükde TDK / cüvān: cüvān da TDK // 19 āfetden: (ufetden) TDK // 20 düşmenümi: düşmānumı İBN / luṭf-ı kemāl-i H3, N2: kemāl-i luṭf-ı TDK; luṭfa ve kemāl-i İBN / geldüm: TDK'da yok // 21 ḫiẕmet: ḫidmet İBN / buyuruñ: buyuruñ dédükde TDK // 22 yoḳ: yoḳdur TDK // 23 cevāhirden: cevāhir N2 / her: TDK'da yok / murād: murāduñuz TDK / ḫiẕmet: İBN'de yok / ol: anlar TDK // 24 ana daḫı: ana da İBN

[1] "İyiliğin karşılığı iyilikten başka birşey midir?" Rahmân, (55): 60.

ragbet buyurılur ise ifāde vü istifāde ḫizmetindeyüz." dédi. Şāh eyitdi: "Pāy-i taḫtumuz maḳarr-ı ᶜulemā ve mecmaᶜ-yı ᶜurefādur. Andan daḫı behremüz vardur." Cüvān bir miḳdār tefekkür ü teʼemmülden ṣoñra şāha eyitdi: "ᶜArż olınan umūr ḳabūl-i
H3 276b ṭabᶜ-ı şerīfüñüz olmadı. Bārī bir ṣāḥibe-i /ḥüsn ü cemāl semen-sīmā-yı perī-miṣāl
5 hemşīrem vardur ki nevᶜ-i beşer āyīne-i ᶜālemde miṣlin görmiş degül. Şerᶜ-i şerīf üzre ᶜaḳd-i nikāḥa meylüñüz olursa maḳṣūd bir ḫizmetüñüzde bulınmaḳdur." dédi. Şāh evṣāf-ı duḫter-i perī-miṣāli işitdükde derūn-ı dilden ragbet ve müṣāhede-i cemāle bezl-i himmet gösterdi. Cüvān ragbet-i şāhdan mesrūr olup bir anda dīdeden nihān ve cānn gibi pinhān olup yine meclise ḥāżır oldı. Ve yanınca bir perī-peyker ḫūrşīd-
10 manẓar fitne-i āḫir-zamān gāret-ger-i ṣabr u sāmān gonce-leb simīn-gabgab gül-endām ve serv-i ḫırāmān-ı zülfinüñ her tārı dām-ı dil kāküli müşgīn şemāʼil manẓar-ı şāhda cilve-ger olduġı gibi şāhuñ ᶜinān-ı iḫtiyārı elden gitdi. Ve müṣāhede-i dīdār-ı perī-miṣāl ile āṣüfte-ḥāl olup bī-iḫtiyār ol māh-ı mühre-cebīni nikāḥ édüp zevcelüge ḳabūl
H3 277a éylediler. Cānāne daḫı "Çünki ᶜaḳd-i izdivāc ile gencīne-i ittiṣālüme /revāc geldi, imdi
15 ol genc-i güzīni taṣarrufda senüñle bir şarṭumuz olsun ki rābıṭa-yı muṣāḥabet ve meveddet aña merbūṭ ola." Şāh eyitdi: "Ol şarṭ nedür?" Nigār eyitdi: "Her nesne ki benden ṣādır ola nīk ü bed anı maḳbūl görüp tagayyür-i vażᶜ étmeyesin. Şöyle ki vuḳūᶜ bulan aḥvālüme bī-ḥużūrlıḳ iẓhār édesiz ve bir fütūr gösteresin. Cinn neslindenem cününum gālibdür hemān ol sāᶜat naẓaruñdan gāʼib oluram. Bir daḫı beni
20 göremezsün." dédi. Şāhuñ iḫtiyārı elden gitmiş idi. "Ber-ser ü çeşm." déyü şarṭa imtiṣāle ᶜahd éyledi. Bir zamān ᶜişret ü ṣafāda olup şāhuñ bir ferzend-i ercümendi vücūda gelüp ḥüsn ü cemālde ferīd-i ferişte-ḫıṣāl ve melek-ḫūylıḳda vaḥīd olup şāh

---

1 ḫizmetindeyüz: ḫidmetindeyüz İBN // 1-2 pāy-i taḫtumuz: pāy-i taḫtumuzda olan yerler TDK // 2 mecmaᶜ-yı ᶜurefādur N2, İBN: mecmaᶜ-yı ᶜurefādan H3; mecmaᶜü'l-ᶜurefādan TDK // 3 tefekkür ü teʼemmülden: teʼemmül ü tefekkürden TDK / eyitdi: eyitdi ey şāh-ı ᶜālem TDK / umūr ḳabūl-i: umūr-ı muvaffiḳ İBN // 4 ṣāḥibe-i ḥüsn ü cemāl H3, İBN: ṣāḥibe-i ḥüsn ü cemālde N2; ṣāḥibetü'l-cemāl TDK // 5 hemşīrem: ḥüsnā bir hemşīrem TDK / āyīne-i: anı H3 / görmiş degül H3, İBN: görmiş degüldür N2; görmemiş TDK // 6 nikāḥa: nikāḥ étmege TDK / olursa H3, N2: olur ise TDK; olursa luṭfuñuz mercūdur ve İBN / bir ḫizmetüñüzde bulınmaḳdur H3, N2: bir ḫizmetdür TDK; hemān ḫidmetüñüzde bulınmaḳdur İBN // 7 evṣāf-ı H3, İBN: N2'de yok; o evṣāf-ı TDK / -miṣāli: -peykeri TDK // 8 cüvān: cüvān eyitdi H3 / anda N2: an H3, İBN; ān-ı gayr-ı münḳasemede TDK // 10 āḫir: TDK'da yok // 11 tārı N2, İBN: bārı H3; tār TDK / şemāʼil manẓar-ı: şemāʼili naẓar-ı H3 // 12 olduġı gibi: oldı N2 / iḫtiyārı: iḫtiyār TDK / elden: elinden TDK / gitdi ve H3: gidüp N2, TDK, İBN // 13 nikāh édüp: İBN'de yok // 14 éylediler: édüp nikāḥ éyledi İBN / izdivāc ile gencīne-i ittiṣālüme: nikāḥa N2 / ittiṣālüme: ittiṣāle TDK / imdi: İBN'de yok // 16 nedür: nedür dédi N2 // 17 nīk ü bed: eger nīk ve eger bed İBN / anı: TDK'da yok / tagayyür-i: tagyīr-i N2 // 18 édesiz H3: édesin N2, TDK, İBN / neslindenem: neslinden H3 // 19 sāᶜat: H3'te yok // 20 elden: elinden TDK / gitmiş idi: gitmegin İBN / déyü: déyüp TDK // 21 imtiṣāle: imtiṣāl TDK // 22 melek-ḫūylıḳda: melek-ḫūlıḳda TDK

ᶜaẕīm mesrūr oldı. Bir gün cānāne ile şāh ᶜişret ü şafāda muṣāḥabetde iken ṭaşradan
H3 277b içerü bir kelb geldi yanına yaḳın oldu ġı gibi ferzendi ol següñ öñine /atdı. Ol daḫı
ağzına alup nā-bedīd oldı. Şāh kemāl mertebe ġuṣṣa vü ġamla teşvīşe düşdi. Lākin
ġamını iẓhār éylemedi şartı muḳtezāsınca. Bir müddet-i medīd ᶜişretden şoñra bir
duḫter-i ḫūb-peyker ṭoġurdı ki cemāl ü kemālde ḥūrī-i perī-peyker. Şāh viṣāline
mesrūr u şādmān olup şafā-yı duḫter ile mütesellī olup bir müddet ol şafāyla āsūde
oldı. Eyyām-ı şitāda bir géce ġāyet serd olmaġla bir büyük manḳal ile āteş yaḳup
cānāne ile şāh āteş kenārında muṣāḥabet éder iken nigār-ı nāzenīn ol duḫter-i meh-topı
getürdi. Ve āteş içine ilḳā éyledi. Duḫter miyān-ı aḫkerde pinhān olup nice olduġı
maᶜlūm olmadı. Şāh-ı memālik-penāh derūndan bir āh-ı ḥasret-engīz ile cānına cebr
édüp ḳalḳdı, bir tenhā maḥalde göz yaşların döküp aġladı. Nār-ı firḳatle cigerin
daġladı. Nā-gāh incinüp gide déyü yine iẓhār-ı beşāşet éylerdi. Bir nice māh u sālden
H3 278a şoñra /ḳudret-i İlāh ile şāhuñ bir duḫter-i pākize-manẓarı vücūda geldi. Ḥadd-i
ẕātından nefs-i nefīs ḥūr-ı behişt ile enīs olmaġa lāyıḳ nāmını Belḳıs ḳodılar. Mehd-i
nāz u ᶜizzetde perveriş édüp rūz-be-rūz ḥüsn-i dil-firūz ile tābende-i gevher olup şāhuñ
bāᶜiş-i ārāmı olup nā-gāh anlar gibi buña daḫı bir elem érişmesün déyü nigārdan recā
édüp "Senden ümīdüm budur ki bu duḫter daḫı anlar gibi muᶜāmele olınup cigerümüz
derdile ḫūn ve ġam-ı ferzendān ile maḥzūn olmaġı revā görmeyesiz. " dédi. Bānū-yı
tābende-rūy eyitdi: "Riᶜāyet-i şarṭumuzda ḳuṣūr oldı. Bu defᶜa maᶜẕūr olsun. Ammā
şöyle ki bir daḫı olur ise viṣāl infiṣāle mübeẕẕel olur. Şafā-yı ᶜayşa fütūr érişmek

---

1 ᶜaẕīm: ol ferzend-i dilbend ile TDK / oldı: iken TDK / şāh: TDK'da yok / muṣāḥabetde H3, İBN: N2'de yok; muṣāḥabet éder TDK // 2 içerü: içerüye İBN / geldi H3, N2: gelüp TDK, İBN / següñ: seg TDK // 3 mertebe: N2'de yok / ġuṣṣa vü ġamla H3, N2: ġuṣṣaya ve ġam-ı TDK; ġuṣṣa vü ġam ile İBN // 5 ṭoġurdı: daḫı ṭoġurdı TDK / ḥūrī-i perī-peyker H3, N2: ḥūr gibi ṣuᶜle vérdi TDK; ḥūrī-i peyker İBN // 6 şādmān: şādān TDK / mütesellī olup H3, N2: mütesellī idi TDK; mütesellī ve İBN / bir müddet: bir müddet daḫı TDK / şafāyla H3: şafā ile N2, TDK, İBN // 7 olmaġla: olmaġın İBN / manḳal ile H3, İBN: N2'de yok; manḳal TDK // 8 cānāne: cānā İBN / şāh: TDK'da yok / meh-topı H3, N2: meh-rūyı TDK, İBN // 9 getürdi ve H3: ol N2; getürüp TDK, İBN / olup: ve İBN // 10 şāh-ı: şāhuñ TDK // 11 aġladı: aġladı ve İBN / firḳatle H3, İBN: firḳat ile N2, TDK // 12 daġladı: ṭaġladı İBN / gide: gitmege İBN / éylerdi H3: éyler idi N2; éyledi TDK, İBN // 13 İlāh: İlāhī TDK / -manẓarı: -aḫteri İBN // 14 ẕātından H3, İBN: zātında N2, TDK / behişt ile: behişt-i İBN / ḳodılar: ḳodılar ve N2 // 15 tābende-i gevher H3: tābende N2, TDK; tābende-rū İBN // 16 ārām olup H3, N2: ārām-ı cān idi TDK; ārāmı oldı İBN / anlar gibi: İBN'de yok / buña daḫı: anı da TDK / elem érişmesün: āfete ḳapdura TDK / nigārdan: nigāra İBN // 17 senden ümīdüm budur ki: İBN'de yok / ümīdüm: ümīd TDK / duḫter daḫı: duḫtere TDK / olınup: olınmaya zīrā TDK // 18 olmaġı: olmışdur. Tekrār müte'ellim olmaġı TDK / görmeyesiz H3, İBN: görmeyesün N2, TDK / dédi: TDK'da yok // 19 şarṭumuzda: şarṭumuz TDK / oldı: ḳabūl éder yoḳdur, su'āl ise mesāġ yoḳdur. İmdi TDK / maᶜẕūr olsun: ᶜöẕrüñ maᶜẕūrdur TDK // 20 şöyle ki: şöyle maᶜlūm olsun ki TDK / olur ise H3, İBN: olursa N2; vāḳiᶜ olur ise TDK / mübeẕẕel olur H3, N2: mübeẕẕel ve ᶜaḳd-i müvāneset münḥall olup TDK; mübeddel ve İBN

muḳarrerdür." dédi. Şāh sükūt édüp iᶜtiẕār éyledi. Bu eṣnāda nā-gāh şāha bir ḳavī düşmen ẓāhir olup muḳāvemete kimse ḳādir olamayup şāh biʾẕ-ẕāt sefer éyledi.
H3 278b /Nigār-ı perī-şemāʾil daḫı bile sefer éyledi. Bir ḥişāra şāh ḳapandı. Düşmen eṭrāfı muḥāṣara éyledi. Sefer dür u dırāz uzanup şāhuñ maᶜīşetlerine muẓāyaḳa gelüp erzaḳları az ḳaldı. Kemāl-i ḥayret ile aḥvāl neye müncer olur déyü mütefekkir idi. Ve dāʾimā umūrına iᶜtimād-ı küllī éyledügi bir vezīri var idi ki her umūrda aña mürācaᶜat éylerdi. Meger yaramazlar ile iḫtilāṭ ile ḫıyānet silkine sālik imiş. Şāh anı evvelki ḥālde ḳıyās édüp zaḫīremüz ḳalmadı déyü anuñla meşveret éyledi. Vezīr eyitdi: "Bu ᶜaskere on gün vefā édecek ḳadar zaḫīre iḥżār éylemişemdür." dédi. Ve bir miḳdār beksimādı taḥmīl édüp şāhuñ ḫaymesine gönderdi. Şāh ᶜaẓīm feraḥ-nāk oldı. Géce érişüp aḫşam olduḳda bānū-yı şāh cümle ol beksimādı döküp āteş ile iḥrāḳ éyledi.
H3 279a Azıḳ maᶜdūm olup şāh āgāh olup ġāyet maġmūm, bī-iḫtiyār bānūya /eyitdi: "Behey ḫatun sen baña düşmen mi olduñ ki böyle maḥalde bizi helāke sebeb oluyorsun bu evżāᶜla?" dédi. Bānū eyitdi: "Ben saña ᶜadū degülem. Muḫliṣ dost benem. Ol kāfir vezīr düşmen ile yek-dil olup cümle ol zaḫīre semūmdur. Seni ve leşkerüñi helāk étmege taşmīm étmişdür. Kelāmumı taṣdīḳ içün ol azıḳdan bir miḳdār alıḳodum. Tecribe éyleñ, görüñ." dédi. Götürüp bir ḥayvāna vérdiler. Fī'l-ḥāl düşdi, helāk oldı. Bānū eyitdi: "Min baᶜd sizüñle muṣāḥabet ḥarām ve zindegānī aḥvāli tamām oldı. Lākin ol ferzend ki anı seg öñine atmış idüm. Ol dāye-i mihrbāndur. Oġluñuz kemāl-i ṣıḥḥat ile terbiyyet olınmışdur. Ve ol āteşe atduġum duḫterüñ daḫı āteş dāyesidür. Ol

---

1 dédi: TDK'da yok / eṣnāda: eṣnālarda N2 / şāha: şāha biʾẕ-ẕāt TDK // 2 biʾẕ-ẕāt: kendüleri TDK / sefer éyledi: ve İBN // 3 bile: maᶜan TDK / éyledi: édüp TDK / şāh: TDK'da yok / ḳapandı H3, N2: ḳapandılar TDK; ḳapanup İBN // 4 éyledi: édüp İBN / dür: ṭūl H3 / gelüp: vāḳiᶜ olup TDK // 5 erzaḳları H3, TDK: azıḳları N2, İBN / ḥayret: ḥasret N2 / déyü: déyü şāh TDK / idi: iken N2 // 6 iᶜtimād-ı: iᶜtiḳād-ı H3 / éyledügi: étdügi N2 / vezīri: vezīr H3 // 7 éylerdi H3, İBN: éyler idi N2; éylerler TDK / yaramazlar ile H3, TDK: bir yaramaz ile N2; ol melᶜūn yaramazlarla İBN / iḫtilāṭ ile H3, N2: iḫtilāṭ édüp TDK; iḫtilāṭ ve İBN / ḫıyānet: H3'te yok / silkine H3, N2: meslegine TDK, İBN / sālik imiş: sülūk étmiş İBN // 8 ḥālde: ḥalinde TDK / déyü: TDK'da yok / anūnla: İBN'de yok / éyledi: éyledükde İBN / vezīr H3: ol N2, İBN; ol da TDK // 9 dédi: déyüp İBN // 10 beksimādı H3, N2: beksimāt TDK, İBN / taḥmīl édüp H3, TDK: N2'de yok; taḥmīl ve İBN / oldı H3, TDK: olup N2, İBN // 11 şāh: mezbūre TDK / beksimādı H3, N2: beksimāt TDK, İBN / döküp āteş ile: āteşe döküp TDK // 12 maᶜdūm olup N2, İBN: maᶜlūm olup H3; maᶜdūm olduġından TDK / āgāh olup: bu ḥālden āgāh olınca İBN / maġmūm: maġmūm oldı ve TDK // 13 ḫatun: cānum TDK / mi olduñ: misün TDK / bizi helāke H3, N2: bunuñ gibi iş édersün ve helākumuza mı TDK; bu evżā ile bizi helāke İBN / oluyorsun: olmaḳ istersün TDK // 13-14 bu evżāᶜla H3: bu evżāᶜ ile N2; TDK ve İBN'de yok // 14 dédi: dédükde TDK / bānū: bānū-yı cihān TDK / saña ᶜadū: senüñ ᶜadüñ TDK / dost benem H3, N2: dostuñam TDK, İBN // 15 düşmen ile H3, N2: düşmenlik édüp TDK; düşmān ile İBN / zaḫire: zaḫireyi TDK / semūmdur H3: mesmūmdur N2, İBN; semūm étmişdür ki TDK // 16 étmişdür: olınan budur TDK / kelāmumı: kelāmum TDK // 17 vérdiler: yédürdiler İBN / düşdi: düşüp İBN // 18 Bānū eyitdi: H3'te yok // 19 anı H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 20 āteşe H3, TDK: āteş içine N2, İBN / duḫterüñ: duḫter H3 / āteş: H3'te yok

daḫı kemāl-i ᶜizzetdedür. Sizüñle muṣāḥabetden elvedāᶜ firḳat muḳarrer oldı. Ve cidden elem çekmeñ düşmenüñüz üzerine ol deñlü cinn ᶜaskeri irsāl édeyüm ki
H3 279b cümlesini bir demde tārmār /édeler. Ḫāṭıruñuz ḫoş ṭutuñ. Ve gözüm nūrı duḫterüm Belḳıs sizüñ olsun. Sizden ṣoñra taḫt-ı salṭanata oturur, celīlü'ş-şān pādişāh olur. Ve
5 ᶜaẓīm niᶜmetlere vāṣıl olur. Ben sizden ġāfil olmazam." dédi. Ve "Sizi Allāh'a ışmarladum." dédi. Ve gözden nihān oldı. Birḳaç günden ṣoñra leşker-i ᶜadū üstine cinn leşkeri musallaṭ olup şāhuñ ᶜaskerine muᶜāvenet édüp düşmen leşkerinüñ cümlesi münhezim ve ekṣerin helāk éylediler. Şāh muẓaffer ü manṣūr ᶜavdet édüp taḫta cülūs éyledi. Dā'imā bānū-yı cihānuñ elem-i iftirāḳıyla maġmūm idi. ᶜĀḳıbet emr-i Ḥaḳḳ
10 érişüp şāh vefāt éyledi. Yérine Belḳıs cülūs éyledi. Kütüb-i tevārīḫde ḳıṣṣası mufaṣṣal u meşrūḥdur.

Nādire[1]

Bir vaḳde ki Baraḳ Ḫān ki Çaġatay bin Cengiz neslindendür. Baḳılā Ḳaan nām
H3 280a 15 kimse ᶜişyān édüp üzerine ᶜaẓīm leşker ile Ḫoten cānibine irsāl éyledi. /Ve ol ᶜaskerden bir kimse bir ḫāneye girüp bir ḳırlanḳıç yuvasına bir oḳ atup yuvasını aşaġa düşürdi. Ve yuvadan bir incü düşüp yuvalandı. Ve bir ḳuyı içine düşdi. Aña bināen Moġolīler ol incü ardınca ol ḳuyı içine indiler. Ve anda bin yüz kīse altun buldılar. Ve yine hem ol eyyāmda ṭā'ife-i Moġol bir eski büyük aġac dibine ḳonup atlarını ol aġaca
20 baġladılar. Atlar géce içinde çekişüp ol aġacı iki yardılar. Ṣabāḥ olduḳda ol aġacuñ içinde ve altında altı biñ kīse altun buldılar.

---

2 düşmenüñüz: düşmeniñüñ H3 / deñlü: ḳadar TDK / ᶜaskeri: ᶜaskerin N2 // 3 édeler H3: éyleye N2, TDK; éyleyeler İBN / ḫāṭıruñuz: ḫāṭıruñuzı İBN / ṭutuñ: tutuñuz TDK / nūrı: nūrı ve N2 // 4 sizüñ H3, N2: sizüñle TDK, İBN / salṭanata: salṭanatda İBN / olur ve: olup TDK // 5 olur H3, N2: olur ve TDK, İBN / dédi H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 6 dédi ve H3, N2: déyüp TDK, İBN / nihān: cānn gibi pinhān TDK / üstine: üzerine N2 // 7 leşkeri H3, N2: ᶜaskeri TDK, İBN / ᶜaskerine: leşkerine TDK / muᶜāvenet édüp: muᶜāvenet ve ceyş-i TDK / leşkerinüñ: leşkerin İBN / cümlesi H3, TDK: cümlesini N2, İBN // 7-8 leşkerinüñ cümlesi münhezem ve: hezīmet gösterüp TDK // 8 şāh: pādişāh TDK / muẓaffer ü manṣūr H3, N2: manṣūr u muẓaffer TDK, İBN // 9 éyledi: ve TDK / emr-i Ḥaḳḳ: ālām-ı ecel TDK // 10 cülūs: taḫta cülūs TDK / éyledi: édüp İBN // 13 nādire: ve mine'n-nevādir TDK // 14 bir vaḳtde ki: rivāyet olınur ki bir vaḳtde TDK / Baḳılā Ḳaan N2, TDK: Baḳay Ḫān H3; Baḳılā Ḫān İBN // 15 kimse: kimesne N2 / ᶜaẓīm: İBN'de yok / leşker ile H3: ᶜasker N2; ᶜasker cemᶜi ile TDK; leşker çeküp İBN / éyledi: éylediler TDK // 16 ḫāneye: cānibe TDK / yuvasını: yuvayı TDK // 17 düşürdi ve: düşürdükde İBN / düşüp: çıḳup TDK / incü: aᶜlā incü İBN / yuvalandı ve: yuvalanup İBN / aña bināen: İBN'de yok // 18 Moġolīler: Moġollar TDK / ol: İBN'de yok // 21 kīse: kīse ḳadar N2 / buldılar: buldılar. Fesübḥāne'l-ḳādir N2 // 18-21. satırlar "indiler" kelimesinden başlayarak İBN'de kontrol edilemedi. Yazma hasar görmüş, bu kısımlar kopuk ve kağıt eklenerek tamir edilmiş.

[1] *XXVII. Faṣıl, 20. hikâye (İBN'de XXX / 20) (H3 279b, N2 173a, TDK 171a, İBN 146a)*

Ve mine'n-nevādirü'l-ġarībe[1]

Mecmaᶜü'n-Nevādir'de mesṭūrdur ki Sulṭān Melik Şāh zamānında Herāt'da bir ṭabīb var idi. İsmaᶜīl Edīb dérlerdi. Fenn-i ḥikmetde ferīd feylesof-i zamān idi. Bir gün bāzārda bir ḳaṣṣāba düş oldı. Ol cüvān her ḳoyunı şoyduḳça bögregini ısıcaḳla yudar.
H3 280b Bu, ṭabībe ḫoş gelmeyüp civārında bir merd-i baḳḳāla ṭabīb /eyitdi: "Bu cüvān bu yaḳında bir şaᶜb maraża mübtelā olur. Ammā ola ki bāña tīzce ḫaber véresiz." dédi. Az zamān geçmedi bu cüvān ḳaṣṣāb fücceten öldi, déyü aḳrabā vü taᶜalluḳātı feryāda başladı. Baḳḳāl daḫı taᶜziye içün varduḳda eşnā-yı muṣāḥabetde ṭabīb-i lebībüñ ḳavli ḫāṭırına geldi. ᶜAle'l-fevr vardı, ḫaber vérdi. Ḥekīm eyitdi: "Geç vefāt éyledi. Bu zamāna ḳalmaya dérdüm." dédi. Ve ol meyyitüñ başı ucına vardı. Ve yüzinden perdeyi ḳaldurdı. Ve anuñ sektesine ᶜilāca ḫizmet éyledi. Ve üç günden şoñra ol ḳaṣṣāb ayaġa ḳalḳdı. Ve ḫalḳ içinde ᶜibret ve kemāl-i taᶜaccübe sebeb oldı.

Nevādir-i ġarībe[2]

Kütüb-i tevārīḫde mesṭūrdur ki meşāhīr-i Mıṣr'dan bir kimseye sekte vāḳiᶜ oldı. Ve ol ᶜaṣruñ eṭibbāsı cümle anuñ mevtine ḥükm éylediler. Ve müteᶜalliḳātı techīz ü tekfīnine taḳayyüde başladılar. Ḳuṭbaḳī nām ṭabīb ol ᶜaṣrda anda ḥāżır olup
H3 281a meyyitüñ yüzine /baḳdı ve "Ölmiş degüldür." dédi. Ve muᶜāleceye şürūᶜ éyledi. Ve ᶜilācı şuña münḥaṣır oldı ki bir ḳavī zürmend kimseye eyitdi: "Şol meyyite on dāne ḳamçı ḍarb éyle." Dédügi üzre urduḳdan şoñra nabżına el urdı. Görd ki bir miḳdār ḥareket éyledi. Eṭibbāya teveccüh édüp: "Hīç ölünüñ nabżı ḥareket éder mi?" "Étmez."

1-8. satırlar "Baḳḳāl" kelimesine kadar İBN'de kontrol edilemedi. Yazma hasar görmüş, bu kısımlar kopuk ve kağıt eklenerek tamir edilmiş. // 1 Ve mine'n-nevādirü'l-ġarībe: Ve mine'n-nevādir TDK // 2 mesṭūrdur H3: meẕkūrdur N2, TDK // 3 dérlerdi: dérler idi TDK / ferīd: ferīd ve TDK // 4 ısıcaḳla yudar: ısıcaḳ ile yudar idi TDK // 5 bu ṭabībe: bu vaż̇ᶜ ṭabībe TDK / ṭabīb: TDK'da yok // 7 zamān: zamānda N2 / geçmedi H3: geçmeden N2, TDK / ḳaṣṣāb: ḳaṣṣāba TDK // 8 daḫı: İBN'de yok / taᶜziye içün: taᶜziye ye İBN / varduḳda: varup İBN / eşnā-yı muṣāḥabetde: İBN'de yok / ṭabīb-i H3: ṭabībe N2, TDK, İBN // 8-9 lebībüñ ḳavli ḫāṭırına geldi. ᶜAle'l-fevr vardı H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 9 vérdi: vérdiler TDK / éyledi: étdi TDK // 10 dérdüm H3, İBN: dér idüm N2; dédüm TDK / dédi ve ol: déyüp ve İBN // 10-21. satırlar "ḫüsn" kelimesinden başlayarak İBN'de kontrol edilemedi. Yazma hasar görmüş, bu kısımlar kopuk ve kağıt eklenerek tamir edilmiş.// 11 ḳaldurdı H3, TDK: ḳaldurup N2, İBN / anuñ: İBN'de yok / ᶜilāca: ᶜilāc TDK / ḫizmet éyledi ve: başladı İBN // 14 nevādir-i ġarībe: ve mine'n-nevādirü'l-ġarībe TDK // 16 oldı: olup İBN / ve ol H3, N2: ol TDK, İBN / cümle anuñ: İBN'de yok // 16-17 techīz ü tekfīnine: tekfīn ü techīzine TDK // 17 başladılar: başladılar. Bu eşnāda İBN / olup: idi TDK / ol ᶜaṣrda: İBN'de yok // 18 baḳdı ve: baḳdı İBN / dédi ve: déyü İBN // 19 ḳavī: TDK'da yok // 20 üzre: gibi N2 // 21 éyledi: éder TDK / édüp: édüp eyitdi H3 / éder mi: éder mi dédükde N2

[1] *XXVII. Fasıl, 21. hikâye (*İBN'de *XXX / 21) (H3 280a, N2 173a, TDK 171a, İBN 146a)*

[2] *XXVII. Fasıl, 22. hikâye (*İBN'de *XXX / 22) (H3 280b, N2 173b, TDK 171b, İBN 146b)*

dédiler. Pes mertebe mertebe ḳamçı ile ḍarb éderek ᶜaḳlı başına gelerek ḳalḳdı ve söylemege başlayup ṭaᶜām ṭaleb éyledi. Ve ṣıḥḥat u selāmet ile nice yıllar ᶜömürden behremend oldı. Ve bu ᶜibret mūcib-i ḥayret-i ᶜālemiyān oldı.

Yigirmi sekizinci faṣl.[1]

Ḥikāye-i duḫter-i vezīr-i ᶜālem-gīr ve ser-güẕeşt-i ᶜāşıḳān-ı faḳīr. Ve mine'n-nevādir.[2]

ᶜAhd-i Ḳadīm'de selāṭīn-i şevket-nedīmden bir pādişāh-ı kām-bīn var idi. Ḫaşmet ü cāhla İskender-i rūy-ı zemīn idi. Ḫiẕmetinde bir vezīr-i müşterī-tedbīri var
H3 281b idi. /Fehm ü zekāda lā-naẓīr idi. Ol pādişāh-ı ᶜaẓamet-penāhuñ bir duḫter-i ferḫunde-aḫteri var idi. Ḥüsn ü bahāda ḫūrşīd aña müşterī idi. Ve ol vezīrüñ daḫı bir melek-cemāl duḫteri var idi. Ḥüsn ü leṭāfetde sipihr-i behcetüñ māh-ı münevveri idi. Ḥüsn ü leṭāfetde bu duḫterler cihān-ārā idi. Ve aḫlāḳ-ı ḥüsn ü cemālde birbirinden müsteṣnā idi. Güyā gülistān-ı ᶜişretüñ iki serv-i dil-ārāsı ve nihāl-i leṭāfetüñ iki ġonce-i raᶜnāsı idiler. ᶜUmūm-ı ḫalḳ-ı ᶜālem bu iki dil-ārānuñ şemᶜ-i cemāline pervāne-miṣāl ser-geşte idi. Lākin ḫalḳuñ ekṣeri vezīrüñ duḫter-i pākizesi cānibine mā'il ve ol nāzenīn-i cihānuñ şīve-i ṭavr u ṭarzına ziyāde ḳā'il idi. Bu ḫuṣūṣdan duḫter-i şāha reşk ü ġayret ᶜārıż olup ᶜāḳıbet gelüp ḥuẓūr-ı şāhda şikāyet édüp "Bu iḳlīmde yā ben ṭurmaḳ geregim
H3 282a yāḫud duḫter-i vezīr." dédi. İbrām u iḳdām éyledi. Pādişāh nā-çār olup /vezīri daᶜvet édüp "Eger benüm rıżāmı isteriseñ duḫter-i pāk-aḫterüñi cānuña cebr ile ṣat. Ve ol

---

1-20. satırlar İBN'de kontrol edilemedi. Yazma hasar görmüş, bu kısımlar kopuk ve kağıt eklenerek tamir edilmiş. // **1**dédiler: dédüklerinde İBN / mertebe mertebe H3: mertebe N2; bu mertebe mertebe TDK; kemāl mertebe İBN / gelerek H3: gelüp N2, İBN; geldi ve TDK // **2** taᶜām: taᶜām u şarāb TDK / éyledi: étdi TDK / u selāmet: N2'de yok / nice: TDK'da yok // **2-3** ᶜömürden behremend: ḥayātda N2 // **3** ḫayret-i: ᶜibret-i N2 // **5** yigirmi sekizinci: otuz birinci İBN // **6** duḫter-i vezīr-i: vezīr-i duḫter-i H3 / ᶜālem-gīr: İBN'de yok // **6-7** Ve mine'n-nevādir: İBN'de yok // **8** -nedīmden: -tehdīmden TDK // **9** cāhla H3, İBN: cāh ile N2, TDK / tedbīri: tedbīr TDK / ḫiẕmetinde: ḫidmetinde İBN // **9-10** var idi H3, N2: var idi ki TDK; olup İBN // **10** ol H3, N2: ve ol TDK; ve İBN / ᶜaẓamet-penāhuñ: ᶜaẓamet-penāh ile vezīrüñ İBN // **11** ferḫunde: pākīze İBN / aḫteri: aḫterleri İBN / var idi H3, N2: ve TDK; olup İBN / ḫūrşīd: mihr-i ḫāveri var idi ki ᶜālem TDK // **12** var idi: ve TDK / münevveri idi N2, İBN: münevver idi H3; münevveri var idi ki TDK // **12-13** Ḥüsn ü leṭāfetde bu duḫterler cihān-ārā idi. Ve: TDK'da yok // **13** ḥüsn ü cemālde: ḥasene ve cemālinde TDK // **14** Güyā gülistān-ı ᶜişretüñ: Bu duḫterler cihān-ārā olup gülistān-ı ᶜişretüñ güyā TDK / iki serv-i: serv-i N2 // **15** ᶜumūm-ı H3: ᶜumūmen N2, TDK / dil-ārānuñ: dil-ārāmuñ TDK // **16** ḫalḳuñ: TDK'da yok / pākizesi H3: pākize-siyeri N2; pākize-aḫteri TDK / mā'il: mā'il idi TDK // **17** ṭavr u ṭarzına H3: ṭarz u ṭavrına N2, TDK / ḫuṣūṣdan: ḫuṣūṣda TDK / şāha: pādişāha TDK // **17-18** reşk ü ġayret ᶜārıż olup ᶜāḳıbet gelüp ḥuẓūr-ı şāhda: TDK'da yok // **18** édüp: éyledi TDK // **19** vezīr H3: vezīrüñ N2; vezīr ṭursun TDK / dédi: déyüp TDK / ibrām u iḳdām: ve ibrām N2 / vezīri: vezīr TDK // **20** édüp: étdi TDK / rıżāmı: rıżām TDK / pāk-aḫterüñi: pāki TDK

[1] *XXVIII. Faṣıl (İBN'de XXXI. faṣıl) (H3 281a, N2 173b, TDK 171b, İBN 146b)*

[2] *XXVIII. Faṣıl, 1. hikâye (İBN'de XXXI / 1) (H3 281a, N2 173b, TDK 171b, İBN 146b)*

gevher-i tābendeñi yabana at." dédi. Vezīr-i bī-çāre néylesün ḫāṭır-ı şāha riᶜāyet édüp kendü cān-ı ᶜazīzine cebr édüp fikr éyledi. Eger kızı bir kimseye vérürse rāz āşkār olur, pādişāhuñ ġażabına giriftār olur. ᶜĀḳıbet bunı tedbīr éyledi: Bir şanduḳ peydā édüp ve ol duḫteri şanduḳa ḳoyup aġzını muḥkem bend ü sedd édüp pāzārda bir dellāla teslīm éyledi. Ve ḳırḳ biñ aḳça bahā söyledi. Ve "Bu şanduḳda bir gevher vardur alan daḫı almayan daḫı peşīmān olur." déyü mezād éyledi. Bu sözden herkes nefret ve görmedin almaġa cür'et édemedi. Meger çārşūda bir faḳīrü'l-ḥāl saḳḳā gezüp ṭasları ᶜaḳīḳ-i rengīn ile zeyn édüp İmām Ḥasan ve İmām Ḥüseyn ᶜaşḳına şuyı sebīl
H3 282b éderdi. Ve ᶜaṭşān olanlara āb-ı şirīni şunup /isḳā-yı nīl éderdi. Ḫāṭırına geldi ki elbette bu şanduḳ ḥikmetden ḫālī degüldür. Erbāb-ı keremden bir ṣāḥib-derem pāzārgān dostından ḳırḳ biñ aḳça ḳarż alup ol dellāla şaydı. Ve şanduḳı aldı, ḥammāle taḥmīl édüp ḫānesine geldi. Şanduḳı açdı, gördi ki içinde bir serv-i raᶜnā perī-peyker semen-sīmā. Miskīn saḳḳā-yı bī-ḳarār mesrūr u şādmān oldı. Hemān ol nāzenīni şanduḳdan iḫrāc ve ḫāk-pāyını der-tāc édindi. Ve "Ne gülzāruñ gülisin, ya ne baġuñ servisisün?" déyü keyfiyyet-i ḥālden me'āle ṭālib oldı. Duḫter ġāyet ᶜāḳıle ve ṣāḥib-firāset idi. Keşf-i ḥāli münāsib görmedi. "Bir żaᶜīfe cāriye idüm, ṣatdılar. Saña naṣīb oldum. Bir gevher-girān bahā iken ġarīb oldum. Bir nā-murād kenīzüñem, dāmānuña düşdüm. Ḫizmetkāruñ olayum." déyü dil-nüvāzlıḳlar éyledi. Saḳḳā her vechle dil-dāde vü
H3 283a āvāresi olup ol aḳça aldıġı /bāzergān hem-şehri idi. Bāzergān vilāyetine gider olduḳda

---

1-2. satırlar "ᶜazīzine" kelimesine kadar İBN'de kontrol edilemedi. Yazma hasar görmüş, bu kısımlar kopuk ve kağıt eklenerek tamir edilmiş. // 1 tābendeñi: tābendeyi TDK // 2 éyledi: éyledi ki İBN / vérürse H3: vérür ise N2; vérürsem TDK; vérse İBN / rāz: rāzı N2 // 2-3 āşkār olur H3, N2: āşkār olup TDK, İBN // 3 giriftār olur: giriftār oluram TDK / éyledi H3, N2: éyledi ki TDK, İBN / peydā: içine İBN // 4 édüp ve H3, TDK: éyledi N2; İBN'de yok / şanduḳa: İBN'de yok / sedd édüp: sedd éyledi ve TDK / pāzārda: bāzārda N2 // 5 éyledi ve H3, N2: éyleyüp TDK; ve İBN / aḳça: TDK'da yok / söyledi: ḳodı TDK / gevher: cevher İBN // 6 alan daḫı almayan daḫı H3, N2: alan da pişmān almayan daḫı TDK; alan ve almayan İBN / olur: TDK'da yok / mezād: feryād İBN / éyledi H3, İBN: étdi N2; éyle dédi. Dellāl da o minvāl üzre mezād éyledükde TDK // 7 nefret H3, İBN: nefret éder N2; nefret édüp TDK / cür'et: kimse cür'et TDK / gezüp: var idi TDK // 8 ṭasları: ṭasların TDK / zeyn: zīb TDK / ve İmām: ve İmām ᶜaşḳına TDK // 9 éderdi: éder idi TDK / ᶜaṭşān olanlara: ᶜaṭşānlara İBN / şirīni N2, İBN: şerbeti H3; şirīn TDK / isḳā-yı nīl: isḳāya meyl İBN / geldi: bu geldi TDK // 10 ḥikmetden: ḥikmetinden TDK / pāzārgān H3, İBN: bāzārgān N2, TDK // 11 ol: N2'de yok / şaydı ve. şayu vérüp TDK / aldı H3, N2: aldı ve TDK; İBN'de yok // 12 geldi H3, N2: götürdi TDK; gelüp İBN / semen: sīmīn İBN // 13 miskīn: faḳīr TDK / saḳḳā-yı bī-ḳarār: saḳḳā bī-ḳarār olup N2 / nāzenīni: nāzenīn TDK // 14 ya ne baġuñ servisisün H3: ya ne baġuñ servisün N2; ve ne servisün sen TDK; İBN'de yok // 15 déyü: bu TDK / ġāyet H3, İBN: ġāyetde N2; ġāyetle TDK / ṣāḥib-firāset: ṣāḥibetü'l-firāset TDK // 16 keşf-i ḥāli: keşfi TDK / görmedi H3, N2: görmedi ve dédi TDK; görmeyüp İBN / bir żaᶜīfe: ben żaᶜīf TDK // 17 bir nā-murād: ber-murād N2 // 18 ḫizmetkāruñ N2, TDK: ḫizmetkār H3; ḫidmetkāruñ İBN // 19 bāzergān hem-şehri idi H3: bāzergān ile hem-şehri idi N2; bāzergān hem-şehrisi olmaġla TDK; bāzergān hem-şehrisi olmaġın İBN / bāzergān vilāyetine: anuñla vilāyetine TDK

ol cāriyeyi emānet vérüp vālidesine irsāl éyledi. Bāzergān vilāyetine geldi. Saḳḳānuñ vālidesi ḳapu ḳoñşusı idi. "Cāriye oġluñuñ emānetidür." déyü teslīm éyledi. Saḳḳānuñ vālidesi bir mertebe faḳīr idi ki bir dilim nāna muḥtāc idi. Her ne ḥāl ise oġlınuñ ḫāṭırı içün kemāl-i tevḳīr ü ᶜizzet édüp "Ol oġlum ise sen daḫı ḳızumsın." dédi. Cāriye gördi ki faḳr u fenā kemālde, ḳoynından bir gevher çıḳardı ve ḳarınuñ eline vérdi. "Var ana bu gevheri beni getüren bāzergāna ilet. Şimdilik bize bir kīse aḳça vérsün, getür." dédi: Ḳarıcıḳ gevheri ilgidüp bir kīse aḳça getürdi. Ve levāzımātlarına şarf éylediler. Ḳarı bir dilim nāna muḥtāc iken envāᶜ libāslar géyüp püşīşi dībāc oldı. Cāriye eyitdi: "Var
H3 283b bāzergāna iki kīse aḳça daḫı göndersün." Vardı iki kīse /daḫı getürdi. Ḳullar u ḳaravaşlar aldı. Ḳarı-yı derdmend cennete düşmişe döndi. Cāriyenüñ ḥüsn ü cemāl ve firāseti ve kemāli meşhūr olup ᶜālī serāylar yapdurdı ve girüp sākin oldı. Bu eṣnāda duḫtere bir kāmrān cüvān ᶜāşıḳ oldı. Ve derūn-ı dilden istimāᶜ ile ālüfte-i bī-ḳarār olup ṭālib-i viṣāl oldı. Envāᶜ ṭarīḳlere sālik oldı. Bir vechle duḫter-i ṣāḥib-ᶜiffet ᶜırżına şeᶜn vérür vādīde olmadı. ᶜĀḳıbet kār-ı vuṣlātdan nā-ümīd olup saḳḳānuñ oldugı şehre vardı. Saḳḳāya eyitdi: "Behey bī-çāre sen diyār-ı ġurbetde miḥnetdesin ammā cāriyeñ ehl-i hevāya baş ḳoşup kārbān-serāylar peydā édüp ᶜayş u şafālarda ve vilāyete bir fitne oldı. Sen bir ṣalāḥ ile meşhūr ādem iken bed-nām olduñ." dédi. Saḳḳā-yı derdmend nāmūs u ᶜār ṣāḥibi derdmend idi. Dürūġ-ı bī-fürūġa iᶜtimād édüp bī-iḫtiyār
H3 284a ḳırba vü meşki şatup /bir ḫançer-i ser-tīz aldı. Ve cāriyeyi ḳatl niyyetine sefer édüp vilāyetine geldi. Kendü ḫānesine vardı. Gördi ki ᶜaẓīm serāylar olmış, ḳapusında ḳullar var derbānlar ṭurur. Cāriye ṭāḳadan efendisi saḳḳayı görüp "Varuñ getürüñ." déyü ḫādimler irsāl éyledi. Saḳā bu kārbārı görüp sū-yı ẓannı ziyāde vü muḥaḳḳaḳ olup cāriye yanına çıḳdukda cāriye istiḳbāl édüp elin öpmege egildi. Saḳḳā ol ḫançer ile cāriye-i derdmendi vurup mecrūḥ éyledi. Bir daḫı vurmaḳ ḳaṣdında iken cāriye öñinden ḳaçdı. Götürüp kendüni damdan aşaġa atdı. Her yéri ḫurd oldı. İttifāḳ ol

---

1 ol: TDK'da yok / geldi: varduḳda TDK // 2 idi: olmaġla bu TDK // 3 faḳīr: faḳīre TDK / her: velākin her TDK // 4 daḫı H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 5 ḳoynından: hemān ḳoynından N2 / çıḳardı: çıḳarup TDK // 6 bir: TDK'da yok // 7 ilgidüp: iletüp TDK / ve levāzımātlarına H3, İBN: levāzımāta N2; levāzımātına TDK // 9 aḳça: N2'de yok / göndersün: getürsün dédi TDK / daḫı: aḳça daḫı TDK // 10 düşmişe H3, İBN: girmişe N2, TDK / cemāl: cemāli TDK // 11 firāseti ve H3, İBN: firāset ü N2, TDK / oldı H3, İBN: oldılar N2, TDK // 12 ālüfte-i: TDK'da yok // 13 ṭarīḳlere: ṭarf-ı ḫīleye TDK / sālik oldı: sālik olup TDK / ᶜiffet: ᶜafīfenüñ TDK // 14 olmadı: oldı N2 / kār-ı: ālām-ı kār-ı TDK // 15 sen: sen ne TDK // 16 kārbān-serāylar: kār u bār u serāylar N2 / şafālarda ve H3, İBN: şafālarda olup N2; şafālarda TDK // 17 oldı: olup TDK / ṣalāḥ ile: ṣalāḥ u diyānetle TDK / dédi: TDK'da yok // 18 derdmend H3, İBN: ādem N2, TDK // 19 ḳatl niyyetine: ḳatle niyyet TDK // 21 var H3, İBN: N2'de yok; ve TDK // 22 déyü: N2'de yok / vü H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 23 egildi: geldükde TDK / ḫançer: ḫançer-i sertīz TDK // 24 vurup H3, İBN: urup N2, TDK / vurmaḳ H3, İBN: urmaḳ N2, TDK // 25 ḳaçdı: ḳaçup N2 / kendüni H3, İBN: kendü özin N2; kendüyi TDK / damdan: ṭamdan / aşaġa: aşaġı N2

ḥīnde bir Yahūdī mürūr éderken ḥüsn ü cemālini seyr édüp görди ki ḳanlara ġarḳ olmış bir cāriye yatar, teraḥḥum édüp "Gel ben saña tımār édeyin, derdiñe dermān édeyin." déyü cāriyeyi götürüp ḫānesine iletdi. Saḳḳā ṭolanup evden aşaġa indi. Cāriyeden eṣer
H3 284b görmedi. Elem /ü ıżṭırāb ile çıḳdı vālidesine ḫaber vérdi. Vālidesi feryād éyledi. "Ol
5 maẓlūmeye ḥayf éyledüñ. Āḫiretde ḥālüñ nice olur?" dédi. Ve cāriyenüñ kemāl-i ᶜiffet ü ṣadāḳatini beyān éyledi. Saḳḳā étdügi efᶜāle nādim olup şehrüñ eṭrāfını cüst ü cüya gitdi. Yahūdī eve gelüp cāriyenüñ cerāḥatlarına merhem ü ᶜilāc ile muḳayyed olup cāriyenüñ cemāl-i ᶜālem-ārāsına āşüfte olup vuṣlatı hevāsına ṭālib oldı. Duḫter görди ki bir bī-dīn Yahūdī'dür aña rām olursa dünyā vü āḫiretde bed-nām olur. Yahūdī-i nābe-
10 kārı ḥüsn-i vechle defᶜe iḳdām éyleyüp Yahūdī'ye "Var ḥammāma gir pāk ol, andan ṣoñra gel viṣālüm güline el uzadup kām al." dédi. Yahūdī gerçek ṣandı. Ḥammāma gitdi. Duḫter bu dirlikden ölmek yegdür déyü, evleri deryā üzre idi, kendüzin deryāya pertāv étdi. Mevc arasında pinhān olup meger ol maḥalde üç birāder ṣayyādlar var idi.
H3 285a Şebekelerüñ deryāya atup ṣayd-ı māhī intiẓāında idiler. Baᶜde /şebekelerin çekdiler.
15 Meger duḫter ol şebeke içine düşmiş. Çıḳardılar, görдiler ki bir gül-endām perī-çehre ḥüsnle māha ᶜadīl ḥayātdan bir ramaḳ ḳalmış. Sürᶜatle çıḳardılar. Bir zamān teneffüs édüp ġayrı libāslar géydürdiler. Ve üç birāder birbirlerine düşdiler. Her biri duḫter

---

1 éderken H3, İBN: éder iken N2; éder imiş TDK / cemālini: cemālinde TDK // 1-2 seyr édüp görди ki ḳanlara ġarḳ olmış bir cāriye yatar, teraḥḥum édüp "Gel ben saña tımār édeyin: lā-naẓīr bir nigār görüp TDK // 2 bir cāriye yatar H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / ben H3, TDK: benüm evüme gidelüm ben N2; benüm evüme İBN / derdiñe dermān édeyin H3: N2'de yok; senüñ derdiñe dermān édeyüm TDK; derdiñe dermān édeyüm İBN // 3 götürüp: İBN'de yok / ṭolanup: dolanup N2 / evden: İBN'de yok / aşaġa: aşaġı N2 / indi: inince İBN / eṣer: bir eṣer TDK // 4 görmedi: görmeyüp İBN / ıżṭırāb ile: ıżṭırābla TDK / çıḳdı: çıḳup İBN // 6 eṭrāfını: eṭrāfına İBN // 7 gitdi: İBN'de yok / Yahūdī: ez-Īn cānib Yahūdī N2 / merhem ü: merhem urup TDK / ᶜilāc ile: ᶜilāca İBN / olup: oldı TDK // 8 cāriyenüñ: gün be-gün cāriyenüñ ṣıḥḥat bulup TDK / -ārāsına: -ārāsı ziyāde olduḳda Yahūdi TDK / āşüfte: āşüfte-ḥāl TDK / vuṣlatı hevāsına: hevā-yı vuṣlatına TDK // 9 Yahūdī'dür aña: Yahūdī aña dest*i dırāzlıḳ étmek ister eger TDK / olursa: olur ise TDK / olur: olınmaḳ muḳarrerdür déyüp TDK // 9-10 nābe-kārı: bed-kārı TDK // 10 defᶜe iḳdām H3: defᶜ N2, TDK, İBN / Yahūdī'ye H3, N2: dédi ki TDK; İBN'de yok // 11 dédi: TDK'da yok / ṣandı H3, N2: ḳıyās édüp TDK; ṣanup İBN // 12 duḫter: duḫter de TDK / üzre: kenārında TDK / idi: olmaġın İBN / kendüzin H3: hemān kendü özin N2; hemān kendüyi TDK; hemān kendüzin İBN // 13 pertāv: pertāb TDK / olup: olıp ġā'ib oldı TDK / ṣayyādlar var idi İBN: ṣayyādlar idi H3, N2; ṣayyādlıḳ éderler imiş TDK // 14 Şebekelerüñ deryāya atup ṣayd-ı māhī intiẓāında idiler. Baᶜde N2, İBN: H3 ve TDK'da yok / idiler: oldılar İBN // 14-15 şebekelerin çekdiler. Meger duḫter ol: TDK'da yok // 15 şebeke içine H3, N2: şebekeleri içine TDK; şebekede İBN / düşmiş H3, TDK: düşmiş idi N2, İBN / çıḳardılar: mezbūrlar çekdiler TDK // 16 ḥüsnle H3, İBN: ḥüsn ile N2, TDK / ᶜadīl: ᶜadā'il H3 / ḥayātdan: cān-ı ḥayātından İBN / ramaḳ H3, TDK: ḥişşe N2, İBN / sürᶜatle H3, İBN: sürᶜat ile N2; sürᶜat TDK // 17 édüp: édüp ᶜaḳlı başına geldi TDK / ve H3, TDK: rūḥı yerine geldi N2; rūḥı yerine geldi baᶜde İBN / birāder H3, TDK: birāderler N2, İBN / birbirlerine: birbirine İBN

benüm olsun déyü nizāᶜ ü cidālde iken ḳarşudan bir merd-i süvār sipāhī āşkār olup geldi. "Birbiriñüzle nizāᶜa bāᶜiş nedür?" dédi. Şayyāduñ biri tafṣīl-i mā-cerādan ḫaber vérdi. Ol sipāhī eyitdi: "Ḳardaşlar olasız cidāle ne ḥācet ben size ḥakem olup faṣl édeyin." dédi. Ve terkeşinden üç oḳ çıḳardı. Her birin bir ṭarafa atdı. Ve "Her kim atdugum oḳlardan birini evvel getürürse duḫter anuñdur." dédi. Bu ḳavle rāżı olup her biri bir oḳ ardına gitdiler. Duḫter tenhā ḳaldı. Sipāhī duḫteri atı ardına alup çekildi gitdi. Bunlar baḳa ḳaldılar. Sipāhī olduġı ḳaryeye /geldi. Genc-i bād üzre melik olmış gibi kāmrān oldı. Görди ki bir dil-rübā-yı rūḥ-ı muṣavver, ḥüsnine vālih ü şeydā cemāline dem-beste ve ᶜāşıḳ-ı rüsvā oldı. Şabra mecāli ḳalmadı. Ve viṣāline iḳdām u ihtimām éyledi. Duḫter defᶜ-i meclis içün eyitdi: "Ey cüvān böyle tīzlik neden? Ben ḫod senüñ naṣībüñem. Ve ārzū étdügüñ aḥvāle géç ḳalmadı. Géce olsun, ṣafā-yı ḫātır ile kām al." dédi. "Hele şimdi üzerüñde olan libāsuñı ve yat yaraġuñı baña géydür ve atuña bindür. Beni erkek şeklinde girdür. Göreyüm baña libāsuñ yaraşur mı?" dédi. ᶜİşveler éyledi. Sipāhī daḫı cümle libāsını géydürdi ve atına bindürdi. Bir iki kerre ṭolaşdı. Ve atı nāḳilleyüp her ṭarafa cevlān éyledi. Ve bir kerre hemān at başını ḳaldurup ve ṣaḥrā cānibine ṭoġrı "Yā hod" dédi. Ve bād gibi nā-bedīd oldı. Ol gün gitdi. Aḫşam ṣabāḥa degin gitdi. Seḥer vaḳtinde bir ḥiṣār altına érişdi, ḳapusı baġlu. Gün /ṭoġduḳda ḳapuyı açdılar. Duḫteri ḳapuda bulup taᶜẓīm ü tekrīm ile içerü aldılar. Ve "Pādişāhumuz ḫasta idi. Yérine vāriş olur oġlı olmaduġından şöyle vaşiyyet éylemişdür ki: Her kimi ḳalᶜa ḳapusında bulursañuz taḫt-ı salṭanata iclās édüp emrine iṭāᶜat éyleyesiz. Seni bulduḳ. Salṭanat mübārek olsun." déyü pādişāhāne libāslar ile

---

1 benüm olsun: benümdür TDK / cidālde iken: cidāl éyler iken TDK / merd-i: merdī ki TDK / süvār sipāhī: sipāhī süvār İBN // 2 geldi. "Birbiriñüzle nizāᶜa bāᶜiş nedür?" dédi. Şayyāduñ biri tafṣīl-i: N2'de yok / birbiriñüzle: birbiriñüz ile TDK // 3 vérdi: vérdiler N2 / sipāhī: sipāh TDK / ḳardaşlar H3, İBN: ḳarındaşlar N2, TDK / cidāle H3, TDK: cidāl N2; cedl İBN / size ḥakem olup: sizi muḥakeme édüp // 4 édeyin: édeyüm TDK / terkeşinden: terkeşden TDK / ve her: her TDK // 5 getürürse H3, İBN: getürür ise N2, TDK / dédi: ve TDK // 6 bir: TDK'da yok / ardına: ardınca TDK / gitdiler: gitdi İBN / ḳaldı: ḳalduḳda TDK / atı: atuñ TDK // 7 gitdi: gitdi ve TDK / ḳaryeye H3, TDK: ḳaryeye ḳarīb N2, İBN / geldi: geldiler TDK / bād üzre: bād-āver TDK / melik H3, N2: TDK ve İBN'de yok / olmış: bulmış TDK // 8 ḥüsnine İBN: ḫasta H3; ḫastaya N2; ḥasene TDK // 9 mecāli H3, İBN: mecāl N2, TDK / ve viṣāline: viṣāline N2 // 10 tīzlik neden: tīzlikde ne ḥāṣıl İBN // 11 naṣībüñem H3, N2: naṣībüñ TDK, İBN / aḥvāle: aḥvāl İBN // 13 beni H3: N2, TDK ve İBN'de yok / şeklinde girdür N2, İBN: şeklinde gezdür H3; şekline gireyüm TDK / yaraşur: yaḳışur TDK / dédi: dédi ve TDK // 14 bindürdi: bindürdi ve TDK // 15 ṭolaşdı: ṭolaşdurdı TDK / nāḳilleyüp N2: naḳle alup H3; nāḳillenüp TDK; naḳlleyüp İBN // 16 ṣaḥrā cānibine H3: ṣaḥrāya N2, TDK, İBN / hod: hü TDK / dédi ve: déyüp İBN / bād H3, TDK: bād-ı ṣabā N2, İBN / oldı: olup N2 // 16-17 gün gitdi: gün gitdi ve İBN // 17 aḫşam: ve aḫşamdan TDK / degin gitdi: yaḳın N2 / gitdi: yürüdi TDK // 18 taᶜẓīm ü tekrīm ile içerü: TDK'da yok // 19 olur oġlı: İBN'de yok // 19-20 şöyle vaşiyyet éylemişdür ki: İBN'de yok // 20 ki: N2'de yok / ḳalᶜa ḳapusında: ḳalᶜasında N2 / taḫt-ı: TDK'da yok / édüp: ve İBN // 21 éyleyesiz: éyleyesiz déyü vaşiyyet étmişdür İBN / bulduḳ: bulduḳ sen daḫı emrine imtiṣālen İBN

taḫta geçürdiler. Cümlesi fermāna muṭīᶜ oldılar. Duḫter bir müddet pādişāh olup ḳalᶜa ḳapusında bir çeşme binā édüp ol çeşmede kendü şeklini taṣvīr édüp üzerine gözciler ḳodı. "Her kim ki gelüp bu çeşmeden şu içüp bu şūrete baḳup āh éderse anı ṭutup bana getürüñ." dédi. Bir zamāndan ṣoñra saḳḳā-yı derdmend ol çeşmeye gelüp ol şūrete naẓar éyledügi gibi meftūn oldı. Müvekkiller ṭutup ḥużūr-ı şāha getürdiler. Şāh eyitdi: "Niçün āh éyledüñ?" Saḳḳā mā-cerāyı evvelinden āḫirine degin ḥikāyet éyledi. Ḥabse gönderdi. Baᶜde /ṣayyād olan üç ḳardaşlar geldi. Şūreti görüp āh éyledi. Anları daḫı ṭutup şāha getürdiler. Anları söyledüp ḥabse gönderdi. Baᶜde sipāhī ve Yahūdī daḫı geldiler. Anları daḫı şāha getürdiler. Anları da söyledüp Yahūdī'yi ber-dār étmege emr éyledi. Ve ol ḥabsde olan saḳḳāyı ve ṣayyādları getürdüp her birine bir manşıb inᶜām éyledi. Ve saḳḳāya mülūkāne libāslar géydürdi. Ve cümle erkān-ı devleti ve aᶜyān-ı vilāyeti iḫżār édüp ve evvelden āḫirine degin başına gelen belāları ḥikāyet éyledi. Ve "Ben ricālden degülem, māṣdanam. Ḥelālümdür, iḫtiyārum ile salṭanatı buña tefvīż éyledüm, ḳabūl édüñ. Cümle aᶜyān "Salṭanat mübārek ola." déyü cümle bīᶜat édüp taᶜẓīm ü tekrīm ile serīr-i salṭanata cülūs édüp pādişāh oldı. Ve ol duḫter-i pākīze-aḫter ile bir müddet-i medīd ᶜömür sürüp rūzgārdan kām aldılar. /İmdi élüñ ve istiḳāmetüñ ṣemereṣi żāyiᶜ olmaz. Ġam u endūha maḳrūn olan ᶜāḳıbet ṣabr berekātıyla şād olur. ᶜUsruñ ṣoñı yüsr her zaḥmetüñ āḫiri raḥmet olması muḳarrerdür.

H3 286b

H3 287a

---

1 geçürdiler H3, N2: geçürüp TDK, İBN / cümlesi: İBN'de yok / müddet: zamān İBN // 2 édüp H3, N2: éyledi ve TDK, İBN // 3 gelüp bu çeşmeden şu içüp: İBN'de yok / şu: N2'de yok // 4 şūrete: çeşmeye N2 // 5 éyledügi H3, N2: étdügi TDK, İBN / oldı: oldugın bilüp TDK / eyitdi: TDK'da yok // 6 éyledüñ: éyledüñ dédükde TDK / degin: varınca TDK // 6-7 ḥabse gönderdi: İBN'de yok // 7 ṣayyād olan üç ḳardaşlar: ṣayyādlar daḫı İBN / kardaşlar H3: ḳarındaşlar N2, TDK; İBN'de yok / geldi H3: geldiler ol N2; geldiler TDK; gelüp ol İBN / şūreti: şūret H3 / éyledi H3, N2: éylediler TDK, İBN / anları: anı TDK // 8 anları H3, İBN: anları daḫı N2, TDK / söyledüp: söyletdükden ṣoñra İBN / daḫı: İBN'de yok // 9 geldiler: geldi. Anlar şūreti görüp āh éylediler TDK / anları daḫı H3: anları daḫı ṭutup N2; anları da ṭutup TDK; anları da İBN / anları da H3: anları daḫı N2; mezbūrları TDK; İBN'de yok / söyledüp H3, N2: söyledüp sipāhı ḥabse ve TDK; söyletdükde İBN // 9-10 étmege emr éyledi. Ve ol ḥabsde olan: İBN'de yok // 10 saḳḳāyı ve H3, TDK: N2'de yok; sipāhı ve İBN / ṣayyādları: sayyādı H3 / getürdüp H3, İBN: getürüp N2, TDK / her birine bir: N2'de yok // 11 éyledi ve: éyledi TDK / géydürdi: géydürüp İBN / erkān-ı devleti ve aᶜyān-ı H3: aᶜyān ve erkān-ı N2, İBN; erkān u aᶜyān-ı TDK // 12 vilāyeti: vilāyetin İBN / édüp ve: édüp İBN / degin: varınca N2 / ḥikāyet: naḳīr ü ḳıṭmīr ḥikāyet N2 / éyledi: édüp İBN // 13 māṣdanam: nisādanam İBN / ḥelālümdür H3, TDK: bu benüm ḥelālümdür N2, İBN // 14 ḳabūl édüñ H3, N2: édüñ ve TDK; dédükde İBN / déyü: déyüp İBN / cümle bīᶜat H3: cümlesi bīᶜat N2; bīᶜat TDK; ve bīᶜat İBN // 15 salṭanata: taḫta N2 / édüp: édüp taᶜẓīm ü tekrīm ile H3 / ve: TDK'da yok // 16 aḫter: N2'de yok / bir H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 17 istiḳāmetüñ H3, TDK: istiḳāmet N2, İBN / ṣemeresi H3: ṣemerātı N2, TDK; ṣemeri İBN / ġam u endūha N2: ġam u endūhum H3; gam u endūh TDK; endūh u ġama İBN / ᶜāḳıbet ṣabr: TDK'da yok // 18 berekātıyla: berekātı ile N2 / ᶜUsruñ ṣoñı yüsr: İBN'de yok / yüsr: yüsrdür TDK

Hārūnü'r-Reşīd ḥażretinüñ ḫizmetinde ḥükemādan Ḥekīm Hindī ile Ḥekīm Cibrīl ḥaḳāḳatleri beyānındadur.[1]

Ḥekīm Cibrīl ile Ḥekīm Hindī Hārūnü'r-Reşīd ᶜaṣrında cemᶜ oldılar. İkisi daḫı ᶜilm-i ḥikmetde ferīd-i ᶜālem idi. Rivāyet éderler ki Hārūnü'r-Reşīd'üñ ᶜammisi Ṣāliḥ'üñ oġlı İbrāhīm'e bir ᶜārıża peydā olup ġāyet ile ḫasta oldı. Ve ḫalīfe Cibrīl'i çaġırdup İbrāhīm'üñ ḥālinden su'āl éyledi. Cibrīl eyitdi: "Ḥāli ġāyet mükedderdür bir ramaḳ ancaḳ ḳalmışdur ḥayātından. Yatsu zamānına degin ancaḳ varursa." dédi. Ḫalīfe me'yūs olup ġam-nāk oldı. Öñünde ṭaᶜām yér iken elin çekdi. Ve cezaᶜ u fezaᶜa başladı. Vezīr Caᶜfer Bermekī ḫalīfe elemini gördi Ḥekīm Hindū'yı "Var İbrāhīm'i gör." /déyü irsāl éyledi. Ḥekīm görüp geldi. "Hergiz bir keder iḫtimāli yoḳdur. Ġam çekmeñ." dédi. Yatsu zamānı olduḳda ᶜaẓīm feryād ḳopdı. Ḫalīfe "Görsünler." dédi. Ḫaber geldi ki "İbrāhīm göçdi." Ḫalīfe Ḥekīm Hindū'ya "Ḥaḳāḳat ancaḳ bu mertebe olur." dédi. Ḥekīm Hindevī "Hīç nesne yoḳdur." dédi. Pes Ḫalīfe İbrāhīm ḳatına vardılar. Gördiler ki nefesi münḳaṭıᶜ olmış. Ḫalīfe eyitdi: "Gördüñ mi?" Ḥekīm Hindevī ḳaḳdı. Ve bir igne ṭaleb édüp İbrāhīm'üñ baş parmaġına şoḳdı. İbrāhīm ayaġını çekdi. Ḥekīm eyitdi: "Hey Müslimān hīç öli vecaᶜ ḥiss éder mi?" dédi. Ve bir miḳdār günlük istedi. Ve İbrāhīm'üñ burnına tütsü vérdi. İbrāhīm üç defᶜa aḳsırdı ve ḳalḳdı oturdı. Ḫalīfe İbrāhīm'e "Ne ḥālde idüñ?" dédi. İbrāhīm eyitdi: "Bir ḥużūr u ṣafā ile ḫᵛābda iken bir kelb-i siyāh ayaġumı ışırdı. Ol elem ile bīdār oldum." dédi. Ve İbrāhīm bundan ṣoñra

H3 287b

---

1 Hārūnü'r-Reşīd: ve mine'n-nevādir Hārūnü'r-Reşīd İBN / ḫizmetinde: ḫidmetinde olan İBN / ḥükemādan: İBN'de yok / ḥekīm: TDK'da yok // **3** Ḥekīm Cibrīl: rivāyet olınur ki Ḥekīm Cibrīl TDK / Hindī: Hindū İBN // **4** ᶜilm-i ḥikmetde H3, İBN: N2'de yok; ᶜilm ü ḥikmetde TDK / rivāyet: naḳl TDK // **5** ġāyet ile: ᶜāḳıbet N2 // **6** çaġırdup H3, N2: çaġırup TDK, İBN / Cibrīl eyitdi: İBN'de yok // **6-7** bir ramaḳ ancaḳ ḳalmışdur hayātından H3, TDK: bir ramaḳ ḳalmışdur ancaḳ ḥayātdan N2; ḥayātdan ancaḳ bir ramaḳ ḳalmışdur İBN / degin ancaḳ H3, N2: TDK'da yok; dek ancaḳ İBN / varursa H3: varur ise N2; varur ise iyidür TDK; varur İBN // **8** cezaᶜ u fezaᶜa: fezaᶜ u cezaᶜa N2 // **9** ḫalīfe H3, İBN: ḫalīfenüñ N2, TDK / gördi: görüp TDK / Hindū'yı H3: Hindī'ye N2, İBN; Hindū'ya TDK / dédi: déyü İBN // **10** irsāl éyledi: İBN'de yok / ḥekīm H3, İBN: hekīm daḫı N2; varup TDK / bir keder: mükedder TDK / ġam çekmeñ: ġamda olmañ İBN // **11** olduḳda: TDK'da yok / Ḫalīfe "Görsünler." dédi: ve İBN // **12** göçdi: geçindi N2 / Hindū'ya: Cibrīl'e N2 / ḥaḳāḳat: ḥaḳāḳat olur ise TDK / bu: N2'de yok // **13** Hindevī H3: Hindī N2; Hindū TDK; Hindū yine İBN / dédi pes: déyüp ve İBN / ḫalīfe H3, TDK: ḫalīfe ile N2; ḫalīfe ile maᶜan İBN / ḳatına: fitne H3 // **14** ki: N2'de yok / eyitdi: İBN'de yok / gördüñ mi: gördüñ mi dédi İBN / Hindevī H3: Hindī N2; Hindū TDK, İBN / ḳalḳdı: ḳalḳup İBN // **15** igne: igneyi İBN / ṭaleb édüp: İBN'de yok / parmaġına: barmaġına İBN / ayaġını: ayaġın TDK / ḥekīm eyitdi: TDK'da yok // **16** Hey Müslimān H3: N2 ve İBN'de yok; Hey Müslimānlar TDK / öli: TDK'da yok / dédi ve: baᶜde İBN / istedi ve: isteyüp İBN // **17** burnına: yüzine İBN / aḳsırdı H3, N2: aġsırdı TDK; aḳsırup İBN / ḳalḳdı: ḳalḳup İBN // **18** dédi: déyü şorduḳda İBN / İbrāhim eyitdi: İBN'de yok / u ṣafā: N2'de yok // **19** iken: idüm N2 / İbrāhim: TDK'da yok // **20** ᶜömür sürdi H3, TDK: muᶜammer olup ᶜömür sürdi ve N2; muᶜammer olup İBN / Hindevī H3: Hindī N2; Hindū TDK, İBN

[1] *XXVIII. Faṣıl, 2. ḥikâye* (İBN'de *XXXI / 2) (H3 287a, N2 176b, TDK 175a, İBN 148b)*

H3 288a otuz yıl ᶜömür sürdi. /Ḥekīm Hindevī ḫalīfe ḥuẓūrında mufaḫḫam u muḥterem oldı.

Yigirmi ṭoḳuzıncı faṣl. ᶜİlm-i simyā vü nārencātda mahāreti olanlardur.[1] **Ve mine'n-nevādir**[2]

Şeyḫ ᶜAbdullāh Endülīsī ḥaẓretleri kibār-ı fuẓalādandur. Ḫuṣūṣā fünūn-ı vefḳ ü ṭılsımāt u kīmyāda āṯār-ı ġarībesi meşhūrdur. Cümleden selāṭīn-i Mısriyye'den Fāṭımīlerden Ḥāfiẓ ᶜilm-i simyānuñ ıṭṭılāᶜına ḥarīṣ idi. Zamānında çoḳ kimse ẓuhūr éylemişdür. Cümleden Şeyḫ ᶜAbdullāh Endülīsī'den recā éyledükde Şeyḫ-i meẕkūr Ḳurāfe ṭaġınuñ üstinde bir ᶜaẓīm şehr peydā éyledi. Eṭrāfında bāġ u besātīn gün-ā-gün meyveler. Ve ol şehrün ahālīsi alup vérmede çārşū vü pāzārları keşret-i ḫalḳ ile meşḥūn olup hevāda sā'ir-i dā'ir olup ḫalḳ-ı ᶜālem seyr ü temāşāsında ḫayrān olurlardı. İrem-i Ẕātu'l-İmād'dan bir nümūne vü miṣāl idi. Bir nice zamān āhālī-i Mışr'uñ naẓarında nümāyān idi ve ol şehrüñ bināsınuñ ḥüsn ü temāşāsında /ḥayrān olurdı. "*Sübḥāne'l-ḳādiri ᶜalā mā yeşāü.*"[3] dérlerdi.

Nādire-i dīger[4]

Meşāyıḫ-ı Mışr'dan mervīdür ki: Şeyḫ ᶜAbdullāh'uñ bir ṣarrāf dostı var idi. Ḳadīmī yār-ı ṣādıḳ daᶜvāsın éderdi. Bir gün şeyḫ ṣarrāfı meclisine daᶜvet éyledi. Ve "Bir mühimm ḥācet içün yüz altun lāzım olmışdur." dédi, ḳarż istedi. Ṣarrāf-ı bī-inṣāf

---

·1 ᶜömür sürdi H3, TDK: muᶜammer olup ᶜömür sürdi ve N2; muᶜammer olup İBN / Hindevī H3: Hindī N2; Hindū TDK, İBN // **3** Yigirmi ṭoḳuzıncı: otuzüçünci İBN / ᶜilm-i: İBN'de yok / nārencātda H3, N2: nārencātı TDK; nārenciyātda İBN / mahāreti olanlardur H3: mahāreti olanlar beyānındadur N2, İBN; beyān éder TDK // **4** Ve mine'n-nevādir TDK: H3 ve N2'de yok; nādire İBN // **5** fuẓalādandur: fuẓalādan idi İBN / fünūn-ı H3, İBN: N2'de yok; fennden TDK // **6** kīmyāda H3, TDK: kīmya vü simyāda N2, İBN / cümleden H3, N2: cümleden biri TDK, İBN / Mısriyye'den: evvelān TDK // **7** idi: olmaġın İBN / kimse H3, TDK: kimseler N2, İBN // **8** cümleden: cümleden biri TDK / ᶜAbdullāh H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / Endülīsī'den: Endülīsī idi andan TDK / şeyḫ-i: TDK'da yok / meẕkūr: mezbūr İBN // **9** éyledi: éyleyüp İBN / bāġ u besātīn H3, N2: bāġ u bostān ve TDK; İBN'de yok // **10** meyveler: meyveler ile bāġ u besātīn olup İBN / alup vérmede H3: olup vérmede almada N2, TDK; vāfir alup vérmede İBN / pāzārları H3: bāzārları N2, TDK, İBN / keşret-i: keşrāt-ı TDK / ḫalḳ: ḫalḳ-ı ᶜālem TDK // 11 olup: İBN'de yok / hevāda: H3'te yok / dā'ir: ṭā'ir TDK / olurlardı H3: olurlar idi N2, TDK, İBN // **12** İrem-i Ẕātu'l-İmād'dan bir nümūne vü miṣāl idi: TDK'da yok // **13** idi ve H3, İBN: N2'de yok; ve İrem-i Ẕātu'l-İmād'dan bir nümūne-i cinān idi TDK / ḫayrān: ᶜuḳūl lāl ü ḥayrān TDK / olurdı H3, İBN: olurlar idi N2, TDK // **14** sübḥāne'l-ḳādiri ᶜalā mā yeşāü dérlerdi: N2'de yok / dérlerdi: dérler idi TDK // **16** nādire-i dīger: Ve mine'n-nevādir İBN // **18** éderdi H3, İBN: éder idi N2, TDK / éyledi: édüp İBN // **19** olmışdur: oldı TDK / dédi: déyü İBN / ḳarż: İBN'de yok

[1] *XXIX. Faṣıl (*İBN'de *XXXIII. Faṣıl –Metinde 32. faṣıl başlığı atlanmış-) (H3 288a, N2 177a, TDK 175b, İBN 149a)*

[2] *XXIX. Faṣıl, 1. ḥikâye (*İBN'de *XXXIII / 1) (H3 288a, N2 177b, TDK 175b, İBN 149a)*

[3] "Her dilediğine gücü yeteni tesbih ederiz."

[4] *XXIX. Faṣıl, 2. ḥikâye (*İBN'de *XXXIII / 2) (H3 288b, N2 177b, TDK 175b, İBN 149a)*

vérmede taᶜallül édüp ḳabül olmayacaḳ aᶜẕār beyān éyledi. Şeyḫ sükūt éyledi. Értesi gün ṣarrāf dükkānında otururken bir dostından bir büyük balıḳ geldi. Ṣarrāf balığı ḫiẕmetkārı eline vérüp eve gönderdi. Ve "Bunı tanẓīf édüp ḥāżır éylesünler." dédi. Bu ḥālde iken şeyḫ ḥażreti ṣarrāfuñ dükkānına çıḳa geldi ve ṣarrāfa eyitdi: "Seni bugün Ḳurāfe'de bir bostānda żiyāfet içün geldüm. Ḳalḳ gidelüm." dédi. Ṣarrāf muḫālefet
H3 289a édemeyüp ḳalḳdı ve şeyḫle maᶜan gitdi. Rāvī olan /kimse eydür: Bāña ṣarrāf kendüsi ḥikāyet éyledi: Şeyḫ ile çünki Ḳurāfe'ye varduḳ, bāb-ı ṣaḥrādan çıḳduḳ ve ol ḫarābelerden geçdük. Kümlar üzerine çıḳduḳ ve anda bir ᶜaẓīm ḳaṣr-ı müşeyyed görindi. Ben ol ḳaṣr-ı refiᶜüñ ol maḥalde vücūdına taᶜaccüb édüp "Bunı bu maḥalde kim binā éylemişdür?" déyü tefekkürde iken ol ḳaṣr içinden bir ᶜaẓīm ḫayl-i ḫadem şeyḫi istiḳbāl éylediler. Ve baġuñ içine girdük. Cennet-i aʿlādan nümüne vü miṣāl idi. Her cānibde ḥavżlar aḳar ve selsebillerden āb-ı zülāl fevvārelerden aḳup ḥavża iner. Ve gün-ā-gün meyveler eşcārda mevcūd ve ol ḥavżlaruñ üstinde dībādan sāyebānlar çekilmiş. Ve çār küşe ṣoffaları zīb ü zīver ile ferş olınmış bir meclisi birine beñzemez. Her meskeninüñ ḥūrī vü ġılmān mānendi ḫademesi muᶜayyen. Bir ṭarz u tertīb gördüm
H3 289b ki selāṭīn-i ᶜālemde ancaḳ olur. Pes şeyḫ anlara işāret éyledi. /Fī'l-ḥāl simāṭlar döşendi ve envāᶜ-ı niᶜmet çekildi. Ve käseler ile işrebeler geldi. Yédük ve içdük, ᶜayş u ᶜişret éyledük. Yémekden ṣoñra şeyḫ ḫazīne vü māldan su'āl éyledi. Vardılar ḳırḳ elli kīse omuzlarında getürdiler ve ortaya döküp küm éylediler. Bāña eyitdi: "Bizi müflis ṣanduñ. Bize yüz altını iᶜtimād éylemedüñ." dédi. Bāña ᶜaẓīm ḫacālet müstevlī oldı. Gene mülāṭafe éyledük. Bir iki hafta ᶜişret éyledük. Şeyḫ bāña eyitdi: "Seni bunda getürmekden murād bir iki günlük ᶜişret degüldür. Bir duḫter-i perī-peykerüm vardur.

---

1 édüp: ü İBN / éyledi: édüp İBN // 2 otururken H3, İBN: oturur iken N2; TDK / bir dostından: TDK'da yok // 3 ḫiẕmetkārı: ḫidmetkārı İBN / eline vérüp: ile İBN / gönderdi ve: gönderüp İBN / édüp: ü İBN // 4 ḥażreti: TDK'da yok / çıḳa: TDK'da yok / seni bugün H3, İBN: birgün N2; bugün TDK // 5 içün: étmek içün TDK // 6 édemeyüp: étmeyüp TDK / ḳalḳdı ve: İBN'de yok / şeyḫle H3, İBN: şeyḫ ile N2, TDK / olan kimse: İBN'de yok // 7 şeyḫ ile çünki: çünki şeyḫ ile İBN / ve: TDK'da yok // 8 ḫarābelerden: ḫarābeleri İBN / geçdük H3: geçdük ve N2, TDK; geçüp İBN / ve H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 9 vücūdına: vücūda geldügine TDK // 10 éylemişdür: éylemiş TDK / içinden H3, N2: içinde TDK, İBN / ḫayl-i: İBN'de yok / ḫadem H3, İBN: ḥaşem ü ḫadem gördüm gelüp N2, İBN; ḥaşem ü ḫadem var TDK // 11 girdük: girüp TDK / nümüne: bir nümüne TDK // 12 ve: TDK'da yok / fevvārelerden: ve fevvārelerinden mā-i ḫayāl TDK // 13 ve gün-ā-gün: gün-ā-gün TDK / ve ol H3, TDK: ol N2; ve İBN / üstinde: üstine N2 / dībādan: dībāceden N2 // 14 çekilmiş: nā-maᶜdūd TDK / ṣoffaları: çemen ṣoffalar TDK / olınmış: TDK'da yok / meclisi: TDK'da yok / beñzemez: beñzemez. Meclisler naḳş olınmış TDK // 15 ḥūrī vü H3: ḥūr u N2, TDK, İBN / ġılmān: ġılmānı TDK / mānendi ḫademesi: mānend ḫademe TDK // 17 ve envāᶜ-ı: envāᶜ-ı TDK / niᶜmet: niᶜmetler N2 / käseler ile: käselerde N2 / geldi: gelüp İBN / yédük ve H3, TDK: yédük N2, İBN // 18 vardılar: TDK'da yok // 19 omuzlarında H3, N2: omuzlarına urup TDK; omuzlarına İBN // 20 ṣanduñ: ṣanup İBN / bize H3, N2: TDK ve İBN'de yok / oldı: olup İBN // 21 mülāṭafe éyledük H3, N2: mülāṭafe édüp TDK; mülāṭafe éyledüm İBN

Ḥālā bu cümle māl ü ḫüddāmı aña temlīk éylemişemdür. Bir nesneye iḥtiyācumuz yoḳdur. Saña tezvīc édeyin. Ola ki evlāduñuzı görüp anuñla rūzgārda birḳaç gün ṣafālanam." dédi. Ben daḫı "Fermān sizüñ." dédüm. Maḥkemeden şühūd getürdiler. Ve ᶜaḳd-i nikāḥ olınup baᶜde "Varuñ faḫrü'n-nisāyı getürüñ." dédi. Anı gördüm ki ḳaṣr
H3 290a 5 ṭarafından bir māh-peyker ṭulūᶜ éyledi. Ayuñ /on dördi gibi, ḥüsn ü bahāda bī-hemtā. Müddet-i ᶜömrümde andan ecmel bir kimse görmedüm. Elin élüme teslīm édüp "ᶜİzzet ü ṣafāda oluñ." dédi. Ve kendü meskenine gitdi. Ben daḫı ol ᶜarūsı ḫalvet bulup būs u kenār sevdāsıyla bir iki ay mikdārı ᶜayş u ṣafāda olduḳ. Bir géce kemā-kān ᶜayş u ᶜişret édüp nigār-ı nāzenīn ile ferāşda yatur iken ḫᵛābdan bīdar oldum. Gördüm ki ᶜarūsı
10 ferāşum içinde ẕebḥ éylemişler. Al ḳana müstaġraḳ olmış yatur. Feryād u vāveylāya başladum. Benüm cezaᶜ u fezaᶜumdan şeyḫ bīdār olup geldi. Ve baña levm édüp "İnṣāf mıdur, iḥsāna mükāfāt u mücāzāt bu mıdur ki ḥāṣıl-ı ᶜömr-i ᶜazīzüme fenā vérdün?" dédi. Ve oġlanlara "Varuñ vālī-i şehre ḫaber éyleñ, gelsün." dédi. Ve oġlanlar gitdi. Benüm ᶜaḳlum daḫı bile gitdi. ᶜAcebā ḥālüm neye müncer olur, déyü bī-ḫod oldum,
15 düşmişem. ᶜAḳlum başuma geldi. Ḥarāret-i şems cānuma kār éyledi. Gözüm açdum.
H3 290b Kendümi Ḳurāfe /kümlarında buldum. Ne ḳaṣr var ve ne ādem var. Ḥayret ile ḫāneme vardum. Ehl-i beytüm baña hīç nesne söylemedi. ᶜĀḳıbet ben iki aylıḳ ser-güẕeşti ḥikāye éyledüm. Baña "Cünün ᶜārıż olmış." dédiler. Ve dükkāndan ṣabāḥ irsāl éyledügüñ balığı daḫı temizledük henüz vaḳt-i ẓuhūrdur." dédiler. Ḥayretüm daḫı
20 ziyāde oldı. Bildüm ki şeyḫüñ āṣār-ı ᶜulūmındandur. Şeyḫüñ ḥuẓūrına varduḳda beni görüp tebessüm éyledi. Ve "Müstaġraḳ-ı ᶜayş u ṣafā olup bizi ferāmūş éyledüñüz." dédi. Elin öpdüm. Buyurdılar ki: "ᶜUlūm-ı ilāhīnüñ kemāl-i ḳudretini müşāhede éyledüñ mi?" Ḥuẓūrında iᶜtiẓār éyledüm. Bu maḳūle āṣār-ı ġarībesi bī-nihāyedür. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

25

---

1 cümle H3: cümle gördügüñ N2, TDK; gördügüñ İBN / ḫüddāmı: ḫademi TDK // 2 édeyin: édeyüm TDK / ola ki: İBN'de yok / rūzgārda: rūzgārdan TDK / görüp: görem İBN // 3 ṣafālanam: ṣafālanuram TDK / getürdiler H3: getürüp N2, TDK, İBN // 4 ve ᶜaḳd-i: ve ᶜaḳd ü TDK // 6 müddet-i: TDK'da yok / ecmel: cemīl N2 // 7 būs u TDK, İBN: būse H3, N2 // 8 sevdāsıyla H3: sevdāsı ile N2, TDK, İBN / miḳdārı: miḳdār TDK // 9 oldum: olup İBN // 10 ferāşum içinde: ferāşumda N2 / al H3, TDK: ala N2, İBN / yatur: hemān H3 / vāveylāya: efgāna TDK // 12 u mücāzāt H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 13 gelsün dédi ve H3, İBN: gelsünler dédi ve N2; gelsün dédükde TDK / oġlanlar H3: oġlancıḳlar N2, İBN; oġlanları TDK / gitdi: gidince İBN // 14 ḥālüm H3, N2: benüm ḥālüm TDK; ḥālümüz İBN / oldum N2, TDK: H3'te yok; olup İBN // 15 ḥarāret-i: (ḥarāt-ı) H3 / kār éyledi: ilmiş TDK // 16 buldum: gördüm N2 / ādem var: ādem TDK / ḥayret: (ḥayr) TDK // 17 nesne: TDK'da yok // 17-18 ser-güẕeşti: ser-güẕeşt İBN // 18 ṣabāḥ: İBN'de yok / irsāl: H3'te yok // 19 temizledük henüz: henüz temizledük İBN / ẓuhūrdur H3, N2: ẓuhrdur TDK, İBN / dédiler: TDK'da yok // 20 varduḳda N2: vardılar H3; vardum TDK; varup İBN // 21 görüp H3, N2: TDK'da yok; gördükde İBN / ṣafā: ṣafāda TDK // 22 elin: elini İBN // 23 ġarībesi: ġarībe TDK / bī-nihāyetdür: bī-nihāyetdür dédi TDK // 24 Raḥmetullāhi ᶜaleyhi: İBN'de yok

Çaġatay Ḫān ile Yaᶜḳūb Sekkākī ḥażretlerinüñ bāzikeşti beyānındadur. Ve dīger nādire.[1]

Getürmişlerdür ki ᶜAmīd Ḥabeş ki Çaġatay Ḫānuñ vezīri idi. ᶜUlemā-yı zamānuñ üstād-ı ᶜaẓīmü'ş-şānı olan Yaᶜḳūb Sekkākī ki ᶜilm-i beyān u maᶜānīnüñ
H3 291a muḥarriridür, /Ḫānuñ meclisinde ziyāde medḥ olınup "ᶜİlm-i nārencātda ve nice tesḫīrāt-ı ᶜacībede māhirdür." dédi. Ḫān daḫı aña küllī iᶜtimād u iᶜtiḳād édüp anuñ kelāmını miftāḥ-ı müşkilāt bilüp her emrde mürācaᶜat édüp aşlā sözinden çıḳmaz idi. Monlā daḫı ḫān ḫizmetinde umūr-ı ġarībe vü ᶜacībeyi izhār éderdi. Ol cümleden bir gün ḫān ḫaymeden ṭaşra oturur idi. Bir sürü ṭurnalar hevā yüzinde uçarlar idi. Ḫān Mollā'ya eyitdi: "Şol uçan ṭurnalaruñ bir ikisini ḳādir misin ki yére indiresin?" Mollā eyitdi: "İşāret éyleñ ḳanḳısı murād ise." Ḫān öñince giden ve ortada ve āḫirde olanı taᶜyīn éyledi. Monlā dest-mālini çıḳarup yére vaᶜ éyledi. Hemān-dem ol evc-i hevāda olan ṭurnanuñ üçi daḫı yéryüzine indi. Bu vaḳᶜa küllī iᶜtiḳāda sebeb oldı. Bundan şoñra
H3 291b Ḫān Sekkākī öñinde iki dizi üzre oturur idi. Bir defᶜa Baġdād'da ḫalīfenüñ /vezīrine incinüp üç gün ateşi baġladı. Bir vechle ki aşlā bir yérde yanar āteş ḳalmadı. Ḥattā çaḳmaḳdan daḫı āteş çaḳmadı. Ḫalīfe her bār ki minnet éyledi müfīd olmadı. ᶜĀḳıbet bir münādī nidā étdürdiler ki bu ḫuşūş Sekkākī'dendür: "İmdi lāzımdur ki vezīr bir kelbüñ debirini öpe baᶜde açaram." dédi. Nā-çār olup vezīr bir kelbüñ debirini öpdi. Andan bu ᶜuḳde ḥall oldı. Vezīr derūndan Monlā'ya ᶜaẓīm kīn peydā éyledi. Sekkākī bunı firāset ile fehm éyledi. ᶜAle'l-fevr Ḫān mülāzemetine dāḫil olup eyitdi ki: "Ḥisāb-ı nücūmīden şöyle maᶜlūm oldı ki vezīre bir idbār ẓuhūr éder. Olmaya ki erbāb-ı devlete andan bir nuḫūset īrāṣ éyleye. Lā-cerem Ḫān vezīri ᶜazl éyledi. Bir

---

·1 Çaġatay H3, N2: ve mine'n-nevādir Çaġatay ... TDK; nādire Çaġatay İBN / ḥażretlerinüñ: ḥażretinüñ N2 / bāzikeşti: bāzikeşi TDK // 2 ve dīger nādire H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 3 getürmişlerdür ki N2, TDK: getürmişlerdür H3, İBN / ᶜAmīd Ḥabeş ki N2: ᶜAmīsed Ḥabeş H3; ᶜAmīd Ceyş ki TDK, İBN // 4 olan: idi H3 // 5 muḥarriridür: mücerrididür TDK / medḥ: İBN'de yok / nārencātda H3: nārencāta N2, TDK; nārenciyātda İBN // 6 dédi: dédiler TDK / u iᶜtiḳād H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 7 emrde: murāda TDK // 8 Monlā H3, İBN: Mollā N2, TDK / ḫizmetinde: ḫidmetinde İBN / ᶜacībeyi H3: ḥālāt-ı ᶜacībe N2; ᶜalā-yı ᶜacībeyi TDK; ᶜacībe İBN / éderdi H3, İBN: idi N2; éder idi TDK / ol: TDK'da yok // 10 Mollā'ya: Monlā'ya İBN / ḳādir misin ki yere indiresin: yere indirmege ḳādir misin İBN / Mollā H3, TDK: Monlā N2, İBN // 11 İşāret éyleñ ḳanḳısı murād ise H3: sen işāret éyle ḳanḳısı murād ise N2; İşāret éyleñ ḳanḳısını murāduñuz ise TDK; kanḳısı murād ise siz işāret édüñ İBN / öñince H3: eyitdi öñince N2; eyitdi önde TDK; eyitdi öñce İBN / ortada: ortada olanı TDK // 12 taᶜyīn éyledi: hemān İBN / Monlā: Mollā TDK / dest-mālini: dest-māli TDK // 13 indi: indi ve N2 // 15 bir yerde: Baġdād'da İBN // 16 çaḳmadı H3: çaḳmaz idi N2, TDK, İBN / ki: TDK'da yok // 17 étdürdiler: étdürdi N2 // 18 debrini öpe: dübrini öpe TDK / baᶜde açaram." dédi. Nā-çār olup vezīr bir kelbüñ debirini öpdi: H3'te yok // 19 Monlā'ya H3, İBN: Mollā'ya N2, TDK / kīn H3, TDK: kīne N2, İBN / éyledi: étdügin İBN // 20 bunı: İBN'de yok / éyledi: éyledi ve İBN / mülāzemetine: ḳatına İBN // 21 nücūmīden: nücūmīde İBN / vezīre H3: vüzerāya N2, TDK, İBN // 22 devlete: devletde İBN / bir nuḫūset: nuḫūset N2 / éyledi: édüp İBN

[1] *XXIX. Faṣıl, 3. hikâye (*İBN'de *XXXIII / 3) (H3 290b, N2 178b, TDK 177a, İBN 150a)*

seneden şoñra ḫizmeti Sekkākī vezīre iḥsān édüp ḫāṭırın ele aldı. Ammā vezīrüñ sīnesinde kīne-i dīrīne ḳaldı. Furṣatına nāẓır idi. Ḳażā-yı İlāhī ol āvānda ḫizmet-i
H3 292a ᶜallāme Mirrīḫ'i tesḫīr étmiş idi. Āteşden bir ᶜasker peydā éyledi. /Cümle silāḥları āteş idi. Ḫānuñ ḫargāhında ḥāżır oldılar. Ḫān bu ḫuṣūṣdan müteġayyir oldı. Vezīr ḫānuñ taġayyürin fehm éyledi. Hemān siᶜāyete başlayup "Devletlü ḫān baᶜīd degüldür ki mülk ü salṭanata ṭamaᶜ édüp bu ᶜasker ile cümle yéryüzin tesḫīr éyleye." dédi. Lācerem ḫāna ᶜaẓīm ḫavf ᶜārıż olup ᶜallāmeyi ṭutup bağladup ḥabs étdürdi. Ḥikmet-i Ḫudā iẓhār-ı ḥayṣiyyeti sebeb-i nikbeti olup ol yıl ḥabsde belā vü miḥnet ile vefāt éyledi. Hüneri şöyle mücib-i żarār oldı.

Nādire[1]

Ṣāḥib-i Cāmiᶜü'l-Ḥikāyāt eydür ki: Dostlarumdan biri ḥikāyet éyledi ki: Bir defᶜa yārāndan bir cemāᶜat ile sefere gidüp yolumuz bir mīşezāra uġradı. Refīḳlerümüzden bir cüvān eyitdi: "Benüm ḳalbüme bir ḥālet ᶜārıż oldı. Şöyle añlaram ki bu mīşede beni bir arslan ḳapup ser-pençe-i helāke düşem. Eger öyle bir ḥāl muḳadder ise bārī luṭf u iḥsān édüp benüm merkebümi ve esbābumı ehl ü ᶜıyālüme īṣāl
H3 292b /éyleñ." dédi. Biz vesveseye ḥaml éyledük ve bir miḳdār gitdük. Nā-gāh mīşeden bir mehīb arslan çıḳdı ve aña ḥamle édüp ol daḫı eşeginden düşdi. Ve kelime-i şehādet getürdi. Ve ol esed anı götürüp mīşe içine gitdi. Cümlemüz teᶜessüf ü ġamla maḥzūn olduḳ. Çünki şehrümüze geldük esbābını ᶜıyāline teslīm içün evine varduḳ. Ḳapuyı daḳḳ éyledük. Ḳapu açıldı. İçerüden ol cüvān ẓāhir oldı, çıḳdı. Biz anı göricek ḫayrān ḳalduḳ, mücib-i ḥalāṣdan su'āl éyledük. eyitdi: "Çün şīr beni ḳapup mīşeye iletdi. Bir mehīb āvāz işitdüm. Beni ḳoyup ol āvāza ḳarşu gitdi. Ben daḫı başum ḳaldurdum.

---

1 ḫizmeti N2, TDK: ḫizmet H3; ḫidmeti İBN / iḥsān: TDK'da yok // 2 kīne-i dīrīne: kīne İBN / ḳaldı: ḳalup İBN / furṣatına H3: furṣata N2, TDK, İBN / ḫizmet-i: ḥażret-i İBN // 3 étmiş idi H3: étmiş N2 ve TDK; édüp İBN / éyledi: éyledi ki İBN // 4 ḫuṣūṣdan: ḫuṣūṣda TDK / oldı: olup İBN // 5 siᶜāyete: şikāyete İBN // 6 ṭamaᶜ: saᶜy u ṭamāᶜ TDK / dédi: TDK'da yok // 7 ṭutup: aḫẕ ve TDK / bağladup H3, İBN: bağlayup N2, TDK // 8 ḥayṣiyyeti: ḥaşyeti İBN / olup: ve hüneri mücib-i mazarrā olup TDK / ol: üç H3 / ḥabsde: İBN'de yok / miḥnet ile: miḥnetde ḥabsde İBN // 9 éyledi: édüp İBN / Hüneri şöyle mücib-i żarār oldı: TDK'da yok / şöyle H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 11 nādire H3, N2: ve mine'n-nevādir TDK, İBN // 12 Ṣāḥib-i Cāmiᶜü'l-Ḥikāyāt: Cāmiᶜü'l-Ḥikāyāt ṣāḥibi TDK / ḥikāyāt: ḥikāyet H3 / eydür ki: eydür H3 / ḥikāyet: naḳl TDK // 13 sefere gidüp H3, TDK: sefer édüp N2, İBN // 14 cüvān: cüvān yigit N2 // 15 mīşede H3: mīşezārda N2, TDK, İBN / helāke: helākine TDK // 16 bārī: İBN'de yok / merkebümi ve: merkeb ü İBN / esbābumı: eṣvābumı N2 // 17 biz: bir TDK / éyledük: édüp İBN / mīşeden: mīşezārdan N2 // 18 eşeginden: eşekden TDK / düşdi: düşüp İBN // 19 getürdi ve: éderek İBN / gitdi: girdi İBN / ġamla H3, TDK: ġam ile N2; İBN'de yok // 20 esbābını H3, İBN: eṣvābını N2; eşyāyı TDK // 21 éyledük: édince İBN / Ḳapu açıldı. İçerüden ol: İBN'de yok / cüvān: cüvān içerüden İBN / çıḳdı biz: İBN'de yok // 21-22 ḫayrān ḳalduḳ N2, TDK: H3'te yok; ḫayrān ḳalup İBN // 22 mücib-i: keyfiyyet-i İBN // 23 ḳoyup H3: anda gizleyüp N2; anda ḳoyup TDK, İBN / ol: TDK'da yok / ḳaldurdum: ḳaldurup İBN

[1] *XXIX. Faṣıl, 4. hikâye (*İBN'de *XXXIII / 4) (H3 292a, N2 179b, TDK 177b, İBN 151a)*

Gördüm ki kendüden ᶜaẕīmü'l-ḫulḳa bir mehīb şīr ile cenge āġāz éyledi. Ben daḫı furṣat ġanīmet déyü ḳaçdum. Ve efrādum kemiklerine rāst geldüm. Ve bir mürde ādem gördüm ki nıṣfı yenmiş ve belinde bir kīse var. Ve ol kīseyi aldum. Birḳaç altun
H3 293a /dökilmiş, anı daḫı cemᶜ édüp alup ḳaçdum. Eṣnā-yı rāhda bir iki ādeme düş oldum. Anlar ile selāmet yaḳasına çıḳdum. Ve şehre vāṣıl oldum." dédi.

Nādire[1]

Kitāb-ı Ferec Baᶜde'ş-Şidde'de Ḳāżı Ebü'l-Ḳāsım Mūsā'dan rivāyet éder ki: Bir gün Kūfe'de Ebū ᶜAlī ᶜÖmer yanında oturur iken ġulāmlardan biri geldi. Feryād éyledi ki fülān vekīlümüzi fülān maḥalde bir arslan ḳapup fülān mīşeye ṭoġrı gitdi. Ḥāżır olanlar cümle teᶜessüf édüp Ebū ᶜAlī'ye taḳrīr éylediler. Ebū ᶜAlī taᶜaccüb édüp "Sübḥānallāh bundan aḳdem yine ol maḥalde mezbūruñ babasını daḫı arslan helāk éylemişdür." dédi. "Raḥmetullāhi ᶜaleyhi." dédiler. Mā-beyninde birḳaç gün geçdi. Bir gün yine Ebū ᶜAlī cānibine varduḳ. Muṣāḥabet üzre iken mübāşir-i mezbūr gelüp selām vérdi. Ḥāżır olanlar cümlesi müteᶜaccib olup ḥaḳīḳat-i ḥālden su'āl éylediler. "Ol vaḳt ki beni arslan aldı. Ol ḥālde bī-hūş olmışam. Çünki ᶜaḳlum başuma geldi,
H3 293b kendümi tenhā /buldum. Ve aᶜżāmı cümle sālim gördüm. Firār éyledüm. Sürᶜatle giderken ayaġum bir kīseye doḳınup düşdüm. Ḳalḳdum ve ol kīseyi ḳoltuġum altına aldum. Sāḥil-i selāmete érişdükde ol kīseyi açdum. İçinde babamuñ ḫaṭṭıyla ve mühriyle yazılmış bir teẕkere buldum." dédi. Ebū ᶜAlī çünki pederinüñ mührini ve ḫaṭṭını gördi ᶜaẓīm taᶜaccüb éyledi. Ve Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā'nuñ ḳudret-i celīlesine ḥamd-i firāvān éylediler.

---

1 ᶜaẕīmü'l-ḫulḳa: ᶜaẓīm TDK // 2 déyü: déyüp TDK // 3 gördüm ki: H3'te yok / ve ol H3, İBN: ol N2, TDK / aldum: aldum ve TDK // 3-4 altun dökilmiş: dökilmiş altun İBN // 4 anı daḫı H3, TDK: anı gördüm daḫı devşirdüm N2; gördüm anları daḫı devşirüp İBN / alup N2, İBN: H3 ve TDK'da yok / eṣnā-yı rāhda İBN: H3 ve TDK'da yok; yola düşdüm eṣnā-yı rāhda İBN // 5 selāmet yaḳasına: selāmet ile N2 / çıḳdum ve H3, N2: çıḳdum TDK; çıḳup İBN / şehre: TDK'da yok // 7 nādire H3, N2: ve mine'n-nevādir TDK, İBN // 8 Kitāb-ı: Kitābü'l- İBN // 9 ᶜAlī ᶜÖmer: ᶜÖmer ᶜAlī İBN // 10 ki: TDK'da yok / gitdi: H3'te yok // 11 taḳrīr: taᶜziye İBN // 12 yine ol maḥalde: H3'te yok // 13 Raḥmetullāhi ᶜaleyhi dédiler: İBN'de yok / ᶜaleyhi: taᶜālā ᶜaleyhi N2 / mā-beyninde: mā-beyninden TDK // 14 varduḳ: vardı TDK / gelüp: geldi N2 // 15 müteᶜaccib olup: teᶜaccüb édüp İBN // 16 aldı: ḳapdı TDK / ol ḥālde: TDK'da yok // 17 gördüm: görüp TDK / sürᶜatle H3, İBN: sürᶜat ile N2, TDK // 18 giderken H3, İBN: gider iken N2, TDK / kīseye: kīse TDK / doḳınup H3: ṭoḳınup N2; ṭoḳındı TDK, İBN / düşdüm. Ḳalḳdum ve: düşdüm ve ḳalḳup İBN / ve ol H3, İBN: ol N2; ve o TDK // 19 aldum: alup İBN / ol kīseyi: İBN'de yok / ḫaṭṭıyla H3: ḫaṭṭı ile N2, TDK, İBN / ve: TDK'da yok // 20 mühriyle H3: mühri ile N2, İBN; memhūr TDK / dédi H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 20-21 mührini vü ḫaṭṭını: ḫaṭṭını ve mührini İBN // 22 éylediler H3: éyledi N2, TDK, İBN

[1] *XXIX. Faṣıl, 5. ḥikâye (*İBN'de *XXXIII / 5) (H3 293a, N2 180a, TDK 178a, İBN 151a)*

Otuzıncı faṣl[1]

Faż̇l bin Yaḥyā Bermekī'nüñ oġlı ḳıṣṣasıdur. Nādire.[2]

Meḥemmed Dımışḳī eydür: Faż̇l bin Yaḥyā ki Me'mūn Ḫalīfe'nüñ veẕīri idi. Zamān-ı devlet ve hengām-ı sa'ādetinde bir oġlı vücūda geldi. Cümle şu'arā ol veledüñ tehniyesinde ḳaṣā'id ü ġazel inşād étdiler. Ve cā'izeler aldılar. Lākin hīç birinüñ şi'ri Faż̇l'uñ maḳbūli olmadı. Ben daḫı kemāl-i faḳr u fāḳam zamānı idi. Ol meclisde ben daḫı ḥāżır idüm. Bāña iltifāt édüp "Sen daḫı birḳaç /beyt déseñ olmaz mı?" dédi. Ben eyitdüm: "Mehābet-i meclis mānic'dür." Mülāṭafe édüp "Lā-be'sdür her ne ki ḫāṭıra ḫuṭūr éde ḫoşdur." dédi. Ben daḫı birḳaç beyt dédüm ve Faż̇l'a 'arż éyledüm. Taḥsīn édüp bāña on biñ altun cā'ize iḥsān étdi. Ben daḫı anuñla ḥālüme niẓām u intiẓām vérüp emlāk ü 'aḳār édindüm. Tamām mertebe ġınā el vérdi. Bir müddetden soñra Bermekīlerüñ ṭulū'-ı devleti ẕillete münḳalib olduḳda bir gün bir ḥammāma girdüm. Bir ṣabīḥü'l-vech cüvān bāña dellāklik éyledi. Ol ḥīnde āl-i Bermek'üñ devlet ü iḥsānı ḫāṭıruma geldi. Ḫuṣūṣā Faż̇l'uñ ve ol tehniyede dédügüm ebyāt lisānuma cārī olup oḳuduġum anda ol cüvān bir kerre na'ra urup bī-ḫod düşdi. Ben anı 'illet-i ṣar'a mübtelā ṣandum. Ṭaşra çıḳdum. Ḥammāmcıya 'itāb éyledüm ki "Bāña bir mecnūn irsāl édersün." Ḥammāmcı yemīn éyledi ki "Ol cüvān bir müddetdür ki bu ḥammāmdadur, böyle bir 'ārıżası görilmiş /degüldür." Tekrār ḥammāma girdüm. Cüvān kendüye gelüp ve élüm öpüp "Bu ebyātuñ ḳā'ili kimdür bilür misiz?" dédi. Ben eyitdüm: "Benem. Kendü şi'rümdür." Su'āl étdi ki: "Kimden ötürü dédüñüz?" eyitdüm: "Faż̇l'uñ oġlı doġduḳda dédüm." eyitdi: "Ol şimdi ḳandadur?" "Bilmem." dédüm. "İşte ol devletsiz

H3 294a

H3 294b

---

1 otuzuncı: otuzdördünci İBN // 2 Faż̇l: Fuż̇ayl TDK / nādire H3: N2'de yok; ve mine'n-nevādir TDK, İBN // 3 Faż̇l: Fuż̇ayl TDK / Me'mūn: Hārūn İBN // 5 ḳaṣā'id ü ġazel: ḳaṣā'id-i ġarrā N2 // 6 Faż̇l'uñ: Fuż̇ayl'üñ TDK / maḳbūli H3, İBN: N2'de yok; ḳabūli TDK / meclisde: meclise TDK / fāḳam: fāḳadan İBN / zamānı idi: İBN'de yok // 6-7 ben daḫı: İBN'de yok // 8 eyitdüm: daḫı birḳaç beyt eyitdüm TDK // 9 dédüm ve: déyüp İBN / Faż̇l'a: Fuż̇ayl'e TDK // 10 édüp: éyledi ve N2 / iḥsān étdi H3: vérdi N2; iḥsān éyledi TDK, İBN / niẓām u: N2'de yok // 12 devleti: devletleri TDK / bir ḥammāma: ḥammāma N2 // 13 ḥīnde: TDK'da yok / Bermek'üñ: Bermekī'nüñ TDK / iḥsānı: iḥsānları TDK // 14 Faż̇l'uñ: Fuż̇ayl'üñ TDK / olup: oldı TDK // 15 anda H3, İBN: gibi N2, TDK / bir kerre: İBN'de yok / na'ra urup: na'ra-künān TDK / bī-ḫod: bī-ḫūş TDK / düşdi H3, İBN: olup düşdi N2, TDK / ben: biz TDK // 16 ṣandum: ḳıyās édüp TDK / çıkdum: çıḳup İBN / éyledüm ki: yüzinden TDK / mecnūn H3: mecnūnı N2, TDK; mecnūn oġlanı İBN // 17 édersün H3, N2: édersün dédüm TDK; éyledüñ İBN / müddetdür ki: nice müddetdür TDK // 18 degüldür: degüldür dédi TDK // 19 öpüp: öpdi TDK / bilür misiz: bilür misin TDK / benem: TDK'da yok // 20 şi'rümdür: şi'rümdür dédüm İBN / kimden ötürü: kimüñ içün N2 / dédüñüz: söyledüñüz TDK / eyitdüm: eyitdüm ki İBN / Faż̇l'uñ: Fuż̇ayl'üñ TDK / oġlı H3: bir oġlı N2, İBN; bir veledi TDK // 21 doġduḳda dédüm H3, N2: ṭoġduḳda dédüm TDK; ṭoġduḳda İBN / eyitdi H3, İBN: eyitdi ol N2; ol da eyitdi TDK / şimdi: TDK'da yok / işte: uşta İBN

[1] *XXX. Faṣıl, (*İBN'de *XXXIV. faṣıl) (H3 293a, N2 180b, TDK 178b, İBN 151b)*

[2] *XXX. Faṣıl, 1. ḥikâye (*İBN'de *XXXIV / 1) (H3 293b, N2 180b, TDK 178b, İBN 151b)*

oġlan benem. Ol geçmiş eyyāmı teẕkīr éyledükde bī-ḫod oldum." dédi. Meḥemmed Dımışḳī eydür: Çünki ol maḫdūm-ı saᶜādetmend idügin bildüm ve anuñ sebebi ile bu deñlü cihāt u māla mālik oldum. Ben eyitdüm: "Ey ciger-güşem ben pīr oldum. Ve bu deñlü māl ü cihātı cümle babañuñ iḥsānından bulmışam. Ḫuṣūṣā bir vāriṣüm daḫı yoḳdur. Ḥālā gel ḳāżı ḥużūrında cümle mā-melekümi saña ḥüccet édeyüm. Ve babañuñ niᶜmeti ḥaḳḳını edā étmiş olayum." dédüm. Bu kelāmı güş édüp gözleri yaşla ṭoldı. Ve eyitdi: "Vallāhī ol nesneyi ki pederüm saña iḥsān étmiş ola hergiz andan bir ḥabbe ḳabūl étmek iḫtimālüm yoḳdur. Her çend /ol bābda iḳdām éyledüm, müfīd olmadı, ḳabūl éylemedi.

Ve mine'n-nevādir. Emīr Süvār ile ol aᶜmānuñ ḥikāyesidür.[1]

Muḳadderāt-ı ilāhīdendür ki Meḥemmed bin Ḳāsım Ebtārī'den menḳūldür ki: Emīr Süvār-ı ᶜālī-miḳdār ki Raḥbe iḳlīminüñ vālī-i żī-şān ve ḥākim-i celīlü'l-ᶜünvānı idi. Mezbūr ḥikāyet éder ki: Bir gün ḫalīfe ḥażretlerinüñ ḥużūrından çıḳup kendü serāyuma geldüm. Ve içerü ḥarīme girdüm. Ve gönlüm ṭaᶜām ārzū éyledi. Getürdiler. Nefsüm ḳabūl éylemedi. "Ḳalduruñ." dédüm. Simāṭı refᶜ éylediler. Ḫāṭıruma bir teşvīş ᶜārıż oldı. Kendü merġūb cāriyelerümden ve sāzendeler geldi. Bir vechle ḫāṭırum anlara meyl éylemedi. Yatdum ki bir miḳdār istirāḥat édem. Uyḳum gelmedi. ᶜAḳıbet ḳalḳdum ve ḫizmetkāra at egerledüp bindüm. Ve cisr-i Baġdād'dan geçüp serseri bir ṭarafa çekildüm. Şehrüñ bir cānibinden gider iken ādemlerümden biri gelüp élüm öpdi. "Ḳandan gelürsün?" /dédüm. "Fülān ḳaryenüñ maḥṣūlini beyᶜ édüp yüz biñ aḳça anuñ ḥāşılını getürdüm." dédi. Ben daḫı "Gel ardumca." dédüm. Ve çekildüm şehr

---

1 ol: ki İBN / eyyāmı: eyyāmumuzı TDK / teẕkir: teẕekkür İBN // 2 saᶜādetmend: ᶜālī-nejād TDK / idügin: idügüñüz TDK / sebebi ile H3, N2: şenāsı sebebiyle TDK; ucından İBN // 3 ben eyitdüm H3: eyitdüm N2, TDK; İBN / ciger-güşem: nūr-ı dīdem TDK // 4 māl ü cihātı H3, N2: mālı cihātı H3; māl-i cihānı TDK / cümle: İBN'de yok / babañuñ: babañ TDK / iḥsānından: iḥsānında H3 / bulmışam: buldum TDK // 5 édeyüm: édeyin İBN // 6 niᶜmeti H3, N2: niᶜmet TDK; niᶜmetin İBN / ḥaḳḳını: İBN'de yok / olayum H3, TDK: olayın N2, İBN / gözleri H3, N2: göz TDK, İBN // 6-7 yaşla ṭoldı H3: yaşların dökdi N2, İBN; yaşların döküp TDK // 7 iḥsān étmiş ola N2, İBN: étmiş iḥsan H3; iḥsān étmişdür TDK // 8 iḫtimālüm yoḳdur H3: iḫtimāl degüldür N2; iḫtimālüm yoḳdur dédi TDK; iḫtimālī degüldür İBN / çend: çend ki İBN // 9 olmadı: ü TDK / ḳabūl éylemedi H3, TDK: ve étmedi N2; İBN'de yok // 11 Ve mine'n-nevādir. Emīr Süvār ile ol aᶜmānuñ ḥikāyesidür: Emīr Süvār ile ol aᶜmā ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir TDK / ol H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 12 Muḳadderāt-ı ilāhīdendür: Muḳadderātü'l-ilāhīdendür N2 / Ebtārī'den H3, TDK: Enbārī'den N2, İBN // 13 ᶜünvānı: ᶜünvān H3 // 15 ḥarīme: ḥareme N2 // 14 ḥażretlerinüñ H3, N2: TDK ve İBN'de yok / ḥużūrından: ḥużūrında İBN // 15 ḥarīme H3, N2: ḥarīmüme TDK, İBN / getürdiler: getürdüklerinde İBN // 16 simāṭı: simāṭ H3 // 17 Kendü merġūb cāriyelerümden ve sāzendeler geldi: TDK'da yok / geldi: geldiler İBN // 18 meyl: mess TDK / yatdum: İBN'de yok / uyḳum: uyḳu TDK // 19 ḳalḳdum ve: ḳalḳup İBN / ḫizmetkāra: ḫizmetkārlara İBN / egerledüp: eyerledüp TDK // 21 gelürsün: gelürseñ İBN // 21-22 aḳça anuñ ḥāşılını: aḳçayı TDK

[1] *XXX. Faṣıl, 2. hikâye (*İBN'de *XXXIV / 2) (H3 295a, N2 181a, TDK 179a, İBN 152a)*

kenārında bir maḥalle mescidine nāzil oldum ki öyle namāzını edā éyleyem. Bir iki rekᶜat namāz ḳıldum. Oturur iken bir aᶜmā kimse dīvānı ṭutaraḳ yanuma geldi. Ben daḫı aᶜmāya "Ne istersin?" dédüm. Aᶜmā eyitdi: "Senden bir rāyiḥa-yı vefā istişmām éyledüm. Bildüm ki erbāb-ı niᶜam-ı celīle ṣāḥibi bir ehl-i ḫayr ādemsin. Saña keyfiyyet-i ḥālümi beyān édeyin. Belki beni meʾmūlüme vuṣūle bādī olasın." dédi. Ben daḫı "Söyle görelüm." dédüm. Aᶜmā eyitdi: "Şol mescid muḳābilinde görinen evler benüm babamuñ mülki idi. Bu evleri beyᶜ édüp çıḳduḳ, Ḫorāsān'a gitdük. Bir müddetden soñra babam vefāt édüp babamdan soñra baña ᶜamiyy ᶜārż oldı. ᶜAmelden ḳalup faḳīr oldum. Tekrār ᶜazīmet édüp bir ḳāfile ile bu diyāra geldüm. Şimdi
H3 296a murādum oldur ki bu evler ṣāḥibine bulışup /andan recā éyleyem ki baña delīl olup beni Raḥbe ḥākimi Emīr Süvār'uñ ḫiẓmetine iledüp bulışdura ki babam ile kemāl-i meveddet ü ḥaḳīḳat üzre dostlaşurlardı. Ben eyitdüm "Senüñ babaña kim dérler idi?" Aᶜmā eyitdi: "Celīl Sālār démek ile maᶜrūf idi." Fī'l-ḥaḳīḳa bildüm kim idügin ġāyet ṣadāḳat u meveddet üzre muᶜāşeret éyledügüm iḫvāndan idi. Aᶜmāya eyitdüm: "Maḫdūm ṣafā geldüñ. Ve söyle ḥācet nedür? Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā Emīr Süvār'ı yémeden içmeden alı ḳodı ve bī-iḫtiyār édüp senüñ ayaġuña getürdi. İşte istedügüñ Süvār benem." dédüm. Ve ol köyden gelen aḳça getüren ḫiẓmetkārı daᶜvet édüp elinden ol aḳçayı alup ol aᶜmāya teslīm éyledüm. "Ve yarın ᶜale'ṣ-ṣabāḥ fülān maḥallede gel ṭoġru ḫāneme nāzil ol." dédüm. Ve ḳalḳup atuma bindüm. Ve emīrü'l-mü'minīn ḫużūrına ṭoġru vardum. Ve bu ḳażiyye-i ittifāḳiyyeyi taḳrīr éyledüm.
H3 296b Emīrü'l-mü'minīn ḥażreti ġāyet /ḥażż édüp "Ḫazīneden ol aᶜmāya iki biñ altun vérilsün." buyurdı. Ḳalḳdum ki gidem "Otur yā Süvār" déyü buyurdılar. Ve baña hīç deynüñ var mıdur?" déyü su'āl éyledi. "Neᶜam yā emīrü'l-mü'minīn fülāna yüz biñ aḳça

---

2 kimse H3: kimesne N2, TDK, İBN // 2-3 ben daḫı aᶜmāya: İBN'de yok // 5 édeyin: édeyüm TDK // 6 şol: şu N2 // 7 babamuñ: babam TDK / bu evleri: bir vaḳtde TDK // 8 édüp: éyledi TDK / babamdan soñra: ve İBN / oldı: olup İBN // 11 beni: TDK'da yok / ḫiẓmetine iledüp H3, N2: ḫiẓmetinde olup TDK; ḫidmetine iledüp İBN / ki: TDK'da yok // 12 müveddet: maᶜrifet ü müveddet N2 / dostlaşurlardı H3: dostlaşurlar idi N2, TDK, İBN / ben: ben de TDK / kim: kimdür TDK // 13 aᶜmā: İBN'de yok / Celīl: Ḫalīl TDK / démek ile: démekle N2 / bildüm kim idügin H3, N2: bildügüm kimse olup TDK; bildügüm ve İBN // 15 maḫdūm H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / ḥācet: ḥācetüñ TDK / nedür N2, İBN: yoḳdur H3; nedür dédüm TDK // 16 yémeden: yémeden ve TDK / ḳodı ve H3, N2: ḳoydı ve TDK; ḳoyup İBN / édüp: İBN'de yok / işte: uşta İBN // 17 Süvār: Süvār'ı TDK / gelen aḳça: yüz biñ aḳçayı TDK // 17-18 aḳça getüren ḫiẓmetkārı daᶜvet édüp elinden ol: İBN'de yok // 18 aḳçayı alup ol H3, N2: meblaġı TDK; aḳçayı ol İBN / ᶜale'ṣ-ṣabāḥ: ᶜale'ṣ-ṣabāḥ gel İBN // 19 maḥallede H3, İBN: maḥalde N2, TDK / gel: İBN'de yok / atuma: ata TDK / bindüm ve H3, N2: bindüm TDK; binüp ṭoġru İBN // 20 ṭoġru: İBN'de yok / ve: TDK'da yok // 22 vérilsün H3, N2: vérile déyü TDK; vérilsün déyü İBN / buyurdı: buyurdılar TDK / Ḳalḳdum ki gidem "Otur yā Süvār" déyü buyurdılar: TDK'da yok // 23 déyü su'āl éyledi: dédi İBN / fülāna H3: fülān kimseye N2, İBN; fülān kimse TDK

deynüm vardur." dédüm. "Yüz biñ akça deynüñe ve yüz biñ daḫı saña ḫarçlıḳ vérilsün." buyurdılar. Ve ol inᶜāmı alup serāyuma geldüm. Ve ol aᶜmāya eyitdüm: "İşte Ḥaḳḳ sübḥāne ve taᶜālā fażlından saña iki yüz bīn akça daḫı iḥsān éyledi. Ḫalīfe ḥażretine duᶜā éyle." dédüm. Ve biñ altun daḫı kendü mālumdan vérdüm. Birḳaç zamān müsāfir olup baᶜde Ḫorāsān kāfilesiyle çekilüp Ḫorāsān'a ehl ü ᶜıyāline gitdi. Ve her bār mektübı ile ol diyāruñ hedāyāsından irsāl édüp keyfiyyet-i ḥālini iᶜlāmdan ḫālī olmazdı.

Ve mineʾn-nevādir. İmām Müsāüʾr-Rıżā ḥażretlerinüñ rüʾyāda olan ᶜināyet-i bī-ġāyeleridür ki ġalāya-yı bī-ġāyete sebeb oldı.[1]

H3 297a /Rāy-i aṣḥāb-ı firāset ve żamāʾir-i erbāb-ı kiyāset rūşen ü hüveydadur ki erbāb-ı niᶜmet-i celīleden bir merdüm-i pāk-sīret ḥavādiṣ-i eyyām ve veḳāyiᶜ-i dehr-i nā-fercām ile varṭa-yı iḫtiyāca düşüp tedbīr-i ḥālinde nā-çār olur. Bir pīr-i hünermend ḥużūrından pend ü naṣīḥat recā éder. Pīr-i ᶜazīz eyitdi: "Maṣlaḥat oldur ki sulṭān-ı Ḫorāsān Ḥażret-i ᶜAlī bin Müsāüʾr-Rıżā āstānesine yüz sürüp ol ravża-yı muṭahharadan istiᶜānet ṭaleb édesin." dédi. Pes ol merd-i güzīde ber-mucīb fermūde-i ᶜamel édüp - naẓm-:

Her ki şud der ẓıll-ı ṣāḥib-devletī
Nebudeş der rāh hergiz ḥacletī[2]

Ol ḫānedān-ı nübüvvetüñ ravża-yı muṭahharasına rüymāl édüp ol géce tażarruᶜ u niyāz éder. Ḫᵛāb-ı ġafletde iken ol nā-murād ḳalḳar bir iki rekᶜat namāz ḳılup ve ḳāżıʾl-ḥācāt cenābına niyāz édüp aġlar. Bir zamāndan şoñra ḫᵛāba varur. Ḫᵛābda cemāl-i H3 297b cemīl-i sulṭān ᶜAlī /Rıżāʾyı görüp ol nā-murāda iltifāt édüp buyururlar ki: "Ey nā-çār senüñ aḥvālüñ maᶜlūmumuz olmışdur, lākin şimdi élümüz māl-i dünyādan tehīdür. Maᶜẕūr olsun. Lākin şol levḥ-i ẕerrīn ki ṣanduḳa aṣılmışdur anı alup mühimmātuña

---

1 vardur H3, N2: var TDK, İBN / deynüñe ve yüz biñ: TDK'da yok / saña ḫarçlıḳ H3: N2, TDK ve İBN'de yok // 2 vérilsün: vérilsün déyü N2 / buyurdılar ve H3, İBN: buyurdılar N2, TDK / işte: uşta İBN // 3 sübḥāne ve: N2'de yok / saña: saña iki biñ altun ve TDK / akça: H3'te yok // 4 vérdüm H3, İBN: vérdüm ve N2, TDK // 5 müsāfir: müsāfirümüz N2 / kāfilesiyle: kāfilesi ile N2 // 6 mektübı ile H3: mektüb ile N2, TDK; İBN'de yok / hedāyāsından: hedāyāsıyla mektüb İBN // 7 olmazdı H3, İBN: olmaz idi N2, TDK // 9 Müsāüʾr-Rıżā: Müsā-yı Rıżā N2 // 10 ġalāya-yı H3: ġınā-yı N2, İBN; ᶜaṭā-yı TDK / oldı: olduġı ẓikr olınur N2 // 11 rāy-i: rüʾyā-yı rāy-ı H3 / kiyāset: kiyāsete İBN // 12 niᶜmet-i: niᶜam-ı İBN / merdüm-i: merd-i TDK // 13 olur: olup TDK // 17 naẓm H3, N2: ḳıṭᶜa TDK; beyt İBN // 20 ol: neşr ol İBN / ḫānedān-ı: (nedān-ı) H3 / rüymāl: rūy-ı mālīd TDK // 21 ḳılup: ḳılar TDK // 22 cenābına: cenāba TDK / şoñra: şoñra yine İBN / varur: varduḳda İBN / ḫᵛābda: rüʾyāsında İBN // 23 ᶜAlī Rıżāʾyı: ᶜAliyyüʾr-Rıżāʾyı TDK / ki: TDK'da yok // 25 lākin: TDK'da yok / şanduḳa H3, İBN: şanduḳamuzda N2, TDK

[1] *XXX. Faṣıl, 3. ḥikâye (*İBN'de *XXXIV / 3) (H3 296b, N2 182a, TDK 180a, İBN 152b)*

[2] "Bir baht sahibinin gölgesinde oturan bu yolda asla haclet içine girmez."

ṣarf éyle." ᶜİnāyet-i Ḫudā érişince pes ol derdmend ḳalḳup ol levḥi alup çekilür. Tedārik-i aḥvāl içün bozup ḳāl éder. Biñ miṣḳāl altun ḥāṣıl olur. Anı sermāye édüp ḥüsn-i tedbīr ile ticāret éder. Ḥażretüñ kerāmeti berekātıyla bī-nihāye māl ṣāḥibi olur. Yine ol şekilde bir levḥ édüp varup ol āstāne-i saᶜādete taᶜlīḳ içün icāzet ṭaleb éder. Ol ḥażret ᶜālem-i rū'yāda ẓāhir olup buyururlar ki "Biz ki ḫānedān-ı risālet şehzādeleri olavüz, bizüm keremümüze bu lāyıḳ mıdur ki mihmānumuza ᶜināyet ü iḥsān étdügümüzi girü alavüz. Şānumuza şe'eni revā görmezüz. Biz anı saña hibe éyledük. Sen daḫı mühimmātı ṣāliḥaya ṣarf /éyle. Bizüm ol maḳūle nesneye iḥtiyācumuz yoḳdur. Ve ḫizmetüñ daḫı meşkūr olmışdur." déyü buyurmışlar. *Kaddesallāhu taᶜālā esrārehum ve nefeᶜanā bi-berekātihim.*

H3 298a

Ve mine'n-nevādir. Mevlānā Firdevsī ᶜālem-i rū'yāda Rüstem-i Ṣāḥib-ḳırān'ı görüp maẓhar-ı iḥsānı olduġıdur.[1]

Sulṭān-ı suḫanverān-ı ᶜālem Mevlānā Firdevsī ol zamān ki Sulṭān Maḥmūd āstānesinde kemer-i ḫizmeti miyān-ı cāna bend édüp Şehnāme-güylik ḫizmeti teklīf olındı ḥuẓūr-ı sulṭānda iltifāt-ı bī-nihāye görüp maḥsūd-ı cümle-i aḳrān oldı. Ve cümle şuᶜarā-yı pāy-i taḫta taḳaddüm éyledi. Sā'ir şuᶜarānuñ nār-ı ḥased cigerin yaḳup ḥīle vü mekr yolından ḥareket édüp Vezīr Ḥasan Meymendī ile Firdevsī mā-beyninde ᶜaẓīm münāfere peydā éylediler. Firdevsī mültefit olmayup āḫir bu deñlü māh u sāl zaḥmetler çeküp Şāh-nāme'yi itmām éyledükde ḫizmeti ẓāyiᶜ olmaġa vezīr sebeb oldı. Mā-cerā mufaṣṣal u meşrūḥ u maᶜlūm olmaġın /tafṣīlden iḫtirāz olındı. Netīce-i kelām budur ki meclis-i Sulṭān Maḥmūd'da şuᶜarā dédiler ki "Monlā Firdevsī'ye teklīf buyuruñ ki Gāv Keşānī ile Eskibūs cengini ve ol seferde Rüstem ile Eskibūs'uñ mācerāsını naẓm éylesün ki daḳīḳa-yı şāᶜirī vü suḫan-verī anda maᶜlūm olur." Sulṭān ḥażreti Mollā'ya tevḳīr édüp ḥikāye-i mezbūrı teklīf buyurdılar. Mollā daḫı ol iki pehlevān-ı nāmdāruñ cengini ṣaḥīfe-i taḳrīre bir tertīb vérdi ki suḫan-ārālıḳ aḥkāmını ṭuġrā-yı taḥsīn ile müzeyyen édüp sā'ir şuᶜarā seḫere-i Firᶜavn gibi dem-beste olup

H3 298b

---

1 érişince: érişince dédi TDK / alup: alur ve TDK / çekilür H3, N2: çekilüp gider TDK, İBN // 2 ḳāl éder. Biñ miṣḳāl altun ḥāṣıl olur. Anı sermāye édüp: TDK'da yok // 3 tedbīr ile: tedbirle TDK / berekātıyla: berekātı ile N2 // 4 édüp: düzüp TDK / varup ol N2, TDK: var H3; düzüp İBN / āstāne-i: āstān-ı TDK // 5 buyururlar ki. Buyurdılar ki TDK / biz ki H3, N2: biz TDK, İBN // 6 bu: H3'te uok // 7 şe'eni: İBN'de yok // 9 ḫizmetüñ: ḫidmetüñ İBN / taᶜālā: TDK'da yok // 10 ve nefeᶜanā bi-berekātihim: N2 ve İBN'de yok / berekātihim: enfāsehum TDK // 12 Ve mine'n-nevādir H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 13 görüp: görüp ve N2 / olduġıdur H3, İBN: olduġıdur nādire N2; olduġıdur ve mine'n-nevādir TDK // 15 ḫizmeti: ḫidmeti İBN / miyān-ı: H3'te yok // 17 cigerin H3, N2: cigerlerin TDK, İBN // 19 münāfere: mütenāfire N2 // 22 budur ki: İBN'de yok / Monlā H3, İBN: Mollā N2, TDK // 24 anda: andan İBN // 25 Mollā'ya: Monlā'ya N2 / mezbūrı: meẓkūreyi İBN // 26 taḳrīre bir: taḳrīr édüp TDK // 27 édüp: olup TDK

[1] *XXX. Faṣıl, 4. ḥikāye (*İBN'de *XXXIV / 4) (H3 298a, N2 183a, TDK 181a, İBN 153a)*

Firdevsī mucize-i Ḥażret-i Mūsā mānend yed-i beyżā iẓhār éyledi. Ve cümle şuᶜarānuñ imżā-yı ḳabūlleri ile mümżā olup rütbe-i Firdevsī ḥużūr-ı sulṭānda cümleden berter oldı. Aṣl-ı ḳıṣṣa budur ki: Çünki Kāvūs Keşānī Eskibūs-ı Ṣāḥib-ḳırān'ı Irān cengine irsāl éyledi. İmām ile Eskibūs yek-dil olup ᶜasker, Ṭūs'a ḳarşu ṭurdılar. Ve cenge daᶜvet
H3 299a 5 éyledi. /Āḫir Ṭūs leşker çeküp Eskibūs ile muḳābele olup cenge müheyyā oldı. Ve Eskibūs bir ṭaġa arḳa vérüp Ṭūs'ı meydāna daᶜvet éyledi. Ṭūs çıḳmaġa ᶜazīmet éyledi. Rüstem-i cihān-gīr Ṭūs'ı menᶜ édüp "Sen sipehdārsın hemān ḳalb-i ᶜaskerde ḳarār éyle. Senüñ himmetüñde ben aña şimdi ḥaddini bildürürem." dédi. Ve kelāma āġāz éyledi. Naẓm:

10 *Tū ḳalb-i siyeh rā be ābīn bedār*
Men eknūn piyāde-i kārzār[1]

Rüstem-i nāmdār piyāde olup Eskibūs üzerine yürüdi. Eskibūs Rüstem'e bir oḳ atdı. Rüstem siper ile defᶜ éyledi. Tekrār Rüstem daḫı bir oḳ atup Eskibūs'uñ bindügi atı düşürdi, helāk éyledi. Ol daḫı Rüstem'e bir oḳ atdı. Rüstem'üñ siperinden geçdi.
15 Rüstem'e żarar éylemedi. Rüstem ġażaba gelüp yürüdi. Ve Eskibūs'a bir oḳ atdı.
H3 299b Hemān Eskibūs'uñ sīnesinden geçüp ol sāᶜat düşdi, cān vérdi. Rüstem'üñ /bu maᶜrekede olan dil-āverligi şāh-ı Şehnāme'de mufaṣṣal u meşrūḥdur. Bu meclisüñ taṣvīrini Sulṭān Maḥmūd görsükde buyurdılar ki: "Yalñız hemān bu maᶜrekenüñ naẓm u taṣvīrine Mollā Firdevsī'ye İrān u Tūrān maḥṣūlini vérseler ednā bahādur:" dédi. Ve
20 Rüstem ḥaḳḳında olan ebyātdur -naẓm-:

Bemālīd cāmī kemān-rā be-dest
Be-cūrm-i gevezn ender efkend dest

Ber-i ū dāşt kerd ū çep kerd rāst
25 *Ḫurūş ez ḫam-ı cārīḥi Cāmī be-ḫᵛāst*

---

1 yed-i: H3'te yok // 3 Kāvūs: Kāv TDK // 3-4 Eskibūs-ı Ṣāḥib-ḳırān'ı Irān cengine irsāl éyledi. İmām ile H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 4 ḳarşu H3, TDK: ṭoġru ḳarşu N2, İBN / cenge: cengine TDK // 5 çeküp: çeküp ḳarşu ṭurdılar ve cenge daᶜvet TDK / Eskibūs ile muḳābele olup cenge müheyyā oldı ve: İBN'de yok / muḳābele: muḳābil TDK // 8 bildürürem: bildüreyüm N2 // 9 naẓm H3, N2: şiᶜr TDK; beyt İBN // 12 Rüstem-i: neşr Rüstem-i İBN / atdı: atup İBN // 13 Rüstem siper ile: siper ile TDK / defᶜ: menᶜ N2 / Eskibūs'uñ H3, N2: Eskibūs TDK, İBN // 14 geçdi: geçüp İBN // 15 Rüstem'e: ammā İBN / éylemedi: éyledi TDK / atdı: atup İBN // 16 hemān: İBN'de yok / Eskibūs'uñ: İBN'de yok / geçüp: geçürüp İBN / ol sāᶜat düşdi cān: İBN'de yok / vérdi H3, TDK: ber-cehennem ten ber- türāb merd oldı N2; İBN'de yok // 17 maᶜrekede: maᶜreke H3 / şāh-ı H3, N2; TDK ve İBN'de yok // 18 Mahmūd H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 19 Mollā: Monlā İBN / dédi: İBN'de yok / ve: TDK'da yok // 20 Rüstem: Rüstem-i pehlevān N2 / ebyātdur H3, TDK: ebyāt bunlardur N2; ebyāt budur İBN / naẓm: şiᶜr TDK

[1] "Sen kararmış kalbini aydınlat, ben savaş meydanında bir savaşçıyım."

Çü busīd peykān siper engüşt-i ū
Güẕer kerd ber mühre-i puşt-ı ū

Ḳażā guft gīr u ḳader guft zih
Felek guft aḥsentu melik guft zih[1]

Pes Mollā Firdevsī ol géce Rüstem-i Ṣāḥib-ḳırān'ı rü'yāda görür ki Yektā-ābād nām şehrüñ çārşüsında ṣāḥib-ḳırān-ı ᶜālemüñ başında zerrīn ḫud mücevher ve cevşen-i pelengīnesini der-ber édüp meydān-ı cengde olduġı ṣalābet üzre elin gögsine ḳoyup
H3 300a Mollā Firdevsī'ye niyāz/mendāne selām vérüp ve taᶜẓīm ü tekrīm éyledi. Firdevsī daḫı "Ve ᶜaleyke's-selām ey ṣāḥib-ḳırān-ı ᶜarşa-yı ᶜālem vey server-i defter ve ṣaff-der-i benī nevᶜ-i ādem!" déyü duᶜā-güylıḳ ḫizmetin edā édüp pehlevān-ı zamān gül gibi ḫandān olup şādīlik gösterdi. Baᶜde giryān olup Mollā'ya eyitdi: "Ẓimmet-i himmet-i merdān-ı ṣāḥib-fütüvvete lāyıḳ olduġı mertebe edā-yı ḫizmet-i Ḥaḳḳa élümüz ḳışadur, ḳudretümüz yoḳdur. Ḳuşūrumuz ḫużūruñuzda maᶜlūmdur, maᶜẕūr buyurasız. Lākin bir tārīḫde bir nāmdār pehlevān ile ceng édüp fülān maḥalde başın kesüp ve boynında olan ṭavḳ-ı zerrīn ki şiᶜār-ı ṣāḥib-ḳırānīdür aña iltifāt étmeyüp ol maḥalde terk olınmışdur." déyü pehlevān-ı ᶜālem bir oḳ atup ol maḥalli gösterüp, bir ᶜaẓīm tüde idi, ve "Bizden sizlere hediyye-i ᶜācizānemüz olsun." dédi. Ve iᶜtiẕār éyledi. Firdevsī ḫᵛābdan bīdār olup kemāl-i ḥayrete düşdi. "Eger ben bu ḫᵛābı söylersem beni taṣdīḳ
H3 300b éylemezler. /Sevdā-yı ḫām déyü mālīḫülyāya ḥaml éderler." Derūnında ketm éyledi. Bir müddetden ṣoñra Sulṭān Maḥmūd Yektā-ābād ṭarafına seyr ü şikāra ᶜazm éyledi. Ol tüde-i ḫāk olan maḥalle geldiler. Mollā Firdevsī daḫı bile idi. Mevkib-i sulṭānī şehrüñ ṭaşrasına nüzūl éyledi. Firdevsī gördügi gibi ḫᵛāb ḫāṭırına geldi. Gezinerek ol tüde-i ḫāk yanına geldi. Ve ol tīr ile nişān olan yéri gördi. Ve Ḥāş Ayāz ile maḥabbet üzre idi. Vāḳıᶜasını aña taḳrīr éyledi. Ayāz eyitdi: "Ṣafā-yı bāṭınuñuzda şüphe yoḳdur.

---

6 pes: neşr pes İBN / Ṣāḥib-ḳırān'ı: Ṣāḥib-ḳırān TDK / rü'yāda: İBN'de yok / Yektā-ābād: Yektābād H3 // 7 çārşüsında H3, TDK: çārşū küşesinde N2, İBN // 9 tekrīm: ikrām H3 // 10 Ve ᶜaleyke's-selām: ᶜaleyke's-selām TDK / server-i defter ve ṣaff-der-i H3, TDK: ser-defter-i ṣaffa ve N2; ser-defter-i ṣaff-der İBN // 11 benī nevᶜ-i ādem: nevᶜ-i benī ādem İBN / ḫizmetin: ḫidmetin İBN / édüp: étdüginde İBN // 12 şādīlik: şādlıḳ TDK // 13 ḫizmet-i İBN: H3, N2 ve TDK'da yok // 14 ḳışadur: ḳışa TDK // 16 zerrīn ki: zerrīn-i H3 // 17 pehlevān-ı ᶜālem: pehlevān N2 / ᶜaẓīm: ḫāk İBN // 19 olup: oldı TDK / düşdi: düşüp TDK / ḫᵛābı H3, TDK: fālı N2; ḳāli İBN / söylersem: söyler isem TDK // 20 éderler H3, TDK: éderler déyü N2, İBN // 21 Yektā-ābād TDK: Yektābād H3, N2, İBN // 22 ḫāk: ḫākda TDK / Mollā H3, N2: TDK'da yok; Monlā İBN / sulṭānī: sulṭān TDK // 23 éyledi: édince İBN / geldi H3, TDK: N2'de yok; gelüp İBN / gezinerek: seyr éderek TDK // 25 idi: olmaġın İBN / vāḳıᶜasını: vāḳıᶜasın İBN / bāṭınuñuzda: pāküñüzde TDK

[1] "Yayın kirişini gerdi, sonra oku geyiğe doğru attı. Onun belinden tuttu, kaldırdı, sağdan sola çevirdi. Onun yarasından, büklümünden bir feryad yükseldi. Okun temreni onun siperini öptüğü zaman, onun parmağı sırt omurgasına geçti. Kaza tut dedi, kader oku at dedi. Felek alkışladı, melik de aferin dedi."

İnşallāh ẓuhūr éder." dédi. Ve Ayāz ḫizmet-i sulṭāna varup eyitdi: "Ḥażret-i pādişāh bu ṭaraflarda dā'im şikārdan ḫālī degüldür, güzergāh-ı ᶜālīdür. Ḥażret-i pādişāh içün bir nişīmen-gāh binā olınsa münāsib idi. Pādişāh "Éylesünler." dédi. Ayāz hemān laḥẓa levāzımāt-ı bināya şürūᶜ éyledi. Ve yetmiş çift öküz iḥżār édüp ol tüde-i ḫāki
H3 301a 5 ḳaldurdılar. Ve temelüñ ḳazmasına başladılar. Ve Ayāz Firdevsī'nüñ ḫᵛābını /sulṭāna taḳrīr éyledi. Sulṭān eyitdi: "Eger sevdā-yı ḫām degülse ẓuhūr éder." dédi. Bu ḥikāyetüñ eṣnāsında iken çift sürenlerüñ biri ol ḫalḳaya ilişüp zūr éylediler. Ve eṭrāfı ḳazup çıḳardılar. Ve sulṭān ḥażretine ᶜarż éylediler. Sulṭān buyurdılar ki "Mollā Firdevsī'nüñ ḥaḳḳıdur." Mollā'ya teslīm éylediler. Mollā daḫı Ayāz'a eyitdi: "Bu
10 cā'ize-i suḫanverān yalñızca yenmez. Lāyıḳ budur ki ḥāżır olan şuᶜarāyla berāberce taḳsīm édüp ḥiṣṣedār olsunlar." dédi. Ayāz daḫı ḳavl-i Mollā ile ᶜamel édüp sekiz neferüñ miyānında taḳsīm olınup Mollā Firdevsī'nüñ ḥiṣṣesine üç biñ miṣḳāl altun düşdi. Şimdiki eyyāmda tāc u kemer iḥsān olındugı gibi ol ᶜaṣrda pehlevānlaruñ boyunlarına altun ṭavḳ geçürürler imiş herkesüñ istidādātına göre. Ol maḥalde Ḫᵛāce
15 ᶜAbdü'lᶜalā bu ebyātı naẓm éylemişler -naẓm-:

Ey rūzgār ez çi çenīn bī-mürüvvet end
H3 301b *İn serverān-ı /dehr be-devr-i zamān-ı mā*

Rüstem ki derīn ne-guftī ki ān şeref
20 *Behrām būsidār-ı rikāb u ᶜinān-ı mā*

Yek şeb be-ḫᵛāb guft be-Firdevsī ey ᶜazīz
Der-bend-i ḥaḳḳ güẓāriden tūst cān-ı mā

25 *Āmāde vü nihāde fülān cā definei*
Ez saᶜy gürz ü ḫançer u żarb nān-ı mā

---

1 inşallāh: inşallāhu taᶜālā N2 / ḫizmet-i: ḫidmet-i İBN / Ḥażret-i pādişāh: İBN'de yok // 1-2 Ḥażret-i pādişāh bu ṭaraflarda dā'im şikārdan ḫālī degüldür, güzergāh-ı ᶜālīdür: N2'de yok // 2 şikārdan: şikār İBN / ᶜālīdür: ᶜālīde TDK // 3 idi: idi dédükde TDK / éylesünler dédi: emr éyledi TDK // 4 öküz N2, İBN: H3 ve TDK'da yok // 5 temelüñ ḳazmasına: temel ḳazmaġa TDK // 6 eyitdi: İBN'de yok / degülse: degül ise TDK // 7 ḥikāyetüñ H3, N2: ḥikāyenüñ TDK; ḥikāye İBN / iken: H3'te yok / ilişüp: gelüp ilişüp TDK / eṭrāfı H3, İBN: eṭrāfını N2, TDK // 8 sulṭān ḥażretine: sulṭāna TDK / buyurdılar: buyurdı İBN / Mollā H3, TDK: N2'de yok; Monlā İBN // 9 Mollā'ya H3, TDK: Monlā'ya N2, İBN / Mollā: Monlā İBN // 10 yalñızca H3, N2: yalñız TDK, İBN / şuᶜarāyla H3, İBN: şuᶜarā ile N2, TDK // 11 ḳavl-i: ḳabūl-i TDK / Mollā ile: Monlā'ya İBN // 11-12 sekiz neferüñ miyānında taḳsīm olınup Mollā Firdevsī'nüñ: TDK'da yok // 12 Mollā H3, TDK: N2'de yok; Monlā İBN // 13 pehlevānlaruñ: pehlevānuñ TDK // 14 istidādātına H3, İBN: istidād-ı żātına N2, TDK // 15 éylemişler H3: éylemişdür N2, İBN; édüp démişlerdür TDK / naẓm H3, N2: şiᶜr TDK, İBN // 16 egerçe: ez-çe TDK // 19 ān: ez-TDK // 22 yekest: yek şeb TDK

Birāder zānki dest-res-i mā dīger nemānd
Her çend şermsār buved zān dū ān-ı mā

Maʿlūm mīşeved ki derīn devr-i dūn nevāz
Ez mürdegān-ı kemend besī zindegān-ı mā[1]

Otuz birinci faşl [2]

Ve mine'n-nevādirü'l-ḫavārıḳ[3]

Keşfü'l-ġummā şāḥibi eydür: Ekşer evḳātda İsmaʿīl Herḳılī'nüñ ḳıṣṣa-yı ġarībesi ki zamān-ı ḳarībde ẓuhūr étmiş idi. Meḥāfil ü mecālisde ẕikr éder idüm. Bir gün şaded-i ḥikāyetde ḥużżār-ı meclisden biri "Ben İsmaʿīl-i meẕkūruñ oġlıyam ve nāmum Şemseddīn'dür." dédi. Bana ol ḥüsn-i ittifāḳ ḫoş gelüp su'āl étdüm ki: "Pederinüñ uyluġında olan marażı gördüñ mi?" eyitdi: "Ol zamān ṣaġīr idüm. Teşḫīṣe
H3 302a /ḳādir degül idüm. Lākin ṣıḥḥatinden ṣoñra ol mevżiʿde ḳıl bitmiş gördüm." dédi. Bu ḳażiyyenüñ şerḥi budur ki: İsmaʿīl Herḳılī'nüñ ṣaġ oyluġında bir yara peydā oldı. Bir vechle ḳābil-i ʿilāc olmadı. Ve bir merhemden iltiyām u dermān müyesser olmadı. Āḫir-i kār derdini Seyyid Raẕīüddīn Ṭāvus'a iʿlām éyledi. Seyyid-i meẕkūr Ḥaleb'üñ cümle cerrāḥlarını bir yere cemʿ éyledi. Ve ṭaleb-i ʿilāc éyledi. Cümlesi ittifāḳen dédiler ki: "Bunuñ kesmeden ġayrı ile ʿilācı mümkün degüldür. Lākin kesmede ḫaṭar-ı ʿaẓīm vardur." Zīrā bu yara ekḥel ṭamarınuñ üstinde vāḳiʿ olmışdur. İḫtimāldür ki ol ṭamar kesilmek ile helāka mü'eddī ola. Pes Seyyid-i mezbūr ol eyyāmda Baġdād'a sefer édüp İsmaʿīl'i daḫı bile hem-rāh édüp Baġdād'uñ cerrāḥlarına gösterdiler. Anlar daḫı "Ḳābil degüldür." dédiler. İsmaʿīl eydür: Çünki eṭibbādan meʾyūs oldum yüzümi Ḥekīm-i ʿAlīm cānibine ṭutup derdimüñ devāsını ol ḥekīm-i kār-sāzdan recā édüp
H3 302b /maʿābid ü mesācidde ʿibādātı pīşe ve meşāhid ziyāretlerini müşāhede vü ilticā

---

7 Otuzbirinci faşl H3, N2: Otuzbirinci faşl ḫavārıḳu'l-ʿāde ẓuhūr éden ḳıṣṣa beyānındadur TDK; İBN'de yok // 8 Ve mine'n-nevādirü'l-ḫavārıḳ: Ve mine'n-nevādir TDK // 10 ġarībesi ki TDK, İBN: (ġaribiyyesin ki) H3; ġarībesin ki N2 / ḳarībde: ġarībde H3 / étmiş idi: étmişdür İBN / meḥāfil ü mecālisde: mecālis ü meḥāfilde İBN / éder idüm: éderleridüm TDK // 11 saded-i ḥikāyetde: ḥikāyet sadedinde TDK / biri "Ben: TDK'da yok // 15 yara: pādāt H3 / oldı: olındı H3 // 16 ʿilāc olmadı: ʿilāc TDK / u dermān müyesser olmadı: bulmadı N2 // 17 mezbūr: meẕkūr TDK // 17-18 Ḥaleb'üñ TDK: ittifāḳ ile N2; bi'l-ittifāḳ İBN // 19 cümle: cümle Ḥaleb'üñ İBN // 18 bir yere: İBN'de yok / cemʿ éyledi: cemʿ İBN / ittifāḳen H3, ʿilācı: ʿilāc N2 // 20 yara: deyār?? H3 / olmışdur: olmışdı H3 // 21 mezbūr: meẕkūr İBN // 22 İsmaʿīl'i: İsmaʿīl H3 / bile: N2'de yok / hem-rāh édüp: hem-rāh étdi İBN // 23 ḳābil: ḳābil-i ʿilāc İBN // 24 ḥekīm-i: ḥekīm ü İBN

[1] "Ey zaman, bu bizim devrimizde olan bu dönemin büyükleri neden bu kadar nâmertler? Herşeye sahip zamanımızın Behram'ı, zamanın Rüstem'ine devrinde verilen nimetleri vermedi. Bir gece Firdevsi'ye uykusunda dediler ki: Bizim canımız Hakka vesile olman için sana bağlıdır. Gürzünün, hançerinin ve bilek gücünün kuvvetiyle elde edeceğin, hazır ve koyulmuş, falan yerde bir define vardır. Ey birader, yaptığımız işlerden utansak da bizim elimizde başka bir şey kalmadı. Bu alçakları yetiştiren devirde dirilerimizin ölülerimizden daha az olduğu malumdur."

[2] *XXXI. Fasıl (İBN'de yok) (H3301b, N2 185a, TDK 183a)*

[3] *XXXI. Fasıl, 1. hikâye (İBN'de XXXIV / 5) (H3 301b, N2 185a, TDK 183a, İBN 154b)*

éyledüm. Géceleri iḥyā vü e'imme-i ihdā isti'ānetlerin derün-ı dilden istid'ā ḳılurdum. Tā kim bir gün Dicle kenārına vardum, tanẓīf-i ṣiyāb içün 'amel édem. Ḥīn-i mürāca'atda mānend-i çāryār dört süvār-ı nāmdār gördüm. Şemşīrleri kemerlerinde beste. Biri ferāce-püş ve ṣaġ cānibinde olan kimse bir sinān-ı cān-sitānī ber-düş édüp benüm yanuma gelüp baña selām vérdiler. Ve ol ferāce-püş ki mā-beynlerinde idi, baña eyitdi: "Yarın ehl ü 'ıyālüñ yanına gitmek ister misin?" "Ne'am yā Seydi." dédüm. "Yanuma gel, zaḥmetüñ nedür göreyüm." dédi. Yanına vardum. Yaremi keşf étdüm. Elin uzadup muḥkem ṣıḳdı. Ziyāde zaḥmet çekdüm. Ol nīzedār olan server baña ḫiṭāb édüp "*Eflaḥte yā İsma'īl*"[1] ya'nī murāduña érdüñ. Ve ḫavfdan emīn olduñ, dédi. İsmümi bildügine ta'accüb éyledüm. Döndi baña "Ḥażret-i İmāmuñ naẓarına maẓhar olduñ." dédi. /Ben daḫı İmām lafẓını işitdügüm gibi sür'at édüp mübārek rikāb-ı şerīfine şarıldum. Ayaġına yüzüm sürdüm. Ve yanınca bir miḳdār yer bile gitdüm. Āḫir baña "Mürāca'at éyle." déyü buyurdılar. Ben eyitdüm: "Hergiz ḫizmet-i şerīfüñüzden rücū' éylemezem." dédüm. Tekrār "Rücū' éyle. Senüñ ṣalāḥuñ andadur." dédi. Yine ben gitmede ışrār étdüm. Ol nīzedār olan şāh-süvār eyitdi: "Şerm étmez misin ki Ḥażret-i İmām'uñ kelāmını redd édersün?" Bi'ż-żarūrī tavaḳḳuf éyledüm. Çünki bir miḳdār gitdiler ol ḥażret mübārek yüzin baña döndürüp buyurdılar ki: "Çünkim Baġdād'a varasun Mustanṣır seni ṭaleb édüp saña ba'żı nesne vérür. Zinhār ḳabūl éylemeyesin." Pes benüm ḥayretüm ziyāde oldı. Bu ḥayretde anlar gözümden ġā'ib oldılar. Ba'de meşāhid-i 'āliyyeye vardum. Ol süvārlardan su'āl éyledüm. Bir kimse eşerinden ḫaber vérmedi. Ben daḫı hey'et ü 'alāmetlerinden ḫaber véricek "Cā'iz ki şürefādan ba'żı kimselere rāst /geldüñ ola." dédiler. Ben eyitdüm: "Ḫayır Ḥażret-i İmām kendü idi. eyitdiler: "İmām ferāce mi géyen idi, yāḫūd nīzedār mı idi? "Eyitdüm: "Ferāce-püş idi." eyitdiler: "Ya niçün yarañı 'arż éylemedüñ?"

H3 303a

H3 303b

---

1 geceleri: geceler TDK / e'imme-i ihdā H3: etimme-i heẓā N2; e'imme-i hedādan TDK; e'imme-i hedā İBN / ḳılurdum: ḳıldum İBN // 2 kenārına: kenārında TDK / vardum: TDK'da yok / édem H3: étdüm N2, TDK, İBN // 3 dört: TDK'da yok / nāmdār: devlet-i nāmdār TDK / şemşīrleri: şemşīrlerin TDK // 4 cān-sitānī: cān-sitān N2 // 5 baña H3: N2 , TDK ve İBN'de yok / ki mā-beynlerinde idi: İBN'de yok // 7 zaḥmetüñ: zaḥmuñ İBN // 8 olan: İBN'de yok // 9 İsma'īl: İsma'īl dédi TDK / ve: TDK'da yok / ya'nī murāduña érdüñ. Ve ḫavfdan emīn olduñ: İBN'de yok // 10 bildügine: söyledügine TDK / éyledüm: étdüm İBN // 11 lafẓını H3, İBN: lafẓın N2, TDK / işitdügüm gibi: işitdüm N2 // 12 şarıldum: şarılup İBN / yer H3, İBN: N2 ve TDK'da yok // 13 déyü buyurdılar: dédi N2 / ben eyitdüm: İBN'de yok // 14 éyle senüñ H3, TDK: éyle tekrār senüñ N2; éyleseñ İBN // 15 étdüm H3, TDK: éyledüm N2, İBN / olan: İBN'de yok / eyitdi: İBN'de yok // 16 édersün H3, N2: éder misün dédükde TDK; édersün dédi İBN / żarūrī: żarūret TDK // 17 döndürüp TDK, İBN: édüp H3, N2 / buyurdılar: buyurdı İBN // 18 çünkim H3: çünki N2, TDK; çün İBN // 19 ḫayretde: ḫayretde iken TDK // 20 bir H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 23 ferāce mi géyen H3, N2: ferāce géyen mi TDK; ferāce mi géyer İBN

1 "Ey İsmail kurtuldun."

"Gösterdüm." Ve ṣağ oyluġuma naẓar éyledüm. Ol yaradan eṣer görmedüm. Kemāl-i dehşetümden ṣol oyluġumı açdum. Ḫalḳ cümle bu ḳażiyyeye vāḳıf oldılar. Ve üzerüme hücūm édüp esbābumı pāre pāre éylediler. Teberrüken her biri birer pāre aldılar. Bir mertebe üzerüme ḫalḳ üşdi ki ayaġ altında helāk olmaġa ḳarīb oldum. Āḫirü'l-emr ol ᶜatabe-i ᶜāliyye ḫüddāmı beni maḥabbet-i bisyār ile ḫalḳuñ elinden ḫalāṣ éylediler ve ḫażā'ine érişdürdiler. Ol géce anda yatdum. Értesi Baġdād'a vardum. Ahālī-i Baġdād çünki bu emrden ḫaberdār oldılar ḫalḳ başuma üşdiler. Az ḳaldı ki beni çigneyeler. Pes Seyyid Raẓīüddīn bu ḥāli gördükde hücūm édüp beni ol mühlikeden ḫalāṣ éyledi. Baġdād'dan beni Seyyid Mustanṣır'uñ veẓīrine iletdi. /Ben
H3 304a
ḳażiyyeyi şerḥ éyledüm. Veẓīr ḥükemāyı daᶜvet éyledi. Ve su'āl éyledi ki: "Eger bunuñ bu yarası kesilse ᶜilāc olınsa ne denlü müddetde ṣıḥḥat bulur?" Cümlesi eyitdiler: "Aḳall iki ayda ancaḳ ṣalāḥı olur. Ve ol yer de beyāż ḳalur ve ḳıl bitmez." Veẓīr eyitdi: "Aç görelüm." Ḥükemā eyitdi: "Bu gün ile üçünci gündür ki biz yarasını gördük. Ve ḳābil-i ᶜilāc degül idügin iᶜlām éyledük." Veẓīr işāretiyle oyluġumı açdum. Ḥükemādan biri feryād édüp "*Hāẓā min ᶜameli'l-Mesīḥi*[1] *ve Seyyidi*" déyüp naᶜra édüp bī-hūş oldı. Cümle ehl-i meclisde ḫayret müstevlī oldı. Baᶜde veẓīr beni Muṣtanṣır ḥuẓūrına iletdi. Ve ol ḳażiyyeyi istimāᶜ édüp bana biñ filori ᶜaṭā éyledi. Ben ḳabūl éylemedüm ol ṣāḥibü'l-emrüñ emrine imtiṣālen. Oġlı Meḥemmed eydür: Babam çünki raḫt-ı iḳāmeti Baġdād'a iletdi ol saᶜādete mülāḳat ārzūsıyla ekṣer evḳātda Sāmirā'ya
H3 304b varur gelür idi. Ḥattā bir senede ḳırḳ kerre varmaḳ vāḳiᶜ oldı ol /müşāhede recāsıyla. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

---

1 gösterdüm H3, N2: gösterdüm dédüm. Kemāl-i dehşetümden TDK; gösterdüm dédüm İBN / ol: İBN'de yok // 1-2 kemāl-i dehşetümden: ve TDK // 2 ve: İBN'de yok // 3 esbābumı: eṣvābumı TDK / birer: bir H3 // 4 üzerüme ḫalḳ: ḫalḳ üzerüme İBN / üşdi: üşdiler TDK / ayaġ: ayaḳ İBN // 5 maḥabbet-i: miḥnet-i TDK // 6 ḫażā'ine H3, TDK: ḫızāneye N2, İBN // 8 ḥāli: ḥāl TDK / hücūm édüp: N2'de yok // 9 éyledi H3, İBN: éylediler N2, TDK / Baġdād'dan: baᶜd-ez-ān İBN / beni: İBN'de yok / veẓīrine: veẓīri ile N2 / ben: ben bu TDK // 10 éyledüm: étdüm İBN / daᶜvet éyledi H3, TDK: cemᶜ éyledi daᶜvet éyledi N2; daᶜvet édüp İBN / ve: İBN'de yok / eger: N2'de yok // 11 bu: N2'de yok / ᶜilāc: ve ᶜilāc İBN / bulur H3, TDK: bulur idi N2; bulurdı İBN / eyitdiler H3, TDK: eyitdi N2; İBN'de yok // 12 aḳall H3: felā-aḳall N2, İBN; fālü'l-aḳall TDK / ṣalāḥı H3: ışlāḥ N2; ṣalāḥ TDK, İBN / ve ḳıl: ḳıl TDK / bitmez: bitmez dédiler TDK / eyitdi: TDK'da yok // 13 görelüm: görelüm dédi TDK / bu gün ile: İBN'de yok / üçünci: üç İBN // 14 işāretiyle: işāreti ile TDK / açdum: aşdılar TDK // 15 biri: görenler TDK / Hāẓā min ᶜameli'l-Mesīḥi ve Seyyidi" déyüp naᶜra édüp H3: TDK, N2 ve İBN'de yok // 16 bī-hūş oldı: bī-hūş oldılar TDK / meclisde H3: meclise N2; meclis TDK, İBN / ḫayret H3, N2: ḫayrete TDK; ḫayrān İBN / müstevlī oldı: ḳaldılar İBN // 17 iletdi: iletdiler TDK / ve: N2'de yok / ᶜaṭā éyledi: vérdi TDK / ben: TDK'da yok // 18 ol: zīrā ol TDK / babam: pederüm TDK // 19 ārzūsıyla: ārzūsı ile N2 // 20 recāsıyla: recāsı ile N2 // 21 Raḥmetullāhi ᶜaleyhi: İBN'de yok

[1] "Bu Mesih'in işlerindendir."

Ve mine'n-nevādirü't-temşīl[1]

İbnü'l-Cevzī'nüñ Muntaẓam nām tārīḫinde mesṭūrdur ki Ḥicret-i nebeviyye ᶜaleyhi efżalü't-taḥiyyenüñ dört yüz dördünci senesinde bir ḫatuna cüẕẕām maraż ᶜāriż oldı. Burnı vü ṭudaḳları ve dest ü pāyinüñ parmaḳları düşdi. Ve gövdesi müteᶜaffin oldı. El-emr şevheri vü püseri andan nefret édüp ol ᶜācizeyi şehrden ṭaşra bıraḳdılar. Her gün oġlı iki ḳurṣa ekmegi getürüp anuñ öñine atar idi. Bir gün püserine eyitdi: "Oġul *ḥasbeten lillāh* bana bir cürᶜa āb iḥsān éyle. Tā ki tāb-ı ᶜaṭşı defᶜ édeyüm." dédi. Püser kerdeleri yanına atup firār éyledi. Çünki teşnelik cānına kār éyledi ol ḥavālīde bir cüy-ı āb var idi. Ḳaṣd éyledi ki kendüyi ol cüya érişdüre. Mücerred ḥareket-i yesīre ile ol żaᶜīfe bī-hūş olup yüzi üstine düşdi. Ve āġuşte-i ḫūn u ḫāk oldı. Lā-cerem kerem-i /nā-mütenāhī ve iḥsān-ı Ḥażret-i İlāhī Celle ḳudretihi perde-i ġaybdan ve tutuḳ-ı lāreybden cilve-ger oldı. Żaᶜīfe-i mestūrenüñ ᶜaḳlı başına geldi. Kendüyi kemāl-i ṣıḥḥatde nihāyet-i ᶜāfiyetde kāmiletü'l-ᶜażā ve şāmiletü'ş-şifā buldı. Yüzin yerlere sürdi. Ve ḥamd-i firāvān édüp şehre dāḫil oldı. Ḫalḳ cümle çünki anuñ bu ḥāline vāḳıf ve ḳażiyyesini ᶜārif idiler. Pes sebeb-i ṣıḥḥatinden istifsār ve bāᶜiṣ-i şifādan istiẓhār éylediler. Ol żaᶜīfe taḳrīr-i ṣaḥīḥ ile ᶜayān ve lafẓ-ı ṣarīḥ ile beyān éyledi ki: Çünki ṭaleb-i āba cūş édüp eṣnā-yı rāhda bī-hūş düşdüm. ᶜAyn-ı ḳalbūm ile gördüm ki iki merd-i saᶜādet-aḫter ve iki zen-i perī-peyker gelüp bana bir ḳurṣ ve bir miḳdār sebze ve bir ḳadeḥ āb vérdiler. Ol ḳurṣı ekl édüp ol ṣuyı içdüm. Hergiz bu leẕẕetde nān u āb ne gördüm ve ne güş étmiş idüm. Yüzüm ḫākpāylerine sürüp "Sizler kimlersiz?" dédüm. Şöyle maᶜlūmum oldı ki ol iki /nūr-ı ᶜayn biri İmām Ḥasan ve biri İmām Ḥüseyn. Ve ol iki ṣāḥibe-i saᶜādet-i ᶜuẓemā biri Fāṭıma-i Zehrā ve biri Ḫadīce-i Kübrā'durlar. Naẓm:

H3 305a

H3 305b

·1 Ve mine'n-nevādirü't-temşīl: Ve mine'n-nevādir TDK // 3 dördünci: dört N2 // 4 oldı H3, TDK: oldı el-ᶜıyāẕen billāhi taᶜālā N2; oldı el-ᶜıyāẕen billāh İBN / ṭudaḳları: dudaḳları İBN / ve dest ü pāyınuñ parmaḳları düşdi: İBN'de yok / parmaḳları: barmaḳları TDK // 5 el-emr H3, N2: āḫirü'l-emr TDK, İBN // 6 ḳurṣa H3, İBN: N2'de yok; ḳurṣ TDK / ekmegi: etmek İBN / anuñ: İBN'de yok / püserine: oġlına İBN // 7 oġul: İBN'de yok / lillāh H3, TDK: lillāhi taᶜālā N2, İBN / āb: şu İBN / tā: TDK'da yok / dédi: İBN'de yok // 8 püser: pes N2 // 9 cüy-ı āb: cüy TDK // 9 kendüyi ol cüya érişdüre: vara TDK // 10 mücerred-i ḥareket-i yesīre ile: TDK'da yok / yüzi: dizi TDK // 11-12 ve tutuḳ-ı lāreybden: İBN'de yok // 12 mestūrenüñ: meşverenüñ H3 / geldi: gelüp İBN / kendüyi: gitdi H3 // 13 nihāyet-i ᶜāfiyetde H3, TDK: N2'de yok; ve nihāyet-i ᶜāfiyetde İBN / ve H3, N2: TDK ve İBN'de yok / şāmiletü'ş-şifā: İBN'de yok // 14 sürdi: sürüp İBN / ḫalḳ cümle çünki: çünki ḫalḳ TDK /anuñ bu: bunuñ N2 // 15 ḳażiyyesini: ḳażiyyeye İBN / pes: İBN'de yok // 17 ṭaleb-i āba cūş édüp: āba ṭālib oldum TDK / düşdüm H3, TDK: olup düşdüm N2; oldum İBN / gördüm ki: H3'te yok // 18 perī: ḫurşīd İBN / bir ḳurṣ: ḳurṣ N2 // 19 édüp ol: İBN'de yok // 20 étmiş idüm: étdüm TDK / sürüp: sürdüm İBN // 21 Ḥüseyn: Ḥüseyn rāḍıyullāhu ᶜanhumā ve nefaᶜinā bişifā ᶜanhumā TDK // 22 Fāṭıma-i Zehrā H3, N2: Fāṭımatü'z-Zehrā TDK, İBN / Ḫadīce-i Kübrā'durlar H3: Ḫadīcetü'l-Kübrā'dur dédiler N2; Ḫadīce-i Kübrā idiler TDK; Ḫadīcetü'l-Kübrā'dur İBN // 23 naẓm: şiᶜr TDK

[1] *XXXI. Faṣıl, 2. hikâye (*İBN'de *XXXIV / 6) (H3 304b, N2 186b, TDK 184b, İBN 155b)*

Hest ez-ān maᶜşer-i būlend-āyīn
Ki güzeştend revāc-ı ᶜilliyyīn

Ḥubb-ı īşān delīl-i ṣıdḳ u ṣafā
Buġżı īşān delīl-i küfr ü şeḳā

Ḳurb-ı şān pāye-i ᶜulüvv-i celāl
Buġżı şān māye-i ᶜutuvv u żalāl[1]

Pes Ḥażret-i İmām Ḥasan dest-i ṣafā-baḫşını yüzüme ve güşuma sürdi. Ve Ḥażret-i İmām Ḥüseyn mübārek ayaġını arḳama dayayup beni ḳaldurdı. Ol ḥālde benden şadef gibi bir nesne cūdā olup burnum ve ṭudaḳlarum ve parmaḳlarum yerine geldi. Ve kendümi tamām-ı ḳuvvetde buldum. İbnü'l-Cevzī raḥmetullāhi ᶜaleyhi eydür: Her vilāyetden fevc fevc ḫalḳ teberrük ḳaṣdıyla gelüp ol żaᶜīfeyi ziyāret éderler idi. Ve duᶜāsı müstecāb idi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi.

Ve mine'n-nevādir. Ḥażret-i ᶜİsā ᶜaleyhi's-selām ile ol Ümrānī ṣāliḥa
H3 306a **/ḥikāyesidür.**[2]

Ḥażret-i ᶜİsā ṣalavātullāh ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhi's-selām cenābına Ḥażret-i Melik-i ᶜAllām'dan vaḥy vārid oldı ki "Perestārān-ı ḫavāṣumuzdan bir ṣādıḳa cāriyemüz vardur ki ferdā-yı ḳıyāmetde cennet-i ᶜalāda "Yā ᶜİsā senüñ refīḳ ü şefīḳüñ olsa gerekdür ki saña müştāḳdur. Var fülān ḫarābelikde sākindür, gör." déndi. Ḥażret-i ᶜİsā ol maḥalle ᶜazīmet édüp gördi ki bir tenhāda bī-dest ü pā bir nā-bīnā ḫāṭūn Ḥālıḳu'l-berāyā dergāhına şükr ü şenāda dā'im ve emr-i ᶜibādet-i maᶜbūda ḳā'im. Ḥażret-i ᶜİsā ᶜaleyhi's-selām selām vérdi. Ve "ᶜAleyke's-selām ve'l-ikrām." dédi. Ḥażret

---

9 pes: neşr pes İBN / şafā: şifā N2 / güşuma: gövdeme İBN // 10 dayayup: ṭayayup İBN / ol: ve ol TDK / benden: bende TDK / sadef İBN: ṣıdḳ u ṣafā H3: (saḳad) N2; (siḳaṭ) TDK // 11 ṭudaḳlarum: ṭudaġum İBN / parmaḳlarum: barmaḳlarum İBN / geldi ve: geldi N2 // 12 tamām-ı ḳuvvetde buldum TDK, İBN: tamām buldum ḳuvvetde H3; tamām buldum N2 / raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / eydür: dér ki İBN // 13 ḳaṣdıyla: ḳaṣdı ile N2 / idi: İBN'de yok // 14 duᶜāsı: duᶜāsın İBN / müstecāb idi H3, N2: müstecābe idi TDK; isterlerdi İBN / raḥmetullāhi ᶜaleyhi H3, TDK: N2'de yok; raḥmetullāhi İBN // 16 Ve mine'n-nevādir: TDK'da yok / ᶜaleyhi's-selām: salavātullāh H3 / Ümrānī: ümerāt N2; imret-i TDK; ümerā-yı İBN // 17 ḥikāyesidür: ḥikāyesidür. Ve mine'n-nevādir TDK // 18 ṣalavātullāh H3: ṣalavātullāhı ᶜaleyhi ve N2; TDK ve İBN'de yok / ᶜalā nebiyyinā ve: TDK'da yok / ḥażret-i: TDK'da yok // 20 ferdā-yı: ferādī-i H3 / yā ᶜİsā: İBN'de yok // 21 ki H3: N2, TDK ve İBN'de yok / ḫarābelikde: ḫarābelıḳda TDK / sākindür: sākinedür N2 / gör déndi: İBN'de yok // 22 ᶜİsā: ᶜİsā ᶜaleyhi's-selām TDK / bir H3, N2: TDK ve İBN'de yok // 24 ᶜaleyhi's-selām: İBN'de yok / ḥażret H3, İBN: ḥażret-i ᶜİsā ᶜaleyhi's-selām N2; ḥażret-i ᶜİsā TDK

[1] "Yüksek ayinleri olan o topluluktakiler, cennetin yüksek derecelerine varmış kişilerdendir. Onların dostluğu sıdk ve safanın, onlardan uzak olmak küfür ve bedbahtlığın delilidir. Onlara yakınlık, yücelik ve büyüklük payesidir, onlardan uzaklık kibirlenme ve zelil olmanın mayasıdır."

[2] *XXXI. Faṣıl, 3. ḥikâye* (İBN'de *XXXIV / 7) (H3 305b, N2 187b, TDK 185a, İBN 156a)*

eyitdi: "Yā emetullāh bu vīrāne yerde ne yüzden zindegānī ile müşerrefsün?" Ol żaʿīfe eyitdi: "Elḥamdülillāh mülük u selāṭīn gibi niʿmetdeyem." dédi. Ḥażret eyitdi: "Nice şafādasın ki ʿālem ü ādem naẓaruñdan mektüm ve dest ü pādan maḥrüm olasun ne
H3 306b vechle şafādasun?" Şāliḥa eyitdi: "Yā ʿAbdullāh eger élüm /ü ayaġum olsa ḥarāma ve
5 ʿişyāna gideydi ve gözüm muḥarremāta naẓar édeydi rüz-ı ḳıyāmetde ḥālüm neye müncer olurdı?" dédi. Ḥażret-i ʿĪsā taʿaccüb édüp "Yā emetullāh benden bir ḥācetüñ var ise söyle ḫizmetüñde bulınayum." dédi. Ol şāliḥa eyitdi: "Ḥācetüm maġfiretdür." Ḥażret-i ʿĪsā "Maġfiret ḥaḳḳuñdur. Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a maḥṣūṣ eşyādan ġayrı murāduñı söyle." dédi. Ḫāṭūn eyitdi: "İmdi bana muʿāvenet éyle ki tecdīd-i vużūʿ édüp ve beni
10 Ḳıble ṭarafına müteveccih éyle. Ḥażret-i ʿĪsā şucaġız getürdi. Tecdīd-i vużūʿa muʿāvin oldı. Ve ol ʿābide dergāh-ı bī-niyāza namāzdan şoñra tażarruʿ u niyāza başladı. Duʿādan fāriġ olduḳda nā-gāh bir feryād u şayḥa peydā oldı. Ḥażret-i ʿĪsā ol ḥavālīde sākin olanlardan sebebini su'āl éyledi. Dédiler ki "Ol żaʿīfe ḫāṭūnuñ bir oġlı var idi. Ḥıfẓ u ḥırāsete biz tekeffül éylemiş idük. Nā-gāh ġaflet éylemişüz oġlanı ḳurd ḳapdı,
H3 307a 15 helāk éyledi. Feryāda sebeb /budur." dédiler. Ḥażret-i ʿĪsā gelüp ol şābire şāliḥaya oġlından ḫaber vérdi. Şükr édüp "*Elḥamdülillāhi'llezi defeʿa ʿannī mü'nete taḥsinihi ve keffe ʿannī meşekkāte techīzihi ve tekfīnihi*"[1] Ḥażret-i ʿĪsā eyitdi: "Beşāret saña kim Ḥaḳḳ taʿālā'nuñ ḳażāsına kemāl-i teslīm ü rıżā berekātında maġfiret édüp cennetde benüm refīḳüm olmaġa seni mesrūr éder." Şāliḥa eyitdi: "İmdi cenābuñuz Ḥażret-i ʿĪsā
20 olmaḳ gerekdür. Ḥażret "Belī ʿĪsā'yam." dédi. Şāliḥa "*Elḥamdülillāhi ʿalā mā veʿadenī*

---

1 müşerrefsün: müşerrefsün dédi N2 // 2 dédi: İBN'de yok / ḥażret H3, İBN: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2; ḥażret-i ʿĪsā TDK // 3 ki: İBN'de yok / olasun: iken İBN // 4 şafādasun: şafāda olasun İBN / Yā ʿAbdullāh: N2'de yok // 5 ʿişyāna H3, N2: rāh-ı ʿişyāna TDK, İBN / gideydi H3, İBN: gide idi N2; gideydüm TDK / édeydi: éde idi N2 // 6 olurdı H3, İBN: olur idi N2, TDK / dédi H3: N2, TDK ve İBN'de yok / ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 // 7 ḫizmetüñde: ḫidmetüñde İBN / şāliḥa: N2'de yok // 8 ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 / Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a maḥṣūṣ eşyādan: N2'de yok / eşyādan: eşyādandur TDK // 9 baña: İBN'de yok / édüp: édeyüm TDK // 10 éyle: éyle dédi TDK / ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 / şucaġız H3, N2: şu TDK, İBN / vużūʿa H3, N2: vużūʿya TDK, İBN // 11 ʿābide: bī-çāre ʿābide İBN / başladı: başladı ve TDK // 12 fāriġ: fāriġa N2 / olduḳda: oldı TDK / feryād u sayḥa: şayḥa vü feryād H3 / ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 // 13 sebebini su'āl éyledi: su'āl éyledi sebebini N2 / ki: N2'de yok // 14 ḥırāsete H3, N2: ḥırāsetine TDK, İBN / tekeffül éylemiş: mütekeffil İBN / idük: idi TDK // 15 feryāda sebeb budur: N2'de yok / ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 / şābire: N2'de yok // 17 tekfīnihi: tekfīnihi dédi TDK / ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 / eyitdi H3, N2: TDK'da yok; eydür İBN // 18 taʿālā'nuñ H3, TDK: taʿālā celle şānehu N2; taʿālā ḥażretlerinüñ İBN / kemāl-i: H3'te yok // 19 olmaġa seni mesrūr éder H3, İBN: olduñ N2; olmaḳla seni mesrūr éder TDK / imdi: TDK'da yok / ḥażret-i ʿĪsā: ḥażret-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām N2 // 20 olmaḳ: olmaḳdur N2 / gerekdür H3, İBN: N2'de yok; gerekdür dédükde TDK / ḥażret: ḥażret-i ʿĪsā TDK / belī H3, TDK: belī ben N2, İBN / şāliḥa: şāliḥa eyitdi N2 / mā: H3'te yok

[1] "Beni onun mezarını sağlam yapma rızkından uzaklaştıran, onun cenazesinin techiz ve tekfini meşakatinden kurtaran Allah'a hamd olsun."

el-ḥamdülillāhi."[1] dédi. Ve teslîm-i rūḥ étdi. Ḥażret-i ᶜİsā ᶜaleyhi's-selām tekfîn ü techîz édüp defn éyledi. Ve "*Ṭūbā lehā sebeḳat ᶜannî ile'l-cenneti*"[2] déyü duᶜā éyledi. Raḥmetullāhi ᶜaleyhā.

Nādire. Ḥażret-i Mūsā ᶜaleyhi's-selām Cenāb-ı Bārî'den ṣıfat-ı ḳahrda ẓuhūr éden ᶜadlini keşf ü beyān temennāsıdur.[3]

Kütüb-i muᶜteberede menḳüldür ki Ḥażret-i Mūsā ṣalavātullāh ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhi ḥażreti rüy-i niyāzı zemîn-i tażarruᶜa sürüp "İlāhî dergāh-ı ᶜizzetüñden recā
H3 307b éderem ki ᶜibād-ı /raḥmet-muᶜtāduña ṣıfat-ı ḳahrda görinen ᶜadlüñüñ ḥikmetini bu ḳuluña ᶜıyānen müşāhede étdüresün." dédi. Emr-i İlāhî vārid oldı ki "Fülān ṣaḥrāda olan çeşme ḳurbında pinhān ol ve ḥikmetüme nigerān ol." buyurdılar. Ḥażret-i Mūsā ol çeşme ḳurbında pinhān ve ḥikmete nigerān iken nā-gāh ṣaḥrā cānibinden bir cüvān bir semend-i bād-ḫırāma süvār olup geldi. Ve atından indi. Ve ṣoyunup ḳoynından bir hemyān altun çıḳardı. Ve çeşme kenārında ḳodı. Ve āb-dest alup iki rekᶜat namāz ḳıldı. Ve esbābın géydi. Ve atına süvār olup hemyān ile altunı ferāmūş édüp çekildi, gitdi. Bu eṣnāda bir nev sāl oġlan ṣaḥrādan geldi. Ṣu içdi. Ve gördi ki ṣāḥibi yok bir hemyān. Ḳaldurdı ve der-baġal édüp revān oldı gitdi. Bir cüz'î zamāndan ṣoñra bir aᶜmā kimse ᶜaṣāsına ṭayanup geldi. Çeşmeden āb-dest aldı. Ve bir köşede namāza şürūᶜ éyledi. Nā-
H3 308a gāh ol hemyān ile altun ferāmūş éden cüvān /at boynına düşmiş geldi. Ve çeşme kenārını aradı. Gördi ki hemyān yerinde yeller eser. Hemān ol aᶜmāya "Ḳanı himyān?" dédi. Aᶜmā "Görmedüm." déyü her çend ki yemîn billāh éyledi müfid olmadı. Āḫir

---

1 elḥamdülillāhi H3, TDK: N2 ve İBN'de yok // 1-2 tekfîn ü techîz: techîz ü tekfîn N2 // 2 techîz édüp: techîzin görüp TDK / duᶜā: ṣāliḥaya duᶜā N2 // 3 Raḥmetullāhi ᶜaleyhā: N2'de yok // 5 Nādire H3: N2, TDK ve İBN'de yok / ᶜaleyhi's-selām: ṣalavātullāh ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhi TDK / ḳahrda: ḳahr üzre TDK // 6 ü beyān: N2'de yok / temennāsıdur: temennāsıdur ve mine'n-nevādir TDK // 7 muᶜteberede: muᶜtebereden TDK / ṣalavātullāh H3, N2: ṣalavātullāh ᶜaleyhi TDK; ᶜaleyhi ve İBN // 7-8 Ḥażret-i: İBN'de yok / ṣalavātullāh ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhi: ᶜaleyhi's-selām N2 // 8 ve ᶜaleyhi H3, N2: TDK ve İBN'de yok / rüy-ı: rūz-ı H3 // 9 ḳahrda: ḳahrdan TDK // 10 ᶜıyānen: N2'de yok / étdüresün: étdüresiz TDK // 11 pinhān ol: pinhān TDK / nigerān ol: nigerān ol déyü N2 / Mūsā: Mūsā ᶜaleyhi's-selām N2 // 12 ve ḥikmete nigerān: N2'de yok / iken: TDK'da yok / bir cüvān: N2'de yok // 13 semend-i bād-ḫırāma: ata N2 / olup geldi: olmış bir cüvān geldi İBN / indi H3, N2: inüp TDK, İBN // 14 iki H3, TDK: bir iki N2, İBN // 15 Ve esbābın géydi H3: N2, TDK ve İBN'de yok / altunı: altun TDK / çekildi: çekilüp TDK // 16 oġlan: İBN'de yok / geldi: gelüp İBN / ve: N2'de yok / ṣāḥibi yok bir hemyān H3, TDK: bir hemyān yatur ṣāḥibi yok N2, İBN // 17 ḳaldurdı: alup gitdi: İBN'de yok / Ve der-buġl édüp revān oldı gitdi: İBN'de yok / oldı: oldı ve TDK // 18 aldı: alup İBN / namāza H3, İBN: namāz N2, TDK // 19 hemyān ile altun: himyānı N2 / at boynına düşmiş H3, İBN: N2'de yok; at boynına düşüp TDK // 20 aradı: TDK'da yok / yerinde yeller eser H3, İBN: yoḳdur N2; yerinde yoḳ TDK // 21 görmedüm H3, TDK: almadum N2, İBN / billāh: İBN'de yok / āḫir H3, İBN: āḫir-i kār N2, TDK

[1] "Allah'a hamd olsun, bana cenneti vaad etmesine hamd ederim."

[2] "Ona ne mutlu, cennete girmede beni geçti."

[3] *XXXI. Faṣıl, 4. ḥikâye (*İBN'de *XXXIV / 8) (H3 307a, N2 188a, TDK 186a, İBN 156b)*

kemāl-i ġażab birle ḳılıcını çıḳardı ve aᶜmānuñ kellesini bedeninden cüdā éyledi. Ve esbābını ve eṭrāfını arayup nesne bulamadı. Āḫir çekildi, gitdi. Ḥażret-i Mūsā ᶜaleyhi's-selām kemāl-i infiᶜāl ile yüzini yerlere sürdi. Ve "İlāhī kemāl-i kibriyāñ içün beni bu ḥükm-i pür-ᶜiberden ḫaberdār éyle." déyü taẓarruᶜ éyledi. Nā-gāh Ḥażret-i Cibrīl-i Emīn fermān-ı Rabbü'l-ᶜālemīn ile nāzil oldı. Ve eyitdi: "Yā Mūsā bu müşāhede ḳılduġuñ aḥkām-ı ᶜaliyyenüñ neticesi budur ki ol hemyān ṣāḥibi olan cüvāna ol ṣoñra gelüp kīse ile altını alan oġlanuñ babası ücret ile birḳaç yıl ḫizmet éyledi. Ṣoñra ücretini istedükde vérmedi. Ẓulm éyledi. Ol Müslimānuñ ḥaḳḳı ẕimmetinde ḳalmış idi. Ol ādem vefāt éyledi. Babasınuñ /ücretden olan ḥaḳḳı bu oġlana mīrāṣ H3 308b ḳaldı. Ve ol kīsedeki altun bi't-tamām yetīmüñ babadan degen ücret aḳçası ḳadar idi. Ḥaḳḳı müsteḥaḳḳına bu vechle īṣāl éyledük. Ve ol aᶜmā gördügüñ kimse muḳaddemā ᶜamā ᶜārıż olmazdan evvel ol hemyān ṣāḥibi olan cüvānuñ babasını ḳatl éylemiş idi. Bu daḫı küçük idi. Şimdi ḥāliyā ḳuvvet ü ḳudret ṣāḥibi oldı. Babasınuñ ḳanını alup ḳışāṣ yerin bulsun déyü ḥükm-i taḳdīr bu vechle cārī oldı. Naẓm:

Kesī kū ber-kesī bed-sāz gerded
Bedū rūzī hemān bed-bāz gerded

Be nīkū nīk ū bed-rā yed şumārast
Pe pādāş-ı ᶜamel gītī be-kārest

Be-çeşm ḫ'īş dīdem ber-güẕer gāh
Ki zed ber-cān-ı mūrī mūrġek-i rāh

Henūzān ṣayd minḳāreş ne-perdāḫt
Ki murġ-ı dīger āmed kār-ı ū sāḫt[1]

---

1 kemāl-i H3, İBN: N2 ve TDK'da yok / ḳılıcını H3, N2: ḳılıcın TDK, İBN / çıḳardı ve: çıḳarup İBN // 2 esbābını: eşvābını TDK // 3 yerler: İBN'de yok / kemāl-i H3, TDK: N2 ve İBN'de yok / içün: ḥaḳḳıçün N2 // 4 pür-ᶜiberden H3, İBN: pür-ᶜibretden N2; pür-ᶜibretüñden TDK / déyü: dédi N2 / taẓarruᶜ éyledi H3: N2'de yok; taẓarruᶜ u niyāz éyledi TDK, İBN // 5 Emīn: Emīn ᶜaleyhi's-selām N2 // 6 cüvāna: cüvān İBN // 7 gelüp: gelen N2 / éyledi: TDK'da yok // 9 ḳalmış idi: ḳalmışdı N2 / ücretden H3, N2: ücretinden TDK, İBN / olan: ola TDK / ḥaḳḳı: TDK'da yok // 10 yetīmüñ H3, TDK: ol yetīmüñ N2, İBN // 11 ḥaḳḳı: H3'te yok // 12 ṣāḥibi olan H3, TDK: ṣāḥibinüñ N2; ṣāḥibi İBN / cüvānuñ: N2'de yok / idi H3, TDK: idi. Bu vechle N2, İBN // 13 şimdi ḥāliyā H3: ḥālā şimdi N2; şimdi TDK; ḥāliyā şimdi İBN // 14 yerin bulsun: yerini buldı N2 / déyü: ve N2 / oldı: olmışdur dédi N2 / naẓm H3, N2: şiᶜr TDK, İBN

[1] "Bir kişi bir kişiye kötülük düzenlerse (kuyusunu kazarsa), bir gün aynı kötülük ona dönecektir. İyilik veya kötülük sizin elimizdedir. Felek yaptıklarımızın cezasıyla döner. Yoldan geçerken bir kuşun, bir karıncanın canına kıydığını kendi gözüm ile gördüm. Henüz o avını gagasına bile almadan daha büyük bir başka kuş onun işini bitirdi."

Ve mine'n-nevādir.[1]

Mir'ātü'z-zamān mü'ellifi Sibṭ bin el-Cevzī'den menḳūldür ki ḫulefā-yı
H3 309a ᶜAbbāsiyye'den Muᶜtaẓıd Billāh cenābınuñ muṣāḥiblerinden /Ḳāżı Ḥüseyn'den rivāyet éder ki: Bir géce ḫalīfe ḥażretiyle tā nıṣfü'l-leyl olınca muᶜāşeret ü muṣāḥabet édüp destür oldı. meclis ṭaġıldı. Ben daḫı ḳalḳdum ve evüme geldüm. Géç zamān olmaġın ḥarīmüme daḫil olup şoyundum, yatdum. Henüz ḫᵛāba varmış idüm ḳapuyı daḳḳ édüp beni bīdār éylediler. Ve "Seni ḫalīfe ister." dédiler. Taᶜaccüb éyledüm. Elbette bir ᶜaẓīm muḳtezā olmaḳ gerekdür dédüm. Ve géyindüm, ḫalīfe serāyına vardum. "Ḫalīfe ḥarem-i ḫāṣṣadadur, gelüñ." déyü ḥarem aġası öñüme düşüp ḫalīfenüñ ferāşı olduġı maḥalle varduḳ. Bāña ᶜaẓīm vāhime ḥāṣıl oldı "Āyā sebeb ne ola?" déyü. Gördüm ḫalīfe döşekde oturmış. Selām vérdüm. Beni gördügi gibi ḳanı ṣāḥib-i şurṭa déyü şubaşıyı ṭaleb éyledi. Vardılar, daᶜvet éylediler. Vālī geldi. Buyurdılar ki: "Senüñ ḥabsünde Cemāleddīn Cemāl kimdür? Tīz iḥżār éyle." Ṣāḥib-i şurṭa iḥżāra gitdi. Gene
H3 309b sükūt éyledüginden ġāyet /ḫavfa düşdüm. Zīrā ẕātında ġāyet ġażūb ādem idi. Gördüm vālī ol Cemāl'i iḥżār éyledi. Ḫalīfe Cemāl'e "Seni ḥabse sebeb kimdür?" dédi. Cemāl eyitdi: "Ḫalīfe ḳullarından fülān emīn. Dört devecügüm var idi. Anuñla sebeblenür idüm. Develerümi suḫriyye ṭutdı. Ġażab édüp kendü ḳaryesinden buġdāy taḥmīl édüp şehre naḳl éder iken ḳarañu gécede giderken bir deveyi ḥarāmīler yükiyle almışlar, "Elbette sen uġurladuñ." déyü devecüklerümi alup bī-günāh beni ḥabse teslīm éyledi. Üç yıldur maḥbūsam. Kimsecügüm olmayup ḳaldum." dédi. Ḫalīfe ḫazīnedāra buyurdılar ki "Buña beş yüz altun bir şurre inᶜām getürdüp şurreyi eline vérdi. Ve şubaşıya buyurdılar ki: "Tīz bu saᶜātde ol ādemden bunuñ dört devesini taḥṣīl ile dört yıllıḳ kirāsını bi't-tamām taḥṣīl édüp teslīm éyle ve gel." Vālī Cemāl'i alup gitdi. Gene

---

2 bin el-Cevzī'den H3: ibnel-Cevzī'den TDK, İBN // 4 éder ki H3, İBN: olınur ki TDK / ḥażretiyle H3, İBN: ḥażretleri ile TDK // 5 ṭaġıldı H3, İBN: dağıldı TDK / olmaġın H3, İBN: olmaġla TDK / ve evüme H3, İBN: ḥareme TDK // 6 yatdum H3, İBN: ve yatdum TDK / varmış idüm H3, İBN: varmadan TDK / ḳapuyı H3, İBN: ḳapu TDK / édüp H3, İBN: olındı TDK // 8 olmaḳ H3, İBN: iş olmaḳ TDK / géyindüm H3: gitdüm TDK; géyinüp İBN // 10 varduḳ H3, TDK: vardum İBN / bāña H3, TDK: bāña bir İBN / vāhime H3, İBN: vehm TDK / déyü H3, TDK: İBN'de yok // 11 ḳanı TDK: H3 ve İBN'de yok // 12 Vardılar, daᶜvet éylediler H3, TDK: İBN'de yok / vālī geldi H3: geldi TDK; geldükde İBN // 13 Cemāl H3, İBN: TDK'da yok / kimdür H3, TDK: kimsedür İBN // 15 Cemāl'i H3, İBN: Cemāleddīn'i TDK / Cemāl'e H3, İBN: Cemāleddīn TDK / sebeb H3, İBN: gönderen TDK // 16 devecügüm H3, İBN: devem TDK / idi H3, İBN: idi. Kendü ḳaryesinden buġday alup TDK // 17 Ġażab édüp kendü ḳaryesinden H3, İBN: TDK'da yok / taḥmīl édüp H3, İBN: yükledüp TDK // 18 giderken H3: gider iken TDK, İBN // 19 uġurladuñ H3, İBN: uġurlatduñ TDK / devecüklerümi H3, İBN: develerümi TDK / beni TDK, İBN: H3'te yok // 20 kimsecügüm H3, İBN: kimsem TDK // 21 buña H3, İBN: TDK'da yok / getürdüp H3: getür TDK; getürüp İBN / şurreyi H3, TDK: İBN'de yok / vérdi H3, İBN: vérdiler TDK // 23 taḥṣīl édüp H3, İBN: alup TDK / Cemāl'i H3, İBN: Cemāleddīn'i TDK / gene H3: ve ḫalīfe yine TDK; ve yine İBN

[1] *XXXI. Fasıl, 5. hikâye (N2'de yok,* İBN'de *XXXIV / 9) (H3 308b, TDK 187a, İBN 157a)*

H3 310a sükūt éyledi. Ve ben ayaġ üzre ṭururdum. Tā kim /Vālī-i şehr geldi ve "Emr-i şerīfüñüz yerin buldı." dédi. Tekrār buyurdılar ki: "Sende bir Şāmī ḥaddād maḥbūsdur, kimdür? Baña iḫżār éyle." Vālī anı daḫı ḥabsden iḫrāc édüp meclise iḫżār éyledi. Pes ḫalīfe ḥaddāda buyurdılar ki: "Seni ne cürm ile ḥabs éylediler. Ḥaddād eyitdi:
5 "Şām'dan geldüm ben. Ġarīb ādem olmaġıla maᶜīşet emri içün bir ḥaddāda şākird olup ücret ile ḫizmet éyledüm. Muᶜtād üzre bir géce erkenden kāre şürūᶜ éyledük. Benden ġayrı bir küçük oġlan şākirdi daḫı var idi. Ben kürek çekerdüm ḥaddād ol oġlan ile mıṭraḳa şalup demür dögerler iken oġlan elinden mıṭraḳa ḫaṭā éyledi. Örs üzerinden naᶜl şıçradı. Ve oġlanuñ muḫālif yerine ṭoḳundı, cān vérdi. Muᶜallim olan ḥaddād
10 dükkānı bıraġup ḳaçdı. Ḥayretle ben ḳaldum. Ḳażāyla bu eṣnāda ṣāḥib-i şurṭa geçer iken dükkānda beni gördi ve meyyiti gördi. Beni ṭutup ḥabs éyledi. Ġarībü'd-diyār
H3 310b /olmaġıla maḥbūs ḳaldum." dédi. Ḫalīfe aña daḫı beş yüz altun bir şurre inᶜām éyledi. Ve "Ḥammāmcüge ḳoñ ve pākīze libāslar géydürüñ gitsün." dédi. Ve yorġanını örtüp yatdı. Ben daḫı gene ḥarem aġası ile çıḳup kendü evüme geldüm yatdum. Ve çin
15 seḥerden ḳalḳup muᶜtād üzre dīvāna vardum. Gördüm ḫalīfe ḥażreti ġāyet inşirāḥ üzre nüdemāsıyla muṣāḥabet éderler. Lākin géceki ḳażiyyeden bir ḫaber ü eṣer yoḳ. Ben daḫı kemāl-i inbisāṭ yüzinden ḥużżār-ı meclise eyitdüm ki: "Emīrü'l-mü'minīn ḥażretleri bu géce vāḳiᶜ olan kerāmāt-ı ᶜażīzelerinden ġālibā sizlere ḫaber vérmemişler gibi." dédüm. Cümlesi sākit olup ḫalīfe buyurdılar ki: "Ne maḳūle kerāmetdür
20 ḫaberüm yoḳdur?" dédi. Ben laṭīfe ile tecāhül éderler ḳıyās éyledüm. eyitdüm: "Yā emīrü'l-mü'minīn bu géce ṣāḥib-i şurṭayı daᶜvet édüp Cemāleddīn Cemāl ile ḥaddād-ı Şāmī'yi ḥabsden getürdüp daᶜvālarını ᶜalā vechü'l-Ḥaḳḳ istimāᶜ édüp ḥaḳlarını
H3 311a /iḥḳāḳdan ṣoñra inᶜām u iḥsānla ıṭlāḳ buyurduġuñuz." dédüm. "Ḳażiyye cümle ḫüddām-ı ḥaremüñ ve ṣāḥib-i şurṭanuñ ḥużūrlarında olmışdur. Ve ben iki sāᶜat ḥużūr-ı
25 şerīfüñüzde istimāᶜ-yı daᶜvāda ḥāżır idüm." dédi. Ḫalīfe ḥażreti *"Elḥamdülillāhi'lleẕī*

---

1 ayaġ H3, TDK: ayaḳ İBN / ṭururdum H3, İBN: ṭurur idüm TDK / Vālī-i şehr H3, TDK: Cemāl İBN / geldi H3, İBN: yine geldi TDK // 2 dédi H3, İBN: TDK'da yok / buyurdılar H3, İBN: buyurdı TDK // 5 ben ġarīb H3, İBN: bir ġarīb TDK / olup H3, TDK: oldum İBN // 6 ḫizmet H3, TDK: ḫidmet İBN // 7 daḫı H3, İBN: TDK'da yok / çekerdüm H3, İBN: çekdüm TDK // 8 üzerinden: üzerinde H3 // 9 şıçradı ve H3, İBN: şıçrayup TDK / vérdi H3, TDK: teslīm éyledi İBN // 10 ḫayretle H3, İBN: ḫayret ile TDK // 11 beni gördi H3, TDK: beni İBN / ḥabs éyledi H3: ḥabse bıraḳdı TDK, İBN / Ġarībü'd-diyār H3: Ġarībü'd-diyār vākiyy TDK; Ġarībü'd-diyār bī-kes İBN // 12 olmaġıla H3, İBN: olduġumdan TDK // 13 ḥammāmcüge H3: hammāma TDK, İBN / ḳoñ H3, İBN: ḳoyuñ TDK / géydürüñ H3, İBN: géydürdükde TDK / yorġanını H3, İBN: yorġanı TDK // 14 gene H3: yine TDK, İBN / aġası ile H3: aġasıyla TDK, İBN // 15 seḥerden H3, TDK: seḥerde İBN // 16 éderler H3, TDK: éder İBN / géceki ḳażiyyeden bir H3, İBN: géce vāḳiᶜ olan ḳıṣṣadan TDK // 18 kerāmāt-ı ᶜażīzelerinden H3, TDK: kerāmetleri İBN // 20 éyledüm H3, İBN: étdüm TDK // 21 Cemāl H3, İBN: TDK'da yok // 23 iḥsānla H3, İBN: iḥsān ile TDK / dédüm H3, İBN: dédüm bu TDK // 24 iki H3, TDK: bir iki İBN // 25 dédi H3: TDK ve İBN'de yok

hedānā.[1] dédi. Ve şükr-i firāvān éyledi. Ve buyurdılar ki "Cenāb-ı Kibriyā'nuñ kemāl-i ᶜizzeti ḥaḳḳıçün ve rūḥ-ı pāk-i Resūl maḥabbeti içün bu senüñ taḳrīr éyledügüñ tafṣīlden bir vechle ḫaber ü āgāhum yoḳdur. Yalñız hemān sen ḫaber vérseñ nezākete ḥaml éderdüm. Lākin cumhūruñ şehādetleri ile olduġı içün iᶜtimād éyledüm." dédi. Ben daḫı *"Elḥamdülillāh ve'l-minnetü."*[2] Bu Cenāb-ı Resūl'den size bir armaġāndur ki meẓālim-i ᶜibādı bu yüzden defᶜ-i refᶜ buyuralar. Mevhibe-i İlāhī olduġında şübhe yoḳdur." dédüm. Cümle ḥużżār-ı meclis taᶜaccüb édüp ḥamd-i firāvān éylediler.

Ve mineᶜn-nevādir[3]

Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muᶜtaẓıd Billāh ġāyet mekārim-i aḫlāḳ ile meşhūr ᶜadālet-perver pādişāh idi. /Bir géce ḫᵛāb-ı istirāḥatden bīdār olup seḥer zamānı şubḥa ḳarīb "Tīz baña ṣāḥib-i şurṭayı daᶜvet éyleñ gelsün." dédi. Ṣāḥib-i şurṭayı çaġırdılar. Geldükde ḫalīfe buyurdılar ki: "Tīz ᶜaleʾl-ᶜacele sāḥil-i baḥra varduġuñ gibi bir gemi gelüp yelken indürüp kenāre geldügi sāᶜat içinden bir mavi gömlek géyer bir kūsec ḥerīf ṭaşra çıḳduġı gibi ṭut ve baña getür." dédi. Vālī-i şehr sāḥil-i baḥra vardı. Ve ol gemi ᶜaynıyla gelüp ol maṭlūb olan ādem çıḳduġı gibi ḳabż édüp ḫalīfe ḥużūrına getürdiler. Ḫalīfe ol gemiciye "Bre fāsid ḳanı ol ᶜavratı néyledüñ?" déyü ġażabla suʾāl éyledi. Gemici şaşdı. Bir vechle inkāra mecāli olmadı. "Ḳatl éyledüm yā emīrüʾl-müʾminīn." dédi. Ḫalīfe "Ḳanı esbābı néyledüñ?" dédi. Gemici ᶜaynıyla ᶜaraḳiyye ve altun bilezik ve incilü çenperlerini ḳoynından çıḳardı. "İşte." dédi. "Yā ḳanda ḳatl éyledüñ?" dédi. Gemici "Şeyṭān iġvāsıyla fülān maḥalde şuya /atdum." dédi. Ḫalīfe

---

1 hedānā H3, TDK: hedānā le-hāẕā İBN / ve buyurdılar ki H3, İBN: buyurdılar ki TDK // 2 maḥabbeti içün H3, İBN: ḥaḳḳıçün TDK // 3 ḫaber ü H3, İBN: ḫaberüm TDK // 4 éderdüm H3, İBN: éder idüm TDK / şehādetleri ile H3, TDK: şehādetleriyle İBN // 5 bu H3, İBN: TDK'da yok // 6 bir armaġāndur H3, TDK: mevhibe-i ᶜināyetdür İBN // 7 olduġında H3, TDK: olduġına N2, İBN / şübhe N2: şa'ibe TDK, İBN // 9 éylediler H3, İBN: éylediler. Raḥmetullāhi ᶜaleyhi TDK // 11 Ḫulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den: Yine ḫalīfe İBN / Billāh: Billāh-ı ᶜAbbāsī İBN // 11-12 meşhūr ᶜadālet-perver: meşhūr-ı ᶜadālet riᶜāyet-perver TDK // 12 istirāḥatden: N2'de yok // 13 şurṭayı: şurṭaya İBN / çaġırdılar: daᶜvet éylediler TDK // 14 varduġuñ gibi H3, N2: var şimdi TDK; var ve anda İBN // 15 sāᶜat: gibi TDK / içinden İBN: içinde H3, N2, TDK / mavi: mā'i TDK // 16 gibi: sāᶜat TDK / ṭut ve H3, İBN: ṭut N2; ṭutup TDK / ve ol: ol İBN // 17 ᶜaynıyla: ᶜaynı ile N2 / ol: TDK'da yok / ḳabż H3, İBN: aḫẕ N2, TDK / getürdiler: iḥżār éyledi TDK // 18 ᶜavratı H3, N2: ᶜavratuñ eṣvābı ve kendüñi TDK; ᶜavrat İBN / neyledüñ: İBN'de yok / ġażabla H3, İBN: ġażab ile N2, TDK // 19 şaşdı: şaşup TDK / olmadı: ḳalmadı N2 // 20 esbābı H3: eṣvābı N2, TDK; esbābını İBN / ᶜaynıyla H3, İBN: ᶜaynı ile N2; ᶜaynıyla dībā TDK // 21 bilezik: bilāzik İBN / çenperlerini H3, TDK: çenberlerini N2, İBN / éyledüñ dédi: éyledüñ TDK // 22 şeyṭān: şeyṭāna TDK / iġvāsıyla H3, İBN: iġvāsı ile N2; uydum TDK / maḥalde H3 ve TDK: maḥalde ḳatl édüp N2, İBN / ile: TDK'da yok

[1] "Bize hidayet veren Allah'a hamd olsun."

[2] "Hamd ve minnet Allah'adır."

[3] *XXXI. Faṣıl, 6. ḥikâye (N2'de XXXI / 5,* İBN'de *XXXIV / 10) (H3 311a, N2 188a, TDK 189a, İBN 158a)*

şehre münādîler ile nidā étdürdi: "Her kimüñ żāyiᶜ olmış kimsesi var ise gelsün." dédiler. Meger bir faḳîr ḳarıcıġuñ ḳızı imiş. ᶜAynıyla geldi. eyitdi: "Ḳızcaġızumı benden nikāḥ ile helāllıġa alup gitdi." dédi. Ḫalîfe ᶜaraḳiyyesini ve incüsini ḳarıcıġa teslîm édüp "İşte ḳızınuñ ḳātili nice bilürseñ öyle éylesünler." dédi. Ḳarıcıḳ ḫışāş ṭaleb éyledi. Ḫalîfe emr éyledi. Vardılar ḳātili kendü gemisinüñ serenine çeküp ṣalb éylediler. Ḫışāş yerin buldı. Ve sā'ir ḥaram-zādelere dahı mücib-i ᶜibret oldı. Ḳāżı Ḥüseyn eydür: Ben eyitdüm: "Yā emîrü'l-mü'minîn işte bir kerāmet daḫı." Ḫalîfe buyurdılar ki: "Kerāmet degüldür. Lākin ḫᵛāb-ı rāḥatda yatur iken Ḥażret-i Sulṭān-ı kā'inātı gördüm. Ġażab yüzinden baña buyurdılar ki: "Tîz ādem gönder." Ol gemiyi işāret buyurdılar ki buyurdukları gibi ᶜaynıyla ol ḥerîfi gördüm. Ve "Ḥaḳḳından gel. Bir maẓlūme ᶜavratı ḳatl éyledi. Sen daḫı /icrā-yı şerᶜ éyle." buyurdılar. Ol idi hemān bîdār olduġum gibi ṣāḥib-i şurṭayı ṭaleb éyledüm." dédi. "Elḥamdülillāhi taᶜālā emr-i şerîfleri üzre edā-yı ḫizmet müyesser oldı." dédiler.

H3 312b

Ve mine'n-nevādir[1]

Bir gün emîrü'l-mü'minîn Hārūnü'r-Reşîd ṣadr-ı ḫilāfetde otururken "Görüñ ḳapuda nüdemādan kim vardur?" dédi. "Faẓl bin Rebîᶜ ve birḳaç kimse daḫı vardur. Ve Benî Ümeyye ḳullarından Hāşim bin Süleymān daḫı gelmişdür." déyü ḫaber vérdiler. Ḫalîfe birḳaç defᶜa murād éylemişler idi. Buyurdılar ki: "Süleymān yalñız gelsün." Hāşim içerü ḫalîfe ḥuẓūrına girdi. Ḫalîfe iltifāt u ikrām éyledi. Bir iki meclis oḳudı. Ġāyet ḥaẓẓ éyledi. Ve "Bārekallāh" déyü ḫalîfe boynından bir ẕî-ḳıymet ᶜıḳdini atup Hāşim'e inᶜām éyledi. Hāşim ᶜıḳdi öpüp başına ḳodı. Ve gözleri yaş ile ṭoldı. Ve

---

2 faḳîr H3: faḳîre N2, TDK, İBN / ḳarıcıġuñ: ḳarınuñ TDK / ᶜaynıyla H3: ᶜaynı ile N2; TDK ve İBN'de yok / ḳızcaġızumı: ḳızumı TDK // 3 nikāḥ ile helāllıġa H3: helāllıġa nikāḥ ile N2, TDK, İBN / ᶜaraḳiyyesini H3, TDK: ᶜaraḳiyyesi N2; ᶜaraḳiyye İBN / ḳarıcıġa: ḳarıcıya TDK // 4 édüp: éyledi TDK / ḳātili: ḳātili budur TDK / bilürseñ: dilerseñ İBN / ḳarıcıḳ: ḳarı TDK // 4-5 ṭaleb éyledi: ṭaleb éyledükde TDK // 5 emr éyledi: mer édüp İBN / vardılar H3, İBN: N2'de yok; ol TDK / gemisinüñ: TDK'da yok / serine: dārında dāra TDK // 7 işte: uşta İBN / daḫı: N2'de yok // 8 buyurdılar ki H3, İBN: N2'de yok; buyurdılar TDK / lākin: velākin TDK / ḫᵛāb-ı rāḥatda H3, TDK: ḫᵛābda N2; ḫᵛāb-ı rāḥat İBN / yatur iken H3, TDK: N2'de yok; uyur iken İBN // 9 kā'inātı: kā'inātı ṣalallāhu ᶜaleyhi ve sellem TDK / ġażab yüzinden: TDK'da yok / gemiyi: gemiye N2 // 11 şerᶜ: şerᶜ-i şerîf N2 / éyle: éyle déyü N2 / idi: sāᶜat İBN / hemān: ki ben de TDK // 12 olduġum gibi: oldum ve ol TDK / dédi: İBN'de yok / taᶜālā: TDK'da yok // 13 ḫizmet: ḫidmet İBN / dédiler: N2'de yok // 16 otururken H3, İBN: otur iken N2, TDK // 17 birḳaç H3: bir N2, TDK; İBN'de yok // 19 éylemişler idi: éylemişlerdi İBN / buyurdılar: buyurdı TDK / Süleymān: Hāşim bin Süleymān İBN // 21 Ġāyet ḥaẓẓ éyledi. Ve "Bārekallāh" déyü ḫalîfe boynından: TDK'da yok / Bārekallāh: Bārekallāhu taᶜālā N2 / déyü: déyüp İBN / ḫalîfe boynından H3, TDK: ḫalîfe elinde N2; elinde olan İBN / ẕî-ḳıymet: ḳıymet TDK / ᶜıḳdini: tesbîḥi İBN // 22 inᶜām éyledi H3, İBN: iḥsān éylediler N2; inᶜām éylediler TDK / ᶜıḳdi: tesbîḥi İBN

[1] *XXXI. Faṣıl, 7. hikâye (N2'de XXXI / 6, İBN'de XXXIV / 11) (H3 312b, N2 189a, TDK 189a, İBN 158b)*

şaḳalı üstine dumūᶜı tetābuᶜ édüp aḳdı. Ḫalīfe "Būkāya sebeb nedür yā Hāşim?" déyü
H3 313a su'āl éyledi. Hāşim eyitdi: "İẕn-i şerīfleri olursa /beyān édeyin." dédi. Ḫalīfe icāzet
vérdi. Hāşim eyitdi: "Bir gün Benī Ümeyye'den Velīd bin ᶜAbdülmelik ḥuẕūrına
vardum. Gördüm yanında maḳbūl cāriyelerinden bir iki cāriye oturur. Her biri ḥüsnle
5 perī-miṣāl idi. Beni gördükleri yoġıdı. Velīd'e dédiler ki: "İcāzetüñüz ile şu Aᶜrābinüñ
şaḳalına gülelüm." Velīd daḫı beni bilmez idi. Çaġırdılar vardum, oturdum. Cāriyeler
ellerine sazların alup çalmaġa başladılar. Ben daḫı bir iki yerde ḫaṭā éyledüklerin
dédüm. Cāriyeler gülüşüp "Gördüñ mi Aᶜrāb'ı bizi ᶜaẕīm taḫṭiye éyledi." dédiler. Velīd
daḫı bāña ᶜaẕīm ḫışmla naẕar éyledi. Ben daḫı "Buyurursañuz ḫaṭā maḥallini beyān
10 édeyüm." dédüm. "Eyle, görelüm." dédiler. Ben daḫı sazlaruñ düzenlerini gene
kendülere ıṣlāḥ étdürdüm. Çaldılar ġāyet ḥaẕẕ éylediler. "Bārekallāh Hāşim bizüm
üstādumuz oldı." dédiler. Velīd daḫı bāña "Yoḳsa sen Hāşim bin Süleymān mısın?"
H3 313b dédi. Ben daḫı "Neᶜam." dédüm. Ḥaẕẕ éyledi. Ve bāña /otuz biñ aḳça inᶜām éyledi. Ol
cāriye daḫı Velīd'e "İcāzet buyurursañuz Hāşim üstāda biz daḫı cā'ize vérelüm." dédi.
15 İcāzet alup boynından ᶜıḳdini çıḳardı ve bāña atdı. Ve ol gün ᶜaẕīm sürūr u şafā birle
evḳāt geçürdiler. Baᶜde bir gemi ṭaleb éyledi. Gemi ile bindiler ve ḳarşu yaḳaya
geçdiler. Gemiden çıḳar iken cāriyenüñ ayaġı ḫaṭā éyledi, deryāya düşdi. Helāk oldı.
Velīd ġāyet elem ü ıẕṭırāba düşüp bāña eyitdi: "Yā Hāşim ol ᶜıḳdi gene bize beyᶜ éyle.
Ḫalīlemüzüñ yādgārı olsun. Görsükçe yād édelüm." dédi. Ve bāña otuz biñ dirhem
20 vérdi ve ᶜıḳdi benden aldı. Şimdi ol ᶜıḳdi görüp ol günki ḥālet ḫāṭıruma gelüp bī-
iḫtiyār bāᶜiṣ-i girye oldı." dédüm. Ḫalīfe Hārūnü'r-Reşīd eyitdi: "*Elḥamdülillāhi'lleẕī evrāṣenā erḍahum*[1]. Minnet ol Mennān-ı bī-āstān ḫaẕretine ki bizi hem ḫilāfetlerine

---

·1 tetābuᶜ édüp aḳdı: aḳup revān oldı İBN / sebeb nedür: ne sebebdendür H3 / yā Hāşim: İBN'de yok // 2 olursa: olur ise TDK / édeyin: édeyüm TDK // 3 vérdi: vérüp İBN // 4 bir: İBN'de yok / oturur H3: oturur gördüm N2, TDK; oturur ki İBN / her biri ḥüsnle H3, TDK: ḥüsn ile her biri N2; ḥüsnle her biri İBN // 5 dédiler ki: dédiler TDK // 6 cāriyeler: cāriye H3 // 7 sazların: sazlar İBN // 8 Aᶜrāb'ı H3, TDK: Aᶜrāb N2; İBN'de yok / ᶜaẕīm taḫṭiye H3, TDK: ᶜaẕīmü'l- ḫaṭṭiyye ?? N2; taḫṭiye İBN // 9 ḫışmla H3, İBN: ḫışm ile N2, TDK / ben daḫı: N2'de yok // 10 édeyüm H3, TDK: édeyin N2, İBN / sazlaruñ: sazlarınuñ TDK / düzenlerini: düzenlerin İBN / gene H3, İBN: yine N2, TDK // 11 kendülere: kendülerine TDK / ıṣlāḥ: nevāḫt étdürdüm. Āgāze édüp TDK / çaldılar: TDK'da yok / ġāyet: ġāyet ile TDK / Bārekallāh: Bārekallāhu taᶜālā N2 // 12 daḫı: N2'de yok / bāña: bāña eyitdi TDK // 13 bāña: bāña daḫı N2 / inᶜām: iḥsān N2 // 14 Velīd'e: İBN'de yok / İcāzet buyurursañuz: İcāzetüñüz ile N2 // 15 şafā birle: şafālarla TDK // 16 gemi: keşti TDK / ṭaleb éyledi H3: ṭaleb édüp N2, TDK, İBN / gemi ile H3, İBN: gemiyle N2; keştiye TDK // 17 gemiden: keştiden TDK / éyledi: édüp İBN // 18 Hāşim: Süleymān N2 / gene: yine TDK // 19 yādgārı olsun: yādgārıdur N2 // 20 vérdi ve: daḫı vérüp İBN / ᶜıḳdi görüp: ᶜıḳdeyi görüp TDK / günki: güne TDK // 20-21 bī-iḫtiyār: N2'de yok // 21 dédüm: İBN'de yok / Hārūnü'r-Reşīd H3, TDK: Hārūn N2; İBN'de yok // 22 erḍahum: erḍahum ve deyyārehum İBN / Mennān-ı bī-āstān H3, N2: Mennāne TDK; Mennān-ı bī-imtihān İBN / ḫaẕretine: ḫaẕretlerine N2

[1] "Hamd, bizi onların topraklarına varis kılan Allah'a mahsustur."

vāriş éyledi ve hem māl ü mülklerine." déyü ḥamd étdiler.

Ve mine'n-nevādir[1]

/ʿAlī bin el-Cehīm'den menḳūldür ki: Ḫulefādan Mütevekkil ʿalāllāh çünki ṣadr-ı ḫilāfete geçdi Ḫorāsān ḥākimi olan ʿAbdullāh bin Ṭāhir baʿżı hedāyā ile bir ṣāḥib-kemāl ḥüsn ü cemālde lā-naẓīr Maḥbūbe nām cāriye gönderdi. Muġannī vü şāʿire fünūn-ı vāfirede kāmil. Mütevekkil ġāyet ḥaẓẓ éyledi. Ve bu cāriyeye ʿaẓīm meyl ü maḥabbet éyledi. Bir zamāndan ṣoñra bir cüzʾī nesneden ötürü bu cāriyeye küsdi. Birḳaç gün mehcūr édüp yanına getürmedi. Bir géce ḫalīfe meclis édüp beni daḫı yanına alıḳodı. ʿAyş u ʿişretden ṣoñra yatduḳ. Géce içinde uyanup buyurdılar ki: "Yā ʿAlī bu géce düşümde gördüm ki cāriyem Maḥbūbe ile muṣālaḥa édüp barışmışam." dédi. Ben daḫı "Kendü cāriyeñüz, kendü maḥbūbeñüzdür her ne mertebe iḥsān éyleseñüz lāyıḳdur." déyü güft ü gü üzre iken nevbet bekleyen cāriyelerden biri eyitdi: "Maḥbūbe'nüñ odası ṭarafından bir ṣadā gelür." Ḫalīfe ile ikimüz ḳalḳduḳ ve ḳulaḳ vurduḳ. Sāzını /eline almış. Ve bir bülend perdeden āġāz édüp bir ṭarz-ı laṭīf ile sāzına hem-āvāz olup bu ebyāt-ı laṭīfi oḳur -Şiʿr-:

Edūru fi'l-ḳaṣri lā-eḥāden
Eşkū ileyhi velā yükellimuni

Keennī ḳad eteytū maʿṣiyyeten
Ve leyse li-tevbetün fetuḫallisuni

Fe hel şefīʿan lenā ilā-melikin
Ḳad zerānī fi'l-kerā ve ṣāleḥani

Ḫattā iẓāme'ṣ-ṣabāḥu lāḥa lenā
ʿĀde ilā-hecrihi ve ṣāremeni[2]

---

1 māl u: TDK'da yok / étdiler: éylediler N2 // 4 ʿalallāh: ḫalīfe İBN // 6 cāriye: bir cāriye İBN / gönderdi: gönderdiydi H3 / muġannī H3, N2: muġanniyye TDK, İBN // 7 vāfirede kāmil H3, TDK: N2'de yok; vāfirede kāmile İBN / ġāyet: ġāyetde TDK // 10 yanına alıḳodı: yanında alıḳoydı TDK / ʿayş u: İBN'de yok // 11 bu géce: şimdi İBN // 12 dédi: N2'de yok / cāriyeñüz: cāriyeñüzdür TDK // 13 gü üzre: güda N3 // 14 odası: oṭası N2 / gelür: geliyor dédi TDK / ḳalḳduḳ: ḳalḳup İBN // 15 vurduḳ: ṭutduḳ ki İBN / perdeden H3, N2: perde ile TDK; āvāz ile İBN // 16 sāzına: sāz TDK / ebyāt-ı laṭīfi: ebyātı TDK / oḳur: oḳudı N2 / şiʿr H3, İBN: naẓm N2; TDK'da yok

[1] *XXXI. Faṣıl, 8. hikâye (N2'de XXXI / 7, İBN'de XXXIV / 12) (H3 313b, N2 190a, TDK 189b, İBN 159a)*

[2] "Saray içinde dönüyorum. Hiç kimseyi görmüyorum. Ona şikayette bulunuyorum. O benimle konuşmuyor. Sanki bir suç işlemişim gibi. Benim için tövbe de yok ki beni kurtarır. Padişaha bir şefaatçi var mı? Uyuklama sırasında beni ziyaret etti ve sabah bizim için ortaya çıkıncaya kadar benimle anlaştı. Yalnızlığına geri döndü ve beni yaraladı."

Ḫalīfe dinleyüp bī-iḫtiyār çaġırdı ve "Nedür bu şeṭāretler?" dédi. Ol daḫı ḫalīfenüñ ayaġına düşdi. Ve eyitdi: "Yā emīrü'l-mü'minīn rü'yāmda gördüm ki emīrü'l-mü'minīn benümle muṣālaḥa édüp benden rāżı olmış. Ol şevḳle bīdār olup ḳalḳdum ve bu ebyāṭı dédüm ve oḳumaġa başladum." dédi. Ḫalīfe eyitdi: "Billāhü'l-ᶜaẓīm ben daḫı menāmumda ᶜaynıyla bunı gördüm. Ve ᶜAlī'ye ḥikāyet édüp seni diñlerdüm." dédi. Ve bī-nihāye inᶜām u iḥsān éyledi. Ve maḥabbet-i ṭarafeyn ziyāde oldı.

1 ḫalīfe H3, TDK: déyü oḳudı ḫalīfe N2; neşr ḫalīfe İBN / şeṭāretler: şeṭāret TDK // 2 düşdi: düşüp İBN // 3 benümle H3, İBN: benüm ile N2; ile TDK / şevḳle: şevḳ ile N2 / ḳalḳdum ve: İBN'de yok // 4 Billāhü'l-ᶜaẓīm: vallāhü'l-ᶜaẓīm İBN // 5 menāmumda: menāmda H3 / édüp seni diñlerdüm dédi H3: édüp seni diñler idüm dédi N2; éyledüm diñlerdüm dédi TDK; éyledüm İBN // 6 iḥsān: iḥsānlar TDK / maḥabbet-i ṭarafeyn: maḥabbet ṭarafeynden TDK

SONUÇ

Bu çalışma Klâsik Türk Edebiyatı geleneği içerisinde yer alan mensur bir hikâye külliyatını konu edinmektedir. Bütün ayrı görme ve gösterme çabalarına rağmen Türk edebiyatında Tanzimat Edebiyatıyla farklılaşarak yeniden doğan hikâye türü, gelenekteki Halk ve Divan Edebiyatı hikâyelerinden kopuk değildir. Her şeyden önce temel *hikâye etme* kalıpları dil ile taşınmıştır.

Hikâyenin modern bir tür olup olmadığı konusu ve dünya edebiyatlarındaki tarihî geçmişi, farklı yazarlar tarafından ele alınmış, çeşitli yazı ve kitaplarda söz konusu edilmiştir. Bu türün gelenekle bağlantısının olup olmadığı uzun uzun tartışılmıştır. Üstelik bu tartışma sadece Türk edebiyatına ait bir tartışma da değildir.

Hikâye kültürümüzün içine işlemiş bir türdür. Dolayısıyla geçmiş asırlar söz konusu olduğunda sadece edebî eserlerde değil hemen her tür eserde hikâye görmek mümkündür. Eski Türk Edebiyatı geleneği söz konusu olduğunda içinde hikâye barındıran veya hikâye olarak tanımlanabilecek eserleri şöyle sınıflandırabiliriz:

A. Edebî eserler
   - I. Bir grup mesnevî ve hikâye kitapları:
     1. Bir çerçeve hikâyeye bağlı küçük hikâyeler içeren manzum, mensur ya da manzum – mensur karışık hikâye kitapları
     2. Sohbet, nefha tarzı ile oluşturulmuş mesnevîler, hikâyelerin belli temalar altında toplandığı hikâye külliyatları
     3. İki kahramanlı aşk ve macera mesnevîleri, müstakil büyük hikâyeler
     4. Hikâyelerin hiçbir tasnife tâbi tutulmaksızın bir araya getirildiği hikâye mecmuaları
   - II. Divanlarda yer alan manzum küçük hikâyeler
   - III. Mizâhî eserlerdeki hikâyeler

B. Tarih kitapları ve tarihî - menkabevî eserler

C. Eğitme ve öğretme amacı güden eserler
   1. Dinî eserler
   2. Tasavvufî eserler
   3. Ahlâk kitapları
   4. Ansiklopedik eserler

D. Diğer

Bu tasnifte edebî eserler içinde hikâye kitapları dört ayrı maddede toplanmıştır. Bu tasnif Hasan Kavruk'un mensur hikâyeler için yaptığı tasnife uymakla birlikte mensur hikâyeler manzum metinlerle birlikte düşünülmüş ve aynı karakterlerdeki manzum metinler de tasnife dahil edilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız eserin *musannifi* olan Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde hakkında kaynaklarda sınırlı, zaman zaman da eksik ve yanlış bilgiler mevcuttur. Şam'da doğmuş, İstanbul'da bulunmuş ve Mısır'da divan kâtipliği yapmıştır. Eserlerinde Süheylî mahlâsını kullanan aynı zamanda bir Osmanlı tarihçisi olan bu yazar, tarihçiler tarafından da tanınmamaktadır. Hayatı hakkındaki bilgileri kendi eserlerinden çıkarmak mümkündür.

Süheylî'nin hayat hikayesinde 54 yılı kaynaklarla takip edebiliyoruz. Bununla birlikte H. 988 / M. 1580 tarihinde yazarın Kefe Beglerbeyi Cafer Paşaya intisâb ettiği ve H. 990 / M. 1582'de Tebriz muhafizlığı sırasında paşanın yanında bir tarihçi olarak bulunduğunu düşünürsek o sıralarda en az 18-20 yaşlarında olduğunu tahmin edebiliriz. Böyle bir hesaplamayla yeni bir bilgi elde edilinceye kadar yazarın H. 970 / M. 1562'lerde doğduğunu ve H. 1042 / M. 1632'den sonra 70 yaşını aşkın vefat ettiğini söylemek mümkündür.

Eserin 25'i Türkiye ve 5'i yurtdışında olmak üzere 30 nüshasını tespit etmek mümkün oldu. Türkiye'deki tüm nüshaları inceledik, pek çok teşebbüsümüz olduysa da yurtdışı nüshalarını temin edemedik. Eser İstanbul'da 1256 / 1840, 1276 / 1859 tarihlerinde iki defa, 1268 / 1851'de Kahire'de ve 1882'de Kazan'da olmak üzere toplam 4 defa basılmıştır. Matbu nüshaları Nevâdir-i Süheylî adıyla meşhurdur. Eserin matbu nüshalarının çokluğu ve Kazan ve Kahire'de de basılmış olması onun çok okunduğunun bir göstergesidir. Eserin Şemsettin Kutlu tarafından yapılan sadeleştirilmiş bir yayını da bulunmaktadır. Şemsettin Kutlu sadeleştirilmiş metnini, 1276 / 1859'da Beyoğlu Kışla-yı Hümâyun'unda basılan matbu nüsha üzerine kurmuştur.

Çalışmamızda eserin Türkiye kütüphanelerinde tesbit edilen tüm nüshaları incelenmiş ve bunların değerlendirilmesi yoluyla şecere tesbiti yapılmış ve eserin tenkitli metni oluşturulmuştur. Tenkitli metinde kullanılan yazmalar H3, N2, TDK ve İBN nüshalarıdır.

Süheylî'nin Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâidir'inde 31 fasıl başlığı altında 204 hikâye bir araya getirilmiştir. Bu hikâyelerin önemli bir kısmı bilgi vermek, eğitmek vb. amaçlar taşırlar. Bunun yanı sıra eserde şaşılacak şeylere dair olan hikâyeler, güldürücü

hikâyeler vb. farklı türden hikâyeler de mevcuttur. Eserde sadece *anlatmanın zevki için anlatılan* pek çok hikâye vardır.

Acâibü'l-meâsir ve Garâibü'n-nevâidir, dönemine göre kolay anlaşılabilecek, sade dilli bir eserdir. Secili kalıp ifadeleri, fasıl ve hikâye başlangıçları çıkarıldığı takdirde bugün bile çok az müdahale ile anlaşılabilecek bir dil kurgusuna sahiptir.

Süheylî'nin eseri, devri için tek örnek değildir. Kütüphanelerimiz pek çok mensur hikâye külliyatıyla doludur. Bu eserlerin birer birer gün ışığına çıkması, üzerinde incelemeler yapılması, araştırma dünyamız için olduğu kadar, gelenekle bağlantılarını kurmak isteyen günümüz insanı için de büyük önem taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

Aclûnî, İsmail b. Muhammed: Keşfü'l-Hafâ, C. I, Beyrut 1988.

ATEŞ, Ahmed: *Metin Tenkidi Hakkında -Dâstân-ı tevârih-i mülûk-ı âl-i Osman münâsebeti ile-*, Türkiyat Mecmuası 1940-1942, İstanbul 1942, C. VII-VIII, Cüz: I, s. 253-267.

AÇIKGÖZ, Namık: *Tahkiyevî Bir Metin Olarak Riyâzî'nin Sâkînâme'si*, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 55 (Ağustos 1988), s. 73- 84.

AKKUŞ, Metin: *Nef'î Divanı'nda Metin Tenkidi Öncesi Nüshalar Şeceresinin Tesbiti Üzerine*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 63-89.

AKTAŞ, Şerif: Ahmet Rasim'in Eserlerinde İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.

_____: *Roman Olarak Hüsn ü Aşk*, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 27, s. 94-108.

Ali Hilmi: Fihristü'l-Kütübi't-Türkiyyeti'l-Mevcâdeti fi'l-Kütüphâneti'l-Hidiviyye, Mısır 1306.

ALLEN, Walter: *İngilizcede Kısa Öykü*, (Çev. Yurdanur Salman), Adam Öykü, Mart - Nisan 1997, S. 9, s. 35-36.

ARAT, Reşit Rahmeti: Kutadgu Bilig III, İndeks (İndeksi neşre haz.: Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1979.

ATALAY, Besim: Divânü Lugati't-Türk Dizini, TDK Yayını, Ankara 1943.

_____: Divânü Lugati't-Türk Tercümesi, TDK Yayını, C. III, Ankara 1941.

AUMER, I: Verzeichniss der Orientalischen Handschriften der K.Hof und Staatsbibliothek in München, Otto Harrassowittz, Wiesbaden 1970.

AYAN, Hüseyin: Hurşidnâme -Hurşid u Ferahşâd-, Erzurum 1979.

BABINGER, Franz (GOW): Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, Leipzig 1927.

_____: Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (Çev. Coşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1982.

Bağdatlı İsmail Paşa, Keşfü'z-zünûn Zeyli, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, C.I, İstanbul 1972,.

BARTHES, Roland (Çev.: Sündüz Öztürk Kasar): S / Z, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

BARTHES, Roland (Çev.: Mehmet Rifat - Sema Rifat): Göstergebilimsel Serüven, Yapı Kredi Yayınları, 3. baskı, İstanbul 1997.

BENTON, William: *Short Story*, Encyclopaedia Britannica, Cilt 20, London, 1971, s. 449.

BİLGİN, Nuri: İçerik Analizi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 2000.

BİLKAN, Ali Fuat: *Nâbî Divanı Nüshalarının Şecerelendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 91-118;

BLOCHET, Edgar: Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale, Paris 1932-1933.

BOCCACCIO, Giovanni: Decameron, (Çev. Rekin Teksoy), 2. Baskı, Oğlak Yayıncılık, I. Cilt, İstanbul 1997.

BORATAV, Pertev Naili: Folklor ve Edebiyat, İstanbul 1945, 2 cilt, s. 216; 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, 2. bas. İstanbul 1973.

BROWNE, Edward G., A Handlist of Turkish Books, Cambridge University, Cambridge 1906.

Câmî: Baharistan, (Çev.: M. Nuri Gencosman), Şark – İslam Klasikleri, Maarif Matbaası, Ankara 1945.

CANIM, Rıdvan: *Tezkiretü'ş-şuara ve Yazma Nüshaları*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 1-22.

Catalogue of Arabic, Persian, and Ottoman Turkish Books (Harvard University Library), Cambrid University Press, Cambridge, Massachusetts, 1968.

Catalogue of Manuscrips in the Koprülü Library, Vol: II, İstanbul H.1406 / M. 1986.

CHAUCER, Geoffrey: Conterbury Hikayeleri, (Çev.: Nazmi Ağıl), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1994.

CRAWFORD, James Ludovic Lindsay: Bibliotheca Lindesiana. Handlist of Oriantal Manuscripts, Aberdeen Universty Press, 1898.

CUMBUR, Müjgan – Dursun Kaya: Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1999.

ÇAĞATAY, Saadet: Altun Yaruktan İki Parça, Ankara 1945.

_____: *İki Kardeş Hikâyesi*, Türk Lehçeleri Örnekleri, Ankara 1963, s. 33-34.

_____: Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler, Ankara 1978.

ÇALIŞKAN, Yaşar (Haz.): Lâmiîzâde Abdullah, Lâtifeler, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1978.

ÇELEBİOĞLU, Amil: Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy.'a Kadar – Sultan II. Murad Devri), Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.

DAVUDOĞLU, Ahmed: Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, İstanbul 1974.

DEMİR, Yavuz: İlk Dönem Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

DEMİRTÜRK, Lale: *Kısa Öykü Estetiğine Kuramsal Bir Yaklaşım*, Argos, Yeryüzü Kültürü Dergisi, Ağustos 1990, No: 24, s. 74.

DİLÇİN, Dehri (Haz.): Şeyyad Hamza'nın Yusuf u Züleyha mesnevisi. TDK, İst.1946.

DİRİÖZ, Haydar Ali: *Süheylî*, Türk Ansiklopedisi, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara 1981, C. 30, s. 21.

DUMAN, Musa: Evliya Çelebi Seyahatnâmesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

ECO, Umberto: *Sonrası (Postille)*, (çev. Şadan Karadeniz), Gülün Adı, Can Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 1997, s. 595-596.

ENGİNÜN, İnci – Mustafa Kutlu: *Hikâye*, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 4 (1985), s. 225.

ERCİLASUN, Ahmet Bican: *Başlangıçtan XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri*, Büyük Türk Klâsikleri, Akçağ Yayınları, İstanbul 1985, C.1, s. 82-83.

ERDEN, Aysu: Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri, Gündoğan Yayınları, Ankara 1998.

ERGİN, Muharrem: Dede Korkut Kitabı II, İndeks- Gramer, 2. baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Fâizî: Zübdetü'l-eş'âr, Süleymaniye Kütüphânesi, Şehit Ali Paşa Bölümü, No: 1877.

Ferideddin-i Attar: İlâhinâme, Şark – İslam Klasikleri, (Çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1993.

FLEMMING, Barbara, Türkische Handschriften I, Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1968.

_____: Fahri's Hüsrev u Şirin, Wiesbaden, 1974.

FLÜGEL, Gustav, Die arabischen, persischen, türkischen Handschriften der kaiserlichen und königlichen Hofbibliothek zu Wien II, Verlag, Hildesheim New York, 1977.

Gülşehrî: Mantıku't-Tayr (Haz. Agâh Sırrı Levend), Tıpkıbasım, Ankara 1957.

GÜNALTAY, M. Şemseddin: İslam Tarihinin Kaynakları -Tarih ve Müverrihler, Endülüs Yayınları, İstanbul 1991.

HAMMER, Joseph von (GOR): Geschichte des Osmanischen Reiches, Verlage 1829.

Hikâyât, TDK. Kütüphanesi, TY. No: A. 142.

HORATA, Osman: *Esrar Dede'nin Şiirlerinde Tahkiye I-II*, Türk Dili, S. 544, 546 (Nisan 1997, Haziran 1997), s. 423-434, s. 593-599.

İbni Kesîr, El-Bidâye ve'n-nihâye -Büyük İslam Tarihi-, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995, 14 cilt.

İNCE, Adnan: *Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler*, İlesam I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu, 17-18 Ocak 1992, Ankara.

İPEKTEN, Haluk vdğ.: Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

İSEN, Mustafa: *Divan Edebiyatında Mahlasdaş Şairler*, Ötelerden Bir Ses, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 195-208.

İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Kataloğu, Maarif Matbaası, İstanbul 1943.

İZ, Fahir: Eski Türk Edebiyatında Nesir, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul 1964.

KAHRAMAN, Mehmet: *Modern Romanla İlgili Bilgilerin Işığında Fuzûlî'nin Leylâ ile Mecnûn'u*, Yayınlanmamış Tebliğ, IX. Millî Türkoloji Kongresi, 15-19 Eylül 1997, İstanbul.

KALKIŞIM, Muhsin: Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi -Tahkiye Unsurları-, Derya Kitabevi Yayınları, Adana 1998.

KAPLAN, Mehmet: Hikâye Tahlilleri, Dergah Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 1979.

KARATAY, Fehmi Ethem, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No:11, İstanbul 1961, s. 295-296, nr. 2801-2804.

_____: Türkçe Basmalar Alfabetik Kataloğu, İstanbul 1956, C. II, s. 756;

Katip Çelebi (Hacı Halife), Keşfü'z-zünûn, 1. cilt, İstanbul 1941.

KAVRUK, Hasan – İskender Pala: *Hikâye (Divan Edebiyatı)*, TDVİA, C. 17 (İstanbul 1998.

KAVRUK, Hasan: Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler, MEB Yayını, İstanbul 1998.

KILIÇ, Filiz: XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve eser Üzerine Değerlendirmeler, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 327.

_____: *Meşâirü'ş-şuâra ve Tenkitli Metni Oluşturulurken İzlenen Yöntem,* Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 23-42.

KIRAN, Zeynel – Ayşe (Eziler) Kıran: Yazınsal Okuma Süreçleri, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000, s. 277-288.

KIRBOĞA, Mehmed Ali: Kâmusu'l-kütûb ve Mevzuâti'l-Müellefât, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1974.

KIZILTAN, Mübeccel: Kırk Vezir Hikâyeleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul 1991, 2 cilt, XXII + 634s.

_____: *Manzum - Mensur Karışık Bir Yazma Eser, Târih-i Âzâdbaht,* Türklük Araştırmaları Dergisi, S. 8, s. 311-356.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara 1970.

_____:Türk Nesri Antolojisi, Edebiyat Yayınevi, tarihsiz.

KORKMAZ, Zeynep: Sadrüddin Şeyhoğlu, Marzubannâme Tecümesi, İnceleme, Metin, Sözlük, Tıpkıbasım, DTCF Yay., Ankara 1973.

KORTANTAMER, Tunca: Nev'îzâde Atâyî ve Hamse'si, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 1997, s. 175-177.

_____: Nedim'in Küçük Hikâyeleri", EÜSBFD Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, V (1989), s. 13-29 (ayrıca aynı yazar: Eski Türk Edebiyatı- Makaleler-, Ankara 1993, s. 391-412).

KÖKSAL, M. Fatih: *Tahkiyeli Bir Eser Olarak Taşlıcalı Yahya'nın Şâh u Gedâ'sı,* Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 5, (Prof. Dr. Kaya Bilgegil Armağanı), Sivas 1997, s. 245-282.

KUT, Günay: Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. I, İstanbul 1989.

_____: *Hint Edebiyatından Türk Hikâyelerine,* Türklük Araştırmaları Dergisi, İstanbul 1997, S. 8, s. 357-377.

KUT, Günay – Nimet Bayraktar: Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.

KUTLU, Şemseddin: Türk İslâm Târihinden (Nevâdir-i Süheylî), Tercüman 1001 Temel Eser, 2 cilt, tarihsiz

LEVEND, Agâh Sırrı: Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavatnâmesi, Ankara 1956.

LEVEND, Agâh Sırrı: Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnun Hikâyesi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1959.

_____: *Divan Edebiyatında Hikâye*, TDAY Belleten, 1967, s. 71-117; A. S. Levend: Türk Edebiyatı Tarihi, Giriş I. Cilt, TTK Basımevi, Ankara 1984, s. 122-148.

_____: Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY Belleten, 1963, Ankara 1964, s. 89-115.

MACDONALD, D. B.: *Hikâye*, İslam Ansiklopedisi, C. 5 / I, s. 477-481.

MACİT, Muhsin: *Nedim Divanı'nın Tenkidli Metni Nasıl Hazırlandı?*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 119-136.

MAZIOĞLU, Hasibe: *Divan Edebiyatında Hikâye*, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1975, s. 19-36.

Mehmed Süreyyâ: Sicill-i Osmânî, C. 3, İstanbul 1316.

_____ (Yay. haz. Ali Aktan, Abdülkadir Yuvalı, Metin Hülagu): Sicill-i Osmânî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye, Sebil Yayınevi, C. 3, İstanbul 1996.

Mehmed Tahir (Bursalı), Osmanlı Müellifleri, Matbaa-yı âmire, 3. cilt İstanbul H. 1342.

MENGİ, Mine: *Kaside Nesiplerindeki Hasbıhaller Üzerine*, Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 122 – 138.

Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu (TÜYATOK), C.I, 2. ks., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı, Ankara 1988.

Millî Kütüphanede Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu, C.II.

Muhammed b. Tartûşî: Sirâcü'l-mülûk, (Yayına Haz.: Said Aykut), İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

MORDTMANN, J. H.: "Die Orientalischen Handschriften der Sammlung A. D. Mordtmann sr.", Der Islam, Berlin und Leipzig, 1925, s. 361-377.

Nâil Tuman: Tuhfe-i Nâilî, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar No: 611 (müellif hattı), 2 cilt, Cemâziyel-âhir 1363 / Mart 1947.

NUTKU, Özdemir: Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri, 2. baskı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997.

ORKUN, Hüseyin Namık: Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası, İstanbul 1940.

ÖZDEMİR, Hasan: *Şarabın İcâdı ve Dört Vasfı*, Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, C. IX, S. 1, s. 135-160.

ÖZEGE, Seyfettin: Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, C. I, İstanbul 1971.

ÖZER, Sevinç: *Kısa Öykü Kuramının Manyetik Alanı: Poe'nun "Tek Etki" Kuralı*, Adam Öykü, Temmuz – Ağustos 1999, S. 23, s. 78 –88.

ÖZGÜL, M. Kayahan: *Hikâyenin Romanı*, Hece, Hece, Ekim- Kasım 2000, Yıl: 4, S. 46 / 47, s. 31-33.

ÖZKIRIMLI, Atilla: "Süheylî", Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. IV, s. 1053.

ÖZÖN, Mustafa Nihat: Türkçede Roman, İletişim Yayınları, 2. bas., İstanbul 1985.

ÖZTEKİN, Nezahat: Mevlânâ'nın Mesnevisi'ndeki Hikâyelerin XII- XV. Yüzyıl Anadolu Mesnevilerine Etkisi, Ege Üniversitesi edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 2000.

PALA, İskender: Şairler Şiirler ve Meclisler, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997, s. 115 – 116.

PESESCHKIAN, Nossrat: Doğu Hikâyeleriyle Psikoterapi (Çev. Hürol Fışıloğlu), Sistem Yayıncılık, İstanbul 1997.

PROPP, Vladimir: Masalların Yapısı ve İncelemesi, (Çev.: Hüseyin Gümüş), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

_____: *Masal Araştırmalarının Geçmişi* (çev.: Hamit Çelikoğu), Folklora Doğru (İstanbul 1973), s. 31.

RANDALL, William L.: Bizi 'Biz' Yapan Hikâyeler (Çev. Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.

RIEU, Charles, Catalogue of the Turkish Manuscripts in British Museum, London 1988.

Rıza: Tezkire-i Rızâ, İkdâm Matbaası, Der Saâdet 1316.

Riyâzî: Riyâzü'ş-şu'arâ, Nuruosmaniye Kütüphanesi, No: 3724.

ROSSI, Ettore, Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana, Biblioteca Appostolica Vaticana, 1953.

SALMAN, Yurdanur - Deniz Hakyemez: *Öykülemenin Öyküsü*, Adam Öykü, Eylül - Ekim 1997, S. 12, (Özel Sayı: Kısa Kısa Öykü), s. 6-8.

SARAÇ, A. Yekta: *Divan Edebiyatı'nda Hikâye*, Hece, Ekim – Kasım 2000, Yıl: 4, S. 46 / 47, s. 122-126.

SOHRWEİDE, Hanna, Türkische Handschriften und Einige in den Handschriften enthaltene persische und arabische werke, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1974.

SU, Hüseyin: *Öykümüzün Yayın Serüveni*, Hece, Ekim – Kasım 2000, Yıl: 4, S. 46 / 47, s. 389-400.

SUNGURHAN, Aysun: *Beyânî Tezkiresi*, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 1996, C. 1, s. 43-61.

Suyûtî, Celâleddin b. Ebûbekr es-Suyûtî: El-Câmiü's-sagîr, Dârü'l-Kütûbü'l-İlmiyye, C. II, Beyrut 1990.

Süheylî, Fezâil-i Şâm, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İbnülemin Kitapları, No: 3287.

Süheylî: Târih-i Mescid-i Harem, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, No: 3745 / 2.

Süheylî: Târih-i Mısr-ı Cedîd (Mısr-ı Kadîm ile birlikte), İbrahim Müteferrika Baskısı, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1142.

Süheylî: Târih-i Şâhî, Süleymaniye Ktp., Fatih Bl. No: 4356, vr. 2b.

Süheylî, Meydan Larousse, C. 11, s. 638.

Şems-i Tebrîzî: Makâlât, (Çev. Mehmet Nuri Gençosman), Hürriyet Yayınları, C. I, İstanbul 1974.

ŞENGÜL, İdris: Kur'an Kıssaları Üzerine, Işık Yayınları, İzmir 1994.

ŞEŞEN, Ramazan: Müslümanlarda Tarih Coğrafya Yazıcılığı, İSAR, İstanbul 1998.

ŞİMŞEK, M. Sait: Kur'an Kıssalarına Giriş, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1993.

TANSEL, Fevziye Abdullah: *Hikâye*, Türk Ansiklopedisi, C. 19, s. 132.

TEKELİ, Osman: Kıssa ve Kur'an-ı Kerîm'de Bir Eğitim Öğretim Metodu Oluşu, Basılmamış lisans tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1984.

TEZCAN, Semih: *En Eski Türk Dili ve Yazını*, Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe, TTK Yay., Ankara 1978.

THRALL, W. F. - A. Hibbard - C. H. Holman: Kısa Öykü, (A Handbook to Literature, The Odyssey Press, New York'dan çev. Ahmet Kocaman), Çağdaş Türk Dili Öykü Özel Sayısı, S. 113-115 (Temmuz - Ağustos - Eylül 1997), s. 24.

Tirmîzi, Ebû İsâ b. Muhammed: Kitâbu Sıfâti'l-Kıyâme, C. IV, İstanbul 1992.

TODOROV, Tzvetan (Çev. Bülent Aksoy): *Anlatı Türünde Yapısal Analiz*, Birikim, (Yapısalcılık Özel Sayısı), S. 28 / 29, Haziran - Temmuz 1977, s. 87-92;

_____: *Öykülemede Söz Dizimi*, (La Poétique adlı yazıdan Çev.: Salâh Birsel), Türk Dili, S. 234, Mart 1971, s. 675-682.

TORNBERG, C. J., Codices Arabici, Persici et Turcici Bibliothecae Reglae Universitatis Upsaliensis, Biblio Verlag, Osnabrück 1988.

TOSKA, Zehra: Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesut Çevirileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul 1989, 2 cilt, 438s.

TULUM, Mertol: *Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkidler,* Türk Dünyası Araştırmaları (ayrı basım), Ankara 1983.

TURAL, Sadık Kemal: *Hikâye* , Yeni Türk Ansiklopedisi, C. 4, s. 1288.

TURGAY, Nurettin: Arap Edebiyatında Kısa Hikâye, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.

Uşşâkîzâde Hâlid Ziyâ: Hikâye, Kostantiniyye 1307.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı: Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. baskı, Ankara 1995, C. III, I. Kısım, s. 60-62.

ÜÇOK, Coşkun (Çev.): Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1982, s. 178-179, nr. 138.);

ÜNVER, İsmail: Ahmedî: İskendernâme, İnceleme – Tıpkıbasım, TDK Yay., Ankara 1983.

_____: *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler,* Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, C. XI, S. 1, s. 51-89.

_____: *Mesnevî,* Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-417, Temmuz-Eylül 1986, s. 439-443.

WELLEK, Rene – A. Warren (Çev.: Ömer Faruk Huyugüzel): Edebiyat Biliminin Temelleri, Akademi Kitabevi, İzmir 1983.

WRİGHT, Austin M.: *Kısa Öyküyü Tanımlama Üzerine* (Çev.: Taner Karakoç), Adam Öykü, Mayıs - Haziran 1998, S. 16, s. 19.

YARDIM, Ali: İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, İzmir Millî Kütüphane Vakfi Yayınları, C. III, İzmir 1997.

YÜCEL, Tahsin: Anlatı Yerlemleri –Kişi, Süre, Uzam-, Yapı Kredi Yayınları, 2. baskı, İstanbul 1995.

ABSTRAKT

This dissertation tackles the short story antology in the classical Turkish literature. This prece of work entitled as Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir, was written by Ahmed b. Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde (after than 1042 / 1632). The writter so-called Süheylî was an Ottoman politician and historian who served as the Secretariat of Divan in Egypt.

Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir has thirty manuscripts five of which are abroad, twebty-five of which are in Turkey. It was published twice in İstanbul in 1256 / 1840 and 1276 / 1859, and in Cairo in 1268 / 1851, and in Kazan in 1882. The printed editions are known as Nevâdir-i Süheylî. The multitude of the printed editions and their being published in Cairo and Kazan indicate that it was commonly read. There is an up-to-date edition of the antology by Şemsettin Kutlu.

One of the striking aims of this study is to try to reach the original edition and for this purpose the technique of critical edition has been applied.

Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir has 204 stories subcategorized under 31 parts. This categorization enables readers to perceive the stories in terms of a particular subject and to get the first impression related to the stories. They are interested in. In many categories there is a common motif scheme. The craft lies not in the subject matter but in his dealing with narration. The stories have been depicted not only to enlighten to instruct or to be modelled but also for the pleasure of narration.

ÖZET

Bu çalışma Klâsik Türk Edebiyatı geleneği içerisinde yer alan mensur bir hikâye külliyatını konu edinmektedir. Üzerinde çalışılan eser, Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir, Ahmed b. Hemdem Kethüdâzâde (ölm. H. 1042 / M. 1632'den sonra) tarafından yazılmıştır. Eserlerinde Süheylî mahlâsını kullanan bu yazar, Mısır'da Divan Kâtipliği yapmış bir Osmanlı bürokratı ve bir Osmanlı tarihçisidir.

Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir'in 25'i Türkiye'de ve 5'i yurtdışında olmak üzere 30 nüshası mevcuttur. İstanbul'da 1256 / 1840, 1276 / 1859 tarihlerinde iki defa, 1268 / 1851'de Kahire'de 1882'de Kazan'da olmak üzere toplam 4 defa basılmıştır. Matbu nüshaları Nevâdir-i Süheylî adıyla meşhurdur. Eserin matbu nüshalarının çokluğu, Kazan ve Kahire'de basılmış olması onun çok okunduğunun bir göstergesidir. Eserin Şemsettin Kutlu tarafından yapılan sadeleştirilmiş bir yayını da bulunmaktadır.

Bu çalışmanın en temel hedeflerinden birisi, yazarın kaleminden çıkan nüshaya yaklaşmak olmuş ve bu amaçla eserin edisyon kritiği yapılmıştır.

Acâibü'l-me'âsir ve Garâibü'n-nevâdir, 31 fasıl başlığı altında 204 hikâye içermektedir. Yazarı tarafından yapılan bu fasıl bölümlemesi, okura okuyacağı hikâyeleri bir tasnif fikri içerisinde algılama, ilgilendiği konu ile ilgili bölümü okuma veya okuyacağı hikâyelerle ilgili bir ilk fikri edinme şansı verir. Eserdeki pek çok fasılda ortak bir motif şeması dikkati çekmektedir. Anlatılacak olan veya çıkarılması istenen şey sürpriz değildir ve olması da istenmez, ustalık iç bezemelerde gizlidir. Hikâyeler bilgi vermek, öğretmek ve model sunmak gibi amaçlarının yanısıra anlatmanın zevki için anlatılmışlardır.